

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

විනයවිනිවිජයටීකා

(පඨමො භාගො)

ගන්ථාරම්භකථා

(ක)

ආදිච්චවංසම්බරපාත්‍රභූතං;
බ්‍යාමප්පභාමණ්ඩලදෙවවාපං;
ධම්මම්බුනිජ්ඣාපිතපාපසම්මං;
චන්දාමහං බුද්ධ මහම්බුවන්තං.

(ඛ)

පසන්තගම්භීරපදාළිසොතං;
නානානයානන්තතරඨගමාලං;
සීලාදිබන්ධාමිතමච්ඡගුම්ඛං;
චන්දාමහං ධම්ම මහාසවන්තිං.

(ග)

සීලොරුචෙලං ධූතසඬ්ඛමාලං;
සන්තොසතොයං සමුච්ඡිවිත්තං;
පධානකිච්චං අධිවිත්තසාරං;
චන්දාමහං සඬ්ඝ මහාසමුද්දං.

(ඝ)

යෙ තන්තිධම්මං මුනිරාජපුත්තා;
යාවජ්ජකාලං පරිපාලයන්තා;
සංවණ්ණනං නිම්මලමානසිංසු;
තෙ පුබ්බකෙ වාවරියෙ නමාමි.

(ඞ)

යො ධම්මසෙනාපතිතුල්‍යනාමො;
තප්පමො සීහළදීපදීපො;
මමං මහාසාමිමහායතින්දො;

පාපෙසි වුඩිසී ජිනසාසනම්හි.

(ව)

වීකා කතා අට්ඨකථාය යෙන;
සමන්තපාසාදිකනාමිකාය;
අඩ්ගුත්තරායට්ඨකථාය වෙව;
සත්ථන්තරස්සාපි ව ජොතිසත්ථං.

(ඡ)

නිකායසාමග්ගිවිධායකෙන;
රඤ්ඤා පරක්කන්තිභූෂෙන සම්මා;
ලඬිකිස්සරෙනාපි කතොපහාරං;
වන්දෙ ගරුං ගාරවහාජනං තං.

(ජ)

නමස්සමානොහමලත්ථමෙවං;
වත්ථුත්තයං වන්දිතවන්දනෙය්‍යං;
යං පුඤ්ඤස්සන්දොහමමන්දභූතං;
තස්සානුභාවෙන භතන්තරායො.

(ඤ)

යො බුද්ධසොසාවරියාසහෙන;
විඤ්ඤප්පසත්ථෙනපි සුප්පසත්ථො;
සො බුද්ධදත්තාවරියාභිධානො;
මහාකථී ථෙරියවංසදීපො.

(ඤ)

අකාසි යං විනයවිනිවිජයවිහයං;
සඋත්තරං පකරණමුත්තමං හිතං;
අපෙක්ඛතං විනයනයෙසු පාටවං;
පුරාසි යං විවරණමස්ස සීහළං.

(ට)

යස්මා න දීපන්තරිකානමත්ථං;
සාධෙති හික්ඛුනමසෙසතො තං;

තස්මා හි සබ්බත්ථ යතීනමත්ථං;
ආසිසමානෙන දයාලයෙන.

(ඨ)

සුමඬගලත්ථෙරවරෙන යස්මා;
සක්කව්ව කල්‍යාණමනොරථෙන;
න යඤ්ඤුනාරඤ්ඤනිවාසිකෙන;
අජිකෙසිතො සාධුගුණාකරෙන.

(ඩ)

ආකඬ්ඛමානෙන චිරජ්ජවත්තිං;
ධම්මස්ස ධම්මීස්සරදෙසිතස්ස;
වොළඪ්ජදීපෙන ච බුද්ධමිත්ත-
ත්ථෙරෙන සද්ධාදිගුණොදිතෙන.

(ඪ)

තථා මහාකස්සපඅවිභයෙන;
ථෙරෙන සික්ඛාසු සගාරවෙන;
කුදිට්ඨිමත්තෙහවිදාරකෙන;
සිහෙන වොළාවනිපුජිතෙන.

(ණ)

යො ධම්මකිත්තිති පසත්ථනාමො;
තෙනාපි සද්ධෙන උපාසකෙන;
සිලාදිනානාගුණමණ්ඩිතෙන;
සද්ධම්මකාමෙනිධ පණ්ඩිතෙන.

(ත)

සද්ධෙන පඤ්ඤාණවතා වළත්තා-
මඬ්ඛලාවංසෙන මහායසෙන;
ආයාචිතො වාණිජභාණුනාපි;
චරඤ්ඤුනා සාධුගුණොදයෙන.

(ථ)

තස්මා තමාරොපිය පාලිභාසං;
නිස්සාය පුබ්බාවරියොපදෙසං;

හිත්වා නිකායන්තරලද්ධිදොසං;
කත්වාතිවිත්ථාරනයං සමාසං.

(ද)

අවුත්තමත්ථඤ්ච පකාසයන්තො;
පාඨක්කමඤ්චාපි අවොක්කමන්තො;
සංවණ්ණසිස්සාමි තදත්ථසාරං;
ආදාය ගන්ථන්තරතොපි සාරං.

(ධ)

විරට්ඨිතිං පත්ථයතා ජනානං;
හිතාවහස්සාමලසාසනස්ස;
මයා සමාසෙන විධියමානං;
සංවණ්ණනං සාධු සුණන්තු සන්තොති.

ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා

1-5

. සුවිපුලාමලසද්ධාපඤ්ඤාදිගුණසමුදයාවහං
සකලජනහිතෙකහෙතුජිනසාසනට්ඨිතිමූලභූතං
විනයප්පකරණමිදමාරහන්තොයමාවරියො පකරණාරම්භෙ
රතනත්තයප්පණාමපකරණාහිධානාහිධෙයාකරණප්පකාරපයොජනනිමිත්තකත්තු
පරිමාණාදීනි දස්සෙතුමාහ “වන්දිත්වා”තිආදි. තත්ථ රතනත්තයං නාම.

“විත්තිකතං මහග්ග්ඤ්ච, අතුලං දුල්ලභදස්සනං;
අනොමසත්තපරිභොගං, රතනං තෙන වුව්චති”ති. (දී. නි. අට්ඨ. 2.33; සං.
නි. අට්ඨ. 3.5.223; බු. පා. අට්ඨ. 6.3; සු. නි. අට්ඨ. 1.226; මහානි. අට්ඨ.
50) –

නිද්දිට්ඨසභාවං

“බුද්ධො සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණං, ධම්මො ලොකුත්තරො නව;
සඬ්ඝො මග්ගඵලට්ඨො ච, ඉව්චෙනං රතනත්තය”න්ති. –

විභාවිතප්පහෙදං සකලභවදුක්ඛවිනිවාරණං තිභවෙනෙකපට්ඨසරණං වත්ථුත්තයං.

තස්ස පණාමො නාම පණාමකිරියානිප්ථාදිකා චෙතනා. සා තිව්ධා
කායපණාමො වච්ඡණාමො මනොපණාමොති. තත්ථ කායපණාමො නාම
රතනත්තයගුණානුස්සරණපුබ්බිකා අඤ්ජලිකම්මාදිකායකිරියාවසප්පවත්තිකා

කායවිඤ්ඤත්තිසමුට්ඨාපිකා වෙතනා. වච්ඡණාමො නාම තථෙව පවත්නා
 නානාවිධගුණවිසෙසභාවනසභාවථොමනාකිරියාවසප්පවත්තිකා
 වච්චිඤ්ඤත්තිසමුට්ඨාපිකා වෙතනා. මනොපණාමො නාම උභයවිඤ්ඤත්තියො
 අසමුට්ඨාපෙත්වා කෙවලං ගුණානුස්සරණෙන චිත්තසන්තානස්ස
 තත්තින්තතප්පොණතප්පබ්භාරතාය ගාරවබ්බුමානනවසප්පවත්තිසාධිකා වෙතනා.

ඉමස්ස තාව රතනත්තයපණාමස්ස දස්සනං යථාධිප්පෙතත්ථසාධනත්ථං.
 ගුණාතිසයයොගෙන හි පණාමාරහෙ රතනත්තයෙ කතො පණාමො
 පුඤ්ඤවිසෙසභාවතො ඉච්ඡිතත්ථාහිනිප්ඵත්තිවිබන්ධකෙන උපසානකෙන,
 උපපිළකෙන ව අපුඤ්ඤකම්මෙන උපනීයමානස්ස උපද්දවජාලස්ස විනිවාරණෙන
 යථාලද්ධසම්පත්තිනිමිත්තකස්ස පුඤ්ඤකම්මස්ස අනුබලප්පදානෙන ව
 තබ්බිපාකසන්තතියා ආයුසුබ්බලාදිවඩ්ඪිතෙන ව විරකාලප්පවත්තිභෙතුකොති
 යථාධිප්පෙතපකරණනිප්ඵත්තිවිබන්ධනකො භොති. අථාපි සොතුනඤ්ච
 වන්දනීයවන්දනාපුබ්බකෙනාරම්භෙන අනන්තරායෙන
 උග්ගහණධාරණාදික්කමෙන පකරණාවබොධප්පයොජනසාධනත්ථං. අපිව
 සොතුනමෙව විඤ්ඤාතසත්ථුකානං භගවතො යථාභූතගුණවිසෙසානුස්සවනෙන
 සමුපජාතප්පසාදානං පකරණෙ ගාරවුප්පාදනත්ථං, අවිඤ්ඤාතසත්ථුකානං පන
 පකරණස්ස ස්වාඛ්‍යාතතාය තප්පභවෙ සත්ථරි ගාරවුප්පාදනත්ථඤ්ච
 සොතුජනානුග්ගහමෙව පධානං කත්වා ආවරියෙහි ගන්ථාරම්භෙ
 ථුතිප්පණාමපරිදීපකානං ගාථාවාක්‍යානං නික්ඛෙපො විධියති. ඉතරථා විනාපි
 තත්තික්ඛෙපං කායමනොපණාමෙනාපි යථාධිප්පෙතප්පයොජනසිද්ධිතො
 කිමෙනෙත ගන්ථගාරවකරෙනාති අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපො. විත්ථාරතො පන
 පණාමප්පයොජනං සාරත්ථදීපනියාදීසු (සාරත්ථ. ටී. 1.ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා;
 වි. වි. ටී. 2.ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා) දස්සිතනයෙනෙව ඤාතබ්බං.

අභිධානකථනං පන වොභාරසුබ්බත්ථං. අභිධෙය්‍යස්ස සමුදිතෙන පකරණෙන
 පටිපාදෙතබ්බස්ස කථනං පකරණස්ස ආරහිතබ්බසභාවදස්සනත්ථං.
 විදිතානින්දිතසාත්ථකසුකරානුට්ඨානාහි ධෙය්‍යමෙව හි පකරණං පරික්ඛකජනා
 ආරහිතබ්බං මඤ්ඤන්තීති. කරණප්පකාරසන්දස්සනං සොතුජනසමුස්සාහනත්ථං.
 අනාකුලමසංකිණ්ණතාදිප්පකාරෙන හි විරචිතං පකරණං සොතාරො
 සොතුමුස්සහන්තීති. පයොජනකථනං පන පකරණප්පකාරයෙන
 සොතුජනසමුත්තෙජනත්ථං. අසති හි පයොජනකථනෙ අවිඤ්ඤාතප්පයොජනා
 අප්පකාරයෙන ඛ්‍යාවටා න භොන්තීති. නිමිත්තකථනං සරික්ඛකජනානං පකරණෙ
 ගාරවුප්පාදනත්ථං. පසත්ථකාරණුප්පන්තෙයෙව හි පකරණෙ සරික්ඛකා ගාරවං
 ජනෙන්තීති.

කත්තුකථනං පුග්ගලගරුකස්ස පකරණෙ ගාරවො පුග්ගලගාරවෙනපි භොතුති.
 පරිමාණකථනං අසප්පකාරයනාදිපසුතානං සම්පහංසනත්ථං.
 පකරණපරිමාණස්සවනෙන හි තෙ සම්පහට්ඨා ‘කිත්තකම්දමප්පකං න විරෙනෙව
 පරිසමාපෙස්සාමා’ ති සප්පකාරයනාදීසු වත්තන්තීති. ආදි-සද්දෙන

සක්කව්වසවනනියොජනං සඨගහිතං, තං
සබ්බසම්පත්තිනිදානසුතමයඤ්ඤාණනිජ්ඣාදනත්ථං. අසක්කව්වං සුඤ්ඤාමානස්ස ච
සවනාභාවතො තංභෙතුකස්ස සුතමයඤ්ඤාණස්සාපි අභාවොති. තථා හි
වික්ඛිත්තවිත්තො පුග්ගලො සබ්බසම්පත්තියා වුච්චමානොපි ‘න මයා සුතං, පුත
භණ්ණබ්බ’න්ති භණ්ණති.

තත්ථ පඨමගාථායං තාව “වන්දිත්වා”ති ඉමිනා තිව්ධොපි පණාමො
අවිසෙසනො දස්සිනො. විසෙසනො පන “සෙට්ඨං, අප්පට්ඨුග්ගලං, භවාභාවකරං,
නිරඬගණ”න්ති ඉමෙහි චතුහි පදෙහි වට්ඨිපණාමො, “සිරසා”ති ඉමිනා
කායප්පණාමො, “බුද්ධං, ධම්මං, ගණඤ්ඤා”ති ඉමෙහි පන තීහි පදෙහි
පණාමකිරියාය කම්මභූතං රතනත්තයං දස්සිතන්ති දට්ඨබ්බං.

“විනයස්සවිනිච්ඡය”න්ති ඉමිනා අභිධානං දස්සිතං අලුත්තසමාසෙන
විනයවිනිච්ඡයනාමස්ස දස්සනතො. තස්ස අන්වත්ථභාවෙන
සද්දප්පවත්තිනිමිත්තභූතං සකලෙනානෙන පකරණෙන පටිපාදෙනබ්බමහිධෙයාමපි
තෙනෙව දස්සිතං. “සමාසෙනා”ති ච “අනාකුලමසංකිණ්ණං,
මධුරත්ථපදක්කම”න්ති ච එතෙහි කරණප්පකාරො දස්සිතො. “හිතත්ථායා”ති ච
“පටුභාවකරං විනයක්කමෙ”ති ච “අපාරං ඔතරන්තාන”න්තිආදිනා ච පයොජනං.
“හික්ඛුනං හික්ඛුනීන”න්ති ඉමිනා බාහිරනිමිත්තං දස්සිතං. අබ්භන්තරනිමිත්තං පන
බාහිරනිමිත්තභූතහික්ඛුහික්ඛුනිච්ඡයා කරුණා, සා ආචරියස්ස පකරණාරම්භෙනෙව
විඤ්ඤායතීති විසුං න වුත්තා. “පචක්ඛාමී”ති ඉමිනා සමානාධිකරණභාවෙන
ලබ්භමානො “අභ”න්ති සුද්ධකත්තා සාමඤ්ඤෙන දස්සිතො. විසෙසනො පන
පකරණාවසානෙ –

“රට්ඨො බුද්ධදත්තෙන, සුද්ධචිත්තෙන ධිමතා;
සුවරට්ඨිතිකාමෙන, සාසනස්ස මහෙසිනො”ති. (උ. වී. 961) –

ඉමාය ගාථාය වෙච “ඉති තම්බපණ්ණියෙන පරමවෙය්‍යාකරණෙන
තිපිටකනයවිධිකුසලෙන පරමකච්චරජන හදයපදුමවනවිකසනකරෙන
කච්චරාසහෙන පරමරතිකරවරමධුරවචනුග්ගාරෙන උරගපුරෙන බුද්ධදත්තෙන
රට්ඨොයං විනයවිනිච්ඡයො”ති (වී. වී. 3183) ඉමිනා වාක්‍යෙන ච දස්සිතො –
“මාදිසාපි කච්චි භොන්ති, බුද්ධදත්තෙ දිවඬගතෙ”තිආදිනා පච්ඡිමකෙහි ච
පසත්ථතරෙහි කච්චරෙහි අභිත්ථුතගුණො හදන්තබුද්ධදත්තාවරියො වෙදිතබ්බො.
භෙතුකත්තා ච තත්ථෙව චක්ඛමානො පකරණජ්ඣෙසනෙ කතාධිතො
බුද්ධසිහමභාවෙරො, සො –

“චුත්තස්ස බුද්ධසිහෙන;
විනයස්ස විනිච්ඡයො;
බුද්ධසිහං සමුද්දිස්ස;
මම සද්ධිවිහාරිකං;

කතොයං පන භික්ඛූනං;
භික්ඛුථාය සමාසතො’’ති. (වි. වි. 3177-3178) –

එවං දස්සිතො.

උත්තරජපකරණස්ස හෙතුකත්තා පන සඬ්ඝපාලමහාථෙරො, සොපි –

“ඛන්තිසොරච්චසොසිලා-බුද්ධිසද්ධාදයාදයො;
පතිට්ඨිතා ගුණා යස්මිං, රතනානිව සාගරෙ.

“විනයාචාරයුත්තෙන, තෙන සක්කච්ච සාදරං;
යාවිතො සඬ්ඝපාලෙන, ථෙරෙන ථීරචෙනසා.

“සුචිරට්ඨිතිකාමෙන, විනයස්ස මහෙසිනො;
භික්ඛූනං පාටචත්ථාය, විනයස්සවිනිච්ඡයෙ;
අකාසිං පරමං එතං, උත්තරං නාම නාමතො’’ති. (උ. වි. 965-968) –

එවං දස්සිතො. න කෙවලමෙනෙ ද්වෙයෙව මහාථෙරා හෙතුකත්තාරො, අථ බො
මහාවංසාදීසු –

“බුද්ධස්ස විය ගම්භීර-
සොසත්තා තං වියාකරුං;
‘බුද්ධසොසො’ති යො සො හි;
බුද්ධො විය මහීතලෙ’’ති. –

ආදිනා නයෙන අභිත්ථුතගුණො නිපිටකපරියත්තියා අට්ඨකථාකාරො
හදන්තබුද්ධසොසාවරියො ච අනුස්සුතිවසෙන “හෙතුකත්තා’’ති වෙදිතබ්බො.

කථං? අයං කිර හදන්තබුද්ධදත්තාවරියො ලඬ්ඝාදීපතො සජාතිභූමිං
ජම්බුදීපමාගච්ඡන්තො හදන්තබුද්ධසොසාවරියං ජම්බුදීපවාසිකෙනි
පටිපත්තිපරායනෙහි යුත්තත්තාත්තගුණාපෙතෙහි මහාථෙරවරෙහි කතාරාධනං
සිහලට්ඨකථං පරිවත්තෙත්වා සකලජනසාධාරණාය මූලභාසාය නිපිටකපරියත්තියා
අට්ඨකථං ලිඛිතුං ලඬ්ඝාදීපං ගච්ඡන්තං අන්තරාමග්ගෙ දිස්වා සාකච්ඡාය
සමුපපරික්ඛිත්වා සබ්බලොකානිතෙන අසද්ධිසෙන පණ්ඩිතවගුණෙන
රතනනිධිදස්සනෙ පරමදලිද්දො විය බලවපරිතොසං පත්වා අට්ඨකථමස්ස
කාතුකාමතං ඤාත්වා “තුම්හෙ යථාධිජ්ජෙතපරියන්තලිඛිතමට්ඨකථං අම්භාකං
පෙසෙථ, මයමස්සා පකරණං ලිඛාමා’’ති තස්ස සම්මුඛා පටිජානිත්වා තෙන ච “සාධු
තථා කාතබ්බ’’න්ති අජ්ඣෙසිතො අභිධම්මට්ඨකථාය අභිධම්මාවතාරං,
විනයට්ඨකථාය සඋත්තරං විනයවිනිච්ඡයපකරණඤ්ච අකාසිති අනුස්සුයාතෙති.

“සමාසෙනා” ති ඉමිනා ව පරිමාණමිපි සාමඤ්ඤෙන දස්සිතං විත්ථාරපරිමාණෙ
තස්ස පරිමාණසාමඤ්ඤස්ස විඤ්ඤායමානත්තා. විසෙසතො පන පරිච්ඡේදපරිමාණං
ගන්ථපරිමාණන්ති දුට්ඨං. තත්ථ පරිච්ඡේදපරිමාණං ඉමස්මිං පකරණෙ
කථාවොහාරෙන වුච්චති.

සෙය්‍යාටීදං? – පාරාජිකකථා සඬ්ඝාදිසෙසකථා අනියතකථා නිස්සග්ගියකථා
පාවිත්තියකථා පාටිදෙසනීයකථා සෙබියකථාහි භික්ඛුවිහඬගකථා සත්තවිධා, තතො
අනියතකථං වජ්ජේත්වා තථෙව භික්ඛුනිවිහඬගකථා ඡබ්බිධා, මහාබන්ධකකථාදිකා
භික්ඛුනික්ඛන්ධකකථාවසානා විසතිවිධා බන්ධකකථා, කම්මකථා,
කම්මවිපත්තිකථා, පකිණ්ණකවිනිච්ඡයො, කම්මට්ඨානභාවනාවිධානන්ති
විනයවිනිච්ඡයෙ කථාපරිච්ඡේදො සත්තතිංස.

උත්තරජපකරණෙ ව චුත්තනයෙන භික්ඛුවිහඬගෙ සත්තවිධා කථා,
භික්ඛුනිවිහඬගෙ ඡබ්බිධා, තදනන්තරා විපත්තිකථා, අධිකරණපව්වයකථා,
බන්ධකපඤ්ඤාකථා, සමුට්ඨානසීසකථා, ආපත්තිසමුට්ඨානකථා, එකුත්තරනයකථා,
සෙදමොවනකථා, විහඬගද්වයනිදානාදිකථා, සබ්බඬගලක්ඛණකථා,
පරිවාරසඬ්ඝකලනකථාහි ඡත්තිංස කථාපරිච්ඡේදා.

නිස්සන්දෙනෙ පන “අට්ඨතිංස කථාපරිච්ඡේදා” ති චුත්තං, තං එකුත්තරනයෙ
අදස්සිතෙහිපි ද්වාදසකපන්තරසකනයෙහි සහ සොළසපරිච්ඡේදෙ ගහෙන්වා
අප්පකං උනාමධිකං ගණනුපගං න භොතීති කත්වා චුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. උභයත්ථ
කථාපරිච්ඡේදපරිමාණං තෙසත්තතිවිධං භොති. නිස්සන්දෙන
“පඤ්චසත්තතිවිධා” ති වචනෙ පරිහාරො චුත්තනයොව. ගන්ථපරිමාණං පන
විනයවිනිච්ඡයෙ අසීතිගන්ථාධිකානි වත්තාරි ගන්ථසහස්සානි, උත්තරෙ
පඤ්ඤාසගන්ථාධිකානි නව ගන්ථසතානි භොන්ති. තෙන චුත්තං උත්තරාවසානෙ –

“ගාථා වතුසහස්සානි, සතඤ්ච උනාවීසති;
පරිමාණතොති විඤ්ඤෙය්‍යා, විනයස්සවිනිච්ඡයො.

පඤ්ඤාසාධිකසඬ්ඛානි, නව ගාථාසතානි හි;
ගණනා උත්තරස්සායං, ඡන්දසානුට්ඨුහෙන තු” ති. (උ. වි. 969-970);

ඉච්චෙවං විනයවිනිච්ඡයො උත්තරො වාති ද්වෙ පකරණානි තිංසාධිකානි
පඤ්චගාථාසහස්සානි. එත්ථ ව විනයවිනිච්ඡයො නාම
උභතොවිහඬගබන්ධකාගතවිනිච්ඡයසඬ්ඝාභකපකරණං. තතො පරං
පරිවාරත්ථසඬ්ඝාභකපකරණං උත්තරො නාම. තෙනෙව වක්ඛති –

“යො මයා රට්ඨතො සාරො, විනයස්සවිනිච්ඡයො;
තස්ස දානි කරිස්සාමි, සබ්බානුත්තරමුත්තර” ති. (උ. වි. 2)

තං කස්මා උත්තරනාමෙන වොහරියතීති? පඤ්චුත්තරවසෙන යීතෙ පරිවාරෙ තථෙව සඬගහෙතබ්බෙපි තෙන පකාරෙන පාරාජිකකථාමත්තං දස්සෙත්වා –

“ඉතො පටියාය මුඤ්චිත්වා, පඤ්භාපුච්ඡනමත්තකං;
විස්සජ්ජනවසෙනෙව, භොති අත්ථවිනිච්ඡයො”ති. (උ. වී. 14) –

වත්වා පඤ්භං පභාය තතො පටියාය උත්තරමත්තස්සෙව දස්සිතත්තා තථා වොහරියතීති.

“තස්මා විනයනුපාය”ත්තිආදිනා පන සොතුජනං සක්කච්චසවනෙ නියොජෙති. සක්කච්චසවනපටිබද්ධා හි සබ්බාපි ලොකියලොකුත්තරසම්පත්තීති අයමෙත්ථ සමුදායත්ථො. අයං පන අවයවත්ථො – සො යස්මා අත්ථයොජනක්කමෙන පදයොජනං කත්වා වණ්ණිතෙ සුවිඤ්ඤෙය්‍යා භොති, තස්මා තථා පදයොජනං කත්වා අත්ථවණ්ණනං කරිස්සාම –

සෙට්ඨං අජ්ජපිපුග්ගලං බුද්ධඤ්ඤෙව භවාභාවකරං ධම්මඤ්ඤෙව නිරඬගණං ගණඤ්ඤෙව සිරසා වන්දිත්වා භික්ඛූනං භික්ඛුනීනඤ්ඤෙව භිතත්ථාය සමාසෙන සමාහිතො විනයස්සවිනිච්ඡයං වක්ඛාමීති යොජනා.

තත්ථ සෙට්ඨන්ති සබ්බෙ ඉමෙ පසත්ථා අයමෙනෙසං අතිසයෙන පසත්ථොති සෙට්ඨො. තථා හි සො භගවා “අභඤ්චි බ්‍රාහ්මණ ජෙට්ඨො සෙට්ඨො ලොකස්සා”ති (පාරා. 11) වෙරඤ්ජබ්‍රාහ්මණස්ස අත්තනො ජෙට්ඨසෙට්ඨභාවස්ස පරිජානනවිනිච්ඡයහෙතුභූතාහි ඤානාදීහි නිරතිසයගුණසම්පත්තීහි සමන්තාගතත්තා –

“ත්වමෙව අසි සම්බුද්ධො, තුවං සත්ථා අනුත්තරො;
සදෙවකස්මිං ලොකස්මිං, නත්ථි තෙ පටිපුග්ගලො. (දී. නි. 2.370);

තුවං බුද්ධො තුවං සත්ථා, තුවං මාරාහිභූ මුනි;
තුවං අනුසයෙ ඡෙත්වා, තිණ්ණො තාරෙසිමං පජං.

උපධි තෙ සමතික්කන්තා, ආසවා තෙ පදාලිතා;
සීහොසි අනුපාදානො, පභීනභයහෙරවො. (ම. නි. 2.400; සු. නි. 550-551; ථෙරගා. 839-940);

මහාවීර මහාපඤ්ඤ, ඉද්ධියා යසසා ජල;
සබ්බවෙරභයාතීත, පාදෙ වන්දාමි වක්ඛුමා”ති. (සං. නි. 1.159; ධ. ප. අට්ඨ. 1.56); –

ආදීහි නානානායෙහි සදෙවකෙන ලොකෙන අභිත්ථවියතාය පසත්ථතමො, තමෙව සෙට්ඨං පසත්ථතමන්ති අත්ථො.

අප්පට්ඨුග්ගලන්ති නත්ථි එතස්ස පට්ඨුග්ගලො අධිකො, සද්ධො වාති
අප්පට්ඨුග්ගලො. තථා හි ගුණවසෙන අනන්තාපරිමාණාසු ලොකධාතුසු අත්තනා
අධිකස්ස, සද්ධස්ස වා පුග්ගලස්ස අභාවතො –

“න මෙ ආචරියො අත්ථි, සද්ධො මෙ න විජ්ජති;
සදෙවකස්මිං ලොකස්මිං, නත්ථි මෙ පට්ඨුග්ගලො”ති. (මහාව. 11) –

අත්තනාව අත්තනො අවිපරිතො අප්පට්ඨුග්ගලභාවො පටිඤ්ඤාතො, තස්මා තං
අප්පට්ඨුග්ගලං සබ්බලොකුත්තමන්ති අත්ථො.

බුද්ධන්ති අනන්තමපරිමෙයාං ඤෙයාමණ්ඩලමනවසෙසං බුද්ධවාති බුද්ධො,
එතෙන අනෙකකප්පකොට්ඨනසහස්සං
සම්භතපුඤ්ඤාණසම්භාරානුභාවසිද්ධිමිමරූපකායසිරිවිලාසපටිමණ්ඩිතො
සද්ධම්මවරවක්කවත්ති සම්මාසම්බුද්ධො දස්සිතො. අථ වා චත්තාරි සච්චානි සයං
විචිතොපවිතපාරමිතාපරිපාචිතෙන සවාසනානවසෙසකිලෙසප්පභායකෙන
සයම්භුඤාණෙන බුජ්ඣති බුද්ධො. යථාහ –

“අභිඤ්ඤෙයාං අභිඤ්ඤාතං, භාවෙනබ්බඤ්ච භාවිතං;
පභාතබ්බං පභීතං මෙ, තස්මා බුද්ධොස්මි බ්‍රාහ්මණා”ති. (ම. නි. 2.392,
399; සු. නි. 563; ථෙරගා. 828);

විත්ථාරො පනස්ස “බුජ්ඣිතා සච්චානීති බුද්ධො, බොධෙනා පජායාති
බුද්ධො”තිආදිනා (මහානි. 192; වුළුනි. පාරායනත්ථුතිගාථානිද්දෙස 97; පටි. ම.
1.162) නිද්දෙසාදීසු චුත්තනයෙන වෙදිතබ්බො. සද්දසිද්ධි සාසනිකානං
අවගමනත්ථෙ චත්තමානා බුධ-ධාතුතො “භාවකම්මෙසු ත” ඉති ඉතො
තාතිචත්තමානො “බුධගමාදිත්ථෙ කත්තරි”ති ඉමිනා කච්චායනසුත්තෙන කත්තරි
තප්පච්චයවිධානතො වෙදිතබ්බො. ලොකියානං පන බොධනත්ථධාතුනම්පි
ගමනත්ථතාය චුත්තත්තා ගත්තත්ථාකම්මකාදි සුත්තතො කත්තරි ත-
ප්පච්චයකරණෙන වෙදිතබ්බො.

අථ වා ධාතුනං අනෙකත්ථතාය බුධ-ඉච්චයං ධාතු ජාගරණවිකසනත්ථෙසු
චත්තමානො අකම්මකොති “පබුද්ධො පුරිසො, පබුද්ධං පදුම”න්තිආදීසු විය
බුද්ධවා අඤ්ඤාණනිද්දාවිගමෙන ඤාණචක්ඛුනි උම්මිලන්තො පබුද්ධො, ගුණෙහි
වා විකසිතොති කත්තරි සිද්ධෙන බුද්ධ-සද්දෙන “බුද්ධො”ති
තිභවනෙකවුළාමණිපාදපඬකජරාගරතතො භගවා ලොකනාථො වුවුවති, ඉමස්මිං
පක්ඛෙපි ගත්තත්ථාදිසුත්තෙ අකම්මකග්ගහණෙන පච්චයවිධානං දට්ඨබ්බං.

අථ වා සකම්මකානං ධාතුනං කම්මච්චනිවිජාය අභාවෙ අකම්මකභාවතො
“එලං සයමෙව පක්ක”න්තිආදීසු විය බොධනත්ථෙයෙව බුධ-ධාතුතො කත්තරි
විධානං සිජ්ඣති. අථ වා නීලගුණයොගෙන පටාදීසු නීලවොහාරො විය භාවසාධනං.

බුද්ධ-සද්දං ගහෙත්වා බුද්ධගුණයොගතො ‘‘බුද්ධො’’ති වොහරීයති. එවමනෙකධා සිද්ධෙන බුද්ධ-සද්දෙන වුවිවමානං තං භගවන්තං තං ධම්මරාජන්ති අත්ථො.

‘‘සෙට්ඨං අප්පට්ඨුග්ගල’’න්ති පද්දවයං ‘‘බුද්ධ’’න්ති එතස්ස විසෙසනං. එත්ථ ච ‘‘බුද්ධං, සෙට්ඨං, අප්පට්ඨුග්ගල’’න්ති ඉමෙහි තිහි පදෙහි නයතො ‘‘ඉතිපි සො භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො’’තිආදිනා (දී. නි. 1.157; 3.6; ම. නි. 1.147, 144; 3.434; සං. නි. 1.249; 5.479; අ. නි. 5.14, 30; 6.25, 26; නෙත්ති. 93), ‘‘යො වදනං පවරො මනුෂෙස්ස, සක්කාමුතී භගවා කතකිච්චො’’තිආදීහි (වි. ව. 886) ච අනෙකෙහි සුත්තපදෙහි දස්සිතදුරාවිදුරසන්තිකනිදානහෙතුඵලසත්තොපකාරාවත්ථාධම්මත්ථ-ලොකුද්ධාරත්තිකත්තයසඬගහිතං සුපරිසුද්ධං බුද්ධගුණසමුදයං නිරවසෙසං දස්සෙති. අයමෙව හි බුද්ධගුණානං නිරවසෙසතො දස්සනුපායො, යදිදං නයදස්සනං. ඉතරථා පටිපදවණ්ණනාය අපරිමිතානං බුද්ධගුණානං කො හි නාම සමත්ථො පරියන්තං ගන්තුං. යථාහ –

‘‘බුද්ධොපි බුද්ධස්ස භණ්ණො වණ්ණං;
කප්පම්පි වෙ අඤ්ඤමහාසමානො;
බ්බියෙථ කප්පො චිරදීඝමන්තරෙ;
වණ්ණො න බ්බියෙථ තථාගතස්සා’’ති. (දී. නි. අට්ඨ. 3.141; ම. නි. අට්ඨ. 2.425; උදා. අට්ඨ. 53; අප. අට්ඨ. 2.7.20; බු. වං. අට්ඨ. 4.4; වරියා. අට්ඨ. නිදානකථා, පකිණ්ණකකථා; දී. නි. ටී. 1.ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා; ම. නි. ටී. 1.ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා; සං. නි. ටී. 1.1.ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා; අ. නි. ටී. 1.1.ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා; වජිර. ටී. ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා; සාරත්ථ. ටී. 1.ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා; නෙත්ති. ටී. ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා);

එවමෙතෙහි තිහි පදෙහි නිරවසෙසගුණසංකිත්තනුක්‍රියා වසෙන ‘‘වන්දිත්වා’’ති ඉමිනා පණාමස්ස ච වුත්තත්තා ඉමාය අඬ්ඬගාථාය බුද්ධරතනසඬ්ඛාතපඨමවන්දනීයවත්ථුච්චියා ථුතිපණාමසභාවා වන්දනා දස්සිතාති දට්ඨබ්බං.

තදනන්තරං ධම්මරතනස්ස පණාමං දස්සෙතුමාහ ‘‘භවාභාවකරං ධම්ම’’න්ති. එත්ථ භව-සද්දෙන ද්වෙ භවා වුත්තා කම්මභවො, උපපත්තිභවොති. තත්ථ කම්මභවො භවති එතස්මා ඵලන්ති ‘‘භවො’’ති වුවිවති. විපාකක්ඛන්ධකටත්තාරූපසඬ්ඛාතො පන උපපත්තිභවො අවිජ්ජානණ්ණුපාදානසඬ්ඛාරාදිසහකාරිකාරණයුත්තෙන කුසලාකුසලවෙතනාසඬ්ඛාතකම්මභවපච්චයෙන යථාරහං භවතීති ‘‘භවො’’ති වුවිවති. සො පන කාමභවරූපභවඅරූපභවසඤ්ඤිභවඅසඤ්ඤිභවනෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤිභව-එකවොකාරභවචතුරවොකාරභවපඤ්චවොකාරභවවසෙන නවවිධො. එවමෙනෙසු නවස්ස භවෙස්ස දසවිධොපි ධම්මො අත්තානං ධාරෙන්තස්ස පුග්ගලසන්තානස්ස

අනුපාදියෙසසනිබ්බානධාතුයා පරං අප්පට්ඨන්ධිකතාසාධනෙන භවෙසු, භවස්ස වා අභාවං කරොතිති භවාභාවකරො, තං, අපරාපරජාතිප්පබන්ධස්ස හෙතුසමුග්ගානෙන අප්පවත්තිධම්මතාපාදකන්ති අත්ථො.

ධම්මන්ති අත්තානං ධාරෙන්තෙ චතුසු අපායෙසු, සංසාරෙ ච අපතමානෙ ධාරෙතිති ධම්මො, සො චතුමග්ගඵලනිබ්බානසඬ්ඛාතනවලොකුත්තරධම්මො ච තප්පට්ඨපාදකො
නවඬ්ඛගසාසනාපරනාමධෙයාවතුරාසිතිසහස්සධම්මක්ඛන්ධප්පහෙදහින්තො පරියත්තිධම්මො වාති දසවිධො. සොපි නිප්පරියායධම්මො, පරියායධම්මො වාති දුවිධො. තත්ථ නිප්පරියායධම්මො නාම අපායෙ, සංසාරෙ වා පධානහෙතුභූතානං උද්ධමභාගියානං, ඔරම්භාගියානඤ්ච දසන්තං සංයොජනානං සමුච්ඡින්නදනෙන මග්ගධම්මො, තස්ස තංකිච්චතිප්ඵත්තිනිමිත්තභාවෙන නිබ්බානධම්මො වාති පඤ්චවිධොපි නිප්පරියායෙන පුග්ගලසන්තානං ධාරෙතිති කත්වා
“නිප්පරියායධම්මො”ති වුව්චති. චත්තාරි පන සාමඤ්ඤඵලානි පටිප්පස්සද්ධිපභානෙන මග්ගානුගුණප්පවත්තියා, පරියත්ති ච මග්ගනිබ්බානාධිගමස්ස මූලකාරණභාවතොති පඤ්චවිධොපි පරියායධම්මො නාම.

ඵත්තාවතා “ස්වාක්ඛාතො භගවතා ධම්මො”තිආදිනා (සං. නි. 1.249; අ. නි. 3.76; දී. නි. 3.6; අ. නි. 6.10, 25, 26), “රාගවිරාගමනෙජමසොක”න්තිආදිහි (වි. ව. 887) ව සුත්තන්තෙහි වුත්තස්ස, තදට්ඨකථාදීසු ච වණ්ණිතස්ස සරණානුස්සරණවසෙනාපි සග්ගමොක්ඛසම්පත්තිපටිලාභකාරණස්ස අනවසෙසස්ස ධම්මරතනගුණස්ස නයතො උද්දිට්ඨත්තා ච “චන්දිත්වා”ති ඉමිනා පණාමස්ස දස්සිතත්තා ච ධම්මරතනසඬ්ඛාතස්ස දුතියස්ස චන්දනීයස්ස ථුතිපණාමසභාවා චන්දනා දස්සිතාති දට්ඨබ්බං.

තදනන්තරං සඬ්ඝරතනස්ස චන්දනාසන්දස්සනත්ථං වුත්තං “ගණඤ්චෙව නිරඬ්ඛණ”න්ති. ඵත්ථ “රාගො අඬ්ඛණං දොසො අඬ්ඛණං මොහො අඬ්ඛණං”න්ති (විහ. 924) වුත්තෙහි රාගාදිඅඬ්ඛණෙහි තදඬ්ඛවික්ඛම්භනසමුච්ඡෙදපටිප්පස්සද්ධිනිස්සරණවිමුත්තිවසෙන නිග්ගතො විමුත්තොති නිරඬ්ඛණො, තං නිරඬ්ඛණං. අරියවංසෙ සීලසමාධිපඤ්ඤාවිමුත්තිවිමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනසඬ්ඛාතෙහි ගුණගණෙහි ගණීයනීති ගණො, තං.

ඵත්තාවතා “සුප්පට්ඨන්තො භගවතො සාවකසඬ්ඝො”තිආදිනා (සං. නි. 1.249; අ. නි. 3.76; දී. නි. 3.6; අ. නි. 6.10, 25, 26;), “යත්ථ ච දින්නං මහජ්ජලමාහු, චතුසු සුවිසු පුරිසයුගෙසු”තිආදිහි (වි. ව. 888) ව තෙහි තෙහි සුත්තපදෙහි වුත්තානං, තදට්ඨකථාදීසු ච වණ්ණිතානං විමලාතුලනිබ්ලවිසාලපෙසලසීලාදිනානප්පකාරානග්ගසඬ්ඝරතනගුණානං සංකිත්තනසභාවාය ථුතියා ච “චන්දිත්වා”ති ඵනෙන යථාවුත්තසරූපපහෙදපණාමස්ස වුත්තත්තා ච

සඬ්ඝරතනසඬ්ඛාතතනියවන්දනීයවත්ථුච්ඡයා ථුතිජ්ජණාමසඬ්ඛාතා වන්දනා දස්සිතාති වෙදිතබ්බා. සිරසාති අත්තජ්ජසාදගාරවාචහන්තෙන මුද්ධනා. වන්දිත්වාති පණම්ත්වා ටොම්ත්වා වා.

එවං පට්ඨගාථාය වන්දනීයස්ස රතනත්තයස්ස ථුතිජ්ජණාමසඬ්ඛාතං වන්දනං දස්සෙත්වා තදනත්තරාය සන්දස්සෙතබ්බපයොජනාදිපටිපාදිකාය ගාථාය “භික්ඛුන” න්ති ඉමිනා කිඤ්ඤාපි සංසාරෙ භයං ඉක්ඛතීති “භික්ඛු” ති කල්‍යාණපුථුජ්ජනෙන සද්ධිං අට්ඨ අරියපුග්ගලා වුවුවන්ති, පාළියං (පාරා. 44-45; විහ. 510) පන “භින්නපටං ධාරෙතීති භික්ඛු, භික්ඛනසීලොති භික්ඛු” තිආදිනා භික්ඛුසද්දස්ස අත්ථුද්ධාරවසෙන නිබ්බවනත්තරාති දස්සෙත්වා පාතිමොක්ඛසංවරසංවරණාරහස්සෙව අධිජ්ජෙතභාවං දස්සෙතුං “සමග්ගෙන සඬ්ඝෙන ඤත්තිවතුත්ථෙත කම්මෙන අකුජ්ජෙන ධානාරහෙන උපසම්පන්නො, අයං ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිජ්ජෙතො භික්ඛු” ති දස්සිතා සික්ඛාකාමා සාසනාවචාරා කුලපුත්තා ඉධාධිජ්ජෙතා, තෙසං භික්ඛුනඤ්ඤා භික්ඛුනීනඤ්ඤාති අට්ඨවාචිකඋපසම්පදාකම්මෙන උභතොසඬ්ඝෙ උපසම්පන්නාතාදිසායෙව කුලධීතරො දස්සිතා. එකතොපසම්පන්නාපි සාමඤ්ඤෙන ගය්හන්ති. එකතොපසම්පන්නාති ච භික්ඛුතිසඬ්ඝෙ උපසම්පජ්ජන්වා යාව භික්ඛුසඬ්ඝෙ න උපසම්පජ්ජන්ති, තාව, භික්ඛුනී ච ලිඬගපරිවත්තනෙන භික්ඛුනිභාවජ්ජත්තා අධිජ්ජෙතා, තාසං භික්ඛුනීනඤ්ඤා.

භිතත්ථායාති සබ්බසම්පත්තිනිජ්ජාදකරණත්ථාය භිනොති ගච්ඡති යථාධිජ්ජෙතඵලසාධනෙ පවත්තතීති භිතන්ති අරොගතාදිකාරණං අමනොසධාදි වුවුවති. ඉධ පන සග්ගමොක්ඛසම්පත්තිසිද්ධිකාරණං පාතිමොක්ඛසංවරසීලරක්ඛනං වුවුවති, තදත්ථාය.

සමාභිනො සම්මා ආභිනො පවත්තිතො විනිච්ඡයමග්ගො එතෙනාති “සමාභිනො” ති පකරණකාරකො දස්සිතො. අථ වා සම්මා ආභිතං විනයවිනිච්ඡයෙ ධ්වනං පවත්තිතං විත්තමෙතස්සාති “සමාභිතවිත්තො” ති වත්තබ්බෙ උත්තරපදලොපෙන “සමාභිනො” ති වුත්තො. පරමගම්භීරසුදුත්තරවිනයපිටකත්ථවිනිච්ඡයෙ පවත්තනාරහස්ස ඉමිනා විසෙසනෙන අත්තති සමාභිතවිත්තජ්ජපවත්තිනිමිත්තභූතො අත්තනො ඤාණස්ස පදට්ඨානභූතො සමාධි දස්සිතො තෙන සමාධිනා සමාභිනො හුත්වාති අත්ථො.

පවක්ඛාමීති පකාරෙන වක්ඛාමි, යෙන පකාරෙන විනයවිනිච්ඡයෙ වුත්තෙ අජ්ජනනා මන්දසතිමතිවීරියා පටිපජ්ජනකා ගම්භීරතරං විනයපිටකත්ථවිනිච්ඡයං සුබ්බෙන උග්ගණ්හිතුං, ධාරතුඤ්ඤා සක්කොන්ති, තාදිසෙන පකාරවිසෙසෙන වක්ඛාමීති අත්ථො. සමාසෙනාති සමසනං සංඛිපනං සමාසො, තෙන, සංඛිත්තරුචිකානමුග්ගාටිතඤ්ඤානං කතාධිකාරානං ඤාණුත්තරානං පුග්ගලානඤ්ඤා පපඤ්ඤාභීරුකානං ගහණධාරණෙ මන්දයන්තානං මන්දබුද්ධිනඤ්ඤා උපකාරකෙන නාතිවිත්ථාරක්කමෙනාති අත්ථො. විනයස්සාති විනයපිටකස්ස. තඤ්ඤි –

“විවිධවිසෙසනයන්තා;
 විනයනතො වෙව කායවාචානං;
 විනයත්ථවිදුහි අයං;
 විනයො ‘විනයො’ති අක්ඛාතො”ති. (දී. නි. අට්ඨ. 1.පයමසඬිගිතිකථා;
 පාරා. අට්ඨ. 1.පයමමහාසඬිගිතිකථා; ධ. ස. අට්ඨ. නිදානකථා) –

චුත්තෙහි අත්ථවිසෙසෙහි “විනයො”ති වුවිච්ඡි. තස්ස ඵලං සන්දස්සිතසභාවස්ස
 “විනයො නාම සාසනස්ස ආයු”ති (දී. නි. අට්ඨ. 1.පයමසඬිගිතිකථා; පාරා. අට්ඨ.
 1.පයමසඬිගිතිකථා; බු. පා. අට්ඨ. 5.පයමමහාසඬිගිතිකථා) සඬිගිතිකාරකෙහි
 මහාකස්සපාදීහි අභිත්ථුතගුණස්ස විනයපිටකුත්තමස්ස. විනිච්ඡයන්ති විසෙසෙන,
 විවිධෙන වා ආකාරෙන විජ්ජපිපත්තිනිහරණවසෙන වියති විහජියතීති
 “විනිච්ඡයො”ති ලද්ධනාමං විහජනං, විනයවිනිච්ඡයං නාම පකරණන්ති චුත්තං
 හොති. “විනයස්සවිනිච්ඡය”න්ති ච අලුත්තසමාසොයං “දෙවානංපියතිස්සො,
 කණ්ඨෙකාලො”තිආදීසු විය.

ඵලං දුතියගාථාය
 කත්තුනිමිත්තපයොජනාහිධානාහිධෙයාපකරණජ්ජකාරකදෙසං දස්සෙත්වා
 සක්කච්චසවනකාරණනිදස්සනමුඛෙනාපි පකරණජ්ජකාරාදිං දස්සෙතුමාහ
 “අනාකුල”මිච්චාදි. තත්ථ අනාකුලන්ති තත්ථි ඵත්ථ සද්දතො, අත්ථතො,
 විනිච්ඡයතො වා ආකුලං පුබ්බාපරවිරොධො, මිස්සතා වාති අනාකුලො,
 විනයවිනිච්ඡයො, තං වදතො මෙ නිබ්බාධාති සම්බන්ධො. අසංකිණ්ණන්ති
 නිකායන්තරලද්ධිහි අසම්මිස්සං.

මධුරත්ථපදක්කමන්ති පදානං කමො පදක්කමො, පදගති, සද්දානමුච්චාරණන්ති
 අත්ථො. මධුරො අත්ථො ච පදක්කමො ච යස්ස සො මධුරත්ථපදක්කමො, තං –

“පදාසත්තං පදත්ථානං, මධුරත්ථමුදිරිතං;
 යෙන මජ්ජන්ති ධිමන්තො, මධුනෙව මධුබ්බතා”ති. –

ඉමිනා ලක්ඛණෙන සද්දානමත්ථානඤ්ච වසෙන
 පදාසත්තාපරනාමධෙයාමාධුරියාලඬිකාරෙන සමලඬිකතත්තා මධුරත්ථපදක්කමං.

පටුභාවකරන්ති පටති ගච්ඡති පජානාතීති පටු, පඤ්ඤවා, පටුනො භාවො,
 සද්දජ්ජවත්තිනිමිත්තභූතා පඤ්ඤා, තං පටුභාවං පඤ්ඤාවිසෙසං කරොති ජනෙතීති
 පටුභාවකරො, තං, පඤ්ඤාවිසෙසජනකන්ති අත්ථො. ඵතං විනයස්ස විනිච්ඡයන්ති
 යොජනා. පරමන්ති උත්තමං. විනයක්කමෙති විනයපිටකෙ, තදත්ථෙ ච,
 පවත්තික්කමෙ පටුභාවකරන්ති අත්ථො.

ඵලං තතියගාථාය පකරණගුණාපදෙසෙන සොතුජනං සමුස්සාහෙත්වා ඉදානි
 “අපාර”න්තිආදිවතුත්ථගාථාය පකරණඤ්ච තන්තිස්සයං විනයපිටකඤ්ච
 නාවාසාගරභාවෙන දස්සෙත්වා තිරොභූතොපමෙයොපමානභෙදෙන

රූපකාලඬිකාරෙන පකරණගුණං පකාසෙන්තො සොතුජනං සමුත්තෙජෙති. තත්ථ අපාරන්ති නත්ථි පාරං එතස්සාති අපාරො, විනයසාගරො. සො හි පුරිමබුද්ධුප්පාදෙසු සාසනං පසිදිත්වා විනයපිටකෙ උග්ගහණධාරණපටිපාදනපටිපත්තිවසෙන අකතාධිකාරෙහි පුග්ගලෙහි දුරධිගමනියධම්මත්ථනිරුත්තිපටිභානපරියන්තතාය “අපාරො”ති වුවවති.

මතරන්තානන්ති සජ්ඣායනසවනධාරණාදිවසෙන අජ්ඣාගාහන්තානං. සාරන්ති නිබ්බානසම්පාපකභාවෙන සාරභූතාය අරියමග්ගසම්භාරාය පුබ්බභාගපටිපත්තියා මූලභූතපාතිමොක්ඛසංවරසඬ්ඛාතසීලසාරජ්ජකාසකතාය සාරං. විනයසාගරන්ති විනයපිටකසඬ්ඛාතං සාගරං. විනයො හි සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා කාලජ්ජත්තජානනස්සාපි ධම්මසෙනාපතිආදීනම්පි අවිසයන්තා අතිගම්භීරාතිවිත්ථිණ්ණභාවෙන සාගරො වියාති සාගරො, විනයො ච සො සාගරො චාති විනයසාගරො, තං, අගාධාපාරගුණයොගතො සාගරොපමං විනයපිටකන්ති අත්ථො.

දුතියගාථාය “භික්ඛූනං භික්ඛුනීන”න්ති වත්ථාපි “භිතත්ථායා”ති ඉමිනා සම්බන්ධත්තා ච වාක්‍යන්තරෙහි අන්තරිතභාවෙන දුරත්තා ච තං අනාදිශිත්වා එත්ථ විනයසාගරජ්ඣකාගාහනතදත්ථපටිපජ්ජනාරහකත්තුටිසෙසසන්දස්සනත්ථාය “භික්ඛූනං භික්ඛුනීන”න්ති පුන වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. නාචා විය භූතො නාචාභූතො, තං, නාචාට්ඨානියං මහානාචාසදිසන්ති අත්ථො. මනොරමන්ති මනො රමති එත්ථ, එතෙනාති වා මනොරමො, තං, අජ්ඣායනවොභාරපසුතානං පටිපත්තිපරායනානඤ්ච සාධූනං මනොරමන්ති අත්ථො.

එත්තාවතා පකරණගුණසංකිත්තනෙන සොතුජනං සමුත්තෙජෙත්වා ඉදානි සක්කච්චසවනෙ නියොජෙන්නො “තස්මා විනයනුපාය”න්තිආදිමාහ. තත්ථ තස්මාති යස්මා යථාචුත්තං අනාකුලතාදිවිවිධානග්ගුණාලඬිකාරපටිමණ්ඩිතං, තෙන හෙතුනාති අත්ථො. විනයනුපායන්ති විවිධාකාරෙන, විසෙසනයතො වා කායවාචානං නයනං දමනං අකත්තබ්බතො නිවත්තෙත්වා කත්තබ්බෙසු නියොජනං විනයනං, උපෙච්ච තං ඵලං ආයති උජ්ජජ්ජතීති උපායො, හෙතු, විනයනස්ස උපායො විනයනුපායො, තං, කායජීවිතානපෙක්ඛානං සික්ඛාකාමානං පෙසලානං භික්ඛූනං භික්ඛුනීනං කායවාචානං අනනුලොමිකවිජ්ජන්දිතාපනයනසඬ්ඛාතදමනස්ස කාරණභූතන්ති වුත්තං හොති.

එත්තාවතා අත්තනා කත්තුම්ච්ඡිතෙ පකරණෙ පණ්ඩිතානං පවත්තිහෙතුභූතානං අනාකුලතාදිගුණානං විභාවනවසෙන “අනාකුල”න්තිආදිවිසෙසනානි වත්ථා ඉදානි සක්කච්චසවනාවබ්බොධෙ විසයං විසෙසිතබ්බං දස්සෙතුමාහ “විනයස්සවිනිච්ඡය”න්ති. එත්ථ ච දුතියගාථාය “විනයස්සවිනිච්ඡය”න්ති “පවක්ඛාමී”ති කිරියාය කම්මදස්සනවසෙන වුත්තං, තං ඉධ ආනෙත්වා සම්බන්ධියමානම්පි දුරසම්බන්ධං හොතීති තමනානෙත්වා “නිබ්බාධා”ති ඉමිස්සා

කිරියාය කම්මසන්දස්සනත්ථං ‘‘විනයස්සවිනිවිජය’’න්ති චුත්තත්තා
පුනරුත්තිදොසාභාවොති දට්ඨබ්බං.

අවික්ඛිත්තෙන විත්තෙනාති එත්ථ විවිධෙ ආරම්මණෙ ඛිත්තං පෙසිතං
වික්ඛිත්තං, උද්ධච්චවිච්චිකිච්ඡාදිපරෙතං අසමාහිතං විත්තං, න වික්ඛිත්තං
අවික්ඛිත්තං, තප්පට්ඨකිං සමාහිතං කුසලවිත්තං, තෙන, එතස්ස පකරණුත්තමස්ස
සවනාදිඛ්‍යාපාරං විනා නානාරම්මණෙසු පවත්තිවසෙන වික්ඛෙපමනාපන්නෙන
සමාහිතෙන විත්තෙනාති අත්ථො. ‘‘අවික්ඛිත්තෙන...පෙ.... නිබ්බාදො’’ති
වදන්තෙන ව ‘‘අවික්ඛිත්තස්සායං ධම්මො, නායං ධම්මො වික්ඛිත්තස්සා’’ති
වචනතො වික්ඛිත්තස්ස ධම්මෙසු දායාදාභාවතො අත්තතො පකරණුත්ථභූතාය
අධිසිලසික්ඛාය සමමාපට්ඨජ්ජනාපදෙසො කතො හොති.

වදනො මෙනි එත්ථ ‘‘ගාරවෙන වා’’ති පාඨසෙසො. තත්ථායමත්ථො –
භාසමානෙ මයි ගාරවෙන, යථාචුත්තෙන කාරණෙන වාති සාමිභූම්මානමවිසෙසනාය
‘‘මෙ’’ති සාමිවචනස්ස ‘‘මයි’’ති අත්ථසම්භවතො අයමත්ථො චුත්තො. පකරණස්ස
අනාකුලතාදිගුණසමන්තාගතත්තා ව වත්තරි මයි ගාරවෙන ව සමාහිතෙන
වෙනසාති අධිජ්ජායො. නිබ්බාදොති වාක්‍යත්ථපදත්ථං.
සන්ධායභාසිතත්ථභාවත්ථාදිවසෙන නිසෙසතො බ්බාදො, සක්කච්චං සුත්ථා
විනයවිනිවිජයං බුද්ධං විජානාමාති අත්ථො, විත්තාභාවනාමයඤ්ඤානං
මූලභූතපකරණවිසයං සුතමයඤ්ඤාණං නිජ්ජාදෙමාති අධිජ්ජායො.

ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

හික්ඛුච්චගො

පාරාජිකකථා

පට්ඨපාරාජිකකථාවණ්ණනා

6. එවං පඤ්චහි ගාමාහි රතනත්තයපණාමාදිං දස්සෙත්ථා ඉදානි
යථාපට්ඨඤ්ඤාතවිනිවිජයං දස්සෙතුමාහ ‘‘කිවිධෙ’’තිආදි. තත්ථ ‘‘කිවිධෙ’’තිආදිනා
පට්ඨපාරාජිකසික්ඛාපදවිනිවිජයං දස්සෙති. කිවිධෙති වච්චපස්සාවමුඛමග්ගානං
වසෙන නිජ්ජකාරෙ මග්ගෙති ඉමිනා සම්බන්ධො. තිලමත්තමිපිති තිලබ්ජමත්තමිපි
අභිගජාතන්ති සම්බන්ධො. මග්ගෙති වච්චපස්සාවානං නික්ඛමනද්වාරතාය,
අන්තපානපිත්තසෙම්භාදීනං පවෙසනනික්ඛමනද්වාරතාය ව මග්ගවොහාරගතෙ
සරීරජ්ජදෙසෙ, අල්ලොකාසෙති සම්බන්ධො. ‘‘මග්ගෙසු තිලමත්තමිපි, තිසු
සෙවනවෙනතො’’ති වත්තබ්බෙපි ‘‘කිවිධෙ’’ති පකාරවාචිට්ඨසද්දොපාදානෙන
සජාතිසඬ්භවසෙන තිහි රාසිහි සඬ්භවෙත්ථා පහෙදවසෙන තිංසවිධො මග්ගො
දස්සිතො හොති.

සෙය්‍යාථීදං? පාරාජිකවත්ථුභුතමුඛාදිමග්ගානං නිස්සයභුතෙ සත්තෙ දස්සෙතුං “නිස්සො ඉත්ථියො මනුස්සිත්ථී අමනුස්සිත්ථී තිරච්ඡානගතිත්ථී” තිආදිනා (පාරා. 56) නයෙන පාළියං දස්සිතමනුස්සාමනුස්සතිරච්ඡානගතිත්ථීනං පච්චෙකං තිණ්ණං මග්ගානං වසෙන නව මග්ගා, තථෙව දස්සිතානං තිණ්ණං උභතොඛ්‍යඤ්ජනකානං වසෙන නව මග්ගා, තිණ්ණං පන පණ්ඩකානං මුඛමග්ගවච්චමග්ගානං වසෙන පච්චෙකං ද්වෙ ද්වෙ මග්ගානි ඡ මග්ගා, තථා තිණ්ණං පන පුරිසානන්ති එවං තිංසවිධො හොති.

සෙවනචෙතනොති සෙවනෙ මෙට්ඨනපයොගෙ චෙතනා අස්සාති විග්ගහො, මෙට්ඨනරාගුපසංහිතාය චෙතනාය සමන්තාගතොති අත්ථො. අල්ලොකාසෙති තිංසමග්ගානමඤ්ඤතරෙ මග්ගෙ පකතිවාතෙන අසංච්චිධෙ අල්ලපදෙසෙ, ඉමිනා ඛාහිරං පාරාජිකක්ඛෙත්තං න හොතීති දීපෙති. විසෙසනස්ස විසෙසාපෙක්ඛන්තා දුතියගාථාය “සසික්ඛො සො” ති පදද්වයං ආහරිත්වා “සෙවනචෙතනො සසික්ඛො සො භික්ඛු” ති යොජෙතඛිබ්බං.

අඛිගෙ සරීරෙ ජාතන්ති අඛිගජානං, පුරිසනිමිත්තං. සතිපි අවසෙසසරීරාවයවානං තථාභාවෙ රුල්භිවසෙන තදෙව තථා වුත්තං. පචෙසෙන්නොති ද්වයංද්වයසමාපත්තිසඛිඛාතකායිකකිරියං නිජ්ඣාදෙන්තො. පරාජිතොති දුල්ලභාය ඛණ්ණසම්පත්තියා ලද්ධඛිබ්බතො දුල්ලභා ලොකියලොකුත්තරගුණසම්පත්තිසුඛතො පරිභාපෙත්වා කිලෙසසපත්තෙහි පරාජයමාපාදිතොති අත්ථො.

අයමෙත්ථ යොජනා – සසික්ඛො සෙවනචෙතනො තිවිධෙ මග්ගෙ අල්ලොකාසෙ අඛිගජානං නිලමත්තම්පි පචෙසෙන්නො සො භික්ඛු පරාජිතො හොතීති. එත්තාවතා –

“යො පන භික්ඛු භික්ඛුනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො සික්ඛං
අපච්චක්ඛාය දුඛිබ්බායං අනාවිකත්වා මෙට්ඨනං ධම්මං පටිසෙවෙය්‍ය,
අන්තමසො තිරච්ඡානගතායපි, පාරාජිකො හොති අසංවාසො” ති (පාරා. 44)

හගවතා පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදං සඛිගහිතන්ති දට්ඨඛිබ්බං.

7. එවං ඉමිස්සා ගාථාය අත්තුපක්කමමුලකං පාරාජිකං දස්සෙත්වා ඉදානි “භික්ඛුපච්චත්ථිකා මනුස්සිත්ථී භික්ඛුස්ස සන්තිකෙ ආනෙත්වා වච්චමග්ගෙන (පාරා. 58) අඛිගජානෙ අභිනිසිදෙන්ති” තිආදිනායජ්ජවත්තං පරොපක්කමමුලකං පාරාජිකඤ්ච දස්සෙතුමාහ “පචෙසන” න්තිආදි. තත්ථ පචෙසනන්ති භික්ඛුපච්චත්ථිකෙහි සුත්තපමත්තාදිමනුස්සිත්ථීආදිනමඤ්ඤතරං ආනෙත්වා යථාචුත්තමග්ගානමඤ්ඤතරං මග්ගං යථා පවිසති, තථා භික්ඛුතො අඛිගජානෙ අභිනිසිදාපනෙ සම්භවත්තං මග්ගජ්ජපචෙසනමාහ. පචෙසනං සාදියන්තො සසික්ඛො සොති යොජනා. එත්ථ “පචෙසනං සාදියති අධිවාසෙති, තස්මිං ඛණ්ණෙ සෙවනවිත්තං

උපට්ඨාපෙතී” ති (පාරා. අට්ඨ. 1.58) අට්ඨකථාවචනතො අග්ගතො යාව මූලං පච්චෙසන්තෙසු අස්සාදවිත්තං උපට්ඨාපෙන්තො තඨබ්බේශෙයෙව සාසනතො වුතොති අත්ථො. පට්ඨන්තිආදීසු පදෙසුපි එවමෙව යොජනා.

පට්ඨන්ති පට්ඨක්ඛේශො. “පට්ඨ” න්තිආදීනා තාය තාය කිරියාය උපලක්ඛිතො ඛේශො ගහෙතඛිබ්බො. තෙනෙවෙත්ථ අවචන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං කතං. ධීතන්ති එත්ථ “සුක්කච්ඡස්සට්ඨිසමයෙ” ති අට්ඨකථාවචනස්ස සබ්බථා බ්‍යාපාරරහිතං කාලං සන්ධාය වුත්තන්තා සුක්කච්ඡස්සට්ඨිසමයොපි ගහෙතඛිබ්බො. තෙනෙව ගණ්ඨීපදෙ වුත්තනයෙන පට්ඨස්ස ව යාව උද්ධරණාරම්භො, තාව සම්භවන්තො ධීතකාලොපි ගහෙතඛිබ්බො. උද්ධරණන්ති නීහරණකාලො.

වානි විකප්පෙ, අපීති සමුවචයෙ, සො වා-සද්දෙන විකප්පිතානං පක්ඛානං තුල්‍යබලතං ජොතෙති. ඉති ඉමෙහි ද්විතීයි “සො චෙ පච්චෙසනං සාදියති, පට්ඨං සාදියති” තිආදීනා (පාරා. 58) පාළියං ආගතනයෙන ලබ්භමානං පච්චෙසනාදිඵකක්ඛේශමපි සාදියනපච්චයා ආපජ්ජමානං පාරාජිකං දස්සෙති. සසික්ඛොති සික්ඛාය සහ වත්තන්ති සසික්ඛො, අපච්චක්ඛාතසික්ඛොති අත්ථො. සාදියන්තොති සෙවනවිත්තං උපට්ඨාපෙන්තො. සො හික්ඛු. යපෙත්වා කිරියන්ති අත්තුපක්කමනං විනා. වුතොති “හික්ඛුපච්චත්ථිකෙහි කතමිදං, න මයා” ති ලෙසෙන න මුවචති, සාදියනවිත්තෙ සති සාසනතො වුතොයෙව හොතීති අධිප්පායො.

එත්ථ ව සසික්ඛොති ඉදං “සික්ඛං අපච්චක්ඛාය දුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වා” ති (පාරා. 44) සික්ඛාපදපාඨස්ස අත්ථදස්සනවසෙන නිද්දිට්ඨං. තස්ස පදභාජනෙ (පාරා. 45), තද්ධකථාය ව විහත්තං සික්ඛාපච්චක්ඛානං සඨිබ්බෙපතො එවං චෙදිතඛිබ්බං – විත්තබ්බන්තකාලපයොගපුග්ගලවිජානනවසෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති, න තදභාවෙන. උපසම්පන්නභාවතො වචිතුකාමතාවිත්තෙනෙව හි සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති, න දවා වා රවා වා වදන්තස්ස. එවං විත්තවසෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති, න තදභාවෙන.

තථා “බුද්ධං පච්චක්ඛාමි, ධම්මං පච්චක්ඛාමි, සඬ්ඝං පච්චක්ඛාමි, සික්ඛං, විනයං, පාතිමොක්ඛං, උද්දෙසං, උපජ්ඣායං, ආවරියං, සද්ධිවිහාරිකං, අන්තෙවාසිකං, සමානුපජ්ඣායකං, සමානාවරියකං, සබ්බමචාරිං පච්චක්ඛාමි” ති එවං වුත්තානං බුද්ධාදීනං චතුද්දසන්තං, “ගිහිති මං ධාරෙහි, උපාසකො, ආරාමිකො, සාමණෙරො, තිත්ථියො, තිත්ථියසාවකො, අස්සමණො, අසක්‍යපුත්තියොති මං ධාරෙහි” ති එවං වුත්තානං ගිහිආදීනං අට්ඨන්තඤ්චාති ඉමෙසං බාවිසති යා බ්බන්තපදානං යස්ස කස්සචි සචෙවචනස්ස වසෙන තෙසු යං කිඤ්චි වත්තුකාමස්ස යං කිඤ්චි වදනො සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති, න රුක්ඛාදීනං අඤ්ඤතරස්ස නාමං ගහෙත්වා සික්ඛං පච්චක්ඛන්තස්ස. එවං බ්බන්තවසෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති, න තදභාවෙන.

තත්ථ යදෙනං “පච්චක්ඛාමී”ති ව “මං ධාරෙහී”ති වාති වුත්තං
 වත්තමානකාලවචනං, යාති ව “අලං මෙ බුද්ධෙන, කිං නු මෙ බුද්ධෙන, න
 මමත්ථො බුද්ධෙන, සුමුත්තාහං බුද්ධෙනා”තිආදීනා නයෙන ආර්‍යාතවසෙන කාලං
 අනාමසිත්වා පුරිමෙහි වුද්දසහි පදෙහි සද්ධිං යොජෙත්වා වුත්තාති “අලං
 මෙ”තිආදීනි වත්තාරි පදාති, තෙසංයෙව සවෙවචනානං වසෙන පච්චක්ඛානං
 හොති, න “පච්චක්ඛාසී”න්ති වා “පච්චක්ඛිස්ස”න්ති වා “මං ධාරෙහී”ති වා “මං
 ධාරෙස්සති”ති වා “යං නුනාහං පච්චක්ඛෙය්‍ය”න්ති වාතිආදීනි
 අතීතානාගතපරිකප්පවචනාති භණන්තස්ස. එවං වත්තමානකාලවසෙන වෙව
 අනාමට්ඨකාලවසෙන ව පච්චක්ඛානං හොති, න තදභාවෙන.

පයොගො පන දුට්ඨො කායිකො ව වාචසිකො ව. තත්ථ “බුද්ධං
 පච්චක්ඛාමී”තිආදීනා නයෙන යාය කායචි භාසාය වචිහෙදං කත්වා
 වාචසිකපයොගෙනෙව පච්චක්ඛානං හොති, න අක්ඛරලිඛනං වා
 හත්ථවුද්දාදිදස්සනං වා කායපයොගං කරොන්තස්ස. එවං වාචසිකපයොගෙනෙව
 පච්චක්ඛානං හොති, න තදභාවෙන.

පුග්ගලො පන දුට්ඨො යො ව පච්චක්ඛාති, යස්ස ව පච්චක්ඛාති. තත්ථ යො
 පච්චක්ඛාති, සො සවෙ උම්මත්තකඛිත්තචිත්තවෙදනට්ඨානං අඤ්ඤතරො න
 හොති. යස්ස පන පච්චක්ඛාති, සො සවෙ මනුස්සජාතිකො හොති, න ව
 උම්මත්තකාදීනං අඤ්ඤතරො, සම්මුඛිභූතො ව සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති. න හි
 අසම්මුඛිභූතස්ස දුතෙන වා පණ්ණෙන වා ආරොචනං රුහති. එවං යථාචුත්තස්ස
 පුග්ගලස්ස වසෙන පච්චක්ඛානං හොති, න තදභාවෙන.

විජානනම්පි නියමිතානියමිතවසෙන දුට්ඨං. තත්ථ යස්ස, යෙසං වා නියමෙත්වා
 “ඉමස්ස, ඉමෙසං වා ආරොචෙමී”ති වදති. සවෙ තෙ යථා පකතියා ලොකෙ
 මනුස්සා වචනං සුත්වා ආවජ්ජනසමයෙ ජානන්ති, එවං තස්ස වචනානන්තරමෙව
 තස්ස “අයං උක්කණ්ඨිතො”ති වා “ගිහිභාවං පත්ථයති”ති වා යෙන කෙනචි
 ආකාරෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානභාවං ජානන්ති, පච්චක්ඛාතාව හොති සික්ඛා. අථ
 අපරභාගෙ “කිං ඉමිනා වුත්ත”න්ති වින්තෙත්වා ජානන්ති, අඤ්ඤෙ වා ජානන්ති,
 අපච්චක්ඛාතාව හොති සික්ඛා. අනියමෙත්වා ආරොචෙත්තස්ස පන සවෙ
 වුත්තනයෙන යො කොචි මනුස්සජාතිකො වචනත්ථං ජානාති, පච්චක්ඛාතාව හොති
 සික්ඛා. එවං විජානනවසෙන පච්චක්ඛානං හොති, න තදභාවෙන. යො පන
 අන්තමසො දවායපි පච්චක්ඛාති, තෙන අපච්චක්ඛාතාව හොති සික්ඛා.

ඉති ඉමෙසං වුත්තප්පකාරානං චිත්තාදීනං වසෙන අපච්චක්ඛාතසික්ඛො
 “සසික්ඛො”ති වුත්තො.

8-10. “ඉදානි සන්ථතෙන සන්ථතස්ස සට්ඨනෙ උපාදින්නකසට්ඨනාභාවතො
 දොසො නත්ථී”ති පාපහික්ඛුනං ලෙසකප්පනං පටික්ඛිපිතුං “හික්ඛුපච්චත්ථිකා
 මනුස්සිත්ථිං හික්ඛුස්ස සන්තිකෙ ආනෙත්වා වච්චමග්ගෙන, පස්සාවමග්ගෙන,

මුඛෙන අඬගජාතං අභිනිසිදෙන්ති සන්ථතාය අසන්ථතස්සා”තිආදිනා (පාරා. 61)
 නයෙන පාළියං චුත්තසන්ථතවාරාතමත්ථං සඬගණ්හන්තො ආහ
 “සන්ථතෙනා”තිආදි. තත්ථ සන්ථතෙනාති වම්මවොළුතිපුපට්ඨාදීහි පටිච්ඡාදිතෙන.
 “පවෙසෙන්නො”ති ඉමිනා සන්ථතවාරස්ස පරොපක්කමං නිස්සාය
 දස්සනමුපලක්ඛණන්ති අත්තුපක්කමෙපි යොජෙතබ්බතං දස්සෙති, තස්ස
 වක්ඛමානෙන “පරාජිතො”ති ඉමිනා සම්බන්ධො. “තට්ඨො”ති ඉමිනා
 පවෙසෙන්නොතිආදිප්පකාරං පරාමසති.

එවං පවෙසෙන්නො කදා පරාජිතො හොතිති ආහ “උපාදින්නෙනා”තිආදි.
 එත්ථ උපාදින්නෙනාති තණ්හාදිට්ඨිහි උපෙනෙන කම්මුනා අත්තනො
 එලභාවෙනෙව ආදින්නං ගහිතන්ති උපාදින්නං, එතෙන අත්තනො අඬගජාතස්ස,
 වත්ථුපුග්ගලානං මග්ගස්ස ව සට්ඨන්ට්ඨානගතං කායප්පසාදං දස්සෙති. ඉමිනාව
 අඬගජාතගතං අනට්ඨකායප්පසාදං වම්මබ්බිලං, පිළකාදි ව ගහෙතබ්බං.
 “උපාදින්නකං නාම කායින්ද්‍රිය”න්ති ගණ්ඨිපදෙ චුත්තං. තබ්බිපරියායෙන
 “අනුපාදින්නක”න්ති තප්පට්ච්ඡාදකං වොළාදි චුත්තං. උපාදින්නෙන උපාදින්නෙ,
 අනුපාදින්නෙ වා පාරාජිකක්ඛෙත්තෙ සට්ඨිතෙ, අනුපාදින්නකෙන වා උපාදින්නෙ
 අනුපාදින්නෙ වා පාරාජිකක්ඛෙත්තෙ සට්ඨිතෙති යොජනා. එත්ථ ව
 කරණවචනන්තාති පදාති “අඬගජාතෙනා”ති ඉමස්ස විසෙසනාති.

එත්තාවතා සන්ථතවතුක්කවසෙන අත්තුපක්කමෙ සති පාරාජිකක්ඛෙත්තෙ
 පාරාජිකං දස්සෙත්වා ඉදාති පරුපක්කමෙපි දස්සෙතුමාහ “සවෙ”තිආදි. එත්ථාති
 එතෙසු වතුසු විකප්පෙසු. පාරාජිකක්ඛෙත්තෙ පට්ඨිතෙ තුති එත්ථ තු-සද්දෙන
 පවෙසනට්ඨිතුද්ධාරක්ඛණත්තයං සමුච්චිතොති. යංතං-සද්දානං නිච්චසම්බන්ධත්තා
 හි “සො”ති තං-සද්දොපාදානෙ “යො”ති යං-සද්දොපි අප්පිකාහරිතබ්බො,
 සාමත්ථියෙන සම්පිණ්ඩනත්ථො අපිසද්දො ව. අයමෙත්ථ අත්ථයොජනා –
 හික්ඛුපච්චත්ථිකෙහි ආනෙත්වා හික්ඛුනො අඬගජාතෙ
 අභිනිසිදාපිතමනුස්සිත්ථිආදිනං තිසු මග්ගෙසු අඤ්ඤතරමග්ගසඬබාතං
 පාරාජිකක්ඛෙත්තං පට්ඨිතෙ වා තු-සද්දෙන
 සම්පිණ්ඩිතපවෙසනට්ඨිතුද්ධාරානමඤ්ඤතරක්ඛණෙ වා සවෙ යො සාදියති,
 සප්පමුඛාදිප්පවෙසනකාලෙ විය අනුත්තසිත්වා කාමරාගපිපාසාහිභූතො යදි සාදියති,
 සොපි හික්ඛු පරාජිතො හොතිති යොජනා. “සවෙ සාදියති”ති ඉමිනා
 සාසඬකවචනෙන න සාදියති, අනාපත්තිති සූචිතං හොති.

“පාරාජිකක්ඛෙත්තෙ”ති ඉමිනා ඛ්‍යවච්ඡින්නෙ අඤ්ඤස්මිං යානෙ
 විතික්කමන්තස්ස ඉමස්මිංයෙව විකප්පෙ සම්භවන්තියො ඉතරාපත්තියො
 දස්සෙතුමාහ “බෙත්තෙ”තිආදි. “එත්ථා”ති ආනෙත්වා සම්බන්ධතියං.
 “බෙත්තෙ”ති සාමඤ්ඤනිද්දෙසෙපි හෙට්ඨා “පාරාජිකක්ඛෙත්තෙ”ති
 විසෙසිතත්තා, උපරිපුල්ලච්චයාදිනඤ්ච විධියමානත්තා
 අඤ්ඤථානුපපත්තිලක්ඛණාය සාමත්ථියා පුල්ලච්චයදුක්කටානං බෙත්තෙති

අයමත්වෙලා ලබිහි. “කණ්ණවිජ්ජිද්දක්ඛිනාසාසු” තිආදිනා නයෙන වක්ඛමානෙසු ජීවමානකසරිගතපුල්ලව්වයදුක්කටක්ඛෙන්තෙසුති වුත්තං හොති.

ඉමෙසු ද්විසු ඛෙන්තෙසු “සන්ථතාදිනා සන්ථතාදිං පච්චෙසෙන්තස්ස උපාදිත්තාදිහි උපාදිත්තාදිනං සට්ඨනෙ අධිවාසෙන්තස්ස අනාපත්ති” ති වත්තුමසක්කුණෙයාතාය පාරාජිකක්ඛෙන්තෙ වුත්තසබ්බවිකප්පෙ එත්ථ යොජෙන්තෙහි එවං යොජෙනබ්බං – පුල්ලව්වයක්ඛෙන්තෙ සන්ථනෙ වා අසන්ථනෙ වා සන්ථනෙන වා අසන්ථනෙන වා අභිගජානෙන සෙවන්තස්ස උපාදිත්තෙ වා අනුපාදිත්තෙ වා උපාදිත්තෙන, තථා අනුපාදිත්තෙන වා සට්ඨනෙ පුල්ලව්වයං තස්ස විනිද්දිසෙති. එවං දුක්කටක්ඛෙන්තෙ සන්ථනෙ වා...පෙ.... සට්ඨනෙ දුක්කටඤ්ච තස්ස විනිද්දිසෙති යොජෙනබ්බං.

ඉහ සබ්බත්ථ තීසුපි ඛෙන්තෙසු උපාදිත්ත-සද්දෙන අනට්ඨකායප්පසාදං අභිගජානඤ්ච තත්ථජාතවම්මබ්බිලපිළකා ව ගස්හන්ති, දුක්කටක්ඛෙන්තෙ පන අභිගුලිආදිඉතරාවයවාපි. තීසුපි ඛෙන්තෙසු අනුපාදිත්ත-සද්දෙන අභිගජානාදිපට්ඨජාදිතවත්ථාදයො ව ගස්හන්ති, දුක්කටක්ඛෙන්තෙ පන නිමිත්තෙ නට්ඨකායප්පසාදවම්මබ්බිලපිළකරොමාදිති. ඉමානි ව අනුපාදිත්තානි. අභිගජානෙතරොපාදිත්තාවයවෙ ව තීසුපි ඛෙන්තෙසු පච්චෙසෙන්තස්ස දුක්කටමෙව.

11. එත්තාවතා ජීවමානසරීරෙ සන්ථතාසන්ථතවසෙන පච්චෙකං තිව්ධෙසුපි පාරාජිකපුල්ලව්වයදුක්කටක්ඛෙන්තෙසු සන්ථතාසන්ථතවසෙනෙව දුච්චෙන නිමිත්තෙන සෙවන්තස්ස පරොපක්කමෙ සති සාදියන්තස්ස ලබ්භමානපාරාජිකපුල්ලව්වයදුක්කටාපත්තියො යථාසම්භවං දස්සෙත්වා ඉදානි “මහසරීරෙ පන තථා තථා සෙවන්තානං දොසො නත්ථී” ති පාපහික්ඛුනං ලෙසොකාසපට්ඨාහනත්ථං පාළියං දස්සිතෙසු යථාවුත්තෙසු තීසු ඛෙන්තෙසු ලබ්භමානා තිස්සො ආපත්තියො දස්සෙතුමාහ “මතෙ” තිආදි.

තත්ථ “මතෙ” ති එතස්ස “මනුස්සිත්ථිආදිනං සරීරෙ” ති අජ්ඣාහරිත්වා අත්ථයොජනා කාතබ්බා. ඉමිනා “අක්ඛායිතෙ” තිආදිනා දස්සිතානං නිමිත්තානං නිස්සයං දස්සිතං හොති. “නිමිත්තමත්තං සෙසෙත්වා” තිආදිනා නයෙන වක්ඛමානගාථායං විය සකලසරීරෙ බාදිතෙපි නිමිත්තස්ස විජ්ජමානාවිජ්ජමානභාවොයෙව ආපත්තියාභාවාභාවස්ස පමාණන්ති “අක්ඛායිතෙ” ති එතෙන “මතෙ” ති එතං අවිසෙසෙත්වා “නිමිත්තෙ” ති අජ්ඣාහරිත්වා තං තෙන විසෙසිතබ්බං. අථ වා “නිමිත්තමත්ත” ත්තිආදිනා වක්ඛමානගාථාය “නිමිත්තෙ” ති පදං ආනෙත්වා යොජෙනබ්බං.

අක්ඛායිතෙහි සබ්බථා අක්ඛායිතෙ පාරාජිකවත්ථුනෙ නිමිත්තෙ. යෙභුයාක්ඛායිතෙපි වානි කිඤ්චි කිඤ්චි බාදිත්වා බහුකාවසිට්ඨෙ නිමිත්තෙ. “යස්ස චතුසු භාගෙසු තිභාගමත්තං බාදිතං, තං නිමිත්තං යෙභුයාක්ඛායිතං නාමා” ති වදන්ති. මෙටුනන්ති රාගපරියුට්ඨානෙන සදිසභාවාපත්තියා මිටුනානං ඉදං මෙටුනං,

මනින්ථිආදීනං රාගපරිශුද්ධානෙන සදිසත්තාභාවෙපි තත්ථ චිතික්කමො රුළුභියා “මෙටුන”න්ති වුවවති.

පාරාජිකොතිපරාජිකො, පරාජයමාපන්නොති අත්ථො. අයඤ්භි පාරාජික-සද්දො සික්ඛාපදාපත්තිපුග්ගලෙසු වත්තති. තත්ථ “අට්ඨානමෙතං ආනන්ද අනවකාසො, යං තථාගතො වජ්ජිනං වා වජ්ජිපුත්තකානං වා කාරණා සාවකානං පාරාජිකං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං සමුහනෙය්‍යා”ති (පාරා. 43) එවං සික්ඛාපදෙ වත්තමානො වෙදිතබ්බො. “ආපත්ති ත්වං භික්ඛු ආපන්නො පාරාජික”න්ති (පාරා. 67) ආපත්තියා. “න මයං පාරාජිකා, යො අවහටො, සො පාරාජිකො”ති (පාරා. 155) එවං පුග්ගලෙ. “පාරාජිකෙන ධම්මෙන අනුද්ධංසෙය්‍යා”තිආදීසු (පාරා. 384) පන ධම්මෙ වත්තතීති වදන්ති. යස්මා පන තත්ථ ධම්මොති කත්ථවි ආපත්ති, කත්ථවි සික්ඛාපදමෙව අධිප්පෙන, තස්මා සො විසුං න වත්තබ්බො.

තත්ථ සික්ඛාපදං යො තං අතික්කමති තං පරාජෙති, තස්මා “පාරාජික”න්ති වුවවති. ආපත්ති පන යො නං අප්ඤ්ඤාපජ්ජති තං පරාජෙති, තස්මා “පාරාජිකා”ති වුවවති. පුග්ගලො යස්මා පරාජිකො පරාජයමාපන්නො, තස්මා “පාරාජිකො”ති වුවවති. සික්ඛාපදාපත්තිසු පාරාජික-සද්දො පරාජෙතීති “පාරාජිකො”ති කත්තුසාධනො, පුග්ගලෙ පන පරාජියතීති කම්මසාධනොති වෙදිතබ්බො. “නරො”ති ඉමිනා පුබ්බෙ වුත්තභික්ඛුයෙව අධිප්පෙනො. සාමඤ්ඤපොතනා විසෙසෙ අවතිට්ඨතීති.

12. යෙහුය්‍යක්ඛායිතෙති වතුසු කොට්ඨාසෙසු එකකොට්ඨාසාවසෙසං කත්වා බාදිතෙ. උපධිසක්ඛායිතෙති සමභාගාවසෙසං බාදිතෙ. ථුලො අව්චයො ථුල්ලච්චයො, සොයෙව ආපජ්ජියතීති ආපත්තීති ථුල්ලච්චයාපත්ති. පාවිත්තියාදයො සන්ධායෙන්ථ ථුල්ලච්චයවොහාරො, න පාරාජිකසධිසාදිසෙසෙති දට්ඨබ්බං. සෙසෙති අවසෙසෙ උපකච්ඡකාදීසු. වුත්තඤ්භි අට්ඨකථායං “අවසෙසසරීරෙ උපකච්ඡකාදීසු දුක්කට්”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 1.59-60). දුට්ඨු කතන්ති දුක්කට්, දුක්කට්-සද්දො නියතනපුංසකත්තා ඉත්ථිලිඨගස්සාපි ආපත්ති-සද්දස්ස සලිඨගෙන විසෙසනං හොති.

13. නිමිත්තමත්තං සෙසෙත්වා බායිතෙපිති එත්ථ තිණ්ණමඤ්ඤතරං නිමිත්තං සෙසෙත්වා සකලසරීරෙ බාදිතෙපි. පි-සද්දො බ්‍යතිරෙකෙ, පගෙව ඉතරෙති දීපෙති. තස්මිං නිමිත්තෙ අක්ඛායිතෙ වා යෙහුය්‍යක්ඛායිතෙ වාති ද්විධා වුත්තෙසු තීසු නිමිත්තෙසු අඤ්ඤතරස්මිං නිමිත්තෙ මෙටුනං සෙවතොපි පරාජයො පාරාජිකාපත්ති හොතීති අධිප්පායො. සෙවතොපිති එත්ථ පි-සද්දො අපෙක්ඛායං. තස්මා න කෙවලං හෙට්ඨා වුත්තානමෙවාති අපෙක්ඛති. සන්ථතාදයො විකප්පා යථාවුත්තනයෙන එත්ථාපි යොජෙතබ්බො.

14. “උද්ධුමාතාදිසම්පත්තෙ”ති එත්ථ “යදා පන සරීරං උද්ධුමාතකං හොති කුරීතං නීලමක්ඛිකාසමාකිණ්ණං කිම්බුලසමාකුලං නවහි වණ්ණමුබ්බෙහි

පග්ගරිතපුබ්බකුණපභාවෙන උපගන්තුමිපි අසක්කුණෙයාං, තදා පාරාජිකචත්ථුඤ්ච පුල්ලච්චයචත්ථුඤ්ච ජහති, තාදිසෙ සරීරෙ යත්ථ කත්ථවි උපක්කමතො දුක්කට්ඨමෙවා”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.59-60) අට්ඨකථාවචනතො සබ්බත්ථාපි වාති අක්ඛායිතාදිසබ්බවිකප්පොපගතාති පාරාජිකපුල්ලච්චයදුක්කට්ඨකත්තොති ගහිතානිති දට්ඨබ්බං. තත්ථාපි චිතික්කමො අනාපත්ති න හොතිති දස්සෙතුමාහ “දුක්කට්ඨ”න්ති. “ඛායිතක්ඛායිත”න්තිආදියු ඛායිතක්ඛායිතඤ්ච නාමෙන සබ්බං මතසරීරකෙයෙව වෙදිතබ්බං, න ජීවමානෙති යොජෙතබ්බං.

15. ජීවමානෙ කථන්ති ආහ “ඡින්දිත්වා පනා”තිආදි. තත්ථ වණසඬ්ඛෙපතොති වණසඬ්ඛගතො. තස්මිත්ති යත්ථ ධීතං නිමිත්තං උප්පාටිතං, තස්මිං පදෙසෙ. එත්ථ දුතියො පන-සද්දො ඉධ අදස්සිතං අට්ඨකථායං ආගතනයෙන විඤ්ඤායමානං අත්ථවිසෙසං ජොතෙති. අට්ඨකථායහි “යදිපි නිමිත්තං සබ්බසො ඛායිතං, ඡවිවමමමපි නත්ථි, නිමිත්තසංශ්ඨානං පඤ්ඤායති, පවෙසනං ජායති, පාරාජිකමෙවා”ති එවං අජීවමානෙ වුත්තවිනිච්ඡයානුසාරෙන ජීවමානෙපි ඡවිවමමමත්තං වෙ සබ්බසො උප්පාටිතං, නිමිත්තසංශ්ඨානං පඤ්ඤායති, පවෙසනක්ඛමං හොති, තත්ථ සෙවන්තස්ස පාරාජිකමෙවාති විඤ්ඤායමානමත්ථං ජොතෙතිති වුත්තං හොති.

16. තතො නිමිත්තතොති සම්බන්ධො. පතිතායාති පතිතායං, අයමෙව වා පායො. නිමිත්තතොති නිමිත්තප්පදෙසතො පතිතායං මංසපෙසියන්ති සම්බන්ධො. ඡින්දිත්වා වා තච්ඡෙත්වා වා පතිතායං තස්සං නිමිත්තමංසපෙසියන්ති අත්ථො. මෙටුනරාගෙන උපක්කමන්තස්ස දුක්කට්ඨං විනිද්දිසෙති යොජනා.

17. “නබ්බිට්ඨිප්පමාණෙපි”තිආදිගාථාය “ඡින්දිත්වා”තිආදිකා අට්ඨකථා ආනෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බො. සතීති එත්ථ “අවසිට්ඨෙ”ති පාඨසෙසො. ජීවමානෙති එත්ථ “සරීරෙ”ති පාඨසෙසො. ජීවමානසරීරෙ පන ඡින්දිත්වා තච්ඡෙත්වා නිමිත්තෙ උප්පාටිතෙ නබ්බිට්ඨිප්පමාණෙපි මංසෙ, න්හාරුමිහි වා අවසිට්ඨෙ සති මෙටුනං පටිසෙවන්තො පරාජිතොති යොජනා.

18. “කණ්ණච්ඡිද්දක්ඛි”ති ගාථාය “ජීවමානෙ”ති ආනෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බං, “සරීරෙ”ති පාඨසෙසො. “අස්සගොමහිසාදීන”න්තිආදිනා අස්සාදීනං වක්ඛමානත්තා පාරිසෙසතො “මනුස්සාන”න්ති ලබ්භති. මනුස්සානං ජීවමානසරීරෙ කණ්ණ...පෙ... වණෙසු වාති යොජනා. වත්ථිකොසෙති මුත්තපථබ්භන්තරෙ. වණෙසු වාති සත්ථකාදිහි කතවණෙසු. අඬ්ඛජාතන්ති තිලමත්තමිපි අඬ්ඛජාතෙකදෙසං. රාගාති මෙටුනරාගෙන.

19. අවසෙසසරීරස්මිත්ති කණ්ණච්ඡිද්දාදියථාවුත්තසරීරාවයවච්ඡිතසරීරප්පදෙසෙ. තෙනාහ “උපකච්ඡුරුකාදියු”ති උපකච්ඡං නාම බාහුමුලන්තරං. උරුකාදියුති උරුවෙමජ්ඣාදියු. ආදි-සද්දෙන වුත්තාවසෙසං සරීරප්පදෙසං සඬ්ඛණ්හාති.

“අඩගජාත” න්ති ආනෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බං. “පවෙසෙත්වා” ති සාමත්ථියා ලබ්හති, අඩගජාතං තිලබ්ඡමත්තං පවෙසෙත්වාති චුත්තං හොති. වසා මෙචුනරාගස්ස සෙවමානස්සාති මෙචුනරාගෙන චිතික්කමන්තස්සාති අත්ථො. “සන්ථනෙනා” තිආදිනා චුත්තජපකාරො එත්ථාපි යොජෙතබ්බො.

20. අස්සගොමහිසාදිනන්ති ආදි-සද්දෙන ගොකණ්ණගවජාදයො සඩ්ගහිතා. අස්සාදයො පාකටායෙව. “මතාන” න්ති වක්ඛමානත්තා “ජීවමානාන” න්ති සාමත්ථියා ලබ්හති. සෙවන්ති “වසා මෙචුනරාගස්සා” ති අනුවත්තමානත්තා මෙචුනරාගවසෙන තිලබ්ඡමත්තම්පි අඩගජාතජපදෙසං පවෙසෙන්නො ථුල්ලච්චයං ඵුසෙති යොජනා. එත්ථ ව “ඔට්ඨගද්‍රහදන්තීනං, අස්සගොමහිසාදින” න්ති පාදෙන භවිතබ්බං. එවඤ්ඞි සති අට්ඨකථාවසානෙ නිද්දිට්ඨෙන පකාරත්ථවාචිනා ආදි-සද්දෙන ථුල්ලච්චයචිතික්කමාරහනාසාවත්ථිකොසවන්නො අවුත්තා සබ්බෙපි සත්තා ගස්හන්ති. “අස්සගොමහිසාදින” න්ති පට්ඨපාදාවසානෙ නිද්දිට්ඨෙන ආදි-සද්දෙන ඔට්ඨගද්‍රහදන්තීනම්පි සඩ්ගහො හොතීති තෙසං පුනවචනං නිරත්ථකං සියාති.

21. තථා සෙවමානස්ස දුක්කටන්ති සම්බන්ධො. සබ්බතිරච්ඡානන්ති තිරියං අඤ්චන්ති වඩ්ඪන්තීති තිරච්ඡා, සබ්බෙ ව තෙ තිරච්ඡාවාති සබ්බතිරච්ඡා, තෙසං සබ්බතිරච්ඡානං. “තථා” ති ඉමිනා “වසා මෙචුනරාගස්සා” තිආදිනං පරාමට්ඨන්තා සබ්බතිරච්ඡානානං අක්ඛිආදිසු තිලබ්ඡමත්තම්පි අඩගජාතජපදෙසං මෙචුනරාගෙන පවෙසෙන්නස්ස දුක්කටන්ති චුත්තං හොති. එත්ථාපි සන්ථනාදිචිකප්පෙ නිද්දොසභාවො න සක්කා වත්තුන්ති තම්පි යොජෙතබ්බං.

22. එවං තිරච්ඡානානං ජීවමානකසරීරෙ ලබ්හමානා ආපත්තියො දස්සෙත්වා තෙසංයෙව මතසරීරෙපි සම්භවනකආපත්තියො දස්සෙතුමාහ “තෙස” න්තිආදි. “තෙස” න්ති ඉමිනා මනුස්සතිරච්ඡානගතානං ගහණන්ති වදන්ති. මනුස්සානං මනාමතසරීරෙ පාරාජිකථුල්ලච්චයදුක්කටක්ඛෙත්තෙසු තිස්සන්තං ආපත්තීනං දස්සිතත්තා, පුන ගහණෙ පයොජනාභාවා තෙ වජ්ජෙත්වා අනුවත්තමානසබ්බතිරච්ඡානන්ති ඉමිනා යොජෙතබ්බං, තෙසං සබ්බතිරච්ඡානගතානන්ති අත්ථො. අල්ලසරීරෙසුති උද්ධුමානකාදිභාවමසම්පත්තෙසු අල්ලමතසරීරෙසු තිච්චෙ ඛෙත්තස්මිං අසන්ථනෙ, සන්ථනෙ වා සති මෙචුනරාගස්ස වසා සෙවතො තිච්චාපි ආපත්ති සියාති අනුවත්තමානපදෙහි සහ යොජනා.

තිච්චෙ ඛෙත්තස්මින්නි මතමනුස්සසරීරෙ චුත්තනයෙන අක්ඛායිතයෙභුයාක්ඛායිතහෙදෙ මග්ගත්තයසඩ්ධාතෙ පාරාජිකක්ඛෙත්තෙ ව යෙභුයාක්ඛායිතඋපඩ්ඪක්ඛායිතහෙදෙ තස්මිංයෙව මග්ගත්තයසඩ්ධාතෙ ව, අක්ඛායිතයෙභුයාක්ඛායිතහෙදෙ කණ්ණච්ඡිද්දක්ඛිනාසාවත්ථිකොසවණසඩ්ධාතෙ ව ථුල්ලච්චයක්ඛෙත්තෙ උපඩ්ඪක්ඛායිතයෙභුයාක්ඛායිතහෙදෙ තස්මිංයෙව කණ්ණච්ඡිද්දක්ඛිනාසාවත්ථිකොසවණසඩ්ධාතෙ ව,

අක්කායිනගෙහුයාක්කායිනඋපඩ්ඨක්කායින ගෙහුයාක්කායිනහෙදෙ
 අවසෙසසරීරසඩ්ඛානෙ දුක්කටක්කේත්තෙ වානි තිව්ධෙපි ඛේත්තෙ. සනීති
 විජ්ජමානෙ. සන්ථනෙ වා අසන්ථනෙ වා මෙථුනරාගස්ස වසා සෙවනො යථාරහං
 පාරාජිකපුල්ලච්චයදුක්කටසඩ්ඛානා තිව්ධා ආපත්ති භවෙය්‍යාති අත්ථො.

එතෙසමෙව ච උද්ධුමානාදිභාවං සම්පත්තෙ සරීරෙ
 සන්ථනාදිවුත්තවිකප්පයුත්තෙසු නිසු මග්ගෙසු යත්ථ කත්ථවි මෙථුනරාගෙන
 සෙවනො ආපජ්ජිතබ්බදුක්කටඤ්ච උද්ධුමානාදිසම්පත්තෙ සබ්බත්ථාපි ච
 දුක්කටන්ති මනුස්සසරීරෙ වුත්තනගෙන විඤ්ඤාතුං සක්කාති ඉමස්මිං
 තිරච්ඡානගතසරීරෙ විසෙසමත්තං දස්සෙතුං “තෙසං අල්ලසරීරෙසු”තිආදීනං
 වුත්තත්තා දුක්කටං පුබ්බෙ වුත්තනගෙන වෙදිතබ්බං. යථාහ අට්ඨකථායං
 “කුටීතකුණපෙ පන පුබ්බෙ වුත්තනගෙනෙව සබ්බත්ථ දුක්කට”න්ති.

23. බහි ජුපත්තස්සාති යොජනා. නිමිත්තං මුත්තකරණං. “ඉත්ථියා”ති
 සාමඤ්ඤෙන වුත්තෙපි චතුත්ථගාථාය “තිරච්ඡානගතිත්ථියා”ති වක්ඛමානත්තා
 පාරිසෙසනො ඉමිනා මනුස්සාමනුස්සිත්ථිනමෙව ගහණං, ඉමිනා අමනුස්සිත්ථියාපි
 ගහණස්ස. ඉමිස්සානන්තරගාථාය ඉතො “ඉත්ථියා”ති අනුවත්තිතෙ තත්‍රාපි
 අමනුස්සිත්ථියාපි ගහණං සියාති තම්පි වජ්ජෙත්වා කායසංසග්ගසඩ්ඝාදිසෙසස්ස
 චත්ථුභුතං මනුස්සිත්ථිමෙව දස්සෙතුං තත්ථ වුත්තං “ඉත්ථියා”තිඅධිකච්චනමෙව
 ඤාපකන්ති වෙදිතබ්බං.

මහාඅට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 1.59-60) “ඉත්ථිනිමිත්තං මෙථුනරාගෙන
 මුඛෙන ජුපති, පුල්ලච්චය”න්ති සාමඤ්ඤෙන වුත්තත්තා ච ධම්මක්ඛන්ධකෙ “න ච
 භික්ඛවෙ රත්තවිත්තෙන අභිගජාතං ජුපිතබ්බං, යො ජුපෙය්‍ය, ආපත්ති
 පුල්ලච්චයස්සා”ති (මහාව. 252) සාමඤ්ඤච්චනතො ච
 උද්ධුමානාදිභාවමසම්පත්තාය අල්ලමතමනුස්සිත්ථියා ච අක්කායිනෙ වා
 ගෙහුයාක්කායිනෙ වා නිමිත්තෙ සති පාරාජිකචත්ථුභාවතො තත්ථාපි බහි
 ජුපත්තස්ස පුල්ලච්චයන්ති අයමත්ථොපි මනාමතවිසෙසං අකත්වා “ඉත්ථියා”ති
 ඉමිනාව සාමඤ්ඤච්චනෙන ගහෙතබ්බො.

24. නිමිත්තෙනාති අත්තනො අභිගජාතෙන. මුඛෙනාති පකතිමුඛෙන. නිමිත්තං
 ඉත්ථියාති ජීවමානකමනුස්සිත්ථියා අභිගජාතං. යස්මා පන
 කායසංසග්ගසික්ඛාපදවිනිතචත්ථුසු මතිත්ථිවත්ථුමහි මතිත්ථියා සරීරෙ
 කායසංසග්ගරාගෙන යො ජුපති, තස්ස “අනාපත්ති භික්ඛු සඩ්ඝාදිසෙසස්ස, ආපත්ති
 පුල්ලච්චයස්සා”ති (පාරා. 281) වුත්තත්තා මතමනුස්සිත්ථි න ගහෙතබ්බා. තථෙව
 යක්ඛිවත්ථුමහි කායසංසග්ගරාගෙන යක්ඛිනියා සරීරං යෙන චුට්ඨං, තස්ස
 “අනාපත්ති භික්ඛු සඩ්ඝාදිසෙසස්ස, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්සා”ති වුත්තත්තා, ඉධෙව
 උපරි දුතියසඩ්ඝාදිසෙසෙ “පණ්ඩකෙ යක්ඛිපෙතීසු, තස්ස පුල්ලච්චයං සියා”ති (වි.
 වි. 341) වක්ඛමානත්තා ච අමනුස්සිත්ථිපි න ගහෙතබ්බා. තෙන වුත්තං
 “ජීවමානකමනුස්සිත්ථියා අභිගජාත”න්ති. අත්තො පච්චෙසතුකාමතාය සති

කායසංසග්ගරාගාසම්භවතො “කායසංසග්ගරාගෙනා”ති ඉමිනා ච ඛහි ඡුපිතුකාමතා විඤ්ඤායතීති “ඛහි”ති අනුවත්තනං විනාපි තදත්ථො ලඛ්භති. ගරුකන්ති සඬ්ඝාදිසෙසො.

25. තථෙව ඛහි ඡුපන්තස්සාති යොජනා, අන්තො අප්පවෙසෙත්වා ඛහියෙව ඡුපන්තස්සාති වුත්තං හොති. උභයරාගෙනාති කායසංසග්ගරාගෙන, මෙට්ඨනරාගෙන වා. පුරිසස්සාපිති ජීවමානකපුරිසස්සපි. පි-සද්දො න කෙවලං වුත්තනයෙන ඉත්ථියා නිමිත්තං ඵ්ඝන්තස්සෙව ආපත්ති, අථ ඛො පුරිසස්සාපිති දීපෙති. “නිමිත්ත”න්ති මුත්තකරණමෙව වුවිවති. “ජීවමානකපුරිසස්සා”ති අයං විසෙසො කුතො ලඛ්භතීති වෙ? “කායසංසග්ගරාගෙන වා මෙට්ඨනරාගෙන වා ජීවමානකපුරිසස්ස වත්ථිකොසං අප්පවෙසෙත්තො නිමිත්තෙන නිමිත්තං ඡුපති, දුක්කට්”න්ති ඉතො අට්ඨකථාවචනතො (පාරා. අට්ඨ. 1.59-60) ලඛ්භති.

26. අවිරවතිතරත්තානං ගුන්තං පිට්ඨිං අභිරුහන්තා ඡබ්බග්ගියා භික්ඛු මෙට්ඨනරාගෙන අඬගජාතෙන අඬගජාතං ඡුපිංසුති ඉමස්මිං වත්ථුමහි “න ච භික්ඛවෙ රත්තවිත්තෙන අඬගජාතං ඡුපිතඛ්බං, යො ඡුපෙය්‍යා, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සා”ති (මහාව. 252) ආගතනයං දස්සෙතුමාහ “නිමිත්තෙනා”තිආදි. එත්ථාපි “තථා”ති ඉමස්සානුවත්තනතො “ඛහි”ති ලඛ්භති. අත්තතො නිමිත්තෙන තිරව්ඡානගතිත්ථියා නිමිත්තං මෙට්ඨනරාගතො ඛහි ඡුපන්තස්ස ථුල්ලච්චයං හොතීති යොජනා.

27. “මෙට්ඨනරාගතො”ති ඉමිනා ඛ්‍යවච්ඡින්නමත්ථං දස්සෙතුමාහ “කායසංසග්ගරාගෙනා”තිආදි. එත්ථාපි “කායසංසග්ගරාගෙනා”තිවචනසාමත්ථියා ඛහි ඡුපනං වෙදිතඛ්බං. නිමිත්තස්සාති පස්සාවමග්ගස්ස. ඡුපනෙති ඵ්ඝනෙ.

28. තමාවට්ටකතෙති එත්ථ “තං ආවට්ටකතෙ”ති පදවිෂෙදො. ආවට්ටකතෙති විවට්ටෙ. “මුඛෙ”ති සම්ඛන්ධිසද්දත්තා, අඤ්ඤස්ස සම්ඛන්ධිතො ච අනිද්දිට්ඨත්තා සුතානුලොමිකානං සුතසම්ඛන්ධස්සෙව ඛලවත්තා ච පුරිමානන්තරගාථාය “තිරව්ඡානගතිත්ථියා මුඛෙ”ති කිඤ්ඤාපි සුතස්සෙව සම්ඛන්ධො විඤ්ඤායති, තථාපි ඉමාය ගාථාය විනිතවත්ථුමහි (පාරා. 73) “අඤ්ඤතරො භික්ඛු සිවථිකං ගන්ත්වා ඡින්නසීසං පස්සිත්වා වට්ටකතෙ මුඛෙ අව්ඡුපන්තං අඬගජාතං පවෙසෙසී”ති දස්සිතඡින්නසීසවත්ථුස්ස සඬගභිතත්තා මනුස්සමුඛමෙව ගහෙතඛ්බං සියා. තිරව්ඡානගතානං, පන අමනුස්සානඤ්ඤව මුඛෙ තථා පවෙසො නිද්දොසොති වත්තුමසක්කුණෙය්‍යත්තා තත්ථාපි ඉදමෙව උපලක්ඛණන්ති පාරාජිකප්පභොනකානං සබ්බෙසං මුඛෙති දට්ඨඛ්බං. තං අඬගජාතං. තත්ථ ආවට්ටකතෙ පාරාජිකප්පභොනකානං මුඛෙ ආකාසගතං කත්වා කත්ථවි අඵ්ඝාපෙත්වා නීහරන්තස්ස උක්ඛිපන්තස්ස දුක්කට්ඨන්ති යොජනා. අථ වා තිරව්ඡානානං ආවට්ටකතෙ මුඛෙති යොජෙත්වා තදඤ්ඤසඬගහො උපලක්ඛණවසෙන කාතඛ්බො.

29. තථානි “ආකාසගතං කත්වා”නි යථාච්ඡත්තජපකාරං පරාමසනි. චතුහි පස්සෙහිති සහත්ථෙ කරණචචනං. “පස්සෙහි”නි සම්බන්ධිසද්දත්තා “නිමිත්තස්සා”නි සාමත්ථියා ලබ්හති. “ඉත්ථියා”නි සාමඤ්ඤසද්දත්තා “සබ්බස්සා”නි පාඨසෙසො. ජාතිවාචකත්තා එකචචනං. “චතුහි පස්සෙහි, හෙට්ඨිමත්තල”නිති ච ඉමෙසං සම්බන්ධිපදස්ස අනිද්දෙසෙපි මෙථුනපාරාජිකාධිකාරත්තා ච සන්ථතචතුක්කස්ස අට්ඨකථාවසානෙ ඉමාය ගාථාය සඬගනිතස්ස ඉමස්ස විනිච්ඡයස්ස පරියොසානෙ “යථා ච ඉත්ථිනිමිත්තෙ චුත්තං, එවං සබ්බත්ථ ලක්ඛණං වෙදිතබ්බ”නිති (පාරා. අට්ඨ. 1.61-62) නිමිත්තවිනිච්ඡයස්සාතිදෙසස්ස කතත්තා ච සාමත්ථියෙන “නිමිත්තස්සා”නි ලබ්හති. ඉදමෙව “පච්චෙසත්වා”නි එතස්ස ආධාරවසෙන ගහෙනබ්බං. “අඬගජාත”නිති අනුචත්තනි.

එවං වාක්‍යං පුරෙත්වා “යථා ආවට්ටකතෙ මුඛෙ අඬගජාතං පච්චෙසත්වා තමාකාසගතං කත්වා නිහරන්තස්ස දුක්කටං, තථා සබ්බස්සා ඉත්ථියා නිමිත්තෙ පස්සාවමග්ගසඬබානෙ අඬගජාතං පච්චෙසත්වා තස්ස චතුහි පස්සෙහි සහ හෙට්ඨිමත්තලං චත්තාරො පස්සෙ, හෙට්ඨිමත්තලඤ්ච අච්ඡුපන්තං ආකාසගතං කත්වා නිහරන්තස්ස දුක්කට”නිති යොජෙත්වා අත්ථො චත්තබ්බො.

30. උජ්ජාටිතොට්ඨමංසෙසුති උජ්ජාටිතං ඔට්ඨමංසං යෙසන්ති විග්ගහො. තෙසු දන්තෙසු. බහිනික්ඛන්තකෙසු වානි පකනියා ඔට්ඨමංසතො බහි නික්ඛමිත්වා යීතෙසු වා දන්තෙසු. වායමන්තස්සාති අඬගජාතෙන ඡුපන්තස්ස.

31. අට්ඨිසඬසට්ටනං කත්වානි නිමිත්තමංසසන්තිස්සයානි අට්ඨිති සඬසට්ටෙත්වා. මග්ගෙති අට්ඨිසඬසාතමයෙ මග්ගෙ. දුච්චරාගතොති මෙථුනරාගෙන වා කායසංසග්ගරාගෙන වා. වායමන්තස්සාති අඬගජාතං පච්චෙසත්වා වාරෙන්තස්ස.

32. ආලිඬගන්තස්සාති පරිස්සජන්තස්ස. හත්ථගාහාදිසු හත්ථො නාම කප්පරතො පට්ඨාය යාව අග්ගනබා. හත්ථස්ස, තප්පට්ඨන්ධස්ස ච ගහණං හත්ථග්ගාහො. අවසෙසසරීරස්ස, තප්පට්ඨන්ධස්ස ච පරාමසනං පරාමාසො. නිස්සන්දෙහෙ පන “මාතුගාමස්ස සරීරස්ස වා තප්පට්ඨන්ධස්ස වා හත්ථෙන ගහණං හත්ථග්ගාහො”නි චුත්තං, තං අට්ඨකථාය න සමෙති. තස්මා යථාච්ඡත්තනයස්සෙව අට්ඨකථාසු ආගතත්තා සොයෙව සාරතො පච්චෙතබ්බො. පරාමසෙපි “හත්ථෙන සරීරස්ස, තප්පට්ඨන්ධස්ස ච පරාමසන”නිති යං තත්ථ චුත්තං, තමපි න යුජ්ජති. අවසෙසසරීරාවයවෙනාපි පරාමසතො දුක්කටමෙව හොතිති. චූම්බනාදිසුති ආදි-සද්දෙන වෙණිග්ගාහාදිං සඬගණ්හාති. “අයං නයො”නි එතෙන “ඉත්ථියා මෙථුනරාගෙන හත්ථග්ගාහාදිසු දුක්කට”නිති ඉමමත්ථං අනිදිසති.

33. මනුස්සාමනුස්සෙහි අඤ්ඤෙසු තිරච්ඡානගතෙසු හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදෙන මෙථුනධම්මපාරාජිකචත්ථුභූතෙ සත්තෙ දස්සෙතුමාහ “අපදෙ”තිආදි. “අපදෙ,

ද්විපදෙ, චතුෂ්පදෙ” ති ඉමෙහි විසෙසනෙහි විසෙසිතබ්බං “සත්තනිකායෙ” ති ඉදං වත්තබ්බං. අපදෙ සත්තනිකායෙ. අභයොති ථලවරෙසු උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදෙනො භත්ථිගිලනකෙ අජගරෙ උපාදාය හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදෙන නාගා ව. මච්ඡාති ජලඡෙසු උපරිමකොට්ඨා පඤ්චසතයොජනිකාති තිමිරපිඬගලාදිමච්ඡෙ උපාදාය හෙට්ඨිමන්තනො පාඨිනපාචුසාදයො මච්ඡා ව. ද්විපදෙ සත්තනිකායෙ. කපොතාති උපරිමකොට්ඨා ගරුලෙ උපාදාය හෙට්ඨිමන්තනො කපොතාකපොතපක්ඛි ව. පාරාවතාති කෙච්චි. චතුෂ්පදෙ සත්තනිකායෙ. ගොධාති උපරිමකොට්ඨා භත්ථි. උපාදාය හෙට්ඨිමන්තනො ගොධා වාති ඉමෙ සත්තා. හෙට්ඨාති හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදෙනො. පාරාජිකස්සවත්ථුති මෙථුනධම්මපාරාජිකස්ස වත්ථුනිති පාඨසෙසො.

34. සෙවෙතුකාමතා මෙථුනසෙවාය තණ්හා, තාය මෙථුනරාගසඬ්ඛාතාය සම්පයුත්තං චිත්තං සෙවෙතුකාමතාචිත්තං. මග්ගෙති වච්චමග්ගාදිනං අඤ්ඤතරෙ මග්ගෙ. මග්ගස්ස අත්තනො මුත්තකරණස්ස පචෙසනං. පබ්බජ්ජාය, පාතිමොක්ඛසංවරසීලස්ස වා අන්තෙ විනාසෙ භවොති අන්තිමො, පාරාජිකාපත්තො පුග්ගලො, තස්ස වත්ථු අන්තිමභාවස්ස කාරණත්තා පාරාජිකාපත්ති අන්තිමවත්ථුති වුච්චති, තදෙව පයමං චතුත්තං පාරාජිකානං ආදිමිහි දෙසිතත්තා පයමන්තිමවත්ථු, තස්ස පයමන්තිමවත්ථුනො, පයමපාරාජිකස්සාති වුත්තං හොති.

35. සාමන්තා ආපත්තිසමීපෙ භවං සාමන්තං, පාරාජිකාපත්තියා සමීපෙ පුබ්බභාගෙ භවන්ති අත්ථො. සෙසානං පන තිණ්ණමිසිති අවසෙසානං අදින්නාදානාදිනං තිණ්ණං පාරාජිකධම්මානං. පුල්ලච්චයං සාමන්තමිති උදිරිතන්ති සම්බන්ධො. කථමුදිරිතං? “ඵන්දාපෙති, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්සා” ති (පාරා. 94) දුතියෙ, “මනුස්සං උද්දිස්ස ඔපාතං බණ්ඩා, පතිත්වා දුක්ඛවෙදනං උප්පාදෙති, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්සා” ති, තතියෙ, “පට්ඨිජානන්තස්ස ආපත්ති පාරාජිකස්ස, අප්පට්ඨිජානන්තස්ස ආපත්ති පුල්ලච්චයස්සා” ති (පාරා. 215) චතුත්ථෙ සමුදිරිතං.

ඵත්ථ ව චතුත්ථපාරාජිකස්ස පුල්ලච්චයාපත්තියා සාමන්තාපත්තිභාවො යස්ස උත්තරිමනුස්සධම්මං සමුල්ලපති, සො යා ව පට්ඨිජානාති, තාව සමුල්ලපනපච්චයා පුල්ලච්චයාපත්තිසම්භාවෙ, සමුල්ලපිතෙ තස්මි. සමුල්ලපිතමත්ථෙ පට්ඨිජානන්තෙ පාරාජිකාපත්තිසම්භාවෙ ව යුජ්ජති. සො ව “අප්පට්ඨිජානන්තස්ස වුත්තෙ පුල්ලච්චය” ත්ති ඉමිනාව සඬ්ගහිතොති දට්ඨබ්බං.

36. අජානන්තස්ස වාතුපත්ථද්ධං අඬ්ගජාතං දිස්වා අත්තනො රුචියා චිතික්කමං කත්වා මාතුගාමෙසු ගච්ඡන්තෙසු අජානමානස්ස, මභාවනෙ දිවා නිද්දුපගතහික්ඛුනො විය පරෙහි කිරියමානං අජානන්තස්සාති වුත්තං හොති. තථෙවාති ඉමිනා “අනාපත්තිති ඤාතබ්බ” ත්ති ඉදමාකඬ්ඪති. අස්සාදියන්තස්සාති හික්ඛුපච්චත්ථිකෙසු අභිභවිත්වා චිතික්කමං කරොන්තෙසු ව කාරාපෙන්නෙසු ව, සජ්ජමුඛං පට්ඨිකාලෙ විය උත්තසිත්වා අනධිවාසෙන්නස්ස ව, මභාවනෙ

දිවා විහාරාපගතහික්වුනො විය පරොපක්කමං ඤත්වාපි කායෙ ආදිත්තඅග්ගිනා විය උත්තසිත්වා අනධිවාසෙන්තස්සාති අත්ථො. “අජානන්තස්සා”ති එත්ථ අපි-සද්දො යොජෙතබ්බො. බුද්ධසාසනෙ ධීරසාගරසලිලනිම්මලෙ සබ්බපයමං පාතුභූතත්තා ආදි ව තං චිතික්කමසඬ්ඛාතං කම්මඤ්ඤාති ආදිකම්මං, තං එතස්ස අත්ථිති ආදිකම්මී, එත්ථ සුදින්නො හික්වු, තස්ස ආදිකම්මීනොති ගහෙතබ්බො. උපරිපි ඉමෙසං පදානං ආගතාගතට්ඨානෙ ඉමිනාව නයෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. ඉධ ව උපරි සබ්බසික්ඛාපදෙසු ව නිදානාදිවසෙන සත්තරසවිධො සාධාරණචිතිච්ඡයො පකිණ්ණකෙ සඬ්ඛෙපනො, උත්තරෙ විත්ථාරනො ව ආවි හවිස්සති. තස්මා එත්ථ න දස්සිතොති වෙදිතබ්බං.

37-38. විනයෙති විනයපිටකෙ. අනුප්පරමෙති නෙති පාපෙති සීලසම්පදං සමාධිසම්පදං පඤ්ඤාසම්පදඤ්ඤාති නයො, කායවච්ඡිද්වාරෙහි අචිතික්කමසඬ්ඛාතො සංවරො, තප්පට්පක්ඛො අසංවරො අනයො නාම, තස්ස උපරමො නිවත්ති එත්ථාති අනුප්පරමො, විනයො, තත්ථ අනුප්පරමෙ විනයෙ.

තනො එව පරමෙ උක්කට්ඨෙ. අනයස්ස වා උපරමෙ නිවත්තනෙ පරමෙ උක්කට්ඨෙති ගහෙතබ්බං. පරා උත්තමා මා සාසනසිරි එත්ථාති පරමො, විනයොති එවම්පි ගහෙතබ්බං. “විනයො නාම සාසනස්ස ආයු”ති (දී. නි. අට්ඨ.

1.පයමසඬ්ඛිතිකථා; පාරා. අට්ඨ. 1.පයමසඬ්ඛිතිකථා; බු. පා. අට්ඨ.

5.මහාසඬ්ඛිතිකථා; ථෙරගා. අට්ඨ. 1.251) වචනනො උත්තමසාසනසම්පත්තියුත්තෙති අත්ථො.

සුඡන්දස්සාති සොහණො ජනො සුඡනො, සික්ඛාකාමො අධිසීලසික්ඛාය සොහමානො පියසීලො කුලපුත්තො, තස්ස නයනෙ නයනුපමෙ විනයෙති සම්බන්ධො. අනුප්පරමත්තා, පරමත්තා ව සුඡන්දස්ස කුලපුත්තස්ස නයනෙ නයනුපමෙ. සුඛානායනෙති ලොකියලොකුත්තරහෙදං සුඛං ආනෙතීති සුඛානායනං, තස්මිං. ඉදඤ්ච “නයනෙ”ති එතස්ස විසෙසනං.

එතං විසෙසනං කිමත්ථත්ති වෙ? උපමාභාවෙන ගහිතපකතිනයනනො ඉධ සම්භවන්තං විසෙසං දස්සෙතුන්ති වෙදිතබ්බං. කතරො සො විසෙසොති වෙ? පකතිනයනං රාගදොසාදිකිලෙසුපනිස්සයො හුත්වා දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකදුක්ඛස්ස ව පච්චයො හොති. ඉදං පන විනයනයනං ඉමස්ස කුලපුත්තස්ස එවං අහුත්වා එකංසෙන මොක්ඛාවහනසුඛස්සෙව පච්චයො හොතීති ඉමස්ස විසෙසස්ස දස්සනත්ථං. යථා විනයමචිරාධෙත්වා පටිපජ්ජනෙන සිජ්ඣානකසීලසංවරමූලකඅවිජ්ජපටිසාරාදිඅනුපාදියෙසපරිනිබ්බානාවසා-නඵලසම්පත්තිවසෙන උජ්ජ්ජනකලොකියලොකුත්තරසුඛාවහනෙ විනයෙති චුත්තං හොති.

පධානරතොති එත්ථ “අපි”ති පාඨසෙසො. පධානෙ විනයාහියොගෙ රතොපි, විනයෙ අජ්ඣායනසවනචිත්තනාදිවසෙන වායමන්තොපිති අත්ථො. අථ වා

“විරාගො සෙට්ඨො ධම්මාන” න්ති (ධ. ප. 273; නෙත්ති. 170; කථා. 872)
 වචනතො පධානං නිබ්බානං, තස්මිං රතොති අත්ථො. සාරමතෙති “සාර” න්ති
 අධිමතෙ. අථ වා සාරං අපේග්ගුමතං මහාවිහාරවාසීනං ආවරියමතං එත්ථාති
 “සාරමතො” ති විනයවිනිවිජයො චුත්තො, තස්මිං. ඉධාති ඉමස්මිං විනයවිනිවිජයෙ.
 රතොති අවිචන්තාහිරතො. “න රතො” ති එත්ථ න-කාරං “රමතෙ” ති ඔසානපදෙන
 යොජෙත්වා යො පන න රමතෙති සම්බන්ධො.

ථෙරනවමජ්ඣිමභික්ඛුහික්ඛුනීනං අන්තරෙ යො පන පුග්ගලො
 නිව්චපරිවත්තනසවනානුස්සරණවිත්තනවසෙන න රමතෙ න කීළති, සො පුග්ගලො
 විනයෙ පධානරතොපි විනයපිටකෙ අජ්ඣයනසවනාදිවසෙන යුත්තපයුත්තොපි පටු
 හොති කිං, න හොතෙවාති දස්සෙති. විනයපිටකෙ පාටවමාකඤ්ඤානෙහි පයමං
 තාවෙන්ථ සක්කච්චං අභියොගො කාතබ්බොති අධිප්පායො.

ඉමමෙවත්ථං ආනිසංසපාරංපරියපයොජනෙන සහ දස්සෙතුමාහ
 “ඉම” න්තිආදි. ඉමන්ති වුව්චමානං විනයවිනිවිජයං, “අවෙදි” ති ඉමිනා
 සම්බන්ධො. “යො” ති පාඨසෙසො. යො කුලපුත්තො
 සතිසම්පජ්ඣස්සද්ධාසම්පන්නො ඉමං විනයවිනිවිජයං සම්මා අවෙදි අඤ්ඤාසි. කිං
 භූතන්ති ආහ “හිතවිභාවන” න්ති. ලොකියලොකුත්තරසම්පත්තියා මූලසාධනත්තා
 සීලමිධ හිතං නාම, තං විභාවෙති පකාසෙතීති හිතවිභාවනොති විග්ගහො. “සීලෙ
 පතිට්ඨාය...පෙ... විජටයෙ ජට” න්ති (සං. නි. 1.23, 192; මි. ප. 2.1.9) චුත්තත්තා
 සබ්බකිලෙසජටාච්ඡටනලොකුත්තරඤ්ඤාණස්ස
 පදට්ඨානසොපචාරසාහිඤ්ඤාරූපාරූපඅට්ඨසමාධීනං පදට්ඨානතාය
 සබ්බලොකියලොකුත්තරගුණසම්පදානං මූලභූතෙසු චතුපාරිසුද්ධිසීලෙසු පධානං
 පාතිමොක්ඛසංවරසීලං, තප්පකාසකත්තා අයං විනයවිනිවිජයො
 “හිතවිභාවනො” ති චුත්තො.

භාවනන්ති භාවීයති පුනථපුනං චෙතසි නිවෙසීයතීති භාවනො, භාවනීයොති
 චුත්තං හොති. හිතවිභාවකත්තායෙව හිතත්ථිහි පුනථපුනං චිත්තෙ වාසෙනබ්බොති
 චුත්තං හොති, තං එවංවිධං විනයවිනිවිජයං. සුරසම්භවන්ති රසීයති අස්සාදීයතීති
 රසො, සද්දරසො අත්ථරසො කරුණාදිරසො විමුත්තිරසො ව, සොහණො රසො
 එතස්සාති සුරසො, විනයවිනිවිජයො, තං සුරසං. භවං භවන්තං, සන්තන්ති චුත්තං
 හොති, සුරසං සමානං, සුරසං භූතන්ති අත්ථො. කිං චුත්තං හොති? “සීලෙසො
 පසාදො සමතා මධුරතා සුමුමාලතා අත්ථබ්බත්ති උදාරතා ඔජො කන්ති සමාධි” ති
 එවං චුත්තෙහි කවිජනෙහි
 අස්සාදෙනබ්බසීලෙසාදිදසවිධසද්දජීවිතගුණසම්බාතසද්දරසසම්පත්තීහි ව
 සභාවාඛ්‍යානං උපමා රූපකං දීපකං ආචුත්තීති
 එවමාදික්කමනිද්දිට්ඨපඤ්චතිංසඅත්ථාලඤ්ඤාකාරෙසු
 අනුරූපසභාවාඛ්‍යානාදිප්පධානඅත්ථාලඤ්ඤාකාරසම්බාතඅත්ථරසසම්පත්තීහි ව
 යථාසම්භවං පකාසිතබ්බකරුණාරසඅබ්භූතරසසන්තරසාදීහි ව යුත්තත්තා සුරසං
 ඉමං විනයවිනිවිජයන්ති චුත්තං හොති.

අප වා ඉමිනා පකරණෙන පධානතො විධියමානපාතිමොක්ඛසංවරසීලස්ස එකන්තෙන සමාධිසංවත්තනිකත්තා සමාධිස්ස ව පඤ්ඤාය පදට්ඨානත්තා පඤ්ඤාය ව නිබ්බානපාපනතො මූලකාරණං හුත්වා කමෙන නිබ්බානාමතඵලරසසම්පදායකං ඉමං විනයවිනිවිජයං පරමස්සාදනීයරූපෙන ධිතිවිමුත්තිරසෙන සුරසභූතන්ති වුත්තං හොතීති ව වෙදිතබ්බං. සම්භවන්ති එත්ථ සං වුව්වති සුඛං කායිකං චෙතසිකඤ්ච, තං භවති එතස්මාති සම්භවො, විනයවිනිවිජයො, තං, කායවිත්තසුඛානං මූලකාරණභූතං, වුත්තනයෙන සුරසත්තා ව යථාවුත්තරසසම්පදසාරමහුස්සවෙන සම්භූතමානසිකසුඛස්ස, තංසමුට්ඨානරූපනිස්සයකායිකසුඛස්ස ව පභවභූතන්ති අත්ථො. එත්තාවතා ඉමස්ස විනයවිනිවිජයස්ස සම්මා විඤ්ඤාතබ්බතාය කාරණං දස්සිතං හොති.

එවං නානාගුණරතනාකරං ඉමං විනයවිනිවිජයං සම්පජානන්තො සො කුලපුත්තො කිං හොතීති වෙ? පාලිනා උපාලිනා සමො භවති. පාලිනාති සාසනං පාලෙතීති “පාලො”ති විනයො වුව්වති, වුත්තඤ්ඤි “විනයො නාම සාසනස්ස ආයු”ති (දී. නි. අට්ඨ. 1.පයමසඬගීතිකථා; පාරා. අට්ඨ. 1.පයමසඬගීතිකථා; බු. පා. අට්ඨ. 5.මහාසඬගීතිකථා; ථෙරගා. අට්ඨ. 1.251) සො අස්ස අත්ථිති පාලී, පරියත්තිපටිපත්තිපටිවෙධවසෙන තිවිධසාසනස්ස ජීවිතභූතවිනයපඤ්ඤත්තිසඬබ්බාතසාසනධරත්තා “පාලී”ති ලද්ධනාමෙන උපාලිනා, “එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං විනයධරානං යදිදං උපාලී”ති (අ. නි. 1.219, 228) වතුපරිසමජ්ඣෙ නිසින්නෙන සද්ධම්මවරවක්කවත්තිනා සම්මාසම්බුද්ධෙන මුඛපදුමං විකාසෙත්වා පකාසිතඑතදග්ගට්ඨානෙන විසෙසතො සායනරක්ඛනකභාවෙන පටිලද්ධපාලිතිනාමධෙයොන උපාලිමහාථෙරෙන සමො හොතීති වුත්තං හොති.

කස්මිං විසයෙ සමො භවතීති වෙ? සාසනෙ. සාසනෙති යථාවුත්තෙ තිවිධෙ සාසනෙ, තත්ත්වා පාවරජඬගමසකලවත්ථුවිත්ථාරාධරමණ්ඩලසදිසෙ පටිපත්තිපටිවෙධද්වයධාරෙ පරියත්තිසාසනෙ, තත්ථාපි විනයකථාධිකාරත්තා ලබ්භමානෙ විනයපිටකසඬබ්බාතපරියත්තිසාසනෙකදෙසෙ සමො භවතීති අත්ථො.

කිංභූතෙ සාසනෙ? මාරබලිසාසනෙ. මාරස්ස බලි මාරබලි, මාරගොවරො, තස්ස සාසනං භිංසකං මාරබලිසාසනං, තස්මිං. බන්ධාදීසු පඤ්චසු මාරෙසු පධානභූතකාමරාගාදිපභවකිලෙසමාරස්ස ගොවරභාවෙන බලිසඬබ්බාතඉත්ථිසරීරාදිනිස්සයථොට්ඨබ්බාදිවිසයස්ස පරිච්චජාපනත්ථං “යො පන භික්ඛු...පෙ.... අසංවාසො”තිආදිනා (පාරා. 44) නයෙන වුත්තත්තා තස්ස මාරබලිස්ස භිංසකං හොතීති මාරබලිසාසනනාමධෙයාවිනයපඤ්ඤත්තිසඬබ්බාතසාසනෙති අත්ථො.

අප වා “බලිසෙනපි ජාලෙන, භත්ථෙන කුමිනෙන වා”ති උදකට්ඨකථාය වක්ඛමානත්තා බලිස-සද්දෙන මච්ඡමාරණකණ්ටකමාහ, තං මාරස්ස බලිසං අසති බිපති වජ්ජෙතීති මාරබලිසාසනං, තස්මිං, “සමන්තපාසො මාරස්සා”ති වුත්තත්තා

සංසාරසාගරෙ පරිවත්තමානකසංකිලෙසදාසපුපුඡ්ඡනසඬ්ඛාතමච්ඡෙ ගණ්හිතුං මාරමහාකෙවට්ටෙන පක්ඛිත්තබ්බිසසඬ්ඛාතඉත්ථිරූපසද්දාදිපඤ්චකාමගුණා-
මිසාවුතකාමරාගාදිකිලෙසමහාබ්බිසං තදඬ්ගජ්ජහානවිතික්කමජ්ජහානාදිවසෙන
පජ්භන්තෙ විනයපඤ්ඤත්තිසඬ්ඛාතෙ සාසනෙති අධිජ්ජායො.

එත්ථ ච සාරමනෙ ඉධ ඉමස්මිං විනයවිනිච්ඡයෙ යො පන න රමනෙ, සො
පුග්ගලො අනුසුපරමෙ තතො එව පරමෙ උත්තමෙ සුජනස්ස සුඛානයනෙ නයනෙ
නයනුපමෙ විනයෙ රතො අභිරතො පධානරතොපි විනයෙ අජ්ඣායනාදිසු
යොගමාපජ්ජන්තොපි පටු හොති පටුතරො හොති කිං, න හොතෙව. තස්මා විනයෙ
පාටවත්ථිනා එත්ථෙව සක්කච්චාභියොගො කාතබ්බොති සඬ්ඛෙපතො සාධිජ්ජායා
අත්ථයොජනා වෙදිතබ්බා. අථ චා පධානෙ චතුබ්බිධෙ සම්මජ්ජධානෙ වීරියෙ රතො
අභිරතො යො පන තරො සාරමනෙ ඉධ ඉමස්මිං විනයවිනිච්ඡයෙ යතො රමනෙ,
අතො තස්මා සො අනුසුපරමෙ සුජනස්ස සුඛානයනෙ විනයෙ පටු හොති කුසලො
හොතීති යොජනාති නො ඛන්ති.

හිතවිභාවනං හිතජ්ජකාසකං භාවනං භාවනීයං ආසෙවිතබ්බං සුරසම්භවං සුරසං
සමානං සුරසං භූතං සම්භවං සුබහෙතුකං ඉමං විනයවිනිච්ඡයං යො අවෙදි අඤ්ඤාසි,
සො පුග්ගලො මාරබ්බිසාසනෙ මාරවිසයජ්ජහානකරෙ, අථ චා මාරබ්බිසස්ස
මාරස්ස වත්ථුකාමාමිසාවුතකිලෙසකාමබ්බිසස්ස අසනෙ වජ්ජමානෙ සාසනෙ
තිවිධෙපි ජිනසාසනෙ, තත්ථාපි පටිපත්තිපටිවෙධානං පතිට්ඨානභූතෙ
පරියත්තිසාසනෙ, තත්ත්වාපි සකලසාසනස්ස ජීවිතසමානෙ
විනයපඤ්ඤත්තිසඬ්ඛාතපරියත්තිසාසනෙකදෙසෙ පාලිනා විනයපරියත්තියං
එතදග්ගෙ යපනෙන සාසනපාලනෙ තංමූලභාවතො පාලසඬ්ඛාතවිනයපරියත්තියා
පසත්ථතරෙන උපාලිනා උපාලිමහාටෙරෙන සමො භවතීති යොජනා.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනියා

විනයවිනිච්ඡයවණ්ණනාය

පඨමපාරාජිකකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

දූතියපාරාජිකකථාවණ්ණනා

39. ඉදානි දූතියං පාරාජිකවිනිච්ඡයං දස්සෙතුමාහ “ආදියන්තො”තිආදි. තත්ථ
“ටෙයාවිත්තෙනා”ති පාඨසෙසො. සො ච පව්වත්තෙකවචනන්තෙහි සබ්බපදෙහි
යොජෙතබ්බො, ටෙයාවිත්තෙන ආදියන්තො පරාජිතොති සම්බන්ධො.
පරසන්තකං ආරාමාදිං අභියුඤ්ජිත්වා සාමිකං පරාජෙත්වා ටෙයාවිත්තෙන
ගණ්හන්තො තදත්ථාය කතෙ පුබ්බපයොගෙ දුක්කටං, සාමිකස්ස විමතුජ්ජාදනෙ
ථුල්ලච්චයඤ්ච ආපජ්ජිත්වා තස්ස ච අත්තතො ච ධුරනික්ඛෙපෙන
පාතිමොක්ඛසංවරසීලසම්පත්තියා අදායාදො භුත්වා පරාජිතො හොතීති වුත්තං
හොති.

“තලා”ති ව “අපි”ති ව “පරාජිතෝ”ති ව “ථෙය්‍යවිත්තෙනා”ති ඉමිනා සහ එකතො කත්වා “හරන්තො”ති ආදීහි චතුර්ති පදෙහි යොජෙතබ්බං. ථෙය්‍යවිත්තෙන හරන්තොති තලා පරාජිතොති යොජනා සීසාදීහි පරසන්තකං හණ්ඩං හරන්තො ථෙය්‍යවිත්තෙන හණ්ඩස්ස ආමසනෙ දුක්කටඤ්ච එන්දාපනෙ ථුල්ලච්චයඤ්ච ආපජ්ජිත්වා සීසතො ඛන්ධොභරණාදිපයොගං කරොන්තොති තලා පරාජිතො හොතිති අත්ථො.

ථෙය්‍යවිත්තෙන අවහරන්තොති තලා පරාජිතොති යොජනා. අයං පනෙත්ථ අත්ථො – අඤ්ඤෙහි සඬගොපනාදිං සන්ධාය අත්තනි උපනික්ඛිත්තහණ්ඩං “දෙහි මෙ හණ්ඩ”න්ති වොදියමානො “න මයා ගහිත”න්ති ආදිනා මුසා වත්වා ථෙය්‍යවිත්තෙන ගණ්හන්තොති තස්ස විමතුජ්ජාදනෙ ථුල්ලච්චයමාපජ්ජිත්වා තථෙව ධුරනික්ඛෙපෙන පරාජිතො හොතිති. “නාහං අග්ගහෙසි”න්ති ආදිනා අවජානිත්වා පටික්ඛිපිත්වා හරන්තො “අවහරන්තො”ති වුත්තො.

ථෙය්‍යවිත්තෙන ඉරියාපථං විකොපෙන්නොති තලා පරාජිතොති යොජනා. යං පන අඤ්ඤෙසං හණ්ඩභරණකමනුස්සාදිනමඤ්ඤතරං “තෙන හණ්ඩෙන සහ ගණ්හාමි”ති හණ්ඩං හරන්තං ථෙය්‍යවිත්තෙන නිවාරෙත්වා අත්තනා ඉච්ඡිතදිසාහිමුඛං කත්වා තස්ස පකතිඉරියාපථං විකොපෙන්නොති පටිමපාදුද්ධාරෙන ථුල්ලච්චයමාපජ්ජිත්වා දුතියපද්වාරාතික්කමෙන තථෙව පරාජිතො හොතිති අත්ථො.

ථෙය්‍යවිත්තෙන යානා වාවෙන්තොති තලා පරාජිතොති යොජනා. ථුල්ලාදීසු ධීතං හණ්ඩං ථෙය්‍යවිත්තෙන අවහරිතුකාමතාය ධීතට්ඨානතො අපනෙන්නොති දුතියපරියෙසනාදීසු ආමසනාවසානෙසු සබ්බෙසුපි පයොගෙසු දුක්කටානි ව එන්දාපනෙ ථුල්ලච්චයඤ්ච ආපජ්ජිත්වා උපරි වක්ඛමානජ්ජකාරෙසු විය ධීතට්ඨානතො කෙසග්ගමත්තමිපි අපනෙන්නො තථෙව පරාජිතො හොතිති අත්ථො.

එවමෙතාය ගාථාය “ආදියෙය්‍ය හරෙය්‍ය අවහරෙය්‍ය ඉරියාපථං විකොපෙය්‍ය යානාවාවෙය්‍ය සඬකෙනං විනිනාමෙය්‍යා”ති (පාරා. 92) පදභාජනාගතෙසු ඡසු පදෙසු ආදො පඤ්ච පදානි සඬගහෙත්වා ඡට්ඨං පදං කස්මා න සඬගහිතන්ති වෙ? අයං ගාථා න තංපදභාජනං දස්සෙතුං වුත්තා, අථ ඛො තෙසං පදානං විනිච්ඡයං සන්ධාය අට්ඨකථාසු (පාරා. අට්ඨ. 1.92) වුත්තපඤ්චවීසතිඅවහාරෙ දස්සෙතුං තදවයවභූතපඤ්චපඤ්චකානි දස්සෙතුකාමෙන වුත්තා, තස්මා එත්ථ ඡට්ඨං පදං න වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. අථ වා වක්ඛමානෙ තතියපඤ්චකෙ නිස්සග්ගියාවහාරපදෙන, පඤ්චමපඤ්චකෙ පරිකජ්ජාවහාරපදෙන ව සඬගය්ගමානත්තා එත්ථ නානෙකහණ්ඩපඤ්චකද්වයං අසඬකරතො දස්සෙතුං ඡට්ඨං පදං න ගහිතන්ති වෙදිතබ්බං.

40. ඉමස්මිං අදින්තාදානපාරාජිකෙ වත්ථුමිහි ඔතිණ්ණෙ කත්තබ්බවිනිච්ඡයස්ස පඤ්චවීසතිඅවහාරානං අඬගානි හොන්ති, තෙ ව නානාහණ්ඩපඤ්චකං

එකඟ ශ්‍රීඩපඤ්චකං සාහත්‍රීකපඤ්චකං පුබ්බපයොගපඤ්චකං
 ටෙය්‍යාවහාරපඤ්චකන්ති නිද්දිට්ඨා පඤ්චපඤ්චකහෙදා, තත්ථ ඉමාය ගාථාය
 නානෙකඟ ශ්‍රීඩපඤ්චකද්වයප්පහෙදෙ දස අවහාරෙ සඬගහෙත්වා
 අවසෙසපඤ්චකත්තයං දස්සෙතුං “තත්ථා”ති ආරද්ධං. තත්ථ තත්ථාති තිස්සං
 ගාථායං. නානෙකඟ ශ්‍රීඩානන්ති නානා, එකො ව භණ්ඩො යෙසන්ති විග්ගහො.
 සවිඤ්ඤාණකඅවිඤ්ඤාණකඟ ශ්‍රීඩවසෙන නානාඟ ශ්‍රීඩපඤ්චකඤ්ච
 සවිඤ්ඤාණකඟ ශ්‍රීඩවසෙනෙව එකඟ ශ්‍රීඩපඤ්චකඤ්ච වෙදිතබ්බං. පඤ්ච පරිමාණා
 යෙසන්තෙ පඤ්චකා, තෙසං. අවහාරාති අවහරණාති, වොරකම්මානීති වුත්තං
 හොති. එතෙති අනන්තරගාථාය “ආදියන්තො”ති ආදිනා නිද්දිට්ඨා ආදියන්තාදයො.
 පටිපත්තිසන්තානෙ විසෙසං විනිච්ඡයං භාවෙති උප්පාදෙතිති විභාවී, විනයධරො,
 තෙන විභාවිනා. විඤ්ඤාතබ්බාති පරෙසං ආරාමාදිසවිඤ්ඤාණකවත්ථුනි වා
 දාසමුරාදිං කෙවලං සවිඤ්ඤාණකවත්ථුමත්තං වා අවහරිතුං කතා යථාචුත්තසරූපා
 ආදියනාදයො යානාවාවනපරියොසානා පඤ්ච අවහාරා
 යථාචුත්තනානාඟ ශ්‍රීඩඑකඟ ශ්‍රීඩවිසයා හුත්වා පවත්තන්තිති නානාඟ ශ්‍රීඩපඤ්චකං
 එකඟ ශ්‍රීඩපඤ්චකන්ති දස අවහාරා භවන්තිති විනයධරෙන ඔතිණ්ණස්ස වත්ථුනො
 විනිච්ඡයොපකාරකත්තා තථතො ඤාතබ්බාති අත්ථො.

41. එවං පඤ්චවිසති අවහාරෙ දස්සෙතුං වත්තබ්බෙසු පඤ්චසු පඤ්චකෙසු
 නානෙකඟ ශ්‍රීඩපඤ්චකාති ද්වෙ දස්සෙත්වා ඉදානි අවසෙසපඤ්චකත්තයං
 දස්සෙතුමාහ “සාහත්ථා”ති ආදි. තත්ථ සාහත්ථොති සකො භත්ථො, තෙන
 නිබ්බත්තො, තස්ස වා සම්බන්ධීති සාහත්ථො, අවහාරො, වොරෙන සහත්ථා කතො
 අවහාරොති අත්ථො. ආණත්තිකො වෙවාති ආණත්තියා නිබ්බත්තො ආණත්තිකො,
 අවහාරො, වොරස්ස “ඉමං නාම භණ්ඩං ගණ්භා”ති යස්ස කස්සපි ආණාපනෙන
 සිද්ධො අවහාරො ව. නිස්සග්ගොති නිස්සජ්ජනං නිස්සග්ගො, අවහාරො,
 සුඬිකසාතට්ඨානෙ, පරිකප්පිතොකාසෙ වා යත්වා භණ්ඩස්ස බහි පාතනන්ති වුත්තං
 හොති.

අත්ථසාධකොති පාරාජිකාපත්තිසඬබ්බාතං අත්ථං සාධෙතීති අත්ථසාධකො, සො
 අවහාරො ව යථාණත්තිකං අවිරාධෙත්වා එකංසෙන අවහරන්තස්ස “අසුකස්ස
 භණ්ඩං අවහරා”ති අවිසෙසෙන වා අවහරිතබ්බවත්ථු විසෙසො ගහණකාලො
 ගහණදෙසො ගහණාකාරො වාති එවමාදිවිසෙසානමඤ්ඤතරෙන විසෙසෙත්වා වා
 ආණාපනඤ්ච එකංසෙන පාදග්ගනකතෙලපිචනකං උපාහනාදිකිඤ්චිවත්ථුං
 තෙලභාජනාදිසු පාතනාදිප්පයොගො වාති එවමාදිප්පයොගො ව කිරියාසිද්ධියා
 පුරෙතරමෙව පාරාජිකසඬබ්බාතස්ස අත්ථස්ස සාධනතො අත්ථසාධකො අවහාරො
 වාති වුත්තං හොති.

ධුරනික්ඛෙපනඤ්චාති ධුරස්ස නික්ඛෙපනං ධුරනික්ඛෙපනං, තඤ්ච අවහාරො,
 පරසන්තකානං ආරාමාදීනං අභියොගවිසයෙ ව උපනික්ඛිත්තස්ස භණ්ඩාදිනො
 විසයෙ ව වොරස්ස සාමිනො විස්සජ්ජනෙ ව සාමිනො ව, යදා කදාවි යථාකථඤ්චි
 ගණ්භිස්සාමීති ගහණෙ නිරුස්සාහභාවසඬබ්බාතො ධුරනික්ඛෙපාවහාරො වාති වුත්තං.

හොති. ඉති ඉදං ධුරනික්ඛෙපනඤ්ච යථාචුත්තජපකාරං සාහත්ථාදිවතුක්කඤ්ච පඤ්චන්තං අවහාරානං සමුහො පඤ්චකං, සාහත්ථාදිපඤ්චකං “සාහත්ථපඤ්චක”න්ති වුච්චති. ආදි-සද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨොති වෙදිතඛිබං.

42. පුබ්බසහපයොගො වාති එත්ථ “පුබ්බපයොගො සහපයොගො”ති පයොග-සද්දො පච්චෙකං යොජෙතඛිබො. “ආණත්තිවසෙන පුබ්බපයොගො වෙදිතඛිබො”ති අට්ඨකථාවචනතො (පාරා. අට්ඨ. 1.92) යථාණත්තිකමචිරාධෙත්වා ගණ්හතො “අසුකස්ස ඉත්ථන්තාමං හණ්ඛං අවහරා”ති ආණාපනං පුබ්බපයොගො නාම අවහාරො. කායෙන, වාචාය වා පසුජ්ජනං ආණාපනං පයොගො, ආණත්තස්ස හණ්ඛග්ගහණතො පුබ්බත්තා පුබ්බො ව සො පයොගො වාති පුබ්බපයොගො අවහාරොති දට්ඨඛිබං. “යානාවාචනවසෙන සහපයොගො වෙදිතඛිබො”ති අට්ඨකථාවචනස්ස උපලක්ඛණපදත්තා යානාවාචනඤ්ච පරායත්තභූමිගහණෙ ඛිලසඬකමනාදිකඤ්ච සහපයොගො අවහාරොති වෙදිතඛිබො.

සංවිදාහරණන්ති බහුහි එකතො හුත්වා “ඉදං නාම හණ්ඛං අවහරිස්සාමා”ති සංවිදහිත්වා සබ්බෙහි, එකතො වා සබ්බෙසං අනුමතියා එකෙන වා ගන්ත්වා පරසන්තකස්ස ථෙය්‍යවිත්තෙන හරණසඬාතො සංවිදාවහාරො ව. සමං එකී හුත්වා විසුං එකෙනාපි ථෙය්‍යවිත්තෙන පාදෙ වා පාදාරහෙ වා ගහිතෙ කතමන්තනානං සබ්බෙසමපි පාරාජිකං හොතීති දට්ඨඛිබං. සංවිදහිත්වා මන්තෙත්වා අවහරණං සංවිදාහරණං. නිරුත්තිනයෙන සද්දසිද්ධි වෙදිතඛිබො. “සංවිදාහරණ”න්ති “සංවිදාවහාරො”ති ඉමස්ස වෙච්චනං. “සම්බහුලා සංවිදහිත්වා එකො හණ්ඛං අවහරති, ආපත්ති සබ්බෙසං පාරාජිකස්සා”ති (පාරා. 118) වචනතො එවං සහකතමන්තනෙසු එකෙනාපි ථෙය්‍යවිත්තෙන පාදෙ වා පාදාරහෙ වා ගහිතෙ කතමන්තනානං සබ්බෙසං පාරාජිකං හොතීති දට්ඨඛිබං.

සඬකෙතකම්මන්ති පුබ්බණ්භාදිකාලපරිච්ඡෙදෙන සඤ්ජානනං සඬකෙතො, තෙන කතං කම්මං අවහරණං සඬකෙතකම්මං නාම. තං පන පුරෙහත්තාදීසු කඤ්චි කාලං පරිච්ඡින්නිත්වා “ඉමස්මිං කාලෙ ඉත්ථන්තාමං හණ්ඛං අවහරා”ති චුත්තෙ තස්මිංයෙව කාලෙ තංයෙව යථාචුත්තං හණ්ඛං අවහරති වෙ, සඬකෙතකාරකස්ස සඬකෙතක්ඛණෙයෙව පාරාජිකන්ති සඬබ්බෙපතො වෙදිතඛිබං.

නෙමිත්තන්ති පරහණ්ඛාවහාරස්ස හෙතුත්තා අක්ඛිනිඛණනාදි නිමිත්තං නාම, තෙන නිබ්බත්තං නෙමිත්තං, අවහරණසඬාතකම්මං අවහාරො. “මයා අක්ඛිමිහි නිඛණ්තෙ වා හමුමිහි උක්ඛිත්තෙ වා ඉත්ථන්තාමං හණ්ඛං අවහරා”ති ආණත්තෙන තං නිමිත්තං දිස්වා චුත්තමෙව හණ්ඛං චුත්තනියාමමචිරාධෙත්වා ගහිතං වෙ, නිමිත්තකාරකස්ස නිමිත්තකරණක්ඛණෙයෙව පාරාජිකං හොති. චුත්තනියාමං චිරාධෙත්වා ගහිතං වෙ, නිමිත්තකාරකො මුච්චති, අවහාරකස්සෙව පාරාජිකං. පුබ්බපයොගො ආදි යස්ස තං පුබ්බපයොගාදි, පුබ්බපයොගාදි ව තං පඤ්චකඤ්චාති විග්ගහො.

43. ටෙයාඤ්ච පසය්හඤ්ච පරිකප්පො ව පටිච්ඡන්තො ව කුසො ව ටෙයාපසය්හපරිකප්පට්ච්ඡන්තකුසා, තෙ ආදී උපපදභූතා යෙසං අවහාරානං තෙ ටෙයා...පෙ.... කුසාදිකා, අවහාරා, ඉමිනා ටෙයාචහාරො ව...පෙ.... කුසාචහාරො වාති චූත්තං හොති. තත්ථ ටෙයාචහාරොති ටෙනො චූච්චති වොරො, තස්ස භාවො ටෙයාං, එත්ථ න-කාරලොපො නිරුක්තිනයෙන දට්ඨබ්බො, තෙන අවහරණං ටෙයාචහාරො, සන්ධිච්ඡෙදාදිවසෙන අදිස්සමානෙන ගහණඤ්ච කුට්මානකුටකභාපණාදිහි වඤ්චෙන්වා ගහණඤ්ච ටෙයාචහාරො.

පසය්හ අභිභවිත්වා අවහරණං පසය්භාවහාරො, ගාමවිලොපකා විය සාමිකෙ අභිභවිත්වා ගහණඤ්ච රාජහටාදයො විය අභිභවිත්වා නිබද්ධකරග්ගහණෙ අධිකග්ගහණඤ්ච පසය්භාවහාරො.

වත්ථසුත්තාදිකං පටිච්ඡේද්ද කප්පෙන්වා අවහරණං පරිකප්පාවහාරො, සො ව හණ්ඩොකාසපරිකප්පවසෙන දුට්ඨො හොති. තත්ථ නික්ඛිත්තහණ්ඩං අන්ධකාරප්පදෙසං පටිසිත්වා සුත්තාදිහණ්ඩානි තත්ථ නික්ඛිත්තානි, තෙ පෙළාදයො ගණ්හන්තස්ස “වත්ථානි වෙ ගණ්හිස්සාමි, සුත්තානි වෙ න ගණ්හිස්සාමි” තිආදිනා නයෙන පරිකප්පෙන්වා උක්ඛිපනං හණ්ඩපරිකප්පපුබ්බකත්තා හණ්ඩපරිකප්පාවහාරො නාම. ආරාමපරිවෙණාදිනි පටිසිත්වා ලොහනීයං හණ්ඩං දිස්වා ගබ්හපාසාදතලපමුඛමාලකපාකාරද්වාරකොට්ඨකාදිං යං කිඤ්චි යානං පරිකප්පෙන්වා “එත්ථන්තරෙ දිට්ඨො වෙ, ඔලොකෙතුං ගහිතං විය දස්සාමි, නො වෙ, හරිස්සාමි” ති පරිකප්පෙන්වා ආදාය ගන්ත්වා පරිකප්පිතට්ඨානාතික්කමො ඔකාසපරිකප්පපුබ්බකත්තා ඔකාසපරිකප්පාවහාරො නාමාති සඬ්ඛෙපතො වෙදිතබ්බො.

තිණපණ්ණාදිහි පටිච්ඡන්තස්ස හණ්ඩස්ස අවහරණං පටිච්ඡන්තාවහාරො, උයානාදිසු කීළමානෙහි වා සඬ්ඝපරිච්ඡන්තෙහි වා මනුස්සෙහි ඔමුඤ්චිත්වා ය්පිතං අලඬිකාරාදිකං යං කිඤ්චි හණ්ඩං දිස්වා “ඔණමිත්වා ගණ්හන්තෙ ආසඬිකන්ති” ති යත්වා තිණපණ්ණපංසුචාලුකාදිහි පටිච්ඡාදෙන්වා සාමිකෙසු පරියෙසිත්වා අදිස්වා සාලයෙසු ගතෙසු පච්ඡා ටෙයාවිත්තෙන ගහණඤ්ච තදෙව හණ්ඩං කද්දමාදිසු ටෙයාවිත්තෙන අඬගුට්ඨාදිහි පිළෙත්වා ඔසිදාපෙන්වා හෙට්ඨාභාගෙන චූට්ඨට්ඨානං උපරිභාගෙන අතික්කමනඤ්ච පටිච්ඡන්තාවහාරොති චූත්තං හොති.

කුසෙන අවහාරො කුසාචහාරො, ටෙයාවිත්තෙන කුසං සඬ්ඛාමෙත්වා පරකොට්ඨාසස්ස අග්ගෙන මහන්තස්ස වා සමසමස්ස වා ගහණන්ති අත්ථො. යො පන භික්ඛු කුසපාතනෙන සඬ්ඝස්ස චීවරෙසු භාජ්‍යමානෙසු අත්තනො කොට්ඨාසෙන සමං වා අධිකං වා උභයං වා අග්ගෙන පඤ්චමාසකං වා අතිරෙකපඤ්චමාසකං වා අග්ගනකං අඤ්ඤස්ස කොට්ඨාසං අවහරිතුකාමො අත්තනො කොට්ඨාසෙ පතිතං කුසං පරකොට්ඨාසෙ පාතෙතුකාමො උද්ධරති, තඬ්ඛණෙ ව පරස්ස කොට්ඨාසෙ පාතිතක්ඛණෙ ව න පාරාජිකං අනාපජ්ජිත්වා

පරකොට්ඨාසතො පරනාමලිඛිතං කුසං උක්ඛිපෙන්නො තතො කෙසග්ගමත්තම්පි අපනාමෙති, පාරාජිකො හොති. යදි පයමං පරකොට්ඨාසතො කුසං උද්ධරති, උද්ධට්ඨකංචණෙ ව අත්තනො කොට්ඨාසෙ පාතිතක්ඛණෙ ව සකනාමලිඛිතං කුසං උද්ධරණක්ඛණෙ ව පාරාජිකං අනාපජ්ජිත්වා පරකොට්ඨාසෙ පාතනක්ඛණෙ හත්ථතො කෙසග්ගමත්තම්පි මුත්තෙ පාරාජිකො හොති.

යදි ද්වෙපි කුසෙ පටිච්ඡාදෙන්වා සබ්බෙසු භික්ඛුසු සකසකකොට්ඨාසං ආදාය ගතෙසු යස්මිං කුසං පටිච්ඡාදෙසි, තස්ස සාමිකෙන ආගන්ත්වා “මයං කුසො කස්මා න දිස්සති” ති වුත්තෙ වොරො “මයංහම්පි කුසො න දිස්සති” ති වත්වා අත්තනො කොට්ඨාසං තස්ස සන්තකං විය දස්සෙත්වා තස්මිං විවදිත්වා වා අවිවදිත්වා වා ගහෙත්වා ගතෙ ඉතරං කොට්ඨාසං උද්ධරති වෙ, උද්ධට්ඨකංචණෙයෙව පාරාජිකො හොති. යදි පරො “මයං කොට්ඨාසං තුය්හං න දෙමි, ත්වං තුය්හං කොට්ඨාසං විචිතිත්වා ගණ්හාහි” ති වදති, එවං වුත්තෙ සො අත්තනො අස්සාමිකභාවං ජානන්තොපි පරස්ස කොට්ඨාසං උද්ධරති, උද්ධට්ඨකංචණෙ පාරාජිකො හොති. යදි පරො විවාදහීරුකත්තා “කිං විවාදෙනා” ති චින්තෙත්වා “මයං වා පත්තං හොතු තුය්හං වා, වරකොට්ඨාසං ත්වං ගණ්හාහි” ති වදෙයා, දින්නකං නාම ගහිතං හොතීති පාරාජිකං න හොතීති. යදි “තව රුච්චනකං ගණ්හාහි” ති වුත්තො විවාදහයෙන අත්තනො පත්තං වරහාගං යපෙත්වා ලාමකභාගං ගහෙත්වා ගතො, වොරො පච්ඡා ගණ්හන්තො විචිතාවසෙසං නාම අග්ගහෙසිති පාරාජිකො න හොති. එවං කුසාවහාරවිනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. අයමෙත්ථ පඤ්චවිසතියා අවහාරෙසු සබ්බෙපො, විත්ථාරො පන සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

44. එත්තාවතා අදින්නාදානපාරාජිකස්ස විනිච්ඡයාවයවරුපෙන
උග්ගහෙනබ්බෙ පඤ්චවිසති අවහාරෙ දස්සෙත්වා ඉදානි අදින්නාදානවිනිච්ඡයෙ සම්පත්තෙ සහසා ආපත්තිං අනාරොපෙත්වා පයමං ඔලොකෙනබ්බානි පඤ්ච යානානි දස්සෙතුං “වත්ථුකාලග්ගදෙසෙ වා” තිආදි ආරද්ධං.

තත්ථ වත්ථු නාම අවහට්ඨණ්ඩං. කිං වුත්තං හොති? අවහාරකෙන “මයා ඉත්ථන්නාමං හණ්ඩං අවහට්” ත්ති වුත්තෙපි තස්ස හණ්ඩස්ස සස්සාමිකඅස්සාමිකභාවං උපපරික්ඛිත්වා සස්සාමිකං වෙ, අවහාරකාලෙ තෙසං සාලයභාවං වා නිරාලයභාවං වා නියමෙත්වා සාලයකාලෙ වෙ ගහිතං, හණ්ඩං අග්සාපෙත්වා මාසකං වා උෟනමාසකං වා හොති, දුක්කටෙන, අතිරෙකමාසකං වා උෟනපඤ්චමාසකං වා හොති, ථුල්ලච්චයෙන, පඤ්චමාසකං වා අතිරෙකපඤ්චමාසකං වා හොති, පාරාජිකෙන කාතබ්බො. සාමිකානං නිරාලයකාලෙ වෙ ගහිතං, තත්ථි පාරාජිකං. හණ්ඩසාමිකෙ පන හණ්ඩං ආහරාපෙන්නෙ තං වා හණ්ඩං තදග්ගනකං වා දාතබ්බන්ති.

කාලො නාම අවහාරකාලො. භණ්ඩං නාමෙතං කදාවි මහග්ගං හොති, කදාවි සමග්ගං. තස්මා අවහටභණ්ඩස්ස අග්ගං පරිච්ඡින්නන්තෙහි අවහටකාලානුරූපං කත්වා පරිච්ඡින්නත්ථං කාලවිනිච්ඡයො කාතබ්බොති චුත්තං හොති.

අග්ගො නාම අවහටභණ්ඩස්ස අග්ගො. එත්ථ ච සබ්බදා භණ්ඩානං අග්ගො සමානරූපො න හොති, නවභණ්ඩං මහග්ගං හොති, පුරාණං චෙ සමග්ගං. තස්මා අවහාරකාලෙ භණ්ඩස්ස නවභාවං චා පුරාණභාවං චා නියමෙත්වා අග්ගො පරිච්ඡින්නබ්බොති අධිජ්ජායො.

දෙසො වාති භණ්ඩාවහාරදෙසො. එත්ථ ච සබ්බස්සාපි භණ්ඩස්ස උට්ඨානදෙසෙ සමග්ගං හුත්වා අඤ්ඤත්ථ මහග්ගත්තා අවහටභණ්ඩෙ අග්ගං පරිච්ඡින්නත්වා තදනුරූපා ආපත්තියො නියමන්තෙහි අග්ගං පරිච්ඡින්නත්ථාය අවහාරදෙසං නියමෙත්වා තස්මිං දෙසෙ අග්ගවසෙන තදනුරූපා ආපත්තියො කාරෙතබ්බොති අධිජ්ජායො.

පරිභොගො නාම අවහටභණ්ඩෙ අවහාරතො පුබ්බෙ පරෙහි කතපරිභොගො. එත්ථ ච යස්ස කස්සචි භණ්ඩස්ස පරිභොගෙන අග්ගො පරිභායතීති භණ්ඩසාමිකං පුච්ඡිත්වා තස්මිං භණ්ඩෙ නචෙපි එකචාරම්පි යෙන කෙනචි පකාරෙන පරිභුත්තෙ පරිභාපෙත්වා අග්ගො පරිච්ඡින්නබ්බොති චුත්තං හොති.

එවමාදිනා නයෙන එතානි පඤ්ච ධානානි උපපරික්ඛිත්වා චිනිච්ඡයො කාතබ්බොති දස්සෙතුමාහ “පඤ්චපි ඤත්වා එතානි කත්තබ්බො පණ්ඩිතෙන චිනිච්ඡයො”ති.

45. එත්තාවතා අදින්නාදානචිනිච්ඡයාවයවභූතෙ පඤ්චවිසති අවහාරෙ ච පඤ්චට්ඨානාවලොකනඤ්ච දස්සෙත්වා ඉදානි අනාගතෙ පාපහික්ඛුනං ලෙසොකාසපිදහනත්ථං පරසන්තකං යං කිඤ්චි වත්ථුං යත්ථ කත්ථවි ධීතං යෙන කෙනචි පකාරෙන ගණ්හතො මොක්ඛාභාවං දස්සෙතුකාමෙන තථාගතෙන යා පනෙනා —

භූමට්ඨඤ්ච ථලට්ඨඤ්ච;
ආකාසට්ඨ මථාපරං;
චෙහාසට්ඨො දකට්ඨඤ්ච;
නාවා යානට්ඨමෙව ච.

භාරා රාම විහාරට්ඨං;
බ්බත්ත වත්ථුට්ඨමෙව ච;
ගාමා රඤ්ඤට්ඨ මුදකං;
දන්තපොතො වනප්පති.

හරණකො පනිධි චෙව;

සුඛකසාතකං පාණකා;
අපදං ද්විපදඤ්චෙව;
චතුප්පදං ඛන්ද්‍රප්පදං.

ඔවරකොණ්ඩරක්ඛො ව;
සංවිදාහරණම්පි ව;
සඬකෙතකම්මං නිමිත්ත-
මිති තිං සෙත්ථ මාතිකා. —

නික්ඛිත්තා, තාසං යථාක්කමං පදභාජනෙ, තදට්ඨකථාය ච ආගතනයෙන විනිච්ඡයං
දස්සෙතුකාමො පට්ඨමං තාව භූමට්ඨෙය විනිච්ඡයං දස්සෙතුමාහ “දුතියං වාපි”තිආදි.

තත්ථ දුතියං ථෙය්‍යවිත්තෙන පරියෙසනො දුක්කටන්ති සම්බන්ධො. එවං
සබ්බපදෙසු. උපරි සඤ්ජාතාහි රුක්ඛලතාහි, ඉට්ඨකපාසාණාදීහි ච සඤ්ජන්තං
මහානිධිං උද්ධරිතුකාමෙන “මයා එකෙනෙව න සක්කා”ති අත්තනො අඤ්ඤං
සභායං පරියෙසිතුං ථෙය්‍යවිත්තෙන සයිතට්ඨානා උට්ඨානාදීසු සබ්බපයොගෙසු
දුක්කටං හොතීති අත්ථො. කුදාලං භූමිඛණනත්ථාය පිටකං වාපි පංසුඋද්ධරණත්ථාය
යං කිඤ්චි භාජනං. ඉමෙසු ද්විසු කුදාලස්ස වෙ දණ්ඩො නත්ථි, දණ්ඩත්ථාය
රුක්ඛකො දණ්ඩං ඡින්නො ච කුදාලො වෙ න හොති, කුදාලකරණත්ථාය
අයොබ්ඡං උද්ධරණත්ථාය අකප්පියපථවිං ඛණන්තස්සපි පච්ඡිකරණත්ථාය
පණ්ණානි ඡින්නොපි පිටකවායනත්ථාය වල්ලිං ඡින්නොපි උභයත්ථාපි
පරියෙසනෙ මුසා භණනොපි දුක්කටඤ්චෙව පාවිත්තියඤ්ච, ඉතරපයොගෙසු
දුක්කටමෙවාති වෙදිතබ්බං.

ගච්ඡතොති දුතියාදිං පරියෙසිත්වා ලද්ධා වා අලද්ධා වා නිධිට්ඨානං
ගච්ඡන්තස්ස පදෙ පදෙ දුක්කටන්ති අත්ථො. එත්ථ ච “ථෙය්‍යවිත්තො දුතියං වා
පරියෙසති”තිආදි පාළියං (පාරා. 94) “ථෙය්‍යවිත්තො”ති චුත්තත්තා, ඉධ
“ථෙය්‍යවිත්තො”ති වචනනො “ඉමං නිධිං ලභිත්වා බුද්ධපූජං වා කරිස්සාමි,
සඬසභන්තං වා කරිස්සාමි”ති එවමාදිනා නයෙන කුසලචිත්තස්පචත්තියා සති
අනාපත්තීති දට්ඨබ්බං. පුබ්බයොගතොති අදින්නාදානස්ස පුබ්බපයොගභාවනො,
දුතියපරියෙසනාදීසු පුබ්බපයොගෙසු දුක්කටන්ති අත්ථො.

දුක්කටඤ්ච අට්ඨවිධං හොති පුබ්බපයොගදුක්කටං සභපයොගදුක්කටං
අනාමාසදුක්කටං දුරුපච්ඡිණ්ණදුක්කටං විනයදුක්කටං ඤාතදුක්කටං ඤාත්තිදුක්කටං
පටිස්සවදුක්කටන්ති. තත්ථ “ථෙය්‍යවිත්තො දුතියං වා කුදාලං වා පිටකං වා
පරියෙසති ගච්ඡති වා, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති චුත්තං පුබ්බපයොගදුක්කටං නාම.
ඉධ පාවිත්තියට්ඨානෙ පාවිත්තියං, ඉතරෙසු පුබ්බපයොගෙසු දුක්කටං.
“තත්ථජාතකං කට්ඨං වා ලතං වා ඡින්නති, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති චුත්තං
සභපයොගදුක්කටං. ඉධ අදින්නාදානසහිතපයොගත්තා පාවිත්තියවත්ථුම්හි, ඉතරත්‍ර
ච දුක්කටමෙවාති අයමෙත්ථ විසෙසො. මුත්තාමණිආදීසු දසසු රතනෙසු, සාලිආදීසු

සත්තසු ධර්මසු, සබ්බසු ව ආවුධහණ්ඩාදීසු ආමසනපච්චයා දුක්කටං
 අනාමාසදුක්කටං. කදලිනාලිකෙරපනසාදිරුක්ඛට්ඨයමෙව ඵලං ආමසන්තස්ස චුත්තං
 දුක්කටං දුරුපච්ඡිණ්ණදුක්කටං. උපවරණං උපච්ඡිණ්ණං, පරාමසනන්ති අත්ථො. දුට්ඨ
 උපච්ඡිණ්ණං දුරුපච්ඡිණ්ණං, දුරුපච්ඡිණ්ණෙ දුක්කටං දුරුපච්ඡිණ්ණදුක්කටං.
 භික්ඛාචාරකාලෙ පත්තෙ රජස්මිං පතිතෙ පත්තං අප්පට්ඨගහෙත්වා වා අධොවිත්වා
 වා භික්ඛාපට්ඨගහණෙන දුක්කටං විනයදුක්කටං, විනයෙ පඤ්ඤත්තං දුක්කටං
 විනයදුක්කටං. කිඤ්චාපි අවසෙසදුක්කටානිපි විනයෙ පඤ්ඤත්තානෙව, තථාපි
 රුල්භියා මයුරාදිසද්දෙහි මොරාදයො විය ඉදමෙව තථා වුවිති. “සුත්වා න වදන්ති,
 ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති චුත්තං ඤාතදුක්කටං නාම. එකාදසසු සමනුභාසනාසු
 “ඤාත්තියා දුක්කට”න්ති චුත්තං ඤාත්තිදුක්කටං. “තස්ස භික්ඛවෙ භික්ඛුනො
 පුරිමිකා ව න පඤ්ඤායති, පටිස්සවෙ ව ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (මහාව. 207)
 චුත්තං පටිස්සවදුක්කටං නාම. ඉමෙසු අට්ඨසු දුක්කටෙසු ඉධ ආපජ්ජිතබ්බං දුක්කටං
 පුබ්බපයොගදුක්කටං නාම. තෙනාහ “පුබ්බපයොගතො”ති. ගාථාබන්ධසුඛත්ථං
 උපසග්ගං අනාදිශිත්වා “පුබ්බපයොගතො”ති වත්තබ්බෙ “පුබ්බපයොගතො”ති
 චුත්තන්ති ගහෙතබ්බං.

එත්ථ ව කිඤ්චාපි ඉමෙසු දුක්කටෙසු අසඬගහිතානි උභතොවිභඩ්ගාගතානි
 දිවාසෙය්‍යාදිදුක්කටානි වෙව බන්ධකාගතානි ව බහුති දුක්කටානි සන්ති, තානි
 පනෙත්ථ විනයදුක්කටෙයෙව සඬගහිතබ්බානි. “විනයෙ පඤ්ඤත්තං දුක්කටං
 විනයදුක්කට”න්ති හි සාරත්ථදීපතියං (සාරත්ථ. ටී. 2.94) චුත්තන්ති. අට්ඨකථායං
 (පාරා. අට්ඨ. 1.94) පන රජොකිණ්ණදුක්කටස්සෙව “විනයදුක්කට”න්ති ගහණං
 උපලක්ඛණමත්තං. ඉතරථා අට්ඨ දුක්කටානීති ගණනාපරිච්ඡෙදොයෙව නිරත්ථකො
 සියාති පුබ්බපයොගෙ දුක්කටාදීනමිපි විනයදුක්කටෙයෙව සඬගහෙතබ්බහාවෙපි
 කතිපයානි දස්සෙත්වා ඉතරෙසමෙකතො දස්සනත්ථං තෙසං විසුං ගහණං
 සුත්තඬගසඬගහිතත්තෙපි ගෙය්‍යගාථාදීනං අට්ඨන්තං විසුං දස්සනං වියාති
 වෙදිතබ්බං.

46. තත්ථජාතකං කට්ඨං වාති තස්මිං චිරනිහිතනිඬුපරි ජාතං අල්ලං සුක්ඛං
කට්ඨං වා. ලතං වාති තාදිසං වල්ලිං වා. ඉදං උපලක්ඛණං තිණාදීනං
බුද්දකගච්ඡානඤ්ච ගහෙතබ්බත්තා. උභයත්ථාපීති අල්ලෙ ව සුක්ඛෙ වාති චුත්තං
හොති. අල්ලරුක්ඛාදීනි ඡින්දතො පාවිත්තියං අභුත්වා දුක්කටමත්තස්ස භවතෙ
කාරණං දස්සෙති “සහපයොගතො”ති. අවහාරෙන සහිතපයොගත්තා
පාවිත්තියට්ඨානෙපි දුක්කටමෙවාති චුත්තං හොති. “සහපයොගතො උභයත්ථාපි
දුක්කට”න්ති වදන්තො පට්ඨගාථාය දස්සිතපුබ්බපයොගතො ඉමාය
දස්සිතසහපයොගස්ස විසෙසං දස්සෙති.

47. පට්ඨන්ති කප්පියං වා අකප්පියං වා පට්ඨං. අකප්පියපට්ඨං බණතො
සහපයොගත්තා දුක්කටමෙව. බ්‍රහ්මනොති පංසුං එකතො රාසිං කරොන්තස්ස.
“විසුහති එකපස්සෙ රාසිං කරොති”ති අට්ඨකථාවචනතො උභ-ඉච්චෙනස්ස
ධාතුතො විතක්කෙ උප්පන්නත්තෙපි ධාතුනමනෙකත්ථත්තා වි-උපසග්ගවසෙන

ඉඳ රාසිකරණ වත්තනීති ගහෙනබ්බං. රාසිභූතං පංසුං කුදාලෙන වා හත්ථෙන වා පච්ඡියා වා උද්ධරන්තස්ස ච අපනෙන්තස්ස ච පයොගගණනාය දුක්කටං පංසුමෙව වානි එත්ථ අවුත්තසමුව්වයත්ථෙන වා-සද්දෙන සභිගහිතන්ති දට්ඨබ්බං. ආමසන්තස්සානි නිධිකුම්භිං හත්ථෙන පරාමසන්තස්ස. වානි සමුව්වයෙ. දුක්කටන්ති දුට්ඨ කතං කිරියං සත්ථාරා වුත්තං විරාධෙන්වා බලිත්වා කතත්තානි දුක්කටං. වුත්තඤ්ඤෙතං පරිවාරෙ (පරි. 339) –

“දුක්කටන්ති හි යං වුත්තං, තං සුණොහි යථාතථං;
අපරද්ධං විරද්ධඤ්ඤෙව, බලිතං යඤ්ඤෙව දුක්කට”න්ති.

දුට්ඨ වා විරූපං කතං කිරියානි දුක්කටං. වුත්තම්පි වෙතං පරිවාරෙ (පරි. 339) –

“යං මනුස්සො කරෙ පාපං, ආචි වා යදි වා රහො;
‘දුක්කට’න්ති පවෙදෙන්ති, තෙනෙනං ඉති වුච්චති”ති.

එවං “තත්ථජාතක”න්තිආදිගාථාද්වයාගතං ඡෙදනදුක්කටං බණනදුක්කටං බුද්ධනදුක්කටං උද්ධරණදුක්කටං ආමසනදුක්කටන්ති පඤ්ඤා සහපයොගදුක්කටෙසු පුරිමපුරිමපයොගෙහි ආපන්නා දුක්කටාපත්තියො පච්ඡිමං පච්ඡිමං දුක්කටං පත්වා පටිපස්සම්භන්ති, තංතංපයොගාවසානෙ ලජ්ජිධම්මං ඔක්කම්ත්වා ඔරමති වෙ, තංතංදුක්කටමත්තං දෙසෙත්වා පරිසුද්ධො හොති. ධුරනික්ඛෙපමකත්වා එන්දාපෙන්තස්ස ථුල්ලව්වයං පත්වා ආමසනදුක්කටං පටිපස්සම්භන්ති මහාඅට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 1.94) වුත්තං. යථාපාළියා ගය්හමානෙ පුරිමපුරිමාපත්තීනං පටිපස්සද්ධි “ඤ්ඤත්තියා දුක්කටං, ද්විති කම්මවාචාහි ථුල්ලව්වයා පටිපස්සම්භන්ති”ති පාළියං (පාරා. 414, 421, 428, 439) ආගතත්තා අනුස්සාවනාය එව ලබ්භන්ති දට්ඨබ්බං. ඉමස්ස පන සුත්තස්ස අනුලොමවසෙන මහාඅට්ඨකථායං වුත්තා ඉමස්මි අදින්නාදානසික්ඛාපදෙසි ආපත්තිපටිපස්සද්ධි පමාණන්ති නිට්ඨමෙන්ථ ගන්තබ්බං.

48. “එන්දාපෙති, ආපත්ති ථුල්ලව්වයස්ස. යානා වාවෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්සා”ති (පාරා. 94) වුත්තං යානාවාවනෙ පාරාජිකඤ්ඤෙව තස්ස සාමන්තාපත්තිභූතං ථුල්ලව්වයඤ්ඤෙව යානහෙදවිඤ්ඤාපනමුඛෙන වත්තබ්බන්ති ඉදානි තං දස්සෙතුමාහ “මුඛෙපාස”න්තිආදි. තත්ථ මුඛෙ කුම්භිමුඛවට්ටියං. පාසං පවෙසෙත්වානි බන්ධනං පාසං පක්ඛිපිත්වා. බාණුකෙති අයොබාණුමිහි, බදිරබාණුකෙ වා. බද්ධකුම්භියා යානහෙදො බන්ධනානං වසා ඤෙය්‍යානි සම්බන්ධො.

49. ඉදානි යානහෙදං දස්සෙති “ද්වෙ”තිආදිනා. “එකස්මිං බාණුකෙ”ති ඉමිනා ද්විසු දිසාසු වා තිසු චතුසු වා දිසාසු බාණුකෙ බණ්ත්වා බද්ධබාණුගණනාය සම්භවන්තො යානහෙදො උපලක්ඛිතො හොති. වලයං...පෙ.... කතාය වා ද්වෙ යානානීති යොජනා. වානි සමුව්වයෙ උපලක්ඛිතො හොති.

50. එවං යානහෙදං දස්සෙත්වා ඉදානි යානවසෙන ආපජ්ජිතබ්බා ආපත්තියො දස්සෙතුමාහ “උද්ධරන්තස්සා”තිආදි. සඬ්ඛලිත්ති දාමං. පුල්ලච්චයන්ති එකස්ස සන්තිකෙ දෙසෙතබ්බාසු ආපත්තිසු පුලත්තා, අච්චයත්තා ච පුල්ලච්චයං නාම. වුත්තඤ්ඤෙතං පරිවාරෙ –

“පුල්ලච්චයන්ති යං වුත්තං;
තං සුඤ්ඤාහි යථාතථං;
එකස්ස මූලෙ යො දෙසෙති;
යො ච තං පටිගණ්හති;
අච්චයො තෙන සමො නත්ථී;
තෙනෙතං ඉති වුච්චති”ති. (පරි. 339);

එත්ථ ච පුල්ලච්චයන්ති වත්තබ්බෙ “සම්පරායෙ ච (සං. නි. 1.49) සුග්ගති, තං හොති කට්ඨකජ්ඵල”න්තිආදීසු (ධ. ප. 66) විස ලකාරස්ස ද්විත්තං, සංයොගෙ උකාරස්ස රස්සො ච වෙදිතබ්බො. තතො සඬ්ඛලිකහෙදතො පරං. යානා වාවෙතීති ධීතට්ඨානතො කෙසග්ගමත්තම්පි අපනෙති. එත්ථ ච නාවට්ඨකථායං “උද්ධං වා අධො වා තිරියං වා අන්තමසො කෙසග්ගමත්තම්පි සඬ්ඛාමෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්සා”ති (පාරා. 99) වුත්තනයෙන “තිරිය”න්ති වුත්තා චතස්සො දිසා, උද්ධමධො වාති ඡට්ඨානානි. තාසු එකං දිසං අපනීයමානාය කුම්භියා තංදිසාහිමුඛං ඉතරදිසායං ධීතපස්සෙ ඔරිමදිසාය ධීතපස්සෙන චුට්ඨොකාසස්ස කෙසග්ගමත්තම්පි අනතික්කන්තෙ එන්දාපනවසෙන පුල්ලච්චයං හොති, අතික්කන්තෙ යානා වාවිතත්තා පාරාජිකං හොතීති වෙදිතබ්බො. ඉමමෙව සන්ධායාහ “යානා වාවෙති වෙ වුතො”ති. එසෙව නයො එන්දනරහිතාය නිධිකුම්භියා යානාවාවනෙපි.

51. එවං පයමං බන්ධනං ඡින්නේවා පච්ඡා කුම්භිග්ගහණෙ නයං දස්සෙත්වා ඉදානි පයමං කුම්භිං අපනෙත්වා පච්ඡා බන්ධනාපනයෙන නයං දස්සෙතුමාහ “පයම”න්තිආදි. සො නයොති “පයමුද්ධාරෙ පුල්ලච්චයං, දුතියුද්ධාරෙ පාරාජික”න්ති තමෙවත්ථමතිදිසති.

52. වලයන්ති කුම්භියා බද්ධසඬ්ඛලිකාය මූලෙ පවෙසිතං වලයං. මූලෙ සංසන්තො ඉතො විතො ච සාරෙතීති යොජනා. සංසන්තොති චුසාපෙන්නො. ඉතො විතො ච සාරෙතීති ඔරතො ච පාරතො ච සඤ්චාලෙති. රක්ඛතීති එත්ථ “සීලං හික්ඛු”න්ති පායසෙසො, පාරාජිකං නාපජ්ජතීති වුත්තං හොති. තත්ථාති තස්මිං මූලෙ. බෙගතං කරොන්නොවාති සබ්බපස්සතො මූලං අචුසාපෙත්වා ආකාසගතං කරොන්නොව. පරාජිතොති යානාවාවනස්ස කතත්තා පරාජයමාපන්නො හොති.

53. කුම්භිමත්ථකෙ ජාතන්ති යොජනා. විරකාලං නිහිතත්තා මූලෙහි කුම්භිං විනන්ධිත්වා ධීතන්ති අත්ථො. සම්පෙ ජාතං රුක්ඛං ඡින්නොති යොජනා. එත්ථ ච “තත්ථජාතකං කට්ඨං වා”තිආදිකාය ගාථාය නිධිමත්ථකෙ භූමියං ධීතරුක්ඛලතාදිං ඡින්නන්තස්ස ආපත්ති වුත්තා, ඉමාය පන ගාථාය භූමිං නිබණ්ණත්වා ඔතිණ්ණකාලෙ

නිධිං විනන්ධිත්වා යීතමුලං අල්ලරුක්ඛං, බාණුකං වා ගහෙන්වා ආහානි
 පුනරුත්තිදොසාහාවො වෙදිතබ්බො. “අතත්ථජ”න්ති ඉමිනා සහපයොගාහාවමාහ.
 ඉමිනාව පුරිමගාථාය වුත්තං කට්ඨලතාදීනි නිධිසම්බන්ධානි වෙ,
 යථාවුත්තදුක්කටස්ස වත්ථුනි, සමීපානි වෙ, පාවිත්තියස්සෙව වත්ථුනීති දීපෙනි.

54. ඉදානි එවං පරියෙසිත්වා දිට්ඨනිධිභාජනං යීතට්ඨානතො අවාලෙන්වා
 අන්තොයීතං හණ්ඩමත්තං ගණ්හතො විනිච්ඡයං දස්සෙතුමාහ
 “අන්තොකුම්භිගත”න්තිආදි. තත්ථ එන්දාපෙනීති අන්තොවාටියා පක්ඛිත්තෙ
 අත්තනො භාජනෙ පක්ඛිපිතුං රාසිකරණාදිවසෙන එන්දාපෙනි. අපබ්‍රහ්මනි වානි
 හෙට්ඨා යීතං ගණ්හිතුං උපරි යීතානි අපනෙන්තො වියුහනි වා. අථ වා
 අපබ්‍රහ්මනන්තොති (පාරා. අට්ඨ. 1.94) අට්ඨකථාවචනස්ස ද්විධා කරොන්තොති
 ගණ්ඨීපදෙ අත්ථො වුත්තොති අත්තනො භාජනෙ පක්ඛිපිතුං ඉතො විතො ව රාසිං
 කරොන්තොති අත්ථො වෙදිතබ්බො. තත්ථෙව්වානි අන්තොකුම්භියමෙව.

55. හරන්තොති අවහරන්තො. මුට්ඨිං ඡින්දතීති අත්තනො භාජනං පක්ඛිපිත්වා
 ගණ්හිතුං අසක්කුණෙයොසා අන්තොකුම්භිමිති හත්ථං ඔනාරෙන්වා
 කුම්භිගතහණ්ඩෙන යථා අබද්ධං හොති, තථා මුට්ඨියා පරිච්ඡින්දති, කුම්භිගතං
 මුට්ඨියා ගණ්හන්තො කුම්භිගතෙන මුට්ඨිගතං යථා අසමිමිස්සං හොති, තථා
 පරිච්ඡින්දිත්වා පාදග්ග්ගනකං වා අතිරෙකපාදග්ග්ගනකං වා ගණ්හාතීති වුත්තං හොති.
 අත්තනො භාජනෙ ගතං කත්වා වා ඡින්දතීති යොජනා. අත්තනො භාජනගතං
 කත්වා කුම්භිගතෙන යථා අසමිමිස්සං හොති, තථා පරිච්ඡින්දතීති අත්ථො, සවෙ
 අත්තනො භාජනගතං හුත්වා කුම්භිගතෙන අසමිමිස්සං හණ්ඩං පඤ්චමාසකං වා
 අතිරෙකපඤ්චමාසකං වා අග්ග්ගි, පාරාජිකොති වුත්තං හොති.

56. භාරං වානි මුත්තාභාරං වා. පාමඩගං වානි සුවණ්ණමයං, රජතමයං වා
 පාමඩගං දාමං. සුත්තාරුල්භන්ති සුත්තෙ ආරුල්භං සුත්තාරුල්භං, සුත්තඤ්ච
 සුත්තාරුල්භඤ්ච සුත්තාරුල්භන්ති එකදෙසසරුපෙකසෙයො දට්ඨබ්බො.
 “සුත්තෙන ආවුතස්සාපි සුත්තමයස්සාපි එතං අධිවචන”න්ති අට්ඨකථාවචනතො
 (පාරා. අට්ඨ. 1.94) පට්ඨමුත්තාභාරං විනා සුවණ්ණරජතපවාලාදිමණිකං වා
 සුත්තෙසු ආවුණිත්වා කතා නානාවලියො වෙව සුත්තමයානි ව හණ්ඩානි
 ගහෙන්බ්බානි. කුම්භියා යීතන්ති පාඨසෙයො. එන්දාපෙනීති ථෙය්‍යවිත්තෙන
 ගණ්හිතුකාමතාය වාලෙති. යථාවත්ථුන්ති වීතික්කමානුරූපං ථුල්ලච්චයං හොතීති
 අධිප්පායො. යානා වාචෙතීති යීතට්ඨානතො කෙසග්ගමත්තමිපි අතික්කාමෙති.
 වුතොති පානිමොක්ඛසංවරසීලා පරිහිනොති අත්ථො.

අපරිපුණ්ණාය කුම්භියාඑකදෙසට්ඨං හණ්ඩං තතො තතො කෙසග්ගමත්තමිපි
 යානං අපනෙන්වා තත්ථෙව අන්තොකුම්භියා අඤ්ඤං යානං නෙන්තස්ස ව තත්ථෙව
 ආකාසගතං කරොන්තස්ස ව “අත්තනො භාජනගතං වා කරොති, මුට්ඨිං වා
 ඡින්දති”ති (පාරා. 94) එතෙහි සදිසත්තා වත්ථුමිහි පාදං අග්ග්ගන්තෙ පාරාජිකා
 හොතීති මහාඅට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 1.94) ඉදං සන්තිට්ඨානං. භාජනතලෙ

කොටිං යිපෙත්වා කමෙන සකලභාජනකුච්ඡිං තෙනෙව පුරෙත්වා මුඛවට්ටියා එකා කොටි නික්ඛිත්තා වෙ, තථායපිතස්ස භාරාදිනො සකලභාජනං අට්ඨානන්ති කොටිං ගහෙත්වා උජුකං උක්ඛිපන්තස්ස ඔසානකොටි භාජනතලතො කෙසග්ගමත්තම්පි ආකාසගතං කරොතො ව මුඛවට්ටියං සංසිත්වා ආකඬ්ඨන්තස්ස සකලභාජනොදරං බෙපෙත්වා මුඛවට්ටියා යපිතකොටියා පුට්ඨට්ඨානං අපරාය කොටියා කෙසග්ගමත්තම්පි අතික්කාමයතො ව භාජනකුච්ඡියා උපඬ්ඨං වත්ථාදිනා කෙනවි පුරෙත්වා තස්සොපරි යපිතභාරාදිසුත්තාරුළ්භස්ස ඨිතොකාසමෙව යානන්ති තතො කෙසග්ගමත්තං අපනෙන්නස්සපි පාරාජිකං හොතීති වුත්තං හොති.

57. සප්පිආදීසුති භාජනගතෙසු සප්පිආදිද්‍රවචත්ථුසු යං කිඤ්චි. පාදපුරණන්ති පාදං පුරෙතීති පාදපුරණං, පාදග්ගනකන්ති අත්ථො. පිවතො පරාජයොති සම්බන්ධො. කදාති වෙ? එකෙනෙව පයොගෙන පිතමත්තෙ පාදපුරණෙති යොජනා. “මුඛගතං විනා”ති පායසෙසො. තත්ථ එකෙනෙව පයොගෙනාති ධුරනික්ඛෙපමකත්වා එකාබද්ධං කත්වා ආකඬ්ඨෙත්වා පිවනපයොගෙන. “මුඛගතං විනා”ති ඉමිනා සවෙ ගලගතෙනෙව පාදො පුරති, අන්තොගලං පට්ටියෙති වුත්තං හොති. මුඛගතෙන පුරති, මුඛගතං භාජනගතෙන වියොජෙත්වා ඔට්ටියෙසු පිහිතෙසුති වුත්තං හොති. වෙචනළාදිහි ආකඬ්ඨෙත්වා පිවන්තස්ස නාළගතෙන පුරති, නාළගතං භාජනගතෙන වියොජෙත්වා නාළිකොටියං අඬ්ඟුලියා පිහිතායන්ති වුත්තං හොති. ඉදං “අත්තනො භාජනගතං වා කරොති, මුට්ඨිං වා ඡින්දතී”ති (පාරා. 94) වුත්තනයස්ස අනුලොමවසෙන මහාපච්චරියාදීසු (පාරා. අට්ඨ. 1.94) අට්ඨකථාසු වුත්තනයෙන ගහෙතබ්බන්ති අධිප්පායො.

“එකෙනෙව පයොගෙන පිතමත්තෙ පරාජයො”ති ඉමිනා සප්පිආදීසු මහග්ගෙසු තත්තකෙනෙව පාදපුරණඤ්චෙ හොති, එකචාරමෙව මුඛෙන වා සප්පිආදිනා වා භාජනගතෙන එකාබද්ධභාවෙ ඡින්තමත්තෙපි අත්තනො භාජන කුම්භිං පණාමෙත්වා පක්ඛිත්තෙන කුම්භිගතෙ ඡින්තමත්තෙපි පාරාජිකො හොතීති ගහෙතබ්බං.

58. “ධුරනික්ඛෙපං කත්වා පුනප්පුනං පිවන්තස්ස න පරාජයො”ති ඉමිනා ධුරනික්ඛෙපමකත්වා පුනප්පුනං පිවතො පරාජයොති සාමත්ථියා වුත්තං හොති. ධුරනික්ඛෙපං අකත්වා පුනප්පුනං මුඛෙන ගහෙත්වා වා පුට්ඨාදිහි වා ගහෙත්වා පාදපුරණමත්තං පිවන්තස්ස පරාජයො හොතීති ගහෙතබ්බං.

59-60. සවෙ බිපති ථෙයාවිත්තොති සම්බන්ධො. යං කිඤ්චි භණ්ඩකන්ති තෙලපිවනාරභං දුකුලසාටකචම්මිබණ්ඩාදිකං භණ්ඩං. තෙලකුම්භියං පරස්සාති ලබ්භති. තං නික්ඛිත්තභණ්ඩං. ධුවන්ති එකංසෙන. තාවදෙ විනස්සතීති සම්බන්ධො. තාවදෙති තස්මිං බණ්ණෙයෙව. කතරස්මිං බණ්ණෙති ආහ “භත්ථනො මුත්තමත්තෙ”ති, තෙලස්ස පිතකාලං අනාගම්ම පුබ්බපයොගත්තා පට්ඨමෙව හොතීති අධිප්පායො. විනස්සතීති සිලවිනාසං පාපුණාති. ආවිඤ්ඤාත්ථාති පණාමෙත්වා. ගාලෙතීති පග්ගරාපෙති. “සාලෙතී”තිපි පට්ඨන්ති, සොයෙව අත්ථො. සාල සවනෙති ධාතු.

තථානි “ථෙය්‍යවිත්තො විනස්සති” ති ආකඩ්ඪති, ථෙය්‍යවිත්තෙන එවං කරොන්තස්ස පාරාජිකො හොතිති වුත්තං හොති.

61. තත්ති තෙලස්ස ඔකිරණභාවං ඤත්වා පටමමෙව තුව්ඡනාපනෙ ථෙය්‍යවිත්තෙන නික්ඛිත්තං පාදග්ගනකතෙලපිටනකං තං වත්ථාදිහණ්ඩං. “උද්ධරන්තොවා” ති සාවධාරණවචනෙන “පිතමත්තෙ පරාජයො” ති දස්සිතං මහාඅට්ඨකථාමතං පටික්ඛිත්තං හොති. ධංසිතොති “සාසනකප්පරුක්ඛා පාතිතො, පාරාජිකාපන්තොති අධිප්පායො. “ථෙය්‍යවිත්තො” ති ආකඩ්ඪනත්ථං “තථා” ති ආනෙත්වා සම්බන්ධනීයං. ඉමිනා සුද්ධවිත්තෙන ගොපනත්ථාය තුව්ඡනාපනෙ වත්ථාදිං නික්ඛිපිත්වා අඤ්ඤෙන තං අනොලොකෙත්වා තෙලෙ ආසිත්තෙ පච්ඡා සුද්ධවිත්තෙනෙව උද්ධරතො න දොසොති දීපිතං හොති.

62. තත්ථෙව්‍යානි ඨිතට්ඨානෙයෙව. භින්දතොති යානා අවාචෙත්වා තිණ්ණිකාපකස්ස විය භික්ඛුනො යානාවාචනාධිප්පායං විනා පාසාණාදිනා කෙනවි පහරිත්වා භින්දතො. “මත්තොසධානුභාවෙන භින්දතො” ති ව වදන්ති. ඡඩ්ඛෙත්තස්සාති අඡඩ්ඛෙතුකාමස්සාපි සතො පරිපුණ්ණතෙලසට්ඨාදීසු වාපල්ලෙන වාලුකං වා උදකං වා ඔකිරිත්වා උත්තරාපෙත්තස්සාති අත්ථො. “උදකමාතිකං සට්ඨාසිමුඛං කත්වා ඔපිලාපෙත්තස්සා” ති වදන්ති. යානාවාචනාධිප්පායෙ සතිපි ථෙය්‍යවිත්තාභාවෙන පාරාජිකා න විජ්ජති, හණ්ඩදෙය්‍යං පන හොතිති සන්නිට්ඨානං. ඤාපෙත්තස්සාති කට්ඨානි පක්ඛිපිත්වා ඤාපෙත්තස්ස. අපරිභොගං කරොන්තස්සාති උච්චාරපස්සාවාදිමොකිරිත්වා අපරිභොගං කරොන්තස්ස. දුක්කටන්ති එතෙසු භින්දනාදීසු වතුසුපි යානෙසු පදභාජනීයං දුක්කටමෙව ආගතත්තා වුත්තං.

භූමට්ඨකථාවණ්ණනා.

63. ඉදානි ථලට්ඨෙය විනිච්ඡයං දස්සෙතුමාහ “යපිත” ත්තිආදි. තත්ථ පත්ථරිත්වාති අත්ථරිත්වා. එත්ථ ව-සද්දො අවුත්තසම්පිණ්ඩනත්ථො, තෙන ථලෙ රාසිකතධඤ්ඤාදීසු විනිච්ඡයො නිමිකුම්භියා වුත්තවිනිච්ඡයානුසාරෙන විඤ්ඤාතුං සක්කාති තං සරූපතො අවුත්තං සමුච්චිතොති. අත්ථරණාදිකන්ති පච්චත්ථරණාදිකං. වෙයෙත්වා උද්ධරන්තස්සාති කිලඤ්ඡසංහරණනියාමෙන වට්ඨෙත්වා සංහරිත්වා උද්ධරන්තස්ස. මුත්තෙ යානාති කමෙන සංහරිත්වා ඨිතට්ඨානතො කෙසග්ගමත්තම්පි මුත්තෙ සති. පරාභවොති සාසනතො පරිභිනො.

64. එවං අත්ථරිත්වා යපිතවත්ථාදිතං සංහරිත්වා ගහණෙ විනිච්ඡයං දස්සෙත්වා තිරියතො ආකඩ්ඪනෙ විනිච්ඡයං දස්සෙතුමාහ “ඔරිමන්තෙනා” තිආදි. පි, වාති පකාරන්තරමෙව සමුච්චිතොති. උජුකං කඩ්ඪතොපි වාති අත්ථරිත්වා යපිතවත්ථාදිකං වතුසු දිසාසු එකං දිසං උජුකමාකඩ්ඪතො ව පාරාජිකං හොති. කදාති වෙ? එත්ථාපි ඔරිමන්තෙන ථුට්ඨමොකාසං පාරිමන්තතො අතික්කන්තෙ පාරාජිකන්ති යොජනා. ඔරිමන්තෙන ථුට්ඨමොකාසන්ති ගහෙත්වා ආකඩ්ඪන්තස්ස

අත්තනො ධීතදිසාගතපරියන්තෙන චුසිත්වා ධීතට්ඨානං. පාරිමන්තකොති පාරිමන්තෙන, කරණත්ථෙ තො-පච්චයො.

ඵලං නාම පටිච්ඡන්තාපටිච්ඡන්තභූමිපාසාදපබ්බතලාදීනි, තත්ත්වං ධඤ්ඤාදිභණ්ඩං ඵලට්ඨං නාම භොති. තත්ථ සබ්බත්ථ විනිච්ඡයො චුත්තනයෙන වෙදිතබ්බො.

ඵලට්ඨකථාවණ්ණනා.

65-6. පරිච්ඡේදානි යානපරිච්ඡේදා. සෙසං සුචඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

67-8. බෙගතන්ති ආකාසගතං. අස්සාති මොරස්ස. තන්ති මොරං.

69. යානාති යථාපරිච්ඡන්තා ඡබ්බිධා යානා. තස්සාති මොරස්ස ඵන්දාපනෙති යොජනා. තස්සාති වා භික්ඛුස්ස ථුල්ලච්චයමුදිරිතං.

70. අග්ගහෙත්වා හත්ථෙත ලෙඩ්චුබ්බිපනාදිපයොගෙන මොරං තාසෙත්වා ධීතට්ඨානතො අපනෙති. අත්තනො යානාති මොරස්ස අත්තනො ඡජ්ජකාරට්ඨානා. සයං යානාති භික්ඛු සකට්ඨානා, සමණභාවතොති චුත්තං භොති.

71-2. ඉදානි ‘‘යානා වාවෙති වෙ මොර’’න්ති දස්සිතං යානාවාචනං විභාවෙතුමාහ ‘‘ථුට්ඨොකාස’’න්තිආදි.

73. කරෙ නිලියතීති පසාරිතහත්ථතලෙ නිසීදති.

75. උඩ්ඬෙත්වාති ආකාසං උජ්ජතිත්වා.

76. අඩගෙ නිලීනන්ති අංසකූටාදිසරීරාවයවෙ නිලීනං. පාදෙති අත්තනො පඨමුද්ධාරපාදෙ. දුතියෙ පාදෙ.

77. පාදානන්ති ද්වින්තං පාදානං. කලාපස්සාති භූමියං චුසියමානස්ස කලාපග්ගස්ස.

78. තතො පට්ඨිතොති තීහි අවයවෙහි පතිට්ඨිතපට්ඨිප්පදෙසතො, න පඨමතො තත්ථ දුක්ඛටත්තා, න දුතියතො තත්ථ ථුල්ලච්චයත්තා, තතියා පන යානා කෙසග්ගමත්තම්පි වාවයතො පාරාජිකන්ති චුත්තං භොති.

ඵත්තාවතා –

‘‘පඤ්ඡරෙ ධීතං මොරං සහ පඤ්ඡරෙන උද්ධරති, පාරාජිකං. යදි පන පාදං නග්ගති, සබ්බත්ථ අග්ගවසෙන කත්තබ්බං. අත්තොචත්ථුම්හි වරන්තං මොරං ථෙය්‍යවිත්තො පදසා බහිවත්ථුං නීහරන්තො ද්වාරපරිච්ඡේදං

අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. වජෙ යීතබ්බිඛද්දස්ස හි වජො විය අන්තොවත්ථු තස්ස යානං. හත්ථෙත පන ගහෙත්වා අන්තොවත්ථුස්මිම්පි ආකාසගතං කරොන්තස්ස පාරාජිකමෙව. අන්තොගාමෙ වරන්තම්පි ගාමපරිච්ඡෙදං අතික්කාමෙන්තස්ස පාරාජිකං. සයමෙව නික්ඛමිත්වා ගාමුපවාරෙ වා වත්ථුපවාරෙ වා වරන්තං පන ථෙය්‍යවිත්තො කට්ඨෙන වා කථලාය වා උත්‍රාසෙත්වා අටච්ඡිමුඛං කරොති, මොරො උඩ්ඛෙත්වා අන්තොගාමෙ වා අන්තොවත්ථුම්හි වා ඡදනපිට්ඨෙ වා නිලීයති, රක්ඛති. සචෙ පන අටච්ඡිමුඛො උඩ්ඛෙති වා ගච්ඡති වා, ‘අටච්චං පචෙසෙත්වා ගහෙස්සාමි’ති පරිකප්පෙ අසති පථවිතො කෙසග්ගමත්තම්පි උප්පතිතමත්තෙ වා දුතියපදවාරෙ වා පාරාජිකං. කස්මා? යස්මා ගාමතො නික්ඛමන්තස්ස යීතට්ඨානමෙව යානං හොති”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.96) –

අට්ඨකථාගතො විනිච්ඡයො උපලක්ඛිතොති වෙදිතබ්බං.
කපිඤ්ජරාදිපරසන්තකසතුණ්ණසු ච එසෙව විනිච්ඡයො දට්ඨබ්බො.

79. පත්තෙති ද්වාරෙ භික්ඛාය යීතං භික්ඛුනො හත්ථගතෙ පත්තෙ. තස්ස ථෙය්‍යවිත්තස්ස.

80. අනුද්ධරිත්වාචාති පත්තෙ පතිතං සුවණ්ණාදිං හත්ථෙත අනුක්ඛිපිත්වාච පයමපදවාරෙ ථුල්ලච්චයං ගම්මමානත්තා න වුත්තං.

81. හත්ථෙති හත්ථතලෙ. වත්ථෙති වීචරෙ. මත්ථකෙති සිරසි.
ගාථාඡන්දවසෙන වා-සද්දෙ ආකාරස්ස රස්සන්තං. පතිට්ඨිතන්ති පතිතං. තන්ති ඡිජ්ජමානං තං සුවණ්ණඛණ්ඩාදි. යදි ආකාසෙ ගච්ඡන්තං, පතන්තං වා හත්ථෙත ගණ්හාති. ගහිතහත්ථෙ යීතට්ඨානමෙව යානං, තතො කෙසග්ගමත්තම්පි අපනෙන්තස්ස පාරාජිකං. තථා ගහෙත්වා ථෙය්‍යවිත්තෙන ගච්ඡතො දුතියපාදුද්ධාරෙ. වත්ථාදීසු පතිතෙපි එසෙව නයො.

ආකාසට්ඨකථාවණ්ණනා.

82. මඤ්චපීයාදීසුති එත්ථ ආදි-සද්දෙන මඤ්චපීයසදිසෙ වෙහාසභූතෙ අට්ටච්ඡිතානාදයො සඬගණ්හාති. ආමාසමිපිති හත්ථෙත වා කායෙන වා ආමසිතබ්බං වත්ථාදිඤ්ච. අනාමාසමිපිති තථා අපරාමසිතබ්බං සුවණ්ණාදිං. ආමසන්තස්සාති හත්ථාදීහි පරාමසන්තස්ස. “දුක්කට්ඨ”න්ති ඉමිනා එන්ද්‍රාපනෙ ථුල්ලච්චයඤ්ච යානාවාචනෙ පාරාජිකඤ්ච හෙට්ඨා ථුල්ලට්ඨෙ වුත්තනයෙන විඤ්ඤාතුං සක්කාති අතිදිසති. යානපරිච්ඡෙදො පන මඤ්චාදීහි එව උක්ඛිපන්තස්ස චතුත්තං පාදානං වසෙන, තත්‍රට්ඨමෙව ගණ්හන්තස්ස මඤ්චස්ස චතුසු පාදසීසෙසු ථුසිත්වා මජ්ඣෙ අථුසිත්වා යීතස්ස බ්බිමක්ඛිතපද්ධසාටකස්ස චතුත්තං පාදසීසානං වසෙන, අට්ඨීසු ථුසිත්වා යීතස්ස අට්ඨීතං වසෙන වා වෙදිතබ්බො.

83. වංසෙති විවරවංසෙ, ඉමිනා විවරනික්ඛෙපනත්ථාය
 යපිතරුක්ඛදණ්ඩසලාකාරජ්ජආදයො උපලක්ඛිතා. ඔරතොති අත්තනො
 ධීතදිසාහිමුඛතො. භොගන්ති සංහරිත්වා විවරං තස්ස නාමෙත්වා
 යපිතමජ්ඣධානං. අත්තන්ති නාමෙත්වා එකතො කතං, උභයානං වා අත්තං.
 භාරතො කත්වාති වංසතො පරභාගෙ කත්වා.

84. විවරෙන චුට්ඨොකාසොති විවරෙන චුට්ඨධානං. තස්සාති තථා යපිතස්ස
 විවරස්ස. සො සකලො විවරවංසො යානං න තු භොතිති මතොති සම්බන්ධො.

85-6. ඔරිමන්තෙන චුට්ඨං වා තං ඔකාසන්ති සම්බන්ධො. විවරභොගං
 ගහෙත්වා ථෙය්‍යවිත්තෙන අත්තනො අහිමුඛං ආකඩ්ඪතො අත්තනො ධීතදිසාය
 විවරවංසෙ විවරෙන චුසිත්වා ධීතධානපරියන්තං ඉතරෙන අතික්කාමයතො චුතීති
 සම්බන්ධො. ඉතරෙන පාරිමන්තෙන භිත්තිදිසාය විවරස්ස චුට්ඨොකාසපරියන්තං
 ඉතරෙන චුට්ඨං තං ඔකාසං ඔරිමන්තෙන අතික්කාමයතො වා චුතීති යොජනා.
 ඉතරෙනාති පාරිමන්තෙන භිත්තිපස්සෙ විවරවංසෙ චුසිත්වා ධීතවිවරපරියන්තෙන.
 චුට්ඨං විවරවංසොකාසං. ඔරිමන්තෙනාති අත්තනො ධීතදිසාය විවරවංසෙ චුසිත්වා
 යපිතවිවරජපදෙසෙන. අතික්කාමයතොති කෙසග්ගමත්තම්පි අතික්කාමෙන්තස්ස.

එවං දීසන්තාකඩ්ඪතො සම්භවන්තං විකප්පං දස්සෙත්වා ඉදානි තිරියන්තෙන
 අතික්කමනවිධිං දස්සෙතුමාහ “දක්ඛිණන්තෙනා”තිආදි. පුනාති අථ වා.
 දක්ඛිණන්තෙන චුට්ඨධානං වාමන්තෙන අතික්කාමයතො චුතීති යොජනා. විවරං
 හරිතුං විවරාහිමුඛං ධීතස්ස අත්තනො දක්ඛිණපස්සෙ විවරකොට්ඨා චුට්ඨං
 විවරධීතජපදෙසං වාමපස්සෙ විවරන්තෙන අතික්කාමයතො පාරාජිකමෙවාති
 අත්ථො. වාමන්තෙන චුට්ඨධානං ඉතරෙන අතික්කාමයතො වා චුතීති යොජනා.
 වාමන්තෙන චුට්ඨධානන්ති විවරාහිමුඛං ධීතස්ස වාමපස්සෙ විවරන්තෙන චුට්ඨං
 විවරධීතජපදෙසං. ඉතරෙන දක්ඛිණපස්සෙ විවරන්තෙන අතික්කාමයතො වා චුතී
 පාරාජිකා භොතිති අත්ථො.

87. වංසතොති විවරෙන චුසිත්වා ධීතවිවරවංසජපදෙසතො.
 “කෙසග්ගමත්ත”න්ති කත්ථවි පොත්ථකෙ ලිඛන්ති, තං න ගහෙතඛිඛං.
 “උක්ඛිත්තෙ”ති භූමිමෙකවචනන්තෙන සමානාධිකරණත්තා
 පච්චිත්තෙකවචනන්තතා න යුජ්ජතිති. “කෙසග්ගමත්තෙ උක්ඛිත්තෙ”ති කත්ථවි
 පාඨො දිස්සති, සො ච පමාණං.

88. විමොචෙන්තො ථුල්ලච්චයං චුසෙති යොජනා. විවරවංසෙ චුසාපෙත්වා,
 අචුසාපෙත්වා වා රජ්ජයා ඛන්ධිත්වා යපිතවිවරං ගණ්භිතුකාමො ථෙය්‍යවිත්තෙන
 ඛන්ධනං මොචෙන්තො ථුල්ලච්චයං ආපජ්ජතිති අත්ථො. මුත්තෙති මුත්තමත්තෙ.
 පාරාජිකො භොති යානා චුතභාවතොති අධිජපායො.

89. වෙයෙත්වාති එත්ථ “වංසමෙවා”ති සාමත්ථියතො ලඛිති. විවරවංසං
 පලිවෙයෙත්වා තත්ථෙව යපිතවිවරං නිබ්බෙයෙන්තස්ස භික්ඛුනොපි අයං නයොති

සම්බන්ධය. නිබ්බේදයෙන් තස්සානි විනිවේදයෙන් තස්ස. අයං න යොති
 “නිබ්බේදයෙන් තස්ස පුල්ලච්චයං, නිබ්බේදීතෙ පාරාජික” න්ති
 යථා වුත්තනයමතිදිසති. වලයං ඡන්දනො වාපි අයං න යොති සම්බන්ධය.
 “භික්ඛුනො, වංසෙ, යපිතං, වීවර” න්ති ව ආනෙත්වා යොජෙතබ්බං. වීවරවංසෙ
 පවෙසෙත්වා යපිතං වීවරවලයං යථා ඡන්තමත්තෙ යානා වචති, තථා ඡන්දන්තස්ස
 භික්ඛුනො ඡෙදනෙ පුල්ලච්චයං, ඡන්තෙ පාරාජිකන්ති අත්ථො.
 මොචෙත්තස්සාප්පයං න යොති එත්ථාපි “වලය” න්ති ඉමිනා සද්ධිං.
 “භික්ඛුනො” තිආදිපදානි යොජෙතබ්බානි. වීවරවංසෙ යපිතං වීවරං වලයං
 මොචෙත්තස්සාපි පුල්ලච්චයපාරාජිකානි පුබ්බෙ වුත්තනයානෙව.

ඉහ පුරිමෙන අපි-සද්දෙන යථා වුත්තපකාරද්වයෙ සම්පිණ්ඩිතෙ ඉතරෙන අපි-
 සද්දෙන අවුත්තසම්පිණ්ඩනමත්තරෙන අත්ථවිසෙසාභාවතො අවුත්තමත්ථං
 සම්පිණ්ඩෙති, තෙන “ආකාසගතං වා කරොති, නිහරති වා” ති පකාරද්වයං
 සඬගණ්භාති. තෙන රුක්ඛමුලෙ පවෙසෙත්වා යපිතනිධිසඬබ්බිකවලයමිව
 වීවරවංසෙ සබ්බට්ඨානෙහිපි අප්පසාපෙත්වා වීවරවලයං ආකාසගතං කරොන්තස්සාපි
 වීවරවංසකොටියා බහි නිහරන්තස්සාපි පුල්ලච්චයපාරාජිකානි වුත්තනයෙනෙව
 ඤාතබ්බානීති එතෙයෙව සඬගණ්භාති. “වලයං ඡන්දනො වාපි, මොචෙත්තස්ස
 වාපි, වලයං ආකාසගතං වා කරොති, නිහරති වා” ති ඉමෙසු වතුසු විකප්පෙසු එකමිපි
 තථා අකත්වා වීවරවලයං වීවරවංසෙ සංසෙත්වා ඉතො විතො ව සඤ්චාරෙත්තස්ස
 වීවරවලයස්ස සබ්බොපි වීවරවංසො යානන්ති “යානාවාචනං නත්ථී” ති
 වුත්තන්තයානෙව සෙත දස්සිතබ්බන්ති ගහෙතබ්බං.

90. යපිතස්ස භීති එත්ථ පසිද්ධිසුචකං හි-සද්දං ආනෙත්වා “වීවරෙ විය හී” ති
 යොජෙත්වා විසෙසත්ථජොතකං තු-සද්දං ආනෙත්වා “යපිතස්ස තු” ති
 යොජෙතබ්බං. අථ වා නිපාතානමනෙකත්ථත්තා යථායානෙ ධීතානමෙව
 විසෙසත්ථෙ හි-සද්දො, පසිද්ධියං තු-සද්දො ව යොජෙතබ්බො. විනිච්ඡයො
 වෙදිතබ්බොති යොජනා. දීඝතො වා තිරියතො වා පසාරෙත්වා වීවරවංසෙ
 නික්ඛිත්තස්ස වීවරස්ස විනිච්ඡයො පන සංහරිත්වා වීවරවංසෙ යපිතවීවරවිනිච්ඡයො
 විය වුත්තො, “ඔරිමන්තෙන...පෙ.... පාරාජිකං භවෙ” ති ගාථාත්තයෙ
 වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බොති අත්ථො.

91. සික්කායාති ඔලම්බිකාධාරෙ. යං භණ්ඩකන්ති සම්බන්ධය. පක්ඛිපිත්වාති
 නිවේසෙත්වා. ලග්ගිතං භොතීති ඔලම්බිතං භොති. “සික්කාතො තං භරන්තො වා
 වුතො” ති එතස්මිං විකප්පෙ සික්කාය ප්‍රට්ඨට්ඨානවසෙන යානාවාචනං වෙදිතබ්බං.
 දුතියවිකප්පෙ සික්කාය, බන්ධනට්ඨානස්ස ව භිත්තිපස්සෙ ප්‍රට්ඨට්ඨානං යදි සියා,
 තස්ස ව වසෙන යානාවාචනං වෙදිතබ්බං.

92-3. කුන්තාදීති ආදි-සද්දෙන භින්දිවාලාදි දීඝවත්ථු ගහෙතබ්බං.
 තට්ටිකාබාණුකා විය භිත්තියං පටිපාටියා නිවේසිතානි මිගසිඬගානි වා සුලානි වා

නාගදන්තා නාම. අග්ගෙ වාති කුන්තඵලකොටියං වා. බුන්දෙ වාති කුන්තදන්තමුලෙ වා. පරිකඨිසතොති උජුකං ආකඨිසතො.

පුට්ඨොකාසන්ති තස්මිං තස්මිං නාගදන්තෙ පුට්ඨට්ඨානං අතික්කාමයතො කෙසග්ගමත්තෙන පරාජයො සියාති සම්බන්ධො, ධ්වනිට්ඨපිනට්ඨානං විභාය කෙසග්ගමත්තම්පි අතික්කාමයතො පාරාජිකන්ති අත්ථො. කෙසග්ගෙන අන්තරෙන හෙතුනා පරාජයොති ගහෙනබ්බං, කෙසග්ගමත්තම්පි අපනයනහෙතු පාරාජිකං හොතීති අත්ථො.

94-5. එවං දීඝතො ආකඨිසතො, උක්ඛිපතො ච විනිච්ඡයං දස්සෙත්වා තිරියං ආකඨිසතො, පරතො නයතො ච විනිච්ඡයං දස්සෙතුමාහ “පාකාරාභිමුඛො”තිආදි. ආකඨිසන්ති අත්තනො ධීතට්ඨානාභිමුඛං ආවිඤ්ජති. ඔරිමන්තපුට්ඨොකාසන්ති ඔරිමන්තෙන පුට්ඨොකාසං, අත්තනො දිසාය කුන්තදණ්ඨෙන පුට්ඨොකාසන්ති අත්ථො. එත්ථ අවිච්ඡන්තිරියාසම්බන්ධෙ සාම්ච්චනප්පසඨිගෙ උපයොගවචනං. “සකම්මකධාතුප්පයොගෙ උපයොගවචනස්ස මාගධිකවොහාරෙ දස්සනතො කම්මත්ථෙයෙව උපයොගවචන”න්ති එකෙ වදන්ති, එතං කච්චායනලක්ඛණෙන සමානං. ඉතරන්තච්චයෙති ඉතරන්තෙන කතො අවිච්ඡන්ති ඉතරන්තච්චයො, මජ්ඣෙපදලොපසමාසො, පාරිමන්තෙන කත්තබ්බාතික්කමෙ කතෙති අත්ථො. කෙසග්ගෙන වුතොති යොජනා. යථාචුත්තොයෙව අත්ථො.

පරතො පෙල්ලන්තස්සාති පරතො කත්වා පෙල්ලන්තස්ස, භිත්තිපස්සාභිමුඛං කත්වා නිජ්ජිලෙන්තස්සාති අත්ථො. තථෙවාති “කෙසග්ගෙන වුතො”ති ආකඨිසති. ධ්වනිට්ඨ ච කුන්තාදිමිති අයං නයොති යොජනා. “කෙසග්ගෙන”තිආදිනා අයමෙව විනිච්ඡයනයො වත්තබ්බොති අත්ථො.

96. තාලස්ස ඵලං වාලෙන්තස්ස අස්ස භික්ඛුනො යෙන ඵලෙන වත්ථු පඤ්චමාසකං පූරති, තස්මිං ඵලෙ බන්ධනා මුත්තෙ පාරාජිකං භවෙති යොජනා.

97. තාලස්ස පිණ්ඩිං ඡින්දතීති තාලඵලකණ්ණිකං ඡින්දති. යාය වත්ථු පූරති, තස්සා ඡින්තමත්තාය “අස්ස පාරාජිකං සියා”ති හෙට්ඨා වුත්තනයො ඉධාපි යොජෙතබ්බො. තාලපිණ්ඩි සථෙ ආකාසගතා හොති, පිණ්ඩිමුලමෙව යානං. පණ්ණදණ්ඨෙ වා පණ්ණෙ වා අපස්සාය ධීතා වෙ, ධීතට්ඨානෙහි සහ පිණ්ඩිමුලං ගහෙන්වා යානහෙදං ඤාත්වා යානාවාචනෙන පාරාජිකම්පි දට්ඨබ්බං. එසෙව නයොති “යෙන වත්ථු පූරති, තස්මිං බන්ධනා මුත්තෙ අස්ස පාරාජිකං සියා”ති යථාචුත්තො එව නයො. එතෙසු සබ්බෙසු යානෙසු පාරාජිකචිතික්කමතො පුබ්බහාගානන්තරප්පයොගෙ පුල්ලච්චයඤ්ච සහපයොගෙ පාවිත්තියට්ඨානෙ දුක්කටඤ්ච තතොපි පුබ්බපයොගෙ පාවිත්තියට්ඨානෙ පාවිත්තියඤ්ච දුක්කටඤ්ච ගමනදුතියපරියෙසනාදිඅවසෙසපයොගෙසු අදින්නාදානපුබ්බකත්තා දුක්කටඤ්ච අසම්මුය්හන්තෙහි වෙදිතබ්බං.

වෙහාසට්ඨකථාවණ්ණනා.

98. උදකෙ නිධිට්ඨානං ගච්ඡතොති සම්බන්ධො. අගම්භීරොදකෙ නිධිට්ඨානං පදවාරෙන ගච්ඡතො පදෙ පදෙ පුබ්බපයොගෙ දුක්කටං හොතීති යොජනා. ගම්භීරෙ පන තථාති “පදවාරෙන ගච්ඡතො දුක්කට” නීති යථාචුත්තමතිදිසති. ගච්ඡතොති තරතො, හත්ථං අවාලෙත්වා තරන්තස්ස පදවාරගණනාය, හත්ථෙන ච වායමන්තස්ස “පදවාරෙනා” ති ඉදං උපලක්ඛණන්ති කත්වා හත්ථවාරගණනාය පදවාරගණනාය දුක්කටාති වෙදිතබ්බාති. තෙන චුත්තං අට්ඨකථායං “ගම්භීරෙ හත්ථෙහි වා පාදෙහි වා පයොගං කරොන්තස්ස හත්ථවාරෙහි වා පදවාරෙහි වා පයොගෙ පයොගෙ දුක්කට” නීති (පාරා. අට්ඨ. 1.98).

උම්මුජ්ජනාදිසුති එත්ථ ආදි-සද්දෙන නිමුජ්ජනං සඛගණ්හාති. එත්ථාපි “තථා” ති අනුවත්තමානත්තා පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටන්ති අයමත්ථො වෙදිතබ්බො. නිහිතකුම්භියා ගහණත්ථං නිමුජ්ජනුම්මුජ්ජනෙසුපි හත්ථවාරෙන, පදවාරෙන, හත්ථපදවාරෙහි ච දුක්කටමෙවාති චුත්තං හොති. තෙනාහ අට්ඨකථායං “එසෙව නයො කුම්භිගහණත්ථං නිමුජ්ජනුම්මුජ්ජනෙසු” ති (පාරා. අට්ඨ. 1.98).

ඉම්ස්සා ගාථාය “නිධිට්ඨානං ගච්ඡතො දුක්කට” නීති වචනතො තථා ගච්ඡන්තස්ස උදකසප්පවණ්ඩමච්ඡදස්සනෙන භාගිත්වා පලායන්තස්ස ගමනස්ස අතදත්ථත්තා අනාපත්තීති ඛාතිරෙකෙන විඤ්ඤායති. එත්ථ දුතියපරියෙසනාදිසබ්බපයොගෙසු පාවිත්තියට්ඨානෙ පාවිත්තියඤ්ච පාවිත්තියෙන සහ දුක්කටඤ්ච අවසෙසපයොගෙසු සුද්ධදුක්කටඤ්ච සහපයොගෙ භාජනාමසනෙ අනාමාසදුක්කටඤ්ච එන්ද්‍රාපනෙ ථුල්ලච්චයඤ්ච යානාවාවනෙ පාරාජිකඤ්ච නිධිකුම්භියා චුත්තනයෙන විඤ්ඤාතුං සක්කාති න චුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. තත්ථ යානහෙදො පඤ්චධා හොති, ඉධ පීළෙත්වා ඔසාරෙතුං සක්කුණෙය්‍යත්තා අධොදිසාය සහ ඡබ්බිධං හොතීති අයමෙතෙසං විසෙසො.

99. තත්ථ ජාතකපුජ්චෙසුති තස්මිං ජලෙ රුල්හෙසු උප්පලාදිකුසුමෙසු, නිද්ධාරණෙ භූමිමං. යෙන පුජ්චෙනාති නිද්ධාරිතබ්බං. ඡින්නතොති එත්ථ වත්තමානකාලවසෙන අත්ථං අග්ගහෙත්වා “ඡින්නවතො” ති භූතවසෙන අත්ථො ගහෙතබ්බො. එවං අග්ගහිතෙ අන්තිමස්ස පයොගස්ස යාව අනුපරමො, ථුල්ලච්චයාරහත්තා පාරාජිකවචනස්ස වත්ථුචිරොධිතාය ච ඉමස්සෙව පච්ඡිමකුසුමස්ස කන්තනකාලෙ පුජ්චනාළපස්සෙ තවමත්තෙපි අච්ඡින්නෙ පාරාජිකං නත්ථීති දස්සෙතුං “එකනාළ...පෙ.... පරිරක්ඛතී” ති එත්ථෙව අනන්තරෙ චූච්චමානනයස්ස විරුද්ධත්තා ච ඉමං විනිච්ඡයං දස්සෙතුං ලිඛිතස්ස “යස්මිං පුජ්චෙ වත්ථු පුරති, තස්මිං ඡින්නමත්තෙ පාරාජික” නීති (පාරා. අට්ඨ. 1.98) අට්ඨකථාවචනස්ස විරුද්ධත්තා ච වත්තමානකාලමගහෙත්වා භූතකාලස්සෙව ගහෙතබ්බත්තා “කදා දෙවදත්ත ආගතොසී” ති පඤ්ඤාස්ස “එසොහමාගච්ඡාමි, ආගච්ඡන්තං මා මං විජ්ඣාමි” ති උත්තරෙ විය වත්තමානසමීපෙ වත්තමානෙවාති භූතෙ වත්තමානඛාපදෙසතො චුත්තන්ති දට්ඨබ්බං.

100. “උප්පලජාතියා”ති ඉමිනා “පදුමජාතියා”ති බ්‍යතිරෙකතො චුත්තත්තා “පදුමජාතිකානං පන දණ්ඨෙ ඡින්නෙ අබ්භන්තරෙ සුත්තං අච්ඡින්නම්පි රක්ඛති”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.98) අට්ඨකථානගො සඬග්ගිතොති දට්ඨබ්බං. එකනාළස්ස වා පස්සෙති “නාළස්ස එකපස්සෙ”ති වත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධසුඛත්ථං චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. තතොති නාළතො.

101. භාරබද්ධකුසුමෙසු විනිච්ඡයස්ස වක්ඛමානත්තා ඡින්නදිත්වා යපිතෙසුති අබද්ධකුසුමවසෙන ගහෙතබ්බං. පුබ්බෙ චුත්තනගෙනාති තත්ත්වකකුසුමෙසු චුත්තවිනිච්ඡයානුසාරෙන. “යෙන පුප්ඵෙන පුරති, තස්මිං ඡින්නමත්තෙ”ති අවත්වා ගහිතමත්තෙ පාරාජිකන්ති යොජනා වෙන්ථ විසෙසො.

102. භාරං කත්වා බද්ධාති භාරබද්ධාතීති මජ්ඣිමනිකායෙ. පුප්ඵාතීති පාදග්ගනකාති උප්පලාදිකුසුමාති. ඡස්වාකාරෙසුති උදකෙ ඔසිදාපෙතුං සක්කුණෙයාත්තා අධොදිසාය සහ වතස්සො දිසා, උද්ධන්ති ඉමාසු ඡසු දිසාසු, නිද්ධාරණෙ භූමිමං. කෙනචි ආකාරෙනාති නිද්ධාරෙතබ්බදස්සනං. යානාවාවනස්ස සාධකතමත්තා කරණෙයෙව කරණවචනං. නස්සතීති පාදග්ගනකපුප්ඵානං යානාවාවනෙන පාරාජිකමාපජ්ජිත්වා ලොකියලොකුත්තරානං අනවසෙසගුණානං පතිට්ඨානභූතං පාතිමොක්ඛසංවරසීලං නාසෙත්වා සයං ගුණමරණෙන මීයතීති අත්ථො.

103. පුප්ඵානං කලාපන්ති පාදග්ගනකඋප්පලාදිකුසුමකලාපං. උදකං වාලෙත්වාති යථා වීචි උට්ඨාති, තථා වාලෙත්වා. පුප්ඵට්ඨානාති පුප්ඵානං ධීතට්ඨානා. වාවෙතීති කලාපං කෙසග්ගමත්තම්පි අපනෙති. “පුප්ඵං යානා වාවෙතී”ති කත්ථවි පොත්ථකෙසු පායො දිස්සති. පුප්ඵකලාපස්සෙව ගහිතත්තා පුරිමොයෙව ගහෙතබ්බො.

104. “එත්ථ ගතං ගහෙස්සාමී”ති සහ පායසෙසෙන යොජනා. පරිකප්පෙතීති “එත්ථ ගතං ගහෙස්සාමී”ති යානං පරිච්ඡින්නදිත්වා තක්කෙති. රක්ඛතීති යානාවාවනෙපි සති සො පරිකප්පො පාරාජිකාපත්තිතො තං භික්ඛුං රක්ඛති. ගතට්ඨානාති පුප්ඵකලාපෙන ගතං සම්පත්තඤ්ච තං යානඤ්චාති විග්ගහො. “උද්ධරන්තො”ති එතෙන “පුප්ඵානං කලාප”න්ති ආනෙන්වා සම්බන්ධිතබ්බං. “කතට්ඨානා”තිපි පායො, කතා පුප්ඵානං යානා උද්ධරන්තොති සම්බන්ධො. උදකං වාලෙත්වා වීචියො උට්ඨාපෙත්වා වීචිප්පහාරෙන උදකපිට්ඨෙන පරිකප්පිතට්ඨානං සම්පත්තං පුප්ඵකලාපං ධීතට්ඨානා උද්ධරන්තො කෙසග්ගමත්තම්පි යානා වාවෙන්තොති අත්ථො. “යානා”ති ඉදං “භට්ඨො”ති ඉමිනා සම්බන්ධතීයං. භට්ඨො නාම පච්චිච්ඡිති අත්තනා සමාදාය රක්ඛියමානා පාතිමොක්ඛසංවරසීලසඬබ්බාතසබ්බගුණරතනඤ්ඤාභිනිබ්බත්තට්ඨානා පතිතො නාම භොතීති පච්චිච්ඡති.

105. ජලතො අවිචුල්ගතස්සාති එත්ථ ‘‘පුප්ඵස්සා’’ති සාමන්ථියා ලබ්භති.
ජලපිට්ඨිතො අවිචුල්ගතස්ස පුප්ඵස්ස සකලජලං යානං, කද්දම්පිට්ඨිතො පටියාය
උදකපිට්ඨිපරියන්තං පුප්ඵදණ්ඨෙන ඵරිත්වා යීතං සබ්බමුදකං යානන්ති චුත්තං
හොති. උප්පාටෙන්වාති පුප්ඵග්ගං ආකඬ්ඨිත්වා උප්පිළෙන්වා. තතොති තස්මා
පුප්ඵටියානභූතසකලජලරාසිතො. උජුන්ති උජුං කත්වා. උද්ධරතොති
උප්පාටෙන්තස්ස.

106. නාළන්තෙති උප්පාටිතපුප්ඵනාළස්ස මූලකොටියා. ජලතොති
උදකපිට්ඨිතො. මුත්තමත්තෙ කෙසග්ගමත්තං දුරං කත්වාති පායසෙසයොජනා
කාතබ්බා. ‘‘ජලතො’’ති පයමතනියපාදෙසු ද්වික්ඛත්තුං වචනං අත්ථාවිසෙසෙපි
පදාචුත්තිඅලඬ්ඨකාරෙ අඬ්ඨයමකවසෙන චුත්තත්තා පුනරුත්තිදොසො න හොතීති
වෙදිතබ්බං. ‘‘මුත්තමත්තෙ, අමුත්තෙ’’ති ච සම්බන්ධිතබ්බං, අත්ථානං වා
විසෙසතො උභයත්ථ චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. තස්මිං නාළන්තෙති සම්බන්ධො.

107. කස්ස නාමෙන්වා උප්පාටිතස්ස. සහ ගච්ඡෙන උප්පාටිතස්සාපි අයමෙව
විනිච්ඡයො. ඉධ පන සබ්බපුප්ඵපණ්ණාලානි මූලතො පභූති පයමං යීතටියානතො
අපනාමනවසෙන යානාවාචනං වෙදිතබ්බං. එවං පුප්ඵාදීනි උප්පාටෙන්තස්ස
භූතගාමවිකොපනාපත්තියා යානෙ සහපයොගදුක්ඛං හොතීති වෙදිතබ්බං.

108-9. බලිසාදිමච්ඡග්ගහණොපකරණානං වචනතො, ජලෙ යීතමතමච්ඡානං
විනිච්ඡයස්ස ච චක්ඛමානත්තා මච්ඡෙති ජීවමානකමච්ඡානං ගහණං.
උපලක්ඛණවසෙන වා අචුත්තසමුච්චයත්ථ වා-සද්දෙන වා බිපකාදීනි
මච්ඡවධොපකරණානි චුත්තානෙවාති දට්ඨබ්බං. චත්ථුති පාදො. තස්මිං මච්ඡෙ.
උද්ධටොයෙව උද්ධටමත්තො, මච්ඡො, තස්මිං. ජලාති උදකතො කෙසග්ගමත්තම්පි
අපනෙන්වා උක්ඛිත්තමත්තෙති චුත්තං හොති.

110. පුප්ඵානං විය මච්ඡානම්පි යීතටියානමෙව යානන්ති අග්ගහෙන්වා
සකලජලං යානං කත්වා තස්මා චුත්තන්ති ආහ ‘‘යානං සලිලජානං භී’’තිආදි.
සලිලෙ ජාතා සලිලජා, ඉති පකරණතො මච්ඡායෙව චුච්චන්ති.
අත්ථප්පකරණසද්දන්තරසන්තිධානාදීහි සද්දා විසෙසත්ථං වදන්තීති. භීති පසිද්ධියං.
කෙවලන්ති අවධාරණෙ, ජලමෙවාති චුත්තං හොති. ඉමිනා බහිඋදකං නිවත්තීතං
හොති. සකලං ජලමෙව යානං යස්මා, තස්මා සලිලට්ඨං ජලා විමොචෙන්තො
පාරාජිකො හොතීති හෙතුහෙතුමන්තභාවෙන යොජනා වෙදිතබ්බා. ආපන්නං
පරාජෙතීති පාරාජිකා, ආපත්ති, සා එතස්ස අත්ථිති පාරාජිකො, පුග්ගලො.

111. තීරං උදකං. වාරිමිහි ජලෙ ජාතො වාරිජො, ඉති පකරණතො මච්ඡොව
ගස්භති. එතෙනෙව ආකාසෙ උප්පතිතමච්ඡො, ගොවරත්ථාය ච
ථලමුග්ගතකුම්මාදයො උපලක්ඛිතාති වෙදිතබ්බං. තෙසං ගහණෙ විනිච්ඡයො
ආකාසට්ඨථලට්ඨකථාය චුත්තනයෙන වෙදිතබ්බො. භණ්ඩග්ගෙන විනිද්දිසෙති

දුක්කටාදිවත්ථුනො භණ්ඩස්ස අග්ගවසෙන දුක්කටථුල්ලච්චයපාරාජිකාපත්තියො වදෙය්‍යාති අත්ථො.

112. තළාකෙති සරස්මිං, ඉමිනා ව වාපිපොක්ඛරණිසොඛිභාදිජලාසයා සඬගය්හන්ති. නදියාති නින්තගාය, ඉමිනා ව කන්දරාදෙයො සඬගය්හන්ති. නින්තොති ආවාටො. මච්ඡවිසං නාමාති එත්ථ නාම-සද්දො සඤ්ඤායං. මච්ඡවිසනාමකං මදනඵලාදිකං දට්ඨබ්බං. ගතෙති විසපක්ඛිපකෙ මච්ඡසාතකෙ ගතෙ.

114. සාමිකෙසුති විසං යොජෙත්වා ගතෙසු මච්ඡසාමිකෙසු. ආහරන්තෙසුති ආහරාපෙන්තෙසු. භණ්ඩදෙය්‍යන්ති භණ්ඩඤ්ච තං දෙය්‍යඤ්චාති විග්ගහො, අත්තනා ගහිතවත්ථුං වා තදග්ගනකං වා භණ්ඩං දාතබ්බන්ති අත්ථො.

115. මච්ඡෙති මතමච්ඡෙ. සෙසෙති නමතමච්ඡෙ.

116. අමතෙසු ගහිතෙසුති පකරණතො ලබ්භති, නිමිත්තත්ථෙ චෙතං භුමිමං. අනාපත්තිං වදන්තීති අදින්තාදානාපත්තියා අනාපත්තිං වදන්ති, මාරණජපත්තියා පාචිත්තියං භොතෙව. අයඤ්ච විනිච්ඡයො අරක්ඛිතඅගොපිතෙසු අස්සාමිකතළාකාදීසු චෙදිතබ්බො.

උදකට්ඨකථාවණ්ණනා.

117. නාවන්ති එත්ථ ‘නාවා නාම යාය තරතී’ති (පාරා. 99) වචනතො ජලතාරණාරහං අන්තමසො එකමිපි වහන්තං රජනදොණිවෙණුකලාපාදිකං චෙදිතබ්බං. නාවට්ඨං නාම භණ්ඩං යං කිඤ්චි ඉන්ද්‍රියබද්ධං වා අනින්ද්‍රියබද්ධං වා. ‘‘ථෙතෙන්වා ගණ්ඨිස්සාමි’’ති ඉමිනා ‘‘ථෙය්‍යචිත්තස්සා’’ති ඉමමත්ථං විඤ්ඤාපෙති. පාදුද්ධාරෙති දුතියපරියෙසනාදිඅත්ථං ගච්ඡන්තස්ස පදෙ පදෙ. දොසාති දුක්කටාපත්තියො. චුත්තාති ‘‘නාවට්ඨං භණ්ඩං අවහරිස්සාමි’’ති ථෙය්‍යචිත්තො දුතියං වා පරියෙසති ගච්ඡති වා, ආපත්ති දුක්කටස්සා’’ති (පාරා. 99) පදභාජනියං භගවතා චුත්තා, ඉමිනා පුබ්බපයොගසභපයොගදුක්කටාති, එන්දාපනෙ ථුල්ලච්චයං, යානාවාවනෙ පාරාජිකඤ්ච උපලක්ඛණවසෙන දස්සිතන්ති චෙදිතබ්බං.

118. වණ්ඩසොතෙති වෙගෙන ගච්ඡන්තෙ උදකජ්ජවාහෙ, ‘‘වණ්ඩසොතෙ’’ති ඉමිනා බන්ධනං විනා සභාවෙන අට්ඨිතභාවස්ස සූචනතො ‘‘බන්ධනමෙව යාන’’න්ති චුත්තට්ඨානපරිච්ඡෙදස්ස කාරණං දස්සිතන්ති චෙදිතබ්බං. යස්මා වණ්ඩසොතෙ බද්ධා, තස්මා බන්ධනමෙකමෙව යානං මතන්ති චුත්තං භොති. තස්මිත්ති බන්ධනෙ. ධීරා විනයධරා.

119-120. ‘‘නිච්චලෙ උදකෙ නාව-මබන්ධනමවට්ඨිත’’න්ති ඉමිනා ජධා යානපරිච්ඡෙදස්ස ලබ්භමානත්තෙ කාරණං දස්සෙති. නාවං කඬ්ඨතො තස්ස පාරාජිකන්ති සම්බන්ධො. පුනපි කිං කරොන්තොති ආහ ‘‘එකෙනන්තෙන සම්ථුට්ඨ’’න්තිආදි. තං නාවං අතික්කාමයතොති සම්බන්ධො. එත්ථාපි

“කඩසීතවතො අතික්කමිතවතො” ති භූතවසෙන අත්ථො යොජෙතබ්බො. යමෙත්ථ වත්තබ්බං, තං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

121. එවං චතුපස්සාකඩසීතෙන විනිච්ඡයං දස්සෙත්වා ඉදානි උද්ධං, අධො ච උක්ඛිපනඔසිදාපනෙසු විනිච්ඡයං දස්සෙතුමාහ “තථා” තිආදි. තථාති “තස්ස පාරාජික” ත්ති ආකඩසීති. කස්මිං කාලෙති ආහ “උද්ධං කෙසග්ගමත්තමිපි” තිආදි. අධොනාවාතලන්ති නාවාතලස්ස අධො අධොනාවාතලං, තස්මිං උද්ධං කෙසග්ගමත්තමිපි උදකමිහා විමොචිතෙති ඉමිනා සම්බන්ධො. තෙන ථුට්ඨං කෙසග්ගමත්තමිපි මුඛවට්ටියා විමොචිතෙති යොජනා. තෙනාති අධොනාවාතලෙන ථුට්ඨෙ උදකෙ මුඛවට්ටියා කරණභූතාය කෙසග්ගමත්තමිපි විමොචිතෙති ගහෙතබ්බං.

122. තීරෙ බන්ධිත්වා පන නිච්චලෙ ජලෙ යපිතා යා නාවා, තස්සා නාවාය යානං බන්ධනඤ්ච ධීතොකාසො වාති ද්විධා මතන්ති යොජනා.

123. පුබ්බං පයමං බන්ධනස්ස විමොචනෙ ථුල්ලච්චයං හොතිති යොජනා. කෙනවුපායෙනාති “පුරතො පච්ඡතො වාපි” තිආදික්කමෙන යථාචුත්තොපායජක්කෙසු යෙන කෙනවි උපායෙනාති අත්ථො. යානා වාචෙති නාවං.

124. පයමං යානා වාචෙත්වාති “පුරතො පච්ඡතො වා” තිආදිනා යථාචුත්තෙසු ඡසු ආකාරෙසු අඤ්ඤතරෙන ආකාරෙන නාවං යපිතට්ඨානතො පයමං වාචෙත්වා. එසෙව ච නයොති නාවාය පයමං ධීතට්ඨානතො වාවනෙ ථුල්ලච්චයං, පච්ඡා බන්ධනමොචනෙ පාරාජිකන්ති එසෙව නයො තෙතබ්බොති අත්ථො. එත්ථ ච “තීරෙ බන්ධිත්වා නිච්චලෙ උදකෙ යපිතනාවාය බන්ධනඤ්ච ධීතොකාසො වාති ද්වෙ යානානි, තං පයමං බන්ධනා මොචෙති, ථුල්ලච්චයං. පච්ඡා ඡන්තං ආකාරානං අඤ්ඤතරෙන යානා වාචෙති, පාරාජිකං. පයමං යානා වාචෙත්වා පච්ඡා බන්ධනමොචනෙපි එසෙව නයො” ති (පාරා. 99) අට්ඨකථායං වුත්තවිනිච්ඡයො සඬග්ගිතො. ආමසනඵන්දාපනෙසු දුක්කට්ඨුල්ලච්චයානි හෙට්ඨා කුමිහියං වුත්තනයෙනෙව ඤාතුං සක්කුණෙයාත්තා න වුත්තානීති වෙදිතබ්බං. එවමුපරිපි.

125. උස්සාරෙත්වාති උදකතො ථලං ආරොපෙත්වා. නිකුජ්ජිත්වාති අධොමුඛං කත්වා. ථලෙ යපිතාය නාවාය මුඛවට්ටියා ථුට්ඨොකාසො එව යානන්ති යොජනා. භීති විසෙසො, තෙන ජලට්ඨතො ථලට්ඨාය නාවාය වුත්තං විසෙසං ජොතෙති.

126. එත්ථ අධො ඔසිදාපනස්ස අලබ්භමානතාය තං විනා ඉතරෙසං පඤ්චන්තං ආකාරානං වසෙන යානාවාවනං දස්සෙතුමාහ “ඤ්ඤොයා” තිආදි. යතො කුතොචීති තිරියං චතස්සන්තං, උපරිදිසාය ච වසෙන යං කිඤ්චි දිසාහිමුඛං කෙසග්ගමත්තමිපි අතික්කමෙත්තො.

127. උක්කුප්පිතයපිති උද්ධමුඛං යපිතයපි. සට්ඨකානන්ති දාරුඛණ්ඩානං.
 “තථා”ති ඉමිනා “කෙඤ්ඤො යානපරිච්ඡේදො”තිආදිනා චුත්තනයං අතිදිසති. සො
 පන උක්කුප්පිත්වා භූමියං යපිතනාවාය යුජ්ජති. සට්ඨකානං උපරි යපිතය පන
 නාගදන්තෙසු යපිතකුන්තෙ චුත්තවිනිච්ඡයො යුජ්ජති.

128. “ථෙය්‍යා”ති ඉදං “පාපේන්තස්සා”ති විසෙසනං. තිත්ථෙති
 තිත්ථාසන්නප්පලො. අරිත්තෙනාති කෙනිපාතෙන. ඵියෙනාති පාපනඵලකෙන.
 පාපේන්තස්සාති පෙසෙන්නස්ස. “තං පාපේති”තිපි පාඨො දිස්සති, තං නාවං යො
 පාපේති, තස්ස පරාජයොති අත්ථො.

129-30. ඡත්තන්ති ආතපවාරණං. පණාමෙත්වාති යථා වාතං ගණ්භාති, තථා
 පණාමෙත්වා. උස්සාපෙත්වාච වීචරන්ති වීචරං උද්ධං උච්චාරෙත්වා වා.
 ගාථාඡන්දවසෙන ‘ව’ඉති රස්සත්තං. ලඬ්ඛාරසදිසන්ති පසාරිතපට්ඨරික්ඛකං.
 සමීරණන්ති මාලුතං. න දොසො තස්ස විජ්ජතිති ඉදං වාතස්ස අවිජ්ජමානක්ඛණේ
 ඵචං කරොතො පච්ඡා ආගතෙන වාතෙන නීතනාවාය වසෙන චුත්තං. වායමානෙ
 පන වාතෙ ඵචං කරොන්නස්ස ආපත්තියෙවාති දට්ඨබ්බං.

131-2. සයමෙව උපාගතන්ති සම්බන්ධො. ගාමසමීපෙ තිත්ථං ගාමතිත්ථං.
 තන්ති නාවං. යානාති ඡත්තෙන වා වීචරෙන වා ගහිතවාතෙන ගන්ත්වා ගාමතිත්ථෙට්ඨ
 ධීතට්ඨානා. අවාලෙන්තොති එන්දාපනම්පි අකරොන්නො, ඉමිනා ථුල්ලච්චයස්සාපි
 අභාවං දස්සෙති. “අවාලෙන්තො”තිපි පාඨො, ධීතට්ඨානාතො කෙසග්ගමත්තම්පි
 අනපනෙන්නොති අත්ථො, ඉමිනා පාරාජිකාභාවං දස්සෙති. කිණිත්වාති මූලෙන
 වික්කිණිත්වා. සයමෙව ව ගච්ඡන්තින්ති එත්ථ ව-කාරො වත්තබ්බන්තරසමුච්චයෙ.
 තථා පණාමිතඡත්තෙන වා උස්සාපිතවීචරෙන වා ගහිතවාතෙන අත්තනා ගච්ඡන්තිං.
 යානා වාලෙතිති අත්තනා ඉච්ඡිතදිසාහිමුඛං කත්වා පාපනවසෙන ගමනට්ඨානා
 වාලෙති.

නාවට්ඨකථාවණ්ණනා.

133-4. යන්ති එතෙනාති යානං. රමයතීති රථො. වහති, වුය්හති, වහන්ති
 එතෙනාති වා වය්හං. “උපරි මණ්ඩපසදිසං පදරච්ඡන්තං, සබ්බපාලිගුණ්ඨිමං වා
 ඡාදෙත්වා”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.100) අට්ඨකථායං චුත්තනයෙන කතං සකටං වය්හං
 නාම. සන්දමානිකාති “උභොසු පස්සෙසු සුවණ්ණරජතාදිමයා ගොපානසියො දත්වා
 ගරුළපක්ඛකනයෙන කතා සන්දමානිකා”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.100) අට්ඨකථායං
 චුත්තනයෙන කතයානවිසෙසො. යානා වාවනයොගස්මීන්ති යානා
 වාවනප්පයොගෙ.

135-6. දසට්ඨානාවාවනවසෙන පාරාජිකං වදන්තෙහි පට්ඨං යානභෙදස්ස
 ඤාතබ්බත්තා තං දස්සෙත්වා ආපත්තිහෙදං දස්සෙතුමාහ “යානස්ස
 දුකයුත්තස්සා”තිආදි. දුකයුත්තස්සාති දුකං ගොයුගං යුත්තස්ස යස්සාති, යුත්තෙ

යස්මින්නි වා විග්ගහො. දස යානානීති ද්විත්තං ගොණානං අට්ඨ පාදා, ද්වෙ ව චක්කානීති එතෙසං දසන්තං පතිට්ඨිතට්ඨානානං වසෙන දස යානානි වදෙය්‍යානි අත්ථො. එතෙනෙව නයෙන චතුසුත්තාදියානෙ අට්ඨාරසානි යානහෙදස්ස නයො දස්සිතො හොති. යානං පාජයතොති සකටාදියානං පෙසයතො. “ධුරෙති යුගාසන්නෙ”ති අට්ඨකථාය ගණ්ඨීපදෙ වුත්තං. රථිසාය යුගෙන සද්ධිං ඛන්ධනට්ඨානාසන්නෙති වුත්තං හොති. “ධුර”න්ති ව යුගස්සෙව නාම. “ධුරං ඡඩ්ඛෙත්වා, ධුරං ආරොපෙත්වා”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.100) අට්ඨකථාවචනතො තංසභවරියාය සම්ඛන්ධනට්ඨානම්පි ධුරං නාම. ඉධ පන ගඬිගා-සද්දො විය ගඬිගාසම්පෙ ධුරසම්පෙ පාජකස්ස නිසජ්ජාරභට්ඨානෙ ධුරස්ස වත්තමානතා ලබ්භති.

ගොණානං පාදුද්ධාරෙ තස්ස ථුල්ලච්චයං විනිද්දිසෙති යොජනා. ඉදඤ්ච ගොණානං අවිලොමකාලං සන්ධාය වුත්තං. විලොමකාලෙ සම්භවන්තං විසෙසං ජොතෙතුං “ථුල්ලච්චයං තු” ඉච්චත්‍ර තු-සද්දෙන අට්ඨකථායං “සවෙ පන ගොණා ‘නායං අම්භාකං සාමිකො’ති ඤෙත්වා ධුරං ඡඩ්ඛෙත්වා ආකඩ්ඪන්තා තිට්ඨන්ති වා එන්දන්ති වා, රක්ඛති තාව. ගොණෙ පුන උජුකං පටිපාදෙත්වා ධුරං ආරොපෙත්වා දළ්භං යොජෙත්වා පාවනෙන විජ්ඣිත්වා පාජෙත්තස්ස වුත්තනයෙනෙව තෙසං පාදුද්ධාරෙන ථුල්ලච්චයං”න්ති වුත්තවිසෙසො සඬග්ගිතොති දට්ඨබ්බො. චක්කානං ඡීති එත්ථ අධිකෙන ඡී-සද්දෙන “සවෙපි සකද්දමෙ මග්ගෙ එකං චක්කං කද්දමෙ ලග්ගං හොති, දුතියං චක්කං ගොණා පරිවත්තෙන්තා පවත්තෙන්ති, එකස්ස පන ධීතත්තා න තාව අවහාරො හොති. ගොණෙ පන පුන උජුකං පටිපාදෙත්වා පාජෙත්තස්ස ධීතචක්කෙ කෙසග්ගමත්තං ථුට්ඨොකාසං අතික්කන්තෙ පාරාජික”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 1.100) අට්ඨකථායං වුත්තවිසෙසො දස්සිතො හොතිති දට්ඨබ්බං.

137-9. එත්තාවතා යුත්තයානවිනිච්ඡයං දස්සෙත්වා ඉදානි අයුත්තයානවිනිච්ඡයං දස්සෙතුමාහ “අයුත්තකස්සා”තිආදි. ධුරෙන උපත්ථම්භනියං ධීතස්ස තස්ස අයුත්තකස්සාපි ව යානකස්ස උපත්ථම්භනිචක්කකානං වසෙන තිණෙව යානානි භවන්තිති යොජනා. තත්ථ අයුත්තකස්සාති ගොණෙහි අයුත්තකස්ස. ධුරෙනාති යථාවුත්තනයෙන ධුරයුත්තට්ඨානසම්පදෙසෙන, සකටසීසෙනාති වුත්තං හොති. උපත්ථම්භනියන්ති සකටසීසොපත්ථම්භනියා උපරි ධීතස්ස. උපත්ථම්භයති ධුරන්ති උපත්ථම්භනී. සකටස්ස පච්ඡිමභාගොපත්ථම්භනත්ථං දියමානං දණ්ඩද්වයං පච්ඡිමොපත්ථම්භනී නාම, පුරිමභාගස්ස දියමානස්ස උපත්ථම්භනී පුරිමොපත්ථම්භනී නාමාති අයුමුපත්ථම්භනීතං විසෙසො. ඉධ පුරිමොපත්ථම්භනී අධිජ්ජෙතා. “උපත්ථම්භනිචක්කකානං වසෙන තිණෙව යානානී”ති ඉදං හෙට්ඨා අකප්පකතාය උපත්ථම්භනියා වසෙන වුත්තං, කප්පකතාය පන වසෙන “චත්තාරි”ති වත්තබ්බං.

“තථා”ති ඉමිනා “යානානි තිණෙවා”ති ආකඩ්ඪති, දාරුචක්කද්වයවසෙන තිණි යානානීති අත්ථො. “දාරුන”න්ති ඉමිනා බහුවචනනිද්දෙසෙන

රාසිකතදාරුනං දාරුකස්ස එකස්සාපි එලකස්සාපි ගහණං වෙදිතබ්බං. “භූමියම්පි ධූරෙනෙව, තටෙව යපිතස්ස වා”ති ඉමිනා තිණියෙව යානානීති අතිදිසති. එත්ථ ධූරවක්කානං පතිට්ඨිතොකාසවසෙන තිණි යානානි. එත්ථ ව උපරිට්ඨපිතස්ස වානි ව-කාරං “භූමියං යපිතස්සා”ති එත්ථාපි යොජෙත්වා සමුච්චයං කාතුං සක්කාති. තත්ථ අධිකවචනෙන ව-කාරෙන අට්ඨකථායං “යං පන අයුත්තකං ධූරෙ එකාය, පච්ඡතො ව ද්විති උපත්ථම්හනීති උපත්ථම්හෙත්වා යපිතං, තස්ස තිණිණං උපත්ථම්හනීතං, වක්කානඤ්ච වසෙන පඤ්ච යානානි. සචෙ ධූරෙ උපත්ථම්හනී හෙට්ඨාභාගෙ කප්පකතා හොති, ඡ යානානී”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.100) චුත්තචිතිච්ඡයං සඬගණ්හාති.

පුරතො පච්ඡතො වාපීති එත්ථ “කඩ්ඪිත්වා”ති පාඨසෙසො. අපි-සද්දෙන “උක්ඛිපිත්වාපි”ති අචුත්තං සමුච්චිනොති. යො පන පුරතො කඩ්ඪිත්වා යානා වාචෙති, යො වා පන පච්ඡතො කඩ්ඪිත්වා යානා වාචෙති, යො වා පන උක්ඛිපිත්වා යානා වාචෙතීති යොජනා. තිණිණන්ති ඉමෙ තයො ගහිතා, “තෙස”න්ති සාමන්ථියා ලබ්හති, තෙසං තිණිණං පුග්ගලානන්ති චුත්තං හොති. කදා කිං හොතීති ආහ “චුල්ලච්චයං තු...පෙ.... පරාජයො”ති. “යානා වාචෙ”ති ඉදං “චුල්ලච්චයං”න්ති ඉමිනාපි සම්බන්ධතීයං. තු-සද්දස්ස විසෙසජොතනත්ථං උපාත්තත්තා සාවසෙසට්ඨානාවාචනෙ එත්ථාපනචුල්ලච්චයං, නිරවසෙසට්ඨානාවාචනෙ පන කතෙ යානාවාචනපාරාජිකා චුත්තා හොතීති දට්ඨබ්බං.

140. අක්ඛානං සීසකෙහීති අක්ඛස්ස උභයකොට්ඨි. “ජාත්‍යාබ්‍යායමෙකස්මිං බහුවචනමඤ්ඤතරාය”මිති වචනතො එකස්මිං අත්ථෙ බහුවචනං යුජ්ජති. “ඨිතස්සා”ති එතස්ස විසෙසනස්ස “යානස්සා”ති විසෙසිතබ්බං සාමන්ථියා ලබ්හති. “යානානි ද්වෙ”ති චුත්තත්තා යථා සකට්ඨරං භූමිං න චුසති, එවං උච්චතරෙසු ද්විසු තුලාදිදාරුසු ද්වෙ අක්ඛස්සිසෙ ආරොපෙත්වා යපිතං යානමෙව ගය්හති.

141. කඩ්ඪන්තොති ද්විත්තං අක්ඛස්සානං ආධාරභූතෙසු දාරුසු සංසිත්වා ඉතො චිතො ව කඩ්ඪන්තො. උක්ඛිපන්තොති උජුං ඨිතට්ඨානතො උච්චාරෙන්තො. චුට්ඨොකාසවචයෙති චුට්ඨොකාසතො කෙසග්ගමත්තාතික්කමෙ. අඤ්ඤස්සාති යථාචුත්තප්පකාරතො ඉතරස්ස. යස්ස කස්සචී රථාදිකස්ස යානස්ස.

142. අක්ඛුද්ධිනන්ති චතුත්තං අක්ඛරුද්ධනකආණීනං. අක්ඛස්ස උභයකොට්ඨි වක්කාචුණනට්ඨානතො අන්තො ද්විසු සකට්ඨානාසු අක්ඛරුද්ධනත්ථාය ද්වෙ අඬගුලියො විය ආකොට්ඨා වතස්සො ආණියො අක්ඛුද්ධි නාම. ධූරස්සාති ධූරබන්ධනට්ඨානාසන්නස්ස රථසීසග්ගස්ස. තං යානං. වා-සද්දෙන පස්සෙ වා ගහෙත්වා කඩ්ඪන්තො, මජ්ඣෙ වා ගහෙත්වා උක්ඛිපෙන්තොති කිරියන්තරං විකප්පෙති. ගහෙත්වාති එත්ථ “කඩ්ඪන්තො”ති පාඨසෙසො. යානා වාචෙතීති උද්ධිසු ගහෙත්වා කඩ්ඪන්තො අත්තතො දිසාය උද්ධිඅන්තෙන චුට්ඨට්ඨානං ඉතරෙන උද්ධිපරියන්තෙන කෙසග්ගමත්තම්පි අතික්කාමෙති.

“උද්ධිසු වා” ති සාසඬිකවවනෙන අනුද්ධිකයානස්සාපි විජ්ජමානත්තං සුචිතං හොති. අට්ඨකථායං “අථ උද්ධිබ්බාණුකා න හොන්ති, සමමෙව බාහං කත්වා මජ්ඣෙකෙ විජ්ඣන්වා අක්ඛස්සානි පවෙසිතානි හොන්ති, තං හෙට්ඨිමතලස්ස සමන්තා සබ්බං පථවිං ඵුසින්වා තිට්ඨති, තත්ථ චතුසු දිසාසු, උද්ධස්සෙව ඵුට්ඨට්ඨානාතික්කමවසෙන පාරාජිකං වෙදිතබ්බං”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 1.100) චුත්තවිනිච්ඡයඤ්ච බ්‍යාතිරෙකවසෙන සඬිගණ්හාති.

143. නාහියාති නාහිමුඛෙන. එකමෙව සියා යානන්ති එකං නාහියා
ඵුට්ඨට්ඨානමෙව යානං භවතීති අත්ථො. “එකමස්ස සියා යාන”න්ති පොත්ථකෙසු දිස්සති, තතො පුරිමපායොව සුන්දරතරො. පරිච්ඡෙදොපිති එත්ථ පි-සද්දො විසෙසත්ථපොතකො, පරිච්ඡෙදො පනාති අත්ථො. පඤ්චධාති නාහියා චතුපස්සපරියන්තං, උද්ධස්සෙව පඤ්චධා, යානාවාචනාකාරො හොතීති අත්ථො.

144. යානානි ද්වෙති නෙමියා, නාහියා ච ඵුට්ඨට්ඨානවසෙන ද්වෙ යානානි.
අස්සානි චක්කස්ස. තෙසං ද්විත්තං යානානං. භිත්තිආදිං අපස්සාය යපිතචක්කස්සාපි හි අට්ඨකථායං චුත්තො අයම්පි විනිච්ඡයො චුත්තො, යොපි ඉමිනා ච පායෙන දස්සිතො හොති.

145. අනාරක්ඛන්ති සාමිකෙන අසංවිහිතාරක්ඛං. අධොදෙත්වාති ගොණෙ
අපෙසෙත්වා. වට්ටති, පාරාජිකං න හොතීති අධිජ්ජායො. සාමිකෙ ආභරාපෙන්තෙ පන භණ්ඩදෙය්‍යං හොති.

යානට්ඨකථාවණ්ණනා.

146. භාරට්ඨකථාය සීසක්ඛන්ධකටොලම්බවසාති එවංනාමකානං
සරීරාවයවානං වසෙන භාරො චතුබ්බිධො හොති. තත්ථ සීසභාරාදීසු අසම්මොහත්ථං සීසාදීනං පරිච්ඡෙදො වෙදිතබ්බො – සීසස්ස තාව පුරිමගලෙ ගලවාටකො පිට්ඨිගලෙ කෙසඤ්චි කෙසන්තෙ ආවට්ටො හොති, ගලස්සෙව උභොසු පස්සෙසු කෙසඤ්චි කෙසාවට්ටා ඔරුය්හ ජායන්ති, යෙ “කණ්ණචුළිකා” ති චුච්චන්ති, තෙසං අධොභාගො වාති අයං හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදො, තතො උපරි සීසං, එත්ථන්තරෙ ධීතභාරො සීසභාරො නාම.

උභොසු පස්සෙසු කණ්ණචුළිකාහි පට්ඨාය හෙට්ඨා, කජ්ජරෙහි පට්ඨාය උපරි, පිට්ඨිගලාවට්ටතො ච ගලවාටකතො ච පට්ඨාය හෙට්ඨා, පිට්ඨිවෙමජ්ඣාවට්ටතො ච උපරිච්ඡෙදමජ්ඣෙකෙ හදයආවාටතො ච පට්ඨාය උපරි බන්ධො, එත්ථන්තරෙ ධීතභාරො බන්ධභාරො නාම.

පිට්ඨිවෙමජ්ඣාවට්ටතො, පන හදයආවාටතො ච පට්ඨාය හෙට්ඨා යාව පාදනබ්බිකා, අයං කට්ඨපරිච්ඡෙදො, එත්ථන්තරෙ සමන්තතො සරීරෙ ධීතභාරො කට්ඨභාරො නාම.

කප්පරතො පටියාය පන හෙටියා යාව හත්ථනබසිබ්බා, අයං
ඔලම්බකපරිච්ඡේදො, එත්ථන්තරෙ ධීතභාරො ඔලම්බකො නාම.

හරතීති භාරො, හරති එතෙන, එතස්මින්ති වා භාරො, ඉති යථාචුත්තසිසාදයො
අවයවා වුව්චන්ති. භාරෙ තිට්ඨතීති භාරට්ඨං. ඉති සිසාදිසු ධීතං හණ්ඩං වුව්චති.
“භාරොයෙව භාරට්ඨ”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 1.101) අට්ඨකථාවචනතො හරියතීති
භාරො, කම්මති සිද්ධොත භාර-සද්දෙන හණ්ඩමෙව වුව්චති.

147. සිරස්මිංයෙවාති යථාපරිච්ඡින්නෙ සිරසි එව. සාරෙතීති අනුක්ඛිපන්නො
ඉතො චිතො ව සාරෙති. ථුල්ලච්චයං සියාති එත්ථාපනථුල්ලච්චයං හවෙය්‍ය.

148. බන්ධන්ති යථාපරිච්ඡින්නමෙව බන්ධං. ඔරොපිතෙති ඔහාරිතෙ. සීසතොති
එත්ථ “උද්ධ”න්ති පාඨසෙසො, යථාපරිච්ඡින්නසීසතො උපරිති අත්ථො.
කෙසග්ගමත්තම්පිති කෙසග්ගමත්තං දුරං කත්වා. පි-සද්දො පගෙව තතො
අධිකන්ති දිපෙති. මොචෙන්නොපිති කෙසග්ගෙන අච්ඡිසන්තං අපනෙන්නො.
එත්ථාපි පි-සද්දෙන න කෙවලං බන්ධං ඔරොපෙන්තස්සෙව පාරාජිකං, අපිච ඛො
මොචෙන්නොපි පරාජිතොති හෙටියා චුත්තමපෙක්ඛති. පසිබ්බකාදියමකභාරං පන
සීසෙ ව පිට්ඨියඤ්ඤාති ද්විසු යානෙසු ධීතත්තා ද්විහි යානෙහි අපනයනෙන
පාරාජිකං හොති, තඤ්ච “සීසතො මොචෙන්නො”ති ඉමිනාව එකදෙසවසෙන
සඬගහිතන්ති දට්ඨබ්බං.

149-50. එවං සීසභාරෙ විනිච්ඡයං දස්සෙත්වා තදනන්තරං උද්දෙසක්කමෙසු
බන්ධභාරාදිසු විනිච්ඡයෙ දස්සෙතබ්බෙපි අවසානෙ චුත්තඔලම්බකභාරෙ විනිච්ඡයං
දස්සෙත්වා ආද්‍යන්තභාරානං චුත්තනායානුසාරෙන සෙසෙසුපි විනිච්ඡයං
අතිදිසිතුමාහ “භාර”න්තිආදි. සුද්ධමානසොති පාතරාසාදිකාරණෙන
අට්ඨෙය්‍යවිත්තො, හත්ථගතභාරං ට්ඨෙය්‍යවිත්තෙන භූමියං ධ්වනනිස්සජ්ජනාදිං
කරොන්තස්ස හත්ථතො මුත්තමත්තෙ පාරාජිකන්ති ඉදමෙනෙත උපලක්ඛිතන්ති
දට්ඨබ්බං.

එත්ථ චුත්තනසෙනෙවාති සීසභාරඔලම්බකභාරෙසු චුත්තානුසාරෙන. සෙසෙසුපි
භාරෙසුති බන්ධභාරාදිකෙසුපි. මතිසාරෙන සාරමතිනා. වෙදිතබ්බො විනිච්ඡයොති
යථාපරිච්ඡින්නෙසු යානෙසු ධීතං පාදග්ගනකං යං කිඤ්චි වත්ථුං ට්ඨෙය්‍යවිත්තෙන
“ගණ්හිස්සාමි”ති ආමසන්තස්ස දුක්කටං, යානා අවාචෙත්වා එත්ථාපෙන්තස්ස
ථුල්ලච්චයං, යථාපරිච්ඡින්නට්ඨානාතික්කමනවසෙන වා උද්ධංඋක්ඛිපනවසෙන වා
යානා වාචෙත්තස්ස පාරාජිකං හොතීති අයං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති අත්ථො.

භාරට්ඨකථාවණ්ණනා.

151-3. ඉදානි ආරාමට්ඨවිනිච්ඡයං දස්සෙතුමාහ “දුක්කට”න්තිආදි. ආරාමන්ති
වම්පකාදිපුප්ඵාරාමඤ්ච අම්බාදිඵලාරාමඤ්චාති ද්විසු ආරාමෙසු යං කඤ්චි ආරාමං.
ආරාමන්ති එත්ථ පුප්ඵාදිකාමිනොති විග්ගහො, තං ආරාමං, අභි-සද්දෙයොගෙ

උපයෝගවවන. අභියුක්තයන් පරායත්තභාවං ජානන්තො “මම සන්තක” න්ති අට්ඨං කත්වා ගණ්හිතුං ටෙය්‍යචිත්තෙන සභායාදිභාවත්ථං දුතියකපරියෙසනාදිවසෙන අභියුක්තයන්තස්ස දුක්කටං මුනිනා චුත්තන්ති ඉමිනා සම්බන්ධනියං, අදින්නාදානස්ස පුබ්බපයෝගත්තා සහපයෝගගණනාය දුක්කටන්ති භගවතා චුත්තන්ති අත්ථො. ධම්මං වරන්තොති අට්ඨං කරොන්තො. පරං සාමිකං පරාජෙති වෙ, සයං සාසනතො පරාජිතොති යොජනා.

තස්සාති හණ්ඩසාමිනො. විමතිං ජනයන්තස්සාති “ඉමිනා සහ අට්ඨං කත්වා මම සන්තකං ලභිස්සාමි වා, න වා” නි සංසයං උප්පාදෙන්තස්ස වොරස්ස. යොපි ධම්මං වරන්තො සයං පරජ්ජති, තස්ස ව පුල්ලව්වයන්ති යොජනා.

සාමිනො ධුරනික්ඛෙපෙති “අයං ථද්ධො කක්ඛලො ජීවිතබ්‍රහ්මවරියන්තරායමිපි මෙ කරෙය්‍ය, අලං දානි මය්‍හං ඉමිනා ආරාමෙනා” නි සාමිනො ධුරනික්ඛෙපෙ සති, අත්තනො “න දස්සාමි” නි ධුරනික්ඛෙපෙ වාති යොජනා. එවං උභින්නං ධුරනික්ඛෙපෙ පාරාජිකං. තස්සාති අභියුක්තයන්තස්ස. සබ්බෙසං කුටසක්ඛිතඤ්චාති ව-කාරො ලුත්තනිද්දිට්ඨොති වෙදිතබ්බො. වොරස්ස අස්සාමිකභාවං ඤත්වාපි තදායත්තකරණත්ථං යං කිඤ්චි වදන්තා කුටසක්ඛිනො, තෙසං සබ්බෙසමිපි භික්ඛූනං පාරාජිකං හොතිති අත්ථො.

ආරාමට්ඨකථාවණ්ණනා.

154. විහාරට්ඨකථායං විහාරන්ති උපලක්ඛණත්තා “පරිවෙණං වා, ආවාසං වා” නි ව ගහෙතබ්බං. සඬ්ඝිකන්ති වාතුද්දිසං සඬ්ඝං උද්දිස්ස භික්ඛූනං දින්නත්තා සඬ්ඝසන්තකං. කඤ්චිති බුද්දකං, මහන්තං වාති අත්ථො. අච්ඡින්නිදිත්වාන ගණ්හිතුං අභියුක්තයන්තස්ස පාරාජිකා න සිජ්ඣතිතිපි පාඨසෙසයොජනා. හෙතුං දස්සෙති “සබ්බෙසං ධුරනික්ඛෙපාභාවතො” නි, සබ්බස්සෙව වාතුද්දිසිකසඬ්ඝස්ස ධුරනික්ඛෙපස්ස අසම්භවතොති අත්ථො. “විහාර” න්ති එත්තකමෙව අවත්වා “සඬ්ඝික” න්ති විසෙසනෙන දීඝභාණකාදිහෙදස්ස ගණස්ස, එකපුග්ගලස්ස වා දින්නවිහාරාදිං අච්ඡින්නිදිත්වා ගණ්හන්තෙ ධුරනික්ඛෙපසම්භවා පාරාජිකන්ති චුත්තං හොති. එත්ථ විනිච්ඡයො ආරාමෙ විය වෙදිතබ්බො. ඉමෙසු තත්ත්වයහණ්ඩෙ විනිච්ඡයො භූමට්ඨප්පලට්ඨආකාසට්ඨවෙහාසට්ඨෙසු චුත්තනයෙන ඤාතුං සක්කාති න චුත්තොති වෙදිතබ්බො.

විහාරට්ඨකථාවණ්ණනා.

155-6. බෙත්තට්ඨෙ සීසානීති වල්ලියො. නිදම්පිත්වානාති යථා ධඤ්ඤමත්තං හත්ථගතං හොති, තථා කත්වා. අසිතෙනාති දාත්තෙන. ලායිත්වාති දායිත්වා. සබ්බකිරියාපදෙසු “සාලිආදිනං සීසානී” නි සම්බන්ධනියං. සාලිආදිනං සීසානී නිදම්පිත්වා ගණ්හතො යස්මිං බීජෙ ගහිතෙ වත්ථු පුරති, තස්මිං බන්ධනා මොචිතෙ තස්ස පාරාජිකං භවෙති යොජනා. අසිතෙන ලායිත්වා ගණ්හතො යස්මිං සීජෙ ගහිතෙ...පෙ.... භවෙ, කරෙන ඡින්නිදිත්වා ගණ්හතො යස්සං මුට්ඨියං.

ගහිතායං...පෙ.... හවෙති යොජනා. බීජෙති විහාදිඵලෙ. වත්ථු පුරතීති පාදග්ගනකං
හොතීති. මුට්ඨියන්ති සීසමුට්ඨියං, බීජමුට්ඨියං වා. ඛන්ධනා මොචිතෙති
ඛන්ධනට්ඨානතො මොචිතෙ.

157. දණ්ඩො වාති වත්ථුපුරකවිහිදණ්ඩො වා. අච්ඡින්නො රක්ඛතීති
සම්බන්ධො. තවො වාති තස්ස දණ්ඩස්ස ඵකපස්සෙ ඡල්ලි වා අච්ඡින්නො
රක්ඛතිවිවෙච සම්බන්ධො. වා-ග්ගහණෙන ඉධාචුත්තං අට්ඨකථාගතං (පාරා. අට්ඨ.
1.104) “වාකො”ති ඉදං සඛගණ්හාති. වාකො නාම දණ්ඩෙ වා තවෙ වා බාහිරං.
ඉධාපි තවො වා අච්ඡින්නො රක්ඛතීති යොජනා. විහිනාළම්පි වාති
ගහිතධක්ඛාසාලිසීසෙන පතිට්ඨිතං විහිකුදුසාදිගච්ඡානං නාළං, තවගබ්බොති චුත්තං
හොති. දීඝන්ති දීඝං වෙ හොති. “අනික්ඛන්තොවා”ති ඉමිනා “දණ්ඩො”ති
සම්බන්ධො. “තතො”ති පාඨසෙසො. තතො දීඝවිහිනාළතො සබ්ඡවිහිසීසදණ්ඩො
සබ්බසො ඡින්නො ඡින්නකොට්ඨා කෙසග්ගමත්තම්පි බහි අනික්ඛන්තොති
අත්ථො. රක්ඛතීති තං හික්ඛුං දුක්කට්ඨල්ලව්වයපාරාජිකවත්ථුනං
අනුරූපාපත්තිතො පාලෙති. මුත්තො වෙ, න රක්ඛතීති අත්ථො.

චුත්තඤ්ඤවෙතං අට්ඨකථායං “විහිනාළං දීඝම්පි හොති, යාව අත්තොනාළතො
විහිසීසදණ්ඩකො න නික්ඛමති, තාව රක්ඛති. කෙසග්ගමත්තම්පි නාළතො
දණ්ඩකස්ස හෙට්ඨිමතලෙ නික්ඛත්තමත්තෙ හණ්ඩග්ගවසෙන කාරෙතබ්බො”ති
(පාරා. 1.104). තථා ඉමිනාව විනිවිජයෙන අට්ඨකථායං
“ලාගිතබ්බවත්ථුපුරකවිහිසීසමුට්ඨියා මූලෙ ඡින්නෙපි සීසෙසු
අච්ඡින්නවිහිසීසග්ගෙහි සද්ධිං ඡට්ඨන්වා ධිතෙසු රක්ඛති, ඡට්ඨං විජට්ඨන්වා
වියොජිතෙසු යථාචුත්තපාරාජිකාදිආපත්තියො හොන්ති”ති ඵවමාදිකො විනිවිජයො
ව සුවිතොති ගහෙතබ්බො.

158. මද්දිත්වාති විහිසීසාති මද්දිත්වා. පජ්ඣොට්ඨන්වාති භුසාදිනි ඔචුනිත්වා.
ඉතො සාරං ගණ්හිස්සාමීති පරිකප්පෙතීති යොජනා. ඉතොති විහිසීසතො. සාරං
ගණ්හිස්සාමීති සාරභාගං ආදිසීස්සාමි. සවෙ පරිකප්පෙතීති යොජනා. රක්ඛතීති
වත්ථුපහොනකප්පමාණං දාත්තෙන ලාගිත්වා වා හත්ථෙත ඡින්දිත්වා වා යානා
වාචෙත්වා ගහිතම්පි යාව පරිකප්පො න නිට්ඨාති, තාව ආපත්තිතො රක්ඛතීති
අත්ථො.

159. මද්දනෙපිති විහිසීසමද්දනෙපි. උද්ධරණෙපිති පලාලාපනයනෙපි.
පජ්ඣොට්ඨනෙපිති භුසාදිකච්චරාපනයනෙපි. දොසො නත්ථීති අග්ගවසෙන
පාරාජිකාදිආපත්තියො න හවන්ති, සහපයොගදුක්කට්ඨං පන හොතෙච.
අත්තතො...පෙ.... පරාජයොති අත්තතො පයමං පරිකප්පිතාකාරෙන සබ්බං
කත්වා සාරභාගං ගණ්හිතුං අත්තතො භාජනෙ පක්ඛිත්තමත්තෙ
යථාචුත්තපාරාජිකාදියො හොන්තීති අත්ථො.

160. එත්තාවතා ‘‘බෙත්තට්ඨං නාම භණ්ඩං බෙත්තෙ චතුභි යානෙහි නික්ඛිත්තං හොති භූමට්ඨං ඵලට්ඨං ආකාසට්ඨං වෙහාසට්ඨං’’න්ති (පාරා. 104) වුත්තානි බෙත්තට්ඨානි චත්තාරි යථාවුත්තසදිසානීති තානි පභාය ‘‘තත්ථජාතක’’න්තිආදි පාළියං ආගතෙ තත්ත්වජාතෙ විනිච්ඡයං දස්සෙත්වා ඉදානි ‘‘බෙත්තං නාම යත්ථ පුබ්බණ්ණං වා අපරණ්ණං වා ජායතී’’ති (පාරා. 104) එවමාගතෙ බෙත්තෙපි විනිච්ඡයං දස්සෙතුමාහ ‘‘ජාන’’න්තිආදි. ජානන්ති පරසන්තකභාවං ජානන්තො. බීලන්ති අප්පිතක්ඛරං වා ඉතරං වා පාසාණාදිබීලං. සඬකාමෙතීති පරායත්තභූමිං සාමිකා යථා පස්සන්ති, තථා වා අඤ්ඤථා වා අත්තනො සන්තකං කාතුකාමතාය කෙසග්ගමත්තමිපි යානං යථා සසන්තකං හොති, තථා ථෙයාවිත්තෙන නිබ්බූතීති අත්ථො.

161. තං පාරාජිකත්තං තස්ස කදා හොතීති ආහ ‘‘සාමිකානං තු ධුරනික්ඛෙපනෙ සති’’ති. ‘‘හොති’’ති පාඨසෙසො. තු-සද්දෙන ‘‘අත්තනො වා’’ති විසෙසස්ස සඬගහිතත්තා සාමිතො නිරාලයභාවසඬබ්බාධධුරනික්ඛෙපෙ ව ‘‘සාමිකස්ස න දස්සාමි’’ති අත්තනො ධුරනික්ඛෙපෙ ව තස්ස පාරාජිකත්තං හොතීති අත්ථො. එවමුදිරිතන්ති ‘‘කෙසග්ගමත්තමිපි’’ති එවං නියමිතං කථිතං.

162. යා පනානි යා භූමි පන. තෙසු ද්විසු බීලෙසු. ආදො පුල්ලච්චයන්ති පඨමෙ බීලෙ සඬකාමිතෙ සො හික්ඛු පුල්ලච්චයං ආපජ්ජති. දුතියෙති දුතියෙ බීලෙ සඬකාමිතෙ පරාජයො හොතීති යොජනා. බහුභි බීලෙහි ගහෙතබ්බට්ඨානෙ පරියන්තබීලෙසු ද්විසු විනිච්ඡයො ච එතෙනෙව වුත්තො හොති. එත්ථ පන අත්තෙ බීලද්වයං විනා අවසෙසබීලනිබ්බූතො ව ඉතරෙසු තදත්ථෙසු සබ්බපයොගෙසු ච දුක්කටං හොතීති විසෙසො.

163-4. ‘‘මමෙදං සන්තක’’න්ති ඤාපෙතුකාමොති සම්බන්ධො. පරසන්තකාය භූමියා පරායත්තභාවං ඤත්ථාව ථෙයාවිත්තෙන කෙසග්ගමත්තමිපි යානං ගණ්හිතුකාමතාය ‘‘එත්තකං යානං මම සන්තක’’න්ති රජ්ජයා වා යට්ඨියා වා මිනිත්වා පරස්ස ඤාපෙතුකාමොති අත්ථො. යෙහි ද්විභි පයොගෙහිති සබ්බපච්ඡිමකෙහි රජ්ජපසාරණයට්ඨිපාතනානමඤ්ඤතරෙහි ද්විභි පයොගෙහි. තෙසුති නිද්ධාරණෙ භූමිමං.

ඉධ රජ්ජං වාපීති විකප්පත්ථවා-සද්දෙන ‘‘යට්ඨිං වා’’ති යොජෙතබ්බෙපි අවුත්තසමුච්චයත්ථං අධිකච්චනභාවෙන වුත්තපි-සද්දෙන ඉධාවුත්තමරියාදවතීනං විනිච්ඡයස්ස ඤාපිතත්තා යථාවුත්තරජ්ජයට්ඨිවිනිච්ඡයෙසු විය පරසන්තකාය භූමියා කෙසග්ගමත්තමිපි යානං ථෙයාවිත්තෙන ගණ්හිතුකාමතාය වතිපාදෙ නිබ්බූතවා වා සාබාමත්තෙන වා වතිං කරොන්තස්ස මරියාදං වා බන්ධන්තස්ස පාකාරං වා විනන්තස්ස පංසුමත්තිකා වා වඩ්ඪෙත්තස්ස පුබ්බපයොගෙ පාවිත්තියට්ඨානෙ පාවිත්තියඤ්ච දුක්කටඤ්ච සහපයොගෙ කෙවලදුක්කටඤ්ච පච්ඡිමපයොගෙසු ද්විසු පඨමපයොගෙ පුල්ලච්චයඤ්ච අවසානපයොගෙ පාරාජිකඤ්ච හොතීති විනිච්ඡයොපි සඬගහිතොති දට්ඨබ්බං.

බෙත්තට්ටියකථාවණ්ණනා.

165. වත්ථට්ටියාදීසු වත්ථට්ටියස්සාති එත්ථ “වත්ථු නාම ආරාමවත්ථු විහාරවත්ථු”ති (පාරා. 105) පදහාජනෙ වුත්තත්තා පුජ්ථාදිආරාමෙ කාතුං සඬ්ඛරිත්වා යපිතභූමි ව පුබ්බකතාරාමානං විනාසෙ තුව්ඡභූමි ව විහාරං කාතුං අභිසඬ්ඛනා භූමි ව නට්ඨවිහාරභූමි වාති එවං විහාගවති වසති එත්ථ උපරොපො වා විහාරො වාති “වත්ථු”ති වුච්චති ඉච්චෙවං දුට්ඨං වත්ථුඤ්ච “වත්ථුට්ටියං නාම හණ්ඩං වත්ථුස්මිං වතුහි යානෙහි නික්ඛිත්තං හොති භූමට්ටියං ථලට්ටියං ආකාසට්ටියං වෙහාසට්ටිය”න්ති (පාරා. 105) වචනතො එවං වතුබ්බිධං හණ්ඩඤ්චාති ඉදං ද්වයං වත්ථු ව වත්ථුට්ටියඤ්ච වත්ථුවත්ථුට්ටියන්ති වත්තබ්බෙ එකදෙසසරුපෙකසෙසවසෙන සමාසෙත්වා, උ-කාරස්ස ව අකාරං කත්වා “වත්ථට්ටියස්සා”ති දස්සිතන්ති ගහෙතබ්බං. යථාවුත්තදුට්ඨවත්ථුනො, වත්ථට්ටියස්ස ව හණ්ඩස්සාති අත්ථො. බෙත්තට්ටියෙති එත්ථාපි අයමෙව සමාසොති බෙත්තෙ ව බෙත්තට්ටියෙ වාති ගහෙතබ්බං. නාවට්ටියාදිවොහාරෙපි එසෙව නයො. ගාමට්ටියෙපි වාති “ගාමට්ටියං නාම හණ්ඩං ගාමෙ වතුහි යානෙහි නික්ඛිත්තං හොති භූමට්ටියං...පෙ.... වෙහාසට්ටිය”න්ති (පාරා. 106) වුත්තෙ වතුබ්බිධෙ ගාමට්ටියහණ්ඩෙපිති අත්ථො.

වත්ථට්ටියගාමට්ටියකථාවණ්ණනා.

166. අරඤ්ඤට්ටියකථායං “තිණං වා”තිආදිපදානං “තත්ථජාතක”න්ති පදෙන සම්බන්ධො. තත්ථජාතකන්ති “අරඤ්ඤං නාම යං මනුස්සානං පරිග්ගහිතං හොති”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.107) වචනතො තත්ථජාතං යං කිඤ්චි මනුස්සසන්තකං සාමිකානං අකාමා අගහෙතබ්බතො සාරක්ඛෙ අරඤ්ඤෙ උප්පන්නන්ති අත්ථො. තිණං වාති පරෙහි ලාගිත්වා යපිතං වා අත්තනා ලාගිතබ්බං වා ගෙහවිජාදනාරහං තිණං වා. පණ්ණං වාති එවරුපමෙව ගෙහවිජාදනාරහං තාලපණ්ණාදිපණ්ණං වා. ලතං වාති තථාරුපමෙව වෙත්තලතාදිකං වල්ලිං වා. යා පන දීඝා හොති, මහාරුක්ඛෙ ව ගච්ඡෙ ව විනිවිජ්ඣිත්වා වා වෙයෙත්වා වා ගතා, සා මූලෙ ඡින්නාපි අවහාරං න ජනෙති, අග්ගෙ ඡින්නාපි. යදා පන අග්ගෙපි මූලෙපි ඡින්නා හොති, තදා අවහාරං ජනෙති. සචෙ පන වෙයෙත්වා ධීතා හොති, වෙයෙත්වා ධීතා පන රුක්ඛතො මොචිතමත්තා අවහාරං ජනෙතීති අයමෙත්ථ විසෙසො. සාමිකෙන අවිස්සජ්ජිතාලයං ඡල්ලිවාකාදිඅවසෙසහණ්ඩඤ්ච ඉමිනාව උපලක්ඛිත්වා සඬ්ගහිතන්ති වෙදිතබ්බං. කට්ඨමෙව වාති දාරුං වා. හණ්ඩග්ගෙතෙව කාතබ්බොති එත්ථ අත්තොභූතහෙතුත්ථවසෙන කාරෙතබ්බොති අත්ථො ගහෙතබ්බො. තෙනාහ අට්ඨකථායං “හණ්ඩග්ගෙතෙව කාරෙතබ්බො”ති. අවහට්ඨිණාදිහණ්ඩෙසු අග්ගවසෙන මාසකං වා උෞතමාසකං වා හොති, දුක්කට්ටං. අතිරෙකමාසකං වා උෞතපඤ්චමාසකං වා හොති, පුල්ලච්චයං. පඤ්චමාසකං වා අතිරෙකපඤ්චමාසකං වා හොති, පාරාජිකං. පාරාජිකං වෙ අනාපන්නො, ආමසනදුක්කට්ටං, එන්දාපනපුල්ලච්චයඤ්ච කාරෙතබ්බොති අත්ථො. ගණ්හන්තොති අවහරන්තො.

167-74. ඉදානි “කට්ඨමෙව වා” ති වුත්තරුක්ඛදාරුසු විනිච්ඡයං දස්සෙතුමාහ “මහග්ගෙ” තිදාදි. මහග්ගෙති පඤ්චමාසකං වා අතිරෙකපඤ්චමාසකං වා අග්ගසකං හුත්වා මහග්ගෙ. නස්සනීති ටෙය්‍යවිත්තසමඬ්ඨි හුත්වා ඡින්නමත්තෙපි පාරාජිකං ආපජ්ජති. පි-සද්දො අවධාරණෙ. “කොවිපි” ති ඉමිනා අද්ධගතොපි අල්ලං වා හොතු පුරාණං වා, තච්ඡෙත්වා යපිතං න ගහෙනඛ්ඛමෙවාති අත්ථො.

මූලෙති උපලක්ඛණමත්තං. “අග්ගෙ ව මූලෙ ව ඡින්නො හොති” ති (පාරා. අට්ඨ. 1.107) අට්ඨකථාවචනතො මූලඤ්ච අග්ගඤ්ච ඡින්නත්වාති ගහෙනඛ්ඛො. අද්ධගතන්ති ඡිණ්ණගලිතපතිතතවං, වීරකාලං යිතන්ති වුත්තං හොති.

ලක්ඛණෙති අත්තනො සන්තකං ඤාපෙනුං රුක්ඛක්ඛන්ධෙ තවං ඡින්නත්වා කතසල්ලක්ඛණෙ. ඡල්ලියොනද්ධෙති සමන්තනො අභිනවුජ්ජන්තාහි ඡල්ලිහි පරියොනන්ධිත්වා අදස්සනං ගමිතෙ. අජ්ඣාචුත්ථඤ්චාති එත්ථ “ගෙහ” න්ති පායසෙසො. ගෙහං කතඤ්ච අජ්ඣාචුත්ථඤ්චාති යොජනා. ගෙහං කාතුං අරඤ්ඤසාමිකානං මූලං දත්වා රුක්ඛෙ කිණ්ත්වා ඡින්නදාරුහි තං ගෙහං කතඤ්ච පරිහුත්තඤ්චාති අත්ථො. විනස්සන්තඤ්චාති එත්ථාපි “අවසිට්ඨං දාරු” න්ති පායසෙසො. තං ගෙහං කත්වා අවසිට්ඨං වස්සානපාදිහි විවිධා ජීරිත්වා විනස්සමානං, විපන්නදාරුන්ති වුත්තං හොති. ගණ්හතො න දොසො කොවිති සම්බන්ධො. “සාමිකා නිරාලයා” ති ගණ්හතො කාවිපි ආපත්ති නත්ථිති අත්ථො. කිංකාරණන්ති චෙ? අරඤ්ඤසාමිකෙහි මූලං ගහෙත්වා අඤ්ඤෙසං දින්නන්තා, තෙසඤ්ච නිරාලයං ඡඩ්ඞිතන්තාති ඉදමෙත්ථ කාරණං.

වුත්තඤ්ඤෙනං අට්ඨකථායං “ගෙහාදීනං අත්ථාය රුක්ඛෙ ඡින්නත්වා යදා තානි කතානි, අජ්ඣාචුත්ථානි ව හොන්ති, දාරුනිපි අරඤ්ඤෙ වස්සෙන ව ආතපෙන ව විනස්සන්ති, ඊදිසානිපි දිස්වා ‘ඡඩ්ඞිතානි’ ති ගහෙනුං වට්ටති. කස්මා? යස්මා අරඤ්ඤසාමිකා එතෙසං අනිස්සරා. යෙහි අරඤ්ඤසාමිකානං දෙය්‍යධම්මං දත්වා ඡින්නානි, තෙ එව ඉස්සරා, තෙහි ව තානි ඡඩ්ඞිතානි, නිරාලයා තත්ථ ජාතා” ති (පාරා. අට්ඨ. 1.107). එවම්පි සති පච්ඡා සාමිකෙසු ආහරාපෙන්තෙසු හණ්ඩදෙය්‍යං හොතීති දට්ඨබ්බං.

යො වාති අරඤ්ඤසාමිකානං දෙය්‍යධම්මං පවිසන්තො අදත්වා “නික්ඛමන්තො දස්සාමි” ති රුක්ඛෙ ගාහාපෙත්වා නික්ඛමන්තො යො ව හික්ඛු. ආරක්ඛට්ඨානං පත්වාති අරඤ්ඤපාලකා යත්ථ නිසින්තා අරඤ්ඤං රක්ඛන්ති, තං යානං පත්වා. “වින්තෙන්තො” ති කිරියන්තරසාපෙක්ඛන්තා “අතික්කමෙය්‍යා” ති සාමත්ථියතො ලබ්භති. තස්මා වින්තෙ කම්මට්ඨානාදීනි කත්වාති එත්ථ ආදි-සද්දෙන පකාරත්ථෙත කුසලපක්ඛියා විතක්කා සඬග්ගන්ති. අඤ්ඤං වින්තෙන්තො වා ආරක්ඛනට්ඨානං පත්වායෙව අතික්කාමෙය්‍යාති යොපෙත්වා අත්ථො වත්තඛ්ඛො. තත්ථ අඤ්ඤං වින්තෙන්තො වාති අඤ්ඤං විහිතො වා, ඉමිනා යථාචුත්තවිතක්කානං සඬගහො. අස්සානි එත්ථ “දෙය්‍ය” න්ති කිතයොගෙ කත්තරි සාමිච්චනන්තා අනෙතානි අත්ථො.

“යොවා” නි එත්ථ අවුත්තසමුවිවයත්ථෙන ව-සද්දෙන අරඤ්ඤපටිසනකාලෙ යථාවුත්තනයෙන මූලං අදත්වා අරඤ්ඤං පටිසිත්වා දාරුනි ගහෙත්වා ගමනකාලෙ “අරඤ්ඤපාලකා සචෙ යාවන්ති, දස්සාමී” නි පරිකප්පෙත්වා ගන්ත්වා තෙහි අයාවිතත්තා අදත්වා ගච්ඡන්තොපි තථෙව ආගන්ත්වා ආරක්ඛකෙසු කීළාපසුතෙසු වා නිද්දායන්තෙසු වා බහි නික්ඛන්තෙසු වා තත්ථ යත්වා ආරක්ඛකෙ පරියෙසිත්වා අදිස්වා ගච්ඡන්තොපි තථෙව ආගන්ත්වා තත්ථ නියුත්තඉස්සරජනෙහි අත්තනො භත්ථතො දාතබ්බං දත්වා වා අත්තානං සම්මානං කත්වා වා පාලකෙ සඤ්ඤාපෙත්වා වා පාලකෙ ඔකාසං යාවිත්වා තෙහි දින්නොකාසො වා ගච්ඡන්තොපිති එත්තකා චුත්තෙන සදිසත්තා සඬගහිතාති දට්ඨබ්බො.

වරාහාති සුකරා. වග්ඝාති බ්‍යග්ඝා. අවිජාති ඉස්සා. තරවිජාති කාළසිභා. ආදි-සද්දෙන දීපිමත්තභත්ථිසිභාදයො වාළමිගා සඬගග්ගන්ති. එතෙයෙව වරාහාදයො සමාගමවසෙන මරණාදිඅනිට්ඨසමීපවාරිතාය උප අනිට්ඨසමීපෙ දවන්ති පවත්තන්ති “උපද්දවා” නි වුවිවන්ති. ආරක්ඛට්ඨානං ආගතකාලෙ දිට්ඨවරාහාදිඋපද්දවතොති චුත්තං හොති. මුවිචිතුකාමතායාති මොක්ඛාධිප්පායෙන. “තථෙවා” නි ඉමිනා පටිසනකාලෙ දෙය්‍යධම්මං අදත්වා “නික්ඛමනකාලෙ දස්සාමී” නි පටිසිත්වා දාරුං ගහෙත්වා ආරක්ඛට්ඨානං පත්තොති පුරිමගාථාය සාමත්ථියතො ලබ්භමානොයෙවත්ථො දස්සිතො. තං යානන්ති තං ආරක්ඛට්ඨානං. අතික්කාමෙති “ඉදං තං යාන” න්තිපි අසල්ලක්ඛණමත්තභයුපද්දවො භුත්වා පලායන්තො අතික්කමති, භණ්ඩදෙය්‍යං පන හොතිති යොජනා.

සුඬකසාතතොති එත්ථාපි පි-සද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨොති වෙදිතබ්බො, සුඬකගභණ්ට්ඨානතොපිති අත්ථො. සුඬකස්ස රඤ්ඤො දාතබ්බභාගස්ස සාතො මුසිත්වා ගභණ්මත්තො, සුඬකො භඤ්ඤති එත්ථාති වා සුඬකසාතොති විග්ගහො. සුඬකසාතසරූපං පරතො ආවි භවිස්සති. තස්මාති සුඬකසාතතො තස්ස ගරුකත්තා එව. තන්ති තං සුඬකසාතට්ඨානං. අනොක්කම්ම ගච්ඡතොති අපටිසිත්වා ගච්ඡන්තස්ස. දුක්කටං උද්දිට්ඨං “සුඬකං පරිහරති, ආපත්ති දුක්කටස්සා” නි (පාරා. 113).

එතන්ති යථාවුත්තආරක්ඛට්ඨානං. ථෙය්‍යචිත්තෙන පරිහරන්තස්සාති ථෙය්‍යචිත්තෙන පරිහරිත්වා දුරතො ගච්ඡන්තස්ස. ආකාසෙනපි ගච්ඡතො පාරාජිකමනුද්දිට්ඨං සත්ථුනාති සම්බන්ධො.

නනු ව “ඉදං පන ථෙය්‍යචිත්තෙන පරිහරන්තස්ස ආකාසෙන ගච්ඡතොපි පාරාජිකමෙවා” නි (පාරා. අට්ඨ. 1.107) අට්ඨකථායං චුත්තවචනං විනා පාළියං “අරඤ්ඤට්ඨ” න්ති මාතිකාපදස්ස විභඩ්ගෙ “තත්ථජාතකං කට්ඨං වා ලතං වා තිණං වා පඤ්චමාසකං වා අතිරෙකපඤ්චමාසකං වා අග්ගනකං ථෙය්‍යචිත්තො ආමසති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. එන්දාපෙති, ආපත්ති ථුල්ලවිවයස්ස. යානා වාවෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්සා” නි (පාරා. 106) සාමඤ්ඤවචනතො සුඬකසාතෙ “සුඬකං පරිහරති, ආපත්ති දුක්කටස්සා” නි වචනං විය එත්ථ ආරක්ඛට්ඨානං පරිහරන්තස්ස

විසුං වුත්තපාරාජිකාපත්තිවචනෙ අසතිපි “අට්ඨකථාය”න්ති අවත්වා “සත්ථුනා”ති කස්මා ආහාති? වුවුවතෙ – අට්ඨකථාවරියෙන තථෙව වුත්තත්තා ආහ. කස්මා පන අට්ඨකථාවරියෙන “අපඤ්ඤත්තං න පඤ්ඤපෙස්සාම, පඤ්ඤත්තං න සමුච්ඡින්නදිස්සාමා”ති (පාරා. 565) පාළිපාඨං ජානන්තෙනපි පාළියං අවුත්තපාරාජිකං නිද්දිට්ඨන්ති? එත්ථ විනිච්ඡයං භික්ඛුහි පුට්ඨෙත භගවතා වුත්තනයස්ස මහාඅට්ඨකථාය ආගතත්තා තස්සෙව නයස්ස සමන්තපාසාදිකායං නිද්දිට්ඨභාවං ජානන්තෙන ඉමිනාපි ආවරියෙන ඉධ “සත්ථුනා”ති වුත්තන්ති ගහෙතබ්බං.

අථ වා “සුඤ්ඤං පරිහරති, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සා”ති වත්වා ආරක්ඛට්ඨානවිනිච්ඡයෙ අවචනං යථාවුත්තවිසයස්ස අදිට්ඨභාවෙන වා සියා, ඉමස්ස තථා අනවජ්ජතා වා සියා, වුත්තානුසාරෙන සුවිඤ්ඤෙය්සානා වා සියාති තයො විකප්පා. තෙසු පට්ඨකප්පො සබ්බඤ්ඤභාවබාධනතො දුබ්බිකප්පමත්තං හොති. දුතියවිකප්පො ලොකවජ්ජස්ස ඉමස්ස අනවජ්ජභාවො නාම අනුපපන්නොති අනාදාතබ්බො. පාරිසෙසතො තතියවිකප්පො යුජ්ජති.

තත්ථ “වුත්තානුසාරෙනා”ති කීමෙත්ථ වුත්තං නාම, තදනුසාරෙන ඉමස්සාපි සුවිඤ්ඤෙය්සානා කථන්ති වෙ? පට්ඨනිද්දිට්ඨෙ අරඤ්ඤට්ඨනිද්දෙසෙ සාමඤ්ඤෙන “යානා වාවෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්සා”ති (පාරා. 106) ඉදං වුත්තං, න පන ථෙය්සවිත්තෙන ආරක්ඛට්ඨානපරිහරණඤ්ඤා. “ගමනකාලෙ ‘මූලං දත්වා ගමිස්සාමි’ති පුබ්බපරිකප්පිතනියාමෙන අදත්වා ගච්ඡතො පරිකප්පාවහාරොව හොති”ති ව “තං පන යෙන කෙනපි ආකාරෙන පරිකප්පිතට්ඨානං පභාය ගමනං යානාවාචනං නාම හොතෙවාති තෙන වත්ථුනා පාරාජිකමෙව හොති”ති ව “යානා වාවෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්සා”ති ඉමිනා ව විඤ්ඤාතත්ථමෙව හොති”ති ව විසුං න වුත්තං. සුඤ්ඤට්ඨානපරිහරණං පන යානපරිහරණසභාවත්තා සභාවතො ඊදිසංව සන්තම්පි ඉදං විය පරිකප්පිතට්ඨානං න හොතිති වක්ඛමානරාජසම්මතට්ඨානතො අඤ්ඤං පරිකප්පිතට්ඨානං සමානම්පි ථෙය්සවිත්තුප්පත්තිමත්තෙන තං පරිහරිත්වා ගච්ඡන්තස්ස ථෙය්සවිත්තෙන අත්තතො පත්තං ගණ්හන්තස්ස විය පාරාජිකාය අවත්ථුනඤ්ඤා දුක්ඛට්ඨස්සෙව වත්ථුභාවඤ්ඤා විඤ්ඤාපෙතුං “සුඤ්ඤං පරිහරති, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සා”ති වුත්තන්ති භගවතො අධිප්පායඤ්ඤානා අට්ඨකථාවරියෙන “පාරාජිකමෙවා”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.107) වුත්තත්තා තෙන අට්ඨකථායං වුත්තනීභාරමෙව දස්සෙතුං අයමාවරියොපි “සත්ථුනා පාරාජිකමනුද්දිට්ඨ”න්ති ආහාති නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං.

තස්මාති යස්මා එවං පරිහරිත්වා ථෙය්සවිත්තෙන දුරතො වජ්ජෙත්වා ගච්ඡන්තස්සාපි පාරාජිකප්පහොනකතාය අවචන්තහාරියං හොති, තස්මා. එත්ථාති ඉමස්මිං අරඤ්ඤාරක්ඛට්ඨානෙන. “විසෙසෙනා”ති ඉදං “අප්පමත්තෙන හොතබ්බ”න්ති ඉමිනා හෙතුභාවෙන සම්බන්ධනීයං. සතිසම්පන්නවෙතසාති ව පියසීලෙනාති ව “භික්ඛුනා”ති එතස්ස විසෙසනං. අසික්ඛාකාමස්ස භික්ඛුනො ඉමස්ස ඔවාදස්ස අභාජනතාය තං පරිවජ්ජෙතුමාහ “පියසීලෙනා”ති. පියසීලස්සාපි

සතිවිරහිතස්ස පමත්තට්ඨානෙ සරණාසම්භවා ඉමස්ස අභාජනතාය තං වජ්ජෙත්ථාහ
“සතිසම්පන්නවෙනසා”ති.

අරඤ්ඤට්ඨකථාවණ්ණනා.

175-6. තොයදුල්ලභකාලස්මිත්ති තොයං දුල්ලභං යස්මිං සො තොයදුල්ලභො,
තොයදුල්ලභො ච සො කාලො වාති තොයදුල්ලභකාලො, තස්මිං. ආවජ්ජෙත්වා
වාති උදකභාජනං නාමෙත්වා වා. පවෙසෙත්වා වාති අත්තනො භාජනං තස්මිං
පක්ඛිපිත්වා වා. ඡිද්දං කත්වාපි වාති උදකභාජනෙ ඔමට්ඨාදිහෙදං ඡිද්දං කත්වා වා
ගණ්හන්තස්ස භණ්ඩග්ගෙහන විනිද්දිසෙති වක්ඛමානෙන සම්බන්ධතීයං.

තථාති යථා තොයදුල්ලභකාලස්මිං භාජනෙ රක්ඛිතගොපිතං උදකං
අවහරන්තස්ස පාරාජිකං චුත්තං, තෙනෙව නිභාරෙන. වාපියං වාති පරසන්තකාය
සාරක්ඛාය වාපියං වා. තළාකෙ වාති තාදිසෙ ජාතස්සරෙ වා. එවං සාරක්ඛානං
පොක්ඛරණ්ණදාදිනං එතෙහි වා අචුත්තසමුච්චයෙන වා-සද්දෙන වා ගහණං
වෙදිතඛිබ්බං. අත්තනො භාජනං පවෙසෙත්වා ගණ්හන්තස්සාති උපලක්ඛණපදන්ති
භාජනගතජලෙ ච ඉධ ච තෙලභාජනෙ විය මුඛෙන වා වංසාදිහි වා ආකඩ්ඪිත්වා
ටෙයාවිත්තෙන පිවන්තස්ස යථාවත්ථුකමාපත්තිවිධානං වෙදිතඛිබ්බං.

177. මරියාදන්ති වාපිදාදිනං පාළිවට්ටබන්ධං. ඡින්දතොති කුදාලාදිහි පංසුදාදිති
උද්ධරිත්වා ද්විධා කරොන්තස්ස. විසෙසත්ථාවජොතකෙන තු-සද්දෙන “මරියාදං
ඡින්දිත්වා දුබ්බලං කත්වා තස්ස ඡින්දන්තථාය විවිධො උට්ඨාපෙත්තුං උදකං සයං
ඔතරිත්වා වා ගොමහිංසෙ වා අඤ්ඤෙ මනුස්සෙ වා කීළන්තෙ දාරකෙ වා
ඔතාරෙත්වා වා අත්තනො ධම්මතාය ඔතිණ්ණෙ තාසෙත්වා වා උදකෙ ඨිතං රුක්ඛං
ඡින්දිත්වා වා ඡෙදාපෙත්වා වා පාතෙත්වා වා පාතාපෙත්වා වා ජලං බොහෙති, තතො
උට්ඨිතාහි විචිහි මරියාදෙ ඡින්තෙපි තෙනෙව ඡින්තො හොති. එවමෙව
ගොමහිංසාදයො මරියාදං ආරොහන්තෙනාපි අඤ්ඤෙහි ආරොහාපෙත්තෙනාපි
තෙසං බුරෙහි මරියාදෙ ඡින්තෙපි, උදකනිද්ධමනාදිං පිදහිත්වා වා පිදහාපෙත්වා වා
වාපිමරියාදාය නිවට්ඨානං බන්ධිත්වා වා බන්ධාපෙත්වා වා
අතිරෙකජලාපගමනමග්ගතො නිහරිතඛිබ්බොදකං වාරෙත්වා වා බාහිරතො උදකං
පවෙසෙත්වා වා පුරෙති, ඔසෙන මරියාදෙ ඡින්තෙපි තෙනෙව ඡින්තං හොති” ති
(පාරා. අට්ඨ. 1.108 අත්ථනො සමානං) එවමාදිකං අට්ඨකථාගතවිසෙසං
සඬගණ්හාති. අදින්නාදානපුබ්බතොති අදින්නාදානස්ස පුබ්බපයොගත්තා.
භූතගාමෙන සද්ධිමිපිති භූතගාමෙනපි සද්ධිං. අපි-සද්දෙන පට්ඨිඛණනං
සම්පිණ්ඩෙති. මරියාදං ඡින්දන්තො තත්ථජාතං තිණාදිං ඡින්දති,
භූතගාමපාවිත්තියෙන සද්ධිං දුක්කටං. ජාතපට්ඨිං ඡින්දති, පට්ඨිඛණනපාවිත්තියෙන
සද්ධිං දුක්කටං ආපජ්ජතිති අධිජ්ජායො.

178. කාතඛිබ්බාති එත්ථ “භණ්ඩග්ගෙහන ආපත්තියා”ති පාඨසෙසො.
අත්තොභූතහෙත්වත්ථවසෙන කාරෙතඛිබ්බාති ගහෙතඛිබ්බො. අත්තො යත්වා

ඡින්දන්තො ඛනිඅන්තෙන, ඛනි යත්වා ඡින්දන්තො අන්තොඅන්තෙන, උභයත්ථාපි යත්වා ඡින්දන්තො මජ්ඣන්තො භණ්ඩග්ගෙසෙන ආපත්තියා කාරෙතබ්බොති යොජනා. අයං පනෙත්ථ අත්ථො – අන්තොවාපියං යත්වා මරියාදං ඡින්දිත්වා උදකෙ ඛනි නික්ඛමිතෙ නික්ඛන්තඋදකග්ගෙසෙන දුක්ඛට්ඨල්ලච්චයපාරාජිකාසු යථාපන්තාය ආපත්තියා කාරෙතබ්බො. ඛනි යත්වා මරියාදං ඡින්දිත්වා අන්තොවාපියං පච්ඡන්තොදකස්ස ධීතට්ඨානතො වාවිතක්ඛණෙ නික්ඛන්තඋදකග්ගෙසෙන ආපත්තියා කාරෙතබ්බො. කදාචි අන්තො කදාචි ඛනි යත්වා මරියාදං මජ්ඣෙකෙ යපෙත්වා ඡින්දන්තො මජ්ඣෙකෙ ධීතට්ඨානං ඡින්දිත්වා උදකස්ස නිභට්ඨකඛණෙ නිභට්ඨකස්ස අග්ගෙසෙන ආපත්තියා කාරෙතබ්බොති.

උදකට්ඨකථාවණ්ණනා.

179-80. වාරෙන්නාති වාරෙන වාරෙන සාමණෙරා අරඤ්ඤතො යං දන්තකට්ඨං සඬ්ඝස්සත්ථාය ආනෙත්වා සචෙ ආචරියානම්පි ආහරන්ති, යාව තෙ දන්තකට්ඨං පමාණෙන ඡින්දිත්වා සඬ්ඝස්ස ච ආචරියානඤ්ච න නිය්‍යාදෙන්ති, තාව අරඤ්ඤතො ආහතත්තා තං සබ්බං සඬ්ඝස්ස ච සකසකආචරියානඤ්ච ආහතං දන්තකට්ඨං තෙසමෙව ච දන්තකට්ඨභාරකානං සාමණෙරානං සන්තකං භොතිති අත්ථයොජනා.

181. තස්මාති යස්මා තෙසමෙව සාමණෙරානං සන්තකං භොති, තස්මා. තං අරඤ්ඤතො ආහතං දන්තකට්ඨඤ්ච සඬ්ඝස්ස ගරුභණ්ඩඤ්ච දන්තකට්ඨන්ති සම්බන්ධො. සඬ්ඝිකාය භූමියං උප්පන්නං සඬ්ඝෙන රක්ඛිතගොපිතත්තා ගරුභණ්ඩභූතං දන්තකට්ඨඤ්චාති චුත්තං භොති. ගණ්හන්තස්ස වාති අධිකච-කාරෙන ඉහාචුත්තස්ස අට්ඨකථාගතස්ස ගණුපුග්ගලගිහිපරිබද්ධ ආරාමියානසඤ්ජාතඡින්තාඡින්තරක්ඛිතගොපිතදන්තකට්ඨස්ස සමුච්චිතත්තා තඤ්ච ථෙය්‍යවිත්තෙන ගණ්හන්තස්ස අවහට්ඨදන්තකට්ඨස්ස අග්ගවසෙන ආපත්තියො චත්තබ්බොති අයමත්ථො දීපිතො භොති.

182. තෙහි දන්තකට්ඨභාරකෙහි සාමණෙරෙහි. නිය්‍යාදිතන්ති මහාසඬ්ඝස්ස පටිපාදිතං.

183. සඬ්ඝිකකාලතො පට්ඨාය ථෙය්‍යවිත්තෙන ගණ්හතොපි අවහාරාභාවෙ කාරණං දස්සෙතුමාහ “අරක්ඛත්තා”තිආදි. තත්ථ අරක්ඛත්තාති සඬ්ඝිකභාවෙන ලද්ධෙපි රක්ඛිතගොපිතදන්තකට්ඨෙ විය සඬ්ඝෙන කතාරක්ඛායාභාවා. යථාචුඬ්චමහාජෙනබ්බතොති සඬ්ඝිකත්තස්සාපි සතො යථාචුඬ්චං පටිපාටිමනතික්කම්ම භාජෙනබ්බඵලපුප්ඵාදීනං විය භාජෙනබ්බතාභාවතො. සබ්බසාධාරණත්තා වාති සඬ්ඝපරියාපන්නානං සබ්බෙසමෙව සාධාරණත්තා.

ඉදන්ති සඬ්ඝස්ස නිය්‍යාදිතදන්තකට්ඨං. අඤ්ඤං වියාති අඤ්ඤං ගණුපුග්ගලාදිසන්තකං රක්ඛිතගොපිතදන්තකට්ඨං විය. ඵලං චොරිකාය ගණ්හතො අවහාරාභාවෙ කාරණෙන සාධිතෙපි ථෙය්‍යවිත්තෙන සකපරික්ඛාරම්පි ගණ්හතො

දුක්කටස්ස වුත්තත්තා තථා ගණ්හන්තො දුක්කටා න මුච්චතීති දට්ඨබ්බං. වත්තං පන ජානිතබ්බං – සඨසිකදන්තකට්ඨං ගණ්හන්තෙන පධානසරාදීසු පවිසිත්වා විරෙන ඔසරන්තෙන බහි විනිනාමෙතබ්බදිවසෙ ගණෙත්වා තංපමාණෙන ගහෙතබ්බං, මග්ගං ගවිජන්තෙන එකං ද්වෙ දන්තකට්ඨානි ථවිකාය පක්ඛිපිත්වා ගන්තබ්බං, තත්ථෙව වසන්තෙන දිවසෙ බාදිතබ්බදන්තකට්ඨං ගහෙතබ්බන්ති.

දන්තකට්ඨකථාවණ්ණනා.

184. “අග්ගිං වා දෙතී”ති ආදීසු “රුක්ඛෙ”ති පකරණතො ලබ්හති “රුක්ඛො විනස්සතී”ති වක්ඛමානත්තා, රුක්ඛො ව “වනජපති නාම යො මනුස්සානං පරිගහිතො හොති රුක්ඛො පරිභොගො”ති (පාරා. 110) පාළියං ආගතත්තා ව අට්ඨකථාය (පාරා. අට්ඨ. 1.110) ව වුත්තනයෙන අම්බලබුජපනසාදිකො මනුස්සානං පරිභොගාරහො මනුස්සායත්තො රක්ඛිතගොපිතොයෙව ගහෙතබ්බො. අග්ගිං වා දෙතීති වොරිකාය අග්ගිං ආලිම්පෙති වා. සත්ථෙන රුක්ඛෙ සමන්තතො ආකොටෙතීති වාසිඵරසුආදිසත්ථෙන රුක්ඛතවං ඡින්දන්තො සමන්තතො ආවාටං දස්සෙති. මණ්ඩුකකණ්ටකනාමකං විසං වා රුක්ඛෙ ආකොටෙතීති වොරිකාය රුක්ඛං නාසෙතුකාමො රුක්ඛෙ මණ්ඩුකකණ්ටකනාමකං විසං පවෙසෙති.

185. යෙන වා තෙන වාති යථාවුත්තෙන වා අවුත්තෙන වා යෙන කෙනවි උපායෙන. රුක්ඛො විනස්සතීති අග්ගිං දත්වා කුමාරිකා ධක්ඛකලාපො විය, තෙලකුම්භී විය ව විනාව යානාවාවනෙන යථාට්ඨිතමෙවනස්සති. “ඛය්හතී”ති ඉදං “අග්ගිං දෙතී”ති ඉදං සන්ධාය වුත්තං. විනස්සතීති මණ්ඩුකකණ්ටකාකොටනාදිඅවසෙසපයොගං සන්ධාය වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. “ථෙය්‍යවිත්තො ඡින්දති, පහාරෙ පහාරෙ ආපත්ති දුක්කටස්ස, එකං පහාරං අනාගතෙ ආපත්ති පුල්ලව්වයස්ස, තස්මිං පහාරෙ ආගතෙ ආපත්ති පාරාජිකස්සා”ති (පාරා. 110) යානාවාවනෙන පාරාජිකස්ස ආගතත්තා. පකාසිතන්ති එත්ථ “අට්ඨකථාය”න්ති ලබ්හති. පායාගතං පාරාජිකං පන පාරිසෙසතො ව සුවීයතීති තබ්බාවකස්ස වා සඨගාහකස්ස වා වචනස්ස ඉහාවිජ්ජමානත්තා තත්ථ විනිච්ඡයො පාසංසිකොපි ඉහාවුත්තො.

වනජපතිකථාවණ්ණනා.

186-7. “හරණකං නාම අඤ්ඤස්ස හරණකං භණ්ඩං. ථෙය්‍යවිත්තො ආමසති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. එන්දාපෙති, ආපත්ති පුල්ලව්වයස්ස. යානා වාවෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්සා”ති (පාරා. 111) වුත්තහරණකනිද්දෙසෙ “යානා වාවෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්සා”ති (පාරා. 111) පාඨෙ “යාන”න්ති ගහිතසීසාදිට්ඨානජපහෙදවසෙන අට්ඨකථාය (පාරා. අට්ඨ. 1.110) ආගතවිනිච්ඡයං දස්සෙතුමාහ “ඡින්දිත්වා මොචෙත්වා ගණ්හතො”ති. කිරියානං සකම්මකත්තා “අලඬිකාර”න්ති පායසෙසො. ඡින්දිත්වාති ගීවෙය්‍යකාදිං. මොචෙත්වාති කණ්ණපිලන්ධනාදිං.

සීසාදිහි මොව්නමත්තස්මිත්ති එත්ථාපි විසෙසිතබ්බදස්සනත්ථං.
 “අලඬිකාරස්මි”න්ති තමෙව භූමිමෙකවචනන්තවසෙන ගහෙනබ්බං.
 ආකඩ්ඪනවිකඩ්ඪනන්ති එත්ථ අභිමුඛං කඩ්ඪනං ආකඩ්ඪනන්ති කත්ථා අත්තනො
 සමිපමාවිඤ්ජනං ආකඩ්ඪනං, විපරිතං කඩ්ඪනං විකඩ්ඪනන්ති කත්ථා තබ්බිපරිතං
 විකඩ්ඪනං.

188-9. වලයන්ති අවඬිකං මට්ඨහත්ථුපගං. කටකම්පි වාති අනෙකවඬිකෙ
 යොජෙත්ථා බුබ්බුළාදීති දස්සෙත්ථා වා අදස්සෙත්ථා වා කතං හත්ථුපගං.
 අග්ගබාහුන්ති කප්පරතො පට්ඨාය අග්ගහත්ථං. අපරාපරං වාරෙතීති ඉතො විතො ව
 සඤ්චාරෙති. “සාරෙතී”ති වා පායො, සොයෙව අත්ථො. තං වලයං වා කටකං වා.
 ආකාසගතං කරොතීති සබ්බදිසාහි යථා හත්ථං න චුසති, තථා ආකාසගතං කරොති.
 නිධිවලයස්ස පචෙසිතරුක්ඛමුලෙ සබ්බදිසාහි අචුසන්තං ආකාසගතකරණෙ
 පාරාජිකං භොති, ඉධ “රක්ඛතී”ති කස්මා චුත්තන්ති ආහ
 “සවිඤ්ඤාණකතො”තිආදි. ඉදන්ති වලයං කටකඤ්ච.

190. “නිවත්ථං වත්ථ”න්ති ඉමිනා වීවරම්පි ගය්හති. පරස්ස වත්ථසාමිකස්ස.
 පරොපීති වත්ථසාමිකොපි. තන්ති වොරෙන අවිජ්ජිපමානං අත්තනා නිවත්ථවත්ථං.
 ලජ්ජාය සහසා න මුඤ්චතීති ලජ්ජාය සිසතරං න පරිච්චජති.

191. වොරොපි ආකඩ්ඪති, සො පරොපි ආකඩ්ඪතීති යොජනා. සො පරො
 වොරතො අඤ්ඤො, වත්ථසාමිකොති අත්ථො. පරස්සාති වත්ථසාමිකස්ස.

192. “යානා වාවෙය්‍යා”ති පායෙ යාන-සද්දෙන සඬිගහිතසීසාදිට්ඨානතො
 හරියතෙති හරණකන්ති චුත්තාලඬිකාරාදිභණ්ඩස්ස වාවනෙන පාරාජිකං දස්සෙත්ථා
 ඉදානි තදෙව හරණකං භාරකෙන සහ හරන්තස්ස භාරකස්ස ධීතට්ඨානතො
 අපනයනෙන යානාවාවනඤ්ච “යානා වාවෙය්‍යා”ති ඉමිනාව සඬිගය්හතීති තත්ථාපි
 විනිච්ඡයං දස්සෙතුමාහ “සහණ්ඩභාරක”න්තිආදි. භණ්ඩං හරති නෙතීති
 භණ්ඩභාරකො, පුරිසාදිකො, තෙන සහාති සහණ්ඩභාරකං, අලඬිකාරවත්ථාදීති
 ආදාය ගච්ඡන්තෙහි ඉත්ථිපුරිසාදිපාණෙනි සහෙව. භණ්ඩන්ති තෙහි හරියමානන්තා
 හරණකසඬිබාතවත්ථාහරණාදිභණ්ඩං. නෙත්තස්සාති “නෙත්තො අස්සා”ති
 පදවිජෙදො. නෙත්තොති ධීතට්ඨානතො වාවෙත්ථා අත්තනා ඉච්ඡිතදිසාහිමුඛං
 පාපෙත්තො. අස්ස පයමෙ පාදෙ අතික්කන්තෙ ථුල්ලච්චයං ආපජ්ජිත්ථාති
 පායසෙසයොජනා. අස්සාති ඉමස්ස භණ්ඩභාරකස්ස. පයමපාදෙ අතික්කන්තෙ
 අත්තනා පයමං ගන්තබ්බදිසතො වොරස්සාහිමතදිසං ගතෙ ථුල්ලච්චයං ආපජ්ජිත්ථා
 දුතියෙ අතික්කන්තෙ චුතො සියාති යොජනා.

193. ථෙය්‍යවෙනතො සචෙ තජ්ජෙත්ථා පරස්ස හත්ථතො භණ්ඩං පාතාපෙති,
 පරස්ස හත්ථතො භණ්ඩෙ මුත්තමත්තෙ තජ්ජෙත්ථා පාතාපකස්ස පරාජයොති
 යොජනා. භණ්ඩෙ මුත්තමත්තෙති භණ්ඩෙ හත්ථතො කෙසග්ගමත්තම්පි
 මුත්තක්ඛණෙ.

194. අපාපීති අප වා. පරිකප්පෙත්වා පාතාපෙති වාති එත්ථ ‘‘යං මය්හං රුච්චති, තං ගණ්ඨිස්සාමී’’ති වා ‘‘එවරුපං වෙ හොති, ගණ්ඨිස්සාමී’’ති විසෙසෙත්වා වා පරිකප්පෙත්වා තප්පෙත්වා පාතෙති, දුක්ඛං. එවං පාතිතං භණ්ඩං තස්ස වොරස්ස ආමසනෙ දුක්ඛං චුත්තන්ති යොජනා.

195. යථාවත්ථුන්ති භණ්ඩස්ස අග්ගානුරුපං, පුල්ලච්චයං හොතිති අධිප්පායො. ජඩ්ඛිතෙපීති තස්ස වොරභාවං ජාතිත්වා භීතතසිතෙන අත්තනා නියමානෙ භණ්ඩෙ ජඩ්ඛිතෙපි සති. තෙනෙව යානාවාවනං කාරාපිතන්ති පාරාජිකන්ති න ගහෙතඛ්ඛන්ති ආහ ‘‘න දොසො’’ති. ‘‘තිට්ඨ තිට්ඨා’’ති චුත්තෙ පන උත්තසිත්වා ජඩ්ඛනං තස්ස ආණත්තියා විනා හොතිති තත්ථ තස්ස අනාපත්තීති අධිප්පායො. තථා වදන්තො පන අදින්නාදානපුඛ්ඛපයොගත්තා දුක්ඛංමෙව.

196. තන්ති තං ජඩ්ඛිතං භණ්ඩං. තදුද්ධාරෙති තස්ස ජඩ්ඛිතස්ස භණ්ඩස්ස උද්ධාරෙ පාරාජිකං. පාරාජිකං කදා සියාති ආහ ‘‘සාමිකෙ සාලයෙ ගතෙ’’ති. නිරාලයං ජඩ්ඛිතං පන ගණ්ඨතො අසති ථෙය්‍යවිත්තෙ න දොසොති ඛ්‍යතිරෙකතො දස්සෙති.

197. සාමිකස්ස සාලයකාලෙ ගණ්ඨන්තස්සාපි පාරාජිකාභාවප්පකාරං දස්සෙතුමාහ ‘‘ගණ්ඨතො’’ති. පුඛ්ඛගාථාය ‘‘ත’’න්ති ඉධානුවත්තතෙ. සකසඤ්ඤායගණ්ඨතොති ‘‘තිට්ඨ තිට්ඨා’’ති වචනතො උත්තසිත්වා සාලයං ජඩ්ඛිතං තං වත්ථුං සකසඤ්ඤාය ගණ්ඨන්තස්ස. ගහණෙති සකසඤ්ඤාය ගහණහෙතු, සකසඤ්ඤාය ගහිතභණ්ඩං අත්තනො ගහණකාරණා භික්ඛුං අවහාරාපත්තීතො රක්ඛතීති අධිප්පායො. තෙනාහ ‘‘ගහණෙ පන රක්ඛතී’’ති. භණ්ඩදෙය්‍යං පන හොතිති යොජනා. ‘‘තථා’’ති ඉමිනා ගහණෙ රක්ඛතීති අතිදිසති.

198-9. ධුරනික්ඛෙපං කත්වාති ‘‘මය්හං කිමෙනෙ භණ්ඩෙන, ජීවිතරක්ඛනමෙව වරතර’’න්ති නිරාලයො හුත්වා. තෙනාහ ‘‘භීතො වොරා පලායතී’’ති. වොරාති එත්ථ ව හෙතුමිහි නිස්සක්කං. ගණ්ඨතොති එත්ථ ‘‘ත’’න්ති පාඨසෙසො, තථා ජඩ්ඛිතං තං භණ්ඩන්ති අත්ථො. උද්ධාරෙ දුක්ඛංන්ති වත්ථුමිහි අනවජ්ජෙපි ථෙය්‍යවිත්තවසෙන දුක්ඛං හොති, අසති ථෙය්‍යවිත්තෙ දුක්ඛංමිපි න හොතිති චුත්තං හොති. ආහරාපෙත්තෙති එත්ථ භාවලක්ඛණෙ භූමිමං, තස්මිං භණ්ඩසාමිති ආහරාපෙත්තෙ සතීති අත්ථො.

200. නිරාලයෙන ජඩ්ඛිතවත්ථුනො ගහණෙ භණ්ඩදෙය්‍යඤ්ච අදෙන්තස්ස පරාජයො ව කස්මාති ආහ ‘‘තස්සා’’තිආදි. අඤ්ඤාසුති මහාපච්චරියාදිසු ඉතරාසු අට්ඨකථාසු.

හරණකකථාවණ්ණනා.

201. උපනිධිකථාය ‘‘න ගණ්ඨාමී’’ති සම්පජානමුසාවාදං භාසතොති යොජනා. යෙන කෙනවි රහසි ‘‘ඉදං මය්හං භණ්ඩං පටිසාමෙත්වා දෙහී’’ති නිය්‍යාදිතං භණ්ඩං.

පවිෂ්‍ය සාමිකෙන “දෙහි මෙ තං භණ්ඩ” න්ති වුත්තෙ අවිචන්තමුපගන්තුං “නාහං ගණ්හාමි” ති සම්පජානමුසාවාදං භාසතොති අත්ථො. ගණ්හාමිති අග්ගහෙසිං. අවිචන්තා හෙසො අතීතෙ චත්තමානප්පයොගොයං. “සම්පජානමුසාවාදෙ පාවිත්තිය” න්ති (පාවි. 2) ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස විසයෙ කස්මා දුක්කටං වුත්තන්ති ආහ “අදින්නාදානපුබ්බකත්තා” තිආදි. තත්ථ අදින්නාදානපුබ්බකත්තාති අදින්නාදානස්ස සහපයොගවසෙන පුබ්බච්ඡගමත්තා, න පුබ්බපයොගත්තා. න හි අදින්නාදානස්ස පුබ්බපයොගෙ පාවිත්තියට්ඨානෙ දුක්කටමත්ථීති. තෙනෙවාහ අට්ඨකථායං “අදින්නාදානස්ස පයොගත්තා” ති.

202. එතස්සාති එතස්ස සම්පෙ. කිං නු දස්සතීති දස්සති කිං නු. විමතුප්පාදෙති හෙතුමිහි භුමිමං. තස්සාති යස්ස හික්ඛුතො සන්තිකෙ උපනික්ඛිත්තං, තස්ස.

203. තස්මින්ති යස්මිං උපනික්ඛිත්තං, තස්මිං හික්ඛුමිහි. දානෙ නිරුස්සාහෙති අත්තති නික්ඛිත්තස්ස භණ්ඩස්ස සාමිකස්ස දානවිසයෙ උස්සාහරහිතෙ සති, “න දානි තං දස්සාමි” ති ධුරනික්ඛෙපෙ කතෙති අධිප්පායො. තෙනෙවාහ “උභින්නං ධුරනික්ඛෙපෙ” ති. පරොති භණ්ඩසාමිකො. ධුරන්ති “යෙන කෙතවි ආකාරෙන ගණ්හිස්සාමි” ති උස්සාහං. නික්ඛිපෙති නික්ඛිපෙය්‍ය.

204. චිත්තෙනාදාතුකාමොවාති එත්ථ “යො තස්සා” ති පාඨසෙසො. චෙති අපි-සද්දත්ථෙ. යො වොරො චිත්තෙන අදාතුකාමොව, තස්ස වොරස්ස “දස්සාමි” ති මුඛෙන වදනොපිති යොජනා. අථ වා අදාතුකාමොති එත්ථ “හුත්වා” ති පාඨසෙසො. චෙති වුත්තත්ථො. එවාති “පරාජයො” ති ඉමිනා යුජ්ජති. චිත්තෙන අදාතුකාමො හුත්වා මුඛෙන “දස්සාමි” ති වදනොපි සාමිනො ධුරනික්ඛෙපෙ සති පරාජයො හොතෙවාති යොජනා.

උපනිධිකථාවණ්ණනා.

205. සුඬිකසාතස්සාති “සුඬිකසාතං නාම රඤ්ඤා යපිතං හොති පබ්බතඛණ්ඩෙ වා නදිතිත්ථෙ වා ගාමද්වාරෙ වා” ති (පාරා. 113) පාළියං ආගතස්ස “සුඬිකං තතො හනන්ති...පෙ.... විනාසෙන්නි” ති (පාරා. අට්ඨ. 1.113) අට්ඨකථායං නිරුත්තස්ස “ඉතො පට්ඨාය නියමානෙ භණ්ඩෙ එත්තකතො එත්තකං රාජභාගං ගහෙතබ්බ” න්ති රාජාදිහි තංතංපදෙසසාමිකෙහි නියමිතස්ස පබ්බතඛණ්ඩාදිට්ඨානස්ස. බහිති සුඬිකගහණත්ථාය පරිකප්පිතසීමතො බහි. පාතෙතීති එත්ථ “ථෙය්‍යවිත්තො” ති පකරණතො ලබ්භති. “රාජාරහං භණ්ඩ” න්ති පාඨසෙසො. යතො කුතොපි භණ්ඩතො පඤ්චමාසකං වා අතිරෙකපඤ්චමාසකං වා අග්ඝනකො භාගො රාජාදිදෙසසාමිකස්ස දාතබ්බො හොති, තාදිසං භණ්ඩං ථෙය්‍යවිත්තො යථා බහි පතති, එවං බිපතීති අත්ථො. ධූවං පතතීති එත්ථාපි “ත” න්ති පාඨසෙසො, “භණ්ඩ” න්ති පකරණතො ලබ්භති. යථා බිත්තං තං භණ්ඩං එකන්තෙන බහි පතතීති. හත්ථතො මුත්තමත්තෙ තස්මිං භණ්ඩෙ.

206. “ද්‍රවං පතති” ති එත්ථ බ්‍යතිරෙකං දස්සෙතුමාහ “තං රුක්ඛේ” තිආදි. තන්ති ටෙය්‍යාය බහි පාතෙතුං බිත්තං භණ්ඩං පටිහතං හුත්වාති යොජනා. වාතක්ඛිත්තම්පි වාති පායො ගහෙතබ්බො. “වාතක්ඛිත්තො” ති ලිඛිගවිපල්ලාසො වා දට්ඨබ්බො.

207. පච්ඡාති පතිතට්ඨානෙ ටොකං විරායිත්වා, ඉමිනා ටොකම්පි විරායිතමත්තෙ පයොගසාධියං කාරියං සිද්ධමෙවාති පාරාජිකස්ස කාරණං සම්පන්නමෙවාති දස්සෙති. තෙනාහ “පාරාජිකං සියා” ති.

208. “යත්වා” තිආදිනා පතිතට්ඨානෙ අවිරායිත්වා ගතෙපි තස්මිං බහි පතිතට්ඨානතො ඉතරත්‍රාපි විරායිතෙන බහි පාතනප්පයොගෙන සාධියං කාරියං සිද්ධමෙවාති පාරාජිකකාරණස්ස සිද්ධතං දස්සෙති. තෙනෙවාහ “පරාජයො” ති. “අතිට්ඨමාන” තිආදිනා යත්ථ කත්ථවි අවිරායනෙන පයොගස්ස නිරත්ථකතං දස්සෙති. තෙනෙවාහ “රක්ඛති” ති.

209. තන්ති අට්ඨකථාවචනං.

210. සයං වා වට්ටෙතීති අන්තො යීතො සයං වා භත්ථෙන වා පාදෙන වා යට්ඨියා වා බහිසීමාය නින්තට්ඨානං පට්ටෙතී. අට්ඨත්වාති පට්ටිතමත්තෙ අන්තො කත්ථවිපි අට්ඨත්වා. වට්ටමානන්ති පට්ටන්තං. ගතන්ති බහිසීමං කෙසග්ගමත්තට්ඨානම්පි අන්තොසීමමතික්කමමත්තං.

211. තං භණ්ඩං සවෙ අන්තො යත්වා යත්වා බහි ගච්ඡති යොජනා. යදි අන්තොසීමාය යත්වා යත්වා බහිසීමං ගච්ඡති අත්ථො. රක්ඛතීති අන්තොසීමාය පට්ටමතිනිවත්තනෙනෙව එතස්ස භික්ඛුනො පයොගවෙගස්ස නිවත්තත්තා, තතො උපරි නිවත්තනාරහකාරණස්ස අලද්ධභාවෙන අත්තනා ව ගතත්තා තථා බහිසීමප්පත්තං තං භණ්ඩං තංමුලකපයොජකං භික්ඛුං ආපත්තියා රක්ඛතීති අධිප්පායො. සුද්ධචිත්තෙන යපිතෙති “එවං යපිතෙ වට්ටිත්වා ගමිස්සති” ති ටෙය්‍යාචිත්තෙන විනා “කෙවලං යපෙස්සාමි” ති චිත්තෙන බහිසීමාහිමුඛං නින්තට්ඨානං ඔතාරෙත්වා යපිතෙ. සයං වට්ටෙතීති භණ්ඩං සයමෙව නින්තට්ඨානං නින්තං හුත්වා බහිසීමං වෙ පට්ටන්තං ගච්ඡති. වට්ටෙතීති ආපත්තියා අකරණතො වට්ටති.

212. ගච්ඡන්තෙති වොරස්ස පයොගං විනා අත්තනාව ගච්ඡන්තෙ. තන්ති රාජදෙය්‍යපඤ්චමාසකඅතිරෙකපඤ්චමාසකමත්තං සුඬිකවත්තං භණ්ඩං. නීභට්ටෙපි නාවභාරොති යොජනා. කෙවලං ටෙය්‍යාචිත්තස්ස ආපත්තියා අනඬිගභාවතො, යානාදිපයොජකකායවච්ඡයොගස්ස අභාවතො, භණ්ඩට්ඨපිතයානාදිතො අත්තනාව බහිසීමප්පත්තත්තා, තෙනෙව භණ්ඩස්සාපි ගතත්තා ව භික්ඛුනො අවභාරො නත්ථීති අත්ථො.

213. පයොගෙන විනාති වොරස්ස සකපයොගමන්තරෙන. අවහාරො න විජ්ජති එත්ථ යුත්ති චුත්තනයාව.

214. මණින්ති පාදාරහං සුඛකදාතබ්බමණිරතනං, එතෙනෙව උපලක්ඛණපදත්තා යංකිඤ්චි භණ්ඩං සඬගහිතමෙව. පාරාජිකං සියාති යානස්ස අත්තනා පාජිත්තාති අධිප්පායො. සීමාතික්කමනෙති සුඛකග්ගභණස්ස නියමිතට්ඨානාතික්කමනෙ.

215. මතන්ති “එත්තකභණ්ඩතො එත්තකං ගහෙනබ්බ”න්ති රාජුහි අනුමතං. සෙසො කථාමග්ගොති “සුඛකට්ඨානං පත්වා සුඛකිකෙසු නිද්දායමානෙසු, කීළන්තෙසු, බහිගතෙසු වා පරියෙසිත්වා අදිස්වා ගච්ඡතො න දොසො, භණ්ඩදෙය්‍යං භොති”ති එවමාදිකො විනිච්ඡයකථාමග්ගො. අරඤ්ඤට්ඨකථාසමොති “යො වාරක්ඛට්ඨානං පත්වා”තිආදිනා (වි. වි. 170) යථාචුත්තඅරඤ්ඤට්ඨකථාය සදිසො,

“කම්මට්ඨානං විත්තෙ කත්වා;
විත්තෙන්තො අඤ්ඤවිහිතො;
සුඛකට්ඨානං පත්වා ගච්ඡෙ;
භණ්ඩදෙය්‍යං භොතෙවස්සා”ති. —

ආදිනා නයෙන චුච්චමානසදිසොයෙව. තෙනෙව ගතත්ථතාය ඉදානි න විචාරියතීති අධිප්පායො.

සුඛකසාතකථාවණ්ණනා.

216. “පාණො නාම මනුස්සපාණො චුච්චති”ති (පාරා. 114) පාළිකො ව “තම්පි භුජිස්සං හරත්තස්ස අවහාරො නත්ථි”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.114) අට්ඨකථාවචනතො ව පරදාසමනුස්සොයෙව අධිප්පෙතොති තමෙව දස්සෙතුමාහ “අත්තොජාත”න්තිආදි. ගෙහදාසියා කුච්ඡිමිහි දාසස්ස ජාතො අත්තොජාතො නාම, තං වා. ධනෙන කීතො ධනක්කීතො, තං වා. දිත්තං වා පන කෙනචීති මාතුලඅය්‍යකාදිසු යෙන කෙනචී දාසං කත්වා දිත්තං වා. දාසන්ති පච්චෙකං සම්බන්ධතීයං. කරමරානීතං වා දාසන්ති පරවිසයං විලුම්පිත්වා ආනෙන්වා දාසභාවාය ගහිතසඬ්ඛාතං කරමරානීතදාසං වා. හරත්තස්ස පරාජයොති එත්ථ “වොරිකාය හරිස්සාමි”ති ආමසනෙ දුක්කට්ඨං, එන්දාපනෙ පුල්ලච්චයං ආපජ්ජිත්වා යීතට්ඨානතො කෙසග්ගමන්තම්පි අතික්කාමයතො පාරාජිකං භොතිති අධිප්පායො.

217. භුජිස්සං වාති යස්ස කස්සචි මනුස්සස්ස අදාසභුතං. මානුසන්ති මනුස්සජාතිකං සත්තං. ආයපිතන්ති උපනික්ඛිත්තං.

218. තන්ති අත්තොජාතාදිසු දාසෙසු යං කඤ්චි දාසං. පලායිතුකාමොවාති පලාපෙතුකාමො නිහරිතුකාමො. අථ වා තං දාසං භුජෙහි උක්ඛිපිත්වා අයං

පලායිතුකාමොතිපි අත්ථො ගහෙනබ්බො. භූෂෙහීති උභොහි හත්ථෙහි. තං
 ධීතට්ඨානතොති තස්ස ධීතට්ඨානං තංධීතට්ඨානං, තතො තංධීතට්ඨානතො,
 වොරෙන අත්තනා ධීතට්ඨානතොති අත්ථො න ගහෙනබ්බොති දස්සෙතුමෙවං
 වුත්තං. කිඤ්චි සඬකාමෙහීති කෙසග්ගමත්තම්පි තතො අඤ්ඤං ධානං පාපෙති.
 භූෂෙහි වාති එත්ථ වා-සද්දො වක්ඛමානපකාරන්තරාපෙක්ඛො, “සඬකාමෙති
 වා”ති යොෂෙතබ්බං.

219. තජ්ජෙත්වාති භයකරෙන වචනෙන ලෙසෙන, ඉඬගිතෙන වා තාසෙත්වා
 නෙත්තස්ස තස්සාති සම්බන්ධො. පදවාරතොති පදවාරෙන යුත්තා පුල්ලච්චයාදයො
 ආපත්තියො භොන්තීති යොජනා. පයමපදවාරයුත්තා පුල්ලච්චයාපත්ති,
 දුතියපදවාරයුත්තා පාරාජිකාපත්ති භොතීති අත්ථො.

220. හත්ථාදිසුති ආදි-සද්දෙන කෙසවත්ථාදිං සඬගණ්හාති. තන්ති දාසං.
 කඬ්ඨතොපීති ආකඬ්ඨතොපි. පරාජයොති “පදවාරතො”ති අනුවත්තමානත්තා
 පයමපදවාරෙ පුල්ලච්චයං, දුතියපදවාරෙ අතික්කන්තෙ පාරාජිකන්ති අත්ථො. අයං
 නයොති “පදවාරතො යුත්තා පුල්ලච්චයාදයො ආපත්තියො භොන්තී”ති
 වුත්තනයො.

221. වෙගසාවාති වෙගෙනෙව, වොරස්ස වචනෙන කාතබ්බවිසෙසරහිතෙන
 බලවගමනවෙගෙනාති වුත්තං භොති. ඉමිනා අනාපත්තිභාවස්ස කාරණං දස්සෙති.

222. සණ්කන්ති මන්දගතියා. වදන්ති “ගච්ඡ, යාහි, පලායා”තිආදිකං වචනං
 කථෙති. සොපි වාති යො මන්දගතියා ගච්ඡන්තො එවං වුත්තො, සොපි ව.

223. පලායිත්වාති සාමිකං පභාය ගන්ත්වා. අඤ්ඤන්ති සාමිකායත්තට්ඨානතො
 අඤ්ඤං ධානං. සාපණං වීථිසන්තිවෙසයුත්තං නිගමම්පි වා. තතොති පලායිත්වා
 පට්ඨයගාමාදිතො. තන්ති පලායිත්වා පට්ඨයං තං දාසං.

පාණකථාවණ්ණනා.

224. ථෙය්‍යාති ථෙය්‍යවිත්තෙන. සජ්ජකරණ්ඩන්ති සජ්ජසයනපෙළං.
 යථාවත්ථුන්ති පුල්ලච්චයමාහ. ධානතොති සජ්ජපෙළාය ධීතට්ඨානතො. වාවනෙති
 කෙසග්ගමත්තාතික්කමෙ.

225. කරණ්ඩන්ති සජ්ජපෙළං. උග්ඝාටෙත්වාති විවරිත්වා. කරණ්ඩකලතොති
 අන්තොපෙළාය තලතො. නඬගුට්ඨෙති නඬගුට්ඨපරියන්තෙ.

226. සංසිත්වාති පෙළාපස්සෙ ඵ්ඨාපෙත්වා. සජ්ජකරණ්ඩස්ස මුඛවට්ටිතොති
 කරණ්ඩපුට්ඨමුඛවට්ටිතො. තස්ස නඬගුට්ඨෙ මුත්තමත්තෙති යොජනා.

227. නාමකොති නාමෙන, නාමං වත්වාති චුත්තං හොති. පක්කොසන්තස්සාති අවිභායන්තස්ස. තස්සාති පක්කොසකස්ස.

228. තථාති කරණං විවරිත්වා. මණ්ඩුකමූසිකානං රචං කත්වා නාමෙන පක්කොසන්තස්සාති යොජනා. වා-සද්දෙන ලාජාවිකිරණඅච්ඡරපහාරාදිකං සඬගණ්හාති.

229. මුඛන්ති සප්පකරණධස්ස මුඛං. එවමෙව ච කරොන්තස්සාති මණ්ඩුකසඤ්ඤං, මූසිකසඤ්ඤං කත්වා වා ලාජා විකිරිත්වා වා අච්ඡරං පහරිත්වා වා නාමං වත්වා පක්කොසන්තස්ස. යෙන කෙනච්ඡි චුත්තනීභාරතො යෙන වා තෙන වා.

230. න පක්කොසති චෙති යථාචුත්තනයෙන යොජෙත්වා නාමං වත්වා න පක්කොසති. තස්සාති කරණධමුවිවරකස්ස භික්ඛුස්ස.

අපදකථාවණ්ණනා.

231. හත්ථීන්ති හත්ථීම්හි, භූම්මත්ථෙ එව උපයොගවචනං.

232. සාලායන්ති හත්ථීසාලායං. වසති එත්ථාති වත්ථු, රාජාගාරං, තස්ස අන්තො අන්තොවත්ථු, අන්තොරාජගෙහන්ති අත්ථො. අඬගණෙති අන්තොරාජඬගණෙ. පි-සද්දො “අන්තොනගරෙ”ති අචුත්තම්පි සම්පිණ්ඨෙති. වත්ථු චාති ව-සද්දෙන අඬගණං සමුච්චිනොති. සකලං අඬගණං යානන්ති හත්ථීනො විවරණයොග්ගං අඬගණට්ඨානං සන්ධායාහ, සකලසාලාති ගහෙනබ්බං.

233. අබද්ධස්සාති යථාචුත්තසාලාරාජවත්ථඬගණාපෙක්ඛාය චුත්තං. අබද්ධස්ස භි හත්ථීනො සකලසාලාදයො යානං, තදතික්කමෙ යානාවචනං හොතීති අත්ථො. භීති අවධාරණෙ වා. “බද්ධස්ස භී”ති යොජනාය විසෙසත්ථොව දට්ඨබ්බො, බද්ධස්ස පනාති චුත්තං හොති. බද්ධස්ස පනාති සාලාදීසු සන්තිහිතස්ස පන. ධීතට්ඨානඤ්චාති සාලාදීසු ධීතට්ඨානඤ්ච, චතුහි පාදෙහි අක්කන්තට්ඨානන්ති චුත්තං හොති. බන්ධනඤ්චාති ගීවාය වා පච්ඡා පාදද්වයබන්ධනවලයෙ වා උභයත්ථ වා බන්ධනට්ඨානඤ්ච. තස්මාති යස්මා ධීතට්ඨානඤ්ච බන්ධනඤ්ච යානන්ති ඡ වා පඤ්ච වා යානාති ලබ්භන්ති, තස්මා. තෙසං යානානං. කාරයෙති එත්ථ “ආපත්ති”න්ති සාමත්ථියා ලබ්භතීති. හරතොති හත්ථීසාලාදිතො චොරිකාය හරන්තස්ස. කාරයෙති ආමසනෙ දුක්කටං, යානහෙදගණනාය යාව පච්ඡිමට්ඨානා පුරිමෙසු ථුල්ලවචයාති, අන්තිමට්ඨානා කෙසග්ගමත්තම්පි වාවනෙ පාරාජිකං කාරෙය්‍යාති අත්ථො.

234. ධීතට්ඨානන්ති චතුහි පාදෙහි අක්කන්තට්ඨානං, ඉදඤ්ච අබද්ධහත්ථීං සන්ධාය චුත්තං. බද්ධස්ස විනිච්ඡයො සාලාදීසු බද්ධස්ස චුත්තවිනිච්ඡයසදිසොති ගතත්ථාය න චුත්තො.

235. එකං යානන්ති සයිතට්ඨානමත්තං. තස්මින්නි ගජෙ. තස්සාති හික්ඛුස්ස.
තුරඬගමහිසාදීසු ද්විපදෙ ව ඛුජ්ජපදෙ ව.

236. එසෙව නයො ඤෙයො, වත්තබ්බං කිඤ්චිපි නත්ථිති යොජනා. තත්ථ
තුරඬගා අස්සා. මහිසා ලුලායා. ආදි-සද්දෙන ගොගුහඔට්ඨාදිවතුප්පදානං සඬගහො.
නත්ථි කිඤ්චිපි වත්තබ්බන්ති අස්සසාලාරාජාගාරඬගණබ්බිනගරාදීසු
අබන්ධිතසයනඅස්සාදීනං යානහෙදො යථාචුත්තසදිසත්තා න චුත්තො.

බන්ධිත්වා යපිතඅස්සස්ස පන සචෙ සො චතුසු පාදෙසු බද්ධො හොති,
බන්ධනානං, බුරානඤ්ච ගණනාය අට්ඨ යානාති, සචෙ මුඛෙ ව බද්ධො හොති, නච
යානාති, මුඛෙයෙව බද්ධො, පඤ්ච යානාතීති යානහෙදො ව තථෙව
සසම්මසුකරාදිවතුප්පදෙසු බන්ධිත්වා යපිතෙසු බද්ධබද්ධට්ඨානෙහි සහ චතුහි
පාදෙහි අක්කන්තට්ඨානවසෙන ලබ්භමානො යානහෙදො ව ගොමහිසෙසු බද්ධෙසු
එවමෙව ලබ්භමානො යානහෙදො ව වජාදීසු පදෙසෙසු පචෙසිතෙසු ද්වාරෙසු
රුක්ඛසුවියො අපනෙත්වා වා අනපනෙත්වා වා නාමං වත්වා වා අවත්වා වා
පක්කොසන්තස්ස, සාබාහඬගතිණාදීනි දස්සෙත්වා පක්කොසිත්වා වා
අපක්කොසිත්වා වා පලොහෙන්තස්ස තාසෙත්වා නික්ඛමන්තස්ස සප්පකරණ්ඩකෙ
සප්පස්ස චුත්තනායෙන ලබ්භමානො විසෙසො ව නෙතබ්බො. ඉහ සබ්බත්ථ
යානහෙදෙසු ඛුකෙසුපි උපන්තට්ඨානෙසු ථුල්ලච්චයං, අන්තට්ඨානෙ පාරාජිකං
චුත්තසදිසන්ති ඉමස්ස සබ්බස්ස විනිච්ඡයස්ස “එසෙව නයො”ති ඉමිනාව ගතත්තා,
ආහටතො අවිඤ්ඤායමානස්ස කස්සචි විසෙසස්සාභාවා ව චුත්තං “නත්ථි කිඤ්චිපි
වත්තබ්බ”න්ති.

ද්විපදෙහිති “ද්විපදං නාම මනුස්සා පක්ඛජාතා”ති (පාරා. 115) පාළියං චුත්තා
මනුස්සා ව මයුරාදිලොමපක්ඛා ව වග්ගුලිආදිවම්මපක්ඛා ව හමරාදිඅට්ඨිපක්ඛා වාති
එවමාදිකෙ සත්තෙ ව. ඛුජ්ජපදෙති “ඛුජ්ජපදං නාම විච්ඡිකා සතපදී
උච්චාලිඬගපාණකා”ති (පාරා. 117) පාළියං චුත්තඛුජ්ජපදසත්තෙ වාති අත්ථො.

එත්තාවතා පාපහික්ඛුනං ලෙසොකාසපිදහනත්ථං පදභාජනෙ
චුත්තභූමට්ඨාදිතිංසවිනිච්ඡයමාතිකාකථාසු පඤ්චවිසති මාතිකාකථා දස්සෙත්වා
අවසිට්ඨාසු පඤ්චමාතිකාකථාසු සංවිදාවහාරො, සඬකෙතකම්මං, නිමිත්තකම්මන්ති
මාතිකත්තයකථා පයමමෙව අදින්නාදානවිනිච්ඡයසම්භාරභූතානං පඤ්චවිසතියා
අවහාරානං දස්සනට්ඨානෙ යත්වා –

“පුබ්බසහපයොගො ව, සංවිදාහරණම්පි ව;
සඬකෙතකම්මං නෙමිත්තං, පුබ්බයොගාදිපඤ්චක”න්ති. (වි. වි. 42) –

ඉමිනා සඬගහිතාති තං පභාය අවසෙසෙ ඔවරකො, ඔණිරක්ඛකොති කථාද්වයෙ
ඔවරණකකථාය ආණත්තිකප්පයොගත්තා, තඤ්ච ඔණිරක්ඛකෙන කරියමානං
යානාවාචනං සාහත්ථිකෙන වා ආණත්තිකෙන වා පයොගෙන හොතීති තස්සාපි

“සාහත්ථාණත්තිකො වෙවා” ති සාහත්ථිකපඤ්චකෙ පයමමෙව සඬගහිතත්තා ව ඵලට්ඨවෙහාසට්ඨකථාදීසු සඬගහිතත්තා ව තඤ්ච ද්වයං න චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

තත්ථ “ඔවරකො නාම භණ්ඩං ඔවරිත්වා ආචික්ඛති” ති (පාරා. 118) පාළියං චුත්තො වොරාපනපුරිසො “ඔවරකො” ති වෙදිතබ්බො. ඔවරතීති ඔවරකො, තත්ථ තත්ථ ගන්ත්වා අන්තො අනුපවිසතීති චුත්තං හොතීති. “ඔණිරක්ඛො නාම ආහටං භණ්ඩං ගොපෙන්නො” ති (පාරා. 118) පාළියං චුත්තො මුහුත්තං අත්තනි යපිතස්ස පරභණ්ඩස්ස රක්ඛකො “ඔණිරක්ඛො” ති වෙදිතබ්බො. ඔණිතං රක්ඛතීති ඔණිරක්ඛො, යො පරෙන අත්තනො වසනට්ඨානෙ ආහතං භණ්ඩං “ඉදං තාව හන්තෙ මුහුත්තං ඔලොකෙථ, යාවාහං ඉදං නාම කිච්චං කත්වා ආගච්ඡාමී” ති චුත්තො රක්ඛති, තස්සෙතං අධිවචනං.

ද්විවතුබ්බුප්පදකථාවණ්ණනා.

237. “පඤ්චහි ආකාරෙහි අදින්නං ආදියන්තස්ස ආපත්ති පාරාජිකස්සා” තිආදිනා (පාරා. 122) නයෙන පාළියං ආගතානි පඤ්චඬගානි සඬගහෙතුමාහ “පරෙස” තිආදි. තත්ථ “පරෙසං සන්තකං ධන” තිආදි ඉමිනා පරමනුස්සසන්තකතා, “පරෙසන්ති විජානිත්වා” ති ඉමිනා පරායත්තභාවස්ස ජානනං, “ගරුක” තිආදි ඉමිනා පාදං වා අතිරෙකපාදං වා අග්ගිකතකතා, “ටෙයාවිත්තෙනා” ති ඉමිනා ටෙයාවිත්තතා, “යානා වාවෙති” ති ඉමිනා පඤ්චවිසතියා අවහාරානං අඤ්ඤතරස්ස සමඬිගිතානි එවමෙත්ථ පඤ්චඬගසඬගහො වෙදිතබ්බො.

238. එත්තාවතා තිංසමානිකාකථාවිනිච්ඡයං සඬගහෙත්වා ඉදානි “අනාපත්ති සසඤ්ඤිස්ස විස්සාසග්ගාහෙ තාවකාලිකෙ පෙනපරිග්ගහෙ තිරච්ඡානගතපරිග්ගහෙ පංසුකුලසඤ්ඤිස්සා” තිආදිනා (පාරා. 131) නයෙන පාළියං ආගතං අනාපත්තිවාරං සඬගහෙතුමාහ “අනාපත්ති” තිආදි. තත්ථ සසඤ්ඤිස්සානි පරසන්තකමපි “සසන්තක” තිආදි සුද්ධසඤ්ඤාය ගණ්හන්තස්ස අනාපත්තීති සබ්බත්ථ යොජෙතබ්බං. එවං ගහිතං සාමිකෙහි දිස්වා යාවිතෙ අදෙනත්තස්ස උහින්තං ධුරනික්ඛෙපෙන පාරාජිකං.

තිරච්ඡානපරිග්ගහෙති තිරච්ඡානෙහි පරිග්ගහිතවත්ථුමිහි. සවෙපි හි නාගගරුළුමාණවකමාණවිකාපි මනුස්සවෙසෙන ආපණං පසාරෙත්වා නිසින්නා හොන්ති, හික්ඛු ව ටෙයාවිත්තෙන තෙසං සන්තකං ගණ්හාති, අනාපත්තීති චුත්තං හොති. සිහබ්බාග්ගදීපිපභුතීහි වාළමිගෙහි ගහිතගොවරං පයමං මොවාපෙන්නස්ස තං මුඤ්චිත්වා අත්තනොපි හිංසනතො ථොකං බාධිතෙ වාරෙන්තස්ස දොසො නත්ථී. සෙනාදීසු තිරච්ඡානෙසු යෙන කෙනවි ගහිතං ගොවරං මොවාපෙතුං වට්ඨති. චුත්තඤ්ඤෙතං අට්ඨකථායං “සෙනාදයොපි ආමිසං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තෙ පාතාපෙත්වා ගණ්හිතුං වට්ඨතී” ති (පාරා. අට්ඨ. 1.131). එවමෙව

ධම්මනිදෙඩ්ඛුභාදීහි ගහිතමණ්ඩුකාදයො ජීවිතරක්ඛනත්ථාය මොවාපෙතුං වට්ඨතිති වෙදිතඛිං.

තාවකාලිකත්වගාහෙති “පටිකරිස්සාමි”ති තාවකාලිකං ගණ්හන්තස්ස ඵලං ගහිතං සථෙ භණ්ඩසාමිකො පුග්ගලො වා ගණො වා “තුම්හෙව ගණ්හථා”ති අනුජානෙය්‍ය, වට්ඨති. නානුජානෙය්‍ය, න ගණ්හෙය්‍ය, දාතඛිං. අදෙනන්තස්ස උභින්නං ධුරනික්ඛෙපෙන පාරාජිකං. “සඬ්ඝසන්තකං පන පටිදාතුමෙව වට්ඨති”ති අට්ඨකථායං වුත්තං.

විස්සාසග්ගාහෙති “අනුජානාමි හික්ඛෙව පඤ්චභඩ්දගෙහි සමන්තාගතස්ස විස්සාසං ගහෙතුං, සන්දිට්ඨො ව හොති, සම්භත්තො ව, ආලපිතො ව, ජීවති ව, ගහිතෙ ව අත්තමනො හොති”ති (මහාව. 356) පාළියං ආගතං පඤ්චභඩ්දගෙහි සමන්තාගතස්ස සන්තකං විස්සාසෙන ගණ්හන්තස්ස ගහණෙ විනිවිජයො යථාවුත්තසුත්තවණ්ණනායං වෙදිතඛිං. යථාහ සමන්තපාසාදිකායං –

තත්ථ සන්දිට්ඨොති දිට්ඨමත්තකමිත්තො. සම්භත්තොති දළ්භමිත්තො. ආලපිතොති “මම සන්තකං යං ඉච්ඡමි, තං ගණ්හෙය්‍යාසි, ආපුච්ඡිත්වා ගහණෙ කාරණං නත්ථි”ති වුත්තො. ජීවතීති අනුට්ඨානසෙය්‍යාය සයිතොපි යාව ජීවිතින්ද්‍රියපච්ඡෙදං න පාපුණාති. ගහිතෙ ව අත්තමනොති ගහිතෙ තුට්ඨවිත්තො හොති, ඵලරූපස්ස සන්තකං “ගහිතෙ මෙ අත්තමනො භවිස්සති”ති ජානන්තෙන ගහෙතුං වට්ඨති. අනවසෙසපරියාදානවසෙන චෙතාති පඤ්චඩ්දගාති වුත්තාති, විස්සාසග්ගාහො පන තිභඩ්දගෙහි රුහති – සන්දිට්ඨො, ජීවති, ගහිතෙ අත්තමනො, සම්භත්තො, ජීවති, ගහිතෙ අත්තමනො, ආලපිතො, ජීවති, ගහිතෙ අත්තමනොති.

යො පන ජීවති, න ව ගහිතෙ අත්තමනො හොති, තස්ස සන්තකං විස්සාසග්ගාහෙන ගහිතමිපි පුන දාතඛිං. දදමානෙන ව මතකධනං තාව යෙ තස්ස ධනෙ ඉස්සරා ගහට්ඨා වා පඛිඛජිතා වා, තෙසං දාතඛිං. අනත්තමනස්ස සන්තකං තස්සෙව දාතඛිං. යො පන පට්ඨංයෙව “සුට්ඨු කතං තයා මම සන්තකං ගණ්හන්තෙනා”ති වච්චෙදෙන වා විත්තුප්පාදමත්තෙන වා අනුමොදිත්වා පච්ඡා කෙනවි කාරණෙන කුපිතො පච්චාහරාපෙතුං න ලහති. යොපි අදාතුකාමොව, විත්තෙන පන අධිවාසෙති, න කිඤ්චි වදති, සොපි පුන පච්චාහරාපෙතුං න ලහති. යො පන “මයා තුම්භාකං සන්තකං ගහිතං වා පරිභුත්තං වා”ති වුත්තෙ “ගහිතං වා හොතු පරිභුත්තං වා, මයා පන තං කෙනවිදෙව කරණීයෙන යපිතං, තං පාකතිකං කාතුං වට්ඨති”ති වදති, අයං පච්චාහරාපෙතුං ලහතීති (පාරා. අට්ඨ. 1.131).

පෙනපරිග්ගහෙති පෙත්තිවිසුජ්ජන්තා ව මරිත්වා තස්මිංයෙව අත්තභාවෙ නිබ්බත්තා ව වාතුමහාරාජිකාදයො දෙවා ව ඉමස්මිං අත්ථෙ පෙනා නාම, තෙසං සන්තකං ගණ්හන්තස්ස ව අනාපත්තීති අත්ථො. සථෙපි හි සක්කො දෙවරාජා

ආපණං පසාරත්වා නිසින්තො හොති, දිබ්බවක්ඛකො ච භික්ඛු තං ඤත්වා සතසහස්සග්ගනකම්පි වත්ථං තස්ස විරවන්තස්සෙව අවිජින්දිත්වා ගණ්හිතුං වට්ටති. දෙවපුප්පත්ථං රුක්ඛාදීසු මට්ඨවත්ථාදීනි ගණ්හතො නිද්දොසනාය කිමෙව වත්තබ්බං. පංසුකුලසඤ්ඤාය ගණ්හතොපි අනාපත්ති. තථා ගහිතම්පි සචෙ සස්සාමිකං හොති, සාමිකෙ ආහරාපෙත්තෙ දාතබ්බන්ති උපලක්ඛණතො චෙදිතබ්බං.

239. එත්ථාති දුතියපාරාජිකවිනිවිජයෙ. ච-සද්දො අවුත්තසමුවිවයත්ථොන අවසෙසසික්ඛාපදවිනිවිජයෙ සඬගණ්හාති. වත්තබ්බොති මාතිකට්ඨකථාදීසු විය අවසානෙ කථෙතබ්බො. පාළිමුත්තවිනිවිජයොති සමුට්ඨානාදිකො තංතංසික්ඛාපදපාළියං අනාගතො උපාලිත්ථෙරාදීහි යපිතො විනිවිජයො.

240. පරාජිතානෙකමලෙනාති අපරිමෙයාකප්පකොට්ඨසතසහස්සොපචිතපාරමිතාසම්භුතෙන සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණපදට්ඨානෙන ආසවක්ඛයඤාණෙන සහ වාසනාය සමුවිජෙදප්පහානෙන පරාජිතා රාගාදයො අනෙකකිලෙසමලා යෙන සො පරාජිතානෙකමලො, තෙන පරාජිතානෙකමලෙන. ජිනෙන යං දුතියං පාරාජිකං වුත්තං, අස්ස දුතියපාරාජිකස්ස ච අත්ථො මයා සමාසෙන වුත්තො. අසෙසෙන අතිවිත්ථාරනයෙන වත්තුං තස්ස අත්ථං කථෙතුං කො හි සමත්ථොති යොජනා. එත්ථ ච-සද්දො පට්ඨපාරාජිකසමුවිවයත්ථො. හි-සද්දො අවධාරණෙ, තෙන අසෙසෙන තදත්ථං වත්තුං සමත්ථො නත්ථෙව අඤ්ඤානු තථාගතාති දීපෙති.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනියා

විනයවිනිවිජයවණ්ණනාය

දුතියපාරාජිකකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

තතියපාරාජිකකථාවණ්ණනා

241-2. එවමතිසුබ්බමනයසමාකුලං දුතියපාරාජිකං දස්සෙත්වා ඉදාති තතියපාරාජිකං දස්සෙතුමාහ “මනුස්සජාති”න්තිආදි. තත්ථ මනුස්සජාතින්ති ජායතීති ජාති, රූපාරූපපට්ඨසන්ධි, මනුස්සෙසු ජාති යස්ස සො මනුස්සජාති, මනුස්සජාතිකො මනුස්සවිග්ගහොති වුත්තං හොති, තං මනුස්සජාතිං.

එත්ථ ච මනුස්සෙසුති කුසලාකුසලමනස්ස උස්සන්තත්තා මනුස්සසඬාතෙසු නරෙසු. “යං මාතුකුච්ඡිස්මිං පට්ඨං චිත්තං උප්පන්න”න්ති (පාරා. 172) පදභාජනෙ වුත්තනයෙන මාතුකුච්ඡිමිහි පට්ඨං උප්පජ්ජමානපට්ඨසන්ධිවිත්තඤ්ඤා තංසම්පයුත්තචෙදනාසඤ්ඤාසඬාරසඬාතතත්තයඤ්ඤා තංසහජාතාති –

“තිලතෙලස්ස යථා බිත්ථු, සජ්ජිමණ්ඩො අනාවිලො;

එවං වණ්ණප්පට්ඨානං, ‘කලල’න්ති පච්චිවතී’ති. (පාරා. අට්ඨ. 2.172; විභ. අට්ඨ. 26) –

චුත්තානි ජාතිඋණ්ණංසුමිහි පසන්තතිලතෙලෙ වා සජ්ජිමණ්ඩෙ වා ඔතාරෙත්වා උක්ඛිපිත්වා විධුනිතෙ අග්ගෙ ලම්බමානබිත්ථුප්පමාණකලලසඬ්ඛාතානි සභාවකානං කායභාවචත්ථුදසකවසෙන තිංස රූපානි ව අභාවකානං කායචත්ථුදසකවසෙන වීසති රූපානි වාති අයං නාමරූපපට්ඨසන්ධි ඉධ “ජාතී”ති ගහිතා. “යස්සා”ති ඉමිනා අඤ්ඤපදෙන “යාව මරණකාලා එත්ථන්තරෙ එසො මනුස්සවිග්ගහො නාමා”ති (පාරා. 172) පදභාෂනෙ චුත්තනයෙන පයමහවඬගතො පට්ඨාය චුතිචිත්තාසන්තහවඬගපරියන්තසන්තානසඬ්ඛාතසත්තො ගහිතො. ඉමිනා මනුස්සවිග්ගහස්ස පට්ඨසන්ධිතො පට්ඨාය පාරාජිකචත්ථුභාවං දස්සෙති.

ජානන්තොති “සත්තො අය”න්ති ජානන්තො. ජීවිතා යො වියොජයෙති යො හික්ඛු ජීවිතින්ද්‍රියා වියොජෙය්‍ය වොරොපෙය්‍යා, තස්ස ජීවිතින්ද්‍රියං උපච්ඡින්නදෙය්‍ය උපරොධෙය්‍යාති චුත්තං හොති. තෙනාහ පදභාෂනෙ “ජීවිතා වොරොපෙය්‍යාති ජීවිතින්ද්‍රියං උපච්ඡින්නදති උපරොධෙති”ති (පාරා. 172).

තඤ්ච ජීවිතින්ද්‍රියං රූපාරූපවසෙන දුට්ඨං හොති. තත්ථ අරූපජීවිතින්ද්‍රියං අවිග්ගහත්තා උපක්කමවිසයං න හොති. රූපජීවිතින්ද්‍රියුපච්ඡෙදෙන පන තදායත්තචුත්තිතාය තංසමකාලමෙව ඔච්ඡිජ්ජමානතාය එත්ථ සාමඤ්ඤෙන උභයමිපි ගහෙතබ්බං. ඉදඤ්ච අතිතානාගතං න ගහෙතබ්බං තස්ස අච්ඡිජ්ජමානත්තා. උපක්කමවිසයාරහං පන පච්චුප්පන්තමෙව ගහෙතබ්බං. තඤ්ච ඛණසන්තතිඅද්ධාවසෙන තිට්ඨං හොති.

තත්ථ උප්පාදට්ඨිතිහඬගවසෙන ඛණත්තයපරියාපන්තො භාවො ඛණපච්චුප්පන්තං නාම. තං සරසහඬගභූතත්තා සයං හිජ්ජමානං උපක්කමසාධියං විනාසවන්තං න හොති. ආතපෙ යත්වා ගබ්භං පට්ටියස්ස අන්ධකාරවිගමන්තරඤ්ච සිතෙන ඔවරකං පට්ටියස්ස විසභාගඋතුසමුට්ඨානෙන සිතපනුදන්තරඤ්ච රූපසන්තති සන්තතිපච්චුප්පන්තං නාම. පට්ඨසන්ධිචුතිනමන්තරාලප්පවත්ති ඛන්ධසන්තති අද්ධාපච්චුප්පන්තං නාම. ඉමස්මිං ද්වයෙ උපක්කමසම්භවො, තංවසෙන උපච්ඡිජ්ජමානං ජීවිතං සන්තානපරිභානිපච්චයභාවතො සන්තතිඅද්ධාපච්චුප්පන්තද්වයං යථාපරිච්ඡින්නකාලමප්පත්වා උපක්කමවසෙන අන්තරායෙව නිරුජ්ඣති, තස්මා සන්තතිඅද්ධාපච්චුප්පන්තරූපජීවිතින්ද්‍රියඤ්ච තංතිරොධෙන නිරුජ්ඣමානඅරූපජීවිතින්ද්‍රියඤ්චාති උභයං එත්ථ “ජීවිතා”ති ගහිතන්ති වෙදිතබ්බං. ඉදමෙව සන්ධායාහ පදභාෂනෙ “සන්තතිං විකොපෙති”ති (පාරා. 172).

ඉමිස්සාව පාණාතිපාතභාවෙ ආපත්තිභාවතො එත්ථ යත්වා අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 2.172) පාණපාණාතිපාතපාණාතිපාතිපාණාතිපාතප්පයොගානං විභාගො දස්සිතො. තත්ථ පාණොති වොභාරතො සත්තො, පරමත්ථතො උපච්ඡිජ්ජමානං ජීවිතින්ද්‍රියං, තං “ජීවිතා”ති ඉමිනා චුත්තං. පාණාතිපාතො නාම වධකචෙතනා, සො

ව “වියොජයෙ” ති ඉමිනා සන්දස්සිනො. පාණාතිපාතී නාම පුග්ගලො, සො ව “යො” ති ඉමිනා සන්දස්සිනො. පාණාතිපාතජපයොගො පන –

“වුත්තා පාණාතිපාතස්ස;
පයොගා ඡ මහෙසිනා” ති –

ආදිනා නයෙන ඉධෙව චක්ඛමානවිභාගත්තා චක්ඛමානනයෙනෙව දට්ඨබ්බො.

අස්ස සත්ථං නික්ඛිපෙය්‍යා වාති යොජනා. අස්සාති මනුස්සජාතිකස්ස.
“හත්ථපාසෙ” ති පාඨසෙසො. හත්ථපාසො නාම සමීපොති. අස්සාති
සමීපසම්බන්ධෙ සාමීවචනං. සත්ථන්ති එත්ථ ජීවිතවිහිං සනුපකරණභාවෙන
සම්මතා ධාරාවන්තඅසිආදි ව ධාරාරහිතයට්ඨිහින්දිවාලලගුළාදි ව
උපලක්ඛණවසෙන ගහෙතබ්බො. සසති හිංසතීති සත්ථං. තෙනෙවාහ පදභාජනෙ
“අසිං වා සත්තිං වා හින්දිවාලං වා ලගුලං වා පාසාණං වා සත්ථං වා විසං වා රජ්ජුං
වා” ති. ඉධාවුත්තං කරපාලිකාජුරිකාදි සමුඛං “සත්ථං වා” ති ඉමිනා සඬගහිතං.
නික්ඛිපෙය්‍යාති යථා භොගහෙතුං ලහති, තථා උපනික්ඛිපෙය්‍යා, අත්තවධාය
ඉච්ඡිතක්ඛණෙ යථා ගණ්හාති, තථා සමීපෙ තෙනෙව විත්තෙන යපෙය්‍යාති වුත්තං
හොති. ඉමිනා ථාවරජපයොගො සන්දස්සිනො.

මරණෙ ගුණං වා වදෙය්‍යාති යොජනා, මරණත්ථාය මරණෙ ගුණං චණ්ණෙතීති
අත්ථො. “ජීවිතෙ ආදීනවං දස්සෙති, මරණෙ ගුණං භණති” ති (පාරා. 172)
පදභාජනෙ වුත්තත්තා “කිං තුය්හිමිනා පාපකෙන දුජ්ජීවිතෙන, යො ත්වං න ලහසි
පණ්ණිතභොජනාති භුඤ්ජිතු” මිච්චාදිනා නයෙන මරණත්ථාය ජීවිතෙ අවණ්ණං
වදන්තො ව “ත්වං බොසි උපාසක කතකල්‍යාණො අකතපාපො, මතං තෙ ජීවිතා
සෙය්‍යො, ඉතො ත්වං කාලකතො විවිධවිභඩ්ගමවිකුජ්ජෙන
පරමසුරහිකුසුමභූසිතතරුවරනිවිතෙ
පරමරතිකරලලිතගතිභාසිතවිලපිතසුරයුවතිගණවිචරිතෙ වරනන්දනෙ
අචජරාසඬසපරිවාරිතො විචරිස්සසි” තිආදිනා නයෙන මරණත්ථාය මරණාතිසංසං
දස්සෙන්නො ව “මරණෙ ගුණං වදෙය්‍ය” ඉච්චෙව වුච්චති.

මරණුපායං දෙසෙය්‍යාති යොජනා. මරණාධිප්පායෙනෙව “සත්ථං වා ආහර,
විසං වා බාද, රජ්ජුයා වා උබ්බන්ධිත්වා කාලඬකරොහී” ති පදභාජනෙ
වුත්තසත්ථහරණාති ව අවුත්තමපි සොබ්හනරකපපාතාදිසු පපතනඤ්චාති එවමාදිකං
මරණුපායං ආවික්ඛෙය්‍ය. “හොති අයමපි” ති පදවිජෙදො, අපිති පුබ්බෙ වුත්තද්වයං
සමුච්චිනොති. ද්වෙධා හින්තසිලා විය අසන්ධෙය්‍යොව සො ඤෙය්‍යොති ද්විධා
හින්තපාසාණො විය භගවතො පටිපත්තිපටිවෙධසාසනද්වයෙන සො පච්චුජ්ජන්තො
අත්තභාවෙ සන්ධාතුමසක්කුණෙය්‍යොවාති ඤාතබ්බොති අත්ථො.

243. ථාවරාදයොති ආදි-සද්දෙන විජ්ජාමයඉද්ධිමයපයොගද්වයං සඬගහිතං.

244. තත්ථානි තෙසු ඡසු පයොගෙසු. සකො හත්ථො සහත්ථො, තෙන නිබ්බත්තො සාහත්ථිකො, පයොගො. ඉධ හත්ථග්ගහණං උපලක්ඛණං, තස්මා හත්ථාදිනා අත්තනො අභිගපච්චඞ්ගෙන නිප්ථාදිතො වධස්පයොගො සාහත්ථිකොති වෙදිතබ්බො.

245. “ත්ථං තං එවං පහරිත්වා මාරෙහි”ති භික්ඛුනො පරස්ස යං ආණාපනං, අයමාණත්තිකො නයොති යොජනා. ආණත්තිකො නයොති ආණත්තියෙව ආණත්තිකො. නෙති පචත්තෙතීති නයො, පයොගස්සෙතං නාමං.

246. දුරන්ති දුරට්ඨං. කායෙන පටිබද්ධෙනාති එත්ථ කායෙකදෙසො හත්ථාදි කායො අවයවෙ සමුදායොපචාරතො “ගාමො දඬිසො”ති යථා. කායපටිබද්ධං වාපාදිකං පටිබද්ධං නාම පුබ්බපදලොපෙන “දෙවදත්තො දත්තො”ති යථා. වා-සද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො, කායෙන වා කායපටිබද්ධෙන වාති වුත්තං හොති, “උසුආදිනිපාතන”න්ති ඉමිනා සම්බන්ධො. විධානං විධි, පයොගොති අත්ථො.

247. අසඤ්චාරිමුපායෙනාති අසඤ්චාරිමෙන නිව්චලෙන උපායෙන. ඔපතන්ති එත්ථානි ඔපාතො, සො ආදි යෙසං අපස්සෙනවිසහෙසජ්ජසංවිධානාදීනං තෙ ඔපාතාදයො, තෙසං විධානං ඔපාතාදිවිධානං, ඔපාතක්ඛණනාදිකිරියා.

248. විජ්ජායාති ආඨබ්බනවෙදාගතමරණමන්තසඬ්ඛාතවිජ්ජාය. ජජ්ජනන්ති යථා පරො න සුඤ්ඤාති, තථා පුනස්පුනං වචනං.

249. මාරණෙ සමත්ථා යා කම්මවිපාකජා ඉද්ධි, අයං ඉද්ධිමයො පයොගො නාමාති සමුදිරිතොති යොජනා. කම්මවිපාකෙ ජාතා කම්මවිපාකජා, ඉද්ධි, යා “නාගානං නාගිද්ධි සුපණ්ණානං සුපණ්ණිද්ධි යක්ඛානං යක්ඛිද්ධි”තිආදිනා (පාරා. අට්ඨ. 2.172) බහුධා අට්ඨකථායං වුත්තා. තත්ථ දිට්ඨදට්ඨචුට්ඨවිසානං නාගානං දිස්වා, ඩංසිත්වා, චුසිත්වා ච පරුපසාතකරණෙ නාගිද්ධි වෙදිතබ්බො. එවං සෙසානම්පි. ඉද්ධියෙව ඉද්ධිමයො, භාවනාමයො ඉද්ධිජ්ජයොගො පනෙත්ථ න ගහෙතබ්බො. වුත්තඤ්ඤෙනං අට්ඨකථායං –

“කෙච්ච පන භාවනාමයිද්ධියාපි පරුපසාතකරණං වදන්ති. සහ පරුපසාතකරණෙන ච ආදිත්තසරුපරි ඛිත්තස්ස උදකසට්ඨස්ස හෙදනං විය ඉද්ධිවිනාසඤ්ච ඉච්ඡන්ති, තං තෙසං ඉච්ඡාමත්තමෙව. කස්මා? යස්මා තං කුසලවෙදනාවිතක්කපරිත්තත්තිකාදීහි න සමෙති. කථං? අයඤ්ඤි භාවනාමයිද්ධි නාම චතුත්ථජ්ඣානමයා කුසලත්තිකෙ කුසලා වෙච අබ්‍යාකතා ච, පාණාතිපාතො අකුසලො. වෙදනාත්තිකෙ අදුක්ඛමසුඛසම්පයුත්තා, පාණාතිපාතො දුක්ඛසම්පයුත්තො. විතක්කත්තිකෙ අවිතක්කඅවිචාරා, පාණාතිපාතො සවිතක්කසවිචාරො. පරිත්තත්තිකෙ මහග්ගතා, පාණාතිපාතො පරිත්තොයෙවා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.172).

250. තත්පාති තෙසු ඡබ්බිධෙසු පයොගෙසු. උද්දෙසොපිති උද්දිසනං උද්දෙසො, තංසහිතො පයොගොපි උද්දෙසොති චුත්තං හොති “කුන්තෙ පවෙසෙහි”ති යථා. එවං චත්තබ්බතාය ච අනුද්දෙසොති තබ්බිපරිතචචනමෙව ඤාපකන්ති වෙදිතබ්බං. එත්ථ එකෙකො උද්දෙසොපි අනුද්දෙසොපි හොතිති තෙසමයං හෙදො පන දුට්ඨො හොතිති පරිදීපිතොති යොජනා. ඉමෙසු ඡසු පයොගෙස්වෙව එකෙකස්සෙව උද්දිස්සානුද්දිස්සකිරියමානතාය දුට්ඨභාවතො තෙසං ද්වාදසවිධො හෙදො පදභාජනෙ ච අට්ඨකථාය ච දීපිතො, තත්ථ විනිච්ඡයමිදාති දස්සයිස්සාමිති අධිප්පායො.

251. බහුසුපිති මනුස්සෙසු බහුසුපි. තෙන කම්මෙනාති පහාරදානසඬ්ඛාතෙන කම්මෙන. බජ්ඣතිති අපායං නෙතුං කම්මපාසෙන කම්මන්තරං නිවාරෙත්වා බජ්ඣතිති අත්ථො.

252. පහාරෙපිති පහරණෙපි. දෙහිතොති මනුස්සවිග්ගහස්ස. තස්සාති පහටස්ස.

253. පහටමත්තෙ වාති පහටක්ඛණෙ වා. පච්ඡාති තප්පච්චයා කාලන්තරෙ වා. උභයථාපි ච මතෙති ද්විත්තං ආකාරානමඤ්ඤතරෙන මතෙපි. හන්තා වධකො. පහටමත්තස්මිත්ති තස්මිං මරණාරහපහාරස්ස උද්ධක්ඛණෙයෙව, මරණතො පුබ්බභාගෙයෙවාති මත්තසද්දෙන දීපෙති. මරණත්ථාය ච අඤ්ඤත්ථාය ච දින්නෙසු අනෙකෙසු පහාරෙසු මරණත්ථාය දින්නප්පහාරෙනෙව යදා කදාචි මරිස්සති, පහාරදානක්ඛණෙයෙව පාරාජිකං හොති. අමරණාධිප්පායෙන දින්නප්පහාරබලෙන වෙ මරෙයා, න හොතිති චුත්තං හොතිති.

254. ද්වෙ පයොගාති උද්දිස්සානුද්දිස්සකිරියාහෙදහින්තා සාහත්ථිකාණත්තිකා ද්වෙ පයොගා.

255. කරණස්සාති කිරියාය. විසෙසොති නානත්තං. ආණත්තිනියාමකාති ආණත්තිං නියාමෙත්ති චචත්ථාපෙත්තිති ආණත්තිනියාමකා.

256. තත්පාති තෙසු ආණත්තිනියාමකෙසු ඡසු ආකාරෙසු. යොබ්බනාදි වාති ආදි-සද්දෙන ථාවරියමන්දබ්බිච්චුද්ධාදිඅචත්ථාවිසෙසො සඬ්ඛහිතො.

257. යං මාතිකාය නිද්දිට්ඨං සත්ථං, තං කතමං?. සත්තමාරණන්ති සත්තෙ මාරෙත්ති එතෙනාති සත්තමාරණං, අසිආදිවධොපකරණං.

258. විජ්ඣනන්ති උසුආදිහි විජ්ඣනං. හෙදනන්ති කකවාදිහි ද්විධාකරණං. ඡෙදනන්ති බග්ගාදිහි ද්විධාකරණං. තාළනන්ති මුග්ගරාදිහි ආසාතනං. එවමාදිවිධොති එවමාදිප්පකාරො. අනෙකොති බහුකො හෙදො. කරණස්ස විසෙසො කිරියාවිසෙසොති අත්ථො.

259-60. “පුරතො පහරිත්වාන මාරෙහි”ති යො භාසිතො ආණාපකෙන, තෙන ආණත්තෙන පච්ඡතො...පෙ.... මාරිතෙති යොජනා. වත්ථාණත්ති විසඬිකෙතාති එත්ථ “යං ‘මාරෙහි’ති...පෙ.... තතො”ති වත්ථුච්චිසඬිකෙතො දස්සිතො. “පුරතො...පෙ.... මාරිතෙ”ති ආණත්තිවිසඬිකෙතො දස්සිතො. මූලට්ඨොති ආණාපකො. මූලන්ති හි පුබ්බකිරියානුරූපං ආණාපනං, තත්ථ ධිතොති මූලට්ඨො.

261. ඉමිනා විසඬිකෙතෙ ආණාපකස්ස අනාපත්තිං දස්සෙත්වා සඬිකෙතෙ අවිරාධිතෙ උභින්නම්පි පාරාජිකං දස්සෙතුමාහ “වත්ථු”න්තිආදි. තං වත්ථුං අවිරජ්ඣිත්වා මාරිතෙ උභයෙසං...පෙ.... උදිරිතො, යථාණත්ති ව මාරිතෙ...පෙ.... උදිරිතොති යොජනා. මාරිතෙ වත්ථුස්මිත්ති සාමත්ථියා ලබ්භති. උභයෙසන්ති ආණාපකආණත්තානං. යථාකාලන්ති ආණාපකස්ස ආණත්තික්ඛණං, ආණත්තස්ස මාරණක්ඛණඤ්ච අනතික්කමිත්වා. ඛන්ධනං ඛන්ධො, කම්මුනා ඛන්ධො කම්මඛන්ධො. අථ වා ඛජ්ඣති එතෙනාති ඛන්ධො, කම්මමෙව ඛන්ධො කම්මඛන්ධො.

264. විසඬිකෙතො නාති විසඬිකෙතො නත්ථි, ද්වින්නම්පි යථාකාලපරිච්ඡේදං කම්මඛන්ධොයෙවාති අත්ථො.

265. සබ්බසොති සබ්බෙසු කාලභෙදෙසු, සබ්බසො වෙදිතබ්බොති වා සම්ඛන්ධො. සබ්බසොති සබ්බජ්ජකාරෙන. විභාවිනාති පණ්ඩිතෙන. සො හි අත්ථං විභාවෙතිති තථා වුත්තො.

266-7-8. “ඉමං ගාමෙ ධීත”න්ති ඉදං තං සඤ්ජානිතුං වුත්තං, න මාරණක්ඛණට්ඨානනියමත්ථායාති “යත්ථ කත්ථවි ධීත”න්ති වත්ථාපි “නත්ථි තස්ස විසඬිකෙතො”ති ආහ. තස්සාති ආණාපකස්ස. “තත්ථා”ති වා පාඨො, තස්සං ආණත්තියන්ති අත්ථො. “ගාමෙයෙව ධීතං වෙරිං මාරෙහි”ති සාවධාරණං ආණත්තො වනෙ වෙ ධීතං මාරෙති වා “වනෙයෙව ධීතං වෙරිං මාරෙහි”ති සාවධාරණං වුත්තො ගාමෙ ධීතං වෙ මාරෙති වාති යොජනා. “හික්ඛුනා සාවධාරණ”න්ති ව පොත්ථකෙසු ලිඛන්ති, තං අග්ගභෙත්වා “වනෙ වා සාවධාරණ”න්ති පාඨොයෙව ගභෙතබ්බො. විගතො සඬිකෙතො ආණත්තිනියාමො එත්ථාති විසඬිකෙතො.

269. සබ්බදෙසෙසුති ගාමවනඅඬිගණගෙහාදීසු සබ්බෙසු යානෙසු. භෙදතොති නානත්තතො.

270. “සත්ථෙත පන මාරෙහි”ති යෙන කෙනවි යො ආණත්තො, තෙන යෙන කෙනවි සත්ථෙත මාරිතෙ විසඬිකෙතො නත්ථිති යොජනා.

271-2. ඉමිනා වාසිනා හීති එත්ථ හීති පදපුරුණෙ. “ඉමිනා අසිනා මාරෙය්‍යා”ති වුත්තො අඤ්ඤෙන අසිනා මාරෙති වා “ත්ථං ඉමස්ස අසිස්ස එතාය ධාරාය මාරය”

ඉති වුත්තො තං වෙරිං සවෙ ඉතරාය ධාරාය මාරෙති වා ථරුනා මාරෙති වා
තුණ්ඛෙන මාරෙති වා, තථා මාරිතෙ විසඬිකෙනොයෙව හොතීති යොජනා. ථරුනාති
බග්ගමුට්ඨිනා. තුණ්ඛෙනාති බග්ගතුණ්ඛෙන. “විසඬිකෙනොවා”ති
සඬිකෙතවිරාධෙනෙව පාරාජිකං න හොතීති දස්සනපදමෙතං.

273. සබ්බාච්ඡාදකජාතිසුති

ඉධාචුත්තකරපාලිකාජුරිකාදිසබ්බපහරණසාමඤ්ඤසු. විසෙසතොති හෙදතො.

274. පරෙතාති භික්ඛුනා. සොති ආණත්තො. නිසිත්තං නං මාරෙති,
විසඬිකෙනො න විජ්ජතීති “ගච්ඡන්තමෙව මාරෙහි”ති සාවධාරණං අචුත්තත්තා
“නිසිත්තොපි සොයෙවා”ති තං මාරෙන්තස්ස විසඬිකෙනො න හොති, අවධාරණං
අන්තරෙත කථනං තං සඤ්ජානාපෙතුං වුවිච්ඡිති ඉරියාපථනියාමකං න හොතීති
අධිප්පායො.

275-6. අසති සාවධාරණෙ විසඬිකෙතාභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි සාවධාරණෙ
ඉරියාපථන්තරෙසු විසඬිකෙතං දස්සෙතුමාහ “නිසිත්තංයෙවා”තිආදි.
“නිසිත්තංයෙව මාරෙහි”ති වුත්තො ගච්ඡන්තං මාරෙති, විසඬිකෙතන්ති ඤාතබ්බං.
“ගච්ඡන්තංයෙව මාරෙහි”ති වුත්තො නිසිත්තං මාරෙති, විසඬිකෙතන්ති
ඤාතබ්බන්ති යොජනා. ඉමමෙව යොජනාක්කමං සන්ධායාහ “යථාක්කම”න්ති.

277. විජ්ඣිත්වාති සරාදිහි විජ්ඣිත්වා.

278. ඡිත්තදිත්වාති අසිආදිහි ඡිත්තදිත්වා. පුන සොති පයොගො.

279. කරණෙසුති විජ්ඣනාදිකිරියාවිසෙසෙසු.

280-1. එත්තාවතා ආණත්තිනියාමකනිද්දෙසං දස්සෙත්වා ඉදානි
දීඝාදිලිඬිගවසෙනාපි සම්භවන්තං විසඬිකෙතං දස්සෙතුමාහ “දීඝ”න්තිආදි.
“දීඝං...පෙ.... පුලං මාරෙහිති අනියමෙත්වා ආණාපෙති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.174)
අට්ඨකථාවචනතො එව-කාරං විනා “දීඝං මාරෙහි”ති අනියමෙත්වා කෙනවි යො
ආණත්තො හොති, සොපි ආණත්තො යං කිඤ්චි තාදිසං සවෙ මාරෙති, නත්ථි තත්ථ
විසඬිකෙනො, උභින්නම්පි පරාජයොති යොජනා. එවං
“රස්ස”න්තිආදිසබ්බපදෙහිපි පච්චෙකං යොජනා කාතබ්බා. අනියමෙත්වාති
විසඬිකෙතාභාවස්ස හෙතුදස්සනං. එවකාරො වාක්‍යාලඬිකාරො. තත්ථාති
ආණත්තිකප්පයොගෙ. “උභින්නම්පි පරාජයො”ති වුත්තත්තා ආණාපකං විනා
අඤ්ඤං යථාචුත්තක්කමණං මනුස්සවිග්ගහං “යං කිඤ්චි තාදිස”න්ති ඉමිනා දස්සෙති.

සවෙ ආණාපකො ආණාපෙත්වා අත්තානමෙව මාරෙති, ආණාපකො දුක්කටං
ආපජ්ජිත්වා මරති, ආණත්තස්ස පාරාජිකං. ආණාපකෙන අත්තානමුද්දිස්ස
ආණත්තියා කතාය ආණත්තො අජානිත්වා තාදිසං අඤ්ඤං මාරෙති, ඔකාසස්ස
අනියම්තත්තා ආණාපකො මුවිච්ඡිති, ඉතරො කම්මුනා බජ්ඣති. යදි “අමුකස්මිං

රත්තිට්ඨානෙ වා දිවාට්ඨානෙ වා නිසින්නං ඊදිසං මාරෙහි” ති ඔකාසං නියමෙන්වා ආණාපෙනි, තත්ථ ආණාපකතො අඤ්ඤස්මිං මාරිතෙ උභින්නම්පි පාරාජිකං. තතො ඛහි මාරිතෙ වධකස්සෙව කම්මබන්ධො. ආණාපකො අත්තානමෙව උද්දිස්ස ආණාපෙනි, ඉතරො ච තමෙව තත්ථ මාරෙති, ආණාපකස්ස දුක්කටං, ආණත්තස්ස පාරාජිකං. සචෙ අඤ්ඤත්ථ මාරෙති, මූලට්ඨො මුච්චති. අජානිත්වා අඤ්ඤං තත්ථ වා අඤ්ඤත්ථ වා මාරෙති, වධකො පාරාජිකං ආපජ්ජති, මූලට්ඨො මුච්චති. ආනන්තරියවත්ථුම්හි ආනන්තරියෙන සද්ධිං යොජෙතබ්බං.

282. යො මනුස්සං කඤ්චි උද්දිස්ස සචෙ ඔපාතං බණ්ණති, තථා ඔපාතං බණ්ණත්තස්ස තස්ස දුක්කටං නාම ආපත්ති හොතිති අප්ඤ්ඤාභාරයොජනා. යොජනා ච නාමෙසා යථාරුතයොජනා, අප්ඤ්ඤාභාරයොජනාති දුට්ඨා. තත්ථ පාඨාගතපදානමෙව යොජනා යථාරුතයොජනා, උනපුරණත්ථමප්ඤ්ඤාභාරපදෙහි සහ පාඨාගතපදානං යොජනා අප්ඤ්ඤාභාරයොජනාති වෙදිතබ්බා. “බණ්ණත්තස්ස ච ඔපාත”න්ති පොත්ථකෙසු පාඨො දිස්සති. “බණ්ණත්තස්ස තථොපාත”න්ති පාඨො සුන්දරො” ති නිස්සන්දෙහෙ වුත්තං. “ආවාටන්ති එතස්ස ‘ඔපාත’න්ති පරියායො” ති ච වුත්තං. තතොපි –

“මනුස්සං කඤ්චි උද්දිස්ස;
 යො චෙ බණ්ණතිවාටකං;
 බණ්ණතො තං තථා තස්ස;
 හොති ආපත්ති දුක්කට”න්ති. –

පාඨො සුන්දරතරො. ජාතපථවිං බණ්ණත්තස්ස පාරාජිකපයොගත්තා පයොගගණනාය දුක්කටං.

283. තත්ථාති තස්මිං ආවාටෙ. තස්සාති පතිතස්ස මනුස්සවිග්ගහස්ස. දුක්ඛස්සුප්පත්තියාති දුක්ඛුප්පත්තිහෙතු. තස්සාති යෙන ආවාටො බතො, තස්ස භික්ඛුනො. පතිත්වා සො චෙ මරති, තස්මිං මතෙ තස්ස භික්ඛුනො පාරාජිකං භවෙති යොජනා.

284. අඤ්ඤස්මින්නි යං සමුද්දිස්ස ආවාටො බතො, තතො අඤ්ඤස්මිං. අනුද්දිස්සකන්ති කිරියාවිසෙසනං, අනුද්දිස්සකං කත්වාති අත්ථො. ඔපාතවිසෙසනං චෙ, “අනුද්දිස්සකො ඔපාතො” ති පදවිජෙදො. “අග්ගමක්ඛායනී” තිආදීසු (සං. නි. 5.139; අ. නි. 4.34; 10.15; ඉතිවු. 90; තෙත්ති. 170) විය ඔ-කාරට්ඨානෙ අ-කාරො, ම-කාරාගමො ච දට්ඨබ්බො, අනොදිස්සකො ඔපාතො බතො හොතිති අත්ථො.

285. “එත්ථ පතිත්වා යො කොචි මරතු” ති අනොදිස්සකො ඔපාතො සචෙ බතො හොති, යත්තකා නිපතිත්වා මරන්ති චෙ, අස්ස තත්තකා දොසා හොන්තිති යොජනා. “යො කොචි” ති ඉමිනා අත්තතො මාතාපිතරො ච සඨගහිතා. දොසාති

කම්මබන්ධදොසා, පාරාජිකං පන එකමෙව. අස්සාති යෙන අනොදිස්ස ඔපාතො බතො, තස්ස.

286. ආනන්තරියවත්ථුස්මිං මනෙති පාඨසෙසො, “තත්ථ පතිත්වා”ති අධිකාරො, අරහන්තෙ, මානරි, පිතරි ච තස්මිං පතිත්වා මනෙ කාලකතෙති අත්ථො. ආනන්තරියකන්ති එත්ථ සකත්ථෙ, කුච්ඡිතෙ, සඤ්ඤායං වා ක-පච්චයො දට්ඨබ්බො. “තථා”ති ඉමිනා “ආනන්තරියවත්ථුස්මි”න්ති ඉමස්මිං සමාසපදෙ අවයවභූතමිපි “වත්ථුස්මි”න්ති ඉදඤ්ච “තත්ථ පතිත්වා මනෙ”ති ඉදඤ්ච ආකඬ්ඨති. ථුල්ලච්චයාදීනං වත්ථුස්මිං තත්ථ පතිත්වා මනෙ ථුල්ලච්චයාදයො හොන්තිති යොජනා. තස්මිං ආවාටෙ පතිත්වා යක්ඛාදීසු මනෙසු, පාරාජිකවත්ථුනො දුක්ඛූප්පත්තියඤ්ච ථුල්ලච්චයං, මනුස්සවිග්ගහෙ මනෙ පාරාජිකං, තිරච්ඡානෙ මනෙ පාචිත්තියන්ති වුත්තං හොති.

287. පාණාතිපාතා ද්වෙති ද්විත්තං මතත්තා ද්වෙ පාණාතිපාතා, එකෙන පාරාජිකං, ඉතරෙන කම්මබන්ධොයෙව. එකොවෙකෙකධංසනෙති මාත්‍ර වා දාරකස්ස වා මරණෙ එකො පාණාතිපාතොව.

288. වොරෙහි අනුබද්ධො එත්ථ ආවාටෙ පතිත්වා මරිස්සති වෙ, ඔපාතබ්බකස්සෙව පාරාජිකං හොති කිරාති යොජනා. කිරාති අනුස්සවනෙ අරුච්ඡුචකං.

289-90. වෙරිනො භික්ඛුනො අඤ්ඤෙ වෙරිපුග්ගලා. තත්ථ තස්මිං ඔපාතෙ සවෙ මනුස්සං පාතෙත්වා මාරෙන්නි, තථා වෙරිනො තත්ථ සයමෙව පතිතං මනුස්සං බහි නිහරිත්වා සවෙ මාරෙන්නි, තත්ථ ඔපපාතිකා මනුස්සා ඔපාතෙ නිබ්බන්තිත්වා තතො නික්ඛන්තුං අසක්කොන්තා මතා වෙ සිද්ධං, සබ්බත්ථ ව යථාචුත්තසබ්බවාරෙසු ඔපාතබ්බකස්සෙව පරාජයොති යොජනා. නිබ්බන්තිත්වා භීති එත්ථ භීති පදපුරණෙ. යත්ථ යත්ථ නිපාතසද්දානං අත්ථො න දස්සිතො, තත්ථ තත්ථ පදපුරණමත්තතා වෙදිතබ්බො.

291. යක්ඛාදයොති ආදි-සද්දෙන තිරච්ඡානානං සඬිගහො. වත්ථුවසාති ථුල්ලච්චයපාචිත්තියානං වත්ථුභූතයක්ඛතිරච්ඡානානං වසා. ථුල්ලච්චයාදයොති ආදි-සද්දෙන පාචිත්තියසඬිගහො.

293. අයං නයොති “අනාපත්ති”ති යථාචුත්තො නයො.

294-5. බජ්ඣන්තිති සවෙ අවස්සං බජ්ඣන්ති. තත්ථාති තස්මිං පාසෙ. “හත්ථනො මුත්තමත්තස්මි”න්ති ඉමිනා පයොගස්ස අත්ථසාධකතං දීපෙති.

296. යං පන උද්දිස්ස පාසො ඔඩ්ඞිතො, තතො අඤ්ඤස්ස බන්ධනෙ තු අනාපත්ති පකාසිතාති යොජනා.

297. මුඛ වාසිති අමුලෙන් වාසි. මුලටියස්සෙව්නි පාසකාරකස්සෙව. කම්මබන්ධොති පාණාතිපාතො. බජ්ඣති එතෙනාති බන්ධො, කම්මමෙව බන්ධො කම්මබන්ධො. පාරාජිකමත්තෙ වත්තබ්බෙපි යාව සො වත්තති, තාව තත්ථ බජ්ඣතිවා මතසත්තෙසු පයමමතස්ස වසෙන පාරාජිකං, අවසෙසානං පාණාතිපාතසංඛිධාතස්ස අකුසලරාසිනො සම්භවතො තං සබ්බං සංඛගහෙත්වා සාමඤ්ඤෙන ද්වයම්පි දස්සෙතුමාහ “කම්මබන්ධො”ති.

298. “සචෙ යෙන ලද්ධො, සො උග්ගලිතං වා පාසං සන්ධිපෙති, තස්ස පස්සෙන වා ගච්ඡන්තෙ දිස්වා වතිං කත්වා සම්මුඛෙ පචෙසෙති, ථද්ධතරං වා පාසයට්ඨිං යපෙති, දළ්භතරං වා පාසරජ්ජුං බන්ධති, ථීරතරං වා බාණුකං ආකොටෙති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.176) අට්ඨකථාගතං විනිවිජයං සංඛගහිතුමාහ “පාසමුග්ගලිතම්පි වා”ති. එත්ථ අවුත්තසමුවිචයත්ථෙත පි-සද්දෙන “සන්ධිපෙති”තිආදිකා “බන්ධති”ති දස්සිතකිරියාවසානා පයොගා දස්සිතා. ථීරං වාසිති එත්ථ අපි-සද්දො අට්ඨකථාය අවසිට්ඨං “බාණුකං ආකොටෙති”ති කිරියං සමුවිචිතොති උභයත්ථපි පකාරන්තරවිකප්පත්ථත්තාති ගහෙතබ්බො. එවන්ති එවං සති. යෙන පාසො ලද්ධො, තෙනාපි එවං පාසෙ කතවිසෙසෙ සතීති වුත්තං හොති. උභින්නන්ති පාසකාරකස්ස ව ඉදාති ලභිත්වා පටිජග්ගන්තස්ස වාති උභයෙසං.

299-300. යොති පාසකාරකො, ලද්ධපාසකොති ඉමෙසං යො කොචි. උග්ගලාපෙත්වාති විසාටෙත්වා, යථා තත්ථ පාණිනො න බජ්ඣන්ති, එවං කත්වාති අත්ථො. තත්ථ වාති පුන සන්ධිපිතෙ පාසෙ ව. කො විමුවිචති? යෙන ලද්ධො, සො.

301-2. ගොපෙත්වාති ගොපනහෙතු මොක්ඛො න හොතීති යොජනා. “සීහං දිස්වා භයං හොති”තිආදීසු විය හෙතුම්හි ත්වා-පච්චයො දට්ඨබ්බො. තමඤ්ඤො...පෙ.... න ව මුවිචතීති එත්ථ න වාති නෙව. නාසෙත්වා සබ්බසො වාති සො යථා යස්ස කස්සපි සත්තස්ස විනාසොපකරණං න හොති, තථා ඡින්දනාදීහි නාසෙත්වා. තං පාසයට්ඨිං. කො විමුවිචති? පාසකාරකො.

303. සුලං රොපෙන්තස්සාති සුලං නිබ්භන්තස්ස. සජ්ජෙන්තස්සාති සන්ධිපෙන්තස්ස.

304. අසඤ්චිච්චාති එත්ථ “කතෙන පයොගෙනා”ති පාඨසෙසො, “මතෙපි අනාපත්ති”ති එතෙහි සම්බන්ධො. “ඉමිනාහං උපක්කමෙන ඉමං මාරස්සාමී”ති අචෙතෙත්වා අපකප්පෙත්වා අවධකචෙතනො භුත්වා කතෙන අඤ්ඤත්ථිකෙනපි උපක්කමෙන පරෙ මතෙපි ආපත්ති නත්ථීති අත්ථො, මුසලුස්සාපනාදිවත්ථුසු (පාරා. 180) විය අයං සත්තොතිසඤ්ඤී භුත්වා “ඉමිනා උපක්කමෙන ඉමං මාරස්සාමී”ති විනික්කමසමුට්ඨාපකචෙතනාසම්පයුත්තවිකප්පරහිතො භුත්වා අඤ්ඤත්ථිකෙන පයොගෙන මනුස්සෙ මතෙපි පාරාජිකං නත්ථීති වුත්තං හොති.

අජානන්තස්සාති “ඉමිනා අයං මරිස්සති” ති අජානන්තස්ස උපක්කමෙන පරෙ මනෙපි අනාපත්ති, විසගතපිණ්ඩපාතවත්ථුමිහි (පාරා. 181) විය “ඉදං කාරණං” න්ති අජානිත්වා කතෙන මනුස්සෙ මනෙපි අනාපත්තිති වුත්තං හොති. “තථා” ති ඉමිනා “අනාපත්ති” ති ආකඛ්ඪති. අමරණවිත්තස්ස අමරණවිජාසහිතවිත්තස්ස උපක්කමෙන පරෙ මනෙපි අනාපත්ති වුද්ධපබ්බජිතාදිවත්ථුසු (පාරා. 180) වියාති අත්ථො. උම්මත්තකාදයො වුත්තසරුපායෙව.

305. “මනුස්සපාණිමිහි” ති ඉමිනා මනුස්සභාවො අභිගභාවෙන දස්සිතො. “සචස්ස විත්තං මරණුපසංහිත” න්ති ඉමිනා මරණුපසංහිතවිත්තතා දස්සිතා.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනියා

විනයවිනිවිජයවණ්ණනාය

තතියපාරාජිකකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

චතුත්ථපාරාජිකකථාවණ්ණනා

306-7. එවං නාතිසඛ්ඛෙපවිත්ථාරනායෙන තතියපාරාජිකවිනිවිජයං දස්සෙත්වා ඉදානි චතුත්ථපාරාජිකවිනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “අසන්ත” න්තිආදි. තත්ථ “අසන්ත” න්ති අපෙක්ඛිත්වා “අත්තනී” ති ව “ඤානාදිහෙද” න්ති අපෙක්ඛිත්වා “උත්තරිමනුස්සධම්ම” න්ති ව “සමුදාවරෙය්‍යා” ති අපෙක්ඛිත්වා “යො හික්ඛු” ති ව සාමත්ථියා ලබ්භතීති අජ්ඣාහරිත්වා “අත්තනි අසන්ත” න්තිආදිනා නායෙන යොජෙතබ්බං.

අත්තනි අසන්තන්ති තස්මිං අත්තභාවෙ අත්තනො සන්තානෙ අනුප්පාදිතතාය අවිජ්ජමානං. අත්තස්සිතමෙව කත්වානි අත්තූපනායිකං කත්වා අත්තනි විජ්ජමානං විය කත්වා තං උපනෙත්වා. භවං අධිට්ඨාය ව චත්තමානන්ති පටිසන්ධිතො පට්ඨාය ව චත්තන්තං භවං විත්තෙන අධිට්ඨහිත්වා තක්කෙත්වා, විත්තෙ යපෙත්වානි වුත්තං හොති. අඤ්ඤාපදෙසඤ්ච විනාති “යො තෙ විහාරෙ වසතීධ හික්ඛු” තිආදිනා නායෙන චක්ඛමානං පරියායකථං යපෙත්වා. අධිමානඤ්ච විනාති අදිට්ඨෙ දිට්ඨසඤ්ඤිතාදිසභාවං අධිගතමානසඛ්ඛාතං “අධිගතඋත්තරිමනුස්සධම්මො අහම්මි” ති අධිමානඤ්ච යපෙත්වා. ඤානාදිහෙදන්ති ඤානාදයො හෙදා විසෙසා යස්ස තං ඤානාදිහෙදං, “උත්තරිමනුස්සධම්මො නාම ඤානං විමොක්ඛො සමාධි සමාපත්ති ඤාණදස්සනං මග්ගභාවනා ඵලසච්ඡි කිරියා කිලෙසජ්ජහානං විනිවරණතා විත්තස්ස සුඤ්ඤාගාරෙ අභිරතී” ති (පාරා. 198, 199) පදභාජනෙ වුත්තං ඤානාදිධම්මවිසෙසන්ති අත්ථො. “උත්තරිමනුස්සධම්මන්ති උත්තරිමනුස්සානං ඤායිතඤ්චෙව අරියානඤ්ච ධම්ම” න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.197) අට්ඨකථාය වුත්තං ඤානලාභීහි චෙව අට්ඨහි අරියපුග්ගලෙහි ව අධිගතත්තා තෙසං සන්තකන්ති සඛ්ඛාං ගතං උත්තරිමනුස්සධම්මං.

විඤ්ඤාත්තිපටේ ධීතස්ස කායෙන වා වාචාය වා යො භික්ඛු සමුදාවරෙය්‍යාති අජ්ඣාහරිත්වා යොජෙතඛිබ්බං. විඤ්ඤාත්තිපටේ ධීතස්සාති ද්වාදසහත්ථබ්බන්තරෙ පදෙසෙ ධීතස්ස “ඉත්ථියා වා පුරිසස්ස වා ගහට්ඨස්ස වා පබ්බජිතස්ස වා”ති (පාරා. 198) පදභාජනෙ චුත්තස්ස යස්ස කස්සවි. කායෙන වාති හත්ථමුද්දාදිවසෙන කායෙන වා. “සික්ඛාපච්චක්ඛානං හත්ථමුද්දාය සීසං න ඔතරති, ඉදං අභුතාරොවනං හත්ථමුද්දායපි ඔතරති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.215) අට්ඨකථායං චුත්තත්තා ඉධ හත්ථමුද්දාදිහත්ථවිකාරො ව අභිගපච්චභිගවොපනඤ්ච “කායෙනා”ති ඉමිනා ගහෙතඛිබ්බං. වාචාය වාති යො සවනුපවාරෙ ධීතො තෙන විඤ්ඤාතුං සක්කුණෙය්‍යෙන යෙන කෙනවි වොහාරෙන වා. යො භික්ඛුති යො උපසම්පන්නො ථෙරො වා නවො වා මජ්ඣිමො වා. සමුදාවරෙය්‍යාති “පයමං ඝානං සමාපජ්ජාමි”ති ආදිවචනජ්ජකාරෙසු යං කඤ්චි පකාරං වදෙය්‍ය. තදත්ථෙති තෙන චුත්තවාක්‍යස්ස අත්ථෙ. ඤාතෙවාති ඤාතෙ ඵලං. මාතුගාමං වා පුරිසං වා යං කිඤ්චි උද්දිස්ස චුත්තෙ, තෙනෙව වා අනුද්දිස්ස චුත්තෙ සවනුපවාරෙ ධීතෙන යෙන කෙනවි මනුස්සභුතෙන වචනසමන්තරමෙව “අයං පයමජ්ඣානලාභී”ති ආදිකෙ යථාචුත්තෙ අත්ථජ්ජකාරෙ ඤාතෙයෙව. “සො”ති අජ්ඣාහරිත්වා “සො පුන රුළුභිභාවෙ අභබ්බො”ති යොජෙතඛිබ්බං, අත්තති අවිජ්ජමානගුණං සන්තං විය කත්වා ඉච්ඡාවාරෙ යත්වා ඵලං කම්මපුග්ගලො සීලෙ පතිට්ඨාය උපරුපරි ලබ්භමානලොකියලොකුත්තරගුණෙහි බුද්ධිසම්බානං සාසනෙ බුද්ධිමධිගන්තුං අනරහොති අත්ථො. කිං වියාති ආහ “යථෙව...පෙ.... රුළුභාවෙ”ති. “යථා”ති ඵලෙන සම්බන්ධො “තථා”ති, යථා තාලො මත්ථකච්ඡින්නො අභබ්බො පුන විරුළුභියා, සොපි පාරාජිකං ආපන්නො තථෙව දට්ඨබ්බොති අත්ථො.

308-9. ඉදානි “ඤාතෙව අභබ්බො”ති ව “අඤ්ඤාපදෙසඤ්ච විනා”ති ව එතස්මිං වාක්‍යද්වයෙ ඛ්‍යතිරෙකත්ථවසෙන සම්භවන්තං ආපත්තිහෙදං දස්සෙතුමාහ “අසන්නමෙවා”ති ආදි.

අනන්තරන්ති “පයමං ඝානං සමාපජ්ජාමි”ති ආදිවචනසමන්තරමෙව. සොති ද්වාදසහත්ථබ්බන්තරෙ යත්වා යෙන තං වචනං සුතං, සො පරො පුග්ගලො. ඡානාති චෙති “අයං පයමජ්ඣානලාභී”ති ආදිවසෙන තෙන චුත්තවචනජ්ජකාරෙන අත්ථං අවිරාධෙත්වා අවිරෙනෙව සවෙ ඡානාතීති අත්ථො. යො පන ඝානාදීනං අත්තනා අලද්ධභාවෙන වා ආගමෙ උග්ගහපරිපූර්ණභාවෙන අපරිචිතත්තා වා ඝානාදිසරූපං අඡානන්නොපි කෙවලං “ඝානං විමොක්ඛො සමාධි සමාපත්ති”ති ආදිවචනානං සුතපුබ්බත්තා තෙන “පයමං ඝානං සමාපජ්ජාමි”ති ආදිවචනෙ චුත්තෙ “ඝානං කිර ඵස සමාපජ්ජති”ති යදි එත්තකමත්ථමිපි ඡානාති, සොපි “ඡානාති”ච චෙව අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 2.215) චුත්තොති ගහෙතඛිබ්බො. චුතො භීති හි-සද්දො අවධාරණෙ, අත්තනා චුත්තෙ තෙන තත්තකෙයෙව ඤාතෙ සො අසන්නගුණදීපකො පාපපුග්ගලො ඵලසම්පත්තිසම්පන්නං ඉමං සාසනාමතමහාපාදපං ආරුය්හාපි ඵලං අපරිභුඤ්ජිත්වා විරාධෙත්වා පතිත්වා මනො නාම හොතීති චුත්තං හොති. ඉමස්සෙවත්ථස්ස “අසන්න”මිච්චාදිනා පයමං.

වුත්තස්සපි බ්‍යතිරෙකත්ථං දස්සෙතුං අනුචාදවසෙන වුත්තත්තා පුනරුත්තිදොසො න භොතිති දට්ඨබ්බං.

ඉදානි තං බ්‍යතිරෙකත්ථං දස්සෙතුමාහ “නො වෙ...පෙ.... භොති”ති. යස්ස සො ආරොචෙති, සො වෙ න ජානාති, අස්ස අසන්තගුණදීපකස්ස මුසාවාදිනො.

“අඤ්ඤාපදෙසඤ්ඤා චිනා”ති ඉමිනා දස්සිතබ්‍යතිරෙකත්ථස්ස භාවාභාවෙ සම්භවත්තං ආපත්තිහෙදං දස්සෙතුමාහ “යො තෙ”තිආදි. යො හික්ඛු තෙ තව ඉධ ඉමස්මිං විහාරෙ වසතිති යොජනා. දීපිතෙති අත්තනො අධිජ්ජායෙ පකාසිතෙ. ජානාති චෙති යො තථා වුත්තවචනං අස්සොසි, සො “එස අඤ්ඤාපදෙසෙන අත්තනො ඤානලාභිතං දීපෙති”ති වා “එසො ඤානලාභී”ති වා වචනසමනන්තරමෙව සචෙ ජානාති. අස්සාති එවං කථිතවචනවතො තස්ස හික්ඛුනො. තං තෙන වුත්තවචනං. දුක්කටමෙව භොති, න පුල්ලච්චයන්ති අත්ථො. අත්තනො ආවාසකාරානං දායකානං අඤ්ඤස්ස පවත්තිං කථෙන්නස්ස විය අත්තනොයෙව අසන්තගුණං සන්තමිව කත්වා කථනාකාරො ඉමාය ගාථාය අත්ථනො වුත්තොති දට්ඨබ්බො.

එත්ථ ව ඤානලාභීති වානි අවුත්තසමුච්චයන්ථෙන ව-සද්දෙන පාළියං (පාරා. 220) ආගතා අවසෙසපරියායවාරා ව සඬිගහිතාති දට්ඨබ්බං. තථා ඤානලාභීති එත්ථ ඤානග්ගහණෙන විමොක්ඛාදීනඤ්ඤා උපලක්ඛිතත්තා ඤානාදිදසවිධඋත්තරිමනුස්සධම්මවිසයපරියායකථං සුතවතා තඬ්ඨණෙ තදත්ථෙ ඤාතෙ පරියායසමුල්ලාපකෙන ආපජ්ජිතබ්බං පුල්ලච්චයඤ්ඤා අවිඤ්ඤාතෙ වා විරෙන විඤ්ඤාතෙ වා ආපජ්ජිතබ්බං දුක්කටඤ්ඤා ඉමාය ගාථාය අත්ථනො දස්සිතමෙවාති දට්ඨබ්බං.

310. එතන්ති යථාවුත්තජ්ජකාරං ඤානාදිහෙදං උත්තරිමනුස්සධම්මං. අධිමානාති “අධිගතොහ”න්ති එවං උජ්ජන්තමානා, අධිකමානාති අත්ථො, “අයං ධම්මො මයා අධිගතො”ති දල්භමුජ්ජන්තො මානො කථෙන්නස්සාති වුත්තං භොති. වුත්තො අනාපත්තින යොති ආපත්තියා අභාවො අනාපත්ති, සා එව න යො නෙතබ්බො බුජ්ඣිතබ්බොති කත්වා, අනාපත්තිති වුත්තං භොති. “අධිමානොනා”ති එවං වුත්තො භගවතාති අත්ථො, “අධිගතධම්මොහ”න්ති අධිමානොන “අහං පයමජ්ඣානලාභී”තිආදීනි වදන්තස්ස අනාපත්තිති වුත්තං භොති.

අයමධිමානො කස්ස භොති, කස්ස න භොතිති වෙ? අරියානං න භොති මග්ගපච්චවෙක්ඛණාදීහි පඤ්චහි පච්චවෙක්ඛණාහි සඤ්ජාතසොමනස්සානං විනිශ්ඡකඬ්ඨත්තා. දුස්සිලස්සාපි න භොති තස්ස අරියගුණාධිගමෙ නිරුජ්ජාහත්තා. සුසිලස්සාපි කම්මට්ඨානානුයොගරහිතස්ස නිද්දාරාමතාදිමනුයුත්තස්ස න භොති විස්සට්ඨභාවනාහි යොගත්තා. සුපරිසුද්ධාය සිලසම්පත්තියා පතිට්ඨාය සමථභාවනාමනුයුත්තස්ස රූපාරූපසමාපත්තියං පත්තාසිනො වා විපස්සනාහියුත්තස්ස සොපක්කිලෙසොදයබ්බයඤ්ඤාණලාභිනො වා උජ්ජජ්ජති. සො

සමථවිපස්සනාභාවනාහි කිලෙසසමුදාවාරස්ස අභාවෙ උප්පන්නෙ තෙ විසෙසභාගිනො හවිතුං අදත්වා ධීතිභාගිනො කත්වා යපෙනීති වෙදිතබ්බො.

පනාති අපි-සද්දත්ථො. “එව”න්ති ඉමිනා “අනාපත්තින යො චුත්තො”ති පච්චාමසති. “අවත්තුකාමස්සා”ති ඉදඤ්ච පාළියං ආගතං
“අනුල්ලපනාධිප්පායස්සා”ති (පාරා. 222, 225) ඉදඤ්ච අනත්ථන්තරං.
අවත්තුකාමස්සාති එවං චුත්තොති යොජනා. කොභඤ්ඤෙන පාපිවිෂාපකතස්ස
“ක්කානාදිනං ලාභිමිහි”ති වදන්තස්ස අප්ඤ්ඤායො උල්ලපනාධිප්පායො නාම, තථා
අනුත්වා සබ්බමචාරිසු අඤ්ඤං ඛ්‍යාකරොත්තස්ස එවමෙව අනාපත්තිභාවො චුත්තො
භගවතාති අත්ථො. ආදිකම්මස්සාපි එවං චුත්තොති යොජනා. “අනාපත්ති
ආදිකම්මස්සා”ති (පාරා. 222) ආදිකම්මස්සාපි අනාපත්තිභාවො චුත්තො
භගවතාති අත්ථො. ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ වග්ගමුදානිරියා භික්ඛු ආදිකම්මිකා.
අවුත්තසමුච්චයත්ථෙත තථා-සද්දෙන ඉධ අවුත්තඋම්මත්තකබ්බත්තවිත්තවෙදනට්ඨා
ගහිතා.

311. පාපිවිෂතාති “එවං මං ජනො සම්භාවෙස්සති”ති ක්කානලාභිනාදිහෙතුකාය
සම්භාවනාය සම්භාවනාතිමිත්තස්ස පච්චයපටිලාභස්ස පත්ථනාසඬ්ඛාතාය පාපිකාය
ලාමිකාය ඉවිෂාය සමන්තාගතභාවො ව. තස්සාති යං ක්කානාදිහෙදහින්තං
උත්තරිමනුස්සධම්මං සමුල්ලපි, තස්ස ධම්මස්ස. අසත්තභාවොති අත්තසත්තානෙ
පච්චුප්පන්නජාතියං අනුප්පාදිතභාවෙන අවිජ්ජමානභාවො. මනුස්සකස්ස
ආරොචනඤ්චොති චුත්තවචනස්ස අත්ථං තඬ්ඬණෙ ජානනකස්ස
මනුස්සජාතිකස්ස “පයමං ක්කානං සමාපජ්ජි”න්තිආදිනා නයෙන සවනුපචාරෙ
යත්වා ආරොචනඤ්ච. නඤ්ඤාපදෙසෙන ආරොචනඤ්චොති සම්බන්ධො. “යො තෙ
විහාරෙ වසති, සො භික්ඛු පයමං ක්කානං සමාපජ්ජි”තිආදිනා (පාරා. 220) නයෙන
පවත්තඅඤ්ඤාපදෙසං විනා උජුකමෙව ආරොචනඤ්ච. තදෙව ඤාණන්ති තදා එව
ඤාණං, අවිරාසිත්වා චුත්තක්ඛණෙයෙව ජානනන්ති අත්ථො. එත්ථාති ඉමස්මිං
චතුත්ථපාරාජිකාපත්තියං. ධීරා විනයධරා.

312. පයමෙ දුතියෙ චන්තෙති මනුස්සවිග්ගහපාරාජිකවජ්ජිතෙ
යථාචුත්තපාරාජිකත්තයෙ. පරියායො න විජ්ජතීති පාරාජිකාපත්තිපථං
පරියායවචනං න ලහති. “න පනෙතරෙ”ති ඉදං එත්ථාපි යොජෙතබ්බං, ඉතරෙ පන
තතියපාරාජිකෙ පරියායො න විජ්ජතීති අත්ථො. “මරණවණ්ණං වා
සංවණ්ණෙය්‍යා”ති (පාරා. 172) ව “අම්භො පුරිස කිං තුය්හිමිනා”තිආදිනා (පාරා.
171) ව “යො එවං මරති, සො ධනං වා ලහති”තිආදිනා (පාරා. 175) ව පරියායෙන
වදන්තස්ස පාරාජිකමෙවොති චුත්තං හොති. ආණත්ති
පාරාජිකහෙතුආණත්තිකප්පයොගො. න පනෙතරෙති පයමචතුත්ථපාරාජිකද්වයෙ
පන පාරාජිකහෙතුභූතා ආණත්ති න ලහතීති අත්ථො.

313. ආදිති පයමපාරාජිකං. එකසමුට්ඨානන්ති එකකාරණං. සමුට්ඨාති ආපත්ති
එතස්මාති සමුට්ඨානං, කාරණං කායාදි. තං පන ඡබ්බිධං කායො, වාචා, කායවාචා,

කායචිත්තං, වාචාචිත්තං, කායවාචාචිත්තන්ති. තෙසං විනිවිජයං උත්තරෙ (උ. වී. 325 ආදයො) යථාගතට්ඨානෙනයෙව ච චණ්ණයිස්සාම. තත්ත්වං එකසමුට්ඨානං එකං කායචිත්තං සමුට්ඨානං එකස්සාති කත්වා. තෙනාහ “දුච්ඡිගං කායචිත්තතො”ති. “තං සමුට්ඨාන”න්ති අප්ප්ඤ්ඤාභාරො. යෙන සමුට්ඨානෙන පට්ඨපාරාජිකාපත්ති උප්පජ්ජති, තං සමුට්ඨානසංඛිධානං කාරණං. අභිගජාතසංඛිධානං කායඤ්ඤ සෙවනචිත්තඤ්ඤවාති ද්වයං අභිගං අවයවං එකස්සාති දුච්ඡිගං, තද්වහසභාවන්ති අත්ථො යථා “දුච්ඡිගං චතුත්ථප්ප්ඤ්ඤාන”න්ති. සෙසාති අවසිට්ඨානි තිණි පාරාජිකානි. තිසමුට්ඨානාති කායචිත්තං, වාචාචිත්තං, කායවාචාචිත්තන්ති තිසමුට්ඨානා තිණි සමුට්ඨානාති එතෙසන්ති කත්වා. තෙසන්ති තෙසං තිණ්ණං සමුට්ඨානානං. අභිගානීති අවයවානි. සත්ත කායො, චිත්තං, වාචා, චිත්තං, කායො, වාචා, චිත්තන්ති, තං සභාවාති චුත්තං හොති.

314. ආදීති මෙට්ඨනධම්මපටිසෙවනචිත්තසම්පයුත්තචේතනාසභාවං පට්ඨපාරාජිකං. සුඛොපෙක්ඛායුතං උදිරිතන්ති යොජනා. ඉට්ඨාලම්ඛණපටිලාභාදිසොමනස්සහෙතුම්හි සති සුඛවේදනාසම්පයුත්තං හොති, තස්මිං අසති උපෙක්ඛාවේදනාය සම්පයුත්තං හොතීති චුත්තන්ති අත්ථො.

තතියං දුක්ඛවේදනන්ති තතියං මනුස්සවිග්ගහපාරාජිකං දොසචිත්තසම්පයුත්තචේතනාසභාවත්තා දුක්ඛවේදනාය සම්පයුත්තන්ති අත්ථො.

දුතියන්ති අදින්නාදානචේතනාලක්ඛණං දුතියපාරාජිකං. ලොහෙන පරසන්තකං චොරිකාය ගණ්හන්තස්ස සොමනස්සසම්පයුත්තං හොති, කොධෙන අභිභූතස්ස විලුම්පිත්වා වා විලුම්පාපෙත්වා වා ගණ්හතො දොමනස්සසම්පයුත්තං හොති, සොමනස්සං, දොමනස්සඤ්ඤා විනා අග්ගහෙතුකාමො විය හුත්වා උදාසීනස්ස ගණ්හතො උපෙක්ඛාසම්පයුත්තං හොතීති “තිවේදනමුදිරිත”න්ති ආහ.

චතුත්ථඤ්ඤවාති උත්තරිමනුස්සධම්මසමුල්ලපනචේතනාලක්ඛණං චතුත්ථපාරාජිකඤ්ඤා. සම්භාවනිච්ඡාය පච්චයාසාය වා තුට්ඨතුට්ඨස්සෙව “අහං පට්ඨං ක්කානං සමාපජ්ජාමි”ති ආදිනා නයෙන අත්තනො උත්තරිමනුස්සධම්මලාභිතං වදන්තස්ස සොමනස්සසම්පයුත්තං හොති, අඤ්ඤපුග්ගලෙසු පටිහතචිත්තස්ස කලහපුරෙක්ඛාරතාය වදනො දොමනස්සසම්පයුත්තං හොති, පච්චයාලාහෙන ජිසව්ජාදිදුක්ඛං සහිතුම්සක්කුණයාතාය උදාසීනස්ස වදනො උපෙක්ඛාසම්පයුත්තං හොතීති “තිවේදනමුදිරිත”න්ති ආහ.

315. අට්ඨ චිත්තානීති ලොහසහගතානි අට්ඨ චිත්තානි ලබ්භරෙති යොජනා, ලබ්භන්තීති අත්ථො, චේතනාසභාවෙන පට්ඨපාරාජිකෙන සම්පයුත්තානීති චුත්තං හොති. එවමුපරිපි. දුච්ඡිගං පටිසසම්පයුත්තානි ද්වෙ චිත්තානි. දස චිත්තානීති ලොහසහගතානි අට්ඨ, ද්වෙ පටිසසම්පයුත්තානීති. ලබ්භරෙති සම්පයුත්තභාවෙන ලබ්භන්ති.

316. තස්මාති යස්මා යථාචුත්තචිත්තෙහි සම්පයුත්තං, තෙන හෙතුනා. ක්‍රියාති කරණෙන ආපජ්ජිතබ්බත්තා කිරියා. චිතික්කමසඤ්ඤාය අභාවෙන මුච්චනතො සඤ්ඤාය විමොක්ඛො එතස්සාති සඤ්ඤාවිමොක්ඛං. ලොකවජ්ජන්ති ලොකෙන අකුසලභාවතො වජ්ජනීයන්ති දීපිතං පකාසිතං.

317. ආපත්තියංයෙවාති එවකාරෙන න සික්ඛාපදෙති දස්සෙති. ඉදං විධානන්ති සමුට්ඨානාදිකං ඉදං යථාචුත්තං විධානං. විභාවිනාති පඤ්ඤවතා විනයධරෙන.

318-9. මුදුපිට්ඨී වාති ලතා විය නමිත්වා කරණං දස්සෙත්වා නච්චිතුං සමවාහිත්වා මුදුකතපිට්ඨිකො ව. ලම්භී වාති පලම්බමානෙන දීඝෙන අඬගජාතෙන යුත්තො. ලම්බනීති ලම්බං, අඬගජාතං, තං යස්ස අත්ථී සො ලම්භී. ඉමෙ ද්වෙපි කාමපරිලාභාතුරභාවෙ සති අත්තනො අඬගජාතං අත්තනො මුඛං, වච්චමග්ගඤ්ච පචෙසෙත්වා චිතික්කමිතුමරහත්තා පාරාජිකාපන්නසදිසත්තා පරිවජ්ජිතා. මුඛග්ගාහීති මුඛෙන ගහණං මුඛග්ගාහො, සො එතස්ස අත්ථීති මුඛග්ගාහී, පරස්ස අඬගජාතං මුඛෙන ගණ්හන්තොති අත්ථො. නිසීදකොති පරස්ස අඬගජාතෙ අත්තනො වච්චමග්ගෙන නිසීදන්තො. ඉමෙ ද්වෙ සහවාසිකානං සීලවිනාසනතො අඤ්ඤෙහි සංවසිතුං අනරහාති පාරාජිකාපන්නසදිසත්තා විවජ්ජිතා. තෙසන්ති අසංවාසනාසාමඤ්ඤෙන චත්තාරො පාරාජිකාපන්නෙ සඬගණ්හාති. “තෙසඤ්ච මග්ගෙනමග්ගපටිපත්තිසාමඤ්ඤෙන පඨමපාරාජිකාපන්නස්සෙව අනුලොමිකාති ගහෙතබ්බා” ඉච්චෙවං නිස්සන්දෙගෙ චුත්තං. ඉමිනා ව අකතචිතික්කමානමපි මුදුපිට්ඨිආදීනං චතුත්තං අනුලොමපාරාජිකභාවො චුත්තොති විඤ්ඤායති.

සමන්තපාසාදිකායං පන –

“අපරානිපි ලම්භී, මුදුපිට්ඨිකො, පරස්ස අඬගජාතං මුඛෙන ගණ්හාති, පරස්ස අඬගජාතෙ අහිනිසීදනීති ඉමෙසං චතුත්තං වසෙන චත්තාරි අනුලොමපාරාජිකානීති වදන්ති. එතානි හි යස්මා උභින්නං රාගවසෙන සදිසභාවුපගතානං ධම්මො ‘මෙචුනධම්මො’ති වුච්චති, තස්මා එතෙන පරියායෙන මෙචුනං ධම්මං අජ්ජට්ඨෙවිත්වායෙව කෙවලං මග්ගෙන මග්ගජ්ජවෙසනවසෙන ආපජ්ජිතබ්බත්තා මෙචුනධම්මපාරාජිකස්ස අනුලොමෙත්තීති ‘අනුලොමපාරාජිකානී’ති වුච්චන්ති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.233) –

චුත්තත්තා ව තබ්බණ්ණනාය ව සාරත්ථදීපනියං –

“ලම්බංදීඝතාය පලම්බමානං අඬගජාතමෙතස්සාති ලම්භී. සො එත්තාවතා න පාරාජිකො, අථ බො යදා අනභිරතියා පිළිතො අත්තනො අඬගජාතං මුඛෙ වා වච්චමග්ගෙ වා පචෙසෙති, තදා පාරාජිකො හොති. මුදුකා පිට්ඨී එතස්සාති මුදුපිට්ඨිකො, කතපරිකම්මාය මුදුකාය පිට්ඨියා සමන්තාගතො. සොපි යදා අනභිරතියා පිළිතො අත්තනො අඬගජාතං අත්තනො මුඛෙ පචෙසෙති තදා පාරාජිකො හොති. පරස්ස අඬගජාතං මුඛෙන

ගණ්භාතීති යො අනභිරතියා පිළිතො පරස්ස සුත්තස්ස වා පමත්තස්ස වා අභිගජානං අත්තනො මුඛෙන ගණ්භාතී. පරස්ස අභිගජානෙ අභිනිසිද්ධතී යො අනභිරතියා පිළිතො පරස්ස අභිගජානං කම්මනියං දිස්වා අත්තනො වච්චමග්ගෙන තස්සුපරි අභිනිසිද්ධි, තං අත්තනො වච්චමග්ගං පවෙසෙතීති අත්ථො. ලම්බිආදයො චත්තාරො කිඤ්චාපි පට්ඨපාරාජිකෙන සඛිගහිතා, යස්මා පන උභින්නං රාගපරිශුද්ධිනසඛිකානෙන පරියායෙන මෙථුනං ධම්මං අප්පට්ඨෙවිතො භොන්ති, තස්මා විසුං වුත්තා’’ති (සාරත්ථ. ටී. 2.233) –

වුත්තත්තා ව කතවීතික්කමායෙවෙන ‘‘පාරාජිකා’’ති ගහෙනබ්බා.

භික්ඛුනීනඤ්ච චත්තාරීති එත්ථ ‘‘අසාධාරණානී’’ති පාට්ඨසෙසො, භික්ඛුහි අසාධාරණානි භික්ඛුනීනමෙව නියතානි උභිගජානුමණ්ඩලිකා, වජ්ජපට්ඨිජාදිකා, උක්ඛිත්තානුවත්තිකා, අට්ඨවත්ථුකානි චත්තාරි පාරාජිකානි ව. විඛින්නා භික්ඛුනී සයන්ති එත්ථ ‘‘තෙසං අනුලොමිකා’’ති ආනෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බං. තෙසං චතුත්තං පාරාජිකානං අනුලොමිකා සයං විඛින්නා භික්ඛුනී වාති යොජනා. චිත්තවසිකා හුත්වා අත්තනා නිවත්ථවිවරමපි හි මාතුගාමානං නිවාසනනීහාරෙන සයමෙව නිවාසෙත්වා ගිහිවෙසං රොචෙත්වා ගහිතමත්තෙ සාසනතො වුතා භික්ඛුනී වාති වුත්තං භොති. එවංකරණෙන ගිහිභාවාපන්නතාසාමඤ්ඤෙන සංවාසාරභා න භොන්තීති ඉමෙසං චතුත්තං පාරාජිකානං අනුලොමිකා ජාතා.

තථාති යථා ඉමෙ දස්සිතා තෙන අසංවාසාරභතාය, භික්ඛුභාවාය අභබ්බතාය ව පාරාජිකාව, තථා එකාදස අභබ්බපුග්ගලාපි භොන්තීති අත්ථො. එකාදසාභබ්බාති මාතුසාතකො, පිතුසාතකො, අරහන්තසාතකො, සඛිසහෙදකො, ලොහිතුප්පාදකො, පණ්ඩකො, තිරව්ජානගතො, උභතොඛ්‍යඤ්ජනකො, ථෙය්‍යසංවාසකො, භික්ඛුනීදුසකො, තිත්ථියපක්කන්තකොති එකාදස. සබ්බෙනෙ චතුච්ඡති එතෙ සබ්බෙ චතුච්ඡති පුග්ගලා සමොධානතො වෙදිතබ්බාති අධිප්පායො.

320. ඉමෙ චතුච්ඡති පාරාජිකා පුග්ගලා සීසවිජිත්තොව ජීවිතුං ඉධ භික්ඛුභාවාය අභබ්බාති වුත්තාති යොජනා.

321. ඉමෙසං එකාදසන්තං අභබ්බතාය හෙතුදස්සන්තත්ථමාහ ‘‘පණ්ඩකො වා’’තිආදි. පණ්ඩකො වාති ආසිත්තපණ්ඩකො, උසුයපණ්ඩකො, පක්ඛපණ්ඩකො, ඔපක්කමිකපණ්ඩකො, නපුංසකපණ්ඩකොති වුත්තො පඤ්චවිධො පණ්ඩකො ව. තිරව්ජානොති තිරියං අඤ්ජති ගච්ජතීති ‘‘තිරව්ජානො’’ති ගහිතො නාගසුපණ්ණාදිකො සබ්බතිරව්ජානායොනිකො ව. යක්ඛාදයො සබ්බෙ අමනුස්සාපි ඉධ තිරව්ජානෙයෙව සඛිගහිතාති වෙදිතබ්බා. උභතොඛ්‍යඤ්ජනොපි වාති ඉත්ථිපුරිසඛ්‍යඤ්ජනසාධකෙහි උභතො කම්මතො ජාතාති ථනාදිකාති ඛ්‍යඤ්ජනාති යස්සාති නිරුත්තො ඉත්ථිඋභතොඛ්‍යඤ්ජනො, පුරිසඋභතොඛ්‍යඤ්ජනොති දුට්ඨො උභතොඛ්‍යඤ්ජනො ව. වත්ථුච්ඡන්තාති තබ්බාවභාවිතාය භික්ඛුභාවො වසති එත්ථාති වත්ථු, පුග්ගලානං භික්ඛුභාවාරභතා, සා පන

පබ්බජ්ජාක්ඛන්ධකාගතසබ්බදොසවිරහිතගුණසම්පයුත්තතා, තං විපන්නං පණ්ඩකභාවාදියොගෙන යෙසං තෙ “චත්ථවිපන්නා”ති ගහෙතබ්බං. හී-සද්දො හෙතුමිහි. යස්මා චත්ථවිපන්නා, තස්මා ඉධ අත්තභාවෙ පබ්බජ්ජාය අභබ්බාති චුත්තං හොති. “අහෙතුපට්ඨන්ධිකා”ති වචනෙන ඉමෙසං විපාකාවරණයුත්තභාවමාහ, ඉමිනා එතෙසං මග්ගාධිගමස්ස වාරිතභාවො දස්සිතොති වෙදිතබ්බං.

322. පඤ්චානන්තරිකාති කම්මාවරණෙන යුත්තතාය
සග්ගමොක්ඛසම්පත්තිතො පරිභායිත්වා මරණානන්තරං අපායපට්ඨන්ධියං නියතා මාතුසාතකාදයො පඤ්චානන්තරිකා ව. ථෙය්‍යසංවාසොපි වාති ලිඛිගත්ථෙනකො, සංවාසත්ථෙනකො, උභයත්ථෙනකොති තිවිධො ථෙය්‍යසංවාසකො ව. දූසකොති පකතත්තාය හික්ඛුනියා මෙථුනං පටිසෙවිත්වා තස්සා දූෂිතත්තා හික්ඛුනිං දූසෙතීති “හික්ඛුනිදූසකො”ති චුත්තො ව. තිත්ථිපක්කන්තකො වාති තිත්ථියානං ලද්ධිං, වෙසඤ්ච රොචෙත්වා තං ගහෙත්වා තෙසමන්තරං පවිට්ඨො ව. ඉති අට්ඨ පන කිරියානට්ඨාති යොජනා. ඉතීති ඉදමත්ථත්තා ඉමෙති චුත්තං හොති. තෙ ඉමෙති සම්බන්ධො. තෙ ඉමෙ අට්ඨ පන මාතුවධාදිකිරියාය ඉහත්තභාවෙ හික්ඛුභාවාය අනරහා හුත්වා නට්ඨාති අත්ථො. එත්තාවතා එකාදසඅභබ්බානං අභබ්බතාය කාරණං දස්සිතං හොති.

323. මයා පාරාජිකානං සාරභූතො යො අයං විනිච්ඡයො චුත්තො, තස්ස විනිච්ඡයස්ස අනුසාරෙන අනුගමනෙන සෙසොපි විනිච්ඡයො බුධෙන පණ්ඩිතෙන අසෙසතොව විඤ්ඤාතුං සක්කාති යොජනා.

324. පටුභාවකරෙ පරමෙ විවිධෙහි නයෙහි යුත්තෙ විනයපිටකෙ පරමත්ථනයං
අභිපත්ථයතා අයං සතතං පරියාපුණ්ණිකබ්බොති යොජනා. තත්ථ විවිධෙහි නානස්පකාරෙහි. නයෙහීති නීයන්ති චුත්තානුසාරෙන උදිරියන්තීති “නයා”ති චුත්තෙහි චක්කපෙය්‍යාලාදීහි නයෙහි. පරමත්ථනයන්ති පරමො ව සො අත්ථො වාති පරමත්ථො, පරමො වා විසෙසෙන නිවිජ්ජිතබ්බො අත්ථො පරමත්ථො, සොයෙව විනිච්ඡයත්ථිකානං බුද්ධියා තෙතබ්බොති පරමත්ථනයො, විනිච්ඡයුපායො නීයති එතෙනාති කත්වා “පරමත්ථනයො”ති වුවචති, තං පරමත්ථනයං. අභිපත්ථයතාති විනයපිටකෙ විනිච්ඡයං වා තදුපායං වා පත්ථයතා, ඉච්ඡන්තෙනාති අත්ථො. “පරියාපුණ්ණිකබ්බො අය”න්ති පදවිෂේදො. ම-කාරො ආගමසන්ධිජො, ඔ-කාරස්ස අ-කාරාදෙසො. පරියාපුණ්ණිකබ්බොති පඨිතබ්බො, සොතබ්බො වින්තෙතබ්බො ධාරෙතබ්බොති චුත්තං හොති. අයන්ති විනයවිනිච්ඡයො.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනියා

විනයවිනිච්ඡයවණ්ණනාය

චතුත්ථපාරාජිකකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සඨසාදිසෙසකථාවණ්ණනා

325. එවං නානානයපටිමණ්ඩිතස්ස පාරාජිකකණ්ඩස්ස විනිවිජයං දස්සෙත්වා ඉදානි තදන්තරමුද්දිට්ඨස්ස තෙරසකණ්ඩස්ස විනිවිජයං දස්සෙතුමාහ
“මොවෙතුකාමතා”තිආදි. මොවෙතුං කාමෙතීති මොවෙතුකාමො, තස්ස භාවො මොවෙතුකාමතා, තාය සම්පයුත්තං චිත්තං මොවෙතුකාමතාචිත්තං. එත්ථ “මොවෙතුකාමතා”ති ඉමිනා එකාදසසු රාගෙසු “මොචනස්සාදො”ති වුත්තං ඉමස්ස සඨසාදිසෙසස්ස මූලකාරණං සුක්කමොචනවිසයං රාගමාහ.

එකාදස රාගා නාම “මොචනස්සාදො, මුච්චනස්සාදො, මුත්තස්සාදො, මෙටුනස්සාදො, එස්සස්සාදො, කණ්ඩුවනස්සාදො, දස්සනස්සාදො, නිසජ්ජස්සාදො, වාචස්සාදො, ගෙහස්සිතපෙමං, වනහඬිගිය”න්ති එවමාගතා. ඉධ මොචනං නාම සම්භවධාතුමොචනං, තදත්ථාය තබ්බිසයරාගසම්පයුත්තවෙදනා මොචනස්සාදො නාම. තෙනාහ අට්ඨකථායං “මොවෙතුං අස්සාදො මොචනස්සාදො”ති. මුච්චමානෙ අස්සාදො මුච්චනස්සාදො, සම්භවධාතූමිහි මුච්චමානෙ තංරාගසම්පයුත්තා වෙදනා මුච්චනස්සාදො නාම. එතෙනෙව නයෙන මුත්තස්සාදාදිවාචස්සාදාවසානෙසු පදෙසු අත්ථක්කමො වෙදිතබ්බො. ඉමෙහි නවහි පදෙහි අස්සාදසීසෙන කුන්තයට්ඨිඤායෙන තංසභවරිතො රාගො දස්සිතො. යථාහ අට්ඨකථායං “නවහි පදෙහි සම්පයුත්තඅස්සාදසීසෙන රාගො වුත්තො”ති.

ගෙහස්සිතපෙමන්ති එත්ථ ගෙහට්ඨා මාතුආදයො ආධෙය්‍යආධාරවොහාරෙන “ගෙහා”ති වුච්චන්ති. “මඤ්චා උක්කුට්ඨිං කරොන්ති”තිආදීසු විය තන්තිස්සිතො සිනෙහපරියායො රාගො “ගෙහස්සිතපෙම”න්ති වුත්තො. ඉමිනා පදෙන රාගස්ස සභාවො සන්දස්සිතො. වනතො හඤ්ජිත්වා ආහනං යං කිඤ්චි ඵලපුප්ඵාදි වනහඬිගියං නාම. ඉධ පන රාගවසෙන පටිබද්ධචිත්තං මාතුගාමෙහි විරහදුක්ඛාපනයනත්ථං (පාරා. අට්ඨ. 2.240) තෙසං යානෙ යපෙත්වා දස්සනචුසනවසෙන චිත්දිතුං රාගීහි ගහෙතබ්බතො තෙහි පිළන්ධිතමාලසහිතං තම්බුලන්ති එවමාදි “වනහඬිගිය”න්ති අධිජ්ජෙනං. ඉමිනා පත්ථිතවිසයගොචරො රාගො තදායත්තවත්ථුවසෙන සන්දස්සිතො. යථාහ අට්ඨකථායං “එකෙන පදෙන සරූපෙනෙව රාගො, එකෙන පදෙන වත්ථුනා වුත්තො. වනහඬිගො හි රාගස්ස වත්ථු, න රාගොයෙවා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.240).

“මොවෙතුකාමතා”ති ඉදමෙව අවත්වා “චිත්ත”න්ති වචනෙන විනික්කමසාධිකාය කායවිඤ්ඤත්තියා සමුට්ඨාපකං රාගසම්පයුත්තං චිත්තවිසෙසං දස්සෙති. තෙන චිත්තෙන සමුට්ඨාපියමානං විඤ්ඤත්තිසඬ්ඛාතං විනික්කමං “වායාමො”ති ඉමිනා දස්සෙති. වායාමො නාම තංචිත්තසම්පයුත්තවීරියං. එත්ථ පන “සෙම්භො ගුළො”තිආදීසු විය ඵලෙ හෙතුපචාරඤායෙන විනික්කමස්ස විසෙසහෙතුභූතවීරියවාචකෙන ව පදෙන විනික්කමොව වුත්තොති දට්ඨබ්බං. අජ්ඣත්තබාහිරවත්ථුසට්ඨනං, ආකාසෙ කට්ඨකම්පනන්ති සුක්කමොචනත්ථො වායාමොති අත්ථො. සුක්කස්ස මොචනං සුක්කමොචනං.

එත්ථ ච සුක්කස්සාති “සුක්කන්ති දස සුක්කානි නීලං පීතකං ලොහිතකං ඔදාතං තක්කවණ්ණං දකවණ්ණං තෙලවණ්ණං බීරවණ්ණං දධිවණ්ණං සජ්ජිවණ්ණං”න්ති (පාරා. 237) පදභාෂනෙ චුත්තානි සත්තානං පිත්තාදිආසයහෙදෙන, පථවිධාතුආදීනං චතුත්තං වා රසසොණිතමංසමෙදඅට්ඨිඅට්ඨිමිඤ්ජානං ඡන්තං දෙහධාතුනං වා හෙදෙන අනෙකධා භින්තෙ දසවිධෙ සුක්කෙ අඤ්ඤතරස්ස සුක්කස්සාති අත්ථො. මොචනං විස්සට්ඨිති පරියායං, පකතියා ධීතසකට්ඨානතො මොචනන්ති අත්ථො. යථාහ පදභාෂනෙ “විස්සට්ඨිති යානතො වාචනා චුච්චති”ති (පාරා. 237). ඉහ “යානං නාම වත්ථිසිසසඬ්ඛාතං මුත්තකරණමූල”න්ති කෙච්. “කට්ඨි”ති අපරෙ. “සකලකායො”ති අඤ්ඤෙ. ඉමෙසං තිණ්ණං වචනෙසු “තතියස්ස භාසිතං සුභාසිත”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.237) අට්ඨකථායං තතියවාදස්ස කතපාසංසත්තා කෙසලොමනබ්දන්තානං මංසවිනිමුත්තට්ඨානඤ්ච මුත්තකරීසබ්බෙසිඬ්ඛාණිකාථද්ධසුක්ඛවම්මඤ්ච වජ්ජෙත්වා අවසෙසං සකලසරීරං කායජ්ජසාදභාවජීවිතින්ද්‍රියඅබ්දධපිත්තානං විය සම්භවධාතුයා ච යානන්ති වෙදිතබ්බං.

“සුක්කමොචන”න්ති ඉමිනාකිං චුත්තං හොතීති? “ආරොග්‍යත්ථාය, සුඛත්ථාය, හෙසජ්ජත්ථාය, දානත්ථාය, පුඤ්ඤත්ථාය, යඤ්ඤත්ථාය, සග්ගත්ථාය, බීජත්ථාය, වීමංසත්ථාය, දවත්ථාය මොචෙතී”ති (පාරා. 237) චුත්තදසවිධඅධිජ්ජායන්තොගධඅඤ්ඤතරඅධිජ්ජායො හුත්වා “රාගූපත්ථම්හෙ, වච්චුපත්ථම්හෙ, පස්සාචුපත්ථම්හෙ, වාතූපත්ථම්හෙ, උච්චාලිඬ්ඛපාණකදට්ඨුපත්ථම්හෙ මොචෙතී”ති (පාරා. 237) චුත්තපඤ්චවිධකාලානමඤ්ඤතරකාලෙ “අජ්ඣත්තරූපෙ, බහිද්ධාරූපෙ, අජ්ඣත්තබහිද්ධාරූපෙ, ආකාසෙ කට්ඨං කම්පෙන්නො මොචෙතී”ති (පාරා. 237) චුත්තචතුරූපායානමඤ්ඤතරෙන උපායෙන යථාචුත්තරාගපිසාවචසෙන විචසො හුත්වා යථාචුත්තනීලාදිදසවිධසම්භවධාතුනමඤ්ඤතරං යථාචුත්තට්ඨානතො බුද්දකමක්ඛිකාය පිචනමත්තම්පි සචෙ මොචෙතීති සඬ්ඛෙපතො ගහෙතබ්බං. එත්ථ ච උච්චාලිඬ්ඛපාණකා නාම ලොමසපාණා, යෙසං ලොමෙ අල්ලිතෙ අඬ්ඛජාතං කම්මනියං හොති.

අඤ්ඤත්‍ර සුපිනන්තෙනාති සුපිනො එව සුපිනන්තො, නිස්සක්කවචනජ්ජසඬ්ඛෙ කරණවචනතො සුපිනන්තාති අත්ථො. සුපිනා නාම “වාතාදිධාතුක්ඛොභවසෙන වා පුබ්බානුභූතඉත්ථීරූපාදිවිසයවසෙන වා ඉට්ඨානිට්ඨදෙවතානුභාවෙන වා පුඤ්ඤෙන පටිලභිතබ්බඅත්ථස්ස, අපුඤ්ඤෙන පත්තබ්බානත්ථස්ස ච පුබ්බනිමිත්තවසෙන වා හොතී”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.237) චුත්තෙසු චතුසු කාරණෙසු එකෙන කාරණෙන කපිනිද්දාය සුපිනෙ දිස්සමානාරම්මණතො යං සුක්කමොචනං හොති, තං අවිසයං සුක්කමොචනං විනාති චුත්තං හොති.

සඬ්ඛාදිසෙසොච සඬ්ඛාදිසෙසකා. සඬ්ඛාදිසෙසං ආපජ්ජිත්වා තතො චුට්ඨාතුකාමස්ස කුලපුත්තස්ස ආදිමිහි පරිවාසදානත්ථං, මජ්ඣෙ ච මූලායපටිකස්සනෙන විනා වා සහ වා මානත්තදානත්ථං, අවසානෙ අබ්භානත්ථඤ්ච

සඬුසො එසිතබ්බොති “සඬුසො ආදිමිහි වෙව සෙසෙ ව ඉව්ඡිතබ්බො අස්සාති සඬුසාදිසෙසො”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.237; කඬබා. අට්ඨ.

සුක්කච්ඡිසට්ඨිසික්ඛාපදවණ්ණනා) වුත්තත්තා සඬුසාදිසෙසා නාම,
සුක්කච්ඡිසට්ඨිසඬුසාදිසෙසාපත්ති හොතීති අත්ථො. යථාහ පදභාජනෙ “සඬුසොව තස්සා ආපත්තියා පරිවාසං දෙති, මූලාය පටිකස්සති, මානත්තං දෙති, අබ්බෙති, න සම්බහුලා, න එකපුග්ගලො, තෙන වුව්වති ‘සඬුසාදිසෙසො’ති. තස්සෙව ආපත්තිනිකායස්ස නාමං නාමකම්මං අධිවචනං, තෙනපි වුව්වති ‘සඬුසාදිසෙසො’ති (පාරා. 237). එත්ථ ව පරිවාසාදිකථා සඬුසාදිසෙසාවසානෙ ආගතට්ඨානෙයෙව ආවි හවිස්සති.

326. එත්තාවතා මූලසික්ඛාපදාගතං අත්තූපක්කමමූලකං ආපත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි ඉමිස්සා සඬුසාදිසෙසාපත්තියා පරුපක්කමෙනපි ආපජ්ජනං දස්සෙතුමාහ “පරෙනා”තිආදි. උපක්කමාපෙත්වාති අඬුගජාතස්ස ගහණං වා සට්ඨනං වා කාරෙත්වා.

327. සඤ්චිච්චාති “උපක්කමාමි මොවෙස්සාමි”ති වෙනෙත්වා පකජ්ජෙත්වා. උපක්කමන්තස්සාති අජ්ඣත්තරුපාදිසු තිසු යත්ථ කත්ථවි සට්ඨෙත්තස්ස. සමුද්දිට්ඨන්ති “වෙනෙති උපක්කමති න වුව්වති, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්සා”ති (පාරා. 262) පදභාජනෙ හගවතා වුත්තත්ති අධිස්සායො.

328. ඉමිස්සං ගාථායං “අත්තනො අඬුගජාතං උපක්කමන්තස්සා”ති ඉමිනා අජ්ඣත්තරුපෙ වා බහිද්ධාරුපෙ වා අජ්ඣත්තබහිද්ධාරුපෙ වා අත්තනො අඬුගජාතං සට්ඨෙත්තස්සාති ඉමස්ස අත්ථස්ස වුත්තත්තා අඬුගජාතසට්ඨනෙන විනාභාවතො ඉමිනා අසඬුගස්හමානස්සාපි ආකාසෙ කට්ඨමිපනෙන සුක්කමොවනෙ සඬුසාදිසෙසස්ස පඨමගාථායං “වායාමො”ති සාමඤ්ඤවචනෙන සඬුගහිතත්තා තං යපෙත්වා “තෙන බො පන සමයෙන අඤ්ඤතරස්ස හික්ඛුනො මොචනාධිස්සායස්ස ආකාසෙ කට්ඨං කම්පෙත්තස්ස අසුචි මුව්චි...පෙ.... අසුචි න මුව්චි. තස්ස කුක්කුච්චං අහොසි...පෙ.... අනාපත්ති හික්ඛු සඬුසාදිසෙසස්ස, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්සා”ති ආකාසෙකට්ඨමිපනවත්ථුමිහි වුත්තත්තා අමුත්තෙ පුල්ලච්චයං සඬුගහෙතුමාහ “සඤ්චිච්චා”තිආදි.

තත්ථ සඤ්චිච්චාති “උපක්කමාමි මොවෙස්සාමි”ති ජානිත්වා සඤ්ජානිත්වාති අත්ථො. “උපක්කමන්තස්සා”ති සාමඤ්ඤතො තං විසෙසෙතුං “ආකාසෙ කම්පනෙනපි”ති ආහ, කට්ඨමිපනෙනාති ගහෙතබ්බං. කථමිදං ලබ්හතීති වෙ? ඉමාය කථාය සඬුගහෙතබ්බවත්ථුමිහි “ආකාසෙ කට්ඨං කම්පෙත්තස්සා”ති (පාරා. 266) පාඨෙ “කට්ඨං කම්පෙත්තස්සා”ති වචනසහවරස්ස “ආකාසෙ”ති වචනස්ස සන්තිධානබලෙන ලබ්හති අත්ථස්සකරණසද්දන්තරසන්තිධානා සද්දානං විසෙසත්ථදීපනතො.

329. වත්ථිත්ති මුත්තවත්ථි, මුත්තකරණස්ස වත්ථිත්ති අත්ථො. කීළාය පුරෙත්වාති ගාමදාරකො විය කීළිතුකාමතාය මුත්තවත්ථි දළ්භං ගහෙත්වා පුරෙත්වාති අත්ථො. යථාහ වත්ථිවත්ථුමිති අට්ඨකථායං “තෙ භික්ඛු වත්ථි දළ්භං ගහෙත්වා පුරෙත්වා පුරෙත්වා විස්සජ්ජෙත්තා ගාමදාරකාවිය පස්සාවමකංසු”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.264). “න වට්ටති”ති සාමඤ්ඤෙන කස්මා වුත්තන්ති? තස්මිං වත්ථුස්මිං වුත්තනයෙන මොවනාධිප්පායෙන දළ්භං ගහෙත්වා පුරෙත්වා පුරෙත්වා විස්සජ්ජෙත්තස්ස සුක්කෙ මුත්තෙ මොවනාධිප්පායො වෙනෙති, උපක්කමති, මුච්චතිති අභිගානං සම්පන්නත්තා සඬ්ඝාදිසෙසස්ස, අමුත්තෙ ථුල්ලව්වයස්ස සම්භවතො උභයසඬ්ගහත්ථමාහ.

330. උපනිජ්ඣායනවත්ථුමිති “න ව භික්ඛවෙ සාරත්තෙන මාතුගාමස්ස අභිගජානං උපනිජ්ඣායිතබ්බං, යො උපනිජ්ඣායෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාරා. 266) පාළියං “මාතුගාමස්සා”ති සාමඤ්ඤෙන වුත්තත්තා “තිස්සන්ත”න්ති වදති. තිස්සන්තං පන ඉත්ථිනන්ති මනුස්සාමනුස්සතිරච්ඡානගතවසෙන තිස්සන්තං ඉත්ථිනං. “අභිගජාන”න්ති විසෙසෙත්වා වුත්තත්තා “නිමිත්ත”න්ති මුත්තකරණමෙව වුච්චති, පටසතෙනාපි පට්ච්ඡාදිතං වා අප්පට්ච්ඡාදිතං වා යොනිමග්ගන්ති අත්ථො. තෙනාහ අට්ඨකථායං “සවෙපි පටසතං නිවත්ථා හොති, පුරතො වා පච්ඡතො වා යත්වා ‘ඉමස්මිං නාම ඔකාසෙ නිමිත්ත’න්ති උපනිජ්ඣායන්තස්ස දුක්කටමෙව. අනිවත්ථානං ගාමදාරිකානං නිමිත්තං උපනිජ්ඣායන්තස්ස පන කිමෙව වත්තබ්බ”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.266). පුරතො වාති එත්ථ “යත්වා”ති පාඨසෙසො.

331. එකෙන...පෙ.... පස්සතො එකං දුක්කටන්ති සම්බන්ධො. “එකෙන පයොගෙන එකං දුක්කට”න්ති වචනතො අනෙකෙහි පයොගෙහි අනෙකානි දුක්කටානිති බ්‍යතිරෙකතො ලබ්භති. යථාහ අට්ඨකථායං “ඉතො චිතො ව චිලොකෙත්වා පුනස්පුනං උපනිජ්ඣායන්තස්ස පයොගෙ පයොගෙ දුක්කට”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.266). ඉමිස්සා අට්ඨකථාය “ඉතො චිතො වා”ති වුත්තත්තා උම්මිලනනිම්මිලනන්ති එත්ථ “විවිධා තං අනොලොකෙත්වා තමෙව ඔලොකෙත්තස්සා”ති ලබ්භති.

332. අමොවනාධිප්පායස්ස මුත්තස්මිං අනාපත්ති පකාසිතාති යොජනා. මොවනාධිප්පායං චිතා හෙසජ්ජකරණත්ථං සුද්ධචිත්තෙන අභිගජාතෙ හෙසජ්ජලෙපං කරොන්තස්ස වා සුද්ධචිත්තෙනෙව උච්චාරපස්සාවාදිං කරොන්තස්ස වා මුත්තෙපි අනාපත්තිති ඉදං “අනාපත්ති සුපිනත්තෙන නමොවනාධිප්පායස්සා”තිආදිනා (පාරා. 263) නයෙන අනාපත්තිවාරෙ වුත්තමෙවාති අත්ථො.

ඉමස්මිං පාඨෙ “අනුපක්කමන්තස්සා”ති අවුත්තෙපි ඉමස්ස පාඨස්ස පුරතො “වෙනෙති න උපක්කමති මුච්චති, අනාපත්ති”ති (පාරා. 262) ව “න වෙනෙති න උපක්කමති මුච්චති, අනාපත්ති”ති (පාරා. 262) ව වචනතො තං සඬ්ගහෙතුමාහ

“අනුපක්කමතොපි ච මුත්තස්මිං අනාපත්ති පකාසිතා”ති. මොවනස්සාදරාගෙන පිළිතො හුත්වා “අහො වත මෙ මුච්චෙය්‍යා”ති චිත්තෙන්වා වා එවරුපමොවනස්සාදරාගපිළාපුබ්බිගමචිත්තෙ අසතිපි කෙවලං. කාමචිතක්කමත්තෙන උපහතො හුත්වා තාදිසඅප්ඤ්ඤාතිකබාහිරවත්ථුසු සට්ඨන්තවසෙන වා ආකාසෙ කට්ඨකම්පනවසෙන වා උපක්කමං අකරොන්තස්ස තාදිසචිත්තාබලෙන වා කාමචිතක්කබලෙන වා සුක්කෙ මුත්තෙපි අනාපත්තිති ඉදං යථාචුත්තපාඨවසෙන පකාසිතන්ති අත්ථො.

සුපිනන්තෙන මුත්තස්මිං, අනාපත්ති පකාසිතාති එත්ථ අන්තසද්දත්ථාභාවතො සුපිනෙති අත්ථො. සුපිනෙ මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවන්තස්ස වා මාතුගාමෙහි කායසංසග්ගං ආපජ්ජන්තස්ස වා සුක්කෙ මුත්තෙපි අවිසයන්තා අනාපත්ති පාළියං “අනාපත්ති භික්ඛු සුපිනන්තො”ති (පාරා. 263) ඉමිනා පකාසිතාති අත්ථො.

එත්ථ යත්වා අට්ඨකථායං “සුපිනෙ පන උප්පන්නාය අස්සාදවෙනනාය සවස්ස විසයො හොති, නිව්චලෙන භවිතබ්බං. න භත්ථෙත නිමිත්තං කිළාපෙතබ්බං. කාසාවපච්චත්ථරණරක්ඛනත්ථං පන භත්ථපුටෙන ගහෙත්වා ජග්ගනත්ථාය උදකට්ඨානං ගන්තුං වට්ටති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.262) චුත්තත්තා අණ්ඩපාලිකා කිකිසකුණා විය, වාලපාලිකා වමරි විය, එකනෙත්තපාලකො පුරිසො විය ව කායජීවිතෙපි අපෙක්ඛං පභාය සීලං රක්ඛිතුකාමෙන සික්ඛාකාමෙන නිබ්බානගාමිනිපටිපත්තිං පුරෙතුකාමෙන කුලපුත්තෙන “අඤ්ඤානු සුපිනන්තා”ති (පාරා. 237) වදනො තථාගතස්ස අධිප්පායානුකූලං අට්ඨකථාතො ඤත්වා අප්පමත්තෙන පටිපජ්ජිතබ්බන්ති අයමත්ථානුසාසනී.

සුක්කවිස්සට්ඨිකථාවණ්ණනා.

333. මනුස්සිත්ථීන්ති මනුස්සජාතිකං ඉත්ථිං, “මාතුගාමො නාම මනුස්සිත්ථි, න යක්ඛි, න පෙතී, න තිරච්ඡානගතා, අන්තමසො තද්වුජාතාපි දාරිකා, පගෙව මහත්තරි”ති (පාරා. 271) පදභාජනෙ චුත්තත්තා තද්වුජාතකුමාරිකාභාවෙනපි යිතං ජීවමානකමනුස්සමාතුගාමන්ති චුත්තං හොති. “මනුස්සිත්ථි”න්ති සාමඤ්ඤවචනෙන ජීවමානකමනුස්සිත්ථීන්ති අයං විසෙසො කුතො ලබ්භතීති? විනීතවත්ථුමිහි (පාරා. 281 ආදයො) මතිත්ථියා කායං චුසන්තස්ස ථුල්ලච්චයවචනතො පාරිසෙසතො ලබ්භති. ආමසන්තොති “භත්ථග්ගාහං වා වෙණ්ග්ගාහං වා අඤ්ඤතරස්ස වා අඤ්ඤතරස්ස වා අභිගස්ස පරාමසන”න්ති (පාරා. 270) චුත්තත්තා භත්ථාදිඅභිගපච්චභිගචුසනාදිනානප්පකාරානං අඤ්ඤතරෙන පකාරෙන ආමසන්තොති අත්ථො. අත්තනො කායෙන ඉත්ථියා කායස්ස සංසග්ගෙ මිස්සිභාවෙ රාගො කායසංසග්ගරාගො. සඬ්ඝාදිසෙසො එතස්ස අත්ථිති සඬ්ඝාදිසෙසිකො, කායසංසග්ගසඬ්ඝාදිසෙසො ආපන්නො හොතීති චුත්තං හොති.

334. කායසංසග්ගරාගෙන ඉත්ථියා අත්තමසො ලොමම්පි අත්තනො සරීරෙ ලොමෙන චුසන්තස්ස භික්ඛුනො සඬ්ඝාදිසෙසාපත්ති හොතිති යොජනා. එත්ථ (පාරා. අට්ඨ. 2.274) “ලොමගණනය සඬ්ඝාදිසෙසා හොත්ති” ති කුරුන්දට්ඨකථාමතස්ස අට්ඨිතත්තා, “කොට්ඨාසගණනය න හොති, ඉත්ථිගණනය හොති” ති මහාඅට්ඨකථාමතස්ස ධීතත්තා සඬ්ඝසන්තකෙ මඤ්චපියෙ පච්චත්ථරණාදිනා කෙනචි අප්පට්ච්ඡාදිතෙ චුසන්තස්ස විය ලොමගණනය අනුත්වා චුට්ඨලොමානං බහුත්තෙපි එකස්මිං පයොගෙ එකා එව ආපත්ති, බහුසු පයොගෙසු පයොගගණනය ආපත්තියො හොත්තිති සන්නිට්ඨානං.

335. ඉත්ථියාති මනුස්සිත්ථියා. සම්චුට්ඨොති හත්ථාදිසරීරාවයවෙ සංසග්ගං සමාපන්නො. සෙවනවෙනනො වායමිත්වා කායසංසග්ගරාගෙන අත්තනො කායං වාලෙන්වාති අත්ථො. සඬ්ඝාදිසෙසකාති එත්ථ සකත්ථෙ තද්ධිතප්පච්චයො. “සඬ්ඝාදිසෙසිකා” ති පන පායො සුන්දරො, සඬ්ඝාදිසෙසස්ස අත්ථිතා විජ්ජමානභාවොති අත්ථො. සඬ්ඝාදිසෙසාපත්තියා සබ්භාවසඬ්ඛාතා අත්ථිතා ඊපච්චයත්ථෙ පුග්ගලෙ සඬ්ඝාදිසෙසිසද්දපවත්තිනිමිත්තං හොතිති භාවපච්චයො තං අත්ථවසෙන ලබ්භති. යථාහු “යස්ස ගුණස්ස හි භාවා දබ්බෙ සද්දසන්නිවෙසො, තද්ධිධානෙ ත්තතාදයො” ති.

336. එකෙන හත්ථෙත ගහෙත්වාති (කඬ්ඛා. අට්ඨ. කායසංසග්ගසික්ඛාපදවණ්ණනා) එත්ථ “කායසංසග්ගරාගෙන” ති ආනෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බං. “මනුස්සිත්ථි” ත්ති අප්ඤ්ඤාභාරො. තං මනුස්සිත්ථිං. තත්ථ තත්ථාති ඉත්ථියා තස්මිං තස්මිං සරීරාවයවෙ. “එකාවාපත්ති” ති පයමං ගහිතහත්ථස්ස අනපනිතත්තා චුත්තං. ගහිතහත්ථං පන මොවෙත්වා පුනස්පුනං චුසන්තස්ස පයොගගණනය ආපත්ති හොතිති ඛයතිරෙකතො ලබ්භති.

337. එකෙන හත්ථෙත අග්ගහෙත්වා සීසතො යාව පාදං, පාදතො යාව සීසඤ්ච කායා හත්ථං අමොවෙත්වා දිවසම්පි තං ඉත්ථිං චුසන්තස්ස එකාවාපත්තිති යොජනා. එත්ථාපි “අමොවෙත්වා” ති ඛයතිරෙකතො මොවෙත්වා චුසන්තස්ස පයොගගණනය අනෙකාපත්තියොති ලබ්භති.

338. එකතො ගහිතපඤ්චඩ්ගුලීනං ගණනය සවෙ ආපත්ති සියා, එකස්ස මාතුගාමස්ස සරීරං රාගවිත්තෙන චුසන්තස්ස ද්වත්තිංසකලාපකොට්ඨාසතො ඛයතිරෙකස්ස සරීරස්සාභාවා ද්වත්තිංසකලාපකොට්ඨාසගණනය ආපත්තියා හවිතබ්බං, තථා අභාවතො ඉදම්පි න හොතිති දස්සනත්ථං “න හි කොට්ඨාසතො සියා” ති ආහ.

340-1. ඉත්ථියා විමතිස්සාපි අත්තනො කායෙන ඉත්ථියා කායං චුසතො තස්ස චුල්ලච්චයං සියා, ඉත්ථියා පණ්ඩකාදිසඤ්ඤිතොපි අත්තනොපි කායෙන ඉත්ථියා කායං චුසතො තස්ස චුල්ලච්චයං සියා. ආදි-සද්දෙන පුරිසතිරච්ඡානගතානං සඬ්ගහො. ඉත්ථියා ඉත්ථිසඤ්ඤිතො අත්තනො කායෙන ඉත්ථියා කායසම්බද්ධං.

ඵසතො තස්ස ඵුල්ලච්චයං සියා. පණ්ඩකෙ පණ්ඩකසඤ්ඤිතො අත්තනො කායෙන පණ්ඩකස්ස කායං ඵසතො තස්ස ඵුල්ලච්චයං සියා. යක්ඛිපෙනිසු යක්ඛිපෙනිසඤ්ඤිතො අත්තනො කායෙන තාසං කායං ඵසතො තස්ස ඵුල්ලච්චයං සියාති යොජනා. එත්ථ “පණ්ඩකග්ගහණෙන උභතොඛාසඤ්ජනකොපි ගය්හති” ති වජිරබුද්ධිටිකායං වුත්තං. “ඉත්ථියා වෙමතිකස්සාපි පණ්ඩකාදිසඤ්ඤිතොපි අත්තනො කායෙන ඉත්ථියා කායසම්බද්ධං ඵසතො තස්ස ඵුල්ලච්චයං සියා” ති න යොජෙතබ්බං. කස්මා? තථා යොජනායං පාළියං දුක්කටං වුත්තං, න ඵුල්ලච්චයන්ති අනිට්ඨප්පසඤ්ඤිතො.

“දුක්කටං කායසංසග්ගෙ, තිරච්ඡානගතිත්ථියා” ති ඉමිනා විනිතවත්ථුමිහි ආගතනායෙ සඤ්ඤිතෙපි තෙනෙව නායෙන පණ්ඩකෙ විමතිඉත්ථියඤ්ඤිතාදිඅඤ්ඤමතිපක්ඛෙ ව පුරිසතිරච්ඡානගතෙසු පුරිසතිරච්ඡානගතසඤ්ඤිවිමතිපණ්ඩකාදිඅඤ්ඤමතිපක්ඛෙ ව ඉති ඉමෙසං තිණ්ණං කායපටිබද්ධාමසනාදිසු ව පදභාජනෙ වුත්තසබ්බදුක්කටාපත්තියො උපලක්ඛිතාති දට්ඨබ්බං.

342. අත්තනො කායෙන පටිබද්ධෙන ඉත්ථියා කායෙන පටිබද්ධං ඵසන්තස්ස හික්ඛුනො පන දුක්කටන්ති යොජනා. එත්ථ පි-සද්දො වුත්තදුක්කටානං සමුච්චයත්ථො. ච-සද්දෙන පන අවුත්තසමුච්චයත්ථොන “නිස්සග්ගියෙන කායං ආමසති. නිස්සග්ගියෙන කායපටිබද්ධං ආමසති. නිස්සග්ගියෙන නිස්සග්ගියං ආමසති, ආපත්ති දුක්කටස්සා” ති (පාරා. 276) පාළියං ආගතදුක්කටානං සඤ්ඤිතො වෙදිතබ්බො.

343-4. න කෙවලං පදභාජනාගතඉත්ථියරිදිකමෙව අනාමාසං, විනිතවත්ථුසු දාරුධිතලිකවත්ථුඅනුලොමතො පොත්ථලිකාදිඉත්ථිරූපකඤ්ච නිස්සග්ගියවාරානුලොමතො අසරීරට්ඨං මාතුගාමෙහි පරිභුත්තවත්ථාහරණාදිඤ්ච විභඤ්ඤාත්තකාදිසු වුත්තනායානුසාරෙන අට්ඨකථාගතං අවසෙසං අනාමාසවත්ථුඤ්ච ආමසන්තස්ස ආපත්තිං සඤ්ඤිතොහෙතුමාහ “ඉත්ථින” තිආදි.

“ඉත්ථිනං ඉත්ථිරූපඤ්චා” ති ඉදං “ඉත්ථිකාය ඉත්ථිධනං (පාරා. 34), සද්ධානං සද්ධාපරායන” තිආදිසු විය ලොකවොහාරවසෙන වුත්තං. ඉත්ථිනං දාරුලොහමයාදිකං ඉත්ථිරූපඤ්චාති යොජනා. ආදි-සද්දෙන හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදතො මත්තිකාය, පිට්ඨෙන වා කතං මාතුගාමරූපං සඤ්ඤිතොහෙති. මාතුගාමරූපං යෙන කෙනවි දින්නං සබ්බරතනමයං විනා අවසෙසං සාදිශිත්වා හින්දිත්වා සමණසාරූප්පපරික්ඛාරං කාරාපෙතුං, අභිසිත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බෙ වා යොජෙතුං වට්ටති.

“වත්ථ” ති ඉමිනා නිවාසනපාරූපනද්වයමිපි සාමඤ්ඤෙන ගහිතං. ඉදඤ්ච මාතුගාමෙන පරිභුඤ්ජිතුං යපිතමිපි අනාමාසමෙව, විවරත්ථාය දින්නං සම්පට්ඨිත්වා ගණ්හිතුං වට්ටති. හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදෙන තිණ්ණවුමබ්බං, අභිගුලියා

පණ්ණාසකමුද්දිකං උපාදාය අලඬිකාරමෙව. එත්ථ ච වාලකෙසවට්ටකෙසෙසු පට්ටෙසනකදන්තසුච්ඡාදි කප්පියහණ්ඩං දියාමානං සමණසාරුප්පපරික්ඛාරත්ථාය ගහෙනබ්බං.

තත්ථජාතඵලං බජ්ජන්ති රුක්ඛෙ යීතං බාදිතබ්බං පනසනාලිකෙරාදිඵලඤ්ච මනුස්සෙහි රාසිකතං පරිභුඤ්ජිතබ්බඵලඤ්ච “මනුස්සෙහි රාසිකතෙසුපි ඵසෙව නයො”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.281) අට්ඨකථායං චුත්තත්තා අනාමාසන්ති උපලක්ඛණතො ඉමීනාව ගහෙනබ්බං. අරඤ්ඤ රුක්ඛතො පතිතං ඵලං “අනුපසම්පන්නස්ස දස්සාමී”ති ගහෙතො වට්ටති. “මුග්ගාදිං තත්ථජාතක”න්ති උපලක්ඛණපදන්තා ගච්ඡතො වියුත්තමිපි ගහෙනබ්බං. මුග්ගාදින්ති එත්ථ “අපරණ්ණ”න්ති පාඨසෙසො.

සබ්බානි ධඤ්ඤානීති “සාලි වීහි යවො කඬගු, කුදුසවරකගොධුමා”ති චුත්තානි සත්ත ධඤ්ඤානී. ඛෙත්තමග්ගෙන ගච්ඡතා සාලිසීසෙ හත්ථෙත අචුසන්තෙන ගන්තබ්බං. සවෙ මග්ගො සම්බාධො හොති, සරීරෙ ධඤ්ඤං චුසන්තෙපි මග්ගත්තා න දොසො. වීරියං, ගෙහඬගණෙ වා ධඤ්ඤෙසු පසාරිතෙසු අපසක්කිත්වා වෙ ගන්තුං න සක්කා, “මග්ගං අධිට්ඨාය ගන්තබ්බං”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.281) අට්ඨකථාවචනතො “ඉමං මග්ගං ගමිස්සාමී”ති ගන්තුං වට්ටති. “කුලගෙහෙ ධඤ්ඤමත්ථකෙ වෙ ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා දින්නං හොති, නිසීදිතුං වට්ටති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.281 අත්ථතො සමානං) අට්ඨකථායං චුත්තං. “ආසනසාලායං ධඤ්ඤෙ විජ්ජකිණ්ණෙ අනුක්කමිත්වා එකමත්තෙ පීඨකං පඤ්ඤාපෙත්වා නිසීදිතබ්බං. සවෙ මනුස්සා තස්මිං ධඤ්ඤමත්ථකෙ ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා දෙන්ති, නිසීදිතුං වට්ටති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.281 අත්ථතො සමානං) අට්ඨකථායං චුත්තත්තා අත්තනා තත්ථ ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා නිසීදිතුං න වට්ටති.

345. ධම්මසඬබාදිං සබ්බං පඤ්චඩගතුරියමිපි වානි සම්බන්ධො. ධම්මසඬබො නාම සද්දකරණසඬබො. ආදි-සද්දෙන වංසසිඬගතාලාදීනං සඬගහො. පඤ්චඩගතුරියන්ති ආතතං, විතතං, ආතතවිතතං, සනං, සුසිරන්ති පඤ්චඩගසඬබාතං තුරියං. තත්ථ ආතතං නාම වම්මපරියොනද්ධෙසු හෙරිආදීසු එකතො ආකඬඪිත්වා ඔනද්ධං එකතලතුරියං. විතතං නාම උභතො ආකඬඪිත්වා ඔනද්ධං උභයතලතුරියං. ආතතවිතතං නාම උභයතො ව මජ්ඣිකා ව සබ්බතො පරියොනන්ධිතං. සනං සම්මාදි. සම්මන්ති තාළං, සණ්ඨාකිඬිකණිආදීනමිපි එත්ථෙව සඬගහො. සුසිරන්ති වංසාදි.

ඉධ (පාරා. අට්ඨ. 2.281) කුරුන්දට්ඨකථායං චුත්තනයෙන හෙරිපොක්ඛරඤ්ච හෙරිතලවම්මඤ්ච වීණා ච වීණාපොක්ඛරවම්මඤ්ච දණ්ඩො ච අනාමාසං. “පුජං කත්වා චෙතියඬගණාදීසු යපිතහෙරියො අවාලෙන්තෙන අවසෙසට්ඨානං සම්මජ්ජිතබ්බං. කච්චරජඬිඬනකාලෙ කච්චරං විය ගහෙත්වා එකස්මිං යානෙ යපෙනබ්බං”න්ති මහාපච්චරියං චුත්තං. තුරියහණ්ඩෙසු යං කිඤ්චි අත්තනො දියමානං තං පරිවත්තෙත්වා කප්පියපරික්ඛාරං ගහෙතො අධිවාසෙතබ්බං. දොණි වා

පොක්කරං වා දන්තකට්ඨනික්ඛිපනත්ථාය, වම්මඤ්ච සත්ථකොසකරණත්ථාය ගහෙනබ්බං.

රතනානි ව සබ්බානීති මුත්තා මණි වෙළුරියො සඬබො සීලා පවාළං රජනං ජාතරූපං ලොහිතඬබො මසාරගල්ලන්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.281) වුත්තානි සබ්බානි රතනානි ව. එත්ථ ව විද්ධා, අවිද්ධා වා සාමුද්දිකාදී සබ්බාපි මුත්තා අනාමාසා. භණ්ඩමූලත්ථඤ්ච ගණ්හිතුං න වට්ටති. අන්තමසො ජාතිඵලිකං උපාදාය නීලපිතාදිභෙදො සබ්බොපි මණි ධොතවිද්ධො අනාමාසො. ආභතාකාරොනෙව ධීතො අවිද්ධාධොතො මණි පත්තාදි භණ්ඩමූලත්ථං අධිවාසෙතුං වට්ටතීති වුත්තං. මහාපච්චරියං පන පටික්ඛිත්තං. පචිත්වා කතො කාවමණියෙවෙකො වට්ටති. වෙළුරියෙ ව මණිසදිසොයෙව විනිවිජයො.

ධමනසඬබො “සබ්බං ධමනසඬබාදි”න්තිආදිගාථාය තුරියෙසු ගහිතො. රතනබවිතො සඬබො අනාමාසො. පාතියසඬබො ධොතොපි අධොතොපි ආමාසො. අවසෙසසඬබො පන අඤ්ජනාදිභෙසජ්ජත්ථං, පත්තාදිභණ්ඩමූලභාවෙන ව අධිවාසෙතුං වට්ටති. සුවණ්ණෙන එකතො විලියාපෙත්වා කතා මුග්ගවණ්ණො සීලා අනාමාසා. සෙසා සීලා බුද්දකනිසානාදිකම්මත්ථං අධිවාසෙතුං වට්ටති. “පවාළං ධොතමධොතඤ්ච විද්ධමවිද්ධඤ්ච සබ්බථා අනාමාසං, නාපි අධිවාසෙතබ්බං”න්ති මහාපච්චරියං වුත්තත්තා පවාළපටිමාවෙතියානි වෙව පොත්ථකෙසු පවෙසෙතබ්බආණියා මූලෙ, අග්ගෙව පවෙසෙතබ්බං පදුමාදිආකාරෙන කතං වට්ටඤ්ච න ගහෙනබ්බං න ඵුසිතබ්බං.

බීජතො පට්ඨාය රජනං, ජාතරූපඤ්ච කතං වා භොතු අකතං වා, සබ්බසො අනාමාසං, න ව සාදිතබ්බං. ඉමිනා කතං පටිමාදිකඤ්ච ආරකුට්ලොභඤ්ච අනාමාසන්ති වක්ඛති. කතාකතසුවණ්ණරජනානං අසාදිශිතබ්බතාය ඉධ අට්ඨකථාය ආගතත්තා උත්තරෙන රාජපුත්තෙන කාරෙත්වා ආභටං සුවණ්ණවෙතියං න වට්ටතීති මහාපදුමත්ථෙරෙන පටික්ඛිත්තන්ති සුවණ්ණපටිමාවෙතියපොත්ථකාවච්ඡාදකමණිපදුමවට්ටාදි යං කිඤ්චි න සාදිතබ්බමෙව, න ව ආමසිතබ්බං. එතෙන කතං සෙනාසනොපකරණං පන පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති. ධම්මමණ්ඩපෙ කතම්පි පටිජග්ගිතුං වට්ටති. ලොහිතවණ්ණො මණි, මසාරගල්ලමණි ව සබ්බථා අනාමාසො, න ව අධිවාසෙතබ්බොති මහාපච්චරියං වුත්තං.

346. සබ්බමාචුඨභණ්ඩන්ති ඛග්ගාදි සබ්බං ආචුධොපකරණං.
පත්තාදිකජ්ජියපරික්ඛාරමූලත්ථාය දීයමානං සත්ථවාණිජාය අකාතබ්බත්තා න ගහෙනබ්බං, “ඉමං ගණ්හථා”ති දින්නං හින්දිත්වා ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං කත්වා “බුරාදිකජ්ජියපරික්ඛාරං කාරෙස්සාමි”ති සාදිතුං වට්ටති. සඬගාමභූමියං මග්ගෙ පතිතඛග්ගාදිං දිස්වා පාසාණෙන හින්දිත්වා “බුරාදිකජ්ජියභණ්ඩානි කාරෙස්සාමි”ති ගණ්හිතුං වට්ටති. උසුසත්තිආදිකං ඵලතො දණ්ඩං අපනෙත්වා කජ්ජියපරික්ඛාරකාරාපනත්ථාය ගහෙනබ්බං.

ජියාති ධනුගුණො. ව-කාරෙන ඉමිස්සා ගාථාය අවුත්තං අඬිකුසනොමරාදිං පරහිං සොපකරණං සඬිගණ්හාති. ධනුදණ්ඩකොති ජියාවිරහිතො ධනුදණ්ඩකො. ඉදං පරහිංසොපකරණහණ්ඩාදිකං විහාරෙ සම්මජ්ජිතබ්බට්ඨානෙ යපිතං වෙ, සාමිකානං වත්වා තෙහි අග්ගහිතං වෙ, අවාලෙන්තෙන සම්මජ්ජිතබ්බං.

ජාලඤ්චාති මච්ඡජාලපක්ඛිජාලාදිජාලඤ්ච. ජාලං දියමානං ඡත්තවෙයනත්ථං, ආසනවෙතියාදිමත්ථකෙ ඛන්ධනාදිපයොජනෙ සති තදත්ථඤ්ච ගහෙනබ්බං. සරවාරණං නාම ඵලකාදිකං අඤ්ඤෙහි අත්තනො විජ්ඣානත්ථාය විස්සට්ඨසරනිවාරණං විනාසනොපරොධකාරණං හොතීති හණ්ඩමුලත්ථං සාදිතුං වට්ටති. “දත්තකට්ඨාධාරඵලකාදි යදිච්ඡිතං කරොමි”ති මුට්ඨිං අපනෙත්වා ගහෙතුං වට්ටති.

347. වෙනියන්ති ඵත්ථ “සුවණ්ණවෙනිය”න්ති ඉදං “සුවණ්ණපට්ඨිමිබ්බාදි”ති අනන්තරං වුත්තත්තා ලබ්හති. සුවණ්ණග්ගහණඤ්චුපලක්ඛණන්ති රජතමයඤ්ච ගහෙනබ්බං. ආරකුටකන්ති සුවණ්ණවණ්ණං ලොභවිසෙසමාහ. “අනාමාස”න්ති ඉදං “අසම්පට්ඨජියං වා”ති ඵතස්ස උපලක්ඛණං.

348. සබ්බං වාදිතමිති සම්බන්ධො. ඔනහිතුන්ති වම්මවරත්තතන්තීහි ඛන්ධිතුං. ඔනහාපෙතුන්ති තථෙව අඤ්ඤෙහි කාරාපෙතුං. වාදාපෙතුන්ති අඤ්ඤෙහි වාදාපෙතුං. වාදෙතුන්ති අත්තනා වාදෙතුං. වාදිතන්ති වාදනීයං යථා “කරණීයං කාරිත”න්ති, වාදනාරහං තුරියහණ්ඩන්ති අත්ථො. ඉදඤ්ච ඔනහනාදිකිරියාය කම්මං.

349. උපහාරං කරිස්සාමාති පුජං කරිස්සාම. ඉති අනුමතිග්ගහණත්ථාය. වත්තබ්බාති තෙ වත්තාරො වත්තබ්බාති යොජනා.

350-1. ධුත්තියා ඉත්ථියාති විපන්නාවාරාය ලොළිත්ථියා. සයං චුසියමානස්සාති හික්ඛුනො පයොගං විනා ඉත්ථියා අත්තනාව චුසියමානස්ස. කායෙන අවායමිත්වාති තස්සා සරීරසම්ඵස්සානුභවනත්ථං අත්තනො කායං අවාලෙන්වා. ඵස්සං පටිච්ඡානකොති ඵස්සං අනුභවන්තස්ස.

අසඤ්චිච්චාති ඵත්ථ “චුසනෙ”ති පාඨසෙසො, “ඉමිනා උපායෙන ඉමං චුසාමි”ති අවෙතෙත්වා. කිං වුත්තං හොති? “ඉමිනා පත්තපට්ඨග්ගහණාදිනා උපායෙන ඵතිස්සා සරීරසම්ඵස්සං අනුභවිස්සාමි”ති අවිත්තෙත්වා පත්තථාලකතට්ඨකපණ්ණපුට්ඨෙසජ්ජාදිං පට්ඨගණ්හාපෙන්තියා හත්ථෙ අත්තනො හත්ථෙන චුසනාදීසු අනාපත්තීති වුත්තං හොති. “අස්සනියා”ති ඉදං පන ඉමිනාව සඬිගහිතත්තා ඉධ විසුං න වුත්තං, මාතුගාමස්ස සරීරෙ චුසනභාවං අජානිත්වා අඤ්ඤවිහිතො හුත්වා සතිං අනුපට්ඨපෙත්වා හත්ථපාදපසාරණාදීසු චුසන්තස්සාති අත්ථො.

අජානන්තස්සාති දාරකාකාරං දාරිකං ‘‘මාතුගාමො’’ති අජානිත්වා කෙනචි කරණියෙන ඵ්ඝන්තස්ස. මොක්ඛාධිප්පායො වානි ‘‘මොක්ඛාධිප්පායො කායෙන වායමති, එස්සං පටිච්ඡානාති, අනාපත්ති. මොක්ඛාධිප්පායො කායෙන වායමති, න ච එස්සං පටිච්ඡානාති, අනාපත්ති. මොක්ඛාධිප්පායො න ච කායෙන වායමති, එස්සං පටිච්ඡානාති, අනාපත්ති. මොක්ඛාධිප්පායො න ච කායෙන වායමති, න ච එස්සං පටිච්ඡානාති, අනාපත්ති’’ති (පාරා. 279) චුත්තමොක්ඛාධිප්පායවතො චතුබ්බිධස්ස පුග්ගලස්සාති චුත්තං හොති. ‘‘අනාපත්ති’’ති ඉමිනා සම්බන්ධො.

ඉමෙසු යො මාතුගාමෙන ආලිඛිතාදිපයොගෙන අජ්ඣොත්ථරයමානො තං අත්තනො සරිරතො අපනෙත්වා මුඤ්චිතුකාමො හත්ථවාලෙන, මුට්ඨිආදීහි වා පටිපණාමනං, පහරණාදිකඤ්ච පයොගං කරොති, අයං පඨමො පුග්ගලො. අත්තානමජ්ඣොත්ථරිතුං ආගච්ඡන්තිං ඉත්ථිං දිස්වා පහරණාකාරාදිසබ්බපයොගං දස්සෙත්වා තාසෙත්වා අත්තනො සරිරං ඵ්ඝිතුං අදෙන්තො දුතියො. ඉත්ථියා අජ්ඣොත්ථරිත්වා ආලිඛිතො වොපනරහිතං මං ‘‘අනත්ථිකො’’ති මන්ත්වා ‘‘සයමෙව පලායිස්සති’’ති, ‘‘අවොපනමෙව මොක්ඛොපායො’’ති ඤත්වා නිච්චලොව හුත්වා එස්සං පටිච්ඡානන්තො තතියො. අත්තානං අජ්ඣොත්ථරිතුමාගච්ඡන්තිං ඉත්ථිං දිස්වා දුතියො විය තාසෙතුං කායජ්ජයොගං අකත්වා ‘‘අගතෙ පාතෙස්සාමි, පහරිත්වා තාසෙස්සාමි’’ති වා චිත්තෙත්වා නිච්චලොව හුත්වා තිට්ඨන්තො චතුත්ථොති වෙදිතබ්බො.

352. පඨමෙනාති එත්ථ ‘‘පාරාජිකෙනා’’ති පාඨසෙසො, කායචිත්තසමුට්ඨානන්ති චුත්තං හොති. ඉධ චිත්තං නාම කායසංසග්ගරාගසම්පයුත්තං චිත්තං, සුක්කචිස්සට්ඨිමිහි මොචෙතුකාමතාය සම්පයුත්තං චිත්තං.

කායසංසග්ගකථාවණ්ණනා.

353-4. දුට්ඨුල්ලවාචස්සාදෙනාති දුට්ඨු කුච්ඡිතභාවං උලති ගච්ඡතිති දුට්ඨුල්ලා, දුට්ඨුල්ලා ච සා වාචා වානි දුට්ඨුල්ලවාචා, වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගෙ මෙට්ඨනධම්මපටිසංයුත්තා වාචා, යථාහ ‘‘දුට්ඨුල්ලා නාම වාචා වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගමෙට්ඨනධම්මපටිසංයුත්තා වාචා’’ති (පාරා. 285), දුට්ඨුල්ලවාචාය අස්සාදො දුට්ඨුල්ලවාචස්සාදො, තථාපචත්තච්චිඤ්ඤත්තිසමුට්ඨාපකචිත්තසම්පයුත්තා චෙතනා, තෙන සම්පයුත්තො රාගො ඉධ සහවරියෙන ‘‘දුට්ඨුල්ලවාචස්සාදො’’ති චුත්තො, තෙන, දුට්ඨුල්ලවාචස්සාදසම්පයුත්තෙන රාගෙනාති අත්ථො. ඉමිනා ‘‘ඛහාසන්තස්සා’’ති වක්ඛමානඛහාසනස්ස හෙතු දස්සිතො.

ඉත්ථියා ඉත්ථිසඤ්ඤිතො හික්ඛුතොති යොජනා. ඉත්ථියා ඉත්ථිසඤ්ඤිතොති ‘‘මාතුගාමො නාම මනුස්සිත්ථි, න යක්ඛි, න පෙතී, න තිරච්ඡානගතා, විඤ්ඤ පටිබලා සුභාසිතදුබ්භාසිතං දුට්ඨුල්ලාදුට්ඨුල්ලං ආජානිතු’’න්ති පදභාජනෙ

නිද්දිට්ඨසරුපාය සුභාසිතදුඛභාසිතං ජානන්තියා මනුස්සිත්ථියා ඉත්ථිසඤ්ඤිතො භික්ඛුනොති අත්ථො. “ද්විත්තං මග්ගාන”න්ති එතස්ස සම්බන්ධිවසෙන “ඉත්ථිසා”ති ඉදං සාම්චසෙන යොජෙනබ්බං, යථාචුත්තසරුපස්ස මාතුගාමස්ස වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගන්ති අත්ථො. වණ්ණාවණ්ණවසෙන වාති “වණ්ණං භණ්ති නාම ද්වෙ මග්ගෙ ථොමෙති වණ්ණෙති පසංසති. අවණ්ණං භණ්ති නාම ද්වෙ මග්ගෙ බ්‍රුංසෙති වම්හෙති ගරහති”ති නිද්දෙසෙ චුත්තනයෙන උභො මග්ගෙ උද්දිස්ස ථොමනගරහණවසෙනාති චුත්තං හොති.

මෙථුනස්ස යාවනාදයො මෙථුනයාවනාදයො, තෙහි මෙථුනයාවනාදීහි, “යාවතිපි ආයාවතිපි පුච්ඡතිපි පටිපුච්ඡතිපි ආචික්ඛතිපි අනුසාසතිපි අක්කොසතිපි”ති (පාරා. 285) උද්දෙසෙ චුත්තමෙථුනයාවනාදිවසෙනාති චුත්තං හොති. ඉමෙහි ද්විති “ඔභාසන්තස්සා”ති චුත්තඔභාසනා දස්සිතා. ඔභාසන්තස්සාති උද්දෙසයන්තස්ස, පකාසෙන්තස්සාති අත්ථො. “විඤ්ඤ”න්ති ඉමිනා ඔභාසනකිරියාය කම්මමාහ, ඉමිනා විසෙසිතබ්බං “මනුස්සිත්ථි”න්ති ඉදං පකරණතො ලබ්භති, යථාදස්සිතපදභාජනාගතසරුපං විඤ්ඤං පටිබලං මනුස්සිත්ථින්ති චුත්තං හොති. අන්තමසො හත්ථමුද්දායපීති ඔභාසනෙ අන්තිමපරිච්ඡෙදදස්සනං. දුට්ඨුල්ලවචනස්සාදභාවෙ සති යො වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගපටිබද්ධං ගුණදොසං වා මෙථුනධම්මයාවනාදිවසෙන වා දුට්ඨුල්ලාදුට්ඨුල්ලං ජානන්ති. මනුස්සිත්ථිං හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදෙන හත්ථමුද්දායපි වදෙය්‍යාති අත්ථො.

ඉමස්මිං ගාථාද්වයෙ දුට්ඨුල්ලවාචස්සාදෙන ඉත්ථිසා ඉත්ථිසඤ්ඤිතො විඤ්ඤං තං ඉත්ථිං ද්විත්තං මග්ගානං වණ්ණවසෙන අන්තමසො හත්ථමුද්දායපි ඔභාසන්තස්ස භික්ඛුනො ගරුකං සියාති එකං වාක්‍යං, තථා “ද්විත්තං මග්ගානං අවණ්ණවසෙනා”ති ඉමිනා ව “මෙථුනයාවනාදීහි”ති ඉමිනා ව යොජනාය වාක්‍යද්වයන්ති එවං යොජනාවසෙන තිණි වාක්‍යාති හොන්ති.

තත්ථ පඨමවාක්‍යෙ වණ්ණවචනෙන සඬග්ගිතං ථොමනාදිකථං කථෙන්නස්ස සඬසාදිසෙසො හොති. “ඉත්ථිලක්ඛණෙන සුභලක්ඛණෙන සමන්තාගතාසි”ති එත්තකමෙව ථොමනත්ථං වදතො සඬසාදිසෙසො න හොති, “තච වච්චමග්ගො ව පස්සාවමග්ගො ව ඊදිසො සුභො සුසණ්ඨානො, තෙන නාම ඊදිසෙන ඉත්ථිලක්ඛණෙන සුභලක්ඛණෙන සමන්තාගතාසි”ති වදන්තස්ස හොති. “වණ්ණෙති, පසංසති”ති පදද්වයඤ්ච “ථොමෙති”ති පදස්ස පරියායො.

දුතියවාක්‍යෙ අවණ්ණපදසඬග්ගිතං බ්‍රුංසනාදිත්තයෙ බ්‍රුංසනං නාම පතොදොපමෙහි ඵරුසවචනෙහි තුදනං. යථාහ අට්ඨකථායං “බ්‍රුංසෙතිති වාචාපතොදෙන සට්ඨෙති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.285). පතුජ්ජතෙනෙනාති “පතොදො”තිඅගච්ඡන්තෙ අස්සාදයො පවත්තෙතුං විජ්ඣනකපාවනදණ්ඩො චුච්චති. වම්භනං නාම අපසාදනං. අපසාදනං නාම ගුණතො පරිභාපනං. යථාහ “වම්හෙතිති අපසාදෙති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.285). ගරහා නාම දොසාරොපනං. යථාහ

“ගරහතීති දොසං දෙති” ති (පාරා. අට්ඨ. 2.285). ඉමං බ්‍රහ්මාදිපටිසංයුත්තවචනං වක්ඛමානෙසු “සිබරණ්ඨිසි, සම්භින්නාසි, උභතොඛ්‍යඤ්ජනාසි” ති ඉමෙසු තීසු පදෙසු අඤ්ඤතරෙන යොජෙත්වා කට්ඨන්තස්සෙව සඬ්ඝාදිසෙසො, න ඉතරස්ස.

තතිශවාකො මෙථුනශාවනාදිවචනෙහි සඬ්ගහිතං ආශාවනාදිං කරොන්තස්සාපි සඬ්ඝාදිසෙසො. “යාවති නාම දෙහි මෙ අරහස් මෙ දාතු” ති ආදිනා (පාරා. 285) නයෙන එකෙකං පදං “දෙහි මෙ මෙථුනං ධම්ම” ති ආදිවසෙන මෙථුනධම්මපදෙන සහ සට්ඨන්තවා මෙථුනධම්මං යාවන්තස්සෙව හොති.

“කදා තෙ මාතා පසිදිස්සති, කදා තෙ පිතා පසිදිස්සති, කදා තෙ දෙවතායො පසිදිස්සති, කදා තෙ සුබ්‍රහ්මා සුලයො සුමුහුත්තො භවිස්සති” ති ආදිආශාවනපදනිද්දෙසෙ එකෙකං පදං තත්ථෙව ඔසානෙ වුත්තෙන “කදා තෙ මෙථුනං ධම්මං ලභිස්සාමි” ති පදෙන සට්ඨන්තවා මෙථුනං යාවන්තස්සෙව හොති.

“කථං ත්වං සාමිකස්ස දෙසි, කථං ජාරස්ස දෙසි” ති (පාරා. 285) පුච්ඡානිද්දෙසවචනෙසු ව අඤ්ඤතරං මෙථුනධම්මපදෙන සට්ඨන්තවා පුච්ඡන්තස්සෙව හොති.

“එවං කිර ත්වං සාමිකස්ස දෙසි, එවං ජාරස්ස දෙසි” ති (පාරා. 285) පටිපුච්ඡානිද්දෙසවචනෙසු අඤ්ඤතරං මෙථුනධම්මපදෙන සට්ඨන්තවා විසෙසෙත්වා පටිපුච්ඡන්තස්සෙව හොති.

“කථං දදමානා සාමිකස්ස පියා හොති” ති පුච්ඡතො මාතුගාමස්ස “එවං දෙහි, එවං දෙන්ති සාමිකස්ස පියා භවිස්සති මනාපා වා” ති ආණත්තිවචනෙ, අනුසාසනිවචනෙ ව එසෙව නයො.

355. අක්කොසනිද්දෙසාගතෙසු “අනිමිත්තාසි නිමිත්තමත්තාසි අලොභිතාසි ධුවලොභිතාසි ධුවචොලාසි පඟ්ගරන්තිසි සිබරණ්ඨිසි ඉත්ථිපණ්ඩකාසි වෙපුරිසිකාසි සම්භින්නාසි උභතොඛ්‍යඤ්ජනාසි” ති එකාදසසු පදෙසු “සිබරණ්ඨිසි සම්භින්නාසි උභතොඛ්‍යඤ්ජනාසි” ති පදත්තයං පච්චෙකං ආපත්තිකරං, ඉමිනා පදත්තයෙන සහ පුබ්බෙ වුත්තානි වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගමෙථුනධම්මපදානි තීණි වානි ඡස්පදානං පච්චෙකං ආපත්තිකරත්තා ඉතො පරානි අනිමිත්තාදීනි අට්ඨ පදානි “අනිමිත්තාසි මෙථුනධම්මං දෙහි” ති ආදිනා නයෙන මෙථුනධම්මපදෙන සහ සට්ඨන්තවා වුත්තානෙව ආපත්තිකරානීති වෙදිතඛ්ඛානි, “මෙථුනශාවනාදීහි” ති එත්ථ ආදි-සද්දසඬ්ගහිතෙසු “අනිමිත්තාසි” ති ආදිසු එකාදසසු අක්කොසපදෙසු අන්තොගධත්තෙපි කෙවලං ආපත්තිකරත්තා ගරුතරං පදත්තයං විසුං සඬ්ගහෙතඛ්ඛන්ති ඤාපෙතුමාහ “සිබරණ්ඨිසි” ති ආදි.

සිබරණ්ඨිසිති එත්ථ “සිබරණ්ඨි අසි” ති පදච්ඡෙදො. “අසි” ති පච්චෙකං යොජෙතඛ්ඛං. තු-සද්දො කෙවලයුත්තමපි ආපත්තිකරං හොතීති විසෙසං ජොතෙති.

කෙවලෙනාපි අක්කොසවවනෙනාති යොජනා. සිබරණ්ඩිති බහි
 නික්කන්තආණ්ඩංසා භවසි. සම්භින්නාසීති මිස්සිභුතවච්චමග්ගපස්සාවමග්ගා.
 උභතොඛ්‍යඤ්ජනාසීති ඉත්ථිතිමිත්තෙන, පුරිසනිමිත්තෙන වාති
 උභතොඛ්‍යඤ්ජනෙහි සමන්තාගතා. “අයං ඉත්ථි, අයං පුරිසො”ති ඛ්‍යඤ්ජයතීති
 ඛ්‍යඤ්ජනං, මුත්තකරණාති. සුඤ්ඤානිසාති එත්ථ “විඤ්ඤාමනුස්සිත්ථියා”ති
 අධිකාරතො ලබ්භති, ඉමිනා අක්කොසිතබ්බවත්ථු දස්සිතං හොති. භාසිතං
 සුඤ්ඤානිසා සුභාසිතදුබ්භාසිතං ජානන්තිසා මනුස්සිත්ථියා විසයෙ
 පවත්තඅක්කොසවවනෙන සඬ්ඝාදිසෙසො හොතීති අත්ථො.

356. පුනප්පුනං ඔභාසන්තස්ස වාචානං ගණනාය ගරුකා සිද්ධන්ති යොජනා.
 එත්ථ “එකං ඉත්ථි”න්ති අජ්ඣාහරිතබ්බං. එකවාචාය ඛහු ඔභාසන්තස්ස ව
 ඉත්ථිතං ගණනාය ගරුකා සිද්ධන්ති යොජනා. එත්ථාපි “ඉත්ථියොපි”ති ලබ්භති.

357. සා වෙ නප්පට්ඨානාතීති එත්ථ “යං සුඤ්ඤානිං මනුස්සිත්ථිං ද්වින්නං
 මග්ගානං වණ්ණාවණ්ණවසෙන ඔභාසති, සා වෙ න පට්ඨානාති”ති සාමත්ථියා
 ලබ්භමානං ආදාය යොජෙතබ්බං. අත්තතො භාසිතං දුට්ඨුල්ලං
 වුත්තසමනන්තරමෙව අත්ථවසෙන සවෙ න ජානාතීති අත්ථො. තස්සාති තස්ස
 දුට්ඨුල්ලභාසිතභික්ඛුස්ස. උබ්භජාණං, අධක්ඛකං වා ආදිස්ස හණනෙ වාපි තස්ස
 ථුල්ලච්චයං සියාති යොජනා. හණනෙති ද්වින්නං මග්ගානං වණ්ණාදිකථනෙ,
 “හණනො”තිපි ලිබන්ති, හණන්තස්ස, හණනහෙතුති අත්ථො. හෙතුමිති
 අයමන්තපච්චයො “අසම්බුධ”න්තිආදීසු (පාරා. අට්ඨ. 1.ගන්ථාරම්භකථා) විය.
 උබ්භජාණන්ති ජාණනො උද්ධං. අක්ඛෙකන්ති අක්ඛකතො හෙට්ඨා.

358. උබ්භක්ඛකන්ති අක්ඛකතො උද්ධං. අධොජාණමණ්ඩලන්ති
 ජාණමණ්ඩලතො අධො. උද්දිසන්ති උද්දිස්ස. “උද්දිස්සබ්භක්ඛං වා තථා,
 අධොජාණමණ්ඩල”න්ති ව ලිබන්ති, සො පාඨො සුන්දරො. වණ්ණාදිහණනෙ
 දුක්ඛටන්ති සම්බන්ධො. “විඤ්ඤාමනුස්සිත්ථියා”ති අධිකාරතො ලබ්භති.
 කායපට්ඨද්ධෙ වණ්ණාදිහණනෙ දුක්ඛටන්ති එත්ථාපි එසෙව නයො.
 වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගා සඬ්ඝාදිසෙසක්ඛෙත්තං, අධක්ඛකං උබ්භජාණමණ්ඩලං
 ථුල්ලච්චයක්ඛෙත්තං, උද්ධක්ඛකං අධොජාණමණ්ඩලං දුක්ඛටක්ඛෙත්තන්ති
 ඉමෙසු තීසු බෙත්තෙසු අක්ඛකඤ්චෙව ජාණමණ්ඩලඤ්ච ථුල්ලච්චයදුක්ඛටානං
 ද්වින්නං අවධිභුතං කත්ථ සඬ්ඝය්හතීති? දුක්ඛටක්ඛෙත්තෙයෙව සඬ්ඝය්හති. යථාහ
 අට්ඨකථායං “අක්ඛකං, පන ජාණමණ්ඩලඤ්ච එත්ථෙව දුක්ඛටක්ඛෙත්තෙ
 සඬ්ඝහං ගච්ඡති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.286).

359. පණ්ඩකෙ යක්ඛිපෙතීසු ද්වින්නං මග්ගානං වණ්ණාදිහණනෙ තස්ස
 හණන්තස්ස ථුල්ලච්චයං හවෙති අධිකාරවසෙන ආගතපදෙහි සහ යොජෙතබ්බං.
 පණ්ඩකාදීසුති ආදි-සද්දෙන යක්ඛිපෙතීනං ගහණං.

360. උභහක්ඛක...පෙ.... අයං නයොති “පණ්ඩකාදීසු”ති ඉමිනා යොජෙතඛබ්බං. අයං නයොති “දුක්ඛට්ඨෙව හොති”ති වුත්තො නයො. සබ්බත්ථාති සඨසාදිසෙසපුල්ලච්චයදුක්ඛට්ඨකඛන්තවසෙන සබ්බෙසු ඛන්තෙසු.

361. අත්ථපුරෙක්ඛාරො හුත්වා ඕභාසතොපි අනාපත්තීති යොජනා. මාතුගාමානං “අනිමිත්තාසී”තිආදීසු පදෙසු අත්ථකථනං පුරෙක්ඛත්වා “අනිමිත්තාසී”තිආදිපදං භණන්තස්ස වා මාතුගාමෙහි සහ අට්ඨකථං සජ්ඣායන්තානං වා අනාපත්තීති අත්ථො. ධම්මපුරෙක්ඛාරො හුත්වා ඕභාසතො අනාපත්තීති යොජනා. පාළිධම්මං වාචෙන්තස්ස වා තාසං සුණන්තීනං සජ්ඣායනං වා පුරෙක්ඛත්වා “අනිමිත්තාසී”තිආදීසු පදෙසු යං කිඤ්චි පබ්බජිතස්ස වා ඉතරස්ස වා මාතුගාමස්ස කථෙන්තස්ස අනාපත්තීති. පුරෙක්ඛත්වානුසාසනීන්ති “ඉදානි අනිමිත්තාසී...පෙ.... උභතොඛ්‍යඤ්ජනාසී, අප්පමාදං දානි කරෙය්‍යාසී, යථා ආයතිමිපි ඵවරූපා නාහොසී”ති අනුසාසනීං පුරෙක්ඛත්වා.

362. උම්මත්තකාදීනන්ති පිත්තුම්මත්තකයක්ඛුම්මත්තකවසෙන ද්වින්නං උම්මත්තකානඤ්ච ආදි-සද්දසඬගහිතස්ස ඉමස්මිං ආදිකම්මිකස්ස උදායිත්ථෙරස්ස ව අනාපත්තීති වුත්තං හොති. “ඉදං සික්ඛාපදං තිසමුට්ඨානං කායචිත්තතො ව වාචාචිත්තතො ව කායවාචාචිත්තතො ව සමුට්ඨාති. කිරියං, සඤ්ඤාචිමොක්ඛං, සචිත්තකං, ලොකවජ්ජං, කායකම්මං, වචිකම්මං, අකුසලචිත්ත”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.287) අට්ඨකථායං වුත්තපකිණ්ණකච්චිච්ඡයං දස්සෙති “සමුට්ඨානාදයො...පෙ.... තුල්‍යාවා”ති. වෙදනාය අදින්නාදානෙන අසමත්තා “වෙදනෙත්ථ ද්විධා මතා”ති ආහ, සුඛොපෙක්ඛාවෙදනාවසෙන ද්විධා මතාති අත්ථො.

දුට්ඨුල්ලවාචාකථාවණ්ණනා.

363. කාමපාරිවරියායාති මෙථුනධම්මසඬබානෙන කාමෙන පාරිවරියාය, මෙථුනධම්මෙන පාරිවරියායාති අත්ථො. අථ වා කාමිනා පත්ථිතාති කාමා, මෙථුනරාගවසෙන පත්ථිතාති අත්ථො, කාමා ව සා පාරිවරියා වාති කාමපාරිවරියා, තස්සා කාමපාරිවරියායාතිපි ගහෙතඛබ්බං, මෙථුනරාගචිත්තෙන අභිපත්ථිතපාරිවරියායාතිඅත්ථො. “වණ්ණං භාසතො”ති ඉමිනා සම්බන්ධො, “ඵතදග්ගං භගිනි පාරිවරියානං යා මාදිසං සීලවත්තං කල්‍යාණධම්මං බ්‍රහ්මචාරිං එතෙන ධම්මෙන පරිවරෙය්‍යා”ති අත්තනො මෙථුනධම්මෙන පාරිවරියාය ගුණං ආනිසංසං කථෙන්තස්සාති වුත්තං හොති. තස්මිංයෙව ඛණෙනි තස්මිං භණිතක්ඛණෙයෙව. සා වෙ ජානාතීති යං උද්දිස්ස අභාසී, සවෙ සා වචනසමනන්තරමෙව ජානාති.

364. සා මනුස්සිත්ථි නො ජානාති වෙ, තස්ස පුල්ලච්චයන්ති සම්බන්ධො. යක්ඛිපෙතිදෙවීසු ජානන්තිසු, පණ්ඩකෙ ව ජානන්තෙ අත්තකාමපාරිවරියාය වණ්ණං භාසතො තස්ස භික්ඛුනො පුල්ලච්චයං හොතීති යොජනා. සෙසෙති

පුරිසතිරච්ඡානගතවිසයෙ, යක්ඛිආදීනං අජානනවිසයෙ ව අත්තකාමපාරිවරියාය වණ්ණං භාසතො තස්ස ආපත්ති දුක්කටං හොතීති යොජනා.

365. විවරාදීහිති විවරපිණ්ඩපාතාදීහි. වත්ථුකාමෙහිති තණ්හාය වත්ථුභාවෙන වත්ථු ව කාමිතත්තා කාමාති ව සඬ්ඛාතෙහි පච්චයෙහි.

366. රාගො එව රාගතා. “රාගිතා”ති වා පායො, රාගො අස්ස අත්ථිති රාගී, තස්ස භාවො රාගිතා, අත්තකාමපාරිවරියාය රාගොති අත්ථො. ඔභාසොති අත්තකාමපාරිවරියාය ගුණහණනං. තෙන රාගෙනාති කාමපාරිවරියාය රාගෙන. බණ්ණ තස්මිත්ති හණිතක්ඛණ්ණ. විජානනත්ති යං මනුස්සිත්ථිං උද්දිස්ස අත්තකාමපාරිවරියාය වණ්ණං හණති, තාය තස්ස වචනත්ථස්ස විජානනත්ති වුත්තං හොති.

367. පඤ්චඩගානීති මනුස්සිත්ථිතා, තංසඤ්ඤිතා, පාරිවරියාය රාගිතා, තෙන රාගෙන ඔභාසනං, බණ්ණ තස්මිං විජානනත්ති ඉමානි එත්ථ අත්තකාමපාරිවරියසික්ඛාපදෙ පඤ්ච අඩ්ගානි, පඤ්ච ආපත්තිකාරණානීති අත්ථො. අස්සාති අත්තකාමපාරිවරියසික්ඛාපදස්ස.

අත්තකාමපාරිවරියකථාවණ්ණනා.

368. “පටිග්ගණ්හානී”තිආදිකිරියාත්තයොපාදානසාමත්ථියෙන තික්ඛත්තුං පටිපාදනකං “යො හික්ඛු”ති ව “ගරු හොතී”ති පදසාමත්ථියෙන “තස්සා”ති ව උඛ්භමානත්තා තිව්ඨෙහි සහ “යො හික්ඛු පුරිසස්ස සන්දෙසං පටිග්ගණ්හානි, විමංසති පච්චාහරති චෙ, තස්ස ගරු හොතී”ති එකං වාක්‍යං හොතී. එවං “ඉත්ථියාපි වා”ති ඉමිනා යොජනායපි එකං වාක්‍යං හොතීති ඉමිස්සා ගාථාය වාක්‍යද්වයං යුජ්ජති.

ඉධ සන්දෙසක්කමඤ්ච යොජනාක්කමඤ්ච ජානනත්ථං පඨමං තාව ඉත්ථිනඤ්ච හරියානඤ්ච පභෙදො ව සරුපඤ්ච විභාවියති – තෙසු ඉත්ථියො දසවිධා හොන්ති. යථාහ පදභාජනෙ “දස ඉත්ථියො මාතුරක්ඛිතා පිතුරක්ඛිතා මාතාපිතුරක්ඛිතා භාතුරක්ඛිතා හගිනිරක්ඛිතා ඤාතිරක්ඛිතා ගොත්තරක්ඛිතා ධම්මරක්ඛිතා සාරක්ඛා සපරිදණ්ඩා”ති. හරියා ව දසවිධා හොන්ති. යථාහ පදභාජනෙ “දස හරියායො ධනක්කිතා ඡන්දවාසිනී හොගවාසිනී ඔදපත්තකිනී ඔහටචුම්ඛටා දාසී ව හරියා ව කම්මකාරී ව හරියා ව ධජාහටා මුහුත්තිකා”ති (පාරා. 303). ඉමාසං පභෙදො ව සරුපානි ව සඬ්ඛෙපතො එවං වෙදිතඛිබානි –

පුරිසෙහි සහ යථා සංවාසං න කරොති, එවං මාතරා රක්ඛිතා මාතුරක්ඛිතා. යථාහ “මාතුරක්ඛිතා නාම මාතා රක්ඛති ගොපෙති ඉස්සරියං කාරෙති වසං වත්තෙති”ති. පිතුරක්ඛිතාදීසුපි එසෙව නයො. තත්ථ යස්මිං කොණ්ඩඤ්ඤාදිගොත්තෙ ජාතා, තස්මිංයෙව ගොත්තෙ ජාතෙහි රක්ඛිතා ගොත්තරක්ඛිතා. යථාහ “ගොත්තරක්ඛිතා නාම සගොත්තා රක්ඛන්ති”තිආදි. එකං

සත්ථාරං උද්දිස්ස පබ්බජිතෙහි වා එකගණපරියාපන්නෙහි වා රක්ඛිතා
 ධම්මරක්ඛිතා නාම. යථාහ “ධම්මරක්ඛිතා නාම සහධම්මිකා රක්ඛන්ති” තිආදි
 (පාරා. 304). සාරක්ඛා නාම “ගබ්භෙපි පරිග්ගහිතා හොති ‘මය්හං එසා’ ති
 අන්තමසො මාලාගුළපරික්ඛිත්තාපි” ති පාළියං. වුත්තසරුපා. සපරිදණ්ඩා නාම
 “කෙහිවි දණ්ඩො යපිතො හොති ‘යො ඉත්ථන්තාමං ඉත්ථිං ගච්ඡති, තස්ස
 එත්තකො දණ්ඩො’ ති වුත්තසරුපාති අයං දසන්නං ඉත්ථිනං සරුපසඬ්ඛෙපො.
 ඉමාසු දසසු සාරක්ඛසපරිදණ්ඩානං ද්වින්නං පරපුරිසසෙවායං මිච්ඡාවාරො හොති,
 ඉතරාසං න හොති. ඉමා දසපි පඤ්චසිලං රක්ඛන්තෙහි අගමනියා.

දසසු හරියාසු “ධනක්කිතා නාම ධනෙන කිණ්ණිවා වාසෙති” ති වුත්තත්තා
 හරියභාවාය අප්පකං වා බහුං වා ධනං දත්වා ගහිතා ධනක්කිතා නාම. “ඡන්දවාසිනී
 නාම පියො පියං වාසෙති” ති වුත්තත්තා අත්තරුචියා සංවසිතෙන පුරිසෙන
 සම්පට්ඨිතා ඡන්දවාසිනී නාම. “භොගවාසිනී නාම භොගං දත්වා වාසෙති” ති
 වුත්තත්තා උදුක්ඛලමුසලාදිගෙහොපකරණං ලභිත්වා හරියභාවං ගච්ඡන්ති
 ජනපදිත්ථි භොගවාසිනී නාම. “පටවාසිනී නාම පටං දත්වා වාසෙති” ති වුත්තත්තා
 නිවාසනමත්තං වා පාරුපනමත්තං වා ලද්ධා හරියභාවං ගච්ඡන්ති දලිද්දිත්ථි
 පටවාසිනී නාම. ඔදපත්තකිනී නාම “උදකපත්තං ආමසිත්වා වාසෙති” ති (පාරා.
 304) වුත්තත්තා “ඉදං උදකං විය සංසට්ඨා අභෙජ්ජා භොවා” ති වත්වා එකස්මිං
 උදකපත්තෙ පුරිසෙන සද්ධිං හත්ථං ඔතාරෙත්වා හරියභාවං නීතො මාතුගාමො
 වුව්වති. “ඔහටචුම්බටා නාම චුම්බටං ඔරොපෙත්වා වාසෙති” ති (පාරා. 304)
 වුත්තත්තා සීසතො චුම්බටං ඔරොපෙත්වා හරියභාවමුපනීතා කට්ඨහාරිකාදිඉත්ථි
 ඔහටචුම්බටා නාම. දාසී ච හරියා ච නාම “දාසී වෙව හොති හරියා වා” ති (පාරා.
 304) වුත්තත්තා හරියං කත්වා වාසිතා “තස්සෙව දාසී ච හරියා වා” ති වුත්තා.
 කම්මකාරී ච හරියා ච නාම “කම්මකාරී වෙව හොති හරියා වා” ති (පාරා. 304)
 වුත්තත්තා පධානිත්ථිනිරපෙක්ඛෙන කුටුම්භකිච්චං කාරෙත්වා හරියභාවං නීතා
 හරියා කතකම්මා “කම්මකාරී ච හරියා වා” ති වුත්තා. “ධජාහටා නාම කරමරානීතා
 වුව්වති” ති (පාරා. 304) වුත්තත්තා ධජං උස්සාපෙත්වා ගච්ඡන්තියා මහාසෙනාය
 සද්ධිං ගන්ත්වා පරවිසයං විලුම්පන්නෙන පච්ඡින්නිත්වා ආනෙත්වා
 හරියභාවමුපනීතා ඉත්ථි ධජාහටා නාම. “මුහුත්තිකා නාම තඬ්ඛණිකා වුව්වති” ති
 (පාරා. 304) වුත්තත්තා අවිරකාලං සංවාසත්ථාය ගහිතා ඉත්ථි මුහුත්තිකා නාමාති
 අයං දසන්නං හරියානං සරුපසඬ්ඛෙපො. යථාවුත්තාසු දසසු ඉත්ථිසු අඤ්ඤතරං
 දසන්නං හරියානං අඤ්ඤතරට්ඨානෙ යපනත්ථමධිජ්ජෙතභාවං වත්තුං පුරිසෙන
 “ගච්ඡ හන්තෙ ඉත්ථන්තාමං මාතුරක්ඛිතං බුහි ‘භොහි කිර ඉත්ථන්තාමස්ස හරියා
 ධනක්කිතා’ ති” ආදිනා නයෙන දින්නසන්දෙසං “සාධු උපාසකා” තිආදිනා නයෙන
 වච්චෙදං කත්වා වා සීසකම්පනාදිවසෙන වා පටිග්ගණ්හාතිති ආහ “පටිග්ගණ්හාති
 සන්දෙසං පුරිසස්සා” ති.

එත්ථ පුරිසස්සාති උපලක්ඛණත්තා “පුරිසස්ස මාතා හික්ඛුං පහිණති” තිආදිනා
 (පාරා. 321) නයෙන පාළියං. වුත්තපුරිසස්ස මාතාපිතුආදයො ච ගහෙතඛිබ්බා.
 වීමංසනීති එවං පටිග්ගහිතසාසනං තස්සායෙව එකංසෙන අවිරාධෙත්වා වදන්තස්ස

මාතෘපිතුරාදීනමඤ්ඤතරස්ස වා ආරොවෙනිති අත්ථො. එත්ථාපි වීමංසනීති උපලක්ඛණත්තා “පටිග්ගණ්හාති අන්තෙවාසිං වීමංසාපෙත්වා අත්තනා පච්චාහරති, ආපත්ති සඬ්ඝාදිසෙසස්සා”ති (පාරා. 338) චුත්තත්තා වීමංසාපෙතීතිපි ගහෙනබ්බං. පච්චාහරතීති තථා ආහටං සාසනං සුත්වා තස්සා ඉත්ථියා සම්පට්ච්ඡිතෙ ව අසම්පට්ච්ඡිතෙ ව ලජ්ජාය තුණ්හිභුතාය ව තං පවත්තිං පච්චාහරිත්වා ආචික්ඛතීති චුත්තං හොති. ඉධාපි පච්චාහරතීති උපලක්ඛණත්තා “පටිග්ගණ්හාති වීමංසනී අන්තෙවාසිං පච්චාහරාපෙති, ආපත්ති සඬ්ඝාදිසෙසස්සා”ති (පාරා. 338) චුත්තත්තා පච්චාහරාපෙතීති ව ගහෙනබ්බං.

“ඉත්ථියාපි වා”ති ඉමිනා යොජෙත්වා ගහිතදුතියවාකොස ව එවමෙව අත්ථො වත්තබ්බො. තත්ථ සන්දෙසක්කමො පන “මාතුරක්ඛිතා භික්ඛුං පහිණති ‘ගච්ඡ හන්තෙ ඉත්ථන්තාමං බුහි ‘හොමි ඉත්ථන්තාමස්ස හරියා ධනක්කිතා’ති’ ආදිපාළිනයෙන (පාරා. 330) දට්ඨබ්බො. එත්ථාපි “වීමංසාපෙති පච්චාහරාපෙති”ති ඉදඤ්ච චුත්තනායෙනෙව ගහෙනබ්බං. ඉමිනා නියාමෙන දසන්තං ඉත්ථිනං නාමං විසුං විසුං වත්වා දසන්තං හරියානං අඤ්ඤතරත්ථාය දියමානසන්දෙසක්කමො යොජෙතබ්බො. ඉධාපි ඉත්ථියාපි වාති උපලක්ඛණත්තා “මාතුරක්ඛිතාය මාතා භික්ඛුං පහිණති ‘ගච්ඡ හන්තෙ ඉත්ථන්තාමං බුහි ‘හොතු ඉත්ථන්තාමස්ස හරියා ධනක්කිතා’ති ආදිපාළිවසෙන (පාරා. 324) ඉත්ථියා මාතුපිතුරාදීනඤ්ච සන්දෙසක්කමො යොජෙතබ්බො.

370. තං පවත්තිං. සඤ්චරිත්තා සඤ්චරණහෙතු. න මුච්චතීති ඉත්ථිපුරිසානං අත්තරෙ සාසනං පටිග්ගහෙත්වා සඤ්චරණහෙතු ආපජ්ජිතබ්බසඬ්ඝාදිසෙසතො න මුච්චතීති අත්ථො.

371. අඤ්ඤං වාති මාතෘපිතුරක්ඛිතාදීසු අඤ්ඤතරං වා. “භාසතො”ති ලිඛන්ති. “පෙසිතො”ති ඉමිනා විරුද්ධත්තා තං පභාය “භාසනී”ති පාඨො ගහෙනබ්බො. පාඨසෙසො වා කාතබ්බො. “යො අඤ්ඤං භාසනි වෙ, තස්ස භාසතොති යොජනා”ති නිස්සන්දෙහෙ චුත්තං. “මාතරා රක්ඛිතං ඉත්ථිං ‘ගච්ඡ බුහි’ති යො පෙසිතො හොති, තස්ස පිතුරක්ඛිතං වා අඤ්ඤං වා භාසතො විසඬ්ඝකෙතොවා”ති, “මාතරා...පෙ.... බුහි’ති පෙසිතො හුත්වා පිතුරක්ඛිතං වා අඤ්ඤං වා භාසතො විසඬ්ඝකෙතොවා”ති යොජනා යුත්තතරාති අමිභාකං ඛන්ති.

372. පටිග්ගණ්හනතාදීහිති පටිග්ගණ්හනමෙව පටිග්ගණ්හනතා. ආදි-සද්දෙන වීමංසනපච්චාහරණාති ගහිතාති. සඤ්චරිත්තෙති සඤ්චරණෙ. සමාපන්නෙති ගතෙ සති. ගරුකාපත්තිමාදිසෙති එත්ථ “තස්සා”ති සෙසො. ආදිසෙති කට්ඨයා.

373. ද්විහි පුල්ලච්චයං චුත්තත්ති එත්ථ ද්විහි ද්විහි අඬ්ගෙහි සඤ්චරිත්තෙ සමාපන්නෙ පුල්ලච්චයං චුත්තත්ති ගහෙනබ්බං. “පටිග්ගණ්හාති වීමංසනී න පච්චාහරති, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්ස. පටිග්ගණ්හාති න වීමංසනී පච්චාහරති, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්ස. න පටිග්ගණ්හාති වීමංසනී පච්චාහරති, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්සා”ති

(පාරා. 338) ද්විති ද්විති අභිගෙහි පුල්ලව්වයං වුත්තන්ති අත්ථො. පණ්ඩකාදීසුති පණ්ඩකයක්ඛිපෙතිසු. තිහිපි අභිගෙහි සඤ්චරිත්තෙ සමාපන්නෙ පුල්ලව්වයං වුත්තන්ති යොජනා.

එකෙනෙවාති එකෙනෙව අභිගෙන. සබ්බත්ථාති මාතුරක්ඛිතාදීසු සබ්බමාතුරාමෙසු ව චිතීතවත්ථුමිහි “තෙන ඛො පන සමයෙන අඤ්ඤතරො පුරිසො අඤ්ඤතරං හික්ඛුං ආණාපෙසි ‘ගච්ඡ හන්තෙ ඉත්ථන්තාමං ඉත්ථී වීමංසා’ ති. සො ගන්ත්වා මනුස්සෙ පුච්ඡ ‘කහං ඉත්ථන්තාමා’ ති. සුත්තා හන්තෙති...පෙ.... මතා හන්තෙති. නික්ඛන්තා හන්තෙති. අනිත්ථී හන්තෙති. ඉත්ථීපණ්ඩකා හන්තෙති. තස්ස කුක්කුච්චං අහොසි. අනාපත්ති හික්ඛු සඨසාදිසෙසස්ස, ආපත්ති දුක්කටස්සා” ති (පාරා. 341) ආගතාසු සුත්තාදීසු පඤ්චසු ව.

374. අනාපත්ති පකාසිතාති වෙතියාදීසු කත්තබ්බං නිස්සාය ඉත්ථීයා පුරිසස්ස, පුරිසෙන ව ඉත්ථීයා දින්නසාසනං පටිග්ගහෙත්වා වීමංසිත්වා පච්චාහරිත්වා ආරොචෙන්තස්ස අනාපත්තිභාවො “අනාපත්ති සඨසස්ස වා වෙතියස්ස වා ගිලානස්ස වා කරණීයෙන ගච්ඡති, උම්මත්තකස්ස ආදිකම්මිකස්සා” ති (පාරා. 340) පාළියං වුත්තාති අත්ථො.

375. තථා තස්සාති මනුස්සජාතිකාය තස්සා. නනාලංචවනීයතාති “මමාය”න්ති වා නිග්ගහපග්ගහෙ වා නිරාසඬකං වත්තුං නාහරතීති අලංචවනීයා, අස්සාමිකා, සා හි කෙනචි “මය්හං එසා” ති වත්තුං වා නිරාසඬකෙන නිග්ගහපග්ගහවචනං වා වත්තුං අසක්කුණෙය්සා, අලංචවනීයා න හවතීති නාලංචවනීයා, සස්සාමිකා, සා හි සාමිකෙන තථා කාතුං සක්කුණෙය්සාති නාලංචවනීයා, නාලංචවනීයා න හවතීති නනාලංචවනීයා, අලංචවනීයපදෙන වුත්තා අස්සාමිකා එව, පටිසෙධා ද්වෙ පකතිමත්ථං ගමයන්තීති, නනාලංචවනීයාය භාවො නනාලංචවනීයතා, නිරාසඬකෙන අවචනීයතා අස්සාමිකභාවොති වුත්තං හොති. සඤ්චරිත්තවසෙන හික්ඛුතා වචනීයා න හොතීති වා “අලංචවනීයා” තිපි ගහෙතබ්බමෙව. පටිග්ගණ්හනතාදීනං වසාති එත්ථ චකාරො ලුත්තනිද්දිට්ඨො. තතො පටිග්ගණ්හනවීමංසනපච්චාහරණසඬබ්බාතානං තිණ්ණං අභිගානං වසෙන ව පුබ්බෙ වුත්තමනුස්සිත්ථිතා නනාලංචවනීයතාති වුත්තානං ද්වින්නං අභිගානං වසෙන ව ඉදං සික්ඛාපදං ආපත්තිකාරණෙහි පඤ්චහි අභිගෙහි යුත්තන්ති අත්ථො.

376. ඉදං සඤ්චරිත්තසික්ඛාපදං. අථ වා ලිඬගවිපල්ලාසෙන ව අයං සඨසාදිසෙසොති ගහෙතබ්බො. කායතො, වාචතො, කායවාචතො, කායචිත්තතො, වාචාචිත්තතො, කායවාචාචිත්තතො වා උප්පජ්ජනතො ජසමුට්ඨානං. තතො එව අචිත්තකමුදිරිතං. මිස්සකසමුට්ඨානඤ්චි අචිත්තකං. අවසෙසචිත්තෙසුපි යස්මිං චිත්තෙ අසති අචිත්තකං නාම හොති, තං දස්සෙතුමාහ “අලංචවනීයත්තං වා” තිආදි. ගාථාබන්ධවසෙන රස්සො, “අලංචවනීයත්ත”න්ති ගහෙතබ්බං. යො සන්දෙසං පෙසෙති, තස්මිං පටිබද්ධභාවන්ති අත්ථො. පණ්ණත්තිං වාති

සඤ්චරිත්තසික්ඛාපදසඬුතං පණ්ණත්තිං වා අජානතො අවිත්තකමුදිරිත්ති සම්බන්ධො.

377. සාසනන්ති මාතුගාමස්ස, පුරිසස්ස වා සාසනං. කායචිකාරොනාති සීසකම්පනාදිනා කායචිකාරෙන. ගහෙත්වාති පටිග්ගහෙත්වා. තං උපගම්මාති පටිග්ගහිතසාසනං යස්ස වත්තබ්බං හොති, තං මාතුගාමං, පුරිසං වා උපගම්ම. වීමංසිත්වාති තං කිච්චං තීරෙත්වා. හරන්තස්සාති පච්චාහරන්තස්ස. කායතො සීයාති වච්භෙදං විනා පටිග්ගහණාදිනං කායෙනෙව කතත්තා කායසමුට්ඨානතොව සඬ්ඝාදියෙසො හොතීති අත්ථො.

378. ඉත්ථියා වචනං සුත්වාති යොජනා. යථා නිසින්නොවාති පකතියා නිසින්නට්ඨානෙයෙව නිසින්නො. තං වචනං. තත්ථෙවගතස්සෙවති යත්ථ නිසින්නො ඉත්ථියා සාසනං පටිග්ගණ්හි, තමෙව ආසනං අවිජහිත්වා අත්තනා නිසින්නට්ඨානමෙව ආගතස්ස සන්තිසිතබ්බපුරිසස්සෙව, එත්ථ “ආරොචෙත්වා”ති පාඨයෙසො. පුන “ආරොචෙත්තස්සා”ති ඉදං තත්ථෙවගතාය තස්සා එව ඉත්ථියා එවං යොජෙතබ්බං. සාසනං දත්වා ගන්ත්වා පුන තත්ථෙව ආගතස්ස මාතුගාමස්සෙව ඤාතමනන්තරං කායිකකිරියං විනා වචනෙනෙව ආරොචෙත්තස්සාති අත්ථො. ඉදං ඉත්ථියා සාසනං පටිග්ගහණාදිවසෙන වුත්තං.

අථ වා පුරිසස්ස වචනං සුත්වා යථානිසින්නොව තං වචනං ඉත්ථියා ආරොචෙත්වා පුන තත්ථෙවගතස්සෙව පුරිසස්ස ආරොචෙත්තස්සාති එවං පුරිසසන්දෙසං පටිග්ගහණාදිවසෙනාපි යොජනා කාතබ්බා. එත්ථ ව තත්ථෙවගතස්සාති උපලක්ඛණං. සාසනවචනමත්තෙනෙව පටිග්ගහෙත්වා, කිච්චන්තරෙන ගන්ත්වා වා යදිච්ඡාවසෙන දිට්ඨට්ඨානෙ වා වත්වා පුනපි තත්ථෙව දිට්ඨට්ඨානෙ පුන ආරොචෙත්තස්ස ව වචනෙනෙව සමුට්ඨානභාවො වෙදිතබ්බො.

379. “අලං...පෙ.... අජානතො”ති අවිත්තකත්තකාරණං වුත්තමෙව, කස්මා පුන “අජානන්තස්ස පණ්ණත්ති”න්ති වුත්තන්ති වෙ? තදුභයස්සාපි විසුං කාරණාභාවං විඤ්ඤාපෙතූං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. නං විධිත්ති සාසනං පටිග්ගහෙත්වා ආහරිත්වා ආරොචෙත්වා පච්චාහරිත්වා ආරොචනසඬුතං විධානං. අරහතොපිති බිණාසවස්සපි, සෙබ්බපුප්ප්ජනානං පගෙවාති අයමත්ථො සම්භාවනත්ථෙන අපි-සද්දෙන ජොතිතො.

380. ජානිත්වාති අලංචවතීයභාවං වා පණ්ණත්තිං වා උභයමෙව වා ජානිත්වා. තථාති කායචාවතො කරොන්තස්සාති ඉමිනා යොජෙතබ්බං. සවිත්තකෙහීති යථාවුත්තචිත්තෙන සවිත්තකෙහි. තෙහෙවාති කායාදිහි තෙහි එව, “තීහෙවා”තිපි පාඨො.

සඤ්චරිත්තකථාවණ්ණනා.

381-2. සයංයාවිතකෙහෙවාති එත්ථ “උපකරණෙහි”ති පාඨසෙසො, “පුරිසං දෙථා”ති ආදිනා නයෙන අත්තනාව යාවිත්වා ගහිතෙහි උපකරණෙහෙවාති අත්ථො. යථාහ “සඤ්ඤාවිකා නාම සයං යාවිත්වා පුරිසමිපි පුරිසත්තකරමිපි ගොණමිපි සකටමිපි වාසිමිපි පරසුමිපි කුඨාරිමිපි කුදාලමිපි නිබ්බදනමිපි”ති. එත්ථ එවංකාරෙන අයාවිතං නිවත්තෙති. තෙන අස්සාමිකන්ති දීපිතං හොති. “කුට්ඨික”න්ති ඉමිනා “කුට්ඨි නාම උල්ලිත්තා වා හොති අවලිත්තා වා උල්ලිත්තාවලිත්තා වා”ති (පාරා. 349) චුත්තත්තා භූමිතො පටිධාය හිත්තිවිජදනානි පටිවිජාදෙත්වා මත්තිකාය වා සුධාය වා ද්වාරවාතපානාදිඅලෙපොකාසං යපෙත්වා අත්තො ලිත්තභාවෙන උල්ලිත්තානාමකං වා තථා ඛහි ලිත්තභාවෙන අවලිත්තානාමකං වා අත්තො ව ඛහි ව ලිත්තභාවෙන උල්ලිත්තාවලිත්තානාමකං වා කුට්ඨිති චුත්තං හොති.

අප්පමාණිකන්ති “තත්ත්වං පමාණං, දීපසො ද්වාදසවිදත්ථියො සුගතවිදත්ථියා, තිරියං සත්තන්තරා”ති (පාරා. 348) දීපපුලානං චුත්තප්පමාණෙන අතිරෙකත්තා අප්පමාණිකන්ති අත්ථො.

එත්ථ ව තිලක්ඛණං පටිවිජ්ඣිත්වා තිණි කිලෙසමූලානි උප්පාටෙත්වා කාලත්තයවත්ත සබ්බධම්මෙ පටිවිජ්ඣිත්වා තිභුවනෙකපටිසරණභූතස්ස භගවතො ධම්මරාජස්ස අඬගුලං පමාණමජ්ඣිමපුරිසස්ස අඬගුලතො තිවඬගුලං හොති, එකා විදත්ථි තිස්සො විදත්ථියො හොන්ති, එකං රතනං තිණි රතනානි හොන්ති එවං නියමිතා සුගතවිදත්ථි ව වඩ්ඪකිරතනෙන දියඩ්ඪරතනප්පමාණා හොති. යථාහ අට්ඨකථායං “සුගතවිදත්ථි නාම ඉදානි මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස තිස්සො විදත්ථියො වඩ්ඪකිහත්ථෙත දියඩ්ඪො හත්ථො හොති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.348-349). තස්මා සුගතවිදත්ථියා ද්වාදස වඩ්ඪකිහත්ථෙත අට්ඨාරස හත්ථා හොන්ති. “දීපසො ද්වාදස විදත්ථියො සුගතවිදත්ථියානි ඛාහිරිමෙන මානෙනා”ති (පාරා. 349) පදභාජනෙ චුත්තත්තා අන්තිමං සුධාලෙපං අග්ගහෙත්වා උසමත්තිකපරියන්තෙන වා මහාමත්තිකපරියන්තෙන වා ඛාහිරන්තො අට්ඨාරසහත්ථප්පමාණං, “තිරියං සත්තන්තරාති අඛහන්තරිමෙන මානෙනා”ති (පාරා. 349) පදභාජනෙ චුත්තත්තා අඛහන්තරිමෙන පුලුලතො ද්වාදසඬගුලාධිකදසහත්ථප්පමාණඤ්ච කුටියා පමාණන්ති ගහෙතඛ්ඛං. එවං ඨීතපමාණතො දීපතො පුලුලතො වා උභතො වා කෙසග්ගමත්තාධිකාපි කුට්ඨි ආපත්තියා අඬගං හොතිති දස්සෙතුං “අප්පමාණික”න්ති ආහාති සඬබ්බෙපතො වෙදිතඛ්ඛං.

අත්තුද්දෙසන්ති උද්දිසිතඛ්ඛොති උද්දෙසො, අත්තා උද්දෙසො එතිස්සාති අත්තුද්දෙසා, කුට්ඨි, තං අත්තුද්දෙසං. “අත්තුද්දෙසන්ති අත්තතො අත්ථායා”ති පදභාජනෙ චුත්තත්තා “මය්හං එසා වාසත්ථාය භවිස්සති”ති අත්තානං උද්දිසිත්වාති අත්ථො. “කරොන්තස්සා”ති ඉදං “කාරයමානෙනාති කරොන්තො වා කාරාපෙත්තො වා”ති පදභාජනෙ චුත්තනයෙන පයොජකකත්තුතො ව ගහෙතඛ්ඛත්තා උපලක්ඛණන්ති ගහෙතඛ්ඛං. තථාති තෙනෙව පකාරෙන, යෙහි අස්සාමිකතාදීනි පකාරෙහි යුත්තං පමාණාතික්කන්තං කුට්ඨි කරොන්තස්ස ආපත්ති, තෙනෙව පකාරෙහි යුත්තං අදෙසිතවත්ථුකමිපි කුට්ඨි කරොන්තස්සාති. ඉමිනා

අප්පමාණිකං විය අදෙසිතවත්ථුකම්පි විසුංයෙව ආපත්තියා පධානභිගන්ති. වසති එත්ථාති වත්ථු, භූමි, සා අදෙසිතා එතිස්සාති අදෙසිතවත්ථුකා, කුටි, තං අදෙසිතවත්ථුකං.

කිං චුත්තං හොති? තෙන කුටිකාරෙන භික්ඛුනා කුටිවත්ථුං සොධෙත්වා සමතලං කාරෙත්වා සඛ්ඨං උපසඛ්ඨකම්ත්වා වුඩ්ඨානං භික්ඛුනං පාදෙ වන්දිත්වා උක්කුටිකං නිසීදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා “අහං භන්තෙ සඤ්ඤාචිකාය කුටිං කත්තුකාමො අස්සාමිකං අත්තුද්දෙසං, සොහං භන්තෙ සඛ්ඨං කුටිවත්ථුඔලොකනං යාවාමි” ති තික්ඛත්තුං වත්වා යාවිතෙන සඛ්ඨෙහි වා සඛ්ඨෙහි ඤත්තිදුතියාය කම්මවාලාය සම්මතෙහි ඛ්‍යත්තෙහි පටිබලෙහි ද්විභි භික්ඛුහි වා තෙන සද්ධිං ගන්ත්වා කුටිවත්ථුං ඔලොකෙත්වා සාරම්භභාවං වා අපරික්කමනභාවං වා උභයමෙව වා පස්සන්තෙහි “මායිධ කරි” ති නිවාරෙත්වා අනාරම්භං වෙ හොති සපරික්කමනං, ආගන්ත්වා සඛ්ඨස්ස ආරොචිතෙ කුටිකාරකෙනෙව භික්ඛුනා පුබ්බෙ චුත්තනයෙන සඛ්ඨං උපසඛ්ඨකම්ත්වා වුඩ්ඨානං භික්ඛුනං පාදෙ වන්දිත්වා උක්කුටිකං නිසීදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා “අහං භන්තෙ සඤ්ඤාචිකාය කුටිං කත්තුකාමො අස්සාමිකං අත්තුද්දෙසං, සොහං භන්තෙ සඛ්ඨං කුටිවත්ථුදෙසනං යාවාමි” ති තික්ඛත්තුං වත්වා යාවිතෙ වුඩ්ඨානුමතෙන ඛ්‍යත්තෙන භික්ඛුනා පටිබලෙන ඤත්තිදුතියාය කම්මවාලාය දෙසෙත්වා නිය්‍යාදිතකුටිවත්ථුස්ස අභාවා අදෙසිතවත්ථුකං, තෙනෙව අස්සාමිකතාදිපකාරෙන යුත්තං යථාචුත්තප්පකාරං කුටිකං අත්තනා යාවිතෙහි උපකරණෙහි කරොන්තස්ස, කාරාපෙන්තස්ස වාති චුත්තං හොති.

ද්වෙ සඛ්ඨාදිසෙසා හොන්තිති “භික්ඛු වා අනභිනෙය්‍ය වත්ථුදෙසනාය, පමාණං වා අතික්කාමෙය්‍ය, සඛ්ඨාදිසෙසො” ති (පාරා. 348) තුල්‍යබලතාසූචකෙන වා-සද්දෙන සම්පිණ්ඩිත්වා චුත්තඅභිගද්වයසහිතත්තා ද්වෙ සඛ්ඨාදිසෙසා හොන්තිති අත්ථො. යථාහ “භික්ඛු කුටිං කරොති අදෙසිතවත්ථුකං පමාණාතික්කන්තං අනාරම්භං සපරික්කමනං, ආපත්ති ද්විත්තං සඛ්ඨාදිසෙසාන” ති (පාරා. 355) ව “භික්ඛුකුටිං කරොති අදෙසිතවත්ථුකං අනාරම්භං සපරික්කමනං, ආපත්ති සඛ්ඨාදිසෙසස්සා” ති (පාරා. 354) ව “භික්ඛු කුටිං කරොති පමාණාතික්කන්තං අනාරම්භං සපරික්කමනං, ආපත්ති සඛ්ඨාදිසෙසස්සා” ති (පාරා. 355) ව චුත්තත්තා ද්විසු අභිගෙසු එකං වෙ, එකොව සඛ්ඨාදිසෙසො හොතිති. තං පන “සවෙ එකවිපන්තා සා, ගරුකං එකකං සියා” ති වක්ඛති.

සාරම්භාදීසුති එත්ථ සාරම්භ-සද්දො සොපද්දවපරියායො. යථාහ අට්ඨකථායං “සාරම්භං අනාරම්භන්ති සඋපද්දවං අනුපද්දව” ති (පාරා. අට්ඨ. 2.348-349). එත්ථ “සෙතං ඡාගමාරහෙථ යජ්ජමානො” ති පයොගෙ විය ආ-පුබ්බස්ස රහස්ස හිංසත්ථෙපි දිස්සමානත්තා කත්තුසාධනො ආරම්භ-සද්දො හිංසකානං කිපිල්ලිකාදිසත්තානං වාවකො භවතීති තංසහිතට්ඨානං සාරම්භං නාම හොති. තෙනෙව පදභාජනෙපි චුත්තං “සාරම්භං නාම කිපිල්ලිකානං වා ආසයො හොති,

උපවිකානං වා, උන්දුරානං වා, අහීනං වා, විවිජ්ඣානං වා, සතපදීනං වා, හත්ථීනං වා, අස්සානං වා, සීහානං වා, බ්‍යග්ඝානං වා...පෙ.... ආසයො හොති”ති (පාරා. 353).

ආදි-සද්දෙන අපරික්කමනං සඬගණ්හාති. “සපරික්කමනං නාම සක්කා හොති යථායුත්තෙන සකටෙන අනුපරිගන්තුං, සමන්තා නිස්සෙණියා අනුපරිගන්තුං, එතං සපරික්කමනං නාමා”ති (පාරා. 353) චුත්තලක්ඛණවිපරියායනො නිබ්බකොසස්ස උදකපාතට්ඨානෙ එකං චක්කං යපෙත්වා ඉතරං චක්කං බහි යපෙත්වා කුටිං පරික්ඛිපිත්වා ආවජ්ජියමානස්ස ගොයුත්තසකටස්ස වා නිස්සෙණියං යත්වා කුටිං ඡාදයමානානං නිස්සෙණියා වා පරතො ගමිතුමසක්කුණෙය්‍යත්තා අපරික්කමනන්ති වෙදිතබ්බං.

එවං චුත්තසාරම්භඅපරික්කමනසඬබ්‍යානඅඬගද්වයෙන යුත්තං වෙ, ද්වෙ දුක්කටානි හොන්ති. යථාහ “භික්ඛු කුටිං කරොති දෙසිතවත්ථුකං පමාණිකං සාරම්භං අපරික්කමනං, ආපත්ති ද්විත්තං දුක්කටාන”න්ති (පාරා. 355). එකං වෙ, එකමෙව හොති. යථාහ “භික්ඛු කුටිං කරොති දෙසිතවත්ථුකං පමාණිකං සාරම්භං සපරික්කමනං, ආපත්ති දුක්කටස්ස. භික්ඛු කුටිං කරොති දෙසිතවත්ථුකං පමාණිකං අනාරම්භං අපරික්කමනං, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාරා. 355) එතං තයමිපි “සාරම්භාදීසු දුක්කට”න්ති සාමඤ්ඤෙන සඬගහිතන්ති දට්ඨබ්බං.

එකං අඬගං පමාණිකත්තං වා දෙසිතවත්ථුකත්තං වා විපන්නං එනිස්සාති එකවිපන්නා. පුබ්බෙ චුත්තත්ථානං සඬසාදිසෙසාදිපදානමත්ථො චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. සාති යථාචුත්තලක්ඛණකුටි.

383. ඉදානි ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ අට්ඨුප්පත්තියං “තෙ යාවනබ්‍රලා විඤ්ඤත්තිබ්‍රලා විහරන්ති ‘පුරිසං දෙථ පුරිසත්තකරං දෙථා”තිආදිපාළියා (පාරා. 342) අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 2.342) ආගතං කප්පියාකප්පියවිනිච්ඡයං සඬබ්‍යෙපතො දස්සෙතුමාහ “පුරිස”න්තිආදි. කම්මසභායත්ථායාති කිස්මිඤ්චි කම්මෙ සභායභාවාය, කම්මකරණත්ථායාති චුත්තං හොති. “ඉත්ථන්තාමං කම්මං කාතුං පුරිසං ලද්ධං වට්ටති”ති යාවිතුං වට්ටතිති අත්ථො. යථාහ අට්ඨකථායං “කම්මකරණත්ථාය ‘පුරිසං දෙථා’ති යාවිතුං වට්ටති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.342). මූලච්ඡේද්වයෙනාති සාමිකානං ආයත්තභාවසඬබ්‍යානමූලස්ස ඡිත්තදනවසෙන, අත්තනො ආයත්තභාවකරණවසෙනාති චුත්තං හොති.

384. අවජ්ජන්ති වජ්ජරහිතං, නිද්දොසන්ති අත්ථො. මිගලුද්දකම්මච්ඡන්ධකාදීනං සකකම්මං වජ්ජකම්මං නාම. තස්මා මිගලුද්දකාදයො හත්ථකම්මං යාවන්තෙන පන “තුම්භාකං හත්ථකම්මං දෙථා”ති, “හත්ථකම්මං දාතබ්බ”න්ති සාමඤ්ඤෙන අවත්වා “ඉත්ථන්තාමං කම්මං දාතබ්බ”න්ති විසෙසෙත්වායෙව යාවිතබ්බං. ලුද්දකෙ වා ඉතරෙ වා නික්කම්මෙ අයාවිත්වාපි යථාරූපි කම්මං කාරාපෙතුං වට්ටති. හත්ථකම්මයාවනාය සබ්බථාපි කප්පියභාවං දීපෙතුං තංතංසිප්පිකෙ යාවිත්වා මහන්තම්පි පාසාදං කාරාපෙත්තෙන හත්ථකම්මෙ

යාවිනෙ අත්තනො අනොකාසභාවං ඤාත්වා අඤ්ඤෙසං කරොන්තානං දාතබ්බං මූලං දියාමානං අධිවාසෙතුං වට්ටතීති විත්ථාරතො අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 2.342 අත්ථනොසමානං) චුත්තත්තා කුසලානං අත්ථං අපරිභාපෙන්තෙන කප්පියෙන සාරුජ්ජෙන පයොගෙන යාවිතබ්බං. යාවිතකම්මං කාතුං අසමත්ථෙහි කරොන්තානං දියාමානං හත්ථකම්මමූලං කම්මං කාරාපෙත්වා කම්මකාරකෙ දස්සෙත්වා දාපෙතබ්බං. එවං යාවනාය අනවජ්ජභාවෙ අට්ඨකථාගතං කාරණං දස්සෙතුමාහ “හත්ථකම්මමිති” තිආදි. පි-සද්දො අවධාරණෙ, පදපුරණෙ වා. හි-සද්දො හෙතුමිහි. යස්මා ඉදං හත්ථකම්මං කිඤ්චි වත්ථු න හොති, තස්මා අනවජ්ජමෙව හත්ථකම්මං යාවිතුං පන වට්ටතීති.

385. ඤාතකාදිකෙති ඤාතකපචාරිතෙ. යපෙත්වාති වජ්ජෙත්වා.

ගොණමායාවමානස්සාති අඤ්ඤාතකඅප්පචාරිතෙ තාවකාලිකං විනා කෙවලං කම්මකරණත්ථාය ගොණං යාවන්තස්ස. තෙසුපීති ඤාතකාදිසුපි මූලච්ඡෙජ්ජෙන ගොණමායාවනස්ස දුක්කටන්ති යොජනා. “තාවකාලිකනයෙන සබ්බත්ථ වට්ටතී” ති (පාරා. අට්ඨ. 2.342) අට්ඨකථාවචනතො යාව කම්මකරණකාලං, තාව නියමෙත්වා ඤාතකඅඤ්ඤාතකපචාරිතඅප්පචාරිතෙ සබ්බෙපි යාවිතුං වට්ටතී. තථා යාවිත්වා වා අයාවිත්වා වා ගහිතො වෙ, රක්ඛිත්වා පටිජග්ගිත්වා සාමිකානං නිය්‍යාදෙනබ්බො, ගොණෙ වා නට්ඨෙ විසාණෙ වා හින්තෙ සාමිකෙසු අසම්පට්ච්ජන්තෙසු හණ්ඩදෙය්‍යං.

386. දෙමාති එත්ථ “තුම්භාක”න්ති පායසෙසො. “විභාරස්ස දෙමා”ති චුත්තෙ පන ‘ආරාමිකානං ආචික්ඛට්ඨ පටිජග්ගනත්ථායා’ති වත්තබ්බ”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.342) අට්ඨකථායං චුත්තං. සකට්ඨිනිච්ඡයස්සාපි ගොණවිනිච්ඡයෙන සමානත්තා තං අවත්වා විසෙසමත්තමෙව දස්සෙතුමාහ “සකට්ඨං...පෙ.... වට්ටතී” ති. “තුම්භාකං දෙමාති චුත්තෙ” ති ආනෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බං. යථාහ අට්ඨකථායං “තුම්භාකමෙව දෙමාති චුත්තෙ දාරුහණ්ඩං නාම සම්පට්ච්ජිතුං වට්ටතී” ති (පාරා. අට්ඨ. 2.342).

387. කුයාරාදිසුති එත්ථ ආදි-සද්දෙන නිබ්බාදනං සඬගණ්භාති. අයං නයො වෙදිතබ්බොති පායසෙසො. “සකට්ඨං ගොණො විය තාවකාලිකං අකත්වා අඤ්ඤාතකඅප්පචාරිතෙ න යාවිතබ්බං, මූලච්ඡෙජ්ජවසෙන අඤ්ඤාතකඅප්පචාරිතෙ න යාවිතබ්බං, තාවකාලිකං යාවිතබ්බං”න්ති විනිච්ඡයො ව “සකට්ඨං...පෙ.... වට්ටතී” ති විසෙසවිනිච්ඡයො වාති අයං නයො වාසිආදිසු ව වෙදිතබ්බොති අත්ථො. අනජ්ඣාචුත්ථකන්ති කෙනචි “මමෙත”න්ති අපරිග්ගහිතං, “රක්ඛිතගොපිතට්ඨානෙයෙව හි විඤ්ඤත්ති නාම චූච්චති” ති අට්ඨකථාවචනතො අරක්ඛිතාගොපිතකන්ති චුත්තං හොති. අට්ඨකථාය වල්ලිආදිවිනිච්ඡයමිපි වත්වා “අනජ්ඣාචුත්ථකං පන යං කිඤ්චි ආහරාපෙතුං වට්ටතී” ති (පාරා. අට්ඨ. 2.342) චුත්තත්තා සබ්බන්ති ඉධ චුත්තගොණාදිකඤ්ච වක්ඛමානවල්ලිආදිකඤ්ච ගහෙතබ්බං. ඉමිනා පුබ්බෙ චුත්තවිනිච්ඡයස්ස රක්ඛිතගොපිතවිසයත්තං දීපිතං.

හොති. හරාපෙතුම්පි වට්ටනීති එත්ථ අපි-සද්දෙන පගෙව කෙනවි හරිත්වා දින්නන්ති දීපෙනි.

388. වල්ලිආදිමිහිති ආදි-සද්දෙන වෙන්තමුඤ්ජනිණමත්තිකා සඩ්ගණ්හාති. එත්ථ මුඤ්ජපබ්බජනිණං විනා ගෙහවිජාදනනිණං තිණං නාම. ගරුහණ්ඩප්පහොනකෙති “වල්ලි අඩ්ඨබ්බාහුමත්තාපි”තිආදිනා නයෙන චුත්තලක්ඛණෙ ගරුහණ්ඩප්පහොනකෙ. පරෙසං සන්තකෙයෙවාති අවධාරණෙන න අනප්ඤ්ඤාචුත්ථකෙ දුක්කටන්ති බ්‍යාතිරෙකතො දීපෙනි.

389. පච්චයෙසුති විවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනසඩ්ධාතෙසු තිසු පච්චයෙසු. එව-කාරෙන ගිලානපච්චයසඩ්ධාතෙ චතුත්ථපච්චයෙ විඤ්ඤත්ති වට්ටනීති දීපෙනි. විඤ්ඤත්ති නාම “ආහර, දෙහි”ති ඉච්ඡිතපච්චයෙ නාමං වත්වා යාවනා. අට්ඨකථායං චුත්තං “සබ්බෙන සබ්බං න වට්ටනී”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.342) සාවධාරණත්ථං දස්සෙතුං “න ච වට්ටනී”ති චුත්තත්තා නෙව වට්ටනීති අත්ථො ගහෙනබ්බො.

විඤ්ඤත්තියා අලබ්භමානභාවෙන සමත්තා පච්චයෙසු තිසු අනන්තරං සහනිද්දිට්ඨපච්චයත්තයතො තතියපච්චයෙයෙව ලබ්භමානවිසෙසං දස්සෙතුං “තතියෙ පරිකථොභාසනිමිත්තානි ච ලබ්භරෙ”ති චුත්තත්තා අවසිට්ඨද්වයෙ පන පරිකථාදයො න ලබ්භන්තිති චුත්තං හොති. අචුත්තෙ චතුත්ථපච්චයෙපි සමුච්චයත්ථෙන ච-කාරෙන පරිකථාදිත්තයං ලබ්භන්ති සිද්ධත්තා “තිස්වෙවා”ති එව-කාරෙන බ්‍යාතිරෙකමුඛෙන විඤ්ඤත්තියා ච අනුඤ්ඤාතත්තා චතුත්ථෙ ගිලානපච්චයෙ පරිකථොභාසනිමිත්තකම්මවිඤ්ඤත්තියො වට්ටන්තිති සිද්ධං. එත්තාවතා චතුත්ථෙ පච්චයෙ පරිකථාදයො චත්තාරොපි වට්ටන්ති, තතියපච්චයෙ විඤ්ඤත්තිං විනා සෙසත්තයං වට්ටති, පුරිමපච්චයද්වයෙ සබ්බම්පි න වට්ටනීති චුත්තන්ති දට්ඨබ්බං.

සෙනාසනපච්චයෙ පරිකථාදිකන්ති උපාසකාගාරාදිකරණාරහට්ඨානං ඔලොකෙන්වා උපාසකානං සුණන්තානං “ඉමස්මිං වත ඔකාසෙ එවරුපං සෙනාසනං කාතුං වට්ටනී”ති වා “යුත්ත”න්ති වා “අනුරුප”න්ති වා පවත්තා කථා පරිකථා නාම. “උපාසකා තුම්හෙ කත්ථ වසථා”ති පුච්ඡිත්වා “පාසාදෙ හන්තෙ”ති චුත්තෙ “හික්ඛුනං පන උපාසකා පාසාදො න වට්ටනී”තිආදිනා නයෙන පවත්තා කථා ඔභාසො නාම. උපාසකෙසු පස්සමානෙසු භූමියං රජ්ජුං පසාරෙන්වා භූමිං භාජෙන්වා බාණුකෙ ආකොටෙන්වා “කිමිදං හන්තෙ”ති චුත්තෙ “එත්ථ ආවාසං කරොම උපාසකා”තිආදිකා කථා නිමිත්තකථා නාම. ගිලානපච්චයෙ ච ඉමිනා නයෙන යථාරහං වෙදිතබ්බං. සබ්බමෙතං අට්ඨකථාය (පාරා. අට්ඨ. 2.342) චුත්තං.

390-3. ඉදානි කුටිකාරස්ස හික්ඛුනො ආපත්තිදස්සනත්ථමාහ “අදෙසිතෙ”තිආදි. තං උත්තානත්ථමෙව. නිසෙන්නස්සාති පාසාණෙ සංසිත්වා

තිබිණි. කරොන්තස්ස. පාවිත්තියා සහති “භූතගාමපාතබ්‍යාතාය පාවිත්තිය” න්ති (පාවි. 90) වුත්තපාවිත්තියෙන සද්ධිං.

ආපත්තින්ති පාවිත්තියට්ඨානෙ පාවිත්තියඤ්චෙව දුක්කටඤ්ච ඉතරත්‍ර සුද්ධපයොගදුක්කටඤ්චාති ආපත්තිං.

යා පනාති යා කුටි. පයමෙ දුතියෙති එත්ථ “පිණ්ඩෙහි” ති කරණබහුවචනං විහත්තිවචනවිපරිණාමවසෙන “පිණ්ඩෙ” ති භූමිමෙකවචනන්තං කත්වා යොජෙතබ්බං, “නික්ඛිත්තෙ” ති අප්ඤ්ඤාභරිතබ්බං, භාවලක්ඛණෙ භූමිමං, නික්ඛිත්තෙ සතීති අත්ථො.

394. “සචෙ අඤ්ඤස්සා” ති පදවිජෙදො. විජ්ජකතන්ති ආරද්ධමනිට්ඨිතං. “අනාපත්ති” ති ඉදං නිට්ඨිතෙ ආපජ්ජිතබ්බසඤ්ඤාදිසෙසාභාවං සන්ධායාහ. පුබ්බපයොගමත්තෙන හි පාවිත්තියදුක්කටානිපි භොන්ති, තානි පන දෙසෙතබ්බානි. “තථා” ති ඉමිනා “අනාපත්ති” ති ආකඨ්ඨති, තෙන සඤ්ඤාදිසෙසාපත්තියා අභාවතො පුබ්බභාගෙ ආපන්නානං පාවිත්තියදුක්කටානං දෙසෙතබ්බතා ව දීපිතා භොති. තං කුටින්ති තං විජ්ජකතකුටිං.

395. අඤ්ඤං භොජනසාලාදිං. තථාති අනාපත්තිමාහ.

396. “කරොතො” ති ඉමිනා “කාරාපයතො” තිපි ලබ්භති. උභයෙනාපි “ක්‍රියතො” ති ඉමස්ස කාරණං දස්සෙති. “අප්පමාණික” න්ති ඉමිනා සඤ්ඤාදිසෙසස්ස අභිගං දස්සෙති.

397. තන්ති “අප්පමාණික” න්ති එවං පච්චාමසති. “ක්‍රියාක්‍රියතො” ති ඉදං කුටියා කරණඤ්ච වත්ථුදෙසනාය අකරණඤ්ච උපාදාය වුත්තං.

කුටිකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා.

398. වත්ථුං අදෙසෙත්වාති සම්බන්ධො, “තෙන විහාරකාරකෙන භික්ඛුනා විහාරවත්ථුං සොධෙත්වා සඤ්ඤං උපසඤ්ඤාමිත්වා” තිආදිනා (පාරා. 367) පදභාජනෙ ආගතනයෙන විහාරං කාරාපෙන්තෙන භික්ඛුනා විහාරවත්ථුං සොධෙත්වා සමතලං කාරෙත්වා සඤ්ඤං උපසඤ්ඤාමිම වුඨ්ඨානං භික්ඛුනං පාදෙ වන්දිත්වා උක්කුටිකං නිසීදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා “අහං හන්තෙ මහල්ලකං විහාරං කත්තුකාමො සස්සාමිකං අත්තුද්දෙසං, සොහං හන්තෙ සඤ්ඤං විහාරවත්ථුමිලොකනං යාවාමි” ති තික්ඛත්තුං යාවිත්වා ලද්ධෙ වුඨ්ඨෙ වා භික්ඛු ඤත්තිදුතියාය කම්මවාලාය සඤ්ඤාන සම්මතෙ වා භික්ඛු නෙත්වා කතපරිකම්මං විහාරවත්ථුං දස්සෙත්වා කුටිවත්ථුමිලොකනෙ විය ගතභික්ඛුහි ඔලොකෙත්වා සාරම්භාදිභාවං උපපරික්ඛිත්වා අනාරම්භසපරික්කමනභාවං ඤත්වා ආගන්ත්වා සඤ්ඤස්ස ආරොචිතෙ පුන තෙන සඤ්ඤං උපසඤ්ඤාමිත්වා වුඨ්ඨානං භික්ඛුනං පාදෙ වන්දිත්වා උක්කුටිකං නිසීදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා “අහං හන්තෙ මහල්ලකං විහාරං කත්තුකාමො සස්සාමිකං

අත්තුද්දෙසං, සොහං හන්තෙ සඬ්ඝං විහාරවත්ථුදෙසනං යාමාමි” ති තික්ඛන්තුං යාවිත්වා සඬ්ඝෙන ඤත්තිදුතියාය කම්මවාමාය විහාරවත්ථු දෙසෙතඛ්ඛං, තථා අකත්වාති වුත්තං හොති. ඉහ සාරම්භාදි පට්මසික්ඛාපදෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතඛ්ඛං.

මහල්ලකන්ති “සස්සාමිකභාවෙන සඤ්ඤාවිකකුටිතො මහන්තභාවො එතස්ස අත්ථිති මහල්ලකො. යස්මා වා වත්ථුං දෙසාපෙත්වා පමාණාතික්කමෙනාපි කාතුං වට්ටති, තස්මා පමාණමහන්තතායපි මහල්ලකො” ති (පාරා. අට්ඨ. 2.366) අට්ඨකථායං වුත්තනයෙන මහන්තභාවෙන යුත්තන්ති අත්ථො. විහාරන්ති “විහාරො නාම උල්ලිත්තො වා හොති අවලිත්තො වා උල්ලිත්තාවලිත්තො වා” ති (පාරා. 371) පදභාජනෙ වුත්තජපකාරං සෙනාසනන්ති අත්ථො. විහරන්ති අස්මිත්ති විග්ගහො. උල්ලිත්තාදිසරූපං පුරිමසික්ඛාපදෙ වුත්තනයමෙව. තං විහාරං යො කරෙය්‍යාති යොජනා. කරෙය්‍ය වා කාරාපෙය්‍ය වාති පුබ්බෙ වුත්තනයමෙව. අත්තවාසත්ථන්ති අත්තනො වාසං පටිච්ච, ඉමිනා පරස්ස වාසත්ථාය කරොති, අනාපත්තීති ඛ්‍යාතිරෙකතො විඤ්ඤායති. “ගරුක”න්ති එත්ථ වත්ථුදෙසනාය අකාරාපනෙන “එකොව සඬ්ඝාදිසෙසො හොති” ති පුබ්බෙ වුත්තවිකජපත්තයං න ගහෙතඛ්ඛං. ඉදඤ්ච වක්ඛති “පමාණා...පෙ.... සඬ්ඝාදිසෙසතා” ති (වි. වි. 399 ආදයො).

399. ක්‍රියාසමුට්ඨානාභාවන්ති පමාණාතික්කමෙපි ආපත්තියා අසම්භවතො කිරියාසමුට්ඨානස්ස ඉධ අභාවො ඤාතඛ්ඛො. ක්‍රිය...පෙ.... ලක්ඛයෙති එත්ථ ඛ්‍යාතිරෙකතො අදෙසිතවත්ථුකතාය අකිරියාසමුට්ඨානතා අනුඤ්ඤාතා.

මහල්ලකවිහාරකථාවණ්ණනා.

401-3. තෙසුති චතුච්ඡිකියා පාරාජිකෙසු. භික්ඛුනො අනුරූපානි එකුනච්ඡිකීති භික්ඛුනීනං පටිනියතා උබ්භජාණුමණ්ඩලිකාදයො චත්තාරො තදනුලොමාය විබ්භන්තභික්ඛුනියා සහ පඤ්ච පාරාජිකෙ විනා භික්ඛුනො අනුරූපා සෙසා එකුනච්ඡිකී පාරාජිකා.

ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ පදභාජනෙ “පාරාජිකෙන ධම්මෙනාති චතුන්තං අඤ්ඤතරෙතා” ති (පාරා. 386) වුත්තනයස්ස ඉධ “එකුනච්ඡිකී” ති වචනං විරුජ්ඣිතීති වෙ? න විරුජ්ඣිතී. කස්මා? යස්මා පදභාජනං පාතිමොක්ඛුද්දෙසාගතමත්තං ගහෙත්වා පවත්තං, ඉදං පන බුද්ධානුමතිං ගහෙත්වා විනයපරියත්තිපවත්තකානං ආවරියානං මතං ගහෙත්වා පවත්තං, තස්මා න විරුජ්ඣිතීති ගහෙතඛ්ඛං. ආවරියො සබ්බපාරාජිකානං “බ්‍රහ්මවරියා වාවෙය්‍යා”න්ති (පාරා. 385) වුත්තඅනුද්ධංසනස්ස එකන්තසාධනත්තා භික්ඛුනීනං පටිනියතසානුලොමපාරාජිකපඤ්චකං විනා අවසෙසං සබ්බං සඬ්ගණ්ඨි, තෙනෙව විනයට්ඨකථාය ගණ්ඨිපදවිවරණෙ “චතුන්තං අඤ්ඤතරෙතාති පාතිමොක්ඛුද්දෙසෙ එව ආගතෙ ගහෙත්වා වුත්තං, ඉතරෙසං අඤ්ඤතරෙතාපි

අනුද්ධංසෙන්තස්ස සඨසාදිසෙසොවා”ති වුත්තං. තස්මා “අනුද්ධංසයා”ති (පාරා. 384) පාඨෙ අධිජ්ජායං ගහෙන්වා පවත්තත්තා ඉමෙසං ආචරියානං මතං පමාණන්ති ගහෙනබ්බං. “තෙසු අඤ්ඤතරෙතා”ති වක්ඛමානත්තා “එකුනවිසති”ති එත්ථ “යානී”ති සාමත්ථියා ලබ්හති.

අඤ්ඤතරෙත අමුලකෙතාති යොජනා. අමුලකෙතාති වොදකස්ස දස්සනාදීහි වොදනාමුලෙහි විරහිතත්තා අමුලකං, පාරාජිකං, තෙන. යථාහ අට්ඨකථායං “යං පාරාජිකං වොදකෙන වුදිතකම්හි පුග්ගලෙ නෙව දිට්ඨං න සුතං න පරිසඬ්ඛිතං, ඉදං එතෙසං දස්සනසවනපරිසඬ්ඛිකාසඬ්ඛානානං මූලානං අභාවෙන අමුලකං නාමා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.385-386). එත්ථ ව මංසවක්ඛුනා වා දිබ්බවක්ඛුනා වා දිට්ඨං දිට්ඨං නාම. පකතිසොතෙන වා දිබ්බසොතෙන වා සුතං සුතං නාම. විත්තෙන පරිසඬ්ඛිතං පරිසඬ්ඛිතං නාම. තං තිවිධං දිට්ඨසුතමුතපරිසඬ්ඛිතවසෙන.

තත්ථ තාදිසෙ කම්මනියෙ ඔකාසෙ මාතුගාමෙන සද්ධිං භික්ඛුනො අඤ්ඤථියං පයොගං දිස්වා අඤ්ඤථා ගහෙන්වා “විතික්කමනං නු බොයමකාසී”ති ගහණං දිට්ඨපරිසඬ්ඛිතං නාම. කුට්ටතිරොහිතෙ භික්ඛුම්හි මාතුගාමස්ස සද්දං සුත්වා තත්ථ අඤ්ඤස්ස විඤ්ඤපුරිසස්ස සබ්භාවං අජානිත්වා “විතික්කමනං නු බොයමකාසී”ති එවං ගහණං සුතපරිසඬ්ඛිතං නාම. විහාරපරියන්තෙ තරුණමාතුගාමපුරිසානං දිවසං විනිනාමෙත්වා ගතට්ඨානෙ විජ්ජකිණ්ණපුජ්ජානි ඔලොකෙත්වා, මංසසුරගන්ධඤ්ච සායිත්වා “ඉදං කස්ස කම්ම”න්ති උපපරික්ඛන්තෙන භික්ඛුනො චෙතියපුජිතමාලාගන්ධස්ස ජිතාරිට්ඨස්ස භික්ඛුනො සරීරගන්ධං සායිත්වා “තං එතස්ස කම්මං නු බො”ති කිරියමානසංසයො මුතපරිසඬ්ඛිතං නාම. එවරුපස්ස දිට්ඨසුතපරිසඬ්ඛිතමුලකස්ස අභාවතො අමුලකෙන පාරාජිකෙතාති අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපො, විත්ථාරො පන සමන්තපාසාදිකාය (පාරා. අට්ඨ. 2.385-386) වුත්තනයෙන දට්ඨබ්බො.

වොදෙතීති “පාරාජිකං ධම්මං ආපන්නොසී”තිආදිවචනෙන සයං වොදෙති. වොදාපනං පන වක්ඛති. වාවනචෙතනො හුත්වාති “අජ්ජෙව නාම නං ඉමම්භා බ්‍රහ්මචරියා වාවෙය්‍ය”න්ති උජ්ජන්නෙන පරං සාසනා වාවෙතුකාමෙන විත්තෙන සමන්තාගතො හුත්වා. “සුද්ධං වා අසුද්ධං වා”ති ඉදං “වොදෙතී”ති ඉමිනා වුත්තවොදනාකිරියාය කම්මනිද්දෙසො, “අඤ්ඤං භික්ඛු”න්ති සෙසො, පාරාජිකමනාපන්නං වා ආපන්නං වා අඤ්ඤං භික්ඛුන්ති අත්ථො. යොති මාතිකාගතභික්ඛු, “දුට්ඨො දොසො අජ්ජතීතො”ති ඉදං අජ්ඣාහරිතබ්බං, උජ්ජන්නෙන දොසලෙසෙන සයං දුසිතො, පරඤ්ච දුසෙන්තො ජිනිසුබාදීහි අපගතො යො භික්ඛුති අත්ථො. වක්ඛමානෙන “තස්සා”ති ඉමිනා සම්බන්ධො.

“කතෙ ඔකාසම්හි”ති පදවිජේදො, ඔකාසං “කාරාපෙත්වා”ති (පාරා. 389) පාඨතො අන්තොනීතහෙන්වත්ථතාය “කතෙ”ති “කාරිතෙ”ති එතස්ස පරියායො හොති, “ඔකාසං මෙ කරොහි, අහං තං වත්තුකාමො”ති ඔකාසෙ කාරාපිතෙති

අත්ථො. “අකතෙ ඔකාසෙ” ති පදවිජෙදො, පුබ්බෙ චුත්තොයෙවත්ථො.
දුක්කටාපත්තියා සභාති ඔකාසස්ස අකාරාපිත්තා දුක්කටාපත්තියා සද්ධිං.

404-5. කොණ්ඨොසීති ධුත්තොසි. ජෙට්ඨබ්බතිකොසීති

කාලීදෙව්වතනියුත්තොසි. කාලීදෙව් කිර සිරිදෙවියා ජෙට්ඨා, තස්මා තස්සා චතධරො ජෙට්ඨබ්බතිකො චුච්චති. තං පන චතං සමාදිශිත්වා පුරන්තො සකලසරීරෙ මසිං මක්ඛෙන්වා කාකපත්තාති මුට්ඨියං කත්වා කාලීදෙවිං ඵලකෙ ලිබාපෙන්වා තං කාජකොටියං බන්ධිත්වා උච්ඡිට්ඨොදකාදිඅසුචිසන්තිවිතඔලිගල්ලං පවිසිත්වා “දුස්සිලොසි නිස්සිලොසි සිලවිරහිතොසි” ති ථොමෙන්තො විවරතීති.

දුස්සිලත්තා ඵව භීතජ්ඣාසයතාය පාපධම්මො ලාමකසභාවොසි. පුත්තා කම්මෙන සිලවිපත්තියා අන්තො පට්ටිඨත්තා අන්තොපුති. ඡහි ද්වාරෙහි රාගාදිකිලෙසානුස්සවනෙන තින්තත්තා අවස්සුතො. සෙසමෙන්ථ උත්තානත්ථමෙව. ගරුකං නිද්දිසෙති ඵත්ථ “කතොකාසම්භී” ති ච “තථෙව අකතොකාසෙ, දුක්කටාපත්තියා සභා” ති ච ආනෙන්වා සම්බන්ධිතබ්බං. ඵවමුත්තරත්තාපි.

406. සම්මුඛාති වුදිතකස්ස සම්මුඛා, අවිදුරෙති අත්ථො. හත්ථමුද්දායාති මුත්තපාණාදිවසෙන. තං හත්ථමුද්දාය කථිතං. පරොති යං වොදෙසි, සො වුදිතකො පරො. භික්ඛුනොති වොදකස්ස භික්ඛුනො.

407. සම්මුඛෙ ධත්වාති වුදිතකස්ස ආසන්තෙ ධත්වා. “වොදාපෙන්තස්සා” ති ඵතස්ස කම්මභාවතො පරොති ඉදං උපයොගන්තවසෙන සම්බන්ධිතබ්බං. ඵවමුත්තරත්ත. කෙනචීති අඤ්ඤෙන කෙනචි පුග්ගලෙන. තස්ස වොදකස්ස. “වොදාපෙන්තස්සා” ති පුත වචනං නියමත්ථං.

408. සොපීති උග්ගහාපිත්තා වොදනං කරොන්තො ඉතරො පයොජ්ජකපුග්ගලොපි. තෙසං ද්විත්තම්පීති පයොජකපයොජ්ජකානං ද්විත්තම්පි.

409. චුත්තට්ඨානං පණ්ණං වා සන්දෙසං වා හරන්තො දුතො නාම, සො “පණ්ණං වා සාසනං වා පෙසෙත්වා” ති ඉමිනා සඬිගස්හතීති තස්මිං විසුං අවත්තබ්බෙපි “දුත” ත්ති වචනෙන නිස්සට්ඨදුතමාහ. පණ්ණං වා අදත්වා “ඵවඤ්ච ඵවඤ්ච වදා” ති සාසනඤ්ච අදත්වා “තං වොදෙහී” ති අත්ථමත්තමෙව දත්වා නිස්සට්ඨො භික්ඛු ඉධ “නිස්සට්ඨදුතො” ති ගහෙතබ්බො.

අථ වා “දුත” ත්ති ඉමිනා වොදෙතුං උග්ගහාපෙන්වා, තමනුග්ගහාපෙන්වා වා නිස්සට්ඨො භික්ඛු දුතොයෙව ගහෙතබ්බො. “පණ්ණං” ත්ති ඉමිනා පබ්බජිතස්ස වා අපබ්බජිතස්ස වා කස්සචි හත්ථෙ වොදනං ලිඛිත්වා දිත්තපණ්ණං ගහෙතබ්බං. සාසනන්ති “පාරාජිකං ආපන්තො” තිආදිනා නයෙන වත්වා පෙසියමානං සාසනං ගහෙතබ්බං. ඉදං තයම්පි දුරෙ නිසීදිත්වා අඤ්ඤෙහි කාරාපනතො

“වොදාපෙන්තස්සා”නි ආහ. “පර”න්ති ආනෙන්වා සම්බන්ධිතබ්බං. එත්ථ ඔකාසකාරාපනං නත්ථි.

410. තථානි යථා අමුලකෙන පාරාජිකෙන සම්මුඛා ඔකාසෙ කාරිතෙ, අකාරිතෙ ව, තථා අමුලකෙහි සඛිඤ්ඤාසෙහිති වුත්තං හොති. “වුත්තෙ සම්මුඛා පරෙ”නි භූමිමවසෙන අධිකතෙන යොජෙතබ්බං, වොදෙති වොදාපෙතිති වුත්තං හොතිති. පාවිත්තියාපත්තිති ඔකාසෙ කාරිතෙ කෙවලා, අකාරිතෙ දුක්කටෙන සහාති ගහෙතබ්බං. සම්මුඛා සෙසාපත්තිති පරෙ වුත්තෙ වාවනසඤ්ඤිනො දුක්කටං හොතිති යොජනා. ඔකාසාකාරාපනෙනපි දුක්කටමෙව හොති.

411. අක්කොසනාධිප්පායස්සානි බුංසනාධිප්පායස්ස. අක්කොකාසන්ති අකාරිතොකාසං, “පර”න්ති ඉමිනා යොජෙතබ්බං. අත්තනාති වොදකෙන, “සයං අකාරිතොකාස”න්ති ඉමිනා යොජෙතබ්බං. සහ පාවිත්තියෙනාති “ඔමසවාදෙ පාවිත්තිය”න්ති (පාරා. 14) වුත්තපාවිත්තියෙන සහ. වදන්තස්සානි වොදෙන්තස්ස වා වොදාපෙන්තස්ස වා, එත්ථ “සම්මුඛා”නි ඉදං වක්ඛමානස්ස “අසම්මුඛා”නි එතස්ස විපරියායතො ලබ්භති, ව-කාරෙන කාරිතොකාසපක්ඛෙ දුක්කටෙන පාවිත්තියසම්බන්ධි.

412. අසම්මුඛා වදන්තස්සානි එත්ථ “අක්කොසනාධිප්පායස්සා”නි ආනෙන්වා සම්බන්ධිතබ්බං. “අක්කොකාසමත්තනා”නි නානුවත්තති. සත්තහි ආපත්තිහීති පාරාජිකසඛිඤ්ඤාසපුල්ලවිවයපාවිත්තියපාටිදෙසනියදුක්කටදුබ්භාසිතසඛිඤ්ඤාස සත්තසු ආපත්තික්ඛන්ධෙසු යෙන කෙනවිති වුත්තං හොති. “තථා”නි ඉමිනා “අසම්මුඛා”නි ඉදං සඬගණ්භාති. කම්මන්ති තප්පනියාදිසත්තවිධං කම්මං.

413. උම්මත්තකාදීනන්ති ආදි-සද්දෙන “අනාපත්ති සුද්ධෙ අසුද්ධදිට්ඨිස්ස අසුද්ධෙ අසුද්ධදිට්ඨිස්ස උම්මත්තකස්ස ආදිකම්මිකස්සා”නි (පාරා. 390) වුත්තෙ සඬගණ්භාති. පඤ්චඩ්ගසංයුතන්ති යං වොදෙති, තස්ස “උපසම්පන්නො”නි සඬබ්බපගමනං, තස්මිං සුද්ධසඤ්ඤිතා, යෙන පාරාජිකෙන වොදෙති, තස්ස දිට්ඨාදිවසෙන අමුලකතා, වාවනාධිප්පායෙන සම්මුඛා වොදනා, තස්ස තඬ්ඛණවිජානනන්ති ඉමෙහි පඤ්චහි අඬගෙහි යුත්තං හොති.

415. ඉදන්ති “සික්ඛාපද”න්ති සෙසො, “සික්ඛාපද”න්ති ව ඉමිනා තප්පටිපාදනියා ආපත්තියෙව ගය්භති. තිසමුට්ඨානන්ති කායචිත්තතො, වාචාචිත්තතො, කායවාචාචිත්තතොති සචිත්තකෙහි තීහි සමුට්ඨානතො තිසමුට්ඨානං. තෙනෙවාහ “සචිත්ත”න්ති. පටිසචිත්තානං ද්විත්තං අඤ්ඤතරෙන සහිතත්තා සචිත්තකං. තංසම්පයුත්තාය දොමනස්සවෙදනාය වසෙන දුක්ඛවෙදනං.

දුට්ඨදොසකථාවණ්ණනා.

416. ලෙසමත්තන්ති “අඤ්ඤම්පි වත්ථුං ලිස්සති සිලිස්සති වොහාරමත්තෙනෙව ඊසකං අල්ලියතීති ලෙසො, ජාතිආදීනංයෙව

අඤ්ඤතරකොට්ඨාසස්සෙනං අධිවචන”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.391) අට්ඨකථාය දස්සිතනිබ්බවනෙසු “ලෙසො නාම දස ලෙසො ජාතිලෙසො නාමලෙසො”තිආදිනා (පාරා. අට්ඨ. 394) නයෙන පදභාජනෙ වුත්තෙසු ජාතිනාමගොත්තාදීසු දසසු ලෙසෙසු අඤ්ඤතරලෙසමත්තන්ති වුත්තං හොති.

තත්ථ ජාති නාම ඛත්තියබ්බාභ්මණාදිජාති. නාමං නාම ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ “ඡගලකො දබ්බො මල්ලපුත්තො නාම, ඡගලිකා මෙත්තියා හික්ඛුතී නාමා”ති යපිතං නාමං විය වොදකෙහි යපිතනාමඤ්ච බුද්ධරක්ඛිතාදිසකනාමඤ්චාති දුට්ඨං නාමං. ගොත්තං නාම ගොතමමොග්ගල්ලානාදිගොත්තං. ලිඛිතං නාම දීඝතාදිසංස්ථානනානත්තඤ්ච කණ්හතාදිවණ්ණනානත්තඤ්චාති ඉදං දුට්ඨලිඛිතං. ආපත්තිලෙසො නාම ලහුකාදිරූපෙන ධීතපාවිත්තියාදිආපත්ති. පත්තො නාම ලොහපත්තාදි. වීචරං නාම පංසුකුලාදි. උපජ්ඣායො නාම වුදිතකස්ස උපජ්ඣායො. ආවරියො නාම වුදිතකස්ස පබ්බජ්ජාවරියාදිකො. සෙනාසනං නාම වුදිතකස්සෙව නිවාසපාසාදාදිකං.

වොදෙය්‍යාති අඤ්ඤඛත්තියජාතිකං පුග්ගලං පාරාජිකං අජ්ඣාපජ්ජන්තං දිස්වා අත්තනො වෙරිඛත්තියජාතිකං පුග්ගලං “ඛත්තියො මයා දිට්ඨො, පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපන්තොසි”තිආදිනා නයෙන වොදෙති. ගරුකාපත්ති නාම සඛිසාදිසෙසො. සචෙ වාවනචෙතනොති “අප්පෙව නාම නං ඉමම්භා බ්‍රහ්මවරියා වාවෙය්‍යා”න්ති (පාරා. 392) වුත්තත්තා සචෙ ඉමං සාසනා වාවෙය්‍යාමිති අධිප්පායො හුත්වා වොදෙතීති වුත්තං හොති, ඉමිනා බ්‍යතිරෙකවසෙන න අඤ්ඤාධිප්පායොති වුත්තමෙව හොතීති පුරිමසික්ඛාපදට්ඨකථායං දස්සිතෙසු “වාවනාධිප්පායො අක්කොසාධිප්පායො”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.389) එවමාදිනානප්පකාරාධිප්පායෙසු ආපත්තියා අභිගභුතං වාවනාධිප්පායං දස්සෙත්වා සෙසාධිප්පායෙ පටික්ඛිපති.

417. තථාසඤ්ඤීති අයං පාරාජිකමජ්ඣාපන්තොයෙවාති තථාසඤ්ඤී. “වොදෙති වා වොදාපෙති වා”ති වුත්තත්තා “තථාසඤ්ඤී”ති ඉදං “වොදාපෙති”ති ඉමිනාපි යොජෙතබ්බං. සෙසොති එත්ථ “පාරාජිකාති වුත්තාතී”තිආදිං කත්වා “සචිත්තං දුක්ඛචෙදන”න්ති පරියන්තං කත්වා දස්සිතපට්ඨසික්ඛාපදවිනිච්ඡයසඛිගාහකකථාපබන්ධෙන වුත්තසබ්බවිනිච්ඡයෙසු තංසික්ඛාපදනියතං “අමුලකෙනා”ති ඉදඤ්ච ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ “හික්ඛුමන්තිමචත්ථුනා...පෙ.... අනාපත්ති සියා”ති වුත්තමත්ථඤ්ච යපෙත්වා අවසිට්ඨසබ්බවිනිච්ඡයොති අත්ථො. අනන්තරසමො මනො හෙට්ඨා අනන්තරං වුත්තසික්ඛාපදෙනෙව සදිසොති වෙදිතබ්බො.

දුතියදුට්ඨදොසකථාවණ්ණනා.

418. සමග්ගස්ස සඛිසස්සාති “සමග්ගො නාම සඛිසො සමානසංවාසකො සමානසීමායං ධීතො”ති පදභාජනෙ වුත්තත්තා චිත්තෙන ව කායෙන ව එකීභූතස්ස සඛිසස්සාති වුත්තං හොති. ච-කාරො පදපූරණො, එච-කාරත්ථො වා,

නසමග්ගස්සාති බ්‍යතිරෙකත්ථො වෙදිතබ්බො. හෙදත්ථං වායමෙය්‍යාති “ඉමෙ කථං කදා භිජ්ජිස්සන්ති” ති රත්තින්දිවං චිත්තෙන්වා උපායං ගවෙසිත්වා පක්ඛපරියෙසනාදිං කරෙය්‍යාති අත්ථො. චුත්තඤ්ඤි පාළියං “හෙදාය පරක්කමෙය්‍යාති කථං ඉමෙ නානා අස්සු විනා අස්සු වග්ගා අස්සුති පක්ඛං පරියෙසති ගණං බන්ධනී” ති (පාරා. 412).

හෙදහෙතුන්ති “ඉධුපාලි භික්ඛු අධම්මං ‘ධම්මො’ ති දීපෙති, ධම්මං ‘අධම්මො’ ති දීපෙති” තිආදිනා (පරි. 459) නයෙන බන්ධකෙ චුත්තං අට්ඨාරසහෙදකරවත්ථුසඬ්ඛාතං සඬ්ඝහෙදකාරණමාහ. ඉදමෙව හි පදභාජනෙ චුත්තං “හෙදනසංවත්තනිකං වා අධිකරණන්ති අට්ඨාරසහෙදකරවත්ථුනී” ති. ගහෙන්වාති පග්ගය්හ. තිට්ඨෙය්‍යාති නප්පට්ඨිනිස්සජ්ජෙය්‍යා. පරිදීපයන්ති එත්ථ පරිදීපෙන්තො, න පට්ඨිනිස්සජ්ජන්තොති අත්ථො. යථාහ “තිට්ඨෙය්‍යාති න පට්ඨිනිස්සජ්ජෙය්‍යා” ති.

419. භික්ඛුහීති තස්ස සඬ්ඝහෙදකස්ස පරක්කමනං පස්සන්තෙහි වා දුරෙ වෙ, ධීතං පවත්තිං සුඤ්ඤන්තෙහි වා ලජ්ජිති සුපෙසලෙහි සෙසභික්ඛුහී. චුත්තඤ්ඤෙන “භික්ඛුහීති අඤ්ඤෙහි භික්ඛුහී. යෙ පස්සන්ති යෙ සුඤ්ඤන්ති, තෙහි වත්තබ්බො” ති (පාරා. 412). තස්ස වදන්තෙහි එවං වත්තබ්බන්ති වචනාකාරදස්සනත්ථමාහ “මායස්මා සමග්ගස්ස සඬ්ඝස්ස හෙදාය පරක්කමී, හෙදනසංවත්තනිකං වා අධිකරණං සමාදාය පග්ගය්හ අට්ඨාසි, සමෙත්තායස්මා සඬ්ඝෙන, සමග්ගො හි සඬ්ඝො සම්මොදමානො අවිච්ඡෙදමානො එකුද්දෙසො එසු විහරති” ති (පාරා. 411) පාඨං, තං එකදෙසසඬ්ඝවසෙන උපලක්ඛෙතුමාහ “හෙදත්ථං...පෙ.... හෙදකාරණ” ති. ඉති වත්තබ්බොති යොජනා.

420. චුච්චමානො හීති එත්ථ හි-සද්දො අපි-සද්දත්ථො. “පි” ති වා පාඨො, තෙහි ලජ්ජිතික්ඛුහී “මායස්මා” තිආදිනා නයෙන විසුං තික්ඛන්තුං චුත්තොපිති අත්ථො. නිස්සජ්ජෙය්‍යා න වෙච නන්ති තං හෙදාය පරක්කමනං අප්පට්ඨිනිස්සජ්ජනපච්චයා දුක්කට්ඨාපත්තිං ආපජ්ජිත්වාපි න විස්සජ්ජෙය්‍යාති අත්ථො. චුත්තඤ්ඤෙන “නො වෙ පට්ඨිනිස්සජ්ජති, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා” ති (පාරා. 412). තථා හි අප්පට්ඨිනිස්සජ්ජන්තො හත්ථෙසු, පාදෙසු ව ගහෙන්වා සඬ්ඝමජ්ඣෙ ආනෙන්වා තථෙව තික්ඛන්තුං චුත්තොපි තං අවිස්සජ්ජෙත්වා දුක්කට්ඨාපත්තිං ආපන්නොති ඉමිනා ව සඬ්ඝහීතො. චුත්තඤ්ඤෙන හගවතා “සො භික්ඛු සඬ්ඝමජ්ඣමිපි ආකඬ්ඨිත්වා වත්තබ්බො ‘මායස්මා...පෙ.... එසු විහරති’ ති. දුතියමිපි වත්තබ්බො. තතියමිපි වත්තබ්බො. සථෙ පට්ඨිනිස්සජ්ජති, ඉච්චෙතංකුසලං. නො වෙ පට්ඨිනිස්සජ්ජති, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා” ති. ඉදං උභයත්ථ දුක්කට්ඨං සාමඤ්ඤෙන වක්ඛති “තික්ඛන්තුං පන චුත්තස්ස, අපරිච්චජනොපි ත” ති.

සමනුභාසිතබ්බොති එත්ථ “සො භික්ඛු” ති ආනෙන්වා සම්බන්ධිතබ්බං, “යාවතතිය” ති සෙසො, යථාහ “සො භික්ඛු භික්ඛුහි යාවතතියං සමනුභාසිතබ්බො” ති (පාරා. 411), තථා සඬ්ඝමජ්ඣෙපි තික්ඛන්තුං චුච්චමානොපි

නො විස්සජ්ජේත්වා දුක්ඛං ආපන්නො සො ආධානග්ගාහී භික්ඛු සඬ්ඝෙන තික්ඛන්තුං වුත්තං කම්මවාචං වත්වා සමනුභාසිතබ්බොති අත්ථො. යථාහ අට්ඨකථායං “යාවතතියං සමනුභාසිතබ්බොති යාව තතියං සමනුභාසනං, තාව සමනුභාසිතබ්බො, තීහි සමනුභාසනකම්මවාචාහි කම්මං කාතබ්බ”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.411). තන්ති හෙදාය පරක්කමනං, හෙදනසංවත්තනිකං අධිකරණං පග්ගහෙත්වා යානඤ්ච. අච්චජන්ති, ඤත්තිවතුත්ථාය කම්මවාචාය වුච්චමානායපි අච්චජන්තො. ගරුකං චූසෙති තතියාය කම්මවාචාය “සො භාසෙය්‍යා”ති යාකාරජ්ජන්තාය සඬ්ඝාදිසෙසං ආපජ්ජති.

421. සඬ්ඝස්ස හෙදාය පරක්කමන්තං භික්ඛුං දිස්වා, සුත්වා, ඤත්වා ච අවදන්තස්ස භික්ඛුනො දුක්ඛටන්ති යොජනා.

422. කීවදුරෙ වසන්තෙහි සුත්වා ගන්ත්වා වත්තබ්බන්ති ආහ “ගන්ත්වා”තිආදි. අද්ධයොජනමෙව අද්ධයොජනතා, තනො අධිකං වා. ගිලානං පටිච්ච අද්ධයොජනං වුත්තං, ඉතරං පටිච්ච “අධිකං දුරමි පන ගන්තබ්බ”න්ති වුත්තං. තෙනෙවාහ “සචෙ සක්කොති”ති. තාවදෙති තදා ඵච, අවිරායිත්වාති අත්ථො.

423. තික්ඛන්තුං පන වුත්තස්සාති “මායස්මා”තිආදිනා නයෙන විසුඤ්ච සඬ්ඝමජ්ඣෙව තික්ඛන්තුං වුත්තස්සාපි අපරිච්චජන්තස්ස. තං හෙදාය පරක්කමාදිකං. හෙදජ්ජවත්තියා සුතක්ඛණෙ සයං අගන්ත්වා පණ්ණං වා සාසනං වා පෙසෙත්තස්ස ආපත්තිං දස්සෙතුමාහ “දුතං වා”තිආදි. යථාහ අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 2.411) “දුතං වා පණ්ණං වා පෙසෙත්වා වදන්තොපි ආපත්තිමොක්ඛො නත්ථි”තිආදි.

425. යාකාරෙ පන සම්පත්තෙති “යස්ස නක්ඛමති, සො භාසෙය්‍යා”ති (පාරා. 413) තතියකම්මවාචාය අන්තෙ යාකාරෙ උච්චාරිතෙ. පස්සම්භන්තිති පටිජ්ජස්සම්භන්ති, වුපසමන්තිති අත්ථො. දුක්ඛටාදයොති ඤත්තියා දුක්ඛං, ද්වීහි කම්මවාචාහි ද්වෙ ච ථුල්ලච්චයා. යථාහ “සඬ්ඝාදිසෙසං අජ්ඣාපජ්ජන්තස්ස ඤත්තියා දුක්ඛං, ද්වීහි කම්මවාචාහි ථුල්ලච්චයා පටිජ්ජස්සම්භන්ති”ති (පාරා. 414). තස්මා ඤත්තියා පුබ්බෙ බහි ච සඬ්ඝමජ්ඣෙව තික්ඛන්තුං වුත්තෙපි අජ්ජපටිතිස්සජ්ජනෙන ආපන්නාති ද්වෙ දුක්ඛටාති දෙසෙතබ්බානීති විඤ්ඤායති.

ඉමිස්සා කම්මවාචාය කිං ආපන්නාපත්තියො පටිජ්ජස්සම්භන්ති, උදාහු අනාපන්නාති විචාරණාය “යො අවසානෙ පටිතිස්සජ්ජස්සති, සො තා ආපත්තියො න ආපජ්ජති, තස්මා අනාපන්නා පටිජ්ජස්සම්භන්ති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.414) මහාසුමත්ථෙරස්ස වාදං “කිමනාපන්නානං පටිජ්ජස්සද්ධියා”ති පටිබාහිත්වා “ලිඬිගපරිවත්තනෙ අසාධාරණාපත්තියො විය ආපන්නා පටිජ්ජස්සම්භන්ති”ති මහාපදුමත්ථෙරස්ස වාදො ධීතො.

426. අකතෙ පන කම්මස්මීන්ති යථාච්ඡත්තසමනුභාසනකම්මෙ අකතෙ. අපරිච්චජනොපි වාති තං සඨසහෙදාය පරක්කමනං අපරිච්චජන්තස්සාපි. “සඨසාදිසෙසෙනා”ති ඉමිනා කම්මං අකත්වා සඨසමජ්ඣෙ ව ඛනි ව තික්ඛන්තුං වුච්චමානස්ස අප්පට්ඨිස්සජ්ජනෙන දුක්කටං පන භොතීති ඛාතිරෙකතොව දස්සෙති.

427. පුබ්බෙ වාති ඤාත්තියා පුබ්බෙ විසුං, සඨසමජ්ඣෙ වා තික්ඛන්තුං වුච්චමානෙපි. තඨබ්බෙණෙපිති ඤාත්තික්ඛණෙ වා. ඤාත්තියා අනිට්ඨිතායපි පච්ඡාපි, ඉමස්ස අවධිං දස්සෙති “අසම්පත්තෙ යාකාරස්මි”න්ති. පට්ඨිස්සජ්ජනොපි ව තස්ස සඨසාදිසෙසෙන අනාපත්ති පකාසිතාති පට්ඨමගාථාය පච්ඡමඨිඨං ඉධානෙත්වා යොජෙතබ්බං.

428. එත්තාවතා “අනාපත්ති අසමනුභාසන්තස්ස පට්ඨිස්සජ්ජන්තස්ස උම්මත්තකස්ස ඛිත්තචිත්තස්ස වෙදනාට්ඨස්ස ආදිකම්මිකස්සා”ති (පාරා. 416) පාඨෙ “පට්ඨිස්සජ්ජන්තස්සා”ති පදෙන ගහිතෙසු “ඤාත්තිතො”ති ආදියු විනිච්ඡයං දස්සෙත්වා තං නිගමෙතුං “පට්ඨිස්සජ්ජනො වාපි ත”න්ති ආහ. නිගමනත්ථජොතකො එවං-සද්දො සාමත්ථියා ලබ්භති, එවං “ඤාත්තිතො”ති ආදිනා යථාච්ඡත්තනයෙන පට්ඨිස්සජ්ජන්තස්ස වාති අත්ථො. තන්ති සඨසහෙදප්පයොගං. අසමනුභාසනො වාති අසමනුභාසියමානස්ස. “අසමනුභාසියතො”ති වත්තබ්බෙ විකරණපච්චයලොපෙන “අසමනුභාසනො”ති වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. යථාහ අට්ඨකථායං “අසමනුභාසන්තස්සාති අසමනුභාසියමානස්සා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.416). “සඨසාදිසෙසෙන අනාපත්ති පකාසිතා”ති අනුචත්තමානත්තා ඉච්ඡිතත්ථෙ සිද්ධෙපි පුන “අනාපත්ති පකාසිතා”ති වචනෙ පුනරුත්තතා ආපජ්ජති? නාපජ්ජති, පදාච්ඡත්ති නාම අලංකාරො භොතීති.

429. ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස අත්ථුප්පත්තියං සඨසහෙදත්ථං පඤ්ච වත්ථුති යාවත්තෙන දෙවදත්තෙන “සාධු භන්තෙ භික්ඛු යාවජීවං මච්ඡමංසං න බාදෙය්හං, යො මච්ඡමංසං බාදෙය්හ, වජ්ජං නං ඵුසෙය්හා”ති (පාරා. 409) වුත්තෙ “අලං දෙවදත්ත මයා තිකොට්ඨපරිසුද්ධං මච්ඡමංසං අනුඤ්ඤාතං අදිට්ඨං අසුතං අපරිසඬ්ඛිත”න්ති (පාරා. 409) අනුඤ්ඤාතෙසු මච්ඡමංසෙසු කප්පියාකප්පියවිනිච්ඡයං පුබ්බෙ අනොකාසාභාවෙන අවත්වා පකතං සික්ඛාපදවිනිච්ඡයං නිට්ඨාපෙත්වා ඉදානි පත්තාවසෙසං තං දස්සෙතුං “යඤ්චි”ති ආදි ආරද්ධං. “තං තස්සා”ති වක්ඛමානත්තා “ය”න්ති ඉදං “භික්ඛු”න්ති ඉමිනා ව “මච්ඡමංස”න්ති එතෙන ව යොජෙතබ්බං. මච්ඡන්ති ඔදකං. මංසන්ති ථලජානං මංසං. නිබ්බෙමතිකොති “මං උද්දිස්ස කත”න්ති වා “සඨසං උද්දිස්ස කත”න්ති වා උප්පන්නාය විමතියා විරහිතො.

430. සමුද්දිස්ස කතන්ති සඨසං වා අත්තානං වා උද්දිස්ස කතං. “ඤාත්වා”ති ඉමිනා අජානිත්වා භුඤ්ජන්තස්ස අනාපත්තිභාවමාහ.

431. හත්ථීනං අස්සානං අවිජානං මනුස්සානං අභීනං කුක්කුරානං දීපීනං සීහානං බ්‍යග්ඝානං තරවිජානං මංසං අකප්පියං හොතීති යොජනා.

432. සචිත්තකතා ආපත්තියායෙව යුජ්ජති, ඉධ පන තංහෙතුකං මංසමෙව හෙතුමිහි එලූපවාරෙන සචිත්තකන්ති ගහිතං. එත්ථ චිත්තං නාම අත්තානං වා සඬ්ඝං වා උද්දිස්ස කතභාවජානනචිත්තං. සෙසන්ති අනුද්දිස්සකතං අකප්පියමංසං. අචිත්තකන්ති චුත්තනයමෙව.

433. පුච්ඡිත්වායෙවාති අකප්පියමංසපරිහාරත්ථං දසසු මංසෙසු නාමඤ්ච උද්දිස්සකතස්ස පරිහාරත්ථං උභයස්සාපි පටිලද්ධාකාරඤ්ච පුච්ඡිත්වායෙවාති අත්ථො. ඔදකෙසු මච්ඡෙසු අකප්පියාභාවතො ලද්ධාකාරොව ඤාතබ්බො. මංසෙ දිට්ඨමත්තෙයෙව “ඉදං අසුකමංස”න්ති ජානන්ති වෙ, අපුච්ඡිතෙපි දොසො නත්ථී. දායකෙසු මංසස්සාභාවෙ ලද්ධනියාමෙ අපුච්ඡිතෙපි දොසො නත්ථී. යථා වා තථා වා විමනියා උප්පන්නාය අප්පට්ඨගාහෙත්වා නිසින්තෙ “කස්මා න පට්ඨගණ්හථා”ති පුච්ඡිතෙ විමනියා උප්පන්නාකාරං වත්වා “මයං තුම්හෙ වා ඉතරෙ භික්ඛූ වා උද්දිස්ස න කරම්හා”ති වත්වා “අම්භාකමෙව සන්ධාය කතං, පණ්ණාකාරත්ථාය කතං, අතිථීනං වා අත්ථාය කත”න්තිආදිනා අත්තනා ලද්ධප්පකාරං වත්වා “සංසයං අකත්වා පට්ඨගහෙතබ්බ”න්ති වදෙය්‍යං වෙ, පට්ඨගහෙතුං වට්ටතීති සබ්බමිදං අට්ඨකථාය චුත්තං.

භික්ඛූනං එතං වත්තන්ති යොජනා. වත්තට්ඨාති සම්මාසම්බුද්ධෙන මහාකරුණාය දෙසිතං පාතිමොක්ඛසංවරසීලං විසොධෙත්වා පටිපජ්ජනෙ පතිට්ඨිතා. “විනයඤ්ඤනො”ති ඉමිනා විනයං අජානිත්වා උපදෙසප්පමාණෙනෙව වත්තං පුරෙන්නෙහි වත්තස්ස විරොධොපි සියාති තෙ නිවත්තෙති. “වත්තට්ඨා”ති විසෙසනෙන විනයං ඤත්වාපි අපුරණෙ නිවත්තෙති. උභයෙනපි අත්තනා චුත්තචිතිච්ඡයස්ස පරිසුද්ධභාවං දීපෙති.

434. ඉදං සමනුභාසනන්ති යථාචුත්තසික්ඛාපදමාහ. සමනුභාසනෙන සාධෙතබ්බා ආපත්ති සමනුභාසනා කාරණූපවාරෙන. අඤ්ඤථා එකසමුට්ඨානාදිභාවො න යුජ්ජති. එකසමුට්ඨානං කායවාචාචිත්තසඬ්ඛාතං එකං සමුට්ඨානං එතස්සාති කත්වා. කායකම්මන්ති හත්ථමුද්දාවසෙන කායෙන කාතබ්බස්ස පටිනිස්සජ්ජනස්ස අකතත්තා කායකම්මං. වච්ඡිකම්මන්ති වචසා කාතබ්බස්ස අකතත්තා වච්ඡිකම්මං. අක්‍රියන්ති යථාචුත්තනයෙන “සඬ්ඝහෙදොපක්කමනිවාරණාය පරක්කමනං පටිනිස්සජ්ජාමී”ති කායවිකාරෙන වා වච්ඡිහෙදෙන වා අවිඤ්ඤාපනතො අකිරියං නාම හොතීති චුත්තං හොති.

සඬ්ඝහෙදකථාවණ්ණනා.

435. කිඤ්චිපි වත්තබ්බන්ති “එකො වා ද්වෙ වා තයො වා”ති චුත්තසඬ්ඝහෙදානුචත්තකහික්ඛුං පස්සන්තෙහි සුණන්තෙහි ලජ්ජිහික්ඛුහි විසුඤ්ච සඬ්ඝමජ්ඣෙව ව නෙත්වා තික්ඛන්තුංයෙව සඬ්ඝහෙදානුචත්තනස්ස අකත්තබ්බතං.

වත්වා තතො අනොරමන්තානං ඤත්තිවතුත්ථාය කම්මවාචාය සමනුභාසනකම්මං කාතබ්බං”න්ති ඉදඤ්ච “තතියානුස්සාවනාය යාය-කාරජ්ජත්තාය ආපජ්ජනකසඬ්ඨාදිසෙසතො පුබ්බෙ ආපන්නා දුක්කට්ඨල්ලව්වයා පටිජ්ජස්සම්භන්ති”ති ඉදඤ්ච අනාපත්තිපකාරො වාති ඉමං සාධාරණවිනිච්ඡයං සන්ධායාහ. වචනජ්ජකාරහෙදො පන අත්ථෙව, සො සඬ්ඨෙපතො මාතිකාය (පාරා. 418-419) විත්ථාරතො පදභාජනෙ (පාරා. 418-419) ආගතනයෙන වත්තබ්බො. අස්සාති දුතියසඬ්ඨසහෙදසික්ඛාපදස්ස. “සමුට්ඨානා...පෙ.... මතා”ති ඉමිනා සාධාරණවිනිච්ඡයො අතිදිට්ඨොති දට්ඨබ්බං.

දුතියසඬ්ඨසහෙදකථාවණ්ණනා.

436. උද්දෙසපරියාපන්නෙති එත්ථ “සික්ඛාපදෙ”ති සෙසො, නිදානපාරාජිකසඬ්ඨාදිසෙසඅනියතවිත්ථාරසඬ්ඨාතෙ පඤ්චවිධඋද්දෙසලක්ඛණපාතිමොක්ඛෙ අත්තොගධසික්ඛාපදවිසයෙති අත්ථො. “උද්දෙසපරියාපන්නෙ සික්ඛාපදෙ”ති ඉමිනා “අවචනියමත්තානං කරොති”ති ඉමස්ස විසයං දස්සෙති. භික්ඛු දුබ්බවජාතිකොති එත්ථ “යො”ති අජ්ඣාභාරො. “දුබ්බවජාතිකොති දුබ්බවසභාවො, වත්තුං අසක්කුණෙය්‍යාති අත්ථො”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.425-426) අට්ඨකථාය චුත්තදොවචස්සතාය හෙතුභූතපාපිච්ඡතාදීහි එකුනවිසතියා ධම්මෙහි සමන්තාගතො හුත්වා අත්තති චුත්තං අනුසිට්ඨිං සාදරමග්ගහණෙන නාසනතා දොවචස්සසභාවොති අත්ථො. චුත්තඤ්ඤෙන පදභාජනෙ “දුබ්බවජාතිකො හොතිති දුබ්බවො හොති දොවචස්සකරණෙහි ධම්මෙහි සමන්තාගතො අක්ඛමො අප්පදක්ඛිණග්ගාහි අනුසාසති”න්ති (පාරා. 426).

අවචනියමත්තානං කරොතිති “මා මං ආයස්මන්තො කිඤ්චි අවචුත්ථ කල්‍යාණං වා පාපකං වා, අභම්පායස්මන්තෙ න කිඤ්චි වක්ඛාමි කල්‍යාණං වා පාපකං වා, විරම්ථායස්මන්තො මම වචනායා”ති (පාරා. 425) චුත්තනයෙන අත්තානං අවචනියං කරොති. ගරුකං සියාති එත්ථ “තස්සා”ති ඉදං අජ්ඣාභාරනයසම්බන්ධෙන ලබ්භති. තත්‍රායං යොජනා – දුබ්බවජාතිකො යො භික්ඛු උද්දෙසපරියාපන්නෙ සික්ඛාපදෙ අත්තානං අවචනියං කරොති, තස්ස ගරුකං සියාති.

කිං චුත්තං හොති? යො භික්ඛු අත්තතො දොවචස්සතං පස්සන්තෙහි, සුණන්තෙහි ව ලජ්ජිභික්ඛුහි “මා ආයස්මා අත්තානං අවචනියං අකාසි...පෙ.... අඤ්ඤමඤ්ඤවුට්ඨාපනෙනා”ති (පාරා. 425) චුත්තනයෙන තික්ඛත්තුං චුත්තොපි දුක්කටං ආපජ්ජිත්වාපි න විස්සජ්ජෙති, “සො භික්ඛු සඬ්ඨසමජ්ඣමපි ආකඬ්ඨිත්වා වත්තබ්බො”ති (පාරා. 426) චුත්තත්තා හත්ථෙ ගහෙත්වා ආකඬ්ඨිත්වාපි සඬ්ඨසමජ්ඣං නෙත්වා තථෙව තික්ඛත්තුං චුත්තෙ දුක්කටං ආපජ්ජිත්වාපි න විස්සජ්ජෙති, තස්ස දුබ්බවජාතිකස්ස ඤත්තිවතුත්ථාය කම්මවාචාය කරියමානෙ සමනුභාසනකම්මෙ තතියාය කම්මවාචාය යායකාරජ්ජත්තාය පුබ්බෙ

වුත්තනයෙනෙව ඤත්තියා දුක්කටං, ද්විති කම්මවාචාහි ථුල්ලච්චයෙ ව පටිප්පස්සම්භයමානො සඬ්ඝාදිසෙසො හොතිති වුත්තං හොති.

437. දුබ්බචෙති එත්ථ “සික්ඛාපදේ” ති සෙසො, තථා සඬ්ඝහෙදකචණ්ණෙනති එත්ථාපි. සඬ්ඝහෙදො එව සඬ්ඝහෙදකො, තං වණ්ණෙනති කපෙතිති සඬ්ඝහෙදකචණ්ණනං, කිං තං? සික්ඛාපදං, තඤ්ච පයමමෙව සඬ්ඝහෙදකසික්ඛාපදං ගහෙතබ්බං, තස්මිං වුත්තනයෙනාති යොජනා. යථාහ අට්ඨකථායං “සමුට්ඨානාදීනි පයමසඬ්ඝහෙදසදිසානෙවා” ති (පාරා. අට්ඨ. 2.425-426). “සබ්බො විනිවිජයො” ති එතෙන ඉධ දස්සිතෙන “ගරුකං සියා” ති එතෙන සඬ්ගහිතං සඬ්ඝාදිසෙසාවසානවිනිවිජයං වජ්ජෙත්වා “අකතෙ පනා” ති ආදිගාථාත්තයෙන වුත්තඅනාපත්තිප්පකාරෙ ව “ඉදමෙකසමුට්ඨාන” ති ආදිගාථාය වුත්තසමුට්ඨානාදිකෙ ව අතිදිසති.

දුබ්බචකථාවණ්ණනා.

438. යො කුලදුසකො හික්ඛු, සො ඡන්දගාමිතාදීහි පාපෙන්තො හික්ඛුහි කම්මෙ කරියමානෙ තං ඡන්දගාමිතාදීහි පාපනං අවිච්ඡන්තො ගරුකං චූසෙ සඬ්ඝාදිසෙසං ආපජ්ජතිති යොජනා. “කුලදුසකොති කුලානි දුසෙති පුජ්චෙන වා එලෙන වා වුණ්ණෙන වා මත්තිකාය වා දන්තකට්ඨෙන වා වෙළියා වා වෙජ්ජිකාය වා ජඬ්ඝපෙසනිකෙන වා” ති (පාරා. 437) වචනතො සද්ධාසම්පන්නකුලානි ලාභං නිස්සාය පුජ්චදානාදීහි සඬ්ගණ්හිත්වා තථා අකරොත්තෙසු ලජ්ජිහික්ඛුසු කුලානං සද්ධාදුසනතො කුලදුසකො, හික්ඛු.

ඡන්දගාමිතාදීහි පාපෙන්තොති කුලදුසනකම්මං කරොත්තං දිස්වා වා සුත්වා වා අවචනතො ආපජ්ජිතබ්බදුක්කටතො මුච්චනත්ථාය “ආයස්මා බො...පෙ.... අලන්තෙ ඉධ වාසෙනා” ති වදන්තෙ ලජ්ජී පෙසලෙ හික්ඛු “ඡන්දගාමිනො ව හික්ඛු...පෙ.... එකච්චං න පබ්බාපෙන්ති” ති ඡන්දගාමිතාදීහි වතුහි අගතිගමනෙහි යොජෙන්තොති අත්ථො. කම්මෙ කරියමානෙති යථාවුත්තනයෙන අත්තානං ගරහන්තානං හික්ඛුනං කරියමානං අක්කොසනඤ්ච පරිභාසනඤ්ච යෙ පස්සන්ති, යෙ ව සුණන්ති, තෙහි “මායස්මා එවං අවච, න ව හික්ඛු ඡන්දගාමිනො...පෙ.... අලන්තෙ ඉධ වාසෙනා” ති තික්ඛත්තුං වුච්චමානොපි දුක්කටං ආපජ්ජිත්වාපි අප්පට්ඨිස්සජ්ජන්තං හත්ථෙ ගහෙත්වා ආකඩ්ඪිත්වා සඬ්ඝමජ්ඣං ආනෙත්වා “මායස්මා එවං අවචා” ති ආදිනා නයෙනෙව පුනපි තික්ඛත්තුං වුත්තෙ දුක්කටං ආපජ්ජිත්වාපි අප්පට්ඨිස්සජ්ජන්තස්ස ඤත්තිවතුත්ථාය කම්මවාචාය සමනුභාසනකම්මෙ කරියමානෙති වුත්තං හොති. ගරුකං චූසෙති ඤත්තියා දුක්කටං, ද්විති කම්මවාචාහි ථුල්ලච්චයෙ ව පටිප්පස්සම්භෙන්තො තතියකම්මවාචාය අන්තෙ යාකාරෙ සම්පත්තෙ සඬ්ඝාදිසෙසං ආපජ්ජතිති වුත්තං හොති.

439-40. “කුලානි දුසෙති පුජ්චෙන වා” ති ආදිනා (පාරා. 437) නයෙන වුත්තකුලදුසනොපකරණභූතවුණ්ණපණ්ණාදිසු විනිවිජයං දස්සෙතුමාහ

“වුණුණ” න්ති ආදි. වුණුණන්ති සිරිසපණුණාදිවුණුණං. පණුණන්ති තම්බුලපණුණාලපණුණාදිබාදිතබ්බාබාදිතබ්බපණුණං. එලන්ති තාලපනසාදිඵලං. පුප්ඵන්ති වම්පකාදිපුප්ඵං. වෙඵන්ති අන්දොලිකාපාටං කිරණ්ඩාදිකං වෙඵං. කට්ඨන්ති ගෙහදාරුං, ඉන්ධනඤ්ච. මත්තිකන්ති පාකතිකං, පඤ්චවණුණං වා මත්තිකං.

අත්තනො සන්තකං, තාවකාලිකාදිවසෙන ගහිතං වා වුණුණං...පෙ.... මත්තිකං කුලසඬගහණත්ථාය දදනො කුලසුන්දකං හොතිති සම්බන්ධො. ටෙය්‍යාති වොරිකා. “දදනො” ති ඉදං සාම්ච්චනං “කාතබ්බො” ති පච්චත්තවචනන්තං විසෙසිතබ්බමපෙක්ඛිත්වා “දදන්තො” ති විහත්තිවිපරිණාමෙන පච්චත්තවචනන්තං අනුචත්තෙනබ්බං. කාතබ්බොති එත්ථ කාරෙතබ්බොති අත්ථො. ඉමිනා සඬසසන්තකං, ගණසන්තකං, අඤ්ඤපුග්ගලසන්තකඤ්ච වුණුණාදිං කුලසඬගහත්ථං වොරිකාය දෙන්තො භණ්ඩග්ගෙන කාරෙතබ්බොති ඉමං විනිවිජයං දස්සෙති. සඬසඤ්ඤසන්තකෙති සඬසඤ්ඤසන්තකවුණුණාදිකෙති අත්ථො. එත්ථ අඤ්ඤ-සද්දෙන ගණපුග්ගලානං ගහණං.

441. සඬසිකං ගරුභණ්ඩං වාති සඬසසන්තකං ගරුභණ්ඩපහොනකං වා පණුණාදිකං. සෙනාසනනියාමිතන්ති “එත්තකා ඵලරුක්ඛාදයො සෙනාසනෙන නවකම්මත්ථායා” ති ඵලං නියමිතං වා. ඉස්සරවතායෙ වාති ඵලකාරෙන “ටෙය්‍යා” ති ඉදං නිවත්තිතං.

442. හරිත්වා වාති අත්තනායෙව හරිත්වා වා. “පුප්ඵං දෙන්තස්සා” ති ඉමිනා සම්බන්ධො. ඵස නයො උපරිපි. හරාපෙත්වා වාති අඤ්ඤස්ස හත්ථෙ පෙසෙත්වා වා. පක්කොසිත්වා වාති ආමන්තෙත්වා වා පක්කොසාපෙත්වා වාති උපලක්ඛණතො ලබ්භති. ආගතස්ස වාති අත්තනා ඵල ආගතස්ස වා. “කුලසඬගහණත්ථායා” ති වචනෙන “ඵවරුපෙ අධිප්පායෙ අසති වට්ඨති” ති වුත්තත්තා “වෙතියං පුප්ඵං කරොන්තාපි ‘පුප්පස්සාමා’ ති පුප්ඵාති ගහෙත්වා ගච්ඡන්තාපි තත්ථ තත්ථ සම්පත්තානං වෙතියපුප්පන්තථාය දෙන්ති, එතම්පි පුප්ඵදානං නාම න හොති” ති ආදිකං (පාරා. අට්ඨ. 2.436-437) අට්ඨකථාගතං සබ්බං විනිවිජයං දස්සිතං හොති.

443. ඵලං උස්සග්ගං දස්සෙත්වා අපවාදං දස්සෙතුමාහ “හරිත්වා වා” ති ආදි. “හරාපෙත්වා” ති ඉමිනා යොජෙනබ්බස්ස වා-සද්දස්ස අවුත්තසම්පිණ්ඩනත්ථාය “පක්කොසිත්වා වා පක්කොසාපෙත්වා වා, ආගතානං වා” ති ව සඬගය්භති. ආගතස්සෙවාති ඵලකාරෙන හරිත්වා දානාදිං නිවත්තෙති.

444. තඤ්චාති මානාපිතුආදීනං තං පුප්ඵදානඤ්ච. වත්ථුපුප්පත්ථන්ති රතනත්තයපුප්පන්තථං. න පනඤ්ඤාති අඤ්ඤෙන පකාරෙන දාතුං න වට්ඨති. යෙන පකාරෙන දාතුං න වට්ඨති, කොයං පකාරොති ආහ “සිවාදී” ති ආදි. සිවාදිපුප්පන්තථන්ති මහිස්සරාදිදෙවතාපුප්පන්තථඤ්ච. මණ්ඩනත්ථන්ති

පිළිගත්තත්ම. එවං අදාතබ්බප්පකාරනියමනෙන “ඉමං වික්කිණිත්වා ජීවිකං කප්පෙස්සන්ති” ති මාතෘපිතුආදීනං දාතුං වට්ටතීති වදන්ති.

445. “එලාදීසු ...පෙ.... විනිවිජයො” ති ඉමිනා “හරිත්වා වා හරාපෙත්වා වා” තිආදීනා පුබ්බෙ වුත්තවිනිවිජයො එලපණ්ණාදීසු සබ්බත්ථ සමානොති දස්සෙති.

446. “පුප්ඵාදිභාජනෙ” ති පුප්ඵඑලාදීනං භාජනකාලෙ. සම්මතෙනාති පුප්ඵාදිභාජනත්ථං බන්ධකෙ වුත්තනයෙන සඬ්ඝෙන සම්මතෙන භික්ඛුනා. අස්සාති භාජනට්ඨානං ආගතස්ස. ඉතරෙනාති සඬ්ඝසම්මුතිං විනා පුප්ඵාදීනි භාජාපෙත්තෙන. ඤාපෙත්වා දාතබ්බන්ති සබ්බං සඬ්ඝං ජානාපෙත්වා දාතබ්බං.

447. උපඩ්ඨභාවන්ති එකෙන භික්ඛුනා ලද්ධබ්බභාගතො උපඩ්ඨං. “ථොකං ථොක” න්ති ඉමිනා උපඩ්ඨතොපි අප්පතරං ගහිතං.

448. පරිබ්බයවිහීනස්සාති තණ්ඩුලාදිජීවිතවුත්තිවයමුලරහිතස්ස. සම්පත්තිස්සරියස්සාපිති අත්තනො සම්පමුපගතස්ස ඉස්සරස්ස ව. “දාතබ්බං තු සකං එල” න්ති ඉමිනා සම්බන්ධො. “පරිබ්බයවිහීනානං, දාතුං සපරසන්තක” න්ති බුද්දසික්ඛාය ආගතං, ඉධ “සකං එල” න්ති වුත්තං. තත්ථ පරවචනෙන විස්සාසිකානං ගහණං, ඉධ පන විස්සාසග්ගාහෙන ගහෙත්වා දීයමානමපි සසන්තකමෙවාති “සක” න්ති වුත්තන්ති ගහෙතබ්බං.

449-50. යත්‍ර සඬ්ඝාරාමෙ සඬ්ඝෙන එලරුක්ඛපරිච්ඡෙදං කත්වා කතිකා කතාති යොජනා, “ආගන්තුකානං එත්තකං එලං දාතබ්බ” න්ති එලපරිච්ඡෙදං කත්වා වා “එත්තකෙසු රුක්ඛෙසු එලං දාතබ්බ” න්ති රුක්ඛපරිච්ඡෙදං කත්වා වා සඬ්ඝෙන කතිකා යෙන පකාරෙන කතාති අත්ථො. තත්‍රාගතස්සපිති එවං යපිතකතිකවත්තං තං සඬ්ඝාරාමං එලත්ථාය ආගතස්සාපි.

යථාපරිච්ඡෙදන්ති සඬ්ඝෙන තථාකතඑලරුක්ඛපරිච්ඡෙදමනතික්කම්ම. දදතොති ඔවිනිත්වා යපිතඑලං, කප්පියකාරකෙහි ඔවිනාපෙත්වා වා දෙන්තස්ස. ඔවිතඑලෙ ව කප්පියකාරකෙ ව අසති එලත්ථාය ආගතෙසු වත්තිතබ්බවිධිං දස්සෙතුමාහ “දස්සෙතබ්බාපි වා” තිආදි. “වත්වා” ති සෙසො. ව-කාරං අපි-සද්දෙන එකතො කත්වා “අපිවා” ති යොජනා. එවං වත්වා සඬ්ඝෙන පරිච්ඡින්නරුක්ඛා දස්සෙතබ්බාති ඉමිනා “ඉධ එලානි සුන්දරානි, ඉතො ගණ්හථා” ති එවං පන න වත්තබ්බ” න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.436-437) අට්ඨකථා බ්‍යතිරෙකතො දස්සිතා හොති.

451. “බණ්ණිත්වා” ති එතෙන “බණ්ණාපෙත්වා” ති ඉදම්පි සඬ්ගහිතං, “කප්පියභූමි” න්ති වක්ඛමානත්තා පට්ඨන්ති එත්ථ “අකප්පිය” න්ති ලබ්භති. තෙනෙවාහ “පාවිත්තියෙනා” ති. “මාලාගච්ඡ” න්ති ඉමිනා පුප්ඵුපගෙ තරුණගච්ඡෙ ව මල්ලිකාසුමනාදිගුම්බගාගච්ඡෙ ව සඬ්ගණ්හාති. යථාහ අට්ඨකථාය “තරුණකා හි

පුජ්ඵරුක්ඛාපි පුජ්ඵගච්ඡාපි ‘මාලාගච්ඡා’ත්වෙව වුච්චන්ති’ති (පාරා. අට්ඨ. 2.431).
 ආදි-සද්දෙන ඵලූපගරුක්ඛෙ ව හෙසජ්ජරසෙ ඔසධගච්ඡෙ ව සඬගණ්හාති.
 “රොපාපනෙ”ති වක්ඛමානත්තා “සය”න්ති ඉදං “රොපනෙ”ති ඉමිනා යුජ්ජති.

“සයං ඛණිත්වා”ති කස්මා න යුජ්ජති? “ඛණාපෙත්වා”ති වක්ඛමානස්ස අභාවා ව “යො පන භික්ඛු පථවිං ඛණෙය්‍යා වා ඛණාපෙය්‍යා වා, පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 85) වචනතො ඛණාපනෙ පාවිත්තියෙන භවිතබ්බත්තා ව “ඛණිත්වා”ති ඉමිනා ව ඛණනඛණාපනානං ද්විත්තමෙව ගහෙතබ්බත්තා න යුජ්ජති. කුලදුසුනෙනි කුලදුසුසනනිමිත්තං. අකප්පියපථවිං ඛණිත්වා, ඛණාපෙත්වා ව සයං මාලාගච්ඡාදිරොපනෙ කතෙ අස්ස මාලාගච්ඡාදිරොපකස්ස භික්ඛුනො අකප්පියපථවිඛණනපච්චයෙන පාවිත්තියෙන සද්ධිං කුලදුසුනෙ කුලදුසුසනනිමිත්තං දුක්කටං හොතීති යොජනා.

452. “තථා”ති ඉමිනා “සයං රොපනෙ”ති ඉදං විනා අවසෙසජ්ජකාරං සඬගණ්හාති. “අකප්පියෙන වාකෙය්‍යනා”ති ඉදං “අකප්පියපථවිං ඛණාපෙත්වා”ති ඉමිනා ව “රොපාපනෙ”ති ඉමිනා ව යුජ්ජති. “ඉමං භූමිං ඛණ, ඉමං ගච්ඡං රොපෙහි”තිආදිකං අකප්පියං වොහාරං වත්වා අකප්පියපථවිං ඛණාපෙත්වා මාලාගච්ඡාදිරොපනං කාරාපෙන්තස්සාපි තථෙව පාවිත්තියඤ්ච දුක්කටඤ්ච හොතීති අත්ථො.

ඛණනරොපනෙහි ද්විති පාවිත්තියදුක්කටානි අවසිට්ඨෙහි තදත්ථිකෙහි සබ්බවොහාරපයොගහෙදෙහි කිං හොතීති ආහ “සබ්බත්ථා”තිආදි. කුලදුසුනෙනි නිමිත්තෙ, විසයෙ වා භූමිමං. අකප්පියෙන වාකෙය්‍යන පන පථවිං ඛණාපෙත්වා අකප්පියෙන වාකෙය්‍යන රොපාපනෙපි තථා පාවිත්තියෙන සහ කුලදුසුනෙ භික්ඛුනො දුක්කටං චුත්තං. සබ්බත්ථ ඉතො පරෙසුපි තදත්ථිකෙන සබ්බවොහාරඛ්‍යාපාරෙසු කුලදුසුසනනිමිත්තං භික්ඛුනො දුක්කටං චුත්තන්ති යොජනා.

453. කප්පියභූමියා අත්තනා ඛණෙන, අකප්පියවොහාරෙන ඛණාපනෙ ව පාවිත්තියාභාවනො දුක්කටංයෙව චුත්තන්ති ආහ “උභයත්ථ වා”තිආදි. එත්ථ “එව”න්ති සෙසො, සො යථාචුත්තමත්ථං නිගමෙති. එවං යථාචුත්තනයෙන කප්පියභූමියමිපි මාලාගච්ඡාදිරොපනරොපාපනසඬබාතෙසු ද්විසු යානෙසු ව භික්ඛුනො දුක්කටං චුත්තන්ති යොජනා.

454. සදුක්කටා පාවිත්තීති “ආවාටං ඛණ, ගච්ඡං රොපෙහි”ති එකචාරං ආණත්තෙ බහු ආවාටෙ ඛණිත්වා බහුසු ගච්ඡෙසු රොපිතෙසුපි ආණත්තියා එකත්තා දුක්කටෙන සහ පාවිත්තියං හොතීති අයමත්ථො අකප්පියභූමිං සන්ධාය චුත්තො. “සුද්ධං වා දුක්කට”න්ති ඉදං අකප්පියභූමියං කප්පියෙන වොහාරෙන ආවාටං ඛණාපකස්ස ව කප්පියභූමියං අකප්පියවොහාරෙන ආවාටං ඛණාපකස්ස ව “ඉමං ගච්ඡං රොපෙහි”ති එකචාරාණත්තපච්චයා ආපජ්ජිතබ්බං කුලදුසුනදුක්කටං සන්ධාය චුත්තං.

455. කප්පියයෙනෙව වාකොයනාති එත්ථ කප්පියවාකායං නාම “එත්ථ ආවාටං ජාන, එත්ථ ආවාටං ජානිතබ්බං, එත්ථ ආවාටෙන භවිතබ්බං”න්ති එවරූපං වාකායාඤ්ච “ඉමං ගච්ඡං එත්ථ ජාන, අයං ගච්ඡො එත්ථ ජානිතබ්බො”ති ආදිවාකායාඤ්ච. එවකාරෙන අකප්පියවොහාරඤ්ච කප්පියාකප්පියමිස්සකවොහාරඤ්ච නිවත්තෙති. පරියායොහාසනිමිත්තකම්මං පන “ඉතරත්තයං වට්ඨති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.431) අට්ඨකථාවචනතො වට්ඨති. උභයත්ථ ව භූමියාති කප්පියාකප්පියභූමියු ද්විසු. රොපනෙති එත්ථ සම්බන්ධතො, පකරණතො ව “මාලාගච්ඡාදීන”න්ති ලබ්භති.

“වාකොයනා”ති වුත්තත්තා “රොපාපනෙ”ති වත්තබ්බො, “රොපනෙ”ති කිමත්ථමාහාති වෙ? සුද්ධකත්තුනිද්දෙසෙන පයොජකස්සාපි සඬගහෙතබ්බතො ගාථාබන්ධවසෙන වුත්තං. ඉමිනා උපරිගාථාය “සයං රොපෙතු”න්ති එත්ථ “සය”න්ති ඉමිනා විසෙසෙත්වා “රොපාපෙතු”න්ති ඉදං නිවත්තෙති. “පරිභොගත්ථාය හි කප්පියභූමියං වා අකප්පියභූමියං වා කප්පියවොහාරෙන රොපාපනෙ අනාපත්ති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.431) අට්ඨකථාවිනිච්ඡයො ඉමාය ගාථාය සඬගහිතොති වෙදිතබ්බො. කොච්ඡ දොසොති පාවිත්තියඤ්ච දුක්කටඤ්චාති වුත්තදොසෙසු එකොපි දොසො න විජ්ජතිති අත්ථො.

456-7. “සයං රොපෙතු”න්ති ඉදං “ආරාමාදීනමත්ථායා”ති ඉමිනා සම්බන්ධිතබ්බං.

ආදි-සද්දෙන වනාදිං සඬගණ්භාති. සයං රොපිතස්ස වාති එත්ථ වා-සද්දෙන “රොපාපිතස්සා”ති ඉදං සඬගණ්භාති, එතස්ස විසෙසනත්ථං “කප්පියෙන වොහාරෙනා”ති පාඨසෙසො. අයං පන විනිච්ඡයො “ආරාමත්ථාය පන වනත්ථාය ව ඡායත්ථාය ව අකප්පියවොහාරමත්තමෙව න වට්ඨති, සෙසං වට්ඨති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.431) අට්ඨකථාගතනයෙන වෙදිතබ්බො. අන්තො ආරාමභූසනත්ථාය, බහි අරඤ්ඤත්ථාය විය ඡායත්ථාය සුද්ධවිත්තෙන “ඉමං ජානා”ති ආදිකප්පියවොහාරෙන රොපාපිතරුක්ඛෙ ව කප්පියභූමියඤ්ච අත්තනා කතෙ වා අකප්පියවොහාරෙන කාරාපිතෙ වා අකප්පියභූමියඤ්ච කප්පියවොහාරෙන අත්තනා කාරාපිතෙ වා අඤ්ඤෙහි කතෙ වා ආවාටෙ අත්තනා රොපිතෙ රුක්ඛෙ ව ඵලං පරිභුඤ්ජිතුං ඉච්ඡති වෙ, පරිභුඤ්ජිතුං වට්ඨතිති අත්ථො.

ආරාමාදීනමත්ථාය කප්පියභූමියං සයං රොපිතස්ස වා කප්පියභූමියං වා අකප්පියභූමියං වා කප්පියවොහාරෙන රොපාපිතස්ස වා රුක්ඛස්ස යඤ්ච ඵලං, තං ඵලං පරිභුඤ්ජිතුං හික්ඛුනං වට්ඨතිති යොජනා. කත්ථවි පොත්ථකෙසු “ආරාමාදීනමත්ථායා”ති ගාථාය ලිඛිතට්ඨානෙ “කුලසඬගහණත්ථායා”ති ආදිගාථා දිස්සති. සා පාළික්කමවිරුද්ධත්තා අට්ඨානප්පයුත්තා, “පුප්ඵාන”න්ති ආදිගාථාය පුරතො වුවිචමානා පන යානප්පයුත්තා හොති.

458. සබ්බත්ථාති ආරාමාදිඅත්ථාය පුබ්බෙ විය අත්තනා රොපිතෙසු, රොපාපිතෙසු ච සබ්බෙසු මාලාගච්ඡාදීසු. අකප්පියොදකෙනෙව පාවිත්තීති “යො පන භික්ඛු ජානං සප්පාණකං උදකං තිණං වා මත්තිකං වා සිඤ්චෙය්‍ය වා සිඤ්චාපෙය්‍ය වා, පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 140) වුත්තා පාවිත්ති එව, න දුක්කටන්ති අත්ථො.

459. ඉදානි දුක්කටෙන සද්ධිං පාවිත්තියවිසයං දස්සෙති “කුල...පෙ.... දුක්කට”න්ති. සිඤ්චතොති කප්පියොදකෙනෙව සිඤ්චතො, සිඤ්චාපයතො ව.

460. තෙසංයෙව ද්විත්තං පන අත්ථායාති කුලදුසනපරිභොගානං ද්විත්තමත්ථාය. සිඤ්චනෙ සිඤ්චාපනෙති එත්ථ “මාලාගච්ඡාදීන”න්ති පකරණතො ලබ්භති. දුක්කටන්ති එත්ථ “කෙවල”න්ති සෙසො.

461. ඔව්නාපනෙති අඤ්ඤෙහි පුප්ඵානං ඔව්නාපනෙ. සයමොච්ඡනෙන වාපීති අත්තනාව ඔව්නෙන ව. සපාවිත්තියදුක්කටන්ති “භූතගාමපාතබ්‍යායාය පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 90) වුත්තත්තා පුප්ඵොච්ඡනනෙහතු පාවිත්තියඤ්ච කුලදුසනදුක්කටඤ්ච භොතීති වුත්තං භොති.

462. පුප්ඵාදිඅත්ථාය, කුලසඬ්භගත්ථාය ච පුප්ඵානං ඔව්නනඔව්නාපනාති කාරාපෙන්තස්ස ආපත්තියා ආපජ්ජනප්පකාරං දස්සෙතුමාහ “පුප්ඵාන”න්ති. “පුප්ඵානං ගණනාය පාවිත්තියං භොතී”ති වුත්තත්තා පුප්ඵමොච්ඡනතොති එත්ථ “විසුං විසු”න්ති සෙසො. එකෙකපුප්ඵං ඔව්නන්තස්ස පුප්ඵගණනාය පාවිත්තියං භොතීති අත්ථො. “එකෙන පයොගෙන බහුනි පුප්ඵානි ඔව්නන්තස්ස පන පයොගගණනාය භොතී”ති අට්ඨකථායං වුත්තං ඉධ බ්‍යාතිරෙකතො ලබ්භති. “ඔව්නතො”ති ඉමිනා “ඔව්නාපයතො”ති ඉදඤ්ච කිරියාසාමඤ්ඤෙ විසෙසස්ස අත්තොගධභාවතො වා උපලක්ඛණතො වා දස්සිතන්ති.

තත්ථ ච පුප්ඵානි විසුං විසුං වත්වා ඔව්නාපෙන්තස්ස පුප්ඵානං ගණනාය භොතීති ඉදමෙව ආපජ්ජති. එකචාරමාණත්තෙන බහුනි පුප්ඵානි බහුසු ච වාරෙසු ඔව්තෙසු ආණත්තිගණනාය භොතීති විනිච්ඡයො දට්ඨබ්බො. ඉදං සබ්බජ්ජකාරං අනන්තරවුත්තගාථාය දස්සිතවිධිමහි ච දට්ඨබ්බන්ති ඤාපෙතුමාහ “කුලත්ථං චෙ සදුක්කටා”ති. කුලත්ථන්ති කුලසඬ්භගත්ථං. “සදුක්කටා”ති වුත්තත්තා පාවිත්තියඤ්ච දුක්කටඤ්ච පුප්ඵගණනාය භොතීති සිද්ධං. යථාහ අට්ඨකථායං “පුප්ඵගණනාය දුක්කටපාවිත්තියානී”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.431).

463. ගන්ථනං ගන්ථො, තෙන නිබ්බත්තං ගන්ථිමං. එස නයො සබ්බත්ථං. ගන්ථිමාදිසරූපං සයමෙව චක්ඛති. සඬ්භගණං සඬ්භගො, පුප්ඵානං සඬ්භගොති විග්ගහො.

464. ඉමානි ගන්ථිමාදීනි සරූපතො දස්සෙතුමාහ “තත්ථ දණ්ඨෙන දණ්ඨං වා”තිආදි. තත්ථ තත්ථාති තෙසු ඡසු පුප්ඵසඬ්භගෙසු. “දණ්ඨෙන දණ්ඨං වා”ති ඉදං

සද්දේශ්වලාදිකුසුමං සන්ධායාහ. “වණ්ටෙනපි ව වණ්ටක”න්ති ඉදං
සවණ්ටකරත්තකුසුමාදිං සන්ධායාහ. කරණං සබ්බන්ති කතං සබ්බං. ඉධ සබ්බත්ථ
කප්පියවිධිවිභාගං “සබ්බමෙත” මිච්චාදිගාථායං වක්ඛති.

465. සුත්තාදීහි ගොප්ථේත්වානි එත්ථ “වස්සිකපුප්ඵාදීනි” ති සෙසො. සුත්තෙන
වා කදලිවාකාදීහි වා වස්සිකාදිපුප්ථේ ගන්ථිත්වා කතපුප්ඵවිකාරො ගොප්ථිමං නාම.
එකතො වණ්ටානි යස්සානි විග්ගහො. උභතොවණ්ටිකානි එත්ථාපි එසෙව නයො.
අප්පත්ථෙ වා සකත්ථෙ වා ක-කාරො දට්ඨබ්බො. ඉත්ථිලිඬගවිසයෙ ක-කාරතො
පුබ්බාකාරස්ස ඉ-කාරාදෙසො.

සබ්බපුප්ඵානං වණ්ටානි එකදිසාය කත්වා ගන්ථිතපුප්ඵාවලි එකතොවණ්ටිකා
නාම, වණ්ටානි උභයදිසාය කත්වා ගන්ථිතපුප්ඵාවලි උභතොවණ්ටිකා නාමානි තං
ගොප්ථිමං එවං දුට්ඨං හොතිති අත්ථො. “වාකං වා වල්ලිං වා රජ්ජුං වා දිගුණං
කත්වා තත්ථ නීපකදම්බාදිවණ්ටරහිතානි පුප්ඵානි වෙයෙත්වා ගහණං ගොප්ථිමං
නාමා” ති (පාරා. අට්ඨ. 2.431 අත්ථතො සමානං) අට්ඨකථාය වුත්තං.

466. බුන්දෙසුති මූලෙසු. මකුලාදිකන්ති එත්ථ ආදි-සද්දෙන
වණ්ටරහිතමධුකාදිපුප්ඵස්ථව වණ්ටසහිතමල්ලිකාදිපුප්ඵස්ථව සඬගහිතං. සුවිආදීහිති
එත්ථ ආදි-සද්දෙන තාලහිරාදිං සඬගණ්භානි. මාලාවිකතිති පුප්ඵමාලාවිකති.
සුවිආදීහි මකුලාදිකං පුප්ඵං බුන්දෙසු විජ්ඣත්වා ආවුතා මාලාවිකති වෙධිමං නාමානි
වුවිච්ඡිති යොජනා.

467. “වෙධිමං නාම පුප්ඵදාමපුප්ඵහත්ථකෙසු දට්ඨබ්බ”න්ති (පාරා. අට්ඨ.
2.431) අට්ඨකථාය දස්සිතප්පකාරෙසු පට්ඨප්පකාරං දස්සෙති “වෙයෙත්වා කතං
මාලාගුණෙහි වා” ති. ධම්මදෙසනාය වා පටිමාය වා ධාතුයා වා පූජං කත්තුකාමා
මුද්ධති උපුකං කත්වා මාලාදාමකලාපං ඔලම්බිත්වා අග්ගෙ සට්ඨාකාරදස්සනත්ථං
මාලාවලියො අනෙකක්ඛත්තුං පරික්ඛිපන්තා වෙයෙත්ති, ඉදං එවරූපං
මාලාගුණකරණමපි වෙධිමං නාමානි වුත්තං හොති.

අඤ්ඤප්පකාරං දස්සෙති “වාකාදීහි ව බද්ධං වා” ති, “බන්ධිත්වා” තිපි පාඨො,
“කත”න්ති ඉමිනා සම්බන්ධො. එකච්චෙ උප්පලාදිදීසද්දේශ්වලාදිකුසුමානි අට්ඨ වා නව
වා දස වා කලාපං කත්වා තෙසමෙව දණ්ඩානං වාකෙහි වා අඤ්ඤෙන යෙන කෙනච්චි
දණ්ඩකග්ගෙ යපෙත්වා වා විසුං වා බන්ධිත්වා උප්පලහත්ථාදිං කරොන්ති, තඤ්ච
වෙධිමං නාමානි වුත්තං හොති. එතං ද්වයමපි න වට්ටති.

කප්පියකාරකෙහි ඔව්නිත්වා යපිතපුප්ඵානි සාටකෙ පක්ඛිපිත්වා හණ්ඩිකං
කත්වා බන්ධිතුං න වට්ටති. තෙසුයෙව පුප්ථෙසු අවිජින්නෙන දණ්ඩෙන වා
තස්මිංයෙව දණ්ඩෙ අවිජින්නවාකෙන වා කලාපං කත්වා බන්ධිතුං, අංසහණ්ඩිකාය
පක්ඛිපිත්වා ගහෙතුඤ්ච වට්ටති. යථාහ අට්ඨකථායං “තෙසංයෙව පන වාකෙන වා
දණ්ඩෙන බන්ධිතුං අංසහණ්ඩිකං වා කාතුං වට්ටති” ති. “වාකෙන වා දණ්ඩෙන

වා'ති ව ඉදං අච්ඡිත්තදිත්වා පරික්ඛිපිත්වා ඛන්ධනං සන්ධාය වදන්ති''ති සීහලගණ්ඨීපදෙ වුත්තං. පදුමාදිපුප්ඵානි පදුමාදිපණ්ණෙසු නාලෙහි පවෙසෙත්වා නාලෙහි ඛනි කත්වා පණ්ණෙන පුප්ඵානි පටිච්ඡාදෙන්වා පණ්ණග්ගෙ ඛන්ධිතුං වට්ටති. ''දණ්ඨෙ පන ඛන්ධිතුං න වට්ටති''ති (පාරා. අට්ඨ. 2.431) ව අට්ඨකථායමෙව වුත්තං.

468. පුප්ඵමාලාහි පුරණෙති පුප්ඵාවලීහි පුරණෙ. ඉදං කත්ථ ලබ්භතීති ආහ ''බොධි''න්තිආදි. පුප්ඵපටං නාම මාලාවලියො තත්තං විය පසාරෙන්වා වත්ථං වායන්තෙහි විය තිරියඤ්ච මාලාවලීහි වායිතපටං වුවිවති. ඉදං පුප්ඵපටං මාලාවලීහි දීඝසො පුරණං සන්ධාය පුරිමෙ ගහිතං, තිරියතො වායනං සන්ධාය වක්ඛමානෙ වායිමෙපි ගහිතන්ති පුනරුත්තාභාවො වෙදිතඛිබ්බො. පටාදීනන්ති ආදි-සද්දෙන චෙතියධාතුකරණ්ඩකවෙදිකාදීනං ගහණං.

පරික්ඛෙපෙසු ලබ්භතීති බොධික්ඛන්ධාදීනං පුනස්පුනං පරික්ඛිපනෙසු ලබ්භති. බොධික්ඛන්ධාදයො පුප්ඵාවලීහි පරික්ඛිපන්තෙහි පයමවද්ධට්ඨානෙ පුප්ඵාවලියා අනනික්කාමිනෙ පුරිමං නාම යානං යාව පාපුණානි, තාව අඤ්ඤෙන ගහෙන්වා පරික්ඛිපන්තෙන ආහරිත්වා පුනපි තස්මිං යානෙ පත්තෙ අඤ්ඤස්ස දානවසෙන බොධික්ඛන්ධං, චෙතියං, ධාතුකරණ්ඩකං වා පුප්ඵකඤ්චුකෙන ඡාදෙතුං වට්ටතීති අට්ඨකථාය වුත්තං. සවෙපි ද්වෙයෙව හික්ඛු උභොසු පස්සෙසු යත්වා පරියායෙන හරන්ති, වට්ටතියෙවාති වදන්ති. පුප්ඵපටවායනත්ථං පසාරියමානපුප්ඵාවලීසු ව ඵසෙව විනිච්ඡයො.

දීඝපුප්ඵාවලිං නාගදන්තෙසු පක්ඛිපිත්වා පුන පක්ඛිපිතුං න වට්ටති. ''නාගදන්තෙසු පන පුප්ඵවලයං පවෙසෙතුං වට්ටති''ති වුත්තත්තා අඤ්ඤෙහි වලයං කත්වා දින්තපුප්ඵාවලිවලයං ධාතුකරණ්ඩථුපිකාය පවෙසෙතුං වට්ටති. ''මාලාගුණෙහි පන ඛහුහිපි කතං පුප්ඵදාමං ලහිත්වා ආසනමත්ථකාදීසු ඛන්ධිතුං වට්ටති''ති වුත්තත්තා පුප්ඵදාමපුප්ඵාවලීනං පුප්ඵරහිතාය සුත්තකොටියා රජ්ජුදණ්ඩාදීසු ඛන්ධිතුං වට්ටති.

469. පුප්ඵරූපං නාම ''ගොප්ථිමපුප්ඵෙභෙව හත්ථිඅස්සාදිරූපකානි කරොන්ති, තානිපි වායිමට්ඨානෙ තිට්ඨන්ති''ති (පාරා. අට්ඨ. 2.431) වුත්තත්තා තංතංරූපසණ්ඨානං කත්වා පුප්ඵාවලියො නිවෙසෙත්වා කරියමානං හත්ථිඅස්සාදිරූපං. ඉමස්මිං අට්ඨකථාපාඨෙ ''තානිපි වායිමට්ඨානෙ තිට්ඨන්ති''ති වුත්තත්තා ව ''අඤ්ඤෙහි කතපරිච්ඡෙදෙ පන පුප්ඵානි යපෙන්තෙන හත්ථිඅස්සාදිරූපකම්පි කාතුං වට්ටති''ති (පාරා. අට්ඨ. 2.431) අට්ඨකථාපාඨස්ස සාරත්ථදීපනියං. ''පුප්ඵානි යපෙන්තෙනාති අගන්ථිතානි පාකතිකපුප්ඵානි යපෙන්තෙන. පුප්ඵදාමං පන පුප්ඵනත්ථාය භූමියං යපෙන්තෙන චුසාපෙත්වා වා අචුසාපෙත්වා වා දිගුණං කත්වා යපෙතුං න වට්ටති''ති (සාරත්ථ. ටී. 2.431) වුත්තත්තා ව ඉමං හත්ථිආදිරූපං පුරෙන්තෙන මාලාවලිං අඤ්ඤෙහි කතපරිච්ඡෙදෙ

සම්බන්ධත්වා පාසාණආසනමඤ්චපීඨහත්ථිරූපාදිමත්ථකෙ යපෙත්වා
පුජනප්පකාරො වායිමන්ති විඤ්ඤායති.

පුජ්ඵපටන්ති පුබ්බෙ වුත්තප්පකාරං පුජ්ඵපටං පුරෙන්නෙන ඵකාපි පුජ්ඵාවලි
පරිවත්තෙත්වා න යපෙනබ්බා, වායන්තෙන අඤ්ඤෙහි පුරිතෙපි ඵකාපි පුජ්ඵාවලි න
පාතෙතබ්බා, ඉදං පුරිමවායිමානං නානාකරණං. ආදිග්ගහණෙන පුජ්ඵජාලං
සඬගණ්හාති, තං කරොන්තස්ස ජාලවිජ්ජ්දගණනාය දුක්කටං හොති.
“හිත්තිවිජත්තබ්බොධිත්ථමිහාදිසුපි ඵසෙව නයො”ති වුත්තත්තා ඡත්තාදිසු ව
පුජ්ඵජාලං න දාතබ්බං.

470. ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස සාධාරණත්තා “හික්ඛුනං හික්ඛුනිනඤ්ච”ති ආහ.
බුද්ධස්සපීති ඵත්ථ පි-සද්දො සම්භාවතො, “පුජත්ථ”න්ති වත්තබ්බං, බුද්ධස්ස
පුජත්ථායපි කාතුං වා කාරාපෙතුං වා න වට්ටතීති අත්ථො. ධම්මසඬසරත්තානිපි
උපලක්ඛණතො සඬගස්හන්ති. සෙසෙ කිමෙව වත්තබ්බන්ති බ්බාතිරෙකත්ථො.

471. “තථා”ති ඉමිනා “සයං පරෙහි වා කාරාපෙතුං හික්ඛුනඤ්ච
හික්ඛුනිනඤ්ච බුද්ධස්සපී”ති අනන්තරගාථාය වුත්තමතිදිසති. කලම්බකන්ති
ද්වින්නං ධනුකානමන්තරෙ ඔලම්බකදාමං. යථාහ අට්ඨකථායං “කලම්බකොති
අඬ්ඬවන්දනාගදන්තන්තරෙ සට්ඨකාදාමඔලම්බකො වුත්තො”ති (පාරා. අට්ඨ.
2.431). ඵත්ථ ව සට්ඨකාදාමඔලම්බකො නාම අන්තෙ සට්ඨකාකාරයුත්තො
යමකදාමඔලම්බකො. කාතුන්ති බන්ධිතුං න වට්ටතීති යොජනා. ඵකෙකපුජ්ඵදාමං
පන නික්ඛන්තසුත්තකොට්ඨා පබන්ධිත්වා ඔලම්බිතුං වට්ටති. පුජ්ඵදාමද්වයං
සඬසට්ඨකාමෙනපි නික්ඛන්තසුත්තකොට්ඨාය ව සුත්තකොට්ඨ සඬසට්ඨිතුං වට්ටති.
අඬ්ඬවන්දකමෙව වාති “අඬ්ඬවන්දාකාරෙන මාලාගුණපරික්ඛෙපො”ති අට්ඨකථාය
වුත්තසරූපං වා.

ඵත්ථ ව අඬ්ඬවන්දාකාරෙන මාලාගුණපරික්ඛෙපො නාම අඬ්ඬවන්දාකාරෙන
මාලාගුණස්ස පුනප්පුනං හරණපච්චාහරණවසෙන පුරෙත්වා පරික්ඛිපනං. තෙනෙව
තං පුරිමෙ පට්ටියං. තස්මා ඵතම්පි අඬ්ඬවන්දාකාරං පුනප්පුනං
හරණපච්චාහරණවසෙන පුරිතං න වට්ටති, ඵකචාරං පන අඬ්ඬවන්දාකාරෙන
මාලාගුණං හරිතුං වට්ටතීති වදන්ති. කාතුං න වට්ටතීති සම්බන්ධො. “තදුහයම්පි
පුරිමෙයෙව පට්ටිය”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.431) අට්ඨකථායං වුත්තං. අඤ්ඤෙහි
පුරිතන්ති අඤ්ඤෙහි ආයතං පසාරෙත්වා පුරිතං පුජ්ඵපටං. වායිතුම්පි වාති තිරියං.
ඵකපුජ්ඵාවලිම්පි වායිතුං “න වට්ටතී”ති ඉමිනාව සම්බන්ධො.

472. පිට්ඨකාවමයන්ති තණ්ඩුලපිට්ඨාදීහි කතඤ්චෙව කාවමත්තිකාය ව කතං
පුජ්ඵදාමං. හෙණ්ඩුපුජ්ඵමයම්පි වාති හෙණ්ඩුදණ්ඩකෙහි
මල්ලිකාසුමනවම්පකාදිසදිසං කත්වා ඡ්ද්දෙහි කතදාමඤ්ච.
“ගෙණ්ඩුපුජ්ඵමය”න්තිපි ලිබන්ති. බරපත්තමයන්ති ඵත්ථ බරපත්තං නාම
කුඬ්ඝුට්ඨධවිතං පුජ්ඵපටන්ති වදන්ති. කාතුන්ති ගන්ථනගන්ථාපනාදීනි කාතුං.

හෙණ්ඩුබරපත්තදාමානං පටික්ඛිත්තත්තා වෙලාදීහි කතදාමම්පි න වට්ඨති
අකප්පියානුලොමත්තාති වදන්ති.

473. භීරාදීහිති තාලනාළිකෙරභීරාදීහි. ආදි-සද්දෙන තිණසලාකාදිං
සඬගණ්හාති. පටාකත්ථන්ති පටාකාකාරෙන පුජනත්ථං. “විජ්ඣන්තස්සා”ති
ඉමිනා කණ්ටකෙහි විජ්ඣනං, භීරාදීහි ආවුණනඤ්ච සඬගහිතං.

475. අසොකපිණ්ඩිආදීනන්ති අසොකපුජ්ඵමඤ්ජරිකාදීනං. ආදි-සද්දෙන
අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 2.431) එතෙහෙව සද්ධිං දස්සිතං ජාලවිතානං, ඡිද්දානි
දස්සෙත්වා කතවෙදිකා, නාගදන්තකං, පුජ්ඵවඬකොටකාපිධානං,
තාලපණ්ණවලයාදිඤ්ච සඬගණ්හාති. ධම්මරජ්ජුයාති එත්ථ සාරත්ථදීපනියං
“ධම්මරජ්ජු නාම චෙතියං වා බොධිං වා පුජ්ඵපවෙසනත්ථ ආවජ්ජිත්වා බද්ධරජ්ජු”ති
මහාගණ්ඨිපදෙ, මජ්ඣිමගණ්ඨිපදෙ ව චුත්තං, තස්මා තථා බද්ධාය රජ්ජුයා
චෙතියස්ස ව අන්තරෙ පුජ්ඵානි පවෙසෙතුං වට්ඨති විඤ්ඤායති. ගණ්ඨිපදෙ පන
‘ධම්මරජ්ජුන්ති සිථිලවට්ඨිතං රජ්ජුං කත්වා බොධිං වා චෙතියං වා පටික්ඛිපිත්වා
ධම්මාසනෙ වා ලම්ඛිත්වා තත්ථ පුජ්ඵානි පවෙසෙත්ති’ති චුත්තං, තස්මා
සිථිලවට්ඨිතාය රජ්ජුයා අන්තරෙපි පුජ්ඵානි පවෙසෙතුං වට්ඨති විඤ්ඤායති,
විමංසිත්වා යුත්තතරං ගහෙතඛ්ඛං. උභයත්ථාපි පනෙත්ථ නෙවත්ථි විරොධොති
අම්භාකං ඛන්ති”ති (සාරත්ථ. ටී. 2.431) ලිඛිතං.

476. විජ්ඣන්තස්සපිති පි-සද්දෙන ධම්මාසනවිතානාදීසු පුජ්ඵපුජනත්ථං සයං
කණ්ටකභීරාදිප්පවෙසනං සඬගණ්හාති. “විතානාදීසු පුජ්ඵපුජනත්ථං
කණ්ටකභීරාදිප්පවෙසනං න වට්ඨති”ති ඉදං අට්ඨකථාවරියප්පමාණතො
ගහෙතඛ්ඛං”න්ති සාරත්ථදීපනියං චුත්තං.

477. කප්පියවචනං නාම “එවං ජාන, එවං කතෙ සොහෙය්‍ය, යථා එතාති
පුජ්ඵානි න විකිරියන්ති, තථා කරොහී”තිආදි (පාරා. අට්ඨ. 2.431) අට්ඨකථාගතං
කප්පියවචනං. චත්ථුපුජනෙති රතනත්තයපුජනෙ. නිමිත්තාදීසු නිමිත්තං නාම
පුජ්ඵානි ව ගන්ථනවාකෙ ව ගහෙත්වා ගන්ථිතුං ජානන්තානං සම්පෙ ය්‍යනං.
ඔභාසො නාම “තුම්හෙහි පිළන්ධිතකුසුමානි කස්මා න විකිරන්ති”ති චුත්තෙ
“ගන්ථිතත්තා”ති වෙ වදති, නනු පුජනකපුජ්ඵානි ගන්ථිතුං න වට්ඨතිආදිවචනානි.
පරියායො නාම පණ්ඩිතෙහි පුජ්ඵානි යථා න විකිරියන්ති, තථා ගන්ථිත්වා පුජෙතුං
මනාපන්තිආදිවචනං. පකාසිතා අට්ඨකථායං.

478. “කුලානි දුසෙති පුජ්ඵෙන වා”තිආදිපාඨෙ (පාරා. 437) “වෙජ්ජිකාය වා
ජඬ්ඨසපෙසනිකෙන වා”ති (පාරා. 437) චුත්තං වෙජ්ජකම්මාදිං කුලදුසනතො විසුං
කත්වා “න කෙවලං...පෙ.... කුදාවන”න්ති කස්මා චුත්තන්ති? විසුං කාතුං න
චුත්තං. යොජනා පනෙත්ථ එවං වෙදිතඛ්ඛා “න කෙවලම්ඨිදමෙව චුත්තප්පකාරං
පුජ්ඵදානාදිකුලදුසනං කුදාවනං අකත්තඛ්ඛං, අථ බො වෙජ්ජකම්මාදි කුලදුසනම්පි
කුදාවනං න කත්තඛ්ඛං”න්ති. වෙජ්ජකම්මාදීති එත්ථ ආදි-සද්දෙන

වක්ඛමානපරිත්තොදකසුත්තදානඅනාමට්ඨපිණ්ඩදානදුතෙය්‍යජඩ්ඝපෙසනිකෙ
සඩ්ගණ්භාති.

479. “කුදාවනං න කත්තබ්බ”න්ති සාමඤ්ඤෙන නිසෙධෙත්වා ඉදානි
“කත්තබ්බ”මිච්චාදිනා අපවාදවිධිං දස්සෙති. පඤ්චන්තං සහධම්මිනන්ති
භික්ඛුභික්ඛුනිසික්ඛමානසාමණෙරසාමණෙරීනං පඤ්චන්තං සහ සද්ධිං වරිතබ්බො
පබ්බජ්ජාසාසනධම්මො එතෙසං අත්ථිති “සහධම්මිකා”ති සඩ්ධං ගතානං.
අකතවිඤ්ඤත්තිං කත්වාපීති අඤ්ඤාතකඅප්පවාරිතෙ භෙසජ්ජං යාවත්වාපි
“වදෙය්‍යාථ හන්තෙ යෙනත්ථො”ති එවං අකතට්ඨානෙ විඤ්ඤත්ති
අකතවිඤ්ඤත්ති. අත්තනො ධනෙති සසන්තකවිසයෙ.

480. “තථා”ති සහධම්මිකානං චුත්තමතිදිසති. තදුපට්ඨාකප්පත්තූනොති තෙසං
ද්විත්තං මාතෘපිතූනං වෙය්‍යාවච්චකරස්ස. භණ්ඩුකස්සාති ගිහිලිඬිගෙ ධීතස්සාපි
පබ්බජ්ජාපෙක්ඛස්ස. අත්තනො වෙය්‍යාවච්චකරස්සපීති අත්තනො කම්මකරස්සපි.
එත්තකානඤ්ච ජනානං පඤ්චසහධම්මිකානං විය අකතවිඤ්ඤත්තියාපි භෙසජ්ජං
කාතබ්බන්ති චුත්තං හොති.

481. ජෙට්ඨභාතාති අත්තනො පුබ්බජො භාතා. කනිට්ඨොති අනුජො භාතා.
තථා හගිනියො දූවෙති ජෙට්ඨකනිට්ඨා ද්වෙ හගිනියො. චූළමාතාති මාතූ කනිට්ඨා.
චූළපිතාති පිතූ කනිට්ඨො. මහාමාතාති මාතූ ජෙට්ඨා. මහාපිතා පිතූ ජෙට්ඨභාතා.

482. පිතුවිජාති පිතූහගිනී ජෙට්ඨකනිට්ඨා. මාතූලොති මාතූ භාතා.
ජෙට්ඨකනිට්ඨෙ ද්වෙ පිතුවිජා, ද්වෙ මාතූලෙ ව එකතො කත්වා “දසා”ති චුත්තං.
භෙසජ්ජං කාතුං වට්ටතීති සම්බන්ධො.

484. “දස්සන්ති මෙ ඉමෙ”ති ආභොගං කත්වා වා දාතබ්බන්ති යොජනා.

485. එතෙසං දසන්තං ඤාතීනං. යාව සත්තමා කුලාති එත්ථ කුලපරිච්ඡෙදො
කථං ගහෙතබ්බොති? “සපුත්තදාරං භාතූ කුටුම්භං එකං කුලං, එවං තස්ස පුත්තස්ස
වා ධීතූ වා කුටුම්භං එකං කුල”න්ති එවමාදිනා නයෙන යාව සත්තමා කුලපරිච්චටා
ගහෙතබ්බා. “සපුත්තපතිහගිනියා කුටුම්භං එකං කුලං, තථා තස්ස පුත්තස්ස වා ධීතූ
වා කුටුම්භං එකං කුල”න්තිආදිනා නයෙන යාව සත්තමා කුලපරිච්චටා ගහෙතබ්බා.
චූළමාතාදීනම්පි කුලපරම්පරා ඉමිනා නියාමෙන ගහෙතබ්බොති වදන්ති. කුලදුසනං න
රුහතීති “දාතුං පුප්ඵං පනඤ්ඤස්ස, ආගතස්සෙව ඤාතීනො”තිආදිනා (වි. වි. 443)
නයෙන කථිතවිධිනා එතෙසු පවත්තන්තස්ස කුලදුසනං න රුහතීති චුත්තං හොති.

486. භාතූජායාති අත්තනො ජෙට්ඨස්ස වා කනිට්ඨස්ස වා භාතූ හරියා.
හගිනියාමිකොති අත්තනො ජෙට්ඨාය වා කනිට්ඨාය වා හගිනියා සාමිකො.

487. භාතූනොති ජෙට්ඨස්ස, කනිට්ඨස්ස ව භාතූනො. අනු පච්ඡා ජාතාති අනුජා,
කනිට්ඨහගිනී. “අනුජා”ති උපලක්ඛණන්ති ජෙට්ඨායපි සඩ්ගහො.

ජෙට්ටිකනිට්ටිහාතුනං හරියා ව ජෙට්ටිකනිට්ටිහගිනිනං සාමිකා ව සචෙ
අඤ්ඤාතකා හොන්තිති යොජනා. දෙථානි එත්ථ “ඉමං හෙසජ්ජ”න්ති පාඨසෙසො.

488. තෙසමිපි හාතුහගිනිනං. “පුත්තාන”න්ති ඉමිනා ධිතුනමිපි සඬගහො.
කත්ථානි වත්ථා. තුම්භාකං මාතාපිතුනං දෙථානි එත්ථාපි “ඉමං හෙසජ්ජ”න්ති
පකරණතො ලබ්භති. මාතාපිතුනන්ති උභයසඬගාහකවචනතො “තුය්භං මාතු වා,
තුය්භං පිතු වා”ති යථාසම්භවං විසුං විසුඤ්ච වත්තබ්බං. තෙසන්ති ව තුම්භාකන්ති ව
සාමිවචනං. පුත්තානන්ති ව මාතාපිතුනන්ති ව සම්පදානවචනං.

489. හෙසජ්ජකරණාරහානං වත්තබ්බතාය “අකල්ලකො”ති ඉදං
ඉස්සරාදිපදෙහි පච්චෙකං යොජෙතබ්බං. අකල්ලකොති ආතුරො. කල්ලං වුව්චති
සුඛං, තං එතස්ස අත්ථිති කල්ලකො, න කල්ලකො අකල්ලකො. ඤාතිජනුජ්ඣිකො
වාති ඤාතිජනෙන පරිච්චත්තො වා.

490. එතෙසං සබ්බෙසන්ති ඉස්සරාදිආතුරානං සබ්බෙසමෙතෙසං ජනානං.
“සාධුනා”ති වක්ඛමානත්තා අපච්චාසීසතා සතාති එත්ථ සතාති කිරියාපදං.
“ඉමස්මිං කතෙ ඉමෙ මය්භං එවරුපං දස්සන්ති”ති අත්තනො අත්ථාය පච්චාසීසනං
අකරොන්තෙනාති අත්ථො. භික්ඛුසඬ්ඨස්ස උපකාරනං පච්චාසීසන්තෙන කාතුං
වට්ටති. පටිසන්ථාරොති ආමිසපටිසන්ථාරො, ධම්මපටිසන්ථාරොති දුව්ධො
පටිසන්ථාරො. එත්ථ ආමිසපටිසන්ථාරො ගය්හති. හෙසජ්ජං ආමිසෙනපි හොතිති
ධම්මකථාය සඬගහොපි යුජ්ජතෙව. පටිසන්ථරණං පටිසන්ථාරො. පටිලද්ධාමිසස්ස
ව ධම්මස්ස ව තෙසු ව අත්තනි ව පතිරුපෙනාකාරෙන සමං අත්ථරණං
පවත්තනන්ති අත්ථො.

අපරො නයො – ආමිසස්ස ව ධම්මස්ස ව අලාභෙන අත්තනො, පරස්ස ව
අත්තරෙ සම්භවන්තස්ස ඡිද්දස්ස විවරස්ස හෙදස්ස පටිසන්ථරණං පිදහනං
සඬගහණං පටිසන්ථාරො. අයඤ්භි ලොකසන්තිවාසො අලබ්භමානෙන ආමිසෙන ව
ධම්මෙන වාති ද්විහි ඡිද්දො, තස්ස තං ඡිද්දං යථා න පඤ්ඤායති, එවං පීඨස්ස විය
පච්චත්ථරණෙන ආමිසෙන, ධම්මෙන ව පටිසන්ථරණං “ආමිසපටිසන්ථාරො,
ධම්මපටිසන්ථාරො”ති වුව්චති. සාධුනාති සාමිච්ඡපටිපන්නතාදිඅරියධම්මෙ
පතිට්ඨිතුකාමෙන අරියාවාරෙන භික්ඛුනාති අත්ථො. “අධුනා”ති ඉදං ඉමිස්සා
පටිපත්තියා සබ්බකාලං පටිපජ්ජිතබ්බතායපි පාපජනකණ්ඨකසංගාමෙ ඉමස්මිං
විපන්නකාලෙ විසෙසෙන අජ්ජමත්තෙන පවත්තෙතබ්බන්ති අධිජ්ජායෙන වුත්තං.

491-2. කෙනච්ඡි උපලක්ඛණත්තා උපාසකෙන වා උපාසිකාය වාති අත්ථො.
හත්ථොනාති හත්ථාවයවා අඬුලියො වුත්තා සමුදායෙ පවත්තස්ස වොහාරස්ස
අවයවෙ පවත්තනතො. කත්ථානි එත්ථ “පරිත්ත”න්ති පාඨසෙසො, කරොතිස්ස
කිරියාසාමඤ්ඤෙ වත්තනතො හණිත්ථාති අත්ථො. තෙසමෙව ව සන්තකන්ති
පරිත්තං හණාපෙන්නානමෙව සන්තකං සුත්තොදකං. එවං වුත්තත්තා “අත්තනො
සුත්තොදකං ආහරිත්වා පුඤ්ඤත්ථාය ඉදං හත්ථොන වාලෙත්වා, ආමසිත්වා වා

පරිත්තං භණ්ඨා”ති වුත්තෙ කෙනච් පරිත්තොදකං සුත්තං කාතබ්බං. කෙනච් “පරිත්තොදකසුත්තානි දෙථා”ති වුත්තෙ භික්ඛුනා තෙසමෙව සන්තකං ජලං භත්තං වාලෙන්වා සුත්තකං මද්දිත්වා පරිත්තං කත්වා දාතබ්බන්ති යොජනා.

493. අනාමට්ඨොපිති භත්තං අනාමසිතොපි, අපබ්බජිතස්ස භත්තං ලද්ධා අත්තනා වා අඤ්ඤාන වා භික්ඛුනා අගභිතග්ගොති වුත්තං හොති.

494. චොරදාමරිකස්ස වාති ගාමවිලොපකස්ස චොරස්ස ව.

495. පණ්ඩුපලාසස්සාති පබ්බජ්ජාපෙක්ඛස්ස භණ්ඩුකස්ස, පණ්ඩුවණ්ණො පලාසො පණ්ඩුපලාසො, සො වියාති පණ්ඩුපලාසො, තංසදිසෙ තබ්බොහාරො “සිහොයං මාණුවකො”ති ආදිසු විය. යථා පණ්ඩුපලාසො රුක්ඛා පතනාහිමුඛො තිට්ඨති නියතපාතො, එවමයම්පි ගිහිලිඬගතො අපගමාහිමුඛො පබ්බජ්ජුපගමනෙ නියතොව තිට්ඨති “පණ්ඩුපලාසසදිසො”ති වෙදිතබ්බො.

ථාලකෙපි වාති අත්තනො පරිභොගථාලකෙපි. ඉදඤ්ච නිදස්සනමත්තං, පත්තොපි ගහිතොයෙවාති දට්ඨබ්බං. යපෙත්වාති එත්ථ “පිණ්ඩපාත”න්ති උපයොගවසෙන සම්බන්ධතියං. තං පනාති අත්තනො පරිභොගථාලකෙ යපෙත්වා දියාමානං පිණ්ඩපාතං. “මාතාපිතුන”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.436-437) අට්ඨකථාවචනතො එත්ථ “පිතුනො”ති උපලක්ඛණන්ති මාතාපිතුනම්පිති අත්ථො. සචෙ එකසෙසො ඉච්ඡිතො, “පිතුනම්පි”ති පාඨො යුජ්ජති.

496. ජඩ්ඝපෙසනියන්ති ගිහිනං දුතෙය්‍යසාසනහරණකම්මං “ජඩ්ඝපෙසනිය”න්ති වුවචති. අපි වාති වුත්තසමුවචයො.

497. එත්තාවතා සාමඤ්ඤවිධිං දස්සෙත්වා ඉදානි අපවාදවිධිං දස්සෙතුං “භණ්ඩු”ති ආදි වුත්තං. සාසනන්ති සන්දෙසං. හරිතුන්ති වුත්තට්ඨානං නෙතුං.

498. අට්ඨවිධෙනපිති පුජ්චදානාදිජඩ්ඝපෙසනියාවසානෙන අට්ඨජ්ජකාරෙනපි. කුලද්වසනකම්මෙනාති කුලානං සද්ධාවිනාසකෙන අනාචාරකම්මෙන. ලද්ධන්ති එත්ථ “භොජන”න්ති ඉදං “භුඤ්ජිතු”න්ති ව “අජ්ඣොභාරෙසු”ති ව වුත්තත්තා, “සෙසෙසුපි අයං නයො”ති වක්ඛමානත්තා ව ලබ්භති. පඤ්චසු සහධම්මිකෙසු එකෙනාපි කුලද්වසනෙ කම්මෙන උජ්ජාදිතපච්චයො සබ්බෙසම්පි න වට්ටති “පඤ්චන්තං සහධම්මිතං න ව වට්ටති”ති සබ්බපටිසෙධො කතො.

499. සබ්බත්ථාති “අජ්ඣොභාරෙසු”ති එතස්ස විසෙසනං, සබ්බෙසුති අත්ථො. “අජ්ඣොභාරෙ අජ්ඣොභාරෙ”ති අට්ඨකථාගතං සඬගණ්භාති. “අජ්ඣොභාරෙසු”ති ඉදං පරගලං කාතබ්බං ආමිසං සන්ධායාහ. සෙසපච්චයෙ පටිච්ච පරිභොගවසෙනෙව “සෙසෙසු”ති ආහ, අනජ්ඣොභරණියෙසු සෙසපච්චයෙසුති අත්ථො. කිං වුත්තං හොති? චීවරපච්චයෙ සරීරතො මොචෙත්වා පරිභොගගණනාය, සෙනාසනපච්චයෙ නිබ්බකොසෙ උදකපතනට්ඨානතො

අබ්හන්තරං පටිට්ඨවාරගණනාය, මඤ්චපීඨාදියෙනාසනෙන
නිසීදනසයනාදිපරිභොගගණනාය, අනජ්ඣොහරිත්වා අබ්හඤ්ජනාලෙපනාදිවසෙන
කාතබ්බහෙසජ්ජෙ සරීරතො මොවෙත්වා වාරගණනායාති වුත්තං හොති. අයං
නයොති “දුක්ඛං පරිදීපිත”න්ති වුත්තො නයො.

500. “උප්පන්නපච්චයා”ති ඉදං “අභුතාරොචනෙනා”ති ඉදමපෙක්ඛිත්වා
වුත්තං. “කත්වා රුපියවොහාර”න්ති ඉදමපෙක්ඛිත්වා “උප්පාදිතපච්චයා”ති
යොජනා කාතබ්බා. රුපියවොහාරවිනිවිජයො නිස්සග්ගියෙ ආවි භවිස්සති.
අභුතාරොචනවිනිවිජයො චතුත්ථපාරාජිකෙ වුත්තො. සමානාති පකාසිතාති
කුලදුසනකම්මෙන උප්පාදිතපච්චයෙහි සදිසාති අට්ඨකථායං වුත්තාති අත්ථො.
ඉමිනා තත්ථාපි විනිවිජයො එත්තකොයෙවාති අතිදිසති.

501. “සංසාරවාසො දුක්ඛ”න්ති ඤත්වා නිබ්බානාධිගමෙ මානසං ඛන්ධිත්වා
නිබ්බානගාමිනිං පටිපදං සන්ධාය සාසනාවනිශ්ඡෙන සික්ඛාකාමෙන කුලපුත්තෙන
සෙවිතක්ඛණෙයෙව ජීවිතහරණසමත්ථවිසමිස්සපුතිමුත්තං විය වජ්ජනීයං.
අකප්පියපච්චයං උප්පාදෙතුං කරියමානං අකප්පියොපායජ්ජකාරං එකතො
දස්සෙතුමාහ “විඤ්ඤත්ති”තිආදි. තත්ථ විඤ්ඤත්ති යාවනා. අනුප්පදානන්ති
පිණ්ඩපටිපිණ්ඩදානං. වෙජ්ජකම්මං වුත්තනයමෙව. අනෙසනං නාම අප්පිච්ඡතාය
අනනුරූපෙන පයොගෙන පච්චයපරියෙසනං.

පාරිභට්ඨානා නාම ඉස්සරෙ සෙවිතුං පරිවාරෙත්වා තෙසං චිත්තරූචිතං
විලපන්නානං පරිභට්ඨානං සෙවකජනානං විය ලාභත්ථිකස්ස භික්ඛුනො
පච්චයදායකෙසු පවත්තිති වෙදිතබ්බො. පරි සමන්තතො භට්ඨි සෙවතිති පරිභට්ඨො,
ඉස්සරජනානං සම්පාවචරො සෙවකජනො, පරිභට්ඨො වියාති පරිභට්ඨො, භික්ඛු,
පරිභට්ඨස්ස කම්මං පාරිභට්ඨං, තස්ස භාවො පාරිභට්ඨානා. අථ වා පරිභට්ඨි ධාති විය
කුලදාරකෙ අභිකෙ කරණාදිවසෙන ධාරෙතීති පරිභට්ඨො, පරිභට්ඨස්ස කම්මං
පාරිභට්ඨං, තස්ස භාවො පාරිභට්ඨානාති ලාභාසාය භික්ඛුනො කුලදාරකෙසු
අනනුලොමිකා පවත්ති වුච්චති.

මුග්ගසුප්පා නාම පක්කමුග්ගා විය පක්කාපක්කබ්බිජමිස්සා ලාභාසාය දායකානං
චිත්තාරාධනත්ථාය සච්චාලිකමිස්සකතා. යථා මුග්ගෙසු පච්චමානෙසු කොච්ඡෙව න
පච්චති, බහවො පච්චන්ති, එවමෙව යස්ස දායකෙහි සද්ධිං කථෙන්නස්ස කිඤ්චිදෙව
සච්චං හොති, අසච්චමෙව බහුකං හොති, අයං වුච්චති මුග්ගසුප්පසදිසන්නා
“මුග්ගසුපො”ති, තස්ස කම්මං මුග්ගසුපං, තස්ස භාවො මුග්ගසුපතා. වත්ථුච්ඡජ්ජකං
නාම කූපවත්ථුගෙහවත්ථුආදිනං ආචික්ඛනං. වත්ථුච්ඡජ්ජායකානං කතං
වත්ථුච්ඡජ්ජකං.

502. ජඩ්ඝපෙසනීයං, දුතකම්මඤ්ච වුත්තනයමෙව. කුලදුසනන්ති
වුත්තාවසෙසං. අභුතාරොචනඤ්ච වුත්තනයමෙව. බුද්ධපටිකුට්ඨන්ති බුද්ධෙහි
පටික්කොසිතං ගරහිතං යථාවුත්තං මිච්ඡාජීවඤ්ච අවුත්තඤ්ච

අඩිගවිජ්ජානක්ඛත්තවිජ්ජාඋක්කාපාතදිසාඛාහභූමිවාලාදිහෙදං මිච්ඡාජීවනුපායං සබ්බං. විචජ්ජයෙනි විසම්ච, ගුප්තවුත්තං විය ව ආරකා පරිචජ්ජෙය්‍යාති අත්ථො. “සික්ඛාකාමො කුලපුත්තො”ති සාමත්ථියා ලබ්භති.

503. පටිනිස්සජ්ජතොපි තත්ති සමනුභාසනකම්මතො පුබ්බෙ වා ඤත්තිචතුත්ථාසු කම්මවාචාසු අන්තකම්මවාචාය ය්‍ය-කාරං අප්පත්තාය වා කුලදුසනකම්මං පජ්ඣන්තස්සාති වුත්තං හොති. සඬ්ඝහෙදසමන්ති පයමසඬ්ඝහෙදෙන සමන්ති.

කුලදුසනකථාවණ්ණනා.

504. “ජාන”න්ති ඉමස්ස “භික්ඛුනා”ති එතස්ස විසෙසනත්තා ජානතාති ගහෙතබ්බං. පාළියා ලිඛිතෙ සීහලගණ්ඨිපදෙ පන එවරූපං ආපත්තිං ආපන්නොස්මිති ඤත්වාති අත්ථො වුත්තො. යාවතීහන්ති යත්තකාති අභානි, “ජාදිතා”ති ඉමිනා සම්බන්ධො, ඡාදනකිරියාඅච්චන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං. ඡාදිතාති “අහං ඉත්ථන්තාමං ආපත්තිං ආපන්නො”ති සබ්බමචාරිනං අනාරොචනදිවසෙන පටිච්ඡාදිතා. ආපත්තීති සඬ්ඝාදිසෙසාපත්ති. අකාමාති අරුචියාව සඬ්ඝාදිසෙසං ආපජ්ජිත්වා අකතපටිකම්මස්ස සග්ගමොක්ඛානං අන්තරායකරත්තාති අධිප්පායො. පරිචන්ථබ්බන්ති පරිවාසං සමාදාය වත්ථබ්බං. කිත්තකං කාලන්ති ආහ “තාවතීහ”න්ති, තත්තකාති අභානීති වුත්තං හොති. ආපජ්ජිත්වා යත්තකාති අභානි පටිච්ඡාදෙති, තත්තකානෙව අභානීති අත්ථො.

505-6. ආපත්ති කිත්තකෙන පටිච්ඡන්තා හොතීති ආහ “ආපත්ති වා”තිආදි. තත්ථ ආපත්ති වාති සඬ්ඝාදිසෙසාපත්ති ව. අනුක්ඛිත්තො වාති උක්ඛෙපනීයකම්මෙන සයං අනිස්සාරිතො ව. පහු වාති සයං සබ්බමචාරිනං සන්තිකං ගන්ත්වා ආරොචෙතුං පහොති ව. අනන්තරායිකො වාති ගමනවිබන්ධකෙන රාජවොරාදිඅන්තරායෙන විරහිතො ව. චතුස්ච පීති එත්ථ “එතෙසු”ති සෙසො, එතෙසු චතුසුති අත්ථො. තංසඤ්ඤීති ආපත්තිසඤ්ඤී අනුක්ඛිත්තසඤ්ඤී පහුසඤ්ඤී අනන්තරායිකසඤ්ඤීති වුත්තං හොති. තස්ස එවංසඤ්ඤීනො ඉමෙසු චතුසු තථාසඤ්ඤීනො පුග්ගලස්ස. ඡාදෙතුකාමතාති ආවරියාදීසු ගාරවෙන වා ගරහාදිහයා වා “න ආරොචෙස්සාමි”ති පටිච්ඡාදෙතුකාමතා ව. ඡාදනන්ති තථා වින්තෙත්වා “අහං ඉත්ථන්තාමං ආපන්නො”ති අවත්වා පටිච්ඡාදනඤ්ඤාති ඉමෙහි දසහි අඩ්ගෙහි. “භික්ඛුනා”ති කත්තුනිද්දෙසත්තා ඡන්තාති එත්ථ ඡාදිතාති අත්ථො. කාලවිධිං දස්සෙති “අරුණුග්ගමනෙනා”ති, ආපත්තිආපන්නදිවසං බෙපෙත්වා අරුණුට්ඨානෙන සද්ධිං ඡන්තා හොතීති අත්ථො.

ද්වෙහාණුවාරවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

507. එවං පටිච්ඡන්තසඬ්ඝාදිසෙසපටිකම්මත්ථං “අකාමා පරිවත්ථබ්බ”න්ති විහිතස්ස පරිවාසස්ස කො හෙදො, කො පවත්තික්කමොති ආහ “තිව්ධො”තිආදි. සො පරිවාසො තිව්ධො දීපිතොති සම්බන්ධො. කෙනාති ආහ “තිව්ධාපෙනවෙකසා”ති. “තිස්සො විධා, සෙය්‍යාහමස්මීති විධා, සදිසොහමස්මීති විධා, හිනොහමස්මීති විධා”ති (දී. නි. 3.305) චුත්තවිධාය මානනාමධෙය්‍යතො තිව්ධමානතො අපගතචිත්තෙන සම්මාසම්බුද්ධෙනාති අත්ථො.

පටිච්ඡන්තා ආපත්ති එතස්සාති පටිච්ඡන්තො. අරිසාදීනං ආගතිගණත්තා තත්ථ පක්ඛිපනෙන අ-කාරපච්චයො දට්ඨබ්බො. තෙනෙව චක්ඛති “පටිච්ඡන්තාය දාතබ්බො”තිආදි.

සුද්ධන්තොති “උභො කොට්ඨො සොධෙත්වා දාතබ්බපරිවාසො සුද්ධන්තො නාමා”ති පාළිගණ්ඨිපදෙ චුත්තත්තා උපසම්පදාකාලසඬ්ඛාතො සුද්ධො පුබ්බන්තො, ආරොචිතකාලසඬ්ඛාතො සුද්ධො අපරන්තො ච පරිවාසසමාදානකාලෙ චා පරිවසනකාලෙ චා උපපරික්ඛිත්වා දිට්ඨා සුද්ධා අන්තා අනාපත්තිකාලසඬ්ඛාතා උභො කොට්ඨො අස්සාති කත්වා සුද්ධන්තනාමකො පරිවාසො ච. එත්ථ ච හෙදාදිං චක්ඛති.

සම්මා දිවසාදීනං ඔධානං පක්ඛෙපො යත්ථ සො සමොධානො, පරිවාසො. දිවසෙසු දිවසෙ වා ආපත්තිසු ආපත්තියො වා සබ්බා නානාවත්ථුකා ආපත්තියො එකතො කත්වා ඔධාය දාතබ්බපරිවාසොති අත්ථො. එත්ථාපි හෙදාදිං චක්ඛති.

508. තත්‍රාති තෙසු තීසු පරිවාසෙසු. “යො”ති සෙසො. ඉතීති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො. යො පටිච්ඡන්තපරිවාසො, අයන්ති එවං පකාසිතොති යොජනා.

509-10. පරිවාසදානකාලෙ චුච්චමානාය කම්මවාචාය පධානලක්ඛණං දස්සෙතුමාහ “චත්ථුගොත්තවසෙනා”තිආදි. තත්ථ “චත්ථු”ති සුක්කමොචනාදිකො චීතික්කමො චුච්චති. අයමෙව සුක්කචිස්සට්ඨිආදිකං ගං වාවං සඤ්ඤඤථ තායති රක්ඛතීති කත්වා “ගොත්ත”න්ති චුච්චති. තඤ්ඤි සජාතියසාධාරණචිජාතියචිතිචත්තනවසෙන අඤ්ඤත්ථ ගන්තුං අදත්වා වාවං සද්දං, තබ්බිසයං සඤ්ඤඤථ රක්ඛති. ඉදං චත්ථුගොත්තද්වයවාචකං සුක්කචිස්සට්ඨිකායසංසග්ගවිසෙසවචනඤ්ථ “නානාවත්ථුකා”ති සාමඤ්ඤචචනඤ්ථාති ඉමිනා චචනද්වයෙනාති චුත්තං හොති. චුත්තඤ්ඤෙනං අට්ඨකථායං “සුක්කචිස්සට්ඨිං කායසංසග්ග”න්තිආදිච්චනෙනාපි ‘නානාවත්ථුකායො’තිආදිච්චනෙනාපි චත්ථුවෙච ගොත්තඤ්ථ සඬ්භිත”න්ති (චූළව. අට්ඨ. 102). නාමාපත්තිවසෙන වාති එත්ථ සඬ්ඝාදිසෙසොති සජාතියාධාරණනාමං, ආපත්තීති සබ්බසාධාරණනාමන්ති ද්විතී නාමෙහි තංතංචීතික්කමවසෙන ආපජ්ජිතබ්බතො තදෙව ආපත්තීති එවමුහින්නං නාමාපත්තීනං වසෙන වාති අත්ථො.

කම්මවාලා හි කාතබ්බාති “වත්ථුගොත්තවසෙනාපි” ති එත්ථ අපි-සද්දො “නාමාපත්තිවසෙන වා” ති එත්ථ සඬ්ඝාදිසෙසොති සජාතිසාධාරණනාමං, ආපත්තීති සබ්බසාධාරණනාමන්ති ද්විති නාමෙහිති ඉදං සමුච්චිනොතිති උභයං එකතො යොජෙත්වා කම්මවාලා කාතබ්බාති. “නාමාපත්තිවසෙන වා” ති එත්ථ විකප්පත්ථෙන වා-සද්දෙන, “අහං හන්තෙ සම්බහුලා සඬ්ඝාදිසෙසා ආපත්තියො ආපජ්ජිං එකාහපට්ඨිජන්නායො” ති එවං නාමමත්තවසෙන වා යොජනා කාතබ්බා” ති අට්ඨකථාය වුත්තවිසෙසනිවත්තනත්ථමත්තසද්දවසෙන ව වත්ථුගොත්තවිරහිතෙන කෙවලෙන නාමාපත්තිමත්තෙන පයොජෙත්වා කාතබ්බායෙවාති වුත්තං හොති. කම්මවාලාය කරණප්පකාරො පන සමුච්චයක්ඛන්ධකො ආගතනයෙන ආපන්නපුග්ගලනාමෙන ව එකාහපට්ඨිජන්නාදිවචනෙන ව යොජෙත්වා දට්ඨබ්බො. තස්ස දාතබ්බොති යොජනා. “පරිවාසො” ති පකරණතො ලබ්භති, පට්ඨිජන්නාපත්තිකස්ස පුග්ගලස්ස පරිවාසො දාතබ්බොති අත්ථො.

තෙන වාති ලද්ධපරිවාසෙන අන්තොසීමාය උක්කුට්ඨං නිසින්තෙන පග්ගහිතඤ්ජලිනා භික්ඛුනා ව. සමාදිශිත්වාති එත්ථාපි “වත්ත” ති සාමත්ථියා ලබ්භති. “සමාදානෙපායං නයො” ති (වි. වි. 514) වක්ඛමානත්තා “වත්තං සමාදියාමි, පරිවාසං සමාදියාමි” ති ඉමෙසං ද්විත්තං අඤ්ඤතරං වා ද්වයමෙව වා තික්ඛන්තුං වත්වා පාරිවාසිකක්ඛන්ධකො වුත්තවත්තපුරණත්ථං සමාදිශිත්වාති වුත්තං හොති. ආදිතො සඬ්ඝස්ස ආරොචෙනබ්බන්ති යොජනා. තථා වත්තං සමාදිශිත්වා නිසින්තෙන පයමං සඬ්ඝස්ස “අහං හන්තෙ එකං ආපත්තිං ආපජ්ජිං සඤ්චෙතනිකං සුක්කච්ඡිස්සට්ඨිං එකාහපට්ඨිජන්නං, සොහං සඬ්ඝං එකිස්සා ආපත්තියා සඤ්චෙතනිකාය සුක්කච්ඡිස්සට්ඨියා එකාහපට්ඨිජන්නාය එකාහපරිවාසං යාචිං, තස්ස මෙ සඬ්ඝො එකිස්සා ආපත්තියා සඤ්චෙතනිකාය සුක්කච්ඡිස්සට්ඨියා එකාහපට්ඨිජන්නාය එකාහපරිවාසං අදාසි, සොහං පරිවසාමි, වෙදයාමාහං හන්තෙ, වෙදයතීති මං සඬ්ඝො ධාරෙතු” ති එවං ආරොචෙනබ්බං.

“ඉමඤ්ච පනත්ථං ගහෙත්වා යාය කායචි වාචාය ආරොචෙතුං වට්ටතියෙවා” ති (වුළුව. අට්ඨ. 102) අට්ඨකථාවචනතො යාය කායචි භාසායපි ආරොචෙතුං වට්ටති.

511. පුනප්පුනාගතානන්ති එත්ථ “භික්ඛුන” ති සෙසො. පුබ්බෙ ආරොචනට්ඨානං අසම්පත්තානං ආගන්තුකානං භික්ඛුනම්පි. ආරොචෙන්තොවාති එකස්ස ආරොචනෙ සො වෙ වුඬ්ඨිතරො හොති, “හන්තෙ” ති වත්වා පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව වත්වා, නවකො වෙ, “ආවුසො” ති වත්වා අවසානෙ “මං ආයස්මා ධාරෙතු” ති, ද්වෙ වෙ හොන්ති, “මං ආයස්මන්තා ධාරෙන්තු” ති, තයො වෙ, “මං ආයස්මන්තො ධාරෙන්තු” ති වත්වා ආරොචෙන්තොව. රත්තියා ඡෙදං අකත්වාති “පකතත්තෙන භික්ඛුනා සද්ධිං එකච්ජන්තෙ” ති ආදිනා (වුළුව. 81) නයෙන වුත්තඑකසෙනාසනෙ පකතත්තෙන භික්ඛුනා සද්ධිං අරුණුට්ඨාපනවසෙන කරියමානෙන සහවාසෙන වා “පකතත්තභික්ඛුහි විනා එකකෙන වාසො” ති වුත්තචිප්පවාසෙන වා “ආගන්තුකානං ආරොචනාය අකරණ” ති වුත්තඅනාරොචනෙන වා සම්භවන්තං රත්තිවිඡෙදමකත්වා. වත්තභෙදං අකත්වා වා

පාරිවාසිකක්කන්ධකෙ පාරිවාසිකස්ස පඤ්ඤත්තවත්තතො එකමිපි අභාපෙත්වා ව.
සදා වසෙති පරිවාසං වසිතුං පරිකප්පිතා සබ්බදිවසා යාව ඛිණන්ති, තාව වසෙය්‍යාති
අත්ථො.

512. තත්ථ පරිවාසො විසොධෙතුං න සක්කා වෙති තස්ස විහාරස්ස
මහත්තත්තා ආගතෙ ආගන්තුකහික්ඛු පරියෙසිත්වා ආරොචෙන්තෙන රත්තිවිෂේදං
අකත්වා පරිවාසං සොධෙතුං න සක්කා වෙ හොති. තං වත්තං නික්ඛිපිත්වානාති
තථා සමාදින්නං වත්තං උපරි වක්ඛමානනයෙන නික්ඛිපිත්වා.

513. කත්ථ නික්ඛිපෙය්‍යාති ආහ “තත්ථා”තිආදි. තත්ථෙව සඤ්ඤාමජ්ඣෙකෙ වාති
අත්තතො යස්මිං වත්තං සමාදින්නං, තස්මිංයෙව සඤ්ඤාමජ්ඣෙකෙ වා. පුග්ගලෙ වාති
හික්ඛුසු උට්ඨාය තත්ථ තත්ථ ගතෙසු අන්තොසීමායයෙව ඔභිනෙ එකහික්ඛුමිහි වා
අසනියා ඛහිසීමං ගතෙන සරිතක්ඛණෙ අත්තනා සද්ධිං ගච්ඡන්තෙ තස්සායෙව
පරිසාය පරිවාසදානෙ සම්මුඛිභූතෙ පුග්ගලෙ වා ආගන්තුකහික්ඛු වෙ, තස්ස වා
සන්තිකෙ ආරොචෙන්වා වත්තං නික්ඛිපිතබ්බන්ති චුත්තං හොති. කථං නික්ඛිපෙ’ති
ආහ “නික්ඛිපාමි”තිආදි. “තථා”ති ඉමිනා “නික්ඛිපාමි”ති එතං පච්චාමසති. තං
වත්තන්ති අත්තනා සමාදින්නං තං වත්තං.

514. අයං නයොති “එකපදෙනාපි ද්විහි පදෙහි වා පනා”ති එවං
අනන්තරොදිතනයො.

515-20. පකතත්තොති වුවචතීති සග්ගමොක්ඛාවරණාභාවෙන පකතො
පුබ්බසරූපෙනෙව යිතො අත්තා එතස්සාති “පකතත්තො”ති කථියති.
පච්චුසකාලස්මිත්ති අරුණතො පුරිමකාලෙ.

පරික්ඛිත්තවිහාරස්සාති එත්ථ පාකාරාදිහි පරික්ඛිත්තං එකමිපි සෙනාසනං
විහරන්ති අස්මිත්ති කත්වා තථා වුවචති. ද්වෙ ලෙඬ්ඛිපාතෙ අතික්කම්මාති
යොජනා. ලෙඬ්ඛිපාතද්වයස්ස අවධිං දස්සෙති “පරික්ඛෙපතො ඛහි”ති,
“අපරික්ඛිත්තතො පරික්ඛෙපාරහට්ඨානා ඛහි”ති ව.

පරික්ඛෙපාරහට්ඨානං නාම කතමන්ති? විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.31)
ධුතඬගනිද්දෙසෙ “මජ්ඣිමට්ඨකථායං පන විහාරස්සාපි ගාමස්සෙව උපචාරං
නීහරිත්වා උභින්නං ලෙඬ්ඛිපාතානං අබ්භන්තරා මිනිතබ්බ’න්ති චුත්තං.
ඉදමෙත්ථපමාණ”න්ති චුත්තත්තා අපරික්ඛිත්තස්ස පට්මලෙඬ්ඛිපාතං හොති, ගාමෙ
චුත්තෙන විධිනා විහාරපරියන්තෙ යිතහත්තසාලගිලානසාලාදිසෙනාසනෙ වෙ
පරික්ඛෙපො අත්ථි, තත්ථ වා, නත්ථි වෙ, නිබ්බකොසස්ස උදකපාතට්ඨානෙ
යිතෙන මාතුගාමෙන ජඬ්ඛිතභාජනධොවනොදකපතනට්ඨානෙ වා සෙනාසනතො
දුරෙ වෙතියඬගණෙ, බොධියඬගණෙ වා යත්වා බලමජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස හත්ථං
පසාරත්වා අත්තතො බලප්පමාණෙන ඛිත්තස්ස මුට්ඨියා ගහිතපාසාණස්ස
පතනට්ඨානං විහාරූපචාරො නාම, තදෙව පාකාරාදිහි පරික්ඛෙපාරහට්ඨානං නාම.
තත්ථ යත්වා තත්ථෙව ඛිත්තස්ස පාසාණස්ස පතනට්ඨානං එකො ලෙඬ්ඛිපාතො,

තත්ථාපි යත්වා තථෙව ඛිත්තස්ස පාසාණස්ස පතනට්ඨානං එකො ලෙඩ්ඛුපාතොති එවං ද්වෙ ලෙඩ්ඛුපාතා ගහෙනබ්බා.

මග්ගතො ඔක්කමිත්වාති මග්ගතො අපසක්කිත්වා. ගුම්බෙනාති රුක්ඛගහනෙන වා ලතාගහනෙන වා. වතියාති කණ්ටකසාබාදීහි කතාය වතියා.

වත්තමාදායාති පුබ්බෙ වුත්තනයෙන වත්තං සමාදියිත්වා. ආරොචෙත්වාති යථාචුත්තනයෙන ආරොචෙත්වා.

නික්ඛිපිත්වාති පුබ්බෙ වුත්තනයෙන වත්තං නික්ඛිපිත්වා. භික්ඛුති අත්තනා සද්ධිං හත්ථපාසදානත්ථාය ආගතො භික්ඛු. යස්ස කස්සචීති එත්ථ “සන්තිකෙ”ති සෙසො.

ආරොචෙත්වා වාති අත්තනො නවකතරො වෙ, “ආවුසො”ති, වුඩ්ඨො වෙ, “හත්තෙ”ති වත්වා යථාචුත්තනයෙනෙව ආරොචෙත්වා. සෙසන්ති අවසෙසවිතිච්ඡයං. සමුවචයස්සාති වුළුවග්ගාගතස්ස තතියසමුවචයක්ඛන්ධකස්ස. අට්ඨකථායවාති “සවෙ අඤ්ඤො කොචි භික්ඛු කෙනවිදෙව කරණීයෙනා”තිආදිනා (වුළුව. අට්ඨ. 102) අට්ඨකථාගතවිතිච්ඡයෙනාපි.

විභාවයෙති “සවෙ යං භික්ඛුං තත්ථ ආගතං පස්සති, භාසමානස්ස සද්දං සුණාති, තස්ස ආරොචෙතබ්බං. තථා අකරොන්තස්ස රත්තිච්ඡෙදො ව වත්තහෙදො ව හොති දුක්කටං ආපජ්ජති. සවෙ සො ද්වාදසරතනබ්බන්තරං පත්වා තස්ස අජානන්තස්සෙව පක්කන්තො හොති, රත්තිච්ඡෙදොව හොති, න වත්තහෙදො. සවෙ අත්තනා සද්ධිං ආගතො කෙනවිදෙව කරණීයෙන ගතො හොති, විහාරං ගන්ත්වා යං පයමං පස්සති, තස්ස සන්තිකෙ ආරොචෙත්වා වත්තං නික්ඛිපිතබ්බං. එවං පරිකප්පිතදිවසෙ පුණ්ණෙ කුක්කුච්චවිනොදනත්ථං අතිරෙකෙ ව දිවසෙ වත්තං පුරෙත්වා පරියොසානෙ වත්තෙ අසමාදින්නෙ මානත්තාරහො න හොතීති සඬ්ඝං උපසඬ්ඝමිම වත්තං සමාදියිත්වා ඛන්ධකෙ ආගතනයෙනෙව මානත්තං යාවිතබ්බං. අනික්ඛිත්තවත්තෙන වරිතුකාමස්ස පුත වත්තසමාදානං කාතබ්බං න හොතී”ති එත්තකො විසෙසො, ඉමං අට්ඨකථාගතං විතිච්ඡයං පකාසෙය්‍යාති වුත්තං හොතීති.

පට්චිජන්තපරිවාසකථාවණ්ණනා.

521. න ජානතීති එත්ථ ඡන්දවසෙන රස්සො කතො. ආපත්තීනඤ්ච රත්තීනං, පරිච්ඡෙදං න ජානතීති බහු සඬ්ඝාදියෙසෙ ආපජ්ජිත්වාපි “එත්තකාහං ආපත්තියො ආපන්නො”ති අත්තනො ආපන්නසඬ්ඝාදියෙසාපත්තීනං පරිච්ඡෙදං න ජානාති, “මයා ආපන්නාපත්ති එත්තකෙ දිවසෙ පට්චිජන්තා”ති දිවසපරිච්ඡෙදං න ජානාති.

522. ඉදානි තස්ස පහෙදං දස්සෙතුමාහ “එසෙවා”තිආදි. පරිසුද්ධෙහිති සකලසංකිලෙසප්පහානෙන පරිසුද්ධසන්තානෙන උපාලිත්ථෙරාදිපුබ්බාවරියෙහි. එසොව සුද්ධන්තොති එසො යථාචුත්තසරූපො සුද්ධන්තපරිවාසො.

වූළසුද්ධන්තනාමො වාති “යො උපසම්පදතො පටියාය අනුලොමක්කමෙන වා”තිආදිනා (වූළව. අට්ඨ. 102) අට්ඨකථායං චුත්තනයෙන උපසම්පදමාලකතො පටියාය අනුලොමවසෙන වා ආරොචිතදිවසතො පටියාය පටිලොමවසෙන වා සරත්තෙ “කිත්තකානි දිවසානි පරිසුද්ධොති සරසී”ති විනයධරෙහි පුච්ඡිතෙ “එත්තකං කාලං පරිසුද්ධොස්මී”ති චුත්තවතො තෙන චුත්තසුද්ධදිනානි පරියන්තං කත්වා දිත්තො යාව උපසම්පන්නදිවසො, තාව බහුදිවසෙසු නෙතබ්බං මහාසුද්ධන්තං සන්ධාය ඉතරදිනානං පුරෙතබ්බත්තා වූළසුද්ධන්තො නාමාති චුත්තං හොති.

“අයඤ්භි සුද්ධන්තපරිවාසො නාම උද්ධම්පි ආරොහති, හෙට්ඨාපි ඔරොහති, ඉදමස්ස ලක්ඛණ”න්ති (වූළව. අට්ඨ. 102) චුත්තත්තා ඉමං පරිවාසං පරිවසනතො පච්ඡා දිවසං සරත්තො පරිකප්පෙත්වා යොජෙත්වා ගහිතදිවසතො වඩ්ඪෙති වා හාපෙති වා, උභයත්ථාපි “පුන පරිවාසදානකිච්චං නත්ථී”ති (වූළව. අට්ඨ. 102) වචනතො පුබ්බෙ දිත්තපරිවාසොයෙව පමාණං. “එතස්ස අප්පට්චින්නං ‘පට්චින්නා’ති වා අවිරපට්චින්නං ‘විරපට්චින්නා’ති වා අසම්බහුලම්පි ‘සම්බහුලා’ති වා විපරිතතො ගහෙත්වා විනයකම්මං කරොන්තස්ස ආපත්තිතො වුට්ඨානං හොති, පට්චින්නං ‘අප්පට්චින්නා’තිආදිවිපරියායෙන න හොති”ති (වූළව. අට්ඨ. 102 අත්ථතො සමානං) අට්ඨකථාගතනයො වෙදිතබ්බො.

මහාසුද්ධන්තනාමකොති “යො පන යථාචුත්තෙන අනුලොමපටිලොමනයෙන පුච්ඡියමානොපි රත්තිපරියන්තං න ජානාති, නෙව සරති, වෙමතිකො වා හොති, තස්ස දිත්තො සුද්ධන්තපරිවාසො මහාසුද්ධන්තොති වුව්චති”ති (වූළව. අට්ඨ. 102) අට්ඨකථායං නිද්දිට්ඨසරූපො මහාසුද්ධන්තො නාම. “අයං උද්ධං නාරොහති, හෙට්ඨා පන ඔරොහති”ති චුත්තත්තා අයං පරිවාසො යාව උපසම්පන්නදිවසො, තාව පුරෙතබ්බතො තතො උද්ධං නාරොහති. අන්තරාලෙ අත්තතො සුද්ධකාලං පරිකප්පෙත්වා සරති වෙ, තතො පටියාය නිවත්තනතො දිවසහානං පන හොතෙව.

523. “අඤ්ඤතරො භික්ඛු සම්බහුලා සඨ්ඝාදිසෙසා ආපත්තියො ආපන්නො හොති, සො ආපත්තිපරියන්තං න ජානාති, රත්තිපරියන්තං න ජානාති”ති (වූළව. 156) ආගතවත්ථුම්භි ඉමස්ස පරිවාසස්ස අනුඤ්ඤාතත්තා තං වත්ථුං සඨ්ගහෙතුං “ආපත්තීනං වා”තිආදිං වත්ථාපි “ආපත්තිපරියන්තං පන ‘එත්තකා අහං ආපත්තියො ආපන්නො’ති ජානාතු වා මා වා, අකාරණමෙත”න්ති (වූළව. අට්ඨ. 102) පටිසෙධෙත්වා අට්ඨකථායං පධානභාවෙන චුත්තරත්තිපරියන්තස්ස අපරිජානනමත්තමෙව පමාණන්ති දස්සෙතුමාහ “දුච්චොපි”තිආදි. දුච්චොපි අයං සුද්ධන්තපරිවාසො එකච්චං රත්තිපරිව්ඡේදං, සකලං වා රත්තිපරිව්ඡේදං අජානතො වා විමතිස්ස වා දාතබ්බොති යොජනා.

සුද්ධන්තපරිවාසකථාවණ්ණනා.

524. ඉතරොපි සො සමොධානපරිවාසො තිධා මතොති යොජනා. ධාතුසද්දානං අනෙකත්ථත්තා “ඔධාන”න්ති මක්ඛනං වුච්චති. තෙනාහ අට්ඨකථායං “ඔධුනිත්වා මක්ඛෙත්වා”ති (වුළුව. අට්ඨ. 102). “සමොධාන”න්ති පක්ඛෙපො වුච්චති. යථාහ අට්ඨකථායං “සමොදහිත්වා”ති. ඔධානඤ්ච සමොධානඤ්ච ඔධානසමොධානං, තං යත්ථ සො පරිවාසො “ඔධානසමොධානො”ති වෙදිතඛිබ්බො. අරිසාදිගණෙ අන්තොගධත්තා හෙත්ථ, උපරි ව ඵවරුපෙ යානෙ අ-කාරපච්චයො දට්ඨඛිබ්බො. පරිවුත්ථදිවසානං මක්ඛනඤ්ච මූලාපත්තියං අන්තරාපත්තීනං පක්ඛිපනඤ්ච යස්මිං සො පරිවාසොති වුත්තං හොති. තෙනෙවෙත්ථ “දිවසෙ පරිවුත්ථෙ තු, ඔධුනිත්වා පදීයතෙ”ති වක්ඛති. යථාහ අට්ඨකථායං “පරිවුත්ථදිවසෙ ඔධුනිත්වා මක්ඛෙත්වා පුරිමාය ආපත්තියා මූලදිවසපරිච්ඡෙදෙ පච්ඡා ආපන්නං ආපත්තිං සමොදහිත්වා”ති (වුළුව. අට්ඨ. 102).

අග්ගපුබ්බකො මිස්සකපුබ්බකො සමොධානපරිවාසොති යොජනා, අග්ගසමොධානපරිවාසො මිස්සකසමොධානපරිවාසොති වුත්තං හොති. අග්ගො ව මිස්සකො ව අග්ගමිස්සකා, තෙ පුබ්බකා ඵතස්සාති අග්ගමිස්සකපුබ්බකො, සමොධානො. අග්ගෙහ සමොධානං අග්ගසමොධානං, තං යත්ථ සො අග්ගසමොධානො, ආපන්නාසු බහුසු සබ්බවිරපට්ච්ඡන්තාපත්තීනං දිවසගණනාග්ගෙහෙනෙව පච්ඡා ආපන්නආපත්තීනං පක්ඛෙපයුත්තපරිවාසොති අත්ථො. යථාහ අට්ඨකථායං “අග්ගසමොධානො නාම සම්බහුලාසු ආපත්තීසු යා එකා වා ද්වෙ වා තිස්සො වා සම්බහුලා වා ආපත්තියො සබ්බවිරපට්ච්ඡන්තායො, තාසං අග්ගෙහ සමොධාය තාසං රත්තිපරිච්ඡෙදවසෙන අවසෙසානං උනතරපට්ච්ඡන්තානං ආපත්තීනං පරිවාසො දියාති, අයං වුච්චති අග්ගසමොධානො”ති (වුළුව. අට්ඨ. 102). මිස්සකානං නානාවත්ථුකානං ආපත්තීනං සමොධානං මිස්සකසමොධානං, තං යත්ථ සො පරිවාසො මිස්සකසමොධානො. මිස්සකානං නානාවත්ථුකානං ආපත්තීනං එකතො පක්ඛෙපයුත්තො පරිවාසොති අත්ථො. යථාහ අට්ඨකථායං “මිස්සකසමොධානො නාම යො නානාවත්ථුකා ආපත්තියො එකතො කත්වා දියාති”ති (වුළුව. අට්ඨ. 102).

525-7. ඵචං තිච්ඤෙ සමොධානපරිවාසෙ පයමපරිවාසස්ස විසෙසනභුතතාය අවයවානං ද්විත්තං ඔධානසමොධානසද්දානං අත්ථානුවාදෙන තද්වයඔධානසමොධානසරූපං විධාතුමාහ “ආපජ්ජිත්වා...පෙ.... පකාසිතො”ති. තත්ථ පයමස්ස ඔධාන-සද්දසඛිබ්බාතස්ස අවයවස්ස අත්ථසරූපානුවාදමාහ “ආපජ්ජිත්වා...පෙ.... පදීයතෙ”ති. දුතියාවයවසඛිබ්බාතසමොධාන-සද්දස්ස අත්ථසරූපානුවාදමාහ “පුරිමාපත්තියා...පෙ.... භික්ඛුනො”ති. තෙනෙව උභයත්ථානුවාදෙ “භික්ඛුනො”ති පද්දවයස්ස, “පදීයතෙ දාතඛිබ්බො”ති කිරියාපද්දවයස්ස ව විසුං විසුං ගහිතත්තා පුනරුත්තිදොසාභාවො වෙදිතඛිබ්බො. ඵචං අවයවත්ථානුවාදෙන විධාතඛිබ්බසමුදායං දස්සෙතුමාහ “ඵසොධානසමොධානපරිවාසො පකාසිතො”ති. ඵත්ථ ඡාදෙන්තස්ස භීති හි-සද්දො

හෙතෙමිහි. එසොධානසමොධානොති එත්ථ එත-සද්දසම්බන්ධෙන “යො” ති ලබ්භති.

තත්‍රායං යොජනා – ආපජ්ජිත්වා...පෙ.... ඔධුනිත්වා යො යස්මා පදියතෙ,
පුරිමාපත්තියා...පෙ.... යො යස්මා දාතබ්බො, තස්මා
එසොධානසමොධානපරිවාසො පකාසිතොති.

තත්ථ අන්තරාපත්තිං ආපජ්ජිත්වානි පටිච්ඡන්තාපත්තියා පරිවසන්තො වා
මානත්තාරහො වා මානත්තං වරන්තො වා අබ්භානාරහො වා හුත්වා කදාපි අඤ්ඤං
සඬ්ඝාදිසෙසාපත්තිං ආපජ්ජිත්වා. ඡාදෙන්තස්සානි පයමං.
ආපන්තාපත්තියාපටිච්ඡාදිතකාලෙන සමං වා උභනං වා කාලං පටිච්ඡාදෙන්තස්ස.
“මූලායපටිකස්සනෙන තෙ පරිවුත්ථදිවසෙ ව මානත්තවිණ්ණදිවසෙ ව සබ්බෙ
ඔධුනිත්වා” ති (වුළුව. අට්ඨ. 102) අට්ඨකථාවචනතො එත්ථ “පරිවුත්ථෙ” ති
උපලක්ඛණත්තා “මානත්තවිණ්ණෙ වා” ති ගහෙතබ්බං. ඔධුනිත්වානි ව
මූලායපටිකස්සනවසෙන මක්ඛෙන්වා, අදිවසෙ කත්වානි අධිජ්ජායො.

යො යස්මා පදියතෙ, සො පරිවාසො සට්ඨිවස්සානි පරිවසිත්වා මානත්තාරහො
හුත්වාපි අන්තරාපත්තිං ආපජ්ජිත්වා එකාහම්පි පටිච්ඡාදිතෙ මූලායපටිකස්සනෙන
තෙ දිවසෙ සබ්බෙ මක්ඛෙන්වා තානෙව සට්ඨිවස්සානි පුනපි යස්මා පදියතෙති
අත්ථො. යථාහ අට්ඨකථායං “සට්ඨිවස්සානි පරිවසිත්වා මානත්තාරහො හුත්වාපි හි
එකදිවසං අන්තරාපත්තිං පටිච්ඡාදෙන්වා පුනපි සට්ඨිවස්සානි පරිවාසාරහො
හොති” ති (වුළුව. අට්ඨ. 102).

පුරිමාපත්තියානි තෙන ආපන්තාසු සම්බහුලාසු ආපත්තිසු සබ්බාපත්තිනං
පුරෙතරමෙව පටිච්ඡන්තාය ආපත්තියා. මූලදිවසෙති පයමං විනික්කමදිවසෙ.
විනිච්ඡිතෙති “අසුකසංවච්ඡරෙ අසුකමාසෙ අසුකදිවසෙ” ති නියමිතෙ. සමොධාය
පක්ඛිපිත්වා දාතබ්බොති සම්බන්ධො. විධානතො යාවමානස්සානි විධානතො
සඬ්ඝෙන දාතබ්බොති යොජෙතබ්බං, සමුච්චයක්ඛන්ධකෙ වුත්තෙන විධිනා
යාවමානස්ස තත්ථෙව වුත්තවිධිනා සඬ්ඝෙන දාතබ්බොති අත්ථො. “එසො
ඔධානසමොධානපරිවාසො” ති පදවිජෙදො.

528-9. තථා වුවචනීති සම්බන්ධො. තාසං අග්ග්ඝවසෙන භීති හි-සද්දො හෙතෙමිහි.
“සොති තංසද්දසම්බන්ධෙන “යො” ති ලබ්භති. තත්‍රායං යොජනා –
සම්බහුලා...පෙ.... තාසං අග්ග්ඝවසෙන තතො උභනපටිච්ඡන්තානං ආපත්තිනං
සමොධාය යො යස්මා පදාතබ්බො පරිවාසො, තස්මා සො යථා අවයවත්ථවසෙන
“ඔධානසමොධානො” ති පරිවාසො වුත්තො, තථා “අග්ග්ඝසමොධානො” ති
වුවචනීති.

තත්ථ සම්බහුලාසුනි යාසං ආපත්තිනං පරිවසිතුකාමො, තාසු සම්බහුලාසු
ආපත්තිසු, නිද්ධාරණෙ භුමිමං. “එකා වා” තිආදි නිද්ධාරියනිද්දෙසො. තාසං

ආපත්තීනං. අග්ගවසෙනාති ගණනවසෙන, රත්තිපරිච්ඡේදවසෙනාති වුත්තං හොති.
 යථාහ අට්ඨකථායං “තාසං රත්තිපරිච්ඡේදවසෙනා”ති (වුළුව. අට්ඨ. 102).
 “පදාතබ්බො”ති ඉමිනා සම්බන්ධො. තතොති විරපට්ච්ඡන්තාපත්තිනො.
 උනපට්ච්ඡන්තානං ආපත්තීනන්ති එත්ථ උපයොගත්ථෙ සාමිවචනං,
 උනපට්ච්ඡන්තායො ආපත්තියො සමොධායාති වුත්තං හොති.

530. නානා සුක්කච්ඡිස්සට්ඨිආදීනි වත්ථුනි යාසං තා නානාවත්ථුකා,
 නානාවත්ථුකා සඤ්ඤා යාසං ආපත්තීනං තා නානාවත්ථුකසඤ්ඤායො. සබ්බාති
 එත්ථ “යා”ති සෙසො, සුක්කච්ඡිස්සට්ඨිආදිකුලදුසනාවසානා යා සබ්බා තෙරස
 සඬ්ඝාදිසෙසා ආපත්තියොති අත්ථො. තා සබ්බාති එත්ථ පි-සද්දො වත්තබ්බො.
 දාතබ්බොති එත්ථ “පරිවාසො”ති ආනෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බං. තා සබ්බාපි එකතො
 කත්වා දාතබ්බො පරිවාසොති යොජනා. තස්ස තෙරස සඬ්ඝාදිසෙසාපත්තියොපි
 එකතො කත්වාති අත්ථො. “අහං භන්තෙ සම්බහුලා සඬ්ඝාදිසෙසා ආපත්තියො
 ආපජ්ජිං. එකං සුක්කච්ඡිස්සට්ඨිං...පෙ.... එකං කුලදුසකං, සොහං භන්තෙ සඬ්ඝං
 තාසං ආපත්තීනං සමොධානපරිවාසං යාවාමි”ති තික්ඛත්තුං යාවනාය ව තදනුරූපාය
 ඤත්තියා ව කම්මවාසාසු ව නාමං වත්වා දාතබ්බපරිවාසො මිස්සකො මතො
 “මිස්සකසමොධානපරිවාසො”ති ඤාතො. ද්වෙ, තිස්සො, චතස්සො, අතිරෙකා ව
 ආපන්නස්සාපි පරිවාසං දෙනතෙන ඉමිනා නියාමෙන වත්ථුං, නාමං විසෙසෙත්වා
 ගහෙතබ්බං.

සමොධානපරිවාසකථාවණ්ණනා.

531. පරිවුත්ථපරිවාසස්සාති තිව්ධෙ පරිවාසෙ අඤ්ඤතරස්ස වසෙන
 පරිවුත්ථපරිවාසස්ස. උත්තරි ඡ රත්තියොති පරිවාසතො උත්තරි ඡ රත්තියො, ඡ
 දිවසෙති වුත්තං හොති, “වරිතු”න්ති සෙසො, වරණකිරියාය අව්චන්තසංයොගෙ
 උපයොගවචනං. මානත්තං දෙයාන්ති යොජනා, “සඬ්ඝෙනා”ති සාමත්ථියා
 ලබ්භති. සමුච්චයක්ඛන්ධකෙ වුත්තනයෙන යොජෙත්වා ඡාරත්තඤ්ච දාතබ්බො,
 භික්ඛුමානනවිධි භික්ඛුස්ස දාතබ්බොති අත්ථො.

“පරිවුත්ථපරිවාසස්සා”ති ඉමිනා පටිච්ඡන්තමානත්තං පකතං, තත්ථ පහෙදෙ
 අසති කස්මා “පටිච්ඡන්තාපටිච්ඡන්තවසා දුවෙ”ති වුත්තන්ති?
 පකතහෙදමනපෙක්ඛිත්වා ඡාරත්තමානත්තෙ ලබ්භමානවිසයහෙදං දස්සෙතුං
 වුත්තං. එවඤ්චි සති සමොධානමානත්තෙ ව “ඡාරත්තං මානත්තං දෙතු”ති (වුළුව.
 128) පාළියං වුත්තත්තා තම්පි ගහෙත්වා “තිධා”ති කස්මා න වුත්තන්ති? තම්පි
 පටිච්ඡන්තාපත්තියා පරිවුත්ථපරිවාසස්සෙව දාතබ්බමානත්තන්ති
 පටිච්ඡන්තමානත්තවචනෙනෙව සඬ්ඝහිතත්තා විසුං න වුත්තං. තෙනෙව චතුබ්බිධෙ
 මානත්තෙ ඉමෙහි ද්විහි විනා දස්සෙතබ්බෙසු ද්විසු මානත්තෙසු
 පක්ඛමානත්තමත්තං “ඡාදෙන්තියා”තිආදිගාථාය දස්සෙත්වා සමොධානමානත්තං
 විසුං න දස්සිතන්ති දට්ඨබ්බං.

534-6. විනිද්දිට්ඨප්පකාරන්ති “පරික්ඛිත්තවිහාරස්සා” තිආදිනා යථාච්ඡත්තගාථාද්වයෙන නිද්දිට්ඨප්පකාරං. ආදියිත්වාන තං තෙසන්ති එත්ථ “සන්තිකෙ” ති වක්ඛමානතො ලබිහති. තෙසං චතුත්තං සම්මුඛා උක්කුටිකං නිසිදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා තං වත්තං සමාදියිත්වාති අත්ථො. “තං තෙසං සන්තිකෙ” ති ඉදං “ආරොචෙත්වා” ති ඉමිනාපි යුජ්ජති. තෙසමෙව සම්මුඛා නිසින්නෙන “අහං හත්තෙ එකං ආපත්තිං ආපජ්ජිං සඤ්චෙතනිකං සුක්කච්ඡස්සට්ඨි” තිආදිනා නයෙන සමුවචයක්ඛන්ධකාගතං ආරොචනං කත්වා. ඉමිනා අත්තොඅරුණෙ දිට්ඨානං අඤ්ඤෙසම්පි ආරොචනං උපලක්ඛිතං.

නික්ඛිපෙ සන්තිකෙ තෙසං වත්තන්ති එත්ථ “අරුණෙ උට්ඨිතෙ” ති අජ්ඣාහරිතබ්බං. අරුණෙ උග්ගතෙ තෙසං භික්ඛුනං සම්මුඛා යථාච්ඡත්තනයෙනෙව නිසිදිත්වා “වත්තං නික්ඛිපාමි, මානත්තං නික්ඛිපාමි” ති ඉමෙසු ද්විසු එකං වා ද්වයමෙව වා වත්වා වත්තං නික්ඛිපෙ.

537. තස්ස මානත්තස්ස. රත්තිවිජ්ජාදිකොති එත්ථ ආදි-සද්දෙන වත්තහෙදො ගහිතො. අට්ඨකථාවසෙන පාළිවසෙනාති යොජනා.

538. විසතියා භික්ඛුනං වග්ගො සමුහො විසතිවග්ගො, සො එව විසතිවග්ගිකො. අබ්භෙය්‍යාති ඔසාරෙය්‍ය, අබ්භන්තරං කරෙය්‍යාති අත්ථො. විධිනාති සමුවචයක්ඛන්ධකාගතක්කමෙන. අබ්භිතොති සංවාසෙන අත්තො කතො, පකතත්තොති පකතිසභාවො, ආපත්තිං අනාපන්නකාලසදිසො හොතීති අත්ථො.

539. ආපත්තිං ඡාදෙන්තියා භික්ඛුනියාති යොජනා, “ආපජ්ජිත්වා” ති සෙසො, ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වා “ආපත්ති වා” තිආදිනා (වි. වි. 505) නයෙන පුබ්බෙ දස්සිතෙහි දසහි අඬගෙහි පටිච්ඡාදෙන්තියා භික්ඛුනියා අත්තතො ආපත්තිං ඡාදෙන්තියා භික්ඛුනියා. න ච ආපත්තීති එත්ථ “අත්තතො” ති ඉමිනා අඤ්ඤිස්සා ආපත්තිං පටිච්ඡාදෙන්තියා වජ්ජපටිච්ඡාදිකාසඬබ්බාතපාරාජිකාපත්තීති දිපිතං හොති. “භික්ඛුනියා” ති ඉමිනා භික්ඛුස්ස දුක්කටාපත්තිභාවං දිපෙති.

541. විරුද්ධමත්ථං නයති පජහතීති විනයො, විනිච්ඡයො, තං විනයපිටකත්ථවිනිච්ඡයවිසෙසවිසයං සම්මොහසඬබ්බාතං විරුද්ධං පච්චත්ථිකං තදඬගවසෙන පජහනතො විනයනසඬබ්බාතං තතො එව අතිබුද්ධිදීපනං, අතිසයෙන බුද්ධිං දිපෙතීති අතිබුද්ධිදීපනං, තං විනයත්ථවිනිච්ඡයකං ඤාණපදීපං විසෙසෙන ඡාලෙන්තං. විවිධෙහි නයෙහි යුත්තතාය විවිධනයයුතං. විනයනයෙති විනයපිටකස්ස පරසන්නානපාපනෙ, විනයවණ්ණනායන්ති චුත්තං හොති.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනියා

විනයවිනිච්ඡයවණ්ණනාය

සඬසාදිසෙසකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අනියතකථාවණ්ණනා

542-3. ඉදානි සඬ්ඝාදිසෙසකථානන්තරං අනියතකථං දස්සෙතුමාහ
“රහොනිසජ්ජස්සාදෙනා”තිආදි. රහසි නිසජ්ජා රහොනිසජ්ජා, තස්සා අස්සාදො
රහොනිසජ්ජස්සාදො, තෙන රහොනිසජ්ජස්සාදෙන, මෙට්ඨනධම්මසන්තිස්සිතෙන
කිලෙසෙනාති අත්ථො. චුත්තඤ්ඤි අට්ඨකථායං “රහොනිසජ්ජස්සාදොති
මෙට්ඨනධම්මසන්තිස්සිතකිලෙසො චුච්චති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.451). “රහො නාම
චක්ඛුස්ස රහො සොතස්ස රහො. චක්ඛුස්ස රහො නාම න සක්කා හොති අක්ඛිං වා
නිබ්ණියමානො හමුකං වා උක්ඛිපියමානො සීසං වා උක්ඛිපියමානො පස්සිතුං.
සොතස්ස රහො නාම න සක්කා හොති පකතිකථා සොතු”න්ති (පාරා. 445)
පදභාෂනෙ චුත්තරහෙසු චක්ඛුස්ස රහො එව ඉධාධිප්පෙනො. යථාහ අට්ඨකථායං
“කිඤ්චාපි පාළියං ‘සොතස්ස රහො’ති ආගතං, චක්ඛුස්ස රහෙනෙව පන
පරිච්ඡෙදො වෙදිතඛිබ්බො”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.444-445).

චක්ඛුස්ස රහත්තා “පට්චිජ්ජන්ත”න්ති ඉමම්පි පට්චිජ්ජන්තත්තා එව
“අලංකම්මනිය”න්ති ඉමම්පි සඬ්ගණ්හාති. නිසජ්ජසද්දොපාදානෙන “ආසනෙ”ති
ඉදම්පි ගතිතමෙව. “මාතුගාමස්ස සන්තිකං ගන්තුකාමො”ති ඉමිනා “මාතුගාමෙන
සද්ධි”න්ති ඉදම්පි ගතිතමෙව. එවං සාමන්ථියා ලබ්භමානපදොපාදානෙන යො පන
භික්ඛු මාතුගාමෙන සද්ධිං එකො එකාය රහො පට්චිජ්ජන්තො ආසනෙ
අලංකම්මනියෙ නිසජ්ජස්සාදෙනාති චුත්තං හොති. චක්ඛුස්ස රහභාවෙන
කුට්ඨාදිපට්චිජ්ජන්තො තෙනෙව මෙට්ඨනසෙවනකම්මස්ස අනුරූපෙ ආසනෙ
තද්වුජාතායපි මනුස්සිත්ථියා සහ නිසජ්ජස්සාදරාගෙන සමන්තාගතො හුත්වාති
අත්ථො. එත්ථ “මාතුගාමස්සා”ති තද්වුජාතම්පි ඉත්ථිං ගණ්හාතීති කුතො
ලබ්භතීති? “මාතුගාමො නාම මනුස්සිත්ථි, න යක්ඛි, න පෙතී, න තිරච්ඡානගතා,
අන්තමසො තද්වුජාතාපි දාරිකා, පගෙව මහත්තරී”ති (පාරා. 445) පදභාෂනකො
ලබ්භති.

“නිවාසෙති”ති ඉමිනා “කායබන්ධනං බන්ධනි, වීචරං පාරුපතී”ති ඉදං
ලක්ඛියති. සබ්බත්ථාති යථාචුත්තං පයොගතො පුබ්බාපරපයොගෙ සඬ්ගණ්හාති.
තෙනෙව “පයොගෙ ව පයොගෙ වා”ති විච්ඡාපයොගො කතො. නිසීදතො චස්ස
දුක්කටන්ති යොජනා. “උභින්නම්පි නිසජ්ජාය පාවිත්තිය”න්ති චක්ඛමානත්තා
දුක්කටං සන්ධාය එකකස්ස නිසීදතොති ගහෙතඛිබ්බං.

544. නිසජ්ජාය උභින්නම්පිති එත්ථ “සකි”න්ති සෙසො, උභින්නං
නිසජ්ජාපුරණවසෙන අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස පුරෙ වා පච්ඡා වා එකක්ඛණෙ වා
මාතුගාමස්ස වා භික්ඛුස්ස වා එකචාරං නිසජ්ජායාති චුත්තං හොති. චුත්තඤ්ඤෙන
පාළියං “මාතුගාමෙ නිසින්තෙ භික්ඛු උපනිසින්තො වා හොතී”තිආදි (පාරා. 445).
හොති පාවිත්තියන්ති යොජනා. පයොගගණනාය ව හොන්ති පාවිත්තියානීති
ගහෙතඛිබ්බං, මාතුගාමස්ස වා භික්ඛුනො වා උභින්නං වා උට්ඨායුට්ඨාය පුනස්පුනං
උපනිසීදනපයොගගණනාය වාති අත්ථො. “ආපත්තීහිපි තීහිපි”ති චක්ඛමානත්තා

පාවිත්තියග්ගහණං පාරාජිකසඬ්ඝාදිසෙසානං උපලක්ඛණං හොති, තීසු එකං හොතීති චුත්තං හොති. එත්ථ “පයොගගණනායා”ති ඉදං පාරාජිකාය න ලබ්භති එකපයොගෙනෙව සිජ්ඣිතතො. කායසංසග්ගසඬ්ඝාදිසෙසො, පන සරීරතො පුනප්පුනං වියුජ්ජිත්වා චුසනෙන පාවිත්තියඤ්ච යථාචුත්තනයෙනෙව ලබ්භති.

බහුසුභි මාතුගාමෙසු බහුකානි පාවිත්තියානි හොන්තීති යොජනා. බහුසු මාතුගාමෙසු නිසින්නෙසු නිසින්නානං ගණනාය එකෙනෙව පයොගෙන බහුනි පාවිත්තියානි ව සඬ්ඝාදිසෙසා ව හොන්ති. “පයොගගණනාය වා”ති ඉමස්ස එත්ථාපි යුජ්ජමානත්තා තාසු විසුං විසුං උට්ඨායුට්ඨාය පුනප්පුනං නිසිදන්තීසු, සයඤ්ච උට්ඨායුට්ඨාය පුනප්පුනං නිසිදතො තාසං ගණනාය ආපජ්ජිතබ්බාපත්තියො පයොගගණනාය ව බහු හොන්තීති ඉදං ලබ්භති. එත්ථාපි පන පාරාජිකං න ලබ්භති, සඬ්ඝාදිසෙසො, පාවිත්තියඤ්ච ලබ්භති.

545. සමීපෙ ධීතොපි අන්ධො අනාපත්තිං න කරොතීති සොතස්ස රහභාවෙ අසතිපි පධානභූතස්ස “චක්ඛුස්ස රහො”ති ඉමස්ස අඬ්ගස්ස විජ්ජමානත්තා චුත්තං “අන්තොද්වාදසහත්ථකෙ”ති, ඉමිනා සවනුපවාරෙ විජ්ජමානෙපිති චුත්තං හොති. ඉත්ථිනං තු සතම්පි ව න කරොති අනාපත්තින්ති යොජනා, විඤ්ඤුනො පුරිසස්ස අසන්නිහිතභාවෙනාති අධිජ්ජායො. “ඉත්ථිනම්පි සතම්පි වා”ති ලිඛන්ති, තතොපි අයමෙව පායො සුන්දරො. පි-සද්දො වා තු-සද්දත්ථෙ දට්ඨබ්බො.

546. නිපජ්ජිත්වාති එත්ථ “සමීපෙ”ති සෙසො, “නිද්දායන්තොපි”ති එතස්ස විසෙසකෙන “නිපජ්ජිත්වා”ති ඉමිනා නිසිදිත්වා නිද්දායන්තොති ඉමස්ස නිවත්තිතත්තා සමීපෙ නිසිදිත්වා නිද්දායන්තොපි අනන්ධො මනුස්සපුරිසො අනාපත්තිං කරොතීති ලබ්භති. “කෙවල”න්ති විසෙසනෙන බලවනිද්දුපගතො ගහිතොති තථා අහුත්වා අන්තරන්තරා ආපන්නාපන්නෙ විනිච්ඡින්නවා පවත්තමානාය කපිනිද්දාය නිද්දායන්තොපි අනාපත්තිං කරොතීති අයමත්ථො ලබ්භති. “පිහිතද්වාරගබ්භස්සා”ති වත්තබ්බෙ මජ්ඣපදලොපිසමාසවසෙන “පිහිතගබ්භස්සා”ති චුත්තං. “ද්වාරෙ”ති ඉමිනා ද්වාරෙකදෙසභූතං උම්මාරං වා තංසමීපං වා උපවාරෙන චුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. සථෙ ගබ්භො පිහිතද්වාරො න හොති, අනාපත්තිති ඛාතිරෙකතො දස්සිතං.

547. ඉමස්මිං අනියතසික්ඛාපදෙ පාළියං අනාපත්තිවාරෙ අසතිපි “යො පන හික්ඛු මාතුගාමෙන සද්ධිං රහො පටිච්ඡන්තො ආසනෙ නිසජ්ජං කජ්ජෙය්‍ය, පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 285) පඤ්චමස්ස අවෙලකවග්ගස්ස චතුත්ථසික්ඛාපදෙ අනාපත්තිවාරෙ “අනාපත්ති යො කොපි විඤ්ඤු පුරිසො දුතියො හොති, තිට්ඨති න නිසිදති, අරහොපෙක්ඛො, අඤ්ඤවිහිතො නිසිදති, උම්මත්තකස්ස ආදිකම්මිකස්සා”ති (පාවි. 288) චුත්තෙ අනාපත්තිවාරෙ සඬ්ගහෙතුමාහ “අනන්ධෙ සති”තිආදි. “එතස්ස සමීපෙ”ති පකරණතො ලබ්භති. ඉධ පුල්ලිඬ්ගනිද්දෙසෙන පුරිසො ලබ්භති, “තෙනාපි අබාලෙන හවිතබ්බං, මනුස්සජාතිකෙන හවිතබ්බං”න්ති ඉදඤ්ච “විඤ්ඤස්මි”න්ති ඉමිනා ලබ්භති.

අන්ධසදිසනිද්දුපගතපටිපක්ඛවාචිඅනන්ධපදෙන “අනිද්දායන්තෙ” ති ලබ්භති,
මනාපාමනාපං ජානන්තෙ අනිද්දායන්තෙ මනුස්සපුරිසෙ දස්සනුපචාරස්ස අන්තො
විජ්ජමානෙති අත්ථො.

“නිසජ්ජපච්චයා දොසො නත්ථී” ති ඉමිනා සම්බන්ධො, එවරුපෙ රහො
ආසනෙ මාතුගාමෙන සද්ධිං නිසින්තපච්චයා ආපත්ති නත්ථීති අත්ථො.
“ධීතස්සා” ති ඉමිනාපි තදෙව පදං යොජෙතඛිං. විඤ්ඤුමිහි පටිබලෙ
මනුස්සපුරිසෙ අසන්නිහිතෙපි තථාවිධෙ රහො ආසනෙ මාතුගාමෙ ආසනෙ
නිසින්තෙපි සයානෙපි යිතෙපි සයං ධීතස්ස නිසජ්ජාය අභාවා තජ්ජපච්චයා ආපත්ති න
හොතිති අත්ථො. අරහසඤ්ඤිතො නිසජ්ජපච්චයා දොසො නත්ථීති රහො ආසනෙ
මාතුගාමෙන සද්ධිං නිසජ්ජන්තස්සාපි “රහො” ති සඤ්ඤාරහිතස්ස නිසිදතො
නිසජ්ජපච්චයා අනාපත්තිති අත්ථො. වික්ඛිත්තවෙතසො නිසජ්ජපච්චයා දොසො
නත්ථීති යොජනා.

548. එත්තාවතා පාවිත්තියාපත්තිමත්තතො අනාපත්තිජ්ජකාරං දස්සෙත්වා
ඉදානි ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස අනියතවොහාරහෙතුභූතාහි තීහි ආපත්තිහි
අනාපත්තිජකාරං දස්සෙතුමාහ “න දොසො” තිආදි. ආපත්තිහිපි තීහිපිති “නිසජ්ජං
හික්ඛු පටිජානමානො තිණ්ණං ධම්මානං අඤ්ඤතරෙන කාරෙතඛිංබො පාරාජිකෙන
වා සඬ්ඝාදිසෙසෙන වා පාවිත්තියෙන වා” ති (පාරා. 444) පාළියං චුත්තාහි
“පයමපාරාජිකාපත්තිකායසංසග්ගසඬ්ඝාදිසෙසාපත්තිපාවිත්තියාපත්ති” ති ඉමාහි
තීහිපි ආපත්තිහිති චුත්තං හොතිති.

පඨමානියතකථාවණ්ණනා.

549. වත්තඛිංභාවෙනාධිකතදුතියානියතවිනිච්ඡයතො පඨමානියතෙ
චුත්තවිනිච්ඡයෙහි සමං විනිච්ඡයං පහාය තත්ථ අචුත්තං ඉමස්සෙව විනිච්ඡයවිසෙසං
දස්සෙතුමාහ “අනන්ධා” තිආදි. ඉධ දුට්ඨුල්ලවාචාසඬ්ඝාදිසෙසස්සාපි ගහිතත්තා
තතො අනාපත්තිකරං දස්සෙතුං “අබ්බරො” ති චුත්තං. අනන්ධො අබ්බරොති
“පුරිසො” ති ඉදං සන්ධාය චුත්තං. “ඉත්ථී” ති ඉදං සන්ධාය “අනන්ධාබ්බරො” ති
ගහෙතඛිං. එවමුපරිපි. තෙනාපි සවනුපචාරන්තොගධෙන භවිතඛිංත්ති දස්සෙතුං
“අන්තොද්වාදසහත්ථට්ඨො” ති චුත්තං.

550. “අන්ධො අබ්බරො අනාපත්තිං න කරොති” ති ඉදං
කායසංසග්ගසඬ්ඝාදිසෙසං සන්ධාය චුත්තං. “බ්බරො වාපි වක්ඛුමා, න කරොති
අනාපත්ති” ති ඉදං පන දුට්ඨුල්ලවාචාසඬ්ඝාදිසෙසං සන්ධාය චුත්තන්ති එවමෙත්ථ
සන්ධාය භාසිතත්ථො වෙදිතඛිංබො.

පුරිමානියතකථාය අචුත්තවිසෙසස්ස දුතියානියතකථාය වත්තුමිච්ඡිතත්තා
අයමිපි විසෙසො ඉධ වත්තඛිංබො. කොයං විසෙසො, යො ඉධ වත්තඛිංබොති වෙ?
තත්ථ “පටිච්ඡන්තෙ ආසනෙ අලංකම්මනියෙ” ති (පාරා. 444) චුත්තං
ආසනඬ්ගද්වයං ඉධ “න හෙව ඛො පන පටිච්ඡන්තං ආසනං හොති

නාලංකම්මනිය”න්ති (පාරා. 453) නිසෙධෙත්වා “අලඤ්ච බො හොති මාතුගාමං දුට්ඨල්ලාහි වාචාහි ඔභාසිතු”න්ති (පාරා. 453) ඉදං අප්‍රබ්බදිගං වුත්තං. තත්‍ර මාතුගාමොති අන්තමසො තද්‍රුජාතාපි දාරිකා ගහිතා, ඉධ “මාතුගාමො නාම මනුස්සිත්ථි, න යක්ඛි, න පෙතී, න තිරච්ඡානගතා, විඤ්ඤ පටිබලා සුභාසිතදුබ්භාසිතං දුට්ඨල්ලාදුට්ඨල්ලං ආජානිතු”න්ති (පාරා. 454) විඤ්ඤ පටිබලො මාතුගාමොව වුත්තො. තත්ථ “පාරාජිකෙන වා සඬ්ඝාදිසෙසෙන වා පාවිත්තියෙන වා”ති (පාරා. 444) තිස්සො ආපත්තියො වුත්තා, ඉධ “නිසජ්ජං භික්ඛු පටිජානමානො ද්විත්තං ධම්මානං අඤ්ඤතරෙන කාරෙතබ්බො සඬ්ඝාදිසෙසෙන වා පාවිත්තියෙන වා”ති (පාරා. 453) ද්වෙයෙව ආපත්තියො වුත්තා. සඬ්ඝාදිසෙසෙසු ච තත්ථ “සා චෙ එවං වදෙය්‍ය ‘අයොයා මයා දිට්ඨො නිසින්නො මාතුගාමෙන සද්ධිං කායසංසග්ගං සමාපජ්ජන්තො’ති, සො ච තං පටිජානාති, ආපත්තියා කාරෙතබ්බො”ති (පාරා. 448) කායසංසග්ගසඬ්ඝාදිසෙසොව වුත්තො, ඉධ සො ච වුත්තො, “සා චෙ එවං වදෙය්‍ය ‘අයාස්ස මයා සුතං නිසින්නස්ස මාතුගාමං දුට්ඨල්ලාහි වාචාහි ඔභාසෙන්නස්සා’ති, සො ච තං පටිජානාති, ආපත්තියා කාරෙතබ්බො”ති (පාරා. 455) දුට්ඨල්ලවාචාසඬ්ඝාදිසෙසො ච වුත්තො. එත්තකො උභින්නමනියතානං විසෙසො.

අයං කස්මා න වුත්තොති? අයං සම්බොධවත්ථුච්චෙසෙසො වත්තුමිච්ඡිතො පන අට්ඨකථාගතවිනිච්ඡයවිසෙසතොති තස්මා න වුත්තොති දට්ඨබ්බො. තිසමුට්ඨානමෙවිදං කායචිත්තවාචාචිත්තකායවාචාචිත්තවසෙන තිණි සමුට්ඨානානි එතස්සාති කත්වා.

ඉමෙහිපි ද්විති අනියතසික්ඛාපදෙහි සික්ඛාපදන්තරෙසු පඤ්ඤත්තායෙව ආපත්තියො, අනාපත්තියො ච දස්සිතා, න කොච ආපත්තිවිසෙසො වුත්තො, තස්මා කිමෙනෙසං වචනෙනාති? වුච්චතෙ – විනයවිනිච්ඡයලක්ඛණං යපෙතං භගවතා උප්පන්නෙ වත්ථුමිහි ද්වෙ අනියතා පඤ්ඤත්තා. කථං? එවරුපායපි සද්ධෙය්‍යවචනාය උපාසිකාය වුච්චමානො පටිජානමානොව ආපත්තියා කාරෙතබ්බො, න අප්පටිජානමානො, තස්මා “යාය කායවි ආපත්තියා යෙන කෙනවි වොදිතෙ පටිඤ්ඤාතකරණංයෙවඬ්ගං කාතබ්බ”න්ති ඉමෙහි සික්ඛාපදෙහි විනිච්ඡයලක්ඛණං යපිතන්ති වෙදිතබ්බං. අථ කස්මා භික්ඛුනීනං අනියතං න වුත්තන්ති? ඉදමෙව ලක්ඛණං සබ්බත්ථ අනුගතන්ති න වුත්තං.

දුතියානියතකථාවණ්ණනා.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දිපනියා

විනයවිනිච්ඡයවණ්ණනාය

අනියතකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිස්සංගීයකථාවණ්ණනා

551. එවං අනියතකථං දස්සෙත්වා ඉදානි නිස්සංගීයකථං දස්සෙතුමාහ
“බොම”න්තිආදි. බොමන්ති එවංනාමකං වීවරං. බොමන්ති ගච්ඡවිසෙසස්ස නාමං,
තස්ස වාකෙහි කතවීවරං කාරණොපචාරවොහාරවසෙන “බොම”න්ති චුත්තං.
කප්පාසන්ති කප්පාසසුත්තමයං වීවරං, ඉදම්පි චුත්තනයෙනෙව “කප්පාස”න්ති
චුච්චති. කොසෙය්‍යං නාම කොසකාරකිම්කොසං, කොසෙන නිබ්බත්තං සුත්තං
කොසෙය්‍යං. ඉධ පන තෙන කොසෙය්‍යසුත්තෙන නිබ්බත්තං වීවරං.
“කොසෙය්‍ය”න්ති චුත්තං. සාණන්ති සාණවාකසුත්තෙහි වායිත්වා කතවීවරං.
ඉදඤ්ච බොමං විය දට්ඨබ්බං. භඩ්ගන්ති බොමසුත්තාදීනි සබ්බානි, එකච්චානි වා
මිස්සෙත්වා කතවීවරං. ඉදම්පි කරණප්පකාරෙන ලද්ධනාමකං. “භඩ්ගං නාම එකා
ගච්ඡජාති, තස්සා වාකමයසුත්තෙහි වායිත්වා කතවීවර”න්ති කෙච්චි. ඉමස්මිං පක්ඛෙ
බොමං විය ගහෙතබ්බං. කම්බලන්ති මනුස්සලොමවාළලොමං විනා සෙසලොමෙහි
වායිත්වා කතවීවරං චුත්තන්ති. ඉදං “වීවරං නාම ඡන්තං වීවරානං අඤ්ඤතරං
වීවර”න්ති (පාරා. 463) පදභාෂ්‍යෙන ච “බොමං කප්පාසිකං කොසෙය්‍යං කම්බලං
සාණං භඩ්ග”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.462-463) අට්ඨකථාය ච චුත්තං සන්ධායාහ.
“ජාතිතො”ති ඉදං පමාණාදිහෙදස්ස වක්ඛමානත්තා චුත්තං. ජාතිතොති
බොමාදිසාමඤ්ඤතො. සාමඤ්ඤඤ්ඤි “ජාති”ති චුච්චති.
දීඝරස්සපුලසුබ්බමනීලපීතාදිහෙදහින්තානං සබ්බෙසං වත්ථාවයවානං
සඬගාහිකබොමසුත්තමයතාසාමඤ්ඤං ජාතීති චුත්තං හොති. එවං සෙසෙසුපි.

552. දුකුලන්ති එවංනාමකං රුක්ඛවාකමයවීවරං. පත්තුණ්ණන්ති
පත්තුණ්ණදෙසෙ සඤ්ජාතවත්ථං. “පත්තුණ්ණං කොසෙය්‍යවිසෙසො”ති
අභිධානකොසෙ චුත්තං. විනන්ති විනදෙසෙ උප්පන්නවත්ථං. සොමාරපට්ඨකන්ති
සොමාරදෙසෙ උප්පන්නවත්ථං. “සොමාරවිනපට්ඨක”න්තිපි ලිඛන්ති,
සොයෙවත්ථො. ඉද්ධිජන්ති එහිහික්ඛුනං පුඤ්ඤද්ධියා නිබ්බත්තං වීවරං.
දෙවදින්නන්ති දෙවතාහි දින්නං වීවරං. තඤ්ඤි කප්පරුක්ඛෙ නිබ්බත්තං, ජාලිනියා
දෙවකඤ්ඤාය අනුරුද්ධත්ථෙරස්ස දින්නවත්ථසදිසං. තස්සානි ජාතිතො ඡබ්බිධස්ස
කප්පියවීවරස්ස. ඉදං ඡබ්බිධවීවරං යථාරහං අනුලොමිකං චුත්තන්ති අත්ථො.
දුකුලඤ්ඤි සාණස්ස අනුලොමං වාකමයත්තා, පත්තුණ්ණාදීනි කොසෙය්‍යස්ස
අනුලොමානි පාණකෙහි කතසුත්තමයත්තා, ඉද්ධිජම්පි බොමාදීනංයෙව අඤ්ඤතරං
හොතීති තෙසං අනුලොමං, දෙවදින්නම්පි බොමාදීනංයෙව අනුලොමං හොති තෙසං
අඤ්ඤතරභාවතො. යථාහ —

“සාණස්ස තු දුකුලඤ්ඤි, ඉද්ධිජං දෙවදින්නකං;
බොමාදීනංවසිට්ඨංතු, කොසෙය්‍යස්සානුලොමික”න්ති.

553. තිණ්ණං වීවරානං සමාහාරො තිවීවරන්ති පමාණයුත්තං
සඬසාට්ඨාදිනාමෙන අධිට්ඨිතවීවරස්සෙව නාමත්තා තදෙව චුච්චති. ගණනවසෙන

යං කිඤ්චි වීවරත්තයං න වත්තබ්බං. සමුද්දෙකදෙසොපි යථා “සමුද්දො” ති වුවවති,
එවං අධිට්ඨිතෙසු තිසු වීවරෙසු අඤ්ඤාතරං “තිවීවර”න්ති වුවවති.
පරික්ඛාරවාළන්ති සඬ්ඝාටිආදිවිසිට්ඨනාමෙහි අනධිට්ඨිතං “අනුජානාමි හික්ඛවෙ
ආයාමෙන අට්ඨඬ්ගුලං සුගතඬ්ගුලෙන චතුරඬ්ගුලවිත්ථතං පච්ඡිමං වීවර”න්ති
(පාරා. 358) අනුඤ්ඤාතං පච්ඡිමවීවරපරියන්තං කත්වා කතාකතස්ස යස්ස කස්සවි
වීවරස්ස රුළුභිසඤ්ඤා.

මුඛං සන්දමානලාලං පුඤ්ජති එතෙනාති මුඛපුඤ්ජනන්ති කපොලතො නිව්චං
සන්දමානලාලානං පුඤ්ජනත්ථාය අනුඤ්ඤාතස්ස වීවරවිසෙසස්ස නාමං. නිසීදන්ති
එත්ථාති නිසීදනන්ති ච හික්ඛුනං අත්ථරිත්වා නිසීදිතුං අනුඤ්ඤාතස්ස වීවරස්ස
නාමං. අධිට්ඨෙය්‍යාති “ඉමං කණ්ඩුප්පට්ඨජාදි”න්තිආදිනා (වි. වි. 585)
චක්ඛමානන යෙන නාමං ගහෙත්වා අධිට්ඨෙය්‍යාති අත්ථො. පච්චත්ථරණමෙව වාති
සඬ්ඝිකෙ මඤ්චපියෙ සරිරසම්ඵුසනෙන ආපජ්ජිතබ්බාය ආපත්තියා මොචනත්ථාය
තත්ථ අත්ථරිත්වා පරිභොගත්ථාය අනුඤ්ඤාතං පච්චත්ථරණවීවරඤ්ච.

554. එකාහන්ති වසනකිරියාය අව්චන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං. තිවීවරන්ති
තිවීවරෙන. විජ්ජවසෙය්‍යාති “සඬ්ඝාටියා වා උත්තරාසඬ්ගෙන වා අන්තරවාසකෙන
වා”ති (පාරා. 476) චුත්තත්තා එකදෙසෙ සමුදායොපචාරවසෙන අවයවස්ස
චචනතො තිණ්ණං වීවරානං අඤ්ඤාතරොනාතිපි චුත්තං හොති. “තථා”ති ඉමිනා
“විනා”ති ඉදං පච්චාමසති. අධිට්ඨාති අධිට්ඨායාති ගහෙතබ්බං “පටිසඬ්ඛා
යොනියො”ති (ම. නි. 1.22, 23; අ. නි. 6.58) යථා, එත්ථ “චළඤ්ජියමාන”න්ති
සෙසො, අධිට්ඨාය චළඤ්ජියමානං නිසීදනං තථා විනා චතුමාසං න වසෙය්‍යාති
යොජනා.

555. කප්පියන්ති කප්පියකාරණං නිලාදිවණ්ණහෙදකරණං. කප්පියන්ති ච
කාරණෙ කාරියුපවාරෙන ගහෙතබ්බං. බිත්ඬුං දත්ථාති “නිලං වා කද්දමං වා
කාළසාමං වා”ති (පාටි. 368) චුත්තලොභමලාදිනා යෙන කෙනවිපි
මඬ්ගුලපිට්ඨිප්පමාණාදිකං බිත්ඬුං දත්ථා. තත්ථාති තෙසු අධිට්ඨාතබ්බෙසු
තිවීවරාදිසු, නිද්ධාරණෙ භූමිමං. තිවීවරන්ති නිද්ධාරිතබ්බං. උපපන්නන්ති යුත්තං.
පමාණෙනාති අනන්තරං චක්ඛමානෙන පමාණෙන. අධිට්ඨාතබ්බන්ති “ඉමං
සඬ්ඝාටිං අධිට්ඨාමි”තිආදිනා චක්ඛමානන යෙන නාමං චත්ථා අධිට්ඨාතබ්බං.
එවකාරෙන පන නාමං චත්ථා න විකප්පෙතබ්බන්ති දස්සෙති. එස න යො
සෙසවීවරෙසුපි. චුත්තඤ්ඤෙතං භගවතා “අනුජානාමි හික්ඛවෙ තිවීවරං අධිට්ඨාතුං,
න විකප්පෙතු”න්තිආදි (මහාව. 358). තස්මා තිවීවරාදිති අධිට්ඨහන්තෙන “ඉමං
සඬ්ඝාටිං අධිට්ඨාමි”තිආදිනා නාමං චත්ථා අධිට්ඨාතබ්බං. විකප්පෙන්නෙන පන
“ඉමං සඬ්ඝාටි”න්තිආදිනා තස්ස වීවරස්ස නාමං අග්ගහෙත්වා “ඉමං වීවරං තුය්හං
විකප්පෙමි”ති විකප්පෙතබ්බං. තිවීවරං වා හොතු අඤ්ඤං වා, යදි තං තං නාමං
ගහෙත්වා විකප්පෙති, අවිකප්පිතං හොති අතිරෙකවීවරට්ඨානෙ තිට්ඨති. තං
වීවරන්ති සම්බන්ධො.

556-7. “උපපන්නං පමාණෙනා” ති එත්ථ චුත්තස්පමාණං දස්සෙතුමාහ
 “පච්ඡිමන්තෙනා” තිආදි. සඬ්ඝට්ඨකට්ඨෙත සඬ්ඝාට්ඨි. චත්ථබ්බණ්ඩානි
 සිඛිඛනකම්මෙන සඬ්ඝට්ඨෙත්වා කතත්තා “සඬ්ඝාට්ඨි” ති විවරානං සාමඤ්ඤනාමං.
 ඉධ පන රුළුභියා අන්තරවාසකාදිවිසෙසනාමඛ්‍යාතිරිත්තෙ විවරවිසෙසෙ චත්තති.
 මුට්ඨිපඤ්චකාති එත්ථ එකාදීනමට්ඨාරසන්නානං සඬ්ඛ්‍යාසද්දානං සඬ්ඛ්‍යායො
 චත්තමානත්තා පඤ්චසද්දො විවරස්පමාණස්පකරණතො
 ලබ්භමානහත්ථසඬ්ඛ්‍යාතරතනෙයෙව පචත්තති, තෙනෙව මුට්ඨිසද්දොපි
 උත්තරපදලොපෙන මුට්ඨිරතනෙ චත්තති. පඤ්චන්නං පුරණො පඤ්චමො, මුට්ඨියා
 පඤ්චමො මුට්ඨිපඤ්චමො. මුට්ඨිපඤ්චමො පරිමාණමෙතිස්සාති
 “මුට්ඨිපඤ්චමකා” ති චත්තබ්බෙ ම-කාරලොපෙන “මුට්ඨිපඤ්චකා” ති සඬ්ඝාට්ඨි
 චුත්තා.

මුට්ඨිත්තිකාති එත්ථ චුත්තනයෙන සඬ්ඛ්‍යායො චත්තමානො ති-සද්දො
 විවරස්පමාණස්පකරණතො ලබ්භමානහත්ථසඬ්ඛ්‍යාතරතනෙයෙව චත්තති, තෙනෙව
 මුට්ඨිසද්දොපි උත්තරපදලොපෙන මුට්ඨිරතනෙ චත්තති. තිණ්ණං පුරණො තතියො,
 මුට්ඨියා තතියො මුට්ඨිත්තියො, මුට්ඨිත්තියො පරිමාණමෙතිස්සාති
 “මුට්ඨිත්තියකා” ති චත්තබ්බෙ තිස-පච්චයලොපෙන “මුට්ඨිත්තිකා” ති
 සඬ්ඝාට්ඨෙව චුච්චති. එවමුපරිපි. තිරියන්ති තිරියතො.

උත්තමන්තෙනාති උක්කට්ඨපරිමාණන්තෙන. සත්ථුනො විවරුනාපිති “තත්‍රිදං
 සුගතස්ස සුගතවිවරස්පමාණං, දීඝසො නව විදත්ථියො සුගතවිදත්ථියා, තිරියං ඡ
 විදත්ථියො” ති (පාචි. 548) චුත්තස්පමාණසුගතවිවරතො ඌනාපි. පි-සද්දො
 සම්භාවනෙ, උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදෙන තත්තකම්පි වට්ටති, තතො චෙ ඌනං
 චත්තබ්බමෙව නත්ථිති අත්ථො. අන්තද්වයසන්දස්සනෙන උභයමජ්ඣෙ යං
 පභොනකරුච්චනකස්පමාණං, තං ගහෙනබ්බන්ති දස්සෙති.

558. මුට්ඨිපඤ්චකසද්දො පුබ්බෙ චුත්තනයෙනිධ දීඝන්තෙ චත්තති.
 මුට්ඨිපඤ්චකො දීඝන්තො යස්ස, යස්මිං වා පමාණෙති විග්ගහො, දීඝන්තතො
 මුට්ඨිපඤ්චකස්පමාණෙනාති චුත්තං හොති. “මුට්ඨිපඤ්චම” න්තිපි ලිඛන්ති.
 තිරියන්තතොති විත්ථාරන්තතො. අඬ්ඞහත්ථො අඬ්ඞො උත්තරපදලොපෙන, සො
 තෙයො තතියො යස්ස පමාණස්සාති ගහෙනබ්බං, තං, අඬ්ඞතෙයාරතනස්පමාණං
 හොතිති අත්ථො. ද්විහත්ථං වාති ද්වෙ හත්ථා යස්ස පමාණස්සාති විග්ගහො,
 ද්විරතනස්පමාණං වා හොතිති අත්ථො. ඉදඤ්ච “තිරියං ද්විහත්ථොපි වට්ටති.
 පාරුපනෙනපි හි සක්කා නාහිං පට්ඨිජාදෙතු” න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.469)
 අට්ඨකථාගතත්තා චුත්තං. “සෙසෙ අන්තරවාසකෙ” ති ඉදං යථාචුත්තපරිමාණෙන
 පරිමිතවිවරනිදස්සනං.

559. අභතාහතකප්පානන්ති එත්ථ “චත්ථාන” න්ති සෙසො. අභතානං
 චත්ථානන්ති නවචත්ථානං. අභතතො කිඤ්චි ඌනාති අභතකප්පානි, තෙසං

නවවොහාරුපගානං කතිපයධොතානං වත්ථානන්ති චුත්තං හොති. සඨසාටීති සඨසාටිනාමකච්චරං. දිගුණාති දුපට්ටකතා.

560. උතුද්ධවෘත්ති අතික්කන්තදිවසානං, බහුකාලං නිවාසෙත්වා පරිච්චත්තානන්ති චුත්තං හොති. අථ වා යාති උතුතො උද්ධවෘත්ති, තෙසං වත්ථානන්ති ගහෙනබ්බං, තිණ්ණං උතුනමඤ්ඤතරං අතික්කමිත්වා යිතානං පුරාණවත්ථානන්ති චුත්තං හොති. වීචරානන්ති වීචරත්ථානි වත්ථානෙව ගතිතාති. චතුග්ගුණාති චතුපට්ටා. සෙසා දුට්ඨෙති අන්තරවාසකඋත්තරාසඨගා ද්වෙ. යථාසුඛන්ති යථාරුචි. පංසුකුලන්ති සුසානාදීසු පතිතපිලොතිකච්චරං.

561. “තිණ්ඨි”තිආදීසු “තිච්චරෙ කයිරමානෙ සබ්බං ඡින්නකං නප්පහොති”ති පාළියං ආගතවත්ථුමිති “අනුජානාමි භික්ඛවෙ ද්වෙ ඡින්නකාති එකං අඡින්නක”න්ති (මහාව. 360) ආදිවචනතො “වීචර”න්ති සෙසො. ඡින්නබ්බන්ති වත්ථානි ඡින්නත්වා සිබ්බෙන්වා කාතබ්බං. පහොති චෙති වත්ථානි ඡින්නත්වා කරණෙ යදි වීචරස්ස පහොති. සබ්බෙසුති තිසු වීචරෙසු. අප්පහොත්තෙසුති වත්ථානං ඡින්නත්වා සිබ්බෙනෙ අප්පහොත්තෙසු. අන්වාධිකන්ති වත්ථෙ උනාතිරෙකං අපනෙත්වා ආගන්තුකපත්තසඨබ්බාතං අනුචාතං වීචරස්ස පරියන්තෙ, මජ්ඣෙ ව යථාරහං දීඝරස්සපරිමාණයුත්තං අල්ලියාපෙනබ්බන්ති චුත්තං හොති.

562. අවඡින්නං වාති යථාචුත්තනයෙන අවඡින්නං වා. අනාදින්නන්ති අනාදින්නආගන්තුකපත්තං. තිච්චරන්ති තිසු වීචරෙසු එකෙකන්ති චුත්තං හොති. දුබ්භොගෙනාති දුට්ඨු පරිභොගෙන. යථා පරිභුත්තං නස්සති, තථා කිලිට්ඨානං ධොවනාදිමකත්වා නිවාසනාදිනා පරිභොගෙන.

563-4. කුසින්ති ආයාමතො ව විත්ථාරතො ව අනුචාතං වීචරමජ්ඣෙ තාදිසමෙව දීඝපත්තඤ්ච. චුත්තඤ්ඤෙනං වීචරක්ඛන්ධඅට්ඨකථායං “කුසිති ආයාමතො ව විත්ථාරතො ව අනුචාතාදීනං දීඝපත්තානමෙනං අධිවචන”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 345). අධිසකුසින්ති අනුචාතසදිසං වීචරමජ්ඣෙ තත්ථ තත්ථ රස්සපත්තං. චුත්තමිති චෙතං “අධිසකුසිති අන්තරන්තරා රස්සපත්තානං නාම”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 345). මණ්ඩලන්ති එකෙකස්මිං බණ්ඩෙ මහාමණ්ඩලං. චුත්තමිති චෙතං “මණ්ඩලන්ති පඤ්චබණ්ඩිකවීචරස්ස එකෙකස්මිං බණ්ඩෙ මහාමණ්ඩල”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 345). අධිසමණ්ඩලන්ති මණ්ඩලස්ස අන්තො නිවෙසියමානං බුද්දකමණ්ඩලං. චුත්තමිති චෙතං “අධිසමණ්ඩලන්ති බුද්දකමණ්ඩල”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 345). විචට්ටන්ති මණ්ඩලං, අධිසමණ්ඩලඤ්චාති ද්වෙ එකතො කත්වා සිබ්බිතං වෙමජ්ඣෙ බණ්ඩං. චුත්තමිති චෙතං “විචට්ටන්ති මණ්ඩලඤ්ච අධිසමණ්ඩලඤ්ච එකතො කත්වා සිබ්බිතං මජ්ඣිමබණ්ඩ”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 345). අනුච්චට්ටන්ති මජ්ඣිමබණ්ඩස්ස උභොසු පස්සෙසු සිබ්බිතං තථෙව ද්විමණ්ඩලපත්තං බණ්ඩද්වයං. චුත්තමිති චෙතං “අනුච්චට්ටන්ති තස්ස උභොසු පස්සෙසු ද්වෙ බණ්ඩානී”ති (මහාව. අට්ඨ. 345). බාහන්තන්ති තෙසං අනුච්චට්ටානං බාහිරපස්සෙ සිබ්බිතං බාහිරබණ්ඩද්වයං.

වුත්තම්පි වෙතං “බාහන්තන්ති තෙසං අනුච්චට්ටානං බහි ඵකෙකං බණ්ඩ”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 345).

පඤ්චන්තං සමාහාරො පඤ්චකං, දස්සිතප්පකාරපඤ්චබණ්ඩෙහි සිබ්බිතච්චරං පඤ්චකං නාම. ආදි-සද්දෙන සත්තබණ්ඩාදීහි සිබ්බිතච්චරානං ගහණං. තෙනෙවෙත්ථාහ “කත්තබ්බං තු තිච්චර”න්ති. සත්තබණ්ඩස්ස ච්චරස්ස ඵකං මජ්ඣිමබණ්ඩං ච්චට්ටනාමමෙව හොති, තස්ස උභොසු පස්සෙසු ද්වෙ ද්වෙ බණ්ඩානි චූළානුච්චට්ටමහානුච්චට්ටසඬබාතානි අනුච්චට්ටනාමානෙව හොන්ති. වුත්තඤ්ඤෙතං අට්ඨකථායං “අථ වා අනුච්චට්ටන්ති ච්චට්ටස්ස ඵකපස්සතො ද්වින්තං, ඵකපස්සතො ද්වින්තන්ති චතුත්තම්පි බණ්ඩානමෙතං නාම”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 345). බාහන්තන්ති ද්විසු පරියන්තෙසු සිබ්බන්තියං බාහිරබණ්ඩද්වයං, තඤ්ච සඬසට්ඨෙතා බාහමත්ථකෙ යපියමානන්තා “මඤ්චා උක්කුට්ඨිං කරොන්ති”ති ආදීසු විය ආධෙය්‍ය ආධාරොපචාරවසෙන බාහානි ච ච්චරස්ස පරියන්තාවයවන්තා “අන්ත”න්ති ච චූච්චති. වුත්තම්පි වෙතං “බාහන්තන්ති සුප්පමාණං ච්චරං පාරුපන්තෙන සංහරිත්වා බාහාය උපරි යපිතා උභො අන්තා බහිමුඛා තිට්ඨන්ති, තෙසං ඵතං නාම”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 345). ඉදං සත්තබණ්ඩච්චරමෙව මහාඅට්ඨකථායං විහිතන්ති ඉදානිපි තදෙව චට්ටති. වුත්තම්පි වෙතං “අයමෙව හි නයො මහාඅට්ඨකථායං වුත්තො”ති. හික්ඛුතා කුසිං...පෙ.... බාහන්තම්පිචාති සබ්බං විධිං දස්සෙත්ථාව ඡින්තං පඤ්චකාදිප්පහෙදකං සමණසාරුප්පං තිච්චරං කත්තබ්බන්ති යොජනා.

565-6. යථාවුත්තවිධිං අවිරාධෙත්ථා ච්චරං කප්පබ්බන්දුං දත්ථා සඬ්ඝාට්ඨාදිනාමෙන අධිට්ඨාය පරිභුඤ්ජන්තස්ස අධිට්ඨානං කථං හිජ්ජතිති ආහ “දානෙනා”ති ආදි. දානෙනාති අඤ්ඤස්ස දානෙන. අවිජ්ජගාහෙනාති අඤ්ඤෙන අවිජ්ජන්දිත්ථා ගහණෙන. විස්සාසග්ගහණෙන වාති අත්තති විස්සාසෙන අඤ්ඤස්ස ගහණෙන. භීතායාවත්තනෙනාති සික්ඛං අප්පච්චක්ඛාය ගිහිභාවුපගමනෙන අඤ්ඤස්ස දානෙ විය ච්චරෙ නිරාලයභාවෙනෙව පරිච්චන්තා.

කෙච්ච පන “භීතායාවත්තනෙනාති හික්ඛුනියා ගිහිභාවුපගමනෙනාති ඵවමත්ථං ගහෙත්ථා හික්ඛු පන විබ්බන්තොපි යාව සික්ඛං න පච්චක්ඛාති, තාව හික්ඛුයෙවාති අධිට්ඨානං න විජ්ජති”ති වදන්ති, තං න ගහෙතබ්බං “හික්ඛුනියා භීතායාවත්තනෙනා”ති විසෙසෙත්ථා අවුත්තන්තා, හික්ඛුනියා ච ගිහිභාවුපගමනෙ අධිට්ඨානවිජ්ජනං විසුං චත්තබ්බන්ති නත්ථි තස්සා විබ්බමනෙනෙව අස්සමණිභාවතො.

සික්ඛායාති හික්ඛුසික්ඛාය. පහානෙනාති පච්චක්ඛානෙන. සික්ඛාපච්චක්ඛානං පනෙත්ථ සවෙ හික්ඛුලිඬ්ඣගෙ ධිතො සික්ඛං පච්චක්ඛාති, තස්ස කායලග්ගම්පිච්චරං අධිට්ඨානං විජ්ජතිති දස්සනත්ථං ගහිතං. “සික්ඛාය ච පහානතො”ති ච ලිඛන්ති, තං “භීතායාවත්තනෙනාපි, සික්ඛාය ච පහානතො”ති පාඨක්කමෙ සති යුජ්ජති.

යථාච්ඡිත්තො පන පාඨො “සික්ඛාය ව පහානෙන, භිනායාවත්තනෙනපි”ති පාඨක්කමෙ යුජ්ජති. යථා තථා වා හොතු, න කොචි විරොධො.

පච්චුද්ධාරනාති විවරස්ස පච්චුද්ධරණෙන. “කාලකිරියායා”ති අට්ඨකථාවචනතො විනාසෙනාති විවරසාමිකස්ස ජීවිතවිනාසොව වුව්වතීති. ලිඬගස්ස පරිවත්තනාති භික්ඛුස්ස ඉත්ථිලිඬගපරිවත්තනා, භික්ඛුනියා පුරිසලිඬගපරිවත්තනාති එවං උභයථා ලිඬගස්ස පරිවත්තනෙන. සබ්බං නවවිධම්පි විවරං. අධිට්ඨානන්ති එත්ථ “ඉමෙහි අට්ඨහී”ති සෙසො. චුත්තොවායමත්ථො අට්ඨකථායං “තත්ථ පුරිමෙහි අට්ඨහි සබ්බවිවරානි අධිට්ඨානං විජහන්ති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.469). භිජ්ජතීති පජහති. ඡිද්දස්ස භාවො ඡිද්දභාවො, තස්මිං, ඡිද්දෙ සති ඡිද්දෙ ජාතෙති චුත්තං හොති. තිච්චරන්ති තිසු විවරෙසු අඤ්ඤතරන්ති චුත්තං හොති. තිච්චරමෙව වාති ගහෙතබ්බං. චුත්තඤ්ච “ඡිද්දභාවෙන පන තිච්චරස්සෙවා”ති.

567. කිවජ්ජමාණෙ ඡිද්දෙ ජාතෙති ආහ “කනිට්ඨස්සා”තිආදි.
“කනිට්ඨ...පෙ.... මාණක”න්ති ඉමිනා හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදං දස්සෙති.

568. එකො තත්තුපිති දිස්සතො වා තිරියතො වා එකම්පි සුත්තං.

569. ජිණ්ණට්ඨානෙ අග්ගළං දෙන්තෙන තෙච්චරිකෙන වත්තිතබ්බවිධිං. දස්සෙතුමාහ “පයම”න්තිආදි. පයමන්ති ඡින්නට්ඨානස්ස ඡින්නතො පුබ්බෙයෙව. අග්ගළං දත්වාති වත්ථබ්බණ්ඩං අල්ලියාපෙත්වා. රක්ඛතීති එත්ථ “අධිට්ඨාන”න්ති අනුවත්තතෙ, “තෙච්චරිකො භික්ඛු”ති ලබ්භති, එවං වත්ථබ්බණ්ඩං අල්ලියාපෙත්තො තෙච්චරිකො භික්ඛු අධිට්ඨානං රක්ඛතීති චුත්තං හොති. විපරියායෙන අධිට්ඨානං භින්දතීති ලබ්භති. පයමං ද්වෙ කොට්ඨො සට්ඨන්වාති යොජනා. මජ්ඣෙ ජිණ්ණං අධිට්ඨිතවිවරං මජ්ඣෙ ඡින්නතො තතො පුබ්බෙයෙව ද්වෙ කොට්ඨො එකතො සට්ඨන්වා සිබ්බිත්වා. පච්ඡාති කොට්ඨන්තො පච්ඡා. ඡින්නතී මජ්ඣං උභයකොට්ඨං කාතුං ඡින්නති. රක්ඛතීති චුත්තජ්ජකාරමෙව.

570. තිච්චරෙ කත්ථ ජාතං ඡිද්දමධිට්ඨානං භින්දතීති ආහ “චතුරඬගුලා”තිආදි. චත්තාරි ව අට්ඨ ව චතුරට්ඨං, චතුන්නං අට්ඨන්නං වා අඬගුලානං සමාහාරො චතුරට්ඨඬගුලං, තස්මාති ගහෙතබ්බං. චතුරඬගුලා අට්ඨඬගුලාති යොජනා. ඔරන්ති අබ්භන්තරං. එකඤ්ච ද්වෙ ව එකද්වෙ, තෙසං එකද්වින්නං, “විවරාන”න්ති පකරණතො ලබ්භති, එකස්ස විවරස්ස, ද්වින්නඤ්ච විවරානන්ති යොජනා. යථාසඬ්ඛායානුද්දෙසවසෙන එකස්ස තිරියතො චතුරඬගුලතො ඔරං, ද්වින්නං තිරියතො අට්ඨඬගුලතො ඔරන්ති යොජනා. වාක්‍යද්වයෙපි “ඡිද්දං භින්දතො”ති යොජෙතබ්බං.

එකස්ස විවරස්සාති අන්තරවාසකවිවරස්ස. තිරියතොති විත්ථාරතො. චතුරඬගුලං ඔරන්ති චතුරඬගුලතො අබ්භන්තරෙ ඡිද්දං අධිට්ඨානං භින්දති. ද්වින්නන්ති උත්තරාසඬගසඬ්ඛාට්ඨං. තිරියතොති විත්ථාරතො. අට්ඨඬගුලතො

ඔරන්ති අට්ඨකභූතො අබ්භන්තරෙ. තිණ්ණමපි දීඝතො විදන්ථියා ඔරං ඡිද්දං
 අධිට්ඨානං භින්දතෙවාති යොජනා. එත්ථ විදන්ථී වඩ්ඪකිවිදන්ථී ගහෙතඛ්ඛා. එවං
 චුත්තපරිච්ඡෙදබ්භන්තරෙ ඡිද්දෙ ජාතෙ තස්ස විවරස්ස අතිරෙකවිවරත්තා
 දසාභමනතික්කමිත්වා සුවිකමමං කත්වා අධිට්ඨාතඛ්ඛං. තථා අකරොන්තෙන පන
 පරික්ඛාරවොළං අධිට්ඨාතඛ්ඛං.

571. “නිසිදනස්සා”ති “නිසිදනවිවරස්සා”ති වත්තඛ්ඛෙ උත්තරපදලොපෙන
 චුත්තන්ති දට්ඨඛ්ඛං. දියඩ්ඪාති එත්ථ විසෙසිතඛ්ඛා විදන්ථී “ද්වෙ විදන්ථියො”ති ව
 “සුගතස්ස විදන්ථියා”ති ව චුත්තසාමත්ථියා ලබ්භති. අඩ්ඨෙන දුතියා දියඩ්ඪා, දුතියං
 අඩ්ඨමෙතස්සාති “දුතියඩ්ඪා”ති වත්තඛ්ඛෙ තිය-පච්චයලොපෙන “දියඩ්ඪා”ති
 චුත්තං, අඩ්ඪදුතියාති චුත්තං හොති. “සුගතස්ස විදන්ථියා”ති පමාණනියමස්ස
 කතත්තා වඩ්ඪකිවිදන්ථියා තිස්සො විදන්ථියො එකා සුගතවිදන්ථී හොති. ඉදං
 නිසිදනවිවරං දීඝතො වඩ්ඪකිභත්ථෙත නිභත්ථං, විත්ථාරතො
 ඡළඬගුලාධිකද්විභත්ථප්පමාණං හොති. “දසා විදන්ථී”ති (පාචි. 533) චුත්තත්තා
 දියඩ්ඪභත්ථා දසාති වෙදිතඛ්ඛා.

572. වතස්සොති එත්ථාපි “විදන්ථියො”ති සාමත්ථියාව ලබ්භති.
 “කණ්ඩුප්පට්ඨිජාදියා”ති විභත්තිපරිණාමෙන දීඝතොති යොජනා.

573. අඩ්ඪං තෙය්‍යං තතියං යස්සා සා අඩ්ඪතෙය්‍යා, අඩ්ඪතතියාති චුත්තං
 හොති.

574. තතො උත්තරිං තදුත්තරිං, තස්ස තස්ස චුත්තප්පමාණතො අතිරෙකං.
 අධිකච්ඡෙදනන්ති අධිකස්ස පමාණාතිරිත්තට්ඨානස්ස ඡෙදනං අස්ස පාවිත්තියස්ස
 දෙසනායාති අධිකච්ඡෙදනං, චුත්තප්පමාණතො අධිකට්ඨානං ඡින්දිත්වා
 දෙසෙතඛ්ඛං පාවිත්තියං. උදීරිතං චුත්තං පාළියාති අත්ථො.

575. අප්පමාණෙනාති ගුණවසෙන අප්පමාණෙන සම්මාසම්බුද්ධෙන.

576. සඛ්ඛං වට්ටතීති සම්බන්ධො. “සඛ්ඛ”න්ති ඉමිනා අට්ඨකථාය ආගතං
 නීලාදිං සඬගණ්භාති. මහන්තාදිහෙදං සඛ්ඛං පච්චත්ථරණවිවරං වට්ටති.

577. “මුඛපුඤ්ජනවොළං එක”න්ති පදච්ඡෙදො. එකං ධොවිත්වා යාව
 සුක්ඛාපියති, තාව අඤ්ඤෙන මුඛපුඤ්ජනෙන භවිතඛ්ඛත්තා ආහ “ද්වෙපි වට්ටන්ති
 සඛ්ඛං”ති.

579. පමාණතො, ගණනතො ව අතීතාති පමාණගණනාතීතා. “පමාණාතීතා”ති
 වචනෙන විනයධරානං අප්පමාණගුණතං දස්සෙති, “ගණනාතීතා”ති ඉමිනා
 අතික්කන්තගණනතං. පකතං විනයෙ පට්ඨං කතං බුද්ධෙන භගවතා පඤ්ඤත්තං
 ජානන්තීති පකතඤ්ඤා, විනයධරා, තෙ පකතඤ්ඤානො.

අපරිමාණගුණමණිගණභූසිතඋපාලිදාසකාදිමහාථෙරාචරියපරම්පරාගතා
සඬ්ඛාපටානිකා විනයධරාති වුත්තං හොති.

580. සුගතට්ඨචුලායාමන්ති වඩ්ඪකිරතනප්පමාණදීසං. චතුරඬුලචිත්ථකන්ති
වඩ්ඪකිවිදන්ථිප්පමාණවිත්ථාරං. විකප්පනුපගං පච්ඡිමං චීවරං නාම හොති. පච්ඡිමං
චීවරන්ති පරිස්සාවනපටාදීනං විසෙසනං, පච්ඡිමචීවරප්පමාණන්ති වුත්තං හොති.

581. පරිස්සාවපටන්ති උදකපරිස්සාවනත්ථං පටං. පත්තත්ථවිකන්ති
පත්තකඤ්චුකං. පොත්ථකත්ථවිකන්ති පොත්ථකකඤ්චුකං. ආදිග්ගහණෙන
පච්ඡිමප්පමාණාදිං යං කිඤ්චි පටං, දණ්ඩපටඤ්ච සඬ්ගණ්හාති.

582. අධිට්ඨාතුන්ති පරික්ඛාරවොළං අධිට්ඨාතුං. යපිතෙති අනධිට්ඨාය යපිතෙ.
මහාපච්චරියං පන ‘අනාපත්ති’ති (පාරා. අට්ඨ. 2.469) ආහ. නත්ථි දොසකාති
දොසො ඵච දොසකා. ‘අත්තනො සත්තකභාවනො මොචෙත්ථා යපිතං සන්ධාය
මහාපච්චරියං අනාපත්ති වුත්තා’ති වදන්ති. ‘ඉමිනා හෙසජ්ජං චෙතාපෙස්සාමි, ඉදං
මාතුයා දස්සාමි’ති යපෙන්නෙන අධිට්ඨාතඛිබ්බං. ‘ඉදං හෙසජ්ජස්ස, මාතුයා’ති
විහජිත්ථා සසන්තකභාවනො මොචිතෙ අධිට්ඨාතකිච්චං නත්ථිති අධිප්පායො.
හොති චෙත්ථ –

‘යං චත්ථං භික්ඛුනා උද්ධං, කතං මාතාදිසන්තකං;
නිස්සග්ගියං න හොතිති, තමාහු විනයඤ්ඤුනො’ති.

583. වස්සමාසෙ චතුරොති වස්සානෙ චතුරො මාසෙ, අධිට්ඨානකිරියාය
චත්තාරො මාසෙ අවිච්ඡේදොති අවිචන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං. වස්සිකෙ
චත්තාරො මාසෙ නිවාසෙතඛිබ්බා සාටිකා වස්සිකසාටිකා.

584. කණ්ඩුං පට්ච්ඡාදෙතිති කණ්ඩුප්පට්ච්ඡාදි, කණ්ඩුරොගාතුරස්ස භික්ඛුනො
තප්පට්ච්ඡාදනත්ථමනුඤ්ඤාතචීවරස්සෙතමධිවචනං. හොන්ති චෙත්ථ –

‘මාතිකට්ඨකථායස්සා, කණ්ඩුව්ඡාදිකසාටියා;
න කාලාතික්කමෙ වුත්තං, අධිට්ඨානවිච්චටනං.

අධිට්ඨානපහානඬ්ගෙ-සු වුත්තත්තා විසෙසතො;
විමංසිතඛිබ්බං විඤ්ඤාහි, තත්ථ යං කාරණං සියා’ති.

586. ‘අසම්මුඛෙ ඵකන්ති වා’ති වචනෙනෙව සම්මුඛෙ ‘ඉම’න්ති
විඤ්ඤායති. විචක්ඛණො පච්චුද්ධරෙය්‍යාති යොජනා.

587. අධිට්ඨිතන්ති අධිට්ඨානං.

588. ඉති සබ්බමිදන්ති එවං චුත්තං ඉදං තිච්චරාදීනං පමාණාදිසබ්බවිධානං. තෙච්චරිකභික්ඛුනොති තිච්චරාධිට්ඨානෙන අධිට්ඨිතතෙච්චරිකස්ස විනයතෙච්චරිකස්ස. තිණ්ණං චීවරානං සමාහාරො තිච්චරං, තිණ්ණං තිච්චරානං සමාහාරොති “තිතිච්චර”න්ති වත්තබ්බෙ එකදෙසසරූපෙකසෙසනායෙන “තිච්චර”න්ති නවච්චරානි සඬගහිතානි, තිච්චරෙ නියුත්තො තෙච්චරිකොති විනයතෙච්චරිකො චුච්චති. ධුතඬගතෙච්චරිකස්සාපි තිච්චරෙ ඉදමෙව විධානන්ති සොපි සඬගස්හති. අඤ්ඤෙසු වා පන ඡසු චීවරෙසු පරික්ඛාරවොළං එකං අංසකාසාවමෙව වට්ටති. තථා වත්චාවාති “ඉමං පරික්ඛාරවොළං අධිට්ඨාමි” තිආදිනා නායෙන වත්චා. තං පරික්ඛාරවොළං. පරික්ඛාරවොළමස්ස අත්ථි, තත්ථ වා නියුත්තොති පරික්ඛාරවොළිකො.

589. “තිච්චරං පන පරික්ඛාරවොළං අධිට්ඨාතුං වට්ටති, න වට්ටති”ති අනුයොගං කත්වා “වට්ටති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.469) අට්ඨකථාය චුත්තත්තා ඉධ “තිච්චර”න්ති චීවරත්තයමෙව චුත්තං. “සුඛපරිහාරත්ථං එකමපි විකප්පෙතබ්බ”න්ති වචනතො එකදෙසෙ සමුදායොපචාරවසෙන එකමපි විකප්පෙතබ්බමෙව හොති.

පරික්ඛාරවොළං කාතුමපි වට්ටතීති බද්ධසීමතො බහි වසන්තෙන එකකෙන තෙච්චරිකෙන අන්තොඅරුණෙ අසතියා තිසු චීවරෙසු හත්ථපාසෙ අකතෙසු නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං හොතීති, විනයකම්මං කාතුං සභාගපුග්ගලානං දුල්ලහත්තා ව සුඛපරිහාරත්ථං තිසු එකං වා සබ්බානි එව වා තිච්චරනාමෙන කතාධිට්ඨානානි පච්චුද්ධරිත්වා පරික්ඛාරවොළනාමෙන අධිට්ඨාතුමපි වට්ටතීති චුත්තං හොති.

එවං අග්ගහෙත්වා “සචෙ තිච්චරං පරික්ඛාරවොළාධිට්ඨානං ලභෙය්‍ය, උදොසිතසික්ඛාපදෙ පරිහාරො නිරත්ථකො භවෙය්‍යා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.469) චුත්තං මහාපදුමත්ථෙරස්ස මතං දස්සෙතුමාහ “එවං චුදොසිතෙ”තිආදි. එවං චෙති එවං තිච්චරං පරික්ඛාරවොළං අධිට්ඨහිත්වා පරිහරිතුං වට්ටති චෙ. උදොසිතෙති ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස අනන්තරෙ දුතියකථිතසික්ඛාපදෙ. චුත්තො පරිහාරොති “එකකුලස්ස ගාමො හොති පරික්ඛිත්තො ව. අන්තොගාමෙ චීවරං නික්ඛිපිත්වා අන්තොගාමෙ වත්ථබ්බ”න්තිආදිනා (පාරා. 478) නායෙන පදභාජනාවසානෙ චුත්තො, ඉධ ව “ගාමාදීසු පදෙසෙසු”තිආදිනා නායෙන අනන්තරං වක්ඛමානො තිච්චරස්ස පරිහරණවිධි. නිරත්ථකොති පරික්ඛාරවොළනාමෙන අධිට්ඨිතචීවරස්ස තෙන විධිනා තිච්චරං අපරිහරන්තස්සාපි හික්ඛුනො අනාපත්තිභාවතො නිජ්ජයොජනොති අත්ථො.

590. තප්පරිහරිතුමාහ “න”ඉච්චාදි. න නිරත්ථකොති යොජනා. හෙතුං දස්සෙතුමාහ “තෙච්චරිකස්සෙව”තිආදි. යො තිච්චරනාමෙන අධිට්ඨානං අපච්චුද්ධරිත්වා සතිං උපට්ඨපෙත්වා අන්තොඅරුණෙ චීවරං හත්ථපාසතො අමොචෙත්වා අරුණං උට්ඨාපෙති, තාදිසස්ස තෙච්චරිකස්සෙව තස්මිං සික්ඛාපදෙ උදොසිතපරිහාරස්ස භගවතා දෙසිතත්තාති අත්ථො. යස්මා තාදිසස්සෙව

තෙව්වරිකස්ස උදොසිතසික්ඛාපදෙ පරිභාරො චුත්තො, තස්මා. තං සබ්බමිපිති තං නවවිධං සබ්බමිපි වීචරං. පරික්ඛාරවොළස්සාති පරික්ඛාරවොළනාමෙන අධිට්ඨානිත්වා වීචරං පරිභුඤ්ජිතුකාමස්ස පරික්ඛාරවොළනාමෙන අධිට්ඨානං වට්ටති.

591. ඉමිනා උදොසිතපරිභාරස්ස අනිරත්ථකභාවං සාධෙත්වා ඉදානි “තිව්චරං පරික්ඛාරවොළනාමෙනාපි අධිට්ඨානං වට්ටති”ති ඉමස්ස අධිකත්ථස්ස මහාකාරුණිකෙන අනුඤ්ඤාතභාවෙ කිරියන්තරානුජානනසම්බාතඅධිකවචනස්ස ඤාපකහෙතුභාවං දස්සෙතුමාහ “අධිට්ඨෙති”තිආදි. ඉමස්මිංයෙව සික්ඛාපදෙ අනාපත්තිවාරෙ “අනාපත්ති අන්තොදසාහං අධිට්ඨෙති, විකප්පෙති”ති පාඨෙ අනාපත්තිභාවෙ “අධිට්ඨෙති”ති එත්තකෙනෙව පරියත්තෙ (පාරා. 469) “විකප්පෙති”ති කිරියන්තරානුජානනෙන පකාරන්තරෙනාපි දොසො නත්ථිති අධිප්පායස්ස විඤ්ඤාපිතත්තාති අත්ථො.

592. එවං කරොන්තස්සාති තිව්චරනාමෙන අධිට්ඨානං පච්චුද්ධරිත්වා පරික්ඛාරවොළනාමෙන අධිට්ඨානන්තස්ස. ඉදානි අතිප්පසඬගං දස්සෙතුකාමස්ස වොදකස්ස අධිප්පායං දස්සෙතුමාහ “එව”න්තිආදි. මූලාධිට්ඨානං පභාය කාතබ්බප්පකාරන්තරස්සාපි විජ්ජමානත්තා තිව්චරං පච්චුද්ධරිත්වා මුඛපුඤ්ජනාදිකං කත්වා අධිට්ඨානෙනාපි දොසො න සියාති කස්මා නාපජ්ජතිති අත්ථො. නඉති අතිප්පසඬගනිවාරණං.

593. කිව්ච්චිධානතොති තෙසං මුඛපුඤ්ජනාදීනං අත්තනො අත්තනො කිව්චස්ස සාධනතො, තාදිසං කිව්ච්චිසෙසාපෙක්ඛං චිනා තංතංනාමෙන අධිට්ඨානං න යුජ්ජතිති අධිප්පායො. අකිව්චස්සාති මුඛපුඤ්ජනාදිකිව්චරහිතස්ස. අධිකස්සාති පච්චුද්ධරිත්වා පඨමං අධිට්ඨානස්ස විජ්ජිතත්තා අතිරෙකස්ස. අස්සාති තිව්චරස්ස. අධිට්ඨානං තු යුජ්ජතිති දසාහං අනතික්කමිත්වා පරික්ඛාරවොළනාමෙන අධිට්ඨානං පන යුජ්ජති.

594. නිධානස්ස මූලං උපායොති නිධානමූලං, අන්තරවාසකාදිතංතංවීචරනාමෙන අධිට්ඨානතො අතිරෙකං යං කිඤ්චි වීචරං යථා ධර්මං ආපත්තිං න කරොති, තථා නිධානස්ස උපායොති අත්ථො. එතං පරික්ඛාරවොළාධිට්ඨානං. මහාපච්චරියන්ති බ්‍රාහ්මණනිස්සභයෙ භික්ඛුසඬ්ඨං ජම්බුදීපං නෙතුං සක්කස්ස දෙවානම්න්දස්ස ආණන්තියා විසුකම්මෙන නිම්මිතමහාපච්චරියං නිසීදිත්වා ලිඛිතත්තා තංනාමකායං විනයට්ඨකථායං, “මහාපච්චරියාදියු”තිපි ලිඛන්ති.

595. පරික්ඛාරවොළනාමෙන අධිට්ඨානවිධානස්ස චුත්තප්පමාණං කතමන්ති ආහ “වීචර”න්තිආදි. “නිදානෙ උප්පත්තිතො”ති පදවිජෙදො. “වීචරං පරිපුණ්ණං”න්ති නිදානෙ “තිව්චරං සම්පුණ්ණං විජ්ජති, ඉදමතිරෙකවීචරං කිං කාතබ්බ”න්ති භික්ඛුහි භගවතො ආරොචිතවත්ථුම්හි. උප්පත්තිතොති පරික්ඛාරවොළාධිට්ඨානස්ස උප්පන්නත්තා, අනුඤ්ඤාතත්තාති අත්ථො. “නෙන

බො පන සමයෙන භික්ඛූනං පරිපුණ්ණං හොති තිථිවරං, අත්ථො ච හොති පරිස්සාවනෙනහිපි ථවිකාහිපි. භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං. අනුජානාමි භික්ඛවෙ පරික්ඛාරවොළක”න්ති (මහාව. 357) එත්ථ පාළියං එවං විජ්ජවාසස්සුඛත්ථං නාමෙනාධිට්ඨිතතිථිවරං අධිට්ඨානං පච්චුද්ධරිත්වා පරික්ඛාරවොළනාමෙන අධිට්ඨානං වට්ටතිති සාධනෙන තදෙකසාධනත්තා එව එකමිපි ථිවරං විකප්පෙනුං වට්ටතිති චූත්තමෙව හොති. තෙනෙවාහ අට්ඨකථායං “එවඤ්ච සති යො තිථිවරෙ එකෙන ථිවරෙන විජ්ජවසිතුකාමො හොති, තස්ස තිථිවරාධිට්ඨානං පච්චුද්ධරිත්වා විජ්ජවාසස්සුඛත්ථං විකප්පනාය ඔකාසො දින්නො හොති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.469).

596-8. එත්තාවතා කප්පියථිවරඤ්ච තත්ථ කත්තඛිඛඤ්ච දස්සෙත්වා ඉදාති අකප්පියථිවරං දස්සෙතුමාහ “කුසවාකාදී”තිආදි. කුසන්ති දඛ්ඛතිණං. වාකන්ති රුක්ඛාදීනං වාකං. ආදි-සද්දෙන ඵලකං ගහිතං, ථීර-සද්දො ථිවරපරියායො, ඉමස්මිං කුසාදයො ගන්ථෙත්වා කතෙ ථිවරෙයෙව වත්තති. කෙසඡං කම්බලන්ති මනුස්සකෙසෙහි විතකම්බලඤ්ච. වාලඡං කම්බලන්ති අස්සවාලවමරවාලෙහි විතකම්බලඤ්ච. උලූකපක්ඛන්ති කොසියසකුණපත්තං. ඉධ පන තං ගන්ථෙත්වා කතථිවරමෙව ගහෙතඛිඛං. අජිනක්ඛිපෙති අජිනදීපිවම්මෙ. “ධාරයතො පුල්ලච්චය”න්ති පච්චෙකං සම්බන්ධො.

කදලිදුස්සෙති කදලිවාකමයවත්ථෙ. ඵරකදුස්සෙති ඵරකමයවත්ථෙ. අක්කදුස්සෙති අක්කදණ්ඩෙ වා තෙසං සුත්තානි වා ගහෙත්වා කතවත්ථෙ. පොත්ථකෙති මකථිවාකමයවත්ථෙ. තිරිටෙ වානි එවංනාමකෙ රුක්ඛතවෙ. වෙයනෙති සිසවෙයනෙ. කඤ්චුකෙති කවචෙ.

සඛ්ඛනීලකෙති කෙවලනීලකෙ. එස නයො මඤ්ජෙට්ඨාදීසු. මහානාමරත්තෙති තනුපදුමදලවණ්ණරත්තෙ. මහාරඬගරත්තෙති සතපදිවණ්ණරත්තෙ.

599. අවජින්නදසකෙති අවජින්නා දසා යස්ස, තස්මිං ථිවරෙ. එස නයො දීඝදසෙපි. ඵලදසෙති ඵලසදිසගන්ථිතා දසා යස්ස, තස්මිං. පුප්ඵදසෙති කණ්ණිකං ඛන්ධිත්වා විකාසෙත්වා කතා දසා යස්ස, තස්මිං ථිවරෙති අත්ථො. අවජින්නථිවරස්සාති නග්ගං කත්වා වොරෙහි විලුත්තථිවරස්ස. එත්ථාති කුසවාකාදීසු, සඛ්ඛනීලාදීසු ච. කිඤ්චිති එකමිපි අකප්පියං නත්ථි අනනුලොමිකං නත්ථි. “නග්ගෙන එතෙසු අකප්පියථිවරෙසු යංකිඤ්චි ලද්ධං, තෙන හිරිකොපිනං පටිච්ඡාදෙත්වා පච්ඡා කප්පියථිවරෙ ලද්ධෙ තං අධිවාසෙත්වා ඉදං අකප්පියථිවරං පටිච්ඡාදෙත්වා. සඛ්ඛනීලකාදිවත්ථෙසු ලද්ධෙසු කප්පියරජනෙන රජිත්වා, තං වණ්ණං නාසෙත්වා වා කප්පියවත්ථාති උභයපස්සෙසු අල්ලියාපෙත්වා, පටිච්ඡාදෙත්වා වා නිවාසෙතුං වට්ටති”ති අට්ඨකථායං චූත්තං.

600. “අත්තොදසාහ”න්ති ඉදං “අධිට්ඨෙති”තිආදිහි සඛ්ඛපදෙහිපි යොජෙතඛිඛං. විස්සජ්ජෙතිති අඤ්ඤස්ස දෙති. ඉධ දානං දුට්ඨං සම්මුඛාදානං, පරම්මුඛාදානන්ති. පටිග්ගාහකං දිස්වා “ඉදං තුය්හං දම්මි”ති දානං සම්මුඛාදානං

නාම. පරමමුඛා “ඉදං ඉත්ථන්තාමස්ස දම්මී” ති දින්නං පරමමුඛාදානං. “ඉදං ත්වං ගණ්හාහී” ති වා “තුය්හං ගණ්හාහී” ති වා චුත්තෙ “මය්හං ගණ්හාහී” ති සථෙ වදති, දානගහණද්වයම්පි සුද්ධං. “ඉදං තච සන්තකං කරොහී, තච සන්තකං භොතු, තච සන්තකං භොතී” ති දායකෙන චුත්තෙ ගණ්හන්තොපි “මම සන්තකං කරොමි, මම සන්තකං භොතු, මම සන්තකං භොතී” ති වදති වෙ, දානං, ගහණඤ්ච අසුද්ධං භොතී. “තච සන්තකං කරොහී” ති චුත්තෙ පන “සාධු හන්තෙ මය්හං ගණ්හාහී” ති වත්වා ගණ්හාහී, ගහණං සුද්ධං. “ඉදං තුය්හං ගණ්හාහී” ති චුත්තෙ “අහං න ගණ්හාහී” ති වදති, පුන “දින්නං මයා, තුය්හං ගණ්හාහී” ති චුත්තෙ ඉතරොපි පුන පටික්ඛිපති, තං විවරං කස්සචි අසන්තකත්තා දසාහාතික්කමෙනාපි නිස්සග්ගියං න භොතීති පච්ඡා තෙසු ද්විසු යො ඉච්ඡති, තෙන අධිට්ඨාය පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති සබ්බම්ඤං අට්ඨකථාය (පාරා. අට්ඨ. 2.469 අත්ථනො සමානං) චුත්තං.

අධිට්ඨිතවිචරෙ අධිට්ඨානෙ වෙමතිකෙන අත්තනො විමතිං පඨමං ආචි කත්වා “සථෙ අනධිට්ඨිතං, එවං කතෙ කප්පියං භොතී” ති වින්තෙත්වා නිස්සප්පේත්වා විනයකම්මං කරොන්තස්ස මුසාවාදදොසො නාපජ්ජති. යථාහ අට්ඨකථායං “න හි එවං ජානාපෙත්වා විනයකම්මං කරොන්තස්ස මුසාවාදො භොතී” ති (පාරා. අට්ඨ. 2.469). “කෙචි ‘තථා වෙමතිකවිචරං අඤ්ඤෙන විස්සාසෙන ගහෙත්වා පුන දාතබ්බ’න්ති වදන්ති, තං න සුන්දර”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.469 ටොකං විසදිසං) තත්ථෙව චුත්තං.

විනස්සතිති වොරාදිහි විනස්සති. “නස්සති, ඩය්හති, අච්ඡන්දිත්වා ගණ්හන්ති” ති ඉමානිපි විනාසප්පකාරත්තා “විනස්සති” ති ඉමිනාව සඬගය්හන්ති. තත්ථ “නස්සති” ති ඉදං වොරාදිහි හටං සන්ධාය චුත්තං, “විනස්සති” ති ඉදං උන්දුරබාධිතාදිං සන්ධාය චුත්තං, “ඩය්හති” ති අග්ගිනා දඬුසං සන්ධාය. විස්සාසෙන එත්ථ සන්දිට්ඨො ව සම්භත්තො ව ආලපිතො ව ජීවති ව ගහිතෙ චත්තමනො භොතීති පඤ්චඩගසමන්තාගතෙන අත්තති විස්සාසෙන අඤ්ඤෙන ගහිතෙති අත්ථො. පකාසිතාති “අනාපත්ති අන්තොදසාහං අධිට්ඨෙති” තිආදිනා (පාරා. 469) නයෙන චුත්තා.

601. ඉදං පන සමුට්ඨානං නාමෙන කථිතසමුට්ඨානං නාමාති අත්ථො. ඉදං කථිතසමුට්ඨානං නාම කායවාචනො ව කායවාචාචිත්තනො ව සමුට්ඨාති. අතිරෙකවිචරභාවස්ස ජානනචිත්තෙන පණ්ණත්තිජානනචිත්තෙ අසතිපි ආපත්තිසම්භවනො අචිත්තං. අනධිට්ඨානනො, අවිකප්පනනො ව අක්‍රියං. කම්මට්ඨානමනුසුඤ්ජන්තො වා වෙතියාදිං වන්දන්තො වා එකාදසමං අරුණං උට්ඨාපෙති, කුසලචිත්තො ආපජ්ජති, කලහාදිපසුතො වා විතික්කමං ජානන්තො වා උට්ඨාපෙති, අකුසලචිත්තො ආපජ්ජති, බිණාසවො පන අසතියා වා පණ්ණත්තිං අජානන්තො වා තථා කරොන්තො අබ්‍යාකතචිත්තො ආපජ්ජතිති තිචිත්තං. චුත්තනායෙන කම්මට්ඨානාදිමනුසුඤ්ජන්තස්ස සොමනස්සචිත්තසමඬගිතො සුඛවෙදනා, උපෙක්ඛාචිත්තසමඬගිතො උපෙක්ඛාවෙදනා, කලහාදිපසුතස්ස

දොමනස්සවිත්තසමඬිගිනො දුක්ඛවෙදනා හොතිති තිවෙදනං. එස නයො උපරිපි එවරුපෙ යානෙ යොජෙතබ්බො.

පයමකථිතකථාවණ්ණනා.

602. ගාමාදීසු පදෙසෙසු තිපඤ්චසුති තිව්වරානි නික්ඛිපිත්වා විජ්ජවාසෙන දොසං, උජ්ජජ්ජනට්ඨානඤ්ච දස්සෙතුං ‘‘ගාමො එකුපවාරො’’ තිආදිනා (පාරා. 477) නයෙන පාළියං

වුත්තගාමනිවෙසනඋදොසිතඅට්ටමාලපාසාදහමිමියනාවාසත්ථබ්බත්තධඤ්ඤකරණආරාමවිහාරරුක්ඛමූලඅජ්ඣොකාසසඬ්ඛාතෙසු පන්තරසසු විවරනික්ඛෙපට්ඨානෙසුති වුත්තං හොති. එත්ථ ගාමො නාම එකකුට්ඨාදිගාමො.

නිවෙසනං නාම ගාමතො බහි චතුසාලාදිකො ගෙහො. තෙනාහ ගණ්ඨිපදෙ ‘‘ගාමනිවෙසනානං විසෙසං වදන්තා ‘පුත එකපරිච්ඡෙදං කත්වා නිවෙසිතා බහුගෙහා නිවෙසනං නාම හොන්ති’ ති වදන්ති, තස්මා ඉදං නිවෙසනාදි සබ්බං ‘ගාමතො බහි’ ති ගහෙතබ්බ’’න්ති. ඉදඤ්ච තත්ථෙව වුත්තං ‘‘නිවෙසනාදිකං අන්තොගාමෙ වෙ හොති, ගාමෙ වුත්තපරිහාරස්සෙව ලබ්භනතො අන්තොගාමතො බහි’ ති ගහෙතබ්බ’’න්ති.

අට්ඨකථායං ‘‘උදොසිතොති යානාදීනං භණ්ඩානං සාලා’’ ති (පාරා. අට්ඨ. 2.482-487) වුත්තසරුපං උදොසිතං නාම. ‘‘අට්ටොති පට්ඨාදිපට්ඨාහනත්ථං ඉට්ඨකාහි කතො බහලහිත්තිකො චතුපඤ්චභූමිකො පතිස්සයවිසෙසො’’ ති (පාරා. අට්ඨ. 2.482-487) වුත්තසරුපො අට්ටො නාම. ‘‘මාලොති එකකුට්ඨාගහිතො චතුරස්සපාසාදො’’ ති (පාරා. අට්ඨ. 482-487) වුත්තො එකකණ්ණිකසඬ්ඛිගහිතො චතුරස්සගෙහො මාලො නාම. පාසාදොති දීපපාසාදො. භමිමියන්ති මුණ්ඩවිජදනපාසාදො. නාවානි යානප්පත්ති. සත්ථන්ති ජඩ්ඝසත්ථසකට්ඨාසත්ථවසෙන දුට්ඨො ජනසමුහො, සො ච නිව්ට්ඨානිව්ට්ඨවසෙන පච්චෙකං දුට්ඨො. තත්ථ නිව්ට්ඨෙ වතිආදිපරික්ඛෙපොපි හොතෙව.

බ්බත්තන්ති යවබ්බත්තාදිබ්බත්තං. ධඤ්ඤකරණං බලං. ආරාමො පුජ්චාරාමො, එලාරාමො ව. විහාරොති එකමිපි සෙනාසනං වුච්චති. ‘‘රුක්ඛො නාම යං මජ්ඣන්තිකෙ කාලෙ සමන්තා ඡායා ඵරතී’’ ති (පාරා. 494) වුත්තජ්ජමාණපරිච්ඡන්තො රුක්ඛො. අජ්ඣොකාසො නාම සත්තබ්භන්තරො, සො විඤ්චාට්ඨිආදිඅගාමකාරඤ්ඤෙ ව මච්ඡන්ධානං අගමනපථෙ සමුද්දදීපෙ ව ලබ්භති. මච්ඡන්ධානං අගමනපථො නාම උදකපිට්ඨියා ගන්ත්වා පුත තදහෙව ගෙහං ආගන්තුං අසක්කුණෙය්‍යතාය දුරො සමුද්දජ්ජෙසො වුච්චති.

අයං ගාමාදිකො පච්චෙකං එකුපවාරො, නානුපවාරොති දුට්ඨො. තත්ථ අජ්ඣොකාසං විනා ගාමාදිකො තංතංරාජාදිසාමිකකුලානං එකත්ථනානත්ථවසෙන එකකුලසන්තකො වෙ හොති, එකුපවාරො. නානාකුලසන්තකො වෙ, නානුපවාරො

හොති. චුත්තඤ්ඤානං “ගාමො එකුපවාරො නාම එකකුලස්ස ගාමො හොති” තිආදි (පාරා. 478). අට්ඨකථායම්පි චුත්තං “එකකුලස්ස ගාමොති එකස්ස රඤ්ඤො වා හොජ්ඣස්ස වා ගාමො” ති ව “නානාකුලස්ස ගාමොති නානාරාජ්ජනං වා හොජ්ඣානං වා ගාමො වෙසාලිකුසිනාරාදිසදිසො” ති (පාරා. අට්ඨ. 2.479) ව.

එකකුලෙන කාරාපිතො විහාරො එකුපවාරො, නානාකුලෙහි කාරාපිතො නානුපවාරො හොති. යථාහ ගණ්ඨීපදෙ “විහාරෙ එකකුලනානාකුලවොහාරො කාරාපකානං වසෙන චුත්තො” ති. අජ්ඣොකාසො පන උපවාරහෙදො අබ්භන්තරවසෙන වෙදිතබ්බො. චුත්තඤ්ඤානං පාළියං “අජ්ඣොකාසො එකුපවාරො නාම අගාමකෙ අරඤ්ඤෙ සමන්තා සත්තබ්භන්තරා එකුපවාරො. තතො පරං නානුපවාරො” ති. ඉධ එකං අබ්භන්තරං අට්ඨවිසතිරතනං හොති. යථාහ අට්ඨකථායං “එකං අබ්භන්තරං අට්ඨවිසතිහත්ථ” න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.489). එවං සඬ්ඛෙපතො චුත්තසරුපජ්ජහෙදානි පන්තරස යානානි දස්සෙතුමාහ “ගාමාදිසු පදෙසෙසු තිපඤ්චසු” ති. අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපො, විත්ථාරො පන පාළිඅට්ඨකථාවණ්ණනතො වෙදිතබ්බො.

“තිච්චරෙන විජ්ජවාසෙය්‍යාති සඬ්ඝාටියා වා උත්තරාසඬ්ඛෙන වා අන්තරවාසකෙන වා. අන්තොගාමෙ චීවරං නික්ඛිපිත්වා” ති (පාරා. 476, 478) වචනතො එත්ථ තිච්චරන්ති තිණ්ණං චීවරානමඤ්ඤතරමෙව චීවරං වත්තබ්බං. එකරත්තන්ති විජ්ජවාසකිරියාය අච්චන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං. අපි-සද්දෙන කිං පන දිරත්තාදිකන්ති දස්සෙති.

සඬ්ඝසම්මුතියා විනාති තිච්චරං පරිහරිතුං අසමත්ථෙන ගිලානෙන භික්ඛුනා සඬ්ඝං වන්දිත්වා උක්කුටිකං නිසිදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගස්ස “අහං හන්තෙ ගිලානො, න සක්කොමි තිච්චරං ආදාය පක්කමිතුං, සොහං හන්තෙ සඬ්ඝං තිච්චරෙන අවිජ්ජවාසසම්මුතිං යාමාමි” ති තික්ඛන්තුං යාවිතෙන සඬ්ඝෙන තස්ස ඤත්තිදුතියාය කම්මවාචාය දින්නං අවිජ්ජවාසසම්මුතිං විනාති චුත්තං හොති. තථා උද්ධසම්මුතිකස්ස ගිලානස්ස භික්ඛුනො තස්මිං ගෙලඤ්ඤෙ අවුපසන්තෙ වා වුපසන්තෙපි චීවරනික්ඛෙපට්ඨානං ආගමනකාලෙ වා උජ්ජන්තො අඤ්ඤෙපි රොගෙ අවුපසන්තෙ තායයෙව සම්මුතියා න දොසො.

603. භික්ඛුනොති අලද්ධසම්මුතිකස්ස භික්ඛුනො. තෙන චීවරෙන. විජ්ජවත්ථුං න වට්ඨන්ති විනා වසිතුං න වට්ඨති. කිං චුත්තං හොති? “එකකුලස්ස ගාමො හොති පරික්ඛිත්තො ව, අන්තොගාමෙ චීවරං නික්ඛිපිත්වා අන්තොගාමෙ වත්ථබ්බං. අපරික්ඛිත්තො හොති, යස්මිං සරෙ චීවරං නික්ඛිත්තං හොති, තස්මිං සරෙ වත්ථබ්බං, හත්ථපාසා වා න විජ්ජිතබ්බං. නානාකුලස්ස ගාමො හොති පරික්ඛිත්තො ව, යස්මිං සරෙ චීවරං නික්ඛිත්තං හොති, තස්මිං සරෙ වත්ථබ්බං සභායෙ වා ද්වාරමුලෙ වා, හත්ථපාසා වා න විජ්ජිතබ්බං” න්තිආදිනා (පාරා. 478) නයෙන පාළියා චුත්තට්ඨානතො ඛහි අරුණං උට්ඨාපෙතුං න වට්ඨන්ති චුත්තං හොති.

ඉමස්මිං පාඨෙ “පරික්ඛිත්තො”ති ඉදං පාකාරෙන වා වතියා වා පරිබාය වා පරික්ඛිත්තං සන්ධාය චුත්තං. හත්ථපාසා වාති එත්ථ හත්ථපාසා නාම අඛිඨති යරතනං හොති. යථාහ අට්ඨකථායං “තං සරං සමන්තතො හත්ථපාසා න විජහිතබ්බං, අඛිඨතෙයාරතනප්පමාණා පදෙසා උද්ධං න විජහිතබ්බන්ති චුත්තං හොති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.477-478).

විජ්ජවසන්තස්ස කො දොසොති ආහ “හොති...පෙ.... අරුණුග්ගමෙ”ති. අනුඤ්ඤාතට්ඨානතො හි බහි විවරෙන විනා අරුණං උට්ඨාපෙත්තස්ස තං විවරං නිස්සජ්ජිතබ්බං හොති, තංහෙතුකා පාවිත්තියාපත්තිපි හොතීති අත්ථො. තෙනෙව චක්ඛති “නිස්සජ්ජිත්වා...පෙ.... විඤ්ඤානා”ති.

604. න්භායන්තස්සෙවාති විවරස්ස හත්ථපාසතො දුරෙ න්භායන්තස්සෙව,
අනාදරෙ සාම්ච්චනං.

606. අවිජින්නං විලුත්තං විවරං යස්ස සො අවිජින්නවිවරො, හික්ඛු, තස්ස යානං අවිජින්නවිවරට්ඨානං, තස්මිං.

607. නිවාසෙත්වාති එත්ථ “අන්තරවාසක”න්ති ව ගහෙත්වාති එත්ථ “ඉතරාතී”ති ව සෙසො. ඉදඤ්ච ගන්තබ්බට්ඨානෙන, ආසන්නෙ මග්ගෙ ව මනුස්සසම්බාධෙ අසති කත්තබ්බදස්සනං. ඉතරත්ථ නිවාසෙත්වා, පාරුපිත්වා ව සඬ්ඝාටිං අංසෙ කත්වාව ගන්තබ්බං හොති. විහාරෙ සභාගෙසු අලබ්භමානෙසු ආසනසාලම්පි ගන්ත්වා සභාගස්ස සන්තිකෙ විනයකම්මං කත්තබ්බන්ති අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 2.495 අත්ථතො සමානං) චුත්තං. “නිස්සජ්ජිත්වා”ති ඉමිනා “ඉදං මෙ හන්තෙ විවරං රත්තිවිජ්ජචුත්ථං අඤ්ඤත්ව හික්ඛුසම්මුතියා නිස්සග්ගියං, ඉමාහං සඬ්ඝස්ස නිස්සජ්ජාමි”ති සඬ්ඝෙ වා “ඉදං මෙ හන්තෙ විවරං...පෙ.... අහං ආයස්මන්තානං නිස්සජ්ජාමි”ති තිණ්ණං, ද්වින්නං වා සන්තිකෙ වා “ඉදං මෙ ආවුසො...පෙ.... ඉමාහං ආයස්මතො නිස්සජ්ජාමි”ති එකස්ස සන්තිකෙ වා වත්වා නිස්සජ්ජිත්වාති චුත්තං හොති. විඤ්ඤානාති එවං නිස්සග්ගියවත්ථුනිස්සජ්ජනාදිනානප්පකාරවිධිජානනකෙන ඤාණවතාති අත්ථො.

608. තං නිස්සග්ගියවිවරං.

609. “අදෙන්තස්ස ව නිස්සට්ඨං දුක්ඛට්ඨං”න්ති ඉමිනා “බ්බත්තෙන හික්ඛුනා පට්ඨලෙන ආපත්ති පටිග්ගහෙතබ්බා, නිස්සට්ඨවිවරං දාතබ්බ”න්ති චුත්තත්තා ඉමං විධිං ජානනාය බ්බත්තෙන යථා විධිං කාතුං සමත්ථතාය පට්ඨලෙන බන්ධකෙ (චූළව. 239) ආගතනයෙන ආපත්තිං පටිග්ගහෙත්වා නිස්සට්ඨවිවරං හත්ථෙන ගහෙත්වා නිසිදාපෙත්වා සවෙ සඬ්ඝො හොති, “සුණාතු මෙ හන්තෙ සඬ්ඝො, ඉදං විවරං ඉත්ථන්තාමස්ස හික්ඛුනො නිස්සග්ගියං සඬ්ඝස්ස නිස්සට්ඨං, යදි සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, සඬ්ඝො ඉමං විවරං ඉත්ථන්තාමස්ස හික්ඛුනො දදෙය්‍යා”ති, සවෙ තයො හොන්ති, “සුණන්තු මෙ ආයස්මන්තා, ඉදං විවරං ඉත්ථන්තාමස්ස හික්ඛුනො

නිස්සංගීයං ආයස්මත්තානං නිස්සංචයං, යදායස්මත්තානං පත්තකල්ලං,
 ආයස්මත්තා ඉමං වීවරං ඉත්ථන්තාමස්ස භික්ඛුනො දදෙය්‍යු”න්ති, සචෙ එකකො
 හොති, “ඉමං වීවරං ආයස්මතො දම්මී”ති දාතබ්බං, නිස්සංචයවීවරං
 “අත්තනොයෙව දින්ත”න්ති සුද්ධසඤ්ඤාය ගහෙත්වා අදෙන්තස්ස දුක්කටං
 හොතීති වුත්තං හොති.

තස්ස සත්තකභාවං ඤත්වා ලෙසෙන විලුම්පත්තස්ස පන භණ්ඩග්ගස්සෙන
 දුක්කටථුල්ලවිවයපාරාජිකාපත්තියො හොත්ති. යථාහ අට්ඨකථායං “තස්ස
 සත්තකභාවං පන ඤත්වා ලෙසෙන අවිජින්දන්තො භණ්ඩං අග්ඝාපෙත්වා
 කාරෙතබ්බො”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.469). පරියාපුතන්ති “න භික්ඛචෙ නිස්සංචයවීවරං
 න දාතබ්බං, යො න දදෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාරා. 470) පාළියං වුත්තන්ති
 අත්ථො.

610-1. ථෙරෙ දහරෙ වානි එතෙසු උභොසුපි මග්ගං ගච්ඡන්තෙසුති යොජනා.
 “ථෙරෙ”ති ඉමිනා අනිස්සිතභාවමාහ, “දහරෙ වා”ති ඉමිනා නිස්සිතභාවං.
 ඔභිතෙති ඔසක්කිතෙ. සචෙ සො ථෙරො නිස්සයාවරියො භවෙය්‍යාති
 අධිප්පායෙනාහ “ගරු”න්ති. තස්මිං දහරෙ. වත්ථන්ති තස්ස භත්ථෙ ධීතවීවරං. න
 පස්සම්භතීති ධුරනික්ඛෙපං අකත්වා ගමනෙ සඋස්සාහත්තා නිස්සයපටිප්පස්සද්ධි න
 හොතීති අධිප්පායො. තෙනෙව “මුහුත්ත”න්ති ආදිමාහ.

614. පච්චුද්ධාරෙ අත්තොයෙවාරුණෙති ඉමිනා සම්බන්ධො, දහරභික්ඛුනො
 දුරභාවඤ්ච අරුණුග්ගමනඤ්ච ඤත්වා වීවරස්ස අනිස්සංගීයත්ථං තස්ස භත්ථෙ
 ධීතභාවං සල්ලක්ඛෙත්වා පුරාරුණා පච්චුද්ධාරෙති අත්ථො. විස්සජ්ජෙතිති
 අඤ්ඤස්ස දෙති. විනස්සතීති වොරාදිහි නස්සති.

දුතියකථිතකථාවණ්ණනා.

616. අකාලවීවරන්ති “අකාලවීවරං නාම අනත්ථනෙ කථිතෙ එකාදසමාසෙ
 උප්පන්නං, අත්ථනෙ කථිතෙ සත්තමාසෙ උප්පන්නං, කාලෙපි ආදිස්ස දින්ත”න්ති
 (පාරා. 500) වචනතො අනත්ථකථිතෙ විහාරෙ “වීවරමාසො”ති යො
 පුබ්බකත්තිකකාලපක්ඛපාටිපදතො පට්ඨාය යාව අපරකත්තිකපුණ්ණමී, තාව
 මාසො වුව්චති, තතො පරෙසු එකාදසසු මාසෙසු උප්පන්නඤ්ච අත්ථකථිතෙ
 විහාරෙ යො වීවරමාසො, හෙමන්තා ව වත්තාරො මාසාති පඤ්චමාසතො බහි
 සත්තසු මාසෙසු උප්පන්නඤ්ච අත්ථකථිතෙ පඤ්ච මාසා යථාපරිච්ඡින්නකාලෙ
 සඬ්ඝස්ස ව “ඉදං අකාලවීවරං දම්මී”ති පුග්ගලස්ස ව “ඉදං තුය්හං දම්මී”ති
 දින්තඤ්චෙති ඉදං අකාලවීවරන්ති අත්ථො. “උප්පන්න”න්ති සෙසො,
 “උප්පජ්ජෙය්‍ය සඬ්ඝතො වා ගණතො වා ඤාතිතො වා මිත්තතො වා පංසුකුලතො
 වා අත්තතො වා ධනෙනා”ති (පාරා. 500) වචනතො සඬ්ඝස්ස වා “ඉදං
 සුත්තන්තිකගණස්ස දෙම, ඉදං ආභිධම්මිකගණස්ස දෙමා”ති ආදිනා නයෙන
 ගණස්ස වා දින්තතො අත්තතො වස්සග්ගෙන වා ඤාතිආදිතො වා

සුසානාදිපංසුකුලබේතනො වා අත්තනො සන්තකෙන
සුත්තකප්පාසාදිකප්පියවත්ථුතො වා උප්පන්නච්චරන්ති අත්ථො.

මාසපරමං නික්ඛිපෙනි මාසො පරමං පමාණං එතස්ස නික්ඛිපනස්සාති
මාසපරමං, නික්ඛිපනන්ති කිරියාවිසෙසනං කාතබ්බං, මාසපරමං නික්ඛිපනං
කරෙය්‍යාති වුත්තං හොති. “ආකඨ්ඨමානෙන භික්ඛුනා පටිග්ගහෙතබ්බං,
පටිග්ගහෙත්වා ඛිජ්ජමෙව කාරෙතබ්බං, නො වස්ස පාරිපුරි, මාසපරමං තෙන
භික්ඛුනා තං චීවරං නික්ඛිපිතබ්බං ඌනස්ස පාරිපුරියා”ති (පාරා. 500) වචනතො
එවං උප්පන්නං චීවරං ඉච්ඡන්තෙන පටිග්ගහෙත්වා සවෙ පහොති,
දසාහමනනික්කාමෙත්වා කාරෙතබ්බං. සවෙ නප්පහොති, ඌනස්ස පරිපුරණත්ථං
මාසපරමං යපෙතබ්බන්ති අත්ථො.

කදා එවං නික්ඛිපිතබ්බන්ති ආහ “සති පච්චාසායා”ති, “පච්චාසා හොති
සඬ්ඨිතො වා ගණතො වා ඤාතිතො වා මිත්තතො වා පංසුකුලතො වා අත්තතො වා
ධනෙනා”ති (පාරා. 500) වුත්තසඬ්ඨිසාදිතො අත්තතො වස්සග්ගාදිතො ලභෙය්‍ය,
තෙන “ඉමස්ස ඌනෙ පරිපුරණේ කාරෙස්සාමි”ති පච්චාසාය සති එවං
නික්ඛිපිතබ්බන්ති අත්ථො. තතො උද්ධං යපෙතුං න වට්ඨන්ති මාසතො
අතිරෙකකාලං නික්ඛිපිතුං න වට්ඨති, නිස්සග්ගියපාවිත්තියං හොතීති අත්ථො.

යදි එවං “තදුප්පන්නෙ මූලච්චරෙ පච්චාසාචීවරං උප්පජ්ජති, දසාහා
කාරෙතබ්බං...පෙ.... වීසෙ උප්පන්නෙ මූලච්චරෙ පච්චාසාචීවරං උප්පජ්ජති, දසාහා
කාරෙතබ්බං”න්ති (පාරා. 500) කස්මා ආහාති? පච්චාසාචීවරස්ස දසදිවසෙ
අතික්කම්ම යපෙතුං අයුත්තත්තා, මූලච්චරස්ස තග්ගතිකත්තා එවං වුත්තං. යථාහ
අට්ඨකථායං “මූලච්චරස්ස උප්පන්නදිවසතො යාව වීසතිමො දිවසො, තාව
උප්පන්නං පච්චාසාචීවරං මූලච්චරං අත්තතො ගතිකං කරොති”ති (පාරා. අට්ඨ.
2.500).

තතියකථිතකථාවණ්ණනා.

618-9. භික්ඛුනියා යො ධොවාපෙතීති සම්බන්ධො. “භික්ඛුනී නාම
උභතොසඬ්ඨිසෙ උපසම්පන්නා”ති (පාරා. 500) වචනතො භික්ඛුනිසඬ්ඨිසෙ
ඤත්තිවතුත්ථාය කම්මවාචාය, භික්ඛුසඬ්ඨිසෙ ඤත්තිවතුත්ථාය කම්මවාචායාති
අට්ඨවාචිකාය උපසම්පන්නා භික්ඛුනී නාම. භුත්තන්ති භික්ඛුනා අත්තනා පරිභුත්තං
රජිතං ආදින්නකප්පං, “පරිභොගං කරිස්සාමි”ති අන්තමසො සීසං යපෙත්වා
සයනමත්තෙනාපි පුරාණභූතං චීවරන්ති අත්ථො. යථාහ අට්ඨකථායං “රජිත්වා
කප්පං කත්වා එකචාරම්පි නිවත්ථං වා පාරුතං වා අන්තමසො පරිභොගසීසෙන
අංසෙ වා මත්ථකෙ වා කත්වා මග්ගං ගතො හොති, උස්සිසකං වා කත්වා නිපන්නො
හොති, එතම්පි පුරාණචීවරමෙවා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.503-505). වත්ථන්ති කාරියෙ
කාරණොපචාරවසෙන චීවරමෙව ආහ.

අඤ්ඤාතිකායාති “අඤ්ඤාතිකා නාම මානිතො වා පිනිතො වා යාව සත්තමා පිනාමහයුගා අසම්බද්ධා” ති වචනතො අත්තතො වා තස්සා වා මාතු වා පිතු වා පරම්පරාය යාව සත්තමා යුගා, එත්ථන්තරෙ යෙන කෙනවි ඤාතකෙන අසම්බද්ධභාවෙන අඤ්ඤාතිකායාති අත්ථො. යථා වාහ අට්ඨකථායං “පිනාමහොයෙව පිනාමහයුගං. තතො උද්ධං සබ්බෙපි පුබ්බපුරිසා පිනාමහග්ගහණෙනෙව ගහිතා. එවං යාව සත්තමො පුරිසො, තාව යා අසම්බද්ධා” ති (පාරා. අට්ඨ. 2.503-505). ආකොටාපෙතීති පහරාපෙති.

තතො ධොවාපනාදිතො. නිස්සග්ගියාපත්තීති නිස්සග්ගියස්ස ආපත්ති නිස්සග්ගියාපත්ති, නිස්සග්ගියස්ස විවරස්ස නාමෙන විසිට්ඨා පාවිත්තියාපත්ති භොතීති අත්ථො. ඉදඤ්ච තිණ්ණං පයොගානං අත්තෙ ආපජ්ජිතබ්බාය ආපත්තියා දස්සනං. තස්ස නියොගෙන ධොවනාදිං කරොන්තියා භික්ඛුනියා තදත්ථං සබ්බපුබ්බපයොගගණනාය භික්ඛුනො දුක්කටං භොතීති ගහෙතබ්බො. යථාහ අට්ඨකථායං “යාව නං ධොවිත්වා උක්ඛිපති, තාව භික්ඛුනියා පයොගෙ පයොගෙ භික්ඛුස්ස දුක්කට” ත්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.503-505). පයමෙනාති තිණ්ඨි කාරාපෙන්තස්ස යං පයමං කාරාපෙති, තෙනාති අත්ථො. දීපිතන්ති “අඤ්ඤාතිකාය අඤ්ඤාතිකසඤ්ඤී පුරාණවිවරං ධොවාපෙති රජාපෙති ආකොටාපෙති, නිස්සග්ගියෙන ආපත්ති ද්විත්තං දුක්කටාන” ත්තිආදිනා (පාරා. 506) දෙසිතං. ඉමිනා නයෙන ද්වෙ කාරාපෙන්තස්ස පයමෙන නිස්සග්ගියාපත්ති, දුතියෙන දුක්කටන්ති අයමත්ථො සඬගය්හති.

620. “ධොවනත්ථාය දෙනි” ති ඉමිනා “භුත්තං වත්ථ” ත්ති අධිකාරතො ලබ්හති.

621. සාමණෙරනිද්දෙසෙපිති “සාමණෙරා” ති නිද්දෙසො නාම යස්ස, තස්මිම්පි, අත්තනා පරිභුත්තං වත්ථං ධොවනත්ථාය දෙනිති යොජනා, අත්තතො පරිභුත්තං විවරං ධොවනත්ථාය සාමණෙරස්ස දෙනිති අත්ථො. පි-සද්දො සමුච්චයත්ථො. උපසම්පජ්ජාති පුබ්බකිරියාය “ධොවති” ති අපරකිරියා සාමත්ථියා ලබ්හති.

622. දහරානඤ්ච භික්ඛුනන්ති අත්තතො නවකතරානං භික්ඛුනං. නිය්‍යාදිතෙ දිත්තෙ. එස නයොති “එකෙන පාවිත්තියං, අවසිට්ඨෙහි ද්විහි වා එකෙන වා සබ්බපයොගෙසු දුක්කටං භොතී” ති නයො.

623. විවරෙති පරිභුත්තවිවරෙ.

624. “ධොවනප්පච්චයායෙවා” ති ඉමිනා ඉතරද්වයස්ස තස්ස අනාණත්තියා කතත්තා තතො අනාපත්තිභාවමාහ.

626. ඤාතිකාති එත්ථ “පටිසඬ්ඛා යොනිසො” තිආදීසු (ම. නි. 1.22-23, 422; අ. නි. 6.58; 8.9; මහානි. 206; ධ. ස. 1355; විහ. 518) විය ගාථාබන්ධවසෙන ය-

කාරලොපො, ඥාතිකාය භික්ඛුනියාති අත්ථො. “ඥාතිකා අඤ්ඤාතිසඤ්ඤස්සා” ති පදවිජෙදො. පච්චත්ථරණන්ති මඤ්චපියෙ අත්ථරිතබ්බං පච්චත්ථරණවීරඤ්ච.

627. “භික්ඛුනීනං වසෙනා” ති ඉදං භික්ඛුසඤ්ඤපි උපසම්පන්නා වෙ, පාචිත්තිසම්භවා චුත්තං. යථාහ අට්ඨකථායං “භික්ඛුනං සන්තිකෙ උපසම්පන්නාය පන යථාවත්ථුකමෙවා” ති (පාරා. අට්ඨ. 2.506). භික්ඛුනිසඤ්ඤ පයමං උපසම්පජ්ජිත්වා පච්ඡා භික්ඛුසඤ්ඤ වෙ උපසම්පජ්ජති, කෙවලං භික්ඛුසඤ්ඤ උපසම්පන්නාති න චුච්චතීති තා භගවති ධර්මානෙ පයමං පබ්බජිතා පඤ්චසතා සාකියානියො චුච්චන්ති. යථාහ අට්ඨකථායං “භික්ඛුනං සන්තිකෙ උපසම්පන්නා නාම පඤ්චසතා සාකියානියො” ති (පාරා. අට්ඨ. 2.506). භික්ඛුනො ලිඨගෙ පරිවත්තෙ තස්සෙව උපසම්පන්නකම්මස්ස අනුඤ්ඤාතත්තා සොපි ගහෙතබ්බොයෙව.

628. අචුත්තා ධොවතීති “ඉමං වීරං ධොවා” ති අචුත්තා වීරං කිලිට්ඨං දිස්වා අවත්වා යපිතට්ඨානතො වීරං ගහෙත්වා වා සයමෙව චත්වා යාවනාදිනයෙන වා අනාණත්තියා ව ගහෙත්වා වීරධොවනාදිං කරෙය්‍ය වෙ. අපරිභුත්තං වාති හෙට්ඨා චුත්තනයෙන අපරිභුත්තං වීරං. අඤ්ඤං වාති උපාහනත්ථවිකපත්තත්ථවිකපොත්ථකත්ථවිකමඤ්චපියාදිං යං කිඤ්චි පරික්ඛාරං.

පුරාණවීරධොවාපනකථාවණ්ණනා.

629. විකප්පනුපගං පච්ඡිමං උපාදාය කිඤ්චි වීරං ගණ්හතොති යොජනා, එත්ථ “අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා හත්ථතො” ති ව “ඥාතිකාය අඤ්ඤාතිකසඤ්ඤස්සා” ති ව “එකතොඋපසම්පන්නාය හත්ථතො ගණ්හාති” ති ව චක්ඛමානවචනසාමත්ථියා ලබ්භමානතො පුබ්බෙ චුත්තනයෙන අඤ්ඤාතිකාය උභතොසඤ්ඤ උපසම්පන්නාය භික්ඛුනියා හත්ථතො විකප්පනුපගරතනවිදත්ථිප්පමාණවත්ථතො පට්ඨාය යං කිඤ්චි වීරං ගණ්හන්තස්සාති අත්ථො. “ආපත්තී” ති සාමඤ්ඤෙඤ චුත්තෙපි “නිස්සග්ගියා පාචිත්තියාපත්තී” ති පකරණතො ව “නිස්සග්ගියාපත්තී” ති චක්ඛමානතො ව ලබ්භති. යපෙත්වා පාරිචත්තකන්ති “පාරිචත්තකං පරිත්තෙන වා විපුලං, විපුලෙන වා පරිත්ත” ති (පාරා. 514) වචනතො මහාපච්චරියං “අන්තමසො හරිතකඛණ්ඩෙනාපි” ති (පාරා. අට්ඨ. 2.514) චුත්තත්තා ව හෙට්ඨිමන්තතො හරිතකඛණ්ඩම්පි දත්වා ගහෙතබ්බං තිවීරඤ්ච පාරිචත්තකං නාම හොති, තං යපෙත්වාති චුත්තං හොති. පරිචත්තනං පරිචත්තනං, තං එතස්ස අත්ථිති පාරිචත්තකං, කයවික්කයෙන ගහෙතබ්බං වීරන්ති අත්ථො.

630. ගහණත්ථාය පයොගෙති ගණ්හිතුං හත්ථපසාරණාදිප්පයොගෙ. පරියාපුතන්ති “පටිග්ගණ්හාති පයොගෙ දුක්කට්” ති (පාරා. 512) දෙසිතං.

631. අනුපසම්පන්නහත්ථෙති භික්ඛුභික්ඛුනිතො අඤ්ඤෙ සබ්බෙ අනුපසම්පන්නා ගහිතා. යථාහ අට්ඨකථායං “සථෙ පන

සික්ඛමානාසාමණෙරසාමණෙරිඋපාසකඋපාසිකානං හත්ථෙ පෙසිතං
පටිග්ගණ්හාති, අනාපත්ති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.512).

632. එකතොති එත්ථ භික්ඛුනිසඬ්ඝතොති ගහෙනබ්බං. අඤ්ඤස්මිං පක්ඛෙ
පාවිත්තියමෙව. යථාහ අට්ඨකථායං “භික්ඛුනං සන්තිකෙ උපසම්පන්නාය පන
පාවිත්තියමෙවා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.513).

633. “පාරිවත්තකං දස්සාමි”ති ආහොගං කත්වා ගණ්හාති, දොසො න
විජ්ජතිති යොජනා.

634. අඤ්ඤං පරික්ඛාරන්ති ථවිකකායබන්ධනාදි අවිකප්පියං වා අවිකප්පනුපගං
වා පරික්ඛාරමෙව ගහෙනබ්බං. විකප්පනුපගං පන න වට්ටති. යථාහ අට්ඨකථායං
“විකප්පනුපගං පච්ඡිමච්චරප්පමාණං පන පට්ඨපරිස්සාවනම්පි න වට්ටති”ති (පාරා.
අට්ඨ. 2.514). චිවරපටිග්ගණ්හනං කිරියා, පාරිවත්තකස්ස අදානං අකිරියාති
කිරියාය ව අකිරියාය ව ආපජ්ජිතබ්බතො ක්‍රියාක්‍රියං.

චිවරපටිග්ගණ්හකථාවණ්ණනා.

635. “අඤ්ඤාතකං අප්පචාරිත”න්ති පදවිජෙදො. “ගහපතිං වා ගහපතානිං
වා”ති පාඨසෙසො. චුත්තඤ්ඤි භගවතා “අඤ්ඤාතකං ගහපතිං වා ගහපතානිං
වා”ති (පාරා. 516, 518). පුබ්බෙ චුත්තනයෙන යාව සත්තමා පිනාමහයුගා
සම්බද්ධඤ්ඤාතිකතාය අභාවතො අඤ්ඤාතකං. “යං මය්හං ගෙහෙ අත්ථි, තං
පචාරෙමි”තිආදිනා නයෙන අප්පචාරිතං. “ගහපති නාම යො කොචි අගාරං
අජ්ඣාවසති”ති (පාරා. 519) පාළියං චුත්තං ගහපතිං වා. “ගහපතානි නාම යා කාචි
අගාරං අජ්ඣාවසති”ති (පාරා. 519) පාළියං චුත්තං සරණං වාති අත්ථො.

හොති නිස්සග්ගියාපත්තිති “අඤ්ඤාත්‍ර සමයා විඤ්ඤාපෙති, පයොගෙ දුක්කට්ඨං,
පටිලාහෙන නිස්සග්ගියං හොති”ති (පාරා. 519) පාළියං චුත්තෙසු සබ්බෙසු
පුබ්බපයොගෙසු දුක්කට්ඨෙ සද්ධිං නිස්සග්ගියපාවිත්තියං හොතිති චුත්තං හොති.
අඤ්ඤාත්‍ර සමයාති “තත්ථායං සමයො, අච්ඡන්තච්චරො වා හොති භික්ඛු
නට්ඨච්චරො වා”ති (පාරා. 518) මාතිකාය, “අච්ඡන්තච්චරො නාම භික්ඛුස්ස චිවරං
අච්ඡන්තං හොති රාජුහි වා වොරෙහි වා ධුත්තෙහි වා යෙහි කෙහිචි වා අච්ඡන්තං
හොති. නට්ඨච්චරො නාම භික්ඛුස්ස චිවරං අග්ගිනා වා දඩ්ඪං හොති, උදකෙන වා
චුළ්භං හොති, උන්දුරෙහි වා උපවිකාහි වා බාසිතං හොති”ති (පාරා. 519)
පදභාෂතෙ ව නිද්දිට්ඨසරූපකාලතො අඤ්ඤාත්‍රාති අත්ථො.

636. තිකපාවිත්තියං චුත්තන්ති “අඤ්ඤාතකෙ අඤ්ඤාතකසඤ්ඤි,
වෙමතිකො, ඤාතකසඤ්ඤි අඤ්ඤාත්‍ර සමයා චිවරං විඤ්ඤාපෙති, නිස්සග්ගියං
පාවිත්තිය”න්ති (පාරා. 520) පාවිත්තියත්තයං භගවතා චුත්තං. “ඤාතකෙ
අඤ්ඤාතිසඤ්ඤිස්සා”ති පදවිජෙදො. තත්ථාති තස්මිං ඤාතකෙ. වෙමතිකස්සාති
“ඤාතකො නු ඛො, අඤ්ඤාතකො”ති වෙමතිකස්ස. ද්විකදුක්කට්ඨං තථෙවාති

යොජනා. “තට්ඨවා”ති “වුත්ත”න්ති ඉදං ආකඨ්ඨති, “ඤාතකෙ අඤ්ඤාතකසඤ්ඤී, වෙමතිකො අඤ්ඤත්ථ සමයා වීචරං විඤ්ඤාපෙනි, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සා”ති (පාරා. 520) දෙසිතන්ති අත්ථො.

637-8. සමයෙ විඤ්ඤාපෙන්තස්ස අනාපත්තිති යොජනා. එත්ථ “වීචරං අඤ්ඤාතකඅප්පචාරිත”න්ති ආනෙන්වා සම්බන්ධිතබ්බං, යථාපරිච්ඡින්නකාලද්වයතො අඤ්ඤතරස්මිං කාලෙ අඤ්ඤාතකඅප්පචාරිතං වීචරං විඤ්ඤාපෙන්තස්ස අනාපත්තිති අත්ථො. ඤාතකෙ වා පචාරිතෙති එත්ථාපි “අත්තනො”ති අප්ඤ්ඤාභාරො, “සමයෙ”ති ඉමිනා යොජෙතබ්බං, අත්තනො ඤාතකපචාරිතෙ අසමයෙපි වීචරං විඤ්ඤාපෙන්තස්ස අනාපත්තිති අත්ථො. අඤ්ඤස්සත්ථායාති එත්ථ “අත්තනො”ති සෙසො, අත්තනො ඤාතකෙ, පචාරිතෙ වා විඤ්ඤාපෙන්තස්ස අනාපත්තිති යොජනා, අඤ්ඤං භික්ඛුං නිස්සාය අත්තනො ඤාතකෙ වා පචාරිතෙ වා වීචරං විඤ්ඤාපෙන්තස්ස අනාපත්තිති වුත්තං හොති. ඉතරං පක්ඛං දස්සෙති “තස්ස ඤාතකෙ වා පචාරිතෙ වා”ති. තස්සාති “අඤ්ඤස්සා”ති වුත්තස්ස, “විඤ්ඤාපෙන්තස්ස අනාපත්ති”ති ඉමිනා යොජෙතබ්බං. වාති පුරිමවිකප්පාපෙක්ඛං. යං සන්ධාය වීචරං විඤ්ඤාපෙනි, තස්ස ඤාතකෙ වා පචාරිතෙ වා තංයෙව සන්ධාය වීචරං විඤ්ඤාපෙන්තස්ස අනාපත්තිති වුත්තං හොති.

“අත්තනො වා ධනෙනා”ති වුත්තං අනාපත්තිඅඨ්ඨං උම්මත්තකාදිනොති එත්ථ ආදි-සද්දෙන සඨ්ඨග්ගති, අත්තනො සන්තකං සුත්තකප්පාසාදිකං කප්පියවත්ථුං දත්වා ගණ්භිතුකාමතාය අකප්පියවොභාරෙන යාවන්තස්ස ව අනාපත්තිති අත්ථො.

අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිකථාවණ්ණනා.

639. අප්පචාරිතමඤ්ඤාතින්ති එත්ථ “ගහපතිං වා ගහපතානිං වා”ති ඉදං සාමත්ථියා ලබ්භති. තතුත්තරින්ති තතො සන්තරුත්තරපරමතො උත්තරින්ති ගහෙතබ්බං, “සන්තරුත්තරපරමං තෙන භික්ඛුනා තතො වීචරං සාදිතබ්බ”න්ති (පාරා. 523) වුත්තත්තා අච්ඡින්නවීචරෙන සාදිතබ්බඅත්තරවාසකඋත්තරාසඨ්ඨගමත්තෙන අධිකන්ති අත්ථො.

“තතො වෙ උත්තරි සාදියෙය්‍යා”ති (පාරා. 523) වචනතො “සාදියන්තස්සා”ති වත්තබ්බං, එවං වත්තබ්බෙ “විඤ්ඤාපෙන්තස්සා”ති කස්මා වුත්තන්ති? අච්ඡින්නවීචරානං භික්ඛුනං ඡබ්බග්ගියෙහි භික්ඛුහි වීචරවිඤ්ඤාපනවත්ථුස්මිං “කථඤ්ඤි නාම තුම්භෙ මොසපුරිසා න මත්තං ජානිත්වා බහුං වීචරං විඤ්ඤාපෙස්සථා”ති (පාරා. 522) ඡබ්බග්ගියෙහි භික්ඛු ගරහිත්වා ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස පඤ්ඤත්තත්තා “සාදිතබ්බ”න්ති එත්ථ විඤ්ඤාපෙනබ්බන්ති අත්ථො හොති, තෙනෙව ඉමස්මිං පදභාෂනෙ “තතො වෙ උත්තරි සාදියෙය්‍යාති තතුත්තරි විඤ්ඤාපෙනි”ති (පාරා. 524) ව ආපත්තිහෙදසන්දස්සනට්ඨානෙ “අඤ්ඤාතකෙ අඤ්ඤාතකසඤ්ඤී තතුත්තරි වීචරං විඤ්ඤාපෙනි, නිස්සග්ගියං

පාවිත්තිය''න්තිආදිවචනතො (පාරා. 525) ව චුත්තං. යදි එවං සික්ඛාපදෙයෙව
 “සාදිතබ්බං, සාදියෙය්‍යා” ති ව උභයත්ථ “විඤ්ඤාපෙනබ්බං, විඤ්ඤාපෙය්‍යා” ති ව
 කස්මා න චුත්තන්ති? අවඡින්නවීවරභාවං ඤත්වා අවිඤ්ඤාපිතෙපි අභිහරිත්වා
 දියාමානම්පි අධිවාසෙන්නෙන එවමෙව සාදිතබ්බන්ති න චුත්තං. ඉමස්සෙව ව
 අධිකවිඤ්ඤාපනනිසෙධනත්ථං වදන්තෙනාපි “තඤ්ඤෙව අඤ්ඤාතකො ගහපති වා
 ගහපතානී වා බහුභි විවරෙහි අභිහට්ඨං පචාරෙය්‍ය, සන්තරුත්තරපරමං තෙන
 භික්ඛුනා තතො වීවරං සාදිතබ්බං”න්ති සාදිතබ්බනියමජ්ජධානං චුත්තං. තස්මා
 අවඡින්නවීවරෙන අත්තනා වා තං සන්ධාය අඤ්ඤෙන වා විඤ්ඤාපෙන්නෙනපි
 අවිඤ්ඤාපෙන්නෙපි දියාමානං සාදියන්තෙනාපි සන්තරුත්තරපරමතං
 නාතික්කම්මිතබ්බන්ති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ සන්ධාය භාසිතත්ථොති
 සල්ලක්ඛෙතබ්බන්ති එත්තකං ඤාපෙතුං “සාදියන්තස්සා” ති අවත්වා
 “විඤ්ඤාපෙන්තස්සා” ති චුත්තන්ති ආවරියාභිසන්ධි වෙදිතබ්බා.

640. ඉදානි විඤ්ඤාපෙන ව අධිවාසෙන ව උභයත්ථෙව නියමං දස්සෙතුං “සචෙ
 තීණි නට්ඨානි භොන්ති, ද්වෙ සාදිතබ්බානි. ද්වෙ නට්ඨානි, එකං සාදිතබ්බං. එකං
 නට්ඨං, න කිඤ්චි සාදිතබ්බං”න්ති (පාරා. 524) පදභාෂනෙ චුත්තචිතිච්ඡයං
 දස්සෙතුමාහ “යස්සා” තිආදි. “යස්ස තීණිපි නට්ඨානි, ද්වෙ වා නට්ඨානි, එකං වා
 නට්ඨං”න්ති සම්බන්ධිත්වා යථාක්කමං “තෙන ද්වෙ සාදිතබ්බානි, එකං සාදිතබ්බං,
 න කිඤ්චිපි සාදිතබ්බං”න්ති යොජනා කාතබ්බා. යස්ස තීණිපි වීවරානි නට්ඨානි, බහු
 ව දියානි, තෙන ද්වෙයෙව වීවරානි සාදිතබ්බානි. ද්වෙ වීවරානි නට්ඨානි, එකං
 සාදිතබ්බං. එකඤ්ඤෙව නට්ඨං, න සාදිතබ්බං, අවසිට්ඨං පච්ඡා ධම්මෙන සමෙන
 ලද්ධනීභාරෙන ගහෙතබ්බන්ති අත්ථො. යථාහ අට්ඨකථායං “සෙසං
 සභාගට්ඨානතො පරියෙසිස්සති” ති. “භික්ඛුනියා පන පඤ්චස්සුපි නට්ඨෙස්ස ද්වෙ
 සාදිතබ්බානි, වතුස්ස නට්ඨෙස්ස එකං සාදිතබ්බං, තීස්ස නට්ඨෙස්ස කිඤ්චි න
 සාදිතබ්බං”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.522-524) අට්ඨකථායං චුත්තං.

641-2. සෙසකං ආහරන්තස්ස අනාපත්තීති ඤාතබ්බන්ති යොජනා. එවමුපරිපි
 යොජෙතබ්බං. වීවරං යොජෙත්වා අතිරෙකං වත්ථං පච්චාහරිත්වා “දස්සාමී” ති
 බහුම්පි ගහෙත්වා ගච්ඡන්තස්ස අනාපත්තීති අත්ථො. අතිරෙකම්පි තුම්භෙයෙව
 ගණ්හථානි දින්නං ගණ්හතොපි අනාපත්ති. න අවඡින්නකාරණා දින්නෙති යොජනා,
 අවඡින්නවීවරභාවං අනුද්දිස්ස බහුනං වීවරානං ගහණනිමිත්තෙනාපි අනාපත්තීති
 අත්ථො. එවමෙව “න නට්ඨකාරණා දෙන්ති” ති ඉදම්පි දස්සිතමෙව.
 අවඡින්නවීවරෙ නිස්සාය තතුත්තරිවීවරවිඤ්ඤාපනවත්ථුම්භි ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස
 පඤ්ඤත්තත්තා අනාපත්තිවාරෙ “අඤ්ඤස්සත්ථායා” ති න ගහිතං.

තතුත්තරිකථාවණ්ණනා.

643. කල්‍යාණකම්‍යතාහෙතුති සුන්දරස්ස මහග්ගස්ස කාමතං පටිච්ච වීවරෙ
 විකප්පනං ආපජ්ජෙය්‍යානි යොජනා, “කිදිසෙන තෙ හන්තෙ වීවරෙන අත්ථො” ති
 පුබ්බෙ අප්පචාරිතො “ආයතං වා භොතු විත්ථතං වා අප්පිතං වා සණ්ඨං වා” ති

(පාරා. 529) පදභාෂනෙ චුත්තවිසිටියකප්පං අධිකවිධානං කරොතිති අත්ථො. තස්ස ලාභා නිස්සග්ගියං භවෙති තථා අප්පචාරිතෙන හුත්වා කතෙන අධිකවිධානෙන නිප්ඵන්තවීරස්ස ලාභප්පයොගෙන දුක්කටනිස්සග්ගියපාවිත්තියා භොන්ති.

644. මහග්ගං ...පෙ.... විඤ්ඤාපෙතීති වීසතිඅග්ගනකං වීවරං දාතුකාමම්භි උපාසකෙ, “අලං මය්හං එතෙන, දසග්ගනකං වා අප්පග්ගනකං වා දෙහී”ති වදන්ති.

645. “ඤාතකෙ අඤ්ඤාතිසඤ්ඤිස්සා”ති පදච්ඡෙදො.

පඨමොපක්ඛට්ඨකථාවණ්ණනා.

646. පඨමසික්ඛාපදෙ එකෙන උපාසකෙන පිළා ලද්ධා, ඉධ ද්විතීති එත්තකං නානාකරණං. සෙසං පඨමසික්ඛාපදසදිසමෙවාති ආහ “දුතියො...පෙ.... විනිච්ඡයො”ති. උපක්ඛට්ඨපදෙන ලක්ඛිතං සික්ඛාපදං උපක්ඛට්ඨං, දුතියඤ්ච තං උපක්ඛට්ඨඤ්චාති දුතියොපක්ඛට්ඨං, තස්මිං දුතියොපක්ඛට්ඨො. අස්සාති දුතියොපක්ඛට්ඨස්ස.

දුතියොපක්ඛට්ඨකථාවණ්ණනා.

647. රඤ්ඤා වාති රාජතො වා. රාජතො භොග්ගං භුඤ්ජිතබ්බං අස්ස අත්ථිති “රාජභොග්ගො”ති චුත්තො, රාජතො භත්තවෙත්තනලාභිතො යතො කුතොචි දායකා ආහතන්ති සම්බන්ධො. න ච වට්ටතීති එත්ථ “නිස්සග්ගියපාවිත්තියභාවතො”ති අප්ඤ්ඤාභරිතබ්බං. ඉධ උත්තරිකරණියං “තික්ඛත්තු”න්තිආදිගාථාය (වි. වි. 671) වක්ඛති.

648. වීවරවෙතාපන්නවසෙන අධිගතරජතාදි යෙන කෙනචි පරියායෙනාපි න සාදිතබ්බන්ති දස්සෙතුමාහ “රජතං වා”තිආදි. ධවලසභාවතාය රාජතීති රජතං, සජ්ඣු. ජාතං රූපං වණ්ණායතනමෙතස්සාති ජාතරූපං, සුචණ්ණං. කිඤ්චිති අප්පමත්තකම්පි. අත්තතො වා අත්ථාය පරස්ස වා අත්ථාය දියාමානං කිඤ්චි ගණ්හිතුං න වට්ටතීති යොජනා.

649. අත්තතො පටිග්ගහණෙ ආපත්තියා රූපියගහණසික්ඛාපදෙ වක්ඛමානන්තා අඤ්ඤස්ස අත්ථාය ගහණෙ ආපත්තිදස්සනත්ථමාහ “අඤ්ඤස්සත්ථායා”තිආදි. තත්ථ අඤ්ඤස්සත්ථායාති අඤ්ඤස්ස පුග්ගලස්ස, ගණස්ස, සඬ්ඝස්ස, වෙනියස්ස, නවකම්මස්ස වා අත්ථාය. නිද්දිට්ඨන්ති ආහරිත්වා “ඉමං ගණ්හො”ති චුත්තං රජතං, ජාතරූපං වා අඤ්ඤං වා යං කිඤ්චි නිස්සග්ගියදුක්කට්ඨත්ථුං පටිග්ගණ්හතො තස්ස භික්ඛුතො දුක්කට්ඨං භොතිති මහාපච්චරියං චුත්තන්ති යොජනා.

650-1. චුත්තමෙවත්ථං සරූපතො විභාවෙතුමාහ “නෙත්වා”තිආදි. නෙත්වාති ආනෙත්වා. අකප්පියං භණ්ඩන්ති “රජතං ජාතරූපං වා”ති යථාචුත්තමෙව

අකප්පියහණ්ඩං. ඉත්ථන්ති වක්ඛමානප්පකාරෙන. න ච වට්ඨකීති එත්ථ ච-කාරෙන වට්ඨති වාති අනුඤ්ඤාතං කතන්ති. යථාහ අට්ඨකථායං –

“සචෙ පන ‘නයිදං භික්ඛුනං සම්පට්ඨිජිතුං වට්ඨති’ති පටික්ඛිත්තෙ ‘වඩ්ඪකීනං වා කම්මකරානං වා හත්ථෙ භවිස්සති, කෙවලං තුම්භෙ සුකතදුක්කටං ඡානාථා’ති වත්ථා තෙසං හත්ථෙ දත්ථා පක්කමති, වට්ඨති. අථාපි ‘මම මනුස්සානං හත්ථෙ භවිස්සති, මය්හමෙව වා හත්ථෙ භවිස්සති, කෙවලං තුම්භෙ යං යස්ස දාතබ්බං, තදත්ථාය පෙසෙය්‍යාථා’ති වදති, එවම්පි වට්ඨති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.538-539).

652. විහාරස්සාති එත්ථ “නවකම්මස්සා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.538-539) අට්ඨකථායං චුත්තත්තා වත්තබ්බං ගාථාබන්ධවසෙන න චුත්තං.

654. රජතං ඡාතරූපං වා සඬ්ඝස්සාති එත්ථ “චත්තාරො පච්චයෙ පරිභුඤ්ජාති දිත්ත”න්ති සෙසො. යථාහ අට්ඨකථායං “සචෙ පන කොචි බහුමිපි භිරඤ්ඤසුචණ්ණං ආනෙත්ථා ‘ඉදං සඬ්ඝස්ස දම්මි, චත්තාරො පච්චයෙ පරිභුඤ්ජා’ති වදති, තං චෙ සඬ්ඝො සම්පට්ඨිජිති, පටිග්ගහණෙපි පරිභොගෙපි ආපත්ති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.538-539). එවං ආහතං තස්මිං සඬ්ඝෙ යො කොචි භික්ඛු “නයිදං කප්පති”ති සචෙ පටික්ඛිපති, “අයං සඬ්ඝස්ස ලාභන්තරායං කරොති”ති වදන්තස්සෙව ආපත්ති හොති. යථාහ අට්ඨකථායං “යො හි තං වොදෙති, ස්වෙව සාපත්තිකො හොති, තෙන පන එකෙන බහු අනාපත්තිකා කතා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.538-539). ඉධ ස්වෙව සාපත්තිකොති එත්ථ “දුක්කටාපත්තිකොති චුත්තං හොති”ති ගණ්ඨිපදෙ චුත්තං. ඉමිස්සා ගාථාය “සඬ්ඝස්සා”ති අලිඛිත්ථා “භික්ඛුනො”ති ච ලිඛන්ති, තං න සුන්දරං. ඉදානි දස්සිතඅට්ඨකථාපාඨෙ “සඬ්ඝො සම්පට්ඨිජිති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.538-539) චුත්තත්තා “සඬ්ඝස්සා”ති පාඨො සුන්දරො.

655. තළාකස්සාති වාපියා. සස්සුප්පත්තිනිදානතො තළාකං ඛෙත්තං, තතො තස්ස ගහණං වා පරිභොගො වා න ච වට්ඨකීති යොජනා. තළාකස්ස වාති එත්ථ ච-කාරෙන ඛෙත්තවත්ථු සඬ්ගහිතං. න ච වට්ඨකීති එත්ථ චකාරෙන වට්ඨති වාති දස්සිතං හොති.

656. තං කතමන්ති ආහ “චත්තාරො”තිආදි. සබ්බමිපි තළාකපොක්ඛරණිඛෙත්තාදි සබ්බමිපි.

658-9. අපරිච්ඡින්නභාගස්මිත්ති “ඉමස්මිං භූමිභාගෙ කතස්ස කම්මෙහි එත්තකො භාගො දෙය්‍යා”ති එවං පුබ්බෙ අනියමිතආයෙ භූමිභාගෙ. අකතපුබ්බං නවසස්සං නාම. එත්තකං භාගං දෙථාති එත්තකං කභාපණභාගං දෙථ. උට්ඨාපෙතීති උප්පාදෙති.

“කසථ වපථා” ති අකප්පියං වාවං වත්ථාති යොජනා. වපථාති වාති එත්ථ ව-සද්දො ඉධ අවුත්තං තංකත්තුයොගකාලෙ වුච්චමානං අකප්පියවචනන්තරං සමුච්චිනොති. උප්පාදිතඤ්චාති එත්ථ ව-සද්දො කභාපණං සමුච්චිනොති. සබ්බන්ති තථා උප්පාදිතකභාපණඤ්ච එවං අකප්පියවොහාරොන උප්පාදිතඤ්චාති සබ්බං.

660. කසථාදිකං වචනං අවත්වා “එත්තිකාය භූමියා එත්තකො නාම භාගො” ති භූමිං යො ව පතිට්ඨාපෙති, තස්සෙවෙනමකප්පියන්ති වක්ඛමානෙන යොජෙතබ්බං. ව-සද්දො “යො පනා” ති වක්ඛමානපුග්ගලන්තරාපෙක්ඛො.

661-2. භූමියා සයමෙව පමාණස්ස ජානනත්ථං තුති යොජනා, “එත්තකෙ භූමිභාගෙ අම්භෙහි සස්සං කතං, එත්තකං නාම භාගං ගණ්හථා” ති කසකෙහි වුත්තෙ තෙසං වචනං අසද්දහිත්වා සයමෙව ඛෙත්තභූමියා පමාණං ඤාතුකාමතායාති අත්ථො. තු-සද්දො ඉමමෙව විසෙසං ජොතෙති. යො පන මිනාති, තස්සෙවෙනමකප්පියන්ති වක්ඛමානෙන යොජෙතබ්බං. රජ්ජුයාපි ව දණ්ඨෙතාති එත්ථ පාදෙනාපි මිනිතුං න වට්ටති වදන්ති. “රක්ඛති” ති ආදිකිරියාපදෙහිපි එවමෙව යොජෙතබ්බං.

බලෙ යත්වා රක්ඛතිති ධඤ්ඤකරණෙ යත්වා අඤ්ඤෙ ගණ්හිතුං අදත්වා පාලෙති. කථං රක්ඛිතුං වට්ටති, කථං රක්ඛිතුං න වට්ටති? තං පන වීහිං “ඉදං වා එත්තකං වා මා ගණ්හ, ඉදං ගහෙතුං න ලබ්හති” ති වා “ඉතො අපනෙහි, ඉධ පුඤ්ජං කරොහි” ති වා එවමාදිනා පයොගෙන වෙ රක්ඛති, තං අකප්පියං. සචෙ “මයි යිතෙ රක්ඛිතං හොති” ති රක්ඛති, ගණ්හන්තෙ වා පස්සිත්වා “කිං කරොථා” ති හණති, වට්ටති. රුපියපටිග්ගහණසික්ඛාපදෙ ද්වාරං පිදහිත්වා රක්ඛන්තෙන වසිතබ්බන්ති හි වුත්තන්ති ගණ්ඨිපදෙ වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බො. අඤ්ඤස්මිම්පි ගණ්ඨිපදෙ වුත්තං “ථෙතෙත්වා ගණ්හන්තෙ සති එතං හො පවත්තිං හික්ඛුසඬ්ඨස්ස කිං ආරොචෙස්සාමිති පටිපුච්ඡිතුං වට්ටති වදන්ති” ති. නිහරාපෙතිති එත්ථාපි සචෙ පරියායෙන වදති, වට්ටති වදන්ති. තස්සෙවෙනමකප්පියන්ති ඉදං ඛෙත්තමිනනාදිං කරොන්තෙන ලද්ධබ්බතො අඤ්ඤස්ස අහිනවුප්පාදිතස්ස අභාවා අඤ්ඤෙසං වට්ටති ද්විසු ගණ්ඨිපදෙසු වුත්තං.

663. “එත්තකෙහි වීහිහි ඉදං ආහරථා” ති වුත්තා සචෙ ආහරන්තිති යොජනා. එත්ථ “තස්සෙවෙනමකප්පිය”න්ති ඉදං ධඤ්ඤස්ස විචාරිතත්තා වුත්තං. යථාහ අට්ඨකථායං “තස්සෙව අකප්පියං. කස්මා? ධඤ්ඤස්ස විචාරිතත්තා” ති (පාරා. අට්ඨ. 2.538-539).

664. හිරඤ්ඤනාති කභාපණෙන. “තමකප්පිය”න්ති ඉදං කභාපණානං විචාරිතත්තා වුත්තං. යථාහ අට්ඨකථායං “සබ්බෙසං අකප්පියං. කස්මා? කභාපණානං විචාරිතත්තා” ති (පාරා. අට්ඨ. 2.538-539).

665. පෙසකාරකදාසං වාති පෙසකාරකසඬ්ඛානං දාසං වා, පෙසකාරො තන්තවායො. ආරාමිකානං නාමෙන දෙන්තෙති “ආරාමිකං දම්මි, වෙය්‍යාවච්චකරං දම්මි” තිආදිනා නයෙන දෙන්තෙ.

666. ධීරං දධි තක්කං සජ්ජි නවනීතන්ති පඤ්චගොරසා.

667. අජිකාදිසුති ආදි-සද්දෙන මහිසං සඬ්ගණ්හාති.

669. පටිසිද්ධෙපිති පටික්ඛිත්තෙපි. මූලං දත්වාති කජ්ජියහණ්ඩමූලං දත්වා. කුක්කුටාදයො පන “සුබ්බෙන වසන්තු” ති අරඤ්ඤෙයෙව විස්සජ්ජෙනබ්බං. යථාහ අට්ඨකථායං “කුක්කුටසුකරෙ ‘සුබ්බං ජීවන්තු’ ති අරඤ්ඤෙ විස්සජ්ජෙනං වට්ටති” ති (පාරා. අට්ඨ. 2.538-539). සුකරමයුරාදිසුපි ලද්ධෙසු තෙසං අනුරූපෙයෙව විසයෙ විස්සජ්ජෙනබ්බා.

671. “තික්ඛන්තු” ත්තිආදිගාථාය කො සම්බන්ධො? “රඤ්ඤා වා රාජහොග්ගෙනා” තිආදිගාථාය සඬ්ගහිතනායෙන රාජරාජාමච්චබ්‍රාහ්මණගහපතාදිසු යෙන කෙනවි අත්තනා වා වීචරවෙනාපන්නෙන වීචරං වෙනාපෙත්වා “ඉත්ථන්තාමං භික්ඛුං වීචරෙන අච්ඡාදෙහී” ති වත්වා තං වීචරවෙනාපන්නසඬ්ඛානං වීචරමූලං දත්වා පහිතදුතෙන වා භික්ඛුං උපසඬ්කමිත්වා “ඉදං බො හන්තෙ ආයස්මන්තං උද්දිස්ස වීචරවෙනාපන්නං ආහතං, පටිග්ගණ්හාතු ආයස්මා වීචරවෙනාපන්න” ත්ති යදි වුච්චෙය්‍ය, භික්ඛුනා “න බො මයං ආවුසො වීචරවෙනාපන්නං පටිග්ගණ්හාම, වීචරඤ්ච බො මයං පටිග්ගණ්හාම කාලෙන කජ්ජිය” ත්ති වුත්තෙ සචෙ තෙන “අත්ථි පනායස්මතො කොචි වෙය්‍යාවච්චකරො” ති වුත්තෙ වීචරත්ථිකෙන භික්ඛුනා “ඵසො බො ආවුසො භික්ඛුනං වෙය්‍යාවච්චකරො” ති ආරාමිකෙ වා උපාසකෙ වා දස්සිතෙ යදි සො තස්ස අත්තනා ආහරිත්වා “ඉමස්ස භික්ඛුනො වීචරෙන අත්ථෙ සති ඉමිනා වීචරං වෙනාපෙත්වා අච්ඡාදෙහී” ති වත්වා තං භික්ඛුං උපසඬ්කමිත්වා “යං බො හන්තෙ ආයස්මා වෙය්‍යාවච්චකරං නිද්දිසි, සඤ්ඤත්තො සො මයා, උපසඬ්කමතු ආයස්මා කාලෙන, වීචරෙන තං අච්ඡාදෙස්සති” ති යදි වදෙය්‍ය, තෙන වීචරත්ථිකෙන භික්ඛුනා කිං කාතබ්බන්ති භගවතා වුත්තන්ති ආහාති අයමිමිස්සා ගාථාය සම්බන්ධො.

තික්ඛන්තුං වොදනා වුත්තාති “වීචරත්ථිකෙන භික්ඛවෙ භික්ඛුනා වෙය්‍යාවච්චකරො උපසඬ්කමිත්වා ද්වත්තික්ඛන්තුං වොදෙතබ්බො සාරෙතබ්බො ‘අත්ථො මෙ ආවුසො වීචරෙනා’” ති තික්ඛන්තුං වොදනා කාතබ්බාති වුත්තා.

ජක්ඛන්තුං යානමබ්‍රවීති “ද්වත්තික්ඛන්තුං වොදයමානො සාරයමානො තං වීචරං අහිනිජ්ඣාදෙය්‍ය, ඉච්චෙනං කුසලං, නො වෙ අහිනිජ්ඣාදෙය්‍ය, චතුක්ඛන්තුං පඤ්චක්ඛන්තුං ජක්ඛන්තුපරමං තුණ්හිභුතෙන උද්දිස්ස යාතබ්බ” ත්ති (පාරා. 538) වුත්තන්තා තික්ඛන්තුං උපසඬ්කමිත්වා “අත්ථො මෙ ආවුසො වීචරෙනා” ති කතාය

වොදනාය න නිප්පජ්ජෙය්‍යා, තෙන පුන ගන්ත්වා යං කිඤ්චි අවත්වා “න ආසනෙ නිසිදිතබ්බං, න ආමිසං පටිග්ගහෙනබ්බං, න ධම්මො භාසිතබ්බො”ති (පාරා. 539) වචනතො යානභඤ්ජනකං නිසප්පාදිං කිඤ්චි අකත්වා “කිං කාරණං ආගතොසි”ති පුච්ඡිතෙ “ජානාහි, ආවුසො”ති එත්තකමත්තං වත්වා උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදෙන ඡක්ඛත්තුං යානං සද්ධම්මවරවක්කවත්තිනා භගවතා දෙසිතන්ති වුත්තං හොති.

යදි වොදෙතිසෙවාති සචෙ යානං අකත්වා වොදනාමත්තං කරොති, ඡ අබ්‍රවීති යොජනා, “වොදනා”ති සාමන්ථීයතො ලබ්භති, ඡක්ඛත්තුං වොදෙත්වා සකිම්පි න යාතබ්බන්ති වුත්තං හොති.

ඡවොදනං අකත්වා යො යානමෙව කරොති, තෙන කති යානානි කාතබ්බානීති ආහ “වොදනාදිගුණා යීති”ති, “කාතබ්බා”ති සෙසො, “අබ්‍රවී”ති ඉමිනා යොජෙතබ්බං, “චතුක්ඛත්තුං වොදෙත්වා චතුක්ඛත්තුං යාතබ්බං, පඤ්චක්ඛත්තුං වොදෙත්වා ද්වික්ඛත්තුං යාතබ්බං, ඡක්ඛත්තුං වොදෙත්වා න යාතබ්බං”න්ති (පාරා. 539) වචනතො, “ඡක්ඛත්තුපරම”න්ති (පාරා. 539) වචනතො ච ඡක්ඛත්තුං වොදනාය දිගුණා ද්වාදසක්ඛත්තුකා යීති හොතීති සිද්ධත්තා වොදනමෙව අකත්වා යානමත්තමෙව කරොන්තස්ස ද්වාදසක්ඛත්තුං වුත්තනයෙන යාතබ්බමෙවාති වුත්තං හොති. තතො පරං කාතබ්බං අදස්සෙත්වා එත්තකෙනෙව නිවත්තෙතබ්බන්ති ඤාපෙත්තො “තතො චෙ උත්තරි වායමමානො තං චීවරං අහිනිප්පාදෙති, පයොගෙ දුක්කටං, පටිලාහෙන නිස්සග්ගිය”න්ති (පාරා. 539) වුත්තනයා ආපත්ති හොතීති දස්සෙති.

672. “අවොදෙත්වා ලද්ධෙ”ති ඉදං උපලක්ඛණං “අට්ඨත්වා ලද්ධෙ”ති ච ගය්භමානත්තා.

රාජසික්ඛාපදකථාවණ්ණනා.

චීවරවග්ගො පයමො.

673. “එකෙනාපි”ති ඉමිනා කිං පන ද්විහි, බහුහි වාති වුත්තං හොති. මිස්සෙත්වාති අන්තමසො වාතෙන ආහටෙනාපි කොසියංසුනා මිස්සෙත්වා. සන්ථතන්ති “සන්ථතං නාම සන්ථරිත්වා කතං හොති අවායිම”න්ති (පාරා. 544) පදභාජනෙ ච “සමෙ භූමිභාගෙ කොසියංසුනි උපරුපරි සන්ථරිත්වා කඤ්ඡිකාදීහි සිඤ්චිත්වා කතං හොති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.542) අට්ඨකථාය ච වුත්තසරුපං කඤ්ඡිකං සිඤ්චිත්වා කොසියංසුනි අන්ථරිත්වා යාව බහලමිච්ඡති, තාව වඩ්ඨෙත්වා නිසිදනනිපජ්ජනාදිඅත්ථං කාතබ්බං සන්ථතන්ති අත්ථො. කොසියංසුනාති කොසියකිම්කොසියස්ස ඉදන්ති කොසියං, සුත්තං, තස්ස සුත්තස්ස අංසු, තෙන කොසියංසුනාති අත්ථො. කාරාපෙත්තස්සාති උපලක්ඛණත්තා “කරොන්තස්සා”තිපි ගහෙනබ්බං. වුත්තඤ්ඤෙන “කාරාපෙය්‍යාති එකෙනාපි

කොසියංසුනා මිස්සෙත්වා කරොති වා කාරාපෙති වා”ති (පාරා. 544). තෙනෙවාහ “පරත්ථාය කරොන්තස්ස කාරාපෙත්තස්සා”ති.

675. භූමත්ථරණන්ති පරිකම්මකතාය භූමියා ඡවිරක්ඛනත්ථාය අත්ථරිතබ්බං අත්ථරණං. භිසි නාම මඤ්චභිසි, පියභිසිති ද්වයං. බිබ්බොහනං උපධානං.

කොසියකථාවණ්ණනා.

676. කාළකෙළකලොමානන්ති “කාළකං නාම ද්වෙ කාළකානි ජාතියා කාළකං වා රජනකාළකං වා”ති (පාරා. 549) වචනතො එවං කාළකානං එළකලොමානං. සුද්ධානන්ති ඉතරවණ්ණෙහි එළකලොමෙහි අමිස්සානං. යථාහ අට්ඨකථායං “සුද්ධකාළකානන්ති සුද්ධානං කාළකානං, අඤ්ඤෙහි අමිස්සිකකාළකානන්ති අත්ථො”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.547). කරෙය්‍යාති කරොන්තස්ස ව කාරාපෙත්තස්ස වාති චූත්තං හොති. යථාහ “කාරාපෙය්‍යාති කරොති වා කාරාපෙති වා”ති. ආපත්ති හොතීති “පයොගෙ දුක්කටං, පටිලාහෙන නිස්සග්ගිය”න්ති පාළියං චූත්තං පුබ්බපයොගදුක්කටඤ්ච නිස්සග්ගියපාවිත්තියඤ්ච ආහ.

සුද්ධකාළකකථාවණ්ණනා.

677. ඔදානං තුලං වා බහුං වා සබ්බමෙව වා ගහෙත්වානාති යොජනා. කපිලම්පි වාති එත්ථාපි එවමෙව යොජෙතබ්බං. එත්ථ සබ්බමෙව වාති සන්ථතස්ස ගහෙතබ්බං සබ්බමෙව වා ලොමං. කරොන්තස්සාති එත්ථ “සන්ථත”න්ති අධිකාරතො ලබ්භති. “නව”න්ති ඉදං “කරොන්තස්සා”ති පදසාමත්ථියෙන ලබ්භති, නවං සන්ථතං කරොන්තස්සාති අත්ථො, “අනාපත්ති”ති ඉමිනා සම්බන්ධො. කපිලම්පි වාති වාකාරෙන පකාරන්තරෙනාපි කරොන්තස්ස අනාපත්තිං සඬගණ්භාති. සෙය්‍යථිදං? “නවං පන භික්ඛුනා සන්ථතං කාරයමානෙන ද්වෙ භාගා සුද්ධකාළකානං එළකලොමානං ආදාතබ්බා තතියං ඔදානානං චතුත්ථං ගොවරියාන”න්ති (පාරා. 553) මාතිකාය අනුඤ්ඤාතප්පකාරො වෙදිතබ්බො.

එත්ථ “ඔදානං කපිලම්පි වා”ති එතස්ස “බහුං වා”ති විසෙසනෙන කාළකානං එළකලොමානං යථාචූත්තභාගද්වයතො අධිකං එළකලොමම්පි න ගහෙතබ්බන්ති දීපෙති කෙවලානං කාළකානං එළකලොමානං අග්ගහෙතබ්බතාය පට්ඨමිස්සිකාපදෙනෙව චූත්තත්තා. “සබ්බමෙව වා”ති ඉමිනාපි පුරිමිස්සිකාපදෙ විය ඉමෙ ඔදානාදයො සබ්බෙ කෙවලා න ගහෙතබ්බා න හොන්තීති දස්සිතං හොති. “අනාපත්ති”ති ඉමිනා එවං අකත්වා අඤ්ඤෙන පකාරෙන කරොන්තස්ස ආපත්ති හොතීති ඛ්‍යතිරෙකතො දීපිතං හොති.

සෙය්‍යථිදං? චූත්තඤ්ඤෙනං භගවතා “අනාදා වෙ භික්ඛු ද්වෙ භාගෙ සුද්ධකාළකානං එළකලොමානං තතියං ඔදානානං චතුත්ථං ගොවරියානං නවං සන්ථතං කාරාපෙය්‍ය, නිස්සග්ගියං පාවිත්තිය”න්ති. යත්තකප්පමාණෙහි

එළකලොමෙහි නවං සන්ථනං කාතුකාමො හොති, තෙ ලොමෙ චතුර්භාගං තුලයිත්වා ද්වෙ තුලෙ වා ඌනෙ වා කාළකලොමෙ ගහෙත්වා එකං තුලං ඔදානෙහි වා එකං තුලං ගොවරියෙහි වා කාළකෙහි වා ඌනෙ කත්වා ද්විහිපි අධිකෙ වා කත්වා කාළකලොමෙ වජ්ජෙත්වා ද්විසු එකං වා ද්වෙ එව වා ගහෙත්වා කාතුඤ්ච කාරාපෙතුඤ්ච වට්ටතීති වුත්තං හොති. එවං අනාපත්තිදස්සනෙන සබ්බොපි සික්ඛාපදත්ථො සඬගහිතොති දට්ඨබ්බො.

678. “අනුක්කමෙනා”ති ඉමිනා ඉමමෙව අග්ගහෙත්වා පුරිමානන්තරං වුත්තසික්ඛාපදද්වයඤ්ච ගහෙත්තිබ්බන්ති දීපෙති. නිස්සජ්ජිත්වා ලද්ධානිපිති යොජනා. “අපි”ති ඉමිනා “අඤ්ඤෙන කතං පටිලහිත්වා පරිභුඤ්ජති, ආපත්ති දුක්ඛටස්සා”ති (පාරා. 555) වුත්තදුක්ඛටඤ්ච “නිස්සග්ගියං චිවරං අනිස්සජ්ජිත්වා පරිභුඤ්ජති, ආපත්ති දුක්ඛටස්සා”ති (පාරා. 468) පට්ඨනිස්සග්ගියසික්ඛාපදෙ වුත්තනයෙන ඉහාපි “නිස්සග්ගියං සන්ථනං අනිස්සජ්ජිත්වා පරිභුඤ්ජති, ආපත්ති දුක්ඛටස්සා”ති වුත්තමිපි ධම්මසඬගහකාරකෙහි පෙය්‍යාලවසෙන සංඛිත්තං තං දුක්ඛටඤ්චාති ඉදං ද්වයං සඬගහිතන්ති දට්ඨබ්බං.

679. තතියං තු ක්‍රියාක්‍රියන්ති ඉදං තතියසික්ඛාපදං පන “ද්වෙ භාගා සුද්ධකාළකාන”න්තිආදිනා (පාරා. 554) වුත්තනයෙන අග්ගහෙත්වා කාළකානං අතිරෙකග්ගහණවසෙන අනනුඤ්ඤාතජ්ජකාරෙන කරණතො කිරියාකිරියං නාම. යථාහ අට්ඨකථායං “ආදාය ව අනාදාය ව කරණතො කිරියාකිරිය”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.552).

ද්වෙභාගකථාවණ්ණනා.

680. ඡන්තං වස්සානං ඔරෙනාති පුබ්බෙ සන්ථනස්ස කතදිවසතො පට්ඨාය උපරි ඡන්තං වස්සානං අබ්භන්තරෙති අත්ථො. හොති නිස්සග්ගියාපත්තිති ඡබ්බස්සන්තරෙ කතසන්ථනං නිස්සග්ගියං හොති, කාරකස්ස ව පාවිත්තියං හොතිති අත්ථො. භික්ඛුසම්මුතිං යපෙත්වාති සන්ථනං ගහෙත්වා අද්ධානමග්ගං පටිපජ්ජිතුං අසමත්ථස්ස ගිලානස්ස “අහං භන්තෙ ගිලානො න සක්කොමි සන්ථනං ආදාය පක්කමිතුං, සොහං භන්තෙ සඬ්ඝං සන්ථනසම්මුතිං යාවාමි”ති (පාරා. 559) සඬ්ඝමජ්ඣෙ නිසජ්ජ අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා තික්ඛත්තුං යාවිතෙ ඤත්තිදුතියාය කම්මවාචාය ගතට්ඨානෙ ඡබ්බස්සානං අන්තොපි සන්ථනං කාතුං සඬ්ඝෙන දින්නසම්මුතිං විනාති අත්ථො.

682. ඡබ්බස්සානි කරොන්තස්සානි එත්ථ “යදා පරිපුණ්ණානි, තදා”ති සෙසො, ඡබ්බස්සෙසු පරිපුණ්ණෙසු සන්ථනං කරොන්තස්සානි අත්ථො. යථාහ අට්ඨකථායං “යදා ඡබ්බස්සානි පරිපුණ්ණානි හොන්ති, තදා සන්ථනං කරොති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.557). තදුද්ධමිපිති ඡබ්බස්සතො උපරිපි. විතානෙති විතානානිමිත්තං කරොන්තස්ස. සාණිපාකාරෙති පාකාරසදිසතිරොකරණියනිමිත්තං කරොන්තස්ස. නිස්සජ්ජිත්වා කතෙපි වාති පුරාණසන්ථනෙ අඤ්ඤස්ස දත්වා අඤ්ඤස්මිං සන්ථනෙ ඔරතො

ජන්තං වස්සානං කතෙපි ච අනාපත්තීති යොජනා. අයමනාපත්තිවාරො නෙව පාළියං, න අට්ඨකථාසු දිස්සති, තස්මා සො ආචරියපරම්පරාහතො ආචරියෙන දස්සිතොති විඤ්ඤායති. සාධාරණවිනිවිඡයං පන “අනන්තරස්සිමස්සාපි, විසෙසො නුපලබ්භති” ති වක්ඛති.

ජබ්බස්සකථාවණ්ණනා.

683. අනාදායාති නවං නිසිදනසන්ථනං කරොන්තෙන භික්ඛුනා තස්ස විචණ්ණකරණත්ථාය පාළියං “පුරාණසන්ථතස්ස සාමන්තා සුගතවිදත්ථී ආදාතබ්බා දුබ්බණ්ණකරණායා” ති (පාරා. 567) යා ආදාතුං වුත්තා, තං පුරාණසන්ථතස්ස ඡන්තමුඛාවත්තතො සුගතවිදත්ථී අදත්වා. එවමෙන වුත්තන්ති කථං විඤ්ඤායති? “අනාදානවසෙනස්ස, සුගතස්ස විදත්ථියා” ති වක්ඛමානෙන විඤ්ඤායති. සන්ථතෙති එත්ථ “පුරාණ” ඉති ච කාරෙතුං කතඤ්ඤාති එත්ථ “නවං නිසිදනං සන්ථත” ත්ති ච සෙසො, පුරාණ සන්ථතෙ අසන්තෙ සාමන්තා සුගතවිදත්ථී අනාදාය නවං නිසිදනසන්ථනං කරොන්තස්ස අනාපත්ති. අඤ්ඤස්සත්ථාය නවං නිසිදනසන්ථනං කාරෙතුං, නවං නිසිදනසන්ථනං අඤ්ඤෙන කතං පටිලභිත්වා පරිභුඤ්ජිතුඤ්ඤව අනාපත්තීති යොජනා.

“අඤ්ඤස්සත්ථාය කාරෙතු” ත්ති ඉදමෙත්ථ පාවිත්තියෙනෙව අනාපත්තිදස්සනන්ති ගහෙතබ්බං. තස්මා “අඤ්ඤස්සත්ථාය කරොති වා කාරාපෙති වා, ආපත්ති දුක්කටස්සා” ති (පාරා. 569) වුත්තන්තා ච අට්ඨකථාය, තබ්බණ්ණනාසු ච අදිස්සමානන්තා වා තං න වත්තබ්බං. “අනාපත්ති ජබ්බස්සාති කරොති...පෙ.... අඤ්ඤස්සත්ථාය කරොති වා කාරාපෙති වා” ති (පාරා. 564) අනන්තරස්සිකාපදෙ වුත්තමොලොකෙත්වා වා දුක්කටස්ස ච විභිත්තා පාවිත්තියෙන අනාපත්තිභාවං සන්ධාය ලිඛිතන්ති විඤ්ඤායති. කතඤ්ඤව පරිභුඤ්ජිතුන්ති එත්ථ “අඤ්ඤෙනා” ති වත්තබ්බං, ඉමිනා “අඤ්ඤෙන කතං පටිලභිත්වා පරිභුඤ්ජති, අනාපත්ති” ති පාඨොව දස්සිතො.

684. සුගතස්ස විදත්ථියා අනාදානවසෙන ච අස්ස සන්ථතස්ස කරණෙන ච සත්ථාරා එතං සික්ඛාපදං කිරියාකිරියං වුත්තන්ති යොජනා.

685. නනු ච ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස අට්ඨකථාය “සමුට්ඨානාදීති කිරියාකිරියන්තා ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස ද්වෙභාගසික්ඛාපදසදිසානී” ති (පාරා. අට්ඨ. 2.567) වුත්තානි, ඉහ “සඤ්චරිත්තසමා” ති කස්මා වුත්තානීති? වුච්චතෙ – ද්වෙභාගසික්ඛාපදෙ “සමුට්ඨානාදීතිපි කොසියසික්ඛාපදසදිසානෙනවා” ති (පාරා. අට්ඨ. 2.552) අට්ඨකථාය වුත්තානි, කොසියසික්ඛාපදෙ සමුට්ඨානාදීනං සඤ්චරිත්තෙන සමභාවස්ස වුත්තන්තා, මූලමෙව සරිත්වා කිරියාකිරියසඬාතවිසෙසස්ස විසුං දස්සිතන්තා අවසිට්ඨවිනිවිඡයමත්තං සන්ධාය එවං වුත්තන්ති ගහෙතබ්බං. ඉමං විසෙසං මුඤ්චිත්වා අවසිට්ඨවිනිවිඡයෙන ද්විසු සික්ඛාපදෙසු සාධාරණවිනිවිඡයස්ස අවිසෙසතං දස්සෙතුමාහ “අනන්තරස්සා” තිආදි.

නිසිදනසන්ථතකථාවණ්ණනා.

686-7. ගව්ජන්තෙති තියොජනපුරණට්ඨානං අතික්කම්ම ගව්ජන්තෙ. යානෙති සකටාදිකෙ. ලොමානීති එළකලොමානි. සාමිකස්සාති යානාදිසාමිනො.

අජානනොති අනාදරෙ සාමිවචනං. අද්ධානමග්ගපට්ඨපන්නො යො පන භික්ඛු එළකලොමං ලභිත්වා “තියොජනපරමං සහත්ථා භාරෙතබ්බානී”ති (පාරා. 573) අනුඤ්ඤාතත්තා තියොජනබ්හන්තරෙ සහත්ථෙතාපි හරිත්වා තියොජනාතික්කමෙ පරෙසං යානාදිසු සාමිකෙසු අජානන්තෙසු “එතෙ හරිස්සන්තී”ති වින්තෙත්වා යදි ධෛර්‍ය්‍යාති අත්ථො. තෙසුති යෙසු එළකලොමානි ධර්මානි, තෙසු යානාදිසු තියොජනමතිතෙසු භික්ඛුස්ස පයොගං විනාපි තියොජනං අතික්කන්තෙසු තස්ස භික්ඛුනො ආපත්ති හොතීති යොජනා, තස්ස භික්ඛුනො “පඨමං පාදං තියොජනං අතික්කාමෙති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. දුතියං පාදං අතික්කාමෙති, තිස්සග්ගියං පාවිත්තිය”න්ති (පාරා. 573) චුත්තත්තා දුක්කටපාවිත්තියා හොන්තීති අත්ථො.

අයං නයොති භික්ඛුනො පයොගං විනා යත්ථ එළකලොමානි ධර්මානි, තෙසු යානාදිසු තියොජනං අතික්කමන්තෙසු ආපත්ති හොතීති අයමත්ථො දට්ඨබ්බොති අත්ථො.

688. අගව්ජන්තෙති තියොජනබ්හන්තරෙ ධීතෙ. “අභිරුභිත්වා”ති ඉදං අනාපත්තිකාරණෙසු එකං දස්සෙතුමාහ. “භූමියඤ්ඤි යත්වා දෙන්තො, අවිභායන්තො වා පුරතො ගව්ජති, එසෙවන යො”ති අට්ඨකථායං චුත්තං. අනාපත්තිවාරෙ “අඤ්ඤං හරාපෙති”ති වචනතො අත්තනා පෙසිතෙ අඤ්ඤස්මිං හරන්තෙ වට්ටතීති දස්සෙතුමාහ “සචෙ සාරෙති වට්ටතී”ති. තෙනෙවාහ “තං පනඤ්ඤං හරාපෙති, වචනෙන විරුජ්ඣති”ති.

690. කණ්ණච්ඡිද්දෙසුති අත්තනො කණ්ණබ්බෙලෙසු.

691. අනාපත්තිවාරෙ “කතභණ්ඩ”න්ති චුත්තත්තා තත්ථ අත්තමසො සුත්තකෙන බද්ධමත්තම්පි කතභණ්ඩමෙවාති ආහ “සුත්තකෙන ව බන්ධිත්වා”ති. චෙණිං කත්වාති කුදුසසිසපලාලචෙණිසදිසං චෙණිං කත්වා. ආපත්ති පරිදීපිතාති “චෙණිං කත්වා හරති, ඉදං නිධානමුඛං නාම, ආපත්තියෙවා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.575) අට්ඨකථායං චුත්තං.

692. සුඬිකසාතන්ති එත්ථ “තං යාන”න්ති සෙසො, යදි තං යානං සුඬිකසාතන්ති යොජනා, තියොජනොසානට්ඨානං යදි සුඬිකසාතට්ඨානං භවෙය්‍යාති අත්ථො. අනුප්පත්තවාති තං යානං පත්වා. වොරාදිහි උපද්දුතො වා ගව්ජති, යො අඤ්ඤවිහිතො වා ගව්ජතීති යොජනා. ආපත්තීති එත්ථ ආපත්ති තස්ස ගව්ජතොති ලබ්භති. එත්ථ “ආපත්තී”ති ඉමිනා සික්ඛාපදෙන ආපත්තිමාහ. ඉම්ස්සා අවිත්තකතාය තෙසං ද්විත්තම්පි හොති. අදින්නාදානපාරාජිකං පන සවිත්තකතාය එතෙසං න හොති. තෙනාහ අට්ඨකථායං “යා හි තත්ථ ආපත්ති, සා ඉධ අනාපත්ති.

යා ඉඳ ආපත්ති, සා තත්ථ අනාපත්ති” ති (පාරා. අට්ඨ. 2.572). ටෙයාවිත්තෙන
හරතො භණ්ඩග්ගවසෙන පාරාජිකථුල්ලව්වයදුක්කටෙසු එකං හොති. තෙනාහ
අට්ඨකථායං “අදින්තාදානෙ පන සුඛිකසානෙ ආපත්ති හොති” ති (පාරා. අට්ඨ.
2.572).

693. තියොජනන්ති එත්ථ හරණකිරියාය අව්චන්තසංයොගෙ උපයොගව්වනං.
“හරන්තස්සා” ති ඉමස්ස කම්මදීපකං “ලොමානී” ති ඉදං පකරණතො ලබ්භති.
“අනාපත්ති පකාසිතා” ති ඉදං සබ්බත්ථ වක්ඛමානෙන සම්බන්ධනීයං. තානියෙව
පච්චාහරන්තස්සාති යොජනා. තියොජනන්ති එත්ථ තංයෙව තියොජනන්ති ලබ්භති.
අත්තනා ගතං තියොජනං පුන තානෙව ලොමානි ගහෙත්වා පච්චාගච්ඡන්තස්සාති
අත්ථො.

694. නිවාසත්ථාය වා ගන්ත්වාති තියොජනබ්භන්තරෙ වා සීමාය වා ආවාසෙ
වසිතුකාමතාය ගන්ත්වා. තතො පරං හරන්තස්සාති තස්මිං ආවාසෙ උද්දෙසාදිං
අලභිත්වා තතො පරං අඤ්ඤස්මිං ආවාසෙ වසිතුකාමතාය පුනපි තියොජනං
හරන්තස්සාති අත්ථො. ඉමිනාව නයෙන තතොපි අඤ්ඤං යානං, තතොපි
අඤ්ඤන්ති සුද්ධච්චිත්තෙන ගතගතට්ඨානතො පුනපි පරම්පරං යානං ගමනවසෙන
යොජනසතම්පි හරතො දොසො නත්ථිති ඉදම්පි චුත්තං හොති. යථාහ අට්ඨකථායං
“එවං යොජනසතම්පි හරන්තස්ස අනාපත්ති” ති (පාරා. අට්ඨ. 2.575). අව්ඡින්නං
වාපි ලභිත්වා හරතොපිති “වොරාවහට්ඨව්වත්තං ලභිත්වා හරන්තස්ස. ඉඳ
සබ්බත්ථෙව “නිවාසත්ථාය වා ගන්ත්වා” තිආදිකෙ අනාපත්තිවාරෙ
පයම්මඋද්ධට්ඨානතො පභුති අතිරෙකතියොජනම්පි හරන්තස්ස අනාපත්තීති අත්ථො
විඤ්ඤායති. නිස්සට්ඨං ලභිත්වාති නිස්සජ්ජිත්වා විනයකම්මං කත්වා දින්නං
ලභිත්වා.

695. අඤ්ඤනාති තානි භාරිතා අඤ්ඤන. කතභණ්ඩකන්ති
“කම්බලකොපවසන්ථතාදිං යං කිඤ්චි අන්තමසො සුත්තකෙන බද්ධමත්තම්පි” ති
(පාරා. අට්ඨ. 2.575) අට්ඨකථායං චුත්තඵලකලොමෙහි කතභණ්ඩකං.

696. ඉදං සමුට්ඨානන්ති ඉදං ඵලකලොමසමුට්ඨානං. පණ්ණත්තිං අජානනතාය
වා ඤාත්වාපි චීවරාදිපරික්ඛාරෙසු ලොමස්ස අල්ලිනභාවං අජානිත්වාපි වා තියොජනං
අතික්කාමෙන්තස්ස අරහතොපි ඉමාය ආපත්තියා සම්භවතො “අවිත්ත” න්ති ආහ.

ඵලකලොමකථාවණ්ණනා.

697. ඵලකලොමධොවාපනකථා උත්තානායෙව.

ඵලකලොමධොවාපනකථාවණ්ණනා.

698. ගණ්භෙය්‍ය වාති එත්ථ “යො” ති සෙසො. “ගණ්භෙය්‍ය වා ගණ්භාපෙය්‍ය
වා” ති ඉමිනා “තත්ථත්තනො පනත්ථායා” ති වක්ඛමානත්තා ව

“නිස්සජ්ජිත්වා” නිදාදිවචනතො ව අත්තනො අත්ථාය උග්ගණ්ඨෙයා වා උග්ගණ්ඨාපෙයා වාති වුත්තං හොති. වාකාරොන “උපනික්ඛිත්තං වා සාදියෙය්‍යා” නි ඉදං සඬගණ්ඨාති, “ඉදං අය්‍යස්ස හොතු” නි උපනික්ඛිත්තං වෙ සාදියතීති අත්ථො.

රජතන්ති අඤ්ඤත්ථ සජ්ඣ වුච්චති, ඉධ පන වොහාරුපගකභාපණාදි වුච්චති. වුත්තඤ්ඤෙතං පාළියං “රජතං නාම කභාපණො ලොභමාසකො දාරුමාසකො ජතුමාසකො, යෙ වොහාරං ගච්ඡන්ති” නි (පාරා. 584). ඉධ කභාපණාදීනං සරූපං අට්ඨකථායං –

“තත්ථ කභාපණොති සොවණ්ණමයො වා රූපියමයො වා පාකතිකො වා. ලොභමාසකොති තම්බලොභාදීහි කතමාසකො. දාරුමාසකොති සාරදාරුනා වා වෙළුපෙසිකාය වා අන්තමසො තාලපණ්ණෙපි රූපං ඡින්නිත්වා කතමාසකො. ජතුමාසකොති ලාඛාය වා නිය්‍යාසෙන වා රූපං සමුට්ඨාපෙත්වා කතමාසකො. ‘යෙ වොහාරං ගච්ඡන්ති’ නි ඉමිනා පන පදෙන යො යො යත්ථ යත්ථ ජනපදෙ යදා යදා වොහාරං ගච්ඡති, අන්තමසො අට්ඨිමයොපි චම්මමයොපි රුක්ඛඵලබ්භිමයොපි සමුට්ඨාපිතරූපොපි අසමුට්ඨාපිතරූපොපි සබ්බො සඬගහිතො” නි (පාරා. අට්ඨ. 2.583-584) –

වුත්තනෙයෙන වෙදිතබ්බං.

එත්ථ ව පාකතිකො නාම එතරහි පකතිකභාපණො. රුක්ඛඵලබ්භිමයොති තින්නිඤ්ඤාදිරුක්ඛානං ඵලබ්භෙන කතො.

ජාතරූපකං සුචණ්ණං. යථාහ පාළියං “ජාතරූපං නාම සත්ථුචණ්ණො වුච්චති” නි (පාරා. 584). නිස්සජ්ජිත්වාති එත්ථ “තෙනා” නි ලබ්භති, “භික්ඛුනා” නි ඉමිනා යුජ්ජති, එවං සාදිතභික්ඛුනාති අත්ථො. නිස්සජ්ජිත්වාති අත්තනා උග්ගහිතං වා පරෙත උග්ගහාපිතං වා උපනික්ඛිපිතස්ස සාදියනවසෙන සාදිතං වා රජතං වා ජාතරූපං වා “තෙන භික්ඛුනා සඬසං උපසඬකමිත්වා එකංසං උත්තරාසඬගං කරිත්වා වුඬඪානං භික්ඛුනං පාදෙ වන්දිත්වා උක්කුටිකං නිසිදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා” නි (පාරා. 584) වචනතො සඬසමජ්ඣෙ උපසඬකමිත්වා වුඬඪානං භික්ඛුනං පාදෙ වන්දිත්වා උක්කුටිකං නිසිදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්‍හ “අහං හන්තෙ රූපියං පටිග්ගහෙසිං, ඉදං මෙ නිස්සග්ගියං, ඉමාහං නිස්සජ්ජාමි” නි නිස්සජ්ජිත්වාති වුත්තං හොති.

ආපත්ති දෙසෙතබ්බාවාති අත්තනා එව ආපන්නං නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං තස්මිං සඬසමජ්ඣෙ එවමෙව නිසිදිත්වා දෙසෙතබ්බො. එවං දෙසිතා ආපත්ති සඬසානුමතෙන ඛ්‍යත්තෙන පටිබලෙන භික්ඛුනා පටිග්ගහෙතබ්බො. වුත්තඤ්ඤෙතං “ඛ්‍යත්තෙන භික්ඛුනා පටිබලෙන ආපත්ති පටිග්ගහෙතබ්බො” නි (පාරා. 584).

699. රජතන්ති රූපියං. ජාතරූපන්ති සුවණ්ණං. ඉමිනා පදද්වයෙන කතාකතං සබ්බං සඬගණ්හාති. උභින්නං මාසකොති ජාතරූපමාසකො, රජතමාසකොපි වාති චුත්තං හොති. ඉධ රජතමාසකොති “රජත”න්ති පදභාජනෙ (පාරා. 584) චුත්තකභාජනාදි පඤ්චස්පකාරො මාසකො ගභිතො. යථාහ අට්ඨකථායං “චුත්තස්පකාරො සබ්බොපි රජතමාසකො”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.583-584). ඉධ “ජාතරූපමාසකො”ති විසුං ගභිතත්තා කභාජණපදෙන සුවණ්ණකභාජණං වජ්ජෙත්වා ඉතරද්වයමෙව වත්තබ්බං. “නිස්සග්ගියාවහ”න්ති ඉදං අත්තනො අත්ථාය උග්ගණ්හනඋග්ගණ්හාපනසාදියනාති කරොත්තං සන්ධායාහ. “තත්ථා”තිආදිනා වක්ඛමානනයෙන දුක්ඛටාවහඤ්ච හොතෙව.

700-1. මුත්තාදිනං ඉමස්මිං සික්ඛාපදවිහඬගෙ අචුත්තත්තෙපි පාචිත්තියකණ්ඨෙ නවමවග්ගෙ දුතියස්ස රතනසික්ඛාපදස්ස පදභාජනෙ “රතනං නාම මුත්තා මණි වෙළුරියො සඬබ්බො සිලා පචාලං රජතං ජාතරූපං ලොභිතඬකො මසාරගල්ල”න්ති (පාචි. 506) චුත්තානං දසන්තං රතනානං ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ නිස්සග්ගියාවත්ථුං කත්වා චුත්තං රජතං, ජාතරූපඤ්ච වජ්ජෙත්වා අවසිට්ඨානං අට්ඨන්තං රතනානං දුක්ඛටවත්ථුභාවො ඉමස්ස අට්ඨකථායං වචත්ථාපිතොති දස්සනත්ථමාහ “මුත්තා...පෙ.... මසාරගල්ල”න්ති. එත්ථ වෙළුරියො ගාථාබන්ධවසෙන න චුත්තො, සො එකයොගතිද්දිට්ඨානං සත්තන්තං රතනානං ගහණෙනෙව ගස්හති. මුත්තාදයො යථාදස්සිතසරූපායෙව. බ්‍රහ්මජාලාදිසුත්තත්තවසෙනාපි “අකප්පියා”ති සිද්ධානං සත්තධඤ්ඤාදිනං පටිග්ගහණෙ ආපත්තිං දස්සෙතුමාහ “ධඤ්ඤානී”තිආදි.

702. රතනසික්ඛාපදෙයෙව “රතනසම්මත”න්ති ආගතං කප්පියවත්ථුං පටිග්ගණ්හනො අනාපත්තිභාවං දස්සෙතුමාහ “මුග්ගමාසාදික”න්තිආදි.

703-4. එවං තිස්පකාරෙන ධීතං වත්ථුං ගණ්හනො අධිස්පායනානත්තෙන සම්භවන්තං ආපත්තිස්පහෙදං දස්සෙතුමාහ “තත්ථා”තිආදි. තත්ථාති තෙසු තිසු නිස්සග්ගියාදිවත්ථුසු. සඬසාදිනන්ති සඬසගණපුග්ගලචෙතියාදිනං. තන්ති නිස්සග්ගියාවත්ථුං. සබ්බත්ථායාති සබ්බෙසං අත්ථායාති විග්ගහො. අත්තනො අත්ථාය ව සඬසාදිනමත්ථාය ව දුක්ඛටවත්ථුං ගණ්හන්තස්සාපි දුක්ඛටමෙව හොතීති අත්ථො. අචුත්තසමුච්චයෙනෙත්ථ ව-සද්දෙන “සබ්බමපි නික්ඛිපනත්ථාය හණ්ඩාගාරිකසීසෙන සම්පට්චිජනො උපරි රතනසික්ඛාපදෙ ආගතවසෙන පාචිත්තිය”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.583-584) අට්ඨකථාය චුත්තවිනිච්ඡයවිසෙසස්ස සඬගහො කතො.

705. කභාජනාදිනන්ති ආදි-සද්දෙන සුවණ්ණාදිනං සඬගහො. “සහස්ස”න්ති ඉදං උපලක්ඛණං, සහස්සමිපිති චුත්තං හොති.

706. උච්ඡාදිසුති ආදි-සද්දෙන සිථිලපුරිතානි භාජනානි ගතිතානි.
 “සිථිලබද්ධෙසු”ති විසෙසනෙන බ්‍යතිරෙකවසෙන “සනබද්ධෙ, පන සනපුරිතෙ
 වා එකාව ආපත්ති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.583-584) අට්ඨකථාසෙසං දීපෙති.

707. උපනික්ඛිත්තසාදියනකම්මං දස්සෙතුමාහ “ඉද්”න්තිආදි.
 ගණ්හිතුකාමොපිති එත්ථ “භොතු”ති සෙසො. නිසෙධෙතබ්බමෙවාති කායෙන වා
 වාචය වා “ඉදං න කප්පති”ති පටික්ඛිපිතබ්බමෙව, එවං සති අනාපත්තියෙවාති
 අත්ථො. අයමත්ථො අට්ඨකථායං “කායවාචාහි වා අප්පටික්ඛිපිත්වාපි සුද්ධචිත්තො
 හුත්වා ‘නයිදං අම්භාකං කප්පති’ති න සාදියති, අනාපත්තියෙවා”ති (පාරා. අට්ඨ.
 2.583-584) ආගතොයෙව.

708. තං වත්ථුන්ති තථා පටික්ඛිත්තං වත්ථුං. යපෙත්වා යදි ගච්ඡති “තුම්භෙ
 ගණ්හථ වා, මා වා, දින්නං දින්නමෙවා”ති සචෙ සො යපෙත්වාග්ගච්ඡති. යථා තං
 න විනස්සති, තථා තං ගොපයිතබ්බන්ති යොජනා. “අඤ්ඤො තත්ථ ආගන්ත්වා
 පුච්ඡති”තිආදිනා අට්ඨකථාය වුත්තනයෙන තත්ථාගතෙන කප්පියකාරකෙන
 “කිම්ද්”න්ති පුච්ඡිතෙ සරූපං ආචි කත්වා “ගොපයිස්සාමහං හන්තෙ, ගුත්තට්ඨානං
 දස්සෙමා”ති වුත්තෙ “ඉමං ගහෙත්වා එහි”ති අවත්වා සත්තභූමිකම්පි පාසාදං
 අභිරුහිත්වා “ඉධ යපෙහි”ති අවත්වා “ඉදං ගුත්තට්ඨානං”න්ති සුරක්ඛිතට්ඨානං
 දස්සෙත්වා තත්ථ යපිතෙ අග්ගලං දත්වා රක්ඛිතබ්බන්ති වුත්තං හොති.

709. ගුත්තට්ඨානං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තස්ස කප්පියකාරකස්ස
 අවත්තබ්බවොහාරං දස්සෙතුමාහ “ආහරෙදම්ද්”න්තිආදි. අකප්පියන්ති එත්ථ
 “වචන”න්ති ලබ්භති. එවං අකප්පියවචනං අවත්වා සුරක්ඛිතට්ඨානෙ ආහරිත්වා
 යපිතෙ කිං කාතබ්බන්ති? වික්කායිකෙ පත්තවිවරාදිකප්පියගණ්ඨෙ ආහරෙ
 “අම්භාකං ඉමිනා අත්ථො, ඉමස්ස එවරූපං මූලම්පි අත්ථී, කප්පියකාරකො එව
 නත්ථී”ති වත්වා තෙන “අහං කප්පියකාරකො, මය්හං දස්සෙමා”ති වුත්තෙ සචෙ
 රුච්චති, ද්වාරං විවරිත්වා “ඉදං ගණ්හා”ති අවත්වා “එත්ථ යපිතං”න්ති දස්සෙත්වා
 තස්මිං තස්ස අග්ගප්පමාණං ගහෙත්වා දෙන්තෙ අධිවාසෙතබ්බං. අතිරෙකං
 ගණ්හන්තෙ “මයං තුම්භාකං හණ්ඨං න ගණ්හාම, ගච්ඡමා”ති නිහරිත්වා අග්ගලං
 දත්වා කප්පියකාරකෙ ලද්ධෙ “අම්භාකං එවරූපෙන අත්ථො, ඉදං නාම මූලං
 අත්ථී”ති වත්වා තෙන කිණිත්වා දින්නෙ අධිවාසෙතබ්බන්ති අට්ඨකථායං
 වුත්තනයෙන පටිපජ්ජිතබ්බං.

710. යපෙත්වා රූපියග්ගාහන්ති අනන්තරසික්ඛාපදෙ වක්ඛමානසරූපං
 සුවණ්ණාදිරූපියං පටිග්ගහෙත්වා නිස්සජ්ජිත්වා දෙසිතාපත්තිකං පුග්ගලං යපෙත්වා.
 නිස්සට්ඨපරිවත්තිතන්ති එත්ථ නිස්සජ්ජිත්වා ආපත්තියා දෙසිතාය “සචෙ තත්ථ
 ආගච්ඡති ආරාමිකො වා උපාසකො වා”තිආදිනා (පාරා. 584) පදභාජනෙ
 වුත්තනයෙන තත්ථාගතං කප්පියකාරකං “ආවුසො ඉමං ජානා”ති වත්වා “ඉමිනා
 කිං ආහරියාතු”ති තෙන වුත්තෙ “ඉමං වා ඉමං වා ආහරා”ති අවත්වා “කප්පියං
 ආචික්ඛිතබ්බං සප්පි වා තෙලං වා මධු වා ඵාණිතං වා”ති (පාරා. 584) වුත්තත්තා

හික්බුනං කප්පියවත්ථුමත්තෙ ආචික්ඛිතෙ තෙන නිස්සට්ඨවත්ථුං පරිවත්තෙන්වා
ආහං කප්පියහණ්ඩන්ති අත්ථො.

711. අත්තනො පත්තභාගම්පීති තථා ආහං කප්පියහණ්ඩෙ සඬ්ඝස්ස
භාජියමානෙ අත්තනො වස්සග්ගෙන අත්තනො පත්තකොට්ඨාසම්පි.
පටිග්ගාහකභික්ඛුනොති රුපියං පටිග්ගහෙන්වා ආපජ්ජිත්වා නිස්සජ්ජිත්වා
දෙසිතාපත්තිකස්ස හික්බුනො න වට්ටතීති සම්බන්ධො. අඤ්ඤානොති අත්තනො
අඤ්ඤස්මා පබ්බජිතමනුස්සාමනුස්සතිරච්ඡානගතිත්ථිපුරිසානං අඤ්ඤතරතො.
ලද්ධන්ති තෙහි අත්තනා ලද්ධකොට්ඨාසතො දින්නවසෙනපි ලද්ධං තං වත්ථුං.

712. යං කිඤ්චි පච්චයන්ති තං වත්ථුං පරිවත්තෙන්වා ගහිතෙසු චතුසු පච්චයෙසු
අඤ්ඤතරම්පි පච්චයං. අත්තමසො පථවිං ඛණිත්වා උප්පාදිතොදකම්පි දාරුහි
ආදිත්තඅග්ගිම්පි තෙලෙන ජලිතපදීපම්පි රුක්ඛෙ වා ගෙහෙ වා පකතිජායම්පි
තාලපණ්ණම්පි උපභොගපරිභොගාරහං අඤ්ඤම්පි යං කිඤ්චිති අට්ඨකථාය
වුත්තනයං ඉමිනාව සඬ්ගහිතන්ති ගහෙනබ්බං. යථාහ අට්ඨකථායං “අත්තමසො
මක්කට්ඨිති තතො හරිත්වා අරඤ්ඤෙ යපිතං වා තෙසං හත්ථතො ගලිත්වා
තිරච්ඡානපරිග්ගහිතම්පි පංසුකුලම්පි න වට්ටතියෙවා” තිආදි (පාරා. අට්ඨ. 2.583-
584), “රුපියපටිග්ගාහකස්ස පන කෙනවි පරියායෙන තතො
උප්පන්නපච්චයපරිභොගො න වට්ටතී” ති (පාරා. අට්ඨ. 2.585) වාති. හික්බුනොති
රුපියපටිග්ගාහකස්ස හික්බුස්ස.

713. අජ්ඣාරාමෙ වාති උපරි වක්ඛමානලක්ඛණෙන පරිච්ඡින්නෙ අජ්ඣාරාමෙ
වා. තං රුපියං, “පතිතං දිස්වා” ති සෙසො. අජ්ඣාවසංචි වාති
වක්ඛමානලක්ඛණ අන්තොආවාසෙ ව. නික්ඛිපන්නස්සාති “යස්ස හවිස්සති, සො
හරිස්සති” ති වුත්තෙ යානෙ තස්මිං වත්ථුස්මිං ගණනඤ්ච උපලක්ඛණඤ්ච
සල්ලක්ඛෙන්වා යපෙන්තස්ස.

714. තිකපාවිත්තියං වුත්තන්ති “රුපියෙ රුපියසඤ්ඤී, වෙමතිකො,
අරුපියසඤ්ඤී රුපියං පටිග්ගණ්හාති, නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං” න්ති (පාරා. 586)
හගවතා පාවිත්තියං වුත්තං. දුක්කටන්ති එත්ථ “ද්විකදුක්කට” න්ති සාමත්ථියා
ලබ්හති.

715. ක්‍රියාක්‍රියන්ති ගහණෙන ආපජ්ජනතො කිරියං. පටික්ඛෙපස්ස අකරණතො
අකිරියන්ති.

රුපියපටිග්ගහණකථාවණ්ණනා.

716-7. නිස්සග්ගියස්සාපි වත්ථුන්ති “නිස්සග්ගියපාවිත්තියස්ස වත්ථු” ති
පයමසික්ඛාපදෙ නිද්දිට්ඨෙසු රජනාදිසු චතුසු අඤ්ඤතරං වත්ථුං. දුක්කටස්ස ව
වත්ථුං වාති පයමං දස්සිතමුත්තාදිදුක්කටවත්ථුසු අඤ්ඤතරං වා, ඉභොහයත්ථ
හෙතුඵලසම්බන්ධෙ සාම්චවනං. කප්පියස්ස ව වත්ථුං වාති යථාදස්සිතෙසු ඵව

මුග්ගමාසාදිකප්පියවත්ථුසු අඤ්ඤතරං වා, ඉහ අවයවාචයවිසම්බන්ධෙ සාම්චවනං. අවයවාචයවීනං අහෙදෙපි හෙදුපචාරවසෙන යථා “සිලාපුත්තකස්ස සරීර”න්ති කප්පියවත්ථුන්ති වුත්තං හොති “කප්පියෙන වත්ථුනා”ති වක්ඛමානත්තා. ඉදානෙන්ථ දුක්ඛට්ඨත්ථුනො, කප්පියවත්ථුනො ච නිස්සග්ගියවත්ථුනා පරිවත්තිත්තත්තා ආපත්ති හොතීති ගහෙතඛිං. නිස්සග්ගියවත්ථුනා යො පරිවත්තෙති, තස්ස ආපත්තීති යොජනා.

දුක්ඛට්ඨස්ස වත්ථුනා, කප්පියෙන ච වත්ථුනා වත්ථුං නිස්සග්ගියස්ස පරිවත්තෙති, ආපත්තීති යොජනා. ඉධ උභයත්ථාපි පරිවත්තිත්තස්ස නිස්සග්ගියවත්ථුන්තා ආපත්ති හොති. එවං තිසුපි යානෙසු “ආපත්ති”ති සාමඤ්ඤවචනෙන නිස්සග්ගියපාවිත්තියමෙව වුත්තන්ති පකරණතො ලඛ්භති.

718. දුක්ඛට්ඨසෙව වත්ථුනා දුක්ඛට්ඨස්ස ච වත්ථුං වා පරිවත්තෙති, දුක්ඛට්ඨති යොජනා. “වත්ථුං වා කප්පියස්සා”ති ඉදං වුත්තනයමෙව, කප්පියවත්ථුන්ති වුත්තං හොති. ඉමස්ස කප්පියවත්ථුනොපි දුක්ඛට්ඨත්ථුනා පරිවත්තිත්තත්තා දුක්ඛට්ඨං හොතීති ගහෙතඛිං.

719. “වත්ථුනා කප්පියස්සා”ති ඉදම්පි වුත්තනයමෙව. කප්පියවත්ථුනාපි පරිවත්තිතෙ දුක්ඛට්ඨත්ථුවසෙන දුක්ඛට්ඨං හොතීති ආහ “තථා”ති.

720. “තථා”ති ඉමිනා “වත්ථුනො”ති ඉදං ආකඬ්ඨති. “නිස්සග්ගියස්සා”ති ඉමිනා පාවිත්තියමාහ. පුඛ්ඛන්ති පඨමං, පුඛ්ඛෙ වුත්තරුපියපටිග්ගහණසික්ඛාපදෙති වුත්තං හොති. ඉමිනාති රුපියසංවොහාරසික්ඛාපදෙන. පරිවත්තනං වාරිතන්ති සම්බන්ධො.

721. රුපියන්ති ච සඤ්ඤිස්සාති “රුපියං නාම සත්ථුවණ්ණො කභාපණො ලොහමාසකො දාරුමාසකො ජතුමාසකො, යෙ වොහාරං ගච්ඡන්ති”ති (පාරා. 589) පදභාජනෙ වුත්තෙසු රුපියසඤ්ඤිතෙසු වත්ථුසු “අඤ්ඤතර”න්ති සඤ්ඤිස්ස. අරුපියෙති ඛරපත්තාදිමිති. තෙන අරුපියෙන. “වෙනාපෙන්නස්ස අරුපිය”න්ති පදවිජේදො. “අරුපියෙ රුපියසඤ්ඤි රුපියං වෙනාපෙති, නිස්සග්ගියං පාවිත්තිය”න්ති (පාරා. 591) වුත්තත්තා රුපියපරිවත්තනෙ දුක්ඛට්ඨස්ස අභාවතො, පාවිත්තියස්ස ච සම්භවතො රුපියං න ගහෙතඛිං. අරුපියෙ රුපියං ඉති සඤ්ඤිස්ස ච විමතිස්ස ච අරුපියං වෙනාපෙන්නස්ස තෙන ද්වෙ දුක්ඛට්ඨාති හොන්තිති යොජනා.

722. අරුපියෙ අරුපියන්ති සඤ්ඤිස්සාති එත්ථ “අරුපියං පරිවත්තෙන්තස්සා”ති සෙසො. පඤ්චභීති සහත්ථෙ කරණවචනං, “සහධම්මිකෙහි”ති සෙසො, පඤ්චභි සහධම්මිකෙහි සද්ධිත්ති අත්ථො. වදනොති වොහරතො, කයවික්කයං කරොන්නස්සාති අත්ථො. භික්ඛුභික්ඛුනිසාමණෙරසාමණෙරිසික්ඛමානාසඬ්ඛාතෙහි පඤ්චභි සහධම්මිකෙහි අරුපියං පරිවත්තෙන්තස්ස අනාපත්තීති අත්ථො.

723. සංවොහාරෙත සමුට්ඨානතො ක්‍රියසමුට්ඨානං.

රුපියසංවොහාරකථාවණ්ණනා.

724. කප්පියං නාම

“විවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරා, අන්තමසො
චුණ්ණපිණ්ඩොපි දන්තකට්ඨමපි දසිකසුත්තමපි” ති පදභාජනෙ චුත්තානි
කප්පියවත්ථුනි. යථාහ අට්ඨකථායං “විවරාදීනං කප්පියභණ්ඩානං වසෙන
අනෙකවිධ” න්ති. කප්පියෙනෙවානි තෙනෙව කප්පියෙන වත්ථුනා. “කයවික්කයං
සමාපජ්ජෙය්‍යානි ‘ඉමිනා ඉමං දෙහි, ඉමිනා ඉමං ආහර, ඉමිනා ඉමං පරිවත්තෙහි,
ඉමිනා ඉමං චෙතාපෙහි’ ති අජ්ඣාචරති” ති (පාරා. 595) වචනතො
“පරිවත්තයතො” ති ඉමස්ස “කයවික්කයං සමාපජ්ජතො” ති පරියායො.

තත්ථ අඤ්ඤස්ස හත්ථතො කප්පියවත්ථුනා පරිවත්තෙත්වා ගහණං කයො
නාම. අන්තතො හත්ථතො කප්පියවත්ථුං පරිවත්තෙත්වා දානං වික්කයො. යථාහ
අට්ඨකථායං “ඉමිනා ඉමං දෙහි” ති ආදිනා හි නයෙන පරස්ස කප්පියභණ්ඩං
ගණ්හන්තො කයං සමාපජ්ජති, අන්තතො කප්පියං දෙන්තො වික්කය” න්ති.
“යපෙත්වා සහධම්මිකෙ” ති චුත්තත්තා පරිවත්තයතොනි එත්ථ අඤ්ඤෙහි
සද්ධිත්ති ලබ්භති. එත්ථ අඤ්ඤෙ නාම ගිහිනො ඉත්ථිපුරිසා, සාසනතො බාහිරා
පබ්බජිතා ව. තස්මා අයං කයවික්කයො අන්තමසො මාතාපිතුහිපි න
කාතබ්බොයෙව. යථාහ අට්ඨකථායං “අයඤ්ඤි කයවික්කයො යපෙත්වා පඤ්ච
සහධම්මිකෙ අවසෙසෙහි ගිහිපබ්බජිතෙහි අන්තමසො මාතාපිතුහිපි සද්ධිං න
වට්ඨති” ති (පාරා. අට්ඨ. 2.595).

725. අකප්පියස්ස වත්ථුස්සානි ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ

චුත්තවිවරාදිකප්පියවත්ථුතො අඤ්ඤස්ස නිස්සග්ගියදුක්කට්ඨත්ථුස්ස. තෙනෙවානි
අකප්පියවත්ථුනායෙව. “කප්පියස්ස වා” ති පාඨසෙසො, තෙනෙව අකප්පියෙන
වත්ථුනා කප්පියස්ස වත්ථුස්ස පරිවත්තනාඤ්ඤානි යොජනා. එවඤ්ඤි පාඨසෙසෙ
අකතෙ අකප්පියෙන වත්ථුනා කප්පියස්ස පරිවත්තනං කයවික්කයෙ සඬගහෙතබ්බං
සියා, තං න යුජ්ජති තස්ස රුපියසංවොහාරෙයෙව සඬගහිතත්තා, ඉධ ව
“කප්පියවත්ථුස්සෙව කප්පියවත්ථුනා පරිවත්තනං කයවික්කයො” ති නියමිතත්තා.
නිද්දිට්ඨන්ති “අකප්පියභණ්ඩපරිවත්තනාඤ්ඤි කයවික්කයසඬගහං න ගච්ඡති” ති
(පාරා. අට්ඨ. 2.594) අට්ඨකථායං නිද්දිට්ඨන්ති අත්ථො.

726. තස්මානි යස්මා අඤ්ඤත්‍ර සහධම්මිකෙහි කප්පියවත්ථුස්සාපි කයවික්කයො
න වට්ඨති, අකප්පියස්ස, කප්පියස්ස ව වත්ථුතො අකප්පියෙනෙව වත්ථුනා
පරිවත්තනාඤ්ච රුපියසංවොහාරෙ සඬගහිතත්තා කයවික්කයසඬගහං න ගච්ඡති,
තස්මා.

729. ඉදං නාමානි ඔදනාදිකප්පියවත්ථුමෙව ආහ.

730-1. “ගහෙත්වා” තිආදිගාථාය වත්ථුලක්ඛණස්ස උදාහරණං දස්සෙත්වාච ආපත්තිහෙදං දස්සෙතුමාහ “විසාසාද”න්තිආදි. ජල්ලිත්ති රුක්ඛතචං. වල්ලිත්ති ලතං. කට්ඨන්ති ඉන්ධනදාරුං. දාරුන්ති ගෙහසම්භාරාදිදාරුං. විපල්ලාසෙනාපි වත්තඛං “වල්ලිං වා පන ජල්ලිං වා, දාරුං වා කට්ඨමෙව වා” ති. වත්ථුනන්ති තථා වත්වා ආහරාපිතානං ජල්ලිආදිවත්ථුනං. කයවික්කයෙ ආපත්තියො හොන්තීති යොජනා, නිස්සග්ගියපාවිත්තියාපත්තියො හොන්තීති වුත්තං හොති.

732. “ඉති එවා” ති පදවිජෙදො, “පිවිත්වා” තිආදිනා නයෙන පුබ්බකාලෙ විහිතපච්චයන්තං අකත්වා වුත්තනායෙනෙවාති අත්ථො.

733. භූමියා ලිම්පනෙති යොජනායං පන සෙනාසනභූමියං පරිභණ්ඩකරණකාලකාදිවණ්ණකරණවසෙන ලෙපනෙ. වත්ථුධොවනෙති වීචරාදිවත්ථුනං ධොවනෙ. එත්ථාති තෙසු වුත්තප්පකාරෙසු. එතෙසං ගහණස්ස උපලක්ඛණත්තා එවරුපෙසු අඤ්ඤෙසු යානෙසු.

734. අයන්ති භූමියොධනාදිවසෙන ආපන්නා පාවිත්තියාපත්ති.

735. යපෙත්වා හණ්ඩසාමිකන්ති එත්ථ ධාතිරෙකවසෙන අඤ්ඤස්ස කප්පියකාරස්සාති ලබ්භති.

736. භාසතො අනාපත්තීති යොජනා. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙව.

කයවික්කයකථාවණ්ණනා.

කොසියවග්ගො දුතියො.

737. කප්පියා පත්තා මත්තිකායොමයා ජාතිතො දුට්ඨෙති යොජනා. වණ්ණාති පමාණාති. යථාහ අට්ඨකථායං “තයො පත්තස්ස වණ්ණාති තිණි පත්තස්ස පමාණාති” ති (පාරා. අට්ඨ. 2.602). තෙනාහ “උක්කට්ඨො මජ්ඣමොමකො” ති.

738. ද්විත්තං තණ්ඩුලනාළිනන්ති සුකොට්ඨිතානං අඛණ්ඩානං පුරාණසාලිතණ්ඩුලානං ද්වෙ නාළියො ගහෙතඛං. යථාහ අට්ඨකථායං “අනුපහතපුරාණසාලිතණ්ඩුලානං සුකොට්ඨිතපරිසුද්ධාන”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.602). හත්තන්ති අවස්සාවිතං අනුත්තණ්ඩුලං අකිලිත්තං අපිණ්ඩිතං සුවිසදං කුන්දමකුලරාසිසදිසං සුපක්කොදනමෙව ගහෙතඛං. යථාහ අට්ඨකථායං “අනුත්තණ්ඩුලං අකිලිත්තං අපිණ්ඩිතං සුවිසදං කුන්දමකුලරාසිසදිසං අවස්සාවිතොදන”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.602). මගධනාළියාති මගධරට්ඨෙ නාළියා, සා නාළි තිලානං අට්ඨපසතාති ගණ්භාති. තෙනාහු පොරාණා –

“බාරිදසද්වයං වාහො, බාරි දොණ්ට්ඨකද්වයං;
ද්විඅට්ඨනාළියො දොණො, නාලෙකා පසතට්ඨකං;

ලක්ඛං තිලානං පසතං, එතං වුත්තං පමාණතො”ති.

“මගධනාළි නාම අඬ්ඪතෙරසපලා හොති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.602)
අත්ඨකට්ඨකථායං වුත්තං. තබ්බණ්ණනාය “අඬ්ඪතෙරසපලානි මාසෙහි
ගහෙතබ්බානී”ති වුත්තං. කෙච් පනාහු –

“චතුප්පසතිකා මුට්ඨි, පලඤ්චෙනං චතුග්ගුණං;
කුඩුවප්පසතඤ්චෙව, චත්තාරි වෙව නාළි තු.

“සොයෙව පත්ථො චත්තාරො, පත්ථා අල්භකමුව්චතෙ;
අල්භකානම්පි චත්තාරි, ‘දොණො’ති පරිකිත්තිතො”ති.

ආචරියා පන “අට්ඨපසතා මාගධනාළි”ති පුබ්බපක්ඛමෙව රොචයන්ති.

බාදනඤ්ච චතුබ්භාගන්ති තස්මිං භත්තෙ චතුර්ධා විභත්තෙ එකභාගමත්තං
භත්ථභාරියසනමුග්ගසුපන්ති අත්ථො. යථාහ අට්ඨකථායං “තස්ස ඔදනස්ස
චතුත්ථභාගප්පමාණො නාතිසනො නාතිතනුකො භත්ථභාරියො
සබ්බසම්භාරසඬ්ඛතො මුග්ගසුපො පක්ඛිපිතබ්බො”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.602).

බ්‍යඤ්ජනඤ්ච තදුපියන්ති යාව චරිමාලොපං, තාව සබ්බාලොපානුරූපං
මච්ඡමංසාදිබ්‍යඤ්ජනඤ්ච. යථාහ අට්ඨකථායං “ආලොපස්ස ආලොපස්ස අනුරූපං
යාවචරිමාලොපප්පහොනකං මච්ඡමංසාදිබ්‍යඤ්ජනං පක්ඛිපිතබ්බො”න්ති. එත්ථ ච
ආලොපස්ස ආලොපස්ස අනුරූපන්ති “බ්‍යඤ්ජනස්ස මත්තා නාම
ඔදනචතුත්ථභාගො”ති (ම. නි. අට්ඨ. 2.387) බ්‍රහ්මායුසුත්තස්ස අට්ඨකථායං
වුත්තත්තා ආලොපස්ස චතුත්ථභාගප්පමාණං බ්‍යඤ්ජනං ආලොපස්ස අනුරූපන්ති
ගහෙතබ්බං. ඉධ පන සුපස්සෙව ඔදනචතුත්ථභාගප්පමාණං දස්සෙත්වා එතස්ස
ලක්ඛණෙ දස්සිතෙ ඉතරස්සාපි දස්සිතමෙව හොතීති බ්‍යඤ්ජනස්ස තථා
විසෙසෙත්වා පමාණං න දස්සිතං. ඔදනෙ පක්ඛිපිතබ්බානි
සප්පිතෙලතක්කරසකඤ්ජිකාදීනි ගණනුපගානි න හොන්ති.

739. තං සබ්බන්ති යථාවුත්තභත්තාදිනිරවසෙසං. ගණ්හතීති චක්ඛමානෙහි තීහි
පකාරෙහි ගණ්හාති. තස්සාති උක්කට්ඨස්ස පත්තස්ස. උපඨඨොති තස්මිං පත්තෙ
ගණ්හනකදබ්බසම්භාරගාහී පත්තො තංසභවරියෙන “උපඨඨො”ති වුත්තො.
තදුපඨඨො වාති එත්ථාපි එසෙව නයො. තස්ස මජ්ඣිමස්ස පත්තස්ස උපඨඨො
තදුපඨඨොති ගහෙතබ්බං.

740. ඉමෙසු තීසු පත්තෙසු උක්කට්ඨස්ස වුත්තං ඔදනාදි සබ්බං යස්මිං පත්තෙ
පක්ඛිත්තං, තස්ස මුඛවට්ටිමත්ථකෙ පුඤ්ජියමානං භීරකං හෙට්ඨාභාගෙ පුසති, සො
උක්කට්ඨමජ්ඣිමො නාම, භීරතො අතිරෙකං තිට්ඨති, සො උක්කට්ඨොමකො
නාම, අත්තොපත්තෙ මුඛවට්ටියා හෙට්ඨිමත්තං අප්පත්වා තිට්ඨති, සො
උක්කට්ඨක්කට්ඨො නාම, එවං මජ්ඣිමො ච ඔමකො ච පච්චෙකං තිට්ඨො හොතීති

සබ්බෙ නව පත්තා භොන්තීති දස්සෙතුමාහ “උක්කට්ඨස්සා” තිආදි. තස්සෙවාති උක්කට්ඨස්සෙව. ඔමකො ව මජ්ඣිමො වාති ඔමකමජ්ඣිමො. ඉධ මජ්ඣිමො ව ඔමකො ව උක්කට්ඨස්සෙව හෙදො. එස නයො ඉතරද්වයෙපි. “එව” න්ති ඉමිනා යථා “උක්කට්ඨක්කට්ඨො උක්කට්ඨොමකො උක්කට්ඨමජ්ඣිමො” ති යොජෙනබ්බො, එවං මජ්ඣිමොමකානම්පි යථාක්කමයොජනං දස්සෙති “මජ්ඣිමො මජ්ඣිමුක්කට්ඨො මජ්ඣිමොමකො, ඔමකුක්කට්ඨො ඔමකමජ්ඣිමො ඔමකොමකො වා” ති.

741. තෙසුති නවසු පත්තෙසු. තස්මාති අපත්තභාවතො. න ගච්ඡන්තීති උක්කට්ඨක්කට්ඨස්සෙව ඔමකොමකස්සෙව ද්වෙ අපෙක්ඛිත්වා බහුවචනං කතං. එතෙ භාජනසබ්බෙපෙන පරිභුඤ්ජිතබ්බාති. යථාහ අට්ඨකථායං “තස්මා එතෙ භාජනපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතබ්බා” ති (පාරා. අට්ඨ. 2.602).

742. පත්තලක්ඛණසංයුතන්ති එත්ථ පත්තලක්ඛණං නාම යථාචුත්තපමාණයුත්තතා, “අයොපත්තො පඤ්චහි පාකෙහි පක්කො මත්තිකාපත්තො ද්විහි පාකෙහි පක්කො” ති (පාරා. අට්ඨ. 2.608) චුත්තා පාකසම්පත්ති, කිණිත්වා ගණ්භාති වෙ, තස්ස දාතබ්බමූලස්ස අසෙසෙත්වා දිත්තභාවො, ඡිද්දාභාවො, ඡින්නරාජීනං අභාවොති පඤ්චවිධං. හොති චෙත්ථ –

“පමාණයුත්තතා පාක-සම්පත්ති දිත්තමූලතා;
අවිඡ්ද්දාරාජීනා චෙති, පත්තලක්ඛණපඤ්චක” ති.

“අධිට්ඨාය වා විකප්පෙත්වා වා” ති වා-සද්දො යොජෙනබ්බො. අධිට්ඨායාති පයමං පරිභුත්තෙ පත්තෙ සති තං පච්චුද්ධරිත්වා අධිට්ඨාතබ්බපත්තො හත්ථපාසෙ වෙ හොති, වක්ඛමානනයෙන “ඉමං පත්තං අධිට්ඨාමී” ති වච්චෙදකරණවසෙන වාචාය වා වච්චෙදං අකත්වා එවමෙව වින්තෙත්වා හත්ථෙත ගහෙත්වා එත්ථාපෙත්තෙන කායෙන වා දුරෙ වෙ හත්ථපාසා හොති, යපිතට්ඨානං සල්ලක්ඛෙත්වා “එතං පත්තං අධිට්ඨාමී” ති වාචා හින්දිතබ්බාති අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 2.608 අත්ථතො සමානං) චුත්තනයෙන එකකෙන වා පච්ඡා සතිසම්මොසෙ සරාපෙත්වා කුක්කුච්චං වූපසමෙතුං සමත්ථස්ස පුග්ගලස්ස සන්නිධානෙ වා අධිට්ඨායාති චුත්තං හොති. “අඤ්ඤස්ස සන්නිකෙ අධිට්ඨානෙ අයමානිසංසො – සවස්ස ‘අධිට්ඨිතො නු බො මෙ, නො’ ති විමති උප්පජ්ජති, ඉතරො සාරෙත්වා විමති. ඡිත්ථිස්සති” ති (පාරා. අට්ඨ. 2.608) අයමත්ථො අට්ඨකථායං චුත්තො. “ද්වෙ පත්තෙ අධිට්ඨාතුං න ලහති” ති ගණ්ඨිපදෙ චුත්තං.

විකප්පෙත්වාති (පාවි. 373; පාරා. අට්ඨ. 2.608; කඬ්ඝා. අට්ඨ. විකප්පනසික්ඛාපදවණ්ණනා) ත්ථ විකප්පෙනබ්බස්ස පත්තස්ස එකත්තබ්බුත්තං, සන්නිහිතාසන්නිහිතත්තස්සෙව සල්ලක්ඛෙත්වා එකං වෙ සන්නිහිතං, “ඉමං පත්තං තුය්හං විකප්පෙමී” ති වා “ඉමං පත්තං තිස්සස්ස හික්ඛුනො විකප්පෙමී” ති වා ආදිනා නයෙන එකං විකප්පෙත්වාති චුත්තං හොති. එත්ථ “පරිභුඤ්ජෙය්‍යා” ති

වුත්තත්තා, “මය්හං සන්තකං පරිභුඤ්ජෙහි වා විස්සජ්ජෙහි වා යථාපච්චයං වා කරොහි”ති තෙන අපච්චද්ධං පරිභුඤ්ජිතුං අයුත්තත්තා “විකප්පෙත්වා”ති පච්චද්ධං විසෙසො ගහෙතබ්බො.

743. ධාරෙය්‍යාති අනධිට්ඨන්වා, අවිකප්පෙත්වා ච පරිභුඤ්ජිතබ්බො. තං කාලං පත්තං අතික්කාමයතොති යොජනා. “නිස්සග්ගිය”න්ති ඉමිනාපි “පත්ත”න්ති ඉදං යුජ්ජති. පත්ත-සද්දො මාගධිකානං ද්විලිඬගකො, තස්මා එවං වුත්තො.

744. අධිට්ඨිතවිකප්පිතෙසු අනන්තොගධත්තා අතිරෙකභාවං දස්සෙතුමාහ “යං පත්ත”න්තිආදි.

745. සම්මුඛෙති අඬ්ඬතෙය්‍යහත්ථජ්ජදෙසතො අන්තො යිතං පත්තං. දුරස්මිත්ති අඬ්ඬතෙය්‍යරතනතො පරභාගෙ “අන්තොගබ්භෙ වා උපරිපාසාදෙ වා සාමන්තවිභාරෙ වා”ති අට්ඨකථායං වුත්තජ්ජකාරෙ දුරෙපි. යත්ථ කත්ථවි විකප්පනකාලෙපි සන්තිකදුරච්චනභෙදා එවමෙව යොජෙත්වා චත්තබ්බො. “විකප්පෙතුං පන බහුනිපි ලබ්භති”ති ගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. අයං නයොති “ඉමං පත්තං පච්චද්ධරාමී”තිආදින යො.

746. වාචාකායවසෙන දුට්ඨෙ අධිට්ඨානෙ වාචාධිට්ඨානං දස්සෙත්වා කායාධිට්ඨානං දස්සෙතුමාහ “ආභොග”න්තිආදි. ආභොගන්ති “ඉමං පත්තං අධිට්ඨාමී”ති ආභොගං. “මනසා”ති ඉමිනා න චචසාති වුත්තං හොති. කායවිකාරොච කායවිකාරකං, හත්ථෙත එන්ද්‍රාපනාදිකායකිරියාති අත්ථො. එතෙනෙව කායාධිට්ඨානං හත්ථෙත අපත්තබ්බෙ දුරෙ න කාතබ්බන්ති දස්සෙති.

747-8. “ජහති අධිට්ඨාන”න්ති පදච්ඡෙදො. දානතොති අඤ්ඤස්ස දානෙන. භෙදකතොති හිජ්ජනෙන. නාසතොති පත්තසාමිකස්ස කාලකිරියාය. විබ්භමතොති සික්ඛං අපච්චක්ඛාය ගිහිභාවුපගමනෙන. උද්ධාරතොති පච්චද්ධරණෙන. පච්චක්ඛතොති සික්ඛාපච්චක්ඛානෙන. පරිචත්තනතොති ලිඬගපරිචත්තනෙන. ගාහතොති විස්සාසග්ගහණෙන, අවිජ්න්දිත්වා ගහණෙන ච.

කඬ්ඟසිත්ථජ්ජමාණෙනාති සත්තන්තං ධඤ්ඤානං බුද්දකතරස්ස කඬ්ඟනො සිත්ථජ්ජමාණෙන. බෙනාති මුඛවට්ටියා ද්විඬගලතො හෙට්ඨා ආකාසපරියායෙන ඡිද්දෙන. ආණියා වාති අයොමියාය ආණියා වා.

750-1. මණිපත්තොති මණිනා කතො. වෙඨරියුබ්භවොති මරකතමණිමයො. ඵලිකුබ්භවොති ඵලිකපාසාණෙන කතො. කාවමයොති කාවමත්තිකාමයො. කංසමයොති කංසලොභෙන කතො. තිපුමයොති කාලතිපුමයො. සීසමයොති සෙතතිපුමයො. විපල්ලාසෙන ච වදන්ති. සජ්ඣුමයොති රජතමයො.

752. සටකවාහොති සටකපාලං. සීසකවාහොති ඡවසීසකපාලං. තුම්බන්ති අලාබ්බ. අස්සාති එකාදසවිධස්ස පත්තස්ස. අනුලොමීකන්ති අකප්පියවසෙන අනුලොමං. තත්ථාති තස්මිං එකාදසවිධෙ. තම්බමයං ලොහමයං ටාලකං පන වට්ටතීති යොජනා, පත්තොයෙව න වට්ටති, තම්බලොහමයා ටාලකා පන වට්ටන්තීති අත්ථො.

753. තට්ටිකාදීනීති ආදි-සද්දෙන වට්ටකාදීනං සඬගහො. වට්ටකන්ති ව අඬඬවන්දාකාරො ලොහාදිමයො භාජනියවිසෙසො. පුග්ගලස්සාති හික්ඛුස්ස. ගිහී ව සඬසො ව ගිහීසඬසා, තෙසං සන්තකා ගිහීසඬසිකා.

754. යං කිඤ්චි පත්තන්ති සත්තසු පත්තෙසු යං කිඤ්චි පත්තං. වොදකං කත්ථාති විගතොදකං කත්ථා. පට්ඨාමෙය්‍යාති නික්ඛෙපාරහට්ඨානෙ නික්ඛිපනවසෙන, ථවිකාය පක්ඛිපිත්ථා බන්ධනවසෙන වා සඬගොපෙය්‍යා.

755. ඔතාපෙතුන්ති ආතපෙ, අග්ගිමිහි වා තාපෙනුං. උණ්හෙති තස්මිංයෙව උණ්හෙ. න නිදහෙතඛිබ්බොති න ක්‍රමාපෙතඛිබ්බො. සීසාපනයනමෙව න වට්ටතීති න නිදහෙතඛිබ්බොති අත්ථො අධිකනිවාරණෙනෙව විඤ්ඤායති.

756. මිඬ්ඬන්තෙති මිඬ්ඬියා අන්තෙ. පරිභණ්ඩන්තෙති පමුබ්බෙ මහාමිඬ්ඬියා අන්තෙ. “විත්ථිණ්ණෙති අන්තමසො ද්විපත්තමත්තොකාසවිත්ථාරො”ති කෙචි. යපෙනුං පන වට්ටතීති යොජනා, වලයාදිආධාරෙන විනාපි යපෙනුං වට්ටතීති අත්ථො. “මිඬ්ඬියා පමුබ්බෙ මිඬ්ඬියා ව බරභූමිපදෙසාදීසු ව වලයමත්ථකෙ යපෙනුං වට්ටති”ති වදන්ති.

757. දාරුආධාරකෙති උදුක්ඛලසදිසෙ දාරුමයෙ ආධාරෙ. ද්වෙ පත්තෙ යපෙනුමිපි වට්ටතීති පත්තමත්ථකෙ අපරස්සාපි පත්තස්ස යපනවසෙන ද්වෙ පත්තෙ යපෙනුමිපි වට්ටති. අපි-සද්දෙන එකස්මිං වත්තඛිබ්බමෙව නත්ථිති දස්සෙති. අයමෙව නයොති “ද්වෙපි පත්තෙ යපෙනුං වට්ටති”ති අයං නයො. දණ්ඩභූමිආධාරකෙසුති එත්ථ දණ්ඩාධාරො නාම බහුහි දණ්ඩෙහි කතො. භූමිආධාරකො නාම භූමියං කතො ආලවාලවලයාකාරො සිලිට්ඨාධාරො. “දන්තවෙත්තලතාදිමයො භූමිආධාරකො”ති කෙචි.

758-9. තට්ටිකායාති තාලපණ්ණාදීහි කතතට්ටිකාය. පොත්ථකෙති මකච්චාකමයෙ වා රුක්ඛවාකමයෙ වා අත්ථරණෙ. කටසාරකෙති තාලපණ්ණාදීහි වීතෙ අත්ථරණෙ. පරිභණ්ඩකතායාති කතගොමයපරිභණ්ඩාය. අපි-සද්දෙන සුධාකම්මං කත්ථා පාසාණෙන සංසිත්ථා මට්ඨකතාය භූමියා වත්තඛිබ්බමෙව නත්ථිති දස්සෙති. වාලුකාසු වාති ලෙඬ්ඬිපාසාණසක්ඛරකපාලාදිඅමිස්සාසු සණ්ඨසුබ්බවාලුකාසුති වුත්තං හොති. තෙනෙවාහ “තථාරූපාසු”තිආදි. රජමිහි සන්තෙපි අසන්තෙපි විසුංයෙව “බරභූමියා න යපෙනඛිබ්”න්ති වුත්තත්තා “සරජායා”ති ඉමිනා රජොකිණ්ණං සණ්ඨභූමිමාහ. බරභූමියාති ඵරුසභූමියා.

760. ලග්ගෙතුන්ති ඔලම්බෙතුං. දණ්ඩකොටියා, නාගදන්තකොටියා ව පත්තමුබ්බෙන පක්ඛිපිත්වා යපනම්පි ලග්ගනං නාම. ඡත්තඛිකමඤ්චපියෙසුති ඡත්තෙ, අඬකෙ, මඤ්චපියෙ ව.

761. අටනීසුති අඬගෙසු. බන්ධිත්වාති ටචිකාය අංසවද්ධනකාදිනා යෙන කෙනවි බන්ධිත්වා. ඔලම්බෙතුම්පිති ලග්ගෙතුම්පි. “යපෙතුං උපරි”ති පදච්ඡෙදො.

762. මඤ්චපියට්ටකෙති මඤ්චපියෙසු යපිතපත්තා යථා න පතන්ති, තථා අටනිමත්ථකෙ දාරුනා පරික්ඛෙපෙ කතෙ මඤ්චපියට්ටකා නාම හොන්ති, තාදිසෙ මඤ්චපියට්ටකෙ යපෙතුං වට්ටතිති අත්ථො. භත්තපුරොපිති භත්තස්ස පුරොපි. අපි-සද්දෙන යාගුතෙලපරිපූරිතස්සාපි සඬගහො. තුච්ඡපත්තෙ විනිච්ඡයො යථාචුත්තොයෙව. පුරණං පුරො, භත්තස්ස පුරො භත්තපුරො.

තිභාණුවාරවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

763. කවාටන්ති ද්වාරකවාටඵලකං. “සෙනාසනෙ ද්වාරකවාටවාතපානකවාටාදි”තිආදීසු ද්වාරඵලකං “කවාට”න්ති හි චුත්තං. න පණාමෙය්‍යාති න නාමෙය්‍ය න වාලෙය්‍ය, න ව පිදහෙය්‍යාති අත්ථො. පත්තං භත්ථෙ යස්ස සො පත්තභත්ථොති හින්තාධිකරණොයං බාහිරත්ථසමාසො “වජිරපාණි”තිආදීසු විය. “පණාමෙය්‍ය අස්සා”ති පදච්ඡෙදො.

764. න නීහරෙය්‍ය පත්තෙන වලකානීති රසං පිචිත්වා පාතිතමධුකඵලට්ඨිකාදි ඡඩ්ඛිතාති බහි ඡඩ්ඛෙතුං පත්තෙන න නීහරෙය්‍ය. අට්ඨිකාති වාති පනසට්ඨිකොලට්ඨිආදිඅට්ඨිකාති වා. උච්ඡිට්ඨමුදකන්ති මුඛධොවනාදිකං උච්ඡිට්ඨමුදකං. පත්තෙන නීහරන්තස්සාති යොජනා, බහි ඡඩ්ඛෙතුං තං පත්තෙ ආසිඤ්චිත්වා හරන්තස්සාති චුත්තං හොති. ඉතරථා උච්ඡිට්ඨපත්තධොවනොදකම්පි තෙනෙව පත්තෙන බහි න නීහරිතබ්බං සියා.

765. පටිග්ගහෙති මුඛධොවනොදකන්ති පටිග්ගහො, බෙළමල්ලකොව. මුඛතො නීහටන්ති මුඛෙන ඡඩ්ඛිතං මංසබණ්ඩාදි යං කිඤ්චි.

766. විනස්සතීති විබ්භමෙන වා සික්ඛාපච්චක්ඛානෙන වා කාලකිරියාය වා විනස්සති. අථ වා යොති පච්චත්තවචනං “යස්සා”ති සාමිවසෙන පරිණාමෙත්වා යස්ස හික්ඛුනො පත්තො හෙදෙන වා අච්ඡෙදෙන වා වොරිකාය හරණෙන වා නස්සති, තස්ස අනාපත්තීති යොජනා.

767. පයමස්සාති පත්තවග්ගස්ස පයමං සඬගහිතත්තා පයමස්ස. පත්තස්සාති පත්තසික්ඛාපදස්ස. පයමෙනාති විවරවග්ගස්ස පයමං සඬගහිතත්තා පයමෙන කටීනෙනාති සම්බන්ධො. මහෙසිනාති මහන්තෙ සීලක්ඛන්ධාදයො ගුණෙ එසි ගවෙසිති මහෙසි. පයමස්ස පත්තස්ස සමුට්ඨානාදයො සබ්බෙ ඉධ

අනිද්දිට්ඨවිනිවිජයා පයමෙන කටිනෙන සමා සදිසා ඉති මහෙසිනා මතා අනුමතා අනුඤ්ඤාතාති යොජනා.

පයමපත්තකථාවණ්ණනා.

768. පඤ්ච ඛන්ධනානි උභනානි යස්ස සො පඤ්චඛන්ධනඋභනො, පත්තො, තස්මිං, අඛන්ධනඤ්ච එකද්විතිවතුඛන්ධනඤ්ච “පඤ්චඛන්ධනඋභන”න්ති ගහිතං. යථාහ පාළියං “උභනපඤ්චඛන්ධනො නාම පත්තො අඛන්ධනො වා එකඛන්ධනො වා ද්විඛන්ධනො වා තිඛන්ධනො වා චතුඛන්ධනො වා”ති (පාරා. 613). ඛන්ධනෙ අකතෙපි ඛන්ධනාරහො චක්ඛමානලක්ඛණරාජියුත්තොපි “උභනපඤ්චඛන්ධනොයෙවා”ති ගහෙතබ්බො. එත්ථ අඛන්ධනො නාම යස්ස ඛන්ධනමෙව නත්ථී, සො. තෙනෙවාහ අට්ඨකථායං “යස්මා අඛන්ධනස්සපි පත්තස්ස පඤ්ච ඛන්ධනානි න පුරෙන්නි සබ්බසො නත්ථිතායා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.612-613). ද්වඬගුලප්පමාණතො උභනරාජියුත්තො අඛන්ධනොකාසොපි “අඛන්ධනොයෙවා”ති ගහෙතබ්බො. යථාහ පාළියං “අඛන්ධනොකාසො නාම පත්තො යස්ස ද්වඬගුලා රාජී න හොතී”ති (පාරා. 613).

769. උද්දිට්ඨන්ති “ඛන්ධනොකාසො නාම පත්තො යස්ස ද්වඬගුලා රාජී හොතී”ති (පාරා. 613) පදභාජනෙ වුත්තං. ද්වඬගුලාය රාජියා එකඤ්ච ඛන්ධනන්ති යොජනා. “මුඛවට්ටිතො හෙට්ඨා භට්ඨා”ති අට්ඨකථාවචනතො (පාරා. අට්ඨ. 2.612-613) “සබ්බාපි රාජියො මුඛවට්ටිතො පට්ඨාය හෙට්ඨා භට්ඨායෙව ගහෙතබ්බා”ති නිස්සන්දෙහෙ වුත්තං. මුඛවට්ටිං විනා අඤ්ඤත්ථාපි උභනපඤ්චඛන්ධනෙ වා උභනපඤ්චඛන්ධනොකාසෙ වා සති සොපි පත්තො උභනපඤ්චඛන්ධනො න හොතීති න සක්කා වත්තුං, තස්මා “මුඛවට්ටිතො පට්ඨායා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.612-613) අට්ඨකථායං නියමෙත්වා වචනං වීමංසිතබ්බං. ඉධ පන තථා නියමො න දස්සිතො, තස්මා අයමෙව විනිවිජයො සාමඤ්ඤෙන වුත්තාය පාළියා අඤ්ඤදත්ථු සංසන්දති සමෙති. ච-කාරස්ස අවුත්තසමුච්චයත්ථත්තා ද්වඬගුලද්වඬගුලාහි ද්විති ද්වෙ ඛන්ධනානි ච තිණි ඛන්ධනානි වාති ඉදම්පි වුත්තමෙව හොති. යථාහ අට්ඨකථායං “යස්ස පන ද්වෙ රාජියො, එකායෙව වා චතුරඬගුලා, තස්ස ද්වෙ ඛන්ධනානි දාතබ්බාති. යස්ස තිස්සො, එකායෙව වා ඡළඬගුලා, තස්ස තිණි ඛන්ධනානි දාතබ්බාති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.612-613).

උභනපඤ්චඛන්ධනපත්තෙසු අන්තිමපත්තස්ස විභාගං දස්සෙතුමාහ “ඛන්ධනානි වා”තිආදි. මුඛවට්ටියා අට්ඨකථායෙව පමාණානං චතුත්තං රාජීනං චත්තාරි ඛන්ධනානි වාති වුත්තං හොති. චකාරො පුබ්බෙ වුත්තස්සෙව සමුච්චයං කරොති. අට්ඨකථායෙව රාජියා තථාති මුඛවට්ටිතො පට්ඨාය අට්ඨකථායාමං භට්ඨාය රාජියා ද්වඬගුලද්වඬගුලමත්තෙ යානෙ තෙනෙව නිභාරෙන බද්ධාති චත්තාරි ඛන්ධනානි වාති අත්ථො.

770. එවං ඌනපඤ්චබන්ධනපත්තං දස්සෙත්වා ඉදානි පරිපුණ්ණපඤ්චබන්ධනපත්තං දස්සෙතුමාහ “පඤ්ච වා”තිආදි. මුඛවට්ටියා ද්වඬගුලද්වඬගුලායාමං ඔතිණ්ණා පඤ්ච රාජියො ව. වා-සද්දෙන පඤ්චබන්ධනවිකප්පා දස්සිතා. එකා වාපි දසඬගුලානි මුඛවට්ටිතො දසඬගුලායාමා එකා වා රාජි හොති. අපි-සද්දෙන තස්සා රාජියා බන්ධනො පඤ්චබන්ධනපක්ඛො දස්සිතො. අයං පත්තොති යස්ස පඤ්ච රාජියො වා තත්ථ බන්ධනානි පඤ්චබන්ධනානි වා, දසඬගුලා එකා රාජි වා තත්ථ බන්ධනානි පඤ්චබන්ධනානි වා සන්ති, අයං පත්තො පඤ්චබන්ධනො නාම.

771. එත්තාවතා මත්තිකාපත්තෙ විනිවිජයං දස්සෙත්වා ඉදානි අයොපත්තෙ දස්සෙතුමාහ “අයොපත්තො”තිආදි. ඡිද්දානි පටිච්ඡාදෙතුං බන්ධිතබ්බානි අයොපට්ටානි ලොභමණ්ඩලකානි නාම. “භණ්ඩි”තිපි තස්සෙව පරියායො. භණ්ඩිතබ්බං බන්ධිත්වා ඡිද්දෙ පටිච්ඡාදිතෙපි යත්ථ අසණ්හතාය ආමිසං තිට්ඨති, තාදිසොපි අපත්තොයෙවාති ආහ “මට්ඨො වට්ටති”ති. අයොවුණ්ණො වාණියාති එත්ථාපි “මට්ඨො වට්ටති”ති සම්බන්ධතියං.

772. තස්ස නිස්සග්ගියං සඬ්ඝස්ස නිස්සට්ඨං තං පත්තං තස්මිං අනුකම්පාය අගණ්හන්තස්සාති යොජනා, “සඬ්ඝමජ්ඣෙ නිස්සජ්ජිතබ්බො”ති (පාරා. 613) වචනතො සඬ්ඝමජ්ඣෙ නිස්සට්ඨං තස්ස තං පත්තං තස්මිං පත්තනිස්සජ්ජකෙ පුග්ගලෙ අනුකම්පාය අගණ්හන්තස්ස.

773. දියමානෙ තු පත්තස්මීන්ති ඌනපඤ්චබන්ධනෙන පත්තෙන විඤ්ඤාපිතතවපත්තෙ භික්ඛුමිහි තං පත්තං සඬ්ඝමජ්ඣෙ නිස්සජ්ජිත්වා ආපත්තිං දෙසෙත්වා නිසින්තෙ වතස්සො අගතියො අගමනං, ගහිතාගහිතජානනන්ති ඉමෙහි පඤ්චහි අඬගෙහි සමන්තාගතෙන භික්ඛුනා පට්ඨමං සඬ්ඝං යාවිත්වා ඤත්තිදුතියාය කම්මවාටාය සඬ්ඝෙන පත්තගාහකං කත්වා සම්මතෙන නිස්සට්ඨපත්තං හත්ථෙන ගහෙත්වා තස්මිං සඬ්ඝෙ සඬ්ඝත්ථෙරතො පට්ඨාය අනුක්කමෙන උපසඬ්ඝකම්ම විඤ්ඤායමානං ගුණං වත්වා පණාමිතෙ. යස්සාති තස්මිං සඬ්ඝමජ්ඣෙ නිසින්තස්ස යස්ස භික්ඛුනො, රොචනත්ථයොගෙ සම්පදානවචනං. සො දියමානො පත්තො. තං දියමානං පත්තං.

774. දීපිතොති “අපත්තකස්ස න ගාහෙතබ්බො”ති (පාරා. 615) වුත්තො. තත්ථාති තස්සං භික්ඛුපරිසායං. පත්තපරියන්තොති එත්ථ “එවං පරිවත්තෙත්වා පරියන්තෙ යීතපත්තො”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.615) අට්ඨකථායං වුත්තත්තා තෙන පත්තපරිවත්තෙන ආගතො වා සබ්බෙහි අග්ගහිතත්තා ආගතො සො එව වා පත්තො පරියන්තො නාම හොතීති අත්ථො. තස්ස භික්ඛුනොති පත්තං නිස්සජ්ජිත්වා නිසින්තස්ස තස්ස භික්ඛුනො.

775. තන්ති අත්තනො දින්තං තං පරියන්තපත්තං. අප්පදෙසෙති මඤ්චපීඨාදිඅට්ඨානෙ. යථාහ අට්ඨකථායං “මඤ්චපීඨජත්තනාගදන්තාදිකෙ

අදෙසෙ’’ති (පාරා. අට්ඨ. 2.615). විස්සජ්ජෙනිති අඤ්ඤාස්ස දෙනි. අත්තනා අදාපෙත්වා අඤ්ඤාන තං පත්තං සයමෙව අත්තනො ගහෙත්වා අඤ්ඤං අනුරූපං පත්තං දියාමානං ගණ්හිතුං වට්ටතිති අට්ඨකථායං චුත්තං. අභොගෙන පරිභුඤ්ජනීති යාගුරන්ධනාදිවසෙන පරිභුඤ්ජනි. යථාහ අට්ඨකථායං ‘‘අභොගෙනාති යාගුරන්ධනරජනපවනාදිනා’’ති (පාරා. අට්ඨ. 2.615). ‘‘අත්තරාමග්ගෙ පන ඛ්‍යාධිමිහි උප්පත්තෙ අඤ්ඤස්මිං භාජනෙ අසති මත්තිකාය ලිම්පිත්වා යාගුං වා පචිතුං උදකං වා තාපෙනුං වට්ටති’’ති (පාරා. අට්ඨ. 2.615) අට්ඨකථායං චුත්තත්තා තාදිසෙ යානෙ තථාපි පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටතිති එත්ථ විසෙසො.

776. නට්ඨෙති අත්තනො පරිභුඤ්ජියමානෙ පත්තෙ වොරග්ගහණාදිනා නට්ඨෙ. හින්තෙනති හෙදමුපගතෙ. අනාපත්තීති අඤ්ඤං පත්තං විඤ්ඤාපෙත්තස්ස අනාපත්ති. පකාසිතාති ‘‘අනාපත්ති නට්ඨපත්තස්ස හින්තපත්තස්ස ඤාතකානං පචාරිතානං අඤ්ඤාස්සත්ථාය අත්තනො ධනෙනා’’තිආදිනා (පාරා. 617) නයෙන පාළියං දෙසිතා. ඉධ ‘‘අඤ්ඤාස්සත්ථායා’’ති චුත්තත්තා අත්තනො වළඤ්ජියමානෙ පත්තෙ සතිපි අඤ්ඤාස්සත්ථාය පත්තං විඤ්ඤාපෙනුං වට්ටති. ඤාතකාදීනං ගණ්හතොති එත්ථ ‘‘සත්තක’’න්ති ලබ්හති. අත්තනො ධනෙනාති යොජනා. එත්ථ ධනං නාම සුත්තවත්ථාදි කප්පියවත්ථු.

777. එත්ථ විඤ්ඤාපනං ක්‍රියං.

දුතියපත්තකථාවණ්ණනා.

778. සප්පිආදිං හෙසජ්ජන්ති එත්ථ පාළියං ‘‘සෙය්‍යාටීදං? සප්පි නවනීතං තෙලං මධු ඵාණිත’’න්ති (පාරා. 622) උද්දිසිත්වා ‘‘සප්පි නාම ගොසප්පි වා අජිකාසප්පි වා මහිංසසප්පි වා, යෙසං මංසං කප්පති, තෙසං සප්පි’’ති (පාරා. 623) නිද්දිට්ඨං සතඤ්ච ‘‘තෙසංයෙව නවනීත’’න්ති (පාරා. 623) නිද්දිට්ඨං නවනීතඤ්ච ‘‘තිලතෙලං සාසපතෙලං මධුකතෙලං ඵරණ්ඩකතෙලං වසාතෙල’’න්ති (පාරා. 623) නිද්දිට්ඨං තෙලඤ්ච ‘‘මධු නාම මක්ඛිකාමධු’’ති (පාරා. 623) නිද්දිට්ඨං මධුඤ්ච ‘‘ඵාණිතං නාම උච්ඡුම්භා නිබ්බත්ත’’න්ති (පාරා. 623) නිද්දිට්ඨං ගුළාදිඵාණිතඤ්චාති එතස්මිං පඤ්චහෙසජ්ජරාසිමිහි යං යං හෙසජ්ජන්ති අත්ථො. පුරෙහත්තන්ති පුරෙහත්තෙ. පටිගය්හාති පටිග්ගහෙත්වා.

779. තං පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතං හෙසජ්ජං. සත්තාහන්ති එත්ථ ‘‘වට්ටනී’’ති කිරියාය අව්චන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං. ‘‘සත්තාහං අතික්කමත්තස්සා’’ති පදවිජෙදො. ‘‘සත්තාහාතික්කමෙ තස්සා’’ති වා පාඨො. සත්තාහස්ස අතික්කමො සත්තාහාතික්කමො, තස්මිං සත්තාහාතික්කමෙ. තස්සාති හෙසජ්ජපටිග්ගාහකස්ස හික්ඛුනො. ‘‘නිස්සග්ගිය’’න්ති ඉමිනා පාවිත්තියමෙව දස්සිතං. නිස්සග්ගියවත්ථු භාජනගණනාය ආපත්තිං කරොති. එකස්මිං භාජනෙපි විසුං විසුං යපිතාති නවනීතපිණ්ඩගුළපිණ්ඩසක්කරමධුපට්ඨානිපි අත්තනො ගණනාය ආපත්තිං කරොන්ති.

780. ගණිතවිද්‍යාව පිළිගන්නවා. සන්නිවේදනීය සන්නිවේදන, සන්නිවේදනවත්, තත්ත්ව කාරක කාරණය අපරාපරදිවස්තුවාය යන්න, තත්ත්ව, පවත්වාගන්න පිළිගන්න යන අපරා දිවස ගවේෂණ, තත්ත්ව නිකේතනවත් අත්පො. නිරාමිසය සායනෙහි ආමිසෙන අමිසෙත්වා භුක්තත්ත්වය.

781. උග්‍රගණිතවත් අප්‍රපිග්‍රහපෙන්වා හත්පෙන ගණිතය. සර්වභාගෙහි බහි සර්වපරිභාගෙනෙව.

782. ගණිතය පිළිගන්න. තාපෙන්වා විලියාපෙන්වා.

783. “සයං තාපෙනි...පෙ.... න භොති සො”ති ඉදං සුධොතනවනිතං සන්ධාය වුත්තං, දුද්ධොතෙන පන දධිගුලිකාදිසහිතෙන සාමංපාකො භොතෙව. නවනිතස්ස යං සයං තාපනං, සො සාමංපාකො න භොතිති යොජනා.

784. යෙන කෙනවිති උපසම්පන්නෙන, අනුපසම්පන්නෙන වා.

785. “සයං කරොති”ති ඉමිනා අනුපසම්පන්නං නිවත්තෙති. තෙන කතං පන තදහු පුරෙහත්තං සාමිසම්පි වට්ඨති. යථාහ අට්ඨකථායං “පුරෙහත්තං පිළිගනිතිවරෙන වා දධිනා වා කතසප්පි අනුපසම්පන්නෙන කතං සාමිසම්පි තදහු පුරෙහත්තං වට්ඨති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.622).

786. සවත්ථුකස්සාති එත්ථ වත්ථු නාම බිරදධි.

787. අස්සාති පිළිගනිතිබිරදධිහි කතසප්පිමාහ. “පිළිගනිත්වා තාති”ති වුත්තත්තාති ඉදං “යාති බො පන තාති ගිලානානං හික්ඛුනං පටිසායනියාති හෙසප්පාති, සෙයාපිදං? සප්පි නවනිතං තෙලං මධු ඵාණිතං, තාති පිළිගනිත්වා”ති (පාරා. 622) ඉමස්මිං මාතිකාපායෙ “යාති”ති වුත්තසප්පිආදීනමෙව “තාති පිළිගනිත්වා”ති වුත්තත්තාති වුත්තං භොති, තත්ථ බිරදධිතං අවුත්තත්තාති අධිප්පායො.

788. කප්පියසප්පිමිහිති කප්පියමංසානං සත්තානං සතෙ. අකප්පියසප්පිමිහිති අකප්පියමංසානං සත්තානං සතෙ, පිළිගනිත්වා සත්තාහෙ අතික්කන්තෙති වුත්තං භොති.

789. තෙන සප්පිනා අකප්පියෙන හවිතබ්බන්ති ඉදං දුක්ඛං කථං භොතිති ආහ “සබ්බා”තිආදි. අකප්පියං මංසං යෙසං තෙ අකප්පියමංසා, මනුස්සාදයො, සබ්බෙ ව තෙ අකප්පියමංසා වාති සබ්බාකප්පියමංසා, තෙසං.

790-1. එවං වෙ වට්ඨති, “යෙසං මංසං කප්පති, තෙසං සප්පි”ති කස්මා පාළියං වුත්තත්ති වොදනං සමුට්ඨාපෙන්වා තං පරිහරිතුමාහ “යෙස”න්තිආදි. තත්ථ “යෙසඤ්ඤි කප්පති මංසං, තෙසං සප්පි”ති ඉදං වචනං කිං පයොජනං සාධෙතිති

වුත්තං හොති. ඉදානි පරිච්ඡේදනියමනසංඛිතං තංපයොජනඤ්ච තබ්බිසයඤ්ච දස්සෙතුමාහ “පණ්ණිනිකොපනස්සා”ති ආදි. පණ්ණිනිකොපනස්ස පරිච්ඡේදනියමනන්ති යොජනා. සත්තාහකාලිකෙ පඤ්චවිධෙ හෙසජ්ජේති වුත්තං හොති, නිද්ධාරණෙ භූමිමං. නිස්සග්ගියස්ස වත්ථුනන්ති නිද්ධාරිතබ්බදස්සනං. නිස්සග්ගියස්සානි එත්ථ තංභෙතුකස්ස පාවිත්තියස්සානි අත්ථො. වත්ථුනන්ති සජ්ජිනවනීතද්වයමෙව වුත්තං. සත්තාහකාලිකෙ නිස්සග්ගියපාවිත්තියස්ස වත්ථු නාම එතෙසමෙව සජ්ජිනවනීතානි, පණ්ණිනිකොපනඤ්ච තෙසමෙව බීරදධිසජ්ජිනවනීතානීති දස්සෙතුං තථා වුත්තං, න අකජ්ජියමංසසත්තානං සජ්ජිආදිනිවාරණත්ථං වුත්තන්ති අයං පාළියං තථාගතා ධිජ්ජෙතො අත්ථොති වුත්තං හොති.

792. ගහිතුග්ගහිතාදිකෙ උග්ගහිතපටිග්ගහිතාදිකෙ නවනීතෙපි සබ්බො විනිච්ඡයො සජ්ජිමහි වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බොති යොජනා. ආදි-සද්දෙන පුරෙහත්තං, පච්ඡාහත්තං පටිග්ගහිතබීරදධිහි, උග්ගහිතබීරදධිහි ච කතං නවනීතං, තාදිසමෙව අකජ්ජියමංසනවනීතඤ්ච සංඛිතං. සබ්බො විනිච්ඡයොති ආපත්තිආදිකං සබ්බවිනිච්ඡයං සංඛිතංහාති. යථාහ අට්ඨකථායං “සබ්බො ආපත්තානාපත්තිපරිභොගාපරිභොගනායො”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.622).

793-4. භික්ඛුනං ආකිරන්තිති එත්ථ “පත්තෙ”ති සාමන්තියා ලබ්භති. ආදිච්චපක්කන්ති ආතපෙ විලීනං. සංසට්ඨං පරිස්සාවිතං.

795-6. තිලතෙලං සාසපතෙලං මධුකතෙලං ඵරණ්ඩකතෙලං. ගහිතන්ති පටිග්ගහිතං. පුරෙහත්තං සාමිසමපි නිරාමිසමපි සායිතබ්බන්ති යොජනා. තෙසං වසානි සත්තාහාතික්කන්තානං තෙසං තෙලානං වසෙන, තෙලභාජනගණනායානි වුත්තං හොති.

798. තෙසං තිණ්ණමපිති ඵරණ්ඩමධුකසාසපනිජානං තිණ්ණං.

799. නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං.

800. සාසපාදීනන්ති එත්ථ ආදි-සද්දෙන පටිලොමෙන මධුකෙරණ්ඩකානං ගහණං. ගහෙත්වානි පටිග්ගහෙත්වා. භික්ඛුනා තෙලත්ථායෙව ගහෙත්වා ධජිතානං සාසපාදීනං සත්තාහාතික්කමෙ දුක්කටං සියාති යොජනා.

801-2. නාළිකෙරඤ්ච කරඤ්ජඤ්ච නාළිකෙරකරඤ්ජානි, තෙසං, නාළිකෙරඵලානං, නත්තමාලට්ඨිතඤ්ච තෙලන්ති සම්බන්ධො. කුරුවකස්සානි අතසිඛිජස්ස. නිමබඤ්ච කොසමබකඤ්ච නිමබකොසමබකානි, තෙසං, පුච්චන්දබ්බිජස්ස ච එන්දනබ්බිජස්ස ච තෙලන්ති සම්බන්ධො. හල්ලාතකස්සානි එවංනාමකස්ස රුක්ඛබ්බිජස්ස. සමයච්චයෙති සත්තාහාතික්කමෙ.

803. යාවකාලිකභෙදඤ්චානි එත්ථ “යාවකාලික”න්ති භෙදො විසෙසනං යස්සානි විග්ගහො, “ඉදං වත්ථු”න්ති එතස්ස අජ්ඣොභරණීයවිසෙසිතබ්බස්ස

විසෙසනං. යාවජීවිකන්තිපි තස්සෙව විසෙසනං. සෙසන්ති “සාමංපාකසවත්ථුක පුරෙහත්තපච්ඡාහත්තපටිග්ගහිතඋග්ගහිතකවත්ථුච්චිධානං සබ්බං”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.622) අට්ඨකථායං දස්සිතං සෙසං විසෙසප්පකාරජාතමාහ. එත්ථාපීති ඉමස්මිං තෙලච්චිච්ඡයෙපි.

804. අච්ඡස්ස ඉසස්ස. මච්ඡස්ස ජලජස්ස. වරාහස්ස සුකරස්ස.
සුසුකාසඬ්ඛාතස්ස මකරස්ස. මච්ඡවචනෙනෙව මකරස්ස සඬ්ගහිතත්තෙපි වාළමච්ඡභාවෙන විසුං ගහණන්ති අට්ඨකථායං වුත්තං. ගඳුහස්ස බරස්ස. ඉමෙසං පඤ්චන්තං සත්තානං වසෙන පඤ්චවිධානං වසානං තෙලඤ්ච පඤ්චප්පකාරං හොතීති අත්ථො.

805. කප්පියාකප්පියස්ස වාති කප්පියාකප්පියමංසස්ස සත්තස්සාති වුත්තං
හොති, සබ්බමෙව වසාතෙලං වට්ටතීති ඉමිනා සම්බන්ධො. එත්ථ “අනුජානාමි හික්ඛෙව වසාති හෙසප්පාති අච්ඡවසං මච්ඡවසං සුසුකාවසං සුකරවසං ගඳුහවසං”න්ති (මහාව. 262) අනුඤ්ඤාතපාඨෙ අච්ඡවසාග්ගහණෙන මනුස්සෙහි අඤ්ඤෙසං සබ්බාකප්පියමංසසත්තානං වසාය අනුඤ්ඤාතත්තා තං සඬ්ගහෙනුං අකප්පියග්ගහණං කතන්ති දට්ඨබ්බං. යථාහ අට්ඨකථායං “අච්ඡවසං”න්ති වචනෙන ධ්වපත්වා මනුස්සවසං සබ්බෙසං අකප්පියමංසානං වසා අනුඤ්ඤාතා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.623). එත්ථ අකප්පියමංසසත්තානං මංසානං අකප්පියභාවො “මංසෙසු හි දස මනුස්සහත්ථිඅස්සසුනඛඅභිසිභබ්බාග්ගදීපිඅච්ඡතරච්ඡානං මංසාති අකප්පියාති. වසාසු එකා මනුස්සවසාව. බීරාදීසු අකප්පියං නාම නත්ථි”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.623) අට්ඨකථාවචනතො වෙදිතබ්බො. අකප්පියවචනෙන මනුස්සවසායපි ගය්භමානත්තා තස්මිං නීහරිතුමාහ “ධ්වපත්වා”ති.

806. පුරෙහත්තන්ති පුරෙහත්තෙ. සංසට්ඨං පරිස්සාවිතං. “පුරෙහත්ත”න්ති
ඉදං “පටිග්ගහෙත්වාන, පක්කං, සංසට්ඨං”න්ති ඉමෙහි පදෙහි පච්චෙකං යොජෙතබ්බං. යථාහ පාළියං “කාලෙ පටිග්ගහිතං කාලෙ නිප්පක්කං කාලෙ සංසට්ඨං තෙලපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතු”න්ති (මහාව. 262).

807. තං කත්වා දෙතීති අපටිග්ගහිතවසං ගහෙත්වා පචිත්වා තෙලං දෙතීති
අත්ථො. තෙනාහ අට්ඨකථායං “අනුපසම්පන්නෙහි කතං නිබ්බට්ඨිතවසාතෙලං පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතං පුරෙහත්තං සාමිසමිපි වට්ටතී”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.623). තතො උද්ධං සත්තාහමනතික්කම්මාති ගහෙතබ්බං. යථාහ අට්ඨකථායං “පච්ඡාහත්තතො පට්ඨාය සත්තාහං නිරාමිසමෙව වට්ටතී”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.623). ඉධ උභයත්ථාපි කාලෙ, විකාලෙ ච කප්පියාකප්පියමංසවසානං තෙලං දියාමානං සුමුමමංසවුණ්ණාදිකං අබ්බොහාරිකං. යථාහ අට්ඨකථායං “යං පන තත්ථ සුමුමරජසදිසං මංසං වා න්භාරු වා අට්ඨි වා ලොහිතං වා හොති, තං අබ්බොහාරිකං”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.623).

808. පටිග්ගහෙතුන්ති එත්ථ ‘‘වස’’න්ති ච කාතුන්ති එත්ථ ‘‘තෙල’’න්ති ච පකරණතො ලබ්භති. කාතුන්ති එත්ථ පචිතුං පරිස්සාවිතුන්ති උභයමෙවාති අත්ථො. ‘‘න වට්ඨති’’ති ඉදං පටිග්ගහණාදිපයොගත්තයෙ විසුං විසුං දුක්ඛටත්තා වුත්තං. යථාහ පාළියං ‘‘විකාලෙ වෙ භික්ඛවෙ පටිග්ගහිතං විකාලෙ නිජ්ජක්ඛං විකාලෙ සංසට්ඨං, තං වෙ පරිභුඤ්ජෙය්‍යා, ආපත්ති තිණ්ණං දුක්ඛටාන’’න්ති (මහාව. 262). ඉමානි හි තීහි පයොගෙහි තීණි දුක්ඛටානි හොන්ති. සෙසොති උග්ගහිතකපටිග්ගහිතකසවත්ථුකවිසයො විනිවිජයො ච භාජනගණනාය ආපත්තිහෙදො වාති එවංපකාරො වත්තබ්බවිසෙසො.

809. ගහිතන්ති පටිග්ගහිතං. මධුකරිකතන්ති මධුමක්ඛිකාබුද්දකමක්ඛිකාහමරමක්ඛිකාසඬ්ඛානාහි තීහි මධුකරිහි කතං.

810. වත්ථුනං ගණනාති මධුපටලෙන යීතං වෙ, පටලගණනාය, පිළෙත්වා භාජනෙ පක්ඛිපිත්වා යපිතං වෙ, භාජනගණනාය, සිලෙසම්ච පත්ථිත්තං වෙ, මහාහමරමධුබණ්ඩපිණ්ඩවසෙන, විසුං විසුං කතෙ තෙසං ගණනායාති අත්ථො.

811. සනාසනන්ති එත්ථ ගුලඤ්ච නානජ්ජකාරා සක්කරා ච සනපක්ඛං නාම. පක්කතනුකං ථාණිතං අසනපක්ඛං නාම. උච්ඡුසිලෙසො අපක්කසනං නාම. උච්ඡුදණ්ඩතො පිළිතරසො අපක්කාසනං නාම. ‘‘ථාණිතං නාම උච්ඡුමිහා නිබ්බත්ත’’න්ති (පාරා. 623) සාධාරණපාළිවචනතො, ‘‘ථාණිතං නාම උච්ඡුරසං උපාදායා’’ති (කඬ්ඛා. අට්ඨ. හෙසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා; වි. සඬ්ඛ අට්ඨ. 98) අට්ඨකථාවචනතො ච ඉහ රසාදීහි උච්ඡුපානම්පි සඬ්ඛහිතං. කෙචි උච්ඡුතො චතුකාලිකත්තං වණ්ණයන්ති, තං න සාරතො පච්චෙතබ්බං.

812. ථාණිතන්ති වුත්තජ්ජකාරෙ තස්මිං ථාණිතෙ අඤ්ඤතරං. ගහිතං පටිග්ගහිතං.

813. අසංසට්ඨෙතාති අපරිස්සාවිතෙන. කතථාණිතන්ති පරිස්සාවෙත්වා අත්තනා කතථාණිතං. පුරෙහත්තං ගහිතෙනාති පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතෙන. ‘‘සයං කත’’න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.623) වුත්තත්තා කතන්ති උච්ඡුරසො ගහෙතබ්බො.

816. කත්වාති පචිත්වා ථාණිතං කත්වා.

817. පච්ඡාහත්තං කතඤ්චාපිති පච්ඡාහත්තං අත්තනා ච කතං අනුපසම්පන්නෙන ච කතං ථාණිතම්පි.

818. කතං ...පෙ.... සිතවාරිනාති සීතුදකෙ මධුකපුජ්ඣානි පක්ඛිපිත්වා යපෙත්වා මද්දිත්වා පරිස්සාවිතරසෙන කතං මධුකථාණිතං.

819. අස්සාති මධුකථාණිතස්ස. දුක්ඛටන්ති තදාධාරභාජනගණනාය දුක්ඛටං. බීරං පක්ඛිපිත්වා කතං මධුකථාණිතං යාවකාලිකං වෙ හොති, කථං.

බණ්ඩසක්කරාකතං සත්තාහකාලිකං හොතීති විචාරණායං බීරජල්ලිකං ධොවිත්වා ධොවිත්වා ගය්හමානත්තා වට්ටතීති පරිහරන්ති. යථාහ අට්ඨකථායං “බණ්ඩසක්කරං පන බීරජල්ලිකං අපනෙත්වා අපනෙත්වා සොධෙත්ති, තස්මා වට්ටතී”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.623). “බීජතො පට්ඨාය න වට්ටතී”ති පටික්ඛිත්තමධුකපුප්ඵමෙරයං විනා ආමකඤ්ච පක්කඤ්ච මධුකපුප්ඵං පුරෙහත්තං වට්ටතීති අට්ඨකථායං වුත්තං.

820. සබ්බෙසං පන ඵලානන්ති කදලිබ්ඡජුර්ආදිඵලානං.

821. සාමඤ්ඤජොතනාය විසෙසෙපි අවට්ඨානතො “කාලිකා”ති ඉමිනා “පච්ඡාහත්තං සති පච්චයෙ”ති වචනසාමත්ථියා යාවකාලිකවජ්ජා තයො කාලිකා ගහෙතබ්බා, “පුරෙහත්තං යථාසුඛ”න්ති වචනසාමත්ථියා චත්තාරොපි ගහෙතබ්බා. යාවකාලිකවජ්ජා තයො කාලිකා පච්ඡාහත්තං විකාලෙ පච්චයෙ පිපාසාදිකාරණෙ සති කෙවලමිපි පච්චෙකමිපි මිස්සෙත්වාපි පරිභුඤ්ජිතුං භික්ඛුස්ස වට්ටන්ති. කාලිකා චත්තාරොපි පුරෙහත්තං කාලෙ යාවමජ්ඣන්හා කෙවලමිපි මිස්සෙත්වාපි යථාසුඛං අසතිපි පච්චයෙ පරිභුඤ්ජිතුං භික්ඛුස්ස වට්ටන්තීති යොජනා.

822. අරුආදීනීති වණාදීනී. “මක්ඛෙතුං න වට්ටතී”ති ඉමිනා බාහිරපරිභොගොපි නිවාරිතො.

823. අනාපත්තිවාරො “අන්තොසත්තාහ”න්ති අධිකාරො “අනුපසම්පන්නස්ස චත්තෙන චත්තෙන මුත්තෙන අනපෙක්ඛො දත්වා පටිලභිත්වා පරිභුඤ්ජති”ති (පාරා. 625) වුත්තත්තා චජිත්වාති එත්ථ “අන්තොසත්තාහං අනුපසම්පන්නස්සා”ති චත්තබ්බං. ලභිත්වාති එත්ථ “සත්තාහාතික්කමෙපි”ති සාමත්ථියා ලබ්භති. තෙනාහ මහාපදුමත්ථෙරො “අන්තොසත්තාහෙ දින්නස්ස හි පුන පරිභොගෙ ආපත්තියෙව නත්ථි, සත්තාහාතික්කන්තස්ස පන පරිභොගෙ අනාපත්තීති දස්සන්තථමිදං වුත්ත”න්ති. ලභිත්වාති ගහිතතෙලෙන අනුපසම්පන්නෙන සක්කච්චං, අසක්කච්චං වා දින්නං ලභිත්වා. සාධිතුන්ති එත්ථ “ලභතී”ති සෙසො.

824. “අනාපත්ති අධිට්ඨෙතී”ති ද්වින්නං පදානං අන්තරො “අන්තොසත්තාහ”න්ති සෙසො, සබ්බපදෙහිපි යුජ්ජති. අධිට්ඨෙතීති සත්තාහබ්භන්තරො සජ්ජිඤ්ච තෙලඤ්ච වසඤ්ච මුද්ධනි තෙලං වා අබ්භඤ්ජනං වා, මධුං අරුමක්ඛනං, ඵාණිතං සරධුපනං හවිස්සතීති අධිට්ඨෙතී. අධිට්ඨිතෙන අනධිට්ඨිතං වෙ මිස්සං හොති, පුනපි අධිට්ඨාතබ්බං. විස්සජ්ජෙතීති අන්තොසත්තාහෙ අඤ්ඤස්ස උපසම්පන්නස්ස දෙති. සවෙ තථා දින්නං අඤ්ඤෙන අජ්ජට්ඨගහිතත්තා, තෙන පට්ඨගහිතමිපි ඉතරස්ස දින්නත්තා තෙසං අනාපත්තීති අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 2.625 අත්ථතො සමානං) වුත්තං.

විනස්සතීති සත්තාහබ්භන්තරො යෙන කෙනාපි ආකාරෙන යථා අපරිභොගං හොති, තථා වොරිකාය හරණාදිවසෙන නස්සති. යථාහ අට්ඨකථායං “විනස්සතීති

අපරිභෝගං හොති’’ති (පාරා. අට්ඨ. 2.625). අවිජ්ජිත්ථා ගණ්හතීති අඤ්ඤා තස්මිං සත්තාහබ්භන්තරෙ විලුම්භිත්ථා ගණ්හාති. විස්සාසං ගණ්හතීති තස්මිංයෙව සත්තාහබ්භන්තරෙ අඤ්ඤා විස්සාසං ගණ්හාති.

825. අකථිතචිත්තෙන සත්ථුතා සමුට්ඨානාදයො සබ්බෙව පට්ඨමෙන කථිතෙන සමා පකාසිතාති යොජනා. අකථිතචිත්තෙනාති මහාකරුණාරසෙන තිත්තතාය අකක්කසචිත්තෙන, අවිහිංසාහිරතචිත්තෙනාති චුත්තං හොති. සත්ථුතාති දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකාදීහි අත්ථෙහි සදෙවකං ලොකං අනුසාසතීති සත්ථා, තෙන සබ්බඤ්ඤානා දසබලෙන සම්මාසම්බුද්ධෙන.

හෙසජ්ජසික්ඛාපදකථාවණ්ණනා.

826. ගිම්හානන්ති එත්ථ ‘‘මාසාන’’න්ති සාමත්ථියා ලබ්භති, නිද්ධාරණෙ සාම්චවනං, ගිම්හෙසු චතුසු මාසෙසුති අත්ථො. නිද්ධාරිතබ්බං දස්සෙති ‘‘මාසො සෙසො’’ති, එත්ථ ‘‘චත්තබ්බෙ කාලෙ’’ති සෙසො. එග්ගුනමාසකණ්භපක්ඛපාටිපදතො පට්ඨාය ජෙට්ඨමාසපුණ්ණම්පරියොසානෙසු තීසු මාසෙසු අතික්කන්තෙසුති අත්ථො. සෙසමාසො නාම ජෙට්ඨමාසස්ස කණ්භපක්ඛපාටිපදතො පට්ඨාය ආසාළ්හිමාසපුණ්ණම්පරියොසානො. ගිම්හානං මාසො සෙසොති චත්තබ්බෙ කාලෙති අත්ථො.

ඉමස්මිං පච්ඡිමෙ ගිම්හමාසෙ ජෙට්ඨමාසස්ස කණ්භපක්ඛො වස්සිකසාටිකා වෙ න ලද්ධා, පරියෙසිතුං ලද්ධං කාතුං බෙත්තං, අධිට්ඨානනිවාසනානං අබෙත්තං. ආසාළ්හිපුරිමපක්ඛො පරියෙසනකරණනිවාසනානං බෙත්තං, අධිට්ඨාතුං අබෙත්තං. ආසාළ්හිකණ්භපක්ඛපාටිපදතො යාව පච්ඡිමකත්තිකපුණ්ණම්, ඉදං චතුත්තම්භි බෙත්තන්ති අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපො.

පරියෙසෙය්‍යාති ‘‘යෙ මනුස්සා පුබ්බෙ වස්සිකසාටිකං දෙන්ති’’තිආදිනා (පාරා. 628) පදභාජනෙ චුත්තනයෙන පුබ්බෙ වස්සිකසාටිකදායකං උපසඬ්ඛිතම්ම ‘‘දෙථ මෙ වස්සිකසාටිකච්චර’’න්තිආදිනා වචනෙන අවිඤ්ඤාපෙත්ථා ‘‘කාලො වස්සිකසාටිකාය සමයො වස්සිකසාටිකාය, අඤ්ඤෙපි මනුස්සා වස්සිකසාටිකං දෙන්ති’’ති එවං සතුප්පාදමත්තකරණෙන පරියෙසෙය්‍ය.

සාටිකන්ති වස්සිකසාටිකං. ‘‘අද්ධමාසො සෙසො’’ති ඉදං ‘‘ගිම්හාන’’න්ති ඉම්නාව යුජ්ජති. තත්ථ ‘‘චත්තබ්බෙ කාලෙ’’ති අජ්ඣාහරිතබ්බං, ආසාළ්හිමාසස්ස පුරිමපක්ඛෙති අත්ථො. කත්ථාති එත්ථ ‘‘ලද්ධ’’න්ති සාමත්ථියා ලබ්භති. යථාචුත්තනයෙන සතුප්පාදෙන වා අවසෙසානං සද්ධාසම්පන්නකුලානං වා සන්තිකා ලද්ධං සිබ්බනරජනකප්පබ්බන්දදානවසෙන නිට්ඨාපෙත්ථාති චුත්තං හොති. පරිදහෙති නිවාසෙය්‍ය.

827-8. පිට්ඨිසම්මතෙ සමයෙති ‘‘කත්තිකපුණ්ණමාසියා පන පච්ඡිමපාටිපදදිවසතො පට්ඨාය යාව ජෙට්ඨමූලපුණ්ණමා ඉමෙ සත්ත මාසා

පිටිසමයො නාමා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.628) එවං දස්සිතෙසු සත්තසු මාසෙසු.
 ඥාතකාඤ්ඤාතකාදිනො සතුප්පාදං කත්වාති යොජනා. ආදි-සද්දෙන
 පවාරිතාපවාරිතානං සඨගහො. යථාහ අට්ඨකථායං
 “අඤ්ඤාතකඅප්පවාරිතට්ඨානතො”ති.

තෙසුයෙවාති ඥාතකඅඤ්ඤාතකපවාරිතඅප්පවාරිතෙසු. “තථා”ති ඉමිනා
 “හොති නිස්සග්ගියාපත්ති”ති ඉදං දස්සිතං. සා ආපත්ති අඤ්ඤාතකඅප්පවාරිතෙසු
 අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදෙන හොති. යථාහ අට්ඨකථායං “දෙථ මෙ
 වස්සිකසාට්ඨිකච්චර’න්තිආදිනා නයෙන විඤ්ඤත්තිං කත්වා නිප්පාදෙන්තස්ස
 අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදෙන නිස්සග්ගියං පාවිත්තිය”න්ති (පාරා. අට්ඨ.
 2.628). ඥාතකපවාරිතෙසු තෙන සික්ඛාපදෙන අනාපත්ති, පිටිසමයත්තා ඉමිනා
 ආපත්ති හොති. අඤ්ඤාතකඅප්පවාරිතෙසු ව වක්ඛමානනායෙන
 වත්තහෙදුක්කටෙන සද්ධිං හොතිති දට්ඨබ්බං.

829-30. අඤ්ඤාතකාදිනො කත්වා පන සතුප්පාදන්ති යොජනා. ආදි-සද්දෙන
 අප්පවාරිතානං සඨගහො. කුච්ඡිසඤ්ඤිතෙ සමයෙති යථාචුත්තපිටිසමයෙ
 සත්තමාසෙ විනා ඉතරෙ පඤ්ච මාසා චුත්තා. යථාහ අට්ඨකථායං
 “පෙට්ඨමුලපුණ්ණමාසියා පන පච්ඡිමපාට්පදදිවසතො පට්ඨාය යාව
 කත්තිකපුණ්ණමා ඉමෙ පඤ්ච මාසා කුච්ඡිසමයො නාමා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.628).
 වත්ථන්ති වස්සිකසාට්ඨිකං. අදින්නපුබ්බෙසුති යෙහි වස්සිකසාට්ඨිකා න දින්නපුබ්බා,
 තෙසු, ඉමිනා වත්තහෙදස්ස කාරණමාහ. ඉහ වත්තහෙදො නාම “යෙ මනුස්සා
 පුබ්බෙ වස්සිකසාට්ඨිකච්චරං දෙන්ති”තිආදිවචනතො (පාරා. 628) දින්නපුබ්බෙසු
 කාතබ්බස්ස සතුප්පාදස්ස අදින්නපුබ්බෙසු කරණං. බ්‍යතිරෙකතො දින්නපුබ්බෙසු
 නත්ථිති දීපිතං හොති.

තත්‍රාති අඤ්ඤාතකාදිමිහි. “නිස්සග්ගිය”න්ති ඉමිනා
 අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදෙන ආපත්තිං ආහ. යථාහ කුච්ඡිසමයවතුක්කෙ
 “විඤ්ඤත්තිමිපි කත්වා නිප්පාදෙන්තස්ස අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදෙන
 නිස්සග්ගියං පාවිත්තිය”න්ති. අයං පාවිත්තියාපත්ති පකතියා
 වස්සිකසාට්ඨිකදායකෙසුපි හොතිති ඉදං අට්ඨකථායං “ඉදං පන පකතියා
 වස්සිකසාට්ඨිකදායකෙසුපි හොතියෙවා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.628) වචනතො
 විඤ්ඤායති.

831. ඔවස්සාපෙතීති ආකාසතො පතිතඋදකෙනෙව කායං තෙමෙති, ඉමිනා
 “සට්ඨිති ඔසිඤ්චිතුං වට්ටති”ති දීපිතං හොති. “නිබ්බකොසම්බුතා නභායිතුං
 වට්ටති”ති ගණ්ඨිපදෙසු චුත්තං. සතිපි චීවරෙති වස්සිකසාට්ඨිකාය සතියාපි.
 “පරියොසානෙ දුක්කට”න්ති ඉමිනා බින්නුගණනායාති දීපෙති. චීවට්ඨිගණනි
 රුක්ඛාදිනා කෙනාපි අනාවට්ටියානො.

832. මාසස්මිත්ති ගිම්භානං පච්ඡිමමාසස්මි.

833. “අවිඡින්නවිවරස්සාති එතං වස්සිකසාට්ඨකමෙව සන්ධාය වුත්ත” න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.630) අට්ඨකථායං වුත්තං. වස්සිකසාට්ඨකං නිවාසෙත්වා නභායන්තස්ස වොරුපද්දවො ආපදා නාම. න්භානකොට්ඨකන්ති නභානත්ථාය කතකොට්ඨකං. “වාපි” ති ඉමිනා පොක්ඛරණිජාතස්සරාදයො උපලක්ඛිතා. න්භායන්තස්සාති නග්ගො හුත්වා නභායන්තස්සාති පකරණතො ලඛිති. “ආකාසතො පතිතඋදකෙනෙවා” ති (පාරා. අට්ඨ. 2.629) අට්ඨකථායමෙව වුත්තං.

834. ක්‍රියන්ති අකාලෙ පරියෙසනකරණඅධිට්ඨානනිවාසනෙහි ආපජ්ජිතබ්බතො කිරියං. කායෙන ව වාචාය ව විඤ්ඤාපනාදිං කරොන්තස්ස කායකම්මං වච්ඡම්මං හොති.

වස්සිකසාට්ඨකථාවණ්ණනා.

835. “යො පන භික්ඛු භික්ඛුස්ස සාමං විවරං දත්වා” ති (පාරා. 632) වචනතො සාමන්ති එත්ථ “භික්ඛු” ති ව දත්වාති එත්ථ “භික්ඛුස්ස” ඉති ව ලඛිති. විවරන්ති ඡන්තං විවරානං අඤ්ඤතරං විවරං විකප්පනුපගං පච්ඡිමං. “කුපිතො අනත්තමනො අවිඡින්නදෙය්‍යා” ති (පාරා. 632) වචනතො අවිඡින්නදන්තස්සාති එත්ථ “කුපිතස්ස අනත්තමනස්සා” ති සෙය්‍යො, කුපිතස්ස අනත්තමනස්ස අවිඡින්නදන්තස්ස වා අවිඡින්නදාපෙන්තස්ස වාති අත්ථො. තන්ති අත්තනා දින්නවිවරං. “සකසඤ්ඤායා” ති ඉමිනා පාරාජිකාය අවත්ථුභාවං දීපෙති.

836. තථාති එකායෙව ආපත්තිති දීපෙති.

837. වත්ථානන්ති විවරානං. අස්සාති භික්ඛුස්ස.

841. සඨසාටිං ගණ්හ, උත්තරාසඨගං ගණ්හාති යොජනා.

842. විකප්පනුපගං පච්ඡිමන්ති එත්ථ “විවර” න්ති ලඛිති. ආයාමතො වඩ්ඨකිහත්ථං තිරියං තථා විදන්ථිජ්ජමාණං වත්ථබ්බන්ධං හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදතො විකප්පනුපගං නාම. අඤ්ඤං කිඤ්චි පරික්ඛාරන්ති යොජනා, අන්තමසො සුචිම්පිති වුත්තං හොති. පරං පුග්ගලං. ඡින්නදාපෙන්තස්සාති අවිඡින්නදාපෙන්තස්ස. කාරිතන්තස්ස ද්විකම්මකත්තා “පර” න්ති ව “පරික්ඛාර” න්ති ව කම්මද්වයගහණං. අඤ්ඤන්ති පරික්ඛාරවිසෙසනං. දුක්කටං වත්ථුගණනාය, වචනගණනාය ව.

844. එවන්ති යථා අනුපසම්පන්නෙ අනුපසම්පන්නසඤ්ඤිතො දුක්කටං, එවං අනුපසම්පන්නෙ...පෙ.... වෙමතිකස්සාපි දුක්කටන්ති යොජනා. අවිඡින්නදන්තස්සාති එත්ථ යථාවුත්තං “අනුපසම්පන්නෙ” ති ඉදං විහත්තිවිපරිණාමෙන සාම්චචනං කත්වා “දින්න” න්ති අප්ඣාභාරෙන සහ යොජෙතබ්බං, “විවර” න්ති පකරණතො ලඛිති, අනුපසම්පන්නස්ස දින්නං විවරං අවිඡින්නදන්තස්සාති වුත්තං හොති.

845. සො වානි යස්ස චීවරං දින්නං, සො එව වා භික්ඛු. තුට්ඨො වා දුට්ඨො වා සො දෙතීති යොජනා. විස්සාසමෙව වානි විස්සාසං කත්වා ගණ්හතොති යොජනා.

846. එත්ථානි ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ.

චීවරච්ඡින්නකථාවණ්ණනා.

847. විඤ්ඤාපෙත්වානි වත්ථවායාපනං සන්ධාය යාවිත්වා. ඡබ්බිධං සුත්තන්ති පදභාෂනෙ ‘‘බොමං කප්පාසිකං කොසෙය්‍යං කම්බලං සාණං භඩ්ග’’න්ති (පාරා. 638) ආගතං ඡප්පකාරං සුත්තං. කම්බලන්ති එළකලොමසුත්තං. සානුලොමානි ඡප්පකාරසුත්තානි භෙට්ඨා චීවරච්ඡිනිච්ඡයෙ වුත්තානුසාරෙන වෙදිතබ්බානි. චීවරත්ථං වත්ථං ‘‘චීවර’’න්ති වුත්තං. තත්තවායෙහීති කප්පියාකප්පියෙහි පෙසකාරෙහි. පොත්ථකෙසු ‘‘වායාපෙතුං න වට්ඨති’’ති පායො දිස්සති, ‘‘සවෙ’’ති ඉමිනා අයුජ්ජමානත්තා සො අපායො. ‘‘වායාපෙති න වට්ඨති’’ති පායො යුජ්ජතීති සවෙ වායාපෙතීති යොජනා, අත්තනො අත්ථාය යදි වායාපෙය්‍යානි අත්ථො.

848. තථා අකප්පියො. කිදිසොති ආහ ‘‘අඤ්ඤාතකාදිකො’’ති. අඤ්ඤාතකාදිකොති අඤ්ඤාතකො ආදි යස්ස සො අඤ්ඤාතකාදිකො. ආදි-සද්දෙන අප්පචාරිතො ගහිතො. යො භික්ඛු තත්තවායස්ස අඤ්ඤාතකො, තෙන අප්පචාරිතො ව, තස්ස අඤ්ඤාතකාදිකො භික්ඛුනා විඤ්ඤත්තො සො තත්තවායො අකප්පියොති අත්ථො.

849. අකප්පියෙනානි විඤ්ඤාපිතෙන. වායාපෙත්තස්සානි එත්ථ ‘‘පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං, පටිලාභෙනා’’ති සෙසො. යථාහ ‘‘වායාපෙති, පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං. පටිලාභෙන නිස්සග්ගිය’’න්ති (පාරා. 638).

850. කිත්තකෙ චීනෙ නිස්සග්ගියං හොතීති ආහ ‘‘විදත්ථිමත්තෙ’’තිආදි. හත්ථමත්තෙති රතනමත්තෙ. පදභාෂනෙ ‘‘පටිලාභෙන නිස්සග්ගිය’’න්ති වුත්තං, ඉධ ‘‘චීනෙ නිස්සග්ගිය’’න්ති කස්මා ආහානි? අට්ඨකථායං වුත්තත්තා. තත්ථාපි තථා කස්මා වුත්තන්ති? තදනන්තරං අත්තනො සන්තකත්තා චීතචීතට්ඨානං පටිලද්ධමෙව හොති, පදභාෂනෙපි ඉමිනා අධිජ්ජායෙන පටිලාභෙන නිස්සග්ගියං වුත්තං, තස්මා යාව චීවරං වඩ්ඪති, තාව ඉමිනා පමාණෙන ආපත්තියො වඩ්ඪන්ති. එලකෙපි වානි එත්ථ එලකං නාම තුරිචීතට්ඨානං, යත්ථ සංහරිත්වා යපෙත්ති. එලකෙ එලකෙපි ච නිස්සග්ගියං වුත්තන්ති යොජනා.

851. තෙනෙවානි විඤ්ඤත්තත්තත්තවායෙනෙව. කප්පියං සුත්තන්ති අවිඤ්ඤත්තියා ලද්ධසුත්තං. කප්පියෙන තත්තවායෙන අකප්පියසුත්තං වායාපෙත්තස්ස තථෙව දුක්කටන්ති යොජනා.

852. එකන්තරිකතො වා කප්පියාකප්පියෙහෙව සුත්තෙහි චීනෙ දුක්කටන්ති යොජනා, අත්තරන්තරා අකප්පියසුත්තානං පසාරණෙන, වායනෙන ව දුක්කටං

හොතීති අත්ථො. දීඝතො වා තිරියතො වා කප්පියාකප්පියෙහෙව සුත්තෙහි වීතෙ දුක්ඛටන්ති යොජනා, දීඝතො කප්පියසුත්තං පසාරෙත්වා තිරියං අකප්පියසුත්තෙන වීතෙ දුක්ඛං හොතීති අත්ථො. වාග්ගහණෙන චුත්තවිපරියායතොපි යොජෙතබ්බං. දීඝතො අකප්පියසුත්තං පසාරෙත්වා තිරියතො කප්පියසුත්තෙන වීතෙති අයමෙත්ථ විපරියායො. වීතෙති එත්ථ “ඵලකෙ ඵලකෙ”ති අනුවත්තෙතබ්බං.

853. කප්පියාකප්පියෙහි තන්තවායෙහි කප්පියාකප්පියසුත්තං මිස්සෙත්වා කතෙ වීතෙ ඵලකෙ ඵලකෙ තස්ස භික්ඛුස්ස දුක්ඛටන්ති යොජනා. චෙති නිපාතමත්තං, අථ වා චෙ තස්මිං කතෙ වීතෙති අත්ථො.

854-5. තෙ කප්පියාකප්පියතන්තවායා පරිච්ඡෙදං දස්සෙත්වා වාරෙතෙව අකප්පියසුත්තං සචෙ විනන්තීති යොජනා. අකප්පියෙන තන්තවායෙන වීතෙ. ඡන්දානුරක්ඛනත්ථං “වීතෙ”ති චුත්තං. පමාණස්මිත්ති විකප්පනුපගපච්ඡිමප්පමාණස්මිං. තදුනෙති තතො විකප්පනුපගපච්ඡිමප්පමාණතො උනෙ. ඉතරොනාති කප්පියතන්තවායෙන. උභයත්ථාති පමාණස්මිං, තදුනෙ ව දුක්ඛං එවාති යොජනා.

856. සචෙ කප්පියාකප්පියතන්තවායා ද්වෙපි චෙමං උභයකොටියා ගහෙත්වා එකතොව විනන්ති වාති යොජනා. තිරියං සුත්තං පචෙසෙත්වා යෙන ආකොටෙන්තො සනභාවං සම්පාදෙන්ති, තං චෙමං චුච්චති.

857. සබ්බත්ථ හෙදෙති කප්පියාකප්පියසුත්තතන්තවායෙහි කතෙ පමාණතදුනඑකන්තරිකදීඝතිරියප්පකාරෙ සබ්බත්ථ වාරහෙදෙ. ආපත්තිහෙදොති අකප්පියසුත්තෙහි ආයාමවිත්ථාරතො අකප්පියතන්තවායෙන විතප්පදෙසෙ පමාණයුත්තෙ පාවිත්තියං, ඉතරත්ර දුක්ඛටන්ති හෙදො.

858. කප්පියො තන්තවායො නාම ඤාතකො වා පචාරිතො වා කප්පියමුලෙන පයොජිතො වා.

859. “අනාපත්ති විචරං සිබ්බෙතුං, ආයොගෙ, කායබන්ධනෙ, අංසබද්ධකෙ, පත්තත්ථවිකාය, පරිස්සාවනෙ, ඤාතකානං, පචාරිතානං, අඤ්ඤස්සත්ථාය, අත්තනො ධනෙනා”තිආදිකං (පාරා. 640) අනාපත්තිචාරං දස්සෙතුමාහ “අනාපත්ති”තිආදි. ඉධ නිද්දිට්ඨොව ලක්ඛණෙන අනිද්දිට්ඨමිපි වෙදිතබ්බං. එත්ථ විචරං සිබ්බෙතුං සුත්තං විඤ්ඤාපෙන්නස්ස අනාපත්තීති යොජනා. ධනං නාම තණ්ඩුලාදි කප්පියවත්ථු. “පරිස්සාවනෙ”තිආදිසු නිමිත්තත්ථෙ භූමිමං, පරිස්සාවනාදිනිමිත්තං සුත්තඤ්ඤා තන්තවායෙ ව විඤ්ඤාපෙන්නස්ස අනාපත්තීති චුත්තං හොති.

සුත්තවිඤ්ඤත්තිකථාවණ්ණනා.

860. අප්පචාරිකඤ්ඤාතීන්ති අප්පචාරිත්තං අඤ්ඤාතීන්ති, “කිදිසෙන තෙ හත්තෙ වීචරෙන අත්ථො, කිදිසං තෙ වීචරං වායාපෙමී”ති (පාරා. 643) පදභාජනෙ චුත්තනයෙන අප්පචාරිත්තං අඤ්ඤාතීන්ති අත්ථො. සමෙච්චාති උපගන්ත්වා. විකප්පන්ති විසිට්ඨං කප්පං අධිකවිධානං. ආපජ්ජතීති කරොති, “ඉදං ඛො ආචුසො වීචරං මං උද්දිස්ස වියාති, ආයතඤ්ච කරොථ, විත්ථකඤ්ච අප්පිතඤ්ච සුවිතඤ්ච සුප්පවායිතඤ්ච සුවිලෙඛිතඤ්ච සුවිතච්ඡිතඤ්ච කරොථා”තිආදිනා (පාරා. 642) නයෙන දායකානං අධිප්පායනො අධිකතරආයතාදිකරණත්ථං විධානං කරොතීති චුත්තං හොති.

තත්ථ ආයතන්ති දීසං. විත්ථකන්ති පුපුලං. අප්පිතන්ති සනං. සුවිතන්ති සුට්ඨු වීතං සබ්බට්ඨානෙසු සමං කත්වා වීතං. සුප්පවායිතන්ති සුට්ඨු පවායිතං සබ්බට්ඨානෙ සමං කත්වා තත්තෙ පසාරිතං. සුවිලෙඛිතන්ති ලෙඛනියා සුට්ඨු විලිඛිතං. සුවිතච්ඡිතන්ති කොච්ඡෙන සුට්ඨු විතච්ඡිතං, සුවිනිද්ධොතන්ති අත්ථො.

861. සුත්තවඩ්ඪනප්පකාරං දස්සෙතුමාහ “දීසායතප්පිතත්ථායා”ති. තෙන ච පදභාජනෙ “තස්ස වචනෙන ආයතං වා විත්ථතං වා අප්පිතං වා කරොති, පයොගෙ දුක්කටං, පටිලාභෙන නිස්සග්ගියං හොතී”ති (පාරා. 643) එතං ආයතාදිත්තයමෙව චුත්තං. සුත්තවඩ්ඪනකෙ කතෙති එත්ථ අනන්තරං චත්තබ්බෙන “පයොගෙ දුක්කටං පටිලාභෙනා”ති පාඨසෙසෙන සහ යොජනා කාතබ්බා, දායකෙහි තුලයිත්වා දිත්තප්පමාණතො සුත්තං වඩ්ඪිතුං තෙන කතෙන සබ්බෙනාපි පයොගෙන භික්ඛුනො දුක්කටඤ්ච පටිලාභෙන නිස්සග්ගියපාවිත්තියඤ්ච හොතීති අත්ථො.

862. ඤාතකාදීනං තත්තවායෙසු වීචරෙ විකප්පං ආපජ්ජන්තස්ස අනාපත්තිං විනිද්දිසෙති යොජනා. අත්තනො ධනෙනාති එත්ථ “පයොජිතෙසු”ති සෙසො, තත්තවායෙසුති එතස්ස විසෙසනං. අත්තනො ධනෙන පයොජිතෙසු තත්තවායෙසු වීචරෙ විකප්පං ආපජ්ජන්තස්ස අනාපත්තිං විනිද්දිසෙති යොජනා, අත්තනො සන්තකං කප්පියවත්ථුං ගහෙත්වා විනන්තෙසු විකප්පං ආපජ්ජන්තස්සාති අත්ථො. අඤ්ඤස්සත්ථාය විනන්තෙසු විකප්පං ආපජ්ජන්තස්සාති සහ පාඨසෙසෙන යොජනා දට්ඨබ්බා.

863. මහග්ගං කත්තුකාමීනො තත්තවායෙහි අප්පග්ගං වායාපෙන්තස්ස අනාපත්තිං විනිද්දිසෙති යොජනා.

පෙසකාරකථාවණ්ණනා.

864. වස්සංචුත්ථෙ භික්ඛු උද්දිස්සාති පුරිමිකාය වස්සුපගතෙ භික්ඛු උද්දිස්සිත්වා. පචාරණාය පුබ්බෙව යං වීචරං දියතීති සම්බන්ධො. ඉදං චුත්තං හොති – “දසාභානාගතං කත්තිකතෙමාසිකපුණ්ණම”න්ති (පාරා. 648) පාළියං චුත්තං මහාපචාරණාඋපොසථදිවසස්ස පුරෙතරමෙව පුබ්බකත්තිකමාසස්ස පුණ්හපක්ඛපඤ්චමියං යං වීචරං “අච්චෙකවීචරං නාම සෙනාය වා ගන්තුකාමො

හොතී''තිආදිනා (පාරා. 649) පදභාජනාගතෙසු
ගමිකගිලානගබ්බිනිඅභිනවුප්පන්තසද්ධාදිසු අඤ්ඤතරොන දුතං පෙසෙත්වා වා
අත්තනා වා ආගන්ත්වා ''වස්සාවාසිකං දම්මී''ති වත්වා දියානීති. තං
හොතච්චෙකච්චරන්ති තං අච්චායිකච්චරං නාම හොති.

865. පුරෙ පචාරණායෙවාති මහාපචාරණාය පුරෙතරමෙව පඤ්චමීතො පටියාය
යස්මිං කිස්මිඤ්චි දිවසෙ. භාජෙත්වා යදි ගය්හතීති එත්ථ ''යෙනා''ති ව න
කාතබ්බොති එත්ථ ''තෙනා''ති ව කරොති චෙති එත්ථ ''සො වස්සච්ඡෙද''න්ති ව
සාමත්ථියා ලබ්භති. භාජෙත්වා යදි යෙන ගය්හති, තෙන වස්සච්ඡෙදො න
කාතබ්බො. සො වස්සච්ඡෙදං කරොති චෙ, තං භාජෙත්වා ගහිතච්චරං සඬ්ඝිකං
හොතීති යොජනා, ඡින්නවස්සෙන තං ච්චරං සඬ්ඝස්සෙව දාතබ්බන්ති වුත්තං හොති.

866. ''අන්තොසමයමෙවා''ති ඉදං ''අධිට්ඨෙති''තිආදිහි පදෙහි පච්චෙකං
යොජෙතබ්බං. පදභාජනෙ ''ච්චරකාලසමයො නාම අනත්ථනෙ කථිනෙ
වස්සානස්ස පච්ඡිමො මාසො, අත්ථනෙ කථිනෙ පඤ්චමාසා''ති
වුත්තසමයබ්බන්තරෙයෙව තං අච්චෙකච්චරං.

867. කථිනෙ තු අනත්ථනෙති යස්මිං කථිනං අනත්ථනං, තස්මිං විහාරෙති
වුත්තං හොති. තු-සද්දො විසෙසත්ථජොතකො. අනධිට්ඨාය අවිකප්පෙත්වා
පරිහරීයති එත්ථ අච්චෙකච්චරන්ති පරිභාරො, මාසො, එකො ව සො මාසො වාති
එකමාසො, පුබ්බකත්තිකමාසස්ස පාටිපදදිවසනො පටියාය යාව
අපරකත්තිකමාසස්ස පුණ්ණමී, අයං ච්චරකාලසමයොති වුත්තො මාසො. දසන්තං
අභානං සමාභාරො දසාහං, තං පරමං අධිකං එතස්සාති දසාහපරමො, මාසො.
''දසාහානාගතං කත්තිකතෙමාසිකපුණ්ණම''න්ති (පාරා. 648) පාළියං
වුත්තපුබ්බකත්තිකපුණ්ණමිපරියන්තදසාහාධිකොති අත්ථො. කථිනෙ අනත්ථනෙ තු
දසාහපරමො එකමාසොව තස්ස අච්චායිකච්චත්ථස්ස පරිභාරො මනොති යොජනා.

868. අත්ථනෙ කථිනෙති කථිනත්ථනවිහාරෙති වුත්තං හොති. තස්ස
අච්චායිකච්චත්ථස්සාති සම්බන්ධො. දසාහපරමා පඤ්ච මාසාති සම්බන්ධො.
අනත්ථනකථිනෙ විහාරෙ යථාවුත්තච්චරකාලසමයසඬ්ඛාතවස්සානාවසානමාසො ව
කථිනුද්ධාරදිවසසඬ්ඛාතපච්ඡිමකත්තිකකාලපක්ඛපාටිපදනො යාව
එග්ගුතමාසපුණ්ණමී, තාව හෙමන්තා වත්තාරො මාසා වාති පඤ්ච මාසා.
පකාසිතාති ''අනත්ථනෙ කථිනෙ වස්සානස්ස පච්ඡිමො මාසො, අත්ථනෙ කථිනෙ
පඤ්ච මාසා''ති (පාරා. 649) දීපිතා. දසාහපරමාති වුත්තත්ථොයෙව. අත්ථනෙ
කථිනෙ දසාහපරමා පඤ්ච මාසා තස්ස අච්චායිකච්චත්ථස්ස පරිභාරො කාලොති
මුනින්දෙන පකාසිතාති යොජනා.

අයමුහයත්ථ වුත්තා දසාහපරමතා අට්ඨකථායං ''අනත්ථනෙ කථිනෙ
එකාදසදිවසාධිකො මාසො, අත්ථනෙ කථිනෙ එකාදසදිවසාධිකා පඤ්ච මාසා''ති

(පාරා. අට්ඨ. 2.650) චුත්තපායෙන යථා න විරුජ්ඣති, තථා විචාරෙත්වා ගහෙතබ්බා. එවඤ්ඡි පායෙ සති න විරුජ්ඣති -

“තස්සවිවායිකවත්ථස්ස, කථිනෙ තු අනත්ථනෙ;
පරිභාරෙකමාසෙකා-දසාහපරමා මනො.

අත්ථනෙ කථිනෙ තස්ස, පඤ්ච මාසා පකාසිතා;
පරිභාරො දිනෙනෙකා-දසාහපරමා පනා”ති.

869. පටිමෙන කථිනෙනාති යොජනා. “අක්‍රියං අවිත්ත”න්ති පදවිෂේදො. අක්‍රියන්ති අත්තොසමයෙ අධිට්ඨානාදිඅකරණං.

අවිචෙකච්චරකථාවණ්ණනා.

870-1. භික්ඛුති සාසඬ්ඤ්ඤාසම්මතෙ සප්පට්ඨයෙ ආරඤ්ඤකසෙනාසනෙ වසන්තං භික්ඛුමාහ. යථාහ “යාති ඛො පන තාති ආරඤ්ඤකාති සෙනාසනාති සාසඬ්ඤ්ඤාසම්මතාති සප්පට්ඨයාති, තථාරූපෙසු භික්ඛු සෙනාසනෙසු විහරන්තො”ති (පාරා. 653). පුබ්බකත්තිකපුණ්ණමං වසිත්වාති සම්බන්ධො. පුබ්බකත්තිකපුණ්ණමා නාම අස්සයුජ්ජමාසස්ස පුණ්හපක්ඛපන්නරසී, එත්ථ පන සහවරියනයෙන තදුපලක්ඛිතා පුරිමිකා තයො වස්සානමාසා වුව්චති. පුණ්ණමන්ති එත්ථ වාසකිරියාය අවිචන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං. පුරිමිකාය වස්සං උපගන්ත්වා අවිජින්නවස්සො හුත්වා තයො මාසෙ වසිත්වාති අත්ථො. යථාහ අට්ඨකථායං “යස්මා පන යො වස්සං උපගන්ත්වා යාව පටිමකත්තිකපුණ්ණමං වසති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.653-654).

“විවර”න්ති තිණ්ණං විවරානං අඤ්ඤතරං වුව්චති. ගාමෙ යිපෙත්වාති සම්බන්ධො, එත්ථ “කත්තිකපුණ්ණම”න්ති ව “ආකඬ්ඛමානො”ති ව සෙසො, අපරකත්තිකමාසෙ කත්තිකවොරහයෙන විවරං පටිසාමෙතුකාමො භික්ඛු ආරඤ්ඤකසෙනාසනස්ස සාමන්තා ගොවරගාමෙ නික්ඛිපිත්වාති අත්ථො. යථාහ “උපවස්සං ඛො පන කත්තිකපුණ්ණමං...පෙ.... ආකඬ්ඛමානො තිණ්ණං විවරානං අඤ්ඤතරං විවරං අන්තරසරෙ නික්ඛිපෙය්‍යා”ති (පාරා. 653).

“සමන්තා ගොවරගාමෙ”ති ඉදං “අන්තරසරෙ නික්ඛිපෙය්‍යාති සමන්තා ගොවරගාමෙ නික්ඛිපෙය්‍යා”ති (පාරා. 654) පදභාෂනෙ චුත්තත්තා චුත්තං. “අපරකත්තිකමාසෙ”ති ව “කත්තිකපුණ්ණමන්ති කත්තිකවාතුමාසීති වුව්චති”ති (පාරා. 654) පදභාෂනියවසෙන චුත්තං. ඉධාපි හි “කත්තිකපුණ්ණම”න්ති අපරකත්තිකපුණ්හපක්ඛපන්නරසියා වුව්චමානායාපි සහවරියනයෙන තංසහවරිතො චතුත්ථො මාසො චුත්තො.

එත්තාවතා පුරිමිකාය වස්සං උපගන්ත්වා මහාපචාරණාය පචාරෙත්වා චුත්තලක්ඛණෙ ආරඤ්ඤකසෙනාසනෙ වසන්තස්ස ආරඤ්ඤකස්ස භික්ඛුනො

පවිෂ්ඨකත්තිකමාසෙ කත්තිකවොරහයෙ සති තිණ්ණං වීවරානං අඤ්ඤතරං ගොවරගාමෙ යපෙත්වා ආරඤ්ඤකභිගං පුරයතො වීවරෙන විජ්ජවාසො තස්මිං මාසෙ න හොතිති අනුඤ්ඤාතභාවො දීපිතො. තදෙව පකාසෙතුං නික්ඛෙපොපායසන්දස්සනමුඛෙන වක්ඛති “කත්තිකෙයෙව මාසස්මිං...පෙ.... වට්ඨති”ති.

ඉදානි අස්මිංයෙව මාසෙ තතො අඤ්ඤත්ථ තස්ස භික්ඛුනො කෙනවි කරණීයෙන ගච්ඡතො ගාමෙ යපිතෙන තෙන වීවරෙන විජ්ජවසනො නිද්දොසභාවං අනුජානන්තෙන භගවතා “සියා ව තස්ස භික්ඛුනො...පෙ.... තෙන වීවරෙන විජ්ජවසිතබ්බ”න්ති (පාරා. 653) චුත්තමත්ථං දස්සෙතුමාහ “පච්චයෙ...පෙ.... සම්මුති”න්ති. පච්චයෙ සති තාදිසෙති “සියා පච්චයො, සියා කරණීය”න්ති (පාරා. 654) වචනතො තාදිසෙ කිච්චෙ සතීති අත්ථො. ඡාරත්තපරමන්ති ඡ රත්තියො පරමා යස්ස වාසකම්මස්ස තං ඡාරත්තපරමං, කිරියාවිසෙසනං, ඡාරත්තපරමං වාසකම්මං කාතබ්බන්ති අත්ථො. තෙන විනා වසිතබ්බන්ති ගාමෙ නික්ඛිත්තෙන තෙන වීවරෙන විනා තම්භා ආවාසා අඤ්ඤත්ථ වසිතබ්බං. තදෙව පාකටං කාතුං වක්ඛති “අඤ්ඤත්ථෙව වසන්තස්ස, ඡාරත්තපරමං මත”න්ති.

තතොති ඡාරත්තතො. උත්තරි වසතොති සත්තමං අරුණං උට්ඨාපෙත්වා වසන්තස්සාති අත්ථො. යථාහ “තතො වෙ උත්තරි විජ්ජවසෙය්‍යාති සත්තමෙ අරුණුග්ගමනෙ නිස්සග්ගිය”න්ති (පාරා. 654). දොසොති නිස්සග්ගියපාවිත්තියං. “විනා සඬ්ඝස්ස සම්මුති”න්ති ඉමිනා කිං චුත්තං හොති? උදොසිතසික්ඛාපදෙ අනුපඤ්ඤත්තිං කත්වා කොසම්බියං ගිලානභික්ඛුනො “අනුජානාමි භික්ඛවෙ ගිලානස්ස භික්ඛුනො තිවීවරෙන අවිජ්ජවාසසම්මුතිං දාතු”න්ති (පාරා. 473) අනුඤ්ඤාතත්තා ගිලානස්ස භික්ඛුනො සඬ්ඝෙන ඤත්තිදුතියාය කම්මවාටාය පුරිමමෙව යා අවිජ්ජවාසසම්මුති දින්නා, තං විනාති චුත්තං හොති. තෙන ලද්ධසම්මුතිකෙන යාව රොගො වූපසම්මති, තාව විරම්පි තෙන වීවරෙන විනා වසිතුං වට්ඨතීති අධිජ්ජායො. යථාහ අට්ඨකථායං “අඤ්ඤත්ථ භික්ඛුසම්මුතියාති යා උදොසිතසික්ඛාපදෙ කොසම්බකසම්මුති අනුඤ්ඤාතා, තස්සා සම්මුතියා අඤ්ඤත්ථ. සවෙ සා ලද්ධා හොති, ඡාරත්තාතිරෙකම්පි විජ්ජවසිතුං වට්ඨති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.653-654).

872-3. වීවරනික්ඛෙපං දස්සෙතුමාහ “කත්තිකෙයෙව...පෙ.... පකාසිතො”ති. කත්තිකෙයෙව මාසස්මිත්ති වතුන්නං වස්සානානං මාසානං පවිෂ්ඨෙ කත්තිකමාසෙයෙව ඉදමෙකභිගං. පයමාය පචාරිතොති දුතියමභිගං, ඉධ පයමාය වස්සුපනායිකාය වස්සං උපගන්ත්වා පචාරිතොති යොජනා, මහාපචාරණාය පචාරිතොති චුත්තං හොති. යථාහ අට්ඨකථායං “පුරිමිකාය උපගන්ත්වා මහාපචාරණාය පචාරිතො හොති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.653-654). පවිෂ්ඨෙන පමාණෙන යුත්තෙති තතියමභිගං. සෙනාසනෙති එතස්ස විසෙසනං. ඉහ ආරඤ්ඤකසෙනාසනස්ස පවිෂ්ඨජ්ජමාණං නාම පාකාරෙන වා වතියා වා පරිබාය වා පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස ඉන්දබ්බිලසඬ්ඛාතගාමද්වාරකොට්ඨකුම්මාරතො වා

අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපාරහට්ඨානසංඛිතො පරියන්තගෙහස්ස
 උපවාලෙ ධීතස්ස ථාමමජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස බලප්පමාණෙන
 විස්සට්ඨලෙඬුපාතද්වයතො වා පට්ඨාය පරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස සපරික්ඛෙපං වා
 අපරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස යස්සං දිසායං ගාමො හොති, තත්ථ
 ගාමපරියන්තසෙනාසනං වා චෙතියං වා බොධිං වා අවධිං කත්වා විහාරගමනීයෙන
 පකතිමග්ගෙන විදත්ථිගම්භීරං ආරොපිතෙන ආවරියධනුනා
 පමිතපඤ්චධනුසතපමාණදුරන්ති සංඛිතො ගහෙනබ්බං.

සාසකසම්මතෙති චතුත්ථමඬිගං, “ඉහ සප්පට්ඨයෙ”ති සෙසො.
 “සාසකසම්මතාති සප්පට්ඨයාති”ති (පාරා. 653) හි පාළි. ඉදං ද්වයමපි
 “සෙනාසනෙ”ති එතස්ස විසෙසනං. ආරාමආරාමුපවාලෙසු වොරානං
 නිසින්නසයිතට්ඨිතභුත්තපිතට්ඨානාදීනං දිස්සමානතාය ආසකිකාසහිතෙ තත්ථෙව
 ආරාමාදීසු පහට්ඨාරිතවිලුත්තමනුස්සානං දිස්සමානතාය විසෙසෙන සහහයතාය
 සප්පට්ඨයෙ ආරඤ්ඤකෙ සෙනාසනෙති අත්ථො. වසන්තො හික්ඛු. වසන්තොවාති
 එත්ථ එවකාරො අට්ඨානප්පයුත්තො. තස්මා තතො ආනෙත්වා චතුරඬිගසමායොගෙ
 එවාති යොජෙතබ්බො. චතුරඬිගසමායොගෙ එවාති යථාචුත්තානං චතුත්තං.
 අඬිගානං සමායොගෙ සන්නිපාතෙ සති එව. එත්ථ එවකාරෙන තස්ස අඬිගස්ස
 අභාවෙ අලබ්භමානතං දීපෙති. පකාසිතොති “තත්ත්වං අඬිගසම්පත්ති”ති ආදිකාය
 (පාරා. අට්ඨ. 2.653-654) අට්ඨකථාය චුත්තො.

874. තං වීචරං. මාසමෙකන්ති වස්සානස්ස පච්ඡිමමාසසංඛිතං එකං මාසං.
 යො ගාමො සවෙ පුරිමබද්ධාය අවිජ්ජවාසසීමාය අන්තො හොති, තත්ථ මාසතො
 අතිරෙකමපි යපෙතුං වට්ටතීති (වජිර. ටී. පාරාජික 653 අත්ථතො සමානං)
 වජිරබුද්ධිත්ථෙරෙන චුත්තං.

875. අඤ්ඤත්ථෙවාති යස්ස ආරඤ්ඤකසෙනාසනස්ස ගොවරගාමෙ වීචරං
 නික්ඛිත්තං, තතො ආරඤ්ඤකසෙනාසනතො බහි එව. අයං අධිප්පායොති “යං
 ගාම”න්ති ආදිකාය දියඬිඨගාථාය පටිපාදිතත්ථද්වයසංඛිතො අධිප්පායො. අස්සාති
 සාසකසික්ඛාපදස්ස. එවං ඉමිනා සික්ඛාපදෙන “වීචරෙන විනා කත්තිකමාසෙ
 අරඤ්ඤෙ වසෙය්‍යා”ති අනුඤ්ඤාතත්තා “ඡාරත්තපරමං තෙන හික්ඛුනා තෙන
 වීචරෙන විජ්ජවසිතබ්බ”න්ති (පාරා. 653) ඉමිනා ගොවරගාමෙ තං යපෙත්වා තස්මිං
 ආරඤ්ඤකාවාසෙ වසිත්වා කෙනවි කරණීයෙන තතො ආවාසතො ගන්ත්වා බහි
 වසතො දිවසපරිච්ඡෙදස්ස විඤ්ඤායමානත්තායෙවාහ “පට්චිජ්ජන්තො
 පකාසිතො”ති.

876. “සවෙ ගොවරගාමතො පුරත්ථිමාය දිසාය සෙනාසනං, අයඤ්ච පච්ඡිමං
 දිසං ගතො හොති”ති ආදිනා (පාරා. අට්ඨ. 2.656) අට්ඨකථායං කථිතනියාමෙන
 විනිච්ඡයං දස්සෙතුමාහ “සෙනාසනමථාගන්ත්වා”ති ආදි. සෙනාසනන්ති අත්තනා
 නිචුත්ථං ආරඤ්ඤකසෙනාසනං. ආගන්ත්වාති බහි ගතට්ඨානතො ආගන්ත්වා.
 ගොවරගාමෙ වීචරං නික්ඛිපිත්වා තතො පුරත්ථිමාය දිසාය ආරඤ්ඤකසෙනාසනෙ

විහරනො විහාරා නික්බම්ම තතො ගොවරගාමනො පච්ඡිමදිසාය දුරට්ඨානං ගතස්ස ආගතට්ඨානනො තං සෙනාසනං ආගන්ත්වා විදුරත්තා සත්තමං අරුණං උට්ඨාපෙනුං අසක්කොන්තස්ස භික්ඛුනො කිං විභිතන්ති අයමෙත්ථ යොජනා.

877. ගාමසීමම්පි වාගන්ත්වාති යත්ථ චීවරං නික්ඛිත්තං, තං ගාමසීමම්පි පුරාරුණායෙව ආගන්ත්වා. යත්ථ කත්ථවීති (පාරා. අට්ඨ. 2.656)
සභාදෙවලයද්වාරකොට්ඨකාදිසු යත්ථ කත්ථවි කප්පියට්ඨානෙන. “යත්ථ කත්ථවී”ති සාමඤ්ඤෙන චුත්තත්තා තස්සා ගාමසීමාය අන්තො ආරඤ්ඤකඨගාරක්ඛනාරහං දුරට්ඨානං ලද්ධං වෙ, අඨගහෙදං අකත්වා තත්ථ අරුණං උට්ඨාපෙනබ්බං. ධුතඨගෙ විජ්ජමානෙපි ආපත්තිං අනාපජ්ජිතුං අන්තොගාමෙපි අරුණං උට්ඨාපෙත්වා චීවරපවත්තියෙව ඤාතබ්බා. යථාහ අට්ඨකථායං “ගාමසීමම්පි ඔක්කමිත්වා සභායං වා යත්ථ කත්ථවි වා වසිත්වා චීවරජ්ජවත්තිං ඤත්වා පක්කමිතුං වට්ටති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.656).

878. එවඤ්චාපි අසක්කොන්තොති අඨගහෙදං අකත්වා, කත්වා වා අන්තොගාමසීමාය අරුණං උට්ඨාපෙනුම්පි ගන්තුං අසක්කොන්තො. ඤත්වාති අත්තනො චීවරස්ස යපිතට්ඨානං සල්ලක්ඛෙත්වා. තත්ථෙව්වාති එත්ථ “ධීතො”ති ලබ්භති. ඛිජ්ජන්ති සීසං, පුරාරුණාති චුත්තං හොති. අතිරෙකෙ යානෙති යොජනා, යථාහ අට්ඨකථායං “අතිරෙකචීවරට්ඨානෙන යස්සති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.656), “අතිරෙකචීවරට්ඨානෙන තිට්ඨති”ති වින්තෙත්වාති අත්ථො.

879. විස්සජ්ජෙතීති සත්තමඅරුණුට්ඨානනො පුරෙතරමෙව අඤ්ඤස්ස දෙනි. උපරිපි එවමෙව වත්තබ්බං.

880. සාසඬකසම්මතෙ එවංනාමකෙ සික්ඛාපදෙ සමුට්ඨානාදයො සබ්බෙ තෙන දුතියෙන කටීනෙන සමා ඉති මුනින්දෙන මතා අනුමතා අනුඤ්ඤාතාති යොජනා.

සාසඬකකථාවණ්ණනා.

881. ජානන්ති “සඬසස්ස දෙමා”ති වචනෙන පරිණාමිතභාවං යෙන කෙනවි ආකාරෙන ජානන්තො. යථාහ පදභාජනෙ “සාමං වා ජානාති”තිආදි (පාරා. 659).
පරිණතන්ති එත්ථ පදභාජනෙ “පරිණතං නාම ‘දස්සාම කරිස්සාමා’ති වාචා භින්නා හොති”ති චුත්තනියාමෙන සඬසස්ස පරිණතන්ති අත්ථො. ලාභන්ති ලභිතබ්බං චීවරාදි යං කිඤ්චි. යථාහ “ලාභො නාම චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයහෙසජ්ජපරික්ඛාරා, අත්තමසො චුණ්ණපිණ්ඩොපි දන්තකට්ඨම්පි දසිකසුත්තම්පි”ති. අත්තනො පරිණාමෙය්‍යාති “බහු ආවුසො සඬසස්ස දායකා, බහු සඬසස්ස භත්තා, මයං තුම්භෙ නිස්සාය තුම්භෙ සම්පස්සන්තා ඉධ විහරාම. තුම්භෙ වෙ අම්භාකං න දස්සථ, අථ කො වරහි අම්භාකං දස්සති. දෙථාවුසො අම්භාකං ඉමානි චීවරානි”ති (පාරා. 657) පාළියා ආගතනයෙන අත්තනො පරිණාමෙය්‍යාති චුත්තං හොති. තස්ස නිස්සග්ගියන්ති එත්ථ “පයොගෙ

දුක්කට, පටිලාහෙනා’ ති සෙසො. නිස්සග්ගියන්ති ඉදං පරිණතෙ පරිණතසඤ්ඤිං සන්ධාය චුත්තං. වෙමතිකස්ස පන දුක්කටං හොති. යථාහ “පරිණතෙ වෙමතිකො අත්තනො පරිණාමෙති, ආපත්ති දුක්කටස්සා” ති. අපරිණතසඤ්ඤිනො අනාපත්ති. යථාහ “පරිණතෙ අපරිණතසඤ්ඤී අත්තනො පරිණාමෙති, අනාපත්ති” ති.

882. “අඤ්ඤස්ස දෙහි” ති සචෙ පරිණාමෙතීති තථා සඬ්ඝස්ස පරිණතභාවං ජානන්තො “අඤ්ඤස්ස දෙහි” ති යදි පරිණාමෙති. සුද්ධිකං පාවිත්තියන්ති නිස්සජ්ජිතබ්බවත්ථුරහිතං කෙවලං පාවිත්තියමත්තන්ති අත්ථො. සුද්ධචිත්තෙනාති සවාසනානවසෙසකිලෙසජ්ජහානෙන පරිසුද්ධචිත්තෙන භගවතා. පාවිත්තියමුදිරිතන්ති පාවිත්තියෙසු අට්ඨමස්ස සහධම්මිකවග්ගස්ස අවසානෙ “යො පන භික්ඛු ජානං සඬ්ඝිකං ලාභං පරිණතං පුග්ගලස්ස පරිණාමෙය්‍ය, පාවිත්තිය” න්ති (පාවි. 490) දෙසිතං.

883. එකං චීවරන්ති සඬ්ඝස්ස පරිණතචීවරතො එකං චීවරං. චීවරං වාති එත්ථ වා-සද්දො පච්චයන්තරවිකප්පත්ථො. වා පනාති එත්ථ වා-සද්දො අත්ථවිකප්පත්ථො. එකං චීවරං වා අඤ්ඤං වා පච්චයං පරස්ස, එකං පන අත්තනො වා පරිණාමෙය්‍ය වෙති යොජනා. සද්ධිත්ති එකතො, එකක්ඛණෙති චුත්තං හොති. ද්වෙ පාවිත්තියො සද්ධිං සියුන්ති යොජනා, අඤ්ඤස්ස පරිණාමෙනෙහි සුද්ධපාවිත්තියඤ්ච අත්තනො පරිණාමෙනෙහි නිස්සග්ගියපාවිත්තියඤ්චාති ද්වෙ පාවිත්තියො එකක්ඛණෙ හොන්තීති අත්ථො.

884. පරිණාමෙත්වා යපිතෙ විනිවිජයං දස්සෙත්වා පරිච්චජිත්වා දිත්තෙ විනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “සඬ්ඝස්සා” තිආදි. “පරාජයො” ති ඉදං පාදප්පහොනකං වත්ථුං සන්ධාය චුත්තං. යථාවත්ථුචසෙන පන දුක්කටථුල්ලච්චයාපි වත්තබ්බා.

885. අඤ්ඤස්ස චෙතියස්ස පොණං පරිණතං අඤ්ඤස්ස චෙතියස්ස වා සඬ්ඝස්ස වා පුග්ගලස්ස වාපි පන පරිණාමෙය්‍යාති යොජනා. සඬ්ඝස්ස පුග්ගලස්සාති පදද්වයෙපි එවමෙව යොජෙතබ්බං. යථාහ “සඬ්ඝස්ස පරිණතං අඤ්ඤසඬ්ඝස්ස වා චෙතියස්ස වා පුග්ගලස්ස වා පරිණාමෙති, ආපත්ති දුක්කටස්සා” තිආදි (පාවි. 492). අඤ්ඤස්ස පුග්ගලස්ස පොණං අඤ්ඤස්ස පුග්ගලස්ස පරිණාමෙය්‍යාති.

886. ඉමස්ස සබ්බසත්තවිසයතං දස්සෙතුමාහ “යො පනා” තිආදි.

887. ඉදං පරිණතසික්ඛාපදං. තිසමුට්ඨානන්ති කායචිත්තවාචාචිත්තකායවාචාචිත්තසඬ්ඛාතෙහි තීහි සචිත්තකසමුට්ඨානෙහි සමුට්ඨානතො තිසමුට්ඨානං. පරිණාමනපච්චයා ආපජ්ජිතබ්බතො ක්‍රියං. සඬ්ඝාදීනං පරිණතන්තිසඤ්ඤාය අභාවෙන විමුච්චනතො සඤ්ඤාවිමොක්ඛං. කායවිඤ්ඤත්තිවච්චිඤ්ඤත්තීහි පරිණාමෙතබ්බතො කායකම්මං වච්චකම්මං.

පරිණතකථාවණ්ණනා.

පත්තවග්ගො තතියො.

888. යෙ ඉමං විනිවිජයං තරන්ති, තෙ පඤ්ඤත්තිමහාසමුද්දං තරන්තිති යොජනා. පඤ්ඤත්තිසංඛාරං විනයපිටකමෙව මහාසමුද්දො වියාති පඤ්ඤත්තිමහාසමුද්දො, තං. එවං සමුදායං දස්සෙත්වා තදවයවෙ දස්සෙතුමාහ “නෙකා”තිආදි. නෙකානි නානප්පකාරානි වත්තානි සෙනාසනවත්තාදීනි ඛන්ධකාගතානි උග්ගා උත්තුඛිගා තරඛිගමාලා මහාවිච්ඡරම්පරා යස්සාති විග්ගහො, නානප්පකාරඛන්ධකවත්තසංඛාරමහාතරඛිගපරම්පරාය සජ්ජිතන්ති අත්ථො. සීලං පාතිමොක්ඛසංවරාදිකමෙව අන්තො වෙලාවලයො යස්ස සො සීලන්තො, තං, පාතිමොක්ඛසංවරසීලාදිවතුපාරිසුද්ධිසීලමෙව පටිපාදෙතඛිකතාය අන්තං වෙලාවලයභූතන්ති අත්ථො. ආපත්තියො සත්තාපත්තික්ඛන්ධා, සීලාචාරදිට්ඨිආජීවවිපත්තියො ච ගාහකා මකරාදයො යස්සාති විග්ගහො, සීලාචාරාජීවදිට්ඨිසම්පත්තිසංඛාරමුදුසත්තනාසකආපත්තිවිපත්තිසංඛාර-තමාතඛිගමකරාදිවණ්ඩසත්තවත්තන්ති අත්ථො. එවං අයං ගාථා සමුදායාවයවානං සබ්බෙසමෙව රූපකාලඛිකාරෙන විරචිතාති දට්ඨබ්බො.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනියා

විනයවිනිවිජයවණ්ණනාය

නිස්සග්ගියකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාවිත්තියකථාවණ්ණනා

889. එවං නාතිවිත්ථාරසංඛිබ්බෙපතො නිස්සග්ගියවිනිවිජයං දස්සෙත්වා ඉදානි තදනන්තරං නිද්දිට්ඨස්ස පාවිත්තියකණ්ඩස්ස විනිවිජයං දස්සෙතුං “සම්පජානමුසාවාදෙ”තිආදි ආරද්ධං. සම්පජානමුසාවාදෙති අත්තතො වචනස්ස මුසාභාවං ඤත්වා, අදිට්ඨං “දිට්ඨ”න්තිආදිනා නයෙන මුසාවාදෙ සම්පජානන්තස්ස මුසාභණ්ණෙනෙති අත්ථො ගහෙතඛිබ්බො. යථාහ අට්ඨකථායං “ජානිත්වා ජානන්තස්ස ච මුසාභණ්ණෙන”ති (පාවි. අට්ඨ. 2). “මුසාවාදෙ”ති හි නිමිත්තත්ථෙ භූමිමං, මුසාවාදනිමිත්තන්ති අත්ථො.

දවා භණන්තස්සාති යොජනා. අනුපපරික්ඛිත්වා වෙගෙන දිට්ඨම්පි “අදිට්ඨං මෙ”ති වදන්තස්සාති අත්ථො. යථාහ “දවා භණති නාම සහසා භණති”ති පදභාජනීඅට්ඨකථායං “සහසා භණතිති අවිමංසිත්වා අනුපධාරෙත්වා වෙගෙන දිට්ඨම්පි ‘අදිට්ඨං මෙ’ති භණති”ති (පාවි. අට්ඨ. 11). රවා භණන්තස්සාති “විචර”න්ති වත්තුකාමස්ස “වීර”න්ති වචනං විය මන්දත්තා මොමුහත්තා “අඤ්ඤං භණ්ණස්සාමි”ති අඤ්ඤං භණන්තස්ස. යථාහ “රවා භණති නාම ‘අඤ්ඤං භණ්ණස්සාමි’ති අඤ්ඤං භණති”ති.

890. අඤ්ඤත්ථානි චතුත්ථපාරාජිකාදීසු. අත්තනා අලද්ධං උත්තරිමනුස්සධම්මං “ලද්ධං මයා”ති මුසා යස්ස භණ්ති, තෙන තඨිමණමෙව සුත්වා තදත්ථෙ ඤාතෙ පාරාජිකස්ස, අඤ්ඤාතෙ කාලන්තරෙන ඤාතෙ ච පරියායවචනෙ ච ඤාතෙ ථුල්ලවචයස්ස, පරියායවචනෙ අවිඤ්ඤාතෙ දුක්කටස්ස, දුට්ඨදොසසික්ඛාපදෙ පාරාජිකං අනාපන්නස්ස “ආපන්නො”ති මුසාභණ්තෙ සඨිසාදිසෙසස්ස, ඔමසවාදසික්ඛාපදෙ දුබ්භාසිතස්ස ච චුත්තත්තා ආහ “මුසවාදස්ස කාරණා පඤ්ච ආපත්තියො”ති. ඉමාය පාවිත්තියා සද්ධිං ඡ ආපත්තික්ඛන්ධා භොන්ති.

සම්පජානමුසවාදකථාවණ්ණනා.

891-3. චුත්තෙසු ජාතිආදීසු දසසු අක්කොසවත්ථුසුති යොජනා, පදභාජනෙ චුත්තෙසු ජාතිනාමගොත්තකම්මසිප්පආබාධලිඨගතිලෙසආපත්තිඅක්කොසානං වසෙන දසසු අක්කොසවත්ථුසුති අත්ථො. තෙසු කිලෙසං විනා සබ්බෙන භීනුක්කට්ඨවසෙන ද්විප්පකාරා භොන්ති. යථාහ පදභාජනෙ “ජාති නාම ද්වෙ ජාතියො භීනා ච ජාති උක්කට්ඨා ච ජාති”තිආදි.

තත්ථ චණ්ඩාලාදිජාති භීනා, ඛත්තියබ්බාභ්මණ්ණජාතියො උක්කට්ඨා. නාමෙසු අවකණ්ණකජවකණ්ණකාදිනාමානි දාසනාමත්තා භීනානි, බුද්ධරක්ඛිතාදිනාමානි උක්කට්ඨානි. කොසියාදිගොත්තං භීනං, ගොතමාදිගොත්තං උක්කට්ඨං. කම්මෙසු වඩ්ඪකිමණ්ණිකාරාදිකම්මානි භීනානි, කසිවාණිජ්ජාගොරක්ඛකම්මානි උක්කට්ඨානි. සිප්පෙසු නළකාරකුම්භකාරාදිසිප්පං භීනං, මුද්දාගණනාදිසිප්පං උක්කට්ඨං. ආබාධෙසු සබ්බෙපි ආබාධා භීනා, අපිච මධුමෙහො පිළාජනකත්තාභාවා උක්කට්ඨො. ලිඨගෙසු අතිදීඝතාදයො භීනා, නානිදීඝතාදයො උක්කට්ඨා. සබ්බෙපි කිලෙසා භීනා. සබ්බාපත්තියොපි භීනා, අපිච සොනාපත්තිසමාපත්ති උක්කට්ඨා. අක්කොසෙසු “ඔට්ඨොසි මෙණ්ඩොසි ගොණොසි”තිආදිකො භීනො, “පණ්ඩිතොසි ඛාත්තොසි”තිආදිකො උක්කට්ඨො.

අඤ්ඤත්ථානපදෙසෙනානි පරියායකථනෙන විනා. ඔමසන්නස්සානි චචනපතොදෙන ඔව්ජ්ඣන්තස්ස. සම්බුද්ධෙන පකාසිතානි “චණ්ඩාලොසි වෙනොසි නෙසාදොසි රථකාරොසි පුක්කුසොසි”ති භණ්ති, ආපත්ති වාචාය වාචාය පාවිත්තියස්සා”ති සාමං සබ්බධම්මාවබොධතො “සම්බුද්ධො”ති පඤ්ඤාතෙන භගවතා දෙසිතා.

894. තෙහෙවානි ජාතිආදීහි අක්කොසවත්ථුහෙව. අඤ්ඤාපදෙසෙන භූතෙන වා...පෙ.... ආපන්නමෙව වා අනුපසම්පන්නං අක්කොසන්නස්ස දුක්කටං සම්බුද්ධෙන පකාසිතන්ති සම්බන්ධො. ඉධ භූතාභූතපදානි තෙහීති අපෙක්ඛිත්වා බහුවචනන්තානි යොජෙතබ්බානි. එතෙන “සන්ති ඉධෙකච්චෙ”තිආදිදුතියවාරත්ථං (පාටි. 26) දස්සෙන්නෙ දුක්කටසාධනත්ථෙත තදෙකකාරියං තතියං යෙනුනවාරඤ්ච චතුත්ථං න මයන්තිආදිවාරඤ්ච සඨිගහිතන්ති දට්ඨබ්බං. යථාහ

අටියකථායං “සන්ති ඉධෙකච්චෙ” ති වාරෙ පන පරිහරිත්වා චුත්තභාවෙන දුක්කටං.
එසෙව නයො ‘යෙනුන...පෙ.... න මය’න්ති වාරෙසුපි” ති (පාවි. අටිය. 26).

පාළිමුත්තපදෙහිපිති එත්ථාපි තථෙව “භූතෙන වා” තිආදිති පදානි
සම්බන්ධිතබ්බානි. “වොරොසි, ගණ්ඨිහෙදකොසි” තිආදි පාළිමුත්තපදං නාම.
සබ්බත්ථානි සබ්බෙසු චතුසු වාරෙසු, පාළිමුත්තපදෙසු ව. චුත්තඤ්ඤි
“අනුපසම්පන්නෙ පන චතුසුපි වාරෙසු දුක්කටමෙව. ‘වොරොසි,
ගණ්ඨිහෙදකොසි’ තිආදිවචනෙහි පන උපසම්පන්නෙපි අනුපසම්පන්නෙපි
සබ්බවාරෙසු දුක්කටමෙවා” ති (පාවි. අටිය. 26). “අනුපසම්පන්න” න්ති ඉමිනා
“ඉමස්මිඤ්ච සික්ඛාපදෙ යපෙත්වා භික්ඛුං භික්ඛුනිආදයො සබ්බෙ සත්තා
අනුපසම්පන්නට්ඨානෙ යිතා” ති (පාවි. අටිය. 26) අටියකථායං චුත්තා
අනුපසම්පන්නා සඨගහිතා. තෙනෙවෙත්ථාපි චක්ඛති
“පට්ටියානුපසම්පන්නට්ඨානෙ ඉධ ව භික්ඛුනි” ති.

895. දවකමායතානි එත්ථ “පට්ඨසඤ්චා යොනියො” තිආදිසු (ම. නි. 1.22, 23,
422; අ. නි. 6.58; 9.9; මහානි. 206; විහ. 518) විය ය-කාරලොපො. සබ්බත්ථානි
සබ්බෙසු චුත්තපාචිත්තියවත්ථුසු ව දුක්කටවත්ථුසු වානි සබ්බත්ථෙව.
දුබ්බාසිතමුදිරිතන්ති “චණ්ඩාලොසි...පෙ.... පුක්කුසොසි” ති භණ්ති, ආපත්ති
වාචාය වාචාය දුබ්බාසිතස්සා” ති (පාවි. 32) චුත්තන්ති අත්ථො. පරමමුඛා පන
පාචිත්තියවත්ථුහි ව දුක්කටවත්ථුහි ව අක්කොසනෙ දුක්කටමෙව. තථා දවකමායතාය
පරමමුඛා වදන්තස්සාපි දුබ්බාසිතමෙවානි ආචරියා වදන්ති.

896-7. අත්ථං පුරක්ඛත්වා වදනො භික්ඛුස්ස අනාපත්තීනි යොජනා. ධම්මො
නාම “චණ්ඩාලොසි” තිආදිපාළියෙව. යථාහ අටියකථායං “පාළිං වාවෙන්තො
ධම්මපුරෙක්ඛාරො” ති (පාවි. අටිය. 35). අනුසාසනී නාම “ඉදානිපි චණ්ඩාලොසි,
මා පාපධම්මං අකාසි, මා තමො තමපරායනො අහොසි” තිආදිනා (පාවි. අටිය. 35)
නයෙන අටියකථායං චුත්තසරුපායෙව අනුසාසනීපුරෙක්ඛනාය යත්වා වදන්තස්ස
චිත්තස්ස ලභුපරිචත්තිතභාවතො අන්තරා කොධෙ උප්පන්නෙපි අනාපත්ති.

එත්ථානි ඉමස්මිං ඔමසවාදසික්ඛාපදෙ. පට්ඨසම්පයුත්තචිත්තෙනෙව
ආපජ්ජිතබ්බත්තා මානසිකදුක්ඛවෙදනාව භොති.

ඔමසවාදකථාවණ්ණනා.

898. දුට්ඨාකාරතො භික්ඛුපෙසුඤ්ඤෙ ආපත්ති සියාති යොජනා. පිසනීති
පිසුණා, වාචා, සමග්ගෙ සත්තෙ අවයවභූතෙ වග්ගෙ භින්නෙ කරොතීති අත්ථො.
පිසුණා එව පෙසුඤ්ඤං, තාය වාචාය සමන්තාගතො පුග්ගලො සභවරියනයෙන
පිසුණො, තස්ස කම්මං පෙසුඤ්ඤං, භික්ඛුනං පෙසුඤ්ඤං භික්ඛුපෙසුඤ්ඤං, තස්මිං
භික්ඛුපෙසුඤ්ඤෙ. පදභාජනෙ “උපසම්පන්නො උපසම්පන්නස්ස සුත්වා
උපසම්පන්නස්ස පෙසුඤ්ඤං උපසංහරති ‘ඉත්ථන්තාමො තං ‘චණ්ඩාලො...පෙ....

පුක්කුසො'ති භණ්ති'ති ආපත්ති...පෙ.... පාවිත්තියස්සා'ති (පාවි. 39) චුත්තත්තා සයං උපසම්පන්නො භුත්වා උපසම්පන්නස්ස ජාතිආදීසු දසසු අක්කොසවත්ථුසු අඤ්ඤතරෙන අඤ්ඤං උපසම්පන්නං පරමමුඛා අක්කොසන්නස්ස සුත්වා තස්ස සන්නිකං ගන්ත්වා වක්ඛමානසරූපෙසු අත්තනො පියකාමතාහෙදාධිප්පායසඬාතෙසු ද්විසු කාරණෙසු අඤ්ඤතරකාරණං පටිච්ච “අසුකො තුය්හං එවං වදන්ති”ති පෙසුඤ්ඤං හරති, තස්ස පෙසුඤ්ඤකථනනිමිත්තං පාවිත්තියං භොතිති අත්ථො.

දුට්ඨාකාරතොති එත්ථ ආකාර-සද්දො කාරණපරියායො. යථාහ අට්ඨකථායං “ද්විභාකාරෙහිති ද්විභි කාරණෙහි”ති (පාවි. අට්ඨ. 38). එත්ථ කාරණං නාම අධිප්පායවිසෙසො. තං කාරණං අධිප්පායමුඛෙන දස්සෙතුමාහ “අත්තනො”තිආදි. අත්තනො පියකාමස්සාති අත්තනො පියභාවකාමස්ස පෙසුඤ්ඤං භණන්තස්ස, අත්තනො පියභාවං කාමයන්නස්සාති අත්ථො, තාදිසෙන අධිප්පායෙනාති චුත්තං භොති. යථාහ අට්ඨකථායං “එවං අහං එතස්ස පියො භවිස්සාමි”ති අත්තනො පියභාවං පත්ථයමානස්සා”ති (පාවි. අට්ඨ. 38). පරහෙදත්ථිනොපි වාති අක්කොසකස්ස ච අත්තනො පෙසුඤ්ඤවචනං සුණන්තස්ස වාති උභින්නං හෙදං ඉච්ඡන්නස්සාති අත්ථො, හෙදාධිප්පායෙනාති චුත්තං භොති. යථාහ අට්ඨකථායං “පරස්ස පරෙන හෙදං ඉච්ඡන්නස්සා”ති (පාවි. අට්ඨ. 38).

899. පරියායනායෙන අක්කොසන්නස්ස වචනස්ස...පෙ.... දුක්කටන්ති යොජනා, පරියායඅක්කොසවචනං සුත්වා පරස්ස සන්නිකං ගන්ත්වා වදන්තස්ස භික්ඛුනො දුක්කටං භොතිති අත්ථො. යථාහ “ඉත්ථන්තාමො සන්නි ඉධෙකච්චෙව චණ්ඩාලා...පෙ.... භණ්ති, න සො අඤ්ඤං භණ්ති, තංයෙව භණ්තිති ආපත්ති වාචාය වාචාය දුක්කටස්සා”තිආදි (පාවි. 41). පාළිමුත්තනායෙන අක්කොසන්නස්ස වචනස්ස...පෙ.... දුක්කටන්ති යොජනා. එත්ථ “වොරොසි, ගණ්ඨිහෙදකොසි”තිආදිනා දස්සිතො පාළිමුත්තනයො නාම.

900. අනුපසම්පන්නස්ස අක්කොසං උපසම්පන්නං හරතොපි ච තථා දුක්කටන්ති යොජනා. ච-සද්දෙන උපසම්පන්නස්ස අක්කොසං අනුපසම්පන්නං හරතොපි ච, අනුපසම්පන්නස්ස අක්කොසං අනුපසම්පන්නං හරතොපි ච තථා දුක්කටන්ති විකප්පද්වයඤ්ච සමුච්චිතොති. “ඉධාපි භික්ඛුනිං ආදිං කත්වා සබ්බෙ අනුපසම්පන්නා නාමා”ති (පාවි. අට්ඨ. 38) අට්ඨකථාවචනතො “භික්ඛුනි”ති උපලක්ඛණං.

901. න වෙව පියකාමස්සාති පියභාවං අකාමයන්නස්ස ච. න හෙදත්ථිනොපි වාති හෙදං අනිච්ඡන්නස්ස ච. පාපානං ගරහත්ථායාති එත්ථ “කෙවල”න්ති සෙසො. යථාහ අට්ඨකථායං “එකං අක්කොසන්නං, එකඤ්ච ඛමන්නං දිස්වා ‘අහො නිල්ලජ්ජො, ඊදිසම්පි නාම ආයස්මන්තං පුන වත්තබ්බං මඤ්ඤිස්සති’ති එවං කෙවලං පාපගරහිතාය භණන්තස්ස අනාපත්ති”ති (පාවි. අට්ඨ. 38).

පෙසුඤ්ඤකථාවණ්ණනා.

903. අඤ්ඤානාති සාමණෙරාදිනා. “යඤ්ච පදං යඤ්ච අනුපදං යඤ්ච අන්වක්ඛරං යඤ්ච අනුබ්‍යඤ්ජනං, සබ්බමෙතං පදසො නාමා”ති (පාවි. 46) පදභාජනෙ වුත්තත්තා අවයවෙ සමුදායොපචාරවසෙන “පිටකත්තය”න්ති තදෙකදෙසපදාදි එව වුත්තොති ගහෙනබ්බො. එත්ථ පදාදිසරූපං අට්ඨකථාය වෙදිතබ්බං. වුත්තඤ්ඤි තත්ථ “පදන්ති එකො ගාථාපාදො අධිජ්ජෙතො. අනුපදන්ති දුතියො පාදො. අන්වක්ඛරන්ති එකෙකමක්ඛරං. අනුබ්‍යඤ්ජනන්ති පුරිමබ්‍යඤ්ජනෙන සදිසං පච්ඡාබ්‍යඤ්ජන”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 45). ඉදං ගාථාමයදෙසනං සන්ධාය වුත්තං. “යං කිඤ්චි වා එකමක්ඛරං අන්වක්ඛරං, අක්ඛරසමුහො අනුබ්‍යඤ්ජනං, අක්ඛරානුබ්‍යඤ්ජනසමුහො පදං, පට්ඨපදං පදමෙව, දුතියං අනුපදන්ති එවමෙත්ථ නානාකරණං වෙදිතබ්බං”න්තිපි (පාවි. අට්ඨ. 45) වුත්තං. ඉදං වුණ්ණියදෙසනං සන්ධාය වුත්තං.

ධම්මන්ති බුද්ධභාසිතාදිපාළිධම්මං. පටිසම්භිදායඤ්ඤි ධම්මපඤ්චකෙ පාළිපි ධම්මොති වුත්තා. ධම්මපඤ්චකං නාම ඵලනිබ්බත්තකො හෙතු, අරියමග්ගො, භාසිතං, කුසලාකුසලං වෙති එතෙ ධම්මපඤ්ඤිතාති නිද්දිට්ඨං. එත්ථ හි භාසිතන්ති පාළි වුත්තා. අට්ඨකථානිස්සිතොපි එත්ථෙව සඬගහං ගච්ඡති. සො ච පුබ්බෙ මගධභාසාය ධිතො සඬගිතිත්තයාරුළුහො ගහෙනබ්බො.

“සහ භණ්ණත්තස්ස පාවිත්තියං සියා”ති ඉමිනා “එකතො පට්ඨපෙත්වා එකතො ඔසාපෙත්ති”තිආදිනා (පාවි. 46) පදභාජනාගතනයෙන අනුපසම්පන්නෙන සද්ධිං ආරභිත්වා එකතො උච්චාරණවසෙන පදං වා අනුපදං වා අන්වක්ඛරං වා අනුබ්‍යඤ්ජනං වා වදන්තො පදාදිගණනාවසෙන පාවිත්තියන්ති වුත්තං හොති.

904. සඬගිතිං අනාරුළුහෙසු ධම්මෙසු රාජොචාදාදයො සුත්තන්තා ආපත්තිජනකායෙවාති මහාපච්චරියාදිසු වුත්තාති යොජනා. රාජොචාදො නාම එකො සුත්තන්තො. ආදි-සද්දෙන තික්ඛිත්ථියාදිසුත්තන්තා ගහිතා.

905. හික්ඛුස්මිම්පි හික්ඛුනියාපි ච අනුපසම්පන්නසඤ්ඤිතො, විමතිස්ස වා හික්ඛුස්ස තථා පදසොධම්මෙ දුක්කටං හොතීති යොජනා.

906-7. එකතො උද්දිසාපෙතීති එකතො උද්දෙසං ගණ්හන්තෙහි අනුපසම්පන්නෙහි සද්ධිං උච්චාරණවසෙන උද්දිසාපෙති. සජ්ඣායං වා කරොතීති තථා එකතො සජ්ඣායති.

“සචෙ එකගාථාය එකො පාදො න ආගච්ඡති, සෙසං ආගච්ඡති, අයං යෙභුයොන පගුණගන්ථො නාම. එස නයො සුත්තෙපි වෙදිතබ්බොති”ති (පාවි. අට්ඨ. 48) අට්ඨකථාවචනතො පගුණගන්ථන්ති එත්ථ “යෙභුයොනා”ති සෙසො. ඔපාතෙතීති “එවං භණාහී”ති එකතො භණති. උද්දෙසන්ති උද්දිසිතබ්බං. තෙනාති අනුපසම්පන්නෙන.

908. යස්මා ඉදං පදසොධම්මසික්ඛාපදං වාවතො ව සමුට්ඨාති,
වාචාවිත්තද්වයාපි ව සමුට්ඨාති, තස්මා ඉදං සමුට්ඨානං පදසොධම්මසඤ්ඤිතන්ති
වුත්තන්ති යොජනා.

පදසොධම්මකථාවණ්ණනා.

909-10. සබ්බච්ඡන්තසබ්බපරිච්ඡන්තෙ සෙනාසනෙ තිස්සන්තං පන රත්තීනං
යො පන භික්ඛු රත්තියං යපෙත්වා භික්ඛුං අඤ්ඤෙන සචෙ නිපජ්ජෙය්‍යා, තස්ස
පාවිත්තියං සියාති යොජනා. “යං කිඤ්චි පටිච්ඡාදනසමත්ථං ඉධ ඡදනඤ්ච
පරිච්ඡන්තඤ්ච වෙදිතබ්බ”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 51) අට්ඨකථායං වුත්තත්තා ඡදනාරහං
ඉට්ඨකාසිලාසුධාතිණපණ්ණාදීනං යෙන කෙනචි සබ්බසො ඡාදිතං සෙනාසනං
සබ්බච්ඡන්තං. “භූමිතො පට්ඨාය යාව ඡදනං ආහව්ව පාකාරෙන වා අඤ්ඤෙන වා
කෙනචි අන්තමසො වත්ථෙතපි පරික්ඛිත්ත”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 51) අට්ඨකථායං
වුත්තත්තා යෙන කෙනචි පරික්ඛිත්තවා පටිච්ඡාදිතසෙනාසනං සබ්බපරිච්ඡන්තං.
“ඡදනං අනාහව්ව සබ්බන්තිමෙන පරියායෙන දියඬිඨහත්ථුබ්බෙධෙන පාකාරාදිනා
පරික්ඛිත්තාපි සබ්බපරිච්ඡන්තායෙවා”ති (පාවි. අට්ඨ. 51) කුරුන්දට්ඨකථායං
වුත්තං, තං “දියඬිඨා”තිආදිනා වක්ඛති.

එවං සබ්බච්ඡන්තසබ්බපරිච්ඡන්තෙ එකස්මිං සෙනාසනෙ යො භික්ඛු
උපසම්පන්නතො අඤ්ඤෙන එකෙන වා අනෙකෙහි වා තිරත්තං සහසෙය්‍යාං
කජ්ජෙත්වා චතුත්ථරත්තිං ආදිං කත්වා සබ්බරත්තිසු සුරියත්ථඬිගමතො පට්ඨාය
සකලරත්තියං පයමං වා පච්ඡා වා අපුබ්බාවරිමං වා පිට්ඨිං පසාරෙත්වා සචෙ
එකසෙනාසනෙ සෙය්‍යාං කජ්ජෙති, තස්ස දෙවසිකං පාවිත්තියං භොතීති ඉදං විධානං
“අපිචෙත්ථ එකාචාසාදිකම්පි චතුක්කං වෙදිතබ්බ”න්තිආදිනා (පාවි. අට්ඨ. 51)
අට්ඨකථායං වුත්තං.

“යෙභුයොන පරිච්ඡන්තෙ ඡන්තෙ”ති ඉමිනාපි එවමෙව යොජෙත්වා අත්ථො
වෙදිතබ්බො. “යස්සා පන උපරි බහුතරං යානං ඡන්තං, අජ්ජං අච්ඡන්තං,
සමන්තතො ව බහුතරං පරික්ඛිත්තං, අජ්ජං අපරික්ඛිත්තං, අයං යෙභුයොනඡන්තා
යෙභුයොනපරිච්ඡන්තා නාමා”ති (පාවි. අට්ඨ. 51) අට්ඨකථායං වුත්තනයෙන
යෙභුයොන ඡන්තපරිච්ඡන්තං වෙදිතබ්බං. අත්ථො වුත්තනයොයෙව.
“යෙභුයොන පංසුකා”ති එතස්ස අට්ඨකථායං (පාවි. අට්ඨ. 86) තීසු ද්වෙ යෙභුයාං
නාම, ඉධ පන පදසොධම්මෙ “යෙභුයොන පගුණං ගන්ථ”න්ති එතස්ස
අට්ඨකථායං (පාවි. අට්ඨ. 48) “එකගාථායා”තිආදිවිවරණෙ විය චතුසු තයොපි
භාගා යෙභුයාං නාමාති වෙදිතබ්බං.

911. මෙටුනස්ස පභොනකං යං පන වත්ථු පයමපාරාජිකාය නිද්දිට්ඨං
අන්තමසො තීරච්ඡානගතෙනපි, තෙන පයමපාරාජිකවත්ථුනා පුග්ගලෙන සහ
නිපජ්ජිත්වා ආපත්ති සහසෙය්‍යාපත්ති භොතීති යොජනා.

912-3. “උහො වා නිපජ්ජන්ති” ති විකජ්ජස්ස පයමගාථාද්වයෙනෙව අත්ථනො දස්සිතත්තා පුබ්බාපරියවසෙනපි සම්භවන්තං දස්සෙතුං “අනුපසම්පන්නෙන” තිආදිනා (පාවි. 52-54) නයෙන දස්සිතපක්ඛද්වයං නිදස්සෙතුමාහ “නිපන්නෙන” තිආදි. “උට්ඨහිත්වා” ති ඉදං විච්ඡාවසෙන ගහෙනබ්බං. අනුපසම්පන්නගණනයපි වාති බහුසු අනුපසම්පන්නෙසු තෙසං ගණනය ව. අනුපසම්පන්නෙසු බහුසු තෙසං ගණනය එකස්ස භික්ඛුනො බහු ආපත්තියො භොන්තිති එවං දස්සනෙන උපසම්පන්නෙසු බහුසු එකස්මිං අනුපසම්පන්නෙ සති තෙසඤ්ච තස්ස පයොගගණනය ආපජ්ජිතබ්බා බහු ආපත්තියො ව උහොසුපි බහුසු එකෙකස්සෙව උපසම්පන්නස්ස අනුපසම්පන්නගණනය බහු ආපත්තියො ව භොන්තිතිපි දස්සිතං භොති.

914. එකෙනෙව ද්වාරෙන වළඤ්ජිතබ්බතො එකුපවාරෙ සතගබ්භෙපි සෙනාසනෙ උපසම්පන්නො එකස්මිං ගබ්භෙ වසන්නො අත්තනා සයනගබ්භෙ ද්වාරං පිදහිත්වා වා අපිදහිත්වා වා චතුත්ථරත්තියං සයනි වෙ, උපරිමතලෙ, අවසෙසගබ්භෙසු ව සයන්නෙහි අනුපසම්පන්නෙහි පුබ්බෙ චුත්තආපත්තීන්තියමොයෙවාති දස්සනත්ථමාහ “සචෙ පිධායා” තිආදි. ගබ්භද්වාරං උත්තරපදලොපෙන “ගබ්භ”න්ති චුත්තං. චතුත්ථදිවසෙ අත්ථඬගතෙ සූරියෙ නිපජ්ජති, ආපත්ති සියාති යොජනා. “අනුපසම්පන්නෙහි සභා” ති පකරණතො ලබ්භති. ආපත්ති පාවිත්තියං.

915. දියඬිඬහත්ථුබ්බෙබ්බෙනාති වඩ්ඪකිරතනෙන දියඬිඬරතනුබ්බෙබ්බෙන. පාකාරො නාම නිට්ඨිතො. වයනං නාම විජ්ජකතපාකාරොතිපි වදන්ති. ඉමිනා ව ආලින්දස්ස අග්ගහණත්ථං “දසහත්ථුබ්බෙබ්බාපි ජගති පරික්ඛෙපසඬ්ඛයං න ගච්ඡති” ති (පාවි. අට්ඨ. 51) අට්ඨකථා පමාණන්ති වදන්ති. ජගතීති ආලින්දං. ආදි-සද්දෙන භික්තිපණ්ණාචරණාදිගහණං.

916. දුස්සකුටියන්ති වත්ථකුටියං.

917. “සබ්බච්ඡන්තපරිච්ඡන්තාදිජ්ජහෙදතො යෙභුය්‍යාදිජ්ජහෙදතො” ති ආදි-සද්දො පච්චෙකං යොජෙතබ්බො. පයමෙන ආදි-සද්දෙන සබ්බච්ඡන්තයෙභුය්‍යපරිච්ඡන්තසබ්බච්ඡන්තඋපඩ්ඪපරිච්ඡන්තසබ්බපරිච්ඡන්තයෙ භුය්‍යච්ඡන්ත- සබ්බපරිච්ඡන්තඋපඩ්ඪච්ඡන්තසඬ්ඛාතාති වත්තාරි සෙනාසනාති ගහිතාති. ගාථාය සරූපෙන චුත්තසබ්බච්ඡන්තසබ්බපරිච්ඡන්තෙන සද්ධිං පඤ්ච සෙනාසනාති දස්සිතාති භොන්ති. දුතියෙන ආදි-සද්දෙන යෙභුය්‍යච්ඡන්තයෙභුය්‍යපරිච්ඡන්ත යෙභුය්‍යච්ඡන්තඋපඩ්ඪපරිච්ඡන්ත යෙභුය්‍යපරිච්ඡන්තඋපඩ්ඪච්ඡන්තසඬ්ඛාතාති තිණි සෙනාසනාති ගහිතාති. ඉමෙ අට්ඨ විකජ්ජා ලබ්භන්ති. කස්මා චුත්තං “සත්ත පාවිත්තියානි” ති? මහාඅට්ඨකථාය චුත්තත්තා. යථාහ “මහාඅට්ඨකථායං පන ‘සබ්බච්ඡන්තෙ යෙභුය්‍යොනපරිච්ඡන්තෙ පාවිත්තියං, සබ්බච්ඡන්තෙ උපඩ්ඪපරිච්ඡන්තෙ පාවිත්තියං, යෙභුය්‍යොනච්ඡන්තෙ උපඩ්ඪපරිච්ඡන්තෙ පාවිත්තියං, සබ්බපරිච්ඡන්තෙ යෙභුය්‍යොනච්ඡන්තෙ

පාවිත්තිය, සබ්බපරිච්ඡන්තෙ උපඩ්ඨවිඡන්තෙ පාවිත්තිය,
 යෙහුයොනපරිච්ඡන්තෙ උපඩ්ඨවිඡන්තෙ පාවිත්තිය, පාළියං චුත්තපාවිත්තියෙන
 සද්ධිං සත්ත පාවිත්තියානී'ති චුත්ත'න්ති (පාවි. අට්ඨ. 53).

කස්මා පන අට්ඨකථායං “අට්ඨ පාවිත්තියානී”ති වත්වා “සත්තා”ති
 ගණනපරිච්ඡේදො කතොති? නිස්සන්දෙන තාව “සෙය්‍යා නාම සබ්බවිඡන්තා
 සබ්බපරිච්ඡන්තා, යෙහුයොනවිඡන්තා යෙහුයොනපරිච්ඡන්තා”ති (පාවි. 52)
 පාළියං ආගතෙසු ද්විසු විකප්පෙසු එකස්මිං චුත්තපාවිත්තියං ගහෙත්වා පාළියං
 චුත්තෙන පාවිත්තියෙන ‘සත්තා’ති චුත්ත’න්ති පරිහාරො දස්සිතො.
 සාරත්ථදීපනියඤ්ච “සත්ත පාවිත්තියානී”ති පාළියං චුත්තපාවිත්තියද්වයං
 සාමඤ්ඤතො එකත්තෙන ගහෙත්වා චුත්තං. විසුං පන ගය්‍හමානෙ සබ්බවිඡන්තෙ
 සබ්බපරිච්ඡන්තෙ පාවිත්තියං, යෙහුයොනවිඡන්තෙ යෙහුයොනපරිච්ඡන්තෙ
 පාවිත්තියන්ති අට්ඨෙව පාවිත්තියානි හොන්ති’ති (සාරත්ථ. ටී. පාවිත්තිය 3.53)
 පරිහාරො චුත්තො.

සබ්බයෙහුයාඋපඩ්ඨපදෙසු ඡන්තපරිච්ඡන්තපදෙහි යොජිතෙසු නව විකප්පා
 සම්භවන්ති, තෙසු නවමෙ උපඩ්ඨවිඡන්තඋපඩ්ඨපරිච්ඡන්තවිකප්පෙ දුක්කටස්ස
 දස්සිතත්තා පාරිසෙසතො ඉතරෙසු අට්ඨසු අට්ඨ පාවිත්තියානෙව සම්භවන්ති.
 අට්ඨකථායං පන අප්පකං උභ්‍යමධිකං වා ගුණනුපගං න හොතීති කත්වා
 “සත්තා”ති චුත්තන්ති ගහෙතබ්බං. එත්ථාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ.

918. “අඩ්ඨවිඡන්තෙ අඩ්ඨපරිච්ඡන්තෙ”ති යොජනා. “සබ්බපරිච්ඡන්තෙ
 චූළවිඡන්තෙ”ති යථාක්කමෙන යොජනා. ඉමිනා අට්ඨකථාගතෙසු පඤ්චසු
 විකප්පෙසු තතියවිකප්පං දස්සෙත්වා ආදි-සද්දෙන සබ්බවිඡන්තාදයො සෙසවිකප්පා
 ගහිතා. යථාහ අට්ඨකථායං “සබ්බවිඡන්තෙ චූළකපරිච්ඡන්තෙ දුක්කටං,
 යෙහුයොනවිඡන්තෙ චූළකපරිච්ඡන්තෙ දුක්කටං, සබ්බපරිච්ඡන්තෙ
 චූළකවිඡන්තෙ දුක්කටං, යෙහුයොනපරිච්ඡන්තෙ චූළකවිඡන්තෙ දුක්කටං, පාළියං
 ආගතදුක්කටෙන සහ පඤ්ච දුක්කටානීහි චුත්ත’න්ති (පාවි. අට්ඨ. 53). පාළියං
 ආගතදුක්කටං නාම ඉමිස්සායෙව ගාථාය ආදිමිහියෙව චුත්තදුක්කටං. යථාහ
 “උපඩ්ඨවිඡන්තෙ උපඩ්ඨපරිච්ඡන්තෙ ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාවි. 53).

චූළවිඡන්තාදීනි වෙන්ථ එවං වෙදිතබ්බානි – යස්ස චතුසු භාගෙසු එකො
 ඡන්තො, සෙසා අවිඡන්තා, ඉදං චූළකවිඡන්තං. යස්ස තිසු භාගෙසු ද්වෙ ඡන්තා,
 එකො අවිඡන්තො, ඉදං යෙහුයොනවිඡන්තං. යස්ස ද්විසු භාගෙසු එකො ඡන්තො,
 එකො අවිඡන්තො, ඉදං උපඩ්ඨවිඡන්තං නාම සෙනාසනං. චූළපරිච්ඡන්තාදීනි
 ඉමිනා නයෙන වෙදිතබ්බානි. ඡන්තාදීනිපිති සහත්ථෙ කරණවචනං. පි-සද්දො
 සමුවචයත්ථො. සබ්බචූළපරිච්ඡන්තඡන්තාදීනි චතුහිපි සහ අඩ්ඨවිඡන්තපරිච්ඡන්තෙ
 පඤ්චධා දුක්කටං පරිදීපිතන්ති යොජනා.

920. සබ්බච්ඡන්තාදිකෙති එත්ථ ආදි-සද්දෙන “සබ්බපරිච්ඡන්තෙ සබ්බආච්ඡන්තෙ යෙභුයොනආච්ඡන්තෙ යෙභුයොනආපරිච්ඡන්තෙ”ති (පාවි. 54) පාළියං වුත්තා අනාපත්තිවාරසෙසා ච අට්ඨකථායං වුත්තා “උපඩ්ඨච්ඡන්තෙ වුළකපරිච්ඡන්තෙ, උපඩ්ඨපරිච්ඡන්තෙ වුළකච්ඡන්තෙ, වුළකච්ඡන්තෙ වුළකපරිච්ඡන්තෙ”ති (පාවි. අට්ඨ. 53) තයො අනාපත්තිවාරා ච ගහිතා.

921. නිපන්තෙපිති එත්ථ පි-සද්දෙන “භික්ඛු නිපන්තෙ අනුපසම්පන්නො නිසීදති, උභො වා නිසීදන්ති”ති (පාවි. 54) පාළියං වුත්තපකාරන්තරෙ සමුච්චිතොති.

සහසෙය්‍යකථාවණ්ණනා.

922. අපි-සද්දෙන පගෙව මහත්තරියාති දස්සෙති. සහසෙය්‍යං පකස්පෙය්‍යාති යථාවුත්තලක්ඛණං සබ්බච්ඡන්තසබ්බපරිච්ඡන්තාදියෙනාසනං පවිසිත්වා සුරියත්ථඬගමනො පට්ඨාය පුබ්බෙ වුත්තස්පකාරෙනෙව පිට්ඨිප්පසාරණලක්ඛණං සෙය්‍යං කස්පෙය්‍ය.

923-4. දෙවියාති දෙවිත්ථියා. තිරච්ඡානගතිත්ථියාති ගොධාදිකාය. “මෙටුනවත්ථුභුතාය”ති ඉමිනා මෙටුනධම්මස්ස අවත්ථුභුතාය සහසෙය්‍යාය දොසාභාවං දස්සෙති. වත්ථුනං ගණනායාති මාතුගාමස්ස ගණනාය ච තාසඤ්ච අත්තනො ච පයොගගණනාය ච. අස්සාති භික්ඛුස්ස. මාතුගාමෙන තයො දිවසෙ සහසෙය්‍යාය ඉමිනා සික්ඛාපදෙන ආපත්තිං. ආපජ්ජිත්වා චතුත්ථදිවසෙ සහසෙය්‍යාය ද්විතිපි සික්ඛාපදෙහි ආපත්තිං. ආපජ්ජතිති එත්ථ දුක්කට්ඨත්ථුභුතාය ඉත්ථියා තත්ථෙව සහසෙය්‍යාය ඉමිනා සික්ඛාපදෙන දුක්කට්ඨං. ආපජ්ජිත්වා චතුත්ථදිවසෙ රත්තියං සහසෙය්‍යාය ඉමිනා සික්ඛාපදෙන ආපජ්ජිතබ්බදුක්කට්ඨෙන සහ පුරිමසික්ඛාපදෙන පාවිත්තියං. ආපජ්ජතිති වෙදිතබ්බං.

දුතියසහසෙය්‍යකථාවණ්ණනා.

926. ඡස්පඤ්චවාචාහි උද්ධං ඉත්ථියා ධම්මං භණන්තස්සාති සම්බන්ධො. ඉත්ථියාති “මාතුගාමො නාම මනුස්සිත්ථි, න යක්ඛි, න පෙතී, න තිරච්ඡානගතා, විඤ්ඤු පටිබලා හොති සුභාසිතදුබ්භාසිතං දුට්ඨුල්ලාදුට්ඨුල්ලං ආජානිතු”න්ති පාළියං වුත්තමනුස්සිත්ථියා. භණන්තස්සාති වක්ඛමානලක්ඛණං ධම්මං ඡහි පදෙහි උත්තරි භණන්තස්ස. විඤ්ඤු පුරිසවිග්ගහං විනාති “විඤ්ඤු නාම පුරිසවිග්ගහො පටිබලො හොති සුභාසිතදුබ්භාසිතං දුට්ඨුල්ලාදුට්ඨුල්ලං ආජානිතු”න්ති (පාවි. 64) පාළියං වුත්තසවනුපවාරගතමනුස්සපුරිසං විනා. ධම්මන්ති වක්ඛමානස්පකාරසරූපං දෙසනාධම්මං.

927. ගාථාමයා, වුණ්ණියගන්ථමයාති දුට්ඨා දෙසනා, තත්ථ ගාථාමයදෙසනාය වාචා නාම ගාථාපාදලක්ඛණාති දස්සෙතුමාහ “ගාථාපාදො”තිආදි. වුණ්ණියදෙසනායං පන වාචාපරිච්ඡෙදො විභ්‍යාන්තවසෙන වෙදිතබ්බො. තෙනාහ

ගණ්ඨිපදෙ ‘එකො ගාථාපාදො’ති ඉදං ගාථාබන්ධමෙව සන්ධාය වුත්තං, අඤ්ඤත්ථ පන විහත්තිඅන්තපදමෙව ගහෙනබ්බ’න්ති. පදසොධම්මං නිද්දිට්ඨං ධම්මන්ති පිටකත්තයං. “අට්ඨකථ”න්ති ඉමිනා සඬගීතිත්තයාරුළුහං පොරාණට්ඨකථං ගහෙනබ්බං. තෙනෙව ගණ්ඨිපදෙ වුත්තං “අට්ඨකථං ධම්මපදජාතකාදිවත්ථුඤ්ඤා”ති. ඉමිනාපි පොරාණකං සඬගීතිආරුළුහමෙව අට්ඨකථං වුත්තන්ති වදන්ති. අට්ඨකථාදිපාඨං යපෙත්වා දම්මොදිභාසන්තරෙන යථාරුචි කපෙතුං වට්ටතිති.

928. පදාදීනං වසා ඡන්තං වාචානං උපරි ධම්මං දෙසෙන්තස්සාති යොජනා. දෙසෙන්තස්සාති පදසොධම්මෙ වුත්තලක්ඛණපදාදිසරුපාහි ඡන්ති වාචාහි උත්තරි ධම්මං දෙසෙන්තස්ස. පදාදිගණනායාති යථාවුත්තලක්ඛණපදඅනුපදඅන්වක්ඛරඅනුබ්බාඤ්ජනගණනාය.

929. පුරිසවිග්ගහන්ති මනුස්සපුරිසවෙසං. එත්ථ තිරච්ඡානගතා නාම වෙසනිම්මානාරහා ඉද්ධිමන්තා නාගසුපණ්ණා.

931. වදනොති අධිකං ධම්මං භාසතො.

932. ඉත්ථීරුපන්ති මනුස්සිත්ථිවෙසං. තිරච්ඡානගතිත්ථියාති වුත්තසරුපාය තිරච්ඡානගතිත්ථියා.

933. සයං උට්ඨාය නිසිදිත්වා පුන ධම්මං දෙසෙන්තස්ස අනාපත්ති පකාසිතාති සම්බන්ධො. මාතුගාමස්ස වා තථාති එත්ථ “තථා”ති ඉමිනා වුත්තජපකාරස්ස ගහිතත්තා උට්ඨාය නිසින්නස්ස මාතුගාමස්ස පුන ධම්මං දෙසෙන්තස්ස අනාපත්ති පකාසිතාති වුත්තං භොති. “උට්ඨායා”තිආදිනා ඉරියාපථපරිවත්තනදස්සනෙන නානාඉරියාපථෙපි අනාපත්තිං දීපෙති.

934. අඤ්ඤිස්සා පුන අඤ්ඤිස්සාති එත්ථ “ආගතාගතායා”ති සෙසො. යථාහ අට්ඨකථායං “අඤ්ඤස්ස මාතුගාමස්සාති එකිස්සා දෙසෙන්වා පුන ආගතාගතාය අඤ්ඤිස්සාපි දෙසෙතිති එවං එකාසනෙ නිසින්නො මාතුගාමසතසහස්සන්තම්පි දෙසෙතිති අත්ථො”ති (පාවි. අට්ඨ. 66). අවුත්තසමුච්චයත්ථෙන ව-සද්දෙන “පඤ්ඤං පුට්ඨො කපෙති”ති (පාවි. 66) ඉදං සමුච්චිනොති. “දීඝනිකායො කිමත්ථියො භන්තෙ”ති පඤ්ඤං පුච්ඡතො මාතුගාමස්ස සබ්බං දීඝනිකායං වදනොපි අනාපත්ති. යථාහ අට්ඨකථායං “පඤ්ඤං පුච්ඡති, පඤ්ඤං පුට්ඨො කපෙතිති මාතුගාමො ‘දීඝනිකායො නාම භන්තෙ කිමත්ථං දීපෙති’ති පුච්ඡති, එවං පඤ්ඤං පුට්ඨො හික්ඛු සබ්බං වෙපි දීඝනිකායං කපෙති, අනාපත්ති”ති (පාවි. අට්ඨ. 66). එත්ථ ව සබ්බං වෙපි දීඝනිකායං කපෙතිති යාව න නිට්ඨාති, තාව පුනදිවසෙපි කපෙති.

935. ධම්මස්ස දෙසනාය, විඤ්ඤමනුස්සපුරිසස්ස අසන්නිහිතකරණෙන ව ආපජ්ජිතබ්බතො ක්‍රියාක්‍රියං.

ධම්මදෙසනාකථාවණ්ණනා.

936. මහග්ගතං රූපාරූපජ්ඣානං. පඤ්ඤාං ලොකුත්තරධම්මං. පධානභාවං නීතන්ති පඤ්ඤාං. ආරොචෙන්තස්සාති “පයමං ඥානං සමාපජ්ජාමි” තිආදිනා (පාරා. 201) නයෙන චතුත්ථපාරාජිකෙ චුත්තනායෙන වදන්තස්ස. පරිනිබ්බානකාලෙ ච පුට්ඨකාලෙ ච භික්ඛුභික්ඛුනීනං අත්තනා ලද්ධස්ස උත්තරිමනුස්සධම්මස්ස ආරොචෙන්තස්සාති “යපෙත්වා භික්ඛුනිං භික්ඛු”න්ති චුත්තං. “අඤ්ඤස්සා”ති සෙසො. යථාහ අට්ඨකථායං “උපසම්පන්නස්ස භූතං ආරොචෙතීති උත්තරිමනුස්සධම්මමෙව සන්ධාය චුත්තං. පරිනිබ්බානකාලෙ, හි අත්තරා වා අතිකඨ්ඨියමානෙන උපසම්පන්නස්ස භූතං ආරොචෙතූං වට්ටති”ති (පාවි. අට්ඨ. 77). භූතෙති එත්ථ “උත්තරිමනුස්සධම්මෙ ආරොචිතෙ”ති වත්තබ්බං, නිමිත්තත්ථෙ භූමිමං, අත්තනො සන්නානෙ ඉමස්මිං අත්තභාවෙ සිද්ධඋත්තරිමනුස්සධම්මස්ස ආරොචනනිමිත්තන්ති අත්ථො.

937. නො වෙ ජානාති සො චුත්තන්ති යස්ස ආරොචෙති, සො සවෙ සුත්තක්ඛණ්ණෙයෙව චුත්තනායෙනෙව “එස පයමජ්ඣානස්ස ලාභී”තිආදිනා නයෙන චුත්තං නො ජානාති. පරියායවචනෙති “යො තෙ විහාරෙ වසති, සො පයමස්ස ඥානස්ස ලාභී”ති එවමාදිපරියායවචනෙ. යස්ස උත්තරිමනුස්සධම්මං ආරොචෙති, සො සවෙ සුත්තසමනන්තරං “එස එවං වදති”ති චුත්තං නො ජානාති, තාදිසස්ස ආරොචෙන්තස්ස භික්ඛුනො හොති ආපත්ති දුක්ඛටන්ති සම්බන්ධො. අස්ස භූතස්ස පරියායවචනෙ ච භික්ඛුනො ආපත්ති දුක්ඛටං හොතීති යොජනා.

938. තථාරූපෙ කාරණෙ සතීති පරස්ස කාරණභාවං ඤාත්වාපි පටිපත්තියා අමොඝභාවදස්සනසමුත්තෙජනසම්පහංසනාදිකරසඬ්ඛානෙ කාරණෙ සතී. සබ්බස්සාපිති උපසම්පන්නානුපසම්පන්නස්ස සබ්බස්ස. සීලාදීන්ති සීලසුත්තපරියත්තිගුණං. වදතොති එත්ථ “භික්ඛුනො”ති පකරණතො ලබ්භති.

939. තදසම්භවාති දිට්ඨිසම්පන්නස්ස උම්මාදාදීනං අසම්භවා. යථාහ අට්ඨකථායං “දිට්ඨිසම්පන්නානං උම්මාදස්ස වා විත්තක්ඛෙපස්ස වා අභාවාති. මහාපච්චරියමිති හි විචාරිත”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 77). උම්මත්තකපදස්ස අවචනෙ කාරණං වදන්තෙනෙව ඛිත්තවිත්තාදිපදානං අවචනෙ කාරණඤ්ච උපලක්ඛණතො දස්සිතමෙවාති දට්ඨබ්බං. එත්ථ ච මග්ගඵලදිට්ඨියා සමන්නාගතානං අරියානමෙව හි උම්මත්තකාදිභාවො නත්ථි. ඥානලාභිනො පන තස්මිං සති ඥානා පරිභායන්ති, තස්මා තෙසං අභූතාරොචනපච්චයා අනාපත්ති වත්තබ්බා, න භූතාරොචනපච්චයා.

940. ඉමස්සාපත්තියා අඤ්ඤත්ථ ඥානමග්ගාදිලාභීනං අඤ්ඤස්ස අසම්භවා “කුසලාබ්‍යාකතෙහෙව ද්විවිත්ත”න්ති චුත්තං. ඉදඤ්ච උක්ඛට්ඨපරිච්ඡේදෙන අරියපුග්ගලෙයෙව සන්ධාය චුත්තං. පණ්ණත්තිං අජානන්තා පන ඥානලාභී පුට්ඨජනා නානාවත්ථුමිහි ලොභවසෙන අකුසලවිත්තෙනාපි න ආරොචෙන්තීති නත්ථි, තස්මා “තිවිත්ත”න්ති වත්තබ්බං සියා, තථාපි බහුලෙන

කුසලාඛ්‍යාකතානමෙව සම්භවොති එවං වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. ද්විවෙදනං සුඛොපෙක්ඛාවසෙන. ඉදඤ්ච සික්ඛාපදං පණ්ණත්තිඅජානනවසෙන අවිත්තකසමුට්ඨානං හොති. අරියා චෙත්ථ පණ්ණත්තිං ජානන්තා විතික්කමං න කරොන්ති, පුට්ඨජනා පන පණ්ණත්තිං ජානිත්වාපි විතික්කමං කරොන්ති. තෙ ව සත්ථුනො ආණාචිතික්කමචෙනනාය බලවඅකුසලභාවතො ක්‍යානා පරිභායන්තිති දට්ඨබ්බං.

භූතාරොවනකථාවණ්ණනා.

941. හික්ඛුනො දුට්ඨුල්ලං ආපත්තිං හික්ඛුසම්මුතිං යපෙත්වා අනුපසම්පන්නො ආරොචෙත්තස්ස හික්ඛුනො ආපත්තිති යොජනා. දුට්ඨුල්ලං ආපත්තින්ති සඬ්ඝාදිසෙසො. නනු ව “දුට්ඨුල්ලා නාම ආපත්ති චත්තාරි ව පාරාජිකානි තෙරස ව සඬ්ඝාදිසෙසා”ති (පාවි. 79) පදභාජනෙ පාරාජිකසඬ්ඝාදිසෙසා දස්සිතා, කස්මා ඉධ සඬ්ඝාදිසෙසොව ගහිතොති? වුවවතෙ – පාරාජිකං දුට්ඨුල්ලසද්දත්ථදස්සනත්ථං වුත්තං, ඉධ පන සඬ්ඝාදිසෙසොයෙව භගවතා අධිප්පෙතොති අට්ඨකථායං විචාරිතමෙතං. වුත්තඤ්ඤි තත්ථ “පාරාජිකානි දුට්ඨුල්ලසද්දත්ථදස්සනත්ථං වුත්තානි, සඬ්ඝාදිසෙසං පන ඉධ අධිප්පෙත”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 78). චක්ඛති ව “ඉධ සඬ්ඝාදිසෙසාව, දුට්ඨුල්ලාපත්තියො මතා”ති. අනුපසම්පන්නොති “හික්ඛුඤ්ච හික්ඛුනිඤ්ච යපෙත්වා අවසෙසො අනුපසම්පන්නො”ති (පාවි. 80) පදභාජනෙ නිද්දිට්ඨඅනුපසම්පන්නස්ස ආරොචෙත්තස්සාති වුත්තං හොති.

යපෙත්වා හික්ඛුසම්මුතින්ති “අත්ථි හික්ඛුසම්මුති ආපත්තිපරියන්තා න කුලපරියන්තා”තිආදිනා (පාවි. 80) පදභාජනෙ දස්සිතං අභිණ්භාපත්තිකස්ස හික්ඛුනො ආයතිං සංවරත්ථං හිරොත්තජ්ජෙනනත්ථං ආපත්තියො වා උපාසකකුලානි වා උභයමෙව වා පරිච්ඡින්නදිත්වා වා අපරිච්ඡින්නදිත්වා වා ආපත්තියො ආරොචෙතුං සඬ්ඝෙන සඬ්ඝමජ්ඣෙකි තික්ඛත්තුං සාවෙත්වා කතසම්මුතිං යපෙත්වාති වුත්තං හොති. යථාහ අට්ඨකථායං “අභිණ්භාපත්තිකං හික්ඛුං දිස්වා ‘එවමෙස පරෙසු හිරොත්තජ්ජෙනාපි ආයතිං සංවරං ආපජ්ජිස්සති’ති තස්ස හික්ඛුනො හිතෙසිතාය තික්ඛත්තුං අපලොකෙත්වා සඬ්ඝෙන කාතබ්බා”ති (පාවි. අට්ඨ. 80).

942. සට්ඨන්තො වදන්තස්සෙවති එවකාරො යථායානෙ යොජෙතබ්බො. එවකාරෙන ඛ්‍යවච්ඡින්නමත්ථං චක්ඛති “චත්ථු”න්තිආදිනා. “අසුචිං මොචෙත්වා”ති ඉමිනා චත්ථුමාහ, “සඬ්ඝාදිසෙස”න්ති ඉමිනා ආපත්තිං. වජ්ජමෙව වජ්ජනා. “පාවිත්තියාපත්ති”ති ඉමස්සායං පරියායො. “අයං අසුචිං මොචෙත්වා සඬ්ඝාදිසෙසං ආපන්නො”ති චත්ථුනා සද්ධිං සට්ඨන්තො ආපත්තිං වදන්තස්ස වජ්ජනා පාවිත්තියාපත්ති හොතිති යොජනා.

943. සුද්ධස්සාති පාරාජිකමනාපන්නස්ස. වදන්ති වදනහෙතු, චත්ථුනා සද්ධිං සඬ්ඝාදිසෙසස්ස කථනතොති අත්ථො.

944. අද්වෛල්ලායාති සඨසාදිසෙසතො අඤ්ඤාය ආපත්තියා.
ද්වෛල්ලසඤ්ඤිතොති සඨසාදිසෙසසඤ්ඤිතො. සෙසා ආපත්තියොපි වාති
සඨසාදිසෙසං විනා සෙසෙ ඡලාපත්තික්ඛන්ධෙ.

945. තථාති දුක්ඛං අතිදිසති. පඤ්චධා මතං අනුපසම්පන්නස්ස ද්වෛල්ලං
අප්ඤ්ඤාචාරං ආරොචෙන්තස්ස තථා දුක්ඛන්ති යොජනා. අනුපසම්පන්නස්ස
පඤ්චධා මතං ද්වෛල්ලං අප්ඤ්ඤාචාරන්ති ච පාණාතිපාතාදිපඤ්චසික්ඛාපදවිතික්ඛමා
ගහිතා. කෙවි පන “සුක්ඛවිස්සට්ඨිආදියො පඤ්චා” ති වදන්ති, තං න ගහෙතඛිබ්බං.
පාණාතිපාතාදීනි හි දසෙව සික්ඛාපදානි සාමණෙරානං පඤ්ඤත්තානි. තෙසං
පඤ්ඤත්තෙසුයෙව ච සික්ඛාපදෙසු ද්වෛල්ලාද්වෛල්ලවිචාරණා කාතඛිබ්බා, න ච
සුක්ඛවිස්සට්ඨිආදීනි විසුං තෙසං පඤ්ඤත්තානි අත්ථිති.

අථ භික්ඛුතො ද්වෛල්ලසඨකානාති සුක්ඛවිස්සට්ඨිආදීනි අනුපසම්පන්නස්ස කිං
නාම භොන්තීති? අප්ඤ්ඤාචාරො නාම භොන්තීති. යථාහ අට්ඨකථායං
“සුක්ඛවිස්සට්ඨි...පෙ.... අප්ඤ්ඤාචාරො නාමාති චුත්ත”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 82).
ඉමිනාපි වෙතං සිද්ධං “අනුපසම්පන්නස්ස සුක්ඛවිස්සට්ඨිආදි ද්වෛල්ලං නාම න
භොති” ති. “අප්ඤ්ඤාචාරො නාමා” ති හි වදන්තො අනුපසම්පන්නස්ස
සුක්ඛවිස්සට්ඨිආදි කෙවලං අප්ඤ්ඤාචාරො නාම භොති, න පන ද්වෛල්ලො නාම
අප්ඤ්ඤාචාරොති දීපෙති. “අප්ඤ්ඤාචාරො නාමා” ති ච අට්ඨකථායං චුත්තත්තා,
අකත්තඛිබ්බරූපත්තා ච අනුපසම්පන්නස්ස සුක්ඛවිස්සට්ඨිආදීනි
දණ්ඩකම්මවත්ථුපක්ඛං භජන්ති. තානි ච අඤ්ඤස්ස අනුපසම්පන්නස්ස
අවණ්ණකාමතාය ආරොචෙන්තො භික්ඛු දුක්ඛං ආපජ්ජතිති වදන්ති. ඉධ පන
අනුපසම්පන්නග්ගහණෙන සාමණෙරසාමණෙරිසික්ඛමානානං ගහණං වෙදිතඛිබ්බං.

අද්වෛල්ලං අප්ඤ්ඤාචාරන්ති යොජනා. “අනුපසම්පන්නස්සා” ති ච
අප්ඤ්ඤාභරිතඛිබ්බානි. අනුපසම්පන්නස්ස යථාචුත්තෙහි පඤ්චසික්ඛාපදෙහි අඤ්ඤං
විකාලභොජනාදිං අද්වෛල්ලං අප්ඤ්ඤාචාරං වා. යථාහ “අනුපසම්පන්නස්ස ද්වෛල්ලං
වා අද්වෛල්ලං වා අප්ඤ්ඤාචාර”න්තිආදි (පාවි. 82).

946. කෙවලං වත්ථුං වා ආරොචෙන්තස්සාති “අයං සුක්ඛවිස්සට්ඨිං
ආපන්නො” තිආදිනා නයෙන වත්ථුමත්තං ආරොචෙන්තස්ස. කෙවලං ආපත්තිං වා
ආරොචෙන්තස්සාති “අයං පාරාජිකං ආපන්නො, අයං සඨසාදිසෙසං
ආපන්නො” තිආදිනා නයෙන ආපත්තිමත්තං ආරොචෙන්තස්ස ව.
භික්ඛුසම්මුතියාති එත්ථ වත්ථුනා සට්ඨන්වා ආපත්තිං ආරොචෙන්තස්සාති
ගහෙතඛිබ්බං. “තථා” ති ඉමිනා “අනාපත්තී” ති එතං පරාමසති.

ද්වෛල්ලාරොචනකථාවණ්ණනා.

948. අකජ්ජියං පට්ඨන්ති පදභාජනෙ “ද්වෙ පට්ඨියො ජාතා ච පට්ඨි අජාතා ච
පට්ඨි” ති (පාවි. 86) උද්දිසිත්වා –

“ජාතා නාම පථවී සුද්ධපංසු සුද්ධමත්තිකා අප්පපාසාණා අප්පසක්ඛරා අප්පකථලා අප්පමරුම්බා අප්පවාලිකා යෙහුයොනපංසුකා යෙහුයොනමත්තිකා, අද්ධිසාපි වුව්වති ජාතා පථවී. යොපි පංසුපුඤ්ජො වා මත්තිකාපුඤ්ජො වා අතිරෙකවාතුමාසං ඔවට්ඨො, අයම්පි වුව්වති ජාතා පථවී”ති (පාවි. 86) ව,

“අජාතා නාම පථවී සුද්ධපාසාණා සුද්ධසක්ඛරා සුද්ධකථලා සුද්ධමරුම්බා සුද්ධවාලිකා අප්පපංසු අප්පමත්තිකා යෙහුයොනපාසාණා යෙහුයොනසක්ඛරා යෙහුයොනකථලා යෙහුයොනමරුම්බා යෙහුයොනවාලිකා, අද්ධිසාපි වුව්වති අජාතා පථවී. යොපි පංසුපුඤ්ජො වා මත්තිකාපුඤ්ජො වා උනවාතුමාසං ඔවට්ඨො, අයම්පි වුව්වති අජාතා පථවී”ති (පාවි. 86) ව –

නිද්දිට්ඨාසු ද්විසු පථවීසු ජාතපථවිසඬ්ඛානං අකප්පියපථවිං.

එත්ථ පාසාණාදීනං ලක්ඛණං අට්ඨකථායං “මුට්ඨිප්පමාණතො උපරි පාසාණාති වෙදිතඛ්ඛා, මුට්ඨිප්පමාණා සක්ඛරා. කථලාති කපාලඛණ්ඩාති. මරුම්බාති කටසක්ඛරා. වාලිකාති වාලුකායෙවා”ති චුත්තනායෙනෙව වෙදිතඛ්ඛං. යෙහුයොනපංසුකාදීනං ලක්ඛණං “යෙහුයොනපංසුකාති තීසු කොට්ඨාසෙසු ද්වෙ කොට්ඨාසා පංසු, එකො පාසාණාදීසු අඤ්ඤතරො කොට්ඨාසො”ති (පාවි. අට්ඨ. 86) ව “අද්ධිසාපිති උද්ධනපත්තපචනකුම්භකාරාවාපාදිවසෙන තථා තථා අද්ධිසා”තිආදි අට්ඨකථාතො ව වෙදිතඛ්ඛං. “අප්පපංසුඅප්පමත්තිකා”ති ද්විසුපි පදෙසු නිද්දෙසරූපෙන යෙහුයොනපාසාණාදිපදපඤ්චකං චුත්තං, තත්ථාපි අත්ථො යෙහුයොනපංසුපදාදීසු චුත්තවිපල්ලාසෙන වෙදිතඛ්ඛො. යථාහ අට්ඨකථායං “තෙසංයෙව හි ද්විත්තං පහෙදදස්සනමෙත”න්ති (පාවි. 86).

ඛණ්ණයා වාති එවරූපං අකප්පියපථවිපදෙසං අන්තමසො පාදඬ්ඨට්ඨොනාපි සම්මුඤ්ජනිසලාකායපි සයං වා ඛණ්ණි. ඛණ්ණාපෙයා වාති අඤ්ඤෙන වා “ඉදං ඛණ්ණාහී”තිආදිනා අකප්පියවොහාරෙන ඛණ්ණාපෙයා. හෙදාපෙයාති තථෙව හෙදාපෙයා. හින්දෙයා වාති පස්සාවධාරාදිහිපි හින්දෙයා. අධිකාරවසෙන වා-සද්දස්ස සබ්බකිරියාපදෙහි සම්බන්ධො ලබ්භතීති හෙදාපෙයා වාති එත්ථ ව-සද්දො ඉධ අචුත්තස්ස “දහති වා, දහාපෙති වා”ති පද්ද්වයස්ස සමුව්චයකොති වෙදිතඛ්ඛො. අන්තමසො පත්තම්පි පචන්තො සයං වා දහති, අඤ්ඤෙන වා දහාපෙතීතිආදි ඉමෙසං පදානං අට්ඨකථාවසෙන (පාවි. අට්ඨ. 87) වෙදිතඛ්ඛං. පාවිත්තියං සියාති ඛණ්ණත්තස්ස, හින්දන්තස්ස ව පහාරෙ පහාරෙ පාවිත්තියං.

949. ආණාපෙත්තස්ස ආණත්තිගණනාය, දහන්තස්ස අග්ගිපාතගණනාය හොතීති ඉදං “පහාරෙ පහාරෙ පාවිත්තිය”න්තිආදිඅට්ඨකථාවචනවසෙන වෙදිතඛ්ඛං, ඉමමෙව දස්සෙතුමාහ “සයමෙවා”තිආදි.

950. ආණාපෙන්තස්සාති සකිං ආණාපෙන්තස්ස.

951. “ඛණාපෙය්‍යා”ති සාමඤ්ඤවචනස්ස අපවාදදස්සනත්ථං “ඛණ පොක්ඛරණි”න්ති ආදිමාහ. කොච්ඡ දොසො න විජ්ජතිති එත්ථ පොක්ඛරණි ආවාටාදිසද්දානං පට්ඨිපරියායත්තාභාවතො එවංවචනෙන අනාපත්තිති අධිජ්ජායො.

952. “ඉමං ඉධා”ති ආදීනං පදානං පච්චක්ඛන්තාධිජ්ජෙතභූමිවාචකත්තා තෙනි යොජෙත්වා චුත්තස්ස තස්සෙව පයොගස්ස ආපත්තිකරභාවං දස්සෙතුමාහ “ඉම”න්ති ආදි.

953. කන්දන්ති තාලාදිකන්දං. කුරුන්දන්ති කුලවොචරුක්ඛං. ථූණන්ති ථම්මං. බාණුකන්ති සාබාවිටපරහිතං රුක්ඛාවයවං. මූලන්ති පට්ඨියා සුජ්ජතිට්ඨිතභාවකරං රුක්ඛාවයවං. වට්ටතිති අනියමෙත්වා වචනෙන අනාපත්තිභාවතො වට්ටති.

954. ඉමන්ති පච්චක්ඛපරාමාසපදෙන නියමෙත්වා වචනතො ආපත්ති හොතිති ආහ “නියමෙත්වාන වත්තුං පන න වට්ටති”ති.

955. සට්ඨෙ උස්සිඤ්චිතුන්ති සට්ඨෙ ගහෙත්වා අවසිඤ්චිතුං. තනුකද්දමොති ජම්බාලො. බහලං කද්දමං භික්ඛුනා අපනෙතුං න ව වට්ටතිති යොජෙතඛිබ්බං.

956. නදියාදීනන්ති එත්ථ ආදි-සද්දෙන ගඬිගාකන්දරාදීනං ගහණං. “තට්”න්ති ඉමිනා සම්බන්ධො. වට්ඨන්ති වුට්ඨිති ඔවට්ඨඤ්ච. වාතුමාසන්ති විකොපනකිරියාය අච්චන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං, වාතුමාසබ්භන්තරෙ විකොපෙතුං වට්ටතිති අත්ථො.

957. සවෙ තොයස්මිං පතති තටන්ති යොජනා, සවෙ කුලං භිජ්ජිත්වා අන්තොඋදකෙ පතතිති. දෙවෙ වුට්ඨෙයීති පජ්ජන්තදෙවෙ වුට්ඨෙයි. වුට්ඨ-සද්දො කත්තුසාධනො. වාතුමාසමතික්කන්තෙපිති යොජනා. තත්ථ හෙතුදස්සනත්ථමාහ “තොයෙ දෙවො හි වස්සති”ති.

958. සොණ්ඩන්ති පාසාණපොක්ඛරණිං. තත්ථ තුති උදකරහිතෙ තස්මිං සොණ්ඩිආවාටෙ.

959. අන්තොවාතුමාසං සොධෙතුං භින්දිතුන්ති යොජනා. “සොධෙතුං භින්දිතුං විකොපෙතු”න්ති කිරියාපදෙහි “රජ”න්ති කම්මපදං ආනෙත්වා සම්බන්ධිතඛිබ්බං. තං රජොරාසිං දෙවෙ වුට්ඨෙයි පච්ඡා උදකස්ස ඡින්නත්තා බහලභූමිසුක්ඛමිපි වුට්ඨිපාතදිවසතො පට්ඨාය අන්තොවාතුමාසෙ කොපෙතුං භින්දිතුං වට්ටතිති අත්ථො.

960. පුණ්ණ සොණ්ඩිමිහි කං රජං විකොපෙනුං වට්ටති වාතුමාසනො
උද්ධන්ති යොජනා.

961. “චුසායන්තෙ”ති එතෙන “දෙවො”ති ඉදං භූමිමවසෙන විපරිණාමෙත්වා
“දෙවෙ චුසායන්තෙ”ති යොජෙනබ්බං, පඡ්ජන්තදෙවෙ වුට්ඨිපාතං කරොන්තෙති
අත්ථො. පිට්ඨිපාසාණකෙති පාසාණපිට්ඨො. තම්පිති තථා පාසාණපිට්ඨො ලග්ගං
තම්පි රජං.

962. අකතපබ්භාරො නාම යථා හෙට්ඨාභාගො වුට්ඨිචුසිතෙහි න තෙමියති, තථා
නම්ත්වා ඨිතපබ්බතප්පදෙසො. ඉදං අනොවස්සකට්ඨානෙ උට්ඨිතවම්මිකානං
උපලක්ඛණං.

963. අබ්භොකාසෙ වුට්ඨිතො වම්මිකො සචෙ ඔවට්ඨො, කං වාතුමාසං
විකොපෙනුං වට්ටතිති සම්බන්ධො. වාතුමාසන්ති විකොපනකිරියාය
අවිචන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං. රුක්ඛෙති ව ඵම්භපාසාණාදීනං උපලක්ඛණං.
උපච්ඡාදිනන්ති ආදි-සද්දෙන කාලකිපිල්ලිකාදීනං ගහණං. සො නයොති
“ඔවට්ඨදිවසනො උත්තරි වාතුමාසබ්භන්තරෙ කොපෙනුං වට්ටති”ති යථාචුත්තො
නයො.

964. මුසිකුක්කිරං නාම මුසිකාහි උද්ධට්ඨංසු. මුසිකානං උක්කිරො
මුසිකුක්කිරොති විග්ගහො. ගොකණ්ටකං නාම ගුන්තං බුරානං උට්ඨිතමත්තිකා.
ගණ්ඩුප්පාදමලං නාම භූලතාය මලමත්තිකා. සම්බන්ධං පන පකතිභූමිං
අකොපෙන්තෙන මත්ථකතො ගණ්හිතුං වට්ටති.

965. කසිති කසිතට්ඨානං, තත්ථ නඩගලෙන උද්ධට්ඨමත්තිකා
කසිතඩගලමත්තිකා. “අච්ඡින්නා”තිඉමිනා ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං කත්වා ආයතං හුත්වා
ධිතමත්තිකාපටලමිපි අජාතපථවි සියාති ආසඩ්ඛානිවත්තනත්ථමාහ
“භූමිසම්බන්ධා”ති. සාති කසිතඩගලමත්තිකා.

966. සෙනාසනන්ති එත්ථ “පුරාණ”න්ති පායසෙසො ගහෙනබ්බො. ඔවට්ඨං
වාතුමාසනො උද්ධං න විකොපයෙති යොජනා.

967. තතොති ඔවට්ඨදිවසනො පට්ඨාය වාතුමාසාතික්කන්තගෙහතො.
“ගොපානසි”න්ති ඉමිනා ගොපානසිමත්ථකෙ ඨිතඋපච්ඡාපංසුමිහි හිජ්ජන්තෙපි
අනාපත්තිභාවං දීපෙති. “භිත්ති”න්ති ඉමිනා තදෙකදෙසං භිත්තිපාදාදිදාරුමාහ.
ඉදමිපි භිත්තිමත්තිකං උපච්ඡාමත්තිකං සන්ධාය චුත්තං. “ඵම්භ”න්ති ඉදමිපි
තංසම්බන්ධපාකාරභූමිමත්තිකාඋපච්ඡාදිපංසුං සන්ධාය චුත්තං. පදරත්ථරන්ති
අත්ථතපදරං. ඉදමිපි පදරානං උපරි මත්තිකාඋපච්ඡාපංසුං සන්ධාය චුත්තං.
“ගොපානසි”න්තිආදිහි පදෙහි “ගණ්හිස්සාමි”ති පවිචෙකං යොජනීයං.
“ගණ්හිස්සාමි”ති ඉමිනා විකොපනාධිප්පායාභාවං දීපෙති.

968. ගණ්භන්තස්සාති එත්ථ අනාදරෙ සාමිවචනං, “සුද්ධචිත්තෙනා”ති පාඨසෙසො. ඉට්ඨකාති ඡදනිට්ඨකා. ආදි-සද්දෙන පාසාණසමුද්දළේණාදීනං ගහණං. පතතීති සුද්ධචිත්තෙන ගණ්භන්තෙ සචෙ මත්තිකා ඡිජ්ජිත්වා පතති, අනාපත්තීති අත්ථො. මත්තිකන්ති හිත්තියං, ඡදනෙ ව වාතුමාසාධිකොවට්ඨමත්තිකං, අනොවට්ඨං චෙ, ගණ්හිතුං වට්ටතීති. යථාහ අට්ඨකථායං “සචෙ යා යා අතින්තා, තං තං ගණ්භාති, අනාපත්තී”ති (පාවි. අට්ඨ. 86). යදි ගණ්භති, ආපත්ති සියාති යොජනා.

969. අතින්තොති වස්සොදකෙන අතින්තො, ඉමිනා විනිච්ඡිතබ්බවත්ථුං දස්සෙති. තස්ස අන්තොගෙහෙ ව බනි ව සම්භවතො අන්තොගෙහෙ ධීතස්ස තාව විනිච්ඡයං දස්සෙතුමාහ “අන්තොගෙහෙ සචෙ සියා”ති. වස්සොදකෙන තින්තාතින්තෙසු ද්විසු මත්තිකාපුඤ්ජෙසු අතින්තං තාව දස්සෙතුමාහ “අනොවට්ඨො වා”ති.

970. වස්සොදකෙන තින්තෙ විනිච්ඡයං දස්සෙතුමාහ “චුට්ඨෙ පුන වා”තිආදි. “චුට්ඨෙ”ති ඉමිනා “මත්තිකාපුඤ්ජො”ති පදං භූමිමවසෙන විපරිණාමෙත්වා චුට්ඨෙ මත්තිකාපුඤ්ජෙති යොජෙතබ්බං, “එකදිවසම්පී”ති සෙසො, ගෙහස්මීන්ති එත්ථ “ධීතෙ”ති වත්තබ්බං, ගෙහස්මීං ධීතෙ මත්තිකාපුඤ්ජෙ වස්සොදකෙන එකදිවසම්පී තින්තෙති චුත්තං හොති. වක්ඛමානනයෙන අඤ්ඤත්ථ පහරිත්වා උට්ඨිතෙන තෙන අතෙමිත්වා උජුකං පතිතෙහි වස්සචුසිතෙහි තින්තෙති ගහෙතබ්බං. සචෙ සබ්බො තින්තො හොතීති යොජනා. “මත්තිකාපුඤ්ජො”ති ඉමිනා සම්බන්ධො.

971. “සබ්බො”ති ඉමිනා විසෙසනෙන බ්‍යවච්ඡින්නං එකදෙසතින්තෙ විනිච්ඡයං දස්සෙතුමාහ “යත්තක”න්තිආදි. තු-සද්දො ඉමමෙව විසෙසං ජොතෙති. යත්තකන්ති හෙට්ඨා අනොතරිත්වා මත්ථකතො, පරියන්තකතො ව යත්තකජ්ජමාණං. තත්ථාති මත්තිකාපුඤ්ජෙ. “අකජ්ජිය”න්ති එතස්ස “වාතුමාසචිවයෙනා”ති අනුවත්තති. “අතින්තං...පෙ.... කජ්ජිය”න්ති ඉමිනා අකජ්ජියට්ඨානං පරිහරිත්වා වා කජ්ජියකාරකෙහි කජ්ජියවචනෙන හරාපෙත්වා වා අතින්තං යානං යථාකාමං වළඤ්ජෙතබ්බන්ති අයමත්ථො දස්සිතො හොති. යථාහ අට්ඨකථායං “කජ්ජියකාරකෙහි”තිආදි (පාවි. අට්ඨ. 86).

972. වාරිනාති උජුකං ආකාසතො පතිතවස්සොදකෙන. අඤ්ඤත්ථ පහරිත්වා තත්ථ පතිත්වා තෙමිතෙ වට්ටති. සො මත්තිකාපුඤ්ජො. තතො පරන්ති එකාබද්ධකාලතො උත්තරිං සො මත්තිකාපුඤ්ජො වාරිනා තෙමිතො භූමියා එකාබද්ධො චෙ හොති, තතො පරං සා ජාතා පථවී එව, කොපෙතුං න වට්ටතීති යොජනා.

973. “ඔවට්ඨො”ති ඉමිනා අනොවට්ඨපාකාරො කජ්ජියොති බ්‍යතිරෙකවසෙන දස්සෙති. “මත්තිකාමයො”ති විසෙසනෙන ඉට්ඨකපාකාරාදිං බ්‍යවච්ඡින්නද්ධි. තස්ස

පන කප්පියභාවං වක්ඛති “සචෙ ඉට්ඨකපාකාරො” තිආදිනා. “වාතුමාසච්චයෙ” ති ඉමිනා තතො අන්තො විකොපනීයභාවං දස්සෙති.

974. තත්ථාති ඔවට්ඨෙ මත්තිකපාකාරෙ. අසංසන්තොවාති පාකාරමත්තිකං අකොපෙන්නො. මත්තසො ජුජිත්වාති පමාණතො මුදුකං කත්වා හත්ථකලං යපෙත්වා. අල්ලහත්ථෙතාති උදකතින්තෙන හත්ථකලෙන. හත්ථෙකදෙසො හත්ථො නාම.

975. යෙභුය්‍යකථලෙ යානෙති පුබ්බෙ චුත්තනයෙන යස්සා තීසු භාගෙසු ද්වෙ භාගා කථලා භොන්ති, තාදිසෙ කප්පියපථවිට්ඨානෙ.

976. අබ්භොකාසෙති උපලක්ඛණත්තා අන්තොගෙහෙපි ථම්හං වාලෙන්වා ජාතපථවිං විකොපෙතුං න වට්ඨතිති දට්ඨබ්බං. ද්විසුපි යානෙසු සුද්ධචිත්තෙන නිද්දොසභාවං යථාචුත්තෙන “ථම්හං වා පදරත්ථරං. ගණ්ඨිස්සාමි” ති සඤ්ඤාය, ගහෙතුං පන වට්ඨති” ති ඉමිනා නයෙනාහ. පථවීන්ති අකප්පියපථවිං.

977. උජුමුද්ධරතො න දොසොති යොජනා.

978. උච්චාලෙන්වාති උක්ඛිපිත්වා වාලෙන්වා පරිවත්තෙන්වා. පවට්ඨතිති පවට්ඨෙන්වා පවට්ඨෙන්වා නෙතිති අත්ථො. සුද්ධචිත්තස්සාති “භූමි භිජ්ජති” ති අසල්ලක්ඛෙන්වා “පාසාණං පවට්ඨෙන්වා පවට්ඨෙන්වා හරිස්සාමි” ති සුද්ධචිත්තවතො.

979. භූමියං දාරුති ථාලෙන්තානම්පි භූමියං සාබාදීති කඩ්ඪතො වාති යොජනා.

980. කණ්ටකන්ති රුක්ඛකණ්ටකං, මච්ඡකණ්ටකඤ්ච. සුචි නාම අයොමයදන්තමයතම්බමයකට්ඨමයාදිසුචිනං අඤ්ඤතරා. අට්ඨං වාති ගොමභිංසාදීනං අට්ඨං වා. භීරං වාති නාළිකෙරාදිභීරං වා. ආකොටෙතුන්ති යථා එකකොටි භූමිං පවිසති, තථා තාලෙතුං. පචෙසෙතුන්ති භූමිං ගමයිතුං.

981. පස්සාවං මුත්තං. මෙදනින්ති එත්ථ අකප්පියපථවිමාහ. භින්දිස්සාමිති එත්ථ “එවං චිත්තෙන්වා” ති සෙසො.

982. කරොන්තස්සාති සුද්ධචිත්තෙන පස්සාවං කරොන්තස්සාතියොජෙනබ්බං. “සම්මජ්ජතො” ති ඉදං “සම්මජ්ජන්තෙනා” ති ගහෙනබ්බං, “සම්මජ්ජනියා” ති සෙසො, අනන්තරං මෙදනීපදං උපයොගවසෙන “මෙදනී” න්ති ගහෙනබ්බං, “විසම” න්ති සෙසො, “සමං කාතු” න්ති ඉමිනා යොජෙනබ්බං, සම්මජ්ජන්තෙන උච්චට්ඨානං මද්දිත්වා, ආවාට්ඨානං පචෙසෙත්වා සමං කාතුං සම්මජ්ජනියා සංසෙතුං න වට්ඨතිති අත්ථො. යථාහ අට්ඨකථායං “විසමං භූමිං සමං කරිස්සාමිති සම්මජ්ජනියා සංසිතුම්පි න වට්ඨති” ති (පාවි. අට්ඨ. 86).

983. පාදඬුටියෙන් වානි එත්ථ සමුච්චයත්ථෙන වා-සද්දෙන අට්ඨකථායං
වුත්තං “කත්තරයට්ඨියා භූමිං කොට්ටෙන්ති” ති ඉදං සඬගණ්හාති. ලිඛිතුම්පිති රාජිං
කාතුම්පි භූමිං භින්දන්තෙනාති යොජනා. පාදෙහීති පාදතලෙහි.

985. භූමින්ති අකජ්ජියභූමිං. දහති දහාපෙතීති එත්ථ “යො” ති ව “තස්සා” ති ව
සම්බන්ධවසෙන ලබ්භති. පත්තං දහන්තස්සාති ඡවියා ටීරභාවත්ථං ධූමං
ගාහාපෙත්වා තිණුක්කාදීහි පත්තං ගණ්හන්තස්ස.

986. තත්තකානෙවාති යානජ්ජමාණානෙව. ඉධාපි “යො” ති ව “තස්සා” ති ව
සාමත්ථියා ලබ්භති.

987. භූමියන්ති අකජ්ජියභූමියං. පත්තං පථියති එත්ථාති පත්තපවනං, කපාලං,
තස්මිං කපාලෙ.

988. සො අග්ගි තානි දාරුනි දහන්තො ගන්ත්වා වෙ එකංසෙන භූමිං දහති,
තස්මා දාරුනං උපරි අග්ගිං යපෙනුං න වට්ටතීති යොජනා.

989. ඉට්ඨකා ආවජියන්ති පච්චන්ති එත්ථාති ඉට්ඨකාවාපො, සො එව
ඉට්ඨකාවාපකො, ඉට්ඨකාපවනට්ඨානං. ආදි-සද්දෙන කුම්භකාරාවාපාදිං
සඬගණ්හාති.

990. උපාදියතීති උපාදානං, ඉන්ධනං, න උපාදානං අනුපාදානං, ඉන්ධනතො
අඤ්ඤං, තතො අනුපාදානතොති අත්ථො. බාණුකෙති මතබාණුකෙ ව සුක්ඛරුක්ඛෙ
ව භූමිගතං අදත්වා “නිබ්බාපෙස්සාමි” ති අග්ගිදානං වට්ටති. පච්ඡා උස්සාහෙ
කතෙපි න නිබ්බායති, න දොසොති. යථාහ අට්ඨකථායං “සවෙ පන භූමිං
අජ්ජත්තමෙවා” තිආදි (පාචි. අට්ඨ. 87).

991. තිණුක්කන්ති තිණෙන බද්ධඋක්කං. තිණුක්කන්ති උපලක්ඛණං.
නාලිකෙරපණ්ණාදීහි බද්ධාපි සඬගය්හන්ති.

992. තස්ස අග්ගිස්ස පතිතට්ඨානෙ ඉන්ධනං දත්වා පුන තං අග්ගිං කාතුං
වට්ටතීති මහාපච්චරියං රුතං කථිතන්ති යොජනා.

993. “තස්ස අපථවිය”න්ති පදච්ඡෙදො. විමතිස්සුභයත්ථාපිති
පථවිඅපථවිද්වයෙපි වෙමතිකස්ස. තත්ථ ජාතා පථවී, ඉතරා අපථවී.

994. ඉමන්ති ආවාටං, මත්තිකං, පංසුං වා.

පථවිබණ්ඩනකථාවණ්ණනා.

මුසාවාදවග්ගො පයමො.

995. භවන්තස්සාති ජායන්තස්ස, වඩ්ඪමානස්ස ව. භූතස්සාති ජාතස්ස, වඩ්ඪිතස්ස වාති අත්ථො. යථාහ අට්ඨකථායං “භවන්ති අහුචුක්ඛාති භූතා, ජායන්ති වඩ්ඪන්ති, ජාතා වඩ්ඪිතා වා”ති (පාවි. අට්ඨ. 90). එත්ථ ව “භවන්ති”ති ඉමිනා විරුළුහමුලෙ නිලභාවං ආපජ්ජිත්වා වඩ්ඪමානකෙ තරුණගව්ශෙ දස්සෙති. “අහුචු”න්ති ඉමිනා පන වඩ්ඪිත්වා ධීතෙ මහන්තෙ රුක්ඛගව්ශාදිකෙ දස්සෙති. “භවන්ති”ති ඉමස්ස විවරණං “ජයන්ති වඩ්ඪන්ති”ති, “අහුචු”න්ති ඉමස්ස “ජාතා වඩ්ඪිතා”ති. එවං භූත-සද්දො පච්චුප්පන්නානිකවිසයොති දස්සෙති. “භවන්තස්ස භූතස්සා”ති ඉමිනා පදද්වයෙන “භූතගාමස්සා”ති පදස්ස තුල්‍යාධිකරණතාදස්සනෙන ගාම-සද්දස්ස දිට්ඨිගතවනන්තාදිසද්දානං දිට්ඨිවනාදිසද්දත්ථෙ විය භූතසද්දත්ථෙ චුත්තිපක්ඛමාහ. යථාහ අට්ඨකථායං (පාවි. අට්ඨ. 90) “භූතා එව වා ගාමො භූතගාමො, පතිට්ඨිතහරිතතිණරුක්ඛාදීනමෙන අධිවචන”න්ති. භූතානං දෙවතානං ගාමො නිවාසොති වා භූතගාමො. භූමියං පතිට්ඨන්තිවා හි හරිතභාවමාපන්නා තිණරුක්ඛගව්ශාදයො දෙවතාහි පරිගය්හන්තිති. ජායන්තස්ස වඩ්ඪන්තස්ස වා සම්පත්තවුද්ධිමරියාදස්ස වා රුක්ඛාදීනොති අත්ථො.

පාතබ්‍යතානිමිත්තන්ති එත්ථ පාතබ්‍යභාවො පාතබ්‍යතා, “ඡෙදනභෙදනාදීහි යථාරුචි පරිභුක්ඛිතබ්බතාති අත්ථො”ති අට්ඨකථාවචනතො පාතබ්‍යතා-සද්දස්ස පරිභුක්ඛිතබ්බතාති අත්ථො වෙදිතබ්බො, සා නිමිත්තං හෙතු යස්ස පාවිත්තියස්ස තං පාතබ්‍යතානිමිත්තං. රුක්ඛාදීනං ඡෙදනථාලනාදිවසෙන විකොපනීයතාසඬාතපාතබ්‍යතානිමිත්තං පරිභුක්ඛිතබ්බතාහෙතු පාවිත්තියං උදිරිතං චුත්තන්ති අත්ථො.

996-7. සොති භූතගාමො. තිලබ්භිජාදිකොති තිලබ්භිජමෙත්ථ සුබ්‍රමපණ්ණසෙවාලාදිකො. ආදි-සද්දෙන ව තාදිසා ඉතරා සෙවාලජාති ගහිතා. “උපරි බුද්දානුබුද්දකපණ්ණසඬාකුරො, හෙට්ඨා බුද්දානුබුද්දකමුලඬාකුරො සෙවාලො තිලබ්භං නාමා”ති ගණ්ඨිපදෙ චුත්තන්ති. විකොපෙන්තස්ස තං සබ්බන්ති භූමියං පතිට්ඨාය උදකෙ ජායමානකසෙවාලාදිං භූමියා උප්පාටනවිඡෙදනවසෙන ජලෙ එව පතිට්ඨිතං සුබ්‍රමපණ්ණනිලිකාදිං උදකතො උද්ධරණවිඡෙදනවසෙන තං සබ්බං සෙවාලං විකොපෙන්තස්සාති අත්ථො.

998. හත්ථෙන වියුහිත්වාති ජලතො අමොවෙත්වා හත්ථෙන දුරතො අපනෙත්වා. “හොති”තිආදි තස්ස හෙතුසන්දස්සනත්ථං. සකලං අනවසෙසං සබ්බං ජලං තස්ස යස්මා යානං හොති, තස්මාති අත්ථො.

999. වෙච්චාති ජානන්තො. තං සෙවාලජාතිකං ජලා උද්ධරිතං උදකෙන විනා හික්ඛුස්ස න වට්ටතිති යොජනා. යානසඬාකමනඤ්ඤි තන්ති හෙතුදස්සනං. තං තථාකරණං යස්මා යානසඬාකමනං යානතො වාවනං, තස්මා තං න වට්ටතිති යොජනා.

1000. යථාච්ඡත්තස්ස බ්‍යතිරෙකං දස්සෙතුමාහ “උදකෙනා”තිආදි. තත්ථ උදකෙනාති සහත්ථෙ කරණවචනං. තං සෙවාලජාතිකං. වාරිසුති එත්ථ වාසං වාරයන්තීති වාරී, තෙසු.

1001. ජලෙ වල්ලිතිණාදීනි ජලමත්ථකෙ වල්ලිඤ්ච ජායමානකරවල්ලිතිණාදීනි ව. උද්ධරන්තස්සාති භූමියං පතිට්ඨිතං භූමිතො, උදකෙ පතිට්ඨිතං උදකතො ව උද්ධරන්තස්ස. තත්ථ අන්තපක්ඛං දස්සෙතුමාහ “තොයතො”ති. විකොපෙන්තස්සාති ඛණ්ඩනාදිවසෙන කොපෙන්තස්ස. තත්ථාති තස්මිං උදකෙ, එව-කාරො ලුත්තනිද්දිට්ඨො “තත්ථෙවා”ති (පාවි. අට්ඨ. 92) අට්ඨකථාවචනතො.

1002. එත්ථාති උදකෙ එව. විකොපෙන්තස්සාති කප්පියං අකාරාපෙන්වා ඡෙදනාදිං කරොන්තස්ස. තානීති තථා පරෙහි උප්පාටිතත්තා භූතගාමභාවතො මුත්තාති වල්ලිතිණාදීනි. බීජගාමෙනාති මූලබීජගාමාදිවසෙන.

1003. එවං උදකට්ඨෙ සඬ්ඛෙපතො විනිච්ඡයං දස්සෙත්වා ඉදානි ඉතරත්‍රාපි විනිච්ඡයං දස්සෙතුමාහ “ථලට්ඨෙ”තිආදි. හරිතබාණුකොති එත්ථ “යො”ති සෙයො. “තස්සා”ති ඉමිනා සම්බන්ධො, කකුධකරඤ්ජාදීනං ඡින්නාවසිට්ඨබාණුකොති චුත්තං හොති. “භූතගාමෙන සඬගහො”ති ඉමිනා තංවිකොපනෙ පාවිත්තියභාවං දීපෙති. එවමුපරිපි.

1004. නාළිකෙරාදිකානං බාණුති එත්ථාපි “උපරිහරිතො”ති සාමත්ථියා ලබ්භති. “බීජගාමෙන සඬගහො”ති ඉමිනා දුක්ඛට්ඨත්ථුතමාහ. එවමුපරිපි. කිඤ්චාපි හි තාලනාළිකෙරාදීනං බාණු උද්ධං අවධිඨනකො භූතගාමස්ස කාරණං න හොති, තථාපි භූතගාමසඬබාතනිබ්බත්තපණ්ණමූලබීජතො සම්භූතත්තා භූතගාමතො උප්පන්නො නාම හොතීති බීජගාමෙන සඬගහං ගච්ඡති.

1005. තථාපකාසිතොති “බීජගාමො”ති චුත්තො.

1006. එලිතා කදලි යාව නිලපණ්ණො, තාව සා ව භූතගාමොති පකාසිතාති යොජනා. යථාහ අට්ඨකථායං “කදලි පන එලිතා යාව නිලපණ්ණො, තාව භූතගාමෙනෙව සඬගහිතා”ති (පාවි. අට්ඨ. 92). නළන්ති බුද්දකචෙච. චෙචුති මහාචෙච. තිණාදීනන්ති ආදි-සද්දෙන සස්සාදයො ගහිතා.

1007. යො අයං පන චෙච අග්ගතො පට්ඨාය යදා සුස්සනි, තදා සො බීජගාමෙන සඬගහිතො නාම හොතීති යොජනා. බීජගාමෙනාති එළබීජගාමෙන. යථාහ අට්ඨකථායං “කතරබීජගාමෙන? එළබීජගාමෙනා”ති.

1008. ඉන්දසාලො සල්ලකී. ආදි-සද්දෙන සොහඤ්ජනාදීනං සඬගහො. තු-සද්දෙන අට්ඨකථායං “කිඤ්චාපි රාසිකතදණ්ඩකෙහි රතනප්පමාණාපි සාබා නික්ඛමන්ති”ති (පාවි. අට්ඨ. 92) චුත්තවිසෙසං ජොතෙති. ඡින්නත්ථා

යපිතදණ්ඩකෙසු රතනමත්තාසුපි සාබාසු උට්ඨිතාසු භූතගාමං අහුත්වා ඛිජගාමමෙව හොති අවිරුළුහමුලකත්තාති අයං විනිවිජයො විනයඤ්ඤානා ඤාතො කුක්කුච්චකානමුපකාරාය හොතිති ආහ “විඤ්ඤෙය්‍යො විනයඤ්ඤානා”ති. ඉමමෙවත්ථං “මුලමත්තෙපි වා”තිආදිනා වක්ඛති.

1009. මණ්ඩපාදීනමත්ථායාති මණ්ඩපවතිපාකාරාදීනමත්ථාය. සචෙ තෙ නික්ඛණන්ති යදි තෙ ඉන්ද්‍රසාලාදිදණ්ඩකෙ භූමියං නිබ්ණන්ති. නිග්ගතෙ මුලපණ්ණස්මිත්ති තථා නිබ්බතදණ්ඩකො මුලෙ ව පණ්ණෙ ව ජාතෙ. භූතගාමෙන සඬගහොති එත්ථ “තෙස”න්ති සාමත්ථියා ලබ්භති, “විඤ්ඤෙය්‍යො”ති අධිකාරො.

1010. නිග්ගතෙපිති තතියෙන පි-සද්දෙන අතිබුද්දකතං සුචෙති.

1011. සකන්දා තාලට්ඨිති සකන්දතාලඛිජං. පත්තවට්ඨිති සුවිසණ්ඨානා අඬකුරපත්තවට්ඨි. න ව ඛිජගාමොති වුව්චතිති යොජනා. “භූතගාමො”ති ඉදං යථාචුත්තස්ස බ්‍යතිරෙකවසෙන දස්සෙති.

1012. නාළිකෙරතවන්ති නාළිකෙරඵලජල්ලිං. දන්තසුච්චාති දන්තමයසුචි ඉච. සොපිති නාළිකෙරොපි. රුක්ඛතවසද්දානං ඵලෙසු වත්තමානකාලෙසුපි තංලිඬගතා න විරුජ්ඣතිති “සො”ති ආහාති විඤ්ඤායති.

1013. මිගසිඬගසමානායාති හරිතවිසාණසදිසාය. පත්තවට්ඨියාති අඬකුරපත්තවට්ඨියා. සතියාති විජ්ජමානාය. භූතගාමොති වුව්චතිති අමුලකභූතගාමොති වුව්චති. ඉදං නාළිකෙරස්ස ආවෙණිකං කත්වා චුත්තං.

චතුර්භාණවාරවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

1015-6. අම්බට්ඨිති අම්බඛිජං. ජම්බුට්ඨිති ජම්බුඛිජං. ආදි-සද්දෙන මධුකපනසාදිඛිජානං ගහණං. වන්දාකාති රුක්ඛාදනී. අඤ්ඤං වාති භණ්ඩකදලිමනොරහං වා. අස්සාති වන්දාකාදිනො. අමුලවල්ලිති එවංනාමිකා වල්ලි.

1017. සො සෙවාලොති යොජනා.

1018. සංසිත්ථාති යෙන කෙනචි සංසිත්ථා. තං සෙවාලං. තස්මාති තස්මා පාකාරා.

1019. සෙවාලෙ අපනිතෙ. අන්තොති පානියසටාදීනං අන්තොකුච්ඡිමිහි. කණ්ණකං අබ්බොහාරන්ති යොජනා. පානියසටාදීනං බහි සෙවාලො උදකෙ අට්ඨිතත්තා, ඛිජගාමානුලොමත්තා ව දුක්කට්ඨන්ති වදන්ති. කණ්ණකං නිලවණ්ණමිපි අබ්බොහාරිකමෙව.

1020. පාසාණදේද්වනි මනුස්සසරීරෙ රොගාකාරෙන පාසාණෙ ජායමානස්සෙනං අධිවචනං. සෙවාලන්ති පාසාණසෙවාලං. සෙලෙය්‍යාකා නාම සීලාය සම්භූතා එකා සුගන්ධජාති. අපත්තානීති පණ්ණරහිතානි.

1021. පුජ්චිතන්ති විකසිතං. තං අභිච්ඡත්තං. මකුලන්ති අවිකසිතං.

1022. අල්ලස්මි රුක්ඛෙ තචං විකොපෙත්වා යථා ගහෙතුං න වට්ඨති, තථා පජ්ජට්ඨකම්පි නියාසම්පි විකොපෙත්වා ගහෙතුං න වට්ඨතීති යොජනා, පාවිත්තියමෙවාති අධිජ්ජායො. පජ්ජට්ඨකම්පිති අල්ලතචමත්ථකෙ සුක්ඛතචපට්ඨකම්පි. “අල්ලස්මි”න්ති ඉමිනා ඛ්‍යාතීරෙකෙන මතරුක්ඛෙ දොසාභාවං දීපෙති. “තචං විකොපෙත්වා”ති වචනතො රුක්ඛතචම්පි පජ්ජට්ඨකම්පි සාලකපිත්ථාදිනියාසම්පි රුක්ඛෙ අල්ලතචං අවිකොපෙත්වා මත්ථකතො ඡිත්තදිත්වා ගහෙතුං වට්ඨති.

1023. අක්ඛරච්ඡින්නදනාරහෙසු නුභිකදලිආදීසු රුක්ඛෙසු, තත්ථජාතෙසු තාලපණ්ණාදිකෙසු වා අක්ඛරං ලිඛතො පාවිත්තියමුදිරයෙති යොජනා. “තත්ථජාතෙසු”ති ඉමිනා රුක්ඛතො අපනිතපණ්ණෙසු ලිඛිතුං වට්ඨතීති ඛ්‍යාතීරෙකතො දීපෙති.

1024. “පක්කමෙව වා”ති විසුං වචනතො “ඵලං වා”ති ඉමිනා අපක්කං ඵලං ගහිතං.

1025. ඵලිනිංසාඛන්ති බාදනාරහඵලවතිං ජම්බුසාඛාදිකං සාඛං. ගණ්හතො අනුපසම්පන්නස්සාති ගහෙතඛ්ඛං. සයං බාදිතුකාමො චෙති තථා ඔනමිත්වා සාඛතො ඔවිනිත්වා දින්නඵලං සචෙ සයං බාදිතුකාමො භොති. ඵචං දාතුන්ති යථාචුත්තජ්ජකාරං නාමෙත්වා දාතුං.

1026. පරං කඤ්චි උක්ඛිපිත්වාති අඤ්ඤං කඤ්චි අනුපසම්පන්නං උක්ඛිපිත්වා. පුජ්ථානි ඔවිනන්තෙසුති කුසුමානි ලුනන්තෙසු. අයමෙව විනිච්ඡයොති සාමඤ්ඤනිද්දෙසෙපි එත්ථ අත්තතො නාමෙත්වා දින්නසාඛාය පුජ්ථානි පානීයවාසත්ථාය න ගහෙතඛ්ඛානි. අනුපසම්පන්නං උක්ඛිපිත්වා පුජ්ථානි ඔවිනාපෙත්වා ගහිතපුජ්ථානි ගහෙතඛ්ඛානීති අයමෙත්ථ විසෙසො. යථාහ අට්ඨකථායං “තෙහි පන පුජ්ජෙහි පානීයං න වාසෙතඛ්ඛං. පානීයවාසත්ථිකෙන සාමණෙරං උක්ඛිපිත්වා ඔවිනාපෙතඛ්ඛානී”ති (පාවි. අට්ඨ. 92).

1027. “සාඛා”ති භිත්තදිත්වා වා ඡිත්තදිත්වා වා මොචිතා වුවචති. සාඛිනන්ති රුක්ඛානං. තන්ති යථාචුත්තරුක්ඛතො මොචිතසාඛං. යෙසං රුක්ඛානං සාඛා රුහති, තෙසං සාඛිනං තං සාඛං කජ්ජියං අකාරාපෙත්වා විකොපෙත්තස්ස දුක්කටන්ති යොජනා. “යෙසං රුක්ඛානං සාඛා රුහති”ති චුත්තත්තා යෙසං සාඛා න රුහති, තෙසං තස්සා කජ්ජියකරණකිච්චං නත්ථිති වදන්ති.

1028. අල්ලසිඬගිවෙරාදිකෙසුපිති ආදි-සද්දෙන වචලසුණාදිතං ගහණං.

1029. අනියාමතො වට්ටනෙවානි යොජනා. නියාමසරූපං දස්සෙතුං “ඉමං රුක්ඛ”න්තිආදිවක්ඛමානත්තා අනියාමතොති සාමඤ්ඤනිද්දෙසෙ “ඉම”න්ති නියාමවචනාභාවතොති ගහෙතඛිබ්බං.

1032. උච්ඡුඛණ්ඩානන්ති පුරණයොගෙ සාමිවචනං, උච්ඡුඛණ්ඩෙහිති වුත්තං හොති. සබ්බමෙවානි පච්ඡියං යීතං සබ්බං ඛණ්ඩං. කතං හොතීති කතං කප්පියං හොති. එකස්මිං කප්පියෙ කතෙති පච්ඡියං සබ්බඛණ්ඩෙසු ඵ්ඨිත්වා යීතෙසු එකස්මිං ඛණ්ඩෙ කප්පියෙ කතෙ. “අනුජානාමි භික්ඛවෙ පඤ්චහි සමණකප්පෙහි ඵලං පරිභුඤ්ජිතුං අග්ගිපරිජිතං සත්ථපරිජිතං නඛපරිජිතං අබ්ජං නිබ්බට්ටබ්ජංයෙව පඤ්චම”න්ති (වුළුව. 250) ඉති වුත්තෙසු අග්ගිසත්ථනබ්බෙසු අඤ්ඤතරෙන තත්ත අයොඛණ්ඩෙන වා ජලිතග්ගිනා වා සුචිමුඛෙන වා නඛච්ඡේදනෙන වා සත්ථකධාරාය වා මනුස්සසීභාදීනං උප්පාටිතානුප්පාටිතඅපුත්තිනබ්බෙන වා විජ්ඣිත්වා වා ඡිත්ථිත්වා වා කප්පියං කාතඛිබ්බං. කරොන්තෙන ච අනුපසම්පන්නෙන භික්ඛුනා “කප්පියං කරොහි”ති වුත්තෙයෙව “කප්පිය”න්ති පයමං වත්වා පච්ඡා අග්ගිපරිජිතාදි කාකඛිබ්බන්ති ගහෙතඛිබ්බං. වක්ඛති ච “කප්පියන්ති...පෙ.... වට්ටති”ති. “කප්පිය”න්ති වචනං පන යාය කායචි වාචාය වත්තුං වට්ටතීති වදන්ති. පයමං අග්ගිං නික්ඛිපිත්වා නඛාදීහි වා විජ්ඣිත්වා වා ඡිත්ථිත්වා වා කප්පියං කාතඛිබ්බං. කරොන්තෙන ච තං අනුද්ධරිත්වාච “කප්පිය”න්ති වත්වා පච්ඡා උද්ධරිතුං වට්ටතීති වදන්ති, “කප්පිය”න්ති වත්තුකාමො “කප්ප”න්ති වෙ වදති, වට්ටතීති කෙචි.

1033. දාරුන්ති උච්ඡුහි සද්ධිං එකතොබද්ධදාරුං. දාරුං විජ්ඣාතීති එත්ථ ජානිත්වාපි විජ්ඣාති වා විජ්ඣාපෙති වා, වට්ටතියෙව. “එකසිත්ථෙපි”ති එත්ථාපි එසෙව නයො.

1034. තානි උච්ඡුදාරුනි. තන්ති වල්ලිං, රජ්ජුං වා.

1035. මරිවපක්කෙහිති පරිණතෙහි මරිවපක්කෙහි. අපරිණතානං පන අබ්ජත්තා කප්පියෙ අකතෙපි වට්ටති. ඉදඤ්ච සෙතලසුණතවලසුණාදීහි මිස්සහත්තස්ස උපලක්ඛණං. එත්ථ ච හත්තසිත්ථසම්බන්ධවසෙන එකාබද්ධතා වෙදිතඛිබ්බා, න එලාදීනමෙව අඤ්ඤමඤ්ඤසම්බන්ධවසෙන.

1036. තිලතණ්ඩුලකාදිසුති කප්පියං කාතඛිබ්බතිලෙහි මිස්සතණ්ඩුලාදිසු. ආදි-සද්දෙන කප්පියං කාතඛිබ්බවත්ථුහි මිස්සිතානි ඉතරවත්ථුනි ගහිතානි. එකාබද්ධෙ කපිත්ථෙපිති කටාහෙන බද්ධබ්බෙපෙ පරිණතකපිත්ථඵලෙපි. කටාහෙති බද්ධමිඤ්ඤෙපෙ කපාලෙ.

1037. කටාහං මුඤ්චිත්වානි සුක්ඛත්තා සමන්තතො කටාහං මුඤ්චිත්වා. මිඤ්ජකන්ති පරිණතකපිත්ථඵලමිඤ්ජං. තං කපිත්ථං භින්දාපෙත්වානි කපිත්ථකටාහං භින්දාපෙත්වා, ඉදං බ්බිජතො මුත්තස්ස කටාහස්ස භාජනගතිකත්තා වුත්තං.

1038. “අභූතගාමඅඛේසසු” නි පදවිජේදො, අභූතගාමෙ ව අඛේස වානි අත්ථො. නනු ව “අඛේස ඛේසඤ්ඤි, වෙමතිකො, ආපත්ති දුක්කට්ඨසා” නි (පාවි. 92) පාඨං විනා “අභූතගාමෙ භූතගාමසඤ්ඤි” නි පාඨො නත්ථිති අභූතගාමග්ගහණං කස්මා කතන්ති? චුච්චතෙ – තස්මිං පාඨෙ ඛේසං භූතගාමඤ්ච ඛේසගාමං ඛේසඤ්ච ඛේසඛේසන්ති වත්තඛිබ්බෙ එකසෙසනායෙන “ඛේස” නිති ගහෙත්වා විනිවිජිතන්ති උභයං විහජිත්වා දස්සනත්ථං චුත්තං. තත්ථ තස්මිං අභූතගාමඅඛේසගාමද්වයෙ. ඉමිස්සා ගාථාය “අභූතගාමෙ භූතගාමසඤ්ඤිනො දුක්කට්ඨං, වෙමතිකස්ස දුක්කට්ඨං, අඛේසගාමෙ ඛේසගාමසඤ්ඤිනො දුක්කට්ඨං, වෙමතිකස්ස දුක්කට්ඨං” නිති වත්තාරි දුක්කට්ඨානි දස්සිතානි. තත්ථ අභූතගාමන්ති ඛේසගාමං ගහෙතඛිබ්බං. අඛේසගාමන්ති නො ඛේසං.

1039. තත්ථ තස්මිං භූතගාමඛේසගාමද්වයෙ. “අතථාසඤ්ඤිනො” නිආදියු “භූතගාමං විකොපෙන්තස්සා” නි සෙසො, අනාපත්ති පකාසිතානි සම්බන්ධො, අභූතගාමං, අඛේසන්ති වා සඤ්ඤිනො භූතගාමං ඛේසමිති විකොපෙන්තස්ස අනාපත්ති පකාසිතානි අත්ථො ගහෙතඛිබ්බො. යථාහ පාළියං “ඛේස අඛේසඤ්ඤි ඡින්දති වා...පෙ.... අනාපත්ති” නි.

අසඤ්චිච්ච භූතගාමං විකොපෙන්තස්ස අනාපත්තීනි යොජනා. එවමුපරිති යොජෙතඛිබ්බං. ගච්ඡන්තස්ස පාදෙසු ගහෙත්වා වා ආලම්බණකත්තරයට්ඨියා සංසිත්වා වා තිණාදියු ඡිජ්ජෙසුපි “ඉමං ඡින්දිස්සාමි” නි අමනසිකතත්තා අනාපත්තීනි අත්ථො. අසතිස්සානි අඤ්ඤවිහිතසතිස්ස වා අඤ්ඤෙන කථයතො වා පාදච්චුට්ඨාදිහි තිණාදිහි ඡින්දන්තස්ස. ව-කාරොන ඉධ අවුත්තං “අජානන්තස්සා” නි ඉදං සමුච්චිතං. “ඉමං භූතගාම” නිති වා “ඉමස්මිං අග්ගිමිහි පතිතෙ ඉමං ඩස්හති” නි වා “ඉමිනා ඉදං හිජ්ජති ඡිජ්ජති” නිආදිං වා අජානන්තස්ස අනාපත්තීනි අත්ථො.

1040. ඉදං වානි ඉදං භූතගාමසික්ඛාපදඤ්ච. තිසමුට්ඨානන්ති කායචිත්තවාචාචිත්තකායවාචාචිත්තවසෙන තිසමුට්ඨානං. ඡෙදනාදිකිරියාය ආපජ්ජනතො ක්‍රියං. තිච්ඡිතන්ති පණ්ණත්තිං අජානිත්වා වෙතියාදියු තිණගහනාදිකං කරොන්තස්ස අඛිණ්ණාසවස්ස කුසලං, ඛිණ්ණාසවස්ස කිරියං, එලපුජ්ඣාදිලොහෙන විකොපෙන්තානං සෙබ්පුථුජ්ජනානං අකුසලන්ති තිච්ඡිතං.

භූතගාමකථාවණ්ණනා.

1041. අඤ්ඤවාදවිහෙසකෙ කම්මස්මිං සඬ්ඝෙන කතෙති යොජනා, අඤ්ඤවාදකවිහෙසකාරොපනකම්මෙ ඤත්තිදුතියාය කම්මවාචාය පච්චෙකං සඬ්ඝෙන කතෙති අත්ථො. “අඤ්ඤං වදන්ති අඤ්ඤවාදකං, අඤ්ඤෙනඤ්ඤං පටිවරණස්සෙතං නාමං. විහෙසෙතිති විහෙසකං, තුණ්හිභූතස්සෙතං නාම” නිති (පාවි. අට්ඨ. 98) වචනතො සඬ්ඝමජ්ඣෙකෙ වත්ථුනා, ආපත්තියා වා වොදනාය කතාය තං අවත්තුකාමො හුත්වා “කො ආපන්නො, කිං ආපන්නො, කිස්මිං ආපන්නො” නිආදිනා (පාවි. 94) පදභාජනානුක්කමෙන පුච්ඡිතං යථෙත්වා

අඤ්ඤාස්ස අවචනං අඤ්ඤානඤ්ඤං පටිවරණං, තං කරොන්තො අඤ්ඤවාදකො. ඉධ පන භාවජ්ජානාවසෙන කිරියා ගහිතා.

තට්ඨ වොදියමානො භුත්වා පුච්ඡිතං අවත්තුකාමො භුත්වා ආපත්තිහිරුකතාය අඤ්ඤානඤ්ඤං පටිවරණං අකත්වා සඬ්ඝං විහෙසෙතුං තුණ්හිභූතො විහෙසකො නාම. එත්ථාපි භාවජ්ජානාවසෙන කිරියාව ගහෙතඛිබ්බා. ඉධ පන තඛිභාවාරොපනකම්මං වුච්චතීති සංඛෙපො. පුන තථා කරොන්තස්සාති පුනපි තෙනෙව පකාරෙන අඤ්ඤවාදකවිහෙසකාති විසුං විසුං කරොන්තස්ස. පාවිත්තියද්වයං හොතීති පදභාජනෙ “රොපිතෙ අඤ්ඤවාදකෙ” තිආදිනා (පාවි. 100) නයෙන ව “රොපිතෙ විහෙසකෙ” තිආදිනා (පාවි. 100) නයෙන ව විසුං විසුං පාවිත්තියස්ස චුත්තත්තා එකෙකස්මිං වත්ථුමහි එකෙකාය ආපත්තියා සම්භවතො පාවිත්තියද්වයං හොතීති ගහෙතඛිබ්බං.

1042. ධම්මෙති එත්ථ “කම්මෙ” ති සෙසො. ධම්මකම්මෙ ධම්මකම්මසඤ්ඤී, චෙමතිකො, අධම්මකම්මසඤ්ඤීති තිසු විකප්පෙසු. අධම්මෙති එත්ථාපි එසෙව නයො. කම්මෙ අරොපිතෙති අඤ්ඤවාදකකම්මාරොපනෙ අකතෙ. එවං වදන්තස්සාති “කො ආපන්නො” තිආදිනි වදන්තස්ස. වදන්තස්ස වාති එත්ථ චකාරෙන කම්මෙ අරොපිතෙ එවං විහෙසන්තස්ස ව දුක්ඛටන්ති සමුච්චිනොති. ඉමස්මිං පක්ඛෙ කම්මෙ අරොපිතෙති විහෙසකකාලමාහ.

1043. ආපන්නන්ති අත්තනා ආපන්නං. භණ්ඩනං භවිස්සතීති සඤ්ඤිස්සාති මයා ඉමස්මිං චුත්තෙ සඬ්ඝස්ස භණ්ඩනකලභාදයො හොන්තීති සඤ්ඤාය තුණ්හි භවන්තස්ස. ගිලානස්සාති වත්තුං අසක්කුණෙයාමුඛරොගාදියුත්තස්ස.

1044. ක්‍රියාක්‍රියන්ති අඤ්ඤානඤ්ඤපටිවරණං ක්‍රියං. තුණ්හිභාවො අක්‍රියං.

අඤ්ඤවාදකකථාවණ්ණනා.

1045-6. සම්මතස්සාති ඛන්ධකාගතසෙනාසනපඤ්ඤාපකසම්මුතිආදීසු තෙරසසු සම්මුතීසු එකං වා කතිපයා වා සඛිබ්බා වා දාතුං සඬ්ඝෙන ඤත්තිං යපෙත්වා කම්මවාචං වත්වා දින්නසම්මුතිකස්ස. “උපසම්පන්නං සඬ්ඝෙන සම්මත” න්ති (පාවි. 106) වචනතො භික්ඛුනොති උපසම්පන්නමාහ, අයසං කත්තුකාමොති සම්බන්ධො. වදන්තොති “ජන්දෙන ඉත්ථන්තාමො සෙනාසනං පඤ්ඤාපෙති, ජන්දෙන භත්තාති උද්දිසති” තිආදිං භණන්තො. “උපසම්පන්නෙ” ති ඉදං “උප්ඤාපෙති” ති කිරියමපෙක්ඛිත්වා කම්මති උපයොගබ්භවචනං. අයඤ්ඤෙත්ථ අත්ථො – උප්ඤාපෙති අවඤ්ඤාය ඔලොකාපෙති, ලාමකතො වා වින්තාපෙති, ඛියතීති “ජන්දෙන ඉත්ථන්තාමො සෙනාසනං පඤ්ඤාපෙති” තිආදිං කට්ඨන්තො පකාසෙතීති. ඉමස්මිං පක්ඛෙ “උපසම්පන්නාන” න්ති වත්තඛිබ්බෙ සාමිඅත්ථෙ උපයොගවසෙන “උපසම්පන්නෙ” ති චුත්තං, උපසම්පන්නානං සන්තිකෙ පකාසෙතීති අත්ථො.

“පාවිත්තියද්වයං හොති”ති ඉදං “උජ්ඣාපනකෙ ඛියානකෙ පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 105) ද්විත්තං චත්තූතං එකතො චුත්තත්තා ඉධාපි එකතො චුත්තං, විසුං විසුං පන ගහෙනබ්බං. ධම්මෙති එත්ථ “කම්මෙ”ති සෙසො, උපසම්පන්නස්ස සම්මතස්ස සඛිසෙන දින්නසම්මුතිකම්මං සචෙ ධම්මකම්මං හොතීති අත්ථො. අධම්මෙති එත්ථාපි එසෙව නයො.

1047-8. භික්ඛුනොති සම්මතස්ස භික්ඛුනො. අසම්මතස්ස භික්ඛුස්ස අවණ්ණං භාසතොති යොජනා. යස්ස කස්සචීති එත්ථ “සන්තිකෙ”ති සෙසො, උපසම්පන්නස්ස ච අනුපසම්පන්නස්ස ච යස්ස කස්සචි සන්තිකෙති අත්ථො. උපසම්පන්නකාලෙ සම්මතං පච්ඡා සාමණෙරභාවං උපගතං සන්ධාය “සම්මතස්ස සාමණෙරස්සා”ති චුත්තං. අවණ්ණං වදන්තොති යොජනා.

1049. කරොන්තං සම්මතං. භණ්ණොති උජ්ඣාපයතො, ඛියතො. අත්ථො පන චුත්තනායොව. උජ්ඣාපනඛියනකිරියාහි ආපජ්ජනතො ක්‍රියං. යස්මා උජ්ඣාපනං, ඛියනඤ්ච මුසාවාදවසෙනෙව පචත්තං, තස්මා “ආදිකම්මිකස්ස අනාපත්ති”ති පාවිත්තියට්ඨානෙ, දුක්කට්ටිඨානෙ ච ඉමිනා ච අනාපත්තිදස්සනත්ථං චුත්තත්ති ගහෙනබ්බං. එවඤ්ච කත්වා උජ්ඣාපෙන්තස්ස, ඛියන්තස්ස ච එකක්ඛණෙ ද්වෙ ද්වෙ ආපත්තියො හොන්තීති ආපන්නං.

උජ්ඣාපනකකථාවණ්ණනා.

1050. සඛිසස්ස මඤ්චාදින්නි සම්බන්ධො. “සඛිසිකං මඤ්චං වා පීඨං වා හිසිං වා කොච්ඡං වා”ති පාළියං දස්සිතං සඛිසසන්නකං මඤ්චාදිං. එත්ථ ච මඤ්චො නාම පාළියං “චත්තාරො මඤ්චා මසාරකො බුන්දිකාබද්ධො කුළීරපාදකො ආභච්චපාදකො”ති (පාවි. 111) ච දස්සිතො චතුබ්බිධො මඤ්චො. තත්ථ මසාරකො නාම මඤ්චපාදෙ විජ්ඣිත්වා තත්ථ අට්ඨාසිඛාහි ආවුණ්ත්වා කතමඤ්චො. සො ඉදානි චත්තමානො චෙත්තමඤ්චො. බුන්දිකාබද්ධො නාම අට්ඨාසිසෙසු බුන්දිකරන්නරතො මඤ්චපාදෙ ඩංසාපෙත්වා කතො චෙත්තමඤ්චපදරමඤ්චො දට්ඨබ්බො. කුළීරපාදකො නාම පාදබුන්දෙ අස්සබුරාදිආකාරං දස්සෙත්වා කක්කට්ඨපාදෙහි විය වච්ඡාපාදෙහි යොජිතමඤ්චො. ආභච්චපාදකො නාම අට්ඨාසි විජ්ඣිත්වා අට්ඨාසිද්දෙ පාදසිසෙ සිඛං කත්වා තං පචෙසෙත්වා අට්ඨාසි උපරි නික්ඛන්තෙ පාදසිඛාමත්ථකෙ තිරියං විජ්ඣිත්වා ආණං පචෙසෙත්වා කතමඤ්චො.

පීඨං නාම එවමෙව කතං තත්තාමකමෙව චතුබ්බිධං;

හිසි නාම “පඤ්ච හිසියො උණ්ණහිසි වොළහිසි වාකහිසි තිණ්හිසි පණ්ණහිසි”ති ගබ්භවසෙන දස්සිතා පඤ්ච හිසියො. තත්ථ උණ්ණා නාම මනුස්සලොමං යපෙත්වා අවසෙසලොමානි. වොළා නාම පිලොතිකා. වාකං නාම මකච්චාකාදිකං. තිණ්ණං නාම දබ්බතිණාදි. පණ්ණං නාම තමාලපණ්ණං යපෙත්වා අවසෙසපණ්ණං.

කොවිජන්ති පාළියං “කොවිජං නාම වාකමයං වා උසිරමයං වා මුඤ්ජමයං වා පබ්බජමයං වා අන්තො සංවෙදෙත්වා බද්ධං හොති”ති (පාවි. 111) දස්සිතං වාකං වා උසිරං වා මුඤ්ජතිණං වා ඵලකලොමානි වා පබ්බජතිණං වා ආදාය උභොහි කොට්ඨි විත්ථනං කත්වා මජ්ඣෙ පිළෙත්වා සඬකුචිත්වා තං බන්ධිත්වා සිභවම්මාදීහි වෙයනබන්ධනානි පටිච්ඡාදෙත්වා පාදපුඤ්ජනී විය නිසජ්ජත්ථාය කතං ආසනන්ති වදන්ති. යථාහ අට්ඨකථායං “හෙට්ඨා ව උපරි ව විත්ථනං, මජ්ඣෙ සංඛිත්තං, පණ්ණසණ්ඨානං කත්වා බද්ධං හොති, තං කිර මජ්ඣෙ සිභ්බාග්ගවම්මපරික්ඛිත්තම්පි කරොන්ති. අකජ්ජියවම්මං නාමෙත්ථ නත්ථි”ති ආදි (පාවි. අට්ඨ. 111). සන්ථරාපෙත්වාති උපසම්පන්නෙන වා අනුපසම්පන්නෙන වා සන්ථරාපෙත්වා. එත්ථ විනිච්ඡයං වක්ඛති. සන්ථරිත්වාති සයං සන්ථරිත්වා වා.

1051. නෙවුද්ධරෙය්‍යාති පඤ්ඤත්තට්ඨානතො උද්ධරිත්වා න පටිසාමෙය්‍ය. න උද්ධරාපෙය්‍ය වාති අඤ්ඤෙන වා තථා න කාරාපෙය්‍ය. තන්ති මඤ්චාදිං. පක්කමන්තොති එත්ථ “යො භික්ඛු”ති ලබ්භති, මඤ්චාදීනං අත්ථතට්ඨානතො ථාමමජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ථාමජ්ජමාණෙන භත්ථං පසාරෙත්වා ඛිත්තපාසාණස්ස පතනට්ඨානං අතික්කම්ම ගච්ඡන්තොති අත්ථො. යථාහ පාළියං “මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩ්ඛුපාතං අතික්කමන්තස්සා”ති.

1052. වස්සිකෙ චතුරො මාසෙති අන්තොවස්සං චාතුමාසෙ. සචෙ දෙවො න වස්සති එත්ථ “කත්ථවි ජනපදෙ”ති සෙසො. තෙනෙව “සචෙ”ති සාසඬකමාහ. “යෙසු ජනපදෙසු වස්සකාලෙ න වස්සති, තෙසුපි චත්තාරො මාසෙ නික්ඛිපිතුං න වට්ටති යෙවා”ති (පාවි. අට්ඨ. 110) අට්ඨකථායං චුත්තං. තථා වාපිති තෙ චත්තාරො මාසෙ අවස්සන්තෙපි.

1053. යත්ථාති යස්මිං ලඬකාදීපසදියෙ දෙසෙ. යත්ථ අපරෙපි හෙමන්තෙ චත්තාරො මාසෙ දෙවො වස්සති, තත්ථ අට්ඨ මාසෙ අජ්ඣොකාසෙ මඤ්චාදිං යපෙතුං න වට්ටතිති යොජනා. ගිම්භානෙ පන චත්තාරො මාසෙ බහි යපෙතුං වට්ටතිති ඛාතිරෙකතො දස්සෙති.

1054. නිවාසස්මිත්ති රුක්ඛෙ කුලාවකං කත්වා නිරන්තරවාසෙ සති. යථාහ අට්ඨකථායං “යස්මිං පන ධුවනිවාසෙන කුලාවකෙ කත්වා වසන්ති”ති (පාවි. අට්ඨ. 110). කදාචිපිති අනොවස්සකාලෙපි.

1055-6. සඬසිකං යං කිඤ්චි මඤ්චාදීනි යොජනා. සන්ථනං යදීති අනාණත්තෙන යදි අත්ථනං, පඤ්ඤත්තන්ති චුත්තං හොති. යත්ථ කත්ථවි යානෙති රුක්ඛමූලමණ්ඩපඅබ්භොකාසාදිම්භි යත්ථ කත්ථවි යානෙ. යෙන කෙනච්ඡි සද්ධිවිහාරිකෙන වා අන්තෙවාසිකෙන වා අඤ්ඤෙන වා. භික්ඛුනාති උපසම්පන්නෙන. සොති යස්සත්ථාය පඤ්ඤත්තං, සො භික්ඛු.

1057. තන්ති තං සඬ්ඝිකං වෙන්තමඤ්චාදිං. සන්ථරාපිත-සද්දො කත්තුසාධනො, සන්ථරිතුං නියොජකස්සෙව භික්ඛුනොති අත්ථො.

1058. භික්ඛුනාති එත්ථ “ආණාපකො”ති වක්ඛමානත්තා ආණත්තෙන භික්ඛුනා උපසම්පන්නොති ලබ්භති. තස්සෙවාති ආණත්තියා ආසනපඤ්ඤාපකස්ස තස්සෙව භික්ඛුනො. “නිසීදති”ති වචනස්ස උපලක්ඛණත්තා ආගන්ත්වා ථවිකං වා වීවරං වා යං කිඤ්චිදෙව යපෙනි, “මය්භමෙව භාරො”ති වා වදති, පඤ්ඤාපකො මුව්චතීති ගහෙතබ්බො.

1059-60. අනාපුච්ඡාති එත්ථ “යො භික්ඛු වා සාමණෙරො වා ආරාමිකො වා ලජ්ජී හොති, අත්තනො පලිබොධං විය මඤ්ඤති”ති (පාවි. අට්ඨ. 113) අට්ඨකථාය චුත්තසරූපං යං කඤ්චි අනාපුච්ඡාති අත්ථො. “භික්ඛු වා සාමණෙරො වා ආරාමිකො වා ලජ්ජී හොති”ති (පාවි. අට්ඨ. 113) චුත්තත්තා අලජ්ජිං ආපුච්ඡිත්වා ගන්තුං න වට්ටතීති වදන්ති. “මයං ගමිස්සාමා”ති වත්වා අනුමතිගහණං ආපුච්ඡනං නාම, තං අනාපත්තියා කථං අඩ්ඨං හොතීති වෙ? ගමනස්ස අනුමතියා ලද්ධත්තා. “කප්පං ලභිත්වා ගන්තබ්බං”න්ති වචනනො අනුමතිදායකෙන වත්තාවත්තං සම්පට්ඨිත්තං විය හොතීති ලද්ධකප්පත්තා එවං ගච්ඡති වෙ, වට්ටති. අනියායාතෙත්වාති නියායානං අකත්වා වත්තාවත්තං අප්පට්ඨාදෙන්වා, අසම්පට්ඨිඡාපෙත්වාති චුත්තං හොති. වාරෙති පදවාරෙ.

1062. තස්මා යානාති අත්තනා යත්වා ආණාපිතභොජනසාලනො. යථාහ අට්ඨකථායං “භොජනසාලනො නික්ඛමීත්වා අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡති”ති (පාවි. අට්ඨ. 111).

1063. සඬ්ඝිකෙ සඬ්ඝිකසඤ්ඤදිවෙමතිකපුග්ගලිකසඤ්ඤීනං වසෙන තිකපාවිත්තියං. තිකාතීතෙනාති අකුසලමූලත්තිකාදිනො සවාසනසමුව්ච්ඡෙදප්පභානවසෙන අතික්කන්තෙන. තිකදුක්කටන්ති “පුග්ගලිකෙ සඬ්ඝිකසඤ්ඤී, වෙමතිකො, පුග්ගලිකසඤ්ඤී අඤ්ඤස්ස පුග්ගලිකෙ ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාවි. 112) වචනනො දුක්කටත්තයං හොති.

1064-5. විමිලිකං නාම පරිකම්මකතාය භූමියා ඡවිරක්ඛනත්ථං අත්ථරිතබ්බපිලොතිකං. තට්ටිකා නාම තාලපණ්ණාදිහි කතතට්ටිකා. වම්මං සිභවම්මාදි. සෙනාසනපරික්ඛාරෙ අකප්පියවම්මං නාම නත්ථී. යථාහ “අට්ඨකථාසු හි සෙනාසනපරිභොගෙ පටික්ඛිත්තවම්මං නාම න දිස්සති, තස්මා සිභවම්මාදිනං පරිහරණයෙව පටික්ඛෙපො වෙදිතබ්බො”ති (පාවි. අට්ඨ. 112). ඉමස්ස ව අට්ඨකථාපාඨස්ස සාරත්ථදීපනියා (සාරත්ථ. ටී. පාවිත්තිය 3.112) එවං අත්ථො වණ්ණිතො –

“සිභවම්මාදිනං පරිහරණයෙව පටික්ඛෙපො වෙදිතබ්බො”ති ඉමිනා “න භික්ඛවෙ මහාවම්මාති ධාරෙතබ්බාති සිභවම්මං ඛාග්ගවම්මං දිපිවම්මං, යො

ධාරෙයා, ආපත්ති දුක්කටස්සා” ති එවං චුත්තාය ඛන්ධකපාළියා අධිප්පායං විභාවෙති. ඉදං චුත්තං හොති – “අන්තොපි මඤ්චෙ පඤ්ඤත්තානි හොන්ති, ඛිනිපි මඤ්චෙ පඤ්ඤත්තානි හොන්ති” ති (මහාව. 255) ඉමස්මිං චත්ථස්මිං සික්ඛාපදස්ස පඤ්ඤත්තත්තා මඤ්චපියෙසු අත්ථරිත්වා පරිභොගොයෙව පටික්ඛිත්තො, භූමත්ථරණවසෙන පරිභොගො පන අප්පටික්ඛිත්තොති. යදි එවං “පරිහරණෙයෙව පටික්ඛෙපො” ති ඉදං කස්මා චුත්තන්ති? යථා “අනුජානාමි හික්ඛෙව සබ්බං පාසාදපරිභොග”න්ති (චූළව. 320) වචනතො පුග්ගලිකෙපි සෙනාසනෙ සෙනාසනපරිභොගවසෙන නියමිතං සුවණ්ණසංචාරිකං පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටමානමපි කෙවලං අත්තතො සන්තකං කත්වා පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටති, එවමිදං භූමත්ථරණවසෙන පරිභුඤ්ජියමානමපි අත්තතො සන්තකං කත්වා තං තං විහාරං හරිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටතිති දස්සනත්ථං “පරිහරණෙයෙව පටික්ඛෙපො වෙදිතබ්බො” ති චුත්තන්ති.

“එලක”න්ති ඉමිනා පාඨාගතං එලකපියමෙව දස්සිතං. යථාහ අට්ඨකථායං “එලකපියං නාම එලකමයං පියං”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 112). පාදපුඤ්ජනිත්ති කදලිවාකාදීහි කතං පාදපුඤ්ජනිකං. භූමත්ථරණං නාම විමිලිකාය සති තස්සා උපරි, අසති සුද්ධභූමියං අත්ථරිතබ්බා කටසාරකාදිවිකති. උත්තරත්ථරණං නාම සඬිසිකමඤ්චපියාදීනං උපරි අත්ථරිතබ්බපච්චත්ථරණං.

පත්තාධාරකන්ති පත්තවලයාධාරකං. තං යථාචුත්තපරික්ඛාරං. ගච්ඡතොති ලෙඩ්චුපාතං අතික්කම්ම ගච්ඡතො. සචෙ පන දායකෙහි දානකාලෙයෙව සහස්සග්ගසනකම්පි කම්බලං “පාදපුඤ්ජනිං කත්වා පරිභුඤ්ජථා” ති දින්නං, තථෙව පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති. තස්මා ඉමං මඤ්චපියාදියෙනාසනමපි “අබ්භොකාසෙපි යථාසුඛං පරිභුඤ්ජථා” ති දායකෙහි දින්නං වෙ, සබ්බස්මිමිපි කාලෙ අබ්භොකාසෙ නික්ඛිපිතුං වට්ටතිති වදන්ති.

1066. ආරඤ්ඤකෙනාපි සචෙ ගන්තබ්බං හොති, අනොවස්සකෙ නොසති මඤ්චපියාදිං රුක්ඛස්මිං ලග්ගෙත්වා යථාසුඛං ගන්තබ්බන්ති යොජනා.

1067. උපවිකාදීහිති එත්ථ ආදි-සද්දෙන මුසිකා ගහිතා. න ලුප්පතීති න නස්සති. තං සබ්බන්ති මඤ්චාදිකං සකලං.

1068. අත්තතො සන්තකෙති අත්තතො පුග්ගලිකෙ මඤ්චාදිවිසයෙ. රුද්ධෙති වුඩ්ඪහික්ඛුනා වා ඉස්සරාදීහි වා යක්ඛසිභාදීහි වා මඤ්චාදිකෙ රුද්ධෙ අප්පිකාචුත්ථෙ, අභිභවිත්වා ගහිතෙති අත්ථො. ආපදාසුපිති බ්‍රහ්මවරියන්තරායාදීසු ව සන්තෙසු. ගච්ඡතො හික්ඛුනො අනාපත්තීති යොජනා.

1069. කායවාචතො, කායවාචාචිත්තතො ව සමුට්ඨානං කථිනසමුට්ඨානං නාම. පඤ්ඤත්තිං අජානිත්වා සයං අනුද්ධරන්තස්ස කායෙන හොති, අනාපුච්ඡන්තස්ස වාචාය හොති, පඤ්ඤත්තිං ජානිත්වා එවං අකරොන්තස්ස සවිත්තකෙන තෙනෙව

ද්වයෙන සමුට්ඨාතීති වෙදිතබ්බං. ලෙඩ්චුපාතාතික්කමො ක්‍රියං. මඤ්චාදීනං අනුද්ධරණාදි අක්‍රියං.

පට්ඨසනාසනකථාවණ්ණනා.

1070-3. භිසිති පට්ඨසික්ඛාපදෙ වුත්තපඤ්චජ්ජකාරා ඉමිස්සා අට්ඨකථාය “මඤ්චකහිසි වා පිට්ඨකහිසි වා”ති (පාවි. අට්ඨ. 116) එවං දස්සිතහිසි ව. පච්චත්ථරණං නාම පාවාරො කොජවො වා. “එත්තකමෙව වුත්තත්ති අට්ඨකථාසු වුත්තං. ‘ඉදඤ්ච අට්ඨකථාසු තථාවුත්තභාවදස්සනත්ථං වුත්තං, අඤ්ඤම්පි තාදිසං මඤ්චපීඨෙසු අත්ථරිතබ්බං පච්චත්ථරණමෙවා’ති තිසුපි ගණ්ඨිපදෙසු වුත්ත”න්ති (සාරත්ථ. අට්ඨ. පාවිත්තිය 3.116) සාරත්ථදීපනියා ලිඛිතං. නිසිදනත්ති නිසිදනච්චරං.

තිණසන්ථාරො ඵරකාදීති තිණාති ද්විසු තිසු ධානෙසු ගොපෙත්වා කතසන්ථාරො. පණ්ණසන්ථාරො නාම නාළිකෙරාදිපණ්ණෙ තට්ථ ගොපෙත්වා කතසන්ථාරො. සයන්ති එත්ථාති සෙය්‍යා. “සබ්බච්ඡන්තපරිච්ඡන්තෙ”ති ඉදං සහසෙය්‍යකථාය වුත්තත්ථමෙව.

දසවිධං සෙය්‍යන්ති දසවිධාසු සෙය්‍යාසු අඤ්ඤතරන්ති වුත්තං භොති. සන්ථරිත්වාපි වාති එත්ථ පි-සද්දො සම්පිණ්ඩනත්ථො, සො සන්ථරාපෙත්වාපිති ඉමං සම්පිණ්ඩෙති. වා-සද්දං “සයං අනුද්ධරිත්වා”ති එත්ථ “අනුද්ධරිත්වා වා”ති යොජෙත්වා “අනුද්ධරාපෙත්වා වා”ති අයං විකප්පො සඬග්ගති. තං සෙය්‍යං.

ආරාමස්සුපවාරන්ති “අපරික්ඛිත්තස්ස උපවාරො නාම සෙනාසනතො ද්වෙ ලෙඩ්චුපාතා”ති අට්ඨකථායං වුත්තං උපවාරමාහ. අස්සාති විහාරස්ස පරික්ඛිත්තස්ස.

1074. උභයෙසන්ති සෙනාසනසෙය්‍යානං. අන්තොගබ්භෙ සන්ථරිත්වා ගච්ඡතොති සම්බන්ධො.

1075. උපවාරෙ විහාරස්සාති එත්ථ විහාරො නාම අන්තොගබ්භාදිසබ්බපරිච්ඡන්තගුත්තසෙනාසනං. යථාහ අට්ඨකථායං “විහාරොති අන්තොගබ්භො වා අඤ්ඤං වා සබ්බපරිච්ඡන්තං ගුත්තසෙනාසනං වෙදිතබ්බ”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 117). තත්ථ උපවාරො නාම තංසමීපං ධානං. යථාහ “උපවාරෙති තස්ස බහි ආසන්තෙ ඔකාසෙ”ති. මණ්ඩපො නාම පරිච්ඡන්තාපරිච්ඡන්තසන්තිපාතමණ්ඩපො. යථාහ “මණ්ඩපෙ වාති අපරිච්ඡන්තෙ පරිච්ඡන්තෙ වාපි බහුතං සන්තිපාතමණ්ඩපෙ”ති. ආදි-සද්දෙන උපට්ඨානසාලාරුක්ඛමූලාති සඬග්ගිතාති. උපට්ඨානසාලා නාම අගුත්තා භොජනසාලා. යථාහ “උපට්ඨානසාලායං වාති භොජනසාලායං වා”ති (පාවි. අට්ඨ. 117). අගුත්තා ව “ධානස්ස අගුත්තතායා”ති (පාවි. අට්ඨ. 117) අට්ඨකථාවචනතො වෙදිතබ්බාති.

1076. තිකපාවිත්තියං වුත්තන්ති “සඬ්ඝිකෙ සඬ්ඝිකසඤ්ඤී, වෙමතිකො, පුග්ගලිකසඤ්ඤී” ති වාරත්තයෙ පාවිත්තියත්තයං වුත්තං. දසවත්ථුසු භවං තදන්තොගධත්තාති දසවත්ථුකං, දසන්තං වා වත්ථු දසවත්ථු, තංයෙව දසවත්ථුකන්ති භිසිආදිකං අඤ්ඤතරං සෙය්‍යාහණ්ඩං. තස්සාති සන්ථාරකස්ස. “පුග්ගලිකෙ සඬ්ඝිකසඤ්ඤී, වෙමතිකො, පුග්ගලිකසඤ්ඤී අඤ්ඤස්ස පුග්ගලිකෙ ආපත්ති දුක්කටස්සා” ති (පාවි. 117) තිකදුක්කටං දීපිතං.

1077. උද්ධරිත්වාති අත්ථතසෙය්‍යං යථා උපවිකාහි න ඛජ්ජති, තථා පටිසාමෙත්වා, “ගච්ඡතො” ති ඉමිනා සම්බන්ධො. අඤ්ඤෙන වුද්ධහික්ඛුඉස්සරාදිනා. පලිබුද්ධෙති සෙනාසනෙ පරිබුද්ධෙ නිවාරිතෙ.

1078. සාපෙක්ඛොව ච ගන්ත්වාති “අජ්ජෙව ගන්ත්වා ඉදං පටිසාමෙස්සාමී” ති අපෙක්ඛාසහිතොව ගාමන්තරාදිං ගන්ත්වා. යථාහ “අජ්ජෙව ආගන්ත්වා පටිජග්ගිස්සාමී” ති එවං සාපෙක්ඛො නදීපාරං වා ගාමන්තරං වා ගන්ත්වා” ති (පාවි. අට්ඨ. 118). තත්ථ යත්වාති ගතට්ඨානෙ යත්වා, තතො ඛහි ගච්ඡාමිති චිත්තෙ උජ්ජන්තෙති වුත්තං හොති. යථාහ “යත්ථස්ස ගමනචිත්තං උජ්ජන්තං, තත්ථෙව ධීතො” ති (පාවි. අට්ඨ. 118). තං පුච්ඡතීති සම්බන්ධො. තං සෙය්‍යං කඤ්චි පෙසෙත්වා ආපුච්ඡතීති වුත්තං හොති. යථාහ “කඤ්චි පෙසෙත්වා ආපුච්ඡතී” ති (පාවි. අට්ඨ. 118). එත්ථ ච පුරිමසික්ඛාපදෙ මඤ්චාදීනං පඤ්ඤත්තට්ඨානතො අන්තොවිහාරෙ වා හොතු ඛහි වා, ලෙඩ්ඛුපාතාතික්කමෙන, ඉධ උපචාරාතික්කමෙන පාවිත්තියන්ති අයං විසෙසො වෙදිතඛිබ්බො.

අබ්භොකාසමිහි මඤ්චාදිං, විහාරෙ සෙය්‍යමත්තකං;
හිත්වා වජන්තස්ස දොසො, ලෙඩ්ඛුපාතුපචාරතොති.

දුතියසෙනාසනකථාවණ්ණනා.

1079. යො භික්ඛු සඬ්ඝිකාවාසෙ පුබ්බුපගතං භික්ඛුං ජානං අනුපබ්ජ්ජ සෙය්‍යං කජ්ජෙය්‍යා වෙ, අස්ස භික්ඛුතො පාවිත්තියං සියාති යොජනා. පුබ්බුපගතො නාම වස්සග්ගෙන පාපෙත්වා දින්නං සෙනාසනං ගහෙත්වා වසන්තො. ජානන්ති “අනුට්ඨාපනීයො අය”න්ති ජානන්තො. අනුට්ඨාපනීයා නාම වුද්ධාදයො. යථාහ පදභාජනෙ “ජානාති නාම වුඩ්ඨොති, ගිලානොති, සඬ්ඝෙන දින්නොති ජානාති” ති (පාවි. 121). අනුපබ්ජ්ජාති අනුපවිසිත්වා, තස්ස පයමං පඤ්ඤත්තං මඤ්චාදීනං ආසන්නතරං වක්ඛමානලක්ඛණං උපචාරං පවිසිත්වාති අත්ථො. සෙය්‍යං කජ්ජෙය්‍යාති දසවිධාසු සෙය්‍යාසු අඤ්ඤතරං අත්ථරිත්වා සයනං කරොය්‍ය, නිපජ්ජෙය්‍යාති වුත්තං හොති. වක්ඛති ච “දසස්වඤ්ඤතරං සෙය්‍යා”න්තිආදි. “නිසජ්ජං වා” ති සෙසො. යථාහ පදභාජනෙ “අහිනිසීදති වා අහිනිපජ්ජති වා” ති.

1080-2. උද්දිට්ඨමත්ථං නිද්දිසිතුකාමො පයමං “අනුපබ්ජ්ජසෙය්‍යං කජ්ජෙය්‍යා” ති එත්ථ විනිච්ඡයං දස්සෙතුමාහ “පාදධොවනපාසාණා...පෙ....

දුක්කට” නීති. සෙනාසනං පවිසන්තස්ස භික්ඛුනො පාදධොවනපාසාණා යාව තං මඤ්චං වා පීඨං වා නික්ඛමන්තස්ස පන මඤ්චපීඨනො යාව පස්සාවට්ඨානං, එත්ථන්තරෙ තු යං යානං, ඉදමෙව උපචාරොති වුවිචතීති යොජනා. තත්ථ උපචාරෙති යොජනා. බාධෙතුකාමස්සාති “යස්ස සම්බාධො භවිස්සති, සො පක්කමිස්සති” ති එවං උප්පන්නචිත්තස්ස. සයන්ති එත්ථාති විග්ගහො.

1983. “පාවිත්තියස්සා” ති උද්දෙසනො චුත්තං නිද්දිසිතුමාහ “නිසීදන්තස්සා” ති ආදි. තත්ථාති තථා අනුපබ්ඡ අත්ථතාය සෙය්‍යාය. “පාවිත්තියද්වය” නීති ඉදං “ද්වෙපි කරොන්තස්සා” ති ඉමං පවිජිමවිකප්පං සන්ධාය චුත්තං. පුරිමවිකප්පද්වයෙ පන “නිසීදන්තස්ස වා පාවිත්තියං, නිපජ්ජන්තස්ස වා පාවිත්තිය” නීති වත්තබ්බං. ඉමස්මිං විකප්පත්තයෙ පවිචෙකං “තිකපාවිත්තියං තිකදුක්කට” නීති උභයස්සාපි වත්තබ්බතා අට්ඨකථායං චුත්තා. කථං? සඬ්ඝිකෙ සඬ්ඝිකසඤ්ඤී, වෙමතිකො, පුග්ගලිකසඤ්ඤී නිසජ්ජං කප්පෙති, පාවිත්තියන්ති නිසජ්ජාය තිකපාවිත්තියං, එවං සෙය්‍යාය තිකපාවිත්තියං, උභයත්ථ තිකපාවිත්තියද්වයන්ති එවං විකප්පද්වයෙ ද්වාදස පාවිත්තියාති. පුග්ගලිකෙ සඬ්ඝිකසඤ්ඤී, වෙමතිකො, පුග්ගලිකසඤ්ඤී අඤ්ඤස්ස පුග්ගලිකෙ නිසජ්ජං කප්පෙති, දුක්කටන්ති නිසජ්ජාය තිකදුක්කටං, එවං සෙය්‍යාය තිකදුක්කටං, උභයත්ථ තිකදුක්කටද්වයන්ති ද්වාදස දුක්කටාති ව වෙදිතබ්බාති.

1084. කරොන්තස්සාති එත්ථ “නිසීදනාදි” නීති පකරණනො ලබ්භති. තිකපාවිත්තියං චුත්තන්ති “සඬ්ඝිකෙ සඬ්ඝිකසඤ්ඤී, වෙමතිකො, පුග්ගලිකසඤ්ඤී” ති විකප්පත්තයෙ තිකපාවිත්තියං පාළියං (පාචි. 122) චුත්තං. එවං පුග්ගලිකෙපි තිකදුක්කටං චුත්තං. තෙනාහ “පුග්ගලෙ තිකදුක්කට” නීති. ඉමිනා යථාචුත්තපාවිත්තියදුක්කටාති සාමඤ්ඤෙන තිකෙ පක්ඛිපිත්වා එවං චුත්තානීති වෙදිතබ්බං.

1085-6. “චුත්තූපචාර” නීති ආදිගාථාද්වයෙ විහාරස්ස චුත්තූපචාරං මුඤ්චිත්වා උපචාරෙ වා අබ්භොකාසෙපි වා සන්ථරතොපි වා සන්ථරාපයතොපි වා තත්ථ නිසීදනො වා දුක්කටං චුත්තං. තත්ථ සබ්බත්ථෙව තස්ස නිවාසො වාරිතොති යොජනා. තත්ථ විහාරස්සාති යථාචුත්තසෙනාසනස්ස. උපචාරෙති අවිදුරෙ. අබ්භොකාසෙති තස්ස සෙනාසනස්ස නච්චාසන්නෙ අඬ්ගණප්පදෙසෙ.

නිසීදනො වාති වාග්ගහණෙන නිපජ්ජනො වා ද්වෙපි කරොන්තස්ස වාති සඬ්ගණ්භාති. යථාහ පාළියං “අභිනිසීදති වා අභිනිපජ්ජති වා, ආපත්ති දුක්කටස්සා” ති (පාචි. 122). තත්ථාති තස්මිං පුබ්බුපගතස්ස පත්තෙ සෙනාසනෙ. සබ්බත්ථෙව්වාති යථාචුත්තූපචාරතො අන්තො ව බ්භි ව අන්තමසො අප්ඤ්ඤාකාසෙපිති සබ්බත්ථෙව. තස්සාති අනත්තමනස්ස අනුපබ්ඡ සෙය්‍යං කප්පයතො තස්ස විසභාගපුග්ගලස්ස. නිවාසො වාරිතො පරවිහෙය්කෙන සභවාසස්ස මහානත්ථකරත්තාති අධිප්පායො. යථාහ අට්ඨකථායං “එවරුපෙන භි

විසභාගපුග්ගලෙන එකවිභාරෙ වා එකඛිගණෙ වා වසන්තෙන අත්ථො නත්ථී,
තස්මා සබ්බත්ථෙවස්ස නිවාසො වාරිතො”ති (පාවි. අට්ඨ. 122).

1087. “සිතාදිඋපපිළිතස්සා”ති පදවිෂේදො, සිතාදීහි උපපිළිතස්ස බාධිතස්සාති
අත්ථො. ආදි-සද්දෙන “උණ්හෙන වා”ති ආදිකං සඛිගණ්හාති. යථාහ “සිතෙන වා
උණ්හෙන වා පිළිතො පවිසති”ති. එත්ථ ආපදා නාම බහි සයන්තස්ස
ජීවිතබ්බන්තරිකරායාපජ්ජනං.

1088. ඉදං සික්ඛාපදං දුක්ඛවේදනං භොතීති යොජනා.

අනුපබ්ජ්ජකථාවණ්ණනා.

1089. නික්කඛිසේය්‍යාති නිභරෙය්‍ය. නික්කඛිසාපෙය්‍ය වාති නිභරාපෙය්‍ය වා.

1990. බහු භූමියො වාලිකාතලසඛිබාතා යස්ස සො බහුභූමො, පාසාදො.
සමාසන්තවිධිවසෙන “බහුභූමො”ති වුවිච්ඡි.

1091. යපෙත්වා යපෙත්වාති තස්මිං තස්මිං යානෙ ගතිනිවත්තිං කත්වා කත්වා.

1092. අයං නයොති “නික්ඛමා”ති එකවචනෙන ගවිජන්තෙ අනෙකෙපි
ද්වාරකොට්ඨකෙ අතික්කන්තෙ ආණාපකස්ස එකාව ආපත්ති භොති, ධීතට්ඨානතො
යත්වා යත්වා නිභරන්තස්ස ද්වාරකොට්ඨගණනාය භොති”ති අයං නයො.
ආණත්තියා බණ්ණෙයෙවති “ඉමං නික්කඛිසාහි”ති ආණත්තික්ඛණ්ණෙයෙව.

1093. එකාවාති එත්ථ “පාවිත්ති භොති”ති වත්තබ්බො. බහුකානි චෙති එත්ථ
“ද්වාරානි”ති වත්තබ්බං, අතික්කාමෙතීති සම්බන්ධො. “එත්තකෙ
ද්වාරකොට්ඨකෙ අතික්කමාපෙත්වා නික්කඛිසාහි”ති ව “යාව
පරියන්තද්වාරකොට්ඨකා නික්කඛිසාහි”ති ව “බහු ද්වාරකොට්ඨකෙ
අතික්කාමෙත්වා නික්කඛිසාහි”ති ව ආණත්තත්තා බහු ද්වාරකොට්ඨකෙ
අතික්කාමෙත්වා සවෙ නික්කඛිසිති අත්ථො. යථාහ අට්ඨකථායං “සවෙ පන
එත්තකානි ද්වාරානි නික්කඛිසාහි”ති වා ‘යාව මහාද්වාරං, තාව නික්කඛිසාහි’ති වා
එවං නියමෙත්වා ආණත්තො භොති, ද්වාරගණනාය පාවිත්තියානි”ති (පාවි. අට්ඨ.
126). බහුනි පාවිත්තියානි භොත්තීති යොජනා.

1094. උපට්ඨානසාලාදීති එත්ථ නිස්සක්කත්ථෙ පව්චන්තවචනතො
උපට්ඨානසාලාදිතොති අත්ථො ගහෙතබ්බො. “උපවාරතො”ති ඉමිනා
සමානාධිකරණත්තා විහාරස්ස උපට්ඨානසාලාදිතො උපවාරතොති චූත්තං භොති.
යථාහ ගණ්ඨිපදෙ “උපවාරො නාම උපට්ඨානසාලාදිමත්තමෙවා”ති. කායෙනපි
වාචායපි තථා නික්කඛිසිතෙ ව දුක්ඛට්ඨති වක්ඛමානෙන සහ යොජනා. තස්සාති
උපසම්පන්නස්ස. ආදි-සද්දෙන මණ්ඩපාදයො ගහිතා. යථාහ “විහාරස්ස උපවාරා
වා උපට්ඨානසාලාය වා මණ්ඩපා වා රුක්ඛමූලා වා අජ්ඣෙකාකාසා වා නික්කඛිසිති

වා නික්කඩ්ඨාපෙති වා, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාවි. 127). “වාචායා”ති ඉමිනා “නික්ඛමා”ති ව “ඉමං නික්කඩ්ඨාහි”ති ආණාපනඤ්ච ගභිතං. “තථා”ති ඉමිනා එකෙන පයොගෙන එකාපත්ති, නානාපයොගෙසු පයොගගණනාය, ද්වාරගණනාය වා හොතීති වුත්තමෙව පකාරං උපසංහරති.

1095. “තථා”ති ඉදං “ඉතරං නික්කඩ්ඨන්තස්ස දුක්කට”න්ති ඉමිනාපි යොජෙතබ්බං. යථා විහාරුපචාරතො උපට්ඨානසාලාදිතො උපසම්පන්නං නික්කඩ්ඨන්තස්ස, නික්කඩ්ඨාපෙත්තස්ස ව දුක්කටං හොති, තථා අනුපසම්පන්නස්ස විහාරතො ව විහාරුපචාරතො ව නික්කඩ්ඨනාදිං කරොන්තස්ස භික්ඛුනො දුක්කටං හොතීති අත්ථො. තථා විහාරස්සුපචාරා වා විහාරා වා සබ්බෙසම්පි පරික්ඛාරං නික්කඩ්ඨන්තස්ස දුක්කටන්ති යොජනා. සබ්බෙසන්ති උපසම්පන්නානුපසම්පන්නානං. පරික්ඛාරන්ති අන්තමසො රජනජල්ලිපි සඬග්ගහති. යථාහ අට්ඨකථායං “අන්තමසො රජනජල්ලිමිපි”ති (පාවි. අට්ඨ. 126).

1096. “අසම්බද්ධෙසු”ති ඉමිනා බ්‍යතිරෙකතො අසිථිලබ්ද්ධෙසු පරික්ඛාරෙසු එකිස්සායෙව ආපත්තියා සම්භවං දස්සෙති. යථාහ අට්ඨකථායං “ගාළ්භං බන්ධිත්වා යපිතෙසු පන එකාව ආපත්ති”ති මහාපච්චරියං වුත්ත”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 126). සිථිලබ්ධතං පන සම්මා බන්ධනං න හොතීති අසම්බද්ධවචනෙන ගභිතන්ති දට්ඨබ්බං. අස්ස භික්ඛුස්ස වත්ථුනං ගණනාය දුක්කටං පරිදිපයෙති යොජනා, පරික්ඛාරං නිහරන්තස්ස, නිහරාපෙත්තස්ස ව අස්ස භික්ඛුනොති වුත්තං හොති.

1097-8. අත්තෙවාසින්ති ව සද්ධිවිහාරිකන්ති ව එත්ථ “අසම්මාවත්තන්ත”න්ති සෙසො. යථාහ අනාපත්තිවාරෙ “අත්තෙවාසිකං වා සද්ධිවිහාරිකං වා න සම්මා වත්තන්තං නික්කඩ්ඨති”තිආදි (පාවි. 128). නික්කඩ්ඨන්තස්සාති එත්ථ “නික්කඩ්ඨාපෙත්තස්සා”ති සෙසො. අසම්මාවත්තන්තං අත්තෙවාසිං වා අලජ්ජිං වා තථා අසම්මාවත්තන්තං සද්ධිවිහාරිකං වා උම්මත්තකං වා තෙසං අත්තෙවාසිආදීනං පරික්ඛාරං වා අත්තනො වසනට්ඨානා වා තථා විස්සාසිකස්ස වසනට්ඨානා වා නික්කඩ්ඨන්තස්ස, නික්කඩ්ඨාපෙත්තස්ස වා උපසම්පන්නං වා අනුපසම්පන්නං වා සඬිසිකවිහාරා නික්කඩ්ඨන්තස්ස සයං උම්මත්තකස්ස වා අනාපත්ති පකාසිතාති යොජනා.

අට්ඨකථායං “අලජ්ජීආදයො පන අත්තනො වසනට්ඨානතොයෙව නික්කඩ්ඨිතබ්බා”ති (පාවි. අට්ඨ. 128) වුත්තං, පාළියඤ්ච “අත්තනො පුග්ගලිකෙ අනාපත්ති”ති (පාවි. 127) වුත්තං, “අත්තනො විස්සාසිකස්ස වසනට්ඨානා”ති ඉදං කස්මා වුත්තන්ති වෙ? ඉමස්සෙව පාඨස්ස අනුලොමතො වුත්තං. අත්තෙවාසිකන්තිආදීසු පඨමං අසම්මාවත්තනාදිභාවෙන “නික්කඩ්ඨිස්සාමි”ති වින්තෙත්වා නික්කඩ්ඨන්තස්ස විත්තලභුපරිවත්තිතාය කොපෙ උප්පන්නෙපි අනාපත්ති.

1099. “තථා”ති ඉමිනා “නික්කඩ්ඨන්තස්සා”ති ච තත්ථෙව සෙසං
 “නික්කඩ්ඨාපෙන්නස්සා”ති (පාවි. අට්ඨ. 126) ච “තස්ස පරික්ඛාරං වා”ති ච
 යථාචුත්තං උපසංහරති. “සඬ්ඝාරාමාපි සබ්බස්මා”ති ඉදං කලහකාරකෙනෙව
 යොජෙතබ්බං. යථාහ අට්ඨකථායං “භණ්ඩනකාරකකලහකාරකමෙව
 සකලසඬ්ඝාරාමතො නික්කඩ්ඨිතුං ලහති. සො හි පක්ඛං ලහිත්වා සඬ්ඝම්පි
 හින්දෙය්‍යා”ති (පාවි. අට්ඨ. 128). ඉදං තුති එත්ථ විසෙසත්ථජොතකෙන තු-සද්දෙන
 චුත්තවිසෙසනං විනා අවසෙසවිනිච්ඡයො අනන්තරසදිසොයෙවාති දීපෙති.
 තිසමුට්ඨානං කායචිත්තවාචාචිත්තකායවාචාචිත්තතො සමුට්ඨානතොති.

නික්කඩ්ඨනකථාවණ්ණනා.

1100-1. මජ්ඣිමාසිසසට්ඨායාති සීසං න සට්ඨෙතිති අසීසසට්ඨා, මජ්ඣිමස්ස
 අසීසසට්ඨා මජ්ඣිමාසිසසට්ඨා, තාය, පමාණමජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස
 සීසාසට්ඨනප්පමාණුබ්බෙධහෙට්ඨිමතලායාති අත්ථො. වෙහාසකුට්ඨාති පදරාදීහි
 උපරි අච්ඡන්තතලාය ද්විභූමිකාදිහෙදාය කුට්ඨා. උපරිති මත්ථකෙ,
 අකතපදරාදිඅත්ථරණාය තුලාමත්තයුත්තාය උපරිමතලෙති චුත්තං හොති. යථාහ
 අට්ඨකථායං “යාහි කාහිවි උපරි අච්ඡන්තතලා ද්විභූමිකකුට්ඨි වා තිභූමිකාදිකුට්ඨි වා
 ‘වෙහාසකුට්ඨි’ති චුච්චති, ඉධ පන අසීසසට්ඨා අධිජ්ජෙතා”ති (පාවි. අට්ඨ. 131).
 ආහව්වපාදකෙ මඤ්ඤෙති “ආහව්වපාදකො නාම මඤ්ඤො අඬ්ඟෙ විජ්ඣිත්වා යිතො
 හොති”ති පාළියං දස්සිතෙ අට්ඨකථාති විජ්ඣිත්වා පාදසිධං ආචුණ්ණිත්වා උපරිසිඛාය
 අනාකොට්ඨආණ්ණිකා යිතමඤ්ඤෙති අත්ථො. ආහව්වපාදකෙ පීඨෙති සම්බන්ධො.
 යථාහ පාළියං “ආහව්වපාදකං නාම පීඨං අඬ්ඟෙ විජ්ඣිත්වා යිතං හොති”ති (පාවි.
 131). සොයෙවත්ථො.

තස්මිං ආහව්වපාදකෙ මඤ්ඤෙ වා පීඨෙ වා නිසිදන්තස්ස වා නිපජ්ජන්තස්ස වා
 තස්ස හික්ඛුතො පයොගගණනාය පාවිත්තියො සියුන්ති යොජනා.

1102-3. සඬ්ඝිකෙ සඬ්ඝිකසඤ්ඤිවෙමතිකපුග්ගලිකසඤ්ඤිතං වසෙන
 තිකපාවිත්තියං. පුග්ගලෙති පුග්ගලිකෙ විහාරෙ. වෙහාසකුට්ඨා...පෙ....
 ගණනායෙව තස්ස තිකදුක්කට්ඨති යොජනා. පුග්ගලිකෙ
 සඬ්ඝිකසඤ්ඤිවෙමතිකසඤ්ඤපුග්ගලිකසඤ්ඤිතං වසෙන තිකදුක්කට්ඨං.

හෙට්ඨා අපරිභොගෙ වාති දාරුසම්භාරාදීනං වසෙන හෙට්ඨිමතලෙ අවලඤ්ඤෙ
 වා. සීසසට්ඨාය වාති සීසසට්ඨනප්පමාණුකලාය කුට්ඨා වා. අවෙහාසවිහාරෙ වාති
 අවෙහාසකුට්ඨා භූමියං කතපණ්ණසාලාදීසු. එත්ථාපි “විස්සාසිකවිහාරෙ”ති ඉදං
 “අත්තතො පුග්ගලිකෙ අනාපත්ති”ති (පාවි. 132) ඉමස්ස අනුලොමනතො චුත්තං.

1104. යත්ථ පටාණි වා දින්නාති යස්මිං මඤ්ඤෙ පාදසීසානං උපරි
 අට්ඨමත්ථකතො තිරියං ආණි පවෙසිතා හොති, තත්ථ අහිනිසිදතො, අහිනිපජ්ජතො
 වා න දොසොති යොජනා. තත්ථාති පුබ්බෙ චුත්තඅපවෙසිතපටාණිමිහි මඤ්ඤෙ වා

පියෙ වා. “යක්වා”ති ඉමිනා නිපජ්ජනං නිවත්තෙති. ලගෙනීති
 උපරිබද්ධඅභිකුසසික්කාදීසු යං කිඤ්චි පරික්ඛාරං ලගෙති. ඉදං සික්ඛාපදං
 සමුට්ඨානතො ඵලකලොමෙන සික්ඛාපදෙන සමං මතන්ති යොජනා.

වෙහාසකුටිකථාවණ්ණනා.

1105. යාව ද්වාරස්ස කොසම්භාති එත්ථ “මහල්ලකස්ස විහාරස්සා”ති සෙසො,
 “මහල්ලකො නාම විහාරො සස්සාමිකො වුවිච්ඡි”ති (පාවි. 136) පාළියං චුත්තත්තා
 කාරාපෙතානං දායකානං සම්භවතො මහල්ලකස්ස “විහාරො නාම උල්ලිත්තො වා
 හොති අවලිත්තො වා උල්ලිත්තාවලිත්තො වා”ති දස්සිතහෙදස්ස විහාරස්ස
 ද්වාරකොසසඬ්ඛාතපිට්ඨසඬ්ඛාතස්ස “සමන්තා හත්ථපාසා”ති (පාවි. 136) පාළියං
 චුත්තද්වාරකවාටපුපුලප්පමාණද්වාරබාහසමීපං අවධිං කත්වාති අත්ථො. යථාහ
 අට්ඨකථායං “ද්වාරකොසො නාම පිට්ඨසඬ්ඛාතස්ස සමන්තා
 කවාටචිත්ථාරප්පමාණො ඔකාසො”ති (පාවි. අට්ඨ. 135).

අග්ගලුට්ඨපනායාති එත්ථ අග්ගලුසභවරියෙන තංසහිතද්වාරකවාටෙන
 යුත්තද්වාරබාහානමෙව චුත්තත්තා ද්වාරබාහානං නිව්වලත්ථායාති අත්ථො. යථාහ
 අට්ඨකථායං “සකවාටස්ස ද්වාරබන්ධස්ස නිව්වලභාවත්ථායාති අත්ථො”ති (පාවි.
 අට්ඨ. 135). ලිම්පිතබ්බන්ති එත්ථ “පුනප්පුන”න්ති සෙසො. යථාහ අට්ඨකථායං
 “පුනප්පුනං ලිම්පිතබ්බො වා ලෙපාපෙතබ්බො වා”ති (පාවි. අට්ඨ. 135).
 තිණුමත්තිකානං උපරි පුනප්පුනං මත්තිකාලෙපො කාතබ්බොති අත්ථො.

1106-7. යො ඤෙය්‍යො, අයං නයොති සම්බන්ධො, “පුනප්පුනං ලිම්පිතබ්බං
 වා ලෙපාපෙතබ්බමෙව වා”ති යො චුත්තො, අයං නයො වෙදිතබ්බොති අත්ථො.
 ආලොකං සන්ධෙති පිට්ඨෙති ආලොකසන්ධි, වාතපානකවාටානමෙන අධිවචනං.
 යථාහ “ආලොකසන්ධිති වාතපානකවාටකා වුවිච්ඡන්ති”ති (පාවි. අට්ඨ. 135). එත්ථ
 කවාටස්ස සාමන්තා කවාටද්වාරඵලකචිත්ථාරප්පමාණං ලෙපට්ඨානං. යථාහ
 “සබ්බදිසාසු කවාටචිත්ථාරප්පමාණො ඔකාසො”ති (පාවි. අට්ඨ. 135).

එත්ථායමධිප්පායො – වාතපානකවාටස්ස සාමන්තා
 ද්වාරඵලකචිත්ථාරප්පමාණො යානෙ තිණ්ණං මත්තිකානං උපරිපි යත්තකං බහලං
 ඉච්ඡති, තත්තකෙ යානෙ ආලොකසන්ධි පරිකම්මත්ථාය ලිම්පිතබ්බො වා
 ලෙපාපෙතබ්බො වාති. “පුනප්පුනං ඡාදාපෙසි පුනප්පුනං ලෙපාපෙසි”ති (පාවි. 134)
 ඉමස්මිං චත්ථස්මිං උප්පන්නදොසෙන සික්ඛාපදස්ස පඤ්ඤත්තත්තා ලෙපං
 අනුජානන්තෙන ච ද්වාරබන්ධනස්ස සාමන්තා අධිස්තෙය්‍යහත්ථප්පමාණෙයෙව
 පදෙසෙ පුනප්පුනං ලෙපස්ස අනුඤ්ඤාතත්තා තතො අඤ්ඤත්ථ පුනප්පුනං
 ලිම්පෙන්නස්ස වා ලිම්පාපෙන්නස්ස වා හිත්තියං මත්තිකාහි කත්තබ්බකිච්චං
 නිට්ඨාපෙත්වා පුන චතුත්ථලෙපෙ දින්නෙ පාවිත්තියෙන භවිතබ්බන්ති වදන්ති.
 ගණ්ඨිපදෙසු පන තිසුපි පුනප්පුනං ලෙපදානස්ස චුත්තප්පමාණතො අඤ්ඤත්ථ
 පටික්ඛිත්තමත්තං යපෙත්වා පාවිත්තියස්ස අචුත්තත්තා දුක්කටං අනුරූපන්ති චුත්තං.

ඡදනස්සාති පදභාජනෙ වුත්තානං ඉට්ඨකාසිලාසුධානිණපණ්ණවිජදනානං අඤ්ඤතරස්ස. ද්වත්තිපරියායන්ති එත්ථ අට්ඨකථායං “පරියායෙනාති පරික්ඛෙපෙන, එවං ඡදනං පන තිණපණ්ණෙනි ලබ්භති”ති (පාවි. අට්ඨ. 136) වුත්තත්තා පරියායන්ති තිණෙනි වා පණ්ණෙනි වා පරික්ඛිපිත්වා ඡදනමෙව ගහෙතඛිබ්බං. ඉට්ඨකාය වා සිලාය වා සුධාය වා ඡදනෙ ලබ්භමානං මග්ගෙන ඡදනං පන උපලක්ඛණවසෙන ලබ්භති. ද්වත්තිපරියායෙන ඡදනඤ්ච “සබ්බමිපි චෙනං ඡදනං ඡදනුපරි වෙදිතඛිබ්බ”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 136) අට්ඨකථාවචනතො උපරුපරි ඡදනවසෙන වෙදිතඛිබ්බං. හරිතං නාම පුබ්බණ්ණාදි. යථාහ අට්ඨකථායං “හරිතන්ති චෙත්ථ සත්තධඤ්ඤභෙදං පුබ්බණ්ණං, මුග්ගමාසතිලකුලත්ථ අලාබ්බකුමභණ්ඩාදිභෙදඤ්ච අපරණ්ණං අධිජ්ජෙත”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 135). ඉමෙසු අඤ්ඤතරස්සාභාවෙන අහරිතං නාම.

අධිට්ඨෙය්‍යන්ති විධාතඛිබ්බං. තතො උද්ධන්ති තිහි පරියායෙනි වා තිහි මග්ගෙනි වා උද්ධං. යථාහ අට්ඨකථායං “තිණ්ණං මග්ගානං වා පරියායානං වා උපරි”ති (පාවි. අට්ඨ. 136). පාවිත්තියං භොතිති වක්ඛමානදුරතාය යුත්තෙ අහරිතට්ඨානෙ යත්වා සංවිදහිත්වා තික්ඛත්තුං ඡාදාපෙත්වා තතියවාරෙ “එවං කරොහි”ති ආණාපෙත්වා පක්කමිතඛිබ්බං. අපක්කමන්තෙන තුණ්හිභූතෙන යාතඛිබ්බං, තතො උත්තරි චතුත්ථවාරෙ ඡදනත්ථං විදහන්තස්ස ඉට්ඨකාදිගණනාය, තිණෙසු තිණගණනාය, පණ්ණෙසු පණ්ණගණනාය පාවිත්තියන්ති වුත්තං භොති. යථාහ පාළියං “මග්ගෙන ඡාදෙන්තස්ස ද්වෙ මග්ගෙ අධිට්ඨහිත්වා තතියාය මග්ගං ආණාපෙත්වා පක්කමිතඛිබ්බ”න්තිආදි (පාවි. 136). තතියාය මග්ගන්ති එත්ථ තතියායාති උපයොගත්ථෙ සම්පදානවචනං, තතියං මග්ගන්ති අත්ථො. තත්ථාති හරිතෙ, “සචෙ හරිතෙ ඨිතො අධිට්ඨාති, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාවි. 137) වචනතො අධිට්ඨානාය තිට්ඨතොති ලබ්භති. ඛිජරොපනතො පට්ඨාය යාව සස්සං තිට්ඨති, තාව හරිතං නාම. යථාහ අට්ඨකථායං “යස්මිම්පි ඛෙත්තෙ වුත්තං ඛිජං න තාව සම්පජ්ජති, වස්සෙ පන පතිතෙ සම්පජ්ජස්සති”තිආදි (පාවි. අට්ඨ. 135).

1108-9. අහරිතට්ඨානෙපි තිට්ඨතො පරිච්ඡෙදං දස්සෙතුමාහ “පිට්ඨිවංසෙ”තිආදි. “පිට්ඨිවංසෙ”ති ඉදං වංසයුත්තසෙනාසනවසෙන වුත්තං. කණ්ණිකං ගාභාපෙත්වා කතසෙනාසනස්සාපි උපලක්ඛණං භොති. පිට්ඨිවංසෙති ව “ගඬිගායං සොසො”තිආදීසු විය සාමිපිකාධාරෙ භූමිමං. කුතොයං විසෙසො ලබ්භතිති? අට්ඨකථායං “පිට්ඨිවංසස්ස වා කුටාගාරකණ්ණිකාය වා උපරි, ථුපිකාය වා පස්සෙ නිසින්තො භොති”ති (පාවි. අට්ඨ. 135) වුත්තවිධානතො ලබ්භති. “නිසින්තො”ති අට්ඨකථාවචනතො ඨිතොති එත්ථ ගතිනිවත්තිසාමඤ්ඤෙන නිසින්තො ව වුත්තොති ගහෙතඛිබ්බො. යස්මිං යානෙති එත්ථ “අහරිතෙ”ති පකරණතො ලබ්භති. “යාතු”න්ති ඉදං අධිට්ඨානකරණත්ථාය යානං ගහෙත්වා වුත්තන්ති “තස්ස අන්තො අහරිතෙපි යත්වා අධිට්ඨාතුං න ලබ්භති”ති (පාවි. අට්ඨ. 136) අට්ඨකථාවචනතො විඤ්ඤායති.

පතනොකාසනොති එත්ථ පඨමත්ථෙ තො-පච්චයො. තඤ්ඤි යානං විහාරස්ස පතනොකාසොති යොජනා. භීති හෙතුඅත්ථෙ චත්තමානතො යස්මා අහරිතෙ පතන්තස්ස විහාරස්සෙනං යානං පතනොකාසො, තස්මා තත්ථ යාතුං න වට්ටතීති ගහෙනබ්බං.

1111. ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ ආදො තාව විහාරපදස්ස පදභාජනෙ “විහාරො නාම උල්ලිත්තො වා”තිආදිචුත්තත්තා (පාවි. අට්ඨ. 136) තබ්බිපරියායතො තිණ්ණෙව කතජදනභිත්තිකා කුටි තිණ්ණකුටිකාති විඤ්ඤායතීති තිණ්ණජදනා කුටිකා තිණ්ණකුටිකා.

ද්වත්තිපරියායකථාවණ්ණනා.

1112. ජානන්ති තොයස්ස සප්පාණකභාවං ජානන්තො. සිඤ්ඤෙය්‍ය සිඤ්ඤාපෙය්‍යාති එත්ථ “තෙන උදකෙනා”ති චත්තබ්බං. යථාහ අට්ඨකථායං “තෙන උදකෙන සයං වා සිඤ්ඤෙය්‍යා”තිආදි (පාවි. අට්ඨ. 140).

1113. යො පන ධාරං අවිජින්නිත්වා සවෙ මත්තිකං සිඤ්ඤෙය්‍ය, එවං සිඤ්ඤතො තස්සාති යොජනා.

1114-5. සන්දමානකන්ති තොයවාහිනිං. මාතිකං ආලිං. සම්මුඛං කරොන්තස්සාති උදකං න්හායිතුම්චිජිතං යදි, සයං අභිමුඛං කරොන්තස්ස. තත්ථ තත්ථ ඛන්ධතො අස්ස භික්ඛුස්ස පයොගගණනාය ආපත්ති සියාති යොජනා. පයොගගණනාති පයොගගණනාය, උදකං ඛන්ධිත්වා ඛන්ධිත්වා යථිච්ඡිතදිසාහිමුඛකරණපයොගානං ගණනායාති අත්ථො.

1116-7. යං ජලං තිණාදිමිහි පක්ඛිත්තෙ සවෙ බයං වා ආච්චත්තං වා ගච්ඡති, තාදිසෙ උදකෙ මත්තිකං, තිණ්ණමෙව වා සවෙ සකට්ඨුණ්ණමිපි එකතො පක්ඛිපෙය්‍ය, එවං පක්ඛිපන්තස්ස එකා පාවිත්ති. එකෙකං මත්තිකං, තිණ්ණමෙව වා. වා-සද්දෙන කට්ඨගොමයාදිං වා පක්ඛිපන්තස්ස පයොගගණනාය පාවිත්තියන්ති යොජනා. ආච්චත්තන්ති පාණකා යථා තස්සන්ති, තථා ආලුලිතභාවං. ඉමිනා එවං අවිනස්සමානපාණකෙ මහාඋදකෙ තිණාදිං පක්ඛිපන්තස්ස අනාපත්තිභාවං දිපෙති. යථාහ අට්ඨකථායං “ඉදං පන මහාඋදකං...පෙ.... සන්ධාය චුත්ත”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 140).

1118. දුක්ඛටං හොතීති ආණාපනපච්චයා දුක්ඛටං හොති. එකා පාවිත්ති.

1119. සබ්බත්ථාති සප්පාණකෙ ව අප්පාණකෙ ව. විමතිස්සාති සහවරියෙන විමතිසහිතමාහ.

1120. “සබ්බත්ථාපාණසඤ්ඤිස්සා”තිආදීසු අධිකාරතො ලබ්භමානං “සිඤ්ඤනාදීසු යං කිඤ්චි කරොන්තස්සා”ති ඉදං පච්චෙකං සම්බන්ධතීයං. සබ්බත්ථාති සප්පාණකෙ, අප්පාණකෙ ව. අපාණසඤ්ඤිස්සාති එවං කතෙන

පරිභෝගය නස්සමානා පාණකා න සන්නිතිසඤ්ඤිස්ස. අසඤ්චිච්චාති යථා පාණකා න නස්සන්නි, එවං සට්ඨිති ගහිතං සප්පාණකඋදකං උදකෙයෙව ඔසිඤ්චන්තස්ස වා ඔසිඤ්චාපෙන්නස්ස වා වට්ටිත්වා තස්මිං උදකෙ තිණාදිමිති පතිතෙ අසඤ්චිච්ච කතං නාම හොති. අසතිස්සාති අසතියා කරොන්නස්ස. අජානනොති පාණකානං අත්ථිභාවං අජානිත්වා කරොන්නස්ස.

1121-2. වධකචිත්තෙ සති සත්තමෙ සප්පාණකවග්ගෙ පයමසික්ඛාපදස්ස විසයභාවතො තතො විසෙසෙතුමාහ “විනා වධකචිත්තෙනා”ති. ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ පාළියං (පාවි. 140) “සප්පාණකං උදක”න්ති ඉමිනා අට්ඨකථාගතං පයමඤ්ඤව “ජාන”න්ති ඉමිනා දුතියඤ්ඤව “සිඤ්ඤෙය්‍ය වා සිඤ්ඤාපෙය්‍ය වා”ති ඉමිනා චතුත්ථඤ්ඤව චුත්තං, න චුත්තං තතියඤ්ඤව. තඤ්ඤව ඛො වධකචිත්තස්ස සත්තමවග්ගෙ පයමසික්ඛාපදෙන පාවිත්තියවචනතො එත්ථ තදභාවලක්ඛණං තතියඤ්ඤව චුත්තමෙව හොතිති අධිප්පායෙන අට්ඨකථායං චුත්තන්ති ආහ “විනා වධකචිත්තෙනා”ති. තෙනෙවාහ “චත්තාරෙවස්ස අභිගාති, නිද්දිට්ඨාති මහෙසිනා”ති. අස්සාති ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස.

1123. සප්පාණකසඤ්ඤිස්ස “පරිභෝගෙන පාණකා මරිස්සන්ති”ති පුබ්බභාගෙ ජානන්තස්සාපි සිඤ්චනසිඤ්චාපනං “පදිපෙ නිපතිත්වා පට්ඨගාදිපාණකා මරිස්සන්ති”ති ජානන්තස්ස පදිපුප්පලනං විය විනාපි වධකචෙතනාය හොතිති ආහ “පණ්ණත්තිවජ්ජං තිච්ඡන්ති”න්ති. එත්ථ කිස්මිඤ්ඤව කුපිතස්ස වා කිලාපසුතස්ස වා සිඤ්චතො අකුසලචිත්තං, මාලාගච්ඡාදිං සිඤ්චතො කුසලචිත්තං, පණ්ණත්තිං අජානනො ඛිණ්ණවස්ස අධ්‍යාකතචිත්තන්ති තිච්ඡන්ති වෙදිතඛිං. තස්සාති සත්තමවග්ගෙ පයමසික්ඛාපදස්ස. අස්ස වාති ඉමස්ස සිඤ්චනසික්ඛාපදස්ස ව. ඉදං විසෙසනන්ති ඉදං නානාකරණං. එත්ථ ඉමස්මිං පකරණෙ නිද්දිට්ඨං පකාසිතන්ති අත්ථො. තං ලොකවජ්ජං, ඉදං පණ්ණත්තිවජ්ජං. තං අකුසලචිත්තං, ඉදං තිච්ඡන්ති. තං දුක්ඛවෙදනං, ඉදං තිවෙදනන්ති චුත්තං හොති.

සත්තමවග්ගෙ දුතියස්ස ඉමස්ස ව කො විසෙසොති වෙ? ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස “සිඤ්ඤෙය්‍ය වා සිඤ්ඤාපෙය්‍ය වා”ති ඛාහිරපරිභෝගවසෙන පයමං පඤ්ඤත්තන්තා “සප්පාණකං උදකං පරිභුඤ්ඤෙය්‍යා”ති (පාවි. 388) සික්ඛාපදං අත්තනො නභානපානාදිපරිභෝගවසෙන පඤ්ඤත්තන්ති වෙදිතඛිං. තස්මිං වා පයමං පඤ්ඤත්තෙපි අත්තනො පරිභෝගවසෙනෙව පඤ්ඤත්තන්තා පුන ඉදං සික්ඛාපදං ඛාහිරපරිභෝගවසෙන පඤ්ඤත්තන්ති ගහෙතඛිං.

සප්පාණකකථාවණ්ණනා.

සෙනාසනවග්ගො දුතියො.

1124-6. අට්ඨකථායුත්තස්සාති එත්ථ “සිලවා”ති ආදි එකමඤ්ඤං, “ඛුස්සුතො”ති ආදි දුතියං, “උභයාති ඛො පනස්සා”ති ආදි තතියං,

“කලාණුවාවො හොති” තිආදි වතුත්ථං, “යෙභුයොන භික්ඛුනීනං පියො හොති මනාපො” ති පඤ්චමං, “පට්ඨලො හොති භික්ඛුනියො ඔවදිතු” ති ඡට්ඨං, “න ඛො පනෙතං භගවන්තං උද්දිස්සා” තිආදි සත්තමං, “විසතිවස්සො වා හොති අතිරෙකවිසතිවස්සො වා” ති අට්ඨමන්ති එතානි පාඨාගතානි අට්ඨ අභිගානි නාම. භික්ඛුනීනං ඔවාදො, තදත්ථාය සම්මුතීති විග්ගහො. ඉධාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. ඤත්ති වතුත්ථී යස්ස කම්මස්සාති විග්ගහො. “කම්මෙනා” ති සෙසො.

අට්ඨභිගයුත්තස්ස භික්ඛුස්ස මහෙසිනා ඤත්තිවතුත්ථෙන කම්මෙන යා භික්ඛුනොවාදකසම්මුති ඉධ අනුඤ්ඤාතා, තාය අසම්මතො යො භික්ඛුති යොජනා.

ගරුධම්මෙහි අට්ඨහීති “වස්සසතුපසම්පන්නාය භික්ඛුනියා තදනුපසම්පන්නස්ස භික්ඛුනො අභිවාදනං පච්චුපට්ඨානං අඤ්ජලිකම්මං සාමීචිකම්මං කාතබ්බ” තිආදිහි (පාටි. 149) පාළියං ආගතෙහි අට්ඨහි ගරුධම්මෙහි. එකං භික්ඛුනී, සම්බහුලා වා භික්ඛුනියොති ඉදං පකරණතො ලබ්භති. ඔසාරෙන්නොවාති පාළිං උච්චාරෙන්නොව. යථාහ අට්ඨකථායං “ඔසාරෙතබ්බාති පාළි වත්තබ්බා” ති (පාටි. අට්ඨ. 149). තෙ ධම්මෙති පුබ්බෙ චුත්තෙ තෙ අට්ඨ ගරුධම්මෙ. ඔවදෙය්‍යාති අට්ඨගරුධම්මපාළිභාසනසඬ්ඛාතං ඔවාදං කරෙය්‍ය.

කිං චුත්තං හොති? පාටිපදෙ ඔවාදත්ථාය ආගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නා භික්ඛුනියො “තෙන භික්ඛුනා” තිආදිනා පාඨාගතනයෙන “සමග්ගත්ථ භගිනියො” ති පුච්ඡිත්වා “සමග්ගමහය්‍යා” ති යදි වදෙය්‍යුං, “වත්තන්ති භගිනියො අට්ඨ ගරුධම්මා” ති පුනපි පුච්ඡිත්වා “වත්තන්තය්‍යා” ති යදි වදෙය්‍යුං, “එසො භගිනියො ඔවාදො” ති නිය්‍යාදෙය්‍ය. “න වත්තන්තය්‍යා” ති යදි වදෙය්‍යුං, “වස්සසතුපසම්පන්නායා” තිආදිනා අට්ඨගරුධම්මපාළිභාසනවසෙන ඔවාදං කරෙය්‍යාති චුත්තං හොති. යථාහ “ඔසාරෙන්නොව තෙ ධම්මෙ ඔවදෙය්‍යා” ති.

1127. අඤ්ඤන ධම්මෙනාති සුත්තන්තෙන වා අභිධම්මෙන වා. එකතොඋපසම්පන්නන්ති භික්ඛුනිසඬ්ඛෙයෙව උපසම්පන්නං. යථාහ අට්ඨකථායං “භික්ඛුනීනං සන්තිකෙ එකතොඋපසම්පන්නායා” ති. තථාති ඔවදන්තස්ස දුක්කටන්ති දස්සෙති.

1128. භික්ඛුනං සන්තිකෙයෙව උපසම්පන්නන්ති මහාපජාපනියා ගොතමියා සද්ධිං පබ්බජිතා පඤ්චසතා සාකියානියො සඬ්ගණ්භාති. ලිඬ්ගච්ඡල්ලාසෙ උපසම්පන්නභික්ඛුනො ලිඬ්ගපරිවත්තනෙ සති තථා පාවිත්ති එව පකාසිතාති අත්ථො.

1129. ඔවාදං අනිය්‍යාදෙත්වාති “වත්තන්ති භගිනියො අට්ඨ ගරුධම්මා” ති පුච්ඡිත්වා “වත්තන්තය්‍යා” ති චුත්තෙති එත්ථාපි සොයෙවත්ථො.

1130. ගරුධම්මෙහි ඔවදතො දුක්කටන්ති යොජනා.

1131. අගණ්භන්තස්ස ඔවාදන්ති එත්ථ ඔවාදන්ථං යාවනසන්දෙසො තදන්ථතාය ඔවාදොති ගහිතොති ඔවාදසාසනං අසම්පට්ච්ඡන්තස්සාති අත්ථො. අපච්චාහරකොපි තන්ති තං අත්තනා ගහිතං ඔවාදසාසනං උපොසථග්ගෙ ආරොචෙත්වා පාතිමොක්ඛුද්දෙසකෙන දින්නං පටිසාසනං භික්ඛුනිසඤ්ඤාසං නෙත්වා අවදන්තස්සාපි. බාලන්ති සාසනසම්පට්ච්ඡනඤ්ඤා උපොසථග්ගං නෙත්වා ආරොචනඤ්ඤා පටිසාසනං හරිත්වා පාටිපදෙ භික්ඛුනිසඤ්ඤාගණපුග්ගලානං යථානුරූපං පච්චාරොචනඤ්ඤා කාතුං අජානනතාය බාලං. ගිලානන්ති උපොසථග්ගං ගන්ත්වාපි ආරොචනස්ස බාධකෙන ගෙලඤ්ඤෙන සමන්තාගතං ගිලානං. ගමිකන්ති පාටිපදං අනිසිදිත්වා ගන්තබ්බං අච්චායිකගමනං ගමිකඤ්ඤා ධූපෙත්වා දුක්කටං සියාති සම්බන්ධො.

1132. කම්මස්මිත්ති එත්ථ කම්ම-සද්දෙන භික්ඛුනොවාදකස්ස ඤත්තිචතුත්ථෙන කම්මෙන දින්නං සම්මුතිකම්මං අධිජ්ජෙතන්ති අවධිකථායං චුත්තං. ඤත්තිං, කම්මවාචඤ්ඤා පරිභාසෙත්වා, පරිචත්තෙත්වා වා කතං වෙ, අධම්මකම්මං නාම. වග්ගෙති ඡන්දාරභානං ඡන්දස්ස අනාහරණෙන වා සන්තිපතිතානං උක්කොටෙන වා වග්ගෙ සති. තිකපාවිත්තියං සියාති “අධම්මකම්මෙ අධම්මකම්මසඤ්ඤා වග්ගං භික්ඛුනිසඤ්ඤා වග්ගසඤ්ඤා ඔවදති, වෙමතිකො ඔවදති, සමග්ගසඤ්ඤා ඔවදති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාටි. 150) අධම්මකම්මෙ අධම්මකම්මසඤ්ඤාපක්ඛෙ චුත්තපාවිත්තියත්තයං හොති.

1133. අධම්මෙ පන කම්මස්මි. වෙමතිකස්සාපිති යොජනා. “තථා”ති ඉමිනා “වග්ගෙ භික්ඛුනිසඤ්ඤා, තිකපාවිත්තියං සියා”ති ඉදං සඤ්ඤාහාති. කිං චුත්තං හොති? අධම්මකම්මෙ වෙමතිකපක්ඛෙ “වග්ගං භික්ඛුනිසඤ්ඤා වග්ගසඤ්ඤා, වෙමතිකො, සමග්ගසඤ්ඤා ඔවදති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාටි. 150) අධම්මකම්මෙයෙව විමතිවාරෙ චුත්තතිකපාවිත්තියං හොති චුත්තං හොති. “ධම්මකම්මන්ති සඤ්ඤානො”ති ඉමිනාපි “අධම්මෙ පන කම්මස්මි”න්ති ඉදං යොජෙතබ්බං, “තථා”ති සම්බන්ධො, තෙන “වග්ගෙ”ති ආදිකං සඤ්ඤාහාති. “අධම්මකම්මෙ ධම්මකම්මසඤ්ඤා වග්ගං භික්ඛුනිසඤ්ඤා වග්ගසඤ්ඤා ඔවදති, වෙමතිකො, සමග්ගසඤ්ඤා ඔවදති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාටි. 150) චුත්තං තිකපාවිත්තියං හොති. එවමෙනා පාවිත්තියො සන්ධායාහ “නව පාවිත්තියො චුත්තා”ති.

ඉමස්මි. විය අධම්මකම්මවාරෙ “සමග්ගෙ භික්ඛුනිසඤ්ඤා”න්ති විකජ්ජෙ ව එවමෙව නව පාවිත්තියො හොන්තිති අනිදිසන්තො “සමග්ගෙපි ව තත්තකා”ති ආහ. යථාහ “අධම්මකම්මෙ අධම්මකම්මසඤ්ඤා සමග්ගං භික්ඛුනිසඤ්ඤා වග්ගසඤ්ඤා, වෙමතිකො, සමග්ගසඤ්ඤා ඔවදති, ආපත්ති පාවිත්තියස්ස. අධම්මකම්මෙ වෙමතිකො සමග්ගං භික්ඛුනිසඤ්ඤා වග්ගසඤ්ඤා, වෙමතිකො, සමග්ගසඤ්ඤා ඔවදති, ආපත්ති පාවිත්තියස්ස. අධම්මකම්මෙ ධම්මකම්මසඤ්ඤා සමග්ගං භික්ඛුනිසඤ්ඤා වග්ගසඤ්ඤා, වෙමතිකො, සමග්ගසඤ්ඤා ඔවදති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාටි. 150).

1134. ද්විත්තං නවකානං වසාති යථාදස්සිතං වග්ගනවකං, සමග්ගනවකන්ති ද්විත්තං නවකානං වසෙන. තාති පාවිත්තියො.

“ධම්මකම්මෙ අධම්මකම්මසඤ්ඤී වග්ගං භික්ඛුනිසඤ්ඤී, වෙමතිකො, සමග්ගසඤ්ඤී ඔවදති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. ධම්මකම්මෙ වෙමතිකො වග්ගං භික්ඛුනිසඤ්ඤී, වෙමතිකො, සමග්ගසඤ්ඤී ඔවදති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. ධම්මකම්මෙ ධම්මකම්මසඤ්ඤී වග්ගං භික්ඛුනිසඤ්ඤී, වෙමතිකො, සමග්ගසඤ්ඤී ඔවදති, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති වග්ගපක්ඛෙ නව දුක්කටාති. “ධම්මකම්මෙ අධම්මකම්මසඤ්ඤී සමග්ගං භික්ඛුනිසඤ්ඤී, වෙමතිකො, සමග්ගසඤ්ඤී ඔවදති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. ධම්මකම්මෙ වෙමතිකො සමග්ගං භික්ඛුනිසඤ්ඤී, වෙමතිකො, සමග්ගසඤ්ඤී ඔවදති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. ධම්මකම්මෙ ධම්මකම්මසඤ්ඤී සමග්ගං භික්ඛුනිසඤ්ඤී, වෙමතිකො ඔවදති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. ධම්මකම්මෙ ධම්මකම්මසඤ්ඤී සමග්ගං භික්ඛුනිසඤ්ඤී, සමග්ගසඤ්ඤී ඔවදති, අනාපත්ති”ති (පාවි. 151) එත්ථ අන්තෙ චුත්තං අනාපත්තිවාරං විනා අවසෙසෙසු අට්ඨසු වාරෙසු සමග්ගපක්ඛෙ අට්ඨ දුක්කටාති. එවං පුරිමානි නව, ඉමානි අට්ඨානි ධම්මකම්මපක්ඛෙ සත්තරස දුක්කටාති හොත්තිති ආහ “දුක්කටං ධම්මකම්මෙපි, සත්තරසවිධං සියා”ති.

1135. “ඔසාරෙහී”ති චුත්තො කපෙති වාති යොජනා. “අට්ඨගරුධම්මං කපෙහී”ති චුත්තො තං කපෙති වා. පඤ්ඤං පුට්ඨො කපෙති වාති අට්ඨගරුධම්මවිසයෙ පඤ්ඤං පුට්ඨො තමෙව වදති වා. සික්ඛමානාය කපෙති වාති සම්බන්ධො. සික්ඛමානාය අට්ඨගරුධම්මෙ කපෙති වා, නෙව දොසොති අත්ථො. උම්මත්තකාදිනො කප්පතො නෙව දොසොති යොජනා.

1136. ඉදානි තිණ්ණමපි බහුස්සුතානං ලක්ඛණෙ එකත්ථ දස්සිතෙ භික්ඛුනොවාදකස්ස විසෙසො සුවිඤ්ඤෙයො හොතිති තං දස්සෙතුමාහ “වාචුග්ගතාව කාතබ්බා”තිආදි. ද්වෙ මාතිකා පගුණා වාචුග්ගතා කාතබ්බාති යොජනා. භික්ඛුභික්ඛුනිවිහඬගෙ මාතිකා පගුණා වාචුග්ගතාව කාතබ්බාති යොජනා, භික්ඛුභික්ඛුනිවිහඬමාතිකා පගුණා කත්වා තාසං අට්ඨකථං උග්ගහෙත්වා පාළිතො, අත්ථතො ව වචනපථාරුළ්භා වොහාරක්ඛමායෙව කාතබ්බාති චුත්තං හොති. වත්තාරො භාණුවාරා පගුණා වාචුග්ගතාව කාතබ්බාති පකාසිතාති යොජනා. “පගුණා”ති ඉමිනා පාළියං පගුණං කත්වා ධාරෙත්වා පරිපුච්ඡිතබ්බන්ති දස්සෙති. “වාචුග්ගතාව කාතබ්බා”ති ඉමිනා තදත්ථං සුත්වා ධාරෙත්වා පරිපුච්ඡිතබ්බමෙවාති දස්සෙති.

1137. පරිකථත්ථායාති සම්පත්තානං ධම්මකථනත්ථාය. කථාමග්ගොති මහාසුදස්සනකථාමග්ගො. මඬගල...පෙ.... අනුමොදනාති අග්ගස්ස දානාදිමඬගලෙසු භත්තානුමොදනාසඬබ්බාතා දානකථා ව, කුමාරමඬගලාදීසු මහාමඬගලසුත්තාදිමඬගලානුමොදනා ව, අමඬගලං නාම කාලකිරියා, තත්ථ මතකභත්තාදීසු තිරොකුට්ඨාදිකථා වාති එවං තිස්සොයෙවානුමොදනා.

1138. උපොසඨාදිඅත්ථායාති එත්ථ ආදි-සද්දෙන පචාරණාදීනං සඬගහො. කම්මාකම්මවිනිච්ඡයොති කම්මවග්ගෙ චුත්තවිනිච්ඡයො, පරිවාරෙ කම්මවග්ගෙ ආගතවුද්දානුබුද්දකම්මවිනිච්ඡයොති චුත්තං හොති. “කම්මට්ඨාන”න්ති ඉමිනා “උත්තමත්ථස්ස පාපක”න්ති වක්ඛමානත්තා විපස්සනාකම්මට්ඨානමාහ. විපස්සනාවසෙන උග්ගණ්හන්තෙන ච ධාතුවචත්ථානමුඛෙන උග්ගහෙතඛිඛන්ති ගණ්ඨිපදෙසු චුත්තං. උත්තමත්ථස්සාති අරහත්තස්ස.

1139. එත්තකං උග්ගහෙත්වාන බහුස්සුතොති යථාචුත්තධම්මානං උග්ගහිතත්තා බහුස්සුතො. පඤ්චවස්සොති උපසම්පදතො පට්ඨාය පරිපුණ්ණපඤ්චසංවච්ඡරො. “දසවස්සො”ති එත්ථාපි එසෙව නයො. සංවච්ඡරවසෙන පඤ්චවස්සෙසු පරිපුණ්ණෙසු චුත්ථවස්සවසෙන අපරිපුණ්ණෙසු පඤ්චවස්සොයෙව. ඉතරථා උනපඤ්චවස්සොති වෙදිතඛිඛො. පරිපුණ්ණවිසතිවස්සුපසම්පදාදීසු විය කෙවි සංවච්ඡරගණනං අවිචාරෙත්වා “පඤ්චවස්සො”තිවචනසාමඤ්ඤෙන චුත්ථවස්සගණනමෙව ගණ්හන්ති, තද්ගුත්තං. තථා ගහණෙසු යුත්ති වා මග්ගිතඛිඛො. මුඤ්චිත්වා නිස්සයන්ති නිස්සයවාසං ජහිත්වා. ඉස්සරොති නිස්සයාවරියවිරහෙන ඉස්සරො, ඉමිනා නිස්සයමුත්තලක්ඛණං දස්සිතං.

1140. ද්වෙ විහඬගාති හික්ඛුහික්ඛුනිවිහඬගද්වයං. ඉධ “වාචුග්ගතා”ති ඉදං පරිපුච්ඡමපි සන්ධායාහානිපි චුත්තං. තෙනාහ සාරත්ථදීපනියං “ද්වෙ විහඬගා පගුණා වාචුග්ගතා කාතඛිඛා”තිඉදං පරිපුච්ඡාවසෙන උග්ගහණමපි සන්ධාය චුත්ත’න්ති වදන්ති”ති (සාරත්ථ. වී. පාවිත්තිය 3.145-147). ඛ්‍යඤ්ජනාදිතොති එත්ථ ඛ්‍යඤ්ජනං නාම පදං, ආදි-සද්දෙන සඬගහිතං අනුඛ්‍යඤ්ජනං නාම අක්ඛරං, පදක්ඛරාති අපරිභාපෙත්වාති චුත්තං හොති. චතුස්චපි නිකායෙසුති දීඝමජ්ඣිමසංයුත්ත අඬගුත්තරනිකායෙසු, නිද්ධාරණෙ භූමිමං. එකො වා නිකායො පොත්ථකොපි ව එකොති යොජනා. අපි-සද්දෙන බුද්දකනිකායස්සාපි සඬගහො වෙදිතඛිඛො. “පි වා”ති ඉමිනා බුද්දකනිකායෙ ජාතකභාණකෙන සාට්ඨකථං ජාතකං උග්ගහෙත්වාපි ධම්මපදං සහ වත්ථුනා උග්ගහෙතඛිඛමෙවාති දස්සිතෙ ද්වෙ පොත්ථකෙ සමුච්චිතොති, වත්තාරි ඛන්ධකවත්තාති වා.

1142. දිසාපාමොක්ඛො යත්ථ යත්ථ වසති, තස්සා තස්සාදිසාය පාමොක්ඛො පධානො. යෙනකාමංගමොති යත්ථ කත්ථවි දිසාහාගෙ යථාකාමං චුත්තිකො හොතීති අත්ථො. පරිසං උපට්ඨාපෙතුං කාමං ලහතෙ ඉස්සරොති යොජනා, ඉස්සරො හුත්වා හික්ඛුපරිසාය අත්තානං උපට්ඨාපෙතුං යථාරූපියා ලහතීති අත්ථො. එත්තාවතා පරිසුපට්ඨාපකලක්ඛණං චුත්තං.

1143. වාචුග්ගන්ති වාචුග්ගතං. එත්ථ ව “ඉදානි අයං හණ්ඩපාඨාවිධි න හොතීති මිහකපරිපුච්ඡනකථානුරූපතො අත්ථකරණං න වාචුග්ගතකරණං නාමාති විඤ්ඤායතී”ති නිස්සන්දෙහෙ චුත්තං. ඉමිනා යථාචුත්තං දුතියඬගමෙව සඬගහිතං.

1144. අස්සාති ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස. අසම්මතතාදීනි තිණි අභිගානීති අත්තනො
අසම්මතතා, භික්ඛුනියා පරිපුණ්ණපසම්පන්නතා, ඔවාදවසෙන
අට්ඨගරුධම්මභණ්ණනන්ති ඉමානි තිණි අභිගානි.

ඔවාදකථාවණ්ණනා.

1146. තිකපාවිත්තියන්ති “අත්ථඨගතෙ සූරියෙ අත්ථඨගතසඤ්ඤී, වෙමතිකො,
අනත්ථඨගතසඤ්ඤී” ති විකප්පත්තයෙ. එකතොඋපසම්පන්නන්ති භික්ඛුනිසඨසෙ
උපසම්පන්නං. “භික්ඛුසඨසෙ උපසම්පන්නං පන ඔවදතො පාවිත්තියමෙවා” ති
අට්ඨකථායං වුත්තං.

1148. උද්දෙසාදිනයෙනාති “අනාපත්ති උද්දෙසං දෙන්තො, පරිපුච්ඡං
දෙන්තො” තිආදිනා අනාපත්තිවාරනයෙන. අස්සාති භික්ඛුස්ස.

අත්ථඨගතසූරියකථාවණ්ණනා.

1149. “සවෙ අසම්මතො” ති වක්ඛමානත්තා ඔවදන්තස්සාති එත්ථ
“සම්මතස්සා” ති ලබ්භති. භික්ඛුනුපස්සයන්ති භික්ඛුනිවිහාරං. අඤ්ඤත්තු කාලාති
“තත්ථායං සමයො, ගිලානා හොති භික්ඛුනී” ති වුත්තකාලතො අඤ්ඤත්තු. “ගිලානා
නාම භික්ඛුනී න සක්කොති ඔවාදාය වා සංවාසාය වා ගන්තු”න්ති (පාවි. 161)
දස්සිතෙ ගිලානකාලෙ අනාපත්තිති වුත්තං හොති.

1150. පාවිත්තියද්වයං හොතීති පට්ඨසික්ඛාපදෙන, ඉමිනා ව සික්ඛාපදෙන ද්වෙ
පාවිත්තියානි හොන්තීති. “තිණ්‍හි පාවිත්තියානී” ති යොජෙතබ්බා,
පට්ඨදුතියතතියෙහි සික්ඛාපදෙහි තිණි පාවිත්තියානි හොන්තීති අත්ථො.

1151. අඤ්ඤෙන ධම්මෙනාති ගරුධම්මතො අඤ්ඤෙන බුද්ධවචනෙන.
දුක්කට්ඨවයන්ති අසම්මතභික්ඛුනුපස්සයගමනමූලකං දුක්කට්ඨවයං. භික්ඛුනොති
අසම්මතස්ස “සම්මතස්සාපී” ති වක්ඛමානත්තා. “අට්ඨහි වා ගරුධම්මෙහි
අඤ්ඤෙන වා ධම්මෙන ඔවදති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා” ති (පාවි. 155)
අත්ථඨගතසික්ඛාපදෙ වුත්තත්තා “රත්තිහෙතුක”න්ති ආහ, රත්තිඔවාදනමූලන්ති
අත්ථො.

1152. පාවිත්තියද්වයන්ති දුතියතතියමූලකං. ගරුධම්මෙන ඔවාදො
ගරුධම්මො, සො නිදානං යස්ස පාවිත්තියස්සාති විග්ගහො. සම්මතත්තා
ගරුධම්මනිදානස්ස පාවිත්තියස්ස අභාවතොති සම්බන්ධො. ඉමිනා
පට්ඨසික්ඛාපදෙන අනාපත්තිභාවං දස්සෙති.

1153. තස්සෙවාති සම්මතස්සෙව. දුක්කට්ඨං ඉමිනා තතියසික්ඛාපදෙන.
අනාපත්ති පට්ඨසික්ඛාපදෙන, තෙනෙවාහ “සම්මතත්තා” ති. පාවිත්ති
දුතියසික්ඛාපදෙන, තෙනෙවාහ “රත්තිය”න්ති.

1154. තිකපාවිත්තියං චුත්තන්ති “උපසම්පන්නාය උපසම්පන්නසඤ්ඤී, වෙමතිකො, අනුපසම්පන්නසඤ්ඤී භික්ඛුනුපස්සයං උපසංකම්ථිත්වා අඤ්ඤානු සමයා ඔවදති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාවි. 162) තිකපාවිත්තියං චුත්තං. ඉතරද්වයෙන “අනුපසම්පන්නාය උපසම්පන්නසඤ්ඤී, ආපත්ති දුක්කටස්ස. අනුපසම්පන්නාය වෙමතිකො, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාවි. 162) දස්සිතෙ ඉතරද්වයෙ. ඔවදන්තස්සාති යෙන කෙනචි ඔවදන්තස්ස.

1155. තිකපාවිත්තියං, දුක්කටට්ඨානෙ දුක්කටමෙව හොතිති දස්සෙතුමාහ “තථා”ති. භික්ඛුනුපස්සයං ගන්ත්වා අඤ්ඤානු ධම්මෙන ඔවදන්තස්ස තථාති යොජනා.

භික්ඛුනුපස්සයකථාවණ්ණනා.

1156. චීවරාදීනන්ති ආදි-සද්දෙන පිණ්ඩපාතාදිඉතරපච්චයත්තයඤ්ච සක්කාරගරුකාරමානනවන්දනපූජනාති ච සංගහිතාති. සම්මතෙති භික්ඛුනොවාදකසම්මුතියා සම්මතෙ.

1157. තිකපාවිත්තියං චුත්තන්ති “ධම්මකම්මෙ ධම්මකම්මසඤ්ඤී, වෙමතිකො, අධම්මකම්මසඤ්ඤී ඵලං වදති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාවි. 167) තිකපාවිත්තියං පාළියං දස්සිතමෙව. ඉධ කම්මං නාම යථාචුත්තං සම්මුතිකම්මං. අධම්මකම්මෙ ධම්මකම්මසඤ්ඤීවෙමතිකඅධම්මකම්මසඤ්ඤීනං වසෙන තිකදුක්කටං. වීසතිවස්සො වා අතිරෙකවීසතිවස්සො වාති සම්මුතියා අභිගාති.

1158. “සම්මතං අනුපසම්පන්න”න්ති කං සන්ධායාහාති වෙ? සම්මතෙන හුත්වා සික්ඛං පච්චක්ඛාය සාමණෙරභාවමුපගතං සන්ධාය චුත්තං. ආමිසත්ථායාති චීවරාදීනමත්ථාය.

ආමිසකථාවණ්ණනා.

1162. භික්ඛුනියා දින්නන්ති ඵත්ථ “භික්ඛුස්සා”ති වත්තඛං. භික්ඛුනා දින්නන්ති යොජනා. “භික්ඛුනියා”ති සෙසො. තත්ථාති චීවරපට්ඨගහණසික්ඛාපදෙ. සුවිතාති පකාසිතා.

චීවරදානකථාවණ්ණනා.

1163. අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා චීවරන්ති යොජනා.

1164. ඵත්ථාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ.

1165. සුචිං චීවරං පවෙසෙත්ථාති සම්බන්ධො. සුචීනීහරණෙති චීවරතො.

1166. පයොගස්ස වසාති එකක්ඛණෙ ඛහු ආවුණිත්වා සුවියා
නීහරණපයොගගණනාය. ඛහු පාවිත්තියොති යොජනා, පයොගප්පමාණාපත්තියො
හොන්තීති අත්ථො.

1169. අනෙකා පාවිත්තියාපත්තී හොන්තීති යොජනා. ආරපථෙති සුවිමග්ගෙ.
දුතියෙ පථෙති එත්ථ ආර-සද්දො ගාථාබන්ධසුබත්ථං ලුත්තොති වෙදිතබ්බො.

1170. කා හි නාම කථාති “අනෙකාපත්තියො හොන්තී”ති එත්ථ කිං
වත්තබ්බන්ති අත්ථො. තිකපාවිත්තියන්ති “අඤ්ඤාතිකාය අඤ්ඤාතිකසඤ්ඤී,
වෙමතිකො, ඤාතිකසඤ්ඤී වීවරං සිබ්බති වා සිබ්බාපෙති වා, ආපත්ති
පාවිත්තියස්සා”ති (පාවි. 178) වුත්තං තිකපාවිත්තියං.

1172. අඤ්ඤං පරික්ඛාරන්ති උපාහනත්ථවිකාදිං. සිබ්බතොති එත්ථ
“සිබ්බාපයතො”ති අධිකාරතො ලබ්භති. සික්ඛමානසාමණෙරියො සික්ඛමානාදිකා
නාම.

1173. සිබ්බනකිරියාය ආපජ්ජිතබ්බතො ක්‍රියං.

වීවරසිබ්බනකථාවණ්ණනා.

1174-5. සංවිධායාති “අජ්ජ යාම, ස්වෙ යාමා”තිආදිනා නයෙන සංවිදහිත්වා.
යථාහ “අජ්ජ වා හියොයා වා පරෙ වා ගච්ඡාමාති සංවිදහති”ති (පාවි. 183). මග්ගන්ති
එකද්ධානමග්ගං, අන්තමසො ගාමන්තරම්පි. අඤ්ඤත්‍රු සමයාති “තත්ථායං සමයො,
සත්ථගමනීයො හොති මග්ගො සාසඬකසම්මතො සප්පට්ඨයො”ති (පාවි. 182)
වුත්තකාලවිසෙසා අඤ්ඤත්‍රාති වුත්තං හොති. සත්ථවාහෙහි විනා අගමනීයො
මග්ගො සත්ථගමනීයො නාම. වොරානං සයිතනිසින්තට්ඨිතබාදිතපිතට්ඨානාති
යත්ථ දිස්සන්ති, තාදිසො මග්ගො සාසඬකො නාම. වොරෙහි
හතමාරිතසාතවිලුත්තමත්‍රස්සා යත්ථ පඤ්ඤායන්ති, සො සප්පට්ඨයො නාම. ඉධාති
ඉමස්මිං භික්ඛුනියා සද්ධිං කතසංවිධානං අවිරාධෙත්වා තාය එකද්ධානමග්ගං
පටිපජ්ජනකාලෙති අත්ථො.

අඤ්ඤො ගාමො ගාමන්තරං, තත්ථ ඔක්කමනං උපගමනං
ගාමන්තරොක්කමො, තස්මිං කතෙති අත්ථො. අගාමකෙ අරඤ්ඤෙ
අද්ධයොජනාතික්කමෙ වාති යොජනා, ගාමරහිතං අරඤ්ඤමග්ගම්පි ද්විගාවුතං
අතික්කන්තෙ වාති අත්ථො.

1176. “ආපත්ති හොතී”ති සාමඤ්ඤතො දස්සිතආපත්තියා හෙදාහෙදං
දස්සෙතුමාහ “එත්ථා”තිආදි. එත්ථාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදවිනිච්ඡයෙ, පකරණෙ වා.
දුක්කටං දිපිතන්ති සම්බන්ධො. අකප්පියභූමට්ඨොති එත්ථ අකප්පියා භූමී නාම
අන්තොගාමෙ භික්ඛුත්‍රපස්සයද්වාරකොට්ඨකොති එවමාදි. යථාහ අට්ඨකථායං
“ස්වෙ පන අන්තොගාමෙ භික්ඛුත්‍රපස්සයද්වාරෙ රථිකාය, අඤ්ඤෙසු වා

වතුක්කසිඬිසාටකහත්ථිසාලාදීසු සංවිදහන්ති, භික්ඛුනො ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාවි. අට්ඨ. 182-183). එත්ථ ච වතුන්තං මග්ගානං සම්බන්ධට්ඨානං වතුක්කං. තිණ්ණං මග්ගානං සම්බන්ධට්ඨානං සිඬිසාටකං.

1177. කප්පියභූමි නාම භික්ඛුනුපස්සයාදි. යථාහ “සචෙ උභොපි භික්ඛුනුපස්සයෙ වා අන්තරාරාමෙ වා ආසනසාලාය වා තිත්ථියසෙය්‍යාය වා යත්වා සංවිදහන්ති, අනාපත්ති. කප්පියභූමි කිරායං. තස්මා එත්ථ සංවිදහනපච්චයා දුක්කටාපත්තිං න වදන්ති”ති (පාවි. අට්ඨ. 182-183). තෙනෙවාහ “න වදන්තස්ස දුක්කට”න්ති. “න වදන්ති අස්සා”ති පදච්ඡේදො.

1178. උභයත්ථාති අකප්පියභූමියං යත්වා සංවිධාය ගමනෙ, කප්පියභූමියං යත්වා සංවිධාය ගමනෙ වාති උභයවිකප්පෙ. ගච්ඡන්තස්සෙවාති එවකාරෙන නික්ඛන්තස්ස ජොතකං. යථාහ “නික්ඛමනෙ අනාපත්ති”ති. “භික්ඛුනො”ති ඉමිනා භික්ඛුනියා අනාපත්තිභාවං දීපෙති. ආපත්තිබ්බන්තනියමනත්ථමාහ “අනන්තරස්සා”තිආදි.

1179. තත්‍රාපීති කප්පියභූමි උපචාරොක්කමනෙපි. උදිරිතන්ති මහාපච්චරියං. යථාහ “මහාපච්චරියං චුත්ත”න්ති.

1180. අන්තරාති අත්තනො නික්ඛන්තගාමස්ස, අනන්තරගාමස්ස ච චෙමජ්ඣෙ. යථාහ “ගාමනො නික්ඛමිත්වා පන යාව අනන්තරගාමස්ස උපචාරං න ඔක්කමති, එත්ථන්තරෙ සංවිදහිතෙපි භික්ඛුනො දුක්කට”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 182-183). ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ කාලද්වාරමග්ගානං වසෙන තයො සඬිකෙතවිසඬිකෙතාති තෙසු මග්ගද්වාරවිසඬිකෙතෙපි ආපත්ති භොතෙවාති දස්සෙතුමාහ “ද්වාර...පෙ.... චුච්චති”ති. කාලවිසඬිකෙතෙ පන අනාපත්තිං වක්ඛති. ආපත්ති පාවිත්ති.

1181. අසංවිදහිතෙ කාලෙති “පුරෙහත්තං ගමිස්සාමා”තිආදිනා කතසංවිධානානං පච්ඡාහත්තාදි අසංවිදහිතකාලං නාම, තස්මිං. භික්ඛුස්සෙව විධානස්මිත්ති භික්ඛුනියා සංවිධානං විනා භික්ඛුස්සෙව විධානෙ සති ආපත්ති දුක්කටං.

1182. සමයෙ විදහිත්වා ගච්ඡතො වා අසමයෙ විදහිත්වා විසඬිකෙතෙන ගච්ඡතො වා ආපදාසු විදහිත්වා ගච්ඡතො වා අනාපත්තීති යොජනා. තථාති “විදහිත්වා ගච්ඡතො අනාපත්ති”ති ඉදං අතිදිසති.

තත්ථ සමයො නාම යථාචුත්තකාලවිසෙසො. විසඬිකෙතො නාම කාලවිසඬිකෙතො, “අසුකස්මිං දිවසෙ අසුකචෙලාය ගමිස්සාමා”ති සංවිදහිත්වා ගමනකාලෙ තස්ස කාලසඬිකෙතස්ස විභවනන්ති චුත්තං භොති. යථාහ “කාලවිසඬිකෙතෙයෙව අනාපත්ති”ති (පාවි. අට්ඨ. 185). ආපදා නාම රට්ඨහෙදෙ ජනපදානං පලායනකාලො. යථාහ “රට්ඨහෙදෙ වක්කසමාරුළ්භා ජනපදා

පරියායන්ති, එවරුපාසු ආපදාසු” ති (පාවි. අට්ඨ. 185). එත්ථ ච රට්ඨභෙදෙනි රට්ඨවිලොපෙ. චක්කසමාරුල්භාති ඉරියාපථවක්කං, සකට්ඨවක්කං වා සමාරුල්භා. උම්මත්තකාදිනොති ආදි-සද්දෙන ඛිත්තවිත්තාදයො ගහිතා.

1183. කායවාචාදිකත්තයාති එත්ථ ආදි-සද්දෙන විත්තං ගහිතං, කායවාචාවිත්තාති චුත්තං හොති.

සංවිධානකථාවණ්ණනා.

1184. උද්ධං ජවතීති උජ්ජවතී, පටිසොතගාමීති නාවා, තං. අධො ජවනතො ඔජවතී, අනුසොතගාමීති නාවා, තං. අභිරුහෙය්‍යාති එත්ථ “සංවිධායා” ති සෙසො. යථාහ “යො පන භික්ඛු භික්ඛුනියා සද්ධිං සංවිධාය එකං නාවං අභිරුහෙය්‍යා” ති (පාවි. 186). ලොකස්සාදසඬාතමිත්තසන්ථවෙන තං නාවං ආරුය්‍හ කීළනවිත්තං පුබ්බඬගමං කත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං සංවිධායාති අත්ථො. යථාහ අට්ඨකථායං “ලොකස්සාදමිත්තසන්ථවචසෙන කීළාපුරෙක්ඛාරො සංවිදහිත්වා” ති (පාවි. අට්ඨ. 188).

1185. සගාමතීරපස්සෙන ගමනෙ ගාමන්තරවසෙන වා පාවිත්ති, අගාමතීරපස්සෙන ගමනෙ අද්ධයොජනෙ පාවිත්ති අද්ධයොජනාතිරෙකෙ යානෙ ගාමෙ විජ්ජමානෙපි අවිජ්ජමානෙපි.

1186. යොජනපුටුලාය නදියා මජ්ඣෙකා ගච්ඡතො අද්ධයොජනවසෙන ආපත්තිදස්සනත්ථමාහ “තථා” ති ආදි. “ඌන යොජනපුටුලාය නදියා මජ්ඣං උභයභාගං භජතීති තාදිසිකාය නදියා මජ්ඣෙකා ගච්ඡන්තස්ස ගාමන්තරගණනය, අද්ධයොජනගණනය ච ආපත්ති” ති වදන්ති.

1187. යථාසුඛං සමුද්දස්මිත්ති එත්ථ “ගන්තඛිඛ” ති සෙසො. “සඛිඛඅට්ඨකථාසු” ති ආදිනා යථාසුඛගමනානුඤ්ඤාය හෙතුං දස්සෙති. ඉමිනාව අසන්දමානොදකෙසු වාපිතළාකාදීසු අනාපත්තිති විඤ්ඤායති.

1188. තිත්ථසම්පාදනත්ථායාති පරතිත්ථං පාපෙතුං. තං නාවං. යුත්තාති නාවාපාජකා.

1189. “තථා” ති ඉමිනා “අනාපත්ති පකාසිතා” ති ඉමං සඬගණ්හාති. අසංවිදහිත්වා භික්ඛුනියා සද්ධිං එකං නාවං අභිරුහෙය්‍ය වා, තිරියං තරණාය භික්ඛුනියා සද්ධිං සංවිදහිත්වාපි එකං නාවං අභිරුහෙය්‍ය වා, ආපදාසු භික්ඛුනියා සද්ධිං සංවිදහිත්වාපි එකං නාවං අභිරුහෙය්‍ය වා, තථා අනාපත්ති පකාසිතාති යොජනා.

“අනන්තරසමො” ති ඉමිනා “අසංවිදහිතෙ කාලෙ” ති ආදිනා චුත්තවිනිච්ඡයං සඬගණ්හාති. ඉධාපි කාලවිසඬකෙන අනාපත්ති, තිත්ථනාවාවිසඬකෙන

ආපත්තියෙව. යථාහ “ඉධාපි කාලවිසඬිකෙනෙනෙව අනාපත්ති” තිආදි (පාවි. අට්ඨ. 191). “ලොකස්සාදමිත්තසන්ථවවසෙන කීළාපුරෙක්ඛාරො සංවිදහිත්වා” ති (පාවි. අට්ඨ. 188) වචනතො කෙවි “ඉමං සික්ඛාපදං අකුසලචිත්තං ලොකවජ්ජ” ත්ති වදන්ති, තං න ගහෙනබ්බං. කීළාපුරෙක්ඛාරතාය හි අභිරුහිත්වා ගාමන්තරොක්කමනෙ, අද්ධයොජනාතික්කමෙ වා කුසලාඛ්‍යාකතචිත්තසමඬිගීපි හුත්වා ආපත්තිං ආපජ්ජති. යදි හි සො සංවෙගං පටිලහිත්වා අරහත්තං වා සච්ඡිකරෙය්‍ය, නිද්දං වා ඔක්කමෙය්‍ය, කම්මට්ඨානං වා මනසි කරොන්තො ගච්ඡෙය්‍ය, කුතො තස්ස අකුසලචිත්තසමඬිගිතා, යෙනිදං සික්ඛාපදං “අකුසලචිත්තං, ලොකවජ්ජ” ත්ති වුවචති, තස්මා පණ්ණත්තිවජ්ජං, තිචිත්තන්ති සිද්ධං.

නාචාරුහනකථාවණ්ණනා.

1190. ගිහිසමාරම්භං හිත්වා භික්ඛුනියා පරිපාචිතං භත්තං ඤත්වා භුඤ්ජතො භික්ඛුනො පාවිත්ති හොතීති යොජනා. පරිපාචිතං නාම භික්ඛුනො සීලසුතාදිගුණං කුලානං වත්වා නිජ්ජාදිතං. යථාහ “භික්ඛුනියා පරිපාචිතං, ගුණස්පකාසනෙන නිජ්ජාදිතං ලද්ධබ්බං කතන්ති අත්ථො” ති (පාවි. අට්ඨ. 194). ගිහිසමාරම්භන්ති භික්ඛුනියා පරිපාවනතො පුබ්බෙයෙව ගිහිපටියත්තං. යථාහ “භික්ඛුනියා පරිපාවනතො පඨමමෙව යං ගිහීනං පටියාදිතං භත්ත” ත්ති (පාවි. අට්ඨ. 194). වක්ඛති හි “ගිහිසමපාදිතම්පි වා චිනා” ති.

1191. “තස්සා” ති වක්ඛමානන්තා “යං භොජන” ත්ති යොජෙනබ්බං. තස්සාති පඤ්චධා වුත්තස්ස භොජනස්ස. සබ්බෙසු අජ්ඣොභාරෙසුති සබ්බෙසු පරගලකරණස්පයොගෙසු.

1192. භික්ඛුනියා පරිපාචිතං භුඤ්ජතො දොසොති යොජනා.

1193. උභොසුති පරිපාචිතෙපි අපරිපාචිතෙපි. සබ්බත්ථාති ඉමෙසු ද්විසු පරිභුඤ්ජතො අජ්ඣොභාරවසෙනෙව දුක්කටන්ති යොජනා.

1195. පඤ්චභොජනං ධූපෙත්වා අඤ්ඤං පන යං කිඤ්චි යාගුබ්ජ්ජඵලාදිකං භුඤ්ජන්තස්ස අනාපත්තීති යොජනා.

පරිපාචිතකථාවණ්ණනා.

1197. ඉදං සබ්බං දසමං සික්ඛාපදං සමුට්ඨානනායාදිනා දුතියානියතෙනෙව සදිසං මතන්ති යොජනා. ඉදං සික්ඛාපදන්ති “යො පන භික්ඛු භික්ඛුනියා සද්ධිං එකො එකාය රහො නිසජ්ජං කප්පෙය්‍ය, පාවිත්තිය” ත්ති (පාවි. 199) වුත්තං රහොනිසජ්ජසික්ඛාපදං.

රහොනිසජ්ජකථාවණ්ණනා.

හික්බුතිවග්ගො තතියො.

1198. එකොති එකදිවසිකො. ආවසථො පිණ්ඩොති පුඤ්ඤත්ථිකෙහි එකං පාසණ්ඩං අනුද්දිස්ස යාවදත්ථං දාතුං සාලාදීසු පඤ්ඤත්තං පඤ්චසු භොජනෙසු අඤ්ඤතරං භොජනං. යථාහ “ආවසථපිණ්ඩො නාම පඤ්චන්තං භොජනානං අඤ්ඤතරං භොජනං සාලාය වා මණ්ඩපෙ වා රුක්ඛමුලෙ වා අප්ඤ්ඤාකාසෙ වා අනොදිස්ස යාවදත්ථො පඤ්ඤත්තො භොති”ති (පාවි. 206). අභිලානෙනාති එත්ථ “අභිලානො නාම සක්කොති තම්භා ආවසථා පක්කමිතු”න්ති වුත්ත පදභාජනියඅට්ඨකථායං “අද්ධයොජනං වා යොජනං වා ගන්තුං සක්කොති”ති (පාවි. අට්ඨ. 206) වුත්තත්තා තම්භා ආවසථා අද්ධයොජනං වා යොජනං වා ගන්තුං සමත්ථෙන අභිලානෙනාති අත්ථො. තතො උද්ධන්ති දුතියදිවසතො උත්තරි.

1199. අනොදිස්සෙව පඤ්ඤත්තෙ පිණ්ඩෙති යොජනා, “ඉමෙසංයෙව වා”ති අඤ්ඤතරං පාසණ්ඩං වා “එත්තකානංයෙව වා”ති තත්ථ පුග්ගලපරිච්ඡෙදං වා අකත්වා සබ්බසාධාරණං කත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආවසථපිණ්ඩෙති අත්ථො. යාවදත්ථො එව පිණ්ඩෙ පඤ්ඤත්තෙති යොජනා, යාවතා අත්ථො කුච්ඡිපුරණාදිකං පයොජනමෙත්ථ පිණ්ඩෙති විග්ගහො, “එත්තකං දාතබ්බ”න්ති අපරිච්ඡින්දිත්වා “භුඤ්ජන්තානං යාවදත්ථං දාතබ්බ”න්ති පඤ්ඤත්තෙ පිණ්ඩෙ එවාති අත්ථො. භුඤ්ජිතබ්බන්ති කම්මසාධනං වා භාවසාධනං වා. “භොජන”න්ති අප්ඤ්ඤාහරණියං. සකින්නි එකවාරං. තත්ථාති ආවසථො.

1200. තස්ස පිණ්ඩස්ස. අප්ඤ්ඤාභාරෙසු සබ්බෙසුති සබ්බෙසු අප්ඤ්ඤාභාරස්පයොගෙසු කතෙසු. තස්ස අප්ඤ්ඤාභාරකස්ස. පාවිත්තියො පයොගගණනාය.

1201. “එකෙන කුලෙන නානෙකට්ඨානභෙදෙසු පඤ්ඤත්තෙ”ති, “නානාකුලෙහි වා නානෙකට්ඨානභෙදෙසු පඤ්ඤත්තෙ”ති වාති යොජනා. “පිණ්ඩෙ”ති අධිකාරො. නානා ව එකො ව නානෙකා, ඨානානං භෙදා ඨානභෙදා, නානෙකා ව තෙ ඨානභෙදා වාති විග්ගහො, තෙසු. එකභොගොති එකපිණ්ඩපරිභොගො. එවකාරෙන දුතියදිවසාදිපරිභොගං නිවත්තෙති.

1204. ගිලානස්සාති වුත්තලක්ඛණෙන ගිලානො හුත්වා පුනස්පුනං භුඤ්ජන්තස්ස ගච්ඡතො වා ආගච්ඡන්තස්ස වා අනාපත්තීති යොජනා, අන්තමසො අද්ධයොජනම්පි ගච්ඡතො, ගන්ත්වා ආගච්ඡතො වා අන්තරාමග්ගෙ ව ගතට්ඨානෙ ව එකස්මිං දිවසෙ භුඤ්ජන්තස්ස අනාපත්තීති වුත්තං භොති. යථාහ “යො ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ එකදිවසං, ගතට්ඨානෙ ව එකදිවසං භුඤ්ජති, තස්සාපි අනාපත්ති. ආගච්ඡන්තෙපි එසෙව නයො”ති (පාවි. අට්ඨ. 208). ඔදිස්ස පඤ්ඤත්තෙති එත්ථ “හික්බු”ති සෙසො. යථාහ “හික්බුතංයෙව අත්ථාය උද්දිස්සිත්වා පඤ්ඤත්තො භොති”ති (පාවි. අට්ඨ. 208). පරිත්තෙති උදරපුරණාය අප්පභොනකෙ ථොකෙ භොජනෙ. යථාහ “යාවදත්ථං පඤ්ඤත්තො න භොති,

ථොකං ථොකං ලබ්භති, තාදිසං නිව්චම්පි පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති” ති (පාවි. අට්ඨ. 208). සකිත්ති යාවදත්ථං පඤ්ඤත්තං චුත්තනයෙන එකචාරං භුඤ්ජතො අනාපත්ති.

1205. යාගුආදීනීති ආදි-සද්දෙන පඤ්චභොජනතො අඤ්ඤෙසං අජ්ඣොභරණියානං ගහණං.

ආවසථකථාවණ්ණනා.

1206. චුත්තා සමයා අඤ්ඤත්තානි යොජනා, “තත්ථායං සමයො, ගිලානසමයො චීවරදානසමයො චීවරකාරසමයො අද්ධානගමනසමයො නාවාහිරුහනසමයො මහාසමයො සමණහත්තසමයො” ති (පාවි. 217) චුත්තා සත්තවිධකාලා අඤ්ඤත්තු.

තත්ථ යදා පාදානං ඵලිතත්තා න සක්කොති පිණ්ඩාය වරිතුං, අයං ගිලානසමයො. අත්ථකථිනානං පඤ්ච මාසා, ඉතරෙසං කත්තිකමාසොති අයං චීවරදානසමයො. යදා චීවරෙ කරියමානෙ කිඤ්චිදෙව චීවරෙ කත්තබ්බං කරොති, අයං චීවරකාරසමයො. යදා අද්ධයොජනම්පි ගන්තුකාමො වා භොති, ගච්ඡති වා, ගතො වා, අයං අද්ධානගමනසමයො. නාවාහිරුහනසමයෙපි එසෙව නයො. යදා ගොවරගාමෙ චත්තාරො භික්ඛු පිණ්ඩාය වරිත්වා න යාපෙන්නි, අයං මහාසමයො. යදා යො කොචි පබ්බජිතො හත්තෙන නිමන්තෙති, අයං සමණහත්තසමයො. ගණො කතමොති ආහ “ගණො”තිආදි.

1207. ගණභොජනං නාම කිත්ති ආහ “ය”න්තිආදි. යං පඤ්චන්තං අඤ්ඤතරං නිමන්තනතො, විඤ්ඤත්තිතො වා ලද්ධං, තං ඉධ භොජනන්ති අධිජ්ජෙතං භොතිති යොජනා. නිමන්තනතොති “භොජනාන”න්තිආදිනා වක්ඛමානජ්ජකාරෙන කතං අකජ්ජියනිමන්තනමාහ. විඤ්ඤත්තිතොපි වාති “සවෙපි”තිආදිනා වක්ඛමානනයෙන කතමකජ්ජියවිඤ්ඤත්තිමාහ.

1208-11. භොජනානන්ති නිද්ධාරණෙ සාම්ච්චනං, “අඤ්ඤතරස්සා”ති සෙසො, “ඔදනො සත්තු කුම්මාසො, මච්ඡො මංසඤ්ච භොජන”න්ති සඬගභිතානං පඤ්චන්තං භොජනානං අඤ්ඤතරස්ස. නාමන්ති වක්ඛමානං ඔදනාදිනාමං. භික්ඛු නිමන්තෙතීති එත්ථ “එකතො, නානතො වා”ති සෙසො. යථාහ “එකතො නිමන්තිතා. නානතො නිමන්තිතා”ති (පාවි. අට්ඨ. 217-218). එකතො නිමන්තනං නාම සබ්බෙසං භික්ඛූනං එකතො ධීතානං නිමන්තනං. නානතො නිමන්තනං නාම භික්ඛූනං විසුං විසුං වසනට්ඨානං ගන්ත්වා වා එකතො ධීතට්ඨානං ගන්ත්වා වා අනෙකෙහි නිමන්තනං. යථාහ “චත්තාරි පරිවෙණානි වා විහාරෙ වා ගන්ත්වා නානතො නිමන්තිතා, එකට්ඨානෙ ධීතෙසුයෙව වා එකො පුත්තෙන, එකො පිතරාති එවම්පි නානතො නිමන්තිතා”ති (පාවි. අට්ඨ. 217-218).

වෙච්චනං නාම ඔදනාදිසබ්බපදානං, සම්පට්ච්ඡථාතිආදිකිරියාපදානඤ්ච පරියායච්චනං. භාසන්තරං නාම මාගධච්චනතො අඤ්ඤං

සිහළදම්මිලාදිවොහාරන්තරං. වෙවචනෙහි එව වා භාසන්තරෙන වා නිමන්තෙතීති සම්බන්ධො.

තතො නිමන්තනානන්තරං. නිමන්තනන්ති යථාචුත්තං අකප්පියනිමන්තනං. එකතො ගණ්හන්තීති අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ද්වාදසහත්ථං අමුඤ්ඤිත්වා යීතා වා නිසින්තා වා එකතො ගණ්හන්ති.

“ගණ්හොජනකාරණ”න්ති ඉදං භොජනපච්චයා පාවිත්තියං එවං ගණ්හමන්තරෙන න භොතීති චුත්තං.

1212. එකතො, නානතො වාපි යං ගමනං, භොජනම්පි වා, තං ගණ්හොජනෙ න කාරණන්තිපි විඤ්ඤා භණන්තීති යොජනා. එකතො නානතො වාපිති එත්ථ “යීතා වා නිසින්තා වා”ති සෙසො.

1213-4. විඤ්ඤාපෙත්වාති “අම්භාකං චතුත්තම්පි හත්තං දෙහී”තිආදිනා එකතො වා “මය්හං දෙහී, මය්හං දෙහී”ති පාටෙක්කං වා විඤ්ඤාපෙත්වා. එවම්පිති විඤ්ඤන්තිතොපි.

1215. දුට්ඨස්සාති නිමන්තකස්ස, විඤ්ඤාපකස්ස ව.

1216. සත්තසුපි සමයෙසු භුඤ්ජනං අනාපත්තීති යොජනා, “ගණ්හොජන”න්ති පකරණතො ලබ්භති, යථාචුත්තෙසු ගිලානාදීසු සත්තසු කාලෙසු ලෙසං විනා භුඤ්ජන්තානන්ති අත්ථො. “එකතො”ති ඉදං “ගහෙත්වා”ති ඉමිනා යොජෙතබ්බං. භුඤ්ජනන්ති භුඤ්ජන්තානං. තථාති “අනාපත්තී”ති ඉදං පච්චාමසති.

1217. අනුපසම්පන්නො ච වාරී ච පත්තො ච අනිමන්තිතො ච අනුපසම්පන්න...පෙ.... නිමන්තිතා, තෙ චතුත්ථෙ කත්වාති අත්ථො, අනුපසම්පන්නං වා පිණ්ඩවාරීං වා චතුත්ථස්ස පත්තං වා අනිමන්තිතං වා චතුත්ථං කත්වා එකතො ගහෙත්වා භුඤ්ජන්තානං ගණ්හෙදො මුනිනා පකාසිතො, ගණ්ස්ස අපරිපුණ්ණතා දීපිතාති චුත්තං භොති. පිණ්ඩාය වරති සිලෙනාති පිණ්ඩවාරී, සො ඉධ පුබ්බපදලොපෙන “වාරී”ති චුත්තො, පිණ්ඩපාතිකො. සො හි නිමන්තනං අසාදියන්තො ගණ්හොජනකො ගණ්ඛාදකො න භොතීති අධිප්පායො. පත්තො නාම විහාරෙ නිසීදිත්වා චතුත්ථෙන අත්තනා ලද්ධබ්බහොජනත්ථාය පෙසිතො පත්තො. අනිමන්තිතො නාම පඨමං අකප්පියනිමන්තනාය නිමන්තිතෙ අනන්තොගධො උපසම්පන්නො. එත්ථාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. අපි-සද්දො හෙට්ඨා දස්සිතං ද්විත්තං, තිණ්ණං වා වසෙන චුත්තවිනිච්ඡයං අපෙක්ඛති.

1218. සමයලද්ධානන්ති ගිලානාදයො සත්තසමයා ලද්ධා යෙහි තෙ සමයලද්ධා, තෙසං, නිද්ධාරණෙ සාම්චවනං. “අඤ්ඤතරස්සා”ති සෙසො, “වසෙනා”ති ඉමිනා සම්බන්ධො. නෙව ගණ්හෙදොති යොජනා. සමයලද්ධකස්ස අත්තතො අනාපත්තිභාවමන්තරෙන තං චතුත්ථං කත්වා ගණ්හොජනං.

ගණ්භන්තානං පන ආපත්තිසම්භවතො ආහ “ආපත්ති පන වෙදිතබ්බා”ති. යථාහ මහාපච්චරියං “සමයලද්ධකො සයමෙව මුච්චති, සෙසානං ගණපුරකත්තා ආපත්තිකරො හොති”ති (පාවි. අට්ඨ. 220).

1219. පඤ්චභොජනෙසු අඤ්ඤතරස්ස නාමං ගහෙත්වා නිමන්තෙත්වා තෙසුයෙව අඤ්ඤං දියාමානං ගණ්භන්තස්ස විසඬිකෙතාභාවං දස්සෙතුමාහ “භොජනානඤ්චා”තිආදි. භොජනානන්ති නිද්ධාරණෙ සාම්ච්චනං, අඤ්ඤතරස්ස වසෙනාති වුත්තං හොති. තං විසඬිකෙතං, ඔදනාදීනං නාමෙන නිමන්තෙත්වා දියාමානං යාගුආදිං ගණ්භන්තස්ස ගණභොජනං න හොතීති වුත්තං හොති.

1221. “නිච්චහත්ත”න්ති ධුවහත්තං වුච්චති. “නිච්චහත්තං ගණ්භථා”ති වදන්ති, බහුනම්පි එකතො ගහෙතුං වට්ටති. සලාකහත්තාදීසුපි එසෙව නයො.

ගණභොජනකථාවණ්ණනා.

1223-4. බහුභි මනුස්සකෙහිති විසුං විසුං නිමන්තිතෙහි අනෙකෙහි මනුස්සෙහි. පඤ්චසු යස්ස කස්සාති එත්ථ “සහධම්මිකෙසු”ති සෙසො, නිද්ධාරණෙ භූමිමං, පඤ්චසු සහධම්මිකෙසු යස්ස කස්සවීති අත්ථො. “හිත්වා”තිආදිනා කිමාහාති? යස්ස විකප්පෙති, තස්මිං සන්තිහිතෙ “මය්හං හත්තපච්චාසං තුය්හං දම්මී”ති සම්මුඛා විකප්පනවසෙන වා තස්මිං අසන්තිහිතෙ තස්ස නාමං ගහෙත්වා “මය්හං හත්තපච්චාසං ඉත්ථන්තාමස්ස දම්මී”ති අසම්මුඛා විකප්පනවසෙන වා පයමනිමන්තනාය විකප්පනං හිත්වා, තං අවිකප්පෙත්වාති වුත්තං හොති.

හත්තන්ති එත්ථ “යො භුඤ්ජති”ති සෙසො. නිමන්තිතො යො පච්ඡා නිමන්තිතං හත්තං භුඤ්ජති, තස්ස පාචිත්තියන්ති යොජනා. උප්පට්ඨාටියා එකසිත්ථම්පි භුඤ්ජතො තස්ස පාචිත්තියං සියාති යොජනාති. කිං වුත්තං හොති? පච්ඡා නිමන්තිතානං භොජනං පයමං භුඤ්ජිත්වා පයමං නිමන්තිතානං භොජනං පච්ඡා භුඤ්ජන්තස්ස ව එකපත්තෙයෙව හෙට්ඨා පයමං නිමන්තිතානං භොජනං පක්ඛිපිත්වා ඉතරං උපරි පක්ඛිපිත්වා හෙට්ඨා හත්ථං ඔතාරෙත්වා හෙට්ඨා ධීතභොජනෙ එකසිත්ථම්පි පයමං අභුඤ්ජිත්වා උපරි ධීතං පයමං භුඤ්ජන්තස්ස වාති වුත්තං හොති. තෙනෙව යථා උප්පට්ඨාටි න හොති, තථා මිස්සිකතං භොජනං භුඤ්ජන්තස්ස න දොසොති මහාපච්චරියං විනිච්ඡයො බ්‍යතිරෙකතො දස්සිතො හොති. යථාහ “ද්වෙ තිණි කුලානි නිමන්තෙත්වා එකස්මිං යානෙ නිසිදාපෙත්වා ඉතො විතො ව ආහරිත්වා හත්තං ආකිරන්ති, සුපබ්බාඤ්ජනං ආකිරන්ති, එකමිස්සකං හොති, එත්ථ අනාපත්තිති මහාපච්චරියං වුත්ත”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 229).

1225-6. පරම්පරභොජනස්ස සරූපං පදභාජනෙ වුත්තනයෙන දස්සෙතුමාහ “භොජනානම්පි”තිආදි. තෙසමෙව පඤ්චන්තං භොජනානං අඤ්ඤතරං භොජනං පරිභුඤ්ජතීති යොජනා. මහෙසිනා පරිදීපිතන්ති පදභාජනෙ “පරම්පරභොජනං නාම පඤ්චන්තං භොජනාන”න්තිආදිනා (පාවි. 227) නයෙන වුත්තං.

1227. යත්ථාති අනෙකෙහි එකභාජනෙ පක්ඛිත්තෙ යස්මිං භොජනෙති චුත්තං භොති එකෙනෙව දිත්තෙ විචාරණාභාවා. සබ්බමෙකරසං සියාති විසුං විසුං විඤ්ඤායමානරසං අභුත්වා එකරසමෙව භොති.

1230. “ගාමෙනා”ති ඉමිනා ගාමට්ඨායෙව චුත්තා. “නිමන්තිතස්ස දොසො න විජ්ජති”ති ඉදං ගාමපුගතිගමෙහි පච්චෙකං යොජෙතබ්බං. ගාම-සද්දෙන “ගාමා වා අරඤ්ඤා වා”ති (පාරා. 91) එත්ථ විය නගරමිපි සඬිගහිතං. පුගො නාම විසුං විසුං සමුභා භුත්වා පුඤ්ඤකාරිනො ධම්මිකමනුස්සා. නිගමො නාම සාපණො මහාගාමො. සකලගාමෙන නිමන්තිතො භුත්වා සම්පත්තෙ යත්ථ කත්ථවි ගෙහෙ භුඤ්ජන්තස්ස අනාපත්තීති අත්ථො. පුගාදීසුපි එසෙව නයො. යථාහ “සකලෙන ගාමෙන එකතො භුත්වා නිමන්තිතස්සෙව යත්ථ කත්ථවි භුඤ්ජතො අනාපත්ති. පුගෙපි එසෙව නයො”ති (පාවි. අට්ඨ. 229). නිවචහත්තෙ දොසො න විජ්ජතිති අනෙකට්ඨානතො දියාමානං නිවචහත්තමිපි උප්පට්ඨායා භුඤ්ජන්තස්ස න දොසොති චුත්තං භොති.

1231. කායො වාචා කායවාචාවිත්තන්ති ඉමෙහි ආපජ්ජනං කට්ඨිකසමුට්ඨානං නාම. ඉධ ක්‍රියං නාම භොජනං, අක්‍රියං නාම පට්ඨානිමන්තනස්ස අවිකප්පනං, ඉදං ද්වයමෙවාහ “භොජනඤ්චාවිකප්පන”න්ති.

පරම්පරභොජනකථාවණ්ණනා.

1232-3. පූචාති අතිරසාදයො රසා. පහෙණකත්ථායාති පණ්ණාකාරත්ථාය. පටියත්තාති සම්පාදිතා. පාටෙයාත්ථායාති ගමිකස්ස සම්බලත්ථාය. පටියත්තා මන්ථා වාති සම්බන්ධො. මන්ථා නාම බද්ධසත්තුඅබද්ධසත්තුතිලනණ්ඩුලාදයො. යථාහ “බද්ධසත්තුඅබද්ධසත්තුතිලනණ්ඩුලාදි සබ්බං ඉධ මන්ථොත්ථෙව සඬිබං ගච්ඡති”ති (පාවි. අට්ඨ. 233). යෙ පූචා, මන්ථා වාති යොජනා. භීති නිපාතමත්තං. තත්ථ පටියත්තෙසු තෙසු පූචෙසු වා මන්ථෙසු වා. භික්ඛුනාති එත්ථ “ආකඬ්ඛමානෙනා”ති සෙසො.

ද්වන්තිපත්තාති ද්වෙ වා තයො වා පත්තාති විග්ගහො. පූරාති මුඛවට්ටියා හෙට්ඨිමරාජිසමං පුණ්ණා. යථාහ “මුඛවට්ටියා හෙට්ඨිමලෙඛාය සමපුරෙ පත්තෙ ගහෙත්වා”ති (පාවි. අට්ඨ. 233). “ද්වන්තිපත්තා පූරා”ති චෙත්ථ පරිමාණං දස්සිතං, පරිමාණපරිමෙයානං අහෙදොපචාරෙන පූචමන්ථා ගහෙතබ්බා යථා “ද්වෙ තිස්සො තණ්ඩුලනාළියො”ති. පූචෙහි වා සත්තුහි වාති යොජනා. සත්තුහි බද්ධසත්තුඅබද්ධසත්තුනං ගහණං, ඉමිනාව තිලාදීනි උපලක්ඛිතාති. තතියපත්තස්ස මුඛවට්ටියා හෙට්ඨාරාජියා උද්ධං කත්වා පක්ඛිත්තඤ්චෙනං “තතො උත්තරි”න්ති ඉමිනා ව ගජ්ජති. යථාහ “සචෙ තතියං පත්තං ථූපිකතං ගණ්භාති, පූචගණ්ණාය පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 233).

1237. තත්ථ තෙසු පූචෙසු වා මන්ථෙසු වා ද්වෙ වෙ පත්තපූරා ලද්ධාති යොජනා. එකො පත්තපූරො පදාතබ්බොති යොජනා. එකතොති එකපත්තපූරතො න

පදාතබ්බොති යොජනා, කිඤ්චිපි අකාමා න දාතබ්බන්ති අත්ථො. යථාහ “යෙන එකො ගහිතො, න තෙන කිඤ්චි අකාමා දාතබ්බං. යථාරුචි කාතබ්බ”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 233). එවං දදන්තෙන ආසනසාලාය වා අත්තනො නිබද්ධවාසට්ඨානෙ වා දිට්ඨස්ස භික්ඛුසඬ්ඨස්ස සාධාරණං කත්වා දානමන්තරෙන න මිත්තානමෙව දාතබ්බං. යථාහ “යථාමිත්තං පන දාතුං න ලබ්භති”ති (පාවි. අට්ඨ. 233).

1238-9. අපහෙණකං අපාටෙය්‍යං දෙන්තානන්ති සම්බන්ධො. යථාහ “න පහෙණකත්ථාය න පාටෙය්‍යත්ථාය පටියත්තං දෙන්ති”ති (පාවි. 235). තතොති පහෙණකපාටෙය්‍යතො. වා-සද්දෙන ඉධ අවුත්තං “ගමනෙ පටිප්පස්සද්ධෙ දෙන්ති”ති (පාවි. 235) අනාපත්තිවාරෙ වුත්තං සඬ්ගණ්භාති. තදුනකන්ති තතො ද්වත්තිපත්තතො උනාකං. යථාහ “උනකද්වත්තිපත්තපුරෙ පටිග්ගණ්භාති”ති (පාවි. 235). අපාටෙය්‍යාදිඅත්ථාය පටියාදිතන්ති සඤ්ඤාය පාටෙය්‍යාදිං ගණ්භත්තස්සාපි ආපත්තියෙව අවිත්තකත්තා සික්ඛාපදස්ස. අත්තනොයෙව ගහණත්ථං “ඉමස්ස හත්ථෙ දෙහි”ති වචනෙනාපි ආපජ්ජනතො වටීකම්මං.

කාණමාතුකථාවණ්ණනා.

1240. අඤ්ඤානාති තද්ධිතලොපෙන නිද්දෙසො, අඤ්ඤතරෙනාති අත්ථො, පචාරිතොති සම්බන්ධො. භොජනානන්ති නිද්ධාරණෙ භූමිමං. පචාරිතොති “ගණ්භථ හන්තෙ යාව ඉච්ඡථා”ති එවං යාවදත්ථපචාරණාය, සයඤ්ච ‘අලං ආවුසො ථොකං ථොකං දෙහි’ති එවං පටික්ඛෙපපචාරණායා”ති අට්ඨකථාය වුත්තප්පකාරද්වයෙන පචාරිතොති අත්ථො. විකප්පද්වයෙ පකාරද්වයෙ පචාරිත-සද්දෙ වර-ධාතුස්ස පත්ථනවාරණත්ථවසෙනායමත්ථො වෙදිතබ්බො, “පාවිත්ති අනතිරිත්ත”න්ති පදවිෂෙදො. “අනතිරිත්තං භොජන”න්ති විසෙසිතබ්බමපෙක්ඛිත්වා “අඤ්ඤානා”ති එත්ථ විහත්ති. විපරිණාමෙත්වා “පඤ්චන්තං භොජනානං අඤ්ඤතරං භොජන”න්ති යොජෙනබ්බං, වක්ඛමානෙ අනතිරිත්තකතභොජනනිද්දෙසෙ වුත්තෙසු පඤ්චසු භොජනෙසු අඤ්ඤතරං භොජනන්ති අත්ථො. “බාදනීයං වා භොජනීයං වා”ති (පාවි. 236, 238) සහ දෙසිතත්තා එකයොගඤ්ඤායෙන “බාදනීයං වා”ති ව ගහෙනබ්බං. පඤ්ච භොජනාති, කාලිකත්තයඤ්ච යථෙත්වා සබ්බං යාවකාලිකං බාදනීයන්ති වුත්තං.

1241. අසනන්ති එත්ථ විප්පකතභොජනං දිස්සති, භුඤ්ජමානො වෙ පුග්ගලො භොති, භොජනකිරියානුපවිජින්නා වත්තතීති අත්ථො. භොජනන්ති පචාරණපහොනකඔදනාදි හත්ථාදීසු දිස්සති. හත්ථපාසොති පචාරණපහොනකං භොජනං දාතුං අභිහරිත්වා ධීතොකාසො අඬ්ඬිතෙය්‍යහත්ථප්පමාණො භොතීති වුත්තං භොති. අභිහරණං අභිභාරො, සො එව අභිභාරතා, තථා දාතුං ධීතස්ස කායෙන කතො අභිභාරො දිස්සතීති වුත්තං භොති. කායවාචාපටික්ඛෙපොති තථා අභිහරෙ භොජනෙ පටිග්ගාහකස්ස හත්ථවිකාරාදිකො කායිකො වා “අල”න්තිආදිකො වාචසිකො වා පටික්ඛෙපො පඤ්ඤායතීති අත්ථො.

1242. නිජපපඤ්චෙනාති සහ වාසනාය පභිනතණ්හාදිපපඤ්චත්තයරහිතෙන තථාගතෙන.

1243. තත්ථාති ඔදනාදීසු. සත්තන්තන්ති “සාලි” තිආදිනා චක්ඛමානානුරූපානං.

1244. ඔදකොති උදකෙ භවො. එත්ථාති පඤ්චඨගපචාරණාය. අයංනිච්ඡයොති චක්ඛමානවිධිප්පකාරං විනිච්ඡයං දස්සෙති.

1245. සාලිති සබ්බසාලිජාති. විහිති සබ්බවිහිජාති. කඨගුති සෙනරත්තකාලභෙදා සබ්බා කඨගුජාති. වරකො සෙනවරකො. ධඤ්ඤෙන සම්භතපුඤ්ඤසම්භාරෙන භගවතා.

1246. තිණන්ති තිණඛිජමෙව චුත්තං. දීපිතං සඬගහිතං. වරකචොරකොති සුමුමවරකො.

1248. අඬගසම්පත්තිං දස්සෙතුමාහ “හත්ථොනා” තිආදි.

1249. තනුති තනුකා.

1250. න රක්ඛති පචාරණං.

1251-2. ධඤ්ඤරසාදීනීති ආදි-සද්දෙන දධිආදයො ගහිතා. ආරොපෙත්වාති උද්ධනං ආරොපෙත්වා. එලන්ති එලාඵකාදිඵලං. පණ්ණන්ති සුපසාකං. කළීරන්ති වෙළආදිනං කළීරං. බහුනීති තෙසමෙව විසෙසනං. තත්ථ වාති පක්ඛිත්තපණ්ණාදිමිහි තක්කාදිකෙ. ඔධිං දස්සෙතීති එත්ථ “පරිභොගකාලෙ” ති සෙසො. සඤ්ජනෙතීති එත්ථ “ඵලාදියාගු” ති ලබ්භති.

1253-4. රසෙති මංසාදිරසෙ. “යාගුං ගණ්හථා” ති වා “යාගු” ත්ති වා චත්ථාති යොජෙතබ්බා. යාගු සඬගහිතාති එත්ථ ඔධිපඤ්ඤායනඅපඤ්ඤායනවිකප්පද්වයෙ යාගුයා සමො විනිච්ඡයොති අධිප්පායො.

1255. ජුපන්තීති සම්ඵුසන්ති. ජුප සම්ඵස්සෙති ධාතු, පක්ඛිපන්තීති චුත්තං හොති. යථාහ “යත්ථ මච්ඡමංසං පක්ඛිපන්තී” ති (පාවි. අට්ඨ. 238-239). සාසපමත්තමිපි මච්ඡමංසං වා සවෙ පඤ්ඤායතීති යොජනා. පචාරණන්ති එත්ථ “ජනෙතී” ති සෙසො. යාගුයාති පදං පච්චත්තවසෙන විපරිණාමෙත්වා යාගු ජනෙතීති යොජෙතබ්බං.

1256. සංසට්ඨොති පරිස්සාවිතො න සඤ්ජනෙතීති යොජනා.

1257. සබ්බසො යථෙත්ථාති සම්බන්ධො. මංසාදිපක්ඛිත්තඔදනාදිප්පකරණාවසෙසතො අඬගං දස්සෙතුමාහ “සබ්බසො” ති.

සබ්බසො න පචාරෙතීති යොජනා. වෙළුනණ්ඩුලන්ති වෙළුච්ඡිනං තණ්ඩුලං. ආදි-
සද්දෙන කන්දමුලං සඬගහිතං. යථාහ “වෙණුතණ්ඩුලාදීහි වා කන්දමුලඵලෙහි වා
යෙහි කෙහිවි කතහත්ත”න්ති.

1258. තතොති සාලිආදිතො, වෙළුආදිතො ව, තතො නිබ්බත්තා පුටුකා වාති
අත්ථො. තාහීති පුටුකාහි. සුද්ධාති පුටුකාදීහි අමිස්සා න පචාරෙත්තීති සම්බන්ධො.

1259. භට්ඨානන්ති භජ්ජිතානං. සත්තුහි සඬගහිතං සත්තුසඬගහිතං.

1261. සත්තුනං මොදකොති සත්තුබද්ධං, බද්ධසත්තුති අත්ථො.

1263. තෙහෙවාති ලාජෙහි ඵව. සුද්ධං බජ්ජකං වාති වක්ඛමානනායෙන
මච්ඡාදීහි අසම්මිස්සං බජ්ජකං.

1264. “පුරිත”න්තිආදිනා තබ්බිපරියායං දස්සෙති. තන්ති කුණ්ඩකාදි.

1266. අකජ්ජියං මංසං. අවත්ථුත්තාති අකජ්ජියමංසානං වාරෙතබ්බත්තා
පචාරණාය අවත්ථුත්තා.

1267. වත්ථුකත්තාති කජ්ජියමංසස්ස පචාරණාය වත්ථුභූතත්තා. පචාරෙතීති
ඵත්ථ “බාදියමානස්ස ව මංසත්තා”ති සෙසො දට්ඨබ්බො. යථාහ “යං පන බාදති,
තං කිඤ්චාපි පටික්ඛිපිතබ්බට්ඨානෙ යීතං, බාදියමානං පන මංසභාවං න ජහතී”ති
(පාවි. අට්ඨ. 238-239).

1268. කිඤ්චි කජ්ජියභොජනන්ති පඤ්චසු භොජනෙසු යං කිඤ්චි
කජ්ජියභොජනං.

1269. අකජ්ජියං මංසං අඤ්ඤන්ති අකජ්ජියමංසතො අවසෙසං
කුලද්වසනාදිවසෙන උජ්ජන්තභොජනං ගහිතං. යථාහ
“කුලද්වසනවෙජ්ජකම්මඋත්තරිමනුස්සධම්මාරොචනසාදිතරූපියාදීහි නිබ්බත්තං
බුද්ධපටිකුට්ඨං අනෙසනාය උජ්ජන්තං අකජ්ජියභොජනං පටික්ඛිපති, න
පචාරෙති”ති.

1270-1. අසනං භොජනන්ති අඬගද්වයෙ විනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “සවෙ
අජ්ඣොහට”න්තිආදි. අජ්ඣොහටන්ති පරගලගතං හොති. “පත්තෙ”ති ඉමිනා
ථාලකාදිභාජනඤ්ච ගහිතං. කත්ථවි භොජනං නත්ථීති යොජනා. පත්තෙ, හත්ථෙ,
මුඛෙ වා යත්ථ කත්ථවි පඤ්චන්තං භොජනානං කිඤ්චි න විජ්ජති, ගන්ධමත්තං
පඤ්ඤායතීති වුත්තං හොති.

1272. ආදායාති ඵත්ථ “අඤ්ඤත්තු භුඤ්ජිතු”න්ති සෙසො. “යොපි අඤ්ඤත්තු
ගන්ත්වා භුඤ්ජිතුකාමො මුඛෙ හත්තං ගිලිත්වා සෙසං ආදායා”තිආදිනා (පාවි. අට්ඨ.

238-239) මහාපච්චරියට්ඨකථායං චූත්තවචනස්ස පමාණත්තා ආහ “න පචාරෙති”ති.

1273. “මුබ්බෙ භත්තං ගිලිතං, භත්තං භත්තං විසාසාදස්ස දාතුකාමො, පත්තෙ භත්තං භික්ඛුස්ස දාතුකාමො, සථෙ තස්මිං බණ්ණෙ පටික්ඛිපති, න පචාරෙති”ති (පාචි. අට්ඨ. 238-239) එවමාගතං කුරුන්දට්ඨකථං සඬගහෙතුං “මුබ්බෙ ව භත්ත”න්ති ආදිවචනතො ව “අසනස්ස උපච්ඡෙදා”ති ආදිනා වක්ඛමානාය යුත්තියා අසනාවසානෙ යුජ්ජමානත්තා ව ඉමිස්සා ගාථාය “භොත්තුකාමො”ති පාඨං අග්ගහෙත්වා “දාතුකාමො”ති පාඨො ගහෙතඛිබ්බො.

1274. “අසනස්ස උපච්ඡෙදා”ති ඉමිනා තස්මිංයෙව ආසනෙ යථානිසින්නෙනෙව කාතඛිබ්බෙ අසනෙ ආසාවච්ඡෙදො දීපිතො. යථාහ අට්ඨකථායං “තස්මිං පන ආසනෙ න භුඤ්ජිතුකාමො, විහාරං පටිසිත්වා භුඤ්ජිතුකාමො, අඤ්ඤස්ස වා දාතුකාමො”ති (පාචි. අට්ඨ. 238-239). කුරුන්දට්ඨකථායං තස්ස විනිච්ඡයස්ස දස්සිතත්තා “මහාපඤ්ඤා”ති කුරුන්දට්ඨකථාවරියං සන්ධායාහ. කාරණාකාරණඤ්ඤානොති “පචාරණස්ස ඉදං කාරණං, ඉදං අකාරණ”න්ති ජානත්තා. “කාරණාකාරණඤ්ඤානා”ති කත්ථවි පොත්ථකෙ ලිඛන්ති. තත්ථ මහාපඤ්ඤා කාරණාකාරණඤ්ඤානො ආචරියා අසනස්ස...පෙ.... සොති හි කාරණං කථයන්තිති යොජනා.

1275. භත්ථපාසඬගෙ විනිච්ඡයං දස්සෙතුමාහ “ගණ්හතො...පෙ.... පසාරිත”න්ති. ගණ්හතොති යෙන ඉරියාපථෙන සමන්තාගතො හුත්වා ගණ්හාති, එවං ගණ්හතො. පච්ඡිමං අඬගන්ති දායකෙන දින්නස්ස පටිග්ගාහකස්ස යො අවයවො පරහාගෙ භොති, තං යානාදිඉරියාපථසමන්තාගතස්ස පටිග්ගාහකස්ස පණ්හිආදිං පච්ඡිමං අඬගං. දදතො පසාරිතං භත්ථං විනා පුරිමං අඬගන්ති යොජනා. පසාරිතං භත්ථන්ති එත්ථ “දාතු”න්ති සෙසො. උභින්නන්ති එත්ථ “අත්තරෙ”ති සෙසො. පටිග්ගාහකදායකානං පච්ඡිමපුරිමානං උභින්නං අඬගානං අත්තරෙ ඔකාසෙ. අඬඬං උපඬඬං භත්ථං තෙය්‍යං තතියං යස්සාති විග්ගහො, අතිරෙකවිදත්ථිද්විරතනප්පමාණන්ති අත්ථො.

1276. අභිහාරඬගෙ විනිච්ඡයං දස්සෙතුමාහ “තස්මි”න්ති ආදි. අඬඬතෙය්‍ය තස්මිං යානෙ යත්වාති යොජනා, ද්විරතනවිදත්ථිපමාණෙ තස්මිං යානෙ යත්වාති අත්ථො. අභිහටන්ති උපනීතං. තාදිසන්ති අභිහටසදිසං, පචාරණපහොනකානං පඤ්චන්තං භොජනානං අඤ්ඤතරන්ති අත්ථො.

1277-8. ආධාරකෙ වාපිති වලයාදිපත්තාධාරකෙපි. ඌරුසුති ද්වින්නං ඌරුතං මජ්ඣෙ, අඬකෙති අත්ථො. ආහරිත්වාති අභිහරිත්වා. භත්තං ගණ්හාතීති එත්ථ “ඉතො”ති සෙසො, “ඉතො භත්තං ගණ්හා”ති අනන්තරෙ නිසින්නො ව භාසතීති යොජනා. භත්තන්ති උපලක්ඛණං, පඤ්චස්ස භොජනෙසු යං කිඤ්චිති අත්ථො. තන්ති

තථා ගණ්හිතුං වුත්තභත්තාදිභොජනං. අභිභාරස්ස වාති එත්ථ ච-සද්දො පදපුරණත්ථො, එවකාරත්ථො වා, අභාවා එවාති යොජනා.

1279. “භත්තපච්ඡි”න්ති ඉදං උපලක්ඛණං.

1280. දීයමානෙති එත්ථ “භොජනෙ”ති සෙසො. ඉතරොති හත්ථපාසෙ නිසින්තො. අභිභාරඤ්ඤා අභාවා සො න පවාරිතොති.

1281. පටික්ඛෙපඤ්ඤා විනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “කායෙන”තිආදි. වාචාභිභාරස්ස අනඤ්ඤා ආහ “කායෙනාහිංසා”න්ති. යථාහ “වාචාය අභිහංසං පටික්ඛිපතො පවාරණා නත්ථි”ති (පාවි. අට්ඨ. 238-239). අභිහංසනං පටික්ඛිපිතුං අභිගුලියො වා හත්ථං වා හත්ථගතස්ස කස්සචි වලනාදිං යං කඤ්චි කායවිකාරං කරොන්තො, හමුං උක්ඛිපන්තො, කුජ්ඣන්තො ඔලොකෙන්තො වා කායෙන පටික්ඛිපතිති වුවවති. “අල”න්ති වා “න ගණ්හාමි”ති වා “ආගමෙහි”ති වා “අධිවාසෙහි”ති වා “මා ආකිරා”ති වා “අපගච්ඡාමි”ති වා එවමාදිකං වදන්තො වාචාය පටික්ඛිපතිති වුවවති.

1282-3. ආකිරාති එත්ථාපි “ඉති වා”ති යොජෙතඤ්ඤා. එවං වදන්තස්ස නිවාරෙතුකාමතාවිත්තෙ සතිපි නිවාරණවචනෙන භොන්තං පවාරණං ආකිරාතිආදිවිධිවචනෙන න භොතිති ආහ “න පන”න්ති පවාරණා”ති. පවාරණා පන න අත්ථිති යොජනා.

1284. “රසං ගණ්හං”ති වදෙති සම්බන්ධො. තං සුත්ථාති තං වචනං සුත්ථා.

1285. “සාර”න්ති ඉදං වණ්ණහණනමත්තං. “ඉද”න්ති සාමඤ්ඤෙන මච්ඡමංසං වදති, පවාරණඤ්ඤා භොති. මච්ඡරසං මංසරසන්ති එත්ථ ද්වන්ද්වසමාසස්සපි සම්භවතො “මච්ඡං, මංසං ගණ්හා”ති ව වුත්තං භොති, තඤ්ච අභිගං භොති.

1286. “රසං ගණ්හා”ති වුත්තෙ පනස්ස විකප්පස්ස අභාවා පවාරණස්ස අභිගං න භොති. තෙනෙවාහ “අත්ථි ව මංසං චෙ”ති.

1287. මුහුත්තං ආගමෙහිති කඤ්චි කාලං ඔලොකෙහි.

1288. පනසාදිහිති ආදි-සද්දෙන චෙත්තඤ්ඤාදිනං ගහණං.

1290. මච්ඡසුපං මංසසුපන්ති එත්ථ සමාසවිකප්පා “මච්ඡරසං මංසරස”න්ති එත්ථ විය දට්ඨබ්බා.

1291. කරම්බකන්ති මච්ඡමංසෙන වා අඤ්ඤා වා මිස්සස්සෙව සුපටිසෙසස්ස නාමං. තෙනෙව ව “මංසකරම්බකං ගණ්හං, මච්ඡකරම්බකං ගණ්හං”ති වුත්තෙ

නියමයෙන් පවරණා හොති, “කරම්බකං ගණ්හථා” ති වුත්තෙ අනියතවචනත්තා න හොති. කළිරසුපාදිහි සමානවිනිවිජයභාවං දස්සෙතුමාහ “එසෙව නයො වුත්තො” ති.

1292. වුත්තස්මිත්ති වුත්තෙ.

1293. යෙනාති හත්තෙන. ආපුච්ඡිතොති “ගණ්හථා” ති වුත්තො. තස්ස හත්තස්ස. අත්ථිතාය යාගුයා විජ්ජමානත්තා. ඉති කාරණන්ති ඉදං පවරණකාරණං.

1294. “යාගුමිස්සකං ගණ්හා” ති වුත්තෙ සා යාගු තත්ථ තස්මිං අභිභට්ඨො භාජනෙ පක්ඛිත්තහත්තෙන සමා වා බහුතරා වා වෙ හොති, සො එවං වත්වා අභිභට්ඨං පටික්ඛෙපං භික්ඛු න පවාරෙති කිරාති යොජනා. කිරාති අරුචිං සුචෙති. තෙනෙව චක්ඛති “කාරණං පන දුද්දස” ති.

1295. සබ්බත්ථාති සබ්බඅට්ඨකථාසු.

1296. විසුං කත්ථාති එකසිත්ථම්මි යථා න හොති, තථා රසං වා බීරං වා හත්තතො වියොජෙත්වා.

1297. ගච්ඡන්තෙනෙවාති යාව භොජනනිට්ඨානං, තාව ගච්ඡන්තෙනෙව. යථාහ “ගච්ඡන්තෙන නදිපුරං පත්තෙනපි අට්ඨත්වා නදිතීරෙ ගුම්බං පරික්ඛිපිත්වා විවරන්තෙන නාවං වා සෙතුං වා ආරුළුහෙන අට්ඨත්වා වට්ටෙත්වා විවරන්තෙනා” ති.

1298. සොති ගච්ඡන්තො. තතොති යානතො, ගමනඉරියාපට්ඨස්ස විකොපිතත්තාති අධිප්පායො.

1299. ආසනං අවිවාලෙත්ථාති නිසජ්ජාවසෙන චුට්ඨට්ඨානං අවාලෙත්වා, අනුට්ඨහිත්ථාති වුත්තං හොති. “අදින්නාදානෙ විය යානාවාචනං ගහෙනබ්බ” ති ගණ්ඨිපදෙ වුත්තං.

1300. තතොති පවාරිතකාලතො උද්ධං, තතො නිසින්නට්ඨානතො වා. ඉතො, එත්තො වා. ඊසකම්මි සංසරිතුන්ති නිසින්නට්ඨානතො ඉතො විතො ව ථොකම්මි සංසරිතුං, අපගන්තුන්ති අත්ථො.

1301. සබ්බත්ථාති පියකාදිසංභාරිමෙ සබ්බස්මිං ආසනෙ. “විනයඤ්ඤානා” ති ඉමිනා “සවෙ පන නං සහ මඤ්ඤෙව උක්ඛිපිත්වා අඤ්ඤත්තො නෙන්නි, වට්ටති” ති (පාවි. අට්ඨ. 238-239) අට්ඨකථායං “පියකාදිසුපි අයමෙව විනිවිජයො” ති වුත්තභාවං ජානන්තෙනාති වුත්තං හොති.

1302. නිපජ්ජිත්වාති එත්ථ “පරිවත්තන්තෙන යෙන පස්සෙන නිපන්තො, තස්ස යානං නාතික්කමෙතබ්බ”න්ති වචනතො පුබ්බසයිතට්ඨානං අවිජ්ඣිත්වා සයිත්වායෙවාති අත්ථො. තථොවාති උක්කුට්ඨො භුත්වාවාති වුත්තං හොති. “තස්ස පන හෙට්ඨා පලාලපීයං වා කිඤ්චි වා නිසීදනකං දාතබ්බ”න්ති (පාචි. අට්ඨ. 238-239) අට්ඨකථායං වුත්තං.

1303. අතිරිත්තං කරොන්තෙන සික්ඛුනා භාජනං ඔනමෙත්වාන හොජනෙ දස්සිතෙ අථ “අලමෙතං සබ්බ”න්ති වත්තබ්බන්ති යොජනා. තත්ථ අතිරිත්තං කරොන්තෙනාති “අතිරිත්තං නාම කප්පියකතං හොති, පටිග්ගහිතකතං හොති, උච්චාරිතකතං හොති, හත්ථපාසෙ කතං හොති, භුත්තාවිනා කතං හොති, භුත්තාවිනා පචාරිතෙන ආසනා අවුට්ඨිතෙන කතං හොති, ‘අලමෙතං සබ්බ’න්ති වුත්තං හොති, ගිලානාතිරිත්තං හොති”ති (පාචි. 239) වුත්තෙසු අට්ඨසු ආකාරෙසු අන්තං විනා පුරිමෙහි සත්තහි විනයකම්මාකාරෙහි අතිරිත්තං කරොන්තෙනාති වුත්තං හොති. යථාහ “ඉමෙහි සත්තහි විනයකම්මාකාරෙහි යං අතිරිත්ත”න්තිආදි (පාචි. අට්ඨ. 238-239).

ඉධ අතිරිත්තං කාතුං අභිභට්ඨොජනං කප්පියඤ්ච නාම හොති, කප්පියකතෙන සිඬ්ඨිවෙරලසු ණාදිවත්ථුනා යුත්තතාය ව අකප්පියමංසාභාවෙන ව කුලදුසනාදීහි අනුප්පන්නභාවෙන ව කතඤ්ච නාම හොති. “අලමෙතං සබ්බ”න්ති අතිරිත්තකතභාවතො එවං කප්පියඤ්ච තං කතං වාති කප්පියකතන්ති වුත්තං හොති. එවමුපරිපි කත-සද්දස්ස අත්ථො ව සමාසවිග්ගහො ව වෙදිතබ්බො. අවසිට්ඨපදෙසු හික්ඛුනා පටිග්ගහිතං පටිග්ගහිතං නාම. තං කාරාපෙත්වා ආගතෙන හික්ඛුනා ථොකං උච්චාරෙත්වා, ඔතාරෙත්වා වා දස්සිතං උච්චාරිතකතං නාම. කප්පියං කාරාපෙතුමාගතස්ස අඬ්ඨිතෙයාහත්ථප්පමාණහත්ථපාසබ්භන්තරගතෙන අතිරිත්තකතං “හත්ථපාසෙ කත”න්ති වුච්චති. අන්තමසො පචාරණජනකං යං කිඤ්චි හොජනං කුසග්ගෙනාපි ගහෙත්වා භුත්තත්තා භුත්තාවිනා. යථාහ “පඤ්චන්තං හොජනානං අඤ්ඤතරං හොජනං අන්තමසො කුසග්ගෙනාපි භුත්තං හොති”ති. භුඤ්ජන්තො පචාරිතො භුත්වා යො ආසනං න කොපෙති, සො භුත්තාවි පචාරිතො “ආසනා අවුට්ඨිතො”ති වුච්චති, තෙන කතං “භුත්තාවිනා...පෙ.... අවුට්ඨිතෙන කත”න්ති වුත්තං. “අලමෙතං සබ්බ”න්ති වචිහෙදං කත්වා වුත්තං “අලමෙතං සබ්බන්ති වුත්තං හොති”ති දස්සිතං. අයං සත්තවිධො විනයකම්මාකාරො නාම.

ගිලානාතිරිත්තකං පන ඉමිස්සා ගාථාය අවුත්තමිපි අනාතිරිත්තසන්දස්සනත්ථං වක්ඛමානාය “කත”න්තිආදිගාථාය “න ගිලානාතිරිත්තඤ්චා”ති ඉමස්ස විපරියායතො වෙදිතබ්බං. ගිලානතො අතිරිත්තං, තස්ස අඤ්ඤදිනෙසු භුඤ්ජනත්ථාය උපට්ඨාපිතමිපි ගිලානාතිරිත්තං නාම.

“තෙන හික්ඛුනා”ති ඉමිනා “භුත්තාවිනා”ති ව “භුත්තාවිනා පචාරිතෙන ආසනා වුට්ඨිතෙනා”ති ව වුත්තප්පකාරෙන විසිට්ඨං තෙනෙව පාකටං හික්ඛු.

පරාමසති, පවාරණජනකානං පඤ්චන්තං භොජනානං අඤ්ඤතරං අප්පමත්තකම්පි
 භුත්තාවිනා, භුත්තාවි පවාරිතොපි භුත්වා ආසනා අවුට්ඨිතෙන වා භික්ඛුනාති චුත්තං
 භොති. ඔනම්ත්වාන භාජනෙති එත්ථ “දස්සිතෙ භොජනෙ”ති සෙසො, “අථා”ති
 ඉමිනා සම්බන්ධො. කප්පියකරණාරහානි සිඬ්ඨිවෙරාදීනි කප්පියං කාරෙත්වා
 පටිග්ගහාපෙත්වා ආගන්ත්වා හත්ථපාසබ්භන්තරෙ පත්වා අතිරිත්තං
 කාරාපෙත්තෙන භික්ඛුනා භාජනං ථොකං ඔනාමෙත්වා උච්චාරෙත්වා
 දස්සිතකාලානන්තරාති චුත්තං භොති. උත්තරි කාතබ්බං දස්සෙතුමාහ
 “අල”න්තිආදි.

එත්තාවතා “තෙන භික්ඛුනා”ති ඉමිනා “භුත්තාවිනා කතං, භුත්තාවිනා
 පවාරිතෙන ආසනා අවුට්ඨිතෙන කත”න්ති අඬ්ගද්වයං සඬ්ගහිතං. “ඔනමෙත්වාන
 භාජන”න්ති ඉමිනා “උච්චාරිතකතං භොති”ති ඉදං සඬ්ගහිතං. “කප්පියකතං,
 පටිග්ගහිතකතං, හත්ථපාසෙකත”න්ති ඉදං තයං අනන්තරියවාචිනා අථ-සද්දෙන
 සඬ්ගහිතං. “අලමෙතං සබ්බ”න්ති ඉදං පනෙත්ථ සරූපෙනෙව දස්සිතන්ති
 දට්ඨබ්බං.

1304. පත්තෙ ඨිතභොජනමෙව අතිරිත්තං කාතබ්බන්ති නත්ථි, පච්ඡිආදිසු
 යත්ථ කත්ථවි භාජනෙ ඨිතම්පි කාතබ්බන්ති දස්සෙතුමාහ “කප්පියං පනා”ති.
 කුණ්ඨෙති හණ්ඩුක්ඛලියං. භාජනෙති යං කිඤ්චි භාජනං ගහිතං.

1305. එතන්ති අතිරිත්තකතං එතං භොජනං. තං එකමෙව යපෙත්වාති
 යොජනා. “වට්ටනෙවා”ති චුත්තෙපි අබ්භඩ්ගාදීනමත්ථායාති ගණ්ඨෙය්‍යුන්ති ආහ
 “භුඤ්ජිතබ්බ”න්ති, තමෙකං චිනා පරෙහි පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති අත්ථො.

1306-7. කප්පියං කාරෙත්වාති අතිරිත්තං කාරෙත්වා. ආකිරන්ති වෙති යදි
 පක්ඛිපන්ති. පුන තථා අතිරිත්තං කාරෙත්වා භුඤ්ජිතබ්බන්ති යොජනා.

තං තෙන අතිරිත්තං කාතබ්බන්ති ආහ “යෙනා”තිආදි. තන්ති අතිරිත්තකතං
 භොජනං. යෙන අකතන්ති යෙන භික්ඛුනා පයමං අතිරිත්තං න කතං, තෙන
 කාතබ්බන්ති සම්බන්ධො. යථාහ “යෙන අකතන්ති අඤ්ඤෙන භික්ඛුනා යෙන
 පයමං න කතං, තෙන කාතබ්බ”න්ති (පාචි. අට්ඨ. 238-239). යං වා අකතං, තං චිසුං
 තෙන වා කාතබ්බන්ති යොජනා. යං වා අකතන්ති තස්මිං අතිරිත්තකතභොජනෙ
 අපක්ඛිත්තං යං භොජනං අතිරිත්තං න කතං. තං චිසුං තෙන වා කාතබ්බන්ති පච්ඡා
 පක්ඛිත්තං භොජනං අතිරිත්තං කතෙන යථා අමිස්සං භොති, තථා අඤ්ඤස්ස
 භාජනස්ස ගහණවසෙන චිසුං කාරෙත්වා තෙන පයමං කතාතිරිත්තෙනාපි අතිරිත්තං
 කාතබ්බං. යථාහ – “යඤ්ච අකතන්ති යෙන පයමං කප්පියං කතං, තෙනාපි යං
 අකතං, තං කාතබ්බං. පයමභාජනෙ පන කාතුං න ලබ්භති. තත්ථ හි කරියමානං
 පයමං කතෙන සද්ධිං කතං භොති, තස්මා අඤ්ඤස්මිං භාජනෙ කාතුං වට්ටතිති
 අධිප්පායො”ති.

1308. අකප්පියාදීහි සත්තභීති “අනතිරිත්තං නාම අකප්පියකතං හොති, අප්පට්ඨගහිතකතං හොති, අනුච්චාරිතකතං හොති, අහත්ථපාසෙ කතං හොති, අභුත්තාවිනා කතං හොති, භුත්තාවිනා ච පචාරිතෙන ආසනා වුට්ඨිතෙන කතං හොති, ‘අලමෙනං සබ්බ’න්ති අවුත්තං හොති” ති (පාවි. 239) වුත්තෙහි සත්තභී විනයකම්මාකාරෙහි. අතිරිත්තං කතන්ති යොජනා. “හොති අනතිරිත්තක”න්ති පදවිෂේදො.

1309. උපකට්ඨවෙලායපි අතිරිත්තං කරොන්තෙන “අභං පාතොව භුඤ්ජී”න්ති වා “ථොකං පරිභුඤ්ජී”න්ති වා අවින්තෙත්වා කාතබ්බන්ති දස්සෙතුමාහ “යොපි”තිආදි. උපකට්ඨපනීතමිති උපකට්ඨවෙලාය උපනීතමිති හොජනං.

1310. යාමාදිකාලිකන්ති යාමසත්තාහයාවජීවිකකාලිකං. අනාමිස්සන්ති ආමිසෙන අමිස්සං. තං යාමාදිකාලිකං පරිභුඤ්ජතොති සම්බන්ධො.

1312. ගිලානස්ස භුත්තාතිරිත්තං විය කදාව භුඤ්ජිස්සතිති උද්දිස්ස යපිතමිති ගිලානාතිරිත්තං නාමාති අට්ඨකථායං (පාවි. අට්ඨ. 238-239 අත්ථතො සමානං) වුත්තං. “විහාරාදිසු ගිලානස්ස පාපුණනකොට්ඨාසමිති ගිලානාතිරිත්තං නාමා”ති වදන්ති.

1313. කථිනෙතාති පයමකථිනෙන.

පයමපචාරණකථාවණ්ණනා.

1314. අනතිරිත්තෙනාති එත්ථ “බාදනීයෙන වා හොජනීයෙන වා”ති සෙසො. එත්ථ “බාදනීයං නාම පඤ්චභොජනාති යාමකාලිකං සත්තාහකාලිකං යාවජීවිකං යපෙත්වා අවසෙස”න්ති (පාවි. 239) වුත්තං පඤ්චභොජනතො අඤ්ඤං සබ්බං යාවකාලිකං බාදනීයං නාම. “හොජනීයං නාම පඤ්ච භොජනාති ඔදනො කුම්මාසො සත්තු මච්ඡො මංස”න්ති (පාවි. 239) වුත්තං. එත්ථ විනිවිජයො අනන්තරසික්ඛාපදෙ වුත්තො. පචාරෙය්‍යාති එත්ථ “අභිහට්ඨ”න්ති සෙසො. අභිහට්ඨං පචාරෙය්‍යාති අභිහරිත්වා “හන්ද භික්ඛු යාවතකං ඉච්ඡසි, තාවතකං ගහෙත්වා බාද වා භුඤ්ජ වා”ති එවං පචාරෙය්‍ය. “පචාරිත”න්තිපදං වුත්තත්ථමෙව. ජානන්ති සුත්වා වා දිස්වා වා තස්ස පචාරිතභාවං ජානන්තො. ආසාදනාපෙක්ඛොති ආසාදනං වොදනං මඬිකුකරණභාවං අපෙක්ඛමානො. භුත්තෙති තස්ස පයොගෙන ඉතරෙන භුඤ්ජිත්වා පරියොසාපිතෙ. තස්සාති යො තස්ස පචාරිතභාවං ඤත්වා “භුඤ්ජා”ති නියොජෙසි, තස්ස.

1315-6. එකස්ස භුඤ්ජනෙන අඤ්ඤස්ස පාවිත්ති හොතීති කථමෙනන්ති ආසඬකාය තථා වුත්තත්තා පරිහරිතුමාහ “දුක්කටං...පෙ.... දස්සිත”න්ති. ඉතරස්ස ගහණෙති පචාරිතභික්ඛුනො භුඤ්ජනත්ථාය පටිග්ගහණෙ. අජ්ඣාභාරපයොගෙසු වාති එත්ථාපි “ඉතරස්සා”ති සම්බන්ධො. සබ්බං දුක්කටං, පාවිත්තියඤ්ච.

දස්සිතන්ති “අභිභරති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. තස්ස වචනෙන ‘බාදිස්සාමි භුඤ්ජිස්සාමි’ ති පටිග්ගණ්හාති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. අජ්ඣොභාරො අජ්ඣොභාරො ආපත්ති දුක්කටස්ස. භොජනපරියොසානෙන ආපත්ති පාවිත්තියස්සා” ති (පාවි. 244) දෙසිතං භගවතාති අත්ථො.

1317. උභයත්ථාපි විමතිස්සාති පචාරිතෙ ච අපචාරිතෙ ච විමතිස්ස. දුක්කටං පරිදීපිතන්ති “පචාරිතෙ වෙමතිකො. අප්පචාරිතෙ වෙමතිකො, ආපත්ති දුක්කටස්සා” ති (පාවි. 245) දෙසිතං.

1318. කාරාපෙත්වාති එත්ථ “භුඤ්ජාහි” ති සෙසො. අඤ්ඤස්සත්ථායාති එත්ථ “අභිභරන්තො ගච්ජාහි” ති සෙසො.

1319. ඔමසවාදතුලාභාති ඉදං අදින්නාදානසමුට්ඨානං සන්ධායාහ.

දුතියපචාරණකථාවණ්ණනා.

1320. බාදනීයං වාති පඤ්ච භොජනාති ච කාලිකත්තයඤ්ච විනා අවසෙසෙසු යං කිඤ්චි වා. භොජනීයං වාති පඤ්චසු භොජනෙසු අඤ්ඤතරම්පි. විකාලෙති විගතෙ කාලෙ. කාලො නාම අරුණුග්ගමනතො යාව මජ්ඣන්තිකා, තදඤ්ඤො විකාලො. යථාහ “විකාලො නාම මජ්ඣන්තිකෙ චිතිවත්තෙ යාව අරුණුග්ගමනා” ති (පාවි. 249). ධීතමජ්ඣන්තිකොපි කාලෙයෙව සඬගය්හති. යථාහ “ධීතමජ්ඣන්තිකොපි කාලසඬගහං ගච්ජති. තතො පට්ඨාය පන බාදිතුං වා භුඤ්ජිතුං වා න සක්කා, සහසා පිටිතුං පන සක්කා භවෙයා. කුක්කුච්චකෙන පන න කාතබ්බං. කාලපරිච්ඡේදජානනත්ථඤ්ච කාලත්ථම්හො යොජෙතබ්බො, කාලබ්හන්තරෙව භත්තකිච්චං කාතබ්බ” ති (පාවි. අට්ඨ. 248-249). දොසන්ති පාවිත්තියං.

1321. “බාදනීයං වා භොජනීයං වා” ති එත්ථ භොජනීයස්ස පචාරණසික්ඛාපදෙ දස්සිතසරුපත්තා බාදනීයං තාව සරුපතො දස්සෙතුමාහ “යමාමිසගත” තිආදි. එත්ථාති එතෙසු බාදනීයභොජනීයෙසු. යං පන වනමූලඵලාදිකං ආමිසගතං ආමිසෙ යාවකාලිකෙ පරියාපන්නං, තං බාදනීයන්ති යොජනා. කාලිකෙස්වසමොහත්ථන්ති එත්ථ ගාථාබන්ධවසෙන ම-කාරලොපො, අසම්මොහත්ථන්ති චුත්තං හොති. ඉදන්ති වක්ඛමානං සන්ධායාහ.

1322. මූලන්ති යං කිඤ්චි රුක්ඛලතානං මූලං. කන්දන්ති රුක්ඛලතානමෙව කන්දං. මූලාලන්ති පද්මගච්ඡමූලකන්දං. මත්ථකන්ති තාලනාලිකෙරාදීනං මත්ථකං, වෙළකළිරපල්ලවඬකුරානඤ්ච එත්ථෙව සඬගහො. බන්ධකන්ති උච්ඡ්ආදිබන්ධකං. තවන්ති ඡල්ලි. පත්තන්ති පණ්ණං. පුජ්ඵන්ති කුසුමං. ඵලන්ති රුක්ඛලතාදීනං ඵලං. අට්ඨිති රුක්ඛලතාදිබ්ජං. පිට්ඨන්ති ධඤ්ඤාදිපිට්ඨං. නියාසන්ති සිලෙසං. “බාදනීය” ති සබ්බත්ථ පකරණතො ලබ්භති.

1323. එවං බාදනීයානං මාතිකං නික්ඛිපිත්වා තෙ සරූපතො දස්සෙතුමාහ
“මූලබාදනීයාදීන”න්තිආදි. තත්ථ රුක්ඛමූලමෙව බාදනීයං, තං ආදි යෙසන්ති
විග්ගහො. මූලමත්තනිදස්සනං නිබ්බාධටාති එත්ථ “මයා කරියමාන”න්ති සෙසො.
මූලමත්තන්ති පච්චෙසද්වාරමත්තං, නිරවසෙසතො දස්සනෙ පපඤ්චභීරුකානං
පුබ්බෙ භයං හොතීති සඬ්ඛෙපතො බාදනීයානි දස්සිස්සන්ති චුත්තං හොති. තථා
දස්සනෙ පයොජනමාහ “නාමත්ථෙසු භික්ඛූනං පාටචත්ථායා”ති, මූලබාදනීයාදීනං
නාමෙසු ච තදත්ථෙසු ච භික්ඛූනං පාටචුප්පාදනත්ථන්ති අත්ථො.

1324-5. මූලකමූලාදීනි උපදෙසතොයෙව වෙදිතබ්බානි. න භි තානි
පරියායන්තරෙන චුච්චමානානිපි සක්කා විඤ්ඤාතුං. පරියායන්තරෙනපි භි
චුච්චමානෙ තං තං නාමං අජානන්තානං සම්මොහොයෙව සියා, තස්මා තත්ථ න
කිඤ්චි වක්ඛාම. සාකානන්ති සුපෙය්‍යපණ්ණානං. ඉධාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ.
ආහාරත්ථන්ති ආහාරෙන කත්තබ්බපයොජනං, ආහාරකිච්චන්ති චුත්තං හොති.
“ආමිසත්ථ”න්තිපි ලිබන්ති. ඵරන්තීති විත්ථාරෙන්ති.

1326. ජරට්ඨන්ති පුරාණකන්දං. යං තං ජරට්ඨන්ති සම්බන්ධො. සෙසානං
ජරට්ඨං යාවකාලිකන්ති යොජනා. සෙසානන්ති මූලකාදීනි චුත්තානි. යථාහ
“මූලකබාරකජජ්ඣරිමූලානං පන ජරට්ඨානිපි ආමිසගතිකානෙවා”ති (පාවි. අට්ඨ.
248-249).

1331. ධොතොති නිබ්බන්තිතපිට්ඨො.

1332. අධොතො ඛීරවල්ලියා කන්දොති යොජනා. වාක්‍යපථාතීතාති “අසුකො
වා අසුකො වා”ති වත්ථා පරියන්තං පාපෙතුං අසක්කුණෙය්‍යත්තා වචනපථාතීතා.

1333. පුණ්ඩරිකං සෙතං. පදුමං රත්තං.

1334. සම්භවං ජාතං.

1338. ජරට්ඨබුන්දොති කන්දස්ස හෙට්ඨා අතීව පරිණතට්ඨානං.

1339. පථවියං ගතොති අන්තොපථවියං ගතො, පථවියං නිමුජ්ජිත්වා
ගතතරුණදණ්ඩොති චුත්තං හොති.

1340. එවං අන්තොභූමියං ගතො. “පණ්ණදණ්ඩො උප්පලාදීන”න්ති
පදවිෂෙදො. සබ්බොති තරුණොපි පරිණතොපි. උප්පලාදීනං, පදුමජාතියා ච සබ්බො
පණ්ණදණ්ඩො යාවකාලිකොති යොජනා.

1345. පත්තබාදනීයංනාමාති පත්තසඬ්ඛාතං බාදනීයං නාම.

1348. මූලකාදීනන්හි “මූලකං බාරකඤ්ඤවෙවා” තිආදිකාය ගාථාය
වුත්තමූලකාදීනං.

1349. කණ්ණිකාති පදුමකණ්ණිකා.

1360. කෙතකාදීනන්හි එත්ථ ආදි-සද්දෙන තිම්බරුසකං ගහිතං. තාලඵලට්ඨීති
තරුණඵලානං අට්ඨී.

1361. “පුත්තාගමධුකට්ඨීති” ති ව “පුත්තාගමධුකට්ඨීවා” ති ව පොත්ථකෙසු
උභයථා පාඨො දිස්සති, අත්ථො පන එකොයෙව. “සෙලු අට්ඨී” ති පදවිෂේදො.
අනාමිසෙති යාවජීවිකෙ.

1363. ධොතං තාලපිට්ඨන්ති තාලඵෙග්ගුං කොට්ටෙන්වා උදකෙ මද්දිත්වා
පරිස්සාවෙන්වා කලලෙ භාජනතලං ඔතිණ්ණෙ පසන්තොදකං අපනෙන්වා
ගහිතතාලපිට්ඨන්ති වුත්තං හොති. තථා බීරවල්ලියා පිට්ඨන්ති යොජනා, තථෙව
කොට්ටෙන්වා පරිස්සාවෙන්වා ගහිතබීරවල්ලියා පිට්ඨන්ති අත්ථො.

1364. අධොතං වුත්තවිපරියායතො ගහෙතබ්බං. “ආභාරත්ථමසාධෙන්තං,
සබ්බං තං යාවජීවික” න්ති වචනතො තෙසු තෙසු ජනපදෙසු මනුස්සානං
ආභාරකිච්චං අකරොන්තං මූලාදි යාවජීවිකං, තදඤ්ඤං යාවකාලිකන්ති
සඬ්ඛෙපලක්ඛණං කාතබ්බන්ති.

විකාලභොජනකථාවණ්ණනා.

1369. භොජනං සන්තිධිං කත්වා බාදනං වාති එත්ථ භොජනබාදනීයාති
යථාවුත්තභෙදසරුපානෙව. සන්තිධිං කත්වාති පටිග්ගහෙත්වා එකරත්තම්පි
අතික්කාමෙන්වා, සන්තිදහිත්වාති වුත්තං හොති. යථාහ “පටිග්ගහෙත්වා
එකරත්තම්පි විතිනාමිතස්සෙතං අධිවචන” න්ති (පාවි. අට්ඨ. 253). තදෙව වක්ඛති
“සය” න්තිආදිනා. බාදනන්ති කම්මසාධනොයං, “බජ්ජ” න්ති ඉමිනා සමානත්ථො.

1371. “සන්තිධිං කත්වා” ති එත්ථ නිද්දෙසං දස්සෙතුමාහ “සය” න්තිආදි.

1372. “තං න වට්ටති” ති එත්ථ අත්ථං දස්සෙතුමාහ “තතො” තිආදි. තතොති
සන්තිධිකතභොජනතො. සුද්ධවිත්තෙනාති සවාසනසකලකිලෙසප්පභානතො
නිම්මලචිත්තෙන. තාදිනාති අට්ඨසු ලොකධම්මෙසු නිබ්බිකාරභාවෙන තාදිනා. අථ
වා යාදිසා පුරිමකා සම්මාසම්බුද්ධා රුපාරුපගුණෙහි අභෙසුං, තාදිසෙන භගවතා.

1373. ඔදනාදිසු පඤ්චසු භොජනෙසු තාව අකප්පියමංසෙන සන්තිධිවසෙන
පාවිත්තියඤ්ච ආපත්තිවිසෙසඤ්ච දස්සෙතුමාහ “අකප්පියෙසු” තිආදි. පාවිත්තීති
සන්තිධිපාවිත්තියමාහ. ඉතරෙති සිභාදිමංසමිහි. දුක්කට්ටන සහ පාවිත්තීති
යොජනා.

1374. යාමකාලිකසඬ්ඛාතං පරිභුඤ්ජනොති එත්ථ “සන්නිධිං කත්වා”ති අධිකාරතො ලබ්භති. “දුක්ඛටෙන සභා”ති අවත්වා “පාවිත්ති”ති වුත්තත්තා සති පච්චයෙ පරිභුඤ්ජනොති ගහෙනබ්බං. යථාහ “යාමකාලිකං සති පච්චයෙ අජ්ඣොභාරතො පාවිත්තියං. ආහාරත්ථාය අජ්ඣොභාරතො දුක්ඛටෙන සද්ධිං පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 253).

1375. අන්නන්ති එත්ථාපි “සන්නිධිකත”න්ති ඉදං පුරෙ විය ලබ්භති, “පකති”න්ති ඉදං “අන්න”න්ති එතස්ස විසෙසනං, මනුස්සමංසාදීහි අසම්මිස්සං නාතිරිත්තකතං අන්නමත්තන්ති අත්ථො. පාවිත්තියද්වයන්ති අනතිරිත්තපච්චයා ව සන්නිධිපච්චයා ව ද්වෙ පාවිත්තියානි.

1376. “ද්වෙ, ද්වය”න්ති උභයත්ථාපි අයමෙවත්ථො.

1377. සාම්පෙත මුඛෙන ද්වෙති එත්ථ “පඤ්ච භොජනානි යාමකාලිකං සත්තාහකාලිකං යාවජීවිකං යපෙත්වා අවසෙසං බාදනීයං නාමා”ති (පාවි. 254) වුත්තත්තා බාදනීයාසඬ්ගහිතෙන යාමකාලිකෙන ව තෙන සම්මිස්සත්තා සන්නිධිනාමෙන මුඛගතආමිසමූලකෙන ව සන්නිධිපාවිත්තියානි ද්වෙ භොන්තිති අත්ථො. සාම්පෙත මුඛෙනාති උපලක්ඛණත්තා යථාකථංඤ්ච ආමිසෙ මිස්සිභූතෙ එත්තකා ආපත්තියොති දට්ඨබ්බං. නිරාමිසං යාමකාලිකං භුඤ්ජනො එකමෙව පාවිත්තියන්ති යොජනා, යෙන කෙනචි ආකාරෙන අසම්මිස්සං යාමකාලිකං පරිභුඤ්ජනො එකමෙව පාවිත්තියං භොතිති අත්ථො.

1378. තමෙවානි සන්නිහිතමෙව කාලිකං. තෙසු ද්විසු විකප්පෙසුති සාම්පනිරාමිසවිකප්පද්වයෙ. කෙවලං දුක්ඛං වඩ්ඪතීති පයමවිකප්පෙ ද්විහි පාවිත්තියෙහි සද්ධිං දුක්ඛං, දුතියවිකප්පෙ පාවිත්තියෙන සද්ධිං දුක්ඛං භොතිති වුත්තං භොති.

1379. සුද්ධන්ති එත්ථ “සන්නිධිකතං භොජන”න්ති සෙසො. ඉදං “පකතිභොජනෙ”ති (පාවි. අට්ඨ. 253) අට්ඨකථායං, ඉධ ව “න දොසො යාමකාලිකෙ”ති යාමකාලිකස්ස විසුං වක්ඛමානත්තා විඤ්ඤායති, අකප්පියමංසයාමකාලිකෙහි අමිස්සං භොජනන්ති වුත්තං භොති.

1380. මංසෙති එත්ථ “අකප්පියෙ”ති ඉදං පුල්ලච්චයාදිවචනෙනෙව ලබ්භති. වඩ්ඪතීති පුබ්බෙ වුත්තෙහි පාවිත්තියද්වයෙහි සද්ධිං මනුස්සමංසෙ පුල්ලච්චයඤ්ච සීහාදිමංසෙ දුක්ඛංඤ්ච වඩ්ඪති. මනුස්සමංසෙ ව සෙසෙ සීහමංසාදිකෙ අකප්පියමංසෙ ව යථානුක්කමතො පුල්ලච්චයඤ්චෙව දුක්ඛංඤ්චාති ද්වයං වඩ්ඪතීති යොජනා.

1381. අනතිරිත්තමිපි භොජනං විකාලෙ පරිභුඤ්ජනො හික්ඛුනො තන්නිමිත්තකො දොසො යථාවුත්තෙසු සබ්බවිකප්පෙසු නත්ථීති යොජනා. “විකාල...පෙ.... කාලිකෙ”ති යාමකාලිකස්ස විසුං වක්ඛමානත්තා ව

අතිරික්තකාරාපනක්ඛේව භොජනොයෙව සම්භවතීති අනතිරික්තන්ති එත්ථ
 “නිහිතභොජන”න්ති සෙසො. “අනතිරික්තපච්චයා පන විකාලෙ සබ්බවිකජ්ජෙසු
 අනාපත්ති”ති (පාවි. අට්ඨ. 253) අට්ඨකථාවචනතො දොසොති අනතිරික්තපච්චයා
 පාවිත්තියමාහ. තෙනෙව චක්ඛති “තන්තිමිත්තකො”ති, අනතිරික්තනිමිත්තකොති
 අත්ථො. සබ්බවිකජ්ජෙසුති “සුද්ධං වා මනුස්සමංසමිස්සං වා සීහාදිමංසමිස්සං වා
 යාමකාලිකමිස්සං වා”ති සබ්බෙසු විකජ්ජෙසු. “තන්තිමිත්තකො”ති වචනෙනෙව
 වාරිතවිකාලාදිනිමිත්තස්ස දොසස්ස සම්භවං දස්සෙති.

1382-3. විකාලපච්චයා වාති එත්ථ වා-සද්දෙන “අනතිරික්තපච්චයා”ති ඉදං
 සමුච්චිතං. අපි-සද්දො “යාමකාලිකෙපි”ති යොජෙතබ්බො. සත්තාහකාලිකං,
 යාවජීවිකං ආහාරස්සෙව අත්ථාය පටිග්ගණ්හතො ගහණො, යථාචුත්තස්ස
 සත්තාහකාලිකයාවජීවිකහෙදෙන දුට්ඨස්ස තු අජ්ඣොභාරපයොගෙසු නිරාමිසෙ වා
 දුක්ඛටන්ති යොජනා. තු-සද්දො එව-කාරත්ථො.

1384. අථාති වාක්‍යාරම්භෙ නිපාතො. ආමිසසංසට්ඨං සත්තාහකාලිකං,
 යාවජීවිකං වාති යොජනා. ගහෙත්වාති පටිග්ගහෙත්වා. යපිතන්ති අරුණං
 අතික්කාමෙත්වා යපිතං. පාවිත්තීති සන්තිධිපාවිත්ති.

1385. කාලොති අරුණුග්ගමනාදිමජ්ඣන්තිකාවසානො කාලො. යාමොති
 මජ්ඣන්තිකාදිදුතියඅරුණුග්ගමනාවසානො. තං තං කාලං කාලිකං අතික්කාමයතො
 තු දොසොති යොජනා. තු-සද්දො එවකාරත්ථො. තං වා කාලිකන්ති යථාක්කමං
 යාවකාලිකං යාමකාලිකං සත්තාහකාලිකන්ති චුත්තං හොති.

1386. යාවකාලිකං අත්තනා සම්භින්නාති ඉතරාති තීණි කාලිකාති
 අත්තනොයෙව සභාවං උපනෙතීති යොජනා. සකො භාවො සභාවො, තං.

1387-8. එවමෙව විනිද්දිසෙති “පුරිමං පුරිමං කාලිකං අත්තනා සම්මිස්සං
 පච්ඡිමං පච්ඡිමං අත්තනො සභාවමෙව ගාභාපෙති”ති කට්ඨොති චුත්තං හොති.

ඉමෙසුතිආදීසු නිද්ධාරණෙ භුමිමං. අන්තොචුත්ථං හොතීති අකජ්ජියකුටියං
 යපෙත්වා අරුණුට්ඨාපනෙන අන්තොචුත්ථං නාම හොති. සන්තිධි ව හොතීති
 පටිග්ගහෙත්වා පටිග්ගහණං අවිජ්ඣිත්වා අරුණුට්ඨාපනෙන සන්තිධි ව නාම හොති.
 පොත්ථකෙසු “සන්තිධි”න්ති සානුනාසිකො පායො දිස්සති, “හොති”ති කිරියාය
 සම්බන්ධත්තා සන්තිධි-සද්දො පයමෙකචචනන්තොති අනුනාසිකො
 ආගමසන්ධිජොති වෙදිතබ්බො. උභයමිපිති යථාචුත්තං අන්තොචුත්ථං, සන්තිධි
 වාති උභයමිපි. න හොතෙවාති පුරිමකාලිකද්වයෙන අමිස්සං න හොතෙව.

1389. කජ්ජියකුටිනාමෙන අකතං, අසම්මතං, අපරිග්ගහං, පාකාරාදීහි
 පරික්ඛිත්තං සෙනාසනං අකජ්ජියකුටි නාමාති සඬ්ඛෙපතො ගහෙතබ්බං.
 අත්තද්වයෙනාති සත්තාහකාලිකයාවජීවිකෙන, සහත්ථෙ කරණචචනං.

“මිස්සික” න්ති සෙසො. ගහිතන්ති පටිග්ගහිතං. තං පුබ්බං ද්වයන්ති යාවකාලිකයාමකාලිකද්වයං. පුරිමකාලිකද්වයෙ යං කිඤ්චි තදහුපටිග්ගහිතමිපි අකප්පියකුටියායෙව යිපෙත්වා අරුණං උට්ඨාපිතෙන පච්ඡිමකාලිකද්වයෙ යෙන කෙනවි සම්මිස්සං අන්තොවුත්ථං නාම හොතීති වුත්තං හොති.

1390. අන්තොවුත්ථෙන පච්ඡිමකාලිකද්වයෙන සංසට්ඨං යදිදං පුරිමකාලිකද්වයං, අයං මුඛසන්තිධි නාම හොතීති අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 295 අත්ථනො සමානං) වුත්තං. මහාපච්චරියං පන අන්තොවුත්ථං හොති, න කප්පති ඉති දළ්භං කත්වා වුත්තන්ති යොජනා.

තත්ථ “මුඛසන්තිධි” ති ව “අන්තොවුත්ථ” න්ති ව නාමමත්තමෙව නානාකරණං, සොයෙවත්ථොති උභිත්තං අට්ඨකථාවචනානං අනත්ථන්තරතා වෙදිතබ්බො. තථා හි මුඛ-සද්දො අන්තො-සද්දපරියායො, සන්තිධි-සද්දො පරිවුත්ථ-සද්දපරියායො. මුඛෙ සන්තිධි මුඛසන්තිධිති කම්මසාධනං. ඛහි සන්තිධිනිවත්තනත්ථං අට්ඨකථාසු මුඛ-ග්ගහණං, අන්තො-ගහණඤ්ච කතං. ඛහීති ව පටිග්ගහෙත්වා අකප්පියකුටියා ඛහි යත්ථ කත්ථවි පරිවුත්ථං පච්ඡිමකාලිකද්වයං පුරිමෙන කාලිකද්වයෙන සංසට්ඨං අධිප්පෙන. මුඛසන්තිධිඅන්තොවුත්ථපදානං අනත්ථන්තරභාවො සමන්තපාසාදිකායං වුත්තො.

යථාහ ‘සාමණෙරො හික්ඛුස්ස තණ්ඩුලාදිකං ආමිසං ආහරිත්වා කප්පියකුටියං නික්ඛිපිත්වා පුනදිවසෙ පචිත්වා දෙති, අන්තොවුත්ථං න හොති. තත්ථ අකප්පියකුටියං නික්ඛිත්තසප්පිආදිසු යං කිඤ්චි පක්ඛිපිත්වා දෙති, මුඛසන්තිධි නාම හොති. මහාපච්චරියං පන ‘අන්තොවුත්ථං හොතී’ ති වුත්තං, තත්ථ නාමමත්තමෙව නානාකරණං’ න්ති (මහාව. අට්ඨ. 295). නිස්සන්දෙහෙ පන අඤ්ඤා වුත්තො විය විඤ්ඤායති, තත්ථපි අයමෙව නයො වෙදිතබ්බො.

1391. න දොසොති සන්තිධිදොසො න හොති. නිදහිත්වාති පටිග්ගහෙත්වා පටිග්ගහණං අවිජහිත්වා සකසකකාලබ්භන්තරෙයෙව නිදහිත්වා. එත්ථ ව හෙට්ඨිමන්තතො සන්තිධිං දස්සෙතුං “පත්තං ධොවිත්වා පුන තත්ථ අවිජොදකං වා ආසිඤ්චිත්වා අඛගුලියා වා සංසිත්වා නිස්සන්තභාවො ජානිතබ්බො” ති (පාවි. අට්ඨ. 253) අට්ඨකථායං වුත්තං. එතෙන නිරපෙක්ඛෙන පටිග්ගහණං අවිස්සජ්ජෙත්වා ව සයං වා අඤ්ඤෙන වා තුව්ඡං කත්වාන සම්මා ධොවිත්වා නිට්ඨාපිතෙ පත්තෙ ලග්ගමිපි අවිජහිතපටිග්ගහිතමෙව හොතීති තත්ථ ආපත්ති වුත්තාති ගණ්ඨිපදෙසු වුත්තං. එතෙන නිරපෙක්ඛෙන පටිග්ගහණෙ විස්සට්ඨෙ තාදිසෙපි පත්තෙ දොසො තත්ථිති සිද්ධං.

සන්තිධිකථාවණ්ණනා.

1393. පණ්ණානි භොජනානීති පාළියං “සෙය්‍යාපීදං? සප්පි නවනීතං තෙලං මධු ඵාණිතං මච්ඡො මංසං බීරං දධි” ති (පාවි. 259) උද්දිසිත්වා –

“සප්පි නාම ගොසප්පි වා අප්පිකාසප්පි වා මහිංසප්පි වා, යෙසං මංසං කප්පති, තෙසං සප්පි. නවනීතං නාම තෙසඤ්ඤෙව නවනීතං. තෙලං නාම තිලතෙලං සාසපතෙලං මධුකතෙලං ඵරණ්ඩකතෙලං වසාතෙලං. මධු නාම මක්ඛිකාමධු. ඵාණිතං නාම උච්ඡුම්භා නිබ්බන්තං. මච්ඡො නාම ඔදකො වුවවති. මංසං නාම යෙසං මංසං කප්පති, තෙසං මංසං. ඛීරං නාම ගොඛීරං වා අප්පිකාඛීරං වා මහිංසඛීරං වා, යෙසං මංසං කප්පති, තෙසං ඛීරං. දධි නාම තෙසඤ්ඤෙව දධි”ති (පාවි. 260) –

නිද්දිට්ඨානි නව පණ්ණාසකානි අත්ථො. අභිලානොති “අභිලානො නාම යස්ස විනා පණ්ණාසකානි ඵාසු හොති”ති (පාවි. 260) වුත්තො. අභිලානොති එත්ථ “හුත්වා”ති සෙසො.

1394. සප්පිනා දෙහිතිආදි විඤ්ඤාපනප්පකාරො. සප්පිහත්තන්ති එත්ථ කිඤ්ඤාපි සප්පිසංසට්ඨං හත්තං, සප්පි ව හත්තඤ්ඤෙව සප්පිහත්තන්ති විඤ්ඤායති, අට්ඨකථාසු පන “සාලිහත්තං විය සප්පිහත්තං නාම නත්ථි”ති (පාවි. අට්ඨ. 259) කාරණං වත්වා දුක්ඛට්ඨස්සෙව දළ්භතරං කත්වා වුත්තන්තා න සක්කා අඤ්ඤං වත්තුං. අට්ඨකථාවරියා එව හි ඊදිසෙසු යානෙසු පමාණං.

1395. පාවිත්ති පරියාප්පනාති “අප්ප්කොභාරෙ අප්ප්කොභාරෙ ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාවි. 260) එවං අප්ප්කොභාරගණනාය පාවිත්ති වුත්තා.

1396. සුද්ධානීති අන්තෙන අමිස්සානි. සෙඛියෙසුනි සික්ඛාකරණියෙ වුත්තන්ති අත්ථො.

1397. යස්මා සුද්ධානං පණ්ණාසකානං විඤ්ඤාපෙත්වා පරිභුඤ්ජනං දුක්ඛට්ඨස්සං, තස්මා. සත්තධඤ්ඤමයන්ති සාලිආදීනං සත්තන්තං ධඤ්ඤානං අඤ්ඤතරස්ස විකාරභූතං.

1398. සචෙ දදාතීති යොජනා. විසඬකෙතන්ති අනාපත්ති හොතීති වුත්තං හොති.

1399. දෙති වෙති සම්බන්ධො. අඤ්ඤතරෙනාති සහත්ථෙ කරණවචනං. “හත්ත”න්ති අධිකාරතො ලබ්භති. අස්ස හික්ඛුස්ස. විසඬකෙතන්ති අඤ්ඤං යාවිතස්ස අඤ්ඤස්ස දිත්තන්තා සඬකෙතස්ස විරාධනෙන අනාපත්තීති වුත්තං හොති.

1400. යෙන යෙන භීති එත්ථාපි තථෙව කරණවචනං. “විඤ්ඤත්ත”න්ති ඉදං අධිකතස්ස “හත්ත”න්ති එතස්ස විසෙසනං. යෙන යෙනාති අනියමෙන පණ්ණිකෙන. තෙන සප්පිආදි විසුං විසුං ගහිතමෙව, සප්පිආදීනං ගොසප්පිආදිභෙදො ව සඬගහිතො. තස්මිං ලද්ධෙයිති යාවිතෙයෙව ලද්ධෙ සති. තස්ස තස්ස මූලෙයි ලද්ධෙති විච්ඡාවසෙන යොජනා.

කිං චුත්තං හොති? “සප්පිනා භත්තං දෙහී”ති සාමඤ්ඤෙන විඤ්ඤාපෙන්තස්ස තමෙව වා “ඉමිනා සප්පිං කත්වා ගණ්හං”ති නවනීතාදීසු අඤ්ඤතරං වා ධෙත්තුං වා මූලං වා දෙති වෙ, “ගොසප්පිනා භත්තං දෙහී”ති විසෙසයුත්තං කත්වා විඤ්ඤාපෙන්තස්ස තමෙව වා ගොනවනීතාදීනි වා ගාවිං වා “ඉදං දත්වා සප්පිං ගණ්හං”ති මූලං වා සවෙ දෙති, විසඬකෙතං න හොති, යථාවත්ථුකමෙව ආපත්තිං ආපජ්ජති චුත්තං හොති.

න අඤ්ඤාපාති සප්පිං යාවිතවතො “ඉමං ගහෙත්වා සප්පිං කත්වා ගණ්හං”ති අවත්වා “සප්පි නත්ථී, ඉදං ගණ්හං”ති වත්වා වා තුණ්හිභුතෙන වා නවනීතාදීසු කිස්මිඤ්චි දිත්තෙ විසෙසවිඤ්ඤාපකස්ස තදඤ්ඤදානෙපි විසඬකෙතමෙව හොති අත්ථො. පාළියා අනාගතෙපි දිත්තෙ විසඬකෙතමෙව හොති. “සවෙ පන අඤ්ඤං පාළියා ආගතං වා අනාගතං වා දෙති, විසඬකෙත”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 259) අට්ඨකථායං චුත්තං.

1401. පාළියන්ති පුබ්බෙ දස්සිතං “සප්පි නාම ගොසප්පි”තිආදිං නිද්දෙසපාළිමාහ. යථාහ “පාළියං ආගතනවනීතාදීනි යපෙන්වා”තිආදි (පාවි. අට්ඨ. 259). අඤ්ඤෙහි නවනීතාදීහි. සහත්ථෙ කරණවචනං.

1402. “විඤ්ඤාපෙන්වා”ති ඉමස්ස කම්මභූතං “භත්ත”න්ති අධිකතං. ගාථාබන්ධවසෙන වා-සද්දස්ස රස්සො කතො. එකතො වාති යොජනා, “නානතො”තිපි ගහිතමෙව, එකට්ඨානතො වා නානට්ඨානතො වාති චුත්තං හොති. යථාහ “සවෙ පන සබ්බෙහිපි සප්පිආදීහි එකට්ඨානෙ වා නානට්ඨානෙ වා විඤ්ඤාපෙන්වා”තිආදි (පාවි. අට්ඨ. 259). තෙනෙව භුඤ්ජති එත්ථ පරිකප්පසුවකං “වෙ”ති ඉදඤ්ච අවකංසසන්දස්සනත්ථං “කුසග්ගෙන එකබ්න්දුමිපි”ති ඉදඤ්ච අජ්ඣාහරිතබ්බං. මතාති අට්ඨකථායං (පාවි. අට්ඨ. 259) චුත්තං සන්ධායාහ. එකතො වා නානතො වා යානා භත්තං විඤ්ඤාපෙන්වා එකරසං කත්වා අන්තමසො කුසග්ගෙන එකබ්න්දුමිපි භුඤ්ජති වෙ, නව පාවිත්තියො මතාති යොජනා.

1403. අකප්පියෙන සප්පිනා දෙහීති චුත්තෙපිති යොජනා, සහත්ථෙ කරණවචනං. “භත්ත”න්ති අධිකතං. “යෙසං මංසං කප්පති, තෙසං සප්පි”ති (පාවි. 260) චුත්තජ්ජකාරස්ස විපරියායතො අකප්පියං දට්ඨබ්බං. තෙන වෙ දෙතීති යදි තෙන යාවිතෙන තෙනෙව අකප්පියෙන සද්ධිං ඔදනං දෙතීති.

1404. තථාසඤ්ඤිස්සාති තථාසඤ්ඤිතො, ගිලානොම්හීතිසඤ්ඤිතොති අත්ථො. යථාහ “ගිලානො ගිලානසඤ්ඤී, අනාපත්ති”ති (පාවි. 261).

1405. ගිලානකාලෙ විඤ්ඤත්තං අගිලානස්ස භුඤ්ජතො අනාපත්ති පකාසිතාති යොජනා. එවමිතරෙහිපි ද්විතී පදෙහි යොජෙතබ්බං. යථාහ “අනාපත්ති ගිලානො හුත්වා විඤ්ඤාපෙන්වා අගිලානො භුඤ්ජති”තිආදි (පාවි. 262). ඤාතකාදීනන්ති

එත්ථ “ආයත්ත” න්ති සෙසො. ආදි-සද්දෙන “පචාරිතානං අඤ්ඤස්සත්ථාය අත්තනො ධනෙන උම්මත්තකස්ස ආදිකම්මිකස්සා” ති ඉදං සඬගණ්හාතීති.

1406. චත්තාරි සමුට්ඨානානි දස්සෙතුමාහ “කායනො” තිආදි.

පණිනභොජනකථාවණ්ණනා.

1407. “අදින්න” න්ති ඉමිනා අදින්නාදානසික්ඛාපදෙ (පාරා. 91 ආදයො) විය පරපරිග්ගහිතං අවත්වා අප්පටිග්ගහිතමෙව චත්තබ්බං. යථාහ “අදින්නං නාම අප්පටිග්ගහිතකං වුව්චතී” ති (පාවි. 266). මුඛද්වාරන්ති මුඛෙ ද්වාරං මුඛද්වාරං, ගලනාළිකා, ඉමිනා පන වචනෙන යං කිඤ්චි අප්ප්කොභරණියං, තං මුඛෙන වා පවිසතු නාසිකාය වා, ගලබ්ලං පට්ඨයමෙව ආපත්තිකරන්ති දීපෙති. ආහාරන්ති උදකදන්තපොනෙහි අඤ්ඤං අප්ප්කොභරිතබ්බං යං කිඤ්චි යාවකාලිකාදිං. යථාහ “ආහාරො නාම උදකදන්තපොනං යපෙත්වා යං කිඤ්චි අප්ප්කොභරණියං” න්ති (පාවි. 266).

ආහරෙය්‍යානි මුඛද්වාරං පචෙසෙය්‍ය, ඉමිනා පරගලං අකත්වා මුඛෙන පටිග්ගහිතග්ගහණෙපි නත්ථි දොසොති සුචිතං. තෙනෙවාහ “දන්තපොනොදකං හිත්වා” ති. තෙනෙව චුත්තං ගණ්ඨිපදෙ “හගවතො දන්තකට්ඨස්ස මුඛද්වාරයපනෙ අනාපත්තිවචනෙනෙව යං කිඤ්චි චත්ථුං පරගලං අකත්වා මුඛෙ යපනෙ අනාපත්තිභාවො චුත්තො” ති. උදකඤ්චි යථාසුඛං පාතුං, දන්තකට්ඨඤ්ච දන්තපොනපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති, තස්ස පන රසං ගිලිතුං න වට්ටති. සචෙපි දන්තකට්ඨරසො අජානන්තස්ස අත්තො පවිසති, පාවිත්තියමෙව. දන්තෙ සුනන්ති නිම්මලෙ කරොන්ති එතෙනාති දන්තපොනං.

1408-9. ඛ්‍යතිරෙකමුඛෙන අදින්නලක්ඛණං, පදභාජනෙ ච චුත්තනයෙන පයමං දින්නලක්ඛණං දස්සෙත්තො ආහ “හත්ථපාසො” තිආදි. හත්ථපාසොති පචාරණසික්ඛාපදෙ –

“ගණ්හතො පච්ඡිමං අඬගං, දදතො පුරිමං පන;
උභින්නං අඬසතෙය්‍යං චෙ, විනා හත්ථං පසාරිත” න්ති. (වි. වි. 1275) –

චුත්තලක්ඛණො හත්ථපාසො. අභිනීභාරොති තත්ථෙව චුත්තනයෙන අභිමුඛං කත්වා හරණඤ්ච. මජ්ඣිමුච්චාරණක්ඛමොති පටිග්ගහෙනබ්බහාරස්ස උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදෙන ථාමමජ්ඣිමෙන පුරිසෙන උක්ඛිපනාරහතා. භාවජ්ජධානොයං නිද්දෙසො. අවකංසො පන “අත්තමසො රථරෙණුමත්තමපි” ති (පාවි. අට්ඨ. 269) අට්ඨකථාවචනතො චෙදිතබ්බො. උච්චාරණං උක්ඛිපනං. “අමනුස්සො” ති ඉමිනා තදඤ්ඤස්සත්තසාමඤ්ඤෙන තිරච්ඡානගතාපි චෙදිතබ්බො. “පක්ඛි වා” තිආදිවක්ඛමානෙන වා චෙදිතබ්බො. කායාදිනාති කායකායපට්ඨන්ද්‍රවික්ඛිපග්ගියානං අඤ්ඤතරෙන. තෙනෙවාහ “තිධා” ති.

ද්විධානි කායෙන වා කායපට්ඨද්ධෙන වා. පඤ්චඨගසංයොගෙනි එත්ථ
 “හත්ථපාසො”ති පට්ඨමභිගං, “අභිනිභාරො”ති දුතියං,
 “මජ්ඣිමුච්චාරණක්ඛමො”ති තතියං, “මනුස්සො...පෙ.... තිධා”ති චතුත්ථං,
 “පටිග්ගණ්හානි...පෙ.... ද්විධා”ති පඤ්චමන්ති ඉමානි පඤ්ච අභිගානි, පඤ්චන්තං
 අභිගානං සංයොගො සමාගමො සන්තිපාතො පඤ්චඨගසංයොගො, තස්මිං.
 ගහණන්ති පටිග්ගහණං. තස්ස භික්ඛුනො. රුහති සම්පජ්ජති.

1410-12. ඉතරොති පටිග්ගාහකො. තස්ස අභිගස්ස. න ගච්ඡති නගො,
 “නගො”ති රුක්ඛොපි පබ්බතොපි වුවති. එවරුපෙනි ඊදිසෙ උච්චනිවට්ඨානෙ.

1413. සොණ්ඩායාති හත්ථෙන.

1415-6. ඊසකං ඔනත්වා ටොකං නාමෙත්වා තෙන භික්ඛුනා තං හෙට්ඨිමං
 භාජනං එකදෙසෙනාපි පටිච්ඡිතබ්බන්ති යොජනා.

1417. උග්ගාටෙත්වා උච්චාරෙත්වා, භාජනානි විසුං විසුං ඔරොපෙත්වාති වුත්තං
 හොති.

1418. කාජහත්තන්ති හත්තකාජං, හත්තහරිතං පිටකන්ති වුත්තං හොති.
 ඔනත්වා දෙතීති සයං ඔනමිත්වා බ්‍යාහඨිගිං දෙති.

1419. “තිංසහත්ථො”ති ඉදං තිංසරතනමත්තො වෙ හොති, “දුර”න්ති න
 පරිසඨිකිතබ්බොති දස්සනත්ථමාහ. ගහිතෙකස්මිත්ති උභයකොට්ඨු යපිතෙ ද්වෙ
 සටෙ පටිග්ගහාපෙතුං හත්ථපාසෙ ධිතෙන දායකෙන දියාමානං තිංසහත්ථවෙණුං
 පටිග්ගණ්හන්තෙන යෙන කෙනවි කායජපදෙසෙන වා කායපට්ඨද්ධෙන වා “ඉමං
 ගණ්හාමි”ති ආහොගං කත්වා මඤ්චාදිසු යත්ථ කත්ථවි ඵුසිත්වා පටිග්ගහිතෙති
 වුත්තං හොති. තං සබ්බන්ති තෙසු ද්විසු සටෙසු පක්ඛිත්තං සබ්බමෙව. ගහිතමෙවානි
 පටිග්ගහිතමෙව හොති, දායකස්ස හත්ථපාසබ්හන්තරෙ ගතත්තා ඉදං තස්ස
 කායපට්ඨද්ධන්ති “දුර”න්ති සඨකා න කාතබ්බාති එවකාරෙන දිපෙති. “ද්විසු
 සටෙසු භූමියං යපිතෙසුපි තත්ථ බන්ධනවෙළයං පටිග්ගණ්හනමත්තෙනෙව
 පටිග්ගහිතං හොති”ති ගණ්ඨිපදෙ වුත්තං.

1420-24. “කටසාරකෙ”ති ඉමිනා දොණ්ඨලකාදයො උපලක්ඛිතා.
 “නිසිදති”ති ඉදං “තිට්ඨති”තිආදීනං උපලක්ඛණං. මඤ්චාදීනි ඵුසිත්වානි එත්ථ
 “අභිගුලියාපි”ති සෙසො. යථාහ “පටිග්ගහණසඤ්ඤාය මඤ්චාදීනි අභිගුලියාපි
 ඵුසිත්වා ධිතෙන වා නිසිත්තෙන වා නිපත්තෙන වා”තිආදි (පාචි. අට්ඨ. 265).
 පත්තෙසුති තථා යපිතෙසු සබ්බෙසු පත්තෙසුයෙව. යඤ්ච දියතීති එත්ථ “තථා
 ධිතෙනා”ති සාමත්ථියා ලබ්භති.

මඤ්චාදිසු අභිගුලිආදීනා යෙන කෙනවි ඵුට්ඨමත්තෙපි පටිග්ගහණස්ස
 රුහණභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි තදාරොහණෙනාපි සිජ්ඣතිති දස්සෙතුමාහ

“පටිග්ගහෙස්සාමි” තිආදි. සචෙ පන පටිග්ගහෙස්සාමිච්චෙව මඤ්චාදීනි ආරුහිත්වා නිසීදති, දායකොපි හත්ථපාසෙ යත්වාන දෙනි චෙ, තං සබ්බං ගහිතං භොතීති යොජනා.

කුච්ඡියා කුච්ඡං ආහච්ච යෙ පත්තා භූමියං යීතා, තෙසු යං යං පත්තං අඬුලියාපි වා සුචියාපි වා ඵ්ඨිත්වා නිසීත්තො, තත්ථ තත්ථෙව දියමානම්පි පටිග්ගහෙස්සාමි, වට්ටතීති යොජනා.

1425. කට්ඨාරාදයො සචෙ මහන්තා, පටිග්ගහණං න රුහෙය්‍යාති විකප්පො සියාති තත්තිවත්තනත්ථමාහ “කට්ඨාරකෙ” තිආදි. “මහන්තස්මි” ති ඉමිනා කට්ඨාරකස්ස පුන වචනෙ හෙතුමාහ. හත්ථත්ථරං නාම හත්ථිපිට්ඨෙ අත්ථරිතබ්බං අත්ථරණං. ආදි-සද්දෙන අස්සත්ථරරථත්ථරාදිං සඬගහෙස්සාමි. යීතපත්තෙසු දියාමානං ගහෙත්තො පටිග්ගහණරුහණහෙතුං දස්සෙති “හත්ථපාසස්මි. විජ්ජමානෙ තු” ති. තු-සද්දො චුත්තවිසෙසමෙව ජොතෙති.

1426. තත්ථජාතකපණ්ණෙසුති රුක්ඛෙයෙව යීතෙසු පණ්ණෙසු. ගහෙතුන්ති පටිග්ගහෙතුං. “න පනෙතානි” තිආදි යෙන හෙතුනා න වට්ටති, තස්ස දස්සනං. නි-සද්දො පසිද්ධිං සුචෙති.

1427. ථාමමජ්ඣමෙන පුරිසෙන උක්ඛිපිතුං අසක්කුණෙය්‍යං අසංහාරියං. තාදිසෙති තථාරූපෙ, අසංහාරියෙති චුත්තං භොති. බාණ්ඩද්ධෙති භූමියං නිබාතබාණ්ඩකෙ බද්ධෙ.

1428. තිත්තිණිකාති විඤ්චා. ආදි-සද්දෙන තථා බුද්දකානං කදම්බපුප්ඵපණ්ණාදීනං ගහණං. “තිත්තිණිකාදිපණ්ණෙසු” ති වචනතො සාබ්‍යාසු පටිග්ගහණං රුහතීති දට්ඨබ්බං. භූමියං පත්ථට්ඨෙති යොජෙතබ්බං. යථාහ “භූමියං අත්ථතෙසු සුබ්බමෙසු තිත්තිණිකාදිපණ්ණෙසුපි පටිග්ගහණං න රුහතී” ති (පාවි. අට්ඨ. 265).

1429. පරිචෙසකොති දායකො.

1430. අසෙසතො පුඤ්ඡිත්වාති යොජනා.

1431. පටිග්ගහෙත්වාචාති පත්තං පටිග්ගහෙත්වාච. හික්ඛා ගහෙතබ්බාති සම්බන්ධො.

1432. අපටිග්ගහිතෙති ඵත්ථ “පත්තෙ” ති සෙසො. තං පච්ඡා පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජතො අනාපත්තීති යොජනා.

1433. අනාදිසිත්වාති අග්ගහෙත්වා, තස්මිං වචනෙ ආදරං අකත්වාති චුත්තං භොති.

1435. අඤ්ඤාස්ස අනුපසම්පන්නස්ස.

1436. පුබ්බාභොගස්ස අනුරූපවසෙන “සාමණෙරස්ස තං දන්වා...පෙ.... පන වට්ඨති”ති වුත්තං. යස්මා පන තං “අඤ්ඤාස්ස දස්සාමි”ති චිත්තුප්පාදමත්තෙන පරසන්තකං නාම න භොති, තස්මා තස්ස අදන්වාපි පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ඨති.

1437-9. භික්ඛුනොති අඤ්ඤාස්ස භික්ඛුස්ස. භත්තස්සාති
කඤ්ජිකාදිද්‍රවමිස්සභත්තමාහ. උප්ප්ලවතීති උපරි ප්ලවති. කඤ්ජිකන්ති ආරනාලං, ඉමස්ස උපලක්ඛණත්තා බීරතක්කාදිද්‍රවං සඬගහිතං. පවාහෙත්වාති මත්ථකතො පලාපෙත්වා. අන්තො පවිට්ඨං සවෙ තන්ති තං රජං යදි භත්තස්ස අන්තො පවිට්ඨං භොති. පටිග්ගහෙතබ්බන්ති අනුපසම්පන්නො අසති භත්ථතො අමොචෙත්තෙනෙව යත්ථ අනුපසම්පන්නො අත්ථී, තං තත්ථ නෙත්වා පටිග්ගහෙතබ්බං.

1440. අපනීයාවාති එත්ථ “පුල”න්ති ඉදං “සුබ්‍රමං චෙ”ති
වක්ඛමානවිපරියායතො ලබ්භති. සභත්තං අපනීයාති සම්බන්ධො. යථාහ “උපරිහත්තෙන සද්ධිං අපනෙතබ්බං, පටිග්ගහෙත්වා වා භුඤ්ජිතබ්බ”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 265).

1441. ටෙට්ඨොති බින්නු. ටෙට්ඨො...පෙ.... වට්ඨතීති එත්ථ යථා පයමතරං
පතිතට්ඨෙව දොසො නත්ථී, තථා ආකිරිත්වා අපනෙන්නානං පච්ඡා පතිතට්ඨෙවපි අභිභට්ඨතා නෙවත්ථී දොසො.

1442-4. වරුකෙනාති බුද්දකඋක්ඛලියා. තතො වරුකතො. මසීති
ජල්ලිකාආදිකා භස්මා. භාජනෙති භාජනපත්තාදිභාජනෙ. තස්ස වාති තස්ස මසිආදිතො ව.

අනන්තරස්ස භික්ඛුස්ස දීයමානං යං පත්තතො උප්පතිත්වා ඉතරස්ස භික්ඛුනො පත්තෙ සවෙ පතති, තං පටිග්ගහිතමෙව භොති, තස්මා වට්ඨතෙවාති යොජනා. “දීයමාන”න්ති එත්ථ “භත්තාදිකං යං කිඤ්චී”ති පකරණතො ලබ්භති. වට්ඨතෙවා යන්ති එත්ථ “වට්ඨතෙව අය”න්ති පදවිජෙදො න කාතබ්බො “අය”න්ති ඉමිනා සම්බන්ධනීයස්ස අභාවතො. තස්මා ව-කාරො ගාථාජන්දවසෙන දීසං කත්වා වුත්තොති වෙදිතබ්බො.

1445-6. පායාසස්සාති එත්ථ පුරණයොගෙ සාම්ච්චනං, පායාසෙනාති වුත්තං
භොති. උණ්භතොති උණ්භත්තා. න සක්කතීති න සක්කොති. මුඛවට්ඨියං වට්ඨතීති මුඛවට්ඨිං උක්ඛිපිත්වා භත්ථෙව ඵ්‍රසාපිතෙ ගණ්භිතුං වට්ඨති. තථා මුඛවට්ඨියා ගහෙතුං න සක්කා චෙ, ආධාරකෙනපි ගහෙතබ්බොති යොජනා.

1447-8. ආහරියමානං වා නෙව ජානාති, දීයමානං වා න ජානාතීති යොජනා.
ගාථාබන්ධවසෙන “ජානතී”ති රස්සො කතො. ආභොගන්ති “ගණ්භාමි”ති

ආභොගං. යථාහ මහාපච්චරියං “ආභොගමත්තමෙව හි එත්ථ පමාණ”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 265). “කායෙන වා කායපට්ඨෙද්ධෙන වා පටිග්ගණ්හාති”ති (පාවි. අට්ඨ. 265) වුත්තත්තා පත්තං ගහෙත්වා නිසින්තත්තා “කායපට්ඨෙද්ධෙන ගණ්හිස්සාමි”ති ආභොගං කත්වාතිපි යුජ්ජතෙව.

1449. “හත්ථෙන මුඤ්චිත්වා”ති ඉදං “ආධාරකම්පි වා”ති ඉමිනාපි යොජෙතබ්බං. “පාදෙන පෙල්ලෙත්වා”ති ඉමිනා පන “ආධාරක”න්ති ඉදමෙව යොජෙතබ්බං. යථාහ “හත්ථෙන ආධාරකං මුඤ්චිත්වා පාදෙන පෙල්ලෙත්වා නිද්දායති”ති (පාවි. අට්ඨ. 265). පෙල්ලෙත්වාති පිළෙත්වා, අක්කමිත්වාති වුත්තං හොති.

1450. කම්-ධාතුස්ස මජ්ඣෙකං “අක්ක”ඉති පදවිජෙදො යතිහිනදොසොති.

“සිලොකෙ නියතට්ඨානං, පදවිජෙදං යතිං විදු;
තදපෙතං යතිබ්භට්ඨං, සවනුබ්බෙජනං යථා”ති. —

දණ්ඩිනා වුත්තලක්ඛණතො සිද්ධත්තාය දොසො යථා න හොති, තථා විචාරෙත්වා ගහෙතබ්බං. කෙච් පනෙත්ථ ඉ-කාරාගමස්ස පච්චයභාවත්තා තංසහිතො ම-කාරො තග්ගහණෙන සඬගය්හතිති උභයපක්ඛහාගීති ධාතුපච්චයානං මජ්ඣෙකං යතියා ඉච්ඡිතත්තා න දොසොති පරිහරන්ති. ඡාගරස්සාපීති අනිද්දායන්තස්සාපි. අනාදරොති අනාදරභාවො.

1451. තස්මාති තථා ගහණස්ස අනාදරභාවතො. තන්ති තං ආධාරකං පාදෙන අක්කමිත්වා පටිග්ගහණඤ්ච. දියමානන්ති දායකෙන පටිග්ගහාපියමානං. පතතිති පටිග්ගහකස්ස හත්ථං අච්ඡිත්වා රජොරහිත්තාය සුද්ධභූමියා වා පදුමිනිපණ්ණාදීසු වා පතති. යථාහ “යං දියාමානං දායකස්ස හත්ථතො පරිගජිත්වා සුද්ධාය භූමියා වා පදුමිනිපණ්ණවත්ථකට්ඨාරකාදීසු වා පතති, තං සාමං ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති”ති (පාවි. අට්ඨ. 265). සරජාය භූමියා පතීතෙ රජං පුඤ්ජිත්වා වා ධොවිත්වා වා පටිග්ගහාපෙත්වා වා පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති ඉදං අට්ඨකථායං පන “සරජාය භූමියං පතති”තිආදිනා දස්සිතං. ගහෙතුන්ති එත්ථ “භුඤ්ජිතු”න්ති ව වට්ටතිති එත්ථ “පරිච්චත්තං දායකෙහි”ති ව සෙසො. යථාහ “අනුජානාමි හික්ඛවෙ යං දියාමානං පතති, තං සාමං ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං. පරිච්චත්තං තං හික්ඛවෙ දායකෙහි”ති (වුළුව. 273). “යං දියාමානං පතති”ති අවිසෙසෙන වුත්තත්තා චතුසුපි කාලිකෙසු අයං නයො වෙදිතබ්බො.

1452. අබ්බොහාරිකත්තයං දස්සෙතුමාහ “භුඤ්ජන්තාන”න්ති.

1453-4. තං මලං. තෙසුති උච්ඡුආදීසු වත්ථුසු. තන්ති මලමිස්සකං උච්ඡුආදිකං වත්ථු. න පඤ්ඤායතීති න පන පඤ්ඤායති. තස්මිත්ති උච්ඡුආදිවත්ථුස්මිං.

1455. නිසදොදුක්ඛලාදීනන්ති ආදි-සද්දෙන නිසදපොතමුසලාදීනං ගහණං.

1456. වාසියා උපලක්ඛණත්තා තජ්ජාතිකං යං කිඤ්චි සත්ථම්මි ගහෙතබ්බං.
බීරෙති අනුපසම්පන්නෙන තාපිතබීරෙ, ඉදං උපරි ආමකස්ස විසුං ගහණෙන
විඤ්ඤායති. නීලිකාති නීලවණ්ණං. සත්ථකෙ විය නිව්ඡයොති සත්ථෙන
උට්ඨිතමලෙ උච්ඡුඛණ්ඨෙ විය පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති විනිව්ඡයො
වෙදිතබ්බො.

1457. තන්ති තං අග්ගිසන්තත්තවාසිආදිං, තාපවත්ථුතො වාසි ගහෙතබ්බො.

1459. තන්ති තං හත්ථාදිකායාවයවං වා වීවරං වා ධොවිත්වා
පතිතකිලිට්ඨජලමිස්සමොදනං. රුක්ඛමූලාදීසු නිසිදිත්වා භුඤ්ජන්තස්ස පත්තාදීසු
රුක්ඛපණ්ණාදිං ධොවිත්වා පතිතකිලිට්ඨොදකෙපි එසෙව විනිව්ඡයොති
දස්සෙතුමාහ “එසෙවා”තිආදි.

1460. ජලං සවෙ සුද්ධං පතති, වට්ටතීති යොජනා, “රුක්ඛතො”ති ලබ්භති.
අබ්භොකාසෙ ව සවෙ සුද්ධං තොයං පතති, වට්ටතීති එත්ථ “ආකාසතො”ති
ලබ්භති. උභයත්ථාපි රුක්ඛපණ්ණෙසු, ආකාසෙ ව රජස්ස පයමමෙව
වස්සොදකෙන ධොවිතත්තා ආහ “සුද්ධ”න්ති.

1461. අච්ඡුපන්නෙනාති අච්ඡසන්නෙන. තස්ස සාමණෙරස්ස.

1462. පත්තන්ති අනුපසම්පන්නස්ස පත්තං. ඡුපිත්වාති
අනුපසම්පන්නපත්තගතොදනං චුපිත්වා. තං අත්තනො පත්තෙ හත්තං. යථාහ
“අප්පට්ග්ගහිතෙ ඔදනං ඡුපිත්වා පුන අත්තනො පත්තෙ ඔදනං ගණ්හන්තස්ස
උග්ගහිතකො හොති”ති (පාවි. අට්ඨ. 265).

1464. පච්ඡාති තස්මිං ගහිතෙපි අගහිතෙපි පච්ඡා. තං පටිග්ගහිතහොජනං.

1467. තස්ස අත්තනො පත්තගතස්ස හත්තස්ස.

1468. පරෙතාති අප්පට්ග්ගහිතපත්තෙන.

1469-70. “යාගුආදීනං පවනෙ භික්ඛූනං භාජනෙ”ති සම්බන්ධො. පවන්ති
එත්ථාති පවනං, භාජනං. භාජනුපරි හත්ථෙසු සාමණෙරස්සාති භාජනස්ස උපරි
කතෙසු සාමණෙරස්ස හත්ථෙසු. පතිතං හත්ථතො තස්මින්ති තස්ස සාමණෙරස්ස
හත්ථතො පරිගලිත්වා තස්මිං භාජනෙ පතිතං.

1471. “න කරොති අකප්පිය”න්ති එත්ථ කාරණමාහ “පරිච්චත්තඤ්චි
ත”න්ති. තඤ්චි යස්මා පරිච්චත්තං, තස්මා අකප්පියං න කරොතීති වුත්තං හොති.
එවං අකත්වාති යථාචුත්තපකාරෙන අකත්වා. ආකිරතෙව වෙති සවෙ භාජනෙ
ආකිරති එව. තං තථා පක්ඛිත්තං හත්තභාජනං. නිරාමිසං කත්වාති තත්ථ පතිතං
ආමිසං යථා න තිට්ඨති, එවං ධොවිත්වා භුඤ්ජිතබ්බන්ති සම්බන්ධො.

1472-3. කුටන්ති සටං. ආවජ්ජෙතීති කුටං නාමෙත්වා යාගුං ආසිඤ්චති.

1474. හත්ථෙති ද්වෙ හත්ථෙ. තත්ථාති තත්ථ භූමියං යපිතෙසු ද්විසු හත්ථතලෙසු.

1475-6. එකස්ස ගහණුපගං වෙ භාරන්ති ථාමමජ්ඣමෙන එකෙන පුරිසෙන උක්ඛිපනජ්ජමාණං භාරං සවෙ භවෙය්‍ය. “තථා”ති ඉමිනා “එකස්ස ගහණුපගං භාර”න්ති ඉදං පච්චාමසති.

1477. ලග්ගෙත්තීති ඔලම්බන්ති. තත්ථාති තස්මිං මඤ්චපියෙ. වට්ඨතෙවාති උග්ගහිතකං න හොතීති දීපෙති.

1478. සම්මුජ්ජන්තොති සම්මජ්ජන්තො. සට්ඨෙතීති අසඤ්චිච්ච සම්මජ්ජනියා චුසති.

1479. තං ඤත්වාති පටිග්ගහිතභාවං ඤත්වා. යපෙනුං වට්ඨති උග්ගහිතකං න හොතීති අධිජ්ජායො.

1480. තන්ති පටිග්ගහිතසඤ්ඤාය ගහිතං තං අජ්ජපටිග්ගහිතං. අඤ්ඤථා පන න කත්තඛබන්ති අපිහිතං පිධාතුඤ්ච පිහිතං විවරිතුඤ්ච න වට්ඨතීති අත්ථො.

1481. බහි යපෙති වෙති යදි පුබ්බෙ යපිතට්ඨානතො බහි යපෙති. තෙනාති බහි යපෙත්වා මුත්තහත්ථෙත තෙන භික්ඛුනා. තන්ති බහි යපිතං හත්ථතො මුත්තං. ඤත්වාති අජ්ජපටිග්ගහිතභාවං ඤත්වා. තං තථා ඤත්වා යපිතං.

1482-3. උට්ඨෙති යදි කණ්ණිකාති සවෙ කණ්ණිකා සඤ්ජායති. සිඬ්ඨිවෙරාදිකෙති එත්ථ ආදි-සද්දෙන පිජ්චලිආදිනං ගහණං. මූලෙති පඤ්චමූලාදිකෙ මූලෙ. සුණුචුණ්ණන්ති සුණුපාණකෙහි උජ්ජාදිතචුණ්ණං. “තථා”ති ඉමිනා “උට්ඨෙති”ති කිරියං පච්චාමසති. තංසමුට්ඨානතොති පටිග්ගහිතතෙලාදිසු සමුජ්ජන්තත්තා. තඤ්ඤෙත්වාති පචුච්චතීති පයමපටිග්ගහිතං තමෙව තෙලාදිකන්ති චුච්චති. තෙනාහ “පටිග්ගහණං...පෙ.... න විජ්ජති”ති.

1484-5. කොචි පුග්ගලොති සාමණෙරගමිකාදිසුපි යො කොචි සත්තො. තාලපිණ්ඩන්ති තාලකණ්ණිකං එලං. අඤ්ඤො භූමට්ඨොති භූමියං ධීතො අඤ්ඤො කොචි පුග්ගලො ඉත්ථි වා පුරිසො වා.

1486. ඡිත්ඤ්ඤාති ඡිත්ඤං කත්වා. වතින්ති හත්ථපාසජ්ජහොනකබහලවතිං. යථාහ “හත්ථපාසෙ සතී”ති (පාචි. අට්ඨ. 265). දණ්ඩකෙ අචුසිත්ථාචාති යත්තකෙන ගමනවෙගො නිබ්බායති, එත්තකං, පහරණතො වතිදණ්ඩකෙ වා අජ්ජහරිත්වාති චුත්තං හොති. පහරිත්වා යත්වා ගච්ඡති වෙ, න වට්ඨති. යථාහ අට්ඨකථායං “මයං පන ‘යං ධානං පහටං, තතො සයං පතීතමිව හොතී’ති

තක්කයාම. තස්මිම්පි අට්ඨත්වා ගච්ඡන්තෙ යුජ්ජති සුඛිකසාතකතො පච්චට්ඨත්වා බහි පතිතහණ්ඩං වියා”ති (පාවි. අට්ඨ. 265).

1487-8. පාකාරොති එත්ථ “වතිං වා”ති (පාවි. අට්ඨ. 265) අට්ඨකථායං ආගතත්තා ඉදං අධිකාරතො ගහෙතබ්බං. “න පුට්ඨලො”ති එත්ථ අධිජ්ජෙතජ්ජමාණං දස්සෙතුමාහ “අත්තො...පෙ.... පහොති වෙ”ති. “උද්ධං හත්ථසතං ගන්ත්වා”ති ඉමිනා දායකස්ස දාතුම්චිජාය ආකාසං තං උක්ඛිපිත්වා විස්සට්ඨභාවං ඤාපෙති. සම්පත්තන්ති හත්ථජ්ජත්තං. ගණ්හතොති පටිග්ගහණසඤ්ඤාය ගණ්හතො.

1489. “සාමණෙර”න්ති ඉදං උපලක්ඛණන්ති ගිහිනොපි ගහණං. තත්ථෙට්ඨාති ඛන්ධෙ එව. නිසින්නො සාමණෙරො.

1491-2. එලිනිං සාබන්ති එලවතිං සාබං. “බාදිතු”න්ති ඉදං “චිත්තෙ සමුජ්ජන්තෙ”ති ඉමිනා යොජෙතබ්බං. සචෙ එලං බාදති, එවං බාදිතුං වට්ඨතිති යොජනා. මක්ඛිකානං නිවාරත්ථන්ති මක්ඛිකානං නිවාරෙතුං.

1493. ඡායත්ථඤ්ච මක්ඛිකා නිවාරෙතුඤ්ච ගය්හමානා එලසාබා සුඛපරිභොගත්ථාය කජ්ජියං කාරාපෙත්වා පටිග්ගහිතා වෙ, බාදිතුම්චිජාය සති පුන අජ්ජපටිග්ගහිතාපි වට්ඨතිති දස්සෙතුමාහ “කජ්ජියං පන කාරෙත්වා”තිආදි.

1494-5. “තං සො පටිග්ගහාපෙත්වා”ති වක්ඛමානත්තා “ගහෙත්වා”ති ඉදං අජ්ජපටිග්ගහාපෙත්වා ගහණං සන්ධාය චුත්තන්ති ගහෙතබ්බං. තං පටිග්ගහිතන්ති එත්ථ “වෙ පුබ්බමෙවා”ති සෙසො.

1496-9. භික්ඛුස්ස පාඨෙය්‍යතණ්ඩුලෙති සම්බන්ධො. සොති සාමණෙරො. ඉතරෙහීති භික්ඛුනා ගහිතෙහි අත්තතො තණ්ඩුලෙහි.

ද්විසු පත්තෙසුති උපලක්ඛණං. බහුසුපි එසෙව නයො. අත්තනා උද්ධං භික්ඛුනං දත්වා තෙහි උද්ධං අත්තනා ගහෙත්වා අඤ්ඤෙසං දානවසෙන බහුත්තම්පි දාතුං වට්ඨතිති අට්ඨකථායං (පාවි. අට්ඨ. 265 අත්ථතො සමානං) චුත්තං තමෙව දස්සෙතුමාහ “යාගුං භික්ඛුස්සා”තිආදි. “ආවුසො තුය්හං යාගුං මය්හං දෙහී”ති එවං ථෙරෙහි පටිපාටියා යාවිත්වාපි පිචිතුං වට්ඨති, සබ්බෙහි සාමණෙරස්ස සන්තකමෙව භුත්තං හොති”ති (පාවි. අට්ඨ. 265) අට්ඨකථායං චුත්තං. සාමණෙරස්ස පීතත්තාති එත්ථ “යාගුයා”තිඉදං අධිකාරතො ලබ්හති.

1500. ඉමස්සාති පාඨෙය්‍යතණ්ඩුලභාරකස්ස. “න විසෙසතා”ති ඉමිනා විසුං අවත්තබ්බතං දීපෙති.

1501. අස්ස විසෙසස්සාති යථාචුත්තවිනිච්ජයවිසෙසස්ස විසුං වත්තබ්බභාවෙති සෙසො. තස්සාති සාමණෙරතණ්ඩුලභාරකස්ස භික්ඛුස්ස. සාලයභාවන්ති අත්තනා

හටතණ්ඩුලෙසු පරික්ඛිණෙසු “ඉදං අමිහාකම්පි පදස්සති” ති සාලයභාවො.
ජායාදීනමත්ථාය ගය්හමානාය සාධාය ඉමිස්සා එලං බාදිතුකාමනාය සති
බාදනාරහන්ති ආලයස්ස කාතුං සක්කුණෙයාත්තා අයම්පි අවිසෙසොති විඤ්ඤායති,
තත්ථ සම්භවන්තං පන විසෙසං දස්සෙතුමාහාති වත්තුං යුජ්ජති.

1502-4. නිව්වාලෙතුං න සක්කොති නිව්වාලෙත්වා සක්ඛරා අපනෙතුං න
සක්කොති. වෙලකොති වුළුසාමණෙරො. පක්කකාලස්මිං විවරත්වා පක්කතා
ඤාතබ්බාති යොජනා. පි-සද්දො පන-සද්දත්ථෙ. ඔරොපෙත්වාති උද්ධනතො
ඔරොපෙත්වා. පුබ්බතණ්ඩුලධොවනත්ථාය කතපටිග්ගහණස්සෙව පමාණත්තා ආහ
“න පච්ඡස්ස පටිග්ගහණකාරණ”න්ති. අස්සාති භොජනස්ස.

1505. කාරිතන්තස්ස ද්විකම්මකත්තා ආහ “උද්ධනං සුද්ධභාජන”න්ති,
උද්ධනෙති වුත්තං භොති.

1506. කොච්ඡි අනුපසම්පන්නො. තෙන භික්ඛුනාති උද්ධනං සුද්ධභාජනං
ආරොපෙත්වා යෙන අග්ගි කතො, තෙන භික්ඛුනා. ඉද්දෙව උපලක්ඛණං
අඤ්ඤෙතපි න කාතබ්බත්තා.

1507. පච්ඡාති තණ්ඩුලපක්ඛෙපතො පච්ඡා. තං යාගුං. සවෙ පච්ඡීති අග්ගිං
කරොන්තො පච්ඡි. සාමපාකා න මුච්චතීති තං යාගුං පිචන්තො සාමපාකදුක්කටතො
න මුච්චති.

1508. වල්ලියා සහ තත්ථ වල්ලියං ජාතං එලං කිඤ්චි ඊසකම්පි වාලෙති, තතො
උද්ධං කිඤ්චි එලං තස්සෙව භික්ඛුනො න වට්ටතීති යොජනා, තං පරිභුඤ්ජතො
දුරුපචිණ්ණදුක්කටං භොතීති අධිජ්ජායො. තස්සෙවාති එවකාරෙන අඤ්ඤෙසං
වට්ටතීති දීපෙති.

1509. පරාමට්ඨුන්ති ආමසිතුං. අපස්සයිතුන්ති අවලම්බිතුං, අපස්සනං වා කාතුං.
“කිරා”ති ඉමිනා කෙවලං මහාපච්චරියං (පාවි. අට්ඨ. 265) වුත්තභාවං සුචෙති.

1510-1. තත්ථාති තස්මිං තෙලෙ. හත්ථෙන සණ්ඨාසග්ගහණං අමුඤ්චන්තෙන.
තං තෙලං.

1515-6. ලොණකිච්චන්ති අලවණට්ඨානෙ ලොණෙන කාතබ්බකිච්චං.
සන්නිහිතසෙසකාලිකසම්මිස්සං යාවජීවිකං විය සමුද්දොදකස්ස අසන්නිධිභාවං
දස්සෙතුමාහ “යාවජීවිකසඬ්ඛාත”න්තිආදි. කාලච්ඡිම්මුත්තන්ති අකාලිකං, වතුසු
කාලිකෙසු අසඬ්ගහිතන්ති අත්ථො.

1517. භිමස්ස කරකාති භිමොදකස්ස මුත්තා විය පත්ථිනසක්ඛරා. බහලම්පි
වාති පක්ඛිත්තට්ඨානෙ මුබ්බෙ වා කද්දමවණ්ණස්ස අපඤ්ඤායනජ්ජමාණබහලං
පානියඤ්ච. අජ්ජට්ග්ගහිතං වට්ටති. සවෙ කද්දමවණ්ණං පඤ්ඤායති, න වට්ටතීති.

යථාහ “සචෙ පන මුඛෙ ච හත්ථෙ ච ලග්ගති, න චට්ඨති, පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බ”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 265).

1518. කසිතට්ඨානෙනි කට්ඨට්ඨානෙ. න චට්ඨති අප්පටිග්ගහිතං. එවං සබ්බත්ථ.

1519. සොබ්බො දුක්ඛොගාහනජලාසයො. “ආවාටො”ති කෙචි. කකුඛොති අප්පුනො.

1520. පානීයස්ස සටෙති පානීයසටෙ. තං පානීයසටං.

1521. වාසත්ථාය පුප්ඵානි වාසපුප්ඵානි. තත්ථානි තස්මිං පානීයසටෙ. කමල්ලිකාසුති පාටලිකුසුමාදිහිපි සහ කණ්ටකමල්ලිකාසු. දින්නාසුති පානීයෙ පක්ඛිත්තාසු.

1522. විසතීති අන්තොගලං පවිසති. තෙනෙව අට්ඨකථායං “අප්පටිග්ගහෙත්වා යපිතං පටිග්ගහෙතබ්බ”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 265) චුත්තං. ඉදං අට්ඨකථාවචනං “අඤ්ඤත්‍ර උදකදන්තපොනා”ති (පාවි. 266) පාළියා විරුජ්ඣතීති චෙ? න විරුජ්ඣතී. සා හි කෙවලං දන්තකිච්චං සන්ධාය චුත්තා, ඉදං රසං සන්ධාය චුත්තන්ති. තෙනෙව තදනන්තරං “අජානන්තස්ස රසෙ පට්ටියෙපි ආපත්තියෙව. අවිත්තකඤ්ච ඉදං සික්ඛාපද”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 265) චුත්තං. තස්ස සික්ඛාපදස්ස අවිත්තකතා “අප්පටිග්ගහිතකෙ පටිග්ගහිතසඤ්ඤී”තිආදිකාය පාළියා කප්පියසඤ්ඤිනොපි පාවිත්තියස්ස චුත්තත්තා විඤ්ඤායති. පසන්තොදකස්ස පන අප්පටිග්ගහෙත්වාපි පාතබ්බතාය දන්තකට්ඨෙත සදිසත්තා එකයොගනිද්දිට්ඨානං සහෙව පවත්තීති විඤ්ඤායති. උදකස්ස ච දන්තපොනස්ස ච තුල්‍යදොසෙන හවිතබ්බන්ති.

1523. මුත්තොදකසිඬ්ඝාණිකාදිද්‍රවඅස්සුබ්බාදිද්‍රවස්ස ආපොධාතුප්පකාරත්තා, කණ්ණමලාදිනො සනදබ්බස්ස පථවිධාතුප්පකාරත්තා “සරිරට්ඨෙසු භූතෙසු”ති ඉමිනා බ්බාදිමාහ. “කි”න්ති ඉදං න චට්ඨතීති පදෙනපි යොජෙතබ්බං. කප්පාකප්පියමංසානන්ති එත්ථ “සත්තාන”න්ති සාමත්ථියා ලබ්භති.

1524. ලොණන්ති එත්ථ “එතං සබ්බමපි”ති ඉදං අධිකාරතො ලබ්භති.

1525. එත්ථානි එතෙසු යථාචුත්තෙසු කණ්ණමලාදීසු.

1528. වත්තාරි විකට්ඨානීති මහාවිකටං නාම ගුථං, මත්තිකා, මුත්තං, ඡාරිකා වානි චුත්තානි වත්තාරි විකට්ඨානි. තානි හි විරුද්ධානි සප්පවිසානි කතානි විහතානීති “විකට්ඨානී”ති චුච්චන්ති. නත්ථි දායකො එත්ථානි නදායකං, යානං, තස්මිං. “න අනො මා අලං පටිසෙධෙ”ති චුත්තත්තා පටිසෙධවාචිනා න-සද්දෙන සමාසො, “අදායකෙ”ති ඉමිනා අනත්ථන්තරං. ඉධ දුබ්බවො ච අසමත්ථො ච අසන්තො

නාමානි අට්ඨකථායං (පාවි. අට්ඨ. 265; කඨිබ්බ. අට්ඨ.

දන්තපොනසික්ඛාපදවණ්ණනා, අත්ථතො සමානං) චුත්තං. ඉදං කාලොදිස්සං නාම.

1529. පටචිත්ති අකප්පියපට්ඨං. තරුන්ති අල්ලරුක්ඛං. ඉමිනා සප්පදට්ඨකාලෙ අසති කප්පියකාරකෙ විකට්ඨ්ථාය අත්තනා ච කත්තබ්බන්ති දස්සෙති.

1530. අව්ච්ඡේදගාහකොති විලුම්පිත්ථා ගණ්භනතො. “තස්සා”ති ඉදං සබ්බෙහි හෙතුපදෙහි යුජ්ජති. තස්සාති අප්පට්ඨගහිතස්සාති අත්ථො. අපරස්ස අභික්ඛුකස්ස දානෙන වාති යොජනා. “අභික්ඛුකස්සා”ති පන විසෙසනෙන උපසම්පන්නස්ස දින්නෙ පට්ඨගහණං න විජ්ඣති දීපෙති. සබ්බන්ති යථාචුත්තං කායෙන ගහණාදිප්පකාරස්ස කල්‍යාං ගහිතං. එවන්ති ඉමිනා නියාමෙන.

1531. දුරුපච්ඡිණ්ණෙති දුට්ඨ උපච්ඡිණ්ණෙ දුරාමට්ඨෙ, අප්පට්ඨගහිතස්ස ආමිසභත්තභාජනාදිනො කිලාවසෙන හත්ථෙන පරාමසනෙ ච තත්ථජාතකඵලිනිං සාබ්බාය වා චල්ලියා වා ගහෙත්ථා වාලනෙ වාති අත්ථො. උග්ගහිතස්ස ගහණෙති අප්පට්ඨගහිතභාවං ඤාත්ථාව ගහිතස්ස කස්සචි වත්ථුනො පට්ඨගහණෙ ව. අන්තොචුත්තං වාති අකප්පියකුටියා අන්තො යථෙත්ථා අරුණං උට්ඨාපිතෙ ව. සයංපක්කෙ වාති යත්ථ කත්ථචි අත්තනා පක්කෙ ව. අන්තොපක්කෙ වාති අකප්පියකුටියා අන්තොයෙව පක්කෙ ව. දුක්කටං නිද්දිට්ඨන්ති සම්බන්ධො.

1532-3. පට්ඨගහිතකෙ තස්මිං පට්ඨගහිතසඤ්ඤිස්සාති සම්බන්ධො. දන්තපොනං දන්තකට්ඨං.

1534. භික්ඛුනීනන්ති භික්ඛුනො ච භික්ඛුනියා ච භික්ඛුනීනං, එකදෙසසරුපෙකසෙසො. එත්ථ ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. විනිච්ඡයො නවමජ්ඣිමට්ඨරභික්ඛුනීනං යතො අවිසෙසෙන ඉච්ඡිතබ්බකො, තතො තස්මා හෙතුනා සකලො අයං විනිච්ඡයො අසමාසතො මයා කට්ඨොති යොජනා. කුසලත්තිකාදිසු විය අත්ථසාකල්‍යාස්ස අත්ථසඬ්ඛෙපතොව වත්තුං සක්කුණෙයාත්තා “සකලො”ති වත්ථාපි කථාය විත්ථාරිතභාවං දස්සෙතුමාහ “අසමාසකො”ති.

දන්තපොනකථාවණ්ණනා.

භොජනවග්ගො චතුත්ථො.

1535. “අවෙලකාදීන”න්තිආදිසු “අවෙලකො නාම යො කොචි පරිබ්බාජකසමාපන්නො නග්ගො”ති (පාවි. 271) පදභාජනෙ චුත්තං, තදට්ඨකථාය “පරිබ්බාජකසමාපන්නොති පබ්බජ්ජං සමාපන්නො”ති (පාවි. අට්ඨ. 269) චුත්තං, තස්මා අවෙලකපබ්බජ්ජමුපගතොයෙවත්ථ අවෙලකො නාම. ආදි-සද්දෙන “පරිබ්බාජකස්ස වා පරිබ්බාජිකාය වා”ති (පාවි. 270) මාතිකා-ගතෙ ද්වෙ සඬ්ඛණ්භාති. ඉමෙසු ච ද්විසු “පරිබ්බාජකො නාම භික්ඛුඤ්ච සාමණෙරඤ්ච

යපෙත්වා යො කොච් පරිබ්බාජකසමාපන්නො’’ති (පාවි. 271) චුත්තො පරිබ්බාජකො නාම. “භික්ඛුනිඤ්ච සික්ඛමානඤ්ච සාමණෙරිඤ්ච යපෙත්වා යා කාච් පරිබ්බාජකසමාපන්නා’’ති (පාවි. 271) චුත්තා පරිබ්බාජිකා නාමාති ගහෙනබ්බා. පරිබ්බාජකා පනෙත්ථ ඡන්තායෙව ගහෙනබ්බා. දෙන්තස්සාති එත්ථ “භික්ඛුස්සා’’ති පකරණතො ලබ්භති, එත්ථ “කායාදිනා’’ති සෙසො. යථාහ “දදෙය්‍යාති කායෙන වා කායපට්ඨද්ධෙන වා නිස්සග්ගියෙන වා දෙති’’ති (පාවි. 271).

1536. තිකපාවිත්තියන්ති තිත්ථියෙ තිත්ථියසඤ්ඤී, වෙමතිකො, අතිත්ථියසඤ්ඤීති තිකෙ පාවිත්තියත්තයං.

1537. අතිත්ථියෙ තිත්ථියසඤ්ඤීස්ස, වෙමතිකස්ස ච තස්ස භික්ඛුනො දුක්ඛටන්ති යොජනා.

1538-9. තෙසන්ති තිත්ථියානං. බහිලෙපනන්ති බහිසරිරෙ ලිම්භිතබ්බං කිඤ්චි දෙන්තස්ස. තෙසං තිත්ථියානං සන්තිකෙ සමීපෙ අත්තනො භත්තපත්තාදිකං භොජනං යපෙත්වා “භොජනං ගණ්භථා’’ති වදන්තස්ස ච අනාපත්තීති යොජනා. “සමුට්ඨානං එළකූපම’’න්ති පදවිජෙදො.

අවෙලකකථාවණ්ණනා.

1540-2. භික්ඛු භික්ඛුනො යං කිඤ්චි ආමිසං දාපෙත්වා වා අදාපෙත්වා වාති යොජනා. කිං චුත්තං හොති? “එභාවුසො, ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය පවිසිස්සාමා’’ති (පාවි. 275) සික්ඛාපදෙ චුත්තනායෙනෙව වත්වා යෙන සද්ධිං ගාමං පිණ්ඩාය පවිට්ඨො, තස්ස භික්ඛුස්ස බාදනීයාදිහෙදං යං කිඤ්චි ආමිසං දාපෙත්වා වා අදාපෙත්වා වාති.

තං භික්ඛුං “ගච්ඡා’’ති වත්වා උයොයාජෙතීති යොජනා. කිං චුත්තං හොති? එවං යො භික්ඛු තෙන සද්ධිං ගාමං පවිට්ඨො, තං “ගච්ඡාවුසො, න මෙ තයා සද්ධිං කථා වා නිසජ්ජා වා ඵාසු හොති, එකකස්ස මෙ කථා වා නිසජ්ජා වා ඵාසු හොති’’ති (පාවි. 275) වත්වා තප්පච්චයා තෙසං ඉත්ථියාසද්ධිං වචනාදීනං අනාවාරානං පච්චයා ගන්තුං නියොජෙතීති. තප්පච්චයාති “උයොයාජනමත්තස්මි’’න්ති විසෙසනං. පයමෙන වාති එත්ථ ව-සද්දො අට්ඨානප්පයුත්තො “උයොයාජනමත්තස්මිඤ්චා’’ති යොජෙතබ්බො. තස්සාති උයොයාජකස්ස.

අස්සාති උයොයාජිතස්ස, අවයවසම්බන්ධෙ සාම්චවනං. උපචාරස්මිං අතික්කන්තෙති වක්ඛමානලක්ඛණෙ දස්සනුපවාසෙ වා සවනුපවාසෙ වා අතික්කන්තෙති අත්ථො, භාවලක්ඛණෙ භූමිමං. පුන අස්සාති උපචාරස්ස. ද්වාදසරතනපරියොසානං, තදන්තොගධං පාකාරාදි එව වා උපචාරස්ස සීමා නාම.

1543. තං සරූපතො දස්සෙතුමාහ “දස්සනෙ” තිආදි. අජ්ඣේකාකාසෙ දස්සනෙ උපචාරස්ස ද්වාදස හත්ථා පමාණං දෙසිතාති යොජනා. සවනෙ ච අජ්ඣේකාකාසෙ එවං සවනුපචාරස්ස අජ්ඣේකාකාසෙ ද්වාදස හත්ථා පමාණං දෙසිතාති යොජනා, සවනෙ ච උපචාරස්ස අවධි ද්වාදසහත්ථප්පමාණමෙවාති චුත්තන්ති අත්ථො. න චෙතරෙති ඉතරස්මිං අනජ්ඣේකාකාසෙ එවං උපචාරස්ස පමාණං ද්වාදසහත්ථා න ච දෙසිතා, කිං නු බ්‍යාවධාකරා කුට්ටාදයො උපචාරස්ස පමාණන්ති දෙසිතාති චුත්තං හොති. චුත්තස්ද්වෙනං අට්ඨකථායං “සවෙ පන අන්තරා කුට්ටද්වාරපාකාරාදයො හොන්ති, තෙහි අන්තරිතභාවොයෙව දස්සනුපචාරාතික්කමො, තස්ස වසෙන ආපත්ති වෙදිතබ්බා” ති (පාවි. අට්ඨ. 276). ඉධ උපචාරද්වයෙ සමානෙපි උයොයාජිතමවධිඅන්තං සන්ධාය අසවනුපචාරං චුත්තන්ති විස්සදායති.

1544. “තිකපාවිත්තිති උපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤිවෙමතිකඅනුපසම්පන්නසඤ්ඤිති තිකපාවිත්තියං. ඉතරෙති අනුපසම්පන්නෙ. තිකදුක්කටන්ති අනුපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤිවෙමතිකඅනුපසම්පන්නසඤ්ඤිනං වසෙන තිකදුක්කටං. “ඉතරෙති සාමණෙරෙයොවා” ති නිස්සන්දෙහෙ ලිබ්බං. එතස්සෙවත්ථස්ස වජිරබුද්ධිනාපි චුත්තභාවො දස්සිතො. තථාදස්සනං පඤ්චසහධම්මිකෙසු ඉධාධිජ්ජෙතමනුපසම්පන්නං සන්ධාය චුත්තං වෙ, යුජ්ජති. අඤ්ඤාටා පාළිඅට්ඨකථාසු “අනුපසම්පන්නෙ” ති සාමඤ්ඤෙන නිද්දිට්ඨත්තා ගභට්ඨානුපසම්පන්නම්පි තථා උයොයාජෙන්නස්ස අනාපත්ති න වත්තබ්බාති අම්භාකං ඛන්ති.

උභින්නන්ති උපසම්පන්නානුපසම්පන්නානං. නිස්සන්දෙහෙ පන “හික්ඛුසාමණෙරාන” ත්ති ලිබ්බං. කලිසාසනාරොපනෙති එත්ථ කලීති කොධො, තස්ස සාසනං ආණා කලිසාසනං, තස්ස ආරොපනං පවත්තනං කලිසාසනාරොපනං, තස්මිං, කොධවසෙන ධානනිසජ්ජාදීසු දොසං දස්සෙත්වා “පස්සථ හො ඉමස්ස ධානං නිසජ්ජං ආලොකිතං විලොකිතං, බාණුකො විය තිට්ඨති, සුනබො විය නිසීදති, මක්කටො විය ඉතො විතො ච විලොකෙති” ති එවං “අජ්ජෙව නාම ඉමිනාපි උබ්බාළ්ලො පක්කමෙය්‍යා” ති අමනාපවචනස්ස හණනෙති චුත්තං හොති.

1545. උයොයාජෙන්නස්ස කිව්චෙනාති විහාරපාලකාදීනං හොජනහරණාදිකිව්චෙන පෙසෙන්නස්ස, ඉමස්ස උපලක්ඛණත්තා “අනාපත්ති ‘උහො එකතො න යාපෙස්සාමා’ ති උයොයාජෙති” තිආදිනා (පාවි. 278) අනාපත්තිවාරාගතා සබ්බෙපි පකාරා ගහෙතබ්බා.

උයොයාජනකථාවණ්ණනා.

1546. බුද්දකෙති එත්ථ “සයනිසරෙ” ති සෙසො උපරි “අසයනිසරෙ තස්ස, සයනිසරසඤ්ඤිනො” ති වක්ඛමානත්තා ලබ්භති. “මහල්ලකෙ” ති එත්ථාපි එසෙව නයො. පිට්ඨිසඬ්ඨිසාටතො අඬ්ඨතෙය්‍යහත්ථප්පමාණං යස්ස වෙමජ්ඣෙකෙ හොති,

ඊදිසෙ බුද්දකෙ සයනිසරෙති අත්ථො. පිට්ඨිවංසන්ති පිට්ඨිවංසෙන නියමිතං ගෙහමජ්ඣං. තෙනාහ අට්ඨකථායං “පිට්ඨිවංසං අතික්කමිත්වා”ති ඉමිනා මජ්ඣානිකකමං දස්සෙති”ති (පාවි. අට්ඨ. 280). සභොජනෙති සහ භොජනෙහිති සභොජනං, තස්මිං සභොජනෙ. අථ වා සභොජනෙති සභොගෙ. රාගපරිශුද්ධිතස්ස පුරිසස්ස හි ඉත්ථි භොගො, ඉත්ථියා ව පුරිසො, මෙටුනරාගෙන සාරත්තපුරිසිත්ථිසහිතෙති වුත්තං හොති. යථාහ පදභාජනෙ “සභොජනං නාම කුලං ඉත්ථි වෙව භොති පුරිසො ව, ඉත්ථි ව පුරිසො ව උභො අනික්ඛන්තා හොන්ති, උභො අචිතරාගා”ති (පාවි. අට්ඨ. 281). ඉමිනා පරිශුද්ධිතස්ස මෙටුනරාගග්ගිනො තඨ්ඨණ්ණෙ නිබ්බන්තභාවො දීපිතො. කුලෙති සරෙ.

1547. හත්ථපාසන්ති අඛිඨතෙයාරතනප්පමාණදෙසං. පිට්ඨිසඬ්ඝාටකස්ස වාති ද්වාරසඛන්ධස්ස ව. සයනස්සාති සයන්ති එත්ථාති සයනං, තස්ස, ආසන්නෙ යානෙ යො නිසිදති සභොජනෙ කුලෙ, “තස්සා”ති ඉමිනා යොජෙතඛිඛං, සයනස්ස සමීපෙ යානෙ යො නිසිදතිති අත්ථො. මහල්ලකෙති පුබ්බෙ වුත්තප්පමාණතො මහන්තෙ සයනිසරෙ. “ඊදිසඤ්ච සයනිසරං මභාවතුසාලාදීසු හොති”ති (පාවි. අට්ඨ. 280) අට්ඨකථායං වුත්තං.

1548. සයනමෙතස්ස අත්ථිති සයනී, සයනී ව තං සරඤ්චාති විග්ගහො. තත්ථාති සයනිසරෙ.

1549-50. දුතියෙ සතීති දුතියෙ භික්ඛුමිහි සති. යථාහ අනාපත්තිවාරෙ “භික්ඛු දුතියො හොති”ති (පාවි. 283). චිතරාගෙසුති චිතරාගපරිශුද්ධානෙසු. වුත්තලක්ඛණං පදෙසන්ති බුද්දකමහන්තසෙනාසනෙ වුත්තලක්ඛණපදෙස. අනතික්කමිම නිසින්නස්සාති අනතික්කමිත්වා නිසිදතො.

සභොජනකථාවණ්ණනා.

1552. තෙසන්ති ද්වින්නං අනියතසික්ඛාපදානං. එසන්ති ඉමෙසං ද්වින්නං රහොපට්ඨිජන්තරහොනිසජ්ජසික්ඛාපදානං, අයමෙව විසෙසොති අනන්තරසික්ඛාපදෙන සමුට්ඨානභාවසඬ්ඛානො අයං විසෙසො දීපිතොති යොජනා.

රහොපට්ඨිජන්තරහොනිසජ්ජකථාවණ්ණනා.

1553-6. වුත්තොති නිමන්තිතො. සන්තං භික්ඛුන්ති “කුලං උපසඬ්ඝමස්සාමි”ති යස්මිං පදෙසෙ චිත්තං උප්පන්නං, තස්ස සාමන්තා ද්වාදසහත්ථබ්බන්තරෙ ධීතං භික්ඛුන්ති අත්ථො. යථාහ “යත්ථ ධීතස්ස කුලාති පශිරුපාසනචිත්තං උප්පන්නං, තතො පට්ඨාය යං පස්සෙ වා අභිමුඛෙ වා පස්සති, යස්ස ව සක්කා හොති පකතිවචනෙන ආරොචෙතුං, අයං සන්තො නාමා”ති (පාවි. අට්ඨ. 298). එත්ථ යං ද්වාදසහත්ථබ්බන්තරෙ ධීතෙන සොතුං සක්කා භවෙය්‍ය, තං පකතිවචනං නාම. අනාපුච්ඡාති “අහං ඉත්ථන්තාමස්ස සරං ගච්ඡාමි”ති වා

“වාරිත්තං ආපුච්ඡාමී” ති වා ඊදිසෙන වචනෙන අනාපුච්ඡිත්වා. වාරිත්තං ආපජ්ජෙය්‍යා චෙති යදි සඤ්චරෙය්‍යාති වුත්තං හොති. අඤ්ඤානු සමයාති “තත්ථායං සමයො, චීවරදානසමයො චීවරකාරසමයො” ති (පාවි. 299) සික්ඛාපදෙ අනුපඤ්ඤත්තිවසෙන වුත්තා දුට්ඨා සමයා අඤ්ඤස්මිං කාලෙ.

ආපත්තිහෙදං දස්සෙතුමාහ “යපෙත්වා” තිආදි. “අච්චිවත්තෙ මජ්ඣන්තෙ” ති ඉමිනා පුරෙහත්තං, පච්ඡාහත්තඤ්ච සඬග්ගිතං. එත්ථ ච පුරෙහත්තං පච්ඡාහත්තන්ති යෙන හත්තෙන නිමන්තිතො, තස්මිං අභුත්තෙ වා භුත්තෙ වාති අත්ථො. යථාහ “පුරෙහත්තං නාම යෙන නිමන්තිතො, තං අභුත්තාවී. පච්ඡාහත්තං නාම යෙන නිමන්තිතො, තං අන්තමසො කුසග්ගෙනපි භුත්තං හොති” ති (පාවි. 300) පදභාජනෙ වුත්තං. අඤ්ඤස්ස සරන්ති නිමන්තිතතො අඤ්ඤස්ස ගෙහං. සරුපචාරොක්කමනෙ දුක්කටන්ති සම්බන්ධො, අත්තනා ගතගෙහස්ස උපචාරොක්කමනෙ දුක්කටන්ති අත්ථො. පටිමෙන පාදෙනාති සම්බන්ධො.

සරුමිමාරෙති අඤ්ඤස්ස ගෙහුමිමාරෙ. සරුපචාරෙ දුක්කටං සන්ධාය “අපරමිපි වා” ති වුත්තං. “සමතික්කමෙ” ති ඉමිනා සහ “සරුමිමාරෙ” ති පදං “සරුමිමාරස්සා” ති විහත්තිවිපරිණාමෙන යොජෙතබ්බං.

1557. ධීතට්ඨානෙති යත්ථ ධීතස්ස ගමනචිත්තං උජ්ජන්තං, තස්මිං යානෙ ද්වාදසහත්ථබ්බන්තරෙති ඉදං යථාචුත්තනියාමෙනෙව ගහෙතබ්බං. ඔලොකෙත්වාති උභයපස්සං, අභිමුඛඤ්ච ඔලොකෙත්වා. “යං පස්සෙ වා අභිමුඛෙ වා පස්සති” ති (පාවි. අට්ඨ. 298) අට්ඨකථායං වුත්තං.

1558. දුරෙති ද්වාදසහත්ථතො දුරමෙවාහ. ඉතො ටිතො ච ගවෙසිත්වා ආරොචනෙ කිච්චං නත්ථීති යොජනා.

1559. න දොසොති අනාපත්ති. සමයෙති එත්ථ “අනාපුච්ඡතො” ති සෙසො. එත්ථ ච උපරි ච “න දොසො” ති පච්චෙකං යුජ්ජති. සන්තං භික්ඛුන්ති සම්බන්ධො. සරෙතාති අඤ්ඤස්ස සරෙන, එත්ථ “සරුපචාරෙන වා” ති සෙසො. ආරාමං ගච්ඡතොති එත්ථ තෙන මග්ගෙනාති වුත්තං හොති.

1560. “තෙන මග්ගෙනා” ති ච “ගච්ඡතො” ති ච පදද්වයං “තිත්ථියානං පස්සය” න්ති ච “භික්ඛුනිපස්සය” න්ති ච උභයත්ථ තථා-සද්දෙන ලබ්භති. තෙන සරෙන, සරුපචාරෙන වා ගන්තබ්බමග්ගෙන තිත්ථියාරාමං වා භික්ඛුනිපස්සයං වා ගච්ඡතො අනාපත්තිති අත්ථො. ආපදාය ගච්ඡතිති යොජනා. ජීවිතබ්‍රහ්මවරියන්තරායා ආපදා. ආසනසාලං වාති සීහළදීපෙ විය භික්ඛුනං භුඤ්ජනත්ථාය යත්ථ දානපතිහි ආසනාති පඤ්ඤාපියන්ති, තං ආසනසාලං වා, හොජනසාලන්ති අත්ථො. “ආපදායාසනසාල” න්ති වත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධවසෙන යකාරලොපො. හත්තියස්ස සරන්ති නිමන්තිතසරං වා සලාකහත්තදායකානං වා සරං.

1561. පවෙසනං ක්‍රියං. අනාප්‍රච්ඡන්තං අක්‍රියං. අවිත්තකසමුට්ඨානමිස්සකත්තං “අවිත්ත”න්ති චුත්තං. කුසලාකුසලාබ්‍යාකතානං අඤ්ඤාතරචිත්තසමඬ්භිතා ආපජ්ජිතබ්බං සන්ධාය “තිවිත්තඤ්ඤා”ති චුත්තං.

චාරිත්තකථාවණ්ණනා.

1562. “සබ්බා”ති ඉදං විචරන්තො “චතුමාසපචාරණා පුනපචාරණා නිච්චපචාරණා”ති පචාරණත්තයං දස්සෙති. එත්ථ ච “චතුමාසපච්චයපචාරණා සාදිතබ්බාති ගිලානපච්චයපචාරණා සාදිතබ්බා”ති (පාවි. 307) පදභාජනෙ චුත්තං. පුනපචාරණා ච චත්තාරොයෙව මාසෙ භෙසජ්ජෙන පචාරණං. තෙනාහ අට්ඨප්පත්තියං “තෙන හි ත්වං මහානාම සඬ්ඝං අපරමිපි චතුමාසං භෙසජ්ජෙන පචාරෙහි”ති. නිච්චපචාරණා නාම යාවජීවං භෙසජ්ජෙනෙව පචාරණා. චුත්තමිපි චෙතං භගවතා අට්ඨප්පත්තියං “තෙන හි ත්වං මහානාම සඬ්ඝං යාවජීවං භෙසජ්ජෙන පචාරෙහි”ති (පාවි. 303).

සබ්බා චෙතා පචාරණා
භෙසජ්ජපරියන්තරත්තිපරියන්තතදුභයපරියන්තඅපරියන්තවසෙන චතුබ්බිධා
භොන්ති. යථාහ –

“භෙසජ්ජපරියන්තා නාම භෙසජ්ජාති පරිග්ගහිතාති භොන්ති
‘එත්තකෙහි භෙසජ්ජෙහි පචාරෙමි’ති. රත්තිපරියන්තා නාම රත්තියො
පරිග්ගහිතායො භොන්ති ‘එත්තකාසු රත්තීසු පචාරෙමි’ති. භෙසජ්ජපරියන්තා
ච රත්තිපරියන්තා ච නාම භෙසජ්ජාති ච පරිග්ගහිතාති භොන්ති රත්තියො ච
පරිග්ගහිතායො භොන්ති ‘එත්තකෙහි භෙසජ්ජෙහි එත්තකාසු රත්තීසු
පචාරෙමි’ති. නෙවභෙසජ්ජපරියන්තා නරත්තිපරියන්තා නාම භෙසජ්ජාති ච
අපරිග්ගහිතාති භොන්ති රත්තියො ච අපරිග්ගහිතායො භොන්ති”ති (පාවි.
307).

1563. “සාදිතබ්බා”ති චුත්තෙ සාදියනප්පකාරෙ දස්සෙතුමාහ
“විඤ්ඤාපෙස්සාමි”තිආදි. භෙසජ්ජමිපි සති මෙ පච්චයෙ විඤ්ඤාපෙස්සාමිති
යොජනා, “සාදිතබ්බා”ති ඉමිනා සම්බන්ධො. තදෙව බ්‍යාතිරෙකතො දස්සෙතුමාහ
“න පටික්ඛිපිතබ්බා”ති. පටික්ඛෙපකාරණං දස්සෙතුමාහ “රොගොදානි න මෙති
වා”ති. සා තිවිධා පචාරණා.

1564. තිකපාවිත්තියං චුත්තන්ති “තතුත්තරි තතුත්තරිසඤ්ඤී, චෙමතිකො,
නතතුත්තරිසඤ්ඤී භෙසජ්ජං විඤ්ඤාපෙති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාවි. 309)
චුත්තං පාවිත්තියත්තයං. ඉධ තතුත්තරිති එත්ථ යෙහි භෙසජ්ජෙහි පචාරිතො, යාසු ච
රත්තීසු පචාරිතො, තතො චෙ උත්තරි අධිකන්ති අත්ථො. යථාහ
“භෙසජ්ජපරියන්තෙ යෙහි භෙසජ්ජෙහි පචාරිතො භොති, තාති භෙසජ්ජාති
යපෙත්වා අඤ්ඤාති භෙසජ්ජාති විඤ්ඤාපෙති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති ච

“රත්තිපරියන්තෙ යාසු රත්තිසු පචාරිතො හොති, තා රත්තියො යිපෙත්වා අඤ්ඤාසු රත්තිසු විඤ්ඤාපෙනි, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාවි. 308) ව. තත්ථ වෙමතිකස්ස ව දුක්කටං වුත්තන්ති යොජනා.

1565. තතො චතුමාසතො උත්තරි අතිරෙකං තතුත්තරි, තතුත්තරි න හොතිති නතතුත්තරි, නතතුත්තරිති සඤ්ඤා අස්ස අත්ථිති නතතුත්තරිසඤ්ඤී, භික්ඛු, තස්ස අනාපත්තිති යොජනා. යෙහි හෙසජ්ජෙහි පචාරිතො, තාති විඤ්ඤාපෙන්තස්ස අනාපත්තිති සහ සෙසෙන යොජෙතබ්බං. යථාහ “අනාපත්ති යෙහි හෙසජ්ජෙහි පචාරිතො හොති, තාති හෙසජ්ජාති විඤ්ඤාපෙනි”ති (පාවි. 310). යෙන වා යෙහි හෙසජ්ජෙහි යාසු වා රත්තිසු පචාරිතො, තතො අඤ්ඤම්පි යථාතථං ආචික්ඛිත්වා භියොසා විඤ්ඤාපෙන්තස්ස අනාපත්තිති සහ සෙසෙන යොජෙතබ්බං. යථාතථං ආචික්ඛිත්වා භියොසා විඤ්ඤාපෙන්තස්සාති එත්ථ “ඉමෙහි තයා හෙසජ්ජෙහි පචාරිතම්හ, අම්භාකඤ්ච ඉමිනා ව ඉමිනා ව හෙසජ්ජෙන අත්ථො”ති ආචික්ඛිත්වා විඤ්ඤාපෙනි, ‘යාසු තයා රත්තිසු පචාරිතම්හ, තායො ව රත්තියො චිතිවත්තා, අම්භාකඤ්ච හෙසජ්ජෙන අත්ථො’ති ආචික්ඛිත්වා විඤ්ඤාපෙනි”ති (පාවි. 310) වචනතො යථාතථං වත්වා අධිකං විඤ්ඤාපෙන්තස්සාති අත්ථො.

1566. අඤ්ඤස්ස භික්ඛුස්ස අත්ථාය වා විඤ්ඤාපෙන්තස්ස භික්ඛුස්ස අනාපත්තිති යොජනා. ඤාතකානං විඤ්ඤාපෙන්තස්ස අනාපත්තිති එත්ථ ඤාතකානං සන්තකං විඤ්ඤාපෙන්තස්ස අනාපත්තිති අත්ථො. අත්තනො වා ධනෙන විඤ්ඤාපෙන්තස්ස අනාපත්තිති යොජනා. එත්ථ ධනං නාම තණ්ඩුලාදි කප්පියවත්ථු.

1567. “තථා”ති ඉමිනා “විඤ්ඤාපෙන්තස්සා”ති ඉදං පච්චාමසති. උම්මත්තකාදීනන්ති විසෙසිතබ්බමපෙක්ඛිත්වා “විඤ්ඤාපෙන්තාන”න්ති බහුවචනං කාතබ්බං.

හෙසජ්ජකථාවණ්ණනා.

1568. උය්‍යුත්තන්ති සඬගාමත්ථාය කතඋයොගං, ගාමතො නික්ඛම්ම ගච්ඡන්තං වා එකත්ථ සන්තිවිට්ඨං වා. යථාහ “උය්‍යුත්තා නාම සෙනා ගාමතො නික්ඛම්මිත්වා නිවිට්ඨා වා හොති පයාතා වා”ති (පාවි. 314). අඤ්ඤානු පච්චයාති යිපෙත්වා තථාරූපපච්චයං.

1569. දස්සනස්සුපචාරස්මිත්ති එත්ථ දස්සනුපචාරං නාම යස්මිං යානෙ ධීතස්ස සෙනා පඤ්ඤායති, තං යානං. යථාහ “යත්ථ ධීතො පස්සති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාවි. 314). උපචාරං විමුඤ්චිත්වා පස්සන්තස්සාති යථාචුත්තදස්සනොපචාරට්ඨානං එත්ථ යත්වා ඔලොකෙතුං න සුකරන්තිආදීනා කාරණෙන තං යානං පහාය අඤ්ඤත්ථ විලොකෙන්තස්සාති වුත්තං හොති. කෙනවි පටිච්ඡන්තං හුත්වා අදිස්සමානම්පි නින්තං යානං ඔතිණ්ණං අපඤ්ඤායමානම්පි පඤ්ඤායන්තම්පි ඔලොකෙතුං න සක්කා එවමෙව විනිවිජයො වෙදිතබ්බො. යථාහ

“කෙනෙහි අන්තරිතා වා නින්තං ඔරුල්හා වා න දිස්සති” තිආදි (පාවි. අට්ඨ. 314). පයොගතොති යථාචුත්තදස්සනපයොගගණනාය.

1570. ඉදානි චතුරඨගසෙනාලක්ඛණං දස්සෙතුමාහ “ආරොහා පන චත්තාරො” තිආදි. ආරොහානි එත්ථ හත්ථාරොහා දට්ඨබ්බා. තප්පාදරක්ඛකානි තස්ස පාදරක්ඛකානි විග්ගහො. ද්වෙ ද්වෙති එකෙකං පාදං රක්ඛන්තා ද්වෙ ද්වෙ. ද්වාදසපොසානි ද්වාදස පොසා එතස්සානි විග්ගහො. ද්වාදසපුරිසයුත්තො එකො හත්ථි නාම.

1571. ආරොහොති එත්ථ අස්සාරොහො වුවිච්ඡි. තිපුරිසොති තයො පුරිසා අස්සානි විග්ගහො. හයොති අස්සො. එකො සාරථිති රථචාරිකො. “යොධො එකො” ති පදවිජෙදො. ආණ්ඩරක්ඛානි රථචක්කද්වයස්ස අගළනත්ථං අක්ඛකස්ස උභොසු කොට්ඨු ආකොට්ඨා ද්වෙ ආණ්ඩො රක්ඛනකා.

1572. චතුපොසොති චත්තාරො පොසා යස්සානි විග්ගහො. චතුසච්චච්චාච්චානාති චතුන්තං අරියසච්චානං දෙසකෙන හගවතා. පදහත්ථානි ආවුධහත්ථා. පඡ්ජනෙ ගම්මානෙ අනෙත පරෙ හනිතුන්ති පදං, ආවුධං, පදානි හත්ථෙසු යෙසං තෙ පදහත්ථානි භින්තාධිකරණො බාහිරත්ථසමාසො යථා “චර්පාණි” ති. පත්තිපදානි-සද්දො අනත්ථන්තරා, මනුස්සසෙනාය අධිවචනං.

1573. චතුරඨගසමායුත්තානි චතුහි අඨගෙහි අවයවෙහි සමායුත්තානි විග්ගහො.

1574. හත්ථිආදිසුනි යථාචුත්තලක්ඛණහත්ථිඅස්සරථපදානිනාමකෙසු චතුසු අඨගෙසු, නිද්ධාරණෙ භුම්මං. එකෙකන්ති එකෙකං අඨගං. එතෙසු අවකංසතො එකං පුරිසාරුල්හමපි හත්ථිඤ්ච තථා අස්සඤ්ච එකං පදහත්ථපුරිසඤ්ච එකමෙකං කත්වා ආහ “එකෙකං දස්සනත්ථාය ගච්ඡතො” ති. යථාහ අට්ඨකථායං “අන්තමසො එකපුරිසාරුල්හං එකමපි හත්ථිමපි” තිආදි (පාවි. අට්ඨ. 315). අනුයයුත්තෙහිති සඨගාමං විනා අඤ්ඤෙන කාරණෙන නික්ඛන්තෙ. යථාහ “අනුයයුත්තා නාම රාජා උය්‍යානං වා නදිං වා ගච්ඡති, එවං අනුයයුත්තා හොති” ති (පාවි. අට්ඨ. 315).

1575. සම්පත්තන්ති එත්ථ “සෙන” න්ති පකරණතො ලබ්භති. ආපදාසුනි ජීවිතබ්බන්තරියන්තරායෙ සති “එත්ථ ගතො මුච්චිස්සාමි” ති ගච්ඡතො අනාපත්ති. තථාරූපෙ පච්චයෙ ගිලානාවලොකනාදිකෙ ගමනානුරූපපච්චයෙ සති අනාපත්තිති යොජනා.

උයුත්තකථාවණ්ණනා.

1576-7. “සියා ච තස්ස භික්ඛුනො කොච්ඤ්ච පච්චයො සෙනං ගමනාය, දිරත්තතිරත්තං තෙන භික්ඛුනා සෙනාය වසිතබ්බ” න්ති (පාවි. 318) අනුඤ්ඤාතත්තා කෙනෙහි කරණියෙන සඨගාමත්ථං උයුත්තාය සෙනාය

දිරත්තතිරත්තං පටිපාටියා වසිත්වා චතුත්ථරත්තියං වසන්තස්ස පන භික්ඛුනො ආපත්තිං දස්සෙතුමාහ “චතුත්ථො”තිආදි. අනාපත්තිවාරො “ගිලානො වසති”ති (පාවි. 321) චුත්තත්තා ආහ “අරොගවා”ති. සෙනායාති එත්ථ පරික්ඛෙපාරහට්ඨානෙන වා සඤ්චරණපරියන්තෙන වා සෙනා පරිච්ඡින්නදිතබ්බා, එවං පරිච්ඡින්නාය සෙනාය අන්තොවාති අත්ථො.

තිකපාවිත්තියන්ති “අතිරෙකතිරත්තෙ අතිරෙකසඤ්ඤී, වෙමතිකො, උනකසඤ්ඤී සෙනාය වසති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාවි. 320) පාවිත්තියත්තයං චුත්තං.

සෙනාවාසකථාවණ්ණනා.

1580. උය්‍යාධිකං නාම සඬගාමට්ඨානං. යථාහ අට්ඨකථායං “උග්ගන්ත්වා උග්ගන්ත්වා එත්ථ යුජ්ඣන්තිති උය්‍යාධිකං, සම්පහාරට්ඨානස්සෙතං අධිවචන”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 322). බලග්ගන්ති “එත්තකා හත්ථී”තිආදිනා (පාවි. 324) පදභාජනාගතනයෙන බලස්ස ගණනට්ඨානං බලග්ගං. යථාහ “බලස්ස අග්ගං ජානන්ති එත්ථාති බලග්ගං, බලගණනට්ඨානන්ති අත්ථො”ති (පාවි. අට්ඨ. 322). සෙනාබ්බුහන්ති “ඉතො හත්ථී හොන්තු, ඉතො අස්සා, ඉතො රථා, ඉතො පත්ති හොන්තු”ති (පාවි. 324) පදභාජනෙ චුත්තසෙනාසන්නිවෙසට්ඨානං සෙනාබ්බුහං. යථාහ “සෙනාය වියුහං සෙනාබ්බුහං, සෙනාසන්නිවෙසස්සෙතං අධිවචන”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 322).

1581. පුරිමෙති අනන්තරසික්ඛාපදෙ. “ද්වාදසපුරිසො හත්ථී”ඉති යො හත්ථී චුත්තොති යොජනා. තෙනාති තෙන හත්ථීනා හෙතුභූතෙන.

1582. “සෙසෙසු”ති ඉමිනා අස්සානිකරථානිකපත්තානිකා ගහිතා. පත්තානිකං නාම “චත්තාරො පුරිසා පදහත්ථා පත්ති පච්ඡිමං පත්තානික”න්ති (පාවි. 324) සෙනඬගෙසු පටිනිද්දෙසෙන නිබ්බිසෙසං කත්වා චුත්තං. තිණ්ණන්ති එතෙසං උය්‍යුත්තාදීනං.

උය්‍යාධිකකථාවණ්ණනා.

අවෙලකවග්ගො පඤ්චමො.

1583. පිට්ඨාදීනීති එත්ථ ආදි-සද්දෙන පුචාදිං සඬගණ්ණාති. යථාහ “සුරා නාම පිට්ඨසුරා පුචසුරා ඔදනසුරා කිණ්ණපක්ඛිත්තා සම්භාරසංයුත්තා”ති (පාවි. 328). එත්ථ ච පිට්ඨං භාජනෙ පක්ඛිපිත්වා තජ්ජං උදකං දත්වා පක්ඛිපිත්වා කතා පිට්ඨසුරා. එවං පුචෙ, ඔදනෙ ච භාජනෙ පක්ඛිපිත්වා තජ්ජං උදකං දත්වා මද්දිත්වා කතා “පුචසුරා, ඔදනසුරා”ති වුච්චති. “කිණ්ණා”ති පන තස්සා සුරාය බිජං වුච්චති, යෙ “සුරාමොදකා”තිපි වුච්චන්ති, තෙ පක්ඛිපිත්වා කතා කිණ්ණපක්ඛිත්තා. හරිතකිසාසපාදිනානාසම්භාරෙහි සංයොජිතා සම්භාරසංයුත්තා.

පුප්ඵාදීහීනි එත්ථ ආදි-සද්දෙන ඵලාදීනං ගහණං. යථාහ “මෙරයො නාම පුප්ඵාසවො ඵලාසවො මධ්වාසවො ගුළාසවො සම්භාරසංයුත්තො”ති (පාවි. 328). තත්ථ ච පුප්ඵාසවො නාම මධුකපුප්ඵාදීනං ජාතිරසකතො වෙච තාලනාලිකෙරපුප්ඵානඤ්ච රසො විරපරිවාසිතො. ඵලාසවො පන මුද්දිකාපනසඵලාදීනි මද්දිත්වා තෙසං රසෙන කතො. මධ්වාසවො නාම මුද්දිකානං ජාතිරසෙන කතො. මක්ඛිකාමධුනාපි කරියතීති වදන්ති. උච්ඡුරසො ගුළාසවො. හරිතකාමලකකුකුභණ්ඩාදිනානාසම්භාරානං රසො විරපරිවාසිතො සම්භාරසංයුත්තො. ආසවො මෙරයං හොතීති යොජනා.

1584. ඛිජතො පට්ඨායාති සම්භාරෙ පට්ඨාදිත්වා වාටියං පක්ඛිත්තකාලතො පට්ඨාය තාලනාලිකෙරාදීනං පුප්ඵරසෙ පුප්ඵතො ගලිතාහිනවකාලතොයෙච ච පට්ඨාය. පිචන්තස්සාති එත්ථ “කුසග්ගෙනා”තිපි සෙසො. උභයමිපි වාති සුරං, මෙරයඤ්චාති උභයමිපි. ඛිජතො පන පට්ඨාය කුසග්ගෙන පිචන්තස්සපි හික්ඛුනො පාවිත්තියං හොතීති යොජෙතබ්බං. පයොගබාහුල්ලෙන ආපත්තිබාහුල්ලං දස්සෙතුමාහ “පයොගෙ ච පයොගෙ වා”ති. ඉදඤ්ච විච්ඡින්නදිත්වා විච්ඡින්නදිත්වා පිචන්තස්ස හික්ඛුනො පයොගෙ ච පයොගෙ ච පාවිත්තියං හොතීති යොජෙතබ්බං. යථාහ “විච්ඡින්නදිත්වා විච්ඡින්නදිත්වා පිචතො පයොගගණනාය ආපත්තියො”ති (පාවි. අට්ඨ. 328). එකෙනෙච පයොගෙන බහුමිපි පිචන්තස්ස එකං එච ආපත්තිං බාතිරෙකතො දීපෙති. යථාහ “එකෙන පන පයොගෙන බහුමිපි පිචන්තස්ස එකා ආපත්ති”ති (පාවි. අට්ඨ. 328).

1585. තිකපාවිත්තියං චුත්තන්ති “මජ්ජෙ මජ්ජසඤ්ඤී, මජ්ජෙ වෙමතිකො, මජ්ජෙ අමජ්ජසඤ්ඤී පිචති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාවි. 328) තිකපාවිත්තියං චුත්තං.

1586. “අනාපත්ති නමජ්ජං හොති මජ්ජවණ්ණං මජ්ජගන්ධං මජ්ජරසං, තං පිචති”ති (පාවි. 328) චුත්තත්තා ආහ “අමජ්ජං මජ්ජවණ්ණං”න්තිආදි. අරිට්ඨං නාම ආමලකඵලරසාදීහි කතො ආසවවිසෙසො. ලොණසොචරකං නාම අට්ඨකථායං –

“හරිතකාමලකච්ඡිතකකසාවෙ, සබ්බධඤ්ඤාති, සබ්බඅපරණ්ණාති, සත්තන්තමිපි ධඤ්ඤානං ඔදනං, කදලිඵලාදීනි සබ්බඵලානි, චෙත්තකෙතකබ්ජ්ජුරිකළීරාදයො සබ්බකළීරෙ, මච්ඡමංසබ්ණ්ඩානි, අනෙකානි ච මධුඵාණ්ණසින්ධවලොණතිකටුකාදීනි හෙසජ්ජානි පක්ඛිපිත්වා කුම්භිමුඛං ලිම්පිත්වා එකං වා ද්වෙ වා තීණි වා සංවච්ඡරානි යපෙන්ති, තං පරිපච්චිත්වා පමිබුරසවණ්ණං හොති. වාතකාසකුට්ඨපණ්ඩුහගන්දලාදීනඤ්ච සිනිද්ධහොජනභුත්තානඤ්ච උත්තරපානං හත්තජීරණකහෙසජ්ජං තාදිසං නත්ථී. තං පනෙතං හික්ඛුනං පච්ඡාහත්තමිපි වට්ටති, ගිලානානං පාකතිකමෙච. අගිලානානං පන උදකසම්භින්නං පානපරිභොගෙනා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.192) –

විභාවිතො භෙසජ්ජවිසෙසො. සුත්තං නාම අනෙකෙහි භෙසජ්ජෙහි අභිසංඛිතො අමජ්ජභූතො ආසවවිසෙසො.

1587. වාසගාභාපනත්ථායාති සුගන්ධිභාවගාභාපනත්ථං. ඊසකන්ති මජ්ජවණ්ණගන්ධරසා යථා න පඤ්ඤායන්ති, එවං අප්පමත්තකං. යථාහ “අනතික්ඛිත්තමජ්ජෙයෙව අනාපත්ති. යං පන අතික්ඛිත්තමජ්ජං හොති, යත්ථ මජ්ජස්ස වණ්ණගන්ධරසා පඤ්ඤායන්ති, තස්මිං ආපත්තියෙවා”ති (පාවි. අට්ඨ. 329). සුපාදීනං තු පාකෙති එත්ථ ආදි-සද්දෙන මංසපාකාදයො සංඛිගහිතා. යථාහ “සුපසම්පාකෙ මංසසම්පාකෙ තෙලසම්පාකෙ”ති (පාවි. 328).

1588. වත්ථුඅජානනා අවිත්තන්ති සම්බන්ධො. යථාහ “වත්ථුඅජානනාය චෙත්ථ අවිත්තකතා චෙදිතබ්බා”ති (පාවි. අට්ඨ. 329). වත්ථුඅජානනා ච නාම “මජ්ජ”න්ති අජානනභාවො. ඉදන්ති ඉදං සික්ඛාපදං. ච-සද්දෙන අඤ්ඤාති ච ගිරග්ගසමජ්ජාදිසික්ඛාපදාති සමුච්චිතොති. අකුසලෙනෙවාති අකුසලචිත්තෙනෙව. පානතොති පාතබ්බතො. ලොකවජ්ජකන්ති සාධුලොකෙන වජ්ජෙතබ්බන්ති අත්ථො. ලොකවජ්ජමෙව ලොකවජ්ජකං.

නනු චෙත්ථ වත්ථුඅජානනාය අවිත්තකත්තෙ තංවත්ථුඅජානනං කුසලාබ්බාකතචිත්තසම්ඛිගිතොපි සම්භවති, කස්මා “අකුසලෙනෙව පානතො ලොකවජ්ජක”න්ති චුත්තන්ති? චුච්චතෙ – යස්මා අමජ්ජසඤ්ඤාය පිවතො, මජ්ජසඤ්ඤාය ච පිවතො මජ්ජං වත්ථුනියාමෙන කිලෙසුප්පත්තියාව පච්චයො හොති, යථා මජ්ජං පිතං අජානන්තස්සාපි අකුසලානමෙව පච්චයො හොති, න කුසලානං, තථා අප්පකොභරණකාලෙපි වත්ථුනියාමෙන අකුසලස්සෙව පච්චයො හොතිති කත්වා චුත්තං “අකුසලෙනෙව පානතො ලොකවජ්ජක”න්ති. යථා තං නිළිනිජාතකෙ (ජා. 2.18.1 ආදයො; ජා. අට්ඨ. 5.18.1 ආදයො) භෙසජ්ජසඤ්ඤාය ඉත්ථියා මග්ගෙ අභිගජානං පටෙසෙන්නස්ස කුමාරස්ස “ඉත්ථි”ති වා “තස්සා මග්ගෙ මෙටුනං පටිසෙවාමි”ති වා සඤ්ඤාය අභාවෙපි කාමරාගුප්පත්තියා සීලාදිගුණපරිහානි වත්ථුනියාමතො ච අහොසි, එවමිධාපි දට්ඨබ්බො.

කෙච්ච පන “අකුසලෙනෙව පානතො”ති ඉදං ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස සචිත්තකපක්ඛං සන්ධාය චුත්තං, අඤ්ඤා ආණානිපාතාදිසුපි අනිප්පසංඛිගොති මඤ්ඤමානා බහුකාරණං, නියමනඤ්ච දස්සෙසුං. විනයට්ඨකථායං (පාවි. අට්ඨ. 329), පන බුද්දකපාට්ඨකථායං (බු. පා. අට්ඨ. සික්ඛාපදවණ්ණනා), විභංගට්ඨකථාදිසු ච “තිචිත්ත”න්ති අවත්වා “අකුසලචිත්ත”මිච්චෙව චුත්තත්තා, සික්ඛාපදස්ස සාමඤ්ඤලක්ඛණං දස්සෙන්නෙත පක්ඛන්තරලක්ඛණදස්සනස්ස අයුත්තත්තා ච අට්ඨකථාසු යථාරුතවසෙනෙව අත්ථග්ගහණෙ ච කස්සචි විරොධස්ස අසම්භවතො සචිත්තකපක්ඛමෙව සන්ධාය අකුසලචිත්තතා, ලොකවජ්ජතා චෙත්ථ න වත්තබ්බා. “වත්ථුං ජානිත්වාපි අජානිත්වාපි මජ්ජං පිවතො භික්ඛුස්ස පාචිත්තියං. සාමණෙරස්ස පන ජානිත්වාපි පිවතො සීලභෙදො, න අජානිත්වා”ති (මාභාව. අට්ඨ. 108 අත්ථතො සමානං) යං චුත්තං, තත්ථ කාරණං

මග්ගිකබ්බං. සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා බුද්ධානමෙව විසයත්තා න තං මග්ගිකබ්බං,
 යථාපඤ්ඤත්තෙයෙව චත්තිකබ්බං. ඉදං පන සික්ඛාපදං අකුසලචිත්තං,
 සුබ්බාපෙක්ඛාවෙදනානං වසෙන දුච්චෙදනඤ්ච හොති. විනයට්ඨකථායං (පාචි. අට්ඨ.
 329), පන මානිකට්ඨකථායඤ්ච (කඬ්ඛා. අට්ඨ. සුරාපානසික්ඛාපදවණ්ණනා)
 “තිවෙදන”න්ති පායො දිස්සති, බුද්දකපායවණ්ණනාය (බු. පා. අට්ඨ.
 සික්ඛාපදවණ්ණනා), විභච්ඡිගට්ඨකථාදීසු (විභ. අට්ඨ. 703 ආදයො) ච
 “සුබ්බමජ්ඣක්තවෙදනාවසෙන දුච්චෙදන”න්ති ච “ලොභමොහමූලවසෙන
 ද්විමූලක”න්ති ච චුත්තත්තා සො “පමාදපායො”ති ගහෙනබ්බො.

සුරාපානකථාවණ්ණනා.

1589. යෙන කෙනචි අඬගෙනාති අඬගුලිආදිනා යෙන කෙනචි සරිරාවයවෙන.
 හසාධිප්පායිනොති හසෙ අධිප්පායො හසාධිප්පායො, සො එතස්ස අත්ථිති විග්ගහො,
 තස්ස, ඉමිනා කීළාධිප්පායරහිතස්ස අනාපත්තිං බ්බාතිරෙකතො දීපෙති. චක්ඛති ච
 “අනාපත්ති නහසාධිප්පායස්සා”ති. ඵ්ඨසතො ඵ්ඨසන්තස්ස.

1590. සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු උපසම්පන්නානුපසම්පන්නෙසු.
 කායපට්ඨෙද්ධාදිකෙ නයෙති “කායෙන කායපට්ඨෙද්ධං ආමසති, ආපත්ති
 දුක්ඛට්ඨස්සා”තිඵලමාදිනා (පාචි. 332) දස්සිතෙ නයෙ. අනුපසම්පන්නෙ
 උපසම්පන්නසඤ්ඤිවෙමතිකඅනුපසම්පන්නසඤ්ඤිනං වසෙන තිණි දුක්ඛට්ඨාති
 චුත්තානීති ආහ “තට්ඨවානුපසම්පන්නෙ, දීපිතං තිකදුක්ඛට්ඨ”න්ති. එත්ථ ච
 “තට්ඨවා”ති ඉමිනා උපසම්පන්නෙ
 උපසම්පන්නසඤ්ඤිවෙමතිකඅනුපසම්පන්නසඤ්ඤිනං වසෙන තිකපාවිත්තියස්ස
 චුත්තභාවො දීපිතො හොති. යථා උපසම්පන්නෙ තිකපාවිත්තියං දීපිතං, තට්ඨ ච
 අනුපසම්පන්නෙ තිකදුක්ඛට්ඨං දීපිතන්ති යොජනා.

1591. එත්ථ...පෙ.... භික්ඛුනීති එත්ථ භික්ඛුපි භික්ඛුනියා
 අනුපසම්පන්නට්ඨානෙ යිතොති වෙදිතබ්බො.

1592. නහසාධිප්පායස්ස ඵ්ඨසතොති හසාධිප්පායං විනා චන්දනාදීසු
 පාදාදිසරිරාවයවෙන පරං ඵ්ඨසන්තස්ස. කිච්චෙ සතීති පිට්ඨිපරිකම්මාදිකිච්චෙ සති.

අඬගුලිපතොදකකථාවණ්ණනා.

1593. ජලෙති එත්ථ “උපරිගොප්ඵකෙ”ති සෙසො. යථාහ “උපරිගොප්ඵකෙ
 උදකෙ”ති (පාචි. 337). නිමුජ්ජනාදීනන්ති එත්ථ ආදි-සද්දෙන උම්මුජ්ජනප්ලවනාති
 ගහිතාති. යථාහ “උපරිගොප්ඵකෙ උදකෙ හසාධිප්පායො නිමුජ්ජති වා උම්මුජ්ජති
 වා පලවති වා”ති (පාචි. 337). “කෙවල”න්ති ඉමිනා නභානාදිකිච්චෙන
 ඔතරන්තස්ස අනාපත්තීති දීපෙති.

1594. උපරිගොප්ඵකෙ ජලෙති ගොප්ඵකානං උපරිභාගප්පමාණෙ ජලෙ.
නිමුජ්ජෙය්‍යපි වාති අන්තොජලං පවිසන්තො නිමුජ්ජෙය්‍ය වා. තරෙය්‍ය වාති
ජලවෙය්‍ය වා.

1595-6. අන්තොයෙවොදකෙ නිමුජ්ජිත්වාන ගච්ඡන්තො තස්ස
හත්ථපාදපයොගෙහි පාවිත්තිං පරිදීපයෙති යොජනා.

1597. හත්ථාදිසකලසරීරාවයවං සඬගණ්හිතුං “යෙන යෙනා”ති
අනියමාමෙඬිතමාහ. ජලං තරන්තො භික්ඛුන්තො යෙන යෙන පන අඬගෙන තරණං
භොතීති යොජනා.

1598. තරුන්තො වාපිති රුක්ඛන්තොපි වා. තිකපාවිත්තියන්ති උදකෙ හසධම්මෙ
හසධම්මසඤ්ඤිවෙමතිකඅහසධම්මසඤ්ඤිනං වසෙන තිකපාවිත්තියං.
“තිකදුක්කට”න්ති පාඨො දිස්සති, “උදකෙ අහසධම්මෙ හසධම්මසඤ්ඤි, ආපත්ති
දුක්කටස්ස. උදකෙ අහසධම්මෙ වෙමතිකො, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාවි. 338)
වත්වා “උදකෙ අහසධම්මෙ අහසධම්මසඤ්ඤි, අනාපත්ති”ති (පාවි. 338)
තතියවිකප්පෙ පාළියං අනාපත්ති චුත්තාති සො පමාදපාඨො, “ද්විකදුක්කට”න්ති
පාඨොයෙව ගහෙතඬිබො.

1599. නාවං තීරෙ උස්සාරන්තොපි වාති සම්බන්ධො. උස්සාරන්තොති
තීරමාරොපෙන්තො. “කීළති”ති ඉදං “පාපෙන්තො”ති ඉමිනාපි යොජෙතඬිබං.

1600. කට්ඨාය වාති බුද්දකකපාලිකාය වා. උදකන්ති එත්ථ “භාජනගතං වා”ති
සෙසො. “භාජනගතං උදකං වා”ති (පාවි. 338) හි පදභාජනෙ චුත්තං.

1601. කඤ්චිකං වාති ධඤ්ඤරසං වා. අපි-සද්දො “බීරං වා තක්කං වා රජනං වා
පස්සාවං වා”ති (පාවි. 338) පාළියං ආගතෙ සම්පිණ්ඩෙති. වික්ඛල්ලං වාපිති
උදකකද්දමං වා. එත්ථ විසෙසජාතකෙන අපි-සද්දෙන “අපිව උපරිගොප්ඵකෙ
චුත්තාති උම්මුජ්ජනාදිති යපෙන්වා අඤ්ඤෙන යෙන කෙනවි ආකාරෙන උදකං
ඔතරිත්වා වා අනොතරිත්වා වා යත්ථ කත්ථවි යීතං උදකං අන්තමසො බිත්ථං
ගහෙත්වා බිපනකීළායපි කීළන්තස්ස දුක්කටමෙවා”ති (පාවි. අට්ඨ. 336)
අට්ඨකථාගතං විනිවිජයවිසෙසං සම්පිණ්ඩෙති. වික්ඛිපන්ති වික්ඛිපිත්වා.

1602. සති කිච්චෙ ජලං විගාහිත්වා නිමුජ්ජනාදිකං කරොන්තස්ස අනාපත්තිති
යොජනා. කිච්චං නාම නභානාදිකං.

1603. අනන්තරස්සාති අඬගුලිපතොදකසික්ඛාපදස්ස. විසෙසොව විසෙසනා,
කොවි විසෙසො නත්ථිති අත්ථො.

හසධම්මකථාවණ්ණනා.

1604-5. යො හික්ඛු හික්ඛුනා පඤ්ඤත්තෙන වුච්චමානො අස්ස වචනං අකත්තුකාමතාය ආදරං පන සචෙ න කරොති, තස්ස තස්මිං අනාදරියෙ පාවිත්තියමුදිරයෙති යොජනා, ඉමිනා වාකොන පුග්ගලානාදරමුලකං පාවිත්තියං වුත්තං. යථාහ “අනාදරියං නාම ද්වෙ අනාදරියානි පුග්ගලානාදරියඤ්ච ධම්මානාදරියඤ්චා”ති (පාවි. 342), “පුග්ගලානාදරියං නාම උපසම්පන්නෙන පඤ්ඤත්තෙන වුච්චමානො ‘අයං උක්ඛිත්තකො වා වම්භිතො වා ගරභිතො වා ඉමස්ස වචනං අකතං භවිස්සති’ති අනාදරියං කරොති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාවි. 342) ව.

ධම්මමෙව වා අසික්ඛිතුකාමො යො හික්ඛු හික්ඛුනා පඤ්ඤත්තෙන වුච්චමානො අස්ස වචනං අකත්තුකාමතාය ආදරං පන සචෙ න කරොති, තස්ස තස්මිං අනාදරියෙ පාවිත්තියමුදිරයෙති යොජනා, ඉමිනා ධම්මානාදරියමුලකං පාවිත්තියං වුත්තං. යථාහ “ධම්මානාදරියං නාම උපසම්පන්නෙන පඤ්ඤත්තෙන වුච්චමානො කථායං නස්සෙය්‍යා වා විනස්සෙය්‍යා වා අන්තරධායෙය්‍යා වා, තං නසික්ඛිතුකාමො අනාදරියං කරොති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාවි. 342). අනාදරියෙති නිමිත්තත්ථෙ භූමිමං.

1606. තිකපාවිත්තියං වුත්තන්ති “උපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤී, චෙමතිකො, අනුපසම්පන්නසඤ්ඤී අනාදරියං කරොති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාවි. 343) තිකපාවිත්තියං වුත්තං. තිකාතීතෙනානි ලොකත්තිකමතික්කන්තෙන. අනුපසම්පන්නානාදරෙ තිකදුක්කටන්ති අනුපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤීචෙමතිකඅනුපසම්පන්නසඤ්ඤීනං වසෙන තිකදුක්කටං.

1607. සුත්තෙනවාහිධම්මෙතානි එත්ථ එවකාරො “දුක්කට”න්ති ඉමිනා යොජෙතබ්බො. “සුත්තෙන අහිධම්මෙතා”ති පදද්වයෙන අහෙදොපචාරතො සුත්තාහිධම්මාගතො පරියත්තිධම්මො වුත්තො. අපඤ්ඤත්තෙනානි පඤ්ඤත්තසච්චාතවිනයතො අඤ්ඤත්තා අපඤ්ඤත්තෙන. “අපඤ්ඤත්තෙනා”ති ඉදං “සුත්තෙන අහිධම්මෙතා”ති පදද්වයවිසෙසනං. හික්ඛුනා වුත්තස්ස තස්මිං හික්ඛුමිහි වා ධම්මෙ වා අනාදරං කරොතො දුක්කටමෙව. සාමණෙරෙන උභයෙනපි පඤ්ඤත්තෙන වා අපඤ්ඤත්තෙන වා වුත්තස්ස තස්මිං සාමණෙරෙ වා පඤ්ඤත්තෙ වා අපඤ්ඤත්තෙ වා ධම්මෙ අනාදරං කරොතො හික්ඛුස්ස දුක්කටමෙවානි යොජනා.

1608. දොසොති පාවිත්තියදුක්කටසච්චාතො කොචි දොසො.

1609. එත්ථානි ඉමස්මිං ආචරියානං ගාහෙ. ගාරය්හො ආචරියුග්ගහො නෙව ගහෙතබ්බොති යොජනා. ගාරය්හො ආචරියුග්ගහොති එත්ථ “යස්මා උච්ඡුරසො සත්තාහකාලිකො, තස්ස කසටො යාවජ්චිකො, ද්වින්නංයෙව සමවායො උච්ඡුයට්ඨි, තස්මා විකාලෙ උච්ඡුයට්ඨිං බාදිතුං වට්ටති ගුලභරිතකෙ වියා”ති එවමාදිකො සම්පති නිබ්බන්තො ගාරය්හාචරියවාදො. කතරො පන ගහෙතබ්බොති? පචෙණියා ආගතො ආචරියුග්ගහොව ගහෙතබ්බො.

කුරුන්දියං පන “ලොකවජ්ජෙ ආවරියුග්ගහො න වට්ඨති, පණ්ණත්තිවජ්ජෙ පන වට්ඨති”ති (පාවි. අට්ඨ. 344) වුත්තං. මහාපච්චරියං “සුත්තං, සුත්තානුලොමඤ්ච උග්ගහිතකානංයෙව ආවරියානං උග්ගහො පමාණං, අජානන්තානං කථා අප්පමාණ”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 344) වුත්තං. “තං සබ්බං පච්චේයා ආගතෙ සමොධානං ගච්ඡති”ති (පාවි. අට්ඨ. 344) අට්ඨකථායං වුත්තං. එත්ථ ලොකවජ්ජෙ ආවරියුග්ගහො න වට්ඨති ලොකවජ්ජසික්ඛාපදෙ ආපත්තිට්ඨානෙ යො ආවරියවාදො, සො න ගහෙතබ්බො, ලොකවජ්ජමතික්කමිත්වා “ඉදං අම්භාකං ආවරියුග්ගහො”ති වදන්තස්ස උග්ගහො න වට්ඨති අධිප්පායො. සුත්තානුලොමං නාම අට්ඨකථා. පච්චේයා ආගතෙ සමොධානං ගච්ඡති “පච්චේයා ආගතො ආවරියුග්ගහොව ගහෙතබ්බො”ති (පාවි. අට්ඨ. 344) එවං වුත්තෙ මහාඅට්ඨකථාවාදෙයෙව සඬගහං ගච්ඡති අධිප්පායො.

අනාදරියකථාවණ්ණනා.

1610-1. “යො පන භික්ඛු භික්ඛුං භිංසාපෙය්‍යා, පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 346) මානිකාවචනතො භයසඤ්ජනනත්ථායාති එත්ථ “භික්ඛුස්සා”ති සෙසො. තෙනෙව චක්ඛති “ඉතරස්ස තු භික්ඛුස්සා”ති. රූපාදින්ති රූපසද්දගන්ධාදිං. උපසංහරෙති උපට්ඨපෙති, දස්සෙතිති වුත්තං හොති. භයානකං කථන්ති වොරකන්තාරාදිකථං. යථාහ “වොරකන්තාරං වා වාළකන්තාරං වා පිසාවකන්තාරං වා ආචික්ඛති”ති (පාවි. 348). පරසන්තිකෙති එත්ථ “පරො”ති වුත්තනයෙන ලබ්භමානො උපසම්පන්නො ගහෙතබ්බො.

දිස්වා වාති උපට්ඨාපිතං තං රූපාදිං දිස්වා වා. සුත්වා වාති තං භයානකං කථං සුත්වා වා. යස්ස භයදස්සනත්ථාය තං උපට්ඨාපෙසි, සො භායතු වා මා වා භායතු. ඉතරස්සාති තදුපට්ඨාපකස්ස භික්ඛුස්ස. තඬ්ඛණෙති උපට්ඨාපිතක්ඛණෙ.

1612. තිකපාවිත්තියං වුත්තන්ති “උපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤී, වෙමතිකො, අනුපසම්පන්නසඤ්ඤී භිංසාපෙති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාවි. 348) තිකපාවිත්තියං වුත්තං. තිකදුක්කටන්ති අනුපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤීවෙමතිකඅනුපසම්පන්නසඤ්ඤීනං වසෙන තිකදුක්කටං. “අනුපසම්පන්නං භිංසාපෙතුකාමො”තිආදිකෙ දුක්කටවාරෙ අනුපසම්පන්නග්ගහණෙන ගිහිනොපි සඬගය්ගමානත්තා “සාමණෙරං ගහට්ඨං වා”ති ආහ. සාමණෙරං...පෙ.... භික්ඛුනො තට්ඨ භිංසාපෙත්තස්ස තිකදුක්කටං වුත්තන්ති යොජනා.

භිංසාපනකථාවණ්ණනා.

1614. ජොතින්ති අග්ගිං. තප්පෙතුකාමොති විසිබ්බෙතුකාමො. “තෙන බො පන සමයෙන භික්ඛු පදිපෙපි ජොතිකෙපි ජන්තාසරෙපි කුක්කුච්චායන්ති”ති (පාවි.

352) උප්පන්නවත්ථුමිහි “අනුජානාමි හික්ඛවෙ තථාරූපපච්චයා ජොතිං සමාදහිතුං සමාදහාපෙතු”න්ති (පාචි. 352) චුත්තත්තා එත්ථ “තථාරූපං පච්චය”න්ති ඉමිනා පදීපුප්පලනාදිව පත්තපවනසරිරසෙදනාදිකම්මඤ්ච ජන්තාසරවත්තඤ්ච ගහෙනබ්බං. එත්ථ ච ජොතිකෙපීති පත්තපවනසෙදනකම්මාදීසු ජොතිකරණෙනි අත්ථො.

1615. සයංසමාදහන්තස්සාති අත්තනා ජාලෙන්තස්ස.

1616. ජාලාපෙන්තස්ස ...පෙ.... දුක්කටන්ති ආණත්තියා ආපජ්ජිතබ්බං දුක්කටං සන්ධායාහ. ආණත්තියා ජලිතෙ ආපජ්ජිතබ්බාපත්ති “ජාලුට්ඨානෙ පනාපත්ති, පාවිත්ති පරිකිත්තිතා”ති අනුවත්තමානත්තා සිද්ධාති විසුං න චුත්තා.

1617. ගිලානස්සාති “ගිලානො නාම යස්ස චිනා අග්ගිනා න එාසු හොති”ති (පාචි. 354) චුත්තස්ස ගිලානස්ස. අවිජ්ඣාතං අලාතං උක්ඛිපන්තස්සාති ගහණෙන හට්ඨං අනිබ්බුතාලාතං අග්ගිනො සමීපං කරොන්තස්ස, යථාධානෙ යපෙන්තස්සාති චුත්තං හොති.

1618-9. විජ්ඣාතං අලාතන්ති නිබ්බුතාලාතං. යථාවත්ථුකං පාවිත්තියන්ති චුත්තං හොති. අඤ්ඤෙන වා කතං විසිබ්බෙන්තස්ස අනාපත්තීති යොජනා. විසිබ්බෙන්තස්සාති තප්පෙන්තස්ස. අභිගාරන්ති විතච්චිකං අභිගාරං. පදීපුප්පලනාදිකෙති ආදි-සද්දෙන “ජොතිකෙ ජන්තාසරෙ තථාරූපපච්චයා”ති (පාචි. 352) ආගතං සචගණ්හාති. එත්ථ ච තථාරූපපච්චයාති යපෙන්වා පදීපාදීති අඤ්ඤෙනපි තථාරූපෙන පච්චයෙන.

ජොතිසමාදහනකථාවණ්ණනා.

1620-1. මජ්ඣිමෙ දෙසෙති ජම්බුදීපෙ යත්ථ බොධිමණ්ඩලං හොති, තස්මිං නවයොජනසතාවට්ඨෙ මජ්ඣිමමණ්ඩලෙ, ඉමිනා ඉදං සික්ඛාපදං තත්ථෙව දෙසොදිස්සකතාය නියතන්ති දස්සෙති. තෙනෙව චක්ඛති අනාපත්තිවාරෙ “පච්චන්තිමෙපි වා දෙසෙ”ති. චුණ්ණන්ති සිරිසචුණ්ණාදිකං චුණ්ණං. අභිසච්චරතොති පටියාදෙන්තස්ස.

1622-3. “මාසෙ උභයසඤ්ඤිතො”ති පදවිජෙදො. අතිරෙකද්ධමාසෙ උභයසඤ්ඤිතො වා අතිරෙකද්ධමාසෙ විමතිස්ස වා දුක්කටන්ති යොජනා. අතිරෙකද්ධමාසෙ න්භායන්තස්ස අනාපත්තීති යොජනා. සමයෙසු ච න්භායන්තස්ස අනාපත්තීති එත්ථ “උණ්භසමයො පරිලාභසමයො ගිලානසමයො කම්මසමයො අද්ධානගමනසමයො වාතචුට්ඨිසමයො”ති (පාචි. 363) දස්සිතෙසු ඡසු සමයෙසු අඤ්ඤතරෙ සම්පත්තෙ සමයෙ සතිං පච්චුපට්ඨපෙත්වා උභයමාසෙපි න්භායන්තස්ස අනාපත්තීති අත්ථො.

තත්ථ ජෙට්ඨමාසො ච ආසාළ්භිමාසස්ස පුරිමපක්කො වාති දියඨිඨමාසො උණ්භසමයො නාම. යථාහ “උණ්භසමයො නාම දියඨිඨො මාසො සෙසො ගිම්භාන”න්ති (පාවි. 364), වස්සානස්ස පයමො මාසො පරිළාභසමයො නාම. යථාහ “පරිළාභසමයො නාම වස්සානස්ස පයමො මාසො”ති (පාවි. 364). “යස්ස විනා නභානා න ඵාසු හොති”ති (පාවි. 364) චුත්තො සමයො ගිලානසමයො නාම. “අන්තමසො පරිවෙණම්පි සම්මට්ඨං හොති”ති (පාවි. 364) චුත්තො කම්මසමයො නාම. “අද්ධයොජනං ගච්ඡස්සාමි”ති නභායිතඛ්ඛ”න්ති (පාවි. 364) චුත්තො අද්ධානගමනසමයො නාම. “භික්ඛු සරජෙන වාතෙන ඔකිණ්ණො හොන්ති, ද්වෙ වා තිණ්ණ වා උදකචුසිතාති කායෙ පතිතාති හොන්ති”ති (පාවි. 364) චුත්තො වාතචුට්ඨිසමයො නාම.

නදීපාරං ගච්ඡන්තොපි උනකද්ධමාසෙ න්භායන්තස්ස අනාපත්තීති යොජනා. වාලිකං උක්කිරිත්වානාති එත්ථ සුක්ඛාය නදියා වාලිකං උක්කිරිත්වා. කතාවාටෙසුපි උනකද්ධමාසෙ න්භායන්තස්සපි අනාපත්තීති. “තථා”ති ඉමිනා “න්භායන්තස්ස අනාපත්තී”ති ඉදං පච්චාමසති.

1624. පච්චන්තිමෙපි වා දෙසෙති ජම්බුදීපෙ යථාචුත්තමජ්ඣිමදෙසතො ඛභි පච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු, බුද්දකෙසු ච දීපෙසු. සබ්බෙසන්ති ලද්ධසමයානං, අලද්ධසමයානඤ්ච සබ්බෙසං භික්ඛුනං. ආපදාසුති හමරඅනුබන්ධාදිආපදාසු. යථාහ “හමරාදිහි අනුබද්ධස්ස උදකෙ නිමුජ්ජිතුං වට්ටති”ති (පාවි. අට්ඨ. 366). කායචිත්තසමුට්ඨානං ඵලකලොමසමුට්ඨානං නාම.

න්භානකථාවණ්ණනා.

1625-7. “නවං නාම අකතකප්පං චුච්චති”ති (පාවි. 369) පාළිචචනතො ච “පටිලද්ධනච්චිවරොනාති අත්ථො”ති (පාවි. අට්ඨ. 368) අට්ඨකථාවචනතො ච විවරන්ති එත්ථ “නව”න්ති සෙසො. කප්පියං බිත්ථුං අදත්වා නවං විවරං භික්ඛු පරිභුඤ්ජති, තස්සෙවං පරිභුඤ්ජතො පාචිත්තීති සම්බන්ධො. ජන්තන්ති බොමාදීනං, නිද්ධාරණෙ සාම්චචනං. අඤ්ඤතරං නවං විවරන්ති නිද්ධාරණඛ්ඛං. යත්ථ කත්ථචිති “චතුසු වා කොණෙසු තිසු වා ද්විසු වා එකස්මිං වා කොණෙ”ති (පාවි. අට්ඨ. 368) අට්ඨකථාවචනතො විවරකොණෙසු යත්ථ කත්ථචි.

කංසනීලෙනාති වම්මකාරනීලෙන. වම්මකාරනීලං නාම පකතිනීලං. ගණ්ඨිපදෙ පන “වම්මකාරා උදකෙ තිඵලං, අයොගුථඤ්ච පක්ඛිපිත්වා වම්මං කාලං කරොන්ති, තං වම්මකාරනීල”න්ති චුත්තං. මහාපච්චරියං පන “අයොමලං ලොහමලං, එතං කංසනීලං නාමා”ති (පාවි. අට්ඨ. 368) චුත්තං. පත්තනීලෙන වාති “යො කොචි නීලවණ්ණො පණ්ණරසො”ති (පාවි. අට්ඨ. 368) අට්ඨකථාය චුත්තෙන නීලපණ්ණරසෙන. යෙන කෙනචි කාලෙනාති අභිගාරජල්ලිකාදීසු අඤ්ඤතරෙන යෙන කෙනචි කාලවණ්ණෙන. “කද්දමො නාම ඔදකො චුච්චති”ති (පාවි. 369) චුත්තත්තා කද්දමෙනාති උදකානුකද්දමසුක්ඛකද්දමාදිං සඨගණ්භාති.

“මඩගුලස්ස පිට්ඨිප්පමාණකං මයුරස්ස අක්ඛිප්පමාණකං” න්ති යථාක්කමෙන යොජනා.

1628. “පාළිකප්පො කණ්ණිකාකප්පො” ති යොජනා, මුත්තාවලි විය පාළිං කත්වා අප්පිතකප්පො ච කණ්ණිකාකාරෙන අප්පිතකප්පො වාති අත්ථො. කත්ථවිති එත්ථ “යථාචුත්තප්පදෙසෙ” ති සෙසො. “චතුසු වා කොණෙසු තීසු වා” ති (පාවි. අට්ඨ. 368) චුත්තත්තා “අනෙකං වා” ති ආහ. වට්ඨමෙව වට්ඨකං, ඉමිනා අඤ්ඤං විකාරං න වට්ඨති දස්සෙති. යථාහ “යපෙත්වා එකං වට්ඨන්දුං අඤ්ඤන කෙනවිසි විකාරෙන කප්පො න කාතබ්බො” ති (පාවි. 368).

1629. “අනාපත්ති පකාසිතා” ති ඉදං “විමතිස්සවා” ති එත්ථ ව-සද්දෙන සමුච්චිතං “ආදිත්තෙ ආදිත්තසඤ්ඤිතො” ති තතියවිකප්පං සන්ධාය චුත්තං. යථාහ “ආදිත්තෙ ආදිත්තසඤ්ඤි, අනාපත්ති” ති.

1630. “කප්පෙ නට්ඨෙපි වා” ති ආදිහි ව යොජෙතබ්බං. පි-සද්දෙන “කප්පකතොකාසෙ ජිණ්ණෙ” ති ඉදං සම්පිණ්ඩෙති. යථාහ “කප්පකතොකාසො ජිණ්ණො හොති” ති. තෙන කප්පකතෙනාති සහත්ථෙ කරණවචනං. සංසිඛ්ඛිතෙසුති එත්ථ “අකප්පකතෙසු” ති සෙසො. යථාහ “කප්පකතෙන අකප්පකතං සංසිඛ්ඛිතං හොති” ති. නිවාසනපාරුපනං ක්‍රියං. කප්පබිත්දුඅනාදානං අක්‍රියං.

දුබ්බණ්ණකරණකථාවණ්ණනා.

1631-4. “විකප්පනා නාම ද්වෙ විකප්පනා සම්මුඛාවිකප්පනා ච පරම්මුඛාවිකප්පනා වා” ති (පාවි. 374) චුත්තත්තා “විකප්පනා ද්වෙ” ති ආදිමාහ. ඉතීති නිදස්සනෙ, එවන්ති අත්ථො. කථං සම්මුඛාවිකප්පනා හොතීති ආහ “සම්මුඛාය...පෙ.... නිද්දිසෙ” ති. එකස්සාති එත්ථ “බ්‍යත්තස්සා” ති සෙසො. ඉධ බ්‍යත්තො නාම විකප්පනපච්චුද්ධාරණවිධිං ජානන්තො.

යථාවචනයොගතොති “ඉමං වීවර” න්ති වා, ‘ඉමානි වීවරානී’ ති වා, ‘එතං වීවර’ න්ති වා, ‘එතානි වීවරානී’ ති වා” ති (පාරා. අට්ඨ. 2.469) අට්ඨකථාය චුත්තං අනතික්කම්ම, වචනසම්බන්ධක්කමෙනාති අත්ථො. තදෙකදෙසසරූපං දස්සෙති “ඉමං වීවර” න්ති.

“අපච්චුද්ධටතො” ති ඉමිනා “න කප්පති” ති එතස්ස හෙතුං දස්සෙති.

1635. “සන්තක” මිච්චාදි පච්චුද්ධරණප්පකාරො. යථාපච්චයං කරොහීති තුය්හං රුච්චනකං කරොහීති අත්ථො.

1636. සම්මුඛාවිකප්පන්තරං දස්සෙතුමාහ “අපරා සම්මුඛා චුත්තා” ති ආදි. අත්තනා අභිරුචිතස්ස යස්ස කස්සපි නාමං ගහෙත්වාති යොජනා. සහධම්මිනන්ති එත්ථ “පඤ්චන්ත” න්ති සෙසො, නිද්ධාරණෙ සාම්ච්චනං.

1639. එවන්ති වක්ඛමානාපෙක්ඛං. අපි-සද්දො පන සද්දස්සත්ථෙ.

1640. මිත්තොති දළ්භමිත්තො, “තෙන වත්තඛං ‘කො තෙ මිත්තො වා සන්දිට්ඨො වා’”ති (පාවි. 374) වචනතො ඉදං උපලක්ඛණං. පුන තෙනපි භික්ඛුනා වත්තඛන්ති යොජනා.

1641-2. “අහං තිස්සස්ස භික්ඛුනො දමමි”ති වා...පෙ.... ‘තිස්සාය සාමණෙරියා දමමි’ති වා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.469) සෙසඅට්ඨකථාපාදෙන “ඉද”මිච්චාදිපාදො යොජෙතඛිබ්බො.

1643. ද්විසුති නිද්ධාරණෙ භුමිමං, එත්ථ “විකප්පනාසු”ති පකරණතො ලබ්භති.

1644-5. ඉධ පන ඉමස්මිං සාසනෙ යෙන පන භික්ඛුනා සහ වීචරසාමිකෙන තං විනයකම්මං කතං, තස්ස අවිස්සාසෙන විස්සාසභාවං විනා සො විනයකම්මකතො භික්ඛු තං වීචරං පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, තස්ස භික්ඛුනො පාවිත්තීති යොජනා. ඡන්දානුරක්ඛනත්ථං “විනයංකම්ම”න්ති අනුස්සාරාගමො වෙදිතඛිබ්බො, විනයකම්මන්ති අත්ථො. තං වීචරං අධිට්ඨහන්තස්ස වා විස්සජ්ජන්තස්ස වා දුක්ඛටන්ති යොජනා.

1646. පච්චුද්ධාරකවත්ථෙසුති පච්චුද්ධටවත්ථෙසු. අපච්චුද්ධාරසඤ්ඤිනොති අපච්චුද්ධටසඤ්ඤිනො. තත්ථාති අපච්චුද්ධටවත්ථෙසු. වෙමතිකස්සාති “පච්චුද්ධටාති නු බො මයා, අපච්චුද්ධටාති”ති සංසයාපන්නස්ස.

1647. පච්චුද්ධාරණසඤ්ඤිස්සාති පච්චුද්ධටමිදන්ති සඤ්ඤිස්ස. විස්සාසාති යස්ස වා වීචරං විකප්පෙසි, තෙන අපච්චුද්ධටමපි තස්ස විස්සාසා පරිභුඤ්ජනො ව. යථාහ “තස්ස වා විස්සසන්නො පරිභුඤ්ජති”ති (පාවි. 376).

විකප්පනකථාවණ්ණනා.

1648-9. “පත්තො නාම ද්වෙ පත්තා අයොපත්තො මත්තිකාපත්තො”ති (පාවි. 379) ජාතියා කප්පියපත්තානං චුත්තත්තා ආහ “අධිට්ඨානුපගං පත්ත”න්ති. තාදිසන්ති අධිට්ඨානුපගං. සුවිසරං නාම සසුවිකං වා අසුවිකං වා. කායබන්ධනං නාම පට්ටිකා වා සුකරන්තකං වා. නිසීදනං නාම සදසං චුච්චති.

“පත්තං වා”තිආදීහි උපයොගන්තපදෙහි “අපනෙත්වා නිධෙන්තස්සා”ති පච්චෙකං යොජෙතඛිබ්බං. නිධෙන්තස්සාති එතස්ස “භසාපෙක්ඛස්සා”ති විසෙසනං. යථාහ “භසාපෙක්ඛොපිති කිලාධිප්පායො”ති (පාවි. 379). “කෙවල”න්ති ඉමිනා දුන්නික්ඛිත්තස්ස පටිසාමනාධිප්පායාදිඅඤ්ඤාධිප්පායාභාවං දිපෙති. වක්ඛති ව “දුන්නික්ඛිත්තමනාපත්ති, පටිසාමයතො පනා”ති.

1650. තෙනාපිති ආණන්තෙන. තස්සාති ආණාපකස්ස. තිකදුක්කටං වුත්තන්ති අනුපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤිවෙමතිකඅනුපසම්පන්නසඤ්ඤිනං වසෙන තිකදුක්කටං වුත්තං, ඉමිනා ව උපසම්පන්නසන්නකෙ තිකපාවිත්තියන්ති ඉදඤ්ච වුත්තමෙව හොති.

1651. අඤ්ඤන්ති පාළියං අනාගතං පත්තත්ථවිකාදිපරික්ඛාරං.

1652. සබ්බෙසුති පාළියං ආගතෙසු ව අනාගතෙසු ව සබ්බෙසු පරික්ඛාරෙසු.

1653. ධම්මකථං කත්වාති “සමණෙන නාම අනිභිතපරික්ඛාරෙන හවිතුං න වට්ඨති”ති (පාවි. අට්ඨ. 377) අට්ඨකථාගතනයෙන ධම්මකථං කත්වා. අනිභිතපරික්ඛාරෙනාති අප්පට්ඨාමිතපරික්ඛාරෙන. නිධෙති වෙ, තථා අනාපත්තිති යොජනා. අවිභෙසෙතුකාමස්සාති විභෙසාධිප්පායරහිතස්ස. අකිළුස්සාති කිළාධිප්පායරහිතස්ස කෙවලං වත්තසිසෙන “පට්ඨාමෙත්වා දස්සාමි”ති අපනිධෙත්තස්ස.

1654. අදින්නාදානසමුට්ඨානාපත්තිනං අකුසලාදිවසෙනපි සවිත්තකත්තා ආහ “ඉදං අකුසලෙනෙව සවිත්ත”න්ති.

චීවරාපනිධානකථාවණ්ණනා.

සුරාපානවග්ගො ඡට්ඨො.

1655. “තිරච්ඡානගතං පාණ”න්ති ඉමිනා “යො පන භික්ඛු සඤ්චිච්ච පාණං ජීවිතා වොරොපෙය්‍යා, පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 383) ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ අධිප්පෙන පාණං දස්සෙති. ආපත්තිනානත්තාභාවා ආහ “මහන්තං බුද්දකම්පි වා”ති. යථාහ “ඉමස්මිඤ්ච සික්ඛාපදෙ තිරච්ඡානගතොයෙව ‘පාණො’ති වෙදිතබ්බො, තං බුද්දකම්පි මහන්තම්පි මාරොන්තස්ස ආපත්තිනානාකරණං නත්ථි, මහන්තෙ පන උපක්කමමහන්තත්තා අකුසලං මහන්තං හොති”ති (පාවි. අට්ඨ. 382). “මාරොන්තස්ස අස්සා”ති පදවිජෙදො. “බුද්දකම්පි වා මාරොන්තස්සා”ති ඉමිනා අට්ඨකථායං “අන්තමසො මඤ්චපීඨං සොධෙන්නො මඬගුලබ්ඡකෙපි පාණසඤ්ඤී නික්කාරුණිකතාය තං භින්දන්තො අපනෙති, පාවිත්තියං. තස්මා ඵවරුපෙසු යානෙසු කාරුඤ්ඤං උපට්ඨපෙත්වා අප්පමත්තෙන වත්තං කාතබ්බ”න්ති වුත්තවිනිච්ඡයොපි සඬගහිතො.

1656. උභයත්ථ වාති පාණෙ වා අපාණෙ වාති උභයත්ථාපි. අවසෙසවිනිච්ඡයො පනෙත්ථ මනුස්සවිග්ගහෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

සඤ්චිච්චපාණකථාවණ්ණනා.

1658. සප්පාණකන්ති සහ පාණකෙහිති සප්පාණකං. යෙ පරිභොගෙන මරන්ති, එවරුපා ඉධ “පාණකා”ති අධිප්පෙනා. අස්සාති හික්ඛුනො.

1659. “අවිච්ඡිජ්ජා”ති ඉමිනා විච්ඡේදෙනෙව පයොගනානත්තං භොතීති දීපෙති. පත්තපුරමිපිති එත්ථ පි-සද්දො බ්‍යතිරෙකෙ.

1660-1. අස්ස පාවිත්ති පරිදිපිතාති සම්බන්ධො. තාදිසෙනාති සප්පාණකෙන. ආවිඤ්ඡිත්වානාති පරිබ්භමිත්වා. යාගුයොති එත්ථ “උණ්හා”ති සාමන්ථියා ලබ්භති. ඉද්දඤ්ච පාණිනං මාරණත්ථං යං කිඤ්ච උණ්හවත්ථුං සප්පාණකෙන උදකෙන අනිබ්බාපෙනුං උපලක්ඛණං. තං සප්පාණකං උදකං. න්භායතොපි වාති එත්ථ පි-සද්දෙන අට්ඨකථායං –

“උදකසොණ්ඩං වා පොක්ඛරණං වා පවිසිත්වා බහි නික්ඛමනත්ථාය විචිං උට්ඨාපයතොපි. සොණ්ඩං වා පොක්ඛරණං වා සොධෙත්තෙහි තතො ගහිතඋදකං උදකෙයෙව ආසිඤ්චිතබ්බං. සමීපමිහි උදකෙ අසති කප්පියඋදකස්ස අට්ඨ වා දස වා සට්ඨ උදකසණ්ඨානකප්පදෙසෙ ආසිඤ්චිත්වා තත්ථ ආසිඤ්චිතබ්බං. ‘පවට්ටිත්වා උදකෙ පතිස්සති’ති උණ්හපාසාණෙ උදකං නාසිඤ්චිතබ්බං. කප්පියඋදකෙන පන පාසාණං නිබ්බාපෙත්වා ආසිඤ්චිතුං වට්ටති”ති (පාවි. අට්ඨ. 387) –

චුත්තවිතිච්ඡයං සම්පිණ්ඨෙති.

1662. උභයත්ථපිති සප්පාණකෙපි අප්පාණකෙපිති උභයත්ථෙව.

1664-6. පාණපට්ඨද්ධතාය කාරණං දස්සෙතුමාහ “පතන”න්තිආදි. සලභාදීනන්ති පට්ඨගාදීනං. ඤත්වාති එත්ථ පි-සද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො. එවමුපරිපි. පදීපුජ්ජලනන්ති එත්ථ “වියා”ති සෙසො. එත්ථාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. සප්පාණභාවොව සප්පාණභාවතා, තං. භුඤ්ජතොති භුඤ්ජිතබ්බතො.

සලභාදීනං පතනං ඤත්වාපි සුද්ධෙන චෙතසා පදීපුජ්ජලනං විය සපාණභාවං ඤත්වාපි ජලසඤ්ඤාය භුඤ්ජිතබ්බතො එත්ථ පණ්ණත්තිවජ්ජතා ඤෙය්‍යාති යොජනා.

එවං සන්තෙ සිඤ්චනසප්පාණකසික්ඛාපදානං උභින්නමිපි කො විසෙසොති ආහ “සිඤ්චනෙ”තිආදි. සිඤ්චනං සිඤ්චනසික්ඛාපදං සිඤ්චනෙ චුත්තං සිඤ්චනවිසයෙ පඤ්ඤත්තං, ඉදං පන සප්පාණකසික්ඛාපදං පරිභොගෙ චුත්තං අජ්ඣොභාරවිසයෙ පඤ්ඤත්තන්ති අයමෙව තස්ස වෙව අස්ස ව විසෙසොති යොජනා.

සප්පාණකකථාවණ්ණනා.

1667. යථාධම්මන්ති යො යස්ස අධිකරණස්ස වූපසමනාය ධම්මො චුත්තො, තෙනෙව ධම්මෙනාති අත්ථො. “කිච්චාධිකරණ”න්ති ඉමිනා ඉතරාති අධිකරණාති උපලක්ඛිතාති. යථාහ “අධිකරණං නාම චත්තාරි අධිකරණාති විවාදාධිකරණං අනුවාදාධිකරණං ආපත්තාධිකරණං කිච්චාධිකරණ”න්ති (පාවි. 394). අපලොකනකම්මාදීනි චත්තාරි සඨසකිච්චං නාම, තදෙව සමථෙහි අධිකරණියත්තා වූපසමෙතඛිතත්තා අධිකරණන්ති කිච්චාධිකරණං. පුන නිහාතඛිතන්ති පුන නිහරිතඛිතං, වූපසමෙතඛිතන්ති අත්ථො. ඉමිනා “අකතං කම්ම”න්තිආදිනා පාළියං දස්සිතා ද්වාදස උක්කොටා උපලක්ඛිතාති දට්ඨබ්බො. උක්කොටෙන්තස්සාති තස්ස තස්ස භික්ඛුනො සන්තිකං ගන්ත්වා “අකතං කම්ම”න්තිආදීනි චත්වා උච්චාලෙන්තස්ස යථාපතිට්ඨිතභාවෙන පතිට්ඨාතුං න දෙන්තස්ස. එත්ථ ව පතිට්ඨාතුං න දෙන්තස්සාති තස්ස පචත්තිආකාරදස්සනත්ථං චුත්තං. යං පන ධම්මෙන අධිකරණං නිහං, තං සුනිහංමෙව.

1668. “අකතං කම්මං, දුක්කටං කම්මං, පුන කාතඛිතං කම්ම”න්ති වදනා වදන්තෙන භික්ඛුනා තං කම්මං උච්චාලෙන්තුං න වට්ටතීති යොජනා.

1669. විජ්ජකතෙති ආරද්ධානිට්ඨිතෙ. තන්ති පටික්කොසන්තං. සඤ්ඤාපෙත්වාති කතකම්මස්ස අනවජ්ජභාවං ඤාපෙත්වා. න පනඤ්ඤාපාති තථා අසඤ්ඤාපෙත්වා.

1670. අධම්මෙ පන කම්මස්මිත්ති යථාපාළිආගතෙ කම්මස්මිං. උභයත්ථාපීති ධම්මකම්මෙ, අධම්මකම්මෙ වාති උභයත්ථ.

1671. න ව කම්මාරහස්ස වාති එත්ථ ව-සද්දො “වග්ගෙන වා”ති යොජෙතඛිතො. ව-සද්දො වා-සද්දන්තෙ දට්ඨබ්බො. “අධම්මෙන, වග්ගෙන වා න කම්මාරහස්ස වා කත”න්ති ජානතො උක්කොටෙන දොසො නත්ථීති යොජනා.

උක්කොටනකථාවණ්ණනා.

1673. “දුට්ඨුල්ලා නාම ආපත්ති චත්තාරි ව පාරාජිකානි තෙරස ව සඨසාදිසෙසා”ති (පාවි. 399) වචනතො පාරාජිකානම්පි දුට්ඨුල්ලත්තා, ඉධ ව පාරාජිකස්ස අනධිජ්ජෙතත්තා ඉධාධිජ්ජෙතමෙව දස්සෙතුං “සඨසාදිසෙස”න්ති ඉමිනා දුට්ඨුල්ල-පදං විසෙසිතං. යථාහ “එත්ථ චත්තාරි පාරාජිකානි අත්ථුද්ධාරවසෙන දස්සිතාති, සඨසාදිසෙසාපත්ති පන අධිජ්ජෙතා”ති (පාවි. අට්ඨ. 399). ඤත්වාති සාමං වා අඤ්ඤතො වා ජානිත්වා. ඡාදයතො තස්ස පරියාපුතාති “ඉමං ජානිත්වා වොදෙස්සන්ති, සාරෙස්සන්ති, නාරොචෙස්සාමි”ති පටිච්ඡාදෙන්තස්ස තස්ස පරියාපුතා දෙසිතා.

1674-5. ධුරං නික්ඛිපිත්වාති “අඤ්ඤස්ස න ආරොචෙස්සාමි”ති ධුරනික්ඛෙපං කත්වා. තස්සාති දුට්ඨුල්ලස්ස. පටිච්ඡාදනං හෙතු කාරණං යස්ස ආරොචනස්සාති විග්ගහො. පටිච්ඡාදනහෙතුකන්ති ආරොචනකිරියාය විසෙසනං, “ඉත්ථන්තාමො

ඉන්ථන්නාමං සඬ්ඝාදිසෙසං ආපන්නො, අඤ්ඤස්ස න ආරොවෙහි”ති වත්වා ආරොවනං කරොතිති වුත්තං හොති. ඉතීති වුත්තනිදස්සනෙ, හීති එවකාරත්ථෙ, එවමෙව වදනීති අත්ථො.

යාව කොටි න ඡිජ්ජති, තාව එවං භික්ඛුනං සතම්පි සහස්සම්පි තං ආපත්තිං ආපජ්ජති එවාති යොජනා.

1676. මූලෙනාති සඬ්ඝාදිසෙසං ආපන්නපුග්ගලෙන. ආරොච්ඡස්ස දුතියස්සාති සමානාධිකරණං. මූලෙන “මම ආපත්තිං ආපන්නභාවං අඤ්ඤස්ස න ආරොවෙහි”ති ආරොච්ඡස්ස දුතියභික්ඛුස්ස සන්තිකා සුඤ්ඤානෙන තතියෙන නිවත්තිත්වා තස්සෙව දුතියස්ස පකාසිතෙ ආරොවනස්ස කොටි ඡින්නාති වුව්චතිති යොජනා. කොටිති ආරොවනකිරියාවසානං වුව්චති.

1677. දුට්ඨල්ලාය ව දුට්ඨල්ලසඤ්ඤීති එත්ථ “ආරොවෙන්තො”ති පකරණතො ලබ්භති. ඉතරෙසු පන ද්විසූති දුට්ඨල්ලාය වෙමතිකො, අදුට්ඨල්ලසඤ්ඤීති ද්විසූ.

1678. අදුට්ඨල්ලායාති පඤ්චවිධාය ලභුකාපත්තියා. සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු විකප්පෙසු. තිකදුක්කටං නිද්දිට්ඨන්ති අදුට්ඨල්ලාය දුට්ඨල්ලසඤ්ඤීවෙමතික අදුට්ඨල්ලසඤ්ඤීනං වසෙන දුක්කටත්තයං පාළියං (පාවි. 400) දස්සිතන්ති අත්ථො. සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු. අනුපසම්පන්නවාරෙසුති තිසු අනුපසම්පන්නවිකප්පෙසු. දුක්කටන්ති අනුපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤීවෙමතික අනුපසම්පන්නසඤ්ඤීනං වසෙන තිකදුක්කටන්ති අත්ථො.

1679-80. “සඬ්ඝස්ස හෙදනාදීනි භවිස්සන්ති”ති ආදීහි සබ්බෙහි පදෙහි “න ආරොවෙති වෙ, දොසො නත්ථී”ති ඉදං පටිවෙකං යොජෙතබ්බං. සභාගං වා න පස්සතීති තථා අපස්සන්තො න ආරොවෙති වෙ, දොසො නත්ථී. කක්ඛලො අයන්ති න ආරොවෙති වෙ, දොසො නත්ථී.

1681. අඤ්ඤස්ස අනාරොවනෙන ආපජ්ජිතබ්බතො “අක්‍රිය”න්ති වුත්තං. “ආරොවෙතබ්බ”න්ති අනුඤ්ඤාතස්ස අනාරොවනං අනාදරමන්තරෙන න හොතීති ආහ “දුක්ඛවෙදන”න්ති. එත්ථ ව මාතිකට්ඨකථායං “සමනුභාසනසදිසානෙවා”ති (කඬ්ඛා. අට්ඨ. දුට්ඨල්ලසික්ඛාපදවණ්ණනා) වුත්තං, ඉධ “ධුරනික්ඛෙපතුලාචා”ති, උභයත්ථ නාමමත්තමෙව විසෙසො, එකමෙව සමුට්ඨානන්ති වෙදිතබ්බං.

දුට්ඨල්ලකථාවණ්ණනා.

1682. ඌනවීසතිවස්සන්ති එත්ථ “ජාන”න්ති සෙසො, “ඌනවීසතිවස්සො”ති ජානන්තොති අත්ථො. ඌනවීසතිවස්සො නාම පටිසන්ධිතො පට්ඨාය

අපරිපුර්ණවිසතිසංවච්ඡරො. යොති යො භික්ඛු උපජ්ඣායො හුත්වා. කරෙය්‍යාති කාරාපෙය්‍යා. උපසම්පජ්ජතිති උපසම්පදො, තං. යො ජානං ඌනවිසතිවස්සං පුග්ගලං උපසම්පදං උපසම්පන්නං කරෙය්‍යා, තස්ස එවං උපසම්පාදෙන්තස්ස භික්ඛුනො පාවිත්තියං හොතිති යොජනා. සෙසානන්ති “ගණස්ස ව ආවරියස්ස ව ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාවි. 404) පාළියං දස්සිතානං ගහණං.

1683. ඌනවිසතිවස්සභාවං ජානතා වා අජානතා වා භික්ඛුනා යො පුග්ගලො වෙ උපසම්පාදිතො, සො අනුපසම්පන්නොව හොති, පුන සො පරිපුර්ණවිසතිවස්සො සමානො උපසම්පන්නො කාතබ්බො උපසම්පාදෙනබ්බොයෙවාති යොජනා.

1684. දසවස්සව්වයෙන පරිපුර්ණදසවස්සො හුත්වා උපජ්ඣායස්ස සතො අස්ස භික්ඛුපටිඤ්ඤස්ස අඤ්ඤෙසං උපසම්පාදනෙ කොචි දොසො වෙ එකංසෙන නත්ථි න විජ්ජතිති යොජනා.

1685. තං භික්ඛුන්ති ඌනවිසතිවස්සො හුත්වා උපසම්පජ්ජිත්වා පරිපුර්ණදසවස්සො උපජ්ඣායො හුත්වා උපසම්පාදෙන්තං තං භික්ඛුපටිඤ්ඤං. ගණො වෙ පරිපුර්ණිති මජ්ඣිමදෙසෙ දසවග්ගො, පච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු පඤ්චවග්ගො ගණො සවෙ අනුනො හොති. තෙති උපසම්පාදිතා. සුපසම්පන්නාති සුට්ඨු උපසම්පන්නා.

1686-7. යො භික්ඛු උපජ්ඣායො හුත්වා “ඌනවිසතිවස්සපුග්ගලං උපසම්පාදයිස්සාමි”ඉති ගණමිපි වා ආවරියමිපි වා පත්තමිපි වා පරියෙසති, මාළකඤ්ච සම්මන්තති බද්ධසීමං බන්ධති, තස්ස සබ්බෙසු පයොගෙසු දුක්කටං. තථා ඤත්තියා දුක්කටං. තථා ද්විසු කම්මවාචාසුපි දුක්කටන්ති යොජනා.

1688-9. විසති ව තාති වස්සානි වාති විසතිවස්සානි, ඌනානි විසතිවස්සානි යස්ස සො ඌනවිසතිවස්සො, ඌනවිසතිවස්සොති සඤ්ඤා ඌනවිසතිවස්සසඤ්ඤා, සා එතස්ස අත්ථිති “ඌනවිසතිවස්සසඤ්ඤී”ඉති වත්තබ්බෙ නිපාතනලක්ඛණෙන වස්ස-සද්දලොපං කත්වා “ඌනවිසතිසඤ්ඤී”ති වුත්තං, තස්ස ඌනවිසතිසඤ්ඤීස්ස. පරිපුර්ණානි විසතිවස්සානි එතස්සානි “පරිපුර්ණවිසතිවස්සො”ති වත්තබ්බෙ නිපාතනලක්ඛණෙන විසතිවස්ස-සද්දලොපං කත්වා “පරිපුර්ණො”ති පුග්ගලො වුවිවති, තස්මිං පරිපුර්ණො, පරිපුර්ණවිසතිවස්සෙ පුග්ගලෙති අත්ථො. උභයත්ථාති ඌනවිසතිපරිපුර්ණවිසතිවස්සෙසු උභොසු පුග්ගලෙසු.

ඌනවිසතිවස්සකථාවණ්ණනා.

1691. ටෙය්‍යසත්ථෙන සද්ධිත්ති “ටෙය්‍යසත්ථො නාම වොරා කතකම්මා වා හොන්ති අකතකම්මා වා”තිආදිනා (පාවි. 409) පදභාජනෙ වුත්තසරූපෙන සත්ථසඬ්ඛාතෙන ජනසමුහෙන සහාති වුත්තං හොති. සභාදියොගෙ කරණවචනං.

ජානන්තොති “ථෙය්‍යසත්ථො”ති ජානන්තො. සංවිධායාති “ගච්ඡාමාචුසො,
ගච්ඡාම භන්තෙ, ගච්ඡාමාචුසො, අජ්ජ වා භියොයා වා පරෙ වා අපරෙ වා ගච්ඡාමා”ති
පදභාජනෙ චුත්තනයෙන සංවිදහිත්වාති අත්ථො. මග්ගන්ති එකද්ධානමග්ගං, එත්ථ
“අන්තමසො ගාමන්තරම්පි”ති සෙසො. යථාහ “එකද්ධානමග්ගං පටිපජ්ජෙය්‍ය
අන්තමසො ගාමන්තරම්පි”ති. පාවිත්තියං සියාති “ගාමෙ ගාමන්තරෙ ගාමන්තරෙ
ආපත්ති පාවිත්තියස්ස. අගාමකෙ අරඤ්ඤෙ අද්ධයොජනෙ අද්ධයොජනෙ ආපත්ති
පාවිත්තියස්සා”ති චුත්තජ්ජකාරං පාවිත්තියං භවෙය්‍ය.

1692. න උද්ධටොති ඉධ න චුත්තො.

1693-4. මග්ගාටච්චිසඬකෙතෙති මග්ගච්චිසඬකෙතෙ, අටච්චිසඬකෙතෙ ව.
යථාවත්ථුකමෙවාති පාවිත්තියමෙව. තෙසුති සත්ථිකෙසු. අසංවිදහන්තෙසුති
සංවිධානං අකරොන්තෙසු. සයං විදහන්තොපි වාති අත්තනා සංවිදහන්තස්ස ව.
උභයත්ථාති ථෙය්‍යසත්ථෙ වා අථෙය්‍යසත්ථෙ වාති ද්විසු.

1695. අථෙය්‍යසත්ථසඤ්ඤිස්සාති එත්ථ “උභයත්ථා”ති අනුචත්තෙතඛිබ්බං.
කාලස්සායන්ති කාලිකො, විසඬකෙතො, තස්මිං, කාලසම්බන්ධිති විසඬකෙතෙ ව
අනාපත්තීති අත්ථො. “කාලිකෙ”ති ඉමිනා විසඬකෙතවිසෙසනෙන
මග්ගාටච්චිසඬකෙතෙපි ආපත්තියෙවාති දීපෙති.

1696. කායචිත්තතො, කායවාචාචිත්තතො ව සමුට්ඨානතො ඉදං සික්ඛාපදං
ථෙය්‍යසත්ථසමුට්ඨානං කථිතන්ති යොජනා.

ථෙය්‍යසත්ථකථාවණ්ණනා.

1697. සත්තමන්ති “යො පන භික්ඛු මාතුගාමෙන සද්ධිං සංවිධායා”තිආදිනා
(පාවි. 413) උද්දිට්ඨං සත්තමසික්ඛාපදං. භික්ඛුනියා සද්ධිං සංවිධානෙනාති
භික්ඛුනියා සද්ධිං සංවිධානසික්ඛාපදෙන. සමුට්ඨානාදිනාති සමුට්ඨානාදිනා
විනිවිජයෙන. තුල්‍යන්ති සදිසං. කොච්ඡිති අප්පමත්තකොපි.

සංවිධානකථාවණ්ණනා.

1698. එතෙ පඤ්ච ධම්මා අන්තරායකරාති පකාසිතාති යොජනා. ඉධ අයං
අන්තරායකර-සද්දො පාළියං ආගතෙන අන්තරායික-සද්දෙන සමානත්ථො. තස්මා
කම්මන්තරායිකා, කිලෙසන්තරායිකා, විපාකන්තරායිකා, උපවාදන්තරායිකා,
ආණාචිතික්කමන්තරායිකාති ඉමෙ පඤ්ච අන්තරායිකා ධම්මා භගවතා පකාසිතාති
චුත්තං හොති.

තත්ථ තංතංසම්පත්තියා විබන්ධනවසෙන සත්තසන්තානස්ස අන්තරෙ
වෙමජ්ඣෙ එති ආගච්ඡන්ති අන්තරායො, දිට්ඨධම්මිකාදිඅනත්ථො,
අනතික්කමනට්ඨෙන තස්මිං අන්තරායෙ නියුත්තා, අන්තරායං වා ඵලං අරහන්ති,

අන්තරායස්ස වා කරණසීලාති අන්තරායිකා (සාරත්ථ. ටී. පාවිත්තිය 3.417; කඬබා. අභි. ටී. අරිට්ඨසික්ඛාපදවණ්ණනා).

පඤ්චානන්තරියකම්මානෙව කම්මන්තරායිකා, තථා භික්ඛුනිදුසකකම්මං. තං පන මොක්ඛස්සෙව අන්තරායං කරොති, න සග්ගස්ස. ඉදඤ්ච මිච්ඡාචාරලක්ඛණස්ස අභාවතො වුත්තං. න භි භික්ඛුනියා ධම්මරක්ඛිතභාවො අත්ථී. පාකතිකභික්ඛුනිවසෙන චෙතං වුත්තං. අරියාය පන පවත්තං අපායසංවත්තනිකමෙව. නන්දමාණවකො (ම. නි. අට්ඨ. 3.7; ධ. ප. අට්ඨ. 1.68 උප්පලවණ්ණත්ථෙරිවත්ථු; අ. නි. අට්ඨ. 2.3.34) චෙත්ථ නිදස්සනං. උභිත්තං සමානච්ඡන්දනාවසෙන වා න සග්ගන්තරායිකතා, මොක්ඛන්තරායිකතා පන මොක්ඛත්ථාය පටිපත්තියා විදුසනතො. අභිභවිත්වා පන පවත්තියා සග්ගන්තරායිකතාපි න සක්කා නිවාරෙතුන්ති වදන්ති.

අභෙතුකදිට්ඨිඅකිරියදිට්ඨිනත්ථිකදිට්ඨිසඬබාතා මිච්ඡාදිට්ඨිධම්මා නියතභාවප්පත්තා කිලෙසන්තරායිකා නාම. පණ්ඩකතිරච්ඡානගතඋභතොබ්බාඤ්ජනකානං පටිසන්ධිවිත්තුප්පාදධම්මා විපාකන්තරායිකා නාම. පණ්ඩකාදිග්ගභණ්ණඤ්චෙත්ථ නිදස්සනමත්තං සබ්බායපි අභෙතුකපටිසන්ධියා විපාකන්තරායිකභාවතො. අරියුපවාදා උපවාදන්තරායිකා නාම. තෙ පන යාව අරියෙ න බ්මාපෙන්නි, තාවදෙව, න තතො පරං. සඤ්චිච්ච ආපන්නා සත්තාපත්තික්ඛන්ධා ආණාච්ඡික්කමන්තරායිකා නාම. තෙපි යාව භික්ඛුභාවං වා පටිජානාති, න චුට්ඨාති වා න දෙසෙති වා, තාවදෙව, න තතො පරං.

1699-700.

“අනන්තරායිකා එතෙ;
යථා භොන්ති තථා අභං;
දෙසිතං මුනිනා ධම්මං;
ආජානාමීති යො වදෙ” ති. —

එවං දුතියගාථා වත්තබ්බා. තථා අවුත්තෙ “තික්ඛත්තු” න්තිආදිගාථා පඨමගාථාය සද්ධිං සට්ඨා එව න සියා. තස්මා එත්ථායං ගාථා පරිභිනාති විඤ්ඤායති.

එතෙති “අන්තරායිකා” ති භගවතා පකාසිතා පඤ්ච ධම්මා “යථා අනන්තරායිකා භොන්ති, තථා අභං මුනිනා දෙසිතං ධම්මං ආජානාමී” ති යො භික්ඛු වදෙය්‍ය, යො පන භික්ඛු තික්ඛත්තුං වත්තබ්බොති සම්බන්ධො. කෙහි කථං වත්තබ්බොති ආභ “යෙ පස්සන්ති” තිආදි. යෙ තථාචාදිතං භික්ඛුං පස්සන්ති, “අසුකො ආයස්මා එවංවාදී” ති පරතො සුභන්ති ව, තෙහි. යො පන භික්ඛු “මා ආයස්මා එවං අවවා” ති තික්ඛත්තුං වත්තබ්බොති යොජනා.

1701. අවදන්තස්සාති තං දිස්වා වා සුත්වා වා යථාවුත්තනයෙන අවදන්තස්ස. දුක්කටන්ති ඤාතදුක්කටං. තං දුලද්ධිං. අනිස්සජතොති භික්ඛුහි එවං වුත්තෙපි අනිස්සජන්තස්ස. තථා දුක්කටන්ති අතිදිසති.

1702. කම්මවාචායාති තතියාය කම්මවාචාය. ඔසානෙති පරියොසානෙ,
යාකාරෙ පත්තෙති අධිප්පායො. තිකපාවිත්තියං වුත්තන්ති “ධම්මකම්මෙ
ධම්මකම්මසඤ්ඤී න පටිනිස්සජ්ජති, ආපත්ති පාවිත්තියස්ස. ධම්මකම්මෙ
වෙමතිකො න පටිනිස්සජ්ජති, ආපත්ති පාවිත්තියස්ස. ධම්මකම්මෙ
අධම්මකම්මසඤ්ඤී න පටිනිස්සජ්ජති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාවි. 421)
තිකපාවිත්තියං වුත්තං. අධම්මෙ තිකදුක්කටං වුත්තන්ති අධම්මකම්මෙ
ධම්මකම්මසඤ්ඤීවෙමතිකඅධම්මකම්මසඤ්ඤීනං වසෙන තිකදුක්කටං වුත්තං.

1703. “අනාපත්ති අකතකම්මස්සා”ති පදවිජෙදො. කම්මං නාම
සමනුභාසනකම්මං. යථාහ “අනාපත්ති අසමනුභාසන්තස්සා”ති (පාවි. 422).

අර්ථිකථාවණ්ණනා.

1704. ඤත්වාති අනොසාරිතභාවං සයමෙව වා පරතො වා තස්ස වා සන්තිකා
ඤත්වා. අකතානුධම්මෙනාති අකතො ඔසාරණසඬ්ඛාතො අනුධම්මො යස්ස සො
අකතානුධම්මො, තෙන, සහයොගෙ කරණවචනං. තථාචාදිකභික්ඛුනාති “තථාහං
භගවතා ධම්මං දෙසිතං ආජානාමි”තිආදී. වදන්තෙන භික්ඛුනා.
“අකතානුධම්මෙනා”ති ඉමිනා සමානාධිකරණං. සංවසෙය්සාති උපොසථාදිකං
සඬ්ඛකම්මං කරෙය්ස. භුඤ්ජෙය්ස වාති ආමිසසම්භොගං වා ධම්මසම්භොගං වා
කරෙය්ස. සහ සෙය්ස වාති නානුපවාරෙපි එකච්ඡන්තො නිපජ්ජෙය්ස.

1705. ඉදානි යථාවුත්තපාවිත්තියස්ස ඛෙත්තනියමං දස්සෙතුමාහ
“උපොසථාදිකං කම්ම”න්තිආදී. ආදි-සද්දෙන පවාරණං ගහිතං. යථාහ
“උපොසථං වා පවාරණං වා”ති (පාවි. 425). තෙන සභාති උක්ඛිත්තකෙන සහ.
“කම්මස්ස පරියොසානෙ”ති ඉදං සංවාසෙන ආපත්තිඛෙත්තනිදස්සනං.

1706. එකෙනෙව පයොගෙන බහුං යාමකාලිකාදිආමිසං ගණ්හතො එකං
පාවිත්තියං. තථා එකෙනෙව පයොගෙන බහුං ආමිසං දදතොපි එකං පාවිත්තියං.
බහුසු පයොගෙසු බහුනි පාවිත්තියානීති යොජනා. ඉමිනා ව ආමිසසම්භොගෙන
තුලාඵලං ධම්මසම්භොගමිපි සහවරියෙන ආභාති වෙදිතබ්බං. තත්ථ පන පදාදීනි
උද්දිසන්තස්ස වා උද්දිසාපෙන්නස්ස වා පදසොධම්මෙ වුත්තනයෙන ආපත්ති
වෙදිතබ්බා.

1707. ඉතරොති පකතත්තො. ඉතරස්මිත්ති උක්ඛිත්තකෙ. පරොති
පකතත්තො. උභොපි වාති පකතත්තඋක්ඛිත්තා ද්වෙපි වා. “එකත්ථ එකතො
නිපජ්ජන්ති”ති සෙසො. ඉමෙසු තිසුපි යානෙසු “පාවිත්ති”ති පකරණතො ලබ්හති.

1708. උට්ඨන්තිවා පුනප්පුනං නිපජ්ජන්තස්ස නිපජ්ජනපයොගානං වසෙන
ආපත්තියො සියුන්ති අප්ඤ්ඤාභාරයොජනා කාතබ්බා. “උක්ඛිත්තකෙ
නිපන්නස්මි”න්තිආදීනා වුත්තාපත්තිවිනිවිජයො කත්ථ භොතීති ආහ
“එකනානුපවාරෙසු, එකච්ඡන්තො විනිවිජයො”ති. නානුපවාරෙසුනි එත්ථ පි-සද්දො

ව “විනිච්ඡයෝ” ති එත්ථ අයන්ති ව යොජෙතබ්බො. එකො උපවාරො අස්සාති එකුපවාරං, නානා උපවාරො අස්සාති නානුපවාරං, එකුපවාරඤ්ච නානුපවාරඤ්ච එකනානුපවාරානි එකදෙසසරූපෙකසෙසෙන, තෙසු. එකතො ඡන්තානි එකච්ඡන්තානි, තෙසු එකච්ඡන්තෙසුනි වත්තබ්බෙ වණ්ණලොපෙන වා වචනවිපල්ලාසෙන වා “එකච්ඡන්තෙ” ති වුත්තං. එකනානුපවාරෙසුපි සෙනාසනෙසු එකච්ඡන්තෙසු අයං යථාචුත්තආපත්තිවිනිච්ඡයො දට්ඨබ්බොති අත්ථො.

1709. උභයත්ථාපීති උක්ඛිත්තානුක්ඛිත්තෙසු ද්විසුපි.

1710. “සඤ්ඤිස්ස ඔසාරිතොති වා” ති පදවිජෙදො.

උක්ඛිත්තකථාවණ්ණනා.

1712. තථා විනාසිතන්ති “අජ්ජතග්ගෙ තෙ ආවුසො සමණුද්දෙස න වෙව සො භගවා සත්ථා අපදිසිතබ්බො, යම්පි වඤ්ඤෙ සමණුද්දෙසා ලහන්ති භික්ඛුහි සද්ධිං දිරත්තතිරත්තං සහසෙය්‍යං, සාපි තෙ නත්ථි, වර පිරෙ විනස්සා” ති (පාවි. 429) චුත්තනයෙන නාසිතං. “තථා නාසිතං සමණුද්දෙස” ති (පාවි. 428) වචනතො “සමණුද්දෙස” ති සෙසො. ඡානන්ති චුත්තනයෙන “නාසිතො අය” ති ඡානන්තො. උපලාපෙය්‍යාති “උපලාපෙය්‍ය වාති තස්ස පත්තං වා චීවරං වා උද්දෙසං වා පරිපුච්ඡං වා දස්සාමි” ති (පාවි. 430) පදභාජනෙ ආගතනයෙන සඬගණ්ඨෙය්‍ය. තෙනාති නාසිතෙන. උපට්ඨාපෙය්‍ය වාති තෙන දියමානානි චුණ්ණමත්තිකාදීනි සාදියන්තො තෙන අත්තනො උපට්ඨානං කාරාපෙය්‍ය වා. “තෙනා” ති ඉදං සහත්ථෙ කරණවසෙන “සම්භුඤ්ඤෙය්‍යා” තිආදීහි ව යොජෙතබ්බං. වාති එත්ථ ගාථාබන්ධවසෙන රස්සො. සම්භොගසහසෙය්‍යා අනන්තරසික්ඛාපදෙ චුත්තනයා එව. තස්මා ආපත්තිපරිවිජෙදොපෙන්ථ තස්මිං චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

1713. අත්ථුද්ධාරවසෙන අට්ඨකථායං (පාවි. අට්ඨ. 428) චුත්තා තිස්සො නාසනා දස්සෙතුමාහ “සංවාසෙන...පෙ.... තිස්සො” ති. තත්ථ තීසු කතමා අධිජ්ජෙතාති ආහ “එත්ථා” තිආදි. දණ්ඩකම්මෙන නාසනා එත්ථ අධිජ්ජෙතාති යොජනා. එතාසං විභාගො ව “තත්ථ ආපත්තියා අදස්සනාදීසු උක්ඛෙපනා සංවාසනාසනා නාම. ‘දුසකො නාසෙතබ්බො, මෙත්තියං භික්ඛුනිං නාසෙථා’ ති අයං ලිඬගනාසනා නාම. ‘අජ්ජතග්ගෙ තෙ ආවුසො සමණුද්දෙස න වෙව සො භගවා සත්ථා අපදිසිතබ්බො’ ති අයං දණ්ඩකම්මනාසනා නාමා” ති (පාවි. අට්ඨ. 428) අට්ඨකථාය වුත්තො.

1715. “චුත්තා සමනුභාසනෙ” ති (වි. වි. 1703) තත්ථ චුත්තත්තා ආහ “අරිට්ඨෙන සමා මතා” ති.

කණ්ටකකථාවණ්ණනා.

සප්පාණකවග්ගො සත්තමො.

1716-7. යො භික්ඛු සික්ඛාපදං චිතික්කමන්තො තං චිතික්කමං යෙ පස්සන්ති, සුඤ්ඤානි ව, තෙහි භික්ඛුහි සික්ඛාපදෙන වුවිචමානො “මාචුසො එවං අකාසි, න කප්පති එතං භික්ඛුස්සා”ති සික්ඛාපදෙ චුත්තනයෙන වුවිචමානො “එතස්මිං සික්ඛාපදෙ යෙන මං තුම්හෙ වදෙථ, එතස්මිං සික්ඛාපදත්ථෙ යාව අඤ්ඤං වියත්තං බහුස්සුතං පකතඤ්ඤං විනයධරං න පුච්ඡාමි, තාව අහං න සික්ඛිස්සාමි”ති භණති, තස්ස එවං භණන්තස්ස පාවිත්තියං සියාති සාධිප්පායයොජනා.

1718-9. අනුපසම්පන්නෙ

උපසම්පන්නසඤ්ඤිවෙමතිකඅනුපසම්පන්නසඤ්ඤීනං වසෙන අනුපසම්පන්නෙ සත්ථුනා තිකදුක්කටං දීපිතන්ති යොජනා, ඉමිනා ව උපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤිවෙමතිකඅනුපසම්පන්නසඤ්ඤීනං වසෙන උපසම්පන්නෙ තිකපාවිත්තියං දීපිතං හොති. අපඤ්ඤත්තෙන ඔවදනප්පකාරං දස්සෙතුමාහ “න සල්ලෙබ්බාසිදං හොති”ති. උභොහිපි උපසම්පන්නානුපසම්පන්නෙහි. “ඉදං සල්ලෙබ්බාය න හොති”ති අපඤ්ඤත්තෙන වුවිචමානස්ස “න තාවාහ”න්තිආදීනි වදන්තො තස්ස භික්ඛුනො දුක්කටං හොතීති යොජනා. “න දොසො උම්මත්තකාදීන”න්ති පදවිජෙදො.

සහධම්මිකකථාවණ්ණනා.

1720. “යො පන භික්ඛු පාතිමොක්ඛෙ උද්දිස්සමානෙ එවං වදෙය්‍යා”තිආදිසික්ඛාපදපාඨතො (පාවි. 439) උද්දිට්ඨෙහිති එත්ථ “බුද්ධානුබුද්ධකෙහි සික්ඛාපදෙහි”ති සෙසො. පාරාජිකං යපෙත්වා අවසෙසා උපාදායුපාදාය බුද්ධානුබුද්ධකාති නිද්දිට්ඨා. එත්ථ කීන්ති පටික්ඛෙපෙ, එතෙහි කිං, පයොජනං නත්ථීති චුත්තං හොති. එතෙහිති සම්පත්ථෙ වචනසාමඤ්ඤෙන “ඉමෙහි”ති එතස්ස පරියායො. “කිං පනිමෙහි”ති (පාවි. 439) සික්ඛාපදපාඨෙ පටික්ඛෙපස්ස කාරණං දස්සෙති “කුක්කුච්චාදිනිදානතො”ති. එත්ථ ආදි-සද්දෙන විභෙසාවිලෙබ්බා ගහිතා. එත්ථ කුක්කුච්චං නාම “කප්පති නු බො, න කප්පති නු බො”ති කුක්කුච්චකරණං. විභෙසා නාම විජ්ජපට්ඨාරො. විලෙබ්බා නාම විචිකිච්ඡාසඬ්ඛාතා මනොවිලෙබ්බතා මනොවිලෙබ්බා, ඉමෙහි සකලෙහි පදෙහි සික්ඛාපදවිචණ්ණකප්පකාරො දස්සිතො. “ඉති සික්ඛාපදවිචණ්ණනෙ”ති ඉති-සද්දො අප්ඤ්ඤාහරිත්වා යොජෙතබ්බො. විචණ්ණනෙහි නිමිත්තත්ථෙ භුම්මං.

කුක්කුච්චාදිනිදානතො එතෙහි බුද්ධානුබුද්ධකෙහි සික්ඛාපදෙහි උද්දිට්ඨෙහි කිං ඉති සික්ඛාපදවිචණ්ණනෙ පාවිත්තියාපත්ති හොතීති යොජනා.

1721. තිකපාවිත්තියං චුත්තන්ති “උපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤී විනයං විචණ්ණෙති, ආපත්ති පාවිත්තියස්ස. උපසම්පන්නෙ වෙමතිකො...පෙ.... අනුපසම්පන්නසඤ්ඤී...පෙ.... පාවිත්තියස්සා”ති (පාවි. 441) තිණි පාවිත්තියාති

වුත්තානි. තං විනයං සචෙ පන අනුපසම්පන්නස්ස සන්තිකෙ විවණ්ණෙනි,
තිකදුක්කටන්ති යොජනා.

1722-4. උභින්නම්පිති උපසම්පන්නානං, අනුපසම්පන්නානං උභින්නම්පි,
“සන්තිකෙ”ති සෙසො. අඤ්ඤාධම්මවිවණ්ණනෙන විනයනො අඤ්ඤාසං
සුත්තාභිධම්මානං විවණ්ණනෙ.

අනාපත්තිවිසයං දස්සෙතුමාහ “නව්වණ්ණෙතුකාමස්සා”තිආදි.
නව්වණ්ණෙතුකාමස්ස “හන්ද සුත්තන්තං පරියාපුණ, පච්ඡාපි විනයං
පරියාපුණස්සසි” ඉති එවං වදන්තස්ස අනාපත්තිති යොජනා. සදිසා එව සාදිසා.

විලෙඛනකථාවණ්ණනා.

1725. මොහනකථායං තාව –

“අන්වඩ්ඪමාසං යො භික්ඛු;
පාතිමොක්ඛෙ අසෙසනො;
උද්දිස්සමානෙ අඤ්ඤාණ-
තාය පුච්ඡති අත්තනො”ති. –

පයමගාථාය භවිතබ්බං. එවඤ්චි සති “අඤ්ඤාණෙනා”තිආදිගාථා
පරිපුණ්ණසම්බන්ධා සියාති විඤ්ඤායති.

අඤ්ඤාණෙනාති එත්ථ වා “ආපන්නත්තා”ති සෙසො. ආපත්තිමොක්ඛොති
ආපත්තියා මොක්ඛො. අඤ්ඤාණෙන ආපන්නත්තා ආපත්තිමොක්ඛො නෙව
විජ්ජතිති යොජනා. කිං කාතබ්බන්ති ආහ “කාරෙතබ්බො”තිආදි. යථා ධම්මො
ධීතො, තථා භික්ඛු කාරෙතබ්බොති සම්බන්ධො. ධම්ම-සද්දො පාළිවාචකො,
පාළියං යථා වුත්තං, තථා කාරෙතබ්බොති අත්ථො, දෙසනාගාමිනී ආපත්ති වෙ,
දෙසාපෙතබ්බො, වුට්ඨානගාමිනී වෙ, වුට්ඨාපෙතබ්බොති වුත්තං හොති. යථාහ
“යථාධම්මො කාරෙතබ්බො”ති (පාවි. 444). අඤ්ඤාණෙන ආපන්නත්තා තස්ස
ආපත්තියා මොක්ඛො නත්ථි. යථා පන ධම්මො ව විනයො ව ධීතො, තථා භික්ඛු
කාරෙතබ්බො, දෙසනාගාමිනිං වෙ ආපන්නො හොති, දෙසාපෙතබ්බො,
වුට්ඨානගාමිනිං වෙ, වුට්ඨාපෙතබ්බොති අත්ථො.

1726. උත්තරිත්ති යථාධම්මකරණනො උත්තරිං. දුතියෙනෙවාති
ඤ්ඤාතිදුතියෙනෙව. නින්දිත්වාති “තස්ස තෙ ආවුසො අලාභා”තිආදිනා ගරහිත්වා.

1727. එවං ආරොපිතෙ මොහෙති යථාධම්මකරණනො උපරි යථාවුත්තනයෙන
තං පුග්ගලං ගරහිත්වා ඤ්ඤාතිදුතියාය කම්මවාචාය තස්ස එවං මොහෙ ආරොපිතෙ.
පුන යදි මොහෙතීති යොජනා. තස්මිං මොහනකෙ පුග්ගලෙ පාවිත්ති වුත්තාති
යොජනා.

1728. දීපිතං තිකදුක්කටන්ති “අධම්මකම්මෙ ධම්මකම්මසඤ්ඤී මොහෙති, වෙමතිකො, අධම්මකම්මසඤ්ඤී මොහෙති, ආපත්ති දුක්කටස්සා” ති (පාවි. 447) තිකදුක්කටං දස්සිතං. එතස්ස විපරියායනො තිකපාවිත්තියං වෙදිතබ්බං. යථාහ “ධම්මකම්මෙ ධම්මකම්මසඤ්ඤී මොහෙති, වෙමතිකො, අධම්මකම්මසඤ්ඤී මොහෙති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා” ති (පාවි. 447). එත්ථ කම්මන්ති මොහාරොපනකම්මං අධිජ්ජෙතං. යථාහ “ධම්මකම්මෙතිආදිසු මොහාරොපනකම්මං අධිජ්ජෙත”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 447).

1729-30. “න ව මොහෙතුකාමස්සා”තිආදීහි “අනාපත්තීති විඤ්ඤෙය්‍යා”න්ති ඉදං පච්චෙකං යොජෙතබ්බං. “විත්ථාරෙන අසුතස්සා”ති පදවිජෙදො. එත්ථ “පාතිමොක්ඛ”න්ති කම්මපදං අපෙක්ඛිතබ්බං. විත්ථාරෙන ඌනකද්වත්තික්ඛත්තුං සුතස්ස වාති යොජනා. තථාති ඉමිනා “අනාපත්තීති විඤ්ඤෙය්‍යා”න්ති ඉදං පච්චාමසති.

මොහනකථාවණ්ණනා.

1731-2. කුද්ධොති කුපිතො. පහාරං දෙතීති කායෙන වා කායපට්ඨද්ධෙන වා නිස්සග්ගියෙන වා අන්තමසො උජ්ජලපත්තෙනාපි පහාරං දෙති. යථාහ “පහාරං දදෙය්‍යාති කායෙන වා කායපට්ඨද්ධෙන වා නිස්සග්ගියෙන වා අන්තමසො උජ්ජලපත්තෙනාපි පහාරං දෙති” ති (පාවි. 451). එත්ථ “අඤ්ඤස්ස භික්ඛුස්සා”ති සෙසො. තස්සාති අපෙක්ඛිත්වා “යො”ති ලබ්භති.

අට්ඨකථාගතං විනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “සම්පහරිතුකාමෙනා”තිආදි, ඉමිනා මරණාධිජ්ජායෙන පහටෙ පාරාජිකන්ති වුත්තං හොති.

1733. “ඉති එවං කතෙ අයං සඬ්ඝමජ්ඣෙකින විරොවති” ති විරූපකරණාපෙක්ඛො විරූපකරණෙ අපෙක්ඛවා තස්ස ව අපෙක්ඛිතස්ස භික්ඛුස්ස කණ්ණං වා නාසං වා යදි ඡින්දති, දුක්කටන්ති යොජනා.

1734. අනුපසම්පන්නෙති සාම්චචනත්ථෙ භුම්මං. “ඉත්ථියා”තිආදීහි පදෙහි යථාරහං යොජෙතබ්බං “අනුපසම්පන්නාය ඉත්ථියා අනුපසම්පන්නස්ස පුරිසස්සා” ති. තිරච්ඡානගතස්සපීති එත්ථ “අන්තමසො”ති සෙසො. යථාහ “අන්තමසො තිරච්ඡානගතස්සපී” ති (පාවි. අට්ඨ. 452).

1735. “සවෙ පහරති ඉත්ථිඤ්ඤා”ති පදවිජෙදො. රත්තෙන වෙනසාති කායසංසග්ගරාගෙන රත්තෙන විත්තෙන. විනිද්දිට්ඨාති “යො පන භික්ඛු ඔතිණ්ණො විපරිණතෙන විත්තෙන මාතුගාමෙන සද්ධිං කායසංසග්ගං සමාපජ්ජෙය්‍යා” තිආදිනා (පාරා. 270) දස්සිතා.

1736. මොක්ඛාධිජ්ජායොති තතො අත්තනො මොක්ඛං පත්ථෙන්නො. දොසො න විජ්ජතීති දුක්කටාදිකොපි දොසො නත්ථි.

1737-9. හෙයෙකුකාමමායන්තං වොරම්පි වා පච්චත්ථිකම්පි වා අන්තරාමග්ගෙ පස්සිත්වාති යොජනා. දිස්වා කථං පටිපජ්ජිතබ්බන්ති ආහ “මා ඉධාගච්ඡුපාසකා”තිආදි, ආගමනපටික්ඛෙපෙන තත්ථෙව තිට්ඨාති වුත්තං හොති. ආයන්තන්ති එවං වුත්තෙ තං අනාදිශිත්වා ආගච්ඡන්තං. යථාහ “වචනං අනාදිශිත්වා ආගච්ඡන්ත”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 453).

එසෙව නයොති “මා ආගච්ඡා”ති වුත්තෙපි ආගච්ඡන්තං පහටෙ මතෙපි අනාපත්ති”ති අයං නයො.

1740. තිකපාචිත්තියං වුත්තන්ති “උපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤී, වෙමතිකො, අනුපසම්පන්නසඤ්ඤී පහාරං දෙති, ආපත්ති පාචිත්තියස්සා”ති (පාවි. 452) තිකපාචිත්තියං වුත්තං. සෙසෙති අනුපසම්පන්නෙ. තිකදුක්කටන්ති “අනුපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤී, වෙමතිකො, අනුපසම්පන්නසඤ්ඤී පහාරං දෙති, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාවි. 452) තිකදුක්කටං වුත්තං. අනාණත්තිකත්තා ආහ “කායචිත්තසමුට්ඨාන”න්ති. කායචිත්තානං සුඛොපෙක්ඛාපි සම්භවන්තිති තතො විසෙසෙතුමාහ “දුක්ඛවෙදන”න්ති.

පහාරකථාවණ්ණනා.

1741. කායන්ති කායෙකදෙසං හත්ථාදිඅවයවමාහ. වාති දුතියත්ථසම්පිණ්ඩනෙ. කායබද්ධන්ති කායපටිබද්ධං පහරණයොග්ගායොග්ගෙසු කත්තරයට්ඨිසත්ථාදිසු අඤ්ඤතරං. සචෙ උච්චාරෙය්‍යාති සචෙ පහරණාකාරං දස්සෙත්වා උක්ඛිපෙය්‍ය, ඉදං “කායං වා කායපටිබද්ධං වා”ති ඉමෙහි පදෙහි පච්චෙකං යොජෙතබ්බං. තස්සාති උච්චාරිතකායාදිකස්ස. උග්ගිරණපච්චයාති උක්ඛිපනකාරණා.

1742. අසම්පහරිතුකාමෙනාති පහාරදානං අනිච්ඡන්තෙන. දින්නත්තාති පහාරස්ස දින්නත්තා. අප්පහරිතුකාමත්තා පුරිමසික්ඛාපදෙන පාචිත්තියං න හොති, උග්ගිරිතුකාමතාය කතපයොගස්ස උග්ගිරණමත්තෙ අට්ඨත්වා පහාරස්ස දින්නත්තා ඉමිනාපි පාචිත්තියං න හොති, අප්ඣාසයස්ස, පයොගස්ස ව අසුද්ධත්තා අනාපත්තියාපි න භවිතබ්බන්ති දුක්කටං වුත්තං.

1743. සචෙ තෙන පහාරෙන භික්ඛුනො හත්ථාදිසුපි යං කිඤ්චි අඬගං භිජ්ජති, පහටස්ස පහාරදායකස්ස දුක්කටන්ති සම්බන්ධො.

1744. සෙසො විනිච්ඡයො “මොක්ඛාධිප්පායො”තිආදිකො ඉධ අවුත්තො විනිච්ඡයො සමුට්ඨානාදිනා සද්ධිං අනන්තරෙ වුත්තනයෙන විනයඤ්ඤානා වෙදිතබ්බොති යොජනා. “තිරච්ඡානාදිනං වච්චකරණාදිං දිස්වාන පලාපෙතුකාමතාය කුජ්ඣිත්වාපි උග්ගිරන්තස්ස මොක්ඛාධිප්පායො එවා”ති වදන්ති.

තලසත්තිකථාවණ්ණනා.

1745. අමුලකෙනානි දිට්ඨාදිමුලවිරහිතෙන, එත්ථ ‘‘හික්ඛු’’න්ති සෙසො. සඬ්ඝාදිසෙසෙනානි තෙරසන්තං අඤ්ඤතරෙන. තස්සානි වොදකස්ස, වොදාපකස්ස වා පාපහික්ඛුනො. සචෙ වුදිතකො තස්මිං ඛණෙ ‘‘එස මං වොදෙති’’ති ජානාති, පාවිත්තියං සියාති යොජනා, ඉමිනා ‘‘සචෙ එවං න ජානාති, විරෙන වා ජානාති, දුක්ඛං හොති’’ති සිද්ධං.

1746. තත්ථානි උපසම්පන්නෙ. තිකපාවිත්තියන්ති ‘‘උපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤී අමුලකෙන සඬ්ඝාදිසෙසෙන අනුද්ධංසෙති, ආපත්ති පාවිත්තියස්ස. වෙමතිකො...පෙ.... අනුපසම්පන්නසඤ්ඤී අමුලකෙන සඬ්ඝාදිසෙසෙන අනුද්ධංසෙති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා’’ති (පාවි. 462) තිකපාවිත්තියං. දිට්ඨාවාරවිපත්තියා වොදකො දුක්ඛටාපත්තීති අමුලිකාය දිට්ඨිවිපත්තියා වා ආචාරවිපත්තියා වා අනුද්ධංසෙන්තස්ස දුක්ඛටාපත්ති හොතිති අත්ථො. සෙසෙ වානි අනුපසම්පන්නෙ. තිකදුක්ඛටන්ති අනුපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤීවෙමතිකඅනුපසම්පන්නසඤ්ඤීනං වසෙන තිණි දුක්ඛටානි හොන්තිති අත්ථො.

1747. ‘‘තථාසඤ්ඤස්ස අනාපත්ති’’ති පදවිජෙදො. තථාසඤ්ඤස්සානි සමුලකසඤ්ඤස්ස.

අමුලකකථාවණ්ණනා.

1748-9. සඤ්චිච්චානි තස්ස පරිපුණ්ණවිසතිවස්සාදිභාවං ජානන්තොයෙව. හික්ඛුනොති එත්ථ ‘‘අඤ්ඤස්සා’’ති සෙසො. ඌනවිසතිවස්සො ත්වං මඤ්ඤෙති එත්ථ ‘‘මඤ්ඤෙ’’ති ඉමිනා පරිකප්පත්ථවාචිනා නිපාතෙන ‘‘උදකං මඤ්ඤෙ ආදිත්ත’’න්තිආදීසු (පාරා. 383) විය මුසාවාදාපත්තියා අවිසයනං දීපෙති. හිතෙසිතාය අනුසිට්ඨිදානාදිකෙ තථාරූපෙ අඤ්ඤස්මිං පච්චයෙ කාරණෙ අසති ‘‘ඌනවිසතිවස්සො ත්වං මඤ්ඤෙ’’ ඉති එවමාදිනා අඤ්ඤස්ස හික්ඛුනො යො හික්ඛු සචෙ සඤ්චිච්ච කුක්කුච්චං උප්පාදෙය්‍ය, තස්ස එවං කුක්කුච්චං උප්පාදෙන්තස්ස හික්ඛුනො වාචාය වාචාය පාවිත්ති හොතිති යොජනා.

1750. තිකපාවිත්තියං වුත්තන්ති ‘‘උපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤී සඤ්චිච්ච කුක්කුච්චං උපදහති, ආපත්ති පාවිත්තියස්ස. වෙමතිකො...පෙ.... අනුපසම්පන්නසඤ්ඤී සඤ්චිච්ච කුක්කුච්චං උපදහති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා’’ති (පාවි. 467) තිකපාවිත්තියං වුත්තං. සෙසෙ වානි අනුපසම්පන්නෙ ව. තිකදුක්ඛටන්ති අනුපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤීවෙමතිකඅනුපසම්පන්නසඤ්ඤීනං වසෙන තිකදුක්ඛටං. වජ්ජමෙව වජ්ජනා.

1751. හිතෙසිතාය භාසතොති සම්බන්ධො. මා එවන්ති එත්ථ ‘‘කරොහි’’ති සෙසො, පුනපි මා එවං කරොහිති අත්ථො. ‘‘අහං තං ඉත්ථියා සහ නිසින්තං

මඤ්ඤෙ, තයා විකාලෙ භුත්තං මඤ්ඤෙ, පුන මා එවං කරොහි” ඉති භිතෙසිතාය භාසතො අනාපත්ති පකාසිතාති යොජනා.

සඤ්චිච්චකථාවණ්ණනා.

1753. භණ්ඩනං නාම කලහො, භණ්ඩනං ජාතං යෙසන්ති විග්ගහො, ජාතභණ්ඩනානන්ති අත්ථො, “චචන”න්ති සෙසො. සොතුං උපස්සුතිං තිට්ඨෙය්‍යාති යොජනා. උපෙච්චි සුය්‍යති එත්ථාති හි උපස්සුති, යානං, යං යානං උපගතෙන සක්කා හොති කථෙන්නානං සද්දං සොතුං, තත්ථාති අත්ථො. යො පන භික්ඛු භණ්ඩනජාතානං භික්ඛුනං චචනං සොතුං උපස්සුතිං සථෙ තිට්ඨෙය්‍ය, තස්ස පාවිත්තියං සියාති යොජනා.

1754. වොදෙතුකාමතාය ගච්ඡතො අස්සාති යොජනා.

1755. සොතුන්ති පච්ඡතො ගච්ඡන්නානං භණ්ඩනජාතානං චචනං සොතුං. ඔභීයන්තස්සාති පකතිගමනං භාපෙත්වා ඔසක්කන්තස්ස. පුරතො ගච්ඡතො භික්ඛුස්ස දුක්කටන්ති යොජනා. ගච්ඡතො තුරිතං වාපීති පුරතො ගච්ඡන්නානං භණ්ඩනජාතානං චචනං සොතුං පච්ඡතො සීසං ගච්ඡන්තස්සාපි. අයමෙව විනිච්ඡයොති පදෙ පදෙ අයං එව විනිච්ඡයො.

1756. අත්තනො යීතොකාසන්ති සම්බන්ධො. උක්කාසිත්වාපි වාති උක්කාසිතසද්දං කත්වා වා. එත්ථ අහන්ති වා වත්වා ඤාපෙතබ්බන්ති යොජනා.

1757. තිකපාවිත්තියං වුත්තං උපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤිවෙමතිකඅනුපසම්පන්නසඤ්ඤිනං වසෙන. සෙසෙ වාති අනුපසම්පන්නෙ. තිකදුක්කටං අනුපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤිවෙමතිකඅනුපසම්පන්නසඤ්ඤිනං වසෙන.

1758. ඔරමිස්සන්ති මයා ගහිතදුග්ගාහතො විරමිස්සාමි.

1759. කායචිත්තතො ව කායවාචාචිත්තතො ව සමුට්ඨානතො ථෙය්‍යසත්ථසමුට්ඨානං. සීයා කිරියං සොතුකාමතාය ගමනවසෙන, සීයා අකිරියං යීතට්ඨානං ආගන්ත්වා මන්තයමානං අජානාපනවසෙන, තෙනාහ “ඉදං හොති ක්‍රියාක්‍රිය”න්ති. ගමනෙන සිජ්ඣනතො කායකම්මං. තුණ්හිභාවෙන සිජ්ඣනතො වචිකම්මං. සදොසන්ති සාවජ්ජං, අකුසලචිත්තන්ති වුත්තං හොති.

උපස්සුතිකථාවණ්ණනා.

1760. ධම්මිකානන්ති ධම්මෙන විනයෙන සත්ථුසාසනෙන කතානං. කම්මානන්ති අපලොකනකම්මං, ඤත්තිකම්මං, ඤත්තිදුතියකම්මං, ඤත්තිචතුත්ථකම්මන්ති ඉමෙසං චතුත්තං කම්මානං. ඛියතීති අරුචිං පකාසෙති.

1761. උභයත්ථානි අධම්මෙ, ධම්මෙ ව.

1762. අධම්මෙනානි එත්ථ “කම්මෙනා”නි සෙසො, ධම්මවිරුද්ධෙන කම්මෙනානි අත්ථො. “කම්මස්මි”න්ති ඉදං විභත්තිං විපරිණාමෙත්වා “කම්මෙනා”නි අනුවත්තෙතබ්බං. වග්ගෙනානි “ඡන්දාරහානං ඡන්දො ආභටො හොති, සම්මුඛිභූතා න පටික්කොසන්ති”නි (මහාව. 387) චුත්තසාමග්ගිලක්ඛණස්ස විරුද්ධත්තා අසමග්ගෙන, එත්ථ “සඬ්ඝෙනා”නි සෙසො. “තථා අකම්මාරහස්සා”නි පදවිජෙදො. “අධම්මෙන කම්මෙන ඉමෙ කම්මං කරොන්ති”නි ව “අසමග්ගෙන සඬ්ඝෙන ඉමෙ කම්මං කරොන්ති”නි ව “අධම්මෙන කම්මෙන වග්ගෙන සඬ්ඝෙන ඉමෙ කම්මං කරොන්ති”නි ව තථා “අකම්මාරහස්ස ඉමෙ කම්මං කරොන්ති”නි ව ඤාත්වා යො බීයති, තස්ස ව අනාපත්ති පකාසිතානි යොජනා.

කම්මපටිබාහනකථාවණ්ණනා.

1764-5. ආරොචිතං වත්ථු යාව න විනිවිජිතං වානි යොජනා, “වොදකෙන ව චුදිතකෙන ව අත්තනො කථා කථිතා, අනුවිජ්ජකො සම්මතො, එත්තාවතාපි වත්ථුමෙව ආරොචිතං හොති”නි (පාවි. අට්ඨ. 481) අට්ඨකථාය චුත්තත්තා ආරොචිතං වත්ථු යාව න විනිවිජිතං හොතිති අත්ථො. ඤාත්ති වා යපිතා, කම්මවාචා නිට්ඨං යාව න ගච්ඡති, එතස්මිං...පෙ....හොති ආපත්ති දුක්කටන්ති යොජනා.

1766. ඡන්දං අදත්වා හත්ථපාසෙ ඡහිතෙ තස්ස පාවිත්තියං සියාති යොජනා.

1767-9. අධම්මෙපි කම්මස්මිං ධම්මකම්මන්ති සඤ්ඤිතො දුක්කටන්ති යොජනා. ධම්මකම්මෙ ව අධම්මකම්මසඤ්ඤිතො අනාපත්ති ඉධ න චුත්තා, පාළියං පන චුත්තත්තා ඉධාපි යොජෙතබ්බා. “සඬ්ඝස්ස භණ්ඩනාදීනි භවිස්සන්ති”නි සඤ්ඤිතො ගච්ඡතො ව යො වා ගිලානො හොති, තස්ස ගච්ඡතො ව ගිලානස්ස කරණියෙ සති ගච්ඡතො ව කම්මං නකොපෙතුකාමස්ස ගච්ඡතො ව පස්සාවනාදිනා පිළිතස්ස ගච්ඡතො ව “ආගමිස්සාමි”ඉති එවං ගච්ඡතොපි න දොසතානි යොජනා. තත්ථ දොසො එව දොසතා, ආපත්ති, නදොසතා අනාපත්ති. හත්ථපාසං විජහිත්වා ගමනෙන, ඡන්දස්ස අදානෙන ව ආපජ්ජනතො ත්‍රියාත්‍රියං.

ඡන්දංඅදත්වාගමනකථාවණ්ණනා.

1770-1. සමග්ගෙන සඬ්ඝෙන සද්ධිත්ති සමානසංවාසකෙන සමානසීමායං ධීතෙන සඬ්ඝෙන සද්ධිං. චුත්තඤ්ඤි “සමග්ගො නාම සඬ්ඝො සමානසංවාසකො සමානසීමායං ධීතො”නි (පාවි. 486). චීවරන්ති විකප්පනුපගමාහ. යථාහ “චීවරං නාම ඡන්තං චීවරානං අඤ්ඤතරං චීවරං විකප්පනුපගං පවිජිම”න්ති (පාවි. 486). සම්මතස්සානි සෙනාසනපඤ්ඤාපකාදිසම්මුතිං පත්තෙසු අඤ්ඤතරස්ස. බීයතිති “යො යො මිත්තො, තස්ස තස්ස දෙන්ති”නිආදිනා නයෙන අවණ්ණං භණති.

ධම්මකම්මෙ ධම්මකම්මසඤ්ඤිවෙමතිකඤ්ඤිකම්මසඤ්ඤිනං වසෙන
තිකපාවිත්තියං වුත්තං.

1772-4. සඬ්ඝෙනාසම්මතස්සාපි චිවරං, අඤ්ඤමෙව වා තථෙව සමග්ගෙන
සඬ්ඝෙන දත්වා බියති, තස්ස දුක්ඛටන්ති යොජනා. අනුපසම්පන්නෙ තථෙව
සමග්ගෙන සඬ්ඝෙන දින්නෙ සබ්බත්ථ චිවරෙ, අඤ්ඤපරික්ඛාරෙ ව දුක්ඛටන්ති
යොජනා. අනුපසම්පන්නෙති සම්පදානත්ථෙ භූමිමං, අනුපසම්පන්නස්සාති අත්ථො.

සභාවතො ඡන්දාදීනං වසෙනෙව කරොන්තං බියන්තස්ස ව අනාපත්තිති
යොජනා. නයා විනිච්ඡයක්කමා.

දුබ්බලකථාවණ්ණනා.

1775. ඉදං ද්වාදසමන්ති සම්බන්ධො, ‘‘යො පන භික්ඛු ජානං සඬ්ඝිකං ලාභං
පරිණතං පුග්ගලස්ස පරිණාමෙය්‍ය, පාවිත්තිය’’න්ති (පාවි. 490) ඉමං ද්වාදසමං
සික්ඛාපදන්ති අත්ථො. තිංසකකණ්ඩස්මිං නිස්සග්ගියකණ්ඩෙ. අන්තිමෙනාති එත්ථ
‘‘සික්ඛාපදෙනා’’ති පකරණතො ලබ්භති. ව-සද්දො එවකාරත්ථො. ‘‘යො පන
භික්ඛු ජානං සඬ්ඝිකං ලාභං පරිණතං අත්තතො පරිණාමෙය්‍ය, නිස්සග්ගියං
පාවිත්තිය’’න්ති (පාරා. 658) ඉමිනා අන්තිමෙනෙව සික්ඛාපදෙන සබ්බථා සබ්බං
වත්තබ්බං තුල්‍යන්ති යොජනා. අයමෙව විසෙසතාති එත්ථ විසෙසොයෙව විසෙසතා,
අයමෙව විසෙසොති අත්ථො.

1776. තත්ථාති තස්මිං නිස්සග්ගියාවසානෙ සික්ඛාපදෙ. අත්තතො
පරිණාමනාති අත්තතො පරිණාමනහෙනු.

පරිණාමනකථාවණ්ණනා.

සහධම්මිකවග්ගො අට්ඨමො.

1777-8. යො පන භික්ඛු දෙවියා වාපි රඤ්ඤො වාපි අවිදිනාගමනො
අප්පට්ඨංවිදිනාගමනො සයනියසරා රාජස්මිං අනික්ඛන්තෙ, දෙවියා අනික්ඛන්තාය
තස්ස සයනියසරස්ස උම්මාරං ඉන්දබ්බං සවෙ අතික්කමෙය්‍ය, තස්ස භික්ඛුනො
පට්ඨමෙ පාදෙ දුක්ඛටං සියා, දුතියෙ පාදෙ පාවිත්තියං සියාති යොජනා.

1779. පට්ඨංවිදිනෙති අත්තතො ආගමනෙ නිවෙදිතෙ.
නෙවපට්ඨංවිදිතසඤ්ඤිනොති අනිවෙදිතසඤ්ඤිනො. තත්ථාති තස්මිං
පට්ඨංවිදිනාගමනෙ. වෙමතිකස්සාති ‘‘පට්ඨංවිදිතං නු ඛො, න පට්ඨංවිදිතං නු
ඛො’’ති සංසයමාපන්නස්ස.

1780-1. නෙව බත්තියස්ස අප්පට්ඨංවිදිතෙපි වා න බත්තියාභිසෙකෙන අභිසිත්තස්ස අප්පට්ඨංවිදිතෙපි වා පවිසතො න දොසොති යොජනා, එවරුපානං අනිවෙදිතෙපි පවිසත්තස්ස අනාපත්තීති අත්ථො.

උභොසු රාජීනි ව දෙවියා ව සයනිසරතො බහි නික්ඛන්තෙසු පවිසතොපි වා උභින්තං අඤ්ඤතරස්මිං නික්ඛන්තෙ පවිසතොපි වා න දොසොති යොජනා. කථිනෙතාති එත්ථ “සමුට්ඨානාදිනා සම”න්ති සෙසො, ඉදං සික්ඛාපදං සමුට්ඨානාදිවසෙන කථිනසික්ඛාපදෙන සමානන්ති වුත්තං හොති. සයනීයසරප්පවෙසො ක්‍රියං. අප්පට්ඨංවෙදනං අක්‍රියං.

අත්තෙපුරකථාවණ්ණනා.

1782. රජතං, ජාතරූපං වා අත්තතො අත්ථාය උග්ගණ්භන්තස්ස, උග්ගණ්භාපයතොපි වා තස්ස නිස්සග්ගියාපත්තීති යොජනා.

1783. ගණපුග්ගලසඬ්ඝානං අත්ථාය වෙතියෙ නවකම්මස්ස අත්ථාය උග්ගණ්භාපයතො, උග්ගණ්භතොපි වා දුක්කටං හොතීති යොජනා. ජාතරූපරජතානං සරූපං නිස්සග්ගියෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

1784. මුත්තාදිරතනම්පි වුත්තසරූපමෙව. සඬ්ඝාදිනම්පිති එත්ථ ආදි-සද්දෙන ගණපුග්ගලවෙතියානං සඬ්ගහො.

1785-6. යං කිඤ්චි ගිහිසත්තකං සවෙ කප්පියවත්ථු වා හොතු, අකප්පියවත්ථු වාපි හොතු, මාතුකණ්ණපිළන්ධනං තාලපණ්ණම්පි වා හොතු, හණ්ඩාගාරිකසීසෙන පටිසාමයතො තස්ස පාවිත්තියාපත්ති හොතීති යොජනා.

1787. න නිධෙතබ්බමෙවාති න පටිසාමෙතබ්බමෙව.

1788. එසො හි යස්මා පලිබොධො නාම, තස්මා ධූපෙතුං පන වට්ටතීති යොජනා.

1789. අනුඤ්ඤාතෙ යානෙති එත්ථ “පතිත”න්ති සෙසො. එත්ථ අනුඤ්ඤාතට්ඨානං නාම අප්ඤ්ඤාතො වා අප්ඤ්ඤාතො වා. යථාහ “අනුජානාමි භික්ඛවෙ රතනං වා රතනසම්මතං වා අප්ඤ්ඤාතො වා අප්ඤ්ඤාතො වා උග්ගහෙත්වා වා උග්ගහාපෙත්වා වා නික්ඛිපිතුං ‘යස්ස භවිස්සති, සො භරිස්සති’”ති (පාවි. 504). එත්ථ ව අප්ඤ්ඤාතො නාම පරික්ඛිත්තස්ස අන්තොපරික්ඛෙපො, අපරික්ඛිත්තස්ස ද්විත්තං ලෙඩ්ඬුපාතානං අන්තො. අප්ඤ්ඤාතො නාම පරික්ඛිත්තස්ස අන්තොපරික්ඛෙපො, අපරික්ඛිත්තස්ස මුසලපාතබ්භන්තරං. “උග්ගහෙත්වා”ති ඉදං උපලක්ඛණං, උග්ගහාපෙත්වාතිපි වුත්තං හොති.

1790-1. අනුඤ්ඤානෙ පන යානෙ යථාච්ඡත්තඅප්ඤ්ඤාමාදිකෙ යානෙ රතනං වා රතනසම්මතං වා මනුස්සානං උපහොගපරිභොගං වා සයනහණ්ඩං වා ගහෙත්වා නික්ඛිපන්තස්ස, රතනසම්මතං විස්සාසං ගණ්හන්තස්ස ච තාවකාලිකමෙව වා ගණ්හන්තස්ස උභයත්ථ උම්මත්තකාදීනඤ්ච න දොසොති යොජනා.

සඤ්චරිත්තසමොදයන්ති එත්ථ “සමුට්ඨානාදිනා ඉදං සික්ඛාපද”න්ති වත්තබ්බං, ඉදං සික්ඛාපදං සමුට්ඨානාදිනා සඤ්චරිත්තසමජාතිකන්ති අත්ථො.

රතනකථාවණ්ණනා.

1792. පුරෙති පුබ්බභාගෙ.

1793-4. සන්තන්ති වාරිත්තසික්ඛාපදෙ චුත්තසරූපං. අනාපුච්ඡාති “විකාලෙ ගාමජ්ජවෙසනං ආපුච්ඡාමි”ති අනාපුච්ඡිත්වා. පච්චයං විනාති තාදිසං අච්චායිකං කරණීයං විනා. පරික්ඛෙපොක්කමෙති පරික්ඛෙපස්ස අන්තොපවෙසෙ. උපවාරොක්කමෙති එත්ථාපි එසෙව නයො.

1795. අථාති වාක්ඛානන්තරාරම්භෙ.

1796. තතො අඤ්ඤන්ති පයමං විකාලෙ ගාමජ්ජවෙසනං ආපුච්ඡිත්වා තතො පච්චිධගාමතො අඤ්ඤං ගාමං. පුන තතොති දුතියගාමමාහ. කත්ථවි පොත්ථකෙ “ආපුච්ඡනෙ කිච්ච”න්ති පායො දිස්සති, “ආපුච්ඡනකිච්ච”න්ති පායොයෙව පන යුත්තතරො. යථාආකඩ්ඛිතපමාණං දස්සෙතුමාහ “ගාමසතෙපි වා”ති.

1797. පස්සම්භෙත්වානාති පටිවිනොදෙත්වා. අන්තරා අඤ්ඤං ගාමං පච්ඡන්ති චෙති යොජනා.

1798-9. කුලසරෙ වා අඤ්ඤත්ථ ආසනසාලාය වා හත්තකිච්චං කත්වා යො භික්ඛු සජ්ජිහික්ඛාය වා තෙලභික්ඛාය වා සචෙ වරිතුකාමො සියාති යොජනා.

පස්සෙති පකතිවචනසවනාරහෙ අන්තතො සමීපෙ, එතෙනෙව එත්තකා යානා දුරිභූතො අසන්තො නාම භොතීති ඛානිරොකතො ලබ්භතීති දස්සෙති. අසන්තෙති අවිජ්ජමානෙ වා චුත්තජ්ජමාණතො දුරිභූතෙ වා. නත්ථීති එත්ථ “වින්තෙත්වා”ති සෙසො.

1802. අනොක්කම්මාති අනුපසක්කිත්වා. මග්ගාති ගන්තබ්බමග්ගා.

1803. තිකපාවිත්තියන්ති විකාලෙ විකාලසඤ්ඤිවෙමතිකකාලසඤ්ඤිනං වසෙන තිකපාවිත්තියං චුත්තං.

1804. අච්චායිකෙ කිච්චෙ වාපීති සජ්ජදට්ඨාදීනං භෙසජ්ජපරියෙසනාදිකෙ අවිරායිතබ්බකිච්චෙ සති ගච්ඡතො.

1805. අන්තරාමන්ති ගාමබ්හන්තරෙ සඬ්ඝාරාමං. භික්ඛුනීනං උපස්සයන්ති භික්ඛුනිවිහාරං. තිත්ථියානං උපස්සයන්ති තිත්ථියාරාමං.

1806-7. අන්තරාමාදිගමනෙ න කෙවලං අනාපුච්ඡා ගච්ඡන්තොයෙව, කායබන්ධනං අබන්ධිත්වා, සඬ්ඝාටිං අපාරුපිත්වා ගච්ඡන්තස්සාපි අනාපත්ති.

ආපදාසුපිති සීහො වා බ්‍යග්ඝො වා ආගච්ඡති, මෙඝො වා උට්ඨෙති, අඤ්ඤො වා කොට්ඨි උපද්දෙවො උප්පජ්ජති, එවරුපාසු ආපදාසුපි බහිගාමනො අන්තොගාමං ගච්ඡන්තො අනාපත්තිති අත්ථො.

විකාලගාමජ්ජවෙසනකථාවණ්ණනා.

1808. අට්ඨිදන්තමයං වාපි විසාණජං වාපි සුච්ඡරන්ති යොජනා. අට්ඨි නාම යං කිඤ්චි අට්ඨි. දන්තොති භත්ථිදන්තො. විසාණං නාම යං කිඤ්චි විසාණං.

1809. ලාහෙති පටිලාහෙ. හෙදනකන්ති හෙදනමෙව හෙදනකං, තං අස්ස අත්ථිති හෙදනකං, පඨමං භින්දිත්වා පච්ඡා දෙසෙතබ්බත්තා තං හෙදනකං අස්ස පාවිත්තියස්ස අත්ථිති හෙදනකං, පාවිත්තියං, අස්සත්ථිඅත්ථෙ අ-කාරපච්චයො.

1810-1. “අනාපත්ති අරණ්කෙ”ති පදච්ඡෙදො. අරණ්කෙති අරණ්ධනුකෙ. විධෙති කායබන්ධනස්ස විධකෙ. අඤ්ජනිකාති අඤ්ජනිනාලිකා. දකපුඤ්ජනියාති නභාතස්ස ගත්තෙ උදකපුඤ්ජනපෙසිකාය. වාසිජටෙති වාසිදණ්ඩකෙ.

සුච්ඡරකථාවණ්ණනා.

1812-3. මඤ්චපිට්ඨසරුපං දුතියෙ භූතගාමවග්ගෙ චතුත්ථසික්ඛාපදෙ චුත්තමෙව. “සුගතඬ්ඛලලෙන අට්ඨඬ්ඛලපාදක”න්ති අට්ඨඬ්ඛලපාදකස්ස ආගතත්තා “අට්ඨඬ්ඛලප්පමාණෙනා”ති එත්ථ “පාදෙනා”ති සෙසො.

හෙට්ඨිමාටනීන්ති අට්ඨියා හෙට්ඨිමතලං. අට්ඨියා හෙට්ඨිමං හෙට්ඨිමාටනී, තං යපෙත්වා, අඤ්ඤත්‍ර හෙට්ඨිමාය අට්ඨියාති චුත්තං හොති. දෙසනාපුබ්බභාගියෙන මඤ්චපාදච්ඡෙදෙන සහ චත්තනීති සච්ඡෙදා. තං පමාණං. අතික්කමතොති අතික්කාමයතො, ගාථාබන්ධවසෙන ය-කාරලොපො.

1815. පමාණෙන කරොන්තස්සාති අට්ඨියා හෙට්ඨා වඩ්ඪකිරතනප්පමාණෙන පාදෙන යොජෙත්වා කරොන්තස්ස, එතෙනෙව “ලානකං කරොන්තස්සා”ති ඉදං උපලක්ඛිතං. තස්සාති තස්ස අප්පමාණිකස්ස. ඡින්දිත්වාති අට්ඨිතො හෙට්ඨා වඩ්ඪකිරතනාතිරිත්තං යානං ඡින්දිත්වා.

1816. පමාණතො නිබණ්ණිත්වාති එත්ථ “අධික”න්ති සාමන්ථියා ලබ්භති, පමාණතො අධිකං යානං නිබණ්ණිත්වා, අන්තොභූමිං පවෙසෙත්වාති චුත්තං හොති.

උත්තානං වාපීති උද්ධං පාදං කත්වා භූමියං වා දාරුඝටිකාසු වා යපෙත්වා. අට්ටං වා බන්ධිත්වා පරිභුඤ්ජනොති උක්ඛිපිත්වා තුලාසඬ්ඝාටෙ යපෙත්වා අට්ටං බන්ධිත්වා පරිභුඤ්ජන්තස්ස අනාපත්ති.

මඤ්චකථාවණ්ණනා.

1817. තුලං ඔනද්ධමෙත්ථාති තුලොනද්ධං, තුලං පක්ඛිපිත්වා උපරි විමිලිකාය ඔනද්ධං, “තුලං නාම තීණි තුලානි රුක්ඛතුලං ලතාතුලං පොටකිතුල”න්ති (පාවි. 528) චුත්තතුලානං අඤ්ඤතරං පක්ඛිපිත්වා උපරි පිලොතිකාය සිඛ්ඛිත්වා කතන්ති චුත්තං හොති. පොටකිතුලන්ති ඵරකතුලාදි යං කිඤ්චි තිණජාතීනං තුලං. උද්දාලනමෙව උද්දාලනකං, තං අස්ස අත්ථීති උද්දාලනකන්ති චුත්තනයමෙව. අතික්කන්තා ඊති උපද්දො යෙන සො අතීති, භගවා, තෙන අතීතිනා.

1818. ආයොගෙති ආයොගපත්තෙ. බන්ධනෙති කායබන්ධනෙ. අංසබද්ධකෙති අංසබන්ධනකෙ. බිඛ්ඛොභනෙති උපධානෙ. ථවිකාති පත්තථවිකා. ථවිකාදීසුති ආදි-සද්දෙන සිපාටිකාදීනං සඬගහො. ථවිකාදීසු තුලොනද්ධෙසු පරිභුත්තෙසු භික්ඛුනො අනාපත්තීති යොජනා.

1819. අඤ්ඤෙන ව කතන්ති එත්ථ “මඤ්චං වා පීයං වා”ති පකරණතො ලඛ්භති. උද්දාලෙත්ථාති පිලොතිකං උජ්ජාටෙත්වා තුලං අපනෙත්වා. නයාති සමුට්ඨානාදයො.

තුලොනද්ධකථාවණ්ණනා.

1820. නිසිදනන්ති නිසිදනවිවරං. පමාණතොති “තත්ත්වං පමාණං, දීඝසො ද්වෙ විදන්ථියො සුගතවිදන්ථියා, තිරියං දියඬ්ඪං, දසා විදන්ථී”ති (පාවි. 531) චුත්තපමාණතො. පමාණාතික්කමෙ පයොගෙ තස්ස දුක්කටං සියාති යොජනා.

1821. සච්ඡෙදන්ති පමාණතො අතිරිත්තපදෙසස්ස ඡෙදනකිරියාසහිතපටිකම්මං පාවිත්තියමුදිරිතන්ති අත්ථො. තස්සාති නිසිදනස්ස. ද්විසු යානෙසු ථාලෙත්වා තිස්සො දසා කාතඛ්ඛා සියුන්ති යොජනා.

1822. තදුනකන්ති තතො පමාණතො උභනකං. විතානාදිං කරොන්තස්සාති එත්ථ ආදි-සද්දෙන අත්ථරණසාණිපාකාරභිසිඛ්ඛොභනානං සඬගහො. “සඤ්චරිත්තසමා නයා”ති ඉදං චුත්තත්ථමෙව.

නිසිදනකථාවණ්ණනා.

1823. රොගෙති කණ්ඩුපිළකාදිරොගෙ සති. යථාහ “අනුජානාමි භික්ඛවෙ යස්ස කණ්ඩු වා පිළකාවා අස්සාවො වා පුල්ලකච්ඡු වා ආබාධො, තස්ස කණ්ඩුපට්ඨිජාදි”න්ති (මහාව. 354). එත්ථ කණ්ඩුති කච්ඡු. පිළකාති

ලොහිතතුණ්ඩිකා සුබ්බමපිළකා. අස්සාවොති අරිසහගන්දලමධුමෙහාදිවසෙන අසුචිපග්ගරණං. ඵුල්ලකච්ඡු වා ආබාධොති මහාපිළකාබාධො වුවිති. පමාණතොති “තත්ත්වං පමාණං, දීඝසො චතස්සො විදත්ථියො සුගතවිදත්ථියා, තිරියං ද්වෙ විදත්ථියො”ති (පාවි. 538) වුත්තප්පමාණතො.

කණ්ඩුපට්ඨිජාදිකථාවණ්ණනා.

1825. පමාණෙනවාති “තත්ත්වං පමාණං, දීඝසො ඡ විදත්ථියො සුගතවිදත්ථියා, තිරියං අඨ්ඨතෙය්‍යා”ති (පාවි. 543) වුත්තප්පමාණෙනෙව. පමාණාතික්කමෙති වස්සිකසාට්ඨකාය යථාවුත්තපමාණතො අතික්කමෙන, නිමිත්තත්ථෙ චෙනං භූමිමං. තස්ස භික්ඛුස්ස. නයොති ඡෙදනපාවිත්තියාදිකො විනිච්ඡයනෙයො.

වස්සිකසාට්ඨකථාවණ්ණනා.

1826. සුගතස්ස චීවරෙන තුල්‍යප්පමාණං චීවරං යො භික්ඛු සචෙ කාරෙය්‍යා, තස්ස චීවරස්ස කරණෙ තස්ස භික්ඛුස්ස දුක්කටං සියාති යොජනා. තුල්‍යං පමාණං යස්සාති විග්ගහො.

1827. අත්තතො චත්ථානං කරණකාරාපනං විනා අඤ්ඤතො පටිලාහො නාම නත්ථි, සුවිකම්මපරියොසානෙ චීවරසරූපස්ස පටිලාහොයෙචෙත්ථ පටිලාහොති විඤ්ඤායති.

1828. තස්සාති යං “සුගතස්ස චීවරෙන”ති වුත්තං, තස්ස සුගතචීවරස්ස. දීඝසො පමාණෙන සුගතස්ස විදත්ථියා නව විදත්ථියො, තිරියං පමාණෙන ඡ විදත්ථියො විනිද්දිට්ඨා සික්ඛාපදෙයෙව කට්ඨනාති යොජනා.

නන්දකථාවණ්ණනා.

රාජවග්ගො නවමො.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනියා විනයවිනිච්ඡයවණ්ණනාය

පාවිත්තියකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පඨමො භාගො නිට්ඨිතො.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

විනයපිටකෙ

විනයවිනිච්ඡය-ටිකා (දුතියො භාගො)

පාට්‍රිකාදේසනීයකථාවන් ණනා

1830-1. එවං නාතිසඬ්ඛෙපචිත්ථාරනායෙන ද්වෙනවුති පාචිත්තියානි දස්සෙත්වා තදනන්තරං නිද්දිට්ඨෙ පාට්‍රිකාදේසනීයෙ දස්සෙතුමාහ “යො චන්තරසර”න්තිආදි. තත්ථ අන්තරසරන්ති රථිකාදිමාහ. යථාහ “අන්තරසරං නාම රථිකා බ්‍යුහං සිඬ්ඝාටකං සර”න්ති.

යො පන භික්ඛු අන්තරසරං පට්ටියාය අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා හත්ථනො යං කිඤ්චි බාදනං, භොජනමපි වා සහත්ථා පටිග්ගණ්ඨෙය්‍ය, තස්ස භික්ඛුනො ගහණෙ දුක්ඛං, භොගෙ අප්ප්‍රකාශාගෙ පාට්‍රිකාදේසනීයං සියාති යොජනා.

ඉතො පටියාය චතස්සො ගාථා උප්පට්ඨාපාටියා පොත්ථකෙසු ලිඛිතා, තාසං අයං පටිපාටි – “චන්ථන්තරසර”න්ති තතියා, “තස්මා භික්ඛුනියා”ති චතුත්ථි, “රථිකාදිසු”ති පඤ්චමි, “රථිකායපි වා”ති ඡට්ඨි. පටිපාටි පනායං මාතිකට්ඨකථක්කමෙන වෙදිතබ්බා. ඉමාය පටිපාටියා තාසං අත්ථවණ්ණනා හොති

—

1832-3. පුරිමගාථාද්වයෙන පදභාජනාගතසාමඤ්ඤවිනිච්ඡයං දස්සෙත්වා ඉදානි අට්ඨකථාගතං විසෙසං දස්සෙතුමාහ “චන්ථා”තිආදි. තත්ථ චන්ථාති ඉමස්මිං පට්ටිපාට්‍රිකාදේසනීයසික්ඛාපදෙ. තස්සාති අඤ්ඤාතිකභික්ඛුනියා. වාක්‍යානොති “අන්තරසරං පට්ටියායා”ති වචනතො. භි-සද්දො හෙතුමිහි. යස්මා භික්ඛුස්ස ධීතට්ඨානං නප්පමාණන්ති අට්ඨකථාය (පාටි. අට්ඨ. 553) වණ්ණිතං, තස්මා ආරාමාදිසු යත්වා දෙන්තියා භික්ඛුනියා හත්ථනො විථිආදිසු යත්වා යො පටිග්ගණ්ඨෙය්‍ය වෙ, එවං පටිග්ගණ්ඨනො තස්ස භික්ඛුනො න දොසොති යොජනා. පරිභොගස්ස පටිග්ගණ්ඨමුලකත්තා න දොසො. “පටිග්ගණ්ඨනො”ති ඉමිනා පරිභොගෙ පාට්‍රිකාදේසනීයාභාවො ච දීපිතො හොති.

1834. සචෙ භික්ඛුනී රථිකාදිසු යත්වා භොජනං දෙති, භික්ඛු අන්තරාරාමෙ යත්වා පටිග්ගණ්ඨාති වෙ, තස්ස ආපත්තීති යොජනා. ගාථාබන්ධවසෙන “භික්ඛුනි භොජන”න්ති රස්සත්තං. ආපත්තීති ච පටිග්ගණ්ඨපරිභොගෙසු දුක්ඛට්ඨාපාට්‍රිකාදේසනීයාපත්තියො සන්ධාය වුත්තං.

1835. රථිකාදිසු යත්වා භික්ඛුනී භොජනං දෙති වෙ, තං රථිකායපි වා...පෙ.... අයං නයොති යොජනා. තත්ථ රථිකාති රච්ඡා. බ්‍යුහන්ති අනිබ්බිජ්ඣිත්වා ධීතා ගතපච්චාගතරච්ඡා. සන්ධි නාම සරසන්ධි. සිඬ්ඝාටකන්ති චතුක්කොණං වා තිකොණං වා මග්ගසමොධානට්ඨානං. අයං නයොති “ආපත්තී”ති අනන්තරගාථාය වුත්තනායො.

1837. ආමිසෙන අසම්භින්නරසං සන්ධාය ඉදං දුක්කටං භාසිතං. ආමිසෙන සම්භින්නෙ එකරසෙ යාමකාලිකාදිමිහි පටිග්ගහෙන්වා අජ්ඣෙය්‍යානරෙ පාටිදෙසනීයාපත්ති සියාති යොජනා.

1838. එකතොඋපසම්පන්නහත්ථතොති භික්ඛුනීනං සන්තිකෙ උපසම්පන්නාය හත්ථතො. යථාහ “එකතොඋපසම්පන්නායාති භික්ඛුනීනං සන්තිකෙ උපසම්පන්නායා”ති (පාවි. අට්ඨ. 553). භික්ඛුනං සන්තිකෙ උපසම්පන්නාය පන යථාවත්ථුකමෙවාති.

1839. අඤ්ඤාතිකාය ඤාතිකසඤ්ඤිස්ස, තථෙව විමතිස්ස ව දුක්කටන්ති යොජනා.

1840. අඤ්ඤාතිකාය දාපෙන්නියා භූමියා නික්ඛිපිත්වා දදමානාය වා අන්තරාරාමාදිසු යත්වා දෙන්තියා පටිග්ගණ්හතො භික්ඛුස්ස අනාපත්තීති යොජනා. අන්තරාරාමාදිසුති එත්ථ ආදි-සද්දෙන භික්ඛුනුපස්සයතිත්ථියසෙය්‍යාපටික්කමනාදිං සඬගණ්හාති. පටික්කමනං නාම භොජනසාලා.

1841. ගාමතො ඛහි නීහරිත්වා දෙතීති යොජනා.

1842. හත්ථතොති එත්ථ “ගහණෙ”ති සෙසො. තථාති අනාපත්ති. සමුට්ඨානං ඉදං සික්ඛාපදං එළකලොමෙන සමං මතන්ති යොජනා.

පයමපාටිදෙසනීයකථාවණ්ණනා.

1843-4. අවුත්තෙති වක්ඛමානනායෙන අවුත්තෙ. එකෙනපි ව භික්ඛුනාති සම්බන්ධො. අපසක්කාති අපගච්ඡ. ආදි-අත්ථවාචිනා ඉති-සද්දෙන “අපසක්ක තාව, හගිති, යාව භික්ඛු භුඤ්ජන්ති”ති වාක්‍යසෙසො සඬගහිතොති දට්ඨබ්බො. ඉමිනා අපසාදනාකාරො සන්දස්සිතො. “එකෙනපි ව භික්ඛුනා”ති ඉමිනා අවකංසො දස්සිතො. උක්කංසො පන “තෙහි භික්ඛුහි සා භික්ඛුනී අපසාදෙනබ්බා”ති පාළිතොපි දට්ඨබ්බො. “ආමිස”න්ති සාමඤ්ඤවචනෙපි පඤ්චන්තං භොජනානං අඤ්ඤතරස්සෙව ගහණං. යථාහ “පඤ්චන්තං භොජනානං අඤ්ඤතරෙනා”ති. භොගෙති ව එකතොඋපසම්පන්නන්ති ව වුත්තත්ථමෙව.

1845. තථෙවති දුක්කටං. තත්ථාති අනුපසම්පන්නාය.

1846. අත්තනො හත්තෙ දින්නෙපි ඉමිනා සික්ඛාපදෙන අනාපත්ති, පුරිමසික්ඛාපදෙන පන ආපත්තිසම්භවා “න දෙතී”ති වුත්තං. යථාහ “අත්තනො හත්තං දාපෙති, න දෙතීති එත්ථ සචෙපි අත්තනො හත්තං දෙති, ඉමිනා සික්ඛාපදෙන අනාපත්තියෙව, පුරිමසික්ඛාපදෙන ආපත්ති”ති (පාවි. අට්ඨ. 558). තථාති අනාපත්ති. උභයසික්ඛාපදෙහිපි අනාපත්තිං දස්සෙතුමාහ “පදෙති චෙ”ති. යථාහ “අඤ්ඤෙසං හත්තං දෙති, න දාපෙතීති එත්ථ පන සචෙපි දාපෙය්‍යා, ඉමිනා

සික්ඛාපදෙන ආපත්ති භවෙය්‍යා, දෙන්තියා පන නෙව ඉමිනා, න පුරිමෙන ආපත්ති'’ති.

1847. භික්ඛුනී යං න දින්නං, තං දාපෙති, යත්ථ වා න දින්නං, තත්ථ දාපෙති, තම්පි සබ්බෙසං මිත්තාමිත්තානං සමං දාපෙති, තත්ථාපි අනාපත්ති.

1848. සික්ඛමානා වා සාමණෙරිකා වා ‘‘ඉධ සුපං දෙථ, ඔදනං දෙථා’’ති වොසාසන්ති විධානං කරොන්ති යිතා, තං අනපසාදෙන්තස්ස අනාපත්ති. පඤ්චෙව භොජනානි විනා අඤ්ඤං වොසාසන්තිං භික්ඛුනිං අනපසාදෙන්තස්ස අනාපත්ති. අනපසාදෙන්තස්ස උම්මත්තකාදිනොපි අනාපත්තිති යොජනා.

1849. සමුට්ඨානන්ති එත්ථ ‘‘ඉමස්සා’’ති සෙසො. භොජනං කිරියං, වොසාසන්තියා අනිවාරණං අකිරියන්ති එවමිදං ක්‍රියාක්‍රියං.

දුතියපාටිදෙසනියකථාවණ්ණනා.

1850-1. සෙක්ඛන්ති සම්මතෙති ‘‘සෙක්ඛසම්මතං නාම කුලං යං කුලං සද්ධාය වඩ්ඪති, භොගෙන භායති, එවරුපස්ස කුලස්ස ඤත්තිදුතියෙන කම්මෙන සෙක්ඛසම්මුති දින්නා හොති’’ති (පාවි. 567) වුත්තං ඉදං කුලං සෙක්ඛසම්මතං නාම. තෙනාහ ‘‘ලද්ධසම්මුතිකෙ කුලෙ’’ති. ලද්ධා සම්මුති යෙනානි විග්ගහො. සරුපවාරං ඔක්කන්තෙ නිමන්තිතොපි අනිමන්තිතොව හොතීති ආහ ‘‘සරුපවාරොක්කමනා පුබ්බෙවා’’ති. යථාහ ‘‘අනිමන්තිතො නාම අප්පත්තනාය වා ස්වාත්තනාය වා අනිමන්තිතො, සරුපවාරං ඔක්කමන්තෙ නිමන්තෙති, එසො අනිමන්තිතො නාමා’’ති (පාවි. 567).

‘‘අගිලානො නාම යො සක්කොති පිණ්ඩාය වරිතු’’න්ති වුත්තත්තා භික්ඛාය වරිතුං සමත්ථො අගිලානො නාම. ගහෙත්වාති සහත්ථා පටිග්ගහෙත්වා. ‘‘ආමීස’’න්ති ඉමිනා සම්බන්ධො. යථාහ ‘‘බාදනීයං වා භොජනීයං වා සහත්ථා පටිග්ගහෙත්වා’’ති (පාවි. 567). ගහණෙති එත්ථ ‘‘ආහාරත්ථායා’’ති සෙසො.

1853. තත්ථාති අසෙක්ඛසම්මතෙ කුලෙ. තථෙව පරිදිපිතන්ති දුක්කටං පරිදිපිතං.

1854. නිමන්තිතස්ස වාති එත්ථ වා-සද්දෙන නිමන්තිතස්ස අවසෙසං ගණ්හාති. යථාහ ‘‘නිමන්තිතස්ස වා ගිලානස්ස වා සෙසකං භුඤ්ජති’’ති. අඤ්ඤෙසං භික්ඛා තත්ථ දියතීති යොජනා. තත්ථාති තස්මිං සෙක්ඛසම්මතෙ කුලෙ.

1855. යත්ථ කත්ථවීති ආසනසාලාදිසු යත්ථ කත්ථවි. නිව්වහත්තාදිකෙ වාපිති එත්ථ ආදි-සද්දෙන සලාකහත්තපක්ඛිකඋපොසථිකපාටිපදිකහත්තානං ගහණං.

1856. ද්වාරෙති එත්ථ ‘‘යපෙත්වා’’ති සෙසො. සම්පත්තෙති එත්ථ ‘‘පච්ඡා’’ති සෙසො. යථාහ ‘‘සචෙපි අනාගතෙ භික්ඛුම්භි පයමංයෙව නිහරිත්වා ද්වාරෙ යපෙත්වා පච්ඡා සම්පත්තස්ස දෙනති, වට්ටති’’ති (පාවි. අට්ඨ. 569).

1857. මහාපච්චරියා(පඤාචි. අට්ඨ. 569) ගතවිනිච්ඡයං දස්සෙතුමාහ ‘‘භික්ඛු’’න්තිආදි. සමුට්ඨානෙළකුපමන්ති සමුට්ඨානතො ඵළකලොමසික්ඛාපදසදිසන්ති අත්ථො.

තතියපාට්ඨෙසනියකථාවණ්ණනා.

1858-9. ‘‘පඤ්චන්තං පටිසංවිදිතං, එතං අප්පටිසංවිදිතං නාමා’’ති වචනතො ව ඉධාපි ‘‘සහධම්මිකඤ්ඤාපිත’’න්ති වක්ඛමානන්තා ව අගහට්ඨ-සද්දෙන පරිබ්බාජකානං ගහණං. චුත්තමෙව නයං වොහාරන්තරෙන දස්සෙතුමාහ ‘‘ඉත්ථියා පුරිසෙන වා’’ති. ‘‘යානි ඛො පන තානි ආරඤ්ඤකානි සෙනාසනානි’’ති (පාවි. 573) වචනතො ආරාමන්ති ආරඤ්ඤකාරාමමාහ. සචෙ ඵචමාරොචිතං පටිසංවිදිතන්ති භි චුත්තං පදභාජනෙති (පාවි. 573) යොජනා. පටිසංවිදිතන්ති පගෙව නිවෙදිතං.

1860. පච්ඡා යථාරොචිතං තමෙව වා තස්ස ව පරිවාරං කත්වා අඤ්ඤං බහුං වා ආහරියතු, තම්පි පටිසංවෙදිතං නාමාති යොජනා.

1861. යාගුයා විදිතං කත්වාති එත්ථ ‘‘තං යපෙත්වා’’ති ඉදං සාමන්ථියා ලබ්භති. ඉදම්පි විදිතං කුරුන්දියං වට්ටතිති චුත්තන්ති යොජනා.

1862. පනාති අපි-සද්දත්ථො. අඤ්ඤානිපි කුලානීති යොජනා. එත්ථ ‘‘අසුකං නාම කුලං පටිසංවෙදිතං කත්වා බාදනීයාදීනි ගහෙත්වා ගච්ඡතිති සුත්වා’’ති (පාවි. අට්ඨ. 573) අට්ඨකථාසෙසො. තෙනාති කතපටිසංවෙදිතෙන. තම්පි ව සබ්බං වට්ටතිති යොජනා.

1863. ඵචං යං අනාරොචිතන්ති ‘‘ආරාමං වා උපවාරං වා පච්ඡිත්වා’’තිආදිනා නයෙන යං පයමං අනිවෙදිතං. ‘‘ඵච’’න්ති ඉදං ‘‘යං ආරාමමනාහත’’න්ති ඉම්නාපි යොජෙතබ්බං. ඵචන්ති ‘‘තස්ස පරිවාරං කත්වා’’තිආදිනා පකාරෙන. ‘‘තං අසංවිදිතං නාමා’’ති ඉදං ‘‘සහධම්මිකඤ්ඤාපිත’’න්ති ඉම්නාපි යොජෙතබ්බං. යථාහ ‘‘පඤ්චන්තං පටිසංවිදිතං, එතං අප්පටිසංවිදිතං නාමා’’ති (පාවි. 573). අට්ඨකථායඤ්ච ‘‘පඤ්චන්තං පටිසංවිදිතන්ති පඤ්චසු සහධම්මිකෙසු යං කිඤ්චි පෙසෙත්වා ‘බාදනීයං වා භොජනීයං වා ආහරිස්සාමා’ති පටිසංවිදිතං කතම්පි අප්පටිසංවිදිතමෙවාති අත්ථො’’ති (පාවි. අට්ඨ. 573) චුත්තං.

1864. කාරාපෙත්වාති එත්ථ ‘‘පටිසංවිදිත’’න්ති සෙසො.

1865. හික්බුනා වා ගන්ත්වා අන්තරාමග්ගෙ ගහෙනබ්බන්ති යොජනා. එවමකත්වාති “බහිආරාමං පෙසෙත්වා” තිආදිනා චුත්තවිධානං අකත්වා. උපචාරකොති එත්ථ භූමිමත්ථෙ තො-පච්චයො වෙදිතබ්බො.

1868. “පට්ඨංවිදිතෙ” තිආදිනං පදානං “අනාපත්තෙ වා” ති ඉමිනා සම්බන්ධො. පට්ඨංවිදිතෙති එත්ථ “ගිලානස්සා” ති සෙසො. පට්ඨංවිදිතෙ අනාපත්ති, ගිලානස්සාපි අනාපත්ති, අප්පට්ඨංවිදිතෙපි තස්ස පට්ඨංවිදිතස්ස අවසෙසකෙ වා ගිලානස්ස අවසෙසකෙ වා අනාපත්ති එවාති සම්බන්ධො. යථාහ අනාපත්තිවාරෙ “පට්ඨංවිදිතස්ස වා ගිලානස්ස වා සෙසකං භුඤ්ජති” ති (පාවි. 575). බහාරාමෙ පටිග්ගහෙත්වා අන්තොයෙව භුඤ්ජතො අස්ස අනාපත්තිති යොජනා. ගහෙත්වා වාති එත්ථ වා-සද්දො “තස්සා” තිආදීසුපි යොජෙතබ්බො.

1869. තත්ථාති තස්මිං ආරඤ්ඤකාරාමෙ. බාදතො අනාපත්ති එවාති යොජනා, තත්ථ “අඤ්ඤෙන කප්පියං කත්වා දින්නාති” ති සෙසො.

චතුත්ථපාට්ඨෙසනියකථාවණ්ණනා.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනියා විනයවිනිච්ඡයවණ්ණනාය

පාට්ඨෙසනියකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සෙබියකථාවණ්ණනා

1870. එවං පාට්ඨෙසනියවිනිච්ඡයං දස්සෙත්වා තදන්තරං උද්දිට්ඨානං සෙබියානං විනිච්ඡයං දස්සෙතුමාහ “යො අනාදරියෙනෙවා” තිආදි. යොති ථෙරො වා නවො වා මජ්ඣිමො වා. එත්ථ අනාදරියං නාම සඤ්චිච්ච ආපත්තිආපජ්ජනං, නිවාසනාදිවත්ථස්ස උග්ගහණෙ නිරුස්සාහඤ්ච. පච්ඡතොපි වාති එත්ථ වා-සද්දො “පස්සතොපි වා” ති ඉදං සඬගණ්හාති. තස්ස වාති එත්ථ ව-සද්දො වක්ඛමානසමුච්චයො.

1871. න කෙවලං චුත්තනයෙන නිවාසෙන්තස්සෙව හොති, බන්ධකාගතහත්ථිසොණ්ඩාදිආකාරෙනාපි නිවාසෙන්තස්ස දුක්කටං හොතීති ආහ “හත්ථිසොණ්ඩාදී” තිආදි. හත්ථිසොණ්ඩාදිනිවාසනං පරතො බුද්දකචත්ථුක්ඛන්ධකෙ (චූළව. 280) ආවි හවිස්සති. පරිමණ්ඩලන්ති සමන්තතො මණ්ඩලං කත්වා. වත්ථබ්බන්ති නිවත්ථබ්බං නිවාසෙතබ්බන්ති අත්ථො.

1872. ඡාණුමණ්ඩලතො හෙට්ඨාති එත්ථ “ජඩ්ඝට්ඨිසිසතො පට්ඨායා” ති සෙසො. අට්ඨඩ්ගුලප්පමාණකන්ති වඩ්ඪකිඅඩ්ගුලෙන අට්ඨඩ්ගුලමත්තන්ති ආවරියා. “යො පන සුක්ඛජඩ්ඝො වා මහාපිණ්ඩිකමංසො වා හොති, තස්ස සාරුප්පත්ථාය ඡාණුමණ්ඩලතො අට්ඨඩ්ගුලාධිකම්පි ඔතාරත්වා නිවාසෙතුං වට්ටති” ති (පාවි. අට්ඨ. 576) අට්ඨකථං සඬගණ්හිතුමාහ “තතො උභං න වට්ටති” ති.

1873. අසඤ්චිච්ච අපරිමණ්ඩලං නිවාසෙන්තස්ස අනාපත්තීති යොජනා. එවමුපරිපි. අසඤ්චිච්චාති “අපරිමණ්ඩලං නිවාසස්සාමී”ති එවං අසඤ්චිච්ච, අථ ඛො “පරිමණ්ඩලංයෙව නිවාසස්සාමී”ති විරජ්ඣිත්වා අපරිමණ්ඩලං නිවාසෙන්තස්ස අනාපත්තී. අසතිස්සාපිති අඤ්ඤවිහිතස්සාපි තථා නිවාසෙන්තස්ස අනාපත්තී. අජානන්තස්සාති කෙවලං පරිමණ්ඩලං නිවාසෙනං අජානන්තස්ස අනාපත්තී. අපිච නිවාසනවත්තං උග්ගහෙනබ්බං. උග්ගහිතවත්තොපි සචෙ “ආරුළුහ”න්ති වා “ඔරුළුහ”න්ති වා න ජානාති, තස්සාපි අනාපත්තියෙව. ගිලානස්සාති යස්ස ජඬ්ඝාය වා පාදෙ වා වණො හොති, තස්ස උක්ඛිපිත්වා වා ඔතාරත්වා වා නිවාසෙන්තස්ස අනාපත්තී. පාදොති චෙත්ථ පාදසමීපං අධිජ්ජෙතං. ආපදාසුති වාලා වා වොරා වා අනුබන්ධන්ති, එවරුපාසු ආපදාසු අනාපත්තී.

පරිමණ්ඩලකථාවණ්ණනා.

1874. උභො කොණෙ සමං කත්වාති පාරුපනස්ස එකංසෙ කතස්ස පිට්ඨිපස්සෙ, උදරපස්සෙ ව ඔලම්බමානෙ උභො කණ්ණෙ හත්ථිපිට්ඨෙ ගණ්ඨා විය සමං කත්වා. පරිමණ්ඩලං කත්වාති එතස්සෙව අත්ථපදං. සාදරන්ති භාවනපුංසකනිද්දෙසො. සාදරං වා පාරුපිතබ්බන්ති යොජනා, සාදරං පාරුපනං කත්තබ්බන්ති අත්ථො. එවං අකරොන්තස්සාති පාරුපනවත්තෙ ආදරං ජනෙත්වා එවං අපාරුපන්තස්ස.

1875. “පරිමණ්ඩලං නිවාසස්සාමීති සික්ඛා කරණියා”ති (පාවි. 576) වා “පරිමණ්ඩලං පාරුපිස්සාමීති සික්ඛා කරණියා”ති (පාවි. 577) වා “අන්තරසරෙ”ති අවිසෙසෙත්වා චුත්තත්තා ආහ “අවිසෙසෙන චුත්ත”න්ති. ඉදං සික්ඛාපද්ද්වයං යස්මා අවිසෙසෙන චුත්තං, තස්මා සරෙ, විහාරෙ වා කාතබ්බං පරිමණ්ඩලන්ති යොජනා. සරෙති අන්තරසරෙ. විහාරෙ වාති බුද්ධුපට්ඨානාදිකාලං සන්ධාය චුත්තං. පරිමණ්ඩලං කත්තබ්බන්ති පරිමණ්ඩලමෙව නිවාසෙතබ්බං පාරුපිතබ්බන්ති අත්ථො.

දුතියං.

1876. උභො කොණෙ සමං කත්වාති සම්බන්ධො. ගීවමෙව ව අනුචාතෙන ඡාදෙත්වාති යොජනා.

1877. තථා අකත්වාති යථාචුත්තවිධානං අකත්වා. ජත්තුනිපිති උභො අංසකුටානිපි. උරමිපි වාති හදයමිපි. විවරිත්වාති අජපට්ඨිඡාදෙත්වා. යථාකාමන්ති ඉච්ඡානුරූපං. ගච්ඡකොති එත්ථ “අන්තරසරෙ”ති සෙසො. අන්තරසරං නාම ගාමෙ වා හොතු විහාරෙ වා, පවිත්වා භුඤ්ජිත්වා ගිහීනං වසනට්ඨානං.

තතියං.

1878-9. “මණ්ඩන්ධනො”ති ඉමිනාපි “හෙට්ඨා”ති යොජෙතබ්බං.

වාසුපගස්සාති එත්ථ “කායං විවරිත්වා නිසීදතො”ති සෙසො. වාසුපගො නාම රත්තිවාසත්ථාය උපගතො, එතෙන වාසත්ථාය අන්තර්සරං උපගච්ඡන්තෙන සුප්පට්ඨිජන්තෙනෙව උපගන්තබ්බන්ති දීපිතං හොති, එතෙනෙව වාසුපගතස්ස සන්තිකං උපගතස්ස යථාකාමං ගමනෙ න දොසොති ව චුත්තමෙව හොති. තෙනාහ ගණ්ඨිපදෙ “එකදිවසම්පි වාසුපගතස්ස සන්තිකං යථාසුඛං ගන්තුං වට්ටති, කො පන වාදො චතුපඤ්චාහං වාසමධිට්ඨාය වසිතභික්ඛුනං සන්තික”න්ති.

චතුත්ථං.

1880. සුවිනීතෙනාති හත්ථපාදානං අකීළාපනෙනෙව සුට්ඨු විනීතෙන.

පඤ්චමං.

1881. ගාථාබන්ධවසෙන “සතීමතා”ති දීසො කතො. අවිකාරෙනාති තංතදවලොකාසභිතෙන. යුගං මත්තා පමාණං එතස්සාති යුගමත්තං, රථයුගං චතුහත්ථප්පමාණං, තත්තකං පදෙසං. පෙක්ඛිනාති ඔලොකෙන්තෙන. “භික්ඛුනා ඔක්ඛිත්තවක්ඛුනා”ති පදවිජෙදො.

1882. අන්තර්සරෙ යත්ථ කත්ථවිපි එකස්මිම්පි යානෙ යත්වාති යොජනා. එවං චුත්තෙපි තථාරූපෙ අන්තරායෙ සති ගච්ඡන්තොපි ඔලොකෙතුං ලබ්භති. එකස්මිං පන යානෙ යත්වාති එත්ථ ගච්ඡන්තොපි පරිස්සයාභාවං ඔලොකෙතුං ලබ්භතියෙව. “තථා ගාමෙ පූජ”න්ති ගණ්ඨිපදෙසු චුත්තං. පි-සද්දො පන-සද්දත්ථො, ඔලොකෙතුං පන වට්ටතීති චුත්තං හොති.

1883. ඔලොකෙන්තො තහං තහන්ති යො අනාදරියං පට්ඨිව තං තං දිසාභාගං පාසාදං කුටාගාරං වීථිං ඔලොකෙන්තො.

සත්තමං.

1884. එකතො වාපීති එකඅංසකුටතො වා. උභතො වාපීති උභයංසකුටතො වා. ඉන්දබ්බිලකතො අන්තොති ගාමද්වාරින්දබ්බිලතො අන්තො, සරෙති චුත්තං හොති.

නවමං.

1885. තථා නිසින්නකාලෙපිති ඉන්දබ්බිලස්ස අන්තො නිසින්නකාලෙපි. කුණ්ඩිකං නිහරන්තෙන ව වීථරං අනුක්ඛිපිත්වා දාතබ්බා කුණ්ඩිකාති යොජනා. කුණ්ඩිකන්ති ව උපලක්ඛණමත්තං. ධම්මකරණාදීසුපි එසෙව නයො.

දසමං.

පඨමො වග්ගො.

1886. ගන්තුඤ්ඤව නිසිදිතුඤ්ඤ න වට්ටනීති යොජනා. ච-සද්දො කිරියාසමුච්චයො. භසනීයස්මිං වත්ථුස්මිත්ති භාසජනකෙ කාරණෙ. සිතමත්තන්ති මන්දභාසං.

පට්මදුතියානි.

1887. අප්පසද්දෙනාති “කිත්තාවතා අප්පසද්දො හොති? ද්වාදසහත්ථෙ ගෙහෙ ආදිමිහි සඬ්ඝත්ථෙරො, මජ්ඣෙ දුතියත්ථෙරො, අන්තෙ තතියත්ථෙරොති එවං නිසින්තෙසුයං සඬ්ඝත්ථෙරො දුතියත්ථෙරොන සද්ධිං මන්තෙති, දුතියත්ථෙරො තස්ස සද්දඤ්ඤව සුඤාති, කථඤ්ඤ වචත්ථපෙනි. තතියත්ථෙරො පන සද්දමෙව සුඤාති, කථං න වචත්ථපෙනි. එත්තාවතා අප්පසද්දො හොති”ති (පාවි. 588) චුත්තඅප්පසද්දයුත්තෙන. සථෙ පන තතියත්ථෙරො කථඤ්ඤ වචත්ථපෙනි, මහාසද්දො නාම හොතීති.

තතියං.

1888. කායප්පවාලකං කත්වාති කායං වාලෙත්වා වාලෙත්වා. උපරිපි එසෙව නයො. හත්ථස්ස චුත්තලක්ඛණත්තා “බාහු”ති මණ්ඩන්ධතො යාව අංසකුටා ගහෙතබ්බා.

1889. උජුං පග්ගහෙත්වාති උජුං යපෙත්වා. ආසිතබ්බන්ති නිසිදිතබ්බං. “සමෙන ඉරියාපථෙන තු”ති පදවිජෙදො.

1890. ඉත්ථම්භුතෙ කරණවචනං. ගමනපටිසංයුත්තෙසු සික්ඛාපදෙසු ගමනස්ස අසම්භවොති ආහ “නිසිදනෙන යුත්තෙසු”ති.

පඤ්චමජට්ඨසත්තමට්ඨමනවමානි.

දුතියො වග්ගො.

1891. බම්භං කත්වාති කට්ඨා එකපස්සෙ වා ද්විසු වා පස්සෙසු කප්පරසන්ධිතො ආභුජිත්වා හත්ථං යපෙත්වා. යථාහ – “බම්භකතො නාම කට්ඨං හත්ථං යපෙත්වා කතබ්මිහො”ති (පාවි. අට්ඨ. 596). උක්කුටිකාය වා ගච්ඡතොති යොජනා. උක්කුටිකා චුච්චති පණ්ඨියො උක්ඛිපිත්වා අග්ගපාදෙහි වා අග්ගපාදෙ උක්ඛිපිත්වා පණ්ඨිහි එව වා භූමිං ඵුසන්තස්ස ගමනං.

1892. දුස්සපල්ලත්ථිකායාති ආයොගපල්ලත්ථිකාය. අන්තරසරෙ නිසිදන්තස්ස තස්ස දුක්කටං හොතීති යොජනා.

1893. දුතියෙ වාති “න බම්භකතො අන්තරසරෙ නිසිදිස්සාමි”ති (පාවි. 597) සික්ඛාපදෙ ව. චතුත්ථෙ වාති “න ඔගුණ්ඨිතො අන්තරසරෙ නිසිදිස්සාමි”ති (පාවි.

599) සික්ඛාපදෙ ව. ඡට්ඨෙති “න පල්ලත්ථිකාය අන්තරසරෙ” ඉච්චාදි (පාවි. 601) සික්ඛාපදෙ ව. ඉති එවං සාරුප්පා සමණාචාරානුච්ඡවිකා ඡබ්බිසති සික්ඛාපදානි පකාසිතානි.

පයමදුනියතනියවතුත්ථපඤ්චමඡට්ඨානි.

1894. විඤ්ඤානා භික්ඛුනා සක්කච්චං සතියුත්තෙන, පත්තසඤ්ඤානා ව හුත්වා සමසුපොච පිණ්ඩපාතො ගහෙනබ්බොති යොජනා. එවං එතාය ගාථාය සික්ඛාපදත්තයං සඬගහිතං. සක්කච්චන්ති සතිං උපට්ඨපෙත්වා. “සතියුත්තෙනා”ති ඉදං “සක්කච්ච”න්ති එතස්ස අත්ථපදං. “සතිං උපට්ඨපෙත්වා”ති (පාවි. අට්ඨ. 602) හි අට්ඨකථායං වුත්තං. පත්තෙ සඤ්ඤා පත්තසඤ්ඤා, සා අස්ස අත්ථිති පත්තසඤ්ඤී, අනඤ්ඤවිහිතෙන අත්තනො භාජනෙයෙව උපනිබ්ඳ්ඨසඤ්ඤානානි අත්ථො.

1895. හත්තවතුබ්භාගොති හත්තස්ස වතුබ්භාගප්පමාණො. තතො අධිකං ගණ්හතො දුක්කටං.

1896. “රසරසෙ”ති වත්තබ්බෙ “රසෙරසෙ”ති ගාථාබන්ධවසෙන වුත්තං. ද්වෙ සුපෙ ය්පෙත්වා අවසෙසානි ඔලොණිසාකසුපෙයාමච්ඡරසමංසරසාදීනි රසරසානි වෙදිතබ්බානි. එත්ථ ව “ඔලොණිති දධිකතං ගොරස”න්ති කෙචි. “එකා බ්බාඤ්ජනවිකති”ති අපරෙ. “යො කොචි සුද්ධො කඤ්ජිකතක්කාදිරසො”ති අඤ්ඤෙ. සාකසුපෙයාග්ගහණෙන යා කාචි සුපෙයාසාකෙහි කතා බ්බාඤ්ජනවිකති වුත්තා. මංසරසාදීනීති ආදි-සද්දෙන අවසෙසා සබ්බාපි බ්බාඤ්ජනවිකති සඬගහිතානි දට්ඨබ්බං. ඤාතකාදීනන්ති එත්ථ “සන්තකං ගණ්හන්තස්සා”ති සෙසො. අඤ්ඤත්ථායානි එත්ථ “කතං ගණ්හන්තස්සා”ති සෙසො. ධනෙනානි එත්ථ “අත්තනො”ති ව “කීත”න්ති ව “ගණ්හන්තස්සා”ති ව සෙසො. ඤාතකාදීනං සන්තකං ගණ්හන්තස්ස, අඤ්ඤත්ථාය කතං ගණ්හන්තස්ස, අත්තනො ධනෙන කීතං ගණ්හන්තස්ස අනාපත්තිති අත්ථො.

සත්තමට්ඨමනවමානි.

1897. අධිට්ඨානුපගස්ස පත්තස්ස මුඛවට්ටියා අත්තොලොභාපමාණෙන පූරිතොච ගහෙනබ්බොති යොජනා.

1898. අනාපත්තිවිසයං දස්සෙත්වා ආපත්තිවිසයං දස්සෙතුමාහ “තත්ථා”තිආදි. තත්ථානි අධිට්ඨානුපගෙ පත්තෙ. ථූපිකතං කත්ථානි එත්ථ “දියාමාන”න්ති සෙසො. යථාවුත්තලොභාතික්කමො යථා භොති, එවං ථූපිකතං දියාමානං ගණ්හතො ආපත්ති දුක්කටන්ති සම්බන්ධො. ඉමිනා පයමං ථූපිකතස්ස අධිට්ඨානුපගපත්තස්ස පච්ඡා පටිග්ගහණඤ්ච පයමපටිග්ගහිතපත්තෙ පච්ඡා භොජනස්ස ථූපිකතස්ස පටිග්ගහණඤ්ච නිචාරිතන්ති වෙදිතබ්බං.

1899. කාලිකත්තයමෙව ව පුප්පිකතං වට්ටනෙවාති යොජනා. සෙසෙනි අනධිට්ඨානුපගෙ පත්තෙ. සබ්බන්ති චතුබ්බිධං කාලිකං පුප්පිකතං වට්ටති යොජනා.

1900. පෙසෙනිති එත්ථ “භික්ඛු”ති සෙසො. භික්ඛු භික්ඛුනං යදි පෙසෙනිති යොජනා. “විහාරං පෙසෙතුං වට්ටති”ති (පාවි. අට්ඨ. 605) අවධිකල්පාය අධිප්පායං දස්සෙතුං “භික්ඛුන”න්ති වචනෙන පටිග්ගහණං අවිජ්ඣිතවා භික්ඛුනා එව පෙසිතං ගණ්හන්තානං භික්ඛුනං අනාපත්තිති දීපිතං හොති. අඤ්ඤාපා “පුරෙතුං වට්ටති”ති එත්තකමෙව වත්තබ්බන්ති විඤ්ඤායති.

1901. පක්ඛිප්පමානන්ති මුඛවට්ටිතො උච්චං කත්වා මජ්ඣෙ පක්ඛිප්පමානං. එලාදිකන්ති ආදි-සද්දෙන ඔදනාදිමිපි සඬගණ්හාති. හෙට්ඨා ඔරොහතිති සමන්තා ඔකාසසම්භවතො වාලියමානං මුඛවට්ටිප්පමාණතො හෙට්ඨා හස්සති.

1902. තක්කොලකාදීනන්ති එත්ථ ආදි-සද්දෙන පුගඵලාදීනං සඬගහො. යපෙත්වාති හත්තමත්ථකෙ නික්ඛිපිත්වා. වටංසකන්ති අවටංසකං.

1903. පුචස්සාති විකාරසම්බන්ධෙ සාම්චවනං, පුචචටංසකන්ති චුත්තං හොති. පුචස්ස යාවකාලිකත්තා ආහ “ඉදං පුප්පිකතං සියා”ති.

1904. පණ්ණානං විසුං භාජනත්තා ආහ “වට්ටති”ති.

1905. අස්සාති භික්ඛුස්ස. තං තු සබ්බන්ති “පුප්පිකතත්තා න වට්ටති”ති චුත්තං තං පන සබ්බං. ගහිතං සුගහිතන්ති විරාධෙත්වා පටිග්ගහිතං වෙ, සුප්පටිග්ගහිතං.

දසමං.

තතියො වග්ගො.

1906. “උපරි ඔධි”න්ති පදච්ඡෙදො. උපරිති හත්තස්ස උපරි. ඔධින්ති පරිච්ඡෙදං. පටිපාටියාති අත්තනො දිසාය පරියන්තනො පට්ඨාය අනුක්කමෙන.

1907. අඤ්ඤාසන්ති එත්ථ “දෙන්තො”ති සෙසො. අත්තනො හත්තං අඤ්ඤාසං දෙන්තො අඤ්ඤාස්ස භාජනෙ ආකිරං ආකිරන්තො පන පටිපාටිං විනාපි තහිං තහිං ඔමසති වෙ, නත්ථි දොසොති යොජනා. උත්තරිහඬගකං තථා ආකිරන්තො තත්ථ තත්ථ ඔමසති, නත්ථි දොසොති යොජනා. භුඤ්ජනත්ථාය ගණ්හන්තොපි වෙත්ථ වත්තබ්බො. උත්තරිහඬගං නාම බ්‍යඤ්ජනං.

තතියං.

1908. මත්ථකං ඔමද්දිත්වා පරිභුඤ්ජනො දොසොති යොජනා. “ථුපකතොති මත්ථකතො, වෙමජ්ඣකතො”ති (පාවි. අට්ඨ. 610) අට්ඨකථාවචනතො මත්ථකන්ති එත්ථ හත්තමත්ථකමාහ. ඔමද්දිත්වාති හත්ථෙන හත්තං අවමද්දිත්වා.

1909. සෙසකෙ පරිත්තෙපි වාති අවසිට්ඨෙ අප්පකෙපි ච. සංකඩ්ඪිත්වානාති තස්මිං තස්මිං යානෙ යීතං සංහරිත්වා. එකතො පන මද්දිත්වා භුඤ්ජනො අනාපත්තීති යොජනා.

පඤ්චමං.

1910. භියොයාකම්යතාහෙතුති පුන ගණ්හිතුකාමතාහෙතු. සුපං වාති මුග්ගාදිසුපං වා. බ්‍යඤ්ජනං වාති උත්තරිහඬගං වා.

ජට්ඨං.

1911. විඤ්ඤත්තියන්ති සුපොදනවිඤ්ඤත්තියං. “ඤාතකානං වා පචාරිතානං වා අඤ්ඤස්ස අත්ථාය වා අත්තනො ධනෙන වා”ති ඉදං අනාපත්තියං අධිකං. ගිලානොපි හුත්වා පරෙසං පත්තං උජ්ඣානසඤ්ඤාය ඔලොකෙන්තස්ස ආපත්ති හොතීති ආහ “උජ්ඣානෙ ගිලානොපි න මුච්චතී”ති. උජ්ඣානෙති නිමිත්තත්ථෙ භූමිමං.

1912. දස්සාමීති ඉමස්ස හත්තං ඔලොකෙන්වා “යං තත්ථ නත්ථී, තං දස්සාමී”ති වා “දාපෙස්සාමී”ති වා. අවමඤ්ඤිත්වා උජ්ඣායනචිත්තං උජ්ඣානං, උජ්ඣානෙ සඤ්ඤා උජ්ඣානසඤ්ඤා, සා අස්ස අත්ථීති විග්ගහො. නඋජ්ඣානසඤ්ඤිතො ච අනාපත්තීති ඤාතබ්බන්ති යොජනා.

සත්තමට්ඨමාති.

1913. “තෙසං මජ්ඣප්පමාණෙන”ති ඉමිනා අසාරුප්පවසෙන බුද්දකපටික්ඛෙපො කතොති වෙදිතබ්බො. “නාතිමහන්ත”න්ති ච අතිමහන්තස්සෙව පටික්ඛිත්තත්තා බුද්දකෙ ආපත්ති න දිස්සතීති. කබලොති ආලොපො.

1914. මූලබාදනීයාදිකෙ සබ්බත්ථ බජ්ජකෙ පනාති යොජනා. එලාඵලෙති බුද්දකෙ, මහන්තෙ ච එලෙ.

නවමං.

1915. දසමෙ නත්ථී කිඤ්චි වත්තබ්බං.

දසමං.

චතුත්ථො වග්ගො.

1916. “අනාහටෙ”ති එතස්ස අත්ථපදං “මුඛද්දාරං අප්පත්තෙ”ති. යථාහ
“අනාහටෙති අනාහරිතෙ, මුඛද්දාරං අසම්පාපිතෙති අත්ථො”ති (පාවි. අට්ඨ. 617).
“මුඛද්දාරං විවරන්තස්සා”ති එත්තකෙ චුත්තෙ මුඛද්දාරං-සද්දස්ස
සම්බන්ධිසද්දත්තා කස්සාති අපෙක්ඛාය “මුඛද්දාරං විවරිස්සාමි”ති
අත්තනොපදෙකච්චනෙන ඛාඤ්ඡිතමෙවත්ථං පකාසෙතුං අත්තනො-ගහණං
කතන්ති වෙදිතබ්බං. ච-සද්දො ඵවකාරත්ථො, අප්පත්තෙ වාති යොජෙතබ්බො,
අසම්පත්තෙයෙවාති අත්ථො.

පඨමං.

1917. සකලං හත්ථන්ති එත්ථ හත්ථං-සද්දො තදෙකදෙසෙසු අඬගුලීසු
දට්ඨබ්බො. “හත්ථමුද්දා”තිආදීසු විය සමුදායෙ පචත්තවොහාරස්ස අවයවෙපි
පචත්තනනො එකඬගුලීමිපි මුඛෙ පක්ඛිපිතුං න වට්ටති.

1918. අස්සාති භික්ඛුනො. ඛාහරන්තස්සාති කට්ඨන්තස්ස.

දුතියතතියාති.

1920. පිණ්ඩුක්ඛෙපකන්ති පිණ්ඩං උක්ඛිපිත්වා උක්ඛිපිත්වා. ඉධාපි
ඛජ්ජකඵලාඵලෙසු අනාපත්ති. කබ්බවිජෙදකම්පි වාති කබ්බං ඡින්නිත්වා. ඉධ
ඛජ්ජකඵලාඵලෙහි සද්ධිං උත්තරිහඬිගෙපි අනාපත්ති. ගණ්ඨෙ කත්ථාති එත්ථ
ඵලාඵලමත්තෙයෙව අනාපත්ති.

චතුත්ථපඤ්චමජට්ඨාති.

1921-2. හත්ථං නිද්ධුනිත්වානාති හත්ථං නිද්ධුනිත්වා හත්තං භුඤ්ජතොති ච
සම්බන්ධො. සිත්ථාවකාරකන්ති සිත්ථාති අවකිරිත්වා අවකිරිත්වා. ඡීවිහානිච්ඡාරකං
වාපිති ඡීවිහං නිච්ඡාරෙත්වා නිච්ඡාරෙත්වා. චපු චපුති වාති “චපු චපු”ති ඵවං සද්දං
කත්වා. සත්තමෙති “න හත්ථනිද්ධුනක”න්ති සික්ඛාපදෙ. අට්ඨමෙති “න
සිත්ථාවකාරක”න්ති සික්ඛාපදෙ. කච්චරුජ්ඣුනෙති කච්චරාපනයනෙ.

සත්තමට්ඨමනවමදසමාති.

පඤ්චමො වග්ගො.

1923. “සුරු සුරු”ති ඵවං සද්දං කත්වා න භොත්තබ්බන්ති යොජනා.
හත්ථනිල්ලෙහකං වාපිති හත්ථං නිල්ලෙහිත්වා නිල්ලෙහිත්වා.

1924. ථාණිතං, සනායාගුං වා අඬගුලීහි ගහෙත්වා අඬගුලියො මුඛෙ
පවෙසෙත්වාපි තං භොත්තුං වට්ටතීති යොජනා.

1925. එකාය අඩ්ගුලිකායපි පත්තො න ලෙහිතබ්බොව. ජීවිහාය එකඔට්ඨොපි න නිල්ලෙහිතබ්බකොති යොජනා. බහි ඔට්ඨඤ්ච ජීවිහාය න ලෙහිතබ්බං. ඔට්ඨෙ ලග්ගං සිත්ථාදිං යං කිඤ්චි උභොහි ඔට්ඨමංසෙහියෙව ගහෙත්වා අත්තො කාතුං වට්ටති.

පයමදුනියතනියවතුත්ථානි.

1926-8. න ව ගහෙතබ්බං, පටික්කුලවසෙන පටික්ඛිත්තන්ති යොජනා. හි-ඉති “යස්මා”ති එතස්ස අත්ථෙ, තෙනෙව වක්ඛති “තස්මා”ති. “පානීයථාලක”න්ති ඉදං උපලක්ඛණමත්තං සඬබ්බාදීනමිපි තථා නගහෙතබ්බත්තා. සරාවං වාති තට්ටකං වා.

අනාමිසෙන හත්ථෙතාති ආමිසරහිතෙන හත්ථෙකදෙසෙන. යථාහ “සථෙ පන හත්ථස්ස

එකදෙසො ආමිසමක්ඛිතො න හොති, තෙන පදෙසෙන ගහෙතුං වට්ටති”ති (පාවි. අට්ඨ. 631). ආමිසමක්ඛිතෙනෙව හත්ථෙත “ධොවිස්සාමි”ති වා “ධොවාපෙස්සාමි”ති වා ගණ්හන්තස්ස පන අනාපත්ති.

පඤ්චමං.

1929. උද්ධරිත්ථාති සසිත්ථකා පත්තධොවනා සිත්ථකාති උද්ධරිත්ථා තං පත්තධොවනොදකං සරා බහි අන්තරසරෙ ඡඩ්ඛෙන්තස්ස අනාපත්ති. හින්දිත්ථාති සසිත්ථකෙ පත්තධොවනෙ සිත්ථකාති මද්දිත්ථා උදකෙන සමිහින්දිත්ථා උදකගතිකානෙව කත්ථා තං උදකං සරා බහි අන්තරසරෙ ඡඩ්ඛෙන්තස්ස අනාපත්ති. ගහෙත්ථාති සසිත්ථකං පත්තධොවනොදකං ගහෙත්ථා පටිග්ගහෙ ඡඩ්ඛෙන්තස්ස අනාපත්ති. සසිත්ථකං පත්තධොවනොදකං සරා බහි නීහරිත්ථා අන්තරසරෙ ඡඩ්ඛෙන්තස්ස අනාපත්තීති අප්ඤ්ඤාභාරයොජනා වෙදිතබ්බා. එත්ථ පටිග්ගහො නාම බෙළමල්ලාදිකො උච්ඡිට්ඨහත්ථධොවනභාජනවිසෙසො.

ඡට්ඨං.

1930. ඡත්තං යං කිඤ්චිති “ඡත්තං නාම තීණි ඡත්තාති සෙතච්ඡත්තං කිලඤ්චච්ඡත්තං පණ්ණච්ඡත්තං මණ්ඩලබ්දධං සලාකබ්දධ”න්ති (පාවි. 634) චුත්තෙසු තීසු ඡත්තෙසු අඤ්ඤතරං. එත්ථ ව සෙතච්ඡත්තන්ති වත්ථපලිගුණධීතං පණ්ඩරච්ඡත්තං. කිලඤ්චච්ඡත්තන්ති විලිවච්ඡත්තං. පණ්ණච්ඡත්තන්ති තාලපණ්ණාදීහි යෙහි කෙහිපි කතං. “මණ්ඩලබ්දධං සලාකබ්දධ”න්ති ඉදං පන තිණ්ණමිපි ඡත්තාතං පඤ්ඤපරදස්සනත්ථං චුත්තං. තාති හි මණ්ඩලබ්දධාති වෙව හොන්ති සලාකබ්දධාති ව. “යං කිඤ්චි”ති අනවසෙසපරිග්ගවවනෙන “යමිපි ව තත්ථජාතදණ්ඨෙන කතං එකපණ්ණච්ඡත්තං හොති, තමිපි ඡත්තමෙවා”ති (පාවි. අට්ඨ. 634) අට්ඨකථාය චුත්තං ඡත්තවිසෙසං ගණ්හාති. හත්ථෙතාති එත්ථ

“අමුඤ්චිත්වා” ති සෙසො. සරිරාවයවෙනාති එත්ථ “ගහෙත්වා” ති සෙසො. වා-
සද්දො අපි-සද්දත්ථො. අංසකුටාදිසරිරාවයවෙන ගහෙත්වාපි හත්ථෙන අමුඤ්චිත්වා
ධාරෙන්තස්සාති අත්ථො.

සචෙ පනස්ස අඤ්ඤො ඡත්තං ධාරෙති, ඡත්තපාදුකාය වා යීතං හොති, පස්සෙ වා
යීතං හොති,

හත්ථතො අපගතමත්තෙ ඡත්තපාණි නාම න හොති, තස්ස ධම්මං දෙසෙනුං
වට්ටති. “න ඡත්තපාණිස්ස අගිලානස්සා” ති වචනතො, ඉධ “සබ්බත්ථ
අගිලානස්සා” ති වක්ඛමානත්තා ව එත්ථ “අගිලානස්සා” ති ලබ්භති.
ධම්මපරිච්ඡෙදො චෙත්ථ පදසොධම්මෙ චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. එවමුපරිපි.

සත්තමං.

1931. දණ්ඩපාණිමහීති එත්ථ දණ්ඩො පාණිමහී අස්සාති විග්ගහො.
කිත්තකප්පමාණො දණ්ඩොති ආහ “වතුහත්ථප්පමාණො” තිආදි.
මජ්ඣිමනිකායෙ පමාණමජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස හත්ථතො, යො
“වඩ්ඪකිහත්ථො” ති වුච්චති.

අට්ඨමං.

1932. සත්ථපාණිස්සාති එත්ථාපි විග්ගහො චුත්තනයොව. වක්ඛමානං සකලං
ධනුචිකතිං, සරචිකතිඤ්ච යපෙත්වා අවසෙසං බග්ගාදි සත්ථං නාම. බග්ගං
සන්නහිත්වා යීතොපි සත්ථපාණි නු බොති ආසඬකාය නිවත්තනත්ථමාහ
“සත්ථපාණි” තිආදි. “න හොති අසි” ත්ති පදච්ඡෙදො.

නවමං.

1933-5. සරෙන සද්ධිං ධනුං වා සුද්ධධනුං වා සුද්ධසරං වා සජීයං ධනුදණ්ඩං වා
නිජීයං ධනුදණ්ඩං වා ගහෙත්වා යීතස්සාපි වා නිසින්තස්සාපි වා නිපන්තස්සාපි වා
සචෙ යො තථා පදසොධම්මෙ චුත්තලක්ඛණං සද්ධම්මං දෙසෙති, තස්ස ආපත්ති
දුක්ඛං හොතීති යොජනා. සචෙ පනස්ස ධනු බන්ධෙ පටිමුක්ඛං හොති, යාව න
ගණ්භාති, තාව වට්ටති. ජියාය සහ වත්තතීති සජීයං.

දසමං.

ජට්ඨො වග්ගො.

1936. පාදුකාරුල්භකස්සාති පාදුකං ආරුල්භො පාදුකාරුල්භො, සොයෙව
පාදුකාරුල්භකො, තස්ස. කථං ආරුල්භස්සාති ආහ “අක්කමිත්වා” තිආදි.
අක්කමිත්වා යීතස්සාති ඡත්තදණ්ඩකෙ අඩ්ඟුලන්තරං අප්පච්ඡෙදෙත්වා කෙවලං

පාදුකං අක්කමිත්වා ධීතස්ස. පටිමුක්කස්ස වානි පටිමුඤ්චිත්වා ධීතස්ස. එතං ද්වයමිපි “පාදුකාරුළ්භකස්සා”ති එතස්ස අත්ථපදං. යථාහ “න පාදුකාරුළ්භස්ස අභිලානස්ස ධම්මො දෙසෙතබ්බො. යො අනාදරියං පටිච්ච අක්කන්තස්ස වා පටිමුක්කස්ස වා ඔමුක්කස්ස වා අභිලානස්ස ධම්මං දෙසෙති, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාවි. 638).

පයමං.

1937-40. උපාහනගතස්සාපිති අක්කන්තාදිආකාරොන උපාහනාරුළ්භස්ස ව. යථාහ “අක්කන්තස්ස වා පටිමුක්කස්ස වා”ති. සබ්බත්ථානි ඡත්තපාණිආදීසු සබ්බසික්ඛාපදෙසු. අභිලානස්සානි ඉදං යොජෙතබ්බන්ති සෙසො. යානෙ වා ගතස්ස අභිලානස්ස ධම්මං දෙසෙති, දුක්කටන්ති යොජනා. තත්ථ යානෙ වා ගතස්සානි සචෙ ද්විහි ජනෙහි හත්ථසඬ්ඝාතෙන ගහිතො, සාටකෙ වා යපෙත්වා වංසෙන වය්හති, අයුත්තෙ වා වය්හාදිකෙ යානෙ, විසඬ්ඛරිත්වා වා යපිතෙ චක්කමත්තෙපි නිසින්තො හොති, යානගතොත්චෙව සඬ්ඛං ගච්ඡති.

සයනෙපි වා අන්තමසො කටසාරකෙ වා ඡමාය වා නිපන්තස්සාපි අභිලානස්සානි යොජනා. යථාහ “සයනගතස්සානි අන්තමසො කටසාරකෙපි පකතිභූමියමිපි නිපන්තස්සා”ති (පාවි. අට්ඨ. 641). උච්චෙ පියෙ වා උච්චෙ මඤ්චෙපි වා නිසින්තෙන, ධීතෙන වා නිපන්තස්ස දෙසෙතුං න වට්ටතීති යොජනා. “යත්ථා”ති ඉමිනා “නිසිදිත්වා”ති ඉදඤ්ච සඬ්ඛහිතමෙව. සයනෙසු ගතස්ස ව දෙසෙන්නෙන සයනෙසු ගතෙනාපි සමානෙ වාපි උච්චෙ වා නිපන්නෙනෙව වට්ටතීති යොජනා.

1941. “කථෙව වා”ති ඉමිනා “වට්ටතී”ති ඉදං ගහිතං.

දුතියතතියචතුත්ථානි.

1942. “පල්ලත්ථිකාය නිසින්තස්සා”ති චත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධවසෙන යකාරස්ස ලොපං කත්වා “පල්ලත්ථිකා නිසින්තස්සා”ති චුත්තං, ආයොගපල්ලත්ථිකාය වා හත්ථපල්ලත්ථිකාය වා දුස්සපල්ලත්ථිකාය වා යාය කායචි පල්ලත්ථිකාය නිසින්තස්සානි අත්ථො. චෙධීතසීසස්සානි දුස්සචෙයනෙන වා මොලිආදීහි වා යථා කෙසන්නො න දිස්සති, එවං චෙධීතසීසස්ස.

1943. යදි කෙසන්නං විවරාපෙත්වා දෙසෙති, වට්ටතීති යොජනා. “අයමෙව විනිව්ඡයො”ති ඉමිනා “සීසං විවරාපෙත්වා දෙසෙති, වට්ටතී”ති අනාපත්තිවාරොපි චුත්තො හොති.

පඤ්චමඡට්ඨසත්තමානි.

1944-5. අට්ටම “ආසන නිසින්නස්සාති අන්තමසො වත්ථමිපි තිණානිපි සන්ථරිත්වා නිසින්නස්සා”ති (පාටි. අට්ට. 645) ඉදඤ්ච නවමෙ “උච්චෙ ආසනෙති අන්තමසො භූමිප්පදෙසෙපි උන්නතෙ යානෙ නිසින්නස්ස දෙසෙතුං න වට්ඨති”ති (පාටි. අට්ට. 647) ඉදඤ්ච දසමෙ “සචෙපි”තිආදිනා වක්ඛමානවිනිවිජයඤ්ච යපෙත්වා වත්තඛ්ඛවිසෙසාභාවා ආහ “අට්ටමෙ නවමෙ වාපි, දසමෙ නත්ථි කිඤ්චිපි”ති. එත්ථ “වත්තඛ්ඛ”න්ති සෙසො. ථෙරුපට්ඨානං ගන්ත්වාන ධීනං දහරං ආසනෙ නිසින්නො ථෙරො චෙ පඤ්භං පුච්ඡතීති අජ්ඣාභාරයොජනා. කථෙතඛ්ඛමුපායං දස්සෙතුමාහ “තස්ස පස්සෙ පනඤ්ඤස්ස, කථෙතඛ්ඛං විජානතා”ති. එත්ථ “ධීතස්සා”ති සෙසො. තස්ස සමීපවත්තීනො කස්සචි අභාවෙ සජ්ඣායං අට්ටයහිත්වාපි වත්තුං වට්ඨති.

අට්ටමනවමදසමානි.

සත්තමො වග්ගො.

1946. ගච්ඡතො පුරතොති එත්ථ “පච්ඡතො ගච්ඡන්තෙනා”ති සෙසො. පච්ඡතො ගච්ඡන්තෙන පුරතො ගච්ඡතො පඤ්භං න වත්තඛ්ඛන්ති යොජනා. සචෙ පුරතො ගච්ඡන්තො පඤ්භං පුච්ඡති, කිං කාතඛ්ඛන්ති ආහ “පච්ඡමස්සා”තිආදි.

1947. උග්ගහිතං ධම්මං පුරතො ගච්ඡන්තෙන සද්ධිං පච්ඡතො ගච්ඡන්තො සජ්ඣායති, වට්ඨතීති යොජනා. සමමෙව ගච්ඡතො යුගග්ගාහං කථෙතුං වට්ඨතීති යොජනා. යුගග්ගාහන්ති අඤ්ඤමඤ්ඤං. අඤ්ඤමඤ්ඤ-සද්දපරියායො හි යුගග්ගාහ-සද්දො.

පයමං.

1948. සකට්ඨග්ගෙ එකෙකස්ස වක්කස්ස පථෙන ගච්ඡන්තො එකෙකස්ස වක්කස්ස පථෙන සමං ගච්ඡතො ධම්මං දෙසෙතුං වට්ඨති. උප්පථෙනාපි ගච්ඡන්තො උප්පථෙන සමං ගච්ඡන්තස්ස ධම්මං දෙසෙතුං වට්ඨතීති අජ්ඣාභාරයොජනා. උප්පථෙනාති අමග්ගෙන. එවං අනාපත්තිවිසයෙ දස්සිතෙ තඛ්ඛිපරියායතො ආපත්තිවිසයො දස්සිතොයෙවාති චෙදිතඛ්ඛො.

දුතියං.

1949. තතියෙ නත්ථි වත්තඛ්ඛන්ති “න ධීතො අගිලානො උච්චාරං වා පස්සාවං වා කරස්සාමි”ති (පාටි. 651) එතස්ස විනිවිජයො යථාරුතවසෙන සුචිඤ්ඤෙයොනි කත්වා චුත්තං. සචෙ පටිච්ඡන්තං යානං ගච්ඡන්තස්ස සහසා උච්චාරො වා පස්සාවො වා නික්ඛමති, අසඤ්චිච්ච කතො නාම, අනාපත්ති. අයමෙත්ථ විසෙසො දට්ඨබ්බො. සිඨිසාණිකාය බෙළෙනෙව සඨිගහිතත්තෙපි බාත්තිංසකොට්ඨාසෙසු විසුංයෙව දස්සිතො එකො කොට්ඨාසොති සික්ඛාපදෙසු අචුත්තමිපි සඨිගහෙත්වා ආහ “උච්චාරාදිවතුක්ක”න්ති.

1950. එත්ථ හරිතං නාම ඉදන්ති දස්සෙතුමාහ “ජීවරුක්ඛස්සා”තිආදි.
රුක්ඛස්සාති උපලක්ඛණං ජීවමානකතිණුලතාදීනම්පි හරිතෙයෙව සඬගහිතත්තා.
“දිස්සමානං ගච්ඡති”ති වචනෙනෙව අදිස්සමානගතං අහරිතන්ති බ්‍යතිරෙකතො
විඤ්ඤායති. සාබ්‍යා වා භූමිලග්ගා දිස්සමානා ගච්ඡති, තං සබ්බං හරිතමෙවාති
යොජනා.

1951. සහසා වච්චං නික්ඛමතෙවාති සම්බන්ධො. අස්ස හික්ඛුනො. වච්චන්ති
උපලක්ඛණං පස්සාවාදීනම්පි දස්සිතත්තා. වට්ටතීති එත්ථ “ගිලානට්ඨානෙ
ධීතත්තා”ති සෙසො.

1952. පලාලණ්ඩුපකෙ වාපීති පලාලවුම්බටකෙපි. එත්ථ “අප්පහරිතං
අලහන්තෙනා”ති සෙසො. කිස්මිඤ්චිති සුක්ඛතිණාදිමිහි කිස්මිඤ්චි. තං වච්චං පච්ඡා
හරිතං ඔත්ථරති, වට්ටතීති යොජනා.

1953. එතීති පච්ඡති. එත්ථාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. “බෙලෙන එව වා”ති
පදච්ඡෙදො.

තතියවතුත්ථාති.

1954. වච්චකුට්ඨසමුද්දාදිඋදකෙසුති එත්ථ ආදි-සද්දෙන සබ්බං අපරිභොගජලං
සඬගණ්හාති. තෙනෙව “තෙසං අපරිභොගත්තා”ති අපරිභොගත්තමෙව
කාරණමාහ.

1955. උදකොසෙති එත්ථ “ජාතෙ”ති සෙසො. අජලන්ති අජලට්ඨානං. ජලෙති
පරිභොගාරහජලෙ. ඉධාපි ඵලකතො උදකං ඔත්ථරති, අනාපත්ති.

පඤ්චමං.

අට්ඨමො වග්ගො.

1956-7. පකිණ්ණකවිනිච්ඡයං දස්සෙතුමාහ “සමුට්ඨානාදයො”තිආදි.
ඤ්ඤායාති වක්ඛමානනයෙන වෙදිතබ්බා. එත්ථාති එතෙසු සෙබ්බෙසු. උජ්ජග්ගිකා
ආදි යෙසන්ති විග්ගහො, තග්ගුණසංවිඤ්ඤාණොයං බාහිරත්ථසමාසො,
උජ්ජග්ගිකාඅප්පසද්දපට්ඨසංයුත්තාති වත්තාරි සික්ඛාපදානීති අත්ථො. ඡමා ව
නීවාසනඤ්ච යානඤ්ච පච්ඡා ව උජ්ජපථො ව ඡමානීවාසනට්ඨානපච්ඡාඋජ්ජපථා, තෙ
සද්දා එතෙසං සික්ඛාපදානං අත්ථීති තප්පට්ඨසංයුත්තාති සික්ඛාපදානි ඡමා...පෙ....
උජ්ජපථවා, ඡමාදිපදවත්තාති පඤ්ච සික්ඛාපදානීති අත්ථො. එත්ථ යාන-සද්දෙන යා-
ධාතුස්සෙව රූපත්තා සික්ඛාපදාගතො ධීත-සද්දො ගහිතො. “දසසු”ති වත්තබ්බෙ
වණ්ණලොපෙන, විහත්තිවිපල්ලාසෙන වා “දසා”ති වුත්තං. සමනුභාසනෙ
සමුට්ඨානාදිහි එතෙසු දසසු සික්ඛාපදෙසු සමුට්ඨානාදයො තුල්‍යා වුත්තාති යොජනා.

කිං වුත්තං හොති? ඉමානි දස සික්ඛාපදානි සමනුභාසනසමුට්ඨානානි,
එකෙකමෙත්ථ කිරියං, සඤ්ඤාවිමොක්ඛං, සචිත්තකං, ලොකවජ්ජං, කායකම්මං,
චචිකම්මං, අකුසලචිත්තං, දුක්ඛවෙදනන්ති වුත්තං හොති.

1958-9. “ඡත්ත” න්තිආදීනි සික්ඛාපදානං උපලක්ඛණපදානි. එතානි එකාදස
සික්ඛාපදානි සමුට්ඨානාදිනා පන ධම්මදෙසනෙන තුල්‍යාව සදිසා එවානි යොජනා.
ඉදං වුත්තං හොති – ඉමානි එකාදස සික්ඛාපදානි ධම්මදෙසනාසමුට්ඨානානි,
කිරියාකිරියානි, සඤ්ඤාවිමොක්ඛානි, සචිත්තකානි, ලොකවජ්ජානි, චචිකම්මානි,
අකුසලචිත්තානි, දුක්ඛවෙදනානීති.

සුපොදනෙන විඤ්ඤත්තීති සුපොදන-සද්දෙන ලක්ඛිතං විඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදං.
විඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදානං බහුත්තා ඉදමෙව විසෙසිතං. ථෙය්‍යසත්ථසමං මතන්ති
සමුට්ඨානාදිහි ථෙය්‍යසත්ථසික්ඛාපදෙන සමානං මතන්ති අත්ථො. ඉදං වුත්තං
හොති – සුපොදනවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදං ථෙය්‍යසත්ථසමුට්ඨානං, කිරියං,
සඤ්ඤාවිමොක්ඛං, සචිත්තකං, ලොකවජ්ජං, කායකම්මං, චචිකම්මං,
අකුසලචිත්තං, දුක්ඛවෙදනන්ති.

1960. අවසෙසා තිපඤ්ඤාසාති අවසෙසානි තෙපඤ්ඤාසසික්ඛාපදානි. සමානා
පයමෙන තුති පයමෙන පාරාජිකෙන සමුට්ඨානාදිතො සමානානීති අත්ථො,
පයමපාරාජිකසදිසසමුට්ඨානානීති වුත්තං හොති. “අනාපත්ති ආපදාසු” ති
පදවිජෙදො. පරිමණ්ඩලං නිවාසෙත්වා, පාරුපිත්වා වරන්තානං චොරුපද්දවාදි ආපදා
නාම. අපි-සද්දෙන නදිසන්තරණාදිං සඬගණ්හාති. සෙඛියෙසු සබ්බෙසුති
යෙභුය්‍යාවසෙන වුත්තං.

1961. “න උජ්ඣානසඤ්ඤී පරෙසං පත්තං ඔලොකෙස්සාමී” තිආදීනං (පාවි.
614) ඉමස්ස අනාපත්තිවාරස්ස අසම්භවතො න පනාගතොති පාළියං න වුත්තො.
තස්සාපි යථාවත්ථුකාව ආපත්තියො දට්ඨබ්බා.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනියා

විනයවිනිවිජයවණ්ණනාය

සෙඛියකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

1962. යො ඉමං විනිවිජයං විදිත්වා යීතො, සො හි යස්මා විනයෙ විසාරදො
හොති, විනීතමානසො ච හොති, පරෙහි දුප්පධංසියො ච හොති, තතො තස්මා
කාරණා සමාහිතො සතතං ඉමං විනයවිනිවිජයං සික්ඛෙය්‍යානි යොජනා.

තත්ථ ඉමං විනිවිජයං විදිත්වානි සබ්බලොකියලොකුත්තරගුණසම්පත්තිනිදානං
ඉමං විනයවිනිවිජයං අත්ථතො, ගත්ථතො, විනිවිජයතො ච සක්කච්චං ඤත්වා.
විසාරදොති සාරජ්ජනං සාරදො, විගතො සාරදො අස්සාති විසාරදො,

විනයපරියත්තියා, ආපත්තාදිවිභාගෙ ව නිබ්භයො නිරාසඬිකොති චුත්තං හොති. න කෙවලං ඉමස්ස ජානනෙ එසොව ආනිසංසො, අථ ඛො විනිතමානසො ව හොති, සංයතවිත්තො හොතීති අත්ථො. සොති ඉමං විනිච්ඡයං සක්කච්චං විදිත්වා යීතො හික්ඛු. පරෙහීති ඉමං අජානන්තෙහි අඤ්ඤෙහි. දුප්පධංසියො ව හොතීති අනභිභවතීයො ව හොති.

තතොති තස්මා විනයෙ විසාරදතාදිසබ්බගුණසම්පන්නහෙතුත්තා. භීති යස්මාති අත්ථො. සික්ඛෙති සජ්ඣායනසවනාදිවසෙන සික්ඛෙය්‍යා, උග්ගණ්භෙය්‍යාති අත්ථො. “සතත”න්ති ඉමිනා සබ්බත්ථකකම්මට්ඨානෙ විය එත්ථාපි සතතාහියොගො කාතබ්බොති දස්සෙති. වික්ඛිත්තස්ස යථාභූතපටිවේධාභාවතො තප්පටිපක්ඛාය එකග්ගතාය නියොපෙන්නො ආහ “සමාහිතො”ති, සම්මා විනයවිනිච්ඡයෙ ආහිතො පතිට්ඨිතො එකග්ගවිත්තොති චුත්තං හොති. යථාහ “අවික්ඛිත්තස්සායං ධම්මො, නායං ධම්මො වික්ඛිත්තස්සා”ති.

1963. එවං ඉමාය ගාථාය චුත්තමෙවත්ථං පකාරන්තරෙනාපි දස්සෙතුමාහ “ඉම”න්තිආදි. තෙති අපෙක්ඛිත්වා “යෙ”ති ලබ්භති. යෙ ථෙරා වා නවා වා මජ්ඣිමා වා. පරමන්ති අමතමහානිබ්බානප්පත්තියා මූලකාරණස්ස සීලස්ස පකාසනතො උත්තමං. අසංකරන්ති නිකායන්තරලද්ධිහි අසම්මිස්සං. සංකරන්ති චුත්තප්පකාරගුණොපෙතත්තා කායවිත්තසුඛකාරණං සම්මුඛං කරොතීති සංකරං. සවනාමතන්ති සද්දරසාදියොගෙන කණ්ණරසායනං. අමතන්ති තතොයෙව අමතං සුමධුරං. අමතමහානිබ්බානාවහත්තා වා එලූපවාරෙන අමතං. ඉමං විනයවිනිච්ඡයං. අවෙච්චාති සක්කච්චං විදිත්වා. අධිකෙති අධිසීලාදිසික්ඛත්තයප්පකාසනෙන උක්කට්ඨෙ. හිතෙති ලොකීයලොකුත්තරසුඛහෙතුත්තෙන හිතෙ. හිතොති අත්තතො එලන්ති “හිත”න්ති සුඛහෙතු චුච්චති. කලිසාසනෙති ලොභාදිකිලෙසවිද්ධංසනෙ. සාසනෙති විනයපරියත්තියාසබ්බාසාසනෙකදෙසෙ. පටුත්තන්ති ඛ්‍යත්තභාවං. න යන්ති න ගච්ඡන්ති. කෙ තෙති කතමෙ තෙ. “න කෙච්චි සන්ති වා”ති නිස්සන්දෙහෙ ඉමිස්සා ගාථාය අත්ථො ලිඛිතො.

එවං එත්ථ අත්ථයොජනා වෙදිතබ්බා – පරමං උත්තමං අසංකරං නිකායන්තරලද්ධිහි අසම්මිස්සං සංකරං සකලලොකීයලොකුත්තරසුඛාහිනිප්ථාදකං සවනාමතං සොතරසායනං ඉමං විනිච්ඡයප්පකරණං අවෙච්ච සක්කච්චං විදිත්වා අධිකෙ අධිසීලාදිසික්ඛත්තයප්පකාසනෙන උක්කට්ඨෙ හිතෙ ලොකීයලොකුත්තරසුඛහෙතුභූතෙ කලිසාසනෙ සකලසංකිලෙසවිද්ධංසනෙ සාසනෙ විනයපිටකසඬිබ්බාතෙ පරියත්තියාසනෙ යෙ පටුත්තං න යන්ති, තෙ කෙ නාමාති යොජනා, යෙ ඉමං පකරණං අවෙච්ච විදිත්වා යීතා, තෙ එකංසතො විනයපිටකෙ පටුත්තං පාපුණන්ති යෙවාති අධිප්පායො.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනියා

විනයවිනිච්ඡයවණ්ණනාය

හික්බුච්චගකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

හික්බුච්චගකථාව

1964. එවං හික්බුච්චගපාළියා, අට්ඨකථාය ව ආගතං විනිවිජයසාරං.
නාතිසඛ්ඛෙපවිත්ථාරනායෙන දස්සෙත්වා ඉදානි තදනන්තරාය
හික්බුච්චගපාළියා, තද්විකථාය ව ආගතවිනිවිජයසාරං දස්සෙතුමාරහන්තො
ආහ “හික්බුච්චන”න්තිආදි. තස්මිං අපිති එත්ථ අපි-සද්දො චුත්තාපෙක්ඛායං.
“සමාසෙන”ති ඉදං ගන්ථවසෙන සඬිඛිපනං සන්ධාය චුත්තං. “කිඤ්චිමත්ත”න්ති
ඉදං අත්ථවසෙනාති වෙදිතබ්බං.

පාරාජිකකථාවණ්ණනා

1965. ඡන්දසොති මෙට්ඨනසෙවනරාගපට්ඨංයුත්තෙන ඡන්දෙන. එතෙන
“ඡන්දෙ පන අසති බලක්කාරෙන පට්ඨිතාය අනාපත්ති”ති (කඬ්ඛා. අට්ඨ.
මෙට්ඨනධම්මසික්ඛාපදවණ්ණනා) අට්ඨකථා සුවිතා හොති. සා සමණී පාරාජිකා නාම
හොතීති පවුච්චතීති යොජනා.

1966-7. “සථිවස්ස අපි අථිවස්සා”ති පදවිජෙදො. “සන්ථනං වා
අසන්ථන”න්ති ඉදං “අඬ්ගජාත”න්ති ඉමස්ස විසෙසනං. අත්තනො තිව්ඨෙ
මග්ගෙති අත්තනො වච්චපස්සාවමුඛමග්ගානං අඤ්ඤතරස්මිං මග්ගෙ. එත්ථ
“සන්ථනෙ වා අසන්ථනෙ වා”ති සෙසො, “අල්ලොකාසෙ”ති ඉමිනා සම්බන්ධො.
“යෙහුයාඅක්ඛායිතාදික”න්ති පදවිජෙදො. ආදි-සද්දෙන අක්ඛායිතං සඬ්ගණ්හාති.

මනුස්සපුරිසාදීනං නවන්තං සථිවස්සපි අථිවස්සපි යස්ස කස්සචි සන්ථනං වා
අසන්ථනං වා යෙහුයාඅක්ඛායිතාදිකං අඬ්ගජාතං අත්තනො සන්ථනෙ වා අසන්ථනෙ
වා තිව්ඨෙ මග්ගෙ අල්ලොකාසෙ තිලඵලමත්තම්පි පවෙසෙත්ති පාරාජිකාති
යොජනා.

1968. සාධාරණවිනිවිජයන්ති හික්බුහික්බුච්චනං සාධාරණසික්ඛාපදවිනිවිජයං.

1969-70. අධක්ඛකන්ති එත්ථ අක්ඛකානං අධොති විග්ගහො.
උබ්භජාණුමණ්ඩලන්ති ජාණුමණ්ඩලානං උබ්භන්ති විග්ගහො. උබ්භ-සද්දො උද්ධං-
සද්දපරියායො. ඉධ “අත්තනො”ති සෙසො. අවස්සුතස්සාති කායසංසග්ගරාගෙන
තින්තස්ස. අවස්සුතාති එත්ථාපි එසෙව නයො. යාති චුත්තත්තා “සා”ති ලබ්භති.
සරීරන්ති එත්ථ “යං කිඤ්චි”ති සෙසො. පරොපක්කමමුලකං පාරාජිකං
දස්සෙතුමාහ “තෙන වා ථුට්ඨා”ති. එත්ථ “යථාපරිච්ඡින්නෙ කායෙ”ති ව
“සාදියෙය්‍යා”ති ව වත්තබ්බං.

යා පන භික්ඛුනී අවස්සුතා අවස්සුතස්ස මනුස්සපුග්ගලස්ස යං කිඤ්චි සරීරං අත්තනො අධක්ඛකං උබ්භජාණුමණ්ඩලං යං සරීරකං, තෙන සරීරකෙන ඡුපෙය්‍යා, තෙන මනුස්සපුරිසෙන යථාපරිච්ඡින්නෙන කායෙ චුට්ඨා සාදියෙය්‍යා වා, සා පාරාජිකා සියාති යොජනා.

1971-2. “ගහිතං උබ්භජාණුතා”ති ඉමිනා කප්පරතො උද්ධං පාරාජිකක්ඛෙන්තමෙවාති දීපෙති. අත්තනො යථාචුත්තප්පකාරෙන කායෙනාති යොජනා, අත්තනො “අධක්ඛක”න්තිආදිචුත්තප්පකාරෙන කායෙනාති අත්ථො. තථා අවස්සුතාය අවස්සුතස්ස පුරිසස්ස කායපට්ඨො චුසන්තියා ථුල්ලච්චයං හොති. අත්තනො යථාපරිච්ඡින්නකායපට්ඨොධෙන තථා අවස්සුතාය අවස්සුතස්ස පුරිසස්ස කායං චුසන්තියා ථුල්ලච්චයං හොති.

1973. අත්තනො අවසෙසෙන කායෙන අවස්සුතාය අවස්සුතස්ස පුරිසපුග්ගලස්ස කායං චුසන්තියා ථුල්ලච්චයං හොති. එවං අත්තනො පයොගෙ ව පුරිසස්ස පයොගෙ ව තස්සා භික්ඛුනියායෙව ථුල්ලච්චයං හොතීති යොජනා.

1974. යක්ඛපෙතතිරච්ඡානපණ්ඩකානං කායං “අධක්ඛකං උබ්භජාණුමණ්ඩල”න්ති යථාපරිච්ඡින්නං තථෙව අත්තනො කායෙන උභතොඅවස්සවෙ සති චුසන්තියා අස්සා භික්ඛුනියා ථුල්ලච්චයං, තථෙව යක්ඛාදීනං පයොගෙපි තස්සායෙව ථුල්ලච්චයං හොතීති යොජනා.

1975. එකතොවස්සවෙ වාපිති භික්ඛුනියා වසෙන එකතොඅවස්සවෙ වාපි. ථුල්ලච්චයමුදිරිතන්ති පාරාජිකක්ඛෙන්තභූතෙන අත්තනො කායෙන මනුස්සපුරිසස්ස කායං චුසන්තියා ථුල්ලච්චයං අට්ඨකථායං (පාවි. අට්ඨ. 662) චුත්තන්ති අත්ථො. අවසෙසෙ ව සබ්බත්ථාති යථාචුත්තපාරාජිකක්ඛෙන්තො අවසෙසෙ ථුල්ලච්චයක්ඛෙන්තෙ සබ්බත්ථ එකතොඅවස්සවෙ සති දුක්කටං හොතීති අත්ථො. කායපට්ඨොධෙන කායපට්ඨොධාමසනාදීසු සබ්බත්ථ උභතොඅවස්සවෙ වා එකතොඅවස්සවෙ වා දුක්කටමෙව හොති.

1976. “උබ්භක්ඛකමධොජාණුමණ්ඩල”න්ති යං අපාරාජිකක්ඛෙන්තං ඉධ දස්සිතං, එත්ථ එකතොඅවස්සවෙ දුක්කටං හොති. කප්පරස්ස ව හෙට්ඨාපි එත්ථෙව අධොජාණුමණ්ඩලෙ සඬිගහං ගතන්ති යොජනා.

1977-9. භික්ඛු භික්ඛුනියා සද්ධිං සවෙ කායසංසග්ගං කෙලායති සෙවතිති යොජනා. භික්ඛුනියා නාසො සියාති සීලවිනාසො පාරාජිකාපත්ති සියාති අත්ථො. ගෙහපෙමන්ති එත්ථ “ගෙහසිතපෙම”න්ති වත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධවසෙන සිත-සද්දලොපො, අත්ථො පනස්ස භික්ඛුවිහඬිගෙ චුත්තනායොව.

1980. අවසෙසෙනාති “භික්ඛුනියා”ති වා “භික්ඛුස්සා”ති වා විසෙසං අකත්වා.

1981. යස්සානි භික්ඛුස්ස වා භික්ඛුනියා වා. යත්ථානි භික්ඛුනියං වා භික්ඛුස්මිං වා. මනොසුද්ධන්ති කායසංසග්ගාදිරාගරහිතං. තස්ස භික්ඛුස්ස වා භික්ඛුනියා වා තත්ථ භික්ඛුනියං වා භික්ඛුස්මිං වා විසයෙ නදොසතා අනාපත්තිනි අත්ථො.

1982. භිත්දිත්වානි සීලභෙදං කත්වා. භික්ඛුනියා අපකතත්තා ආහ “නෙව භොති භික්ඛුනිදුසකො”ති.

1983. අථානි වාක්‍යාරම්භෙ. න භොතාපත්ති භික්ඛුනොති එත්ථ භික්ඛුනීහි කායසංසග්ගසඨ්ඨාදියෙසමාහ.

1984. “බෙත්තෙ”ති වක්ඛමානං “ථුට්ඨා”ති ඉමිනා යොජෙත්වා “පාරාජික”න්තිආදීහි, “ථුල්ලච්චයං බෙත්තෙ”තිආදීහි ව සම්බන්ධිතබ්බං. “පාරාජික”න්ති වක්ඛමානත්තා ථුට්ඨානි එත්ථ “පාරාජිකක්බෙත්තෙ”ති සෙසො.

1985. තථානි නිව්වලාපි සාදියති. බෙත්තෙති ථුල්ලච්චයාදීනං බෙත්තෙ. කායෙන නිව්වලායපි චිත්තෙන සාදියන්තියා ආපත්ති කස්මා චුත්තානි ආහ “චුත්තත්තා...පෙ.... සත්ථුනා”ති, භික්ඛුපාතිමොක්ඛෙ විය “කායසංසග්ගං සමාපජ්ජෙය්‍යා”ති අවත්වා ඉධ “කායසංසග්ගං සාදියෙය්‍යා”ති චුත්තත්තානි අධිජ්ජායො.

1986. තස්සා ආපත්තියා. ක්‍රියසමුට්ඨානන්ති කිරියාය සමුට්ඨානං. එවං සතීති සාදියනමත්තෙනෙව ආපජ්ජිතබ්බභාවෙ සති. ඉදන්ති “කිරියසමුට්ඨාන”මිතිවිධානං. තබ්බහුලෙනෙව නයෙනාති කිරියසමුට්ඨානබාහුල්ලෙන නයෙන බදිරවනාදිවොභාරො වියාති දට්ඨබ්බං.

1987. තස්සා භික්ඛුනියා අසඤ්චිච්ච වරජ්ඣිත්වා ආමසන්තියා අනාපත්ති, “අයං පුරිසො”ති වා “ඉත්ථී”ති වා අජානිත්වා ආමසන්තියා අනාපත්ති, පුරිසස්ස ආමසනෙ සති එස්සං අසාදියන්තියා වා අනාපත්තිනි යොජනා.

1988. බිත්තචිත්තායානි යක්ඛුම්මත්තාය. උම්මත්තිකාය වානි පිත්තකොපෙන උම්මාදජ්ජත්තාය. ඉදඤ්ච “අසුචී”ති වා “වන්දන”න්ති වා විසෙසනං අජානනමෙව පමාණං.

උබ්භජාණුමණ්ඩලකථාවණ්ණනා.

1989-90. “පාරාජිකත්තං ජානන්ති”ති ඉමිනා අවසෙසාපත්තිං ජානිත්වා ඡාදෙන්තියා පාරාජිකාභාවං දිපෙති. සලිඬිගෙ තු යීතායානි පබ්බජ්ජාලිඬිගෙයෙව යීතාය. ඉති ධුරෙ නික්ඛිත්තමත්තස්මිත්ති යොජනා. ඉති-සද්දො නිදස්සනෙ. ඉතරාය පුබ්බෙයෙව ආපන්නත්තා තමපෙක්ඛිත්වා “සා වා”ති ආහ.

1991. වුත්තාවිසිටියං සබ්බං විනිවිජයං සඬගහෙතුමාහ “සෙස”න්තිආදි.
තත්ථාති දුට්ඨුල්ලපට්ඨිඡාදනෙ.

වජ්ජපට්ඨිඡාදිකථාවණ්ණනා.

1992-5. සඬසෙනාති සමග්ගෙන සඬසෙන. උක්ඛිත්තකොති ආපත්තියා
අදස්සනාදිසු උක්ඛිත්තකො. “උක්ඛෙපනෙ ධීතො”ති ඉමිනා
උක්ඛෙපනියකම්මකතස්ස අනොසාරිතභාවං දීපෙති. යා දිට්ඨි එතස්සාති
යංදිට්ඨිකො, සො උක්ඛිත්තකො භික්ඛු යාය දිට්ඨියා සමන්තාගතො භොතිති
අධිප්පායො. “තස්සා දිට්ඨියා ගහණෙන”ති ඉමිනා අනුවත්තජ්ජකාරො දස්සිතො.
තං උක්ඛිත්තකං භික්ඛුන්ති යොජනා. සා භික්ඛුනී අඤ්ඤාහි භික්ඛුනීහි විසුම්භිව
සඬසමජ්ඣෙපි “එසො බො අයො භික්ඛු සමග්ගෙන සඬසෙන
උක්ඛිත්තො”තිආදිනා (පාවි. 669) නයෙන තික්ඛත්තුං වුවිවමානාති යොජනා. තං
වත්ථුං අවජන්ති ගහෙන්වා යදි තට්ඨ තිට්ඨතීති යොජනා. එත්ථ “යාවතතියං
සමනුභාසිතබ්බා”ති සෙසො. තස්ස කම්මස්ස ඔසානෙති තතියාය කම්මවාචාය
යාකාරජ්ජත්තවසෙන අස්ස සමනුභාසනකම්මස්ස පරියොසානෙ. අසාකියධිකරාති
අසාකියධිතා, පච්චත්තෙ කරණවචනං. “පුන අජ්ජපිසන්ධෙයා”ති ඉමිනා පුන
තෙනෙව ව අත්තභාවෙන භික්ඛුනිභාවෙ පටිසන්ධාතුං අනරහතා වුත්තා.

1996. තිකදුක්කටං නිද්දිට්ඨන්ති අධම්මකම්මෙ අධම්මකම්මසඤ්ඤා,
වෙමතිකා, ධම්මකම්මසඤ්ඤාති එතාසං වසෙන තිකදුක්කටං වුත්තං. සමනුභාසනෙ
වුත්තා සමුට්ඨානාදයො සබ්බෙ ඉධ වත්තබ්බාති යොජනා.

උක්ඛිත්තානුවත්තිකකථාවණ්ණනා.

1997. “හත්ථග්ගහණං වා සාදියෙය්‍යාති හත්ථො නාම කජ්ජරං උපාදාය යාව
අග්ගතබ්බා. එතස්ස අසද්ධම්මස්ස පටිසෙවනත්ථාය උබ්භක්ඛකං
අධොජාණුමණ්ඩලං ගහණං සාදියති, ආපත්ති පුල්ලව්වයස්සා”ති (පාවි. 676)
වුත්තත්තා ආහ “අපාරාජිකඛෙන්තස්සා”තිආදි. “ත”න්ති වක්ඛමානත්තා
“ය”න්ති ලබ්භති. අපාරාජිකඛෙන්තස්ස යස්ස කස්සවි අඬගස්ස යං ගහණං, තං
හත්ථග්ගහණන්ති පවුච්චතීති යොජනා. හත්ථෙ ගහණං හත්ථග්ගහණං.

1998. යස්ස කස්සවීති වුත්තජ්ජකාරෙන යස්ස කස්සවි විවරස්ස යං ගහණන්ති
යොජනා.

1999. අසද්ධම්ම-සද්දෙන මෙටුනස්සාපි වුවිවමානත්තා තතො විසෙසෙතුමාහ
“කායසංසග්ග ...පෙ.... කාරණා”ති. භික්ඛුනී කායසංසග්ගසඬ්ඛාතස්ස
අසද්ධම්මස්ස කාරණා පුරිසස්ස හත්ථපාසස්මිං තිට්ඨෙය්‍ය වාති යොජනා.

2000. තතොති තස්ස අසද්ධම්මස්ස කාරණා. තත්ථාති හත්ථපාසෙ. පුරිසෙනාති
එත්ථ “කත”න්ති සෙසො, “සඬකෙත”න්ති ඉමිනා සම්බන්ධො. “ආගමනං

අස්සා’’ති පදවිඡෙදො. ඉච්ඡෙය්‍යාති වුත්තෙපි න ගමනිච්ඡාමත්තෙන, අථ ඛො භික්ඛුනියා පුරිසස්ස හත්ථපාසං, පුරිසෙන ච භික්ඛුනියා හත්ථපාසං ඔක්කන්තකාලෙයෙව චත්ථුපුරණං දට්ඨබ්බං. යථාහ “සඬකෙතං වා ගච්ඡෙය්‍යාති එතස්ස අසද්ධම්මස්ස පටිසෙවනත්ථාය පුරිසෙන ‘ඉත්ථන්තාමං ආගච්ඡා’ති වුත්තා ගච්ඡති, පදෙ පදෙ ආපත්ති දුක්කට්ඨස්ස. පුරිසස්ස හත්ථපාසං ඔක්කන්තමත්තෙ ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සා’ති (පාවි. 676) ච “පුරිසස්ස අබ්භාගමනං සාදියති, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්ස. හත්ථපාසං ඔක්කන්තමත්තෙ ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සා’ති (පාවි. 676) ච. එත්ථ ච ඉත්ථන්තාමං ආගච්ඡාති ඉත්ථන්තාමං යානං ආගච්ඡාති අත්ථො.

2001. තදන්ථායාති තස්සෙව කායසංසග්ගසඬබ්බාතඅසද්ධම්මස්ස සෙවනත්ථාය. පටිච්ඡන්තට්ඨානඤ්චාති චත්ථාදිනා යෙන කෙනවි පටිච්ඡන්තඔකාසං. පුරිසස්ස හත්ථපාසෙ ධීතා තදන්ථාය කායං උපසංභරෙය්‍ය වාති යොජනා.

2002. හත්ථග්ගහණාදිනං වුත්තප්පකාරානං අට්ඨන්තං චත්ථුනං පුරුණෙන “අට්ඨචත්ථුකා”ති සඬබ්බාතා අයං භික්ඛුනී විනට්ඨා හොති සීලවිනාසෙන, තතොයෙව අස්සමණී හොති අභික්ඛුනී හොතීති යොජනා.

2003. අනුලොමෙන වාති හත්ථග්ගහණාදිපටිපාටියා වා. පටිලොමෙන වාති තබ්බිපරියතො පටිලොමෙන වා. එකන්තරිකාය වාති එකමෙකං අන්තරිත්ථා පුන තස්සාපි කරණවසෙන එකන්තරිකාය වා. අනුලොමෙන වා පටිලොමෙන වා තථෙකන්තරිකාය වා අට්ඨමං චත්ථුං පරිපුරෙන්ති වුතාති යොජනා.

2004. එතදෙව අත්ථං බ්‍යතිරෙකමුඛෙන සමත්ථෙතුමාහ “අථාදිතො”තිආදි. සතක්ඛන්තුම්පිති බහුක්ඛන්තුම්පි. සත-සද්දො හෙත්ථ බහු-සද්දපරියායො. පාරාජිකා නෙව සියාති යොජනා, ඉමිනා තංතංචත්ථුමුලකං දුක්කට්ඨථුල්ලච්චයං ආපජ්ජතිති වුත්තං හොති.

2005. යා පන ආපත්තියො ආපන්නා, දෙසෙත්ථා තාහි මුච්චතීති යොජනා. ධුරනික්ඛෙපනං කත්ථාති “න පුනෙවං කරිස්සාමී”ති ධුරං නික්ඛිපිත්ථා. දෙසිතා ගණනුපිකාති දෙසිතා දෙසිතගණනමෙව උපෙති, පාරාජිකස්ස අඬගං න හොතීති අත්ථො. තස්මා යා එකං ආපන්නා, ධුරනික්ඛෙපං කත්ථා දෙසෙත්ථා පුන කිලෙසවසෙන ආපජ්ජති, පුන දෙසෙති, එවං අට්ඨ චත්ථුනි පුරෙන්තිපි පාරාජිකා න හොති.

2006. සඋස්සාහාය දෙසිතාති පුන ආපජ්ජනෙ අනික්ඛිත්තධුරාය භික්ඛුනියා දෙසිතාපි ආපත්ති දෙසනාගණනං න උපෙති. කිං හොතීති ආහ “දෙසිතාපි අදෙසිතා”ති, තස්මා පාරාජිකාපත්තියා අඬගමෙව හොතීති අධිප්පායො.

2008. අයං අත්ථොති “අසද්ධම්මො නාම කායසංසග්ගො”ති අයං අත්ථො. උද්දිසිතොති පකාසිතො.

2009. අයමත්ලො කෙන වචනෙන උද්දිසිතොති ආහ “විඤ්ඤා...පෙ.... සාධකං වචනං ඉද්”න්ති. ඉදං වචනන්ති “විඤ්ඤා පටිබලො කායසංසග්ගං සමාපජ්ජිතු”න්ති (පාටි. 676) ඉදං වචනං. සාධකං පමාණං.

අට්ඨවත්ථුකකථාවණ්ණනා.

2010. අවස්සුතා, වජ්ජපට්ඨිජාදිකා, උක්ඛිත්තානුවත්තිකා, අට්ඨවත්ථුකාති ඉමා වතස්සො පාරාජිකාපත්තියො මහෙසිනා අසාධාරණා භික්ඛුනීනමෙව පඤ්ඤත්තාති යොජනා.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දිපනියා

විනයවිනිච්ඡයවණ්ණනාය

පාරාජිකකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සඨ්ඨසාදිසෙසකථාවණ්ණනා

2011. එවං භික්ඛුනිවිහඬිගෙ ආගතං පාරාජිකවිනිච්ඡයං වත්වා ඉදානි තදනන්තරුද්දිට්ඨං සඨ්ඨසාදිසෙසවිනිච්ඡයං දස්සෙතුමාහ “යා පන භික්ඛුනී”තිආදි. උස්සයවාදාති කොටුස්සයමානුස්සයවසෙන විවදමානා. තතොයෙව අට්ඨං කරොති සිලෙනාති අට්ඨකාරී. එත්ථ ච “අට්ඨො”ති වොහාරිකවිනිච්ඡයො වුච්චති, යං පබ්බජිතා “අධිකරණ”න්තිපි වදන්ති. සබ්බත්ථ වත්තබ්බෙ මුබ්බස්සා අත්ථිති මුබ්බි, බහුභාණිති අත්ථො. යෙන කෙනචි නරෙන සද්ධිත්ති “ගහපතිනා චා ගහපතිපුත්තෙන චා”තිආදිනා (පාටි. 679) දස්සිතෙන යෙන කෙනචි මනුස්සෙන සද්ධිං. ඉධාති ඉමස්මිං සාසනෙ. කීරාති පදපුරණෙ, අනුස්සවනෙ චා.

2012. සක්ඛිං වාති පච්චක්ඛතො ජානනකං චා. අට්ඨං කාතුං ගච්ඡන්තියා පදෙ පදෙ තථා දුක්ඛටන්ති යොජනා.

2013. වොහාරිකෙති විනිච්ඡයාමච්චෙ.

2014. අනන්තරන්ති තස්ස වචනානන්තරං.

2015. ඉතරොති අට්ඨකාරකො. පුබ්බසදිසොව විනිච්ඡයොති පයමාරොචනෙ දුක්ඛටං, දුතියාරොචනෙ ථුල්ලච්චයන්ති වුත්තං හොති.

2016. “තච, මමාපි ච කථං තුවමෙව ආරොචෙහී”ති ඉතරෙන වුත්තා භික්ඛුනීති යොජනා. යථාකාමන්ති තස්සා ච අත්තතො ච වචනෙ යං පයමං වත්තුමිච්ඡති, තං ඉච්ඡානුරූපං ආරොචෙතු.

2018-9. උභින්නම්පි යථා තථා ආරොචිතකථං සුත්වාති යොජනා. යථා තථාති පුබ්බෙ වුත්තනයෙන කෙනච් පකාරෙන. තෙහීති වොහාරිකෙහි. අට්ටෙ පන ව නිට්ඨිතෙති අට්ටකාරකෙසු එකස්මිං පක්ඛෙ පරාජිතෙ. යථාහ “පරාජිතෙ අට්ටකාරකෙ අට්ටපරියොසානං නාම භොති” ති. අට්ටස්ස පරියොසානෙති එත්ථ “තස්සා” ති සෙසො. තස්ස අට්ටස්ස පරියොසානෙති යොජනා.

2020-23. අනාපත්තිවිසයං දස්සෙතුමාහ “දුතං වාපි” තිආදි. පච්චත්ථිකමනුස්සෙහි දුතං වාපි පහිණිත්වා සයම්පි වා ආගන්ත්වා යා පන ආකඬ්ඨියතීති යොජනා. අඤ්ඤෙහීති ගාමදාරකාදීහි අඤ්ඤෙහි. කිඤ්චි පරං අනොදිස්සාති යොජනා. ඉමිස්සා ඔදිස්ස වුත්තෙ තෙහි ගහිතදණ්ඨෙ තස්සා ව ගීවාති සුවිතං භොති. යා රක්ඛං යාවති, තත්ථ තස්මිං රක්ඛායාවතෙ තස්සා අනාපත්ති පකාසිතාති යොජනා. අඤ්ඤතො සුත්වාති යොජනා. උම්මත්තිකාදීනන්ති එත්ථ ආදි-සද්දෙන ආදිකම්මිකා ගහිතා.

සමුට්ඨානං කථිතෙන තුල්යන්ති යොජනා. සෙසං දස්සෙතුමාහ “සකිරියං ඉද” න්ති. ඉදං සික්ඛාපදං. කිරියාය සහ වත්තතීති සකිරියං අට්ටකරණෙන ආපජ්ජනතො. “සමුට්ඨාන” න්ති ඉමිනා ව සමුට්ඨානාදිවිනිච්ඡයො උපලක්ඛිතොති දට්ඨබ්බො.

අට්ටකාරිකාකථාවණ්ණනා.

2024-5. ජානන්ති “සාමං වා ජානාති, අඤ්ඤෙ වා තස්සා ආරොචෙත්ති” ති (පාවි. 684) වුත්තනයෙන ජානන්ති. වොරිත්ති යාය පඤ්චමාසග්ගනකතො පට්ඨාය යං කිඤ්චි පරසන්තකං අවහරිතං, අයං වොරි නාම. වජ්ඣං විදිතන්ති “තෙන කම්මෙන වධාරහා අය” න්ති එවං විදිතං. සඬ්ඝන්ති භික්ඛුනිසඬ්ඝං. අනපලොකෙත්වාති අනාපුච්ඡා. රාජානං වාති රඤ්ඤා අනුසාසිතබ්බට්ඨානෙ තං රාජානං වා. යථාහ “රාජා නාම යත්ථ රාජා අනුසාසති, රාජා අපලොකෙතබ්බො” ති. ගණමෙව වාති “තුම්හෙව තත්ථ අනුසාසථා” ති රාජුහි දින්නං. ගාමනිගමමල්ලගණාදිකං ගණං වා. මල්ලගණං නාම පානියට්ඨපනපොක්ඛරණිකණාදිපුඤ්ඤකම්මනියුත්තො ජනසමුහො. එතෙනෙව එවමෙව දින්නගාමවරා පුගා ව සෙනියො ව සඬ්ගහිතා. වුට්ඨාපෙය්‍යාති උපසම්පාදෙය්‍ය. කප්පන්ති ව වක්ඛමානලක්ඛණං කප්පං. සා වොරිවුට්ඨාපනන්ති සම්බන්ධො. උපජ්ඣායා හුත්වා යා වොරිං උපසම්පාදෙති, සා භික්ඛුනීති අත්ථො. උපජ්ඣායස්ස භික්ඛුස්ස දුක්කටං.

2026. පඤ්චමාසග්ගනන්ති එත්ථ පඤ්චමාසඤ්ච පඤ්චමාසග්ගනකඤ්ච පඤ්චමාසග්ගනන්ති එකදෙසසරූපෙකසෙසනයෙන පඤ්චමාසස්සාපි ගහණං. අතිරෙකග්ගනං වාපීති එත්ථාපි එසෙව නයො.

2027. පබ්බජිතං පුබ්බං යාය සා පබ්බජිතපුබ්බා. චුත්තජප්පකාරං චොරකම්මං කත්වාපි තිත්ථායතනාදීසු යා පඨමං පබ්බජිතාති අත්ථො.

2028-30. ඉදානි පුබ්බපයොගදුක්කටාදිආපත්තිවිභාගං දස්සෙතුමාහ “චුට්ඨාපෙනි ච යා චොරි”න්තිආදි. ඉධ “උපජ්ඣායා හුත්වා”ති සෙසො. ඉදං කජ්ජං යපෙත්වාති යොජනා. සීමං සම්මන්තති වාති අභිනවං සීමං සම්මන්තති, ඛන්ධනීති චුත්තං හොති. අස්සාති භවෙය්‍ය. “දුක්කට”න්ති ඉමිනා ච “ථුල්ලච්චයං ද්වය”න්ති ඉමිනා ච යොජෙතබ්බං.

කම්මන්තෙති උපසම්පදකම්මස්ස පරියොසානෙ, තතියාය කම්මවාචාය යාකාරජපත්තායාති චුත්තං හොති.

2031. අජානන්තීති චොරිං අජානන්තී. (ඉදං සික්ඛාපදං.)

2032. චොරිචුට්ඨාපනං නාමාති ඉදං සික්ඛාපදං චොරිචුට්ඨාපනසමුට්ඨානං නාම. වාචවිත්තතොති ඛණ්ඩසීමං අගන්ත්වා කරොන්තියා වාචාවිත්තෙහි. කායවාචාදිතො චෙවාති ගන්ත්වා කරොන්තියා කායවාචාවිත්තතො ච සමුට්ඨාති. යථාහ “කෙනච්චෙව කරණියෙත පක්කන්තාසු භික්ඛුනීසු අගන්ත්වා ඛණ්ඩසීමං වා නදිං වා යථානිසින්තට්ඨානෙයෙව අත්තනො නිස්සිතකපරිසාය සද්ධිං චුට්ඨාපෙන්තියා වාචාවිත්තතො සමුට්ඨාති, ඛණ්ඩසීමං වා නදිං වා ගන්ත්වා චුට්ඨාපෙන්තියා කායවාචාවිත්තතො සමුට්ඨාති”ති (පාචි. අට්ඨ. 683). ක්‍රියාක්‍රියන්ති අනාපුච්ඡාචුට්ඨාපනවසෙන කිරියාකිරියං.

චොරිචුට්ඨාපනකථාවණ්ණනා.

2033-4. ගාමන්තරන්ති අඤ්ඤං ගාමං. යා එකා සචෙ ගච්ඡෙය්‍යාති සම්බන්ධො. නදීපාරන්ති එත්ථාපි එසෙව නයො. නදියා පාරං නදීපාරං. “එකා වා”ති උපරිපි යොජෙතබ්බං. ඔභීයෙය්‍යාති විනා භවෙය්‍ය. ඉධ “අරඤ්ඤෙ”ති සෙසො. අරඤ්ඤලක්ඛණං “ඉන්දබ්බිල”ඉච්චාදිනා වක්ඛති. “එකා වා රත්තිං විජ්ජවසෙය්‍ය, එකා වා ගණම්භා ඔභීයෙය්‍යා”ති සික්ඛාපදක්කමො, එවං සන්තෙපි ගාථාබන්ධවසෙන “රත්තිං විජ්ජවසෙය්‍යා”ති අන්තෙ චුත්තං. තෙනෙව විභාගවිනිවිජයෙ දෙසනාරුල්භක්කමෙනෙව “පුරෙරුණොදයායෙවා”තිආදිං වක්ඛති. සා පඨමාපත්තිකං ගරුකං ධම්මං ආපන්නා සියාති යොජනා. පඨමං ආපත්ති එතස්සාති පඨමාපත්තිකො, වීතික්කමක්ඛණෙයෙව ආපජ්ජිතබ්බොති අත්ථො. “ගරුකං ධම්ම”න්ති ඉමිනා සම්බන්ධො. සකගාමා නික්ඛමන්තියාති භික්ඛුනියා අත්තනො වසනගාමතො නික්ඛමන්තියා.

2035. තතො සකගාමතො.

2036-7. එකෙන පදවාරෙන ඉතරස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපෙ අතික්කන්තෙ,
උපවාරොක්කමෙ වා පුල්ලව්වයන්ති යොජනා. අතික්කන්තෙ ඔක්කන්තෙති එත්ථ
“පරික්ඛෙපෙ උපවාරෙ”ති අධිකාරතො ලබ්භති.

2038-9. නික්ඛමිත්වාති අත්තතො පව්ට්ඨගාමතො නික්ඛමිත්වා. අයමෙව
නයොති “එකෙන පදවාරෙන පුල්ලව්වයං, දුතියෙන ගරුකාපත්ති”ති අයං නයො.

වතිච්ඡිද්දෙන වා ඛණ්ඩපාකාරෙන වාති යොජනා. “තථා”ති ඉමිනා
“පාකාරෙනා”ති එත්ථාපි වා-සද්දස්ස සමබන්ධනියතං දස්සෙති. “භික්ඛුච්ඡාරස්ස
භූමි තාසමකප්පියා”ති වක්ඛමානත්තා විහාරස්ස භූමීන්ති භික්ඛුනිච්ඡාරභූමි ගහිතා.
“කප්පියන්ති පව්ට්ඨත්තා”ති ඉමිනා වක්ඛමානස්ස කාරණං දස්සෙති. කොච්ඡි
දොසොති පුල්ලව්වයසඬ්ඝාදිසෙසො වුව්චමානො යො කොච්ඡි දොසො.

2040. තාසන්ති භික්ඛුනීනං. “අකප්පියා”ති ඉමිනා තත්ථාපි පව්ට්ඨාය
ගාමන්තරපච්චයා ආපත්තිසම්භවමාහ.

2041. “පයමං පාදං අතික්කාමෙන්තියා”ති (පාවි. 692) චුත්තත්තා
“හත්ථි...පෙ.... අනාපත්ති සියාපත්ති, පදසා ගමනෙ පනා”ති චුත්තං.

2042. “යං කිඤ්චි...පෙ.... ආපත්ති පවිසන්තියා”ති චුත්තස්සෙවත්ථස්ස
උපසංභාරත්තා න පුනරුත්තිදොසො.

2043-4. ලක්ඛණෙහුපපන්නායාති “නදී නාම තිමණ්ඩලං පට්ච්ඡාදෙන්වා යත්ථ
කත්ථවි උත්තරන්තියා භික්ඛුනියා අන්තරවාසකො තෙමියති”ති (පාවි. 692)
චුත්තලක්ඛණෙන සමන්තාගතාය නදියා. යා පාරං තීරං ගච්ඡතිති යොජනා.

පයමං පාදං උද්ධරිත්වාන තීරෙ යපෙන්තියාති “ඉදානි පදවාරෙන
අතික්කමති”ති වත්තබ්බකාලෙ පයමං පාදං උක්ඛිපිත්වා පරතීරෙ යපෙන්තියා.
“දුතියපාදුද්ධාරෙ සඬ්ඝාදිසෙසො”ති (පාවි. අට්ඨ. 692) අට්ඨකථාවචනතො
“අතික්කමෙ”ති ඉමිනා උද්ධාරො ගහිතො.

2045. අන්තරනදියන්ති නදිවෙමජ්ඣෙ. භණ්ඩිත්වාති කලභං කත්වා. ඔරිමං
තීරන්ති ආගතදිසාය තීරං. තථා පයමෙ පුල්ලව්වයං, දුතියෙ ගරු භොතීති අත්ථො.
ඉමිනා සකලෙන වචනෙන “ඉතරිස්සා පන අයං පක්කන්තට්ඨානෙ ඨිතා භොති,
තස්මා පරතීරං ගච්ඡන්තියාපි අනාපත්ති”ති අට්ඨකථාපි උල්ලිඬිගිතා.

2046. රජ්ජුයාති වල්ලිආදිකාය යාය කායවි රජ්ජුයා.

2047. පිච්ඡන්ති එත්ථ “පානිය”න්ති පකරණතො ලබ්භති.
අචුත්තසමුච්චයත්ථෙන අපි-සද්දෙන භණ්ඩධොවනාදිං සඬ්ගණ්භාති. අථාති

වාක්‍යාරම්භ නිපාතො. “නභානාදිකිවිචං සම්පාදෙත්වා ඔරිමමෙව තීරං
ආගමිස්සාමි”ති ආලයස්ස විජ්ජමානත්තා ආහ “වට්ඨකී”ති.

2048. පදසානදිං ඔතරිත්වානාති යොජනා. සෙතුං ආරොහිත්වා තථා පදසා
උත්තරන්තියා අනාපත්තීති යොජනා.

2049. ගන්ත්වානාති එත්ථ “නදි”න්ති සෙසො. උත්තරණකාලෙ පදසා යාතීති
යොජනා.

2050. වෙගෙනාති එකෙනෙව වෙගෙන, අන්තරා අනිවත්තිත්වාති අත්ථො.

2051. “නිසීදිත්වා”ති ඉදං “බන්ධෙ වා”තිආදීහිපි යොජෙතබ්බං. බන්ධාදයො
වෙන්ථ සභාගානමෙව ගහෙතබ්බො. හත්ථසඛිසාතනෙ වාති උභොහි
බද්ධහත්ථවලයෙ වා.

2052-3. පාසන්ති හත්ථපාසං. “ආභොගං විනා”ති ඉමිනා “ගමිස්සාමි”ති
ආභොගෙ කතෙ අජානන්තියා අරුණෙ උට්ඨිතෙපි අනාපත්තීති දීපිතං හොති. යථාහ
“සවෙ සජ්ඣායං වා සවනං වා අඤ්ඤං වා කිඤ්චි කම්මං කුරුමානා
‘පුරෙඅරුණෙයෙව දුතිසිකාය සන්තිකං ගමිස්සාමි’ති ආභොගං කරොති,
අජානන්තියා එව වස්සා අරුණො උග්ගච්ඡති, අනාපත්තී”ති (පාවි. අට්ඨ. 692).
නානාගබ්භෙ වත්තබ්බමෙව නත්ථීති දස්සෙතුමාහ “එකගබ්භෙපි වා”ති.
එකගබ්භෙපි වා දුතිසිකාය හත්ථපාසං අතික්කම්ම අරුණං උට්ඨපෙන්නියා
හික්ඛුනියා ආපත්ති සියාති යොජනා.

2054. දුතියාපාසන්ති දුතිසිකාය හත්ථපාසං. “ගමිස්සාමි”ති ආභොගං කත්වා
ගච්ඡන්තියා සවෙ අරුණං උට්ඨෙති, න දොසොති යොජනා.

2055-6. අඤ්ඤත්ථ පඤ්චධනුසතිකස්ස (පාරා. 654) පච්ඡිමස්ස
ආරඤ්ඤකසෙනාසනස්ස චුත්තත්තා තතො නිවත්තෙතුමාහ
“ඉන්දබ්බිලමතික්කම්මා”තිආදි. එත්ථාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. දීපිතන්ති අට්ඨකථාය
“අරඤ්ඤෙති එත්ථ නික්ඛමිත්වා බහි ඉන්දබ්බිලා සබ්බමෙතං අරඤ්ඤ”න්ති (පාවි.
අට්ඨ. 692) එවං චුත්තලක්ඛණමෙව අරඤ්ඤං දස්සිතන්ති අත්ථො.

දුතිසිකාය දස්සනුපචාරං විජහන්තියා තස්සාති යොජනා. “ජහිතෙ”ති ඉදං
අපෙක්ඛිත්වා “උපවාරෙ”ති විහත්තිවිපරිණාමො කාතබ්බො.

2057. සාණිපාකාරපාකාරතරුඅන්තරිතෙ යානෙ අසති දස්සනුපවාරෙ සතිපි
සවනුපවාරෙ ආපත්ති හොතීති යොජනා.

2058-60. එත්ථ කථන්ති යත්ථ දුරෙපි දස්සනං හොති, එවරුපෙ අජ්ඣෙකාකාසෙ
ආපත්තිනියමො කථං කාතබ්බොති අත්ථො. අනෙකෙසු යානෙසු

“සවනුපවාරාතික්කමෙ” ති වුවිවමානත්තා තත්ථ ලක්ඛණං යිපෙනුමාහ
“මග්ග...පෙ.... එවරුපකෙ” ති. එත්ථ “යානෙ” ති සෙසො. කුපන්තියාති
යථාචණ්ණවචන්ථානං න හොති, එවං අබ්‍යන්තසද්දං කරොන්තියා.

එවරුපකෙ යානෙ ධම්මස්සවනාරොචනෙ විය ව මග්ගමූල්භස්ස සද්දෙන විය ව
“අයො” ති කුපන්තියා තස්සා සද්දස්ස සවනාතික්කමෙ භික්ඛුනියා ගරුකා ආපත්ති
හොතීති යොජනා. “භික්ඛුනියා ගරුකා හොතී” ති ඉදං “දුතියිකං න
පාපුණ්ණස්සාමී” ති නිරුස්සාහවසෙන වෙදිතබ්බං. තෙනෙව චක්ඛති “ඔභීයිත්ථාථ
ගච්ඡන්ති” තිආදි. එත්ථාති “ගණම්භා ඔභීයෙය්‍යා” ති ඉමස්මිං.

2061. අථ ගච්ඡන්ති ඔභීයිත්ථාති යොජනා. “ඉදානි අහං පාපුණ්ණස්සාමී” ඉති
එවං සඋස්සාහා අනුබන්ධති, වට්ටති, දුතියොපවාරාතික්කමෙපි අනාපත්තීති චුත්තං
හොති.

2062. “ගච්ඡතු අයං” ඉති උස්සාහස්සච්ඡෙදං කත්ථා ඔභීනා වෙ, තස්සා
ආපත්තීති අප්ඤ්ඤාභාරයොජනා.

2063. ඉතරාපීති ගන්තුං සමත්ථාපි. ඔභීයතු අයන්ති වාති නිරුස්සාහප්පකාරො
සන්දස්සිතො. චුත්තත්ථමෙව සමත්ථයිතුමාහ “සඋස්සාහා න හොති වෙ” ති.

2064-5. පුරිමා එකකං මග්ගං යාතීති යොජනා. එකමෙව එකකං. තස්මාති
යස්මා එකිස්සා ඉතරා පක්කන්තට්ඨානෙ තිට්ඨති, තස්මා. තත්ථාති තස්මිං
ගණම්භාඔභීයනෙ. පි-සද්දො එවකාරත්ථො. අනාපත්ති එව පකාසිතාති යොජනා.

2066-7. ගාමන්තරගතායාති ගාමසීමගතාය. “නදියා” ති ඉමිනා සම්බන්ධො.
ආපත්තියොචතස්සොපීති රත්තිවිජ්ජවාස ගාමන්තරගමන නදිපාරගමන
ගණම්භාඔභීයන සඬබ්බාතා වතස්සො සඬ්ඝාදිසෙසාපත්තියො.
ගණම්භාඔභීයනමූලකාපත්තියා ගාමනො බහි ආපජ්ජිතබ්බත්තෙපි
ගාමන්තරොක්කමනමූලකාපත්තියා අන්තොගාමෙ ආපජ්ජිතබ්බත්තෙපි
එකක්ඛණෙන ගාමුපවාරං සන්ධායාහ.

2068-9. යා සද්ධිං යාතා දුතියිකා, සා ව පක්කන්තා වා සවෙ හොති, විබ්භන්තා
වා හොති, පෙතානං ලොකං යාතා වා හොති, කාලකතා වා හොතීති අධිජ්ජායො,
පක්ඛසඬ්ඝන්තා වා හොති, තිත්ථායතනසඬ්ඝන්තා වා හොතීති අධිජ්ජායො, නට්ඨා
වා හොති, පාරාජිකාපන්තා වා හොතීති අධිජ්ජායො. එවරුපෙ කාලෙ
ගාමන්තරොක්කමනාදීති...පෙ.... අනාපත්තීති ඤාතබ්බන්ති යොජනා.
උම්මත්තිකායපි එවං චත්තාරිපි කරොන්තියා අනාපත්තීති යොජනා.

2070. “අගාමකෙ අරඤ්ඤ” ති ඉදං ගාමාභාවෙන චුත්තං, න
විඤ්ඤාට්ඨසදිසතාය.

2071. ගාමභාවතො නදිපාරගමනගණමිභාග්ගීයනාපත්ති න සම්භවති, තස්සාපි සකගාමත්තා ගාමන්තරගමනමුලිකාපත්ති ච දිවසභාගත්තා රත්තිවිජ්ජවාසමුලිකාපත්ති ච න සම්භවතීති ආහ “සකගාමෙ...පෙ.... න විජ්ජරෙ”ති. යථාකාමන්ති යථිච්ඡිතං, දුතියිකාය අසන්නියාපිති අත්ථො.

2072. සමුට්ඨානාදයො පයමන්තිමවත්ථුනා තුලාති යොජනා.

ගාමන්තරගමනකථාවණ්ණනා.

2073. සීමාසම්මුතියා වෙවාති “සමග්ගෙන සඤ්ඤාන ධම්මෙන විනයෙන උක්ඛිත්තං භික්ඛුනිං කාරකසඤ්ඤා අනාපුච්ඡා තස්සෙව කාරකසඤ්ඤා ඡන්දං අජානිත්වා ඔසාරෙස්සාමි”ති නවසීමාසම්මන්තනෙන ච. ද්විති කම්මවාචාහි දුච්ඡල්ලවිචයා භොත්තිති යොජනා.

2074. කම්මස්ස පරියොසානෙනි ඔසාරණකම්මස්ස අවසානෙ. තිකසඤ්ඤාදිසෙසන්ති “ධම්මකම්මෙ ධම්මකම්මසඤ්ඤා ඔසාරෙති, ආපත්ති සඤ්ඤාදිසෙසස්ස. ධම්මකම්මෙ වෙමතිකා, ධම්මකම්මෙ අධම්මකම්මසඤ්ඤා ඔසාරෙති, ආපත්ති සඤ්ඤාදිසෙසස්සා”ති (පාටි. 697) තිකසඤ්ඤාදිසෙසං වුත්තං. කම්මන්ති ච උක්ඛෙපනියකම්මං. අධම්මෙ තිකදුක්කටන්ති “අධම්මකම්මෙ ධම්මකම්මසඤ්ඤා ඔසාරෙති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. අධම්මකම්මෙ වෙමතිකා, අධම්මකම්මසඤ්ඤා ඔසාරෙති, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති තිකදුක්කටං වුත්තං.

2075. ගණස්සාති තස්සෙව කාරකගණස්ස. වත්තෙ වා පන වත්තන්තින්ති තෙවත්තාලිසප්පහෙදෙ තෙත්තාරවත්තෙ වත්තමානං. තෙවත්තාලිසප්පහෙදං පන වත්තක්ඛන්ධකෙ (චූළව. 376) ආවි භවිස්සති. තෙත්තාරවත්තෙති කම්මතො නිත්ථරණස්ස හෙතුභූතෙ වත්තෙ.

2077. ඔසාරණං ක්‍රියං. අනාපුච්ඡනං අක්‍රියං.

චතුත්ථං.

2078-9. අවස්සුතාති මෙටුනරාගෙන තිත්තා. එවමුපරිපි.
“මනුස්සපුග්ගලස්සා”ති ඉමිනා යක්ඛාදීනං පටික්ඛෙපො. “උදකෙ...පෙ.... දුක්කට”න්ති වක්ඛමානත්තා ආමිසන්ති අඤ්ඤා දන්තපොනා අජ්ඣොභරණියස්ස ගහණං. පයොගතොති පයොගගණනාය.

2080. එකතොවස්සුතෙති පුමිත්ථියා සාමඤ්ඤෙන පුල්ලිඨගනිද්දෙයො. කථමෙතං විඤ්ඤායතීති? “එකතොවස්සුතෙති එත්ථ භික්ඛුනියා අවස්සුතභාවො දට්ඨබ්බොති මහාපච්චරියං වුත්තං. මහාඅට්ඨකථායං පනෙතං න වුත්තං, තං පාළියා සමෙති”ති (පාටි. අට්ඨ. 701) වුත්තත්තා විඤ්ඤායති. එත්ථ ච එතං න වුත්තන්ති “භික්ඛුනියා අවස්සුතභාවො දට්ඨබ්බො”ති එතං නියමනං න වුත්තං. තන්ති තං

නියමෙත්වා අවචනං. පාළියා සමෙතීති “එකතොඅවස්සුතෙ”ති (පාවි. 701-702) අවිසෙසෙත්වා චුත්තපාළියා, “අනවස්සුතොති ජානන්ති පටිග්ගණ්හාති”ති (පාවි. 703) ඉමාය ව පාළියා සමෙති. යදි හි පුග්ගලස්ස අවස්සුතභාවො නප්පමාණං, කිං “අනවස්සුතොති ජානන්ති”ති ඉමිනා වචනෙන. “අනාපත්ති උභො අනවස්සුතා භොන්ති, අනවස්සුතා පටිග්ගණ්හාති”ති එත්තකමෙව චත්තබ්බං සියා. අප්ඤ්ඤාභාරපයොගෙසු බහුසු ථුල්ලච්චයවයො ථුල්ලච්චයානං සමුභො සියා, පයොගගණනාය බහුති ථුල්ලච්චයානි භොන්තීති අධිප්පායො.

2081. සම්භවෙ, බ්‍යභිවාරෙ ව විසෙසනං සාත්ථකං භවතීති “මනුස්සවිග්ගහාන”න්ති ඉදං විසෙසනං යක්ඛපෙතතිරච්ඡානපදෙහි යොජෙතබ්බං. උභතොඅවස්සුතෙ සති මනුස්සවිග්ගහානං යක්ඛපෙතතිරච්ඡානානං භත්ථතො ව පණ්ඩකානං භත්ථතො ව තථාති යොජනා. තථා-සද්දෙනෙත්ථ “යං කිඤ්චි ආමිසං පටිග්ගණ්හාති, දුක්කටං. අප්ඤ්ඤාභාරපයොගෙසු ථුල්ලච්චයවයො සියා”ති යථාචුත්තමතිදිසති.

2082. එත්ථාති ඉමෙසු යක්ඛාදීසු. එකතොඅවස්සුතෙ සති ආමිසං පටිග්ගණ්හන්තියා දුක්කටං. සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු මනුස්සාමනුස්සෙසු එකතො, උභතො වා අනවස්සුතෙසු. උදකෙ දන්තකට්ඨකෙති උදකස්ස, දන්තකට්ඨස්ස ව ගහණෙ. පරිභොගෙ වාති පටිග්ගහණෙ වෙව පරිභොගෙ ව.

2083-4. උභයාවස්සුතභාවෙති භික්ඛුනියා, පුග්ගලස්ස ව උභින්තං අවස්සුතත්තෙ අසති යදි ආමිසං පටිග්ගණ්හාති, න දොසොති යොජනා. අයං පුරිසපුග්ගලො. න ව අවස්සුතොති නෙව අවස්සුතොති ඤාත්වා. යා පන ආමිසං පටිග්ගණ්හාති, තස්සා ව උම්මත්තිකාදීනඤ්ච අනාපත්ති පකාසිතාති යොජනා. “යා ගණ්හාති, තස්සා අනාපත්ති”ති චුත්තෙපි පරිභුඤ්ජන්තියාව අනාපත්තිභාවො දට්ඨබ්බො.

පඤ්චමං.

2085. උයොයාජනෙති “කිං තෙ අයොය එසො පුරිසපුග්ගලො කර්ස්සති අවස්සුතො වා අනවස්සුතො වා, යතො ත්වං අනවස්සුතා, ඉඨිස අයොය යං තෙ එසො පුරිසපුග්ගලො දෙති බාදනීයං වා භොජනීයං වා, තං ත්වං සහත්ථා පටිග්ගහෙත්වා බාද වා භුඤ්ජ වා”ති (පාවි. 705) චුත්තනායෙන නියොජනෙ. එකිස්සාති උයොයාජිකාය. ඉතරිස්සාති උයොයාජිකාය. පටිග්ගහෙති අවස්සුතස්ස භත්ථතො ආමිසපටිග්ගහණෙ. දුක්කටාති වාති උයොයාජිකාය දුක්කටාති. භොගෙසුති උයොයාජිකාය තථා පටිග්ගහිතස්ස ආමිසස්ස පරිභොගෙසු. ථුල්ලච්චයගණො සියාති උයොයාජිකාය ථුල්ලච්චයසමුභො සියාති අත්ථො.

2086-7. භොජනස්සාවසානස්මිත්ති උයොයාජිකාය භොජනපරියන්තෙ. සඨ්ඤාදිසෙසනාති උයොයාජිකාය සඨ්ඤාදිසෙසාපත්ති භොති.

යක්බාදිනන්ති එත්ථ ආදි-සද්දෙන පෙනපණ්ඩකතිරච්ඡානගතා ගහිතා. තථෙව පුරිසස්ස වාති අවස්සුතස්ස මනුස්සපුරිසස්ස. “ගහණෙ උයොපනෙ”ති පදවිජෙදො. ගහණෙති උයොප්පිතාය ගහණෙ. උයොපනෙති උයොප්පිකාය අත්තනො උයොපනෙ. තෙසන්ති උදකදන්තපොනානං. පරිභොගෙති උයොප්පිතාය පරිභුඤ්ජනෙ. දුක්ඛං පරිකිත්තිතන්ති උයොප්පිකාය දුක්ඛං වුත්තං.

2088. සෙසස්සාති උදකදන්තපොනනො අඤ්ඤස්ස පරිභුඤ්ජිතබ්බාමිසස්ස. “ගහණෙයොපනෙ”තිආදි වුත්තනයමෙව.

2089-90. යා පන භික්ඛුනී “අනවස්සුතො”ති ඤත්වා උයොපෙති, “කුපිතා වා න පටිග්ගණ්හතී”ති උයොපෙති, “කුලානුද්දයතා වාපි න පටිග්ගණ්හතී”ති උයොපෙති, තස්සා ව උම්මත්තිකාදීනඤ්ච අනාපත්ති පකාසිතාති යොජනා. යථාහ “අනාපත්ති ‘අනවස්සුතො’ති ජානන්ති උයොපෙති, ‘කුපිතා න පටිග්ගණ්හතී’ති උයොපෙති, ‘කුලානුද්දයතාය න පටිග්ගණ්හතී’ති උයොපෙති”තිආදි (පාවි. 708).

ඡට්ඨං.

2091. සත්තමන්ති “යා පන භික්ඛුනී කුපිතා අනත්තමනා එවං වදෙය්‍ය බුද්ධං පච්චක්ඛාමී”තිආදිනයජ්ජවත්තං (පාවි. 710) සත්තමසික්ඛාපදඤ්ච. අට්ඨමන්ති “යා පන භික්ඛුනී කිස්මිඤ්චිදෙව අධිකරණෙ පච්චාකතා”තිආදිනයජ්ජවත්තං (පාවි. 716) අට්ඨමසික්ඛාපදඤ්ච.

සත්තමට්ඨමානි.

2092. නවමෙති “භික්ඛුනියො පනෙව සංසට්ඨා විහරන්ති”තිආදිසික්ඛාපදෙ (පාවි. 722) ව. දසමෙති “යා පන භික්ඛුනී එවං වදෙය්‍ය සංසට්ඨාව අයො තුම්භෙ විහරථ, මා තුම්භෙ නානා විහරිත්ථා”තිආදිසික්ඛාපදෙ (පාවි. 728) ව.

නවමදසමානි.

2093. තෙන මහාවිහඬගාගතෙන දුට්ඨදොසද්වයෙන ව තත්ථෙව ආගතෙන තෙන සඤ්චරිත්තසික්ඛාපදෙන වාති ඉමෙහි තීභි සද්ධිං ඉධාගතාති ඡ සික්ඛාපදානීති එවං නව පට්ඨමාපත්තිකා. ඉතො භික්ඛුනිවිහඬගතො චත්තාරි යාවතතියකානි තතො මහාවිහඬගතො චත්තාරි යාවතතියකානීති එවං අට්ඨ යාවතතියකානි, පුරිමානි නව වාති සත්තරස සඬ්ඝාදිසෙසසික්ඛාපදානි මයා චෙත්ථ දස්සිතානීති අධිජ්ජායො.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනියා විනයවිනිවිජයවණ්ණනාය

සඬ්ඝාදිසෙසකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිස්සංගීයකථාවන් ණනා

2094-5. එවං සත්තරසසඬසාදිසෙසෙ දස්සෙත්වා ඉදානි තදනන්තරානි නිස්සංගීයානි දස්සෙතුමාහ “අධිට්ඨානුපගං පත්ත”න්තිආදි. “අධිට්ඨානුපගං පත්ත”න්ති ඉමිනා පදෙන කෙනවි කාරණෙන අනධිට්ඨානුපගෙ පත්තෙ අනාපත්තිභාවං දිපෙති. “තස්සා”ති ත-සද්දාපෙක්ඛාය භික්ඛුනීති එත්ථ “යා”ති ලබ්භති. පත්තසන්නිධිකාරණානි අනධිට්ඨාය, අවිකප්පෙත්වා එකරත්තම්පි පත්තස්ස නික්ඛිත්තකාරණා.

2096. ඉධ ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ සෙසො සබ්බො විනිච්ඡයො කථාමග්ගොති යොජනා, අවසෙසසබ්බවිනිච්ඡයකථාමග්ගොති අත්ථො. පත්තසික්ඛාපදෙති මහාවිහඬගපට්ඨපත්තසික්ඛාපදෙ.

2097. විසෙසොව විසෙසනා.

පට්ඨමං.

2098. අකාලෙති “අනත්ථතකථිතො විහාරෙ එකාදස මාසා, අත්ථතකථිතො විහාරෙ සත්ත මාසා”ති (පාවි. 740 අත්ථතො සමානං) එවං චුත්තෙ අකාලෙ. විකප්පන්තරං දස්සෙතුමාහ “දින්නං කාලෙපි කෙනවි”තිආදි. චුත්තවිපරියායෙන කාලනියමො වෙදිතබ්බො. කෙනවි අකාලෙ යං වීචරං දින්නං, කාලෙපි යං වීචරං ආදිස්ස දින්නං, තං අකාලවීචරං නාමාති යොජනා. ආදිස්ස දානප්පකාරං දස්සෙතුමාහ “සම්පත්තා භාජෙත්තු”ති. නියාමිතන්ති “සම්පත්තා භාජෙත්තු”ති එවං වත්වා දින්නඤ්ච “ඉදං ගණස්ස, ඉදං තුය්භං දම්මී”ති වත්වා වා දාතුකාමතාය පාදමුලෙ යපෙත්වා වා දින්නඤ්ච ආදිස්ස දින්නං නාමාති අත්ථො. යථාහ “සම්පත්තා භාජෙත්තු”ති වත්වා වා ‘ඉදං ගණස්ස, ඉදං තුම්භාකං දම්මී’ති වත්වා වා දාතුකාමතාය පාදමුලෙ යපෙත්වා වා දින්නම්පි ආදිස්ස දින්නං නාම භොති”ති (පාවි. අට්ඨ. 740).

2099. අකාලවීචරන්ති චුත්තප්පකාරං අකාලවීචරං.

2100. අත්තනා පටිලද්ධන්ති තතො යං වීචරං අත්තනා වස්සග්ගෙන පටිලද්ධං. නිස්සප්ඵිත්වා පටිලද්ධකාලෙ කත්තබ්බවිධිං දස්සෙතුමාහ “ලභිත්වා...පෙ.... නියොජයෙ”ති. යථාදානෙ නියොජයෙති යථා දායකෙන දින්නං, තථා උපනෙතබ්බං, අකාලවීචරපක්ඛෙයෙව යපෙතබ්බන්ති චුත්තං භොති.

2101. තස්සාති “යථාදානෙ නියොජයෙ”ති වචනස්ස. විනයකම්මං කත්වා පටිලද්ධම්පි තං පුන සෙවිතුං න ව වට්ටතීති අයමධිප්පායොති යොජනා.

2102. කාලවීචරෙ අකාලවත්ථසඤ්ඤාය දුක්ඛටන්ති යොජනා. උභයත්ථපීති අකාලවීචරෙපි කාලවීචරෙපි. වෙමතිකාය තථා දුක්ඛටන්ති යොජනා.

2103. උභයත්ථපි චීවරෙ කාලචීවරෙ ච අකාලචීවරෙ වානි උභයචීවරෙපි කාලචීවරසඤ්ඤාය භාජාපෙන්තියා නදොසොති යොජනා. සචිත්තකසමුට්ඨානත්තයං සන්ධායාහ “තිසමුට්ඨානතා”ති.

දුතියං.

2104. සචෙ සයං අච්ඡින්නදති අඤ්ඤාය භික්ඛුනියා සද්ධිං චීවරං පරිචත්තෙන්වා පච්ඡා “තුය්හං චීවරං ත්වමෙව ගණ්හ, මය්හං චීවරං දෙහී”ති එවං යදි සයං අච්ඡින්නදති. එත්ථ “සකසඤ්ඤායා”ති සෙසො. සකසඤ්ඤාය ගහිතත්තා පාචිත්තියං, දුක්ඛටඤ්ච චුත්තං, ඉතරථා භණ්ඩග්ගෙහන කාරෙතබ්බො.

2105. ඉතරෙසුති අබන්ධනඤ්ච ආණත්තිබ්බුත්තඤ්ච සඬගණ්හාති. තෙනාහ “චත්ථුනං පයොගස්ස වසා සියා”ති.

2106. “තිකපාචිත්ති”ති ඉදමපෙක්ඛිත්වා “උද්දිට්ඨා”ති සම්බන්ධනියං, උපසම්පන්නාය උපසම්පන්නසඤ්ඤා, වෙමතිකා, අනුපසම්පන්නසඤ්ඤාති එතාසං වසෙන තිකපාචිත්ති චුත්තාති අත්ථො. අඤ්ඤස්මිං පරික්ඛාරෙති උපසම්පන්නානුපසම්පන්නානං අඤ්ඤස්මිං පරික්ඛාරෙ. ඉතරිස්සාති අනුපසම්පන්නාය. තිකදුක්ඛටන්ති අනුපසම්පන්නාය උපසම්පන්නසඤ්ඤාවෙමතිකාඅනුපසම්පන්නසඤ්ඤානං වසෙන තිකදුක්ඛටං උද්දිට්ඨං.

2107. තාය වා දීයමානං තාය අඤ්ඤාය භික්ඛුනියා දුට්ඨාය වා තුට්ඨාය වා දීයමානං ගණ්හන්තියා, තස්සා විස්සාසමෙව වා ගණ්හන්තියා අනාපත්තිති යොජනා. “තිසමුට්ඨානතා මතා”ති ඉදං චුත්තත්ථමෙව.

තතියං.

2108. යා පන භික්ඛුනී “කිං තෙ, අයො, අථාසු, කිං ආහරීයතු”ති චුත්තා අඤ්ඤං විඤ්ඤාපෙත්වා තං ආහටං පටික්ඛිපිත්වා තඤ්ච අඤ්ඤඤ්ච ගණ්හිතුකාමා සචෙ අඤ්ඤං විඤ්ඤාපෙති, තස්සා විඤ්ඤත්තිදුක්ඛටං, ලාභා නිස්සග්ගියං සියාති සාධිප්පායයොජනා. විඤ්ඤත්තියා දුක්ඛටං විඤ්ඤත්තිදුක්ඛටං.

2109-11. තිකපාචිත්තියං චුත්තන්ති “අඤ්ඤෙ අඤ්ඤසඤ්ඤා, අඤ්ඤෙ වෙමතිකා, අඤ්ඤෙ අනඤ්ඤසඤ්ඤා අඤ්ඤං විඤ්ඤාපෙත්වා අඤ්ඤං විඤ්ඤාපෙති, නිස්සග්ගියං පාචිත්තිය”න්ති (පාචි. 751) තිකපාචිත්තියං චුත්තං. අනඤ්ඤෙ ද්විකදුක්ඛටන්ති අනඤ්ඤෙ අඤ්ඤසඤ්ඤාය, වෙමතිකාය ව වසෙන ද්විකදුක්ඛටං. “අනඤ්ඤනඤ්ඤසඤ්ඤායා”තිආදිනා අනාපත්තිවිසයො දස්සිතො. “අනඤ්ඤෙ අනඤ්ඤසඤ්ඤායා”ති පදවිජෙදො. අනඤ්ඤෙ අනඤ්ඤසඤ්ඤාය විඤ්ඤාපෙත්තියා අනාපත්ති. තස්මිං පට්ඨවිඤ්ඤාපිතෙ අප්පභොග්ගෙ වා තඤ්ඤෙව වා විඤ්ඤාපෙත්තියා අනාපත්ති. අඤ්ඤෙනපි අත්ථෙ

සති තෙන සද්ධිං අඤ්ඤං විඤ්ඤාපෙත්ති යා අනාපත්ති. ඉදං චුත්තං හොති – සචෙ පයමං සජ්ජි විඤ්ඤත්තං, “ආමකමංසං පච්චිකම්බ”න්ති ච චෙජ්ජෙන චුත්තත්තා තෙලෙන අත්ථො හොති, තතො “තෙලෙනාපි මෙ අත්ථො”ති එවං අඤ්ඤාඤ්ච විඤ්ඤාපෙතිති. ආනිසංසඤ්ච දස්සෙත්වා තතො අඤ්ඤං විඤ්ඤාපෙත්ති යාපි අනාපත්තිති ඤාතම්බන්ති යොජනා. ඉදං චුත්තං හොති – සචෙ කභාපණස්ස සජ්ජි ආහතං හොති, ඉමිනා මූලෙන දිගුණං තෙලං ලබ්භති, තෙලෙනාපි ච ඉදං කිච්චං නිජ්ජජ්ජති, තස්මා තෙලමාහරාති එවං ආනිසංසං දස්සෙත්වා විඤ්ඤාපෙතිති.

චතුත්ථං.

2112-3. පුබ්බං අඤ්ඤං චෙතාපෙත්වාති යොජනා, අත්තනො කජ්ජියහණ්ඨෙන “ඉදං නාම ආහරා”ති පුබ්බං අඤ්ඤං පරිචත්තාපෙත්වාති අත්ථො. එවන්ති එත්ථ “චුත්තෙ”ති සෙසො. ධනෙන නිබ්බන්තං ධඤ්ඤං, අත්තනො ධනෙන නිජ්ජාදිතත්තා තෙලාදි ඉධ “ධඤ්ඤ”න්ති අධිජ්ජෙනං, න විහාදි. එවං චුත්තෙ මය්හං අඤ්ඤං ධඤ්ඤං ආනෙත්වා දෙති ඉති සඤ්ඤාය පච්ඡා අඤ්ඤං චෙතාපෙය්සාති යොජනා, න මෙ ඉමිනා අත්ථො, අඤ්ඤං ආහරාති චුත්තෙ ඉදඤ්ච දත්වා අඤ්ඤාඤ්ච ආහරිත්වා දෙතිති සඤ්ඤාය “න මෙ ඉදං රුච්චති, අඤ්ඤං ආහරා”ති පච්ඡා අඤ්ඤං පරිචත්තාපෙය්සාති අත්ථො. චෙතාපනපයොගෙනාති ආණත්තාය චෙතාපනවසෙන. මූලට්ඨායාති ආණාපිකාය. තෙන ච අඤ්ඤෙන වා මූලෙන ආහතං හොතු, තස්ස ලාභෙ නිස්සග්ගියං හොතිති යොජනා.

2114. සෙසන්ති තිකපාවිත්තියාදිකං විනිච්ඡයවිසෙසං.

පඤ්චමං.

2115-6. අඤ්ඤදත්ථාය දින්නෙනාති උපාසකෙහි “එවරූපං ගහෙත්වා භාජෙත්වා පරිභුඤ්ජ්ජා”ති අඤ්ඤස්සත්ථාය දින්නෙන. “සඩ්ධිකෙන පරික්ඛාරෙන”ති ඉමිනා සම්බන්ධො. පරික්ඛාරෙනාති කජ්ජියහණ්ඨෙන. සඩ්ධිකෙනාති සඩ්ධස්ස පරිච්චත්තෙන. ඉධාති ඉමස්මිං සාසනෙ. තස්සාති යාය චෙතාපිතං. නිස්සග්ගියං සියාති එත්ථ නිස්සට්ඨපටිලද්ධං යථාදානෙ උපනෙතම්බන්ති චත්තම්බං. යථාහ “නිස්සට්ඨං පටිලභිත්වා යථාදානෙ උපනෙතම්බ”න්ති (පාටි. 761). ඉදං හෙට්ඨා චුත්තත්ථාධිජ්ජායමෙව. එත්ථාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. “අනඤ්ඤදත්ථිකෙ අඤ්ඤදත්ථිකසඤ්ඤා, ආපත්ති දුක්ඛටස්ස. අනඤ්ඤදත්ථිකෙ චෙමතිකා, ආපත්ති දුක්ඛටස්සා”ති චුත්තත්තා ආහ “අනඤ්ඤදත්ථිකෙ නිද්දිට්ඨං ද්විකදුක්ඛට”න්ති. ඉමිනා ච “අඤ්ඤදත්ථිකෙ තිකපාවිත්තිය”න්ති ඉදං චුත්තමෙව. “අඤ්ඤදත්ථිකෙ අඤ්ඤදත්ථිකසඤ්ඤා, චෙමතිකා, අනඤ්ඤදත්ථිකසඤ්ඤා අඤ්ඤං චෙතාපෙති, නිස්සග්ගියං පාවිත්තිය”න්ති (පාටි. 761) හි චුත්තං.

2117. සෙසකන්ති යදත්ථාය දින්නං, තං වෙනාපෙත්වා ආහරිත්වා අතිරිත්තං මූලං අඤ්ඤදත්ථාය උපනෙන්නියා අනාපත්තිති යොජෙතබ්බං. සාමිකෙ පුච්ඡිත්වාති “තුම්හෙහි වීචරත්ථාය දින්නං, අම්භාකඤ්ච වීචරං සංවිජ්ජති, තෙලාදීහි පන අත්ථො”ති එවං සාමිකෙ පුච්ඡිත්වා. තන්ති තං වෙනාපන්නං. ආපදාසුති හික්ඛුනීහි විහාරං පහාය ගමනාරහමුපද්දවො ගහිතො. යථාහ “ආපදාසුති තථාරූපෙසු උපද්දවෙසු හික්ඛුනියො විහාරං ඡඩ්ඛෙත්වා පක්කමන්ති, එවරූපාසු ආපදාසු යං වා තං වා වෙනාපෙතුං වට්ටති”ති (පාවි. අට්ඨ. 762).

2118. සයං යාවිතකං විනාති “සංයාවිතක”න්ති පදං විනා, එත්තකමෙව විසදිසන්ති චුත්තං හොති.

ඡට්ඨසත්තමාති.

2119. අධිකචචනං දස්සෙතුමාහ “මහාජනිකසඤ්ඤාවිකෙනා”ති. පදනාධිකාති පදමෙව පදනා. මහාජනිකෙනාති ගණස්ස පරිච්චත්තෙන. සඤ්ඤාවිකෙනාති සයං යාවිතකෙන.

2120. අනන්තරසමා මනාති ඉධ “පුග්ගලිකෙනා”ති පදං විනා සමුට්ඨානාදිනා සද්ධිං සබ්බෙ විනිච්ඡයා අනන්තරසික්ඛාපදසදිසා මනාති අත්ථො. “යා පන හික්ඛුනී අඤ්ඤදත්ථිකෙන පරික්ඛාරෙන අඤ්ඤද්දිසිකෙන පුග්ගලිකෙනා”ති හි සික්ඛාපදං. පුග්ගලිකෙනාති එකහික්ඛුනියා පරිච්චත්තෙන. “කිඤ්චිප්පි”ති ලිඛන්ති. “කොච්ඡි”ති පාඨො සුන්දරො “විසෙසො”ති ඉමිනා තුලාධිකරණත්තා.

අට්ඨමනවමදසමාති.

පඨමො වග්ගො.

2121-2. චත්තාරි කංසාති සමාහටාති, චතුන්නං කංසානං සමාහාරො වා චතුක්කංසං, චතුක්කංසතො අතිරෙකං අතිරෙකචතුක්කංසං, තෙන අතිරෙකචතුක්කංසග්ගසනකං පාචුරණමාහ, උපවාරෙන “අතිරෙකචතුක්කංස”න්ති චුත්තං. කංසපරිමාණං පනෙත්ථ සයමෙව චක්ඛති “කහාපණචතුක්කං තු, කංසො නාම පච්චිචතී”ති. තස්මා අතිරෙකසොළසකහාපණග්ගසනකන්ති අත්ථො. ගරුපාචුරණන්ති සීතකාලෙ පාරුපිතබ්බපාචුරණං. වෙනාපෙය්‍යාති විඤ්ඤාපෙය්‍ය. චත්තාරි සච්චාති සමාහටාති, චතුන්නං වා සච්චානං සමාහාරො චතුසච්චං, තං පකාසෙති සීලෙනාති චතුසච්චජ්ජකාසී, තෙන, චතුන්නං අරියසච්චානං නිද්දිසකෙන සම්මාසම්බුද්ධෙන. පයොගෙති “දෙහී”ති එවං විඤ්ඤාපනපයොගෙ. ලාභෙති පටිලාභෙ.

චතුන්නං සමුහො චතුක්කං, කහාපණානං චතුක්කං කහාපණචතුක්කං. කහාපණො වෙත්ථ තංතංකාලෙ, තංතංපදෙසෙ ව වොහාරූපගො ගහෙතබ්බො. ඉමා චුත්තජ්ජකාරා නිස්සග්ගියාවසානාපත්තියො “ඤාතකානඤ්ච සන්තකෙ”ති

අනාපත්තිවිසයෙ වක්ඛමානත්තා “යදා යෙන අත්ථො, තදා තං වදෙය්‍යාථා” ති එවං නිව්වපචාරණං අකත්වා තස්මිං කාලෙ කිස්මිඤ්චි ගුණෙ පසිදිත්වා “වදෙය්‍යාථ යෙන අත්ථො” ති එවං පචාරිතට්ඨානෙ සම්භවත්තීති දට්ඨබ්බා.

2123-5. ඌනකචතුක්කංසෙ අතිරෙකසඤ්ඤා, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්ස. ඌනකචතුක්කංසෙ වෙමතිකා, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා” ති චුත්තත්තා ආහ “ඌනකෙ තු චතුක්කංසෙ, උද්දිට්ඨං ද්විකදුක්කට්” ති. ඉමිනා “අතිරෙකචතුක්කංසෙ අතිරෙකසඤ්ඤා, වෙමතිකා, ඌනකසඤ්ඤා චෙතාපෙති, නිස්සග්ගියං පාවිත්තිය” ති තිකපාවිත්තියඤ්ච දස්සිතං හොති.

ගරුකන්ති ගරුපාචුරණං. තදුනං වාති චතුක්කංසතො ඌනකං වා. ඤාතකානඤ්චාති එත්ථ ච-සද්දෙන පචාරිතානං සඬගහො. යථාහ අනාපත්තිවාරෙ “ඤාතකානං, පචාරිතාන” ති (පාවි. 787). එත්ථ ච “අතිරෙකචතුක්කංසමිපි” ති චත්තබ්බං “තදුනං වා” ති ඉමිනා චතුක්කංසුනස්ස චුත්තත්තා. “අප්පමෙව වා” ති ඉමිනා අතිරෙකචතුක්කංසෙපි මහග්ගතරං චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

එකාදසමං.

2126-7. “ලහුපාචුරණං පන භික්ඛුනියා චෙතාපෙත්තියා අඬ්ඨතෙය්‍යකංසපරමං චෙතාපෙතබ්බ” ති (පාවි. 789) වචනතො ලහුපාචුරණන්ති එත්ථ “චෙතාපෙත්තියා භික්ඛුනියා” ති ච අඬ්ඨතෙය්‍යකංසග්ගතන්ති එත්ථ “චෙතාපෙතබ්බ” ති ච සෙසො. ලහුපාචුරණන්ති උණ්භකාලෙ පාචුරණං. තිණ්ණං සුරණො තෙය්‍යා, අඬ්ඨො තෙය්‍යා අස්සාති අඬ්ඨතෙය්‍යා, අඬ්ඨතෙය්‍යා ච සො කංසො වාති අඬ්ඨතෙය්‍යකංසො, තං අග්ගතීති අඬ්ඨතෙය්‍යකංසග්ගතං, දසකභාපණග්ගතකන්ති අත්ථො. තතොති අඬ්ඨතෙය්‍යකංසග්ගතකතො. යං පන පාචුරණං අඬ්ඨතෙය්‍යකංසග්ගතකං, තං ලහුපාචුරණං. තතො අඬ්ඨතෙය්‍යකංසග්ගතකතො ලහුපාචුරණතො. උත්තරිත්ති අතිරෙකං. අඬ්ඨතෙය්‍යකංසග්ගතකං යං පාචුරණං යා භික්ඛුනී චෙතාපෙති, තස්ස පාචුරණස්ස පටිලාභෙ තස්සා භික්ඛුනියා නිස්සග්ගියපාවිත්තියා චුත්තාති යොජනා.

“අනන්තරසමං සෙස” ති ඉදං සමත්ථෙතුමාහ “නත්ථි කාචි විසෙසතා” ති. විසෙසොයෙව විසෙසතා.

ද්වාදසමං.

2128. ඉදානි පාතිමොක්ඛද්දෙසෙ ආගතෙසු සමතිංසනිස්සග්ගියෙසු කෙසඤ්චි අත්තතො අවචනෙ කාරණඤ්ච අචුත්තෙහි සද්ධිං චුත්තානං ගහණඤ්ච දස්සෙතුමාහ “සාධාරණානී” තිආදි. හි යස්මා භික්ඛුනීනං භික්ඛුහි සාධාරණානි යාති සික්ඛාපදානි සෙසානි ඉධ චුත්තෙහි අඤ්ඤානි, තානි අට්ඨාරස සික්ඛාපදානි චෙව ඉධ චුත්තසරුපානි ද්වාදස සික්ඛාපදානි චෙති ඉච්චෙවං නිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදානි සමතිංසෙව හොන්තීති යොජනා.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනියා විනයවිනිවිජයවණ්ණනාය

නිස්සග්ගියකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාවිත්තියකථාවණ්ණනා

2129-30. එවං තිංස නිස්සග්ගියපාවිත්තියානි දස්සෙත්වා ඉදානි සුද්ධපාවිත්තියානි දස්සෙතුමාහ “ලසුණ” න්ති ආදි. ලසුණන්ති එත්ථ ඉති-සද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො. “ලසුණං” ඉති භණ්ඩිකං වුත්තං අට්ඨකථායං (පාවි. අට්ඨ. 793-795). චතුපඤ්චම්ඤ්ජාදිප්පහෙදං භණ්ඩිකං ලසුණං නාම, න තතො උභං. තෙනාහ “න එකද්විතිම්ඤ්ජක” න්ති. පක්කලසුණතො, සීහලදීපසම්භවතො ච විසෙසමාහ “ආමකං මාගධංයෙවා” ති. මගධෙසු ජාතං මාගධං, “වුත්ත” න්ති ඉමිනා සම්බන්ධො. යථාහ “මගධරට්ඨෙ ජාතලසුණමෙව හි ඉධ ලසුණන්ති අධිප්පෙත” න්ති (පාවි. අට්ඨ. 795). තං “බාදිස්සාමි” ති ගණ්හතීති සම්බන්ධො. වුත්තප්පකාරං පාවිත්තියඤ්ච අප්ප්කොභාරවසෙනානි දස්සෙතුමාහ “අප්ප්කොභාරවසෙනෙව, පාවිත්තිං පරිදීපයෙ” ති.

2131. තදෙව චක්ඛති “ද්වෙ තයො” ති ආදිනා. සද්ධිනීති එකතො. සඬබාදිත්වාති ගලබ්බං අප්පවෙසෙත්වා දන්තෙහි සංවුණ්ණියන්ති බාදිත්වා. අප්ප්කොභරති පරගලං කරොති.

2132. තත්ථානි තස්මිං භණ්ඩිකලසුණං. “මිඤ්ජානං ගණනායා” ති ඉමිනා අප්ප්කොභාරපයොගගණනායෙව දීපිතා. යථාහ “භින්නිත්වා එකෙකං මිඤ්ජං බාදන්තියා පන පයොගගණනාය පාවිත්තියානි” ති (පාවි. අට්ඨ. 795).

2133. සභාවතො වට්ටන්තෙවාති යොජනා.

2135. යථාවුත්තපලණ්ඩුකාදීනං නානත්තං දස්සෙතුමාහ “එකා මිඤ්ජා” ති ආදි. ඉධ මිඤ්ජානං වසෙනෙව නානත්තං දස්සිතං. අට්ඨකථායං පන වණ්ණවසෙනාපි. යථාහ “පලණ්ඩුකො පණ්ඩුවණ්ණො හොති. භඤ්ජනකො ලොභිතවණ්ණො. හරිතකො හරිතපණ්ණවණ්ණො” ති (පාවි. අට්ඨ. 797).

2136. “සාළුවෙ උත්තරිහඬිගකෙ” ති පදච්ඡෙදො. “බෙරසාළවාදීසු” ති (පාවි. අට්ඨ. 797) අට්ඨකථාවචනතො එත්ථ බෙර-සද්දො සෙසො. බෙරසාළවං නාම බෙරඵලානි සුක්ඛාපෙත්වා වුණ්ණෙත්වා කාතබ්බා බාදනීයවිකති. උම්මත්තිකාදීනන්ති එත්ථ ආදි-සද්දෙන ආදිකම්මිකා ගහිතා. යථාහ “උම්මත්තිකාය ආදිකම්මිකායා” ති (පාවි. 797).

පඨමං.

2137. සම්බාධෙති පටිච්ඡන්තොකාසෙ. තස්ස විභාගං දස්සෙතුමාහ
“උපකච්ඡෙසු මුත්තස්ස කරණෙපි වා”ති.

2138. අස්සා තථා පාවිත්තිති සම්බන්ධො. “න ලොමගණනායා”ති ඉමිනා
“පයොගගණනායා”ති ඉදමෙව සමත්ථයති.

2139. ආබාධෙති කණ්ඩුආදිකෙ රොගෙ. යථාහ – “ආබාධපච්චයාති
කණ්ඩුකච්ඡුආදිආබාධපච්චයා”ති (පාවි. අට්ඨ. 801). මග්ගසංවිධානසමා මනාති
භික්ඛුනියා සංවිධාය එකද්ධානසික්ඛාපදෙන සදිසා මනා ඤාතාති අත්ථො.

දුතියං.

2140. පදුමස්ස වා පුණ්ඩරිකස්ස වා අන්තමසො කෙසරෙනාපි කාමරාගෙන
මුත්තකරණස්ස තලසාතනෙ මුත්තකරණමිපි පහාරදානෙ පාවිත්ති හොතිති
යොජනා. කෙසරෙනාපිති අපි-සද්දෙන මහාපදුමපණ්ණෙහි වත්තබ්බමෙව නත්ථිති
දීපෙති. යථාහ – “අන්තමසො උප්පලපත්තෙතාපිති එත්ථ පත්තං තාව මහන්තං,
කෙසරෙනාපි පහාරං දෙන්ති යා ආපත්තියෙවා”ති (පාවි. අට්ඨ. 803).

2141. තත්ථාති තස්මිං මුත්තකරණතලෙ.

තතියං.

2142. යා පන භික්ඛුනී කාමරාගපරෙනා කාමරාගෙන පිළිතා අත්තනො
බ්බාඤ්ජනෙ මුත්තපථෙ උප්පලපත්තමිපි පවෙසෙති, න වට්ටති පාවිත්ති හොතිති
යොජනා. පි-සද්දෙන “කෙසරමත්තමිපි පන පවෙසෙන්නියා ආපත්තියෙවා”ති
(පාවි. අට්ඨ. 812) අට්ඨකථා උල්ලිඬ්භිතා.

2143-4. යද්දෙවං “ජතුමට්ඨකෙ පාවිත්තිය”න්ති කස්මා චුත්තන්ති ආහ
“ඉදං...පෙ.... ජතුමට්ඨක”න්ති. ඉදං ජතුමට්ඨකං වත්ථුවසෙනෙව චුත්තන්ති “අථ
බො සා භික්ඛුනී ජතුමට්ඨකං ආදියිත්වා ධොවිතුං විස්සරිත්වා එකමන්තං ඡඩ්ඛෙසි.
භික්ඛුනියො මක්ඛිකාහි සම්පරිකිණ්ණං පස්සිත්වා එවමාහංසු ‘කස්සිදං කම්ම’න්ති.
සා එවමාහ ‘මය්හිදං කම්ම’න්ති. යා තා භික්ඛුනියො අප්පිච්ඡා, තා උප්ඤ්ඤායන්ති
බ්බායන්ති විපාවෙන්ති ‘කථඤ්ඤි නාම භික්ඛුනී ජතුමට්ඨකං ආදියිස්සති”ති (පාවි.
806) ආගතවත්ථුවසෙනෙව චුත්තං, න තං විතා අඤ්ඤස්ස වට්ටකස්ස සම්භවතොති
අධිප්පායො. ජතුමට්ඨකං නාම ජතුනා කතො මට්ඨදණ්ඩකො.

දණ්ඩන්ති එත්ථ “යං කිඤ්චි”ති සෙසො. යථාහ “අන්තමසො උප්පලපත්තමිපි
මුත්තකරණං පවෙසෙති”ති (පාවි. 808). එතමිපි ව අතිමහන්තං, කෙසරමත්තමිපි
පන පවෙසෙන්නියා ආපත්ති එව. එළාලුකන්ති කක්කාරිඵලං වා. තස්මිත්ති
අත්තනො මුත්තකරණං.

2145. ආබාධපව්වයාහි මුත්තකරණප්පදෙසෙ ජාතවණාදිමිහි
වණට්ඨානනිරූපනාදිපව්වයා.

චතුත්ථං.

2146. අග්ගපබ්බද්වයාධිකන්ති අග්ගපබ්බද්වයනො කෙසග්ගමත්තමපි අධිකං.
යථාහ “අන්තමසො කෙසග්ගමත්තමපි අතික්කාමෙති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති
(පාවි. 812). දකසුද්ධිං කරොන්තියාහි මුත්තකරණට්ඨානෙ ධොවනං කරොන්තියා.
යථාහ “උදකසුද්ධිකං නාම මුත්තකරණස්ස ධොවනා වුච්චති”ති (පාවි. 812).

2147. “තීණි”ති ඉමිනා එකඛගුලියා පබ්බද්වයස්ස පච්චෙසෙත්වා ධොවනෙ
දොසාභාවං දිපෙති. දීඝතොති අඛගුලියා දීඝතො. තීණි පබ්බානි ගම්භීරතො
මුත්තකරණෙ පච්චෙසෙත්වා උදකසුද්ධිං ආදියන්තියා පාවිත්තියං භවෙති යොජනා.

2148. තිස්සො, චතස්සො වා අඛගුලියො එකතො කත්වා විත්ථාරෙන
පච්චෙසනෙ එකපබ්බෙපි පවිට්ඨෙ “ද්වඛගුලපබ්බපරම”න්ති
නියමිතප්පමාණාතික්කමතො ආහ “එකපබ්බමපි යා පනා”ති. යා පන භික්ඛුනී
චතුත්තං වාපි අඛගුලීනං තිස්සන්තං වාපි අඛගුලීනං එකපබ්බමපි විත්ථාරතො
පච්චෙසෙති, තස්සා පාවිත්තියං සියාති යොජනා.

2149. ඉතීති එවං. සබ්බප්පකාරෙනාති ගම්භීරපච්චෙසනාදිනා සබ්බෙන
පකාරෙන. අභිබ්බත්තතරං කත්වාති සුපාකටතරං කත්වා. අයමත්ථොති
“එකිස්සඛගුලියා තීණි”ති ආදිනා වුත්තො අයමත්ථො.

2150. ද්වඛගුලපබ්බෙ දොසො නත්ථීති යොජනා. උදකසුද්ධිපව්වයෙ පන සතිපි
එස්සසාදියනෙ යථාමුත්තපරිච්ඡෙදෙ අනාපත්ති. අධිකමපිති ද්වඛගුලපබ්බතො
අධිකමපි. උදකසුද්ධිං කරොන්තියා දොසො නත්ථීති යොජනා.

2151. තථා උදකසුද්ධිං කරොන්තිනං උම්මත්තිකාදීනං අනාපත්ති පකාසිතාති
යොජනා.

පඤ්චමං.

2152. භුඤ්ජතො පන භික්ඛුස්සාති පඤ්චන්තං භොජනානං අඤ්ඤතරං
භුඤ්ජතො භික්ඛුස්ස. යථාහ “භුඤ්ජන්තස්සාති පඤ්චන්තං භොජනානං අඤ්ඤතරං
භොජනං භුඤ්ජන්තස්සා”ති (පාවි. 817). පානීයං වා විදුපනං වාති වක්ඛමානං
පානීයං, ඛිජනීයඤ්ච. උපතිට්ඨෙය්‍යාති “භත්ථපාසෙ තිට්ඨති”ති (පාවි. 817)
වචනතො එත්ථ උප-සද්දො භත්ථපාසසම්බාතං සමීපං වදන්ති වෙදිතබ්බං.

2153. වත්ථකොණාදි යා කාවි “බිජනී” ති වුවවතීති යොජනා, ඉමිනා “බිජනිකිව්වං සම්පාදෙස්සාමි” ති අධිට්ඨාය ගහිතවිවරකොණප්පකාරං යං කිඤ්චි “බිජනී” ති වුවවතීති අත්ථො.

2154. “අථ බො සා භික්ඛුනී තස්ස භික්ඛුනො භුඤ්ජන්තස්ස පානීයෙන ව විධුපනෙන ව උපතිට්ඨන්තීවා අව්වාචදති. අථ බො සො භික්ඛු තං භික්ඛුනිං අපසාදෙති ‘මා, හගිනි, එවරුපං අකාසි, නෙතං කප්පතී’ ති. ‘පුබ්බෙ මං ත්වං එවඤ්ච එවඤ්ච කරොසි, ඉදානි එත්තකං න සහසී’ ති පානීයථාලකං මත්ථකෙ ආසුම්භිත්වා විධුපනෙන පහාරං අදාසී” ති (පාවි. 815) ඉමස්මිං වත්ථුම්භි භික්ඛුහි ආරොචිතෙ “කථඤ්චි නාම, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනී භික්ඛුස්ස පහාරං දස්සතී” තිආදීනි (පාවි. 815) වත්වා “යා පන භික්ඛුනී භික්ඛුස්ස භුඤ්ජන්තස්ස පානීයෙන වා විධුපනෙන වා උපතිට්ඨෙය්‍යා, පාවිත්තිය” ත්ති (පාවි. 816) වුත්තත්තා පහාරපච්චයා නු බොති ආසඬකං නිවත්තෙතුමාහ “හත්ථපාසෙ ඉධ යානපච්චයාපත්ති දීපිතා” ති. එත්ථ ව ආසුම්භිත්වාති පාතෙත්වා. ඉධාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. “න, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනියා භික්ඛුස්ස පහාරො දාතබ්බො. යා දදෙය්‍යා, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා” ති (වුළුව. 420) භික්ඛුනික්ඛන්ධකෙ වුත්තං ගහෙත්වා ආහ “පහාරපච්චයා වුත්තං, ඛන්ධකෙ දුක්කට්ඨං විසු” ත්ති. ඉමිනා වුත්තස්සෙවත්ථස්ස කාරණං දස්සිතං හොති.

2155. හත්ථපාසං ජහිත්වාති එත්ථ “හොජනං භුඤ්ජතො” ති ව බාදනං බාදකොති එත්ථ “හත්ථපාසෙ” ති ව වත්තබ්බං. හොජනං භුඤ්ජතො හත්ථපාසං ජහිත්වා උපතිට්ඨන්තියා වා බාදනං බාදකො හත්ථපාසෙ උපතිට්ඨන්තියා වා හොති ආපත්ති දුක්කට්ඨන්ති යොජනා.

2156. දෙතීති පානීයං වා සුපාදිං වා “ඉමං පිච්ච, ඉමිනා භුඤ්ජථා” ති දෙති. තාලවණ්ටං “ඉමිනා බිජන්තා භුඤ්ජථා” ති දෙති. දාපෙතීති අඤ්ඤෙන උභයම්පි දාපෙති. ඉදං සික්ඛාපදං සමුට්ඨානතො ඵලකලොමෙන සමං මතන්ති යොජනා.

ජට්ඨං.

2157. විඤ්ඤත්වාති සයං විඤ්ඤත්වා, අඤ්ඤාය වා විඤ්ඤාපෙත්වා. “විඤ්ඤත්වා වා විඤ්ඤාපෙත්වා වා” ති (පාවි. 821) හි සික්ඛාපදං. ආමකං ධඤ්ඤන්ති අපක්කං අහට්ඨං සාලිආදිකං සත්තවිධං ධඤ්ඤං. යථාහ – “ආමකධඤ්ඤං නාම සාලි වීහි යවො ගොධුමො කඬ්ඟු වරකො කුදුසකො” ති (පාවි. 822). කොට්ටෙන්වාති මුසලෙහි කොට්ටෙන්වා. යදි පරිභුඤ්ජතීති යොජනා.

2158-60. “භුඤ්ජිස්සාමීති පටිග්ගණ්හාති, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සාති ඉදං පයොගදුක්කට්ඨං නාම, තස්මා න කෙවලං පටිග්ගහණෙයෙව දුක්කට්ඨං හොතී” තිආදීනා (පාවි. අට්ඨ. 822) අට්ඨකථාගතං විභාගං දස්සෙතුමාහ “න කෙවලං තු ධඤ්ඤාන” ත්තිආදි. පනාති අපි-සද්දත්ථෙ, සුක්ඛාපනෙපිති අත්ථො. හජ්ජනත්ථායාති එත්ථ “වද්දලිදිවසෙ” ති සෙසො. “කපල්ලසජ්ජනෙ

උද්ධනසජ්ජනෙ” ති පච්චෙකං යොජෙතබ්බං. දබ්බිසජ්ජනෙති කට්ඨිජ්ජසම්පාදනෙ.
තත්ථ කපල්ලකෙ ධක්ඛ්ඤපක්ඛිපනෙති යොජනා. “සට්ඨනකොට්ඨනෙ” ති
වත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධවසෙන න-කාරලොපං කත්වා “සට්ඨකොට්ඨනෙ” ති වුත්තං.

2161-3. පමාණ-සද්දස්ස ආවත්තලිඛිගසඛ්ඛාත්තා ආහ “භොජනඤ්චෙව
විඤ්ඤත්තිපමාණ” ති. ආවත්තලිඛිගසඛ්ඛාත්තං නාම
නියතලිඛිගෙකත්තබ්බුත්තං. තථා භෙත්ථ පමාණ-සද්දො නියතනපුංසකලිඛිගෙ
නියතෙකත්තං වුච්චති. එත්ථ ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ භොජනඤ්චෙව විඤ්ඤත්ති වාති
ඉදං ද්වයං භී යස්මා පමාණං, තස්මා සයං විඤ්ඤත්වා වා අඤ්ඤතො භජ්ජනාදීනි
කාරාපෙත්වා වා අඤ්ඤාය පන විඤ්ඤාපෙත්වා සයං භජ්ජනාදීනි කත්වා වා යා පන
භික්ඛුනී අජ්ඣොභරති, තස්සා අජ්ඣොභාරපයොගෙසු පාවිත්තියො සිග්ගන්ති
යොජනා.

මහාපච්චරියං (පාචි. අට්ඨ. 823) වුත්තං විනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “මාතරං
වා” තිආදි. මාතරං වාපි යාවිත්වාති එත්ථ වා-සද්දො අත්ථන්තරවිකප්පනෙ. පි-
සද්දො සම්භාවනෙ. මාතරං වා පිතරං වා අඤ්ඤං වා ඤාතකං වා පචාරිතං වා
ආමකධක්ඛ්ඤං යාවිත්වා වා අඤ්ඤාය කාරාපෙත්වා වා යා පරිභුඤ්ජති, තස්සා
පාවිත්තීති යොජනා.

2164. අවිඤ්ඤත්තියා ලද්ධං සයං වා භජ්ජනාදීනි කත්වා වා අඤ්ඤාය
කාරාපෙත්වා වා යා පරිභුඤ්ජති, තස්සා දුක්කටන්ති යොජනා.

2165. අඤ්ඤාය පන විඤ්ඤත්තියා ලද්ධං තාය කාරාපෙත්වාපි සයං කත්වා වා
අජ්ඣොභරන්තියා තථා ආපත්ති දුක්කටන්ති යොජනා. ඉදඤ්ච
මහාපච්චරියාගතනයං ගහෙත්වා වුත්තං. මහාඅට්ඨකථායං පන “අඤ්ඤාය
විඤ්ඤත්තං භුඤ්ජන්තියා දුක්කට” ති (පාචි. අට්ඨ. 822) වුත්තත්තා
විඤ්ඤත්තියාපි අඤ්ඤාය ලද්ධං ආමකං ධක්ඛ්ඤං තාය කාරාපෙත්වා වා සයං කත්වා
වා පරිභුඤ්ජන්තස්සාපි දුක්කටමෙව වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

2166-7. සෙදකම්මාදිඅත්ථායාති වාතරොගාදිනා ආතුරානං
සෙදනාදිපටිකාරත්ථාය. ඉධ “අඤ්ඤාතකඅප්පචාරිතට්ඨානෙපි” ති සෙසො.
භික්ඛුනම්පි එසෙව නයො. යපෙත්වා සත්ත ධක්ඛ්ඤානි ඤාතකපචාරිතට්ඨානෙ
සෙසවිඤ්ඤත්තියාපි අනාපත්තීනි ඤාතබ්බන්ති යොජනා. සෙසවිඤ්ඤත්තියාති
මුග්ගමාසඅලාබුකුම්භණ්ඩකාදීනං වුත්තධක්ඛ්ඤාවසෙසානං විඤ්ඤත්තියා.

සාලිආදීනං සත්තන්තං ධක්ඛ්ඤානං දුක්කටස්ස වුත්තත්තා, අනාමාසත්තා ව
සබ්බෙන සබ්බං න වට්ටන්තිති දස්සෙතුමාහ “ඤාතකානම්පි” තිආදි.

2168. ලද්ධන්ති ලබ්භමානං. නවකම්මෙසුති නවකම්මත්ථාය, නිමිත්තත්ථෙ
භුම්මං. එත්ථ “සම්පට්ඨිජ්ඣ” ති සෙසො. “අවිඤ්ඤත්තියා ලබ්භමානං පන
නවකම්මත්ථාය සම්පට්ඨිජ්ඣං වට්ටති” ති (පාචි. අට්ඨ. 823) මහාපච්චරියං වුත්තං.

සත්තම.

2169. සඬකාරන්ති කවවරං. විසාසකං වාති

උච්ඡිට්ඨකමච්ඡකණ්ටකමංසට්ඨිවලකමුඛධොවනාදිකං යං කිඤ්චි. ඡඩ්ඛෙය්‍ය වාති එත්ථ “සය”න්ති සෙසො “ඡඩ්ඛාපෙය්‍ය පරෙහී”ති වක්ඛමානත්තා. කුට්ටස්ස තිරො තිරොකුට්ටං, තස්මිං, කුට්ටස්ස පරභාගෙති අත්ථො. “පාකාරෙපි අයං නයො”ති වක්ඛමානත්තා කුට්ටන්ති වා බ්‍යතිරිත්තා හිත්ති ගහෙතබ්බො.

2171. එකාති එත්ථ ආපත්තිති සෙසො. “තස්සා”ති ඉමිනා සම්බන්ධො.

2172. ඡඩ්ඛනෙති එත්ථ පි-සද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො. දන්තකට්ඨස්ස ඡඩ්ඛනෙපි හික්ඛුනියා පාවිත්ති පරිදීපිතාති යොජනා.

2173-4. සබ්බත්ථාති වුත්තප්පකාරෙසු සබ්බෙසු විකප්පෙසු. අනාපත්තිවිසයං දස්සෙතුමාහ “අවලඤ්ඤෙපි”තිආදි. අවලඤ්ඤෙ යානෙ අනොලොකෙත්වා ඡඩ්ඛෙන්තියාපි වා වලඤ්ඤෙ යානෙ ඔලොකෙත්වාපි වා පන ඡඩ්ඛෙන්තියා අනාපත්තිති යොජනා. ඡඩ්ඛනං ක්‍රියං. අනොලොකනං අක්‍රියං.

අට්ඨමං.

2175-6. යා පන හික්ඛුනී ඛෙත්තෙ වා නාළිකෙරාදිආරාමෙ වා යත්ථ කත්ථවි රොපිමෙ හරිතට්ඨානෙ තානි විසාසුච්චාරසඬකාරමුත්තසඬබාතානි වත්තාරි වත්ථුනි සවෙ සයං ඡඩ්ඛෙති වා, තථා පරෙ ඡඩ්ඛාපෙති වා, තස්සා හික්ඛුනියා ආපත්තිවිනිව්ඡයො වුත්තනායො “එකෙක”මිච්චාදිනා යථාවුත්තපකාරොති යොජනා.

2177-8. යා පන හික්ඛුනී හරිතෙ ඛෙත්තෙ නිසීදිත්වා භුඤ්ජමානා වා තථා හරිතෙ තත්ථ ඛෙත්තෙ උච්ඡුආදිනි බාදන්ති බාදමානා ගච්ඡන්ති වා යදි උච්ඡිට්ඨං උදකං වා වලකාදිං වා ඡඩ්ඛෙති, තස්සා පාවිත්තියං භොතීති යොජනා. වලකං නාම වමිකරං.

2179. තාදිසෙ හරිතෙ යානෙ අන්තමසො මත්ථකඡින්නං නාළිකෙරමිපි ජලං පිවිත්වා ඡඩ්ඛෙන්තියා ආපත්ති සියාති යොජනා.

2180. සබ්බෙසන්ති හික්ඛුහික්ඛුනීනං.

2181. ලාගිතමිපි ඛෙත්තං පුන රොහණත්ථාය මනුස්සා රක්ඛන්ති වෙ, තත්ථ තස්මිං ඛෙත්තෙ විසාසුච්චාරාදිනි ඡඩ්ඛෙන්තියා අස්සා හික්ඛුනියා යථාවත්ථුකමෙව හි පාවිත්තියමෙවාති යොජනා. “අස්සා යථාවත්ථුක”න්ති ඉමිනා හික්ඛුස්ස දුක්කටන්ති වුත්තමෙව භොති.

2182. ඡඩ්ඛිතෙ ඛෙත්තෙති මනුස්සෙහි උද්ධට්ඨස්සෙ ඛෙත්තෙ. යථාහ - “මනුස්සෙසු සස්සං උද්ධරිත්වා ගතෙසු ඡඩ්ඛිතඛෙත්තං නාම හොති, තත්ථ වට්ටති” ති (පාවි. අට්ඨ. 830). එවං අකතෙපි ඛෙත්තෙ සාමිකෙ ආපුච්ඡිත්වා කාතුං වට්ටති. යථාහ “සාමිකෙ අපලොකෙත්වා ඡඩ්ඛෙති” ති (පාවි. 832). ඉධ ඛෙත්තපාලකා, ආරාමාදිගොපකා ව සාමිකා එව. සඩ්ඝස්ස ඛෙත්තෙ, ආරාමෙ ව සවෙ “තත්ථ කචචරං න ඡඩ්ඛෙතඛිඛ” ත්ති කතිකා නත්ථි, හික්ඛුස්ස ඡඩ්ඛෙතුං වට්ටති සඩ්ඝපරියාපන්නත්තා, න හික්ඛුනිනං. තාසං පන හික්ඛුසඩ්ඝෙ චුත්තනයෙන න වට්ටති, න තස්ස හික්ඛුස්ස, එවං සන්නෙපි සාරුප්පවසෙන කාතඛිඛන්ති. සඛිඛන්ති උච්චාරාදි චතුඛිඛිධං.

නවමං.

2183. එත්ථ “නච්චං නාම යං කිඤ්චි නච්චං. ගීතං නාම යං කිඤ්චි ගීතං. වාදිතං නාම යං කිඤ්චි වාදිත” ත්ති (පාවි. 835) වචනතො “යං කිඤ්චි” ති සෙසො. යා පන හික්ඛුනී යං කිඤ්චි නච්චං වා යං කිඤ්චි ගීතං වා යං කිඤ්චි වාදිතං වා දස්සනත්ථාය ගච්ඡෙය්‍යාති යොජනා. තත්ථ යං කිඤ්චි නච්චන්ති නටාදයො වා නච්චන්තු සොණ්ඩා වා, අන්තමසො මොරසුකමක්කටාදයොපි, සඛිඛම්පෙනං නච්චමෙව. යං කිඤ්චි ගීතන්ති නටාදිතං වා ගීතං හොතු අරියානං පරිනිබ්බානකාලෙ රතනත්තයගුණුපසංහිතං සාධුකීළිතගීතං වා අසඤ්ඤතහික්ඛුනං ධම්මභාණකගීතං වා, සඛිඛම්පෙනං ගීතමෙව. යං කිඤ්චි වාදිතන්ති සනාදිවාදනීයභණ්ඩවාදිතං වා හොතු කුට්ඨෙරිවාදිතං වා අන්තමසො උදරභෙරිවාදිතම්පි, සඛිඛම්පෙනං වාදිතමෙව. “දස්සනසචනත්ථායා” ති චත්තඛිඛෙ විරූපෙකසෙසනයෙන “දස්සනත්ථායා” ති චුත්තං. පඤ්චන්තං විඤ්ඤාණානං යථාසකං විසයස්ස ආලොචනසභාවතාය වා “දස්සනත්ථාය” ඉච්චෙව චුත්තං.

2184. පුඛ්ඛපයොගදුක්කටෙන සහ පාවිත්තියං දස්සෙතුමාහ “දස්සනත්ථාය නච්චස්සා” තිආදි. ගීතස්සාති එත්ථ “වාදිතස්සා” ති පකරණතො ලඛිහති.

2185. එකපයොගෙනාති එකදිසාවලොකනපයොගෙන. තෙනෙව චක්ඛති “අඤ්ඤස්මම්පි...පෙ.... සියු” ත්ති. පස්සතීති එත්ථ “නච්ච” ත්ති සෙසො. තෙසන්ති යෙසං නච්චං පස්සති. පි-සද්දෙන වාදිතම්පි සම්පිණ්ඩෙති. යථාහ “තෙසංයෙව ගීතවාදිතං සුණාති, එකමෙව පාවිත්තිය” ත්ති (පාවි. අට්ඨ. 836).

2186. අඤ්ඤතොති අඤ්ඤස්මිං දිසාභාගෙ.

2187. “විසුං පාවිත්තියො සියු” ත්ති ඉදමෙව පකාසෙතුමාහ “පයොගගණනායෙත්ථ, ආපත්තිගණනා සියා” ති. එත්ථාති ඉමස්මිං නානාදිසාභාගෙ. නච්චගීතවාදිතානං දස්සනසචනෙ අට්ඨකථාගතං විනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “නච්චිතු” ත්තිආදි.

2188. “නව්ව ඉති” ති පදවිෂේදො, “නව්වාහි” තිපි පායො. උපට්ඨානන්ති හෙරිසද්දසුජං. සම්පට්ඨිඡ්තුන්ති “සාධු” ති අධිවාසෙතුං. ඉමස්ස උපලක්ඛණවසෙන වුත්තත්තා නව්වගිතෙපි එසෙව නයො.

2189-90. සබ්බත්ථාති නව්වනාදීසු සබ්බත්ථං. උපට්ඨානං කරොමාති තුම්භාකං චෙතිසස්ස නව්වාදීහි උපහාරං කරොමාති. උපට්ඨානං පසත්ථන්ති උපට්ඨානකරණං නාම සුන්දරන්ති.

යා ආරාමෙයෙව ව යත්වා පස්සති වා සුඤ්ඤාති වාති යොජනා, ඉධ “අන්තරාරාමෙ වා” තිආදි සෙසො. “ආරාමෙ යත්වා අන්තරාරාමෙ වා බහිආරාමෙ වා නව්වාදීහි පස්සති වා සුඤ්ඤාති වා, අනාපත්ති” ති (පාවි. අට්ඨ. 837) අට්ඨකථාය වුත්තං. “යත්වා” ති වුත්තෙපි සබ්බෙසුපි ඉරියාපටෙසු ලබ්භති. ආරාමෙ යත්වාති න කෙවලං යත්වාච, තතො ගන්ත්වාපි සබ්බිරියාපටෙහිපි ලභති. “ආරාමෙ යිතා” ති (පාවි. 837) පන ආරාමපරියාපන්තදස්සන්තං වුත්තං. ඉතරථා නිසින්නාපි න ලභෙය්‍යාති ගණ්ඨිපදාදීසු වුත්තං. භික්ඛුනම්පි එසෙව නයො.

2191. යා අත්තනො යිතොකාසං ආගන්ත්වා පයොජිතං පස්සති වා සුඤ්ඤාති වාති යොජනා. යිතොකාසන්ති එත්ථ ගතිනිවත්තිසාමඤ්ඤෙන සයිතනිසින්නම්පි ගස්භති. තථාරූපා හි කාරණා ගන්ත්වා පස්සන්තියා වාපීති යොජනා. කාරණං නාම සලාකහත්තාදිකාරණං. යථාහ “සති කරණීයෙති සලාකහත්තාදීනං වා අත්ථාය අඤ්ඤෙන වා කෙනචි කරණීයෙන ගන්ත්වා ගතට්ඨානෙ පස්සති වා සුඤ්ඤාති වා, අනාපත්ති” ති (පාවි. අට්ඨ. 837).

2192. මග්ගං ගච්ඡන්ති පටිපටෙ නව්වං අට්ඨත්වා පස්සතිති එවං පස්සන්තියාපි ච තථා අනාපත්තිති අප්ඤ්ඤාභාරයොජනා. පටිපටෙති ගමනමග්ගාහිමුඛෙ. ආපදාසුපීති තාදිසෙන උපද්දවෙන උපද්දතා සමජ්ජට්ඨානං පටිසති, එවං පටිසිත්වා පස්සන්තියා වා සුඤ්ඤාති වා අනාපත්ති.

2193. ඉදං සික්ඛාපදං සමුට්ඨානතො ඵලකලොමසික්ඛාපදෙන සමං මතං “සමාන” ත්ති විඤ්ඤාතං.

දසමං.

ලසුණවග්ගො පඨමො.

2194-5. ඉධ ඉමස්මිං සාසනෙ යා පන භික්ඛුනී රත්තන්ධකාරස්මිං අප්පදීපෙ පුරිසෙන සද්ධිං එකිකා සවෙ සන්තිට්ඨති, තස්සා පාවිත්තියං වුත්තන්ති යොජනා. රත්තන්ධකාරස්මිත්ති රත්තියං. රත්තිපරියායො හි රත්තන්ධකාර-සද්දො. යථාහ පදභාෂනෙ “රත්තන්ධකාරෙති ඔග්ගතෙ පුරියෙ” ති (පාවි. 840). අප්පදීපෙති පජ්ජොතවන්දපුරියඅග්ගිසු එකෙනාපි අනොභාසිතෙ, ඉමිනා රත්තික්ඛෙත්තං දස්සෙති. “සන්තිට්ඨති” ති ඉමිනා ගමනනිසින්නසයනසඬ්ඛාතං ඉරියාපටත්තිකඤ්ච

උපලක්ඛිතන්ති දට්ඨබ්බං. චුත්තඤ්ඤි වජිරබුද්ධිනා “සන්තිට්ඨෙය්‍යාති එත්ථ
යානාපදෙසෙන චතුබ්බිධොපි ඉරියාපථො සඬගහිතො, තස්මා පුරිසෙන සද්ධිං
වඩ්ඤ්ඤාදීනි කරොන්ති යාපි පාවිත්තියඤ්ඤා උපලබ්භති” ති (වජිර. වී. පාවිත්තිය
839 ථොකං විසදිසං). පුරිසෙන සද්ධිත්ති සන්තිට්ඨිතුං, සල්ලපිතුඤ්ඤා විඤ්ඤානා
මනුස්සපුරිසෙන සද්ධිං.

රහස්සාදවසෙන පුරිසස්ස හත්ථපාසං සමාගන්ත්වා තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තියා
වා පාවිත්තියං චුත්තන්ති යොජනා.

2196-7. යා පන භික්ඛුනී සථෙ මනුස්සපුරිසස්ස හත්ථපාසං විජහිත්වා
සන්තිට්ඨති වා සල්ලපති වා, යක්ඛපෙනතිරච්ඡානගතානං හත්ථපාසං අවිජහිත්වා
සන්තිට්ඨති වා සල්ලපති වා, තස්සා දුක්ඛං පරිදීපිතන්ති යොජනා.

විඤ්ඤාග්ගහණෙන අවිඤ්ඤා පුරිසො අනාපත්තිං න කරොතිති දීපෙති.

2198. අඤ්ඤාචිහිතායාති රහොඅස්සාදතො අඤ්ඤං චිත්තෙන්තියා. යථාහ
“රහොඅස්සාදතො අඤ්ඤාචිහිතාව හුත්වා” ති (පාවි. අට්ඨ. 841). චතුත්ථෙත,
ජට්ඨෙත ව සමුට්ඨානෙන සමුට්ඨානෙන ථෙය්‍යසත්ථසමුට්ඨානං.
සන්තිට්ඨනසල්ලපනවසෙන ක්‍රියං. සඤ්ඤාය විමොක්ඛො එතස්මිත්ති
සඤ්ඤාවිමොක්ඛකං.

පයමං.

2199. පටිච්ඡන්තෙ ඔකාසෙති කුට්ටාදීසු යෙන කෙනවි පටිච්ඡන්තෙ ඔකාසෙ.
ඉදං වචනං.

දුතියං.

2200. තතියෙ “අජ්ඣොකාසෙ” ති ව චතුත්ථෙ “රථිකාය, බ්‍යුහෙ,
සිඬ්ඝාටකෙ” ති පදානි ව වජ්ජෙන්වා අවසෙසං සන්ධායාහ “අපුබ්බං නත්ථි
කිඤ්චිපි” ති. එත්ථ “චත්තබ්බ”න්ති සෙසො. එත්ථ ව රථිකායාති රච්ඡාය. බ්‍යුහෙති
අනිබ්බිද්ධරච්ඡාය. සිඬ්ඝාටකෙති වච්චරෙ ඔකාසෙ, තිකොණං වා චතුකොණං වා
මග්ගසමොධානට්ඨානෙති චුත්තං හොති.

තතියචතුත්ථානි.

2201-2. “යා පන භික්ඛුනී පුරෙහත්තං කුලානි උපසඬකමිත්වා ආසනෙ
නිසීදිත්වා සාමිකෙ අනාපුච්ඡා පක්කමෙය්‍ය, පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 855) වචනතො
යා පන භික්ඛුනී පුරෙහත්තං කුලානි උපසඬකමිත්වා ඡදනන්තො ආසනෙ නිසීදිත්වා
සාමිකෙ අනාපුච්ඡා අනොවස්සකප්පදෙසං අතික්කමෙති, යා ව අජ්ඣොකාසෙ වා
නිසීදිත්වා සථෙ උපචාරං අතික්කමෙති, තස්සා පයමෙ පදෙ දුක්ඛං හොති, දුතියෙ

පදෙ පාවිත්ති පරියාප්තාති යොජනා. “ආසනෙ”ති ඉමිනා පල්ලඬකමාභුජිත්වා නිසිදනාරහමාසනං අධිප්පෙනං. යථාහ – “ආසනං නාම පල්ලඬකස්ස ඔකාසො වුවච්ඡි”ති (පාවි. 856). අනොවස්සප්පදෙසන්ති නිබ්බකොසබ්භන්තරං. අබ්භොකාසෙ ආපත්තිබෙත්තං දස්සෙතුමාහ “උපචාරම්පි වා සචෙ”ති. උපචාරන්ති ද්වාදසහත්ථප්පමාණං පදෙසං. යථාහ ගණ්ඨීපදෙ “උපචාරො ද්වාදසහත්ථො”ති.

2203. “තථා”ති ඉමිනා “දුක්කටං සමුදිරිත”න්ති ඉදං පච්චාමසති. ආපුටියෙ අනාපුටියසඤ්ඤාය ආපුටියෙ විචිකිච්ඡතො පක්කමන්තියා තථා දුක්කටන්ති යොජනා. එත්ථ ව “භික්ඛුනියා”ති සම්බන්ධිනියා සමානත්තා “විචිකිච්ඡන්තියා”ති වත්තබ්බෙ ලිඬගවිපල්ලාසවසෙන “විචිකිච්ඡතො”ති වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං.

2204. ගිලානායාති යා තාදිසෙන ගෙලඤ්ඤෙන ආපුච්ඡිතුං න සක්කොති. ආපදාසුති සරෙ අග්ගි උට්ඨිතො හොති වොරා වා, එවරූපෙ උපද්දවෙ අනාපුච්ඡා පක්කමන්තියා අනාපත්ති.

පඤ්චමං.

2205-6. “ගච්ඡන්තියා වජන්තියා”ති ව නිසිදනනිපජ්ජනාවසානදස්සනත්ථං වුත්තං. පාවිත්තියං පන පච්ඡාහත්තං සාමිකෙ “ඉධ නිසිදාම වා සයාම වා”ති අනාපුච්ඡිත්වා නිසිත්තනිපන්තපච්චයා හොතිති වෙදිතබ්බං. පච්ඡාහත්තං සාමිකෙ අනාපුච්ඡා ආසනෙ නිසිදිත්වා ගච්ඡන්තියා එකා පාවිත්ති හොතිති යොජනා. එස නයො “නිපජ්ජිත්වා”තිආදීසුපි.

යථා පන තත්ථ අසංභාරිමෙ අනාපත්ති, එවමිධ ධූවපඤ්ඤත්තෙ වා අනාපත්තිති.

ජට්ඨං.

2207. කිසමුට්ඨානන්ති සචිත්තකෙහි තිහි සමුට්ඨානෙහි සමුට්ඨානතො.

අට්ඨමං.

2208. යා පන භික්ඛුනී අත්තානම්පි වා පරම්පි වා නිරයබ්බුමචරියෙහි අභිසපෙය්‍යා, තස්සා වාචතො වාචතො සියා පාවිත්තිති යොජනා. තත්ථ අභිසපෙය්‍යාති සපථං කරෙය්‍යා, “නිරයෙ නිබ්බත්තාමි, අච්චිම්හි නිබ්බත්තාමි”ති අත්තානං වා “නිරයෙ නිබ්බත්තතු, අච්චිම්හි නිබ්බත්තතු”ති පරං වා “ගිහිනී හොමි, ඔදාතවත්ථා හොමි”ති අත්තානං වා “ගිහිනී හොතු, ඔදාතවත්ථා හොතු”ති පරං වා අභිසපෙය්‍යාති වුත්තං හොති.

2210. අක්කොසති අත්තානං වා පරං වාති සම්බන්ධො. කිකපාවිත්තියන්ති උපසම්පන්නාය උපසම්පන්නසඤ්ඤාවෙමතිකාඅනුපසම්පන්නසඤ්ඤාවසෙන.

සෙසායානි අනුපසම්පන්නාය. අනුපසම්පන්නාය උපසම්පන්නසඤ්ඤා, වෙමතිකා, අනුපසම්පන්නසඤ්ඤා අක්කොසනි, දුක්කටන්ති එවං තිකදුක්කටං.

2211. අත්ථධම්මානුසාසනිං පුරක්ඛත්වා වදන්තීනං අනාපත්තීති යොජනා. යථාහ අට්ඨකථායං “අත්ථපුරෙක්ඛාරායානි අට්ඨකථං කථෙන්නියා. ධම්මපුරෙක්ඛාරායානි පාළිං වාචෙන්නියා. අනුසාසනිපුරෙක්ඛාරායානි ‘ඉදානිපි ත්වං එදිසා, සාධු විරමස්සු, නො වෙ විරමසී, අද්ධා පුන ඵවරුපානි කම්මානි කත්වා නිරයෙ උප්පජ්ජිස්සසී, තිරච්ඡාන යොනියා උප්පජ්ජිස්සසී’ ති එවං අනුසාසනියං යත්වා වදන්තියා අනාපත්තී” ති (පාචි. අට්ඨ. 878).

නවමං.

2212. වධිත්වානි සත්ථාදිහි පහරිත්වා. වධිත්වා වානි එත්ථ වා-සද්දො පාළියං “වධිත්වා වධිත්වා” ති (පාචි. 880) චුත්තං ආමෙඨිතං සුචෙති.

2213. එත්ථානි ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. කායවාචාචිත්තසමුට්ඨානං ධුරනික්ඛෙපසමුට්ඨානං නාම, සමනුභාසනසමුට්ඨානන්තිපි එතස්සෙව නාමං.

දසමං.

අන්ධකාරවග්ගො දුතියො.

2214. යා පන භික්ඛුනී නග්ගා අනිවත්ථා අපාරුතා හුත්වා නභායනී, අස්සා සබ්බපයොගෙ දුක්කටං. තස්ස නභානස්ස වොසානෙ පරියොසානෙ සා භික්ඛුනී ජීනචුත්තං ජිනෙන භගවතා භික්ඛුනීනං පඤ්ඤත්තං දොසං පාවිත්තියාපත්තිං සමුපෙති ආපජ්ජතිති යොජනා. භික්ඛුනී දොසන්ති එත්ථ ගාථාබන්ධවසෙන රස්සො කතො.

2215. අච්ඡන්තචීවරානි අච්ඡන්තඋදකසාටිකචීවරා. නට්ඨචීවරානි වොරාදිහි නට්ඨඋදකසාටිකචීවරා. ආපදාසු වානි “මහග්ගං ඉමං දිස්වා වොරාපි හරෙය්‍යු” ත්ති එවරුපාසු ආපදාසු වා නග්ගාය නභායන්තියා න දොසො.

පයමං.

2216. දුතියෙනි “උදකසාටිකං පන භික්ඛුනියා කාරයමානායා” තිආදිසික්ඛාපදෙ (පාචි. 888).

දුතියං.

2217-8. දුස්සිබ්බිතං චීවරන්ති අසක්කච්චසිබ්බිතං චීවරං. විසිබ්බෙන්වානි දුස්සිබ්බිතං පුන සිබ්බනත්ථාය සයං වා විගතසිබ්බිතං කත්වා. “විසිබ්බාපෙත්වා” ති සෙසො. යථාහ “විසිබ්බෙන්වා වා විසිබ්බාපෙත්වා වා” ති (පාචි. 893).

අනන්තරායාති දසසු අන්තරායෙසු අඤ්ඤතරන්තරායරහිතා. තං විසිබ්බිතං,
විසිබ්බාපිතං වා චීවරං. “අනන්තරායා තං පච්ඡා”ති වත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධවසෙන
රස්සො කතො. න සිබ්බෙය්‍යාති එත්ථාපි “න සිබ්බාපෙය්‍යා”ති සෙසො. යථාහ
“නෙව සිබ්බෙය්‍ය, න සිබ්බාපනාය උස්සුක්කං කරෙය්‍යා”ති (පාවි. 893).

චතුපඤ්චාහන්ති එත්ථ “උත්තරිෂ්ඨපඤ්චවාචාහි (පාවි. 62-64),
උත්තරිදිරත්තතිරත්ත”න්තිආදීසු (පාවි. 51-52) විය අප්පසඤ්චායාය බහුසඤ්චායාය
අන්තොගධත්තෙපි උභයවචනං ලොකවොහාරවසෙන වචනසිලිට්ඨතායාති
දට්ඨබ්බං. ධුරෙති සිබ්බනුස්සාහෙ. නික්ඛිත්තමත්තෙති විස්සට්ඨමත්තෙ.

2219. තිකපාචිත්තියං චුත්තන්ති උපසම්පන්නාය උපසම්පන්නසඤ්ඤා,
වෙමතිකා, අනුපසම්පන්නසඤ්ඤාති තිසු වාරෙසු තිකපාචිත්තියං චුත්තං. සෙසායාති
අනුපසම්පන්නාය. තිකදුක්කටන්ති වාරත්තයෙ දුක්කටත්තයං.

2220. උභින්නන්ති උපසම්පන්නානුපසම්පන්නානං. අඤ්ඤස්මිත්ති චීවරතො
අඤ්ඤස්මිං. අන්තරායෙපි වා සතීති රාජවොරාදිඅන්තරායානං දසන්නං අඤ්ඤතරෙ
සති.

2221. “ධුරනික්ඛෙපනං නාම, සමුට්ඨානමිදං මත”න්ති ඉදං අට්ඨකථාය
“ධුරනික්ඛෙපසමුට්ඨාන”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 893) චුත්තමෙව ගහෙත්වා චුත්තං,
තෙරසසු සමුට්ඨානසීසෙසු “ධුරනික්ඛෙපසමුට්ඨාන”න්ති විසුං සමුට්ඨානසීසං නාම
නත්ථි. මාතිකට්ඨකථායඤ්ච “සමනුභාසනසමුට්ඨාන”න්ති (කඨිබා. අට්ඨ.
චීවරසිබ්බනසික්ඛාපදවණ්ණනා, අත්ථතො සමානං) චුත්තං, තං සමුට්ඨානසීසෙසු
අන්තොගධමෙව. තස්මා “ධුරනික්ඛෙපසමුට්ඨාන”න්ති ඉදං
සමනුභාසනසමුට්ඨානස්සෙව පරියායොති ගහෙතබ්බං.

තතියං.

2222. පඤ්ච අභානි පඤ්චාහං, පඤ්චාහමෙව පඤ්චාහිකං. “අතික්කමෙය්‍යා”ති
කිරියාය ද්විකම්මකත්තා “පඤ්චාහික”න්ති ව “සඬ්ඝාට්ඨාර”න්ති ව
උපයොගත්ථෙ එව උපයොගවචනං. සඬ්ඝට්ඨාරට්ඨෙත සඬ්ඝාට්ඨ, ඉති වක්ඛමානානං
පඤ්චන්තං චීවරානමෙවාධිවචනං, සඬ්ඝාට්ඨං වාරො සඬ්ඝාට්ඨාරො,
පරිභොගවසෙන වා ඔතාපනවසෙන වා පරිවත්තනන්ති අත්ථො. “පඤ්චාහිකං
සඬ්ඝාට්ඨාරං අතික්කමෙය්‍යාති පඤ්චමං දිවසං පඤ්ච චීවරානි නෙව නිවාසෙති න
පාරුපති න ඔතාපෙති පඤ්චමං දිවසං අතික්කාමෙති, ආපත්ති පාචිත්තියස්සා”ති
(පාවි. 899) වචනතො පඤ්චදිවසබ්බන්තරෙ යං කිඤ්ච අකත්වා අතික්කාමෙත්තියා
චීවරගණනාය පාචිත්ති හොතීති දස්සෙතුමාහ “යාතික්කමෙය්‍යා”තිආදි.

2223. තිච්චරන්ති අන්තරවාසකඋත්තරාසඬ්ඝසඬ්ඝාට්ඨසඬ්ඝාතං තිච්චරඤ්ච.
සංකච්චිති ථනවෙද්‍යසඬ්ඝාතං චීවරඤ්ච. දකසාට්ඨි උතුනිකාලෙ
නිවාසෙතබ්බඋදකසාට්ඨිච්චරඤ්ච. ඉති ඉමෙ පඤ්ච. පඤ්ච තුති පඤ්ච චීවරානි නාම.

2224-5. තිකපාවිත්තීති පඤ්චාභාතික්කන්තසඤ්ඤා, වෙමතිකා,
අනතික්කන්තසඤ්ඤාති විකප්පත්තයෙ පාවිත්තියත්තයං හොති.
පඤ්චාභාතතික්කන්තෙ අතික්කන්තසඤ්ඤාවෙමතිකානං වසෙන ද්විකදුක්කටං.

“පඤ්චමෙ දිවසෙ”ති ආදි අනාපත්තිවාරසන්දස්සනං. නිසෙවතීති නිවාසෙති වා
පාරුපති වා. ඔතාපෙතීති එත්ථ වා-සද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො, ඔතාපෙති වාති
අත්ථො. ආපදාසුපීති මහග්ගං වීචරං, න සක්කා හොති වොරහයාදීසු පරිභුඤ්ජිතුං,
එවරුපෙ උපද්දෙවෙ අනාපත්ති.

චතුත්ථං.

2226. අඤ්ඤිස්සා සඬකමෙතඛ්ඛවීචරං අනාපුච්ඡා ගහෙත්වා යා පරිභුඤ්ජති,
තස්සා පාවිත්තියං සියාති යොජනා, අඤ්ඤිස්සා උපසම්පන්නාය සන්තකං
පඤ්චන්තං වීචරානං අඤ්ඤතරං තස්සා අවත්වා ආදාය පුන තස්සා දාතඛ්ඛං, අදත්වා
යා භික්ඛුනී පටිසෙවති, තස්සා පාවිත්තියං හොතීති අත්ථො. “සඬකමෙතඛ්ඛවීචරං
සඬකමනීය”න්ති පරියායසද්දා එතෙ. යථාහ “වීචරසඬකමනීයන්ති
සඬකමෙතඛ්ඛවීචරං, අඤ්ඤිස්සා සන්තකං අනාපුච්ඡා ගහිතං පුන
පටිදාතඛ්ඛවීචරන්ති අත්ථො”ති (පාවි. අට්ඨ. 903).

2227. තිකපාවිත්තියං චුත්තන්ති “උපසම්පන්නාය
උපසම්පන්නසඤ්ඤා...පෙ.... වෙමතිකා ...පෙ.... අනුපසම්පන්නසඤ්ඤා
වීචරසඬකමනීයං ධාරෙති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාවි. 905) එවං
තිකපාවිත්තියං පාළියං චුත්තං. සෙසායාති අනුපසම්පන්නාය. “තිකදුක්කට”න්ති
ඉදඤ්ච චුත්තනයමෙව. ආපදාසුති සථෙ අපාරුතං වා අනිවත්ථං වා වොරා හරන්ති,
එවරුපාසු ආපදාසු වා.

2228. එතං සමුට්ඨානං කථිතෙන තුලාන්ති යොජනා. ගහණං, පරිභොගො ච
ත්‍රියං. අනාපුච්ඡනං අත්‍රියං.

පඤ්චමං.

2229. ලභිතඛ්ඛං තු වීචරන්ති ලභිතඛ්ඛං විකප්පනුපගං වීචරං. නිවාරෙතීති යථා
තෙ දාතුකාමා න දෙන්නි, එවං අන්තරායං පරක්කමති. පාවිත්තිං පරිදීපයෙති සථෙ
තස්සා වචනෙන තෙ න දෙන්නි, භික්ඛුනියා පාවිත්තියං වදෙය්‍යාති අත්ථො.

2230. එත්ථ පට්ඨමං “සඬසස්සා”ති චුත්තත්තා ගණස්සාති ද්වෙ තයොව
ගහෙතඛ්ඛා. ලාභෙති එත්ථ “නිවාරිතෙ”ති සෙසො. සථෙ අඤ්ඤං පරික්ඛාරං
නිවාරෙති, තථෙව දුක්කටන්ති යොජනා. අඤ්ඤන්ති විකප්පනුපගවීචරතො අඤ්ඤං.
පරික්ඛාරන්ති යං කිඤ්චි ටාලකාදීනං වා සප්පිතෙලාදීනං වා අඤ්ඤතරං.

2231. ආනිසංසං නිදස්සෙත්වාති “කිත්තකං අග්ගසනකං දාතුකාමත්ථාති පුච්ඡති, ‘එත්තකං නාමා’ති වදන්ති, ‘ආගමෙථ තාව, ඉදානි වත්ථු මහග්ගං, කතිපාහෙන කප්පාසෙ ආගතෙ සමග්ගං භවිස්සති”ති එවං ආනිසංසං දස්සෙත්වා. න දොසනාති න දොසො, අනාපත්තීති අත්ථො.

ඡට්ඨං.

2232-3. ධම්මිකං සමග්ගෙන සඬ්ඝෙන සන්නිපතිත්වා කරියමානං චීවරානං විහඬිගං භාජනං යා භික්ඛුනී පටිසෙධෙය්‍ය පටිබාහෙය්‍ය, තස්සා එවං පටිසෙධෙත්ති යා පාවිත්තියං භොතීති යොජනා. අධම්මෙ ධම්මසඤ්ඤාය දුක්කටං පරිදීපිතන්ති යොජනා. උභො වෙමතිකාය වාති උභොසු වෙමතිකාය. ගාථාබන්ධවසෙන සු-සද්දලොපො. ධම්මිකෙ අධම්මිකෙ චීවරවිහඬිගෙ වෙමතිකාය පටිබාහන්ති යා දුක්කටං පරිදීපිතන්ති යොජනා. යථාහ “ධම්මිකෙ වෙමතිකා පටිබාහති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. අධම්මිකෙ වෙමතිකා පටිබාහති, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති. ආනිසංසං නිදස්සෙත්වාති “එකිස්සා එකං සාටකං නප්පහොති, ආගමෙථ තාව, කතිපාහෙනෙව උප්පජ්ජිස්සති, තතො භාජෙස්සාමි”ති (පාවි. 914) එවං ආනිසංසං දස්සෙත්වා.

සත්තමං.

2235-6. නිවාසනුපගං වා තථා පාරුපනුපගං වා කප්පබ්බන්දුකතං වා යං කිඤ්චි චීවරං පඤ්ච සහධම්මිකෙ ව මාතාපිතරොපි මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤස්ස යස්ස කස්සචි ගහට්ඨස්ස වා පරිබ්බාජකස්ස වා යදි දදෙය්‍ය, තස්සාපි පාවිත්තියං පරියාපුතන්ති යොජනා. එත්ථ ව “පිතරො”ති මාතා ව පිතා ව මාතාපිතරොති වත්තබ්බෙ විරුපෙකසෙසවසෙන නිද්දෙසො දට්ඨබ්බො.

2237. එත්ථ ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ තා පන පාවිත්තියො චීවරානං ගණනාය වසෙන ගණනබ්බාති යොජනා.

2238. තාව සම්පට්ච්ඡිතො කාලො එතස්සාති තාවකාලිකං, චීවරං. “අඤ්ඤස්සා”ති පුබ්බෙ චුත්තස්ස දුරත්තා පුනපි “අඤ්ඤස්ස”න්ති ආහ, සොයෙවත්ථො.

අට්ඨමං.

2239. යා පන භික්ඛුනී “සවෙ මයං සක්කොම, දස්සාම කරිස්සාමාති එවං වාචා භින්නා භොතී”ති චුත්තාය දුබ්බලාය චීවරපච්චාසාය චීවරස්ස විහඬිගං නිසෙධෙත්වා චීවරෙ කාලං අතික්කමෙය්‍ය, අස්සා දොසනා පාවිත්තියාපත්ති භොතීති යොජනා. චීවරෙ කාලන්ති “චීවරකාලසමයො නාම අනත්ථතෙ කථිතෙ වස්සානස්ස පච්ඡිමො මාසො, අත්ථතෙ කථිතෙ පඤ්චමාසා”ති (පාවි. 922) පදභාජනෙ චුත්තං

විවරකාලං. අතික්කමෙය්‍යාති “අනත්ථනෙ කථිනෙ වස්සානස්ස පච්ඡිමං දිවසං,
අත්ථනෙ කථිනෙ කථිනුද්ධාරදිවසං අතික්කාමෙති” ති චුත්තවිධිං අතික්කාමෙය්‍ය.

2240. “අදුබ්බලවිචරෙ දුබ්බලවිචරසඤ්ඤා, ආපත්ති දුක්කටස්සා” ති වචනතො
සුදුබ්බලන්ති වෙනසාති එත්ථ සු-සද්දො පදපුරුණෙ. උභොසුති දුබ්බලෙ, අදුබ්බලෙ
ව. කඨිඛිකාය වාති වෙමතිකාය වා.

2241. ආනිසංසං නිදස්සෙත්වාති “කිඤ්චාපි ‘න මයං අයො සක්කොමා’ ති
වදන්ති, ඉදානි පන තෙසං කප්පාසො ආගමිස්සති, සද්ධො පසන්තො පුරිසො
ආගමිස්සති, අද්ධා දස්සති” ති (පාචි. අට්ඨ. 921) එවං අට්ඨකථාය චුත්තනයෙන
ආනිසංසං දස්සෙත්වා.

නවමං.

2242. ධම්මිකං කථිනුද්ධාරන්ති “ධම්මිකො නාම කථිනුද්ධාරො සමග්ගො
භික්ඛුනිසඬ්ඨො සන්තිපතිත්වා උද්ධරති” ති (පාචි. 929) චුත්තං කථිනුද්ධාරං.

2243. යස්සාති යස්ස කථිනස්ස. අත්ථාරමුලකො ආනිසංසො නාම “යො ව
තත්ථ විවරුප්පාදො, සො තෙසං භවිස්සති” ති (මහාව. 306) අනුඤ්ඤාතො තස්මිං
විහාරෙ උප්පජ්ජනකවිචරවත්ථානිසංසො. උද්ධාරමුලකො නාම අත්තරුඛිහාරං
කාරාපෙන්තෙහි උපාසකෙහි දියාමානවිචරවත්ථානිසංසො.

2245. සමානිසංසොපිති අත්ථාරආනිසංසෙන සමානිසංසොපි උඛිහාරො.
සද්ධාපාලනකආරණාති පසාදානුරක්ඛනත්ථාය දාතඛිබොති යොජනා. ආනිසංසං
නිදස්සෙත්වාති “භික්ඛුනිසඬ්ඨො ජිණ්ණවිචරො, කථිනානිසංසමුලකො
මහාලාභො” ති එවරුපං ආනිසංසං දස්සෙත්වා.

2246. සමුට්ඨානාදිනා සද්ධිං සෙසං පන විනිච්ඡයජාතං අසෙසෙන
සබ්බාකාරෙන සත්තමෙන සික්ඛාපදෙන සමං මතං “සදිස” න්ති විඤ්ඤාතං.
කිඤ්චිපි අප්පකම්පි අපුබ්බං තත්ථ චුත්තනයතො අඤ්ඤං නත්ථිති යොජනා.

දසමං.

නග්ගවග්ගො තතියො.

2247. “යා පන භික්ඛුනියො ද්වෙ එකමඤ්චෙ තුවට්ටෙය්‍යුං, පාවිත්තිය” න්ති
(පාචි. 933) පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදෙ විනිච්ඡයං දස්සෙතුමාහ “එකායා” තිආදි.
එකායාති එකාය භික්ඛුනියා. අපරාති අඤ්ඤා උපසම්පන්නා. නිපජ්ජෙය්‍යුන්ති එත්ථ
“එකමඤ්චෙ” ති සෙසො. ද්වෙති ද්වෙ භික්ඛුනියො.

2248-9. “එකාය වා” තිආදි අනාපත්තිවාරනිද්දෙසො. උභො වාපි සමං නිසීදන්තීති යොජනා. එළකෙනාති එළකලොමසික්ඛාපදෙන.

පඨමං.

2250-1. පාචාරකටසාරාදීන්ති එත්ථ භූමිමෙකවචනං. “සංභාරිමෙසු” ති ඉමිනා සමානාධිකරණත්තා බහුවචනජ්ජසඬිගෙ වචනවිපල්ලාසෙනත්ථ එකවචනනිද්දෙසොති දට්ඨබ්බො. පාචාරො ව කටසාරො ව තෙ ආදි යස්සාති විග්ගහො, නිද්ධාරණෙ වෙතං භූමිමං. එකකන්ති නිද්ධාරිතබ්බනිදස්සනං. එකමෙව එකකං. සංභාරිමෙසු පාචාරාදීසු අඤ්ඤතරන්ති අත්ථො. “පාචාරොති කොපවාදයො” ති වදන්ති. කටසාරොති කටොයෙව. ආදි-සද්දෙන අත්ථරිත්වා සයනාරහං සබ්බං සඬිගණ්හාති. තෙනෙවාති යං අත්ථනං, තෙනෙව. පාරුපිත්වා සවෙ යා පන ද්වෙ සහෙව නිපජ්ජන්ති, තාසං පාවිත්තියං සියාති යොජනා. එත්ථ ව අත්ථරණපාචුරණකිච්චෙ එකස්සෙව නිද්දිට්ඨත්තා එකස්ස අන්තස්ස අත්ථරණඤ්ච එකස්ස අන්තස්ස පාරුපනඤ්ච විඤ්ඤායති. යථාහ “සංභාරිමානං පාචාරත්ථරණකටසාරකාදීනං එකං අන්තං අත්ථරිත්වා එකං පාරුපිත්වා තුවට්ටෙන්තීනමෙතං අධිවචන” ති (පාවි. අට්ඨ. 937).

එකස්මිං එකත්ථරණෙ වා එකපාචුරණෙ වා නිපජ්ජනෙ සති තාසං ද්විත්තං භික්ඛුනීනං දුක්ඛටන්ති සම්බන්ධො. ද්විකදුක්ඛටං චුත්තන්ති “නානත්ථරණපාචුරණෙ එකත්ථරණපාචුරණසඤ්ඤා...පෙ.... වෙමතිකා, ආපත්ති දුක්ඛටස්සා” ති (පාවි. 939) චුත්තං දුක්ඛටද්වයං.

2252. වචත්ථානං නිදස්සෙත්වාති මජ්ඣෙ කාසාවං වා කත්තරයට්ඨිං වා අන්තමසො කායබන්ධනම්පි යපෙත්වා නිපජ්ජන්ති, අනාපත්තීති අත්ථො. සෙසං සමුට්ඨානාදිවිධානං. ආදිනාති ඉමස්මිංයෙව වග්ගෙ පඨමසික්ඛාපදෙන. තුල්යන්ති සමානං.

දුතියං.

2253. අඤ්ඤිස්සා භික්ඛුනියා. අභාසුකාරණාති අභාසුකරණහෙතු. අනාපුච්ඡාති අනාපුච්ඡිත්වා. තස්සා පුරතො ව වඬිකමනාදයො යදි කරෙය්‍ය, එවං කරොන්තියා පාවිත්තියාපත්ති හොතීති යොජනා. වඬිකමනාදයොති එත්ථ ආදි-සද්දෙන “තිට්ඨති වා නිසීදති වා සෙය්‍යං වා කප්පෙති උද්දිසති වා උද්දිසාපෙති වා සජ්ඣායං වා කරොති” ති (පාවි. 943) පදභාජනෙ චුත්තානං සඬිගහො.

2254. නිවත්තනානං ගණනායාති වඬිකමන්තියා වඬිකමස්ස උභයකොට්ඨං පත්වා නිවත්තන්තියා නිවත්තනගණනාය. පයොගතොයෙවාති පයොගගණනායෙව, ඉරියාපථපරිවත්තනගණනායෙවාති චුත්තං හොති. දොසාති පාවිත්තියාපත්තියො.

2255. පදානං ගණනාවසාති එත්ථ ආදි-සද්දෙන ලුත්තනිද්දිට්ඨො. යථාහ “පදාදිගණනායා”ති (පාවි. අට්ඨ. 943). තිකපාවිත්තියං චුත්තන්ති උපසම්පන්නාය උපසම්පන්නසඤ්ඤා, වෙමතිකා, අනුපසම්පන්නසඤ්ඤාති විකප්පත්තයස්ස වසෙන පාවිත්තියත්තයං චුත්තං. සෙසායාති අනුපසම්පන්නාය.

2256. න ව අභාසුකාමායාති ආපුච්ඡිත්වා තස්සා භික්ඛුනියා පුරතො වඩ්ඤානාදීති කරොන්තියා අනාපත්තීති යොජනා.

2257. ක්‍රියාක්‍රියන්ති වඩ්ඤානාදිකරණං කිරියං. ආපුච්ඡාය අකරණං අකිරියං. පාපමානසන්ති අකුසලචිත්තං.

තතියං.

2258-9. අනන්තරායාති වක්ඛමානෙසු රාජන්තරායාදීසු දසසු අන්තරායෙසු අඤ්ඤතරරහිතා භික්ඛුනී. දුක්ඛිතන්ති ගිලානං. යථාහ “දුක්ඛිතා නාම ගිලානා වුවුවනී”ති (පාවි. 948). සහජීවිනීන්ති සද්ධිවිහාරිනිං. යථාහ “සහජීවිනී නාම සද්ධිවිහාරිනී වුවුවනී”ති. අඤ්ඤාය වා නුපට්ඨාපෙය්‍යාති අඤ්ඤාය භික්ඛුනියා, සික්ඛමානාය, සාමණෙරියා වා ගිහිනියා වා උපට්ඨානං න කාරාපෙය්‍ය. නුපට්ඨෙය්‍ය සයම්පි වාති යා උපට්ඨානං න කරෙය්‍ය. ධුරෙ නික්ඛිත්තමත්තෙ වාති “නෙව උපට්ඨෙය්‍යාමි, න උපට්ඨාපනාය උස්සුක්කං කර්ස්සාමි”ති ධුරෙ උස්සාහෙ නික්ඛිත්තමත්තෙයෙව. තස්සාති උපජ්ඣායාය.

අන්තෙවාසිනියා වාපීති පබ්බජ්ජාඋපසම්පදාධම්මනිස්සයවසෙන චතුබ්බිධාසු අන්තෙවාසිනීසු අඤ්ඤතරාය. ඉතරායාති අනුපසම්පන්නාය.

2260. ගිලානායාති සයං ගිලානාය. “ගවෙසිත්වා අලහන්තියා”ති පදවිජෙදො, අඤ්ඤං උපට්ඨායිකං පරියෙසිත්වා අලහමානායාති අත්ථො. “ආපදාසු උම්මත්තිකාදීන”න්ති පදවිජෙදො. ගාථාබන්ධවසෙන වණ්ණලොපොපි දට්ඨබ්බො. ආපදාසුති තථාරූපෙ උපද්දවෙ සති. ධුරනික්ඛෙපනොදයන්ති ධුරනික්ඛෙපසමුට්ඨානං. යදෙත්ථ වත්තබ්බං, තං හෙට්ඨා චුත්තමෙව.

චතුත්ථං.

2261-2. පුග්ගලිකස්ස අත්තායත්තපරායත්තවසෙන අනියමිත්තතා “සක”න්ති ඉමිතා නියමෙති. සකං පුග්ගලිකන්ති අත්තනො පුග්ගලිකං. දත්වාති එත්ථ “භික්ඛුනියා”ති සෙසො. සකවාටන්ති පරිවත්තකද්වාරකවාටසහිතං. උපස්සයන්ති ගෙහං. ද්වාරාදීසුති එත්ථ ආදි-සද්දෙන ගබ්භපමුඛානං සඬිගහො, නිද්ධාරණෙ වෙතං භූමිමං. බහුනිපීති නිද්ධාරණබ්බතිදස්සනං. බහුනිපි ද්වාරානි වා බහු ගබ්භෙ වා බහුනි පමුඛානි වා. තන්ති යස්සා උපස්සයො දින්නො, තං භික්ඛුනිං. නික්කඩ්ඨන්තියාති අතික්කාමෙන්නියා. තස්සාති යා නික්කඩ්ඨති, තස්සා.

2263. එත්ථාති නික්කඨ්ඨනෙ. එසෙව නයොති “පයොගගණනාය ආපත්ති”ති දස්සිතන යො. එත්ථ පයොගො නාම ආණාපනං, ඉමිනා “එකායාණත්තියා අනෙකෙසු ද්වාරෙසු අතික්කාමිතෙසුපි එකාව ආපත්ති හොති”ති එවමාදිකං අට්ඨකථාගතවිනිවිජයං (පාවි. අට්ඨ. 943, 952 අත්ථනො සමානං) සඬගණ්හාති.

2264. තෙසු විනිවිජයෙසු එකං විනිවිජයවිසෙසං දස්සෙතුමාහ “එත්තකාව ඉමං ද්වාරා”තිආදි. ද්වාරගණනාය ආපත්තියො ද්වාරගණනාපත්තියො.

2265. අකවාටම්හාති අකවාටබන්ධනො උපස්සයා නික්කඨ්ඨන්තියා දුක්කටන්ති යොජනා. සෙසායාති අනුපසම්පන්නාය. තිකදුක්කටන්ති අනුපසම්පන්නාය උපසම්පන්නසඤ්ඤාය, වෙමතිකාය, අනුපසම්පන්නසඤ්ඤාය ව වසෙන තිකදුක්කටං. උභින්නන්ති උපසම්පන්නානුපසම්පන්නානං. පරික්ඛාරෙසුති පත්තච්චරාදීසු පරික්ඛාරෙසු. සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු පයොගෙසු, නික්කඨ්ඨියමානෙසු, නික්කඨ්ඨාපියමානෙසු වාති චුත්තං හොති.

2266. එත්ථ ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ සමුට්ඨානාදිවිනිවිජයෙන සහ සෙසං විනිවිජයජාතං අසෙසෙන සබ්බජපකාරෙන සඬ්ඝිකා විහාරස්මා නික්කඨ්ඨනසික්ඛාපදෙන සමං මතං “සද්දිස්”න්ති සල්ලක්ඛිතන්ති යොජනා.

පඤ්චමං.

2267. ඡට්ඨෙති “යා පන භික්ඛුනී සංසට්ඨා විහරෙය්‍ය ගහපතිනා වා ගහපතිපුත්තෙන වා”තිආදිමාතිකාය (පාවි. 956) නිද්දිට්ඨෙ ඡට්ඨසික්ඛාපදෙ. ඉධ චත්තබ්බන්ති ඉමස්මිං විනයවිනිවිජයෙ කට්ඨෙත්ථිබ්බං. අරිට්ඨස්ස සික්ඛාපදෙනාති අරිට්ඨසික්ඛාපදෙන. විනිවිජයොති සමුට්ඨානාදිකො.

ඡට්ඨං.

2268. සාසඬ්ඝසම්මතෙති එත්ථ “සජ්ජපිහයෙ”ති සෙසො. උභයමිපි හෙට්ඨා චුත්තත්ථමෙව. අන්තොරට්ඨෙති යස්ස විජිතෙ විහරති, තස්සෙව රට්ඨෙ. සාසඬ්ඝසම්මතෙ සජ්ජපිහයෙ අන්තොරට්ඨෙ සත්ථෙත විනා වාරිකං වරන්තියා භික්ඛුනියා ආපත්ති සියාති යොජනා.

2269. එවං වරන්තියා සගාමකට්ඨානෙ ගාමන්තරජ්ජවෙසෙ ව අගාමකෙ අරඤ්ඤෙ අද්ධයොජනෙ ව විනයඤ්ඤානා භික්ඛුනා පාවිත්තියන යො පාවිත්තියාපත්තිවිධානක්කමො ඤෙය්‍යො ඤාතබ්බොති යොජනා.

2270. සහ සත්ථෙත වරන්තියා න දොසොති යොජනා. බෙමට්ඨානෙ වරන්තියා, ආපදාසු වා වරන්තියා න දොසොති යොජනා.

සත්තමං.

2271. අටියමෙ නවමෙ වාපීති “යා පන භික්ඛුනී තිරොරටියෙ” තිආදිකෙ (පාවි. 966) අටියමසික්ඛාපදෙ ව “යා පන භික්ඛුනී අන්තොවස්සං වාරිකං වරෙයා, පාවිත්තිය” න්ති (පාවි. 970) චුත්තනවමසික්ඛාපදෙ ව. අනුත්තානං න විජ්ජති, සබ්බං උත්තානමෙව, තස්මා එත්ථ මයා න විචාරියතීති අධිජ්ජායො.

අටියමනවමානි.

2272. “යා පන භික්ඛුනී වස්සංචුත්ථා වාරිකං න පක්කමෙයා අන්තමසො ඡජ්ජඤ්චයොජනානිපි, පාවිත්තිය” න්ති (පාවි. 974) චුත්තසික්ඛාපදෙ විනිච්ඡයං දස්සෙතුමාහ “පාවිත්තී” තිආදි. අහං න ගමිස්සාමි න පක්කමිස්සාමිති ධුරනික්ඛෙපෙ කතෙ පාවිත්තීති යොජනා. තථානි පාවිත්තී.

2273. වස්සංචුත්ථාය පචාරෙත්ථා අන්තමසො පඤ්ච යොජනානි ගන්තුං වට්ටති. එත්ථ අපි-සද්දස්ස සම්භාවනත්ථතං දස්සෙතුමාහ “ඡස්ස” තිආදි. ඉධ ඉමස්මිං අනාපත්තිවාරෙ ඡස්ස යොජනෙස්ස යදන්ථි වත්තබ්බං, තං කින්නු නාම සියා, නත්ථි කිඤ්චි වත්තබ්බන්ති අත්ථො. පචාරෙත්ථා ඡ යොජනානි ගච්ඡන්තියා අනාපත්තිභාවො අචුත්තසිද්ධොවාති දීපෙති.

2274. තිණි යොජනානි. තෙනෙවාති යෙන ගතා, තෙනෙව මග්ගෙන. අඤ්ඤෙන මග්ගෙනාති ගතමග්ගතො අඤ්ඤෙන පථෙන.

2275. දසවිධෙ අන්තරායස්මිං සතීති වක්ඛමානෙස්ස අන්තරායෙස්ස අඤ්ඤතරස්මිං සති. තස්සා අනාපත්තීති යොජනා. ආපදාස්සති අට්ඨාදිකාරණෙන කෙනචි පලිබුද්ධාදිභාවසඬ්ඛානාස්ස ආපදාස්ස. ගිලානායාති සයං ගිලානාය. දුතියාය භික්ඛුනියා අලාභෙ වා අපක්කමන්තියා අනාපත්ති.

2276. රාජා ව චොරා ව අමනුස්සා ව අග්ගි ව තොයඤ්ච වාළා ව සරීසපා වාති විග්ගහො. මනුස්සොති එත්ථ ගාථාබන්ධවසෙන පුබ්බපදලොපො “ලාබ්බති සිදන්ති” තිආදිස්ස (ජා. 1.1.77) විය. ජීවිතඤ්ච බ්‍රහ්මවරියා ව ජීවිතබ්‍රහ්මවරියන්ති සමාහාරද්වන්දෙ සමාසො, තස්ස ජීවිතබ්‍රහ්මවරියස්ස. අන්තරායා එව අන්තරායිකා. එතෙසං දසන්තං අඤ්ඤතරස්මිං අපක්කමන්තියා අනාපත්ති. යථාහ “අන්තරායෙති දසවිධෙ අන්තරායෙ. ‘පරං ගච්ඡිස්සාමි’ ති නික්ඛන්තා, නදිපුරො පන ආගතො, චොරා වා මග්ගෙ හොන්ති, මෙසො වා උට්ඨාති, නිවත්තිතුං වට්ටති” ති (පාවි. අටිය. 976).

2277. අපක්කමනං අක්‍රියං. අනාදරියෙන ආපජ්ජනතො ආහ “දුක්ඛවෙදන” න්ති.

දසමං.

තුච්චට්ඨග්ගො චතුත්ථො.

2278-80. රාජාගාරන්ති රඤ්ඤො කීළනසරං. චිත්තාගාරන්ති කීළනචිත්තසාලං.
 ආරාමන්ති කීළනඋපවනං. කීළයානන්ති කීළනත්ථාය කතං උයානං.
 කීළාචාපින්ති එත්ථ කිඤ්චාපි පාළියං (පාචි. 979) පොක්ඛරණී වුත්තා, සා පන
 සබ්බජලාසයානං කීළාය කතානං උපලක්ඛණවසෙන වුත්තාති ආහ
 “කීළාචාපි”න්ති, කීළනත්ථාය කතවාපින්ති අත්ථො. “නානාකාර”න්ති ඉදං
 යථාවුත්තපදෙහි පච්චෙකං යොජෙතබ්බං. සබ්බසංඛගාහිකවසෙන “කානී”ති වුත්තං.
 නානාකාරං රාජාගාරං චිත්තාගාරං ආරාමං කීළයානං වා කීළාචාපිං දට්ඨුං
 ගච්ඡන්තිනං කානී සබ්බාති එකතො දට්ඨුං ගච්ඡන්තිනං කාසං භික්ඛුනීනං පදෙ පදෙ
 දුක්කටං මුනිනා නිද්දිට්ඨන්ති යොජනා.

පඤ්චපීති රාජාගාරාදීනි පඤ්චපි. එකායෙව පාචිත්ති ආපත්ති පරිදීපිතාති
 යොජනා. තං තං දිසාහාගං ගන්ත්වා පස්සන්ති වෙ, පාටෙක්කාපත්තියො
 පයොගගණනාය සිද්ධන්ති යොජනා.

2281. ගමනබාහුල්ලෙන ආපත්තිබාහුල්ලං පකාසෙත්වා
 ගීවාපරිවත්තනසංඛාතෙන පයොගබාහුල්ලෙනාපි ආපත්තිබාහුල්ලං පකාසෙතුමාහ
 “පයොගබහුතායාපි, පාචිත්තිබහුතා සියා”ති. සබ්බත්ථාති යත්ථ භික්ඛුනියා
 පාචිත්තියං වුත්තං, තත්ථ සබ්බත්ථ.

2282. “අවසෙසොපි අනාපත්ති”ති පදවිජෙදො. අනාපත්ති ව කථාමග්ගො ව
 අනාපත්තිකථාමග්ගො, තෙසං විනිච්ඡයො අනාපත්තිකථාමග්ගවිනිච්ඡයො,
 “අනාපත්ති ආරාමෙ ධීතා පස්සති”තිආදිකො (පාචි. 981) අනාපත්තිවිනිච්ඡයො ව
 අට්ඨකථාගතො (පාචි. අට්ඨ. 981) අවසෙසවිනිච්ඡයො වාති අත්ථො. “ආරාමෙ
 ධීතා”ති එතෙන අජ්ඣාරාමෙ රාජාගාරාදීනි කරොන්ති, තානි පස්සන්තියා
 අනාපත්තිති අයමනාපත්තිවාරො දස්සිතො. එතෙනෙව අත්තොආරාමෙ තත්ථ
 තත්ථ ගන්ත්වා නච්චාදීනි විය රාජාගාරාදීනිපි පස්සිතුං ලහතීතිපි සිද්ධං. ආදි-
 සද්දෙන “පිණ්ඩපාතාදීනං අත්ථාය ගච්ඡන්තියා මග්ගෙ හොන්ති, තානි පස්සති,
 අනාපත්ති. රඤ්ඤො සන්තිකං කෙනචි කරණියෙන ගන්ත්වා පස්සති, අනාපත්ති.
 කෙනචි උපද්දුතා පටිසිත්වා පස්සති, අනාපත්ති”ති එතෙ අනාපත්තිවාරා සංඛිගහිතා.
 නච්චදස්සන...පෙ.... සභාති සමුට්ඨානාදීනා විනිච්ඡයෙන සහ
 නච්චදස්සනසික්ඛාපදසදිසොව.

පඨමං.

2283. මානතො පමාණතො අතීතා අපෙතා මානාතීතා, ආසන්දී, තං. වාලෙහි
 උපෙතො වාචුපෙතො, පල්ලඬිකො, තං. “ආසන්දී නාම අතික්කන්තප්පමාණා
 වුච්චති”ති වචනතො හෙට්ඨා අට්ටනියා වඩ්ඨකිහත්ථතො උච්චතරපාදො
 ආයාමචතුරස්සො මඤ්චපීඨවිසෙසො ආසන්දී නාම සමචතුරස්සානං
 අතික්කන්තප්පමාණානම්පි අනුඤ්ඤාතත්තා. “පල්ලඬිකො නාම ආහරිමෙහි
 වාලෙහි කතො”ති (පාචි. 984) වචනතො පමාණයුත්තොපි එවරුපො න වට්ටති.

ආහරිත්වා යථානුරූපටියානෙ යපෙනබ්බවාලරූපානි ආහරිමවාලා නාම,
සංහරිමවාලරූපසුත්තොති චුත්තං හොති. මානාතීතං ආසන්දිං වා වාචූපෙනං
පල්ලඬිකං වා සෙවන්තීතං අභිනිසිදන්තීතං, අභිනිපජ්ජන්තීතඤ්ච යාසං භික්ඛුනීතං
සත්ථා පාවිත්තියාපත්තිං ආහ.

2284. තාසං නිසිදනස්සාපි නිපජ්ජනස්සාපි පයොගබ්බාහුල්ලවසෙන
පාවිත්තියානං ගණනා හොති ඉති එවං නිද්දිට්ඨා එවං අයං ගණනා අවිචන්තයසෙන
අනන්තපරිවාරෙන භගවතා චුත්තාති යොජනා. එත්ථ ච ඉව්චෙවන්ති
නිපාතසමුදායො, ඉති-සද්දො නිදස්සනෙ, එවං-සද්දො ඉදමත්ථෙ දට්ඨබ්බො.

2285. පාදෙ ආසන්දියා ඡෙත්වාති ආසන්දියා පාදෙ පමාණතො
අධිකට්ඨානඡිත්තදනෙන ඡෙත්වා. පල්ලඬිකස්ස පාදෙ වාලකා පල්ලඬිකවාලකා, තෙ
භිත්වා අපනෙත්වා, අනාපත්තීති සෙවන්තීතං අනාපත්ති.

දුතියං.

2286-7. ඡන්තන්ති බොමාදිනං ඡන්තං, නිද්ධාරණෙ සාමිවචනං. අඤ්ඤතරං
සුත්තන්ති නිද්ධාරිතබ්බනිදස්සනං. හත්ථාති හත්ථෙත, කරණත්ථෙ චෙන
නිස්සක්කවචනං. අඤ්චිතන්ති හත්ථායාමෙන ආකඩ්ඪිතං. තස්මිත්ති තස්මි.
අඤ්ඡිතෙ සුත්තජ්ජදෙසෙ. තක්කම්භීති කන්තනසුචිමිහි. වෙය්තෙති පලිවෙය්තෙ.

සුත්තකන්තනතො සබ්බපුබ්බපයොගෙසුති සුත්තකන්තනතො පුබ්බෙසු
කප්පාසව්චිනනාදිසබ්බපයොගෙසු. හත්ථවාරතොති හත්ථවාරගණනාය. යථාහ
“කප්පාසව්චිනනං ආදිං කත්වා සබ්බපුබ්බපයොගෙසු හත්ථවාරගණනාය
දුක්කට්”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 988).

2288. කන්තිතං සුත්තන්ති පයමමෙව කන්තිතං දසිකසුත්තාදිං. පුන
කන්තන්තියාති කොටියා කොටිං සඬ්ඝාටෙත්වා පුන කන්තන්තියා.

තතියං.

2289. තණ්ඩුලානං කොට්ටනං තු ආදිං කත්වා ගිහීනං වෙය්ඤ්චිචං
කරොන්තියා සබ්බපුබ්බපයොගෙසු දුක්කට්ත්ති යොජනා.

2290. යාගුආදිසු නිජ්ථාදෙනබ්බෙසු තදාධාරානි භාජනානි ගණෙත්වාච පාවිත්තිං
පරිදීපයෙ, බජ්ජකාදිසු රූපානං ගණනාය පාවිත්තිං පරිදීපයෙති යොජනා.
යාගුආදිසුති එත්ථ ආදි-සද්දෙන හත්තසුපාදිනං සඬගහො. බජ්ජකාදිසුති ආදි-
සද්දෙන මච්ඡමංසාදිඋත්තරිභඩ්ගානං සඬගහො.

2291. “සවෙපි මාතාපිතරො ආගච්ඡන්ති, යංකිඤ්චි බීජනිං වා
සම්මජ්ජනිදණ්ඩං වා කාරාපෙත්වා වෙය්ඤ්චිචකරට්ඨානෙ යපෙත්වාච යං කිඤ්චි

පවිත්‍ර වට්ටනි” ති අට්ඨකථාගතං විනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “සචෙ” තිආදි. සචෙති එත්ථ “මාතෘපිතරො ආගච්ඡන්ති” ති සෙසො. අත්තනො එවමාගතානං මාතෘපිතූනම්පි කිඤ්චි කම්මං අකාරොත්වා කිඤ්චි කම්මං කාතුං න වට්ටනීති යොජනා. අපි-සද්දො සම්භාවනෙ, තෙන අඤ්ඤෙසං කථායෙව නත්ථිති දීපෙති.

2292-3. සඬ්ඝස්ස යාගුපානෙ වෙය්‍යාවච්චං කරොන්ති යා අනාපත්තීති යොජනා. “සඬ්ඝහත්තෙපි” තිආදීසුපි එසෙව නයො. අත්තනො වෙය්‍යාවච්චකරස්ස වාති සම්බන්ධො. යථාහ “යාගුපානෙති මනුස්සෙහි සඬ්ඝස්සත්ථාය කරියමානෙ යාගුපානෙ වා සඬ්ඝහත්තෙ වා තෙසං සභායිකභාවෙන යං කිඤ්චි පවත්ති යා අනාපත්ති. වෙතියපුජාය සභායිකා හුත්වා ගන්ධමාලාදීනි පුජෙති, වට්ටනී” ති (පාවි. අට්ඨ. 993).

චතුත්ථං.

2294. “යා පන භික්ඛුනී ‘එභායො ඉමං අධිකරණං වූපසමෙහී’ ති වූච්චමානා ‘සාධු’ ති පටිස්සුණිත්වා සා පච්ඡා අනන්තරායිකීනී නෙව වූපසමෙය්‍ය න වූපසමාය උස්සුක්කං කරෙය්‍ය, පාවිත්තිය” ති (පාවි. 995) සික්ඛාපදස්ස විනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “පාවිත්ති ධුරනික්ඛෙපෙ” තිආදි. ධුරනික්ඛෙපෙති න දානි තං වූපසමෙස්සාමි, අඤ්ඤාහි වා න වූපසමාපෙස්සාමි” ති එවං ධුරස්ස උස්සාහස්ස නික්ඛෙපෙ පාවිත්තීති යොජනා. වීචරසිඛිනෙන යථා පඤ්චාහපරිහාරො ලබ්භති, ඉධ පන තථා එකාහම්පි පරිහාරො න ලබ්භතීති යොජනා.

2295. සෙසන්ති “ධුරං නික්ඛිපිත්වා පච්ඡා විනිවිජ්ජන්ති ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වා විනිවිජ්ජාති” තිආදිකං විනිවිජයජාතං. තත්ථ වීචරසිඛිනෙන චුත්තනයෙනෙව වෙදිතඛිබන්ති යොජනා.

පඤ්චමං.

2296-7. යා පන භික්ඛුනී ගිහීනං වා සහධම්මිකෙ යපෙත්වා අඤ්ඤෙසං පරිබ්බාජකපරිබ්බාජිකානං වා දන්තපොනොදකං විනා අඤ්ඤං යං කිඤ්චි අජ්ඣාහරණීයං බාදනීයං, භොජනීයං වා කායෙන වා කායපට්ඨද්ධෙන වා නිස්සග්ගියෙන වා දදාති, තස්සා පාවිත්තියං භොතීති යොජනා.

2298-9. ඉධ ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ මුනිනා දන්තකට්ඨොදකෙ දුක්කට්ඨං චුත්තන්ති යොජනා. යා පන භික්ඛුනී කායාදිහි සයං න දෙති අඤ්ඤෙන දාපෙති, තස්සා ච කායාදිහි අදත්වා භූමියං නික්ඛිපිත්වා දෙත්තියාපි යා බාහිරලෙපං වා දෙති, තස්සාපි උම්මත්තිකාය ච න දොසො අනාපත්තීති යොජනා.

ජට්ඨං.

2300-1. ආවසංචිවරන්ති “උතුනියො භික්ඛුනියො පරිභුඤ්ජන්තු” ති දින්නං විවරං. යා භික්ඛුනී යං “ආවසංචිවර”න්ති නියමිතං විවරං, තං චතුත්ථෙ දිවසෙ ධොවිත්වා අන්තමසො උතුනියා සාමණෙරාය වා අදත්වා සවෙ පරිභුඤ්ජෙයා, තස්සා පාවිත්තියං චුත්තන්ති යොජනා. තිකපාවිත්තියං සියාති “අනිස්සජ්ජිතෙ අනිස්සජ්ජිතසඤ්ඤා...පෙ.... වෙමතිකා...පෙ.... නිස්සජ්ජිතසඤ්ඤා පරිභුඤ්ජති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා” ති (පාවි. 1006) චුත්තං පාවිත්තියං හොතීති යොජනා.

2302-3. තස්මිං විවරෙ නිස්සජ්ජිතෙ අනිස්සජ්ජිතසඤ්ඤාය වා වෙමතිකාය වා තස්සා භික්ඛුනියා ද්විකදුක්කටං චුත්තන්ති යොජනා. අඤ්ඤාසං උතුනීනං අභාවෙ අදත්වාපි පරිභුඤ්ජන්තියා අනාපත්ති. පුන පරියයෙති පුන උතුනිවාලෙ යථාකාලං පරිභුඤ්ජන්තියා අනාපත්ති. අවිජ්ජන්තවිවරාදීනඤ්ච අනාපත්තීති යොජනා. පරියයෙති ගාථාබන්ධවසෙන රස්සත්තං. අවිජ්ජන්තවිවරාදීනන්ති එත්ථ ආදි-සද්දෙන නට්ඨවිවරාදීනං සඬගහො. ආපදාසුප්පිති මහග්ගවිවරං සරිරතො මොචෙත්වා සුප්පටිසාම්භම්පි වොරා හරන්ති, එවරුපාසු ආපදාසු පරිභුඤ්ජන්තියා අනාපත්තීති යොජනා.

සත්තමං.

2304. සකවාටකං විහාරන්ති කවාටබන්ධවිහාරං, ද්වාරකවාටයුත්තං සුගුත්තසෙනාසනන්ති චුත්තං හොති. රක්ඛනත්ථාය අදත්වාති “ඉමං ජග්ගෙය්‍යාසී” ති එවං අනාපුච්ඡිත්වා.

2305-6. “හොති පාවිත්තියං තස්සා, වාරිකං පක්කමන්තියා” ති චුත්තමෙව පකාසෙතුමාහ “අත්තනො ගාමතො” ති ආදි. අත්තනො ගාමතොති අත්තනො වසනකගාමතො. තථා ඉතරස්සාති අපරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස පරික්ඛෙපං උපචාරං. තන්ති ආදිපදත්තයෙ භූමිමත්ථෙ උපයොගවචනං වෙදිතබ්බං. පරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස පරික්ඛෙපෙ පඨමෙන පදෙන සමතික්කන්තෙ දුක්කටං, තථා ඉතරස්ස අපරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස තස්මිං උපචාරෙ අතික්කන්තෙ දුක්කටං. දුතියෙන පදෙන පරික්ඛෙපෙ, උපචාරෙ සමතික්කන්තමත්තෙ පාවිත්තීති යොජනා.

2307. අකවාටබන්ධනස්මිං කවාටබන්ධරහිතෙ විහාරෙ තථා අනිස්සජ්ජන්තියා දුක්කටං පරිදිපිතං. ජග්ගිකං අලහන්තියාති එත්ථ “පරියෙසිත්වා” ති සෙසො. ජග්ගිකන්ති විහාරපටිජග්ගිකං.

2308. ආපදාසුති රට්ඨෙ භිජ්ජන්තෙ ආවාසෙ ජඬ්ඨෙත්වා ගච්ඡන්ති, එවරුපාසු ආපදාසු. ගිලානායාති වච්චෙදං කාතුං අසමත්ථායාති.

අට්ඨමං.

2309-10. හත්ථි ච අස්සො ච රථො ච හත්ථිඅස්සරථා, තෙ ආදි යෙසං තෙ හත්ථිඅස්සරථාදයො, තෙහි. ආදි-සද්දෙන ධනු ටරුති පද්ද්වයං ගහිතං. සංයුක්තන්ති

යථාච්ඡිද්ධතෙහි හත්ථිඅස්සාදිපදෙහි සංයොජිතං, “හත්ථිනං සිප්පං
හත්ථිසිප්ප”න්තිආදිනා කතසමාසන්ති අත්ථො, “හත්ථිසිප්පං අස්සසිප්පං රථසිප්පං
ධනුසිප්පං ථරුසිප්ප”න්ති එවං චුත්තං යං කිඤ්චි සිප්පන්ති චුත්තං භොති.
හත්ථිසික්ඛාදිසිප්පං සන්දීපකො ගන්ථො වච්චවාචකානං අභෙදොපවාරෙන එවං
චුත්තොති ගහෙනබ්බං. තෙනෙව චක්ඛති “පදාදීනං වසෙනිධා”ති. පරුපසාතකං
මන්තාගදයොගප්පහෙදකං කිඤ්චීති පරෙසං අන්තරායකරං
බ්ලිනවසිකරණසොසාපනාදිහෙදං ආථබ්බණමන්තඤ්ච විසයොගාදිප්පහෙදකඤ්ච
යං කිඤ්චි සිප්පන්ති අත්ථො.

එත්ථ ව බ්ලිනමන්තො නාම දාරුසාරබ්ලං මන්තෙත්වා පථවියං පචෙසෙත්වා
මාරණමන්තො. වසිකරණමන්තො නාම පරං අත්තනො වසෙ වත්තාපනකමන්තො.
සොසාපනකමන්තො නාම පරසරීරං රසාදිධාතුක්ඛයෙන සුක්ඛභාවං
පාපනකමන්තො. ආදි-සද්දෙන විදෙස්සනාදිමන්තානං සඬ්භගො. විදෙස්සනං නාම
මිත්තානං අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස වෙරිභාවාපාදනං. ඉධ ඉමස්මිං සාසනෙ යා භික්ඛුනී
හත්ථි...පෙ.... කිඤ්චි යස්ස කස්සචි සන්තිකෙ පදාදීනං වසෙන පරියාප්පණෙය්‍ය
අධියෙය්‍ය වෙ, තස්සා පාවිත්තියං භොතීති යොජනා.

2311. ලෙබ්බති ලිඛිතසිප්පෙ. ධාරණාය වානි ධාරණසත්ථෙ, යස්මිං
චුත්තනයෙන පටිපජ්ජන්තා බහුනිපි ගන්ථානි ධාරෙත්ති. ගුත්තියාති අත්තනො වා
පරෙසං වා ගුත්තත්ථාය. පරිත්තෙසු ව සබ්බෙසුති යක්ඛපරිත්තවොරවාළාදිසබ්බෙසු
පරිත්තෙසු ව.

නවමං.

2312. දසමෙති “යා පන භික්ඛුනී තිරච්ඡානවිජ්ජං වාචෙය්‍ය, පාවිත්තිය”න්ති
(පාවි. 1018) සමුද්දිට්ඨෙය්‍ය දසමසික්ඛාපදෙ. ඉදං දසමසික්ඛාපදං.

දසමං.

විත්තාගාරවග්ගො පඤ්චමො.

2313. සභික්ඛුකං ආරාමන්ති යත්ථ භික්ඛු රුක්ඛමූලෙපි වසන්ති, තං පදෙසං.
ජානිත්වාති “සභික්ඛුක”න්ති ජානිත්වා. යං කිඤ්චීති භික්ඛුං වා සාමණෙරං වා
ආරාමිකං වා යං කිඤ්චි.

2314-5. “සභික්ඛුකො නාම ආරාමො යත්ථ භික්ඛු රුක්ඛමූලෙපි වසන්ති”ති
(පාවි. 1025) වචනතො ආහ “සචෙ අත්තමසො”තිආදි. යා පන භික්ඛුනී
අත්තමසො රුක්ඛමූලස්සපි අනාපුච්ඡා සචෙ පරික්ඛෙපං අතික්කාමෙති, තස්සා
පඨමෙ පාදෙ දුක්කටං, අපරික්ඛිත්තෙ තස්ස විහාරස්ස උපවාරොක්කමෙ වාපි
භික්ඛුනියා දුක්කටං, දුතියෙ පාදෙ අතික්කාමිතෙ පාවිත්ති සියාති යොජනා.

2316. අභික්ඛුකෙ ආරාමෙ සභික්ඛුනි සඤ්ඤාය උභොසුපි
සභික්ඛුකාභික්ඛුකෙසු ආරාමෙසු ජාතකඨබ්බාය සඤ්ජාතවිච්චිකිච්ඡාය, වෙමතිකායානි
අත්ථො. තස්සා ආපත්ති දුක්ඛං භොතීති යොජනා.

2317. සීසානුලොකිකා යා භික්ඛුනි ගච්ඡති, තස්සා ච අනාපත්ති පකාසිතානි
යොජනා. එවමුපරිපි. තා භික්ඛුනියො යත්ථ සන්තිපතිතා භොන්ති, තාසං සන්තිකං
“ගච්ඡාමී”ති ගච්ඡති. යථාහ “යත්ථ භික්ඛුනියො පඨමතරං පවිසිත්වා සජ්ඣායං වා
වෙනියවන්දනාදීනි වා කරොන්ති, තත්ථ තාසං සන්තිකං ගච්ඡාමීති ගන්තුං
වට්ටති”ති (පාවි. අට්ඨ. 1027).

2318. “සන්තං භික්ඛුං අනාපුච්ඡා”ති වචනෙනෙව අභික්ඛුකං ආරාමං කිඤ්චි
අනාපුච්ඡා පවිසන්තියා අනාපත්තීනි දීපිතං භොති. ආරාමමජ්ඣකො වා මග්ගො
භොති, තෙන ගච්ඡන්තියාපි. ආපදාසුනි යෙන කෙනචි උපද්දුතා භොති, එවරුපාසු
ආපදාසු පවිසන්තියා.

පඨමං.

2320. අක්කොසෙය්‍යානි දසන්තං අක්කොසවත්ථුනං අඤ්ඤතරෙන සම්මුඛා,
පරම්මුඛා වා අක්කොසෙය්‍ය වා. පරිභාසෙය්‍ය වානි භය’මස්ස උපදංසෙය්‍ය වා.
තිකපාචිත්තියන්ති “උපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤා...පෙ....
වෙමතිකා...පෙ.... අනුපසම්පන්නසඤ්ඤා අක්කොසනි වා පරිභාසනි වා, ආපත්ති
පාචිත්තියස්සා”ති (පාවි. 1031) තිකපාචිත්තියං චුත්තං. සෙසෙති අනුපසම්පන්නෙ.
තිකදුක්ඛං තස්සා භොතීති යොජනා.

2321. “පුරක්ඛත්වා”තිආදීසු යං වත්තබ්බං, තං “අභිසපෙය්‍යා”ති (පාවි. 875)
චුත්තසික්ඛාපදෙ චුත්තනයමෙව.

දුතියං.

2322-3. සඨසන්ති භික්ඛුනිසඨසං. පරිභාසෙය්‍යානි “බාලා එතා, අබ්‍යත්තා එතා,
නෙතා ජානන්ති කම්මං වා කම්මදොසං වා කම්මචිපත්තිං වා කම්මසම්පත්තිං වා”ති
(පාවි. 1035) ආගතනයෙන පරිභාසෙය්‍යානි අත්ථො. ඉතරායානි එත්ථ
උපයොගත්ථෙ කරණවචනං. එකං භික්ඛුනිං වා සම්බහුලා භික්ඛුනියො වා තථෙව
ඉතරං අනුපසම්පන්නං වා පරිභාසන්තියා තස්සා දුක්ඛං පරිදීපිතන්ති යොජනා.

තතියං.

2324-6. යා නිමන්තනපචාරණා උභොපි ගණභොජනසික්ඛාපදෙ (පාවි. 217-
219), පචාරණසික්ඛාපදෙ (පාවි. 238-239) ව චුත්තලක්ඛණා, තාහි උභොහි
නිමන්තනපචාරණාහි යා ව භික්ඛුනි සථෙ නිමන්තිතාපි වා පචාරිතාපි වා භවෙය්‍ය,
සා පුරෙහත්තං යාගුඤ්ච යාමකාලිකාදිකාලිකත්තයඤ්ච යපෙත්වා යං කිඤ්චි ආමිසං

යාවකාලිකං අජ්ඣොභරණත්ථාය පටිග්ගණ්හාති වෙ, තස්සා ගහණෙ දුක්කටං සියා, අජ්ඣොභාරවසෙන එත්ථ ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ පාවිත්ති පරිදිපිතාති යොජනා.

එත්ථ ච නිමන්තිතා නාම “පඤ්චන්තං භොජනානං අඤ්ඤතරෙන භොජනෙන නිමන්තිතා”ති ගණභොජනසික්ඛාපදෙ චුත්තලක්ඛණා. පචාරණා ච “පචාරිතො නාම අසනං පඤ්ඤායති, භොජනං පඤ්ඤායති, හත්ථපාසෙ ධීතො අභිහරති, පටික්ඛෙපො පඤ්ඤායති”ති පචාරණසික්ඛාපදෙ චුත්තලක්ඛණාති වෙදිතඛ්ඛා.

2327. කාලිකාති ච තීණෙවාති යාමකාලිකාදීති තීණි කාලිකාති එව.

2328-9. නිමන්තිතපචාරිතානං ද්වින්තං සාධාරණාපත්තිං දස්සෙත්වා අනාපත්තිං දස්සෙතුමාහ “නිමන්තිතා”තිආදි. ඉධ ඉමස්මිං සාසනෙ යා පන භික්ඛුනී නිමන්තිතා අජ්ජපචාරිතා සවෙ යාගුං පිවති, වට්ටති අනාපත්තීති අත්ථො. සාමිකස්සාති යෙන නිමන්තිතා, තස්ස නිමන්තනසාමිකස්සෙව. අඤ්ඤභොජනන්ති යෙන නිමන්තිතා, තතො අඤ්ඤස්ස භොජනං. සවෙ සා භුඤ්ජති, තථා වට්ටතීති යොජනා.

කාලිකාති ච තීණෙවාති යාමකාලිකාදීති තීණි කාලිකානෙව. පච්චයෙ සතීති පිපාසාදිපච්චයෙ සති.

2330. ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස ඉදං සමුට්ඨානං අද්ධානෙන තුල්යන්ති යොජනා. පචාරිතාය, අජ්ජපචාරිතාය චා නිමන්තිතාය වසෙන කිරියාකිරියනං දස්සෙතුමාහ “නිමන්තිතා”තිආදි. නිමන්තිතා පන සාමිකං අනාපුච්ඡා භුඤ්ජති වෙ, තස්සා වසෙන ඉදං සික්ඛාපදං කිරියාකිරියං හොති. එත්ථ භුඤ්ජනං ක්‍රියං. සාමිකස්ස අනාපුච්ඡනං අක්‍රියං.

2331. “කප්පියං කාරාපෙත්වා”තිආදිං පචාරිතමෙව සන්ධායාහ. යා යදි පරිභුඤ්ජති, තස්සා ච පාවිත්ති සියා කිරියතො හොතීති යොජනා. සියාති අවස්සං. පචාරණසික්ඛාපදෙ චුත්තනයෙන කප්පියං කාරෙත්වා චා අකාරාපෙත්වා චා පරිභුඤ්ජන්තියා තස්සා පරිභොගෙනෙව ඉමිනා සික්ඛාපදෙන අවස්සං ආපත්ති හොතීති අත්ථො.

චතුත්ථං.

2332. “යා පන භික්ඛුනී කුලමච්ඡරීති අස්ස, පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 1043) ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ විනිච්ඡයං දස්සෙතුමාහ “භික්ඛුනීන”න්තිආදි. කුලසන්තිකෙ භික්ඛුනීනං අවණ්ණං වදන්තියා පාවිත්තීති සම්ඛන්ධො, කුලස්ස සන්තිකෙ “භික්ඛුනියො දුස්සිලා පාපධම්මා”ති භික්ඛුනීනං අවණ්ණං භාසන්තියාති අත්ථො. කුලස්සාවණ්ණනං වාපීති “තං කුලං අස්සද්ධං අජ්ජසන්න”න්ති භික්ඛුනීනං සන්තිකෙ කුලස්ස අවණ්ණං අගුණං වදන්තියා පාවිත්තීති සම්ඛන්ධො.

2333. සන්තං භාසන්තියා දොසන්ති අමච්ඡරායිත්වා කුලස්ස වා භික්ඛුනීනං වා සන්තං දොසං ආදීනවං කටේන්තියා.

පඤ්චමං.

2334-5. ඔවාදදායකොති අට්ඨහි ගරුධම්මෙහි ඔවාදං දෙන්තො. වස්සං උපගච්ඡන්තියාති වස්සං වසන්තියා.

2336. භික්ඛුති ඔවාදදායකා භික්ඛු.

ඡට්ඨං.

2338. යා සා භික්ඛුනී වස්සං චුත්ථා පුරිමං වා පච්ඡිමං වා තෙමාසං චුත්ථා තතො අනන්තරං උභතොසඬ්ඨෙස භික්ඛුනිසඬ්ඨෙස ච භික්ඛුසඬ්ඨෙස ච “නාහං පවාරෙස්සාමී”ති ධුරං නික්ඛිපති චෙති යොජනා.

සත්තමං.

2341. ඔවාදාදීනමත්ථායාති අට්ඨගරුධම්මස්සවනාදීනමත්ථාය. ආදි-සද්දෙන උපොසඨපුච්ඡනපචාරණානං ගහණං.

2342. ඔවාදාදීනමත්ථාය අගමනෙන අක්‍රියං. කායිකන්ති කායකම්මං.

අට්ඨමං.

2343. “අන්වද්ධමාසං භික්ඛුනියා භික්ඛුසඬ්ඨෙතො ද්වෙ ධම්මා පච්චාසිසිතඛ්ඛා උපොසඨපුච්ඡනඤ්ච ඔවාදුපසඬ්ඨකමනඤ්ච, තං අතික්කාමෙත්තියා පාචිත්තිය”න්ති (පාචි. 1059) ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ විනිච්ඡයං දස්සෙතුමාහ “න යාචිස්සාමී”තිආදි. තං උත්තානත්ථමෙව.

නවමං.

2346-7. පසාබො නාම නාහියා හෙට්ඨා, ජාණුමණ්ඩලානං උපරි පදෙසො. තථා හි යස්මා රුක්ඛස්ස සාබා විය උභො උභරු පහිජ්ජිත්වා ගතා, තස්මා සො පසාබොති චුච්චති, තස්මිං පසාබෙ. සඤ්ජාතන්ති උට්ඨිතං. ගණ්ඩන්ති යං කිඤ්චි ගණ්ඩං. රුධිතන්ති යං කිඤ්චි වණං. සඬ්ඨං වාති භික්ඛුනිසඬ්ඨං වා. ගණං වාති සම්බහුලා භික්ඛුනියො වා. එකෙනාති එත්ථ “පුරිසෙනා”ති සෙසො, සහත්ථෙ ඉදං කරණවචනං. යථාහ “පුරිසෙන සද්ධිං එකෙනෙකා”ති. පුරිසොති ව මනුස්සපුරිසොව ගහෙතඛ්ඛො.

ධොවාති එත්ථ ආදි-අත්ථෙව චත්තමානෙන ඉති-සද්දෙන “ආලිම්පාපෙය්‍ය වා ඛන්ධාපෙය්‍ය වා මොවාපෙය්‍ය වා”ති (පාචි. 1063) සික්ඛාපදාගතානං ඉතරෙසං

තිණ්ණං සඨගණ්හනතො “ආලිම්ප ඛන්ධ මොවෙහි”ති ආණත්තිත්තයං සඨගහිතං.
තෙනෙව චක්ඛති “දුක්ඛටානිච්ඡ පාවිත්තියො ඡ වා”ති.

යා පන භික්ඛුනී පසාබ්බ ජාතං ගණ්ඨං වා රුධිතං වා සඨසං වා ගණං වා
අනාපුච්ඡිත්වා එකෙන පුරිසෙන එකිකා “භින්ද එලෙහි ධොව ආලිම්ප ඛන්ධ
මොවෙහි”ති සබ්බානි කාතබ්බානි ආණාපෙනි, තස්සා ඡ දුක්ඛටානි, කතෙසු
භින්දනාදීසු ඡසු කිච්චෙසු තස්සා ඡ පාවිත්තියො හොන්තීති යොජනා.

2348-9. එත්ථානි ගණ්ඨෙ වා චණෙ වා. “යං කාතබ්බං අත්ථි, තං සබ්බං ත්වං
කරොහි”ඉති සථෙ එවං යා ආණාපෙනීති යොජනා. තස්සා එකාය ආණාපනවාචාය
ඡ දුක්ඛටානි ව පාවිත්තියච්ඡක්ඛඤ්ඤෙවති ද්වාදසාපත්තියො සියුන්ති යොජනා.

2351. ආපුච්ඡිත්වා වානි සඨසං වා ගණං වා ආපුච්ඡිත්වා. දුතියන්ති දුතියිකං.
විඤ්ඤං දුතියං ගහෙත්වාපි වානි යොජනා.

දසමං.

ආරාමවග්ගො ඡට්ඨො.

2353. “ගණපරියෙසනාදිස්මි”න්ති චත්තබ්බෙ ඡන්දානුරක්ඛනත්ථං
නිග්ගහිතාගමො. ගබ්භිනින්ති ආපන්නසත්තං, කුච්ඡිපවිට්ඨසත්තන්ති අත්ථො.
වුට්ඨාපෙන්නියානි උපසම්පාදෙන්නියා. කම්මවාචාහීති ද්විහි කම්මවාචාහි.

2354-5. කම්මවාචාය ඔසානෙති තතියකම්මවාචාය පරියොසානෙ,
යාකාරජ්ජත්තෙති අත්ථො. ගබ්භිනිසඤ්ඤාය න ච ගබ්භිනියානි අගබ්භිනියා
ගබ්භිනිසඤ්ඤාය ව. උභො සඤ්ජාතකඨ්ඨායානි උභොසු සමුජ්ජන්නසංසයාය,
ගබ්භිනියා, අගබ්භිනියා ව වෙමතිකායානි අත්ථො. ගාථාඛන්ධවසෙනෙත්ථ සු-
සද්දලොපො. තථා වුට්ඨාපෙන්නියා උපජ්ඣායාය ආපත්ති දුක්ඛං හොතීති
යොජනා. ආචරිතියා තස්සානි උපජ්ඣායා ගබ්භිනිං වුට්ඨාපෙනි, තස්සා කම්මවාචං
සාවෙන්තියා ආචරිතියා ව. ගණස්සානි උපජ්ඣායාචරිතීහි අඤ්ඤස්ස
භික්ඛුනිගණස්ස ව. තථා දුක්ඛං දීපිතන්ති යොජනා.

2356. “ද්විසු අගබ්භිනිසඤ්ඤායා”ති පදවිජෙදො. ද්විසුති ගබ්භිනියා,
අගබ්භිනියා ව.

පඨමං.

2357. දුතියෙති “යා පන භික්ඛුනී පායන්තිං වුට්ඨාපෙය්‍ය, පාවිත්තිය”න්ති
(පාවි. 1073) සික්ඛාපදෙ. ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ පායන්ති නාම මාතා වා හොති ධාති
වානි අයං විසෙසො.

දුතියං.

2358. යා පන භික්ඛුනී ද්වෙ වස්සානි ඡසු ධම්මෙසු අසික්ඛිතසික්ඛං සික්ඛමානං සචෙ වුට්ඨාපෙය්‍යා, පාවිත්ති සියාති යොජනා. තත්ථ ද්වෙ වස්සානීති පචාරණවසෙන ද්වෙ සංවච්ඡරානි. ඡසු ධම්මෙසුති පාණාතිපාතාවෙරමණිආදීසු විකාලභොජනාවෙරමණිපරියොසානෙසු ඡසු ධම්මෙසු. අසික්ඛිතසික්ඛන්ති “පාණාතිපාතාවෙරමණිං ද්වෙ වස්සානි අවිතික්කම්ම සමාදානං සමාදියාමී”තිආදිනා (පාවි. 1079) නයෙන අනාදින්නසික්ඛාපදං වා එවං සමාදියිත්වාපි කුපිතසික්ඛං වා. සික්ඛමානං තෙසු ඡසු ධම්මෙසු සික්ඛනතො වා තෙ වා සික්ඛාසඬ්ඛානෙ ධම්මෙ මානනතො එවං ලද්ධනාමං අනුපසම්පන්නං. වුට්ඨාපෙය්‍යාති උපසම්පාදෙය්‍යා. ආපත්ති සියාති පඨමසික්ඛාපදෙ වුත්තනයෙනෙව කම්මවාචාපරියොසානෙ පාවිත්ති ආපත්ති සියා, පාවිත්ති හොතීති අත්ථො.

2359. “ධම්මකම්මෙ ධම්මකම්මසඤ්ඤා වුට්ඨාපෙති, ආපත්ති පාවිත්තියස්ස. ධම්මකම්මෙ වෙමතිකා වුට්ඨාපෙති, ආපත්ති පාවිත්තියස්ස. ධම්මකම්මෙ අධම්මකම්මසඤ්ඤා වුට්ඨාපෙති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති එවං ධම්මකම්මෙ සත්ථුනා තිකපාවිත්තියං වුත්තං. “අධම්මකම්මෙ ධම්මකම්මසඤ්ඤා, ආපත්ති දුක්කටස්ස. අධම්මකම්මෙ වෙමතිකා ආපත්ති දුක්කටස්ස. අධම්මකම්මෙ අධම්මකම්මසඤ්ඤා වුට්ඨාපෙති, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාවි. 1082) එවං අධම්මෙ පන කම්මස්මිං සත්ථුනා තිකදුක්කටං දීපිතං.

2360. අඛණ්ඩතො ඛණ්ඩං අකත්වා.

2361. සචෙ උපසම්පදාපෙක්ඛා පබ්බජ්ජාය සට්ඨිවස්සාපි හොති, තස්සා ඉමා ඡ සික්ඛායො ද්වෙ වස්සානි අවිතික්කමනීයා පදාතබ්බා, ඉමා අදත්වා න කාරයෙ නෙව වුට්ඨාපෙය්‍යාති යොජනා.

තතියං.

2362. චතුත්ථෙ නත්ථි චත්තබ්බන්ති චක්ඛමානවිසෙසතො අඤ්ඤං චත්තබ්බං නත්ථිති යථාචුත්තනයමෙවාති අධිජ්ජායො. “ඉධා”තිආදිනා ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ ලබ්භමානවිසෙසං දස්සෙති. ඉධ ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ සඬ්ඝෙන සම්මතං තං සික්ඛමානං වුට්ඨාපෙත්තියා භික්ඛුනියා අනාපත්ති හොතීති යොජනා.

2363. ද්වෙ වස්සානි ඡසු ධම්මෙසු සික්ඛිතසික්ඛාය සික්ඛමානාය භික්ඛුනිසඬ්ඝෙන උපසම්පදතො පඨමං ඤාත්තිදුතියාය කම්මවාචාය යා වුට්ඨානසම්මුති දාතබ්බා හොති, සා වුට්ඨානසම්මුති සචෙ පඨමං අදින්නා හොති. තත්ථ තස්මිං උපසම්පදමාලකෙපි පදාතබ්බායෙවාති යොජනා.

2364. තතියඤ්චාති තතියසික්ඛාපදඤ්ච. චතුත්ථඤ්චාති ඉදං චතුත්ථසික්ඛාපදඤ්ච. පඨමෙන සමං ඤෙය්‍යන්ති පඨමෙන සික්ඛාපදෙන සමුට්ඨානාදිනා විනිච්ඡයෙන සමානන්ති ඤාතබ්බං. චතුත්ථං පන සික්ඛාපදං වුට්ඨාපනසම්මුතිං අදාපෙත්වා වුට්ඨාපනවසෙන ක්‍රියාක්‍රියං හොති.

චතුත්ථං.

2365. ගිහිගතන්ති පුරිසන්තරගතං, පුරිසසමාගමජ්ජත්තන්ති අත්ථො.
පරිපුණ්ණද්වාදසවස්සා පරිපුණ්ණා උත්තරපදලොපෙන. කිඤ්චාපි න දොසොති
යොජනා. වුට්ඨාපෙත්තියාති උපජ්ඣායා හුත්වා උපසම්පාදෙත්තියා.

2366. සෙසන්ති වුත්තං. අසෙසෙන සබ්බසො.

පඤ්චමං.

2368. දුක්ඛිතං සහජීවිනිත්ති එත්ථ “සික්ඛාපද”න්ති සෙසො.
තුච්චිකවග්ගස්මිං “දුක්ඛිතං සහජීවිනි”න්ති ඉමෙහි පදෙහි යුත්තං යං සික්ඛාපදං
වුත්තං, තෙන සික්ඛාපදෙන අට්ඨමං සමං ඤෙය්‍යං, න විසෙසකා විසෙසො නත්ථීති
යොජනා. අට්ඨමන්ති “යා පන භික්ඛුහී සහජීවිනිං වුට්ඨාපෙත්වා ද්වෙ වස්සානි
නෙව අනුග්ගණ්හෙය්‍යා න අනුග්ගණ්හාපෙය්‍යා, පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 1108)
වුත්තසික්ඛාපදං. තත්ථ සහජීවිනිත්ති සද්ධිවිහාරිනිං. නෙව අනුග්ගණ්හෙය්‍යාති සයං
උද්දෙසාදිහි නානුග්ගණ්හෙය්‍යා. න අනුග්ගණ්හාපෙය්‍යාති “ඉමිස්සා අයෙය
උද්දෙසාදිනි දෙහි”ති එවං න අඤ්ඤාය අනුග්ගණ්හාපෙය්‍යා. පාවිත්තියන්ති ධුරෙ
නික්ඛිත්තමත්තෙ පාවිත්තියං.

අට්ඨමං.

2369. යා කාවි භික්ඛුහී වුට්ඨාපිතපවත්තිනිං ද්වෙ වස්සානි නානුබන්ධෙය්‍යා වෙ,
තස්සා පාවිත්ති පරියාපුකා කථිතාති යොජනා. වුට්ඨාපෙතීති වුට්ඨාපිතා, පවත්තෙති
සුසික්ඛාපෙතීති පවත්තිනී, වුට්ඨාපිතා ව සා පවත්තිනී වාති වුට්ඨාපිතපවත්තිනී,
උපජ්ඣායායෙන අධිවචනං, තං, උපජ්ඣායං. නානුබන්ධෙය්‍යාති වුණ්ණෙන,
මත්තිකාය, දත්තකට්ඨෙන, මුඛොදකෙනාති එවං තෙන තෙන කරණීයෙන
උපට්ඨහෙය්‍යා.

2370. “ද්වෙ වස්සානි අහං නානුබන්ධිස්සාමි”ති ධුරං නික්ඛිපති වෙ, එවං ධුරෙ
නික්ඛිත්තමත්තස්මිං පන තස්සා පාවිත්තියං සියාති යොජනා.

2371. යා පන භික්ඛුහී උපජ්ඣායං බාලං වා අලජ්ජීං වා නානුබන්ධති, තස්සා,
ගිලානාය වා ආපදාසු වා උම්මත්තිකාය වා නානුබන්ධන්තියා න දොසොති
යොජනා.

2372. අනුපට්ඨානෙන හොතීති ආහ “අක්‍රියං වුත්ත”න්ති.

නවමං.

2373-5. යා කාවි හික්බුනී සහජීවිනිං සද්ධිවිහාරිනිං වුට්ඨාපෙත්වා

උපසම්පාදෙත්වා තං ගහෙත්වා අන්තමසො ඡප්පඤ්චයොජනානිපි න ගච්ඡෙය්‍ය න
වඤ්ඤං ආණාපෙය්‍ය “ඉමං, අයො, ගහෙත්වා ගච්ඡා”ති අඤ්ඤඤ්ච න
නියොජෙය්‍ය ටෙ, ධුරෙ නික්ඛිත්තමත්තස්මිං “න දානි ගච්ඡස්සාමි, අඤ්ඤඤ්ච
ගහෙත්වා ගන්තුං න නියොජෙස්සාමි”ති උස්සාහෙ විස්සට්ඨමත්තෙ තස්සා
පාවිත්තියං සියාති යොජනා.

අන්තරායස්මිං සති වා දුතියං අලහන්තියා වා ආපදාසු වා ගිලානාය වා
උම්මත්තිකාය වා න දොසොති යොජනා.

දසමං.

ගබ්හිනිවග්ගො සත්තමො.

2376. ගිහිගතෙහි තිහෙවාති අනන්තරෙ ගබ්හිනිවග්ගෙ ගිහිගතපදයුත්තෙහි
පඤ්චමජට්ඨසත්තමෙහි තිහෙව සික්ඛාපදෙහි. සද්දිසානීති ඉධ විසතිවස්සවචනඤ්ච
කුමාරිභූතවචනඤ්ච තත්ථ ද්වාදසවස්සවචනඤ්ච ගිහිගතවචනඤ්ච යපෙත්වා
අවසෙසෙහි විනිච්ඡයෙහි යථාක්කමං සද්දිසානෙවාති.

2377. මහුපපදාති මහා උපපදො යාසං සික්ඛමානානං තා මහුපපදා. උපපදං
නාම පදානමෙව යුජ්ජති, න අත්ථානන්ති “යාස”න්ති අඤ්ඤපදෙන
සික්ඛමානාදිපදානං ගහණං, සද්දත්ථානමහෙදොපචාරස්ස පන ඉච්ඡිතත්තා
සික්ඛමානපදගහිතානමත්ථ ගහණං වෙදිතබ්බං, මහාසික්ඛමානාති චුත්තං හොති.
ආදිකොති එත්ථ “චුත්තා”ති සෙසො, ගබ්හිනිවග්ගෙ තිස්සන්තං ගිහිගතානං
පුරිමෙසු තතියවතුත්ථසික්ඛාපදෙසු ආගතා ද්වෙ සික්ඛමානාති අත්ථො. ගිහිගතාය
“පරිපුණ්ණද්වාදසවස්සා”ති ව කුමාරිභූතාය “පරිපුණ්ණවිසතිවස්සා”ති ව
වස්සවසෙන නානාකරණස්ස චුත්තත්තා තාහි ද්විහි මහාසික්ඛමානාය
වස්සවසෙනෙව නානාකරණං දස්සෙතුමාහ “ගතා විසතිවස්සාති, විඤ්ඤාතබ්බා
විභාවිතා”ති, අතික්කන්තවිසතිවස්සා මහාසික්ඛමානා නාම හොතීති අත්ථො.

2378. තා ද්වෙ මහාසික්ඛමානා සථෙ ගිහිගතා වා හොන්තු, න ව පුරිසගතා වා
හොන්තු, සම්මුතිආදිසු කම්මවාචාය “සික්ඛමානා”ති වත්තබ්බාති යොජනා. එත්ථ
ව සම්මුති නාම ඤත්තිදුතියාය කම්මවාචාය කාතබ්බාය සික්ඛාය සම්මුති ටෙව
වුට්ඨානසම්මුති ව. ආදි-සද්දෙන උපසම්පදාකම්මං ගහිතං.

2379. ඉමාසං ද්වින්තං සම්මුතිදානාදිසු ඤත්තියා ව කම්මවාචාය ව වත්තබ්බං
දස්සෙත්වා ඉදානි අවත්තබ්බං දස්සෙතුමාහ “න තා”තිආදි. තා එතා උභොපි
මහාසික්ඛමානා “කුමාරිභූතා”ති වා තථා “ගිහිගතා”ති වා කම්මවාචාය න
වත්තබ්බා යස්මා, තස්මා එවං වත්තුං න වට්ටතීති යොජනා. “න වත්තබ්බා”ති
ඉමිනා තථා ටෙ කම්මවාචා වුච්චෙය්‍ය, තං කම්මං කුජ්ජතීති දීපෙති. ඉධ පන-සද්දො
යස්මා-පදත්ථොති තදත්ථවසෙන යොජනා දස්සිතා.

2380. සම්මුතින්ති සික්ඛමානසම්මුතිං. දසවස්සායාති එත්ථ “ගිහිගතායා”ති සෙසො. යථාහ – “ගිහිගතාය දසවස්සකාලෙ සික්ඛාසම්මුතිං දත්වා ද්වාදසවස්සකාලෙ උපසම්පදා කාතබ්බා”ති (පාවි. අට්ඨ. 1119). සෙසාසුපිති එකාදසවස්සකාලෙ දත්වා තෙරසවස්සකාලෙ කාතබ්බා, ද්වාදස, තෙරස, වුද්දස, පන්තරස, සොළස, සත්තරස, අට්ඨාරසවස්සකාලෙ සික්ඛාසම්මුතිං දත්වා විසතිවස්සකාලෙ කාතබ්බාති එවං අට්ඨාරසවස්සපරියන්තාසු සෙසාසුපි සික්ඛමානාසු. අයං නයොති “සම්මුතියා දින්නසංවච්ඡරතො ආගාමීති දුතියෙ සංවච්ඡරෙ උපසම්පාදෙනබ්බා”ති අයං නයො. තෙනෙව වුත්තං “එකාදසවස්සකාලෙ දත්වා තෙරසවස්සකාලෙ කාතබ්බා”තිආදි.

2381. “කුමාරිභූතා”තිපි “ගිහිගතා”තිපි වත්තුං වට්ටතීති අට්ඨකථායං වුත්තාති යොජනා.

2382. යා පන පරිපුණ්ණවිසතිවස්සා සාමණෙරී “කුමාරිභූතා”ති වුත්තා, සා කම්මවාචාය “කුමාරිභූතා”ඉච්චෙව වත්තබ්බා, අඤ්ඤා පන න වත්තබ්බා “ගිහිගතා”ති වා “පුරිසන්තරගතා”ති වා න වත්තබ්බාති යොජනා. යථාහ “කුමාරිභූතා පන ‘ගිහිගතා’ති න වත්තබ්බා, ‘කුමාරිභූතා’ඉච්චෙව වත්තබ්බා”ති.

2383. එතා තු පන තිස්සොපිති මහාසික්ඛමානා ගිහිගතා, කුමාරිභූතාති වුත්තා පන එතා තිස්සොපි. අපි-සද්දෙන ගිහිගතා කුමාරිභූතා ද්වෙ සකසකනාමෙනාපි වත්තුං වට්ටන්තීති දීපෙති. “කුමාරිභූතසික්ඛමානායා”ති පාළියං අවුත්තත්තා න වට්ටතීති කොචි මඤ්ඤායාති ආහ “න සංසයො”ති. තථා වත්තබ්බතාහෙතුදස්සන්තමාහ “සික්ඛාසම්මුතිදානතො”ති.

පඨමදුතියතතියාති.

2384-5. යා පන භික්ඛුනී ඌනද්වාදසවස්සාව උපසම්පදාවසෙන අපරිපුණ්ණද්වාදසවස්සා එව සයං උපජ්ඣායා හුත්වා පරං සික්ඛමානං සචෙ වුට්ඨාපෙති, පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව ගණපරියෙසනාදිදුතියානුස්සාවනපරියොසානෙසු ආපන්නානං දුක්ඛටානං අනන්තරං කම්මවාචානං ඔසානෙ තතියානුස්සාවනාය යාතාරජ්ජත්තාය තස්සා පාවිත්ති පරිදීපිතාති යොජනා.

වතුත්ථං.

2386. පඤ්චමෙති “යා පන භික්ඛුනී පරිපුණ්ණද්වාදසවස්සා සඬ්ඝෙන අසම්මතා වුට්ඨාපෙයා, පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 1142) සික්ඛාපදෙ. කායචිත්තවාචාචිත්තකායවාචාචිත්තවසෙන තිසමුට්ඨානං. ක්‍රියාක්‍රියන්ති වුට්ඨාපනං කිරියං, සඬ්ඝසම්මුතියා අග්ගහණං අකිරියං.

පඤ්චමං.

2387. සඬසෙනානි භික්ඛුනිසඬසෙන. උපපරික්ඛිත්වානි අලජ්ජිභාවාදිං උපපරික්ඛිත්වා. අලං තාවානි එත්ථ “නෙ අය්‍යො”ති සෙසො. වාරිතානි එත්ථ “සාධුති පටිස්සුණිත්වා”ති සෙසො. “අලං තාව නෙ, අය්‍යො, උපසම්පාදිතෙනා”ති වාරිතා “සාධු”ති පටිස්සුණිත්වා එත්ථ එතස්මිං පචාරණෙ පච්ඡා ඛියති “අභමෙව නුන ඛාලා, අභමෙව නුන අලජ්ජනී”තිආදිනා අවණ්ණං පකාසෙති, දොසතා පාවිත්තියාපත්ති හොතීති යොජනා.

2388. ඡන්දදොසාදීහි කරොන්තියානි එත්ථ “පකතියා”ති සෙසො. පකතියා ඡන්දදොසාදීහි අගතිගමනෙහි නිවාරණං කරොන්තියා සචෙ උජ්ඣායනි, න දොසොති යොජනා.

ඡට්ඨං.

2389-90. උද්ධෙ විචරෙති සික්ඛාමානාය “සචෙ මෙ ත්වං, අය්‍යො, විචරං දස්සසි, එවාහං තං වුට්ඨාපෙස්සාමි”ති වත්වා යාචිතෙ තස්මිං විචරෙ උද්ධෙ. පච්ඡානි විචරලාභතො පච්ඡා. අසන්තෙ අන්තරායිකෙති දසන්තං අන්තරායානං අඤ්ඤතරස්මිං අන්තරායෙ අවිජ්ජමානෙ. වුට්ඨාපෙස්සාමිනාහන්ති අහං තං න සමුට්ඨාපෙස්සාමිති ධුරනික්ඛෙපතෙ තස්සා පාවිත්තියං හොතීති යොජනා.

2391. ඉදන්ති ඉදං සික්ඛාපදං. අවුට්ඨාපනෙන අක්‍රියං.

සත්තමං.

2392. අට්ඨමන්ති “යා පන භික්ඛුනී සික්ඛමානං ‘සචෙ මං ත්වං, අය්‍යො, ද්වෙ වස්සානි අනුබන්ධස්සසි, එවාහං තං වුට්ඨාපෙස්සාමි”තිආදි (පාවි. 1155) සික්ඛාපදං. නවමෙති “යා පන භික්ඛුනී පුරිසසංසට්ඨං කුමාරකසංසට්ඨං චණ්ඩිං සොකාවාසං සික්ඛමානං වුට්ඨාපෙය්‍ය, පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 1159) චුත්තසික්ඛාපදෙ. “චත්තඛිං නත්ථී”ති ඉදං සද්දත්ථවිසෙසමන්තරෙන විනිච්ඡයස්ස සුවඤ්ඤෙය්‍යත්තා චුත්තං. තෙනෙවාහ “උත්තානමෙවිද”න්ති.

සද්දත්ථො පන එවං වෙදිතඛිංඛො – පුරිසසංසට්ඨන්ති පරිපුණ්ණවිසතිවස්සෙන පුරිසෙන අනනුලොමිකෙන කායචරිකම්මෙන සංසට්ඨං. කුමාරකසංසට්ඨන්ති උභාවිසතිවස්සෙන කුමාරෙන තථෙව සංසට්ඨං. චණ්ඩින්ති කොධනං. සොකාවාසන්ති සඬකෙතං කත්වා ආගච්ඡමානා පුරිසානං අන්තො සොකං පචෙසෙතීති සොකාවාසා, තං සොකාවාසං. අථ වා සරං විය සරසාමිකා, අයම්පි පුරිසසමාගමං අලභමානා සොකං ආවිසති, ඉති යං ආවිසති, ස්වාස්සා ආවාසො හොතීති සොකාවාසා. තෙනෙවස්ස පදභාජනෙ “සොකාවාසා නාම පරෙසං දුක්ඛං උජ්ජාදෙති, සොකං ආවිසති”ති (පාවි. 1160) ද්වෙධා අත්ථො චුත්තො. පාවිත්තියන්ති එවරූපං වුට්ඨාපෙත්තියා චුත්තනයෙනෙව කම්මවාචාපරියොසානෙ උපජ්ඣායාය පාවිත්තියං.

2393. “නත්ථි අජානන්තියා”ති පච්ඡෙදො, සික්ඛමානාය පුරිසසංසට්ඨාදිභාවං අජානන්තියාති අත්ථො.

අට්ඨමනවමානි.

2394. විජාතමාතරා වා ජනකපිතරා වා සාමිනා පරිග්ගාහකසාමිනා වා නානුඤ්ඤාතං උපසම්පදත්ථාය අනනුඤ්ඤාතං තං සික්ඛමානං වුට්ඨාපෙත්තියා තස්සා පාවිත්තියාපත්ති සියාති යොජනා.

2395. න භික්ඛුනාති භික්ඛුනා ද්වික්ඛත්තුං න පුච්ඡිතබ්බං, සකිමෙව පුච්ඡිතබ්බන්ති චුත්තං හොති. යථාහ “භික්ඛුනීහි ද්වික්ඛත්තුං ආපුච්ඡිතබ්බං පබ්බජ්ජාකාලෙ ව උපසම්පදාකාලෙ ව, භික්ඛුනං පන සකිං ආපුච්ඡිතෙපි වට්ටති”ති (පාවි. අට්ඨ. 1162).

2396-7. අත්ථිතන්ති අත්ථිභාවං. චතුහි සමුට්ඨාති, චත්තාරි වා සමුට්ඨානාති එතස්සාති චතුසමුට්ඨානං. කතමෙහි චතුහි සමුට්ඨාතීති ආහ “වාචතො...පෙ.... කායවාචාදිතොපි වා”ති. කථං වාචාදිහි චතුහි සමුට්ඨාති? අබ්භානකම්මාදිසු කෙනවිදෙව කරණීයෙන ඛණ්ඩසීමායං නිසින්තා “පක්කොසථ සික්ඛමානං, ඉධෙව නං උපසම්පාදෙස්සාමා”ති උපසම්පාදෙති, එවං වාචතො සමුට්ඨාති. “උපස්සයතො පට්ඨාය උපසම්පාදෙස්සාමි”ති වත්වා ඛණ්ඩසීමං ගච්ඡන්තියා කායවාචතො සමුට්ඨාති. ද්විසුපි යානෙසු පණ්ණත්තිං ජානිත්වා චිතික්කමං කරොන්තියා වාචාවිත්තතො, කායවාචාවිත්තතො ව සමුට්ඨාති. උපසම්පාදනං ක්‍රියං, අනාපුච්ඡනං අක්‍රියං.

දසමං.

2398. එත්ථ ඉමස්මිං සාසනෙ යා භික්ඛුනී පාරිවාසිකෙන ඡන්දදානෙන සික්ඛමානං සචෙ වුට්ඨාපෙති, තස්සා පාවිත්තියං සියාති යොජනා. තත්ථ පාරිවාසිකෙන ඡන්දදානෙනාති චතුබ්බිධං පාරිවාසියං පරිසපාරිවාසියං, රත්තිපාරිවාසියං, ඡන්දපාරිවාසියං, අජ්ඣාසයපාරිවාසියන්ති.

තත්ථ පරිසපාරිවාසියං නාම භික්ඛු කෙනවිදෙව කරණීයෙන සන්නිපතිතා හොන්ති, අථ මෙඝො වා උට්ඨහති, උස්සාරණා වා කරියති, මනුස්සා වා අජ්ඣාත්ථරන්තා ආගච්ඡන්ති, භික්ඛු “අනොකාසො අයං, අඤ්ඤු ගච්ඡාමා”ති ඡන්දං අවිස්සජ්ජෙත්වාච උට්ඨහන්ති. ඉදං පරිසපාරිවාසියං. කිඤ්චාපි පරිසපාරිවාසියං, ඡන්දස්ස පන අවිස්සට්ඨන්තා කම්මං කාතුං වට්ටති.

පුන භික්ඛු “උපොසථාදීනි කරිස්සාමා”ති රත්තිං සන්නිපතිත්වා “යාව සබ්බෙ සන්නිපතන්ති, තාව ධම්මං සුණ්ණස්සාමා”ති එකං අජ්ඣෙසන්ති, තස්මිං ධම්මකථං කථෙත්තෙයෙව අරුණො උග්ගච්ඡති. සචෙ “වාතුද්දසිකං උපොසථං කරිස්සාමා”ති නිසින්තා, “පන්නරසො”ති කාතුං වට්ටති. සචෙ පන්නරසිකං කාතුං

නිසින්නා, පාටිපදේ අනුපොසටේ උපොසටං කාතුං න වට්ටති. අඤ්ඤං පන සඬ්ඝකිව්වං කාතුං වට්ටති. ඉදං පන රත්තිපාරිවාසියං නාම.

පුන භික්ඛු ‘‘කිඤ්චිදෙව අබ්භානාදිසඬ්ඝකම්මං කර්ස්සාමා’’ති නිසින්නා භොන්ති, තත්තෙකො නක්ඛත්තපායකො භික්ඛු එවං වදති ‘‘අජ්ජ නක්ඛත්තං දාරුණං, මා ඉදං කම්මං කරොමා’’ති, තෙ තස්ස වචනෙන ඡන්දං විස්සජ්ජෙත්වා තත්තෙව නිසින්නා භොන්ති, අපඤ්ඤො ආගන්ත්වා –

‘‘නක්ඛත්තං පටිමානෙන්නං, අත්තො බාලං උපච්චගා’’ති. (ජා. 1.1.49) –

වත්වා ‘‘කිං නක්ඛත්තෙන, කරොමා’’ති වදති. ඉදං ඡන්දපාරිවාසියඤ්චෙව අජ්ඣාසයපාරිවාසියඤ්ච. එතස්මිං පාරිවාසියෙ පුන ඡන්දපාරිසුද්ධිං අනාහරිත්වා කම්මං කාතුං න වට්ටති. ඉදං සන්ධාය වුත්තං ‘‘පාරිවාසිකෙන ඡන්දදානෙනා’’ති.

පාචිත්තියං සියාති එවං වුට්ඨාපෙන්නියා වුත්තනයෙනෙව කම්මවාචාපරියොසානෙ පාචිත්තියං සියාති අත්තො.

2399. ඡන්දං අවිභාය වා අවිස්සජ්ජෙත්වාච අවුට්ඨිකාය පරිසාය තු යථානිසින්නාය පරිසාය වුට්ඨාපෙන්නියා අනාපත්තීති යොජනා. වා-සද්දො එවකාරත්තො.

එකාදසමං.

2400. ද්වාදසෙති ‘‘යා පන භික්ඛුනී අනුවස්සං වුට්ඨාපෙය්‍ය, පාචිත්තිය’’න්ති (පාචි. 1171) සික්ඛාපදෙ. තෙරසෙති ‘‘යා පන භික්ඛුනී එකං වස්සං ද්වෙ වුට්ඨාපෙය්‍ය, පාචිත්තිය’’න්ති (පාචි. 1175) සික්ඛාපදෙ.

ද්වාදසමතෙරසමානි.

කුමාරිභූතවග්ගො අට්ඨමො.

2401. අගිලානාති ඡත්තුපාහනෙන වූපසමෙතඛ්ඛරොගරහිතා. යථාහ ‘‘අගිලානා නාම යස්සා විනා ඡත්තුපාහනා ඵාසු භොතී’’ති. ඡත්තඤ්ච උපාහනා ව ඡත්තුපාහනං. තත්ථ ඡත්තං වුත්තලක්ඛණං, උපාහනා වක්ඛමානලක්ඛණා. ධාරෙය්‍යාති උභයං එකතො ධාරෙය්‍ය. විසුං ධාරෙන්නියා හි දුක්කටං වක්ඛති.

2402. දිවසන්ති අච්චන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං. සවෙ ධාරෙතීති යොජනා.

2403. කද්දමාදීනි එත්ථ ආදි-සද්දෙන මහාවාලුකාදීනං ගහණං.

2404. සවෙ ගච්ඡතීති සම්බන්ධො. දිස්වා ගච්ඡාදිකන්ති ඡත්තෙ
ලග්ගනායොග්ගං නිවතරං ගච්ඡාදිකං දිස්වා. ආදි-සද්දෙන ගුම්බාදීනං ගහණං.
දුක්කටන්ති උපාහනමත්තස්සෙව ධාරණෙ දුක්කටං.

2405. අපනාමෙත්වාති සිසතො අපනාමෙත්වා. ඔමුඤ්චිත්වාති පාදතො
ඔමුඤ්චිත්වා. හොති පාවිත්තියන්ති පුන පාවිත්තියං හොති.

2406. පයොගගණනායෙවාති ඡත්තුපාහනස්ස අපනෙත්වා අපනෙත්වා එකතො
ධාරණපයොගගණනාය. තිකපාවිත්තියං වුත්තන්ති ‘‘අගිලානා අගිලානසඤ්ඤා,
වෙමතිකා, ගිලානසඤ්ඤා ඡත්තුපාහනං ධාරෙති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා’’ති (පාවි.
1181) එවං තිකපාවිත්තියං වුත්තං. ‘‘ගිලානා අගිලානසඤ්ඤා, ගිලානා වෙමතිකා,
ඡත්තුපාහනං ධාරෙති, ආපත්ති දුක්කටස්සා’’ති (පාවි. 1182) එවං ද්විකදුක්කටං
තට්ඨ වුත්තන්ති සම්බන්ධො.

2407. යත්ථ භික්ඛු වා භික්ඛුනියො වා නිවසන්ති, තස්මිං ආරාමෙ වා උපවාලෙ
වා අපරික්ඛිත්තස්ස ආරාමස්ස උපවාලෙ වා. ආපදාසුති රට්ඨහෙදාදිආපදාසු.

පට්ඨමං.

2408. භික්ඛුනියාති එත්ථ ‘‘අගිලානායා’’ති සෙසො, පාදෙන ගන්තුං සමත්ථාය
අගිලානාය භික්ඛුනියාති අත්ථො. යථාහ ‘‘අගිලානා නාම සක්කොති පදසා
ගන්තු’’න්ති (පාවි. 1187). යානං නාම රථාදි, තං හෙට්ඨා වුත්තසරූපමෙව.

2409. ආපදාසුති රට්ඨහෙදාදිආපදාසු. ඡත්තුපාහනසික්ඛාපදෙ ආරාමෙ,
ආරාමුපවාලෙ ව අනාපත්ති වුත්තා, ඉධ තථා අවුත්තත්තා සබ්බත්ථාපි ආපත්තියෙව
වෙදිතබ්බා.

දුතියං.

2410. ‘‘යං කිඤ්චිපි කට්ඨපිය’’න්ති ඉදං ‘‘සඬ්ඝාණි’’න්ති එතස්ස අත්ථපදං.
යථාහ – ‘‘සඬ්ඝාණි නාම යා කාවි කට්ඨපගා’’ති. සඬ්ඝාණි නාම
මෙඛලාදිකට්ඨපිළන්ධනං. කට්ඨපියන්ති කට්ඨපදෙසොපගං.

2412. කට්ඨසුත්තං නාම කට්ඨං පිළන්ධනරජ්ජුසුත්තකං.

2413. ඉධ ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ විත්තං අකුසලං, ඉදං පන සික්ඛාපදං
ලොකවජ්ජං, ඉති ඉදං උභයමෙව විසෙසතා පුරිමසික්ඛාපදතො ඉමස්ස
නානාකරණං.

තතියං.

2414. සිසුපගාදිසු යං කිඤ්චි සචෙ යා ධාරෙති, තස්සා තස්ස චන්ද්‍රස්ස ගණනාය ආපත්තියො සිසුන්ති යොජනා. සීසං උපගච්ඡති සිසුපගං, සීසෙ පිළන්ධනාරහන්ති අත්ථො. ආදි-සද්දෙන ගිවුපගාදිනං ගහණං. යථාහ – “ඉත්ථාලඬකාරො නාම සිසුපගො ගිවුපගො හත්ථුපගො පාදුපගො කටුපගො”ති.

2415. න ච දොසොති යොජනා. “සදිසන්ති පරිදිපිත”න්ති චත්තබ්බෙ ඉති-සද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො.

චතුත්ථං.

2416. යෙන කෙනචි ගන්ධෙනාති චන්දනතගරාදිනා යෙන කෙනචි ගන්ධකක්කෙන. සචණ්ණාවණ්ණකෙන වාති චණ්ණෙන සහ චත්තතිති සචණ්ණකං, හලිද්දිකක්කාදි, නත්ථි එතස්ස උබ්බට්ටනපච්චයා දිස්සමානො චණ්ණවිසෙසොති අචණ්ණකං, සාසපකක්කාදි, සචණ්ණකඤ්ච අචණ්ණකඤ්ච සචණ්ණාවණ්ණකං, තෙන සචණ්ණාවණ්ණකෙන ච. උබ්බට්ටෙන්වා න්භායන්තියා න්භානොසානෙ පාවිත්තියාපත්ති පකාසිතාති යොජනා.

2417. සබ්බපයොගෙති සබ්බස්මිං පුබ්බපයොගෙ. ආබාධපච්චයාති දද්දුකුට්ඨාදිරොගපච්චයා.

2418. ඡට්ඨන්ති “යා පන භික්ඛුනී වාසිතකෙන පිඤ්ඤාකෙන නභායෙය්‍ය, පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 1203) සික්ඛාපදං.

පඤ්චමඡට්ඨානි.

2419. යා පන භික්ඛුනී අඤ්ඤාය භික්ඛුනියා සචෙ උබ්බට්ටාපෙය්‍ය වා සම්බාහාපෙය්‍ය වා, තස්සා භික්ඛුනියා තථා පාවිත්තියාපත්ති හොතීති යොජනා.

2420. එත්ථ ඉමස්මිං උබ්බට්ටනෙ, සම්බාහනෙ ච හත්ථං අමොචෙන්වා උබ්බට්ටනෙ එකා ආපත්ති සියා, හත්ථං මොචෙන්වා මොචෙන්වා උබ්බට්ටනෙ පයොගගණනාය සියාති යොජනා.

2421. ආපදාසුනි චොරහයාදිහි සරීරකම්පනාදිසු. ගිලානායාති අන්තමසො මග්ගමනපරිස්සමෙනාපි ආබාධිකාය.

2422. අට්ඨමසික්ඛාපදෙ “සික්ඛමානායා”ති ච නවමසික්ඛාපදෙ “සාමණෙරියා”ති ච දසමසික්ඛාපදෙ “ගිහිනියා”ති ච විසෙසං චජ්ජෙන්වා අවසෙසවිනිච්ඡයො සත්තමෙනෙව සමානොති දස්සෙතුමාහ “අට්ඨමාදීනි තිණ්ඨි”ති.

සත්තමට්ඨමනවමදසමානි.

2423. අන්තොඋපචාරස්මිත්ති ද්වාදසරතනඛන්තරෙ. “භික්ඛුස්ස පුරතො”ති ඉදං උපලක්ඛණං. තස්මා පුරතො වා හොතු පච්ඡතො වා පස්සතො වා, සමන්තතො ද්වාදසරතනඛන්තරෙති නිදස්සනපදමෙනං. ඡමායපීති අනන්තරහිතාය භූමියාපි. යා නිසීදෙය්‍යාති සම්බන්ධො. න වට්ටති පාවිත්තියාපත්ති හොතිති අත්ථො.

2424. තිකපාවිත්තියං වුත්තන්ති අනාපුච්ඡිතෙ අනාපුච්ඡිතසඤ්ඤා, වෙමතිකා, ආපුච්ඡිතසඤ්ඤාති තිසු විකප්පෙසු පාවිත්තියත්තයං වුත්තං. ආපුච්ඡිතෙ අනාපුච්ඡිතසඤ්ඤා, වෙමතිකා වා භික්ඛුස්ස පුරතො නිසීදෙය්‍යාති විකප්පද්වයෙ දුක්කට්ඨයං හොති. ආපදාසුති රට්ඨහෙදාදිආපදාසු. ආපුච්ඡිතඤ්ඤා යාතුඤ්ඤා අසක්කොන්තියා ගිලානාය.

2425. නිපජ්ජනං ක්‍රියං. අනාපුච්ඡනං අක්‍රියං.

එකාදසමං.

2426. ඔකාසො කතො යෙන සො ඔකාසකතො, න ඔකාසකතො අනොකාසකතො, තං, අකතොකාසන්ති අත්ථො, “අසුකස්මිං නාම යානෙ පුච්ඡාමි”ති අත්තනා පුච්ඡිතඛිඛිතයාදීනං නාමං ගහෙත්වා ඔකාසං කාරාපනකාලෙ අධිවාසනවසෙන අකතොකාසන්ති වුත්තං හොති. දොසතාති පාවිත්තියාපත්ති. එකස්මිං පිටකෙ ඔකාසං කාරාපෙත්වා අඤ්ඤස්මිං පිටකෙ පඤ්භං පුච්ඡන්තියාපි පාවිත්තියං හොතිති දස්සෙතුමාහ “විනයෙ වා”තිආදි.

පුච්ඡන්තියාපි වාති එත්ථ පි-සද්දෙන “අභිධම්මං පුච්ඡන්තියාපි”ති ඉදඤ්ඤා අනුත්තසමුච්චයත්ථෙන ව-සද්දෙන “සුත්තන්තෙ ඔකාසං කාරාපෙත්වා විනයං වා අභිධම්මං වා පුච්ඡති, ආපත්ති පාවිත්තියස්ස. අභිධම්මෙ ඔකාසං කාරාපෙත්වා සුත්තන්තං වා විනයං වා පුච්ඡති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති ඉදඤ්ඤා සඬග්ගිතං.

2427. අනොදිස්සාති “අසුකස්මිං නාම පුච්ඡාමි”ති එවං අනියමෙත්වා කෙවලං “පුච්ඡිතඛිඛං අත්ථි, පුච්ඡාමි අය්‍යා”ති එවං වත්වා.

ද්වාදසමං.

2428-9. සංකච්චිකන්ති ථනවෙය්‍යනච්චරං, තං පන පාරුපන්තියා අධක්ඛකං උඛ්භනාහිමණ්ඩලං පටිච්ඡාදෙන්තියා පාරුපිතඛිඛං. තෙනාහ මාතිකට්ඨකථායං “අසංකච්චිකාති අධක්ඛකඋඛ්භනාහිමණ්ඩලසඬ්ඛාතස්ස සරිරස්ස පටිච්ඡාදනත්ථං අනුඤ්ඤාතසංකච්චිකච්චරරහිතා”ති (කඬ්ඛා. අට්ඨ. අසංකච්චිකසික්ඛාපදවණ්ණනා). “සංකච්චිකාය පමාණං තිරියං දියඬ්ඪහත්ථන්ති පොරාණගණ්ඨිපදෙ වුත්ත”න්ති (වජිර. ටී. පාවිත්තිය 1224-1226) වජිරබුද්ධිත්ථෙරො. පරික්ඛෙපොක්කමෙති පරික්ඛෙපස්ස අන්තොපවෙසනෙ. උපචාරොක්කමෙපීති අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස දුතියලෙඬ්ඪුපාතඛන්තරපවෙසනෙපි. එත්ථාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. එසෙව

නයොති “පයමෙ පාදෙ දුක්කටං, දුතියෙ පාවිත්තිය” න්ති යථාචුත්තොයෙව නයො මනො විඤ්ඤානොති අත්ථො.

2430. ආපදාසුඡිති මහග්ගං හොති සංකච්ඡිකං, පාරුපිත්වා ගච්ඡන්තියා ච උපද්දවො උප්පජ්ජති, එවරුපාසු ආපදාසු අනාපත්ති.

2431. සෙසන්ති ඉධ සරුපතො අදස්සිතඤ්ච. චුත්තනයෙනෙවාති මාතිකාපදභාජනාදීසු චුත්තනයෙනෙව. සුනිපුණස්මිං ධම්මජානං, අත්ථජානඤ්ච විභාවෙති විවිධෙනාකාරෙන පකාසෙතීති විභාවී, තෙන විභාවිනා.

තෙරසමං.

ජත්තුපාහනවග්ගො නවමො.

එවං නවහි වග්ගෙහි භික්ඛුනීනං භික්ඛුහි අසාධාරණානි ඡන්තචුති සික්ඛාපදානි දස්සෙත්වා ඉතො පරෙසු මුසාවාදවග්ගාදීසු සත්තසු වග්ගෙසු භික්ඛුහි සාධාරණසික්ඛාපදානි භික්ඛුපාතිමොක්ඛවිනිච්ඡයකථාය චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බානීති තානි ඉධ න දස්සිතානි.

සබ්බානෙව භික්ඛුනීනං බුද්දකෙසු ඡන්තචුති, භික්ඛුනං ද්වෙනචුතීති අට්ඨාසිතිසතං සික්ඛාපදානි. තතො පරං සකලං භික්ඛුනිවග්ගං, පරම්පරභොජනං, අනතිරිත්තභොජනං, අනතිරිත්තෙන අභිභට්ඨං පවාරණං, පණ්ණිනභොජනවිඤ්ඤත්ති, අවෙලකසික්ඛාපදං, දුට්ඨුල්ලපඅවිජාදනං, ඌනවිසතිවස්සඋපසම්පාදනං, මාතුගාමෙන සද්ධිං සංවිධාය අද්ධානගමනං, රාජන්තෙපුරප්පවෙසනං, සන්තං භික්ඛුං අනාපුච්ඡා විකාලෙ ගාමප්පවෙසනං, නිසිදනං, වස්සිකසාටිකන්ති ඉමානි බාවිසති සික්ඛාපදානි අපනෙත්වා සෙසානි සතඤ්ච ඡසට්ඨි ව සික්ඛාපදානි භික්ඛුනිපාතිමොක්ඛබුද්දෙසමග්ගෙන උද්දිට්ඨානීති වෙදිතබ්බානි.

තත්ත්වායං සඬ්ඛෙපතො අසාධාරණසික්ඛාපදෙසු සමුට්ඨානවිනිච්ඡයො – ගිරග්ගසමජ්ජා, චිත්තාගාරසික්ඛාපදං, සඬ්ඝාණං, ඉත්ථාලඬ්ඛකාරො, ගන්ධවණ්ණකො, වාසිතකපිඤ්ඤාකො, භික්ඛුනිආදීහි උම්මද්දනපරිමද්දනානීති ඉමානි දස සික්ඛාපදානි අවිත්තකානි, ලොකවජ්ජානි, අකුසලචිත්තානි. අයං පනෙත්ථ අධිප්පායො – විනාපි චිත්තෙන ආපජ්ජිතබ්බත්තා අවිත්තකානි, චිත්තෙන පන සති අකුසලෙනෙව ආපජ්ජිතබ්බත්තා ලොකවජ්ජානි වෙව අකුසලචිත්තානි ව. අවසෙසානි අවිත්තකානි පණ්ණත්තිවජ්ජානෙව. චොරිචුට්ඨාපනං, ගාමන්තරං, ආරාමසික්ඛාපදං, ගබ්භිනිවග්ගෙ ආදිතො පට්ඨාය සත්ත, කුමාරිභූතවග්ගෙ ආදිතො පට්ඨාය පඤ්ච, පුරිසසංසට්ඨං, පාරිවාසියඡන්දදානං, අනුවස්සචුට්ඨාපනං, එකන්තරිකචුට්ඨාපනන්ති ඉමානි එකුනවිසති සික්ඛාපදානි සවිත්තකානි, පණ්ණත්තිවජ්ජානි. අවසෙසානි සවිත්තකානි ලොකවජ්ජානෙවානි.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනියා විනයවිනිච්ඡයවණ්ණනාය

පාවිත්තියකථාවක් ණනා නිට්ඨිතා.

පාට්ඨෙසනීයකථාවක් ණනා

2432. එවං පාවිත්තියවිනිවිජයං දස්සෙත්වා ඉදානි පාට්ඨෙසනීයං දස්සෙතුමාහ “අගිලානා”තිආදි. යා පන භික්ඛුනී අගිලානා සයං අත්තනා විඤ්ඤත්තියා ලද්ධං සප්පිං සචෙ “භුඤ්ජිස්සාමි”ති ගණ්හනි, තස්සා එවං ගහණෙ දුක්කටං පරිදීපිතන්ති යොජනා. තත්ථ යස්සා විනා සප්පිනා ඵාසු හොති, සා අගිලානා නාම. සප්පින්නි පුබ්බෙ චුත්තවිනිවිජයං පාළිආගතං ගොසප්පිආදිකමෙව.

2433. තිපාට්ඨෙසනීයන්ති අගිලානා අගිලානසඤ්ඤා, චෙමතිකා, ගිලානසඤ්ඤාති තිසු විකප්පෙසු තිණි පාට්ඨෙසනීයානි. ගිලානා ද්විකදුක්කටන්ති ගිලානාය ද්විකදුක්කටං. ගිලානා අගිලානසඤ්ඤා, චෙමතිකා වාති ද්විසු විකප්පෙසු ද්වෙ දුක්කටානි.

2434-5. ගිලානා හුත්වා සප්පිං විඤ්ඤාපෙත්වා පච්ඡා වූපසන්නගෙලඤ්ඤා හුත්වා සෙවන්තියා පරිභුඤ්ජන්තියාපි ච ගිලානාය අවසෙසං පරිභුඤ්ජන්තියා වා ඤාතකාදිතො ඤාතකපචාරිතට්ඨානතො විඤ්ඤත්තං භුඤ්ජන්තියා වා අඤ්ඤස්සත්ථාය විඤ්ඤත්තං පරිභුඤ්ජන්තියා වා අත්තනො ධනෙන ගහිතං භුඤ්ජන්තියා වා උම්මත්තිකාය වා අනාපත්තිති යොජනා.

පඨමං.

2436. සෙසෙසු දුතියාදීසුති “යා පන භික්ඛුනී අගිලානා තෙලං...පෙ.... මධුං...පෙ.... ඵාණිතං...පෙ.... මච්ඡං...පෙ.... මංසං...පෙ.... ඛිරං...පෙ.... දධිං විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජෙය්‍ය, පට්ඨෙසෙනබ්බං තාය භික්ඛුනියා ගාරය්හං අයො ධම්මං ආපජ්ජිං අසප්පායං පාට්ඨෙසනීයං, තං පට්ඨෙසෙමි”ති (පාවි. 1236) එවං දුතියාදීසු සත්තසු පාට්ඨෙසනීයෙසු. නත්ථි කාවි විසෙසතාති තෙලාදිපදානි විනා අඤ්ඤො කොචි විසෙසො නත්ථිති අත්ථො.

2437. පාළියං අනාගතෙසු සබ්බෙසු සප්පිආදීසු අට්ඨසු අඤ්ඤතරං විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජන්තියාපි දුක්කටන්ති යොජනා.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනියා විනයවිනිවිජයවක් ණනාය

පාට්ඨෙසනීයකථාවක් ණනා නිට්ඨිතා.

සික්ඛාකරණීයකථාවක් ණනා

2438. පාට්ඨෙසනීයානන්තරං උද්දිට්ඨානි පඤ්චසත්තති සෙබ්බානි මහාවිහඨගෙ චුත්තවිනිවිජයානෙවාති තදෙව අතිදිසන්තො ආහ “සෙබ්බා පන යෙ ධම්මා”තිආදි.

යෙ පන පඤ්චසත්තති සෙබ්බා ධම්මා පාට්ඨෙසනීයානන්තරං උද්දිට්ඨා, තෙසං අත්ථවිනිච්ඡයො මහාවිහඩගෙ චුත්තොවාති යොජනා, අත්ථිකෙහි තතොව ගහෙතබ්බො, න පුන ඉධ දස්සෙස්සාමීති අධිජ්ජායො.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනියා විනයවිනිච්ඡයවණ්ණනාය

සික්ඛාකරණියකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2439-40. සවිහඩගානං උභතොවිහඩගසහිතානං උභතොපාතිමොක්ඛානං භික්ඛූනං, භික්ඛුනීනඤ්ච පාතිමොක්ඛානං අට්ඨකථාසාරො සබ්බට්ඨකථානං සාරභූතො යො සො අත්ථො විසෙසතො සමන්තපාසාදිකායං චුත්තො. තං සබ්බං සාරභූතං අත්ථං සමාදාය යො විනයස්සවිනිච්ඡයො භික්ඛූනං, භික්ඛුනීනඤ්ච භිතත්ථාය මයා කතො විරචිතොති සම්බන්ධො.

2441. නො අම්භාකං පටිභාණජං පටිභාණතො ජාතං ඉමං තු ඉමං විනයවිනිච්ඡයං පන යෙ ජන්තුතො සත්තා සුණන්ති, තෙ ජන්තුතො ජනස්ස සත්තලොකස්ස භිතෙ අධිසීලසික්ඛාපකාසකත්තා උපකාරකෙ සුමතස්ස සොහණන්ති බුද්ධාදීහි මතස්ස, සොහණෙහි වා බුද්ධාදීහි මතස්ස පටිවිද්ධස්ස අමතමහානිබ්බානස්ස අයනෙ අඤ්ජසභූතෙ ජනස්ස තායනෙ කාසිකචාචසිකචිතික්කමපටිපක්ඛත්තා අපායභයනිවාරණට්ඨෙන තාණභූතෙ විනයෙ විනයපිටකෙ පකතඤ්ඤුතො යථාසභාවං ජානන්තා තඤ්ඤුතො භවන්ති තං තං කජ්ජියාකජ්ජියං සෙවිතබ්බාසෙවිතබ්බං ජානන්තා භවන්තෙවාති අත්ථො.

2442. බහවො සාරභූතා නයා එත්ථාති බහුසාරනයො, තස්මිං බහුසාරනයෙ. පරමෙ උත්තමෙ විනයෙ විනයපිටකෙ විසාරදතං වෙසාරජ්ජං අසංහීරඤ්ඤාණං අභිපත්ථයතා විසෙසතො ඉච්ඡන්තෙන බුද්ධිමතා ඤාණාතිසයමන්තෙන යතිනා සබ්බකාලං තිව්ධසික්ඛාපරිපූරණෙ අසීලිපවත්තසම්මාවායාමෙන භික්ඛූනා ඉමස්මිං විනයවිනිච්ඡයෙ පරමා උත්තරිතරා මහති ආදරතා කරණියතමා විසෙසෙන කාතබ්බායෙවාති අත්ථො.

2443. ඉවචෙවං සීලවිසුද්ධිසාධනෙ විනයපිටකෙ වෙසාරජ්ජහෙතුතාය ඉමස්ස විනයවිනිච්ඡයස්ස සීලවිසුද්ධිආදිසත්තවිසුද්ධිපරම්පරාය අධිගන්තබ්බස්ස අමතමහානිබ්බානස්ස පත්තියාපි මූලභූතතං දස්සෙතුමාහ “අවගච්ඡති”තිආදි.

යො පන භික්ඛු අත්ථයුත්තං මහතා පයොජනත්ථෙන, අභිධෙය්‍යත්ථෙන ව සමන්තාගතං ඉමං විනයස්සවිනිච්ඡයං අවගච්ඡති අවෙච්ච යාථාවතො ජානාති, සො අපරම්පරං මරණාභාවා අමරං ජරායාභාවා අජරං රාගාදිකිලෙසරජපටිපක්ඛත්තා අරජං අනෙකජ්ජකාරරොගානං අජ්ජවත්තිහෙතුත්තා අරුජං සන්තිපදං සබ්බකිලෙසදරථපරිලාභානං චූපසමහෙතුත්තා සන්තිසඩ්ධානං නිබ්බානපදං අධිගච්ඡති සීලවිසුද්ධිආදිසත්තවිසුද්ධිපරම්පරාය ගන්ත්වා පටිවිජ්ඣති යොජනා.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනියා විනයවිනිවිජයවණ්ණනාය

භික්ඛුනිවිහඬගකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

බන්ධකකථා

මහාවග්ගො

මහාබන්ධකකථා

පබ්බජ්ජාකථාවණ්ණනා

2444. ඉව්වෙවං නාතිසඬබ්බෙපවිත්ථාරවසෙන විහඬගද්වයෙ, තදට්ඨකථාය ව ආගතං විනිවිජයං දස්සෙත්වා ඉදානි බන්ධකාගතං විනිවිජයං දස්සෙතුමාරහන්තො ආහ “සීලක්ඛන්ධාදී”තිආදි. තත්ථ සීලක්ඛන්ධාදියුත්තෙනාති සීලසමාධිපඤ්ඤාවිමුත්තිවිමුත්තිඤාණදස්සනසඬබාතෙහි පඤ්චහි බන්ධෙහි ගුණරාසීහි යුත්තෙන සමන්තාගතෙන. සුභක්ඛන්ධෙනාති සුවණ්ණාලිඬගසදිසවට්ඨකන්ධකාය සුභො සුන්දරො බන්ධො එතස්සාති සුභක්ඛන්ධො, භගවා, තෙන. ඉමිනා බාත්තිංසලක්ඛණානමෙකදෙසභූතස්ස සමවට්ඨකන්ධකාලක්ඛණස්ස පරිදීපකෙන වචනෙන ලක්ඛණාභාරනයෙන බාත්තිංසලක්ඛණාදිකා සබ්බාපි රූපකායසිරි සන්දස්සිතාති වෙදිතබ්බා.

බන්ධකෙති බන්ධානං සමුභො බන්ධකො, බන්ධානං වා කායනතො දීපනතො බන්ධකො. “බන්ධා”ති චෙත්ථ පබ්බජ්ජපසම්පදාදිවිනයකම්මසඬබාතා, වාරිත්තවාරිත්තසික්ඛාපදසඬබාතා ව පඤ්ඤත්තියො අධිජ්ජෙතා. පබ්බජ්ජාදීනි හි භගවතා පඤ්ඤත්තත්තා “පඤ්ඤත්තියො”ති වුවචන්ති. පඤ්ඤත්තියඤ්ච බන්ධ-සද්දො දිස්සති “දාරුක්ඛන්ධො (සං. නි. 4.241) අග්ගික්ඛන්ධො (පටි. ම. 1.116) උදකක්ඛන්ධො”තිආදීසු (අ. නි. 6.37) විය. අපිච භාගරාසත්ථතා චෙත්ථ යුජ්ජතියෙව තාසං පඤ්ඤත්තීනං භාගසො, රාසිතො ව විහත්තත්තා. තස්මිං බන්ධකෙ. පි-සද්දො චුත්තාපෙක්ඛාය පඤ්චසතිකසත්තසතිකක්ඛන්ධකෙ ද්වෙ වජ්ජෙත්වා පබ්බජ්ජක්ඛන්ධකාදිකෙ භික්ඛුනිබන්ධකපරියොසානෙ වීසතිවිධෙ බන්ධකෙ චුත්තවිනිවිජයස්ස ඉධ වක්ඛමානත්තා. තදෙව සන්ධායාහ “බන්ධකෙපි පවක්ඛාමි, සමාසෙන විනිවිජය”න්ති.

2445. “මාතරා පිතරා”ති ඉමිනා ජනකායෙව අධිජ්ජෙතා. “භණ්ඩුකම්මං, සමණකරණං, පබ්බාජනන්ති ව පරියාය-සද්දා”ති “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සඬසං අපලොකෙතුං භණ්ඩුකම්මායා”ති (මහාව. 98) ඉමිස්සා පාළියා අට්ඨකථාය (මහාව. අට්ඨ. 98) චුත්තං. ආපුච්ඡිත්වාති එත්ථ “සඬස”න්ති සෙසො.

2446. වාවටොති පසුතො, යුත්තපයුත්තොති අත්ථො. “පබ්බාපේත්වා ආනය ඉති වා”ති පදවිෂේදො. එත්ථ ච තිධා පබ්බාජනං වෙදිතබ්බං කෙසවිෂේදනං, කාසායඅච්ඡාදනං, සරණදානන්ති, ඉමානි තීණි කරොන්තො “පබ්බාපේති”ති වුවිවති. තෙසු එකං, ද්වෙ වාපි කරොන්තො තථා වොහරීයනියෙව. තස්මා “පබ්බාපේත්වානායා”ති ඉමිනා කෙසෙ ඡින්දිත්වා කාසායානි අච්ඡාදෙත්වා ආනෙහීති අයමත්ථො දීපිතොති දට්ඨබ්බො.

2447. අවුත්තොති උපජ්ඣායෙන අනුයොයාජිතො. සො දහරො සවෙ තං සයමෙව කෙසවිෂේදනකාසායච්ඡාදනෙහි පබ්බාපේති, වට්ටතීති යොජනා.

2448. තත්ථාති අත්තනො සමීපෙ. ඛණ්ඩසීමං නෙත්වාති භණ්ඩුකම්මාරොචනපරිහාරත්ථං වුත්තං. තෙන සහික්ඛුකෙ විහාරෙ අඤ්ඤම්පි හික්ඛුං “එතස්ස කෙසෙ ඡින්දා”ති වත්තුං න වට්ටති. පබ්බාපේත්වාති කෙසවිෂේදනං සන්ධාය වදති.

2450. “පුරිසං හික්ඛුතො අඤ්ඤො, පබ්බාපේති න වට්ටති”ති ඉදං සරණදානං සන්ධාය වුත්තං. තෙනෙවාහ “සාමණෙරො”තිආදි.

2451. උභින්නම්පි ථෙරථෙරිනං “ඉමෙහි චිවරෙහි ඉමං අච්ඡාදෙහි”ති ආණන්තියා සාමණෙරොපි වා හොතු, තථා සාමණෙරී වා හොතු, තෙ උභො සාමණෙරසාමණෙරී කාසායානි දාතුං ලහන්තීති යොජනා.

2452-4. පබ්බාපේත්තෙන හික්ඛුනාති එත්ථ “තවපඤ්චකකම්මට්ඨානං දත්වා”ති වත්තබ්බං එවඤ්ඤි කත්වා කෙසාපනයනස්ස අට්ඨකථායං වුත්තත්තා. වුත්තඤ්ඤි තත්ථ “ආවුසො, සුට්ඨු උපධාරෙහි, සතිං උපට්ඨාපෙහීති වත්වා තවපඤ්චකකම්මට්ඨානං ආචික්ඛිතබ්බං. ආචික්ඛන්තෙන ච වණ්ණසණ්ඨානගන්ධාසයොකාසවසෙන අසුවිෂේගුච්ඡපටික්කුලභාවං, නිජ්ජීවනිස්සත්තභාවං වා පාකටං කරොන්තෙන ආචික්ඛිතබ්බං”න්තිආදි. කිමත්ථමෙවං කරියතීති වෙ? සවෙ උපනිස්සයසම්පන්නො හොති, තස්ස බුරග්ගෙයෙව අරහත්තපාපුණනත්ථං. වුත්තඤ්ඤෙතං අට්ඨකථායං –

“යෙ හි කෙච්චි බුරග්ගෙ අරහත්තං පත්තා, සබ්බෙ තෙ එවරුපං සවනං ලහිත්වා කලාණම්ත්තෙන ආචරියෙන දින්නනයං නිස්සාය, නො අනිස්සාය, තස්මාස්ස ආදිතොව එවරුපී කථා කථෙතබ්බා”ති (මහාව. අට්ඨ. 34).

එතෙනෙව ඛාතිරෙකතො ඉතො අඤ්ඤා අනියානිකකථා න කථෙතබ්බාති දීපිතං හොති. ගොමයාදිනාති ගොමයවුණ්ණාදිනා. ආදි-සද්දෙන මත්තිකාදිනං ගහණං. පිළකා වාති ථුල්ලපිළකා වා. කච්ඡු වාති සුබ්බුමකච්ඡු වා. නියංපුත්තන්ති අත්තනො පුත්තං. “හික්ඛුනා”ති ඉමස්ස පදස්ස දුරත්තා “යතිනා”ති ආහ.

2455-6. කස්මා පන එවං නභාපෙතබ්බොති ආහ “එත්තකෙනාපි”තිආදි. සොති පබ්බජ්ජාපෙක්ඛො. උපජ්ඣායකාදිසුති එත්ථ ආදි-සද්දෙන ආවරියසමානුපජ්ඣායකාදීනං ගහණං. පාපුණන්ති හීති එත්ථ හි-සද්දො යස්මා-පදත්තෙව වත්තති. යස්මා එත්තකෙනාපි උපජ්ඣායාදිසු සගාරවො හොති, යස්මා ච එවරුපං උපකාරං ලභිත්වා කුලපුත්තා උප්පන්නං අනභිරතිං පටිවිනොදෙන්වා සික්ඛායො පරිපුරෙන්වා නිබ්බානං පාපුණස්සන්ති, තස්මා එවරුපො උපකාරො කාතබ්බොති අත්ථො.

2458. එකතොති සබ්බාති චීවරානි එකතො කත්වා.

2459. අපාති අධිකාරන්තරාරම්භෙ නිපාතො. තස්ස හත්තෙව අදත්වාපි උපජ්ඣායො චා ආවරියො චාපි සයමෙව තං පබ්බජ්ජාපෙක්ඛං අවිජාදෙති, වට්ටනීති යොජනා.

2460. අදින්තචීවරස්ස අග්ගභෙතබ්බත්තා ආහ “අපනෙන්වා තතො සබ්බං, පුන දාතබ්බමෙව ත”න්ති. තතොති තස්ස සරීරතො. තන්ති චීවරං.

2461-2. එතදෙව ආහ “භික්ඛුනා”තිආදිනා. අදින්තං න වට්ටනීති එත්ථ පබ්බජ්ජා න රුහතීති වදන්ති. තස්සෙව සන්තකං චාපි චීවරං අදින්තං න වට්ටති අත්තසන්තකෙ ආවරියුපජ්ඣායානං අත්තතො සන්තකෙ චීවරෙ කා කපා වත්තබ්බමෙව නත්ථීති අත්ථො. භික්ඛුති යෙ තත්ථ සන්තිපතිනා. කාරාපෙත්වාන උක්කුටින්ති එත්ථ සබ්බධාත්වත්ථානුගතො කරොති-සද්දො ගහිතොති උක්කුටිකං නිසීදාපෙත්වාති අත්ථො ගභෙතබ්බො, “උක්කුටික”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 34) අට්ඨකපාපායො ගාථාබන්ධසුබත්ථං ඉධ ක-කාරලොපෙන නිද්දිට්ඨො.

2464. එකපදං චාපිති බුද්ධම්චිවාදිකං එකමිපි චා පදං. එකක්ඛරමිපි චාති බුකාරාදිඅක්ඛරෙසු එකමිපි චා අක්ඛරං. පටිපාටින්ති “බුද්ධ”ම්චිවාදිකං පදපන්ති.

2465. අකත්තබ්බජ්ජකාරන්තරං දස්සෙතුමාහ “තික්ඛත්තුං යදි වා”තිආදි. තථා සෙසෙසුති යදි වා “ධම්මං සරණ”න්ති තික්ඛත්තුං දෙති, “සඬ්ඝං සරණ”න්ති යදි වා තික්ඛත්තුං දෙති, එවමිපි තිණි සරණානි අදින්තානෙව හොන්ති.

2466. අනුනාසිකන්තාති කත්වා දාතබ්බානීති සම්බන්ධො. අනුනාසිකන්තං කත්වා දානකාලෙ අන්තරාවිච්ඡේදං අකත්වා දාතබ්බානීති දස්සෙතුං “එකාබද්ධානි වා පනා”ති චුත්තං. විච්ඡින්නදිත්වා පදපටිපාටිතො ම-කාරන්තං කත්වා දානසමයෙ විච්ඡේදං කත්වා. මන්තානීති “බුද්ධං සරණං ඉච්චාදිනා ම-කාරන්තානි. “බුද්ධං සරණං ගච්ඡාමි”තිආදිනා නයෙන නිග්ගහිතන්තමෙව කත්වා න දාතබ්බන්ති “අපා”ති ආහ.

2467. සුද්ධි නාම ආවරියස්ස ඤත්තියා, කම්මවාචාය ච උච්චාරණවිසුද්ධි. පබ්බජ්ජාති සාමණෙරසාමණෙරිපබ්බජ්ජා. උභතොසුද්ධියා චිනාති උභතොසුද්ධිං.

විනා ආවරියන්තෙවාසිනං උභින්නං තීසු සරණත්තයදානග්ගහණෙසු
 උච්චාරණසුද්ධං විනා, එකස්සාපි අක්ඛරස්ස විපත්තිසබ්භාවෙ න භොතීති අත්ථො.

2468-9. “පබ්බජ්ජාගුණමිච්ඡතා”ති ඉදං “ආවරියෙන, අන්තෙවාසිකෙනා”ති
 පදද්වයස්ස විසෙසනං දට්ඨබ්බං, අන්තෙවාසිකස්ස පබ්බජ්ජාගුණං ඉච්ඡන්තෙන
 ආවරියෙන, අත්තෙනා පබ්බජ්ජාගුණං ඉච්ඡන්තෙන අන්තෙවාසිකෙන ව බු-ද්ධ-
 කාරාදයො වණ්ණා බු-කාර ධ-කාරාදයො වණ්ණා අක්ඛරා යානකරණසම්පදං
 කණ්ඨතාලමුද්ධදන්තඔට්ඨනාසිකාහෙදං යානසම්පදඤ්ච
 අක්ඛරුප්පත්තිසාධකතමජීවිහාමජ්ඣාදිකරණසම්පදඤ්ච අභාපෙන්තෙන
 අපරිභාපෙන්තෙන වත්තබ්බාති යොජනා. කස්මා ඉදමෙව දළ්භං කත්වා චුත්තන්ති
 ආහ “එකවණ්ණවිනාසෙනා”තිආදි. හි-සද්දො යස්මා-පදත්ථෙ, යස්මා එකස්සාපි
 වණ්ණස්ස විනාසෙන අනුච්චාරණෙන වා දුරුච්චාරණෙන වා පබ්බජ්ජා න රුහති,
 තස්මා එවං චුත්තන්ති අධිජ්ජායො.

2470. යදි සිද්ධාති සාසඬකවචනෙන උභතොඋච්චාරණසුද්ධියා දුක්කරත්තං
 දීපෙන්වා “අප්පමත්තෙහි භවිතබ්බ”න්ති උභින්නං ආවරියන්තෙවාසිකානං
 අනුසිට්ඨි දින්නා භොති. සරණගමනතොවාති අවධාරණෙන සාමණෙරපබ්බජ්ජා
 උපසම්පදා විය ඤත්තිවතුත්ථෙත කම්මෙන න භොති, ඉදානිපි සරණගමනෙනෙව
 සිජ්ඣාතිති දීපෙති. හි-සද්දො පසිද්ධියං. යථාහ —

“යස්මා සරණගමනෙන උපසම්පදා පරතො පටික්ඛිත්තා, තස්මා සා
 එතරහි සරණගමනමත්තෙනෙව න රුහති. සාමණෙරස්ස පබ්බජ්ජා පන
 යස්මා පරතොපි ‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ඉමෙහි තීහි සරණගමනෙහි
 සාමණෙරපබ්බජ්ජ’න්ති (මහාව. 105) අනුඤ්ඤාතා එව, තස්මා සා එතරහිපි
 සරණගමනමත්තෙනෙව රුහති”ති (මහාව. අට්ඨ. 34).

සරණගමනතො එව පබ්බජ්ජා යදිපි කිඤ්චාපි සිද්ධා නිජ්ජන්තා, තථාපි අස්ස
 සාමණෙරස්ස “ඉදඤ්චිදඤ්ච මයා පුරෙතබ්බං සීල”න්ති ඤත්වා පරිපූරණත්ථාය
 භික්ඛුනා දස සීලානි දාතබ්බාතීති යොජනා. යථාහ “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ,
 සාමණෙරානං දස සික්ඛාපදානි, තෙසු ව සාමණෙරෙහි සික්ඛිතුං. පාණාතිපාතා
 වෙරමණි”තිආදි (මහාව. 106).

පබ්බජ්ජාකථාවණ්ණනා.

2471. උපජ්ඣායන්ති වජ්ජාවජ්ජෙ උපනිජ්ඣායතීති උපජ්ඣායො, තං, භගවතා
 චුත්තෙහි අඬගෙහි සමන්තාගතො පරිපුණ්ණදසවස්සො පුග්ගලො. නිවාසෙන්වා ව
 පාරුපිත්වා ව සිරසි අඤ්ජලිං පග්ගහෙන්වා අත්තෙනා අභිමුඛෙ උක්කුටිකං
 නිසිදිත්වා “උපජ්ඣායො මෙ, භන්තෙ, භොහි”ති තික්ඛත්තුං වත්වා ආයාචනාය
 කතාය “සාහු, ලහු, ඔපායිකං, පටිරූපං, පාසාදිකෙන සම්පාදෙහි”ති ඉමෙසු පඤ්චසු
 පදෙසු අඤ්ඤතරං කායෙන වා වාචාය වා උභයෙන වා විඤ්ඤාපෙන්වා තස්මිං

සම්පට්ඨිතෙ පිතුට්ඨානෙ යත්වා අනුජම්ච තං ගහෙත්වා වජ්ජාවජ්ජං උපපරික්ඛිත්වා දොසෙන නිග්ගණ්හිත්වා සද්ධිවිහාරිකෙ සික්ඛාපෙන්නො උපජ්ඣායො නාම.

විජ්ජාසිජ්ජං, ආචාරසමාචාරං වා සික්ඛිතුකාමෙහි ආදරෙන වර්තබ්බො උපට්ඨාතබ්බොති ආචරියො, තං, උපජ්ඣායෙ චුත්තලක්ඛණසමන්තාගතොයෙව පුග්ගලො. චුත්තනයෙනෙව නිසිදිත්වා “ආචරියො මෙ, හත්තෙ, හොහි, ආයස්මතො නිස්සාය වච්ඡාමී” ති තික්ඛත්තුං වත්වා ආයාචනාය කතාය “සාහු” තිආදීසු පඤ්චසු අඤ්ඤතරං වත්වා තස්මිං සම්පට්ඨිතෙ පිතුට්ඨානෙ යත්වා පුත්තට්ඨානියං අත්තෙවාසිං සික්ඛාපෙන්නො ආචරියො නාම.

එත්ථ ව සාහුති සාධු. ලහුති අගරු, මම තුය්හං උපජ්ඣායභාවෙ භාරියං නත්ථිති අත්ථො. ඔපායිකන්ති උපායපටිසංයුත්තං, තං උපජ්ඣායග්ගහණං ඉමිනා උපායෙන ත්වං මෙ ඉතො පට්ඨාය භාරො ජාතොසිති චුත්තං හොති. පට්ඨපන්ති අනුරූපං තෙ උපජ්ඣායග්ගහණන්ති අත්ථො. පාසාදිකෙනාති පසාදාවහෙන කායවච්ඡයොගෙන. සම්පාදෙහීති තිවිධං සික්ඛං නිජ්ජාදෙහීති අත්ථො. කායෙන වාති හත්ථමුද්දාදිං දස්සෙන්නො කායෙන වා. නාමවිසෙසං විනා පුරෙතබ්බවත්තානං සමතාය උභොපි එකතො චුත්තා.

එතානි වත්තානි උපජ්ඣායස්ස සද්ධිවිහාරිකෙන, ආචරියස්ස අත්තෙවාසිකෙනාපි එවමෙව කාතබ්බානෙවාති. වසතාති වසන්නෙන. පියසීලෙනාති පියං සීලමෙතස්සාති පියසීලො, තෙන, සීලං පරිපූරිතුකාමෙනාති චුත්තං හොති.

2472-3. ආසනං පඤ්ඤපෙතබ්බන්ති එත්ථ “කාලස්සෙව වුට්ඨාය උපාහනා ඔමුඤ්චිත්වා එකංසං උත්තරාසඬ්ගං කරිත්වා” ති (මහාව. 66) චුත්තා පුබ්බකිරියා වත්තබ්බා. ආසනං පඤ්ඤපෙතබ්බන්ති දන්තකට්ඨබාදනට්ඨානං සම්මජ්ජිත්වා නිසිදනත්ථාය ආසනං පඤ්ඤපෙතබ්බං. ඉමිනා ව යාගුපානට්ඨානාදීසුපි ආසනානි පඤ්ඤපෙතබ්බානෙවාති දස්සිතං හොති.

දන්තකට්ඨං දාතබ්බන්ති මහන්තං, මජ්ඣමං, බුද්දකන්ති තීණි දන්තකට්ඨානි උපනෙත්වා තතො යං තීණි දිවසානි ගණ්හාති, චතුත්ථදිවසතො පට්ඨාය තාදිසමෙව දාතබ්බං. සවෙ අනියමං කත්වා යං වා තං වා ගණ්හාති, අථ යාදිසං ලහති, තාදිසං දාතබ්බං.

මුඛොදකං දාතබ්බන්ති මුඛධොවනොදකං මුඛොදකන්ති මජ්ඣෙපදලොපිසමාසො, තං දෙන්තෙන සීතඤ්ච උණ්හඤ්ච උදකං උපනෙත්වා තතො යං තීණි දිවසානි වළඤ්ඤෙති, චතුත්ථදිවසතො පට්ඨාය තාදිසමෙව මුඛධොවනොදකං දාතබ්බං. සවෙ අනියමං කත්වා යං වා තං වා ගණ්හාති, අථ යාදිසං ලහති, තාදිසං දාතබ්බං. සවෙ දුට්ඨමපි වළඤ්ඤෙති, දුට්ඨමපි උපනෙතබ්බං. “මුඛොදකං මුඛධොවනට්ඨානෙ යපෙත්වා අවසෙසට්ඨානානි සම්මජ්ජිතබ්බානි. සම්මජ්ජන්තෙන ව වච්චකුට්තො පට්ඨාය සම්මජ්ජිතබ්බං. ථෙරෙ වච්චකුට්ඨං ගතෙ

පරිවේණං සම්මජ්ජිතබ්බං, එවං පරිවේණං අසුඤ්ඤං හොති” ති අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 64 අත්ථතො සමානං) චුත්තනයෙනෙව සම්මජ්ජිතබ්බං.

තතො උත්තරිං කත්තබ්බං දස්සෙතුමාහ “තස්ස කාලොනා” තිආදි. තස්සාති උපජ්ඣායස්ස වා ආවරියස්ස වා. කාලොනාති යාගුපානකාලෙ. ඉධාපි “ආසනං පඤ්ඤපෙතබ්බං” න්ති සෙසො. යථාහ “ථෙරෙ වච්චකුටිතො අනික්ඛන්තෙයෙව ආසනං පඤ්ඤපෙතබ්බං. සරිරකිච්චං කත්වා ආගන්ත්වා තස්මිං නිසින්තස්ස ‘සවෙ යාගු හොති’ තිආදිනා නයෙන චුත්තං වත්තං කාතබ්බං” න්ති (මහාව. අට්ඨ. 64).

යාගු තස්සුපනෙතබ්බාති එත්ථ “භාජනං ධොවිත්වා” ති සෙසො. යථාහ – “භාජනං ධොවිත්වා යාගු උපනාමෙතබ්බා” ති (මහාව. 66). සඬ්ඝනො වාති සලාකාදිවසෙන සඬ්ඝනො ලබ්භමානා වා. කුලතොපි වාති උපාසකාදිකුලතො වා.

“පත්තෙ වත්තඤ්ච කාතබ්බං” න්ති ඉදං “යාගුං ජිතස්ස උදකං දත්වා භාජනං පටිග්ගහෙත්වා නිවං කත්වා සාධුකං අප්පටිසංසන්තෙන ධොවිත්වා පටිසාමෙතබ්බං, උපජ්ඣායමිහි චුට්ඨිතෙ ආසනං උද්ධරිතබ්බං. සවෙ සො දෙසො උක්ඛාපො හොති, සො දෙසො සම්මජ්ජිතබ්බො” ති (මහාව. 66) ආගතවත්තං සන්ධායාහ. දිවා භුත්තපත්තෙපි කාතබ්බං එතෙනෙව දස්සිතං හොති.

වත්තං “ගාමජ්ජවෙසනෙ” ති ඉදං “සවෙ උපජ්ඣායො ගාමං පටිසිතුකාමො හොති, නිවාසනං දාතබ්බං, පටිනිවාසනං පටිග්ගහෙතබ්බං” න්තිආදිනයප්පවත්තං (මහාව. 66) වත්තං සන්ධායාහ. “කාතබ්බං” න්ති ඉදං සබ්බපදෙහි යොජෙතබ්බං.

2474. චීවරෙ යානි වත්තානීති ගාමං පටිසිතුකාමස්ස චීවරදානෙ, පටිනිවත්තස්ස චීවරග්ගහණසඬ්ඝරණපටිසාමනෙසු මහෙසිනා යානි වත්තානි චුත්තානි, තානි ච කාතබ්බානි. සෙනාසනෙ තථාති “යස්මිං විහාරෙ උපජ්ඣායො විහරති” තිආදිනා (මහාව. 66) චුත්තනයෙන “සෙනාසනෙ කත්තබ්බං” න්ති දස්සිතං සෙනාසනවත්තඤ්ච.

පාදපීඨකථලිකාදිසු තථාති යොජනා. උපජ්ඣායෙ ගාමතො පටිනිවත්තෙ ව ජන්තාසරෙ ව “පාදොදකං පාදපීඨං පාදකථලිකං උපනික්ඛිපිතබ්බං” න්ති (මහාව. 66) එවමාගතං වත්තඤ්ච කාතබ්බං. ආදි-සද්දෙන “උපජ්ඣායො පානීයෙන පුච්ඡිතබ්බො” තිආදිවත්තං (මහාව. 66) සඬ්ගණ්භාති.

2475. එවං සබ්බත්ථ වත්තෙසු පාටියෙක්කං දස්සියමානෙසු පපඤ්චොති ඛන්ධකං ඔලොකෙත්වා සුඛග්ගහණත්ථාය ගණනං දස්සෙතුකාමො ආහ “එවමාදීනී” තිආදි. රොගතො චුට්ඨානාගමනත්තානීති ආවරියුපජ්ඣායානං රොගතො චුට්ඨානාගමනපරියොසානානි. සත්තතිංසසතං සියුන්ති සත්තතිංසාධිකසතවත්තානීති අත්ථො.

තානි පන වත්තානි බන්ධකපාළියා (මහාව. 66) ආගතක්කමෙන එවං යථාචුත්තගණනාය සමානෙතබ්බානි - දන්තකට්ඨදානං, මුබොදකදානං, ආසනපඤ්ඤාපනං, සවෙ යාගු හොති, භාජනං ධොවිත්වා යාගුයා උපනාමනං, යාගුං පිතස්ස උදකං දත්වා භාජනං පටිග්ගහෙත්වා නීවං කත්වා සාධුකං අප්පට්ඨංසන්තෙන ධොවිත්වා පටිසාමනං, උපජ්ඣායම්හි වුට්ඨිතෙ ආසනස්ස උද්ධරණං, සවෙ සො දෙසො උක්ඛාපො හොති, තස්ස සම්මජ්ජනං, සවෙ උපජ්ඣායො ගාමං පවිසිතුකාමො හොති, තස්ස නිවාසනදානං, පටිනිවාසනපටිග්ගහණං, කායබන්ධනදානං, සගුණං කත්වා සඬ්ඝාට්ඨානං, ධොවිත්වා සොදකපත්තස්ස දානං, සවෙ උපජ්ඣායො පච්ඡාසමණං ආකඬ්ඛති, තිමණ්ඩලං පටිච්ඡාදෙන්තෙන පරිමණ්ඩලං නිවාසෙත්වා කායබන්ධනං බන්ධිත්වා සගුණං කත්වා සඬ්ඝාට්ඨො පාරුපිත්වා ගණ්ඨිකං පරිමුඤ්චිත්වා ධොවිත්වා පත්තං ගහෙත්වා උපජ්ඣායස්ස පච්ඡාසමණෙන ගමනං, නාතිදුරන්විවාසන්තෙ ගමනං, පත්තපරියාපන්තස්ස පටිග්ගහණං, න උපජ්ඣායස්ස භණ්ඩානස්ස අන්තරන්තරා කථාඔපාතනං, උපජ්ඣායස්ස ආපත්තිසාමන්තා භණ්ඩානස්ස ච නිවාරණං, නිවත්තන්තෙන පට්ඨමතරං ආගන්ත්වා ආසනපඤ්ඤාපනං, පාදොදකපාදපීඨපාදකථලිකානං උපනික්ඛිපනං, පච්චුග්ගන්ත්වා පත්තචීවරපටිග්ගහණං, පටිනිවාසනදානං, නිවාසනපටිග්ගහණං, සවෙ චීවරං සින්තං හොති, මුහුත්තං උණ්භෙ ඔතාපනං, නෙව උණ්භෙ චීවරස්ස නිදහනං, මජ්ඣෙ යථා භඩ්ගො න හොති, එවං චතුර්ඬගුලං කණ්ණං උස්සාරෙත්වා චීවරස්ස සඬ්ඝරණං, ඔහොගෙ කායබන්ධනස්ස කරණං, සවෙ පිණ්ඩපාතො හොති, උපජ්ඣායො ච භුඤ්ජිතුකාමො හොති, උදකං දත්වා පිණ්ඩපාතස්ස උපනාමනං, උපජ්ඣායස්ස පානීයෙන පුච්ඡනං, භුත්තාවිස්ස උදකං දත්වා පත්තං පටිග්ගහෙත්වා නීවං කත්වා සාධුකං අප්පට්ඨංසන්තෙන ධොවිත්වා වොදකං කත්වා මුහුත්තං උණ්භෙ ඔතාපනං, න ච උණ්භෙ පත්තස්ස නිදහනං, පත්තචීවරං නික්ඛිපිතබ්බං -

පත්තං නික්ඛිපන්තෙන එකෙන හත්ථෙත පත්තං ගහෙත්වා එකෙන හත්ථෙත හෙට්ඨාමඤ්චං වා හෙට්ඨාපීඨං වා පරාමසිත්වා පත්තස්ස නික්ඛිපනං, න ච අනන්තරහිතාය භූමියා පත්තස්ස නික්ඛිපනං, චීවරං නික්ඛිපන්තෙන එකෙන හත්ථෙත චීවරං ගහෙත්වා එකෙන හත්ථෙත චීවරවංසං වා චීවරරජ්ජුං වා පමජ්ජිත්වා පාරතො අන්තං ඔරතො හොගං කත්වා චීවරස්ස නික්ඛිපනං, උපජ්ඣායම්හි වුට්ඨිතෙ ආසනස්ස උද්ධරණං, පාදොදකපාදපීඨපාදකථලිකානං පටිසාමනං, සවෙ සො දෙසො උක්ඛාපො හොති, තස්ස සම්මජ්ජනං, සවෙ උපජ්ඣායො න්භායිතුකාමො හොති, න්භානස්ස පටියාදනං, සවෙ සීතෙන අත්ථො හොති, සීතස්ස සවෙ උණ්භෙන අත්ථො හොති, උණ්භස්ස පටියාදනං, සවෙ උපජ්ඣායො ජන්තාසරං පවිසිතුකාමො හොති, වුණ්ණස්ස සන්තයනං, මත්තිකාතෙමනං, ජන්තාසරපීඨං ආදාය උපජ්ඣායස්ස පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො ගන්ත්වා ජන්තාසරපීඨං දත්වා චීවරං පටිග්ගහෙත්වා එකමන්තං නික්ඛිපනං, වුණ්ණදානං, මත්තිකාදානං, සවෙ උස්සහති, ජන්තාසරං පවිසිතබ්බං -

ජන්තාසරං පවිසන්තෙන මත්තිකාය මුඛං මක්ඛෙන්වා පුරතො ව පවිෂතො ව
 පටිච්ඡාදෙන්වා ජන්තාසරප්පවෙසො, න ථෙරානං භික්ඛූනං අනුපබ්ඡන්තිසීදනං, න
 නවානං භික්ඛූනං ආසනෙන පටිබාහනං, ජන්තාසරෙ උපජ්ඣායස්ස පරිකම්මස්ස
 කරණං, ජන්තාසරා නික්ඛමන්තෙන ජන්තාසරපීඨං ආදාය පුරතො ව පවිෂතො ව
 පටිච්ඡාදෙන්වා ජන්තාසරා නික්ඛමනං, උදකෙපි උපජ්ඣායස්ස පරිකම්මකරණං,
 න්හාතෙන පයමතරං උත්තරින්වා අත්තනො ගත්තං වොදකං කත්වා නිවාසෙන්වා
 උපජ්ඣායස්ස ගත්තතො උදකස්ස පමජ්ජනං, නිවාසනදානං, සඬ්ඝාට්ඨානං,
 ජන්තාසරපීඨං ආදාය පයමතරං ආගන්ත්වා ආසනස්ස පඤ්ඤාපනං,
 පාදොදකපාදපීඨපාදකථලිකානං උපනික්ඛිපනං, උපජ්ඣායස්ස පානියෙන පුච්ඡනං,
 සවෙ උද්දිසාපෙතුකාමො හොති, උද්දිසාපනං, සවෙ පරිපුච්ඡිතුකාමො හොති,
 පරිපුච්ඡනං, යස්මිං විහාරෙ උපජ්ඣායො විහරති, සවෙ සො විහාරො උක්ඛ්‍යාපො
 හොති, සවෙ උස්සහති, තස්ස සොධනං, විහාරං සොධෙත්තෙන පයමං
 පත්තච්චිරස්ස නිහරින්වා එකමන්තං නික්ඛිපනං, නිසීදනපච්චත්ථරණස්ස නිහරින්වා
 එකමන්තං නික්ඛිපනං, භිසිඛිබ්බොහනස්ස නිහරින්වා එකමන්තං නික්ඛිපනං,
 මඤ්චස්ස නිවං කත්වා සාධුකං අප්පට්ඨංසන්තෙන අසඬ්ඝට්ඨෙත්තෙන කවාට්ඨිං
 නිහරින්වා එකමන්තං නික්ඛිපනං, පීඨස්ස නිවං කත්වා සාධුකං අප්පට්ඨංසන්තෙන
 අසඬ්ඝට්ඨෙත්තෙන කවාට්ඨිං නිහරින්වා එකමන්තං නික්ඛිපනං,
 මඤ්චපට්ඨාදකානං නිහරින්වා එකමන්තං නික්ඛිපනං, බෙළමල්ලකස්ස නිහරින්වා
 එකමන්තං නික්ඛිපනං, අපස්සෙනඵලකස්ස නිහරින්වා එකමන්තං නික්ඛිපනං,
 භූමත්ථරණස්ස යථාපඤ්ඤත්තස්ස සල්ලක්ඛෙන්වා නිහරින්වා එකමන්තං
 නික්ඛිපනං, සවෙ විහාරෙ සන්තානකං හොති, උල්ලොකා පයමං ඔහාරණං,
 ආලොකසන්ධිකණ්ණහාගානං පමජ්ජනං, සවෙ ගෙරුකපරිකම්මකතා භිත්ති
 කණ්ණකිතා හොති, වොළකං තෙමෙන්වා පිළෙත්වා පමජ්ජනං, සවෙ
 කාළවණ්ණකතා භූමි කණ්ණකිතා හොති, වොළකං තෙමෙන්වා පිළෙත්වා
 පමජ්ජනං, සවෙ අකතා හොති භූමි, උදකෙන පරිප්ඵොසින්වා පමජ්ජනං “මා
 විහාරො රජෙන උහඤ්ඤී”ති, සඬ්ඝාරං විචිත්තිවා එකමන්තං ජඬ්ඛනං,
 භූමත්ථරණස්ස ඔතාපෙත්වා සොධෙත්වා පප්ඵොටෙන්වා අතිහරින්වා
 යථාපඤ්ඤත්තං පඤ්ඤාපනං, මඤ්චපට්ඨාදකානං ඔතාපෙත්වා පමජ්ජිත්වා
 අතිහරින්වා යථාට්ඨානෙ යපනං, මඤ්චස්ස ඔතාපෙත්වා සොධෙත්වා
 පප්ඵොටෙන්වා නිවං කත්වා සාධුකං අප්පට්ඨංසන්තෙන අසඬ්ඝට්ඨෙත්තෙන
 කවාට්ඨිං අතිහරින්වා යථාපඤ්ඤත්තං පඤ්ඤාපනං, පීඨස්ස ඔතාපෙත්වා
 සොධෙත්වා පප්ඵොටෙන්වා නිවං කත්වා සාධුකං අප්පට්ඨංසන්තෙන
 අසඬ්ඝට්ඨෙත්තෙන කවාට්ඨිං අතිහරින්වා යථාපඤ්ඤත්තං පඤ්ඤාපනං,
 භිසිඛිබ්බොහනස්ස ඔතාපෙත්වා සොධෙත්වා පප්ඵොටෙන්වා අතිහරින්වා
 යථාපඤ්ඤත්තං පඤ්ඤාපනං, නිසීදනපච්චත්ථරණස්ස ඔතාපෙත්වා සොධෙත්වා
 පප්ඵොටෙන්වා අතිහරින්වා යථාපඤ්ඤත්තං පඤ්ඤාපනං, බෙළමල්ලකස්ස
 ඔතාපෙත්වා පමජ්ජිත්වා අතිහරින්වා යථාට්ඨානෙ යපනං, අපස්සෙනඵලකස්ස
 ඔතාපෙත්වා පමජ්ජිත්වා අතිහරින්වා යථාට්ඨානෙ යපනං, පත්තච්චිරං නික්ඛිපිතබ්බං

—

පත්තං නික්ඛිපන්තෙන එකෙන හත්ථෙත පත්තං ගහෙත්වා එකෙන හත්ථෙත
හෙට්ඨාමඤ්චං වා හෙට්ඨාපීඨං වා පරාමසිත්වා පත්තස්ස නික්ඛිපනං, න ච
අනන්තරහිතාය භූමියා පත්තස්ස නික්ඛිපනං, වීචරං නික්ඛිපන්තෙන එකෙන
හත්ථෙත වීචරං ගහෙත්වා එකෙන හත්ථෙත වීචරවංසං වා වීචරරජ්ජුං වා
පමජ්ජිත්වා පාරතො අන්තං ඔරතො හොගං කත්වා වීචරස්ස නික්ඛිපනං, සචෙ
පුරත්ථිමාය සරජා වාතා වායන්ති, පුරත්ථිමානං වාතපානානං ඵකනං, තථා
පච්ඡිමානං, තථා උත්තරානං, තථා දක්ඛිණානං වාතපානානං ඵකනං, සචෙ
සීතකාලො හොති, දිවා වාතපානානං විචරණං, රත්තිං ඵකනං, සචෙ උණ්භකාලො
හොති, දිවා වාතපානානං ඵකනං, රත්තිං විචරණං, සචෙ පරිවෙණං උක්ඛ්‍යාපං හොති,
පරිවෙණස්ස සම්මජ්ජනං, සචෙ කොට්ඨකො උක්ඛ්‍යාපො හොති, කොට්ඨකස්ස
සම්මජ්ජනං, සචෙ උපට්ඨානසාලා උක්ඛ්‍යාපා හොති, තස්සා සම්මජ්ජනං, සචෙ
අග්ගිසාලා උක්ඛ්‍යාපා හොති, තස්සා සම්මජ්ජනං, සචෙ වච්චකුට්ඨි උක්ඛ්‍යාපා හොති,
තස්සා සම්මජ්ජනං, සචෙ පානීයං න හොති, පානීයස්ස උපට්ඨාපනං, සචෙ
පරිභොජනීයං න හොති, පරිභොජනීයස්ස උපට්ඨාපනං, සචෙ ආවමනකුම්භියා
උදකං න හොති, ආවමනකුම්භියා උදකස්ස ආසිඤ්චනං, සචෙ උපජ්ඣායස්ස
අනභිරති උප්පන්නා හොති, සද්ධිවිහාරිකෙන වූපකාසනං වූපකාසාපනං වා,
ධම්මකථාය වා තස්ස කරණං, සචෙ උපජ්ඣායස්ස කුක්කුච්චං උප්පන්නං හොති,
සද්ධිවිහාරිකෙන විනොදනං විනොදාපනං වා, ධම්මකථාය වා තස්ස කරණං, සචෙ
උපජ්ඣායස්ස දිට්ඨිගතං උප්පන්නං හොති, සද්ධිවිහාරිකෙන විවෙචනං විවෙචාපනං
වා, ධම්මකථාය වා තස්ස කරණං, සචෙ උපජ්ඣායො ගරුධම්මං අජ්ඣාපන්නො
හොති පරිවාසාරහො, සද්ධිවිහාරිකෙන උස්සුක්කකරණං “කිත්ති නු ඛො සඬ්ඝො
උපජ්ඣායස්ස පරිවාසං දදෙය්‍යා”ති, සචෙ උපජ්ඣායො මූලායපටිකස්සනාරහො
හොති, සද්ධිවිහාරිකෙන උස්සුක්කකරණං “කිත්ති නු ඛො සඬ්ඝො උපජ්ඣායං
මූලාය පටිකස්සෙය්‍යා”ති, සචෙ උපජ්ඣායො මානත්තාරහො හොති,
සද්ධිවිහාරිකෙන උස්සුක්කකරණං “කිත්ති නු ඛො සඬ්ඝො උපජ්ඣායස්ස
මානත්තං දදෙය්‍යා”ති, සචෙ උපජ්ඣායො අබ්භානාරහො හොති, සද්ධිවිහාරිකෙන
උස්සුක්කකරණං “කිත්ති නු ඛො සඬ්ඝො උපජ්ඣායං අබ්භෙය්‍යා”ති, සචෙ
සඬ්ඝො උපජ්ඣායස්ස කම්මං කත්තුකාමො හොති තජ්ජනීයං වා නියස්සං වා
පබ්බාජනීයං වා පටිසාරණීයං වා උක්ඛෙපනීයං වා, සද්ධිවිහාරිකෙන
උස්සුක්කකරණං “කිත්ති නු ඛො සඬ්ඝො උපජ්ඣායස්ස කම්මං න කරෙය්‍ය,
ලභ්‍යකාය වා පරිණාමෙය්‍යා”ති, කතං වා පනස්ස හොති සඬ්ඝෙන කම්මං තජ්ජනීයං
වා නියස්සං වා පබ්බාජනීයං වා පටිසාරණීයං වා උක්ඛෙපනීයං වා, සද්ධිවිහාරිකෙන
උස්සුක්කකරණං “කිත්ති නු ඛො උපජ්ඣායො සම්මා චත්තෙය්‍ය, ලොමං
පාතෙය්‍ය, නෙත්ථාරං චත්තෙය්‍ය, සඬ්ඝො තං කම්මං පටිප්පස්සම්භෙය්‍යා”ති, සචෙ
උපජ්ඣායස්ස වීචරං ධොවිතඛිං හොති, සද්ධිවිහාරිකෙන ධොවනං
උස්සුක්කකරණං වා “කිත්ති නු ඛො උපජ්ඣායස්ස වීචරං ධොවියෙථා”ති, සචෙ
උපජ්ඣායස්ස වීචරං කාතඛිං හොති, සද්ධිවිහාරිකෙන කරණං උස්සුක්කකරණං
වා “කිත්ති නු ඛො උපජ්ඣායස්ස වීචරං කරියෙථා”ති, සචෙ උපජ්ඣායස්ස රජනං
පචිතඛිං හොති, සද්ධිවිහාරිකෙන පචනං උස්සුක්කකරණං වා “කිත්ති නු ඛො

උපජ්ඣායස්ස රජනං පටියෙඨා”ති, සචෙ උපජ්ඣායස්ස චීවරං රජෙනබ්බං හොති,
සද්ධිවිහාරිකෙන රජනං උස්සුක්කකරණං වා “කිත්ති නු බො උපජ්ඣායස්ස චීවරං
රජියෙඨා”ති, චීවරං රජන්තෙන සාධුකං සම්පරිවත්තකං සම්පරිවත්තකං රජනං, න
ව අවිජ්ජිනෙ ටෙචෙ පක්කමනං, උපජ්ඣායං අනාපුච්ඡා න එකච්චස්ස පත්තදානං,
න එකච්චස්ස පත්තපටිග්ගහණං, න එකච්චස්ස චීවරදානං, න එකච්චස්ස
චීවරපටිග්ගහණං, න එකච්චස්ස පරික්ඛාරදානං, න එකච්චස්ස
පරික්ඛාරපටිග්ගහණං, න එකච්චස්ස කෙසච්ඡෙදනං, න එකච්චෙන කෙසානං
ෂෙදාපනං, න එකච්චස්ස පරිකම්මකරණං, න එකච්චෙන පරිකම්මස්ස කාරාපනං,
න එකච්චස්ස වෙය්‍යාවච්චකරණං, න එකච්චෙන වෙය්‍යාවච්චස්ස කාරාපනං, න
එකච්චස්ස පච්ඡාසමණෙන ගමනං, න එකච්චස්ස පච්ඡාසමණස්ස ආදානං, න
එකච්චස්ස පිණ්ඩපාතස්ස නිහරණං, න එකච්චෙන පිණ්ඩපාතනිහරාපනං, න
උපජ්ඣායං අනාපුච්ඡා ගාමජ්ජවෙසනං, න සුසානගමනං, න දිසාපක්කමනං, සචෙ
උපජ්ඣායො ගිලානො හොති, යාවජ්චං උපට්ඨානං, චූට්ඨානමස්ස ආගමනන්ති
තෙසු කානිච්ච වත්තානි සවිහත්තිකානි, කානිච්ච අවිහත්තිකානි, තෙසු අවිහත්තිකානං
විහාගෙ චූච්චමානෙ යථාචූත්තගණනාය අතිරෙකතරානි හොන්ති, තං පන විහාගං
අනාමසිත්වා පිණ්ඩවසෙන ගහෙත්වා යථා අයං ගණනා දස්සිතාති වෙදිතබ්බා.

2476. අකරොන්තස්සාති එත්ථ “වත්ත”න්ති සෙසො. අනාදරවසෙනෙව
වත්තං අකරොන්තස්ස භික්ඛුනො තෙන වත්තභෙදෙන වත්තාකරණෙන සබ්බත්ථ
සත්තතිංසාධිකසතජ්ජභෙදට්ඨානෙ තත්තකංයෙව දුක්කටං පකාසිතන්ති යොජනා.

උපජ්ඣායාවරියවත්තකථාවණ්ණනා.

2477. එවං උපජ්ඣායාවරියවත්තානි සඬ්ඛෙපෙන දස්සෙත්වා
උපජ්ඣායාවරියෙහි සද්ධිවිහාරිකන්තෙවාසිනං කාතබ්බවත්තානි දස්සෙතුමාහ
“උපජ්ඣායස්ස වත්තානි”තිආදි. උපජ්ඣායස්ස වත්තානිති උපජ්ඣායෙන
සද්ධිවිහාරිකස්ස යුත්තපත්තකාලෙ කත්තබ්බත්තා උපජ්ඣායායත්තවත්තානිති
අත්ථො. තථා සද්ධිවිහාරිකෙති යථා සද්ධිවිහාරිකෙන උපජ්ඣායස්ස කාතබ්බානි,
තථා උපජ්ඣායෙන සද්ධිවිහාරිකෙ කාතබ්බානි.

උපජ්ඣායාවරියවත්තෙසු ගාමජ්ජවෙසෙ පච්ඡාසමණෙන හුත්වා
නාතිදුරන්චවාසන්තගමනං, න අන්තරන්තරා කථාඔපාතනං, ආපත්තිසාමන්තා
භණ්ණානස්ස නිවාරණං, පත්තපරියාපන්තපටිග්ගහණන්ති වත්තාරි වත්තානි, න
එකච්චස්ස පත්තදානාදිඅනාපුච්ඡාදිසාපක්කමනාවසානානි වීසති පටික්ඛෙපා වෙති
එතානි චතුර්විසති වත්තානි යපෙත්වා අවසෙසානි තෙරසාධිකසතවත්තානි සන්ධායාහ
“සතං තෙරස හොන්තෙවා”ති, තෙරසාධිකසතවත්තානි හොන්තිති අත්ථො.
ආවරියෙන අන්තෙවාසිකෙපි ච කාතබ්බවත්තානි තථා තත්තකානෙවාති අත්ථො.

සද්ධිවිහාරිකන්තෙවාසිකවත්තකථාවණ්ණනා.

2478. උපජ්ඣායාවරියෙහි සද්ධිවිහාරිකන්තෙවාසිකානං

නිස්සයපටිපස්සද්ධිප්පකාරං දස්සෙතුමාහ “පක්කන්තෙ වාපි”තිආදි. පක්කන්තෙ වාපි විබ්භන්තෙ වාපි පක්ඛසඬකන්තෙ වාපි මතෙ වාපි ආණත්තියා වාපි එවං පඤ්චධා උපජ්ඣායා සද්ධිවිහාරිකෙන ගහිතො නිස්සයො පටිප්පස්සම්භතීති යොජනා. පක්කන්තෙති තද්වු අපච්චාගන්තුකාමත්තාය දිසං ගතෙ. විබ්භන්තෙති ගිහිභාවං පත්තෙ. පක්ඛසඬකන්තකෙති තිත්ථියායතනං ගතෙ. මතෙති කාලකතෙ. ආණත්තියාති නිස්සයපණාමනෙන.

2479-80. ආවරියම්භාපි අන්තෙවාසිකෙන ගහිතනිස්සයස්ස හෙදනං ජධා ජප්පකාරෙන භොතීති යොජනා. කථන්ති ආහ “පක්කන්තෙ වා”තිආදි. තං උපජ්ඣායතො නිස්සයහෙදෙ වුත්තනයමෙව. විසෙසං පන සයමෙව චක්ඛති “ආණත්තිය”න්තිආදිනා. ආණත්තියන්ති එත්ථ විසෙසත්ථජොතකො පන-සද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො. උභින්නම්පි ධුරනික්ඛෙපනෙපි වාති ආවරියස්ස නිස්සයපණාමනෙ පන උභින්නං ආවරියන්තෙවාසිකානංයෙව අඤ්ඤමඤ්ඤනිරාලයභාවෙ සති නිස්සයහෙදො භොති, න එකස්සාති අත්ථො. තමෙවත්ථං බ්‍යතිරෙකතො දළ්භිකරොති “එකෙකස්සා”තිආදිනා. එකෙකස්ස වා උභින්නං වා ආලයෙ සති න භිජ්ජතීති යොජනා. යථාහ —

“ආණත්තියං පන සවෙපි ආවරියො මුඤ්චිතුකාමොව හුත්වා නිස්සයපණාමනාය පණාමෙති, අන්තෙවාසිකො ව ‘කිඤ්චාපි මං ආවරියො පණාමෙති, අථ බො හදයෙන මුදුකො’ති සාලයොව භොති, නිස්සයො න පටිප්පස්සම්භතියෙව. සවෙපි ආවරියො සාලයො, අන්තෙවාසිකො නිරාලයො ‘න දානි ඉමං නිස්සාය වසිස්සාමි’ති ධුරං නික්ඛිපති, එවම්පි න පටිප්පස්සම්භති. උභින්නං සාලයභාවෙ පන න පටිප්පස්සම්භතියෙව. උභින්නං ධුරනික්ඛෙපන පටිප්පස්සම්භතී”ති (මහාව. අට්ඨ. 83).

අයං පන විසෙසො ආවරියාණත්තියා නිස්සයහෙදයෙව දස්සිතො, න උපජ්ඣායාණත්තියා. සාරත්ථදීපනියං පන “සවෙපි ආවරියො මුඤ්චිතුකාමොව හුත්වා නිස්සයපණාමනාය පණාමෙතිතිආදි සබ්බං උපජ්ඣායස්ස ආණත්තියම්පි වෙදිතබ්බ”න්ති වුත්තං.

2481. එවං පඤ්ච සාධාරණඤ්ඤානි දස්සෙත්වා අසාධාරණඤ්ඤානි දස්සෙතුමාහ “උපජ්ඣායසමොධාන-ගතස්සාපි ච භිජ්ජතී”ති. තත්ථ සමොධානගමනං සරූපතො, පහෙදතො ච දස්සෙතුමාහ “දස්සනං සවනඤ්චාති, සමොධානං ද්විධා මත”න්ති. අයමෙත්ථ සඬබ්බෙපො, විත්ථාරො පන සමන්තපාසාදිකායං (මහාව. අට්ඨ. 83) ගහෙතබ්බො. ගන්ථවිත්ථාරභීරූනං අනුග්ගහාය පන ඉධ න විත්ථාරිතො.

2482-3. සභාගෙ දායකෙ අසන්තෙ අද්ධිකස්ස ච ගිලානස්ස ච “ගිලානෙන මං උපට්ඨහා”ති යාවිතස්ස ගිලානුපට්ඨාකස්ස ච නිස්සයං විනා වසිතුං දොසො නත්ථීති යොජනා. “ගිලානුපට්ඨාකස්සා”ති චත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධවසෙන රස්සත්තං. ඉමිනා

සභාගෙ නිස්සයදායකෙ සන්තෙ එකදිවසමිපි පරිභාරො න ලබිහතිති දිපෙති.
 අත්තනො වනෙ එාසුචිභාරතං ජානතාති අත්තනො සමථවිපස්සනාපටිලාභස්ස වනෙ
 එාසුචිභාරං ජානන්තෙනපි. “සභාගෙ දායකෙ අසන්තෙ”ති පදවිජෙදො. සබ්බමෙතං
 විධානං අත්තොවස්සනො අඤ්ඤස්මිං කාලෙ වෙදිතබ්බං. අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපො,
 විත්ථාරො පන සමන්තපාසාදිකාය ගහෙතබ්බො.

නිස්සයපටිපස්සමිහනකථාවණ්ණනා.

2484. කුට්ඨමස්ස අත්ථිති කුට්ඨී, තං. “ගණ්ඨි”න්තිආදීසුපි එසෙව නයො.
 රත්තසෙතාදිහෙදෙන යෙන කෙනචි කුට්ඨෙත වෙවණ්ණියං පත්තසරීරන්ති
 අත්ථො. යථාහ —

“රත්තකුට්ඨං වා හොතු කාලකුට්ඨං වා, යං කිඤ්චි
 කිට්ඨදද්දුකච්ඡුආදිප්පහෙදමිපි සබ්බං කුට්ඨමෙවති වුත්තං. තඤ්චෙ
 නබ්බිට්ඨිප්පමාණමිපි වඩ්ඪනකපක්ඛෙ යීතං හොති, න පබ්බාජෙතබ්බො.
 සචෙ පන නිවාසනපාරුපනෙහි පකතිපටිච්ඡන්තට්ඨානෙ නබ්බිට්ඨිප්පමාණං
 අවඩ්ඪනකපක්ඛෙ යීතං හොති, වට්ටති. මුඛෙ, පන හත්ථපාදපිට්ඨෙසු වා
 සචෙපි අවඩ්ඪනකපක්ඛෙ යීතං නබ්බිට්ඨිතො බුද්දකපමාණමිපි න
 වට්ටතියෙවති කුරුන්දියං වුත්තං. තං තිකිච්ඡාපෙත්වා පබ්බාජෙත්තෙනාපි
 පකතිවණ්ණෙ ජාතෙයෙව පබ්බාජෙතබ්බො”ති (මහාව. අට්ඨ. 88).

නබ්බිට්ඨිප්පමාණන්ති එත්ථ “කනිට්ඨඬ්ඛලිනබ්බිට්ඨී අධිප්පෙතා”ති තීසුපි
 ගණ්ඨිපදෙසු වුත්තං.

ගණ්ඨිත්ති මෙදගණ්ඨාදිගණ්ඨහෙදවත්තං. යථාහ “මෙදගණ්ඨො වා හොතු
 අඤ්ඤො වා, යො කොචි කොලට්ඨිමත්තකොපි චෙ වඩ්ඪනකපක්ඛෙ යීතො
 ගණ්ඨො හොති, න පබ්බාජෙතබ්බො”තිආදි (මහාව. අට්ඨ. 88). කොලට්ඨීති
 බදරට්ඨී. කිලාසිත්ති කිලාසවත්තං. යථාහ — “කිලාසොති නහිප්පනකං
 නපග්ගරණකං පදුමපුණ්ඩරිකපත්තවණ්ණං කුට්ඨං, යෙන ගුත්තං විය සබ්බං සරීරං
 හොති”ති (මහාව. අට්ඨ. 88). ව-සද්දො සබ්බෙහි උපයොගවත්තෙහි පච්චෙකං
 යොජෙතබ්බො. සොසිත්ති බයරොගවත්තං. යථාහ — “සොසොති සොසබ්බාධි.
 තස්මිං සති න පබ්බාජෙතබ්බො”ති (මහාව. අට්ඨ. 88). අපමාරිකන්ති
 අපමාරවත්තං. යථාහ — “අපමාරොති පිත්තුමිමාරො වා යක්ඛුමිමාරො වා. තත්ථ
 පුබ්බචෙරිකෙන අමනුස්සෙන ගහිතො දුත්තිකිච්ඡො හොති, අප්පමත්තකෙපි පන
 අපමාරෙ සති න පබ්බාජෙතබ්බො”ති.

රාජහටන්ති රඤ්ඤො හත්තවෙතනහටං වා යානන්තරං පත්තං වා අප්පත්තං වා
 රාජපුරිසං. යථාහ — “අමච්චො වා හොතු මහාමත්තො වා සෙවකො වා කිඤ්චි
 යානන්තරං පත්තො වා අප්පත්තො වා, යො කොචි රඤ්ඤො හත්තවෙතනහටො.
 සබ්බො ‘රාජහටො’ති සඬ්ඛං ගච්ඡති”ති. වොරන්ති මනුස්සෙහි අප්පමාදනං

ගාමසාතපන්ථසාතාදිකම්මෙන පාකටං වොරඤ්ච. ලිඛිතකන්ති යං කඤ්චි වොරිකං
 වා අඤ්ඤං වා ගරුං රාජාපරාධං කන්වා පලාතං, රාජා ච නං පණ්ණෙන වා පොත්ථකෙ
 වා “ඉත්ථන්නාමො යත්ථ දිස්සති, තත්ථ ගහෙන්වා මාරෙතබ්බො” ති වා
 “හත්ථපාදාදිනිස්ස ඡින්දිතබ්බානී” ති වා “එත්තකං නාම දණ්ඩං හරාපෙනබ්බො” ති
 වා ලිබාපෙනි, එවරුපං ලිඛිතකං.

“කාරහෙදක”න්ති ගාථාබන්ධවසෙන රස්සො කතො. කාරහෙදකන්ති
 දාතබ්බකරස්ස වා කතවොරකම්මස්ස වා කාරණා කාරාසරෙ පක්ඛිත්තො වා
 නිගලබන්ධනාදීහි බද්ධො වා, තතො සො මුච්චිත්වා පලායති, එවරුපං
 කාරාහෙදකඤ්ච. යථාහ – “කාරා වුච්චති බන්ධනාගාරං, ඉධ පන අන්ද්වබන්ධනං වා
 හොතු සඬ්ඛලිකබන්ධනං වා රජ්ජුබන්ධනං වා ගාමබන්ධනං වා නිගමබන්ධනං වා
 නගරබන්ධනං වා පුරිසගුත්ති වා ජනපදබන්ධනං වා දීපබන්ධනං වා, යො එතෙසු යං
 කිඤ්චි බන්ධනං ඡින්දිත්වා හින්දිත්වා මුඤ්චිත්වා විවරිත්වා වා පස්සමානානං වා
 අපස්සමානානං වා පලායති, සො ‘කාරාහෙදකො’ති සඬ්ඛං ගච්ඡති” ති (මහාව. අට්ඨ. 92).

**2485. කසාහතන්ති ඉණං ගහෙන්වා දාතුං අසමත්ථන්තා “අයමෙව තෙ දණ්ඩො
 හොතු” ති කසාදිනා දින්නප්පහාරං අවුපසන්තවණං. යථාහ –**

“යො වචනපෙසනාදිනි අකරොන්තො හඤ්ඤති, න සො
 කතදණ්ඩකම්මො. යො පන කෙණ්ඩො වා අඤ්ඤො වා කිඤ්චි ගහෙන්වා
 බාදිත්වා පුන දාතුං අසක්කොන්තො ‘අයමෙව තෙ දණ්ඩො හොතු’ ති කසාහි
 හඤ්ඤති, අයං කසාහතො කතදණ්ඩකම්මො. යො ච කසාහි වා හතො හොතු
 අද්ධදණ්ඩකාදීනං වා අඤ්ඤතරෙන, යාව අල්ලවණො හොති, තාව න
 පබ්බාපෙනබ්බො” ති (මහාව. අට්ඨ. 94).

**ලක්ඛණාහතන්ති එකංසං කන්වා පාරුතෙන උත්තරාසඬ්ඛෙන
 අප්පට්ඨිජාදනියට්ඨානෙන තත්තෙන ලොහෙන ආහතං අසච්ඡවිභූතලක්ඛණෙන
 සමන්තාගතං. යථාහ –**

“යස්ස පන නලාටෙ වා උරාදීසු වා තත්තෙන ලොහෙන ලක්ඛණං
 ආහතං හොති, සො සචෙ භුජිස්සො, යාව අල්ලවණො හොති, තාව න
 පබ්බාපෙනබ්බො. සචෙපිස්ස වණා රුල්භා හොන්ති ඡවියා සමපරිච්ඡෙදා,
 ලක්ඛණං පන පඤ්ඤායති, තිමණ්ඩලං නිවත්ථස්ස උත්තරාසඬ්ඛෙ කතෙ
 පට්ඨිජන්තොකාසෙ චෙ හොති, පබ්බාපෙනං වට්ටති. අප්පට්ඨිජන්තොකාසෙ
 චෙ, න වට්ටති” ති (මහාව. අට්ඨ. 95).

ඉණායිකඤ්චාති මාතාපිතුපිතාමහාදීහි වා අත්තනා වා ගහිතඉණං. යථාහ –

“ඉණායිකො නාම යස්ස පිතිපිතාමහෙහි වා ඉණං ගහිතං හොති, සයං වා
 ඉණං ගහිතං හොති, යං වා ආයංපෙත්වා මාතාපිතුහි කිඤ්චි ගහිතං හොති, සො

තං ඉණං පරෙසං ධාරෙතීති ඉණායිකො. යං පන අඤ්ඤා ඤාතකා
ආයපෙත්වා කිඤ්චි ගණ්හන්ති, සො න ඉණායිකො. න හි තෙ තං ආයපෙතුං
ඉස්සරා. තස්මා තං පබ්බාපෙතුං වට්ටති”ති (මහාව. අට්ඨ. 96).

දාසන්ති අන්තොජාතො, ධනක්කිතො, කරමරාතීතො, සයං වා දාසබ්බං
උපගතොති චතුත්තං දාසානං අඤ්ඤතරං. දාසවිනිච්ඡයො පනෙත්ථ
සමන්තපාසාදිකාය (මහාව. අට්ඨ. 97) විත්ථාරතො ගහෙනබ්බො. පබ්බාපෙත්තස්ස
දුක්කටන්ති “කුට්ඨි”න්තිආදීහි උපයොගවත්තපදෙහි පව්වෙකං යොජෙතබ්බං.

2486. හත්ථච්ඡින්නන්ති හත්ථතලෙ වා මණ්ඩන්ධෙ වා කප්පරෙ වා යත්ථ
කත්ථවි ඡින්නහත්ථං. අට්ඨච්ඡින්නන්ති යථා නබං න පඤ්ඤායති, එවං චතුසු
අභිගුට්ඨකෙසු අඤ්ඤතරං වා සබ්බෙ වා යස්ස ඡින්නා හොන්ති, එවරූපං.
පාදච්ඡින්නන්ති යස්ස අග්ගපාදෙසු වා ගොප්ඵකෙසු වා ජඩ්ඝාය වා යත්ථ කත්ථවි
එකො වා ද්වෙ වා පාදා ඡින්නා හොන්ති. හත්ථපාදඡින්නස්සාපි පාළියං (මහාව.
119) ආගතත්තා සොපි ඉධ වත්තබ්බො, යථාචුත්තනයෙනෙව තස්ස දුක්කටවත්ථුතා
පඤ්ඤායතීති න චුත්තොති දට්ඨබ්බං.

කණ්ණනාසභිගුලිච්ඡින්නන්ති එත්ථ “කණ්ණච්ඡින්නං නාසච්ඡින්නං
කණ්ණනාසච්ඡින්නං අභිගුලිච්ඡින්න”න්ති යොජනා. කණ්ණච්ඡින්නන්ති යස්ස
කණ්ණමුලෙ වා කණ්ණසක්ඛලිකාය වා එකො වා ද්වෙ වා කණ්ණා ඡින්නා
හොන්ති. යස්ස පන කණ්ණාවට්ටෙ ඡින්නා හොන්ති, සක්කා ව හොන්ති
සඩ්ඝාට්ටෙතුං, සො කණ්ණං සඩ්ඝාට්ටත්වා පබ්බාපෙතබ්බො. නාසච්ඡින්නන්ති යස්ස
අප්පදකෙ වා අග්ගෙ වා එකපුටෙ වා යත්ථ කත්ථවි නාසා ඡින්නා හොති. යස්ස පන
නාසිකා සක්කා හොති සන්ධෙතුං, සො තං ඵාසුකං කත්වා පබ්බාපෙතබ්බො.
කණ්ණනාසච්ඡින්නන්ති තදුහයච්ඡින්නං. අභිගුලිච්ඡින්නන්ති යස්ස නබ්බෙසං
අදස්සෙත්වා එකා වා බහු වා අභිගුලියො ඡින්නා හොන්ති. යස්ස පන
සුත්තතත්තුමත්තමිපි නබ්බෙසං පඤ්ඤායති, තං පබ්බාපෙතුං වට්ටති.
කණ්ඩරච්ඡින්නමෙව වාති යස්ස කණ්ඩරනාමකා මහාත්භාරූ පුරතො වා පච්ඡතො
වා ඡින්නා හොන්ති, යෙසු එකස්සාපි ඡින්නත්තා අග්ගපාදෙන වා වඩ්ඝමති, මූලෙන
වා වඩ්ඝමති, න වා පාදං පතිට්ඨාපෙතුං සක්කොති.

2487. කාණන්ති පසන්නන්ධො වා හොතු පුප්ඵාදීහි වා උපහතපසාදො, යො
ද්වීහි වා එකෙන වා අක්ඛිනා න පස්සති, තං කාණං. කුණින්ති හත්ථකුණි වා
පාදකුණි වා අභිගුලිකුණි වා, යස්ස එතෙසු හත්ථාදීසු යං කිඤ්චි වඩ්ඝං පඤ්ඤායති,
සො කුණි. බුජ්ජඤ්චාති යො උරස්ස වා පිට්ඨියා වා පස්සස්ස වා නික්ඛන්තත්තා
බුජ්ජසරීරො, තං බුජ්ජං. යස්ස පන කිඤ්චි කිඤ්චි අභිගපච්චඩ්ගං ඊසකං වඩ්ඝං, තං
පබ්බාපෙතුං වට්ටති. මහාපුරිසො එව හි බ්‍රහ්මපුරිශත්තො, අවසෙසො සත්තො
අබුජ්ජො නාම නත්ථි.

වාමනන්ති යො ජඩ්ඝවාමනො වා කට්වාමනො වා උභයවාමනො වා, තං. තත්ථ ජඩ්ඝවාමනස්ස කට්තො පට්ඨාය හෙට්ඨිමකායො රස්සො හොති, උපරිමකායො පරිපුණ්ණො. කට්වාමනස්ස කට්තො පට්ඨාය උපරිමකායො රස්සො හොති, හෙට්ඨිමකායො පරිපුණ්ණො හොති. උභයවාමනස්ස උභොපි කායා රස්සා හොන්ති. යෙසං කායරස්සත්තා භූතානං විය පරිවුට්ඨො මහාකුච්ඡිසංසදිසො අත්තභාවො හොති. තං තිව්ධම්පි පබ්බාපෙතුං න වට්ටති.

ඵණ්හත්ථකන්ති යස්ස වග්ගුලිපක්ඛකා විය අභිගුලියො සම්බද්ධා හොන්ති, තං. ඵතං පබ්බාපෙතුකාමෙන අභිගුලන්තරිකායො ඵාලෙන්වා සබ්බං අන්තරවම්මං අපනෙන්වා ඵාසුකං කත්වා පබ්බාපෙතබ්බො. යස්සාපි ඡ අභිගුලියො හොන්ති, තං පබ්බාපෙතුකාමෙන අධිකං අභිගුලිං ඡින්දිත්වා ඵාසුකං කත්වා පබ්බාපෙතබ්බො.

බඤ්ජන්ති යො නතජාණුකො වා භින්තජඩ්ඝො වා මජ්ඣෙ සංකුට්තපාදත්තා කුණ්ඩපාදකො වා පිට්ඨිපාදමජ්ඣෙන වඩ්ඤ්ඤාමන්තො අග්ගෙ සංකුට්තපාදත්තා කුණ්ඩපාදකො වා පිට්ඨිපාදග්ගෙන වඩ්ඤ්ඤාමන්තො අග්ගපාදෙනෙව වඩ්ඤ්ඤාමනබඤ්ජො වා පණ්ඨිකාය වඩ්ඤ්ඤාමනබඤ්ජො වා පාදස්ස බාහිරන්තෙන වඩ්ඤ්ඤාමනබඤ්ජො වා පාදස්ස අබ්භන්තරන්තෙන වඩ්ඤ්ඤාමනබඤ්ජො වා ගොජ්ජකානං උපරි හග්ගත්තා සකලෙන පිට්ඨිපාදෙන වඩ්ඤ්ඤාමනබඤ්ජො වා, තං පබ්බාපෙතුං න වට්ටති. ඵත්ථ නතජාණුකොති අන්තොපවිට්ඨආනතපාදො. පක්ඛතන්ති යස්ස ඵකො භත්ථො වා පාදො වා අභිසිසරීරං වා සුඛං න වහති.

සීපදින්ති භාරපාදං. යස්ස පාදො ථුලො හොති සඤ්ජාතපීළකො බරො, සො න පබ්බාපෙතබ්බො. යස්ස පන න තාව බරභාවං ගණ්හාති, සක්කා හොති උපනාහං බන්ධිත්වා උදකආවාටෙ පවෙසෙත්වා උදකවාලිකාය පුරෙත්වා යථා සිරා පඤ්ඤායන්ති, ජඩ්ඝා ව තෙලනාලිකා විය හොන්ති, ඵවං මිලාපෙතුං සක්කා, තස්ස පාදං ඊදිසං කත්වා තං පබ්බාපෙතුං වට්ටති. සවෙ පුන වඩ්ඤ්ඤාමන, උපසම්පාදෙන්තෙනාපි තථා කත්වා උපසම්පාදෙතබ්බො. පාපරොගිනන්ති යො අරිසහගන්දරපිත්තසෙම්භකාසසොසාදිසු යෙන කෙනවි රොගෙන නිව්වාතුරො අතෙකිච්ඡරොගො ඡෙගුව්ඡො අමනාපො, තං.

2488. ජරාය දුබ්බලන්ති යො ජිණ්ණභාවෙන දුබ්බලො අත්තනො විවරරජනාදිකම්මම්පි කාතුං අසමත්ථො, තං. යො පන මහල්ලකොපි බලවා හොති අත්තානං පටිජග්ගිතුං සක්කොති, සො පබ්බාපෙතබ්බො. අන්ධන්ති ජව්චන්ධං. පඬිරඤ්චෙවාති යො සබ්බෙන සබ්බං න සුණාති, තං. යො පන මහාසද්දං සුණාති, තං පබ්බාපෙතුං වට්ටති. මම්මනන්ති යස්ස වච්ඡෙදො වත්තති, සරණගමනං පරිපුණ්ණං භාසිතුං න සක්කොති, තාදිසං මම්මනම්පි පබ්බාපෙතුං න වට්ටති. යො පන සරණගමනමත්තං පරිපුණ්ණං භාසිතුං සක්කොති, තං පබ්බාපෙතුං වට්ටති. අථ වා මම්මනන්ති බලිතවචනං, යො ඵකමෙව අක්ඛරං චතුපඤ්චක්ඛත්තුං වදති, තස්සෙතමධිවචනං. පියසජ්ජිත්ති ඡින්තිරියාපථං. මුගන්ති යස්ස වච්ඡෙදො නප්පවත්තති.

2489. අත්තනො විරූපභාවෙන පරිසං දුසෙන්තෙන පරිසද්දසකෙ (මහාව. අට්ඨ. 119) දස්සෙතුමාහ “අතිදිසො”තිආදි. අතිදිසොති අඤ්ඤාසං සීසප්පමාණනාහිප්පදෙසො. අතිරස්සොති චුත්තප්පකාරො උභයවාමනො විය අතිරස්සො. අතිකාලො වාති ක්කාපිතබ්බෙන්තෙ බාණුකො විය අතිකාලවණ්ණො. මට්ඨනම්බලොහනිදස්සනො අවිවොදානොපි වාති සම්බන්ධො, දධිතක්කාදීහි මජ්ඣිමට්ඨනම්බලොහවණ්ණො අතීව ඔදාතසරිරොති අත්ථො.

2490. අතිථුලො වාති භාරියමංසො මහොදරො මහාභූතසදිසො. අතිකිසොති මන්දමංසලොහිතො අට්ඨිසිරාවම්මසරිරො විය. අතිමහාසීසො වාති යොජනා. අතිමහාසීසො වාති පච්ඡං සීසෙ කත්වා යීතො විය. “අතිබුද්දකසීසෙන අසහිතෙනා”ති පදවිජේදො. අසහිතෙනාති සරිරස්ස අනනුරූපෙන. “අතිබුද්දකසීසෙනා”ති එතස්ස විසෙසනං. අසහිතෙන අතිබුද්දකසීසෙන සමන්තාගතොති යොජනා. යථාහ – “අතිබුද්දකසීසො වා සරිරස්ස අනනුරූපෙන අතිබුද්දකෙන සීසෙන සමන්තාගතො”ති.

2491. කුටකුටකසීසොති තාලඵලපිණ්ඩිසදිසෙන සීසෙන සමන්තාගතො. සීරසසීසකොති උද්ධං අනුපුබ්බතනුකෙන සීසෙන සමන්තාගතො, මත්ථකතො සංකුටිකො මූලතො විත්ථතො හුත්වා යීතපබ්බතසීරසදිසසීසොති අත්ථො. වෙළුනාලිසමානෙනාති මහාවෙළුපබ්බතසදිසෙන. සීසෙනාති දීඝසීසෙන. යථාහ – “නාලිසීසො වා මහාවෙළුපබ්බතසදිසෙන සීසෙන සමන්තාගතො”ති (මහාව. අට්ඨ. 119).

2492. කප්පසීසොපිති මජ්ඣෙ දිස්සමානආවාටෙන හත්ථිකුම්භසදිසෙන ද්විධාභූතසීසෙන සමන්තාගතො. පබ්බාරසීසො වාති චතුසු පස්සෙසු යෙන කෙනවි පස්සෙන ඔණුතෙන සීසෙන සමන්තාගතො. වණ්ණසීසකොති වණ්ණෙහි සමන්තාගතසීසො. කණ්ණිකකෙසො වාති පාණකෙහි බායිතකෙදාරෙ සස්සසදිසෙහි තහිං තහිං උට්ඨිතෙහි කෙසෙහි සමන්තාගතො. පූලකෙසොපි වාති තාලහීරසදිසෙහි කෙසෙහි සමන්තාගතො.

2493. පූතිසීසොති දුග්ගන්ධසීසො. නිල්ලොමසීසො වාති ලොමරහිතසීසො. ජාතිපණ්ඩරකෙසකොති ජාතිඵලිතෙහි පණ්ඩරකෙසො වා. ජාතියා තම්බකෙසො වාති ආදිත්තෙහි විය තම්බවණ්ණෙහි කෙසෙහි සමන්තාගතො. ආවට්ඨසීසකොති ගුන්තං සරිරෙ ආවට්ඨසදිසෙහි උද්ධග්ගෙහි කෙසාවට්ටෙහි සමන්තාගතො.

2494. සීසලොමෙකඛද්ධෙහි හමුකෙහි යුතොපිති සීසලොමෙහි සද්ධිං එකාඛද්ධලොමෙහි හමුකෙහි සමන්තාගතො. සම්බද්ධහමුකො වාති එකාඛද්ධඋභයහමුකො, මජ්ඣෙ සඤ්ජාතලොමෙහි හමුකෙහි සමන්තාගතොති අත්ථො. නිල්ලොමහමුකොපි වාති හමුලොමරහිතො. නිල්ලොමහමුකොපි වාති පි-සද්දෙන අවුත්තසමුච්චයත්ථෙන මක්කට්ඨකො සඬග්ගිතො.

2495. මහන්තබුද්දනෙන්තො වානි එත්ථ තෙත්ත-සද්දො මහන්තබුද්ද-සද්දෙහි පච්චෙකං යොජෙතබ්බො, මහන්තනෙන්තො වා බුද්දකනෙන්තො වානි අත්ථො. මහන්තනෙන්තො වානි අතිමහන්තෙහි තෙත්තෙහි සමන්තාගතො. බුද්දකනෙන්තො වානි මහිංසවම්මෙ වාසිකොණෙන පහරිත්වා කතඡ්ද්දසදිසෙහි අතිබුද්දකක්ඛිහි සමන්තාගතො. විසමලොචනොති එකෙන මහන්තෙන, එකෙන බුද්දකෙන අක්ඛිනා සමන්තාගතො. කෙකරො වාපීති තිරියං පස්සන්තො. එත්ථ අපි-සද්දෙන නික්ඛන්තක්ඛිං සම්පිණ්ඨෙති, යස්ස කක්කටකස්සෙව අක්ඛිතාරකා නික්ඛන්තා හොන්ති. ගම්භීරනෙන්තොති යස්ස ගම්භීරෙ උදපානෙ උදකතාරකා විය අක්ඛිතාරකා පඤ්ඤායන්ති. එත්ථ ච උදකතාරකා නාම උදකපුබ්බුළං. අක්ඛිතාරකාති අක්ඛිගෙණ්ඩකා. විසමචක්කලොති එකෙන උද්ධං, එකෙන අධොති එවං විසමජාතෙහි අක්ඛිචක්කෙහි සමන්තාගතො.

2496. ජතුකණ්ණො වානි අතිබුද්දිකාහි කණ්ණසක්ඛලිහි සමන්තාගතො. මුසිකකණ්ණො වානි මුසිකානං කණ්ණසදිසෙහි කණ්ණෙහි සමන්තාගතො. හත්ථිකණ්ණොපි වානි අනනුරූපාහි මහන්තාහි හත්ථිකණ්ණසදිසාහි කණ්ණසක්ඛලිහි සමන්තාගතො. ඡ්ද්දමත්තකකණ්ණො වානි යස්ස විනා කණ්ණසක්ඛලිහි කණ්ණච්ඡ්ද්දමෙව හොති. අවිද්ධකණ්ණකොති කණ්ණබන්ධන්ථාය අවිද්ධෙන කණ්ණෙන සමන්තාගතො.

2497. ටඬකිතකණ්ණො වානි ගොහත්තනාලිකාය අග්ගසදිසෙහි කණ්ණෙහි සමන්තාගතො, ගොහනුකොට්ඨණ්ඩානෙහි කණ්ණෙහි සමන්තාගතොති අත්ථො. පුතිකණ්ණොපි වානි සදා පග්ගරිතපුබ්බෙන කණ්ණෙන සමන්තාගතො. පුතිකණ්ණොපිති අපි-සද්දෙන කණ්ණහගන්දරිකො ගහිතො. කණ්ණහගන්දරිකොති නිච්චපුතිනා කණ්ණෙන සමන්තාගතො. අවිද්ධකණ්ණො පරිසද්ධසකො වුත්තො, කථං යොනකජාතීනං පබ්බජ්ජාති ආහ “යොනකාදිප්පහෙදොපි, නායං පරිසද්ධසකො”ති, කණ්ණාවෙධනං යොනකානං සභාවො, අයං යොනකාදිප්පහෙදො පරිසද්ධසකො න හොතීති වුත්තං හොති.

2498. අතිපිඨගලනෙන්තොති අතිසයෙන පිඨගලෙහි තෙත්තෙහි සමන්තාගතො. මධුපිඨගලං පන පබ්බාජෙතුං වට්ටති. නිප්පබ්බමක්ඛි වානි අක්ඛිදලරොමෙහි විරහිතඅක්ඛිකො. පබ්බම-සද්දො හි ලොකෙ අක්ඛිදලරොමෙසු නිරුල්ලො. අස්සුපග්ගරනෙන්තො වානි පග්ගරණස්සුහි තෙත්තෙහි සමන්තාගතො. පක්කපුප්ඵතලොචනොති පක්කලොචනො පුප්ඵතලොචනොති යොජනා. පරිපක්කනෙන්තො සඤ්ජාතපුප්ඵතෙන්තොති අත්ථො.

2499. මහානාසොති සරිරස්ස අනනුරූපාය මහතියා නාසාය සමන්තාගතො. අතිබුද්දකනාසිකොති තථා අතිබුද්දිකාය නාසාය සමන්තාගතො. විපිටනාසො වානි විපිටාය අන්තො පච්චියාය විය අල්ලිනාසාය සමන්තාගතො. විපිටනාසො වානි අවුත්තවිකප්පත්ථෙන වා-සද්දෙන දිසනාසිකො සඬගය්හති. යො ච

සුකතුණ්ඩසදියාය ජීවිතාය ලෙහිතුං සක්කුණෙයායාය නාසිකාය සමන්තාගතො.
කුට්ලනාසිකොති මුබමජ්ඣෙ අප්පතිට්ඨහිත්වා එකපස්සෙ යිතනාසිකො.

2500. නිව්ච්ඡිස්සවනාසො වාති නිව්ච්ඡග්ගරිතසිඤ්ඤාණිකනාසො වා.
මහාමුබ්බොති යස්ස පටඨගමණ්ඩුකස්සෙව මුබ්බනිමිත්තංයෙව මහත්තං හොති, මුබ්බං
පන ලාබ්බසදියං අතිබුද්දකං. පටඨගමණ්ඩුකො නාම මහාමුබ්බමණ්ඩුකො.
වඤ්ඤානිත්තමුබ්බො වාපීති එත්ථ “වඤ්ඤාමුබ්බො වා හිත්තමුබ්බො වාපී”ති යොජනා.
වඤ්ඤාමුබ්බොති හමුකස්ස, නලාතස්ස වා එකපස්සෙ නිත්තතාය වඤ්ඤාමුබ්බො.
හිත්තමුබ්බො වාති මක්කටස්සෙව හිත්තමුබ්බො. මහාඔට්ඨොපි වාති
උක්ඛලිමුබ්බවට්ඨසදියෙහි ඔට්ඨොහි සමන්තාගතො.

2501. තනුකඔට්ඨො වාති හෙරිවම්මසදියෙහි දන්තෙ පිදහිතුං අසමත්ථෙහි
ඔට්ඨොහි සමන්තාගතො. හෙරිවම්මසදියෙහිති හෙරිමුබ්බවම්මසදියෙහි. තනුකඔට්ඨො
වාති එත්ථ වා-සද්දෙන මහාධරොට්ඨො වා තනුකඋත්තරොට්ඨො වා
තනුකඅධරොට්ඨො වාති තයො විකප්පා සඬගහිතා. විපුලුත්තරඔට්ඨකොති
මහාඋත්තරොට්ඨො. ඔට්ඨජිත්තොති යස්ස එකො වා ද්වෙ වා ඔට්ඨා ජිත්තා
හොන්ති. උප්පක්කමුබ්බොති පක්කමුබ්බො. එළමුබ්බොපි වාති නිව්ච්ඡග්ගරුණමුබ්බො.

2502-3. සඬබ්බුණ්ඩොපිති බහි සෙනෙහි අන්තො අතිරත්තෙහි ඔට්ඨොහි
සමන්තාගතො. දුග්ගන්ධමුබ්බොති දුග්ගන්ධකුණපමුබ්බො. මහාදන්තොපිති
අට්ඨකදන්තසදියෙහි සමන්තාගතො. අව්චන්තන්ති අතිසයෙන. “හෙට්ඨා උපරිතො
වාපි, බහි නික්ඛන්තදන්තකො”ති ඉදං “අසුරදන්තකො”ති එතස්ස අත්ථපදං.
අසුරොති දාතවො. “සිප්පිදන්තො වා ඔට්ඨදන්තො වා”ති ගණ්ඨිපදෙ ලිබ්බො.
යස්ස පන සක්කා හොන්ති ඔට්ඨොහි පිදහිතුං, කට්ඨෙත්තස්සෙව පඤ්ඤායති, නො
අකට්ඨෙත්තස්ස, තං පබ්බාපෙතුං වට්ටති. අදන්තොති දන්තරහිතො. පුතිදන්තොති
පුතිභූතෙහි දන්තෙහි සමන්තාගතො.

2504. “අතිබුද්දකදන්තකො”ති ඉමස්ස “යස්සා”තිආදි අපවාදො. යස්ස
දන්තන්තරෙ කාලකදන්තසන්තිහො කලන්දකදන්තසදියො දන්තො සුමුමොව
යිතො වෙ, තං තු පබ්බාපෙතුං වට්ටතිති යොජනා. පබ්බාපෙතුමිති එත්ථ පි-සද්දො
තු-සද්දත්ථො.

2505. යො පොසොති සම්බන්ධො. මහාහනුකොති ගොහනුසදියෙන හනුනා
සමන්තාගතො. “රස්සෙන හනුනා යුතො”ති ඉදං “විපිටහනුකො වා”ති ඉමස්ස
අත්ථපදං. යථාහ – “විපිටහනුකො වා අන්තොපවිට්ඨොන විය අතිරස්සෙන
හනුකෙන සමන්තාගතො”ති (මහාව. අට්ඨ. 119). විපිටහනුකො වාපීති එත්ථ පි-
සද්දෙන “හිත්තහනුකො වා වඤ්ඤාහනුකො වා”ති විකප්පද්වයං සඬගණ්හාති.

2506. නිම්මස්සදායීකො වාපීති හික්ඛුනිසදියමුබ්බො. අතිදීඝගලොපි වාති
බකගලසදියෙන ගලෙන සමන්තාගතො. අතිරස්සගලොපි වාති අන්තොපවිට්ඨොන

විය ගලෙන සමන්තාගතො. භින්නගලො වා ගණ්ඨගලොපි වාති යොජනා,
භින්නගලට්ඨිකො වා ගණ්ඨෙන සමන්තාගතගලොපි වාති අත්ථො.

2507. භට්ඨංසකුට්ඨො වාති මාතුගාමස්ස විය භට්ඨෙන අංසකුට්ඨෙන
සමන්තාගතො. භින්නපිට්ඨි වා භින්නඋරොපි වාති යොජනා, සුද්දිසහත්ථො වා
සුරස්සහත්ථො වාති යොජනා, අතිදිසහත්ථො වා අතිරස්සහත්ථො වාති අත්ථො. වා-
සද්දෙන අහත්ථඵකහත්ථානං ගහණං. කච්ඡුසමායුතො වා කණ්ඩුසමායුතො වාති
යොජනා. වා-සද්දෙන “දද්දුගත්තො වා ගොධාගත්තො වා”ති ඉමෙ ද්වෙ
සඬගණ්ඨාති. තත්ථ ගොධාගත්තො වාති යස්ස ගොධාය විය ගත්තො වුණ්ණාති
පතන්ති.

2508. මහානිසදමංසොති ඉමස්ස අත්ථපදං “උද්ධනග්ගුපමායුතො”ති. යථාහ —
“මහාආනිසදො වා උද්ධනකුටසදිසෙහි ආනිසදමංසෙහි අව්වුග්ගතෙහි
සමන්තාගතො”ති (මහාව. අට්ඨ. 119). මහානිසදමංසො වාති එත්ථ වා-සද්දෙන
භට්ඨකට්ඨකො සඬගහිතො. වාතණ්ඩිකොති අණ්ඨකොසෙසු වුද්ධිරොගෙන
සමන්තාගතො. මහාඋරුති සරීරස්ස අනනුරූපෙහි මහත්තෙහි සත්තීහි
සමන්තාගතො. සඬසට්ටනකජාණුකොති අඤ්ඤමඤ්ඤං සඬසට්ටෙහි ජාණුහි
සමන්තාගතො.

2509. භින්නජාණුති යස්ස ඵකො වා ද්වෙ වා ජාණු භින්නා හොන්ති.
මහාජාණුති මහත්තෙන ජාණුනා සමන්තාගතො. දීසජඬිසොති යට්ඨිසදිසජඬිසො.
විකට්ඨො වාති තිරියං ගමනපාදෙහි සමන්තාගතො, යස්ස වඬිකමතො ජාණුකා ඛහි
නිග්ගච්ඡන්ති. පණ්ණො වාති පච්ඡතො පරිවත්තපාදෙහි සමන්තාගතො, යස්ස
වඬිකමතො ජාණුකා අත්තො පවිසන්ති. “පත්තො”ති ව “සණ්ණො”ති ව
එතස්සෙව වෙවචනාති. උඬ්ඛද්ධපිණ්ඩිකොති හෙට්ඨා ඔරුල්භාහි වා උපරි
ආරුල්භාහි වා මහතිහි ජඬිසපිණ්ඩිකාහි සමන්තාගතො.

2510. යට්ඨිජඬිසොති යට්ඨිසදිසාය ජඬිසාය සමන්තාගතො. මහාජඬිසොති
සරීරස්ස අනනුරූපාය මහතියා ජඬිසාය සමන්තාගතො. මහාපාදොපි වාති සරීරස්ස
අනනුරූපෙහි මහත්තෙහි පාදෙහි සමන්තාගතො. අපි-සද්දෙන ථූලජඬිසපිණ්ඩිකො
සඬගහිතො, හත්තපුටසදිසාය ථූලාය ජඬිසපිණ්ඩියා සමන්තාගතොති අත්ථො.
පිට්ඨිකපාදො වාති පාදවෙමජ්ඣකො උට්ඨිතජඬිසො. මහාපණ්ණිපි වාති
අනනුරූපෙහි අතිමහත්තෙහි පණ්ණිහි සමන්තාගතො.

2511. වඬිකපාදොති අත්තො වා ඛහි වා පරිවත්තපාදවසෙන දුට්ඨො
වඬිකපාදො. ගණ්ඨිකඬිගුලිකොති සිඬ්ගිවෙරඵණසදිසාහි අඬිගුලිහි සමන්තාගතො.
“අත්ඨනබො වාපි”ති එතස්ස අත්ථපදං “කාළපුත්තබොපි වා”ති. යථාහ —
“අත්ඨනබො වා කාළවණ්ණෙහි පුත්තබොහි සමන්තාගතො”ති (මහාව. අට්ඨ.
119).

2512. ඉව්වෙවන්ති යථාච්ඡන්තවචනීයනිදේශනත්ථොයං නිපාතසමුදායො.
අභිගචෙකල්ලතාය ඛණ්ඩිධත්තා අනවසෙසං චෙකල්ලජ්ජකාරං සභිගණ්හිතුමාහ
“ඉව්වෙවමාදික”න්ති.

පරිසද්ධසකකථාවණ්ණනා.

2514. පත්තචීවරන්ති එත්ථ “සාමණෙරස්සා”ති අධිකාරතො ලබ්භති. අන්තො
නික්ඛිපතොති ඔවරකාදීනං අන්තො නික්ඛිපන්තස්ස. සබ්බපයොගෙසුති
පත්තචීවරස්ස ආමසනාදිසබ්බපයොගෙසු.

2515-6. දණ්ඩකම්මං කත්ථාති දණ්ඩකම්මං යොජෙත්වා. දණ්ඩෙත්ති
විනෙන්ති එතෙනාති දණ්ඩො, සොයෙව කත්තබ්බත්තා කම්මන්ති දණ්ඩකම්මං,
ආවරණාදි. අනාවාරස්ස දුබ්බවසාමණෙරස්ස කෙවලං හිතකාමෙන හික්ඛුනා
දණ්ඩකම්මං කත්ථා දණ්ඩකම්මං යොජෙත්වා යාගුං වා හත්තං වා වා-සද්දෙන
පත්තං වා චීවරං වා දස්සෙත්වා “දණ්ඩකම්මෙ ආහටෙ ත්වං ඉදං ලච්ඡසි” ඉති
භාසිතුං වට්ටතීති යොජනා. කීරාති පදපුරණත්ථෙ නිපාතො.

2517. ධම්මසඬගාහකත්ථෙරෙහි යපිතදණ්ඩකම්මං දස්සෙතුමාහ
“අපරාධානුරූපෙනා”තිආදි. තං අපරාධානුරූපදණ්ඩකම්මං නාම වාලිකාසලිලාදීනං
ආහරාපනමෙවාති යොජෙතබ්බං. ආදි-සද්දෙන දාරුආදීනං ආහරාපනං ගණ්හාති.
තඤ්ච ඛො “ඔරම්ස්සති”ති අනුකම්පාය, න “නස්සිස්සති
විබ්භම්ස්සති”තිආදිනායජ්ජවත්තෙන පාපජ්ඣාසයෙන.

2518-9. අකත්තබ්බං දණ්ඩකම්මං දස්සෙතුමාහ “සීසෙ වා”තිආදි. සීසෙ වාති
එත්ථ “සාමණෙරස්සා”ති අධිකාරතො ලබ්භති. පාසාණාදීනීති එත්ථ ආදි-සද්දෙන
ඉට්ඨකාදීනං ගහණං. සාමණෙරං උණ්භෙ පාසාණෙ නිපජ්ජාපෙතුං වා උණ්භාය
භූමියා නිපජ්ජාපෙතුං වා උදකං පච්චෙසෙතුං වා හික්ඛුනො න වට්ටතීති යොජනා.

භගවතා අනුඤ්ඤාතදණ්ඩකම්මං දස්සෙතුමාහ “ඉධා”තිආදි. ඉධාති ඉමස්මිං
දණ්ඩකම්මාධිකාරෙ. ආවරණමත්තන්ති “මා ඉධ පාවිසි”ති නිවාරණමත්තං.
පකාසිතන්ති “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, යත්ථ වා වසති, යත්ථ වා පටික්කමති, තත්ථ
ආවරණං කාතු”න්ති (මභාව. 107) භාසිතං.

“යත්ථ වා වසති, යත්ථ වා පටික්කමතීති යත්ථ වසති වා පටිසති වා,
උභයෙනාපි අත්තතො පරිවෙණඤ්ච වස්සග්ගෙන පත්තසෙනාසනඤ්ච චුත්ත”න්ති
(මභාව. අට්ඨ. 107) අට්ඨකථාය චුත්තත්තා යාව යොජිතං දණ්ඩකම්මං කරොන්ති,
තාව අත්තතො පුග්ගලිකපරිවෙණං වා වස්සග්ගෙන පත්තසෙනාසනං වා පටිසිතුං
අදත්ථා නිවාරණං ආවරණං නාම. අට්ඨකථායං “අත්තතො”ති වචනං යෙ ආවරණං
කරොන්ති, තෙ ආවරිට්ඨපජ්ඣායෙ සන්ධාය චුත්තන්ති විඤ්ඤායති. කෙච් පනෙත්ථ
“අත්තතො”ති ඉදං යස්ස ආවරණං කරොන්ති, තං සන්ධාය චුත්තන්ති ගහෙත්වා

තත්ථ විනිවිජයං වදන්ති. කෙච් උභයථාපි අත්ථං ගහෙත්වා උභයත්ථාපි ආවරණං කාතබ්බන්ති වදන්ති. විමංසිත්වා යමෙත්ථ යුත්තතරං, තං ගහෙතබ්බං.

නිවාරණකථාවණ්ණනා.

2520. පක්ඛො ච ඔපක්කමිකො ච ආසිත්තො වාති විග්ගහො. එත්ථ ච “අනුපොසප්පෙ උපොසප්පං කරොති” තිආදීසු යථා උපොසප්පදිනෙ කත්තබ්බකම්මං “උපොසප්පො” ති වුච්චති, තථා මාසස්ස පක්ඛෙ පණ්ඩකභාවමාපජ්ජන්තො “පක්ඛො” ති වුත්තො. අථ වා පක්ඛපණ්ඩකො පක්ඛො උත්තරපදලොපෙන යථා “භිමසෙතො භිමො” ති. ඉද්දඤ්ච පාපානුභාවෙන කණ්භපක්ඛෙයෙව පණ්ඩකභාවමාපජ්ජන්තස්ස අධිවචනං. යථාහ “අකුසලවිපාකානුභාවෙන කාලපක්ඛෙ කාලපක්ඛෙ පණ්ඩකො හොති, ජුණ්භපක්ඛෙ පනස්ස පරිලාහො වුපසම්මති, අයං පක්ඛපණ්ඩකො” ති (මහාව. අට්ඨ. 109).

යස්ස උපක්කමෙන ඛිජාති අපනිනාති, අයං ඔපක්කමිකපණ්ඩකො. යස්ස පරෙසං අභිගජාතං මුඛෙන ගහෙත්වා අසුචිනා ආසිත්තස්ස පරිලාහො වුපසම්මති, අයං ආසිත්තපණ්ඩකො. උසුයකොති යස්ස පරෙසං අජ්ඣාචාරං පස්සතො උසුයාය උජ්ජන්තාය පරිලාහො වුපසම්මති, අයං උසුයපණ්ඩකො. යො පටිසන්ධියංයෙව අභාවකො උජ්ජන්තො, අයං නපුංසකපණ්ඩකො.

2521. තෙසුති තෙසු පඤ්චසු පණ්ඩකෙසු. “පක්ඛපණ්ඩකස්ස යස්මිංපක්ඛෙ පණ්ඩකො හොති, තස්මිංයෙවස්ස පක්ඛෙ පබ්බජ්ජා වාරිතා” ති (මහාව. අට්ඨ. 109) කුරුන්දියං වුත්තත්තා “තිණ්ණං නිවාරිතා” ති ඉදං තස්ස පණ්ඩකස්ස පණ්ඩකපක්ඛං සන්ධාය වුත්තන්ති ගහෙතබ්බං.

2522. “නාසෙතබ්බො” ති ඉදං ලිඬගනාසනං සන්ධාය වුත්තං. යථාහ “සොපි ලිඬගනාසනෙනෙව නාසෙතබ්බො” ති (මහාව. අට්ඨ. 109). එස නයො උපරිපි ඊදිසෙසු යානෙසු.

පණ්ඩකකථාවණ්ණනා.

2523. ථෙන්නෙති ථෙන්නො, ලිඬගස්ස පබ්බජ්ජනවෙසස්ස ථෙන්නො ලිඬගථෙන්නො. සංවාසස්ස භික්ඛුවස්සගණනාදිකස්ස ථෙන්නො සංවාසථෙන්නො. තදුභයස්ස වාති තස්ස ලිඬගස්ස, සංවාසස්ස ච උභයස්ස ථෙන්නොති සම්බන්ධො. එස තිවිධොපි ථෙය්‍යසංවාසකො නාම පවුච්චතිති යොජනා.

2524-6. තත්ථ තෙසු තීසු ථෙය්‍යසංවාසකෙසු යො සයමෙව පබ්බජිත්වා භික්ඛුවස්සාති න ගණ්හති, යථාවුඬඬං වන්දනම්පි නෙව ගණ්හති, අපි-සද්දෙන ආසනෙන නෙව පට්ඨාහති උපොසප්පචාරණාදීසු නෙව සන්දිස්සතීති සඬගණ්හනතො තදුභයම්පි න කරොති, අයං ලිඬගමත්තස්ස පබ්බජ්ජනවෙසමත්තස්ස ථෙන්නො චොරිකාය ගහණතො ලිඬගත්ථෙන්නො සියාති යොජනා.

යො ව පබ්බජිතො හුත්වා භික්ඛුවස්සානි ගණ්හති, සො යථාච්ඡිඨස්වන්දනාදිකං සංවාසං සාදියන්තොව සංවාසත්ථෙනකො මනොති යොජනා. යථාහ – “භික්ඛුවස්සගණනාදිකො හි සබ්බොපි කිරියහෙදො ඉමස්මිං අත්ථෙ ‘සංවාසො’ති වෙදිතබ්බො”ති (මහාව. අට්ඨ. 110).

චුත්තන යොයෙවාති උභින්නං පච්චෙකං චුත්තලක්ඛණමෙව එතස්ස ලක්ඛණන්ති කත්වා චුත්තං. අයං තිව්ධොපි ථෙය්‍යසංවාසකො අනුපසම්පන්නො න උපසම්පාදෙනබ්බො, උපසම්පන්නො නාසෙනබ්බො, පුන පබ්බජ්ජං යාවන්තොපි න පබ්බාපෙනබ්බො. බ්‍යතිරෙකමුඛෙන ථෙය්‍යසංවාසලක්ඛණං නියමෙතුං අට්ඨකථාය (මහාව. අට්ඨ. 110) චුත්තගාථාද්වයං උදාහරන්තො ආහ “යථාහ වා”ති. යථා අට්ඨකථාවරියො රාජදුබ්භික්ඛාදිගාථාද්වයමාහ, තථායමත්ථො බ්‍යතිරෙකතො වෙදිතබ්බොති අධිජ්ජායො.

2527-8. රාජදුබ්භික්ඛකන්තාර-රොගවෙරිභයෙහි වාති එත්ථ භය-සද්දො පච්චෙකං යොජෙනබ්බො ‘රාජහයෙන දුබ්භික්ඛහයෙනා’ති ආදිනා. විවරාහරණත්ථං වාති අත්තනා පරිච්චත්තවීරං පුන විහාරං ආහරණත්ථාය. ඉධ ඉමස්මිං සාසනෙ. සංවාසං නාධිවාසෙති, යාව සො සුද්ධමානසොති රාජහයාදීහි ගහිතලිඨගතාය සො සුද්ධමානසො යාව සංවාසං නාධිවාසෙතිති අත්ථො.

යො හි රාජහයාදීහි විනා කෙවලං භික්ඛු වඤ්චෙත්වා තෙනි සද්ධිං වසිතුකාමතාය ලිඨගං ගණ්හාති, සො අසුද්ධචිත්තතාය ලිඨගග්ගහණෙනෙව ථෙය්‍යසංවාසකො නාම හොති. අයං පන තාදිසෙන අසුද්ධචිත්තෙන භික්ඛු වඤ්චෙතුකාමතාය අභාවතො යාව සංවාසං නාධිවාසෙති, තාව ථෙය්‍යසංවාසකො නාම න හොති. තෙනෙව “රාජහයාදීහි ගහිතලිඨගානං ‘ගිහී මං සමණොති ජානන්තු’ති වඤ්චනාවිත්තෙ සතිපි භික්ඛුනං වඤ්චෙතුකාමතාය අභාවා දොසො න ජාතො”ති තීසුපි ගණ්ඨිපදෙසු චුත්තං.

කෙච් පන “චූපසන්තභයතා ඉධ සුද්ධචිත්තතා”ති වදන්ති, එවඤ්ච සති සො චූපසන්තභයො යාව සංවාසං නාධිවාසෙති, තාව ථෙය්‍යසංවාසකො නාම න හොතීති අයමත්ථො විඤ්ඤායති. ඉමස්මිඤ්ච අත්ථෙ විඤ්ඤායමානෙ අචූපසන්තභයස්ස සංවාසසාදියනෙපි ථෙය්‍යසංවාසකතා න හොතීති ආපජ්ජෙය්‍ය, න ව අට්ඨකථායං අචූපසන්තභයස්ස සංවාසසාදියනෙ අථෙය්‍යසංවාසකතා දස්සිතා. “සබ්බපාසණ්ඩියහත්තානි භුඤ්ජන්තො”ති ව ඉමිනා අචූපසන්තභයෙනාපි සංවාසං අසාදියන්තෙනෙව වසිතබ්බන්ති දීපෙති. තෙනෙව තීසුපි ගණ්ඨිපදෙසු චුත්තං. “යස්මා විහාරං ආගන්ත්වා සඬිසිකං ගණ්හන්තස්ස සංවාසං පරිහරිතුං දුක්කරං, තස්මා ‘සබ්බපාසණ්ඩියහත්තානි භුඤ්ජන්තො’ති ඉදං චුත්ත”න්ති. තස්මා රාජහයාදීහි ගහිතලිඨගතා වෙත්ථ සුද්ධචිත්තතාති ගහෙතබ්බං.

තාව එස වෙයාසංවාසකො නාම න වුවිච්ඡිති යොජනා. අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපො,
විත්ථාරො පන “තත්ත්වං විත්ථාරනායො”ති අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 110)
ආගතනායෙන වෙදිතබ්බො.

වෙයාසංවාසකකථාවණ්ණනා.

2529-30. යො උපසම්පන්නො භික්ඛු “අහං තිත්ථියො භවිස්ස”න්ති
සලිඬගෙනෙව අත්තනො භික්ඛුවෙසෙනෙව තිත්ථියානං උපස්සයං යාති චෙති
සම්බන්ධො. තිත්ථියෙසු පක්කන්තකො පට්ටියො තිත්ථියපක්කන්තකො. තෙසං
ලිඬගෙ නිස්සිතෙති තෙසං තිත්ථියානං වෙසෙ ගහිතෙ.

2531. “අහං තිත්ථියො භවිස්ස”න්ති කුසවීරාදිකං යො සයමෙව නිවාසෙති,
සොපි පක්කන්තකො තිත්ථියපක්කන්තකො සියාති යොජනා.

2532-4. නග්ගො තෙසං ආජීවකාදීනං උපස්සයං ගන්ත්වාති යොජනා. කෙසෙ
ලුඤ්චාපෙතීති අත්තනො කෙසෙ ලුඤ්චාපෙති. තෙසං චතානි ආදියති වාති යොජනා.
චතානි ආදියතීති උක්කුටිකප්පධානාදීනි වා චතානි ආදියති. තෙසං තිත්ථියානං
මොරපිඤ්ජාදිකං ලිඬගං සඤ්ඤාණං සවෙ ගණ්හාති වා තෙසං පබ්බජ්ජං, ලද්ධිමෙව
වා සාරතො වා එති උපගච්ඡති වාති යොජනා. “අයං පබ්බජ්ජා සෙට්ඨාති
සෙට්ඨභාවං වා උපගච්ඡති”ති (මහාව. අට්ඨ. 110 තිත්ථියපක්කන්තකකථා)
අට්ඨකථායං වුත්තං. එස තිත්ථියපක්කන්තකො හොති එව, න පන විමුච්චති
තිත්ථියපක්කන්තභාවතො. නග්ගස්ස ගච්ඡතොති “ආජීවකො භවිස්ස”න්ති
කාසායාදීනි අනාදාය නග්ගස්ස ආජීවකානං උපසංගච්ඡතො.

2535. වෙයාසංවාසකො අනුපසම්පන්නවසෙන වුත්තො, නො
උපසම්පන්නවසෙන. ඉමිනා “උපසම්පන්නො භික්ඛු කුට්ඨස්සං ගණ්හන්තොපි
අස්සමණො න හොති. ලිඬගෙ සඋස්සාහො පාරාජිකං ආපජ්ජිත්වා භික්ඛුවස්සාදීනි
ගණ්හන්තොපි වෙයාසංවාසකො න හොති”ති අට්ඨකථාගතවිනිවිජයං දීපෙති. තථා
වුත්තොති යොජනා. “උපසම්පන්නභික්ඛුනා”ති ඉමිනා අනුපසම්පන්නං
නිවත්තෙති. තෙන ව “සාමණෙරො සලිඬගෙන තිත්ථායතනං ගතොපි පුන
පබ්බජ්ජඤ්ච උපසම්පදඤ්ච ලහති”ති කුරුන්දට්ඨකථාගතවිනිවිජයං දස්සෙති.

තිත්ථියපක්කන්තකස්ස කිං කාතබ්බන්ති? න පබ්බාජෙතබ්බො, පබ්බාජිතොපි
න උපසම්පාදෙතබ්බො, උපසම්පාදිතො ව කාසායානි අපනෙත්වා සෙතකානි දත්වා
ගිහිභාවං උපනෙතබ්බො. අයමත්ථො ව “තිත්ථියපක්කන්තකො භික්ඛුවෙ
අනුපසම්පන්නො න උපසම්පාදෙතබ්බො, උපසම්පන්නො නාසෙතබ්බො”ති
(මහාව. 110) පාළිකො ව “සො න කෙවලං න උපසම්පාදෙතබ්බො, අථ බො න
පබ්බාජෙතබ්බොපි”ති (මහාව. අට්ඨ. 110 තිත්ථියපක්කන්තකකථා)
අට්ඨකථාවචනතො ව වෙදිතබ්බො.

තිත්ථියපක්කන්තකකථාවණ්ණනා.

2536. ඉධාති ඉමස්මිං පබ්බජ්ජපසම්පදාධිකාරො. මනුස්සජාතිකතො අඤ්ඤස්ස තිරච්ඡානගතෙයෙව අන්තොගධත්තං දස්සෙතුමාහ “යක්ඛො සක්කොපි වා”ති. තිරච්ඡානගතො චුත්තොති එත්ථ ඉති-සද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො. “තිරච්ඡානගතො, හික්ඛවෙ, අනුපසම්පන්නො න උපසම්පාදෙතබ්බො, උපසම්පන්නො නාසෙතබ්බො”ති (මහාව. 111) වචනතො පබ්බජ්ජාපි උපලක්ඛණතො නිවාරිතායෙවාති කත්වා චුත්තං “පබ්බාපේතුං න වට්ඨති”ති. තෙන තිරච්ඡානගතො ව භගවතො අධිප්පායඤ්ඤාහි අට්ඨකථාවරියෙහි න පබ්බාපේතබ්බොති (මහාව. අට්ඨ. 111) චුත්තං.

තිරච්ඡානකථාවණ්ණනා.

2537. පඤ්චානන්තරිකෙ පොසෙති මාතුසාතකො, පිතුසාතකො, අරහන්තසාතකො, ලොහිතුප්පාදකො, සඨසභෙදකොති ආනන්තරියකම්මෙහි සමන්තාගතෙ පඤ්ච පුග්ගලෙ.

තත්ථ මාතුසාතකො (මහාව. අට්ඨ. 112) නාම යෙන මනුස්සිත්ථිභූතා ජනිකා මාතා සයම්පි මනුස්සජාතිකෙනෙව සතා සඤ්චිච්ච ජීවිතා වොරොපිතා, අයං ආනන්තරියෙන මාතුසාතකම්මෙන මාතුසාතකො, එතස්ස පබ්බජ්ජා ව උපසම්පදා ව පටික්ඛිත්තා. යෙන පන මනුස්සිත්ථිභූතාපි අජනිකා පොසාවනිකමාතා වා චූළමාතා වා මහාමාතා වා ජනිකාපි වා නමනුස්සිත්ථිභූතා මාතාසාතිතා, තස්ස පබ්බජ්ජා න වාරිතා, න ව ආනන්තරියො හොති. යෙන සයං තිරච්ඡානභූතෙන මනුස්සිත්ථිභූතා මාතා සාතිතා, සොපි ආනන්තරියො න හොති, තිරච්ඡානගතත්තා පනස්ස පබ්බජ්ජා පටික්ඛිත්තාව. පිතුසාතකෙපි එසෙව නයො. සවෙපි හි වෙසියා පුත්තො හොති, “අයං මෙ පිතා”ති න ජානාති, යස්ස සම්භවෙන නිබ්බත්තො, සො වෙ අනෙත සාතිතො, “පිතුසාතකො”ත්වෙව සඨංඝං ගච්ඡති, ආනන්තරියඤ්ච ඵ්ඝති.

අරහන්තසාතකොපි මනුස්සඅරහන්තවසෙනෙව වෙදිතබ්බො. මනුස්සජාතියඤ්ඤි අන්තමසො අපබ්බජිතම්පි බිණ්ණසවං දාරකං වා දාරිකං වා සඤ්චිච්ච ජීවිතා වොරොපෙන්තො අරහන්තසාතකොව හොති, ආනන්තරියඤ්ච ඵ්ඝති, පබ්බජ්ජා වස්ස වාරිතා. අමනුස්සජාතිකං පන අරහන්තං, මනුස්සජාතිකං වා අවසෙසං අරියපුග්ගලං සාතෙත්වා ආනන්තරියො න හොති, පබ්බජ්ජාපිස්ස න වාරිතා, කම්මං පන බලවං හොති. තිරච්ඡානො මනුස්සඅරහන්තම්පි සාතෙත්වා ආනන්තරියො න හොති, කම්මං පන භාරියං.

යො දෙවදත්තො විය දුට්ඨවිත්තෙන වධකවිත්තෙන තථාගතස්ස ජීවමානකසරිරො බුද්දකමක්ඛිකාය පිචනකමත්තම්පි ලොහිතං උප්පාදෙති, අයං ලොහිතුප්පාදකො නාම, එතස්ස පබ්බජ්ජා ව උපසම්පදා ව වාරිතා. යො පන රොගචූපසමනත්ථං ජීවකො විය සත්ථෙත ඵාලෙත්වා පුතිමංසඤ්ච ලොහිතඤ්ච නිහරිත්වා ඵාසුං කරොති, බහුං සො පුඤ්ඤං පසවති.

යො දෙවදත්තො විය සාසනං උද්ධම්මං උබ්බිනයං කත්වා චතුත්තං කම්මානං අඤ්ඤතරවසෙන සඛ්ඨං භිත්දති, අයං සඛ්ඨහෙදකො නාම, එතස්ස පබ්බජ්ජා ච උපසම්පදා ච වාරිතා. “මාතුසාතකො, භික්ඛවෙ, අනුපසම්පන්නො න උපසම්පාදෙනබ්බො, උපසම්පන්නො නාසෙනබ්බො” තිආදිකාය (මහාව. 112) පාළියා උපසම්පදාපටික්ඛෙපො පබ්බජ්ජාපටික්ඛෙපස්ස උපලක්ඛණන්ති ආහ “පබ්බාපේත්තස්ස දුක්කට්”න්ති.

උභතොඛාසඤ්ජනඤ්චෙව භික්ඛුනිදුසකඤ්ච තථා පබ්බාපේත්තස්ස දුක්කට්න්ති සම්බන්ධො. උභතොඛාසඤ්ජනන්ති ක-කාරලොපෙන නිද්දෙසො. ඉත්ථිනිමිත්තුප්පාදනකම්මතො ච පුරිසනිමිත්තුප්පාදනකම්මතො ච උභතො ඛාසඤ්ජනමස්ස අත්ථිනි උභතොඛාසඤ්ජනකො. සො දුට්ඨො හොති ඉත්ථිඋභතොඛාසඤ්ජනකො, පුරිසඋභතොඛාසඤ්ජනකොති.

තත්ථ ඉත්ථිඋභතොඛාසඤ්ජනකස්ස (මහාව. අට්ඨ. 116) ඉත්ථිනිමිත්තං පාකටං හොති, පුරිසනිමිත්තං පටිච්ඡන්තං. පුරිසඋභතොඛාසඤ්ජනකස්ස පුරිසනිමිත්තං පාකටං හොති, ඉත්ථිනිමිත්තං පටිච්ඡන්තං. ඉත්ථිඋභතොඛාසඤ්ජනකස්ස ඉත්ථිසු පුරිසත්තං කරොන්තස්ස ඉත්ථිනිමිත්තං පටිච්ඡන්තං හොති, පුරිසනිමිත්තං පාකටං හොති. පුරිසඋභතොඛාසඤ්ජනකස්ස පුරිසානං ඉත්ථිභාවං උපගච්ඡන්තස්ස පුරිසනිමිත්තං පටිච්ඡන්තං හොති, ඉත්ථිනිමිත්තං පාකටං හොති. ඉත්ථිඋභතොඛාසඤ්ජනකො සයඤ්ච ගබ්භං ගණ්හාති, පරඤ්ච ගබ්භං ගණ්හාපෙති. පුරිසඋභතොඛාසඤ්ජනකො සයං න ගණ්හාති, පරං ගණ්හාපෙතිති ඉදමෙතෙසං නානාකරණං. ඉමස්ස පන දුට්ඨස්සාපි උභතොඛාසඤ්ජනකස්සනෙව පබ්බජ්ජා අත්ථි, න උපසම්පදාති ඉදමිධ සන්නිට්ඨානං වෙදිතබ්බං.

යො පකතත්තං භික්ඛුනිං (මහාව. අට්ඨ. 115) තිණ්ණං මග්ගානං අඤ්ඤතරස්මිං දුසෙති, අයං භික්ඛුනිදුසකො නාම, එතස්ස පබ්බජ්ජා ච උපසම්පදා ච වාරිතා. යො පන කායසංසග්ගෙන සීලවිනාසං පාපෙති, තස්ස පබ්බජ්ජා ච උපසම්පදා ච න වාරිතා. බලක්කාරෙන පන ඔදාතවත්ථවසනං කත්වා අනිච්ඡමානංයෙව දුසෙන්තොපි භික්ඛුනිදුසකොයෙව. බලක්කාරෙන පන ඔදාතවත්ථවසනං කත්වා ඉච්ඡමානං දුසෙන්තො භික්ඛුනිදුසකො න හොති. කස්මා? යස්මා ගිහිභාවෙ සම්පට්ච්ඡිතමත්තෙයෙව සා අභික්ඛුනී හොති. සකිං සීලවිපන්නං පන පච්ඡා දුසෙන්තො නෙව භික්ඛුනිදුසකො හොති, පබ්බජ්ජමපි උපසම්පදමපි ලහති.

2538. පාළිඅට්ඨකථාවිමුත්තං ආචරියපරම්පරාහතවිනිච්ඡයං දස්සෙතුමාහ “එකතො” තිආදි. “එකතො” ති ඉමිනා භික්ඛුසඛ්ඨස්සාපි ගහණං භවෙය්යාති තං පරිවජ්ජෙතුං. “භික්ඛුනීනං තු සන්නිකෙ” ති වුත්තං. එතෙන තංදුසකස්ස හබ්බතං දීපෙති. සො නෙව භික්ඛුනිදුසකො සියා, “උපසම්පදං ලහතෙව ච පබ්බජ්ජං, සා ච නෙව පරාජිතා” ති ඉදං දුතියගාථාය ඉධානෙන්වා යොපේතබ්බං. කෙවලං භික්ඛුනිසඛ්ඨෙ උපසම්පන්නා නාම න හොතීති අධිප්පායෙනෙව වුත්තං. “සා ච නෙව පරාජිතා” ති ඉමිනා තස්සා ච පුන පබ්බජ්ජුපසම්පදාය හබ්බතං දීපෙති.

අයමත්වූ අට්ටකපාගණ්ඨිපදෙපි වුත්තොයෙව “භික්ඛුනිනං වසෙන එකතොඋපසම්පන්නං දුසෙත්වා භික්ඛුනිදුසකො න භොති, පබ්බජ්ජාදිනි ලහති, සා ව පාරාජිකා න භොතීති විනිච්ඡයො”ති.

2539. “සික්ඛමානාසාමණෙරිසු ව විජ්ජට්ඨපජ්ජන්තො නෙව භික්ඛුනිදුසකො භොති, පබ්බජ්ජමිපි උපසම්පදමිපි ලහති”ති (මහාව. අට්ට. 115)
 අට්ටකපාගනවිනිච්ඡයං දස්සෙතුමාහ “සචෙ අනුපසම්පන්නදුසකො”ති.
 “උපසම්පදං ලහතෙව ව පබ්බජ්ජ”න්ති ඉදං යථාධානෙපි යොජෙතබ්බං. සා ව නෙව පරාජිකාති ඉදං පන අට්ටකපාය අනාගතත්තා ව අනුපසම්පන්නාය උපසම්පන්නවිකප්පාභාවා ව න යොජෙතබ්බං. අසති හි උපසම්පන්නවිකප්පෙ පරාජිතවිකප්පාසඬගහො පටිසෙධො නිරත්ථකොති සා පබ්බජ්ජුපසම්පදානං භබ්බායෙවාති දට්ඨබ්බා. ඉමෙ පන පණ්ඩකාදෙයො එකාදස පුග්ගලා “පණ්ඩකො, භික්ඛවෙ, අනුපසම්පන්නො න උපසම්පාදෙතබ්බො, උපසම්පන්නො නාසෙතබ්බො”තිආදිවචනතො (මහාව. 109) අභබ්බායෙව, නෙසං පබ්බජ්ජා ව උපසම්පදා ව න රුහති, තස්මා න පබ්බාජෙතබ්බා. ජානිත්වා පබ්බාජෙන්නො, උපසම්පාදෙන්නො ව දුක්කටං ආපජ්ජති. අජානිත්වාපි පබ්බාජිතා, උපසම්පාදිතා ව ජානිත්වා ලිඬගනාසනාය නාසෙතබ්බා.

එකාදසඅභබ්බපුග්ගලකපාවණ්ණනා.

2540. නුපසම්පාදනියොවාති න උපසම්පාදෙතබ්බොව. අනුපජ්ඣායකොති අසන්නිහිතඋපජ්ඣායො වා අග්ගහිතඋපජ්ඣායග්ගහණො වා. කරොතොති අනුපජ්ඣායකං උපසම්පාදයතො. දුක්කටං භොතීති ආචරියස්ස ව ගණස්ස ව දුක්කටාපත්ති භොති. න කුප්පති සචෙ කතන්ති සචෙ අනුපජ්ඣායකස්ස උපසම්පදාකම්මං කතං භවෙය්‍ය, තං න කුප්පති සමග්ගෙන සඬසෙන අකුප්පෙන ධානාරහෙන කතත්තා.

2541. එකෙති අභයගිරිවාසිනො. “න ගහෙතබ්බමෙවා”ති අට්ටකපාය දළ්භං වුත්තත්තා වුත්තං. තං වචනං. එත්ථ ව උපජ්ඣායෙ අසන්නිහිතෙපි උපජ්ඣායග්ගහණෙ අකතෙපි කම්මවාචායං පන උපජ්ඣායකිත්තනං කතංයෙවාති දට්ඨබ්බං. අඤ්ඤාටා “පුග්ගලං න පරාමසති”ති වුත්තාය කම්මවිපත්තියා සම්භවතො කම්මං කුප්පෙය්‍ය. තෙනෙව “උපජ්ඣායං අකිත්තෙත්වා”ති අචත්වා “උපජ්ඣං අග්ගාභාපෙත්වා”ති (මහාව. අට්ට. 117) අට්ටකපායං වුත්තං. යථා ව අපරිපුණ්ණපත්තචීවරස්ස උපසම්පදාකාලෙ කම්මවාචායං “පරිපුණ්ණස්ස පත්තචීවර”න්ති අසන්නං වත්ථුං කිත්තෙත්වා කම්මවාචාය කතායපි උපසම්පදා රුහති, එවං “අයං බුද්ධරක්ඛිතො ආයස්මතො ධම්මරක්ඛිතස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛො”ති අසන්නං පුග්ගලං කිත්තෙත්වා කෙවලං සන්නපදනිභාරෙන කම්මවාචාය කතාය උපසම්පදා රුහතියෙවාති දට්ඨබ්බං. තෙනෙවාහ “න කුප්පති සචෙ කත”න්ති. “න, භික්ඛවෙ, අනුපජ්ඣායකො උපසම්පාදෙතබ්බො, යො උපසම්පාදෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (මහාව. 117) එත්තකමෙව වත්වා “සො

ව පුග්ගලො අනුපසම්පන්නො”ති අවුත්තත්තා, කම්මවිපත්තිලක්ඛණස්ස ව අසම්භවතො “න ගහෙතබ්බමෙව ත”න්ති වුත්තං.

සෙසෙසු සබ්බත්ථජිති

සඨසගණපණ්ඩකට්ඨයාසංවාසකතිත්ථියපක්කන්තකතිරච්ඡානගතමාතුපිතුඅරහන් තසාතකභික්ඛුනිදුසකසඨසහෙදකලොහිතුප්පාදකඋභතොඛ්‍යඤ්ජනකසඨබාතෙහි උපජ්ඣායෙහි උපසම්පාදිතෙසු සබ්බෙසු තෙරසසු විකප්පෙසු. වුත්තඤ්භි භගවතා “න, භික්ඛවෙ, සඨසෙන උපජ්ඣායෙන උපසම්පාදෙනබ්බො, යො උපසම්පාදෙයා, ආපත්ති දුක්කට්ඨසා”තිආදි. න කෙවලං එතෙසුයෙව තෙරසසු, අථ “අපත්තකඅවිවරකඅවිවරපත්තකයාවිතකපත්තයාවිතකවිවරයාවිතකපත්තවිවරකා”ති එතෙසු ඡසු විකප්පෙසු අයං නයො යොජෙතබ්බොති. සෙස-ග්ගහණෙන එතෙසම්පි සඨගහො. වුත්තඤ්භෙනං භගවතා “න, භික්ඛවෙ, අපත්තකො උපසම්පාදෙනබ්බො, යො උපසම්පාදෙයා, ආපත්ති දුක්කට්ඨසා”තිආදි (මහාව. 118). අයං නයොති “න කුප්පති සවෙ කත”න්ති වුත්තනයො.

2542. පඤ්චවිසතීති චතුර්විසති පාරාජිකා, උනවිසතිවස්සො වාති පඤ්චවිසති. වුත්තඤ්භි “න, භික්ඛවෙ, ඡානං උනවිසතිවස්සො පුග්ගලො උපසම්පාදෙනබ්බො. යො උපසම්පාදෙයා, යථාධම්මො කාරෙතබ්බො”ති (මහාව. 99). ඔසාරොති උපසම්පදාසඨබාතො ඔසාරො. තෙනෙව වම්පෙයාක්ඛන්ධකෙ “තඤ්චෙ සඨසො ඔසාරෙති, එකච්චො සොසාරිතො”තිආදිපාඨස්ස (මහාව. 396) අට්ඨකථායං “ඔසාරෙතීති උපසම්පදාකම්මවසෙන පවෙසෙතී”ති (මහාව. අට්ඨ. 396) වුත්තං. “නාසනාරහො”ති ඉමිනා “පණ්ඩකො, භික්ඛවෙ, අනුපසම්පන්නො න උපසම්පාදෙනබ්බො”තිආදිවචනතො (මහාව. 109) උපසම්පාදිතස්සාපි සෙතකානි දත්වා ගිහිභාවං පාපෙතබ්බතං දීපෙති.

2543. භත්ථච්ඡින්නාදි බාත්තිංසාති වම්පෙයාක්ඛන්ධකෙ –

“භත්ථච්ඡින්නො, භික්ඛවෙ, අප්පත්තො ඔසාරණං, තඤ්චෙ සඨසො ඔසාරෙති, සොසාරිතො. පාදච්ඡින්නො...පෙ.... භත්ථපාදච්ඡින්නො... කණ්ණච්ඡින්නො... නාසච්ඡින්නො... කණ්ණනාසච්ඡින්නො... අඬුලිච්ඡින්නො... අළුච්ඡින්නො... කණ්ඩරච්ඡින්නො... එණභත්ථකො... චූජ්ජො... වාමනො... ගලගණ්ඨි... ලක්ඛණාහනො... කසාහනො... ලිඛිතකො... සිප්පිකො... පාපරොගී... පරිසද්දසකො... කාණො... කුණි... බඤ්ඤො... පක්ඛහනො... ඡින්නිරියාපථො... ජරාදුබ්බලො... අන්ධො... මූගො... පධිරො... අන්ධමූගො... අන්ධපධිරො... මූගපධිරො... අන්ධමූගපධිරො, භික්ඛවෙ, අප්පත්තො ඔසාරණං, තඤ්චෙ සඨසො ඔසාරෙති, සොසාරිතො”ති (මහාව. 396) බාත්තිංස.

කුට්ඨිආදි ව තෙරසාති මහාබන්ධකෙ ආගතා –

“කුට්ඨිං ගණ්ඨිං කිලාසිඤ්ච, සොසිඤ්ච අපමාරිකං;
තථා රාජහටං වොරං, ලිඛිතං කාරහෙදකං.

“කසාහතං නරඤ්චෙව, පුරිසං ලක්ඛණාහතං;
ඉණාසිකඤ්ච දාසඤ්ච, පබ්බාජෙත්තස්ස දුක්කට්ඨං”න්ති. —

යථාචුත්තා තෙරස.

එවමෙනෙ පඤ්චවත්තාලීස චුත්තා. තෙසු කසාහතලක්ඛණාහතලිඛිතකානං
තිණ්ණං උභයත්ථ ආගතත්තා අග්ගහිතග්ගහණෙන ද්වාචත්තාලීසෙව දට්ඨබ්බා.

“හත්ථච්ඡින්නාදිබාත්තිංස, කුට්ඨිආදි ව තෙරසා”ති යෙ පුග්ගලා චුත්තා,
තෙසං. ඔසාරො අප්පත්තොති උපසම්පදාඅනනුරූපාති අත්ථො. කතො චෙති
අකත්තබ්බහාවමසල්ලක්ඛන්තෙහි භික්ඛුහි යදි උපසම්පදාසඬ්ඛාතො ඔසාරො
කතො භවෙය්‍ය. රූහතීති සිජ්ඣති, තෙ පුග්ගලා උපසම්පන්නායෙවාති අධිජ්ජායො.
ආචරියාදෙයො පන ආපත්තිං ආපජ්ජන්ති. යථාහ වම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකට්ඨකථායං —
“හත්ථච්ඡින්නාදෙයො පන ද්වත්තිංස සුඛසාරිතා, උපසම්පාදිතා උපසම්පන්නාව
හොන්ති, න තෙ ලබ්භා කිඤ්චි වත්තුං. ආචරියුපජ්ඣායා, පන කාරකසඬ්ඝො ව
සාතිසාරා, න කොචි ආපත්තිතො මුච්චති”ති (මහාව. අට්ඨ. 396).

2544-5. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ද්වෙ තයො එකානුස්සාවනෙ කාතුං, තඤ්ච
බො එකෙන උපජ්ඣායෙනා”ති (මහාව. 123) වචනතො සචෙ තයො ආචරියො
එකසීමායං නිසින්තා එකස්ස උපජ්ඣායස්ස නාමං ගහෙත්වා තිණ්ණං
උපසම්පදාපෙක්ඛානං විසුං විසුංයෙව කම්මවාචං එකක්ඛණෙ වත්වා තයො
උපසම්පාදෙන්ති, වට්ටතීති දස්සෙතුමාහ “එකුපජ්ඣායකො හොති”තිආදි.

“තයො”ති ඉදං අට්ඨුජ්ජත්තියං “සම්බහුලානං ථෙරාන”න්ති (මහාව. 123)
ආගතත්තා චුත්තං. එකතොති එකක්ඛණෙ. අනුසාවනන්ති කම්මවාචං.
ඔසාරෙත්වාති වත්වා. කම්මන්ති උපසම්පදාකම්මං. න ව කුජ්ජතීති න විපජ්ජති.
කජ්ජතීති අවිපජ්ජනතො එවං කාතුං වට්ටති.

2546-7. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ද්වෙ තයො එකානුස්සාවනෙ කාතු”න්ති
(මහාව. 123) වචනතො සචෙ එකො ආචරියො “බුද්ධරක්ඛිතො ව ධම්මරක්ඛිතො
ව සඬ්ඝරක්ඛිතො ව ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛො”ති
උපසම්පදාපෙක්ඛානං පච්චෙකං නාමං ගහෙත්වා කම්මවාචං වත්වා ද්වෙ තයොපි
උපසම්පාදෙන්ති, වට්ටතීති දස්සෙතුමාහ “එකුපජ්ඣායකො හොති”තිආදි.

උපසම්පදං අපෙක්ඛන්තිති “උපසම්පදාපෙක්ඛා”ති උපසම්පජ්ජනකා චුච්චන්ති.
තෙසං නාමන්ති තෙසං උපසම්පජ්ජන්නානඤ්චෙව උපජ්ඣායානඤ්ච නාමං.
අනුපුබ්බෙන සාවෙත්වාති යොජනා, “බුද්ධරක්ඛිතො”තිආදිනා යථාචුත්තනයෙන
කම්මවාචායං සකට්ඨානෙ වත්වා සාවෙත්වාති චුත්තං හොති. තෙනාති එකෙන

ආවරියෙන. එකතොති ද්වෙ තයො ජනෙ එකතො කත්වා. අනුසාවෙන්වාති කම්මවාචං වත්වා. කතං උපසම්පදාකම්මං.

2548. අඤ්ඤමඤ්ඤානුසාවෙන්වාති අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස නාමං අනුසාවෙන්වා, ගහෙන්වාති අත්ථො, අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස නාමං ගහෙන්වා කම්මවාචං වත්වාති චුත්තං හොති.

2549. තං විධිං දස්සෙතුමාහ “සුමනො”තිආදි. සුමනොති ආවරියො. තිස්සත්ථෙරස්ස උපජ්ඣායස්ස. සිස්සකං සද්ධිවිහාරිකං. අනුසාවෙනීති කම්මවාචං සාවෙනි. තිස්සොති පඨමං උපජ්ඣායභූතස්ස ගහණං. සුමනත්ථෙරස්සාති පඨමං ආවරියත්ථෙරමාහ. ඉමෙ ද්වෙ එකසීමායං නිසිදිත්වා එකක්ඛණෙ අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස සද්ධිවිහාරිකානං කම්මවාචං වදන්තා අත්තනො අත්තනො සද්ධිවිහාරිකං පටිච්ච උපජ්ඣායාපි හොන්ති, අන්තෙවාසිකෙ පටිච්ච ආවරියාපි හොන්ති, අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ගණපුරකා ව හොන්තීති චුත්තං හොති. යථාහ –

“සථෙ පන නානාවරියා නානාඋපජ්ඣායා හොන්ති, තිස්සත්ථෙරො සුමනත්ථෙරස්ස සද්ධිවිහාරිකං, සුමනත්ථෙරො තිස්සත්ථෙරස්ස සද්ධිවිහාරිකං අනුස්සාවෙනි, අඤ්ඤමඤ්ඤඤ්ච ගණපුරකා හොන්ති, වට්ටති”ති (මහාව. අට්ඨ. 123).

2550. ඉධාති ඉමස්මිං උපසම්පදාධිකාරෙ. පටික්ඛිත්තාති “න ත්වෙව නානුපජ්ඣායෙනා”ති (මහාව. 123) පටිසිද්ධා. ලොකියෙහි ආදිච්චපුත්තො මනුති යො පඨමකප්පිකො මනුස්සානං ආදිරාජා චූච්චති, තස්ස වංසෙ ජාතත්තා ආදිච්චො ඛන්ධු එතස්සාති ආදිච්චඛන්ධු, භගවා, තෙන.

මහාඛන්ධකකථාවණ්ණනා.

උපොසථක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා

2551-2. යා එකාදසහි සීමාවිපත්තීහි වජ්ජිතා තිසම්පත්තිසංයුතා නිමිත්තෙන නිමිත්තං සට්ඨන්වා සම්මතා, සා අයං බද්ධසීමා නාම සියාති යොජනා. තත්ථ අතිබුද්දකා, අතිමහතී, ඛණ්ඩනිමිත්තා, ඡායානිමිත්තා, අනිමිත්තා, බහිසීමෙ ධීතසම්මතා, නදියා සම්මතා, සමුද්දෙ සම්මතා, ජාතස්සරෙ සම්මතා, සීමාය සීමං සම්භින්දන්තෙන සම්මතා, සීමාය සීමං අජ්ඣොත්ථරන්තෙන සම්මතාති “ඉමෙහි එකාදසහි ආකාරෙහි සීමතො කම්මානි විපජ්ජන්ති”ති (පරි. 486) වචනතො ඉමා එකාදස විපත්තිසීමායො නාම, විපන්නසීමාති චුත්තං හොති.

තත්ථ අතිබුද්දකා නාම යත්ථ එකවීසති හික්ඛු නිසිදිතුං න සක්කොන්ති. අතිමහතී නාම යා අන්තමසො කෙසග්ගමත්තෙනාපි තියොජනං අතික්කමිත්වා සම්මතා. ඛණ්ඩනිමිත්තා නාම අසට්ඨනිමිත්තා චූච්චති. පුරත්ථිමාය දිසාය නිමිත්තං.

කිත්තෙන්වා අනුක්කමෙනෙව දක්ඛිණාය, පච්ඡිමාය, උත්තරාය දිසාය කිත්තෙන්වා පුන පුරත්ථිමාය දිසාය පුබ්බකිත්තිතං පටිකිත්තෙන්වා යිපෙනුං වට්ටති, එවං අඛණ්ඩනිමිත්තා හොති. සචෙ පන අනුක්කමෙන ආහරිත්වා උත්තරාය දිසාය නිමිත්තං කිත්තෙන්වා තත්ථෙව යිපෙනි, ඛණ්ඩනිමිත්තා නාම හොති. අපරාපි ඛණ්ඩනිමිත්තා නාම යා අනිමිත්තපගං තවසාරරුක්ඛං වා බාණුකං වා පංසුපුඤ්ජවාලිකාපුඤ්ජානං වා අඤ්ඤතරං අන්තරා එකං නිමිත්තං කත්වා සම්මතා. ඡායානිමිත්තා නාම පබ්බතච්ඡායාදීනං යං කිඤ්චි ඡායං නිමිත්තං කත්වා සම්මතා. අනිමිත්තා නාම සබ්බෙන සබ්බං නිමිත්තානි අකිත්තෙන්වා සම්මතා. බහිසීමෙ ධීතසම්මතා නාම නිමිත්තානි කිත්තෙන්වා නිමිත්තානං බහි ධීතෙන සම්මතා.

නදියා සමුද්දෙ ජාතස්සරෙ සම්මතා නාම එතෙසු නදිආදියු සම්මතා. සා හි එවං සම්මතාපි ‘සබ්බා, භික්ඛවෙ, නදී අසීමා, සබ්බො සමුද්දො අසීමො, සබ්බො ජාතස්සරො අසීමො’ති (මහාව. 148) වචනතො අසම්මතාව හොති. සීමාය සීමං සම්භින්දන්තෙන සම්මතා නාම අත්තතො සීමාය පරෙසං සීමං සම්භින්දන්තෙන සම්මතා. සචෙ හි පොරාණකස්ස විහාරස්ස පුරත්ථිමාය දිසාය අම්බො වෙව ජම්බු වානි ද්වෙ රුක්ඛා අඤ්ඤමඤ්ඤං සංසට්ඨවිට්ඨා හොන්ති, තෙසු අම්බස්ස පච්ඡිමදිසාභාගෙ ජම්බු, විහාරසීමා ව ජම්බුං අන්තො කත්වා අම්බං කිත්තෙන්වා බද්ධා හොති, අථ පච්ඡා තස්ස විහාරස්ස පුරත්ථිමාය දිසාය විහාරෙ කතෙ සීමං බන්ධන්තා භික්ඛු තං අම්බං අන්තො කත්වා ජම්බුං කිත්තෙන්වා බන්ධන්ති, සීමාය සීමං සම්භින්තා හොති. සීමාය සීමං අජ්ඣොත්ථරන්තෙන සම්මතා නාම අත්තතො සීමාය පරෙසං සීමං අජ්ඣොත්ථරන්තෙන සම්මතා. සචෙ හි පරෙසං බද්ධසීමං සකලං වා තස්සා පදෙසං වා අන්තො කත්වා අත්තතො සීමං සම්මන්තති, සීමාය සීමා අජ්ඣොත්ථරිතා නාම හොතිති. ඉති ඉමාහි එකාදසහි විපත්තිසීමාහි වජ්ජිතානි අත්ථො.

තිසම්පත්තිසංයුතානි නිමිත්තසම්පත්ති, පරිසාසම්පත්ති, කම්මවාචාසම්පත්තිති ඉමාහි තිහි සම්පත්තිහි සමන්තාගතා. තත්ථ නිමිත්තසම්පත්තියුත්තා නාම ‘පබ්බතනිමිත්තං, පාසාණනිමිත්තං, වනනිමිත්තං, රුක්ඛනිමිත්තං, මග්ගනිමිත්තං, වම්මකනිමිත්තං, නදිනිමිත්තං, උදකනිමිත්තං’න්ති (මහාව. 138) එවං වුත්තෙසු අට්ඨසු නිමිත්තෙසු තස්මිං තස්මිං දිසාභාගෙ යථාලද්ධානි නිමිත්තපගානි නිමිත්තානි ‘පුරත්ථිමාය දිසාය කිං නිමිත්තං? පබ්බතො, හන්තෙ, එසො පබ්බතො නිමිත්තං’න්තිආදිනා නයෙන සම්මා කිත්තෙන්වා සම්මතා.

පරිසාසම්පත්තියුත්තා නාම සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡෙදෙන චතුහි භික්ඛුහි සන්තිපතිත්වා යාවතිකා තස්මිං ගාමබෙන්තෙ බද්ධසීමං වා නදිසමුද්දජාතස්සරෙ වා අනොක්කමිත්වා ධීතා භික්ඛු, තෙ සබ්බෙ හත්ථපාසෙ වා කත්වා, ඡන්දං වා ආහරිත්වා සම්මතා.

කම්මවාචාසම්පත්තියුත්තා නාම ‘සුණාතු මෙ, හන්තෙ සඬ්ඝො, යාවතා සමන්තා නිමිත්තා කිත්තිතා’තිආදිනා (මහාව. 139) නයෙන වුත්තාය පරිසුද්ධාය

ඤාත්තිදුතියකම්මවාචාය සම්මතා. එවං එකාදස විපත්තිසීමායො අතික්කම්ත්වා තිවිධසම්පත්තිසුත්තා නිමිත්තෙන නිමිත්තං සට්ඨන්වා සම්මතා සීමා බද්ධසීමාති වෙදිතබ්බා.

2553-4. ඛණ්ඩසමානසංවාසඅවිජ්ජවාසා ආදයො ආදිභූතා, ආදිමිහි වා යාසං සීමානං තා ඛණ්ඩසමානසංවාසාවිජ්ජවාසාදී, තාසං, තාහි වා පහෙදො ඛණ්ඩසමානසංවාසාදිහෙදො, තතො ඛණ්ඩසමානසංවාසාදිහෙදතො, ඛණ්ඩසීමා, සමානසංවාසසීමා, අවිජ්ජවාසසීමාති ඉමාසං සීමානං එතාහි වා කරණභූතාහි, හෙතුභූතාහි වා ජාතෙන විභාගෙනාති වුත්තං හොති. සමානසංවාසාවිජ්ජවාසානමන්තරෙ ඛණ්ඩා පරිච්ඡින්නා තාහි අසඬකරා සීමා ඛණ්ඩසීමා නාම. සමානසංවාසෙහි භික්ඛූහි එකතො උපොසථාදිකො සංවාසො එත්ථ කරියතීති සමානසංවාසා නාම. අවිජ්ජවාසාය ලක්ඛණං ‘‘ඛන්ධිත්වා’’ති ආදිනා වක්ඛති. ඉති බද්ධා තිධා වුත්තාති එවං බද්ධසීමා තිජ්ජහෙදා වුත්තා.

උදකුක්ඛෙපාති හෙතුමිහි නිස්සක්කවචනං. සත්තන්තං අබ්භන්තරානං සමාහාරා සත්තබ්භන්තරා, තතොපි ව. අබද්ධාපි තිවිධාති සම්බන්ධො. තත්ථාති තාසු තිසු අබද්ධසීමාසු. ගාමපරිච්ඡෙදොති සබ්බදිසාසු සීමං පරිච්ඡින්නිත්වා ‘‘ඉමස්ස පදෙසස්ස එත්තකො කරො’’ති එවං කරෙන නියමිතො ගාමජ්ජදෙසො. යථාහ – ‘‘යත්තකෙ පදෙසෙ තස්ස ගාමස්ස හොජ්ජා බලිං හරන්ති, සො පදෙසො අජ්ජො වා හොතු මහන්තො වා, ‘ගාමසීමා’ත්ථෙව සඬ්ඛං ගච්ඡති. යමිපි එකස්මිංයෙව ගාමක්ඛෙත්තෙ එකං පදෙසං ‘අයං විසුං ගාමො හොතු’ති පරිච්ඡින්නිත්වා රාජා කස්සචි දෙති, සොපි විසුංගාමසීමා හොතියෙවා’’ති (මහාව. අට්ඨ. 147).

‘‘ගාමපරිච්ඡෙදො’’ති ඉමිනා ව නගරපරිච්ඡෙදො ව සඬ්ගහිතො. යථාහ – ‘‘ගාමග්ගහණෙන චෙත්ථ නගරමිපි ගහිතමෙව හොති’’ති (මහාව. අට්ඨ. 147). නිගමසීමාය විසුංයෙව වුත්තත්තා තස්සා ඉධ සඬ්ගහො න වත්තබ්බො. වුත්තඤ්චි පාළියං ‘‘යං ගාමං වා නිගමං වා උපනිස්සාය විහරති. යා තස්ස වා ගාමස්ස ගාමසීමා, නිගමස්ස වා නිගමසීමා, අයං තත්ථ සමානසංවාසා එකුපොසථා’’ති (මහාව. 147). ඉමිස්සා විසුංයෙව ලක්ඛණස්ස වුත්තත්තා ගාමසීමාලක්ඛණෙනෙව උපලක්ඛිතා.

2555. ‘‘ජාතස්සරො’’ති ආදිසු ජාතස්සරාදීනං ලක්ඛණං එවං වෙදිතබ්බං – යො පන කෙනචි ඛණිත්වා අකතො සයංජාතො සොබ්බො සමන්තතො ආගතෙන උදකෙන පුරිතො තිට්ඨති, යත්ථ නදියං වක්ඛමානජ්ජකාරෙ වස්සකාලෙ උදකං සන්තිට්ඨති, අයං ජාතස්සරො නාම. යොපි නදිං වා සමුද්දං වා භින්නිත්වා නික්ඛන්තඋදකෙන ඛණිතො සොබ්බො එතං ලක්ඛණං පාපුණාති, අයමිපි ජාතස්සරොයෙව. සමුද්දො පාකට්ඨොයෙව.

යස්සා ධම්මිකානං රාජුනං කාලෙ අත්ථවඩ්ඪමාසං අනුදසාහං අනුපඤ්චාහං අනාතික්කම්ත්වා දෙවෙ වස්සන්තෙ වලාහකෙසු විගතමත්තෙසු සොතං පච්ඡිජ්ජති, අයං නදිසඬ්ඛං න ගච්ඡති. යස්සා පන ඊදිසෙ සුචුට්ඨිකාලෙ වස්සානස්ස වතුමාසෙ

සොතං න පච්ඡිජ්ජති, යත්ථ තිත්ථෙත වා අතිත්ථෙත වා සික්ඛාකරණීයෙ
ආගතලක්ඛණෙන තිමණ්ඩලං පටිච්ඡාදෙන්වා අන්තරවාසකං අනුක්ඛිපිත්වා
උත්තරන්තියා භික්ඛුනියා එකද්වඩගුලමත්තමිපි අන්තරවාසකො තෙමියති, අයං
සමුද්දං වා පවිසතු තළාකං වා, පහවතො පටියාය නදී නාම.

සමන්තතොති සමන්තා. මජ්ඣිමස්සාති ථාමමජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස.
උදකුක්ඛෙපොති වක්ඛමානෙන නයෙන ථාමජ්ජමාණෙන ඛිත්තස්ස උදකස්ස වා
වාලුකාය වා පතිතට්ඨානෙන පරිච්ඡින්නො අන්තොපදෙසො. යථා අක්ඛධුත්තා
දාරුගුලං ඛිපන්ති, එවං උදකං වා වාලුකං වා භත්ථෙත ගහෙන්වා ථාමමජ්ඣමෙන
පුරිසෙන සබ්බථාමෙන ඛිපිතබ්බං, තත්ථ යත්ථ එවං ඛිත්තං උදකං වා වාලුකා වා
පතති, අයං උදකුක්ඛෙපො නාමාති. උදකුක්ඛෙපසඤ්ඤිතොති “උදකුක්ඛෙපො”ති
සල්ලක්ඛිතො.

2556. අගාමකෙ අරඤ්ඤෙති විඤ්ඤාටවිසදිසෙ ගාමරහිතෙ මහාඅරඤ්ඤෙ.
සමන්තතො සත්තෙවබ්භන්තරාති අත්තතො ධීතට්ඨානතො පරික්ඛිපිත්වා සත්තෙව
අබ්භන්තරා යස්සා සිමාය පරිච්ඡෙදො, අයං සත්තබ්භන්තරනාමිකා සිමා නාම.

2557. ගුළුක්ඛෙපනෙයනාති අක්ඛධුත්තකානං දාරුගුළුක්ඛිපනාකාරෙන.
උදකුක්ඛෙපකාති උදකුක්ඛෙපසදිසවසෙන.

2558. ඉමාසං ද්විත්තං සිමානං වඩ්ඪන්තකමං දස්සෙතුමාහ
“අබ්භන්තරුදකුක්ඛෙපා, ධීතොකාසා පරං සියු”න්ති. ධීතොකාසා පරන්ති පරිසාය
ධීතට්ඨානතො පරං, පරිසපරියන්තතො පටියාය සත්තබ්භන්තරා ව මිනිතබ්බා,
උදකුක්ඛෙපො ව කාතබ්බොති අත්ථො.

2559-60. අන්තොපරිච්ඡෙදෙති උදකුක්ඛෙපෙන වා සත්තබ්භන්තරෙහි වා
පරිච්ඡින්නොකාසස්ස අන්තො. භත්ථපාසං විභාය ධීතො වා පරං තත්තකං
පරිච්ඡෙදං අනතික්කම්ම ධීතො වාති යොජනා, සිමන්තරිකත්ථාය යපෙනබ්බං එකං
උදකුක්ඛෙපං වා සත්තබ්භන්තරං එව වා අනතික්කම්ම ධීතොති අත්ථො.

කම්මං විකොපෙතීති අන්තො ධීතො කම්මස්ස වග්ගභාවකරණතො, බහි
තත්තකං පදෙසං අනතික්කම්මිත්වා ධීතො අඤ්ඤස්ස සඩ්ඨස්ස ගණපුරණභාවං
ගච්ඡන්තො සිමාය සඩ්ඨකරභාවකරණෙන කම්මං විකොපෙති. ඉති යස්මා
අට්ඨකථානායො, තස්මා සො අන්තොසිමාය භත්ථපාසං විජහිත්වා ධීතො
භත්ථපාසෙ වා කාතබ්බො, සිමන්තරිකත්ථාය පරිච්ඡින්නොකාසතො බහි වා
කාතබ්බො. තත්තකං පරිච්ඡෙදං අනතික්කම්මිත්වා ධීතො යථාධීතොව සවෙ
අඤ්ඤස්ස කම්මස්ස ගණපුරකො න භොති, කම්මං න කොපෙතීති ගහෙනබ්බං.

2561-2. සණ්ඨානන්ති තිකොට්ඨසණ්ඨානං. නිමිත්තන්ති පබ්බතාදිනිමිත්තං.
දිසකිත්තන්ති “පුරත්ථිමාය දිසාය කිං නිමිත්ත”න්තිආදිනා දිසාකිත්තනං.
පමාණන්ති තියොජනපරමං පමාණං. සොධෙත්වාති යස්මිං ගාමක්ඛෙත්තෙ සිමං.

බන්ධනි, තත්ථ වසන්තෙ උපසම්පන්නහික්ඛු බද්ධසීමවිහාරෙ වසන්තෙ සීමාය බහි ගන්තුං අදත්වා, අබද්ධසීමවිහාරෙ වසන්තෙ හත්ථපාසං උපනෙතබ්බෙ හත්ථපාසං නෙත්වා අවසෙසෙ බහිසීමාය කත්වා සබ්බමග්ගෙසු ආරක්ඛං විදහිත්වාති වුත්තං හොති. සීමන්ති බණ්ඩසීමං.

කිදිසන්ති ආහ “තිකොණ”න්තිආදි. පණවුපමන්ති පණවසණ්ඨානං මජ්ඣෙ සංඛිත්තං උභයකොට්ඨා විත්ථතං. “විතානාකාරං ධනුකාකාර”න්ති ආකාර-සද්දො පච්චෙකං යොජෙතබ්බො. ධනුකාකාරන්ති ආරොපිතධනුසණ්ඨානං, “මුදිඬිගුපමං සකටුපම”න්ති උපමා-සද්දො පච්චෙකං යොජෙතබ්බො. මුදිඬිගුපමන්ති මජ්ඣෙ විත්ථතං උභයකොට්ඨා තනුකං තුරියවිසෙසං මුදිඬිගන්ති වදන්ති, තාදිසන්ති අත්ථො. සීමං බන්ධෙය්‍යාති යොජනා.

2563. පබ්බතාදිනිමිත්තුපගනිමිත්තානි දස්සෙතුමාහ “පබ්බත”න්තිආදි. ඉති අට්ඨ නිමිත්තානි දීපයෙති යොජනා. තත්ත්වං සඬබ්බෙපතො නිමිත්තුපගනා චෙදිතබ්බා – සුද්ධපංසුසුද්ධපාසාණඋභයමිස්සකවසෙන (කඬබා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා; මහාව. අට්ඨ. 138) තිව්ධොපි හි පබ්බතො හත්ථිප්පමාණතො පට්ඨාය උද්ධං නිමිත්තුපගො, තතො ඔමකතරො න වට්ටති. අන්තොසාරෙහි වා අන්තොසාරමිස්සකෙහි වා රුක්ඛෙහි චතුපඤ්චරුක්ඛමත්තමපි වනං නිමිත්තුපගං, තතො උනතරං න වට්ටති. පාසාණනිමිත්තෙ අයගුලමපි පාසාණසඬබ්බාමෙව ගච්ඡති, තස්මා යො කොච්ඡි පාසාණො උක්කංසෙන හත්ථිප්පමාණතො ඔමකතරං ආදිං කත්වා හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදෙන ද්වන්තිංසපලගුලපිණ්ඩපරිමාණො නිමිත්තුපගො, න තතො බුද්දකතරො. පිට්ඨිපාසාණො පන අතිමහන්තොපි වට්ටති. රුක්ඛො ජීවන්තොයෙව අන්තොසාරො භූමියං පතිට්ඨිතො අන්තමසො උබ්බෙධතො අට්ඨඬිගුලො පරිණාහතො සුවිදණ්ඩප්පමාණොපි නිමිත්තුපගො, න තතො ඔරං වට්ටති. මග්ගො ජඩ්ඝමග්ගො වා හොතු සකටමග්ගො වා, යො විනිවිජ්ඣිත්වා ද්වෙ තිණි ගාමක්ඛෙත්තානි ගච්ඡති, තාදිසො ජඩ්ඝසකටසත්ථෙහි චලඤ්ජියමානොයෙව නිමිත්තුපගො, අචලඤ්ජො න වට්ටති. හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදෙන තංදිවසං ජාතො අට්ඨඬිගුලුබ්බෙධො ගොවිසාණමත්තොපි වම්ඹිකො නිමිත්තුපගො, තතො ඔරං න වට්ටති. උදකං යං අසන්දමානං ආවාටපොක්ඛරණිකලාකජාතස්සරලොණසමුද්දාදිසු යීතං, තං ආදිං කත්වා අන්තමසො තඬ්ඬණංයෙව පථවියං බතෙ ආවාටෙ සටෙහි ආහරිත්වා පූරිතමපි යාව කම්මවාචාපරියොසානා සණ්ඨහනකං නිමිත්තුපගං, ඉතරං සන්දමානකං, වුත්තපරිච්ඡෙදකාලං අතිට්ඨන්තං, භාජනගතං වා න වට්ටති. යා අබද්ධසීමාලක්ඛණෙ නදී වුත්තා, සා නිමිත්තුපගො, අඤ්ඤා න වට්ටති.

2564. තෙසුති නිද්ධාරණෙ භූමිමං. තිණිති නිද්ධාරිතබ්බදස්සනං, ඉමිනා එකං වා ද්වෙ වා නිමිත්තානි න වට්ටන්තිති දස්සෙති. යථාහ – “සා එවං සම්මන්තිත්වා බජ්ඣමානා එකෙන, ද්විහි වා නිමිත්තෙහි අබද්ධා හොති”ති (මහාව. අට්ඨ. 138). සතෙනාපිති එත්ථ පි-සද්දො සම්භාවනායං දට්ඨබ්බො, තෙන වීසනියා, තිංසාය වා නිමිත්තෙහි වත්තබ්බමෙව නත්ථිති දීපෙති.

2565. තියොජනං පරං උක්කට්ඨො පරිච්ඡෙදො එතිස්සාති තියොජනපරා.
 “විසති” තිආදිනං සඬ්ඛ්‍යානෙ, සඬ්ඛ්‍යොයො ව චත්තනතො ඉධ සඬ්ඛ්‍යානෙ
 චත්තමානං විසති-සද්දං ගහෙත්වා එකවිසති භික්ඛුනන්ති භින්නාධිකරණනිද්දෙසො
 කතොති දට්ඨබ්බං. “එකවිසති” න්ති චත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධවසෙන
 නිග්ගහිතලොපො, විසතිවග්ගකරණීයපරමත්තා සඬ්ඝකම්මස්ස කම්මාරහෙන
 සද්ධිං භික්ඛුනං එකවිසතිං ගණ්හන්තිති අත්ථො, ඉදඤ්ච නිසින්නානං වසෙන
 චුත්තං. හෙට්ඨිමන්තතො හි යත්ථ එකවිසති භික්ඛු නිසිදිතුං සක්කොන්ති, තත්තකෙ
 පදෙසෙ සීමං බන්ධිතුං වට්ටතිති.

2566. යා උක්කට්ඨායපි යා ව හෙට්ඨිමායපි කෙසග්ගමත්තතොපි අධිකා වා
 ඌනා වා, එතා ද්වෙපි සීමායො “අසීමා” ති ආදිච්චබන්ධුනා චුත්තාති යොජනා.

2567. සමන්තතො සබ්බමෙව නිමිත්තං කිත්තෙත්වාති පුබ්බදිසානුදිසාදීසු
 පරිතො සබ්බදිසාසු යථාලද්ධං නිමිත්තොපගං සබ්බනිමිත්තං “චිනයධරෙන
 පුච්ඡිතබ්බං ‘පුරත්ථිමාය දිසාය කිං නිමිත්ත’ න්ති? ‘පබ්බතො, හන්තෙ’ ති. පුන
 චිනයධරෙන ‘එසො පබ්බතො නිමිත්ත’ න්තිආදිනා (මහාව. අට්ඨ. 138)
 අට්ඨකථායං චුත්තනයෙන නිමිත්තෙන නිමිත්තං සට්ඨන්වා කිත්තෙත්වා. ඤත්ති
 දුතියා යස්සාති විග්ගහො, “සුඤ්ඤානං මෙ, හන්තෙ සඬ්ඝො, යාවතා සමන්තා නිමිත්තා
 කිත්තිතා” තිආදිනා (මහාව. 139) පදභාෂ්‍යෙන චුත්තෙන ඤත්තිදුතියෙන කම්මෙතොති
 අත්ථො. අරහති පහොති චිනයධරොති අධිප්පායො.

2568. බන්ධිත්වාති යථාචුත්තලක්ඛණනයෙන සමානසංවාසසීමං පඨමං
 බන්ධිත්වා. අනන්තරන්ති කිච්චන්තරෙන ඛ්‍යවහිතං අකත්වා, කාලක්ඛෙපං
 අකත්වාති චුත්තං හොති, සීමං සමුහනිතුකාමානං පච්චන්තිකානං ඔකාසං අදත්වාති
 අධිප්පායො. පච්ඡාති සමානසංවාසසම්මුතිතො පච්ඡා. විවරාවිප්පවාසකං
 සම්මන්තිත්වාන යා බද්ධා, සා “අවිප්පවාසා” ති චුච්චතිති යොජනා.

තත්ථ විවරාවිප්පවාසකං සම්මන්තිත්වාන යා බද්ධාති “සුඤ්ඤානං මෙ, හන්තෙ
 සඬ්ඝො, යා සා සඬ්ඝෙන සීමා සම්මතා සමානසංවාසා එකුපොසථා...පෙ....
 යපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමුපචාරඤ්ච, බමති සඬ්ඝස්ස, තස්මා තුණ්හී, එවමෙතං
 ධාරයාමී” ති (මහාව. 144) චුත්තනයෙන විවරෙන අවිප්පවාසං සම්මන්තිත්වා යා
 බද්ධා. සා අවිප්පවාසාති චුච්චතිති තත්ථ වසන්නානං භික්ඛුනං විවරෙන
 විප්පවාසනිමිත්තාපත්තියා අභාවතො තථා චුච්චති, “අවිප්පවාසසීමා” ති චුච්චතිති
 චුත්තං හොති.

2569. “යා කාවි නදිලක්ඛණප්පත්තා නදී නිමිත්තාති කිත්තෙත්වා ‘එතං
 බද්ධසීමං කරොමා’ ති කතාපි අසීමාව හොති” තිආදිකං (මහාව. අට්ඨ. 147)
 අට්ඨකථානං දස්සෙතුමාහ “නදී...පෙ.... න වොත්ථරති” ති, න පත්ථරති
 සීමාභාවෙන ඛ්‍යාපිතී න හොතිති අත්ථො. තෙනෙවාති යෙන න වොත්ථරති,

තෙතෙව කාරණෙන. අබ්බවිති “සබ්බො, භික්ඛවෙ, නදී අසීමා, සබ්බො සමුද්දො අසීමො, සබ්බො ජාතස්සරො අසීමො” ති (මහාව. 147) අවොච.

සීමාකථාවණ්ණනා.

2570. අට්ඨමියාපි උපොසථවොහාරත්තා දිනවසෙන උපොසථානං අතිරෙකත්තෙපි ඉධ අධිප්පෙනෙයෙව උපොසථෙ ගහෙත්වා ආහ “නවෙවා” ති.

2571-3. තෙ සරූපතො දස්සෙතුමාහ “වාතුද්දෙසො...පෙ.... කම්මෙත්තපොසථා” ති. වතුද්දසන්නං පුරණො වාතුද්දෙසො. පන්නරසන්නං පුරණො පන්නරසො. යදා පන කොසම්බක්ඛන්ධකෙ (මහාව. 451 ආදයො) ආගතනයෙන භින්නෙ සඬ්ඝෙ ඔසාරිතෙ තස්මිං භික්ඛුස්මිං සඬ්ඝො තස්ස වත්ථුස්ස වූපසමාය සඬ්ඝසාමග්ගිං කරොති, තදා “තාවදෙව උපොසථො කාතබ්බො, පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතබ්බං” ති (මහාව. 475) වචනතො යපෙත්වා වාතුද්දසපන්නරසෙ අඤ්ඤාපි යො කොචි දිවෙසො සාමග්ගී උපොසථොති. එත්ථ ඉති-සද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො. වාතුද්දෙසො, පන්නරසො, සාමග්ගී ව උපොසථොති එතෙ තයොපි උපොසථා දිවසෙනෙව නිද්දිට්ඨා දිවසෙනෙව චුත්තාති යොජනා.

සඬ්ඝඋපොසථොති සඬ්ඝෙන කාතබ්බඋපොසථො. ගණපුග්ගලුපොසථොති එත්ථාපි එසෙව නයො. සාධාසාධනලක්ඛණස්ස සම්බන්ධස්ස ලබ්භමානත්තා “සඬ්ඝෙ” තිආදීසු සාම්චචනප්පසඬ්ගෙ භූමිමනිද්දෙසො. උපොසථො සාධයො කම්මභාවතො, සඬ්ඝගණපුග්ගලා සාධනං කාරකභාවතො.

සුත්තස්ස උද්දෙසො සුත්තුද්දෙසො, සුත්තුද්දෙසොති අභිධානං නාමං යස්ස සො සුත්තුද්දෙසාභිධානො. කම්මෙනාති කිච්චවසෙන.

2574. “අධිට්ඨාන” ති වාචවලිඬගමපෙක්ඛිත්වා “නිද්දිට්ඨ” ති නපුංසකනිද්දෙසො. වාචවලිඬගා හි තබ්බාදයොති පාතිමොක්ඛො නිද්දිට්ඨො, පාරිසුද්ධි නිද්දිට්ඨාති පුම්ත්ථිලිඬගෙන යොජෙතබ්බා.

2575. චුත්තාති “පඤ්චිමෙ, භික්ඛවෙ, පාතිමොක්ඛුද්දෙසො, නිදානං උද්දිසිත්වා අවසෙසං සුතෙන සාවෙනබ්බං, අයං පට්ඨමො පාතිමොක්ඛුද්දෙසො” තිආදිනා (මහාව. 150) දෙසිතා, සයඤ්ච තෙසඤ්ච උද්දෙසෙ සඬ්ඛෙපතො දස්සෙතුමාහ “නිදාන” තිආදි. සාවෙනබ්බන්ති එත්ථ “සුතෙනා” ති සෙසො. සෙසකන්ති අනුද්දිට්ඨට්ඨානං –

“සුණාතු මෙ, භන්තෙ සඬ්ඝො...පෙ.... ආවිකතා භිස්ස ඵාසු භොතීති ඉමං නිදානං උද්දිසිත්වා ‘උද්දිට්ඨං ඛො ආයස්මන්තො නිදානං, තත්ථායස්මන්තෙ පුච්ඡාමි කච්චිත්ථ පරිසුද්ධා, දුතියමිපි පුච්ඡාමි...පෙ.... එවමෙතං ධාරයාමි’ ති වත්වා ‘උද්දිට්ඨං ඛො ආයස්මන්තො නිදානං. සුතා ඛො

පනායස්මන්තෙහි චත්තාරො පාරාජිකා ධම්මා...පෙ.... අවිච්ඡේදානෙහි
සික්ඛිතබ්බෝ”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 150) –

අට්ඨකථාය වුත්තනයෙන අවසෙසං සුතෙන සාවෙනබ්බං.

2576. සෙසෙසුපිති උද්දිට්ඨාපෙක්ඛාය සෙසෙසු පාරාජිකුද්දෙසාදීසුපි.
“අයමෙව නයො ඤෙයො”ති සාමඤ්ඤෙන වුත්තෙපි “චිත්ථාරොනෙව
පඤ්චමො”ති වචනතො චිත්ථාරුද්දෙසෙ “සාවෙනබ්බං තු සෙසක”න්ති අයං
නයො න ලබ්භති. “සාවෙනබ්බං තු සෙසක”න්ති වචනතො පාරාජිකුද්දෙසාදීසු
යස්මිං විජ්ජකතෙ අන්තරායො උප්පජ්ජති, තෙන සද්ධිං අවසෙසං සුතෙන
සාවෙනබ්බං. නිදානුද්දෙසෙ පන අනුද්දිට්ඨෙ සුතෙන සාවෙනබ්බං නාම නත්ථි.
භික්ඛුනිපාතිමොක්ඛෙ අනියතුද්දෙසස්ස පරිහිනත්තා “භික්ඛුනිනඤ්ච
චත්තාරො”ති වුත්තං. උද්දෙසා නවිමෙ පනාති භික්ඛුනං පඤ්ච, භික්ඛුනිනං
චත්තාරොති උභතොපාතිමොක්ඛෙ ඉමෙ නව උද්දෙසා වුත්තාති අත්ථො.

2577. උපොසථෙති සඬ්ඪුපොසථෙ. අන්තරායන්ති රාජන්තරායාදිකං දසවිධං
අන්තරායං. යථාහ – “රාජන්තරායො චොරන්තරායො අග්‍රන්තරායො
උදකන්තරායො මනුස්සන්තරායො අමනුස්සන්තරායො වාළන්තරායො
සරීසපන්තරායො ජීවිතන්තරායො බ්‍රහ්මවරියන්තරායො”ති (මහාව. 150).

තත්ථ සචෙ භික්ඛුසු “උපොසථං කර්ස්සාමා”ති (මහාව. අට්ඨ. 150)
නිසින්නෙසු රාජා ආගච්ඡති, අයං රාජන්තරායො. චොරා ආගච්ඡන්ති, අයං
චොරන්තරායො. දවදාහො ආගච්ඡති වා, ආවාසෙ වා අග්ගි උට්ඨන්ති, අයං
අග්‍රන්තරායො. මෙසො වා උට්ඨෙති, ඔසො වා ආගච්ඡති, අයං උදකන්තරායො.
බහු මනුස්සා ආගච්ඡන්ති, අයං මනුස්සන්තරායො. භික්ඛුං යක්ඛො ගණ්භාති, අයං
අමනුස්සන්තරායො. ඛාග්ගාදයො චණ්ඩමිගා ආගච්ඡන්ති, අයං වාළන්තරායො.
භික්ඛුං සප්පාදයො ඩංසන්ති, අයං සරීසපන්තරායො. භික්ඛු ගිලානො වා හොති,
කාලං වා කරොති, චෙරිනො වා තං මාරොතුං ගණ්භන්ති, අයං ජීවිතන්තරායො.
මනුස්සා එකං වා බහුං වා භික්ඛු බ්‍රහ්මවරියා වාවෙතුකාමා ගණ්භන්ති, අයං
බ්‍රහ්මවරියන්තරායො.

“චෙවා”ති ඉමිනා අන්තරායෙව අන්තරායසඤ්ඤිනා චිත්ථාරුද්දෙසෙ අකතෙපි
අනාපත්තීති දීපෙති. අනුද්දෙසොති චිත්ථාරොන අනුද්දෙසො. නිවාරිතොති “න,
භික්ඛවෙ, අසති අන්තරායෙ සංඛින්නෙන පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතබ්බෝ”න්තිආදිනා
(මහාව. 150) පටිසිද්ධො. ඉමිනා “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සති අන්තරායෙ
සංඛින්නෙන පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතු”න්ති (මහාව. 150) ඉදම්පි විභාවිතං හොති.

2578. තස්සාති පාතිමොක්ඛස්ස. ඉස්සරණස්ස හෙතුමාහ “ථෙරාධෙය්‍ය”න්ති
පායිතො”ති. ථෙරාධෙය්‍යන්ති ථෙරාධිනං, ථෙරායත්තන්ති අත්ථො. පායිතොති
පාළිවචනතො. “යො තත්ථ භික්ඛු ඛාත්තො පටිබලො, තස්සාධෙය්‍යං

පාතිමොක්ඛ”න්ති (මහාව. 155) වචනතො ආහ “අවත්තන්තෙනා”තිආදි.
 අවත්තන්තෙනාති අත්තමසො ද්වෙපි උද්දෙසෙ උද්දිසිතුං අසක්කොන්තෙන.
 ථෙරෙන යො අජ්ඣාටියො, එවමජ්ඣාටියස්ස යස්ස පන ථෙරස්ස, නවස්ස,
 මජ්ඣමස්ස වා සො පාතිමොක්ඛො චත්තති පගුණො හොති, සො ඉස්සරොති
 සම්බන්ධො.

අජ්ඣාටියොති “ත්වං, ආවුසො, පාතිමොක්ඛං උද්දිසා”ති ආණත්තො, ඉමිනා
 අනාණත්තස්ස උද්දිසිතුං සාමත්ථියා සතිපි අනිස්සරභාවො දීපිතො හොති. යථාහ –
 “සථෙ ථෙරස්ස පඤ්ච වා චත්තාරො වා තයො වා පාතිමොක්ඛුද්දෙසා නාගච්ඡන්ති,
 ද්වෙ පන අබණ්ඩා සුච්ඡදා වාචුග්ගතා හොන්ති, ථෙරායත්තොව පාතිමොක්ඛො.
 සථෙ පන එත්තකම්පි විසදං කාතුං න සක්කොති, බ්‍යත්තස්ස භික්ඛුනො ආයත්තො
 හොති”ති (මහාව. අට්ඨ. 155).

2579. උද්දිසන්තෙති පාතිමොක්ඛුද්දෙසකෙ පාතිමොක්ඛං උද්දිසන්තෙ. සමා
 වාති ආවාසිකෙහි ගණනෙන සමා වා. අජ්ජා වාති උභ්‍යා වා. ආගච්ඡන්ති සථෙ
 පනාති සථෙ පන ආගන්තුකා භික්ඛු ආගච්ඡන්ති. සෙසකන්ති අනුද්දිට්ඨට්ඨානං.

2580. උද්දිට්ඨමත්තෙති උද්දිට්ඨක්ඛණ්ණෙයෙව කථාරම්භතො පුබ්බමෙව.
 “වා”ති ඉදං එත්ථාපි යොජෙතබ්බං, ඉමිනා අවුත්තං “අවුට්ඨිතාය වා”ති ඉමං
 විකප්පං සම්පිණ්ඨෙති. අවුට්ඨිතාය පරිසායාති ච භික්ඛුපරිසාය අඤ්ඤමඤ්ඤං
 සුඛකථාය නිසින්නායෙවොති අත්ථො. පරිසායාති එත්ථ “එකච්චායා”ති ච
 “සබ්බායා”ති ච සෙසො. භික්ඛුනං එකච්චාය පරිසාය වුට්ඨිතාය වා සබ්බාය පරිසාය
 වුට්ඨිතාය වාති යොජනා. තෙසන්ති වුත්තප්පකාරානං ආවාසිකානං. මූලෙති
 සන්තිකෙ. පාරිසුද්ධි කාතබ්බාති යොජනා. “ඉධ පන, භික්ඛවෙ...පෙ....
 ආගච්ඡන්ති බහුතරා, තෙහි, භික්ඛවෙ, භික්ඛුහි පුන පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතබ්බ”න්ති
 වුත්තනායං දස්සෙතුමාහ “සථෙ බහු”ති. එත්ථ “පුන පාතිමොක්ඛං
 උද්දිසිතබ්බ”න්ති සෙසො. සබ්බවිකප්පෙසු පුබ්බකිච්චං කත්වා පුන පාතිමොක්ඛං
 උද්දිසිතබ්බන්ති අත්ථො. අයං පනෙත්ථ සෙසවිනිච්ඡයො –

“පන්තරසොවාසිකානං, ඉතරානං සථෙතරො;
 සමානෙතරෙත්තවත්තන්තු, පුරිමානං සථෙධිකා;
 පුරිමා අනුචත්තන්තු, තෙසං සෙසෙප්පායං නයො.

“පාටිපදොවාසිකානං,
 ඉතරානං උපොසථො;
 සමථොකානං සාමග්ගිං,
 මූලට්ඨා දෙන්තු කාමතො.

බහි ගන්ත්වාන කාතබ්බො,
 නො වෙ දෙන්ති උපොසථො;

දෙය්‍යානිච්ඡාය සාමග්ගී,
බහුසු බහි වා වජේ.

“පාටිපදෙගන්තුකානං, එවමෙව අයං නයො;
සාවෙය්‍ය සුත්තං සඤ්චිච්ච, අස්සාවෙන්තස්ස දුක්කටන්ති.

2581. විනිද්දිට්ඨස්සාති ආණත්තස්ස, ඉමිනා ඉතරෙසං අනාපත්තීති දීපෙනි. ඉධ “අගිලානස්සා”ති සෙසො. ථෙරෙන ආණාපෙන්තෙන “කිඤ්චි කම්මං කරොත්තො වා සදාකාලමෙව එකො වා භාරනිත්ථරණකො වා සරභාණකම්මකටීකාදීසු අඤ්ඤතරො වා න උපොසඨාගාරසම්මජ්ජනත්ථං ආණාපෙනබ්බො, අවසෙසා පන වාරෙන ආණාපෙනබ්බො”ති (මහාව. අට්ඨ. 159) අට්ඨකථාය චුත්තවිධිනා ආණාපෙනබ්බො. සචෙ ආණත්තො සම්මජ්ජනිං තාවකාලිකම්පි න ලහති, සාධාහඬිගං කප්පියං කාරෙත්වා සම්මජ්ජිතබ්බං. තම්පි අලහන්තස්ස ලද්ධකප්පියං හොති.

ආසනපඤ්ඤාපනාණත්තියම්පි චුත්තනයෙනෙව ආණාපෙනබ්බො. ආණාපෙන්තෙන ව සචෙ උපොසඨාගාරෙ ආසනානි නත්ථී, සඬ්ඝිකාවාසනොපි ආහරිත්වා පඤ්ඤපෙන්වා පුන ආහරිතබ්බානි. ආසනෙසු අසති කටසාරකෙපි තට්ටිකායොපි පඤ්ඤපෙනුං වට්ටති, තට්ටිකාසුපි අසති සාධාහඬිගානි කප්පියං කාරෙත්වා පඤ්ඤපෙනබ්බානි, කප්පියකාරකං අලහන්තස්ස ලද්ධකප්පියං හොති.

පදීපකරණෙපි චුත්තනයෙනෙව ආණාපෙනබ්බො. ආණාපෙන්තෙන ව “අසුකස්මිං නාම ඔකාසෙ තෙලං වා වට්ටි වා කපල්ලිකා වා අත්ථී, තං ගහෙන්වා කරොහී”ති වත්තබ්බො. සචෙ තෙලාදීනි නත්ථී, භික්ඛාවාරෙනපි පරියෙසිතබ්බානි. පරියෙසිත්වා අලහන්තස්ස ලද්ධකප්පියං හොති. අපිච කපාලෙ අග්ගිපි ජාලෙනබ්බො.

2582. දීපන්ති එත්ථ “ජාලෙන්වා”ති සෙසො. අථ වා “කත්වා”ති ඉමිනා ව යොජෙතබ්බං. ගණඤ්ඤත්තිං යපෙන්වාති “සුණන්තු මෙ, ආයස්මන්තා, අජ්ජුපොසථො පන්තරසො, යදායස්මන්තානං පත්තකල්ලං, මයං අඤ්ඤමඤ්ඤං පාරිසුද්ධිඋපොසථං කරෙය්‍යාමා”ති එවං ගණඤ්ඤත්තිං නික්ඛිපිත්වා. කත්තබ්බො තීහුපොසථොති තිහි භික්ඛුහි උපොසථො කාතබ්බො. තීසු ථෙරෙන එකංසං උත්තරාසඬිගං කත්වා උක්කුටිකං නිසිදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙන්වා ද්වෙ එවං තික්ඛන්තුමෙව වත්තබ්බො “පරිසුද්ධො අහං, ආවුසො, ‘පරිසුද්ධො’ති මං ධාරෙථා”ති (මහාව. 168). දුතියෙන, තතියෙන ව යථාක්කමං “පරිසුද්ධො අහං, හන්තෙ, ‘පරිසුද්ධො’ති මං ධාරෙථා”ති තික්ඛන්තුමෙව වත්තබ්බො.

2583. පුබ්බකිච්චාදීනි කත්වා ඤ්ඤත්තිං අට්ඨපෙන්වා ථෙරෙන නචො එවං තික්ඛන්තුමෙව වත්තබ්බො “පරිසුද්ධො අහං, ආවුසො, ‘පරිසුද්ධො’ති මං ධාරෙහී”ති (මහාව. 168), නචෙන ථෙරොපි “පරිසුද්ධො අහං, හන්තෙ, ‘පරිසුද්ධො’ති මං ධාරෙථා”ති (මහාව. 168) තික්ඛන්තුං වත්තබ්බො. ඉමස්මිං පන

වාරෙ ඤාත්තියා අට්ඨපනඤ්ච “ධාරෙහි” ති එකවචනනිද්දෙසො වාති එත්තකොච විසෙසොති තං අනාදිසිත්වා පුග්ගලෙන කාතබ්බං උපොසථවිධිං දස්සෙතුමාහ “පුබ්බකිච්චං සමාපෙත්වා, අධිට්ඨෙය්‍යා පනෙකකො” ති. අධිට්ඨෙය්‍යාති “අජ්ජ මෙ උපොසථො, පත්තරසො” ති වා ‘වාතුද්දසො’ ති වා අධිට්ඨාමී” ති අධිට්ඨෙය්‍යා. අස්සාති අවසානෙ වුත්තපුග්ගලං සන්ධාය එකවචනනිද්දෙසො. යථාවුත්තො සඬ්ඝොපි තයොපි ද්වෙපි අත්තනො අත්තනො අනුඤ්ඤාතං උපොසථං අත්තරායං විනා සවෙ න කරොන්ති, එවමෙව ආපත්තිමාපජ්ජන්තිති වෙදිතබ්බො.

2584-5. ඉදාති “චත්තාරිමානි, භික්ඛවෙ, උපොසථකම්මානි, අධම්මෙන වග්ගං උපොසථකම්ම” න්තිආදිනා (මහාව. 149) නයෙන වුත්තං කම්මවතුක්කං දස්සෙතුමාහ “අධම්මෙන ව වග්ගෙනා” තිආදි. අධම්මෙන වග්ගෙන කම්මං, අධම්මතො සමග්ගෙන කම්මං, ධම්මෙන වග්ගෙන කම්මං, ධම්මතො සමග්ගෙන කම්මන්ති එතානි චත්තාරි උපොසථස්ස කම්මානිති ජිනො අබ්බවිති යොජනා. චතුස්චපි පනෙතෙසුති එතෙසු චතුසු කම්මෙසු පන. චතුත්ථන්ති “සමග්ගෙන ව ධම්මතො” ති වුත්තං චතුත්ථං උපොසථකම්මං “ධම්මකම්ම” න්ති අධිජ්ජෙතං.

2586-7. තානි කම්මානි විභාවෙතුමාහ “අධම්මෙනිධා” තිආදි. ඉධ ඉමස්මිං සාසනෙ එත්ථ එතෙසු චතුසු උපොසථෙසු. අධම්මෙන වග්ගො උපොසථො කතමොති කට්ඨකාමනාපුච්ඡා. යත්ථ යස්සං එකසීමායං භික්ඛුනො චත්තාරො වසන්තිති යොජනා.

තත්‍ර එකස්ස පාරිසුද්ධිං ආනයිත්වා තෙ තයො ජනා පාරිසුද්ධිං උපොසථං කරොන්ති වෙ, එවං කතො උපොසථො අධම්මො වග්ගොපොසථො නාමාති යොජනා, එකසීමට්ඨෙහි චතුහි සඬ්ඝපොසථෙ කාතබ්බෙ ගණුපොසථස්ස කතත්තා අධම්මො ව සඬ්ඝමජ්ඣං විනා ගණමජ්ඣං පාරිසුද්ධියා අගමනතො තස්ස භත්ථපාසං අනුපගමනෙන වග්ගො ව භොතිති අත්ථො.

2588. අධම්මෙන සමග්ගොති එත්ථ “උපොසථො කතමො” ති අනුවත්තෙතබ්බං. “භික්ඛුනො එකතො” ති පදවිජෙදො. “භොති අධම්මිකො” ති පදවිජෙදො. චතුහි සමග්ගෙහි සඬ්ඝපොසථෙ කාතබ්බෙ ගණුපොසථකරණං අධම්මො, භත්ථපාසුපගමනතො සමග්ගො භොති.

2589-90. යො උපොසථො ධම්මෙන වග්ගො භොති, සො කතමොති යොජනා. යත්ථ යස්සං එකසීමායං චත්තාරො භික්ඛුනො වසන්ති, තත්‍ර එකස්ස පාරිසුද්ධිං ආනයිත්වා තෙ තයො ජනා පාතිමොක්ඛං උද්දිසන්තෙ වෙ, ධම්මෙන වග්ගො උපොසථො භොතිති යොජනා. එකසීමට්ඨෙහි චතුහි සඬ්ඝපොසථස්ස කතත්තා ධම්මො, එකස්ස භත්ථපාසං අනුපගමනෙන වග්ගො ව භොතිති අත්ථො.

2591. යො ධම්මතො සමග්ගො, සො කතමොති යොජනා. ඉධ ඉමස්මිං සාසනෙ චත්තාරො භික්ඛුනො එකතො පාතිමොක්ඛං උද්දිසන්ති වෙ, අයං

ධම්මතො සමග්ගො උපොසථොති මනො අධිප්පෙනොති යොජනා. චතුභි සඬුභ්‍යොසථස්ස කතත්තා ධම්මො, එකස්සාපි හත්ථපාසං අවිජ්ජනෙන සමග්ගොති අධිප්පායො.

2592. වග්ගෙ සඬ්ඝෙ වග්ගොති සඤ්ඤිතො, සමග්ගෙ ච සඬ්ඝෙ වග්ගොති සඤ්ඤිතො උභයත්ථ විමතිස්ස වා උපොසථං කරොන්තස්ස දුක්කටං ආපත්ති හොතීති යොජනා.

2593. හෙදාධිප්පායතොති “නස්සන්තෙන, විනස්සන්තෙන, කො තෙහි අත්ථො”ති එවං හෙදපුරෙක්ඛාරතාය “උපොසථං කරොන්තස්සා”ති ආනෙත්වා යොජෙතඛිබ්බං. තස්ස භික්ඛුනො ථුල්ලච්චයං හොති අකුසලබලවතාය ච ථුල්ලච්චයං හොතීති. යථාහ – “හෙදපුරෙක්ඛාරපන්තරසකෙ අකුසලබලවතාය ථුල්ලච්චයං වුත්ත”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 176). වග්ගෙ වා සමග්ගෙ වා සඬ්ඝෙ සමග්ගො ඉති සඤ්ඤිතො උපොසථං කරොන්තස්ස අනාපත්තීති යොජනා. අවසෙසො පනෙත්ථ චත්තඛිබ්බවිනිච්ඡයො පචාරණවිනිච්ඡයාවසානෙ “පාරිසුද්ධිප්පදානෙනා”තිආදීහි (වි. වි. 2642) එකතො චත්තුම්ච්ඡන්තෙන න වුත්තො.

2594-5. “උක්ඛිත්තෙනා”තිආදිකානි කරණවචනන්තානි පදානි “සභා”ති ඉමිනා සද්ධිං “උපොසථො න කාතඛිබ්බො”ති පදෙන පච්චෙකං යොජෙතඛිබ්බානි. උක්ඛිත්තෙනාති ආපත්තියා අදස්සනෙ උක්ඛිත්තකො, ආපත්තියා අප්පට්ඨකම්මෙ උක්ඛිත්තකො, පාපිකාය දිට්ඨියා අප්පට්ඨිස්සග්ගෙ උක්ඛිත්තකොති තිව්ධෙන උක්ඛිත්තෙන. එතෙසු හි තිව්ධෙ උක්ඛිත්තකෙ සති උපොසථං කරොන්තො සඬ්ඝො පාවිත්තියං ආපජ්ජති.

“ගහට්ඨෙනා”ති ඉමිනා තිත්ථියොපි සඬ්ගහිතො. සෙසෙහි සහධම්මිහීනි භික්ඛුනී, සික්ඛමානා, සාමණෙරො, සාමණෙරීති චතුභි සහධම්මිකෙහි. වුත්තනික්ඛිත්තසික්ඛෙහීති එත්ථ වුතො ච නික්ඛිත්තසික්ඛො වාති විග්ගහො. වුතො නාම අන්තිමවත්ථුං අප්ඤ්ඤාපන්නකො. නික්ඛිත්තසික්ඛො නාම සික්ඛාපච්චක්ඛාතකො.

එකාදසහීනි පණ්ඩකො, ථෙය්‍යසංවාසකො, තිත්ථියපක්කන්තකො, තිරච්ඡානගතො, මාතුසාතකො, පිතුසාතකො, අරහන්තසාතකො, භික්ඛුනිදුසකො, සඬ්ඝහෙදකො, ලොභිතුප්පාදකො, උභතොඛ්‍යඤ්ජනකොති ඉමෙහි එකාදසහි අහඛ්බෙහි.

සභාගාපත්තිකෙන වා සහ උපොසථො න කාතඛිබ්බො, පාරිවුත්ථෙන ඡන්දෙන උපොසථො න කාතඛිබ්බො, කරොතො දුක්කටං හොතීති යොජනා. එවං උක්ඛිත්තවජ්ජිතෙසු සඛ්ඛවිකප්පෙසු දුක්කටමෙව වෙදිතඛිබ්බං. “යං ද්වෙපි ජනා විකාලභොජනාදිනා සභාගවත්ථුනා ආපත්තිං ආපජ්ජන්ති, එවරූපා චත්ථුසභාගා

‘සභාගා’ති වුවුවත්’ති (මහාව. අටිය. 169) වචනනො “සභාගාපත්ති”ති වත්ථුසභාගාපත්තියෙව ගහෙනබ්බො.

උපොසථදිවසෙ සබ්බොව සඬ්ඝො සචෙ සභාගාපත්තිං ආපන්නො හොති,

“ඉධ පන, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤතරස්මිං ආවාසෙ තද්වුපොසථෙ සබ්බො සඬ්ඝො සභාගං ආපත්තිං ආපන්නො හොති, තෙහි, භික්ඛවෙ, භික්ඛුහි එකො භික්ඛු සාමන්තා ආවාසා සප්පුකං පාහෙනබ්බො ‘ගච්ඡාචුසො, තං ආපත්තිං පටිකරිත්වා ආගච්ඡ, මයං තෙ සන්නිකෙ තං ආපත්තිං පටිකරිස්සාමා’ති. එවඤ්චෙතං ලහෙථ, ඉච්චෙතං කුසලං. නො චෙ ලහෙථ, බ්‍යත්තෙන භික්ඛුනා පටිබලෙන සඬ්ඝො ඤාපෙතබ්බො – ‘සුඤ්ඤා මෙ, හන්තෙ සඬ්ඝො, අයං සබ්බො සඬ්ඝො සභාගං ආපත්තිං ආපන්නො, යදා අඤ්ඤං භික්ඛුං සුද්ධං අනාපත්තිකං පස්සිස්සති, තදා තස්ස සන්නිකෙ තං ආපත්තිං පටිකරිස්සති’ති (මහාව. 171) ව,

වෙමතිකො චෙ හොති,

“සුඤ්ඤා මෙ, හන්තෙ සඬ්ඝො, අයං සබ්බො සඬ්ඝො සභාගාය ආපත්තියා වෙමතිකො, යදා නිබ්බෙමතිකො භවිස්සති, තදා තං ආපත්තිං පටිකරිස්සති”ති (මහාව. 171) ව,

වුත්තනයෙන උපොසථො කාතබ්බො.

එත්ථ ව සප්පුකන්ති තදහෙවාගමනත්ථාය. ගණුපොසථාදීසුපි එසෙව නයො. වුත්තඤ්චි අටියකථාගණ්ඨීපදෙ “යථා සඬ්ඝො සභාගං ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වා සුද්ධං අලභිත්වා ‘යදා සුද්ධං පස්සිස්සති, තදා තස්ස සන්නිකෙ තං ආපත්තිං පටිකරිස්සති’ති වත්වා උපොසථං කාතුං ලහති, එවං ද්විතීයි අඤ්ඤමඤ්ඤං ආරොචෙත්වා උපොසථං කාතුං වට්ටති. එකෙනාපි ‘පරිසුද්ධං ලභිත්වා පටිකරිස්සාමි’ති ආහොගං කත්වා කාතුං වට්ටති කිරා”ති. කිරාති චෙත්ථ අනුස්සවත්ථෙ දට්ඨබ්බො, න පනාරුචියං.

පාරිවුත්ථෙන ඡන්දෙනාති ඡන්දං ආහරිත්වා කම්මං කාතුං නිසින්තෙනපි “අසුභලක්ඛණතාදිනා කෙනචි කාරණෙන න කරිස්සාමි”ති විස්සට්ඨෙ ඡන්දෙ සචෙ පුන කරිස්සති, පුන ඡන්දපාරිසුද්ධිං ආහරිත්වා කාතබ්බං. යථාහ – “එතස්මිං පාරිවාසියෙ පුන ඡන්දපාරිසුද්ධිං අනානෙත්වා කම්මං කාතුං න වට්ටති”ති (මහාව. අටිය. 1167).

2596. අදෙසෙත්වා පනාපත්තින්ති ආපන්නං ආපත්තිං අදෙසෙත්වා. නාවිකත්වාන වෙමතින්ති “අහං, හන්තෙ, සම්බහුලාසු ආපත්තීසු වෙමතිකො, යදා නිබ්බෙමතිකො භවිස්සාමි, තදා නා ආපත්තියො පටිකරිස්සාමි”ති විමති. අනාරොචෙත්වා. “යදා නිබ්බෙමතිකොති එත්ථ සචෙ පනෙස නිබ්බෙමතිකො න

හොති, වත්ථුං කිත්තෙත්වාච දෙසෙතුං වට්ටති”ති (මහාව. අට්ඨ. 169)
 අන්ධකට්ඨකථායං චුත්තං. තත්ත්වං දෙසනාවිධි – සචෙ මෙඝච්ඡන්තො සූරියො
 “කාලො නු බො, විකාලො”ති වෙමතිකො භුඤ්ජති, තෙන භික්ඛුනා “අහං,
 හන්තෙ, වෙමතිකො භුඤ්ජිං, සචෙ කාලො අත්ථි, සම්බහුලා දුක්ඛටා ආපත්තියො
 ආපන්නොමිහි. නො වෙ අත්ථි, සම්බහුලා පාවිත්තියාපත්තියො ආපන්නොමිහි”ති
 එවං වත්ථුං කිත්තෙත්වා “අහං, හන්තෙ, යා තස්මිං වත්ථුස්මිං සම්බහුලා දුක්ඛටා වා
 පාවිත්තියා වා ආපත්තියො ආපන්නො, තා තුම්හමුලෙ පට්ඨෙසෙමි”ති වත්තබ්බං.
 එසෙව නයො සබ්බාපත්තිසුති.

ගණ්ඨිපදෙසු පනෙවං විනිවිජයො චුත්තො – “අහං, ආවුසො, ඉත්ථන්තාමාය
 ආපත්තියා වෙමතිකො, යදා නිබ්බෙමතිකො හවිස්සාමි, තදා තං ආපත්තිං
 පටිකරිස්සාමි”ති වත්වා උපොසථො කාතබ්බො, පාතිමොක්ඛං සොතබ්බං”න්ති
 (මහාව. 170) වචනතො යාව නිබ්බෙමතිකො න හොති, තාව සභාගාපත්තිං
 පටිග්ගහෙතුං න ලහති. අඤ්ඤෙසඤ්ච කම්මානං පරිසුද්ධො නාම හොති. “පුන
 නිබ්බෙමතිකො හුත්වා දෙසෙතබ්බමෙවා”ති (කඬ්ඛා. අභි. ටී. නිදානවණ්ණනා)
 නෙව පාළියං, න අට්ඨකථායං අත්ථි, දෙසිතෙ පන න දොසො. “ඉතො වුට්ඨන්තිවා
 තං ආපත්තිං පටිකරිස්සාමි”ති (මහාව. 170) එත්ථාපි එසෙව නයොති.

2597. උපොසථෙති දිනකාරකකත්තබ්බාකාරවසෙන පන්තරසී,
 සඬ්ඝුපොසථො, සුත්තුද්දෙසොති ඉමෙහි තීහි ලක්ඛණෙහි සමන්තාගතෙ
 උපොසථෙ. සභික්ඛුම්භා ව ආවාසාති “යස්මිං උපොසථෙ කිච්ච”න්තිආදිනා
 වක්ඛමානප්පකාරා සභික්ඛුකා ආවාසා. ඉධ “අනාවාසා”ති සෙසො. ආවාසො වා
 අනාවාසො වාති එත්ථ “අභික්ඛුකො වා නානාසංවාසකෙහි සභික්ඛුකො වා”ති ව න
 ගන්තබ්බොති එත්ථ “අඤ්ඤත්ව සඬ්ඝෙන අඤ්ඤත්ව අන්තරායා”ති ව සෙසො.
 “අනාවාසො”ති උදොසිතාදයො චුත්තා. භික්ඛුනා උපොසථෙ සභික්ඛුම්භා ආවාසා
 වා අනාවාසා වා අභික්ඛුකො වා නානාසංවාසකෙහි සභික්ඛුකො වා ආවාසො වා
 අනාවාසො වා අඤ්ඤත්ව සඬ්ඝෙන අඤ්ඤත්ව අන්තරායා කුදාවනං කදාවිපි න
 ගන්තබ්බොති යොජනා.

2598. යස්මිං ආවාසෙ පන උපොසථෙ කිච්චං සචෙ වත්තති, සො ආවාසො
 “සභික්ඛුකො නාමා”ති පකාසිතොති යොජනා, ඉමිනා සචෙ යත්ථ උපොසථො න
 වත්තති, සො සන්තෙසුපි භික්ඛුසු අභික්ඛුකො නාමාති දීපෙති.

2599. උපොසථස්ස පයොජනං, තප්පසඬ්ඝෙන පචාරණාය ව
 නිද්ධාරෙතුකාමතායාහ “උපොසථො කිමත්ථායා”තිආදි.

2600. පටික්කොසෙය්‍යාති නිවාරෙය්‍ය. අදෙත්තස්සපි දුක්ඛටන්ති එත්ථ
 “කොපෙතුං ධම්මිකං කම්ම”න්ති ආනෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බං.

2601. සො වානි (කඩබා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) චතුර්වග්ගදිප්පහෙදෙන පඤ්චවිධො සො සඨසො ව. හෙට්ඨිමපරිච්ඡේදෙන කත්තබ්බකම්මානං වසෙන පරිදීපිතො, න ඡබ්බග්ගදීනං කාතුං අයුත්තතාදස්සනවසෙන.

2602. චතුර්වග්ගදිහෙදනිබන්ධනං කම්මං දස්සෙතුමාහ “පචාරණ”න්තිආදි. පචාරණඤ්ච තථා අබ්භානඤ්ච උපසම්පදඤ්ච යපෙත්වා චතුර්වග්ගෙන අකත්තබ්බං කම්මං න විජ්ජතීති යොජනා.

2603. මජ්ඣදෙසෙ උපසම්පදා මජ්ඣදෙසුපසම්පදා, තං. අබ්භානං, මජ්ඣදෙසුපසම්පදඤ්ච විනා පඤ්චවග්ගෙන සබ්බං කම්මං කාතුං වට්ටතීති යොජනා.

2604. කිඤ්චිපි කම්මං න න කත්තබ්බන්ති යොජනා, සබ්බමිපි කම්මං කත්තබ්බමෙවාති අත්ථො. ද්වෙ පටිසෙධා පකතත්ථං ගමයන්තීති. වීසතිවග්ගෙන සඨසෙන සබ්බෙසමිපි කම්මානං කත්තබ්බභාවෙ කිමත්ථං අතිරෙකවීසතිවග්ගස්ස ගහණන්ති ආහ “ඌනෙ දොසොති ඤාපෙතුං, නාධිකෙ අතිරෙකතා”ති. යථාචුත්තෙ චතුර්විධෙ සඨසෙ ගණනතො ඌනෙ දොසො හොති, අධිකෙ දොසො න හොතීති ඤාපෙතුං අතිරෙකතා දස්සිතා, අතිරෙකවීසතිවග්ගසඨසො දස්සිතොති අධිප්පායො.

2605. චතුර්වග්ගෙන කත්තබ්බෙ පකතත්තාව චත්තාරො කම්මජ්ජත්තාති දීපිතාති යොජනා. සෙසා පකතත්තා ඡන්දාරහාති සෙසො. පකතත්තාති අනුක්ඛිත්තා වෙව අන්තිමචත්ථුං අනජ්ඣාපන්නා ව ගහෙතබ්බා. සෙසෙසු වානි පඤ්චවග්ගදීප්පි.

2606. චතුර්වග්ගදිකත්තබ්බකම්මං අසංවාසපුග්ගලං ගණපුරං කත්වා කරොන්තස්ස දුක්කටං හොති. න කෙවලං දුක්කටමෙව, කතඤ්ච කම්මං කුජ්ජතීති යොජනා.

2607. පරිවාසාදීති එත්ථ ආදි-සද්දෙන මූලායපටිකස්සනාදීනං ගහණං. තත්ථවන්ති පරිවාසාදීසු යීතං. “තථා”ති ඉමිනා “කතං කුජ්ජති දුක්කට”න්ති ඉදං අනුචත්තෙති. සෙසං තුති පරිවාසාදිකම්මතො අඤ්ඤං පන උපොසථාදිකම්මං. වට්ටතීති තෙ පාරිවාසිකාදයො ගණපුරකෙ කත්වා කාතුං වට්ටති.

උපොසථක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා.

වස්සුපනායිකක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා

2608. වස්සුපනායිකා චුත්තාති සෙසො. පච්ඡිමා වානි එත්ථ ඉති-සද්දො නිදස්සෙන. වස්සුපනායිකාති වස්සුපගමනා. ආලයො, වච්චෙදො වා කාතබ්බො උපගච්ඡතාති ඉමිනා වස්සුපගමනප්පකාරො දස්සිතො. උපගච්ඡතා ආලයො කත්තබ්බො, වච්චෙදො වා කත්තබ්බොති සම්බන්ධො. උපගච්ඡන්තෙන ව සෙනාසනෙ අසති “ඉධ වස්සං වසිස්සාමි”ති විත්තුප්පාදමත්තං වා කාතබ්බං,

සෙනාසනෙ සති “ඉමස්මිං විහාරෙ ඉමං තෙමාසං වස්සං උපෙමී” ති ව “ඉධ වස්සං උපෙමී” ති ව වච්ඡෙදො වා කාතබ්බොති අත්ථො.

2609. ජානං වස්සුපගමනං අනුපගච්ඡතො වාපිති යොජනා. තෙමාසන්ති එත්ථ “පුරිමං වා පච්ඡිමං වා” ති සෙසො. වරන්තස්සාපිති එත්ථ “වාරික” න්ති සෙසො. පුරිමං වා තෙමාසං පච්ඡිමං වා තෙමාසං අවසිත්ථාව වාරිකං වරන්තස්සාපි දුක්කටන්ති යොජනා. තෙමාසන්ති අවිචන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං. යථාහ – “න, භික්ඛවෙ, වස්සං උපගන්ත්වා පුරිමං වා තෙමාසං පච්ඡිමං වා තෙමාසං අවසිත්ථා වාරිකා පක්කම්මබ්බා, යො පක්කමෙයා, ආපත්ති දුක්කටස්සා” ති (මහාව. 185).

2610. රුක්ඛස්ස සුසිරෙති එත්ථ “සුද්ධෙ” ති සෙසො. යථාහ – “රුක්ඛසුසිරෙති එත්ථ සුද්ධෙ රුක්ඛසුසිරෙයෙව න වට්ඨති, මහන්තස්ස පන රුක්ඛසුසිරස්ස අන්තො පදරච්ඡදනං කුට්ඨං කත්ථා පවිසනද්වාරං යොජෙත්ථා උපගන්තුං වට්ඨති” ති. “රුක්ඛස්ස සුසිරෙ” ති ඉමිනා රුක්ඛෙකදෙසො විටපොපි සඬහිතො, සොපි සුද්ධොව න වට්ඨති. යථාහ – “රුක්ඛවිට්ඨියාති එත්ථාපි සුද්ධෙ විටපමත්තෙ න වට්ඨති, මහාවිට්ඨෙ පන අට්ඨකං බන්ධිත්ථා තත්ථ පදරච්ඡදනං කුට්ඨං කත්ථා උපගන්තුං වට්ඨති” ති (මහාව. අට්ඨ. 203).

“ඡත්තෙති එත්ථාපි චතුසු ථම්මෙසු ඡත්තං යපෙත්ථා ආවරණං කත්ථා ද්වාරං යොජෙත්ථා උපගන්තුං වට්ඨති, ඡත්තකුට්ඨා නාමෙසා හොති. වාටියාති එත්ථාපි මහන්තෙන කපල්ලෙන ඡත්තෙ චුත්තනයෙන කුට්ඨං කත්ථාව උපගන්තුං වට්ඨති” ති අට්ඨකථාවචනතො එවමකතාසු සුද්ධඡත්තවාට්ඨි නිවාරණං වෙදිතබ්බං. ඡවකුට්ඨි ටඬ්ඨිකිතමඤ්චාදයො චුත්තා. යථාහ – “ඡවකුට්ඨා නාම ටඬ්ඨිකිතමඤ්චාදිහෙදා කුට්ඨි, තත්ථ උපගන්තුං න වට්ඨති” ති (මහාව. අට්ඨ. 203).

සුසානෙ පන අඤ්ඤං කුට්ඨං කත්ථා උපගන්තුං වට්ඨති. “ඡවසරීරං ක්කාපෙත්ථා ඡාරිකාය, අට්ඨිකානඤ්ච අත්ථාය කුට්ඨා කරියති” ති අන්ධකට්ඨකථායං ඡවකුට්ඨි චුත්තා. “ටඬ්ඨිකිතමඤ්චොති කසිකුට්ඨාපාසාණසරන්ති ලිබ්බ” න්ති (වජිර. ටී. මහාවග්ග 203) වජිරබුද්ධිත්ථෙරො. චතුත්තං පාසාණානං උපරි පාසාණං අත්ථරිත්ථා කතො ගෙහොපි “ටඬ්ඨිකිතමඤ්චො” ති වුවිච්ඡිති. දීසෙ මඤ්චපාදෙ මජ්ඣෙ විජ්ඣිත්ථා අට්ඨියො පවෙසෙත්ථා මඤ්චං කරොන්තිති තස්ස ඉදං උපරි, ඉදං හෙට්ඨාති නත්ථි, පරිවත්තෙත්ථා අත්ථතොපි තාදිසොව හොති, තං සුසානෙ, දෙවට්ඨානෙ ව යපෙත්ති, අයම්පි ටඬ්ඨිකිතමඤ්චො නාම.

2611. “සති පච්චයවෙකල්ලෙ, සරීරාභාසුතාය වා” ති අවසෙසන්තරායානං වක්ඛමානත්තා “අන්තරායො” ති ඉමිනා රාජන්තරායාදි දසවිධො ගහෙතබ්බො.

2612-4. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සත්තන්තං සත්තාහකරණියෙන අප්පභිතෙපි ගන්තුං, පගෙව පභිතෙ භික්ඛුස්ස භික්ඛුනියා සික්ඛමානාය සාමණෙරස්ස

සාමනේරියා මාතුයා ව පිතුස්ස වා''ති (මහාව. 198) වූත්තනයං දස්සෙතුමාහ
“මාතාපිතුන”න්තිආදි.

මාතාපිතුනං දස්සනත්ථං, පඤ්චන්තං සහධම්මිකානං දස්සනත්ථං වා නෙසං
අත්ථෙප්ප සති වා නෙසං අන්තරෙ ගිලානං දට්ඨං වා තදුපට්ඨාකානං හත්තාදිං
පරියෙසනත්ථං වා නෙසං හත්තාදිං පරියෙසනත්ථං වා තථා නෙසං පඤ්චන්තං
සහධම්මිකානං අඤ්ඤතරං අනභිරතං උක්කණ්ඨිතං අහං ගන්ත්වා වූපකාසෙස්සං වා
වූපකාසාපෙස්සාමි වා ධම්මකථමස්ස කරස්සාමිති වා තස්ස පඤ්චන්තං
සහධම්මිකානං අඤ්ඤතරස්ස උට්ඨිතං උප්පන්නං දිට්ඨිං විවෙච්චෙස්සාමි වා
විවෙචාපෙස්සාමි වා ධම්මකථමස්ස කරස්සාමිති වා තථා උප්පන්නං කුක්කුච්චං
විනොදෙස්සාමිති වා විනොදාපෙස්සාමිති වා ධම්මකථමස්ස කරස්සාමිති වා එවං
විනයඤ්ඤානා භික්ඛුනා සත්තාහකිච්චෙන අපෙසිතෙපි ගන්තබ්බං, පගෙව පහිතෙති
යොජනා.

හත්තාදීති එත්ථ ආදි-සද්දෙන හෙසජ්ජපරියෙසනාදිං සඬගණ්හාති. යථාහ –
“ගිලානහත්තං වා පරියෙසිස්සාමි, ගිලානුපට්ඨාකහත්තං වා පරියෙසිස්සාමි,
ගිලානහෙසජ්ජං වා පරියෙසිස්සාමි, පුච්ඡිස්සාමි වා උපට්ඨිස්සාමි වා”ති.
වූපකාසෙස්සන්ති යත්ථ අනභිරති උප්පන්නා, තතො අඤ්ඤත්ථ ගහෙත්වා
ගමිස්සාමිති අත්ථො.

විනොදෙස්සාමහන්ති වාති එත්ථ වා-සද්දෙන “ඉධ පන, භික්ඛවෙ, භික්ඛු
ගරුධම්මං අජ්ඣාපන්නො හොති පරිවාසාරහො, සො වෙ භික්ඛුනං සන්තිකෙ දූතං
පහිණෙය්‍ය ‘අහඤ්ඤි ගරුධම්මං අජ්ඣාපන්නො පරිවාසාරහො, ආගච්ඡන්තු භික්ඛු,
ඉච්ඡාමි භික්ඛුනං ආගත’න්ති. ගන්තබ්බං, භික්ඛවෙ, සත්තාහකරණීයෙන
අප්පහිතෙපි, පගෙව පහිතෙ ‘පරිවාසදානං උස්සුක්කං කරස්සාමි වා
අනුස්සාවෙස්සාමි වා ගණපුරකො වා හවිස්සාමි”තිආදිනයං (මහාව. 193)
සඬගණ්හාති. එවං සත්තාහකිච්චෙන ගච්ඡන්තෙන අන්තොඋපචාරසීමාය
ධීතෙනෙව “අන්තොසත්තාහෙ ආගච්ඡිස්සාමි”ති ආහොගං කත්වා ගන්තබ්බං.
සවෙ ආහොගං අකත්වා උපචාරසීමං අතික්කමති, ඡින්නවස්සො හොතීති වදන්ති.

2615. “අයං පනෙත්ථ පාළිමුත්තකරත්තිව්ඡෙදවිනිච්ඡයො”ති අට්ඨකථාගතං
රත්තිව්ඡෙදවිනිච්ඡයං දස්සෙතුමාහ “වස්සං උපගතෙනෙත්ථා”තිආදි. එත්ථාති
ඉමස්මිං සත්තාහකිච්චාධිකාරෙ. අයං පාළිමුත්තකවිනිච්ඡයො දට්ඨබ්බොති අත්ථො.

2616. “අසුකං නාම දිවස”න්තිආදිනා නිමන්තනාකාරං වක්ඛති. පුබ්බන්ති
පයමං. වට්ටතීති සත්තාහකිච්චෙන ගන්තුං වට්ටති. යථාහ – “සවෙ එකස්මිං
මහාවාසෙ පයමංයෙව කතිකා කතා හොති ‘අසුකදිවසං නාම සන්තිපතිතබ්බ’න්ති,
නිමන්තිතොයෙව නාම හොති, ගන්තුං වට්ටති”ති (මහාව. අට්ඨ. 199).
“උපාසකෙහි ‘ඉමස්මිං නාම දිවසෙ දානාදීති කරොම, සබ්බෙ එව සන්තිපතන්තු’ති
කතිකායපි කතාය ගන්තුං වට්ටති, නිමන්තිතොයෙව නාම හොති”ති කෙවි.

2617. හඤ්ඤාත්තී අත්තනො චීවරහඤ්ඤං. න චට්ටකීති සත්තාහකිච්චෙන ගන්තුං න චට්ටකී. පභිණුන්ති චීවරධොවනාදිකම්මෙන පභිණුන්ති. ආචරියුපජ්ඣායානං ආණන්තියෙන කෙනාපි අනවජ්ජකිච්චෙන සත්තාහකරණීයෙන ගන්තුං චට්ටකීති ඉමිනාව දීපිතං හොති.

2618. උද්දෙසාදීනමත්ථායාති පාළිවාචනාති සන්ධාය. ආදි-සද්දෙන පරිපුච්ඡාදිං සඬගණ්හාති. ගරුනන්ති අගිලානානම්පි ආචරියුපජ්ඣායානං. ගන්තුං ලහතීති සත්තාහකරණීයෙන ගන්තුං ලහති. පුග්ගලොති පකරණතො හික්ඛුංයෙව ගණ්හාති.

2619. ආචරියොති නිදස්සනමත්තං, උපජ්ඣායෙන නිවාරිතෙපි එසෙව නයො. “සචෙ පන නං ආචරියො ‘අජ්ජ මා ගච්ඡා’ති වදති, චට්ටකී”ති (මහාව. අට්ඨ. 199) අට්ඨකථානං දස්සෙතුමාහ “රත්තිච්ඡෙදෙ අනාපත්ති, හොතීති පරිදීපිතා”ති. රත්තිච්ඡෙදෙති වස්සච්ඡෙදනිමිත්තං. “රත්තිච්ඡෙදෙ”ති සබ්බත්ථ වස්සච්ඡෙදොති සන්නිට්ඨානං කත්වා වදන්ති, එවං සත්තාහකරණීයෙන ගතං නං අන්තොසත්තාහෙයෙව පුන ආගච්ඡන්තං සචෙ ආචරියො වා උපජ්ඣායො වා “අජ්ජ මා ගච්ඡා”ති වදති, සත්තාහාතික්කමෙපි අනාපත්තීති අධිප්පායො, වස්සච්ඡෙදො පන හොතියෙවාති දට්ඨබ්බං සත්තාහස්ස බහිද්ධා චිතිනාමිත්තතා.

2620. යස්ස කස්සචි ඤාතිස්සාති මාතාපිතුහි අඤ්ඤස්ස ඤාතිජනස්ස. “ගච්ඡතො දස්සනත්ථායා”ති ඉමිනා සෙසඤාතිකෙහි “මයං ගිලානා හදන්තානං ආගමනං ඉච්ඡාමා”ති ව “උපට්ඨාකකුලෙහි දානං දස්සාම, ධම්මං සොස්සාම, හික්ඛුනං දස්සනං ඉච්ඡාමා”ති ව එවං කත්තබ්බං නිද්දිසිත්වා දුතෙ වා පෙසිතෙ සත්තාහකරණීයෙන ගච්ඡතො රත්තිච්ඡෙදො ව දුක්කට්ඨෙව න හොතීති චුත්තං හොති. යථාහ “ඉධ පන, හික්ඛෙවෙ, හික්ඛස්ස ඤාතකො ගිලානො හොති...පෙ.... ගන්තබ්බං, හික්ඛෙවෙ, සත්තාහකරණීයෙන පහිතෙ, න ත්වෙව අප්පහිතෙ”ති (මහාව. 199) ව “ඉධ පන, හික්ඛෙවෙ, උපාසකෙන සඬසං උද්දිස්ස විහාරො කාරාපිතො හොති...පෙ.... ඉච්ඡාමි දානඤ්ඤ වාදං ධම්මඤ්ඤ සොතුං හික්ඛු ව පස්සිතුන්ති. ගන්තබ්බං, හික්ඛෙවෙ, සත්තාහකරණීයෙන පහිතෙ, න ත්වෙව අප්පහිතෙ”ති (මහාව. 188) ව.

2621. “අහං ගාමකං ගන්ත්වා අජ්ජෙව ආගමිස්සාමි”ති ආගච්ඡං ආගච්ඡන්තො සචෙ පාපුණ්තුං න සක්කොතෙව, චට්ටකීති යොජනා. චට්ටකීති එත්ථ “අජ්ජෙව ආගමිස්සාමි”ති ගන්ත්වා ආගච්ඡන්තස්ස අන්තරාමග්ගෙ සචෙ අරුණුග්ගමනං හොති, වස්සච්ඡෙදොපි න හොති, රත්තිච්ඡෙදදුක්කට්ඨෙව නත්ථිති අධිප්පායො.

2622. වෛතී (මහාව. අට්ඨ. 203) ගොපාලකානං නිවාසනට්ඨානෙ. සත්ථෙති ජඩ්ඝසත්ථසකට්ඨානං සන්නිවිට්ඨොකාසෙ. තීසු යානෙසු හික්ඛුනො, වස්සච්ඡෙදෙ අනාපත්තීති තෙහි සද්ධිං ගච්ඡන්තස්සෙව නත්ථි ආපත්ති, තෙහි විසුඤ්ජිත්වා ගමනෙ පන ආපත්තියෙව, පචාරෙතුඤ්ඤ වා ලහති.

වජ්‍යාදීප්‍ය වස්සං උපගච්ඡන්තෙන වස්සුපනායිකදිවසෙ තෙන භික්ඛුනා උපාසකා වත්තබ්බා “කුට්ඨා ලද්ධං වට්ටනී”ති. සචෙ කර්ත්වා දෙන්ති, තත්ථ පටිසිත්වා “ඉධ වස්සං උපෙථී”ති තික්ඛන්තුං වත්තබ්බං. නො චෙ දෙන්ති, සාලාසඬ්ඛෙපෙන ධීතසකට්ඨස හෙට්ඨා උපගන්තබ්බං. තම්පි අලහන්තෙන ආලයො කාතබ්බො. සත්ථෙ පන කුට්ඨාදීනං අභාවෙ “ඉධ වස්සං උපෙථී”ති වට්ඨෙදං කත්වා උපගන්තුං න වට්ටනී, ආලයකරණමත්තමෙව වට්ටනී. ආලයො නාම “ඉධ වස්සං වසිස්සාමී”ති චිත්තුප්පාදමත්තං.

සචෙ මග්ගප්පට්පන්තෙයෙව සත්ථෙ පචාරණදිවසො හොති, තත්ථෙව පචාරෙතබ්බං. අථ සත්ථො අන්තොවස්සෙයෙව භික්ඛුනා පත්ථිතට්ඨානං පත්වා අතික්කමති. පත්ථිතට්ඨානෙ වසිත්වා තත්ථ භික්ඛුහි සද්ධිං පචාරෙතබ්බං. අථාපි සත්ථො අන්තොවස්සෙයෙව අන්තරා එකස්මිං ගාමෙ තිට්ඨති වා විජ්ජකිරති වා, තස්මිංයෙව ගාමෙ භික්ඛුහි සද්ධිං වසිත්වා පචාරෙතබ්බං, අප්පචාරෙත්වා තතො පරං ගන්තුං න වට්ටනී.

නාවාය වස්සං උපගච්ඡන්තෙනාපි කුටියංයෙව උපගන්තබ්බං. පරියෙසිත්වා අලහන්තෙ ආලයො කාතබ්බො. සචෙ අන්තොතෙමාසං නාවා සමුද්දෙයෙව හොති, තත්ථෙව පචාරෙතබ්බං. අථ නාවා කුලං ලහති, සයඤ්ච පරතො ගන්තුකාමො හොති, ගන්තුං න වට්ටනී. නාවාය ලද්ධගාමෙයෙව වසිත්වා භික්ඛුහි සද්ධිං පචාරෙතබ්බං. සචෙපි නාවා අනුතීරමෙව අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡති, භික්ඛු ව පයමං ලද්ධගාමෙයෙව වසිතුකාමො, නාවා ගච්ඡතු, භික්ඛුනා තත්ථෙව වසිත්වා භික්ඛුහි සද්ධිං පචාරෙතබ්බං.

ඉති වජෙ, සත්ථෙ, නාවායන්ති තීසු යානෙසු නත්ථී වස්සච්ඡෙදෙ ආපත්ති, පචාරෙතුඤ්ච ලහති.

2623. සති පච්චයචෙකල්ලෙති පිණ්ඩපාතාදීනං පච්චයානං උභනත්තෙ සති. සරීරාචාසුතාය වාති සරීරස්ස අචාසුතාය ආබාධෙ වා සති. වස්සං ඡෙත්වාපි පක්කමෙති වස්සච්ඡෙදං කත්වාපි යථාචාසුකට්ඨානං ගච්ඡෙය්‍යා. අපි-සද්දෙන වස්සං අඡෙත්වා වස්සච්ඡෙදකාරණෙ සති සත්තාහකරණීයෙන ගන්තුම්පි වට්ටනීති දීපෙති.

2624. යෙන කෙනන්තරායෙනාති රාජන්තරායාදීසු යෙන කෙනවි අන්තරායෙන. යො භික්ඛු වස්සං නොපගතො, තෙනාපි ඡින්නවස්සෙන වාපි දුතියා වස්සුපනායිකා උපගන්තබ්බාති යොජනා.

2625-6. සත්තාහන්ති අච්චන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං. “චිතිනාමෙති”ති ඉමිනා සම්බන්ධො. උපගන්ත්වාපි වා බහිද්ධා එව සත්තාහං චිතිනාමෙති චෙ. යො ගච්ඡති, යො ව චිතිනාමෙති, තස්ස භික්ඛුස්ස. පුරිමාපි න විජ්ජනීති අනුපගතත්තා, ඡින්නවස්සත්තා ව පුරිමාපි වස්සුපනායිකා න විජ්ජති න ලහති. ඉමෙසං ද්විත්තං යථාක්කමං උපචාරාතික්කමෙ, සත්තාහාතික්කමෙ ව ආපත්ති වෙදිතබ්බා.

පටිස්සවෙ ව භික්ඛුස්ස, හොති ආපත්ති දුක්කටන්ති “ඉධ වස්සං වසථා”ති
 චුත්තෙ “සාධු”ති පටිස්සුණිත්වා තස්ස විසංවාදෙ අසව්වාපනෙ ආපත්ති හොති.
 කතමාති ආහ “දුක්කට”න්ති. න කෙවලං එතස්සෙව විසංවාදෙ ආපත්ති හොති, අථ
 ඛො ඉතරෙසම්පි පටිස්සවානං විසංවාදෙ ආපත්ති වෙදිතබ්බා. යථාහ – “පටිස්සවෙ
 ව ආපත්ති දුක්කටස්සාති එත්ථ න කෙවලං ‘ඉමං තෙමාසං ඉධ වස්සං වසථා’ති
 එතස්සෙව පටිස්සවස්ස විසංවාදෙ ආපත්ති, ‘ඉමං තෙමාසං භික්ඛං ගණ්හථ, උභොපි
 මයං ඉධ වස්සං වසිස්සාම, එකතොව උද්දිසාපෙස්සාමා’ති එවමාදිනාපි තස්ස තස්ස
 පටිස්සවස්ස විසංවාදෙ දුක්කට”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 207). තඤ්ච ඛො
 පටිස්සවකාලෙ සුද්ධචිත්තස්ස පච්ඡා විසංවාදනපච්චයා හොති. පයමං
 අසුද්ධචිත්තස්ස පන පටිස්සවෙ පාචිත්තියං, විසංවාදෙන දුක්කටන්ති පාචිත්තියෙන
 සද්ධිං දුක්කටං යුජ්ජති.

2627. “වස්සං උපගන්ත්වා පන අරුණං අනුට්ඨාපෙත්වා තදහෙව
 සත්තාහකරණියෙන පක්කමන්තස්සාපි අන්තොසත්තාහෙ නිවත්තන්තස්ස
 අනාපත්ති”ති (මහාව. අට්ඨ. 207) අට්ඨකථාවචනතො, “කො වාදො වසිත්වා බහි
 ගච්ඡතො”ති වක්ඛමානත්තා ව “නුට්ඨාපෙත්වා පනාරුණ”න්ති පාඨො
 ගහෙතබ්බො. කත්ථවි පොත්ථකෙසු “උට්ඨාපෙත්වා පනාරුණ”න්ති පාඨො
 දිස්සති, සො න ගහෙතබ්බො.

2628. වසිත්වාති ද්විහතිහං වසිත්වා. යථා වස්සං වසිත්වා අරුණං
 අනුට්ඨාපෙත්වා සත්තාහකරණියෙන ගච්ඡතො අනාපත්ති, තථා ගතට්ඨානතො
 අන්තොසත්තාහෙ ආගන්ත්වා පුනපි අරුණං අනුට්ඨාපෙත්වා සත්තාහකරණියෙන
 ගච්ඡතො අනාපත්ති. “සත්තාහවාරෙන අරුණො උට්ඨාපෙතබ්බො”ති (මහාව.
 අට්ඨ. 201) අට්ඨකථාවචනං සත්තමාරුණෙන පටිබද්ධදිවසං සත්තමෙන
 අරුණෙනෙව සඨගහෙත්වා සත්තමඅරුණබ්හන්තරෙ අනාගන්ත්වා අට්ඨමං අරුණං
 බහි උට්ඨාපෙත්තස්ස රත්තිවිෂේදදස්සනපරං, න සත්තමඅරුණස්සෙව තත්ථ
 උට්ඨාපෙතබ්බවාදදස්සනපරන්ති ගහෙතබ්බං සික්ඛාභාජනඅට්ඨකථාය,
 සිහළගණ්ඨිපදෙසු ව තථා විනිවිජ්ජන්තා.

2629. “නොපෙති අසතියා”ති පදවිෂේදො, නොපෙතිති “ඉමස්මිං විහාරෙ ඉමං
 තෙමාසං වස්සං උපෙමී”ති වචිහෙදෙන න උපගච්ඡති.

2630. චුත්තමෙවත්ථං සමත්ථෙතුමාහ “න දොසො කොචි විජ්ජති”ති.

2631. “ඉමස්මිං විහාරෙ ඉමං තෙමාසං වස්සං උපෙමී”ති තික්ඛන්තුං වචනෙ
 නිව්ඡාරිතෙ එව වස්සං උපගතො සියාති යොජනා. “නිව්ඡාරිතෙව තික්ඛන්තු”න්ති
 ඉදං උක්කංසවසෙන චුත්තං, සකිං, ද්වික්ඛන්තුං වා නිව්ඡාරිතෙපි වස්සුපගතො නාම
 හොතීති. යථාහ – “ඉමස්මිං විහාරෙ ඉමං තෙමාසං වස්සං උපෙමීති සකිං වා
 ද්වත්තික්ඛන්තුං වා වාචං නිව්ඡාරෙත්වා වස්සං උපගන්තබ්බං”න්ති (මහාව. අට්ඨ.
 184).

2632. නවමිතො පටියාය ගන්තුං වට්ටනි, ආගච්ඡතු වා මා වා, අනාපත්ති’ ති (මහාව. අට්ඨ. 207) අට්ඨකථානායං දස්සෙතුමාහ “ආදිං තු නවමිං කත්වා” තිආදි. නවමිං පභුති ආදිං කත්වා, නවමිතො පටියායාති වුත්තං හොති. ගන්තුං වට්ටනීති සත්තාහකරණියෙනෙව ගන්තුං වට්ටනි, තස්මා පචාරණදිවසෙපි තදහෙව ආගන්තුං අසක්කුණෙයාටියානං පචාරණත්ථාය ගච්ඡන්තෙන ලබ්භමානෙන සත්තාහකරණියෙන ගන්තුං වට්ටනි. “පචාරෙත්වා පන ගන්තුං වට්ටනි පචාරණාය තංදිවසසන්තිස්සිතත්තා’ ති (වජිර. ටී. මහාවග්ග 207) හි වජිරවුද්ධිත්ථෙරො. සො පච්ඡා ආගච්ඡතු වා මා වා, දොසො න විජ්ජතීති යොජනා.

වස්සුපනායිකක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා.

පචාරණක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා

2633. “පචාරණා” ති ඉදං “වාතුද්දසි” තිආදිහි පච්චෙකං යොජෙතබ්බං. තස්මිං තස්මිං දිනෙ කාතබ්බා පචාරණා අහෙදොපචාරෙන තථා වුත්තා. සාමග්ගී උපොසථක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනාය වුත්තසරුපාව. සාමග්ගීපචාරණං කරොන්තෙහි ච පයමං පචාරණං යපෙත්වා පාටිපදතො පටියාය යාව කත්තිකවාතුමාසිපුණ්ණමා එත්ථන්තරෙ කාතබ්බා, තතො පච්ඡා වා පුරෙ වා න වට්ටනි. තෙවාචී ද්වෙකවාචීති “සුණාතු මෙ, හන්තෙ...පෙ.... තෙවාචිකං පචාරෙයා, ද්වෙවාචිකං පචාරෙයා, එකවාචිකං පචාරෙයා” ති තං තං ඤත්තිං යපෙත්වා කාතබ්බා පචාරණා වුච්චති.

2634. තිණි කම්මානි මුඤ්චිත්වා, අන්තෙනෙව පචාරයෙති “චත්තාරිමානි, හික්ඛෙව, පචාරණකම්මානි, අධම්මෙන වග්ගං පචාරණකම්මං...පෙ.... ධම්මෙන සමග්ගං පචාරණකම්ම” න්ති (මහාව. 212) වත්වා “තත්ත, හික්ඛෙව, යදිදං අධම්මෙන වග්ගං පචාරණකම්මං, න, හික්ඛෙව, එවරුපං පචාරණකම්මං කාතබ්බං...පෙ.... තත්ත, හික්ඛෙව, යදිදං ධම්මෙන සමග්ගං පචාරණකම්මං, එවරුපං, හික්ඛෙව, පචාරණකම්මං කාතබ්බ” න්තිආදිවචනතො (මහාව. 212) තිණි අකත්තබ්බානි පචාරණකම්මානි මුඤ්චිත්වා කාතුං අනුඤ්ඤාතෙන චතුත්ථෙත පචාරණකම්මෙන පචාරෙයානි අත්ථො. තස්ස විභාගෙකදෙසං “පඤ්ච යස්මිං පනාවාසෙ” තිආදිනා වක්ඛති.

2635. පුබ්බකිච්චං සමාපෙත්වානි –

“සම්මජ්ජනී පදීපො ව, උදකං ආසනෙන ව;
පචාරණාය එතානි, ‘පුබ්බකරණ’ න්ති වුච්චති.

“ඡන්දපාරිසුද්ධිඋතුක්ඛානං, හික්ඛුගණනා ව ඔවාදො;
පචාරණාය එතානි, ‘පුබ්බකිච්ච’ න්ති වුච්චති” ති. –

වුත්තං නවවිධං පුබ්බකිච්චං නිට්ඨාපෙත්වා.

පත්තකල්ලෙ සමානිතෙති –

“පවාරණා යාවතිකා ච භික්ඛු කම්මජ්ජත්තා,
සභාගාපත්තියො ච න විජ්ජන්ති;
වජ්ජනියා ච පුග්ගලා තස්මිං න භොන්ති,
‘පත්තකල්ල’න්ති වුච්චති” ති. –

වුත්තෙ චතුබ්බිධෙ පත්තකල්ලෙ සමොධානිතෙ පරිසමාපිතෙ.

ඤ්ඤාතිං යපෙත්වාති “සුඤ්ඤා මෙ, භන්තෙ සඬ්ඝො, අජ්ජ පවාරණා, යදි සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, සඬ්ඝො පවාරෙය්‍යා” ති (මහාව. 210) එවං සබ්බසඬ්ඝාභිකවසෙන ච “තෙවාචිකං පවාරෙය්‍යා” ති ච දානාදිකරණෙන යෙභුය්‍යෙන රත්තියා බෙජිතාය ච රාජාදිඅන්තරායෙ සති ච තදනුරූපතො “ද්වෙවාචිකං, එකවාචිකං, සමානවස්සිකං පවාරෙය්‍යා” ති ච ඤ්ඤාතිං යපෙත්වා, තාසං විසෙසො අට්ඨකථායං දස්සිතොයෙව. යථාහ –

“එවඤ්ඤාති වුත්තෙ තෙවාචිකඤ්ඤාති ද්වෙවාචිකඤ්ඤාති එකවාචිකඤ්ඤාති පවාරෙය්‍යං වට්ඨති, සමානවස්සිකං න වට්ඨති. ‘තෙවාචිකං පවාරෙය්‍යා’ ති වුත්තෙ පන තෙවාචිකමෙව වට්ඨති, අඤ්ඤං න වට්ඨති, ‘ද්වෙවාචිකං පවාරෙය්‍යා’ ති වුත්තෙ ද්වෙවාචිකඤ්ඤාති තෙවාචිකඤ්ඤාති වට්ඨති, එකවාචිකඤ්ඤාති සමානවස්සිකඤ්ඤාති න වට්ඨති. ‘එකවාචිකං පවාරෙය්‍යා’ ති වුත්තෙ පන එකවාචිකද්වෙවාචිකතෙවාචිකාති වට්ඨන්ති, සමානවස්සිකමෙව න වට්ඨති. ‘සමානවස්සික’න්ති වුත්තෙ සබ්බං වට්ඨති” ති (මහාව. අට්ඨ. 210).

කාතබ්බාති ථෙරෙන භික්ඛුනා එකංසං උත්තරාසඬ්ඝං කරිත්වා උක්කුට්ඨං නිසිදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා එවමස්ස වචනියො “සඬ්ඝං, ආවුසො, පවාරෙමි දිට්ඨෙත වා...පෙ.... තතියමිපි ආවුසො, සඬ්ඝං පවාරෙමි දිට්ඨෙත වා...පෙ.... පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි” ති (මහාව. 210) වුත්තනයෙන කාතබ්බා. නවකෙන භික්ඛුනා එකංසං උත්තරාසඬ්ඝං කරිත්වා...පෙ.... තතියමිපි, භන්තෙ, සඬ්ඝං පවාරෙමි දිට්ඨෙත වා...පෙ.... පස්සන්තො පටිකරිස්සාමිති (මහාව. 210) වුත්තනයෙන කාතබ්බා.

2636. ථෙරෙසු පවාරෙත්තෙසු යො පන නවො, සො සයං යාව පවාරෙති, තාව උක්කුට්ඨං නිසිදෙය්‍යාති යොජනා.

2637. වත්තාරො වා තයොපි වා එකාවාසෙ එකසීමායං වසන්ති වෙ, ඤ්ඤාතිං වත්වා “සුඤ්ඤා මෙ, ආයස්මන්තො, අජ්ජ පවාරණා, යදායස්මන්තානං පත්තකල්ලං, මයං අඤ්ඤාමඤ්ඤං පවාරෙය්‍යාමා” ති (මහාව. 216) ගණඤ්ඤාතිං යපෙත්වා පවාරෙය්‍යුන්ති යොජනා.

පවාරෙය්‍යුන්ති එත්ථ ථෙරෙන භික්ඛුනා එකංසං උත්තරාසඬිගං කත්වා උක්කුටිකං නිසිදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා තෙ තයො වා ද්වෙ වා භික්ඛු එවමස්සු වචනියා “අහං, ආවුසො, ආයස්මන්තෙ පවාරෙමි දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඬිකාය වා, වදන්තු මං ආයස්මන්තො අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි. දුතියම්පි...පෙ.... තතියම්පි අහං, ආවුසො, ආයස්මන්තෙ පවාරෙමි දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඬිකාය වා, වදන්තු මං ආයස්මන්තො අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි”ති (මහාව. 216) පවාරෙතඛ්ඛං. නවෙනපි “අහං, හන්තෙ, ආයස්මන්තෙ පවාරෙමි දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඬිකාය වා, වදන්තු මං ආයස්මන්තො අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි. දුතියම්පි...පෙ.... තතියම්පි අහං, හන්තෙ, ආයස්මන්තෙ පවාරෙමි දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඬිකාය වා, වදන්තු මං ආයස්මන්තො අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි”ති පවාරෙතඛ්ඛං.

2638. අඤ්ඤමඤ්ඤං පවාරෙය්‍යුං, විනා ඤත්තිං දුවෙ ජනා. තෙසු ථෙරෙන “අහං, ආවුසො, ආයස්මන්තං පවාරෙමි දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඬිකාය වා, වදන්තු මං ආයස්මා අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි. දුතියම්පි...පෙ.... තතියම්පි අහං, ආවුසො, ආයස්මන්තං පවාරෙමි...පෙ.... පටිකරිස්සාමි”ති (මහාව. 217) පවාරෙතඛ්ඛං. නවෙනපි “අහං, හන්තෙ, ආයස්මන්තං පවාරෙමි...පෙ.... වදන්තු මං ආයස්මා අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි. දුතියම්පි...පෙ.... තතියම්පි අහං, හන්තෙ, ආයස්මන්තං පවාරෙමි...පෙ.... පටිකරිස්සාමි”ති පවාරෙතඛ්ඛං.

අධිට්ඨෙය්‍යාති පුබ්බකිච්චං සමාපෙත්වා “අජ්ජ මෙ පචාරණා වාතුද්දසි”ති වා “පන්තරසි”ති වා වත්වා “අධිට්ඨාමි”ති අධිට්ඨෙය්‍යා. යථාහ “අජ්ජ මෙ පචාරණාති එත්ථ සථෙ වාතුද්දසිකා හොති, ‘අජ්ජ මෙ පචාරණා වාතුද්දසි’ති, සථෙ පන්තරසිකා, ‘අජ්ජ මෙ පචාරණා පන්තරසි’ති එවං අධිට්ඨාතඛ්ඛං”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 218), ඉමිනා සබ්බසඬිගාහාදිඤ්ඤත්තිසු ච තස්මිං තස්මිං දිවසෙ සො සො වොහාරො කාතඛ්ඛොති දීපිතමෙව.

සෙසා සඬිසපචාරණාති පඤ්චහි, අතිරෙකෙහි වා භික්ඛුහි කත්තඛ්ඛා පචාරණා සඬිසපචාරණා.

2639. පචාරිතෙති පයමපචාරණාය පචාරිතෙ. අනාගතොති කෙනචි අන්තරායෙන පුරිමිකාය ච පචිඡිමිකාය ච වස්සුපනායිකාය වස්සං අනුපගතො. අවුත්ථොති පචිඡිමිකාය උපගතො. වුත්තඤ්ඤි වුද්දසික්ඛාවණ්ණනාය “අවුත්ථොති පචිඡිමිකාය උපගතො අපරිනිට්ඨිතත්තා ‘අවුත්ථො’ති වුච්චති”ති. පාරිසුද්ධිඋපොසථං කරෙය්‍යාති යොජනා. එත්ථ “තෙසං සන්තිකෙ”ති සෙසො.

2640-1. යස්මිං පනාවාසෙ පඤ්ච වා චත්තාරො වා තයො වා සමණා වසන්ති,
තෙ තත්ථ එකෙකස්ස පචාරණං හරිත්වාන සචෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං පචාරෙන්නි,
ආපත්ති දුක්කටන්ති යොජනා.

සෙසන්ති “අධම්මෙන සමග්ග”න්තිආදිකං විනිවිජයං. ඉධාති ඉමස්මිං
පචාරණාධිකාරෙ. බුද්ධොති විනයධරො. උපොසථෙ චුත්තනයෙනාති
උපොසථවිනිවිජයෙ චුත්තක්කමෙන. නයෙති ජානෙය්‍ය.

2642. සම්පාදෙතත්තනො සුචින්ති අත්තනො උපොසථං සම්පාදෙති. සබ්බං
සාධෙතීති උපොසථාදිසබ්බං කම්මං නිජ්ඣාදෙති. නත්තනොති අත්තනො උපොසථං
න නිජ්ඣාදෙති.

2643. තස්මාති යස්මා අත්තනො සුචිං න සාධෙති, තස්මා. උභින්නන්ති
අත්තනො ච සඬ්ඝස්ස ච. කිච්චසිද්ධත්ථමෙවිධාති උපොසථාදිකම්මනිජ්ජප්පනත්ථං
ඉධ ඉමස්මිං උපොසථකම්මාදිපකරණෙ. පාරිසුද්ධිපීති එත්ථ පි-සද්දෙන පචාරණා
සඬගහිතා. තෙනෙව චක්ඛති “ජන්දං වා පාරිසුද්ධිං වා, ගහෙත්වා වා පචාරණං”න්ති.

ජන්දපාරිසුද්ධිපචාරණං දෙන්තෙන සචෙ සාපත්තිකො හොති, ආපත්තිං
දෙසෙත්වා එකංසං උත්තරාසඬගං කත්වා උක්කුටිකං නිසිදිත්වා අඤ්ජලිං
පග්ගහෙත්වා ජන්දාදිහාරකො භික්ඛු චත්තබ්බො “ජන්දං දම්මි, ජන්දං මෙ හර,
ජන්දං මෙ ආරොචෙහි”ති (මහාව. 165), “පාරිසුද්ධිං දම්මි, පාරිසුද්ධිං මෙ හර,
පාරිසුද්ධිං මෙ ආරොචෙහි”ති (මහාව. 164), “පචාරණං දම්මි, පචාරණං මෙ හර,
පචාරණං මෙ ආරොචෙහි, මමත්ථාය පචාරෙහි”ති (මහාව. 213).

2644. “ජන්දො එකෙනා”ති පදච්ඡෙදො. එකෙන බහුනම්පි ජන්දො
භාතබ්බො, තථා පාරිසුද්ධි භාතබ්බා. පි-සද්දෙන පචාරණා භාතබ්බාති යොජනා.
පරම්පරාහටො ජන්දොති බහුනං වා එකස්ස වා ජන්දාදිහාරකස්ස හත්ථනො අත්තරා
අඤ්ඤෙන ගහිතා ජන්දපාරිසුද්ධිපචාරණා. විසුද්ධියා න ගච්ඡති අනවජ්ජභාවාය න
පාපුණාති බ්ලාලසඬ්ඛලිකජන්දාදීනං සඬ්ඝමජ්ඣං අගමනෙන වග්ගහාවකරණෙනා.

එත්ථ ච යථා බ්ලාලසඬ්ඛලිකාය පඨමවලයං දුතියවලයං පාපුණාති, න තතියං,
එවම්මෙපි ජන්දාදියො දායකෙන යස්ස දින්නා, තනො අඤ්ඤත්ථ න ගච්ඡති
බ්ලාලසඬ්ඛලිකාසදිසත්තා “බ්ලාලසඬ්ඛලිකා”ති චුත්තා.
බ්ලාලසඬ්ඛලිකාග්ගහණඤ්චෙත්ථ යාසං කාසඤ්චි සඬ්ඛලිකානං
උපලක්ඛණමත්තන්ති දට්ඨබ්බං.

2645-6. ජන්දං වා පාරිසුද්ධිං වා පචාරණං වා ගහෙත්වා ජන්දාදිහාරකො
සඬ්ඝමජ්ජත්වා සචෙ සාමණෙරාදිභාවං පටිජානෙය්‍ය වා විබ්භමෙය්‍ය වා මරෙය්‍ය වා,
තං සබ්බං ජන්දාදිභාවං නාහටං හොති, සඬ්ඝං පත්වා එවං සියා සාමණෙරාදිභාවං
පටිජානන්තො, විබ්භන්තො, කාලකතො වා භවෙය්‍ය, තං සබ්බං හටං ආතීතං
හොතීති යොජනා.

තත්ථ සාමණෙරාදිභාවං වා පටිජානෙය්‍යාති “අභං සාමණෙරො” තිආදිනා භූතං සාමණෙරාදිභාවං කපෙය්‍යා, පච්ඡා සාමණෙරභූමියං පතිට්ඨභෙය්‍යාති අත්ථො. ආදි-සද්දෙන අන්තිමවත්ථුං අප්ඤ්ඤාපන්තො ගභිතො.

2647. සඬ්ඝං පත්ථාති අන්තමසො තංතංකම්මජ්ජත්තස්ස චතුර්ග්ගාදිසඬ්ඝස්ස භත්ථපාසං පත්ථාති අත්ථො. පමත්තොති පමාදං සතිසම්මොසං පත්තො. සුත්තොති නිද්දුපගතො. ඛිත්තචිත්තකොති යක්ඛාදීහි වික්ඛෙපමාපාදිතචිත්තො. නාරොචෙතීති අත්තනො ඡන්දාදීනං ආභට්ඨාවං එකස්සාපි භික්ඛුනො න කපෙති. සඤ්චිච්චාති සඤ්චෙතෙත්ථා ජානන්තොයෙව අනාදරියො නාරොචෙති, දුක්කටං හොති.

2648. යෙ තෙති යෙ තෙ භික්ඛු ථෙරා වා නවා වා මජ්ඣිමා වා. විපස්සනාති සභවරියෙන සමථොපි ගය්හති. සමථවිපස්සනා ච ඉධ තරුණායෙව අධිජ්ජෙතා, තස්මා විපස්සනායුත්තාති එත්ථ තරුණාහි සමථවිපස්සනාහි සමන්තාගතාති අත්ථො. රත්තින්දිවන්ති අව්චන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං. අතන්දිතාති අනලසා.

“රත්තින්දිව”න්ති එත්ථ රත්ති-සද්දෙන රත්තියායෙව ගහණං, උදාහු එකදෙසස්සාති ආහ “පුබ්බරත්තාපරරත්ත”න්ති. පුබ්බා ච සා රත්ති වාති පුබ්බරත්ති, පට්ඨමයාමො, අපරා ච සා රත්ති වාති අපරරත්ති, පච්ඡිමයාමො, පුබ්බරත්ති ච අපරරත්ති වාති සමාහාරද්වන්දෙ සමාසන්තෙ අ-කාරපච්චියං කත්ථා “පුබ්බරත්තාපරරත්ත”න්ති වුත්තං. ඉධාපි අව්චන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං. මජ්ඣිමයාමෙ කායදරථවූපසමනත්ථාය සුපනං අනුඤ්ඤාතන්ති තං වජ්ජෙත්ථා පුරිමපච්ඡිමයාමෙසු නිරන්තරභාවනානුයොගො කාතඛිබ්බොති දස්සනත්ථමෙව වුත්තං. විපස්සනා පරායනා සමථවිපස්සනාව පරං අයනං පතිට්ඨා එතෙසන්ති විපස්සනාපරායනා, සමථවිපස්සනාය යුත්තපයුත්තා හොන්තිති වුත්තං හොති.

2649. ලද්ධො ඵාසුච්ඡාරො යෙහි තෙ ලද්ධඵාසුච්ඡාරා, තෙසං. ඵාසුච්ඡාරොති ච සුඛච්ඡාරස්ස මූලකාරණත්තා තරුණා සමථවිපස්සනා අධිජ්ජෙතා, පටිලද්ධතරුණසමථවිපස්සනානන්ති අත්ථො. සියා න පරිහානිති පරිහානි නාම එවං කතෙ න භවෙය්‍යා.

කත්තිකමාසකෙති විවරමාසසඬ්ඛාතෙ කත්තිකමාසෙ පචාරණාය සඬ්ඛහො වුත්තොති යොජනා. ගාථාබන්ධවසෙන “සඬ්ඛාහො”ති දීඝො කතො, පචාරණාසඬ්ඛහො වුත්තොති අත්ථො. යථාහ –

“පචාරණාසඬ්ඛහො ච නාමායං විස්සට්ඨකම්මට්ඨානානං
ථාමගතසමථවිපස්සනානං සොතාපන්තාදීනඤ්ච න දාතඛිබ්බො.
තරුණසමථවිපස්සනාලාභිනො පන සබ්බෙ වා හොන්තු, උපඬ්ඨා වා,
එකපුග්ගලො වා, එකස්සපි වසෙන දාතඛිබ්බොයෙව. දින්නෙ
පචාරණාසඬ්ඛහෙ අන්තොවස්සෙ පරිහාරොව හොති, ආගන්තුකා තෙසං
සෙනාසනං ගහෙතුං න ලහන්ති. තෙහිපි ඡින්නවස්සෙහි න භවිතඛිබ්බං,

පවාරෙත්වා පන අන්තරාපි වාරිකං පක්කමිතුං ලහන්ති”ති (මහාව. අට්ඨ. 241).

පවාරණාසඨගහස්ස දානප්පකාරො පන පාළිතො ගහෙනබ්බො.

පවාරණක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා.

වම්මක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා

2650. එළකා ව අජා ව මිගා වාති විග්ගහො. පසුනං ද්වන්දෙ එකත්තනපුංසකත්තස්ස විහාසිත්තා බහුවචනානිද්දෙසො. එළකානඤ්ච අජානඤ්ච මිගානං රොහිතෙණිකුරුඬිගානඤ්ච. පසදා ව මිගමාතා ව පසදමිගමාතා, “පසදමිගමාතුයා”ති වත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධවසෙන “පසද”න්ති නිග්ගහිතාගමො. පසදමිගමාතුයා ව වම්මං හික්ඛුනො වට්ටතීති යොජනා. “මිගාන”න්ති ඉමිනා ගහිතානමෙවෙත්ථ විහාගදස්සනං “රොහිතෙණි”තිආදි. රොහිතාදයො මිගවිහාගවිසෙසා.

2651. එතෙසං යථාචුත්තසත්තානං වම්මං යපෙත්වා අඤ්ඤං වම්මං දුක්කථාපත්තියා වත්ථුභුතන්ති අත්ථො. අඤ්ඤන්ති ව –

“මක්කටො කාළසීහො ව, සරහො කදලිමිගො;
යෙ ව වාළමිගා හොන්ති, තෙසං වම්මං න වට්ටතී”ති. (මහාව. අට්ඨ. 259)

අට්ඨකථාය පටික්ඛිත්තං වම්මමාහ. මක්කටො නාම සාබමිගො. කාළසීහො නාම මහාමුඛවානරජාතිකො. වාළමිගා නාම සීහබ්බාග්ඝාදයො. යථාහ – “තත්ථ වාළමිගාති සීහබ්බාග්ඝඅච්ඡතරච්ඡා, න කෙවලඤ්ච එතෙයෙව, යෙසං පන වම්මං වට්ටතීති චුත්තං, තෙ යපෙත්වා අවසෙසා අන්තමසො ගොමහිංසස්සමිලාරාදයොපි සබ්බෙ ඉමස්මිං අත්ථෙ ‘වාළමිගා’ත්ථෙව වෙදිතබ්බා”ති.

ථවිකා ව උපාහනා ව ථවිකොපාහනං. අමානුසං මනුස්සවම්මරහිතං සබ්බං වම්මං ථවිකොපාහනෙ වට්ටතීති යොජනා. එත්ථ ථවිකාති උපාහනාදිකොසකස්ස ගහණං. යථාහ “මනුස්සවම්මං යපෙත්වා යෙන කෙනපි වම්මෙන උපාහනා වට්ටති. උපාහනාකොසකස්ත්ථකකොසකකුඤ්චිකාකොසකෙසුපි එසෙව නයො”ති (මහාව. අට්ඨ. 259).

2652. “අනුජානාමි, හික්ඛෙව, සබ්බපච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු ගුණඬිගුණුපාහන”න්ති (මහාව. 259) වචනතො “වට්ටන්ති මජ්ඣිමෙ දෙසෙ, න ගුණඬිගුණුපාහනා”ති චුත්තං. මජ්ඣිමෙ දෙසෙති “පුරත්ථිමාය දිසාය ගජඬිගලං නාම නිගමො”තිආදිනා (මහාව. 259) චුත්තසීමාපරිච්ඡෙදෙ මජ්ඣිමදෙසෙ.

ගුණධර්මානුපාතනාති චතුපටලතො පටියාය බහුපටලා උපාහනා. යථාහ -
 “ගුණධර්මානුපාතනාති චතුපටලතො පටියාය වුවිච්ඡි”ති (මහාව. අට්ඨ. 245).
 මජ්ඣිමදෙසෙ ගුණධර්මානුපාතනා න වට්ටන්තිති යොජනා. අන්තොආරාමෙති එත්ථ
 පකරණතො “සබ්බෙස”න්ති ලබ්භති, ගිලානානමිතරෙසඤ්ච සබ්බෙසන්ති
 අත්ථො. සබ්බත්ථාපි වාති අන්තොආරාමෙ, බහි වාති සබ්බත්ථාපි. රොගිනොති
 ගිලානස්ස වට්ටන්තිති යොජනා.

2653. පුට්ඨද්ධා බල්ලකබ්බද්ධාචාති පච්චෙකං යොජෙතබ්බං. විසෙසො
 පනෙතාසං අට්ඨකථායමෙව චුත්තො “පුට්ඨද්ධාති යොනකඋපාහනා වුවිච්ඡි, යා
 යාවජඨසතො සබ්බපාදං පටිච්ඡාදෙති. බල්ලකබ්බද්ධාති පණ්හිපිධානත්ථං තලෙ
 බල්ලකං බන්ධිත්වා කතා”ති. පාලිගුණධර්මා ව “පලිගුණධර්මා කතා, යා උපරි
 පාදමත්තමෙව පටිච්ඡාදෙති, න ජඨස”න්ති අට්ඨකථායං දස්සිතාව. තුලපුණ්ණාති
 තුලපිචුනා පුරෙත්වා කතා.

සබ්බාව නිලා සබ්බනිලා, සා ආදි යාසං තා සබ්බනිලාදයො. ආදි-සද්දෙන
 මහානාමරත්තපරියන්තානං ගහණං. එතාසං සරූපං අට්ඨකථායමෙව චුත්තං
 “නිලිකා උමාපුප්ඵවණ්ණා හොති, පිතිකා කණ්කාරපුප්ඵවණ්ණා, ලොහිතිකා
 ජයසුමනපුප්ඵවණ්ණා, මඤ්ජිට්ඨිකා මඤ්ජිට්ඨවණ්ණා එව, කණ්හා
 අද්දාරිට්ඨිකවණ්ණා, මහාරඬගරත්තා සතපදිපිට්ඨිවණ්ණා, මහානාමරත්තා
 සමහිත්තවණ්ණා හොති පණ්ඩුපලාසවණ්ණා. කුරුන්දියං පන ‘පදුමපුප්ඵවණ්ණා’ති
 චුත්ත”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 246). සබ්බනිලාදයොපි වාති අපි-සද්දෙන
 නිලාදිවද්ධිකානං ගහණං.

2654. චිත්තාති විචිත්තා. මෙණ්ඩවිසාණුපමවද්ධිකාති මෙණ්ඩානං
 විසාණසදිසවද්ධිකා, කණ්ණිකට්ඨානෙ මෙණ්ඩසිඬගසණ්ඩානෙ වද්ධෙ යොජෙත්වා
 කතාති අත්ථො. “මෙණ්ඩවිසාණුපමවද්ධිකා”ති ඉදං අප්පිසාණුපමවද්ධිකානං
 උපලක්ඛණං. මොරස්ස පිඤ්ජෙන පරිසිබ්බිතාති තලෙසු වා වද්ධෙසු වා
 මොරපිඤ්ජෙහි සුත්තකසදිසෙහි පරිසිබ්බිතා. උපාහනා න ව වට්ටන්තිති යොජනා.

2655. මජ්ජාරාති බිලාරා. කාළකා රුක්ඛකණ්ටකා. උලුකා පක්ඛිබිලාලා.
 සීහාති කෙසරසීහාදයො සීහා. උද්දාති චතුප්පදජාතිකා. දීපි සද්දලා. අජිනස්සාති
 එවංනාමිකස්ස. පරික්ඛටාති උපාහනපරියන්තෙ විචරෙ අනුචාතං විය චුත්තජ්ජකාරං
 වම්මං යොජෙත්වා කතා.

2656. සවෙ ඊදිසා උපාහනා ලහන්ති, තාසං වළඤ්ජනජ්ජකාරං දස්සෙතුමාහ
 “පුට්ඨාදිං අපනෙත්වා”තිආදි. පුට්ඨාදිං සබ්බෙසො ඡින්දිත්වා වා අපනෙත්වා වා
 උපාහනා ධාරෙතබ්බාති යොජනා. එවමකත්වා ලද්ධනිහාරෙතෙව ධාරෙත්තස්ස
 දුක්ඛටං. යථාහ - “එතාසු යං කිඤ්චි ලහිත්වා සවෙ තාති බල්ලකාදීති අපනෙත්වා
 සක්කා හොන්ති වළඤ්ජිතුං, වළඤ්ජෙතබ්බා, තෙසු පන සති වළඤ්ජන්තස්ස
 දුක්ඛට”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 246).

වණ්ණහෙදං තථා කත්වාති එත්ථ “එකදෙසෙනා”ති සෙසො. “සබ්බසො වා”ති ආහරිත්වා සබ්බසො වා එකදෙසෙන වා වණ්ණහෙදං කත්වා සබ්බනීලාදයො උපාහනා ධාරෙතබ්බාති යොජනා. තථා අකත්වා ධාරෙන්තස්ස දුක්කටං. යථාහ “එතාසු යං කිඤ්චි ලභිත්වා රජනං වොළකෙන පුඤ්ජිත්වා වණ්ණං හින්දිත්වා ධාරෙතුං වට්ටති. අප්පමත්තකෙපි හින්තෙ වට්ටතියෙවා”ති. නීලවද්ධිකාදයොපි වණ්ණහෙදං කත්වා ධාරෙතබ්බා.

2657. තත්ථ යානෙ පස්සාවපාදුකා, වච්චපාදුකා, ආවමනපාදුකාති තිස්සො පාදුකායො ය්පෙත්වා සබ්බාපි පාදුකා තාලපත්තිකාදිහෙදා සබ්බාපි සඬකමනීයා පාදුකා ධාරෙතුං න වට්ටන්තීති යොජනා.

2658. අතික්කන්තපමාණං උච්චාසයනසඤ්ඤිතං ආසන්දිඤ්චෙව පල්ලඬකඤ්ච සෙවමානස්ස දුක්කටන්ති යොජනා. ආසන්දි චුත්තලක්ඛණාව. පල්ලඬකොති පාදෙසු ආහරිමානි වාළරුපානි ය්පෙත්වා කතො, එකස්මිංයෙව දාරුමිහි කට්ඨකම්මවසෙන ඡින්දිත්වා කතානි අසංහාරිමානි තත්ත්වයානෙව වාළරුපානි යස්ස පාදෙසු සන්ති, එවරුපො පල්ලඬකො කප්පතීති “ආහරිමෙනා”ති ඉමිනාව දීපිතං. “අකප්පියරුපකතො අකප්පියමඤ්චො පල්ලඬකො”ති හි සාරසමාසෙ චුත්තං.

2659. ගොනකන්ති දීඝලොමකමහාකොජවං. චතුරඬගුලාධිකානි කිර තස්ස ලොමානි, කාළවණ්ණඤ්ච හොති. “චතුරඬගුලතො ඌනකප්පමාණලොමො කොජවො වට්ටතී”ති වදන්ති. කුත්තකන්ති සොළසන්තං නාටකිත්ථිතං යත්වා නච්චනගොග්ගං උණ්ණාමයත්ථරණං. විත්තන්ති හිත්තිවිජ්ජදාදිකවිචිත්‍රං උණ්ණාමයත්ථරණං. පටිකන්ති උණ්ණාමයං සෙතත්ථරණං. පටලිකන්ති සනපුප්ඵකං උණ්ණාමයං ලොහිතත්ථරණං, යො “ආමලකපත්තො”තිපි චුච්චති.

එකන්තලොමීන්ති උභතො උග්ගතලොමං උණ්ණාමයත්ථරණං. විකතින්ති සීහබ්‍යග්ඝාදිරුපවිචිත්‍රං උණ්ණාමයත්ථරණං. “එකන්තලොමීති එකතොදසං උණ්ණාමයත්ථරණං”න්ති දීඝනිකා. තුලිකන්ති රුක්ඛතුලලතාතුලපොටකිතුලසඬබාතානං තිණ්ණං තුලානං අඤ්ඤතරපුණ්ණං පකතිතුලිකං. උද්දලොමීකන්ති එකතො උග්ගතලොමං උණ්ණාමයත්ථරණං. “උද්දලොමීති උභතොදසං උණ්ණාමයත්ථරණං. එකන්තලොමීති එකතොදසං උණ්ණාමයත්ථරණං”න්ති (දී. නි. අට්ඨ. 1.15) දීඝනිකායට්ඨකථායං චුත්තං. සාරසමාසෙ පන “උද්දලොමීති එකතො උග්ගතපුප්ඵං. එකන්තලොමීති උභතො උග්ගතපුප්ඵං”න්ති චුත්තං.

2660. කට්ඨස්සන්ති රතනපරිසිඬ්ඛිතං කොසෙය්‍යකට්ඨස්සමයං පච්චත්ථරණං. “කොසෙය්‍යකට්ඨස්සමයන්ති කොසෙය්‍යකසට්ඨමය”න්ති (දී. නි. ටී. 1.15) ආවරියධම්මපාලත්ථෙරෙන චුත්තං, කන්තිතකොසෙය්‍යපුට්ඨමයන්ති අත්ථො. කොසෙය්‍යන්ති රතනපරිසිඬ්ඛිතං කොසියසුත්තමයං පච්චත්ථරණං. රතනපරිසිඬ්ඛිතරහිතං සුද්ධකොසෙය්‍යං පන වට්ටති.

දීඝනිකායට්ඨකථායං පනෙන්ථ “යපෙත්වා තුලිකං සබ්බානෙව ගොනකාදීනි රතනපරිසිබ්බිතානි න වට්ටන්ති” ති (දී. නි. අට්ඨ. 1.15) චුත්තං. තත්ථ “යපෙත්වා තුලික”න්ති එතෙන රතනපරිසිබ්බනරහිතාපි තුලිකා න වට්ටන්ති දීපෙනි. “රතනපරිසිබ්බිතානි න වට්ටන්ති”ති ඉමිනා පන යානි රතනපරිසිබ්බිතානි, තානි භූමත්ථරණවසෙන යථානුරූපං මඤ්චාදීසු ව උපනෙතුං වට්ටන්ති දීපිතන්ති වෙදිතබ්බං. එත්ථ ව විනයපරියායං පත්වා ගරුකෙ යාතබ්බන්තා ඉධ චුත්තනසෙනෙවත්ථ විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. සුත්තන්තිකදෙසනායං පන ගහට්ඨානම්පි වසෙන චුත්තන්තා නෙසං සඬගණ්හනත්ථං “යපෙත්වා තුලිකං...පෙ.... වට්ටන්ති චුත්ත”න්ති (දී. නි. අට්ඨ. 1.15) අපරෙ.

හත්ථිඅස්සරථත්ථරන්ති හත්ථිපිට්ඨෙ අත්ථරිතං අත්ථරණං හත්ථත්ථරණං නාම. අස්සරථත්ථරෙපි එසෙව නයො. කදලිමිගචර-පච්චත්ථරණකම්පි වානි කදලිමිගචමමං නාම අත්ථි, තෙන කතං පචරපච්චත්ථරණන්ති අත්ථො. තං කිර සෙතචත්ථස්ස උපරි කදලිමිගචමමං පත්ථරිත්වා සිබ්බෙන්වා කරොන්ති. පි-සද්දෙන අජිනප්පවෙණි ගහිතා. අජිනප්පවෙණි නාම අජිනවම්මෙහි මඤ්චපමාණෙන සිබ්බෙන්වා කතා පවෙණි. තානි කිර වම්මානි සුඛුමතරානි, තස්මා දූපට්ටතිපට්ටානි කත්වා සිබ්බන්ති. තෙන චුත්තං “අජිනප්පවෙණි”ති.

2661. රත්තවිතානස්ස හෙට්ඨානි කුසුම්භාදිරත්තස්ස ලොහිතවිතානස්ස හෙට්ඨා කප්පියපච්චත්ථරණෙහි අත්ථතං සයනාසනඤ්ච. කසාවරත්තවිතානස්ස පන හෙට්ඨා කප්පියපච්චත්ථරණෙන අත්ථතං වට්ටති. තෙනෙව වක්ඛති “හෙට්ඨා අකප්පියෙ”තිආදි.

ද්විධා රත්තූපධානකන්ති සිසපස්සෙ, පාදපස්සෙ වානි උභතොපස්සෙ පඤ්ඤත්තරත්තබ්බිබ්බොහනවන්තඤ්ච සයනාසනං. ඉදං සබ්බං අකප්පියං පරිභුඤ්ජතො දුක්කටං භොති. “යං පන එකමෙව උපධානං උභොසු පස්සෙසු රත්තං වා භොති පදුමවණ්ණං වා විචිත්‍රං වා, සවෙ පමාණයුත්තං, වට්ටති”ති (මහාව. අට්ඨ. 254) අට්ඨකථාවිනිච්ඡයො එතෙනෙව බ්‍යතිරෙකතො චුත්තො භොති. “යෙභුය්‍යරත්තානිපි ද්වෙ බ්බිබ්බොහනානි න වට්ටන්ති”ති ගණ්ඨීපදෙ චුත්තං. තෙනෙව යෙභුය්‍යන රත්තවිතානම්පි න වට්ටන්ති විඤ්ඤායති.

එත්ථ ව කිඤ්චාපි දීඝනිකායට්ඨකථායං “අලොහිතකානි ද්වෙපි වට්ටන්තියෙව, තතො උත්තරි ලහිත්වා අඤ්ඤෙසං දාතබ්බානි, දාතුං අසක්කොන්තො මඤ්චෙ තිරියං අත්ථරිත්වා උපරි පච්චත්ථරණං දත්වා නිපජ්ජිතුම්පි ලහති”ති (දී. නි. අට්ඨ. 1.15) අවිසෙසෙන චුත්තං. සෙනාසනක්ඛන්ධකසංවණ්ණනායං පන “අගිලානස්ස සීසුපධානඤ්ච පාදුපධානඤ්චානි ද්වයමෙව වට්ටති, ගිලානස්ස බ්බිබ්බොහනානි සත්ථරිත්වා උපරි පච්චත්ථරණං දත්වා නිපජ්ජිතුම්පි වට්ටති”ති (චූළව. අට්ඨ. 297) චුත්තන්තා ගිලානොයෙව මඤ්චෙ තිරියං අත්ථරිත්වා නිපජ්ජිතුං ලහතිති වෙදිතබ්බං.

2662. උද්ධං සෙනවිතානම්පි හෙට්ඨා අකප්පියෙ පච්චත්ථරණෙ සති න වට්ඨති යොජනා. තස්මින්ති අකප්පියපච්චත්ථරණෙ.

2663. “යපෙත්වා”ති ඉමිනා ආසන්දාදිත්තයස්ස වට්ඨනාකාරො නත්ථිති දීපෙති. සෙසං සබ්බන්ති ගොනකාදි ද්විධාරත්තුපධානකපරියන්තං සබ්බං. ගිහිසන්තකන්ති ගිහීනං සන්තකං තෙහියෙව පඤ්ඤත්තං, ඉමිනා පඤ්චසු සහධම්මිකෙසු අඤ්ඤතරොන වා තෙසං ආණත්තියා වා පඤ්ඤත්තං න වට්ඨතිති දීපෙති. ලහතෙති නිසිදිතුං ලහති.

2664. තං කත්ථ ලහතිති පදෙසනියමං දස්සෙතුමාහ “ධම්මාසනෙ”තිආදි. ධම්මාසනෙති එත්ථ අට්ඨකථායං “යදි ධම්මාසනෙ සඬ්ඝිකම්පි ගොනකාදිං භික්ඛුහි අනාණත්තා ආරාමිකාදයො සයමෙව පඤ්ඤාපෙත්ති වෙව නිහරන්ති ව, එතං ගිහිවිකතනීහාරං නාම. ඉමිනා ගිහිවිකතනීහාරොන වට්ඨති”ති (චූළව. අට්ඨ. 320; වි. සඬ්ග. අට්ඨ. පකිණ්ණකවිනිච්ඡයකථා 56 අත්ථනො සමානං) චුත්තං. භත්තග්ගෙ වාති විහාරෙ නිසිදාපෙත්වා පරිවෙසනට්ඨානො වා භොජනසාලායං වා. අපිසද්දෙන ගිහීනං ගෙහෙපි තෙහි පඤ්ඤත්තෙ ගොනකාදිමිහි නිසිදිතුං අනාපත්තිති දීපෙති. ධම්මාසනාදිපදෙසනියමනෙන තතො අඤ්ඤත්ථ ගිහිපඤ්ඤත්තෙපි තත්ථ නිසිදිතුං න වට්ඨතිති ඛ්‍යතිරෙකතො විඤ්ඤායති.

භූමත්ථරණකෙති එත්ථ “කතෙ”ති සෙසො. තත්ථාති සඬ්ඝිකෙ වා ගිහිසන්තකෙ වා ගොනකාදිමිහි සහධම්මිකෙහි අනාණත්තෙහි ගිහීහි එව භූමත්ථරණෙ කතෙ. සයිතුන්ති උපරි අත්තනො පච්චත්ථරණං දත්වා නිපජ්ජිතුං වට්ඨති. අපි-සද්දෙන නිසිදිතුමිහි වාති සමුච්චිනොති. “භූමත්ථරණකෙ”ති ඉමිනා ගිහීහි එව මඤ්චාදිසු සයනත්ථං අත්ථනෙ උපරි අත්තනො පච්චත්ථරණං දත්වා සයිතුං වා නිසිදිතුං වා න වට්ඨතිති දීපෙති.

වම්මක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා.

හෙසජ්ජක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා

2665. ගහපතිස්ස භූමි, සම්මුතිභූමි, උස්සාවනන්තිකාභූමි, ගොනිසාදිභූමිති කප්පියභූමියො වතස්සො භොන්තිති චුත්තා භගවතාති යොජනා.

2666. කථං කප්පියං කත්තබ්බන්ති “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, වතස්සො කප්පියභූමියො උස්සාවනන්තිකං ගොනිසාදිකං ගහපතිං සම්මුති”න්ති (මහාව. 295) එවං වතස්සො භූමියො උද්ධරිත්වා තාසං සාමඤ්ඤලක්ඛණං දස්සෙතුමාහ “සඬ්ඝස්සා”තිආදි. සඬ්ඝස්ස සන්තකං වාසත්ථාය කතං ගෙහං වා භික්ඛුනො සන්තකං වාසත්ථාය කතං ගෙහං වාති යොජනා. කප්පියං කත්තබ්බන්ති කප්පියට්ඨානං කත්තබ්බං. සහසෙය්‍යාජ්ජභොනකන්ති සබ්බච්ඡන්තපරිච්ඡන්තාදිලක්ඛණෙන සහසෙය්‍යාරහං.

2667. ඉදානි චතස්සොපි භූමියො සරූපතො දස්සෙතුමාහ “යපෙත්වා”තිආදි. හික්ඛුං යපෙත්වා අඤ්ඤෙහි කප්පියභූමියා අත්ථාය දින්නං වා තෙසං සන්තකං වා යං ගෙහං, ඉදං එව ගහපතිභූමි නාමාති යොජනා.

2668. යා පන කුටි සඬ්ඝෙන සම්මතා ඤත්තිදුතියාය කම්මවාචාය, සා සම්මුතිකා නාම. තස්සා සම්මන්ත්තකාලෙ කම්මවාචං අවත්වා අපලොකනං වා කාතුං වට්ටතෙවාති යොජනා.

2669-70. පයමඉට්ඨකාය වා පයමපාසාණස්ස වා පයමත්ථම්හස්ස වා ආදි-ග්ගහණෙන පයමහිත්තිපාදස්ස වා යපනෙ පරෙසු මනුස්සෙසු උක්ඛිපිත්වා යපෙත්තෙසු සමන්තතො පරිවාරෙත්වා “කප්පියකුටිං කරොම, කප්පියකුටිං කරොමා”ති අහික්ඛණං වදන්තෙහි ආමසිත්වා වා සයමෙව උක්ඛිපිත්වා වා ඉට්ඨකා යපෙය්‍ය පාසාණො වා ථම්හො වා හිත්තිපාදො වා යපෙය්‍ය යපෙනඛ්ඛො, අයං උස්සාවනන්තිකා කුටිති යොජනා.

2671. ඉට්ඨකාදිපතිට්ඨානන්ති පයමිට්ඨකාදීනං භූමියං පතිට්ඨානං. වදනන්ති “කප්පියකුටිං කරොම, කප්පියකුටිං කරොමා”ති වදන්තානං. සමකාලං තු වට්ටතීති එකකාලං වට්ටති, ඉමිනා “සවෙ හි අනිට්ඨිතෙ වචනෙ ථම්හො පතිට්ඨාති, අප්පතිට්ඨිතෙ වා තස්මිං වචනං නිට්ඨාති, අකතා හොති කප්පියකුටී”ති (මහාව. අට්ඨ. 295) අට්ඨකථාවිනිච්ඡයො සුචිතො.

2672. ආරාමො සකලො අපරික්ඛිත්තො වා යෙභුය්‍යතො අපරික්ඛිත්තො වාති දුට්ඨොපි විඤ්ඤාහි විනයධරෙහි “ගොනිසාදී”ති වුච්චති. පවෙසනිවාරණාභාවෙන පටිට්ඨානං ගුන්නං නිසජ්ජායොගතො තථා වුච්චතීති යොජනා.

2673. පයොජනං දස්සෙතුමාහ “එත්ථ පක්කඤ්චා”තිආදි. ආමිසන්ති පුරිමකාලිකද්වයං. “ආමිස”න්ති ඉමිනා නිරාමිසං ඉතරකාලිකද්වයං අකප්පියකුටියං වුත්ථම්පි පක්කම්පි කප්පතීති දීපෙති.

2674-5. ඉමා කප්පියකුටියො කදා ජහිතවත්ථුකා හොන්තීති ආහ “උස්සාවනන්තිකා යා සා”තිආදි. යා උස්සාවනන්තිකා යෙසු ථම්හාදීසු අධිට්ඨිතා, සා තෙසු ථම්හාදීසු අපනීතෙසු තදඤ්ඤෙසුපි ථම්හාදීසු තිට්ඨතීති යොජනා.

සබ්බෙසු ථම්හාදීසු අපනීතෙසු සා ජහිතවත්ථුකා සියාති යොජනා. ගොනිසාදිකුටි පරික්ඛිත්තා වතිආදිහි ජහිතවත්ථුකා සියා. පරික්ඛිත්තාති ව “ආරාමො පන උපඬ්ඨපරික්ඛිත්තොපි බහුතරං පරික්ඛිත්තොපි පරික්ඛිත්තොයෙව නාමා”ති (මහාව. අට්ඨ. 295) කුරුන්දිමහාපව්වරියාදීසු වුත්තත්තා න කෙවලං සබ්බපරික්ඛිත්තාව, උපඬ්ඨපරික්ඛිත්තාපි යෙභුය්‍යපරික්ඛිත්තාපි ගහෙනඛ්ඛො.

සෙසාති ගහපතිසම්මුතිකුටියො. ඡදනනාසතො ජහිතවත්ථුකා සියුන්ති යොජනා. ඡදනනාසතොති එත්ථ “ගොපානසිමත්තං යපෙත්වා”ති සෙසො. සවෙ

ගොපානසීනං උපරි එකමිපි පක්ඛපාසමණ්ඩලං අත්ථි, රක්ඛති. යනු පනිමා
වතස්සොපි කප්පියභූමියො නත්ථි, තත්ථ කිං කාතබ්බං? අනුපසම්පන්නස්ස දත්වා
තස්ස සන්නකං කත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං.

2676. භික්ඛුං යපෙත්වා අඤ්ඤෙසං හත්ථනො පටිග්ගහො ව තෙසං සන්නිධි ව
තෙසං අන්තොවුත්ථඤ්ච භික්ඛුස්ස වට්ටතීති යොජනා.

2677. භික්ඛුස්ස සන්නකං සඬ්ඝිකමිපි වා අකප්පියභූමියං
සහසෙය්‍යාප්පභොනකෙ ගෙහෙ අන්තොවුත්ථඤ්ච අන්තොපක්කඤ්ච භික්ඛුස්ස න
වට්ටති. භික්ඛුනියා සන්නකං සඬ්ඝිකමිපි වා අකප්පියභූමියං සහසෙය්‍යාප්පභොනකෙ
ගෙහෙ අන්තොවුත්ථඤ්ච අන්තොපක්කඤ්ච භික්ඛුනියා න වට්ටතීති එවං උභින්නං
භික්ඛුභික්ඛුනීනං න වට්ටතීති යොජනා.

2678. අකප්පකුටියාති අකප්පියකුටියා, “අකප්පියභූමියං
සහසෙය්‍යාප්පභොනකෙ ගෙහෙ”ති අට්ඨකථායං චුත්තාය අකප්පියභූමියාති අත්ථො.
ආදි-සද්දෙන නවතීතතෙලමධුචාණිතානං ගහණං.

2679. තෙහෙව අන්තොවුත්ථෙහි සප්පිආදීහි සත්තාහකාලිකෙහි සහ භික්ඛුනා
පක්කං තං යාවජීවිකං නිරාමිසං සත්තාහං පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටතෙවාති යොජනා.

2680. පක්කං සාමංපක්කං තං යාවජීවිකං සචෙ ආමිසසංසට්ඨං පරිභුඤ්ජති,
අන්තොවුත්ථඤ්ච භුඤ්ජති, කිඤ්ච භියොසා සාමංපක්කඤ්ච භුඤ්ජතීති යොජනා.
යාවජීවිකස්ස ආමිසසංසට්ඨස්ස ආමිසගතිකත්තා “අන්තොවුත්ථ”න්ති චුත්තං.

2682. උදකං න භොති කාලිකං චතුසු කාලිකෙසු අසඬ්ගහිතත්තා.

2683. කිකාලිකා යාවකාලිකා යාමකාලිකා සත්තාහකාලිකාති තයො කාලිකා
පටිග්ගහවසෙනෙව අත්තනො අත්තනො කාලං අතික්කමීත්වා භුත්තා දොසකරා
භොන්ති, තතියං සත්තාහාතික්කමෙ නිස්සග්ගියපාවිත්තියවත්ථුත්තා අභුත්තමිපි
දොසකරන්ති යොජනා.

“භුත්තා දොසකරා”ති ඉමිනා පුරිමකාලිකද්වයං පටිග්ගහෙත්වා
කාලාතික්කමනමත්තෙන ආපත්තියා කාරණං න භොති, භුත්තමෙව භොති.
සත්තාහකාලිකං කාලාතික්කමෙන අපරිභුත්තමිපි ආපත්තියා කාරණං භොතීති
දීපෙති. තෙසු සත්තාහකාලිකෙයෙව විසෙසං දස්සෙතුමාහ “අභුත්තං තතියමිපි
වා”ති. ච-සද්දො තු-සද්දත්ථෙ. යාවජීවිකං පන පටිග්ගහෙත්වා යාවජීවං
පරිභුඤ්ජියමානං ඉතරකාලිකසංසග්ගං විනා දොසකරං න භොතීති න ගහිතං.

2684. අමබාදයො සද්දා රුක්ඛානං නාමභූතා තංතංඵලෙපි වත්තමානා ඉධ
උපචාරවසෙන තජ්ජෙ පානකෙ චුත්තා, තෙනෙවාහ “පානකං මත”න්ති. මොචං
අට්ඨිකකදලිපානං. මොචං ඉතරකදලිපානං. මධුනි මුද්දිකඵලානං රසං. මුද්දිකාති

සීතොදකෙ මද්දිතානං මුද්දිකඵලානං පානං. “සාලුකපානන්ති රත්තුප්පලනීලුප්පලාදීනං සාලුකෙ මද්දිත්වා කතපාන”න්ති පාළියං, අට්ඨකථාය (මහාව. අට්ඨ. 300) ව සාලුක-සද්දස්ස දීඝවසෙන සංයොගදස්සනතො “සාලු ඵාරුසකඤ්චා”ති ගාථාබන්ධවසෙන රස්සො කතො.

සාලුකං කුමුදුප්පලානං ඵලරසං. බුද්දසික්ඛාවණ්ණනායං පන “සාලුකපානං නාම රත්තුප්පලනීලුප්පලාදීනං කිඤ්ජක්ඛරෙණුහි කතපාන”න්ති වුත්තං. “ඵාරුසක”න්තිආදීසු ඵකො රුක්ඛො”ති ගණ්ඨීපදෙ වුත්තං. තස්ස ඵලරසො ඵාරුසකං නාම. ඵතෙසං අට්ඨන්තං ඵලානං රසො උදකසම්භින්නො වට්ටති, සීතොදකෙ මද්දිතො පසන්නො නික්කසට්ඨා වට්ටති, උදකෙන පන අසම්භින්නො රසො යාවකාලිකො.

2685. ඵලන්ති අම්බාදිඵලං. සවත්ථුකපටිග්ගහොති පානවත්ථුකානං ඵලානං පටිග්ගහො. වසති ඵත්ථ පානන්ති වත්ථු, ඵලං, වත්ථුනා සහ වට්ටතීති සවත්ථුකං, පානං, සවත්ථුකස්ස පටිග්ගහො සවත්ථුකපටිග්ගහො. සවත්ථුකස්ස පටිග්ගහං නාම වත්ථුපටිග්ගහණමෙවාති කත්වා වුත්තං. “පානවත්ථුකානං ඵලානං පටිග්ගහො”ති.

2686. “සුකොට්ටෙන්වා”ති වුව්වමානත්තා “අම්බපක්ක”න්ති ආමකමෙව අම්බඵලං වුව්වති. උදකෙති සීතොදකෙ. පරිස්සවං පරිස්සාවිතං. කත්වාති මධුආදීහි අභිසඬ්ඛරිත්වා. යථාහ – “තදහුපටිග්ගහිතෙහි මධුසක්කරකප්පුරාදීහි යොජෙත්වා කාතබ්බ”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 300). පාතුං වට්ටතීති ඵත්ථ විනිච්ඡයො “ඵවං කතං පුරෙහත්තමෙව කප්පති, අනුපසම්පන්නෙහි කතං ලභිත්වා පන පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතං පුරෙහත්තං සාමිසපරිභොගෙනාපි වට්ටති, පච්ඡාහත්තං නිරාමිසපරිභොගෙන යාව අරුණුග්ගමනා වට්ටතියෙව. එස නයො සබ්බපානෙසු”ති අට්ඨකථායං වුත්තො.

2687. සෙසපානකෙසුපීති ජම්බුපානකාදීසුපි.

2688. උච්ඡුරසො අන්තොගධත්තා ඉධ වුත්තො, න පන යාමකාලිකත්තා, සො පන සත්තාහකාලිකොයෙව.

2689. මධුකස්ස රසන්ති මධුකපුප්ඵස්ස රසං. ඵත්ථ මධුකපුප්ඵරසො අග්ගිපාකො වා හොතු ආදිච්චපාකො වා, පච්ඡාහත්තං න වට්ටති. පුරෙහත්තමිපි යං පානං ගහෙන්වා මජ්ජං කරොන්ති, සො ආදිතො පට්ඨාය න වට්ටති. මධුකපුප්ඵං පන අල්ලං වා සුක්ඛං වා හජ්ජිතං වා තෙන කතථාණිතං වා යතො පට්ඨාය මජ්ජං න කරොන්ති, තං සබ්බං පුරෙහත්තං වට්ටති.

පක්කඛාකරසන්ති පක්කස්ස යාවකාලිකස්ස රසං. සබ්බො පත්තරසො යාමකාලිකො වුත්තොති යොජනා. අට්ඨකථායං “යාවකාලිකපත්තානඤ්ඤි පුරෙහත්තංයෙව රසො කප්පති”ති (මහාව. අට්ඨ. 300) ඉමමෙව සන්ධාය වුත්තං.

2690. සානුලොමානං සත්තන්තං ධක්ඛානං ඵලජං රසං යපෙන්වා සබ්බො ඵලජො රසො විකාලෙ යාමසක්ඛේනෙ අනුලොමනො පරිභුක්ඛේතුං අනුක්ඛානොති යොජනා.

2691. යාවකාලිකපත්තානං සීතුදකෙ මද්දිත්වා කතො රසොපි අපක්කො, ආදිච්චපාකොපි විකාලෙ පන වට්ටතීති යොජනා.

2692-3. සත්තධක්ඛානුලොමානි සරූපතො දස්සෙතුමාහ
“තාලක්ඛනාලිකෙරක්ඛවා”තිආදි. අපරණ්ණං මුග්ගාදි.
“සත්තධක්ඛානුලොමික”න්ති ඉමිනා එතෙසං රසො යාවකාලිකො
යාමකාලසඬ්ඛානෙ විකාලෙ පරිභුක්ඛේතුං න වට්ටතීති දස්සෙති.

2695. එවමාදීනං බුද්දකානං ඵලානං රසො පන අට්ඨපානානුලොමත්තා අනුලොමිකෙ යාමකාලිකානුලොමිකෙ නිද්දිට්ඨො කටීතොති යොජනා.

2696. ඉධ ඉමස්මිං ලොකෙ සානුලොමස්ස ධක්ඛක්ඛස්ස ඵලජං රසං යපෙන්වා අයාමකාලිකො අක්ඛේයො ඵලරසො නත්තීති යොජනා, සබ්බො යාමකාලිකොයෙවාති දීපෙති.

හෙසජ්ජක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා.

කථිතක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා

2697. චුත්ථවස්සානං පුරිමිකාය වස්සං උපගන්ත්වා යාව මහාපචාරණා, තාව රත්තිච්ඡේදං අකත්වා චුත්ථවස්සානං භික්ඛුනං එකස්ස වා ද්විත්තං තිණ්ණං චතුත්තං පඤ්චත්තං අතිරෙකානං වා භික්ඛුනං පඤ්චත්තං ආනිසංසානං චක්ඛමානානං අනාමන්තවාරාදීනං පඤ්චත්තං ආනිසංසානං පටිලාභකාරණා මුනිපුඬ්ගවො සබ්බෙසං අගාරිකාදිමුනීනං සකලගුණගුණෙහි උත්තමො භගවා කථිතත්ථාරං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, වස්සංචුත්ථානං භික්ඛුනං කථිතං අත්ථරිතු”න්ති (මහාව. 306) අබ්ථවි කපෙසීති යොජනා.

එත්ථායං විනිච්ඡයො – “කථිතත්ථාරං කෙ ලහන්ති, කෙ න ලහන්තීති? ගණනවසෙන තාව පච්ඡිමකොට්ඨා පඤ්ච ජනා ලහන්ති, උද්ධං සතසහස්සමිපි, පඤ්චත්තං හෙට්ඨා න ලහන්ති”ති (මහාව. අට්ඨ. 306) ඉදං අට්ඨකථාය අත්ථාරකස්ස භික්ඛුනො සඬ්ඛස්ස කථිතදුස්සදානකම්මං සන්ධාය චුත්තං. “චුත්ථවස්සවසෙන පුරිමිකාය වස්සං උපගන්ත්වා පට්ඨපචාරණාය පචාරිතා ලහන්ති, ඡිත්තවස්සා වා පච්ඡිමිකාය උපගතා වා න ලහන්ති. අක්ඛේයො විහාරෙ චුත්ථවස්සාපි න ලහන්තීති මහාපච්චරියං චුත්ත”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 306) ඉදං අට්ඨකථාය ආනිසංසලාභං සන්ධාය චුත්තං, න කම්මං.

ඉදානි තදුභයං විහජිත්වා දස්සෙති –

“පුරිමිකාය උපගතානං පන සබ්බෙ ගණපුරකා භොන්ති, ආනිසංසං න ලහන්ති, ආනිසංසො ඉතරෙසංයෙව භොති. සචෙ පුරිමිකාය උපගතා චත්තාරො වා භොන්ති, තයො වා ද්වෙ වා එකො වා, ඉතරෙ ගණපුරකෙ කත්වා කථිතං අත්ථරිතබ්බං. අථ චත්තාරො භික්ඛු උපගතා, එකො පරිපුණ්ණවස්සො සාමණෙරො, සො චෙ පච්ඡිමිකාය උපසම්පජ්ජති, ගණපුරකො චෙව භොති, ආනිසංසඤ්ච ලහති. තයො භික්ඛු ද්වෙ සාමණෙරො, ද්වෙ භික්ඛු තයො සාමණෙරො, එකො භික්ඛු චත්තාරො සාමණෙරාති එත්ථාපි එසෙව තයො. සචෙ පුරිමිකාය උපගතා කථිතත්ථාරකුසලා න භොන්ති, අත්ථාරකුසලා ඛන්ධකභාණකත්ථෙරා පරියෙසිත්වා ආනෙතබ්බා, කම්මවාචං සාවෙන්වා කථිතං අත්ථරාපෙන්වා දානඤ්ච භුඤ්ජිත්වා ගම්ස්සන්ති, ආනිසංසො පන ඉතරෙසංයෙව භොති” ති (මහාව. අට්ඨ. 306).

කථිතං කෙන දින්නං වට්ටති? යෙන කෙනචි දෙවෙන වා මනුස්සෙන වා පඤ්චන්නං වා සහධම්මිකානං අඤ්ඤතරෙන දින්නං වට්ටති. කථිතදායකස්ස චත්තං අත්ථි, සචෙ සො තං අජානන්තො පුච්ඡති “හන්තෙ, කථං කථිතං දාතබ්බං” න්ති, තස්ස එවං ආචික්ඛිතබ්බං “තිණ්ණං වීචරානං අඤ්ඤතරජ්ජභොනකං සුරියුග්ගමනසමයෙ චත්ථං ‘කථිතවීරං දෙමා’ ති දාතුං වට්ටති, තස්ස පරිකම්මත්ථං එත්තකා නාම සුචියො, එත්තකං සුත්තං, එත්තකං රජනං, පරිකම්මං කරොන්තානං එත්තකානං භික්ඛුනං යාගුහත්තඤ්ච දාතුං වට්ටති” ති.

කථිතත්ථාරකෙනාපි ධම්මෙන සමෙන උජ්ජන්නං කථිතං අත්ථරන්තෙන චත්තං ජානිතබ්බං. තත්තවායගෙහතො හි ආහතසන්තානෙනෙව බලිමක්ඛිතසාටකොපි න වට්ටති, මලීනසාටකොපි න වට්ටති, තස්මා කථිතත්ථාරසාටකං ලභිත්වා සුද්ධං ධොවිත්වා සුචිආදිනි වීරකම්මුපකරණානි සජ්ජෙන්වා බහුහි භික්ඛුහි සද්ධිං තදහෙව සිබ්බිත්වා නිට්ඨිතසුචිකම්මං රජිත්වා කජ්ජබිත්ථුං දත්වා කථිතං අත්ථරිතබ්බං. සචෙ තස්මිං අනත්ථතෙයෙව අඤ්ඤො කථිතසාටකං අත්ථරිතබ්බකං ආහරති, අඤ්ඤානි ච බහුහි කථිනානිසංසචත්ථානි දෙති, යො ආනිසංසං බහුං දෙති, තස්ස සන්තකෙනෙව අත්ථරිතබ්බං. ඉතරො යථා තථා ඔවදිත්වා සඤ්ඤාපෙනබ්බො.

කථිතං පන කෙන අත්ථරිතබ්බං? යස්ස සඬ්ඝො කථිතවීරං දෙති. සඬ්ඝෙන පන කස්ස දාතබ්බං? යො ජිණ්ණවීරො භොති. සචෙ බහු ජිණ්ණවීරා භොන්ති, වුඨ්ඨස්ස දාතබ්බං. වුඨ්ඨස්සුපි යො මහාපරිවාරො තදහෙව වීරං කත්වා අත්ථරිතුං සක්කොති, තස්ස දාතබ්බං. සචෙ වුඨ්ඨො න සක්කොති, නවකතරො සක්කොති, තස්ස දාතබ්බං. අපි ච සඬ්ඝෙන මහාථෙරස්ස සඬ්ගහං කාතුං වට්ටති, තස්මා “තුම්හෙ, හන්තෙ, ගණ්හථ, මයං කත්වා දස්සාමා” ති චත්තබ්බං.

තිසු වීචරෙසු යං ජිණ්ණං භොති, තදත්ථාය දාතබ්බං. පකතියා දුපට්ටවීරස්ස දුපට්ටත්ථායෙව දාතබ්බං. සචෙපිස්ස එකපට්ටවීරං සනං භොති, කථිතසාටකො ච පෙලවො, සාරුජ්ජත්ථාය දුපට්ටජ්ජභොනකමෙව දාතබ්බං. “අහං අලහන්තො

එකපට්ටං පාරුපාමි” ති වදන්තස්සාපි දුපට්ටං දාතුං වට්ටති. යො පන
ලොභපකතිකො හොති, තස්ස න දාතබ්බං. තෙනාපි කථිතං අත්ථරිත්වා “පච්ඡා
විසිබ්බිත්වා ද්වෙ විවරානි කරිස්සාමි” ති න ගහෙතබ්බං.

යස්ස පන දියාති, තස්ස –

“සුඤ්ඤානං මෙ, භන්තෙ සඤ්ඤා, ඉදං සඤ්ඤාස්ස කථිතදුස්සං උප්පන්නං,
යදි සඤ්ඤාස්ස පත්තකල්ලං, සඤ්ඤා ඉමං කථිතදුස්සං ඉත්ථන්තාමස්ස
භික්ඛුනො දදෙය්‍ය කථිතං අත්ථරිතුං, එසා ඤාත්ති.

“සුඤ්ඤානං මෙ, භන්තෙ සඤ්ඤා, ඉදං සඤ්ඤාස්ස කථිතදුස්සං උප්පන්නං,
සඤ්ඤා ඉමං කථිතදුස්සං ඉත්ථන්තාමස්ස භික්ඛුනො දෙති කථිතං අත්ථරිතුං,
යස්සායස්මනො ඛමති ඉමස්ස කථිතදුස්සස්ස ඉත්ථන්තාමස්ස භික්ඛුනො
දානං කථිතං අත්ථරිතුං, සො තුණ්හස්ස, යස්ස නක්ඛමති, සො භාසෙය්‍ය.

“දින්නං ඉදං සඤ්ඤානං කථිතදුස්සං ඉත්ථන්තාමස්ස භික්ඛුනො කථිතං
අත්ථරිතුං, ඛමති සඤ්ඤාස්ස, තස්මා තුණ්හි, එවමෙන ධාරයාමි” ති (මහාව.
307) –

එවං ඤාත්තිදුතියාය කම්මවාචාය දාතබ්බන්ති එවං දින්නං.

2698-9. න උල්ලිඛිතමත්තාදි-චතුර්විසතිවජ්ජිතන්ති පාළියං ආගතෙහි “න
උල්ලිඛිතමත්තෙන අත්ථනං හොති කථිතං” න්ති (මහාව. 308) උල්ලිඛිතමත්තාදීහි
චතුර්විසතියා ආකාරෙහි වජ්ජිතං. විවරන්ති “අභතෙන අත්ථනං හොති කථිතං” න්ති
(මහාව. 309) පාළියං ආගතානං සොළසන්තං ආකාරානං අඤ්ඤාතරෙන යුත්තං
කතපරියොසිතං දින්නං කප්පබ්බන්දුං තිණ්ණං විවරානං අඤ්ඤාතරවිවරං. තෙ පන
චතුර්විසති ආකාරා, සොළසාකාරා ව පාළිනො (මහාව. 308), අට්ඨකථානො (මහාව.
අට්ඨ. 308) ව ගහෙතබ්බා. ගන්ථගාරවපරිහාරත්ථමිධ න වුත්තා.

භික්ඛුනා වක්ඛමානෙ අට්ඨධම්මෙ ජානන්තෙන අත්ථරකෙන ආදාය ගහෙත්වා
පුරාණකං අත්තනා පරිභුඤ්ජියමානං අත්ථරිතබ්බවිවරෙන එකනාමකං පුරාණවිවරං
උද්ධරිත්වා පච්චුද්ධරිත්වා නවං අත්ථරිතබ්බං විවරං අධිට්ඨන්තිවා
පුරාණපච්චුද්ධට්ඨවරස්ස නාමෙන අධිට්ඨන්තිවා ව නං අත්තරවාසකං වෙ, “ඉමිනා
අත්තරවාසකෙන කථිතං අත්ථරාමි” ඉති වචසා වත්තබ්බන්ති යොජනා. සචෙ
උත්තරාසඤ්ඤා හොති, “ඉමිනා උත්තරාසඤ්ඤා කථිතං අත්ථරාමි”, සචෙ
සඤ්ඤාටි හොති, “ඉමාය සඤ්ඤාටියා කථිතං අත්ථරාමි” ති වත්තබ්බං.

2700-1. ඉවචෙවං තික්ඛන්තුං වුත්තෙ කථිතං අත්ථනං හොතීති යොජනා. තෙන
පන භික්ඛුනා නවකෙන කථිතවිවරං ආදාය සඤ්ඤා උපසඤ්ඤාමි “අත්ථනං, භන්තෙ,
සඤ්ඤාස්ස කථිතං, ධම්මිකො කථිතත්ථාරො, අනුමොදට්” ඉති වත්තබ්බන්ති
යොජනා.

2702. අනුමොදකෙසු ව ථෙරෙහි “අත්ථනං, ආවුසො, සඨසස්ස කථිනං, ධම්මිකො කථිනත්ථාරො, අනුමොදාමා”ති වත්තබ්බං, නවෙන පන “අත්ථනං, හන්තෙ, සඨසස්ස කථිනං, ධම්මිකො කථිනත්ථාරො, අනුමොදාමී”ති ඉති පුන ඊරසෙ කථෙය්‍යාති යොජනා. ගාථාය පන අනුමොදනපාඨස්ස අත්ථදස්සනමුඛෙන “සුඅත්ථනං තයා හන්තෙ”ති වුත්තං, න පාඨක්කමදස්සනවසෙනාති වෙදිතබ්බං.

අත්ථාරකෙසු ව අනුමොදකෙසු ව නවෙහි වුඨ්ඨානං වචනක්කමො වුත්තො, වුඨ්ඨෙහි නවානං වචනක්කමො පන තදනුසාරෙන යථාරහං යොජෙත්වා වත්තබ්බොති ගාථාසු න වුත්තොති වෙදිතබ්බො. අත්ථාරකෙන ථෙරෙන වා නවෙන වා ගණපුග්ගලානං වචනක්කමො ව ගණපුග්ගලෙහි අත්ථාරකස්ස වචනක්කමො ව වුත්තනයෙන යථාරහං යොජෙතුං සක්කාති න වුත්තො.

එවං අත්ථනෙ පන කථිනෙ සවෙ කථිනචීවරෙන සද්ධිං ආහනං ආනිසංසං දායකා “යෙන අම්භාකං කථිනං ගහිතං, තස්සෙව ව දෙමා”ති දෙනති, හික්ඛුසඬ්ඨො අනිස්සරො. අථ අවිචාරෙත්වා ව දත්වා ගච්ඡන්ති, හික්ඛුසඬ්ඨො ඉස්සරො. තස්මා සවෙ කථිනත්ථාරකස්ස සෙසචීවරානිපි දුබ්බලානි භොන්ති, සඬ්ඨෙහි අපලොකෙත්වා තෙසම්පි අත්ථාය වත්ථානි දාතබ්බානි, කම්මවාචාය පන එකායෙව වට්ටති. අවසෙසෙ කථිනානිසංසෙ බලවචත්ථානි වස්සාවාසිකයීතිකාය දාතබ්බානි, යීතිකාය අභාවෙ ථෙරාසනතො පට්ඨාය දාතබ්බානි, ගරුහණ්ඩං න භාජෙතබ්බං. සවෙ පන එකස්මාය බහු විහාරා භොන්ති, සබ්බෙ හික්ඛු සන්තිපාතෙත්වා එකත්ථ කථිනං අත්ථරිතබ්බං, විසුං විසුං අත්ථරිතුං න වට්ටති.

2703. “කථිනස්ස ව කිං මූල”න්තිආදීනි සයමෙව විවරිස්සති.

2706. අට්ඨධම්මුද්දෙසගාථාය පුබ්බකිච්චං පුබ්බ-වචනෙනෙව උත්තරපදලොපෙන වුත්තං. තෙනෙව වක්ඛති “පුබ්බකිච්චන්ති වුව්චති”ති. “පච්චුද්ධාර”ඉති වත්තබ්බෙ “පච්චුද්ධර”ඉති ගාථාබන්ධවසෙන රස්සො. තෙනෙව වක්ඛති “පච්චුද්ධාරො”ති. අධිට්ඨහනං අධිට්ඨානං. පච්චුද්ධාරො ව අධිට්ඨානඤ්ච පච්චුද්ධරාධිට්ඨානා. ඉතරිතරයොගෙන ද්වන්ද්වසමාසො. අත්ථාරොති එත්ථ “කථිනත්ථාරො”ති පකරණතො ලබ්භති.

“මානිකා”ති ඉමිනා “අට්ඨ කථිනුබ්භාරමානිකා”ති පකරණතො විඤ්ඤායති. යථාහ – “අට්ඨිමා, හික්ඛෙව, මානිකා කථිනස්ස උබ්භාරායා”ති (මහාව. 310). මානිකාති මාතරො ජනෙත්තියො, කථිනුබ්භාරං එතා අට්ඨ ජනෙත්තීති අත්ථො. උද්ධාරොති කථිනස්ස උද්ධාරො. ආනිසංසාති එත්ථ “කථිනස්සා”ති පකරණතො ලබ්භති. කථිනස්ස ආනිසංසාති ඉමෙ අට්ඨ ධම්මානි යොජනා. යථාහ “අත්ථනකථිනානං වො, හික්ඛෙව, පඤ්ච කප්පිස්සන්ති”තිආදි (මහාව. 306). “ආනිසංසෙනා”තිපි පාඨො. ආනිසංසෙන සහ ඉමෙ අට්ඨ ධම්මානි යොජනා.

2707. “න උල්ලිබිතමත්තාදි-චතුර්විසතිවජ්ජිත” න්තිආදිනා කලීනං අත්ථරිතුං කතපරියොසිතං වීචරං වෙ ලද්ධං, තත්ථ පටිපජ්ජනවිධිං දස්සෙත්වා සචෙ අකතසිබ්බනාදිකම්මං වත්ථමෙව ලද්ධං, තත්ථ පටිපජ්ජනවිධිං පුබ්බකිච්චවසෙන දස්සෙතුමාහ “ධොවන” න්තිආදි. තත්ථ ධොවනන්ති කලීනදුස්සස්ස සෙනභාවකරණං. විචාරොති “පඤ්චකං වා සත්තකං වා නවකං වා එකාදස්සකං වා හොතු” ති විචාරණං. ඡෙදනන්ති යථා විචාරිතස්ස වත්ථස්ස ඡෙදනං. ඛන්ධනන්ති මොසසුත්තකාරොපනං. සිබ්බනන්ති සබ්බසුචිකම්මං. රජනන්ති රජනකම්මං. කප්පන්ති කප්පබ්බන්දුදානං. “පුබ්බකිච්ච” න්ති වුවචති ඉදං සබ්බං කලීනත්ථාරස්ස පඨමමෙව කත්තබ්බත්තා.

2708. අන්තරවාසකොති එත්ථ ඉති-සද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො. සඬ්ඝාටී, උත්තරාසඬ්ගො, අපො අන්තරවාසකොති එසමෙව තු පච්චුද්ධාරොපි අධිට්ඨානම්පි අත්ථාරොපි වුත්තොති යොජනා.

2709. අට්ඨමානිකා (මහාව. 310-311; පරි. 415; මහාව. අට්ඨ. 310-311) දස්සෙතුමාහ “පක්කමනඤ්චා” න්තිආදි. පක්කමනං අන්තො එතස්සාති පක්කමනන්තිකාති වත්තබ්බෙ උත්තරපදලොපෙන “පක්කමන” න්ති වුත්තං. එස නයො සබ්බත්ථ. අට්ඨමානි එත්ථ “මානිකා” ති පකරණතො ලබ්හති. ඉමා අට්ඨ මානිකාති යොජනා.

2710. උද්දෙසානුක්කමෙන නිද්දිසිතුමාහ “කතච්චරමාදායා” න්තිආදි. “කතච්චරමාදායා” ති ඉමිනා ච්චරපලිබ්බොධුපච්ඡෙදො දස්සිතො. “ආවාසෙ නිරපෙක්ඛකො” ති ඉමිනා දුතියො ආවාසපලිබ්බොධුපච්ඡෙදො දස්සිතො. එත්ථ සබ්බවාක්‍යෙසු “අත්ථකලීනො යො භික්ඛු සචෙ පක්කමති” ති සෙසො. අතික්කන්තාය සිමායාති විහාරසිමාය අතික්කන්තාය. හොති පක්කමනන්තිකාති එත්ථ “තස්ස භික්ඛුනො” ති සෙසො, තස්ස භික්ඛුනො පක්කමනන්තිකා නාම මානිකා හොතීති අත්ථො.

2711-2. ආනිසංසං නාම වුත්ථවස්සෙන ලද්ධං අකතසුචිකම්මවත්ථං. තෙනෙව වක්ඛති “කරොති” න්තිආදි. “විහාරෙ අනපෙක්ඛකො” ති ඉමිනා එත්ථ පඨමං ආවාසපලිබ්බොධුපච්ඡෙදො දස්සිතො. සුඛවිහරණං පයොජනමස්සාති සුඛවිහාරිකො, විහාරොති. තත්ථ තස්මිං විහාරෙ විහරන්තොව තං වීචරං යදි කරොති, තස්මිං වීචරෙ නිට්ඨිතෙ නිට්ඨානන්තා නිට්ඨානන්තිකාති වුවචතීති යොජනා. “නිට්ඨිතෙවීචරෙ” ති ඉමිනා වීචරපලිබ්බොධුපච්ඡෙදො දස්සිතො.

2713. තමස්සමන්ති තං වුත්ථවස්සවාසං. ධුරනික්ඛෙපෙති උභයධුරනික්ඛෙපවසෙන චිත්තප්පවත්තක්ඛණෙ. සන්තිට්ඨානං නාම ධුරනික්ඛෙපො. එත්ථ පලිබ්බොධද්වයස්ස එකක්ඛණෙයෙව උපච්ඡෙදො අට්ඨකථායං වුත්තො “සන්තිට්ඨානන්තිකෙ ද්වෙපි පලිබ්බොධා ‘නෙවිමං වීචරං

කාරෙස්සං, න පච්චෙස්ස'න්ති චිත්තිතමත්තෙයෙව එකතො ඡිජ්ජන්ති'ති (මහාව. අට්ඨ. 311).

2714. කථිනච්ඡාදනන්ති කථිනානිසංසං විවරවත්ථුං. න පච්චෙස්සන්ති න පච්චාගමිස්සාමි. කරොන්තස්සෙවාති එත්ථ “විවර”න්ති පකරණතො ලබ්භති. “කථිනච්ඡාදන”න්ති ඉදං වා සම්බන්ධනීයං. කරොන්තස්සාති අනාදරෙ සාම්ච්චනං. නට්ඨන්ති වොරෙහි භටත්තා වා උපච්ඡාදිහි බාදිතත්තා වා නට්ඨං. දඩ්ඨං වාති අග්ගිනා දඩ්ඨං වා. නාසනන්තිකාති එවං විවරස්ස නාසනන්තෙ ලබ්භමානා අයං මාතිකා නාසනන්තිකා නාමාති අත්ථො. එත්ථ “න පච්චෙස්ස”න්ති ඉමිනා පයමං ආවාසපලිබ්බොධුපච්ඡෙදො දස්සිතො. “කරොන්තස්සෙවා”ති ඉමිනා දුතියං විවරපලිබ්බොධුපච්ඡෙදො දස්සිතො.

2715. ලද්ධානිසංසොති ලද්ධකථිනානිසංසවිවරො. ආනිසංසෙ විවරෙ සාපෙක්ඛො අපෙක්ඛවා බහිසිමගතො වස්සංවුත්ථසිමාය බහිසිමගතො තං විවරං කරොති, සො කතවිවරො අන්තරුබ්භාරං අන්තරා උබ්භාරං සුඤ්ඤාති වෙ, සවනන්තිකා නාම හොතීති යොජනා. “බහිසිමගතො”තිආදිනා දුතියපලිබ්බොධුපච්ඡෙදො දස්සිතො. එත්ථ “කතවිවරො”ති වුත්තත්තා විවරපලිබ්බොධුපච්ඡෙදො පයමං හොති, ඉතරො පන “සහ සවනෙන ආවාසපලිබ්බොධො ඡිජ්ජන්ති”ති (මහාව. අට්ඨ. 311) අට්ඨකථාය වුත්තත්තා පච්ඡා හොති.

2716-7. විවරාසාය වස්සංවුත්ථො ආවාසතො පක්කන්තො “තුය්හං විවරං දස්සාමි”ති කෙනචි වුත්තො බහිසිමගතො පන සවති, පුන “තව විවරං දාතුං න සක්කොමි”ති වුත්තො ආසාය ඡිත්තමත්තාය විවරෙ පච්චාසාය උපච්ඡිත්තමත්තාය ආසාවච්ඡෙදිකා නාම මාතිකාති මනා ඤාතාති යොජනා. ආසාවච්ඡාදිකෙ කථිනුබ්භාරෙ ආවාසපලිබ්බොධො පයමං ඡිජ්ජන්ති, විවරාසාය උපච්ඡිත්තාය විවරපලිබ්බොධො ඡිජ්ජන්ති.

2718-20. යො වස්සංවුත්ථවිහාරම්භා අඤ්ඤං විහාරං ගතො හොති, සො ආගච්ඡං ආගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ කථිනුද්ධාරං අතික්කමෙයා, තස්ස සො කථිනුද්ධාරො සිමාතික්කන්තිකො මතොති යොජනා. තත්ථ සිමාතික්කන්තිකෙ කථිනුබ්භාරෙ විවරපලිබ්බොධො පයමං ඡිජ්ජන්ති, තස්ස බහිසිමෙ ආවාසපලිබ්බොධො ඡිජ්ජන්ති.

එත්ථ ව “සිමාතික්කන්තිකො නාම විවරකාලසිමාතික්කන්තිකො”ති කෙනචි වුත්තං. “බහිසිමායං විවරකාලසමයස්ස අතික්කන්තත්තා සිමාතික්කන්තිකො”ති (සාරත්ථ. ටී. මහාව. 311) සාරත්ථදීපනීයං වුත්තං. “ආගච්ඡං අන්තරාමග්ගෙ, තදුද්ධාරමතික්කමෙ”ති වුත්තත්තා පන සඬ්ඝෙන කරියමානං අන්තරුබ්භාරං ආගච්ඡන්තො විහාරසීමං අසම්පත්තෙයෙව කථිනුබ්භාරස්ස ජාතත්තා තං න

සම්භූතේශ්වා, තස්සෙවං සීමිතික්කන්තස්සෙව සතො පුන ආගච්ඡතො
අන්තරාමග්ගෙ ජාතො කල්හිඛාරො සීමාතික්කන්තිකොති අමිහාකං ඛන්ති.

කල්හිනානිසංසව්වරං ආදාය සචෙ ආවාසෙ සාපෙක්ඛොව ගතො හොති, පුන
ආගන්ත්වා කල්හිද්ධාරං කල්හිස්ස අන්තරුඛිහාරමෙව සම්භූතොති වෙ යදි
පාපුතේශ්වා, තස්ස සො කල්හිද්ධාරො හොති, සො “සහුඛිහාරො” ති වුවුවතීති
යොජනා. සහුඛිහාරෙ ද්වෙ පලිබොධා අපුබ්බං අවරිමං ඡිජ්ජන්ති.

2721. “සීමාතික්කන්තිකොති” ති වත්තබ්බෙ උත්තරපදලොපෙන
“සීමතො” ති වුත්තං. පක්කමනඤ්ච නිට්ඨානඤ්ච සන්තිට්ඨානඤ්ච සීමතො
සීමාතික්කන්තිකොති සහ ඉමෙ වත්තාරො කල්හිඛාරා පුග්ගලාධිනා
පුග්ගලායත්තා සහුඛිහාරසඬ්ඛාතො අන්තරුඛිහාරො සඬ්ඛාධිනොති යොජනා.
“අන්තරුඛිහාරො” ති ගාථාඛන්ධවසෙන රස්සත්තං.

2722. නාසනන්ති නාසනන්තිකො. සවනන්ති සවනන්තිකො. ආසාවච්ඡෙදිකාපි
වාති තයොපි කල්හිඛාරා. න තු සඬ්ඛා න භික්ඛුතොති සඬ්ඛතොපි න හොන්ති,
පුග්ගලතොපි න හොන්තිති අත්ථො. වීවරස්ස විනාසො සඬ්ඛස්ස වා වීවරසාමිකස්ස
වා පයොගෙන න ජාතොති නාසනකො තාව කල්හිඛාරො උභතොපි න හොන්ති
වුත්තො. සවනඤ්ච උභයෙසං පයොගතො න ජාතන්ති තථා වුත්තං. තථා
ආසාවච්ඡෙදිකාපි.

2723. ආවාසොයෙව පලිබොධොති විග්ගහො. පලිබොධො ව වීවරෙති එත්ථ
වීවරෙති හෙදවචනිච්ඡාය නිමිත්තත්ථෙ භූමිමං, වීවරනිමිත්තපලිබොධොති අත්ථො,
වීවරසඬ්ඛාතො පලිබොධොති වුත්තං හොති. සච්චාදිගුණයුත්තං
මුසාවාදාදිදොසවිමුත්තං අත්ථං වදති සිලෙනාති යුත්තමුත්තත්ථවාදී, තෙන.

2724. අට්ඨන්තං මාතිකානන්ති ඛෙසිමගතානං වසෙන වුත්තා
පක්කමනන්තිකාදයො සත්ත මාතිකා, ඛෙසිමං ගන්ත්වා අන්තරුඛිහාරං
සම්භූතන්තස්ස වසෙන වුත්තො සහුඛිහාරොති ඉමාසං අට්ඨන්තං මාතිකානං
වසෙන ව. අන්තරුඛිහාරතොපි වාති ඛෙසිමං අගන්ත්වා තත්ථෙව වසිත්වා
කල්හිඛාරකම්මෙන උඛිහාරකල්හිනානං වසෙන ලඛනතො අන්තරුඛිහාරතො
වාති මහෙසිනා කල්හිස්ස දූවෙ උඛිහාරාපි වුත්තාති යොජනා. ඛෙසිමං ගන්ත්වා
ආගතස්ස වසෙන සහුඛිහාරො, ඛෙසිමං ආගතානං වසෙන අන්තරුඛිහාරොති
එකොයෙව උඛිහාරො ද්විධා වුත්තො, තස්මා අන්තරුඛිහාරං විසුං අග්ගහෙත්වා
අට්ඨෙව මාතිකා පාළියං (මහාව. 310) විහත්තාති වෙදිතබ්බා.

2725. අනාමන්තවාරො උත්තරපදලොපවසෙන “අනාමන්තා” ඉති වුත්තො.
යාව කල්හිනං න උද්ධරියති, තාව අනාමන්තෙත්වා වරණං කප්පිස්සති,
වාරිත්තසික්ඛාපදෙන අනාපත්ති භවිස්සතිති අත්ථො.

අසමාදානවාරො “අසමාදාන” න්ති උත්තරපදලොපෙන වුත්තො.
අසමාදානවාරොති තිව්වරං අසමාදාය වරණං, වීවරවිජ්ජවාසො කප්පිස්සතිති
අත්ථො.

“ගණතො” ති ඉමිනා උත්තරපදලොපෙන ගණභොජනං දස්සිතං.
ගණභොජනම්පි කප්පිස්සති, තං සරූපතො පාවිත්තියකණ්ඨො වුත්තං.

“යාවදත්ථික” න්ති ඉමිනා යාවදත්ථව්වරං වුත්තං. යාවදත්ථව්වරන්ති
යාවතකෙන වීවරෙන අත්ථො, තාවතකං අනධිට්ඨිතං අවිකප්පිතං කප්පිස්සතිති
අත්ථො.

“තත්ථ යො වීවරුජ්ජාදො” ති ඉමිනා “යො ච තත්ථ වීවරුජ්ජාදො” ති (මහාව.
306) වුත්තො ආනිසංසො දස්සිතො. යො ච තත්ථ වීවරුජ්ජාදොති තත්ථ
කථිනත්ථකසීමායං මතකවීවරං වා භොතු සඬ්ඝස්ස උද්දිස්ස දින්නං වා සඬ්ඝිකෙන
තනුජ්ජාදෙන ආහතං වා, යෙන කෙනවි ආකාරෙන යං සඬ්ඝිකං වීවරං උජ්ජජ්ජති,
තං තෙසං භවිස්සතිති අත්ථො. ඉමෙ පඤ්ච කථිනානිසංසා ච වුත්තාති සම්බන්ධො.

කථිනක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා.

වීවරක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා

2726-7. වීවරං උජ්ජජ්ජති එතාසුති “උජ්ජාදා” ති ජනිකාව වුවිවන්ති,
වීවරවත්ථපරිලාභක්ඛන්තන්ති අත්ථො. යථාහ – “යථාවුත්තානං වීවරානං
පටිලාභාය ඛෙන්තං දස්සෙතුං අට්ඨිමා භික්ඛවෙ මාතිකාතිආදිමාහා” ති (මහාව.
අට්ඨ. 379). වීවරමාතිකාති වීවරුජ්ජාදහෙතුභූතමාතරො. තෙනාහ
කථිනක්ඛන්ධකවණ්ණනායං “මාතිකාති මාතරො, ජනෙත්තියොති අත්ථො” ති
(මහාව. අට්ඨ. 310). මාතිකාති වෙන්ථ වීවරදානමධිජ්ජෙනං. යථාහ “සීමාය දානං
එකා මාතිකා, කතිකාය දානං දුතියා” තිආදි. සීමාය දෙති, කතිකාය දෙති,
භික්ඛාපඤ්ඤත්තියා දෙති, සඬ්ඝස්ස දෙති, උභතොසඬ්ඝෙ දෙති,
වස්සංවුත්ථසඬ්ඝස්ස දෙති, ආදිස්ස දෙති, පුග්ගලස්ස දෙති. “ඉමා පන අට්ඨ
මාතිකා” ති වුත්තමෙව නිගමනවසෙන වුත්තං.

2728. තත්ථාති තාසු අට්ඨමාතිකාසු. සීමාය දෙතිති “සීමාය දම්මි” ති එවං සිමං.
පරාමසිත්වා දෙන්තො සීමාය දෙති, එවං දින්නං අන්තොසිමගතෙහි භික්ඛුහි
භාජෙතඛ්ඛන්ති වණ්ණිතන්ති යොජනා. තත්ථ අන්තොසිමගතෙහිති දායකො යං
සිමං අපෙක්ඛිත්වා එවමාහ, තස්සා සීමාය අන්තොගතෙහි සබ්බෙහි. භාජෙතඛ්ඛන්ති
තං වීවරං භාජෙතඛ්ඛං. වරවණ්ණිනාති “ඉතිපි සො භගවා අරහ” න්තිආදිනා
සකලලොකඛ්‍යාපිගුණාතිසයයුත්තෙන ඛ්‍යාමජ්ජභාය, ජබ්බණ්ණානං රංසිනඤ්ච
වසෙන උත්තමජ්ජභාතිසයයුත්තෙන වරවණ්ණිනා වණ්ණිතං කථිතං. අයමෙත්ථ
පදවණ්ණනා, අයං පන විනිවිජයො – සීමාය දෙතිති එත්ථ තාව ඛණ්ඩසීමා

උපවාරසීමා සමානසංවාසසීමා අවිජ්ජවාසසීමා ලාභසීමා ගාමසීමා නිගමසීමා
නගරසීමා අබ්භන්තරසීමා උදකුක්කපසීමා ජනපදසීමා රට්ඨසීමා රජ්ජසීමා දීපසීමා
වක්කවාලසීමා ඉති පන්නරස සීමා වෙදිතබ්බා.

තත්ථ ඛණ්ඩසීමා සීමාකථායං වුත්තා. උපවාරසීමා පරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස
පරික්කපෙන, අපරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස පරික්කපාරහට්ඨානෙන පරිච්ඡින්නා
හොති. අපිච භික්ඛුනං ධුවසන්නිපාතට්ඨානතො වා පරියන්තෙ ධීතභොජනසාලතො
වා නිබද්ධවසනකආවාසතො වා ආමමජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ද්වින්නං ලෙඬ්ඬපාතානං
අන්තො උපවාරසීමා වෙදිතබ්බා. සා පන ආවාසෙසු වඩ්ඪන්තෙසු වඩ්ඪති,
පරිභායන්තෙසු පරිභායති. මහාපච්චරියං පන “භික්ඛුසුපි වඩ්ඪන්තෙසු වඩ්ඪති” ති
(මහාව. අට්ඨ. 379) වුත්තං. තස්මා සථෙ විහාරෙ සන්නිපතිතභික්ඛුහි සද්ධිං
එකාබද්ධා හුත්වා යොජනසතම්පි පුරන්තවා නිසිදන්ති, යොජනසතම්පි උපවාරසීමාව
හොති, සබ්බෙසං ලාභො පාපුණාති. සමානසංවාසඅවිජ්ජවාසසීමාද්වයම්පි
වුත්තමෙව.

ලාභසීමා නාම නෙව සම්මාසම්බුද්ධෙන අනුඤ්ඤාතා, න
ධම්මසඬ්ඛාගාහකත්ථෙරෙහි යපිතා, අපිච බො රාජරාජමහාමත්තා විහාරං කාරත්වා
ගාචුතං වා අඩ්ඪයොජනං වා යොජනං වා සමන්තතො පරිච්ඡින්නදිත්වා “අයං
අම්භාකං විහාරස්ස ලාභසීමා” ති නාමලිඛිතකෙ ථම්මෙ නිඛණ්ත්වා “යං
එත්ථන්තරෙ උජ්ජජ්ජති, සබ්බං තං අම්භාකං විහාරස්ස දෙමා” ති සීමං යපෙන්ති,
අයං ලාභසීමා නාම. ගාමනිගමනගරඅබ්භන්තරඋදකුක්කපසීමාපි වුත්තා එව.

ජනපදසීමා නාම කාසිකොසලරට්ඨාදීනං අන්තො බහු ජනපදා හොන්ති, එත්ථ
එකෙකො ජනපදපරිච්ඡෙදො ජනපදසීමා. රට්ඨසීමා නාම
කාසිකොසලාදිරට්ඨපරිච්ඡෙදො. රජ්ජසීමා නාම මහාවොලභොගො
කෙරලභොගොති එවං එකෙකස්ස රඤ්ඤො ආණාපවත්තිට්ඨානං. දීපසීමා නාම
සමුද්දන්තෙන සමුච්ඡින්නමහාදීපා ව අන්තරදීපා ව. වක්කවාලසීමා නාම
වක්කවාලපබ්බතෙනෙව පරිච්ඡින්නා.

එවමෙතාසු සීමාසු ඛණ්ඩසීමාය කෙනවි කම්මෙන සන්නිපතිතං සඬ්ඪං දිස්වා
“එත්ථෙව සීමාය සඬ්ඪස්ස දෙමී” ති වුත්තෙ යාවතිකා භික්ඛු අන්තොඛණ්ඩසීමගතා,
තෙහි භාජෙතබ්බං. තෙසංයෙව හි තං පාපුණාති, අඤ්ඤෙසං සීමන්තරිකාය වා
උපවාරසීමාය වා ධීතානම්පි න පාපුණාති. ඛණ්ඩසීමාය ධීතෙ පන රුක්කෙ වා
පබ්බතෙ වා ධීතස්ස හෙට්ඨා වා පථවියා වෙමජ්ඣං ගතස්ස පාපුණාතියෙව.

“ඉමිස්සා උපවාරසීමාය සඬ්ඪස්ස දමිමී” ති දින්නං පන
ඛණ්ඩසීමාසීමන්තරිකාසු ධීතානම්පි පාපුණාති. “සමානසංවාසසීමාය දමිමී” ති
දින්නං පන ඛණ්ඩසීමාසීමන්තරිකාසු ධීතානං න පාපුණාති.
අවිජ්ජවාසසීමාලාභසීමාසු දින්නං තාසු සීමාසු අන්තොගතානංයෙව පාපුණාති.
ගාමසීමාදීසු දින්නං තාසං සීමානං අබ්භන්තරෙ බද්ධසීමාය ධීතානම්පි පාපුණාති.

අබ්භන්තරසීමාඋදකුක්බෙපසීමාසු දින්නං තත්ථ අන්තොගතානංයෙව පාපුණාති.
ජනපදරට්ඨරජපදිපවක්කවාලසීමාසුපි ගාමසීමාදීසු චුත්තසදිසොයෙව විනිච්ඡයො.

සචෙ පන ජම්බුදීපෙ යීතො “තම්බපණ්ණිදීපෙ සඨසස්ස දම්මී”ති වදති,
තම්බපණ්ණිදීපතො එකොපි ගන්ත්වා සබ්බෙසං ගණ්හිතුං ලභති. සචෙපි තත්‍රෙව
එකො සභාගහික්ඛු සභාගානං භාගං ගණ්හාති, න වාරෙතබ්බො. එවං තාව යො සීමං
පරාමසිත්වා දෙති, තස්ස දානෙ විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො.

යො පන “අසුකසීමායා”ති වත්තුං න ජානාති, කෙවලං “සීමා”ති
වචනමත්තමෙව ජානන්තො විහාරං ආගන්ත්වා “සීමාය දම්මී”ති වා
“සීමට්ඨකසඨසස්ස දම්මී”ති වා භණති, සො පුච්ඡිතබ්බො “සීමා නාම ඛණ්ඩා,
කතරං සීමං සන්ධාය භණ්හි”ති, සචෙ වදති “අහං ‘අසුකසීමා’ති න ජානාමි,
සීමට්ඨකසඨසො භාජෙත්වා ගණ්හතු”ති, කතරසීමාය භාජෙතබ්බං?
මහාසීවත්ථෙරො කිරාහ “අවිජ්ජවාසසීමායා”ති. තතො නං ආහංසු
“අවිජ්ජවාසසීමා නාම තියොජනාපි හොති, එවං සන්තෙ තියොජනෙ යීතා ලාභං
ගණ්හිස්සන්ති, තියොජනෙ යත්වා ආගන්තුකවත්තං පුරෙත්වා ආරාමං පවිසිතබ්බං
භවිස්සති, ගමිකො තියොජනං ගන්ත්වා සෙනාසනං ආපුච්ඡිස්සති,
නිස්සයපටිපන්නස්ස තියොජනාතික්කමෙ නිස්සයො පටිජ්ජස්සමහිස්සති,
පාරිවාසිකෙන තියොජනං අතික්කමිත්වා අරුණං උට්ඨාපෙතබ්බං භවිස්සති,
හික්ඛුනියා තියොජනෙ යත්වා ආරාමජ්ජවෙසනං ආපුච්ඡිතබ්බං භවිස්සති,
සබ්බම්පෙතං උපචාරසීමාපරිච්ඡෙදවසෙනෙව කත්තුං වට්ටති. තස්මා
උපචාරසීමායමෙව භාජෙතබ්බං”න්ති.

2729. යෙ විහාරා සඨසෙන කතිකාය එකලාභකා සමානලාභකා එත්ථ එතෙසු
විහාරෙසු දින්නං “කතිකාය දම්මී”ති දින්නං සබ්බෙහි හික්ඛුහි සහ භාජෙතබ්බං
වීචරං කතිකාය වුච්චතීති යොජනා.

අයමෙත්ථ විනිච්ඡයො – කතිකා නාම සමානලාභකතිකා, තත්‍රෙවං කතිකා
කාතබ්බා – එකස්මිං විහාරෙ සන්නිපතිතෙහි හික්ඛුහි යං විහාරං සඨගණ්හිතුකාමා
සමානලාභං කාතුං ඉච්ඡන්ති, අස්ස නාමං ගහෙත්වා “අසුකො නාම විහාරො
පොරාණකො”ති වා “බුද්ධාධිචුත්ථො”ති වා “අජ්ජලාභො”ති වා යං කිඤ්චි
කාරණං වත්වා “තං විහාරං ඉමිනා විහාරෙන සද්ධිං එකලාභං කාතුං සඨසස්ස
රුච්චතී”ති තික්ඛත්තුං සාවෙතබ්බං. එත්තාවතා තස්මිං විහාරෙ නිසින්තොපි ඉධ
නිසින්තොව හොති. තස්මිං විහාරෙපි සඨසෙන එවමෙව කාතබ්බං. එත්තාවතා ඉධ
නිසින්තොපි තස්මිං විහාරෙ නිසින්තොව හොති. එකස්මිං ලාභෙ භාජියමානෙ
ඉතරස්මිං යීතස්ස භාගං ගහෙතුං වට්ටති. එවං එකෙන විහාරෙන සද්ධිං ඛණ්ඩි
ආවාසා එකලාභා කාතබ්බාති.

2730. වීචරදායකෙන ධූවකාරා පාකවත්තාදිනිව්වසක්කාරා යත්ථ සඤ්ඤාසං
ක්රියන්ති කරියන්ති තත්ථ තස්මිං විහාරෙ තෙනෙව දායකෙන සඤ්ඤාසං දින්නං
විහාරං “භික්ඛාපඤ්ඤාත්තියා දින්න” න්ති මහෙසිනා චුත්තන්ති යොජනා.

තත්තායං විනිවිජයො – යස්මිං විහාරෙ ඉමස්ස වීචරදායකස්ස සන්තකං සඤ්ඤාසං
පාකවත්තං වා වත්තති, යස්මිං වා විහාරෙ භික්ඛු අත්තනො භාරං කත්වා සදා ගෙහෙ
භොජෙති, යත්ථ වා තෙන ආවාසො කාරිතො, සලාකහත්තාදිනි වා නිබද්ධානි,
යෙන පන සකලොපි විහාරො පතිට්ඨාපිතො, තත්ථ වත්තබ්බමෙව නත්ථි, ඉමෙ
ධූවකාරා නාම. තස්මා සචෙ සො “යත්ථ මය්හං ධූවකාරා කරියන්ති, එත්ථ දම්මි” ති
වා “තත්ථ දෙථා” ති වා භණති, බහුසු චෙපි යානෙසු ධූවකාරා භොන්ති, සබ්බත්ථ
දින්නමෙව භොති.

සචෙ පන එකස්මිං විහාරෙ භික්ඛු බහුතරා භොන්ති, තෙහි වත්තබ්බං
“තුම්භාකං ධූවකාරෙ එකත්ථ භික්ඛු බහු, එකත්ථ අප්පකා” ති, සචෙ
“භික්ඛුගණනාය ගණ්හවා” ති භණති, තථා භාජෙත්වා ගණ්හිතුං වට්ටති. එත්ථ ව
වත්ථගෙසප්පාදි අප්පකම්පි සුබ්බෙත භාජියති, යදි පන මඤ්චො වා පීඨකං වා
එකමෙව භොති, තං පුච්ඡිත්වා යස්ස වා විහාරස්ස එකවිහාරෙපි වා යස්ස
සෙනාසනස්ස සො විවාරෙති, තත්ථ දාතබ්බං. සචෙ “අසුකභික්ඛු ගණ්හතු” ති වදති,
වට්ටති.

අථ “මය්හං ධූවකාරෙ දෙථා” ති වත්වා අවිවාරෙත්වාව ගච්ඡති, සඤ්ඤාසංපි
විවාරෙතුං වට්ටති. එවං පන විවාරෙතබ්බං – “සඤ්ඤාත්ථෙරස්ස වසනට්ඨානෙ
දෙථා” ති වත්තබ්බං. සචෙ තත්ථ සෙනාසනං පරිපුණ්ණං භොති. යත්ථ නප්පභොති,
තත්ථ දාතබ්බං. සචෙ එකො භික්ඛු “මය්හං වසනට්ඨානෙ
සෙනාසනපරිභොගහණ්ඩං නත්ථි” ති වදති, තත්ථ දාතබ්බන්ති.

2731. සඤ්ඤාසං පන යං දින්නන්ති විහාරං පටිසිත්වා “ඉමානි වීචරානි සඤ්ඤාසං
දම්මි” ති යං වීචරං දින්නං. “සම්මුඛිභූතෙනා” ති වත්තබ්බෙ ගාථාබ්බන්ධෙන
රස්සත්තං. සම්මුඛිභූතෙනානි ව උපචාරසීමාය ධීතෙන. භාජෙතබ්බන්ති සණ්ටිං
පහරිත්වා කාලං සොසෙත්වා භාජෙතබ්බං. ඉදමෙත්ථ මුඛමත්තදස්සනං. විනිවිජයො
අට්ඨකථාය (මහාව. අට්ඨ. 379) චෙදිතබ්බො. සෙය්‍යථිදං – වීචරදායකෙන විහාරං
පටිසිත්වා “ඉමානි වීචරානි සඤ්ඤාසං දම්මි” ති දින්නෙසු භාජියමානෙසු සීමට්ඨස්ස
අසම්පත්තස්සපි භාගං ගණ්හන්තො න වාරෙතබ්බො. විහාරො මහා භොති,
ථෙරාසනතො පට්ඨාය වත්ථෙසු දියමානෙසු අලසජාතිකා මහාථෙරා පච්ඡා
ආගච්ඡන්ති, “හන්තෙ, වීසතිවස්සානං දියාති, තුම්භාකං ධීතිකා අතික්කන්තා” ති න
වත්තබ්බා, ධීතිකං යපෙත්වා තෙසං දත්වා පච්ඡා ධීතිකාය දාතබ්බං.

“අසුකවිහාරෙ කිර බහුං වීචරං උප්පන්න” න්ති සුත්වා
යොජනන්තරිකවිහාරතොපි භික්ඛු ආගච්ඡන්ති, සම්පත්තසම්පත්තානං
ධීතට්ඨානතො පට්ඨාය දාතබ්බං. අසම්පත්තානම්පි උපචාරසීමං පටිට්ඨානං

අන්තෙවාසිකාදීසු ගණ්හන්තෙසු දාතබ්බමෙව. “බහි උපචාරසීමාය යිතානං දෙවා”ති වදන්ති, න දාතබ්බං. සචෙ පන උපචාරසීමං ඔක්කන්තෙහි එකාබද්ධා භුත්වා අත්තනො විහාරද්වාරෙ වා අන්තොවිහාරෙයෙව වා භොන්ති, පරිසවසෙන වඩ්ඪිතා නාම සීමා භොති, තස්මා දාතබ්බං. සඬ්ඝනවකස්ස දින්නෙපි පච්ඡා ආගතානං දාතබ්බමෙව. දුතියභාගෙ පන ථෙරාසනං ආරුළ්ලෙ ආගතානං පඨමභාගො න පාපුණාති, දුතියභාගතො වස්සග්ගෙන දාතබ්බං.

එකස්මිං විහාරෙ දස භික්ඛු භොන්ති, දස වත්ථානි “සඬ්ඝස්ස දෙමා”ති දෙන්ති, පාටෙක්කං භාජෙතබ්බානි. සචෙ “සබ්බානෙව අම්මාකං පාපුණන්ති”ති ගහෙත්වා ගච්ඡන්ති, දුප්පාපිතානි චෙව දුග්ගහිතානි ච, ගතගතට්ඨානෙ සඬ්ඝිකානෙව භොන්ති. එකං පන උද්ධරිත්වා “ඉදං තුම්මාකං පාපුණාති”ති සඬ්ඝත්ථෙරස්ස දත්වා සෙසානි “ඉමානි අම්මාකං පාපුණන්ති”ති ගහෙතුං වට්ටති.

එකමෙව වත්ථං “සඬ්ඝස්ස දෙමා”ති ආහරන්ති, අභාජෙත්වා ච “අම්මාකං පාපුණාති”ති ගණ්හන්ති, දුප්පාපිතඤ්චෙව දුග්ගහිතඤ්ච, සත්ථකෙන, පන හලිද්දිආදිනා වා ලෙඛං කත්වා එකං කොට්ඨාසං “ඉමං යානං තුම්මාකං පාපුණාති”ති සඬ්ඝත්ථෙරස්ස පාපෙත්වා සෙසං “අම්මාකං පාපුණාති”ති ගහෙතුං වට්ටති. යං පන වත්ථස්සෙව පුප්ඵං වා වලි වා, තෙන පරිච්ඡෙදං කාතුං න වට්ටති. සචෙ එකං තත්තං උද්ධරිත්වා “ඉදං යානං තුම්මාකං පාපුණාති”ති සඬ්ඝත්ථෙරස්ස දත්වා සෙසං “අම්මාකං පාපුණාති”ති ගණ්හන්ති, වට්ටති. බණ්ඩං බණ්ඩං ඡින්දිත්වා භාජියමානං වට්ටතියෙව.

එකභික්ඛුකෙ විහාරෙ සඬ්ඝස්ස විවරෙසු උප්පන්නෙසු සචෙ පුබ්බෙ චුත්තනයෙනෙව සො භික්ඛු “සබ්බානි මය්හං පාපුණන්ති”ති ගණ්හාති, සුග්ගහිතානි, යිතිකා පන න තිට්ඨති. සචෙ එකෙකං උද්ධරිත්වා “ඉදං මය්හං පාපුණාති”ති ගණ්හාති, යිතිකා තිට්ඨති. තත්ථ යිතිකාය අට්ඨිතාය පුන අඤ්ඤස්මිං විවරෙ උප්පන්නෙ සචෙ එකො භික්ඛු ආගච්ඡති, මජ්ඣෙ ඡින්දිත්වා ද්විභිසි ගහෙතබ්බං. යිතාය යිතිකාය පුන අඤ්ඤස්මිං විවරෙ උප්පන්නෙ සචෙ නවකතරො ආගච්ඡති, යිතිකා හෙට්ඨා ඔරොහති. සචෙ වුඩ්ඪතරො ආගච්ඡති, යිතිකා උද්ධං ආරොහති. අථ අඤ්ඤො නත්ථී, පුන අත්තනො පාපෙත්වා ගහෙතබ්බං.

“සඬ්ඝස්ස දෙමා”ති වා “භික්ඛුසඬ්ඝස්ස දෙමා”ති වා යෙන කෙනචි ආකාරෙන සඬ්ඝං ආමසිත්වා දින්නං පන පංසුකුලිකානං න වට්ටති “ගහපතිවිවරං පටික්ඛිමාමි, පංසුකුලිකඬ්ඣං සමාදියාමි”ති චුත්තත්තා, න පන අකප්පියත්තා. භික්ඛුසඬ්ඣෙන අපලොකෙත්වා දින්නම්පි න ගහෙතබ්බං. යං පන භික්ඛු අත්තනො සත්තකං දෙති, තං භික්ඛුදත්තියං නාම වට්ටති. පංසුකුලං පන න භොති. එවං සන්තෙපි ධුතඬ්ඣං න භිජ්ජති. “භික්ඛුනං දෙම, ථෙරානං දෙමා”ති චුත්තෙ පන පංසුකුලිකානම්පි වට්ටති. “ඉදං වත්ථං සඬ්ඝස්ස දෙම, ඉමිනා උපාහනත්ථවිකපත්තත්ථවිකආයොගඅංසබද්ධකාදීනි කරොමා”ති දින්නම්පි වට්ටති.

පත්තත්ථවිකාදීනං අත්ථාය දිත්තානි බහුනිපි හොන්ති, වීවරත්ථායපි පහොන්ති, තතො වීවරං කත්වා පාරුපිතුං වට්ඨති. සචෙ පන සඬ්ඝො භාජිතාතිරිත්තානි වත්ථානි ඡින්දිත්වා උපාහනත්ථවිකාදීනං අත්ථාය භාජෙති, තතො ගහෙතුං න වට්ඨති. සාමිකෙහි විචාරිතමෙව හි වට්ඨති, න ඉතරං.

“පංසුකුලිකසඬ්ඝස්ස ධම්මකරණආසබ්බද්ධාදීනං අත්ථාය දෙමා”ති වුත්තෙපි ගහෙතුං වට්ඨති. පරික්ඛාරො නාම පංසුකුලිකානම්පි ඉච්ඡිතබ්බො. යං තත්ථ අතිරෙකං හොති, තං වීවරෙපි උපනෙතුං වට්ඨති. සුත්තං සඬ්ඝස්ස දෙනති, පංසුකුලිකෙහිපි ගහෙතබ්බං. අයං තාව විහාරං පවිසිත්වා “ඉමානි වීවරානි සඬ්ඝස්ස දම්මී”ති දිත්තෙසු විනිච්ඡයො.

සචෙ පන බහි උපචාරසීමාය අද්ධානපට්ඨන්තො හික්ඛු දිස්වා “සඬ්ඝස්ස දම්මී”ති සඬ්ඝත්ථෙරස්ස වා සඬ්ඝනවකස්ස වා ආරොවෙති, සචෙපි යොජනං එරිත්වා පරිසා යිතා හොති, එකාබ්බද්ධා චෙ, සබ්බෙසං පාපුණාති. යෙ පන ද්වාදසහි හත්ථෙහි පරිසං අසම්පත්තා, තෙසං න පාපුණාතිති.

2732. ඉදානි “උභතොසඬ්ඝෙ දෙනී”ති මාතිකං වීවරන්තො ආහ “උභතොසඬ්ඝමුද්දිස්සා”තිආදි. උභතොසඬ්ඝමුද්දිස්සාති හික්ඛුසඬ්ඝං, හික්ඛුනිසඬ්ඝඤ්ච උද්දිසිත්වා. දෙනීති “උභතොසඬ්ඝස්ස දෙමී”ති දෙනි. “බහු වා”ති එත්ථ “බහු වා”ති වත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධවසෙන රස්සත්තං. හික්ඛුනීනං හික්ඛු ථොකා වා හොන්තු බහු වා, පුග්ගලග්ගෙන අකත්වා උභතොසඬ්ඝවසෙන සමභාගොව කාතුං වට්ඨතීති යොජනා.

තත්ත්වයං විනිච්ඡයො – “උභතොසඬ්ඝස්ස දම්මී”ති වුත්තෙපි “ද්වෙධාසඬ්ඝස්ස දම්මී, ද්විත්තං සඬ්ඝානං දම්මී, හික්ඛුසඬ්ඝස්ස ව හික්ඛුනිසඬ්ඝස්ස ව දම්මී”ති වුත්තෙපි උභතොසඬ්ඝස්ස දිත්තමෙව හොති, ද්වෙ භාගෙ සමෙ කත්වා එකො දාතබ්බො.

“උභතොසඬ්ඝස්ස ව තුය්හඤ්ච දම්මී”ති වුත්තෙ සචෙ දස දස හික්ඛු, හික්ඛුනියො ව හොන්ති, එකවීසති පට්ඨිසෙ කත්වා එකො පුග්ගලස්ස දාතබ්බො, දස හික්ඛුසඬ්ඝස්ස, දස හික්ඛුනිසඬ්ඝස්ස. යෙන පුග්ගලිකො ලද්ධො, යො සඬ්ඝතොපි අත්තතො වස්සග්ගෙන ගහෙතුං ලහති. කස්මා? උභතොසඬ්ඝග්ගහණෙන ගහිතත්තා.

“උභතොසඬ්ඝස්ස ව චෙතියස්ස ව දම්මී”ති වුත්තෙපි එසෙව නයො. ඉධ පන චෙතියස්ස සඬ්ඝතො පාපුණනකොට්ඨාසො නාම නත්ථී, එකපුග්ගලස්ස පත්තකොට්ඨාසසමොව කොට්ඨාසො හොති.

“උභතොසඬ්ඝස්ස ව තුය්හඤ්ච චෙතියස්ස වා”ති වුත්තෙ පන ද්වාවීසති කොට්ඨාසෙ කත්වා දස හික්ඛුනං, දස හික්ඛුනීනං, එකො පුග්ගලස්ස, එකො

වෙනියස්ස දාතබ්බො. තත්ථ පුග්ගලො සඤ්ඤායෙ අත්තනො වස්සග්ගෙන පුන ගහෙනුං ලහති. වෙනියස්ස එකොයෙව.

“භික්ඛුසඤ්ඤා ව භික්ඛුනිනඤ්ඤා දමමි”ති වුත්තෙ පන මජ්ඣෙ භින්නිවා න දාතබ්බං, භික්ඛු ව භික්ඛුනියො ව ගණෙත්වා දාතබ්බං.

“භික්ඛුසඤ්ඤා ව භික්ඛුනිනඤ්ඤා තුය්හඤ්ඤා”ති වුත්තෙ පන පුග්ගලො විසුං න ලහති, පාපුණ්ණාදියානතො එකමෙව ලහති. කස්මා? භික්ඛුසඤ්ඤාගහණෙන ගහිතත්තා.

“භික්ඛුසඤ්ඤා ව භික්ඛුනිනඤ්ඤා තුය්හඤ්ඤා වෙනියස්ස වා”ති වුත්තෙපි වෙනියස්ස එකපුග්ගලපටිච්ඡො ලබ්භති, පුග්ගලස්ස විසුං න ලබ්භති. තස්මා එකං වෙනියස්ස දත්වා අවසෙසං භික්ඛු ව භික්ඛුනියො ව ගණෙත්වා භාජෙතබ්බං.

“භික්ඛුනඤ්ඤා භික්ඛුනිනඤ්ඤා දමමි”ති වුත්තෙපි න මජ්ඣෙ භින්නිවා දාතබ්බං, පුග්ගලගණනාය එව විහජිතබ්බං.

“භික්ඛුනඤ්ඤා භික්ඛුනිනඤ්ඤා තුය්හඤ්ඤා වෙනියස්ස වා”ති එවං වුත්තෙපි වෙනියස්ස එකපුග්ගලපටිච්ඡො ලබ්භති, පුග්ගලස්ස විසුං නත්ථි, භික්ඛු ව භික්ඛුනියො ව ගණෙත්වා එව භාජෙතබ්බං. යථා ව භික්ඛුසඤ්ඤා ආදිං කත්වා නයො නිතො, එවං භික්ඛුනිසඤ්ඤා ආදිං කත්වාපි නෙතබ්බො.

“භික්ඛුසඤ්ඤා ව තුය්හඤ්ඤා”ති වුත්තෙ පුග්ගලස්ස විසුං න ලබ්භති, වස්සග්ගෙනෙව ගහෙතබ්බං.

“භික්ඛුසඤ්ඤා ව වෙනියස්ස වා”ති වුත්තෙ පන වෙනියස්ස විසුං පටිච්ඡො ලබ්භති.

“භික්ඛුසඤ්ඤා ව තුය්හඤ්ඤා වෙනියස්ස වා”ති වුත්තෙපි වෙනියස්සෙව ලබ්භති, න පුග්ගලස්ස.

“භික්ඛුනඤ්ඤා තුය්හඤ්ඤා”ති වුත්තෙපි විසුං න ලබ්භති.

“භික්ඛුනඤ්ඤා වෙනියස්ස වා”ති වුත්තෙ පන වෙනියස්ස ලබ්භති.

“භික්ඛුනඤ්ඤා තුය්හඤ්ඤා වෙනියස්ස වා”ති වුත්තෙපි වෙනියස්සෙව විසුං ලබ්භති, න පුග්ගලස්ස. භික්ඛුනිසඤ්ඤා ආදිං කත්වාපි එවමෙව යොජෙතබ්බං.

පුබ්බෙ බුද්ධජපමුඛස්ස උභතොසඤ්ඤා දානං දෙන්ති, හගවා මජ්ඣෙ නිසීදති, දක්ඛිණතො භික්ඛු, වාමතො භික්ඛුනියො නිසීදන්ති, හගවා උභින්නං සඤ්ඤාතං පරො, තදා හගවා අත්තනො ලද්ධපච්චයෙ අත්තනාපි පරිභුඤ්ජති, භික්ඛුනම්පි දාපෙති. එතරහි පන පණ්ඩිතමනුස්සා සධාතුකං පටිමං වා වෙනියං වා

යපෙත්වා බුද්ධජපමුඛස්ස උභතොසඬ්ඝස්ස දානං දෙන්ති, පටිමාය වා වෙනියස්ස වා පුරතො ආධාරකෙ පත්තං යපෙත්වා දක්ඛිණොදකං දත්වා “බුද්ධානං දෙමා” ති තත්ථ යං පයමං බාදනීයං භොජනීයං දෙන්ති, විහාරං වා ආහරිත්වා “ඉදං වෙනියස්ස දෙමා” ති පිණ්ඩපාතඤ්ච මාලාගන්ධාදීනි ව දෙන්ති, තත්ථ කථං පටිපජ්ජිතබ්බන්ති? මාලාගන්ධාදීනි තාව වෙනියෙ ආරොපෙතබ්බානි, වත්ථෙහි පටාකා, තෙලෙන පදීපා කාතබ්බා. පිණ්ඩපාතමුදුළාණිකාදීනි පන යො නිබද්ධං වෙනියස්ස ජග්ගකො භොති පබ්බජිතො වා ගහට්ඨො වා, තස්ස දාතබ්බානි. නිබද්ධජග්ගකෙ අසති ආහට්ඨත්තං යපෙත්වා වත්තං කත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති. උපකට්ඨෙ කාලෙ භුඤ්ජිත්වා පච්ඡාපි වත්තං කාතුං වට්ටතියෙව.

මාලාගන්ධාදීසු ව යං කිඤ්චි “ඉදං හරිත්වා වෙනියස්ස පූජං කරොථා” ති චුත්තෙ දුරමපි හරිත්වා පූජෙතබ්බං. “හික්ඛං සඬ්ඝස්ස හරා” ති චුත්තෙපි හරිතබ්බං. සථෙ පන “අහං පිණ්ඩාය වරාමි, ආසනසාලාය හික්ඛු අත්ථි, තෙ හරිස්සන්ති” ති චුත්තෙ “හන්තෙ, තුය්හංයෙව දමමි” ති වදති, භුඤ්ජිතුං වට්ටති. අථ පන “හික්ඛුසඬ්ඝස්ස දස්සාමි” ති හරන්තස්ස ගච්ඡතො අන්තරාව කාලො උපකට්ඨො භොති, අත්තනො පාපෙත්වා භුඤ්ජිතුං වට්ටති.

2733. යං පන චීවරං “යස්මිං ආවාසෙ වස්සංචුත්ථස්ස සඬ්ඝස්ස දමමි” ති දෙති, තස්මිංයෙව ආවාසෙ චුත්ථවස්සෙන සඬ්ඝෙන වා ගණෙන වා පුග්ගලෙන වා තං චීවරං භාජෙතබ්බන්ති වණ්ණිතං දෙසිතන්ති යොජනා.

තත්ත්වයං විනිවිජයො – විහාරං පටිසිත්වා “ඉමානි චීවරානි වස්සංචුත්ථසඬ්ඝස්ස දමමි” ති දෙති, යාවතිකා හික්ඛු තස්මිං ආවාසෙ වස්සංචුත්ථා, යත්තකා වස්සවිජේදං අකත්වා පුරිමවස්සංචුත්ථා, තෙහි භාජෙතබ්බං, අඤ්ඤෙසං න පාපුණාති. දිසාපක්කන්තස්සාපි සති ගාහකෙ යාව කටීනස්ස උබ්භාරා දාතබ්බං. අනත්ථනෙ පන කටීනෙ අන්තොහෙමන්තෙ එවඤ්ච වත්වා දින්නං පච්ඡිමවස්සංචුත්ථානමපි පාපුණාතීති ලක්ඛණඤ්ඤු වදන්ති. අට්ඨකථාසු පනෙතං අවිචාරිතං.

සථෙ පන බහි උපචාරසීමායං යිතො “වස්සංචුත්ථසඬ්ඝස්ස දමමි” ති වදති, සම්පත්තානං සබ්බෙසං පාපුණාති. අථ “අසුකච්ඡාරෙ වස්සංචුත්ථසඬ්ඝස්සා” ති වදති, තත්ත්ව වස්සංචුත්ථානමෙව යාව කටීනස්සුබ්භාරා පාපුණාති. සථෙ පන ගිම්භානං පයමදිවසතො පට්ඨාය එවං වදති, තත්ත්ව සම්මුඛිභූතානංයෙව සබ්බෙසං පාපුණාති. කස්මා? පිට්ඨිසමයෙ උප්පන්නත්තා. අන්තොවස්සෙයෙව “වස්සං වසන්තානං දමමි” ති චුත්තෙ ඡින්නවස්සා න ලහන්ති, වස්සං වසන්තාව ලහන්ති. චීවරමාසෙ පන “වස්සං වසන්තානං දමමි” ති චුත්තෙ පච්ඡිමිකාය වස්සුපගතානංයෙව පාපුණාති, පුරිමිකාය වස්සුපගතානඤ්ච ඡින්නවස්සානඤ්ච න පාපුණාති.

චීවරමාසතො පට්ඨාය යාව හෙමන්තස්ස පච්ඡිමො දිවසො, තාව “වස්සාවාසිකං දෙමා” ති චුත්තෙ කටීනං අත්ථතං වා භොතු අනත්ථතං වා, අතීතවස්සංචුත්ථානමෙව පාපුණාති. ගිම්භානං පයමදිවසතො පට්ඨාය චුත්තෙ පන

මානිකා ආරොපෙනබ්බා “අතීතවස්සාවාසස්ස පඤ්ච මාසා අභික්කන්තා, අනාගතෙ වාතුමාසච්චයෙන භවිස්සති, කතරවස්සාවාසස්ස දෙසී”ති. සචෙ “අතීතවස්සංචුත්ථානං දම්මී”ති වදති, තං අන්තොවස්සං චුත්ථානමෙව පාපුණාති. දිසාපක්කන්තානම්පි සභාගා ගණ්හිතුං ලභන්ති.

සචෙ “අනාගතෙ වස්සාවාසිකං දම්මී”ති වදති, තං යපෙත්වා වස්සුපනායිකදිවසෙ ගහෙතබ්බං. අප් “අගුත්තො විභාරො, චොරභයං අත්ථී, න සක්කා යපෙතුං, ගණ්හිත්වා වා ආභිණ්ඩිතු”න්ති චුත්තෙ “සම්පත්තානං දම්මී”ති වදති, භාජෙත්වා ගහෙතබ්බං. සචෙ වදති “ඉතො මෙ, භන්තෙ, තතියෙ වස්සෙ වස්සාවාසිකං න දින්නං, තං දම්මී”ති, තස්මිං අන්තොවස්සෙ චුත්ථහික්ඛුනං පාපුණාති. සචෙ තෙ දිසාපක්කන්තා, අඤ්ඤො විස්සාසිකො ගණ්හාති, දාතබ්බං. අප් එකොයෙව අවසිට්ඨො, සෙසා කාලකතා, සබ්බං එකස්සෙව පාපුණාති. සචෙ එකොපි නත්ථී, සඬ්ඝිකං හොති, සම්මුඛිභූතෙහි භාජෙතබ්බන්ති.

2734. යාගුයා පන පිතාය වා භත්තෙ වා භුත්තෙ සචෙ පන ආදිස්ස “යෙන මෙ යාගු පිතා, තස්ස දම්මී, යෙන මෙ භත්තං භුත්තං, තස්ස දම්මී”ති පරිවර්ණිත්ථි වා වීචරං දෙති, විතයධරෙන තත්ථ තත්ථෙව දානං දාතබ්බන්ති යොජනා. එස නයො බාදනීයවීරසෙනාසනහෙසජ්ජාදිසු.

තත්‍රායං විනිවිජයො – භික්ඛු අජ්ජතනාය වා ස්වාතනාය වා යාගුයා නිමන්තෙත්වා තෙසං සරං පවිට්ඨානං යාගුං දෙති, යාගුං දත්වා පිතාය යාගුයා “ඉමානි වීචරානි යෙහි මය්හං යාගු පිතා, තෙසං දම්මී”ති දෙති, යෙහි නිමන්තිතෙහි යාගු පිතා, තෙසංයෙව පාපුණන්ති, යෙහි පන භික්ඛාචාරවත්තෙන සරද්චාරෙන ගච්ඡන්තෙහි වා සරං පවිට්ඨෙහි වා යාගු ලද්ධා, යෙසං වා ආසනසාලතො පත්තං ආහරිත්වා මනුස්සෙහි නිතා, යෙ වා ථෙරෙහි පෙසිතා, තෙසං න පාපුණන්ති.

සචෙ පන නිමන්තිතභික්ඛුහි සද්ධිං අඤ්ඤෙපි බහු ආගන්ත්වා අන්තොගෙහඤ්ච බහිගෙහඤ්ච පුරෙත්වා නිසින්තා, දායකො ව එවං වදති “නිමන්තිතා වා හොන්තු අනිමන්තිතා වා, යෙසං මයා යාගු දින්නා, සබ්බෙසං ඉමානි වත්ථානි හොන්තු”ති, සබ්බෙසං පාපුණන්ති. යෙහි පන ථෙරානං භත්ථතො යාගු ලද්ධා, තෙසං න පාපුණන්ති. අප් සො “යෙහි මය්හං යාගු පිතා, සබ්බෙසං හොන්තු”ති වදති, සබ්බෙසං පාපුණන්ති. භත්තබාදනීයෙසුපි එසෙව නයො.

වීචරෙ වානි පුබ්බෙපි යෙන වස්සං වාසෙත්වා භික්ඛුනං වීචරං දින්නපුබ්බං හොති, සො චෙ භික්ඛු භොජෙත්වා වදති “යෙසං මයා පුබ්බෙ වීචරං දින්නං, තෙසංයෙව ඉමං වීචරං වා සුත්තං වා සජ්ජිමධුචාණිකාදීනි වා හොන්තු”ති, සබ්බං තෙසංයෙව පාපුණාති.

සෙනාසනෙ වානි “යො මයා කාරිතෙ විභාරෙ වා පරිවෙණෙ වා වසති, තස්සිදං හොතු”ති චුත්තෙ තස්සෙව හොති.

හෙසජ්ජේ වානි “මයං කාලෙන කාලං ථෙරානං සජ්ජිආදීනි හෙසජ්ජානි දෙම, යෙහි තානි ලද්ධානි, තෙසංයෙවිදං භොතු”ති චුත්තෙ තෙසංයෙව භොතීති.

2735. දියතෙති දානන්ති කම්මසාධනෙන චීවරං වුව්චති. යං-සද්දෙන චීවරස්ස පරාමට්ඨත්තා තං-සද්දෙනාපි තදෙව පරාමසිතබ්බන්ති.

තත්ත්වයං විනිච්ඡයො – “ඉමං චීවරං ඉත්ථන්තාමස්ස දම්මී”ති එවං පරමමුඛා වා “ඉදං මෙ, හන්තෙ, තුම්භාකං දම්මී”ති එවං සම්මුඛා වා පාදමුලෙ යපෙත්වා වා දෙති, තං තස්සෙව භොති. සචෙ පන “ඉදං තුම්භාකඤ්ච තුම්භාකං අන්තෙවාසිකානඤ්ච දම්මී”ති එවං වදති, ථෙරස්ස ව අන්තෙවාසිකානඤ්ච පාපුණාති. උද්දෙසං ගහෙතුං ආගතො ගහෙත්වා ගච්ඡන්තො ව අත්ථි, තස්සාපි පාපුණාති. “තුම්භෙහි සද්ධිං නිබද්ධවාරිකහික්ඛුනං දම්මී”ති චුත්තෙ උද්දෙසන්තෙවාසිකානං වත්තං කත්වා උද්දෙසපරිපුච්ඡාදීනි ගහෙත්වා චීවරන්තානං සබ්බෙසං පාපුණාතීති.

2737. වදතිච්චෙවමෙව චෙති ඉච්චෙවං යථාචුත්තනයෙන වදති චෙ. තන්ති තං පරික්ඛාරං. තෙසන්ති මාතුආදීනං. සඬ්ඝස්සෙව සන්තකං භොතීති යොජනා.

2738. “පඤ්චන්තං...පෙ.... භොතී”ති ඉමිනා පුරිමගාථාද්වයෙන විත්ථාරිතමෙවත්ථං සංඛිපිත්වා දස්සෙති. පඤ්චන්තං සහධම්මිකානං. අච්චයෙති කාලකිරියාය. දානන්ති “මයි කාලකතෙ ඉමං පරික්ඛාරං තුය්හං භොතු, තච සන්තකං කරොහී”තිආදීනා පරිච්චජනං. කිඤ්චිපීති අන්තමසො දන්තකට්ඨමපි. ගිහීනං පන දානං තථා දායකානං ගිහීනමෙව අච්චයෙ රුහතීති යොජනා.

2739. භික්ඛු වා සාමණෙරො වා භික්ඛුනිඋපස්සයෙ කාලං කරොති, අස්ස භික්ඛුස්ස වා සාමණෙරස්ස වා පරික්ඛාරා භික්ඛුනංයෙව සන්තකා භික්ඛුසඬ්ඝස්සෙව සන්තකාති යොජනා. භික්ඛුසඬ්ඝස්සෙව සන්තකා කාලකතස්ස භික්ඛුසඬ්ඝපරියාපන්නත්තා.

2740. සාමණෙරී වානි එත්ථ වා-සද්දෙන “සික්ඛමානා වා”ති ඉදං සඬ්ගණ්භාති. විහාරස්මිං භික්ඛුනං නිවාසනට්ඨානෙන. තස්සාති භික්ඛුනියා වා සාමණෙරියා වා සික්ඛමානාය වා පරික්ඛාරා භික්ඛුනීනං සන්තකා භොන්තීති යොජනා. සන්තකාති එත්ථාපි භික්ඛුසු චුත්තනයෙනෙවත්ථො ගහෙතබ්බො.

2741. දෙහි නෙත්වානි එත්ථ “ඉමං චීවර”න්ති පකරණතො ලබ්භති. “ඉමං චීවරං නෙත්වා අසුකස්ස දෙහී”ති යං චීවරං දින්නං, තං තස්ස පුරිමස්සෙව සන්තකං භොති. “ඉදං චීවරං අසුකස්ස දම්මී”ති යං චීවරං දින්නං, තං යස්ස පහියාති, තස්ස පච්ඡිමස්සෙව සන්තකං භොතීති යොජනා.

2742. යථාචුත්තවචනජපකාරානුරූපෙන සාමිකෙ ඤත්වා සාමිකෙසු විස්සාසෙන වා තෙසු මතෙසු මතකචීවරමපි ගණ්හිතුං වට්ටතීති දස්සෙතුං ආහ “එව”න්තිආදි. “මතස්ස වා අමතස්ස වා”ති පදවිජෙදො. විස්සාසං වාපි

ගණ්භයායාති ජීවත්තස්ස සන්තකං විස්සාසග්ගාහං ගණ්භයාය. ගණ්භෙ මතකචීවරන්ති මතස්ස චීවරං මතකපරික්ඛාරනීභාරෙන පාපෙන්වා ගණ්භයාය.

2743. රජතෙ අනෙනාති රජනන්ති මූලාදිසබ්බමාහ. වන්තදොසෙනාති සවාසනසමුච්ඡින්නරාගාදිදොසෙන. තාදිනාති රූපාදිසු ඡළාරම්මණෙසු රාගාදීනං අනුප්පත්තියා අට්ඨසු ලොකධම්මෙසු නිබ්බිකාරතාය එකසදිසෙන.

2744-5. “මූලෙ”තිආදිසු නිද්ධාරණෙ භූමිමං. මූලරජනෙ හලිද්දිං යපෙන්වා සබ්බං මූලරජනං වට්ටති. ඛන්ධෙසු රජනෙසු මඤ්ජෙට්ඨඤ්ච තුඩ්ගභාරකඤ්ච යපෙන්වා සබ්බං ඛන්ධරජනං වට්ටති. පත්තෙසු රජනෙසු අල්ලියා පත්තං තථා නීලියා පත්තඤ්ච යපෙන්වා සබ්බං පත්තරජනං වට්ටති. පුප්ඵරජනෙසු කුසුම්භඤ්ච කිංසුකඤ්ච යපෙන්වා සබ්බං පුප්ඵරජනං වට්ටති. තවරජනෙ ලොද්දඤ්ච කණ්ඩුලඤ්ච යපෙන්වා සබ්බං තවරජනං වට්ටති. එලරජනං සබ්බමිපි වට්ටතිති යොජනා.

මඤ්ජෙට්ඨන්ති එකො සකණ්ටකරුක්ඛො, වල්ලිවිසෙසො ව, යස්ස රජනං මඤ්ජෙට්ඨබ්බිජවණ්ණං හොති. මඤ්ජෙට්ඨරුක්ඛස්ස ඛන්ධො සෙනවණ්ණොති සො ඉධ න ගහෙතබ්බො රජනාධිකාරත්තා. තුඩ්ගභාරකො නාම එකො සකණ්ටකරුක්ඛො, යස්ස රජනං හරිතාලවණ්ණං හොති. අල්ලීති වුල්ලතාපිඤ්ජරුක්ඛො, යස්ස පණ්ණරජනං හලිද්දිවණ්ණං හොති. නීලීති ගච්ඡවිසෙසො, යස්ස පන රජනං නීලවණ්ණං හොති. කිංසුකං නාම වල්ලිකිංසුකපුප්ඵං, යස්ස රජනං ලොහිතවණ්ණං හොති.

2746. කිලිට්ඨසාටකන්ති මලීනසාටකං. ධොවිතුන්ති එකචාරං ධොවිතුං. අල්ලියා ධොතං කීර සම්මදෙව රජනං පටිග්ගණ්භාති.

2747. චීවරානං කථා සෙසාති හෙදකාරණප්පකාරකථාදිකා ඉධ අවුත්තකථා. පයමෙ කලීනෙ වුත්තාති සෙසො. විභාවිනාති ඛන්ධකභාණකෙන.

චීවරක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනියා විනයවිනිවිජයවණ්ණනාය

මහාවග්ගවිනිවිජයවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

වූළවග්ගො

පාරිවාසිකක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා

2748. එවං මහාවග්ගවිනිවිජයං සඬ්ඛෙපෙන දස්සෙන්වා වූළවග්ගාගතවිනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “තප්පනීය”න්තිආදි. තප්පනීයන්ති කලහකාරකානං හික්ඛුනං තතො

විරමනත්ථාය නිග්ගහවසෙන අනුඤ්ඤාතං ඤත්තිවතුත්ථං තජ්ජනියකම්මඤ්ච.
නියස්සන්ති බාලස්ස අබ්බාත්තස්ස ආපත්තිවහුලස්ස අනපදානස්ස අනනුලොමිකෙහි
ගිහිසංසග්ගෙහි සංසට්ඨස්ස විහරතො භික්ඛුනො නිග්ගහවසෙන නිස්සාය
වසනත්ථාය කාතුං අනුඤ්ඤාතං ඤත්තිවතුත්ථං නියස්සකම්මඤ්ච.

පබ්බාජන්ති කුලදුසකස්ස භික්ඛුනො යත්ථ තෙන කුලදුසනං කතං, තත්ථ න
ලහිතබ්බආවාසත්ථාය නිග්ගහවසෙන අනුඤ්ඤාතං ඤත්තිවතුත්ථං
පබ්බාජනියකම්මඤ්ච. පටිසාරණන්ති සද්ධස්ස උපාසකස්ස දායකස්ස කාරකස්ස
සඬුපට්ඨාකස්ස ජාතිආදීහි අක්කොසවත්ථුහි අක්කොසකස්ස භික්ඛුනො
තංමාපනත්ථාය නිග්ගහවසෙන අනුඤ්ඤාතං ඤත්තිවතුත්ථං
පටිසාරණියකම්මඤ්ච.

තිවිධුක්ඛෙපනන්ති ආපත්තියා අදස්සනෙ, ආපත්තියා අජ්ජට්ඨකම්මෙ, පාපිකාය
දිට්ඨියා අජ්ජට්ඨිස්සග්ගෙ ව තතො ඔරමිතුං නිග්ගහවසෙන අනුඤ්ඤාතං
ඤත්තිවතුත්ථං තිවිධං උක්ඛෙපනියකම්මඤ්චාති. දීපයෙනි පාළියා, අට්ඨකථාය ව
චුත්තනයෙන පකාසෙය්‍යාති අත්ථො.

තජ්ජනියාදිකම්මානං ඔසාරණනිස්සාරණවසෙන පච්චෙකං දුට්ඨත්තෙපි තං
හෙදං අනාමසිත්වා කෙවලං ජාතිවසෙන “සත්ත කම්මානී”ති චුත්තන්ති
වෙදිතබ්බං. යථා දස්සිතො පනෙතෙසං විසෙසො අත්ථුජ්ජපත්තිවසෙනාති දට්ඨබ්බො.
විත්ථාරො පනෙසං කම්මක්ඛන්ධකතො වෙදිතබ්බො.

2749. බන්ධකෙ කම්මසඬ්ඛාතෙ බන්ධකෙ ආගතාති තෙවත්තාලීස වත්තාති.
තදනන්තරෙති තස්ස කම්මක්ඛන්ධකස්ස අනන්තරෙ. බන්ධකෙති
පාරිවාසිකක්ඛන්ධකෙ. නව අධිකාති යෙසං තෙ නවාධිකාති තිංසෙව වත්තාති,
එකුනවත්තාලීස වත්තානීති චුත්තං හොති.

කම්මක්ඛන්ධකෙ තාව –

“ආපත්තියා අදස්සනෙ උක්ඛෙපනියකම්මකතෙන, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනා
සම්මා වත්තිතබ්බං. තත්‍රායං සම්මාවත්තනා – න උපසම්පාදෙතබ්බං, න
නිස්සයො දාතබ්බො, න සාමණෙරො උපට්ඨාපෙතබ්බො, න
භික්ඛුනොවාදකසම්මුති සාදිතබ්බො, සම්මතෙනාපි භික්ඛුනියො න ඔවදිතබ්බො,
යාය ආපත්තියා සඬ්ඛෙසන ආපත්තියා අදස්සනෙ උක්ඛෙපනියකම්මං කතං
හොති, සා ආපත්ති න ආපජ්ජිතබ්බො, අඤ්ඤා වා තාදිසිකා, තතො වා
පාපිට්ඨතරා, කම්මං න ගරහිතබ්බං, කම්මිකා න ගරහිතබ්බො, න පකතත්තස්ස
භික්ඛුනො අභිවාදනං පච්චුට්ඨානං අඤ්ජලිකම්මං සාමීචිකම්මං.
ආසනාභිහාරො සෙය්‍යාභිහාරො පාදොදකං පාදපීඨං පාදකථලිකං
පත්තච්චරපට්ග්ගහණං නහානෙ පිට්ඨිපරිකම්මං සාදිතබ්බං, න පකතත්තො
භික්ඛු සීලවිපත්තියා අනුද්ධංසෙතබ්බො, න ආචාරවිපත්තියා
අනුද්ධංසෙතබ්බො, න දිට්ඨිවිපත්තියා අනුද්ධංසෙතබ්බො, න

ආජීවවිපත්තියා අනුද්ධංසෙතබ්බො, න භික්ඛු භික්ඛුහි හෙදෙනබ්බො, න ගිහිද්ධජො ධාරෙතබ්බො, න තිත්ථියද්ධජො ධාරෙතබ්බො, න තිත්ථියා සෙවිතබ්බො, භික්ඛු සෙවිතබ්බො, භික්ඛුසික්ඛාය සික්ඛිතබ්බං, න පකතත්තෙන භික්ඛුනා සද්ධිං එකච්ඡන්තො ආවාසෙ වත්ථබ්බං, න එකච්ඡන්තො අනාවාසෙ වත්ථබ්බං, න එකච්ඡන්තො ආවාසෙ වා අනාවාසෙ වා වත්ථබ්බං, පකතත්තං භික්ඛුං දිස්වා ආසනා වුට්ඨාතබ්බං, න පකතත්තො භික්ඛු ආසාදෙනබ්බො අන්තො වා බහි වා, න පකතත්තස්ස භික්ඛුනො උපොසථො යපෙතබ්බො, න පචාරණා යපෙතබ්බො, න සච්චනීයං කාතබ්බං, න අනුචාදො පට්ඨපෙතබ්බො, න ඔකාසො කාරෙතබ්බො, න වොදෙනබ්බො, න සාරෙතබ්බො, න භික්ඛුහි සම්පයොජෙතබ්බං’න්ති (වුළුව. 51) –

එවං චෙතානි තෙවත්තාලීස වත්තානි සන්ධාය වුත්තං “තෙවත්තාලීස වත්තානි, ඛන්ධකෙ කම්මසඤ්ඤිතෙ”ති.

පාරිවාසිකක්ඛන්ධකෙ (වුළුව. 76-82) –

“පාරිවාසිකෙන, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනා සම්මා වත්තිතබ්බං. තත්ත්වයං සම්මාවත්තනා – න උපසම්පාදෙනබ්බං, න නිස්සයො දාතබ්බො, න සාමණෙරො උපට්ඨාපෙතබ්බො, න භික්ඛුනොවාදකසම්මුති සාදිතබ්බො, සම්මතෙනපි භික්ඛුනියො න ඔවදිතබ්බො, යාය ආපත්තියා සඬ්ඝෙන පරිවාසො දින්නො හොති, සා ආපත්ති න ආපජ්ජිතබ්බො, අඤ්ඤා වා තාදිසිකා, තතො වා පාපිට්ඨතරා, කම්මං න ගරහිතබ්බං, කම්මිකා න ගරහිතබ්බො, න පකතත්තස්ස භික්ඛුනො උපොසථො යපෙතබ්බො, න පචාරණා යපෙතබ්බො, න සච්චනීයං කාතබ්බං, න අනුචාදො පට්ඨපෙතබ්බො, න ඔකාසො කාරෙතබ්බො, න වොදෙනබ්බො, න සාරෙතබ්බො, න භික්ඛුහි සම්පයොජෙතබ්බං.

“න, භික්ඛවෙ, පාරිවාසිකෙන භික්ඛුනා පකතත්තස්ස භික්ඛුනො පුරතො ගන්තබ්බං, න පුරතො නිසීදිතබ්බං, යො හොති සඬ්ඝස්ස ආසනාපරියන්තො සෙය්‍යාපරියන්තො විහාරපරියන්තො, සො තස්ස පදාතබ්බො, තෙන ච සො සාදිතබ්බො.

“න, භික්ඛවෙ, පාරිවාසිකෙන භික්ඛුනා පකතත්තස්ස භික්ඛුනො පුරෙසමණෙන වා පච්ඡාසමණෙන වා කුලානි උපසඬ්ඝිතබ්බානි, න ආරඤ්ඤිකඬ්ඝං සමාදාතබ්බං, න පිණ්ඩපාතිකඬ්ඝං සමාදාතබ්බං, න ච තප්පච්චයා පිණ්ඩපාතො නීහරාපෙතබ්බො ‘මා මං ජානිංසු’ති.

“පාරිවාසිකෙන, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනා ආගන්තුකෙන ආරොචෙතබ්බං, ආගන්තුකස්ස ආරොචෙතබ්බං, උපොසථෙ ආරොචෙතබ්බං, පචාරණාය ආරොචෙතබ්බං, සච්ච ගිලානො හොති, දුතෙනපි ආරොචෙතබ්බං.

“ගන්තබ්බො, භික්ඛවෙ, පාරිවාසිකෙන භික්ඛුනා සභික්ඛුකා ආවාසා වා අනාවාසා වා සභික්ඛුකො ආවාසො වා අනාවාසො වා යත්ථස්ස භික්ඛු සමානසංවාසකා යං ජඤ්ඤා ‘සක්කොම් අජ්ජෙව ගන්තු’න්ති.

“න, භික්ඛවෙ, පාරිවාසිකෙන භික්ඛුනා පකතත්තෙන භික්ඛුනා සද්ධිං එකච්ඡන්තො ආවාසෙ වත්ථබ්බං, න එකච්ඡන්තො අනාවාසෙ වත්ථබ්බං, න එකච්ඡන්තො ආවාසෙ වා අනාවාසෙ වා වත්ථබ්බං, පකතත්තං භික්ඛුං දිස්වා ආසනා වුට්ඨාතබ්බං, පකතත්තො භික්ඛු ආසනෙන නිමන්තෙතබ්බො, න පකතත්තෙන භික්ඛුනා සද්ධිං එකාසනෙ නිසීදිතබ්බං, න නීවෙ ආසනෙ නිසින්තො උච්චෙ ආසනෙ නිසීදිතබ්බං, න ඡමායං නිසින්තො ආසනෙ නිසීදිතබ්බං, න එකච්ඡිකමෙ වච්ඡමිතබ්බං, න නීවෙ වච්ඡමෙ වච්ඡමන්තො උච්චෙ වච්ඡමෙ වච්ඡමිතබ්බං, න ඡමායං වච්ඡමන්තො වච්ඡමෙ වච්ඡමිතබ්බං.

“න, භික්ඛවෙ, පාරිවාසිකෙන භික්ඛුනා පාරිවාසිකෙන වුඩ්ඪතරොන භික්ඛුනා සද්ධිං...පෙ.... මූලායපටිකස්සනාරහෙන භික්ඛුනා සද්ධිං...පෙ.... මානත්තාරහෙන භික්ඛුනා සද්ධිං...පෙ.... මානත්තවාරිකෙන භික්ඛුනා සද්ධිං...පෙ.... අබ්භානාරහෙන භික්ඛුනා සද්ධිං එකච්ඡන්තො ආවාසෙ වත්ථබ්බං, න එකච්ඡන්තො අනාවාසෙ වත්ථබ්බං, න එකච්ඡන්තො ආවාසෙ වා අනාවාසෙ වා වත්ථබ්බං, න එකාසනෙ නිසීදිතබ්බං, න නීවෙ ආසනෙ නිසින්තො උච්චෙ ආසනෙ නිසීදිතබ්බං, න ඡමායං නිසින්තො ආසනෙ නිසීදිතබ්බං, න එකච්ඡිකමෙ වච්ඡමිතබ්බං, න නීවෙ වච්ඡමෙ වච්ඡමන්තො උච්චෙ වච්ඡමෙ වච්ඡමිතබ්බං, න ඡමායං වච්ඡමන්තො වච්ඡමෙ වච්ඡමිතබ්බං.

“පාරිවාසිකචතුත්ථො වෙ, භික්ඛවෙ, පරිවාසං දදෙය්‍ය, මූලාය පටිකස්සෙය්‍ය, මානත්තං දදෙය්‍ය, තංචියො අබ්භෙය්‍ය, අකම්මං න ච කරණීය”න්ති (වුළුව. 76-82) –

එවං පාරිවාසිකානං චතුනවුති වත්තානි.

සා ව නෙසං චතුනවුතිසඬ්ඛා එවං වෙදිතබ්බා –
නඋපසම්පාදනාදිනකම්මිකගරහපරියොසානානි නව වත්තානි, තතො පකතත්තස්ස උපොසථට්ඨපනාදිභික්ඛුභිසම්පයොජනපරියොසානානි අට්ඨ, තතො නපුරතොගමනාදී පඤ්ච, නපුරෙගමනාදී වත්තාරි, ආගන්තුකෙන ආරොචනාදී වත්තාරිති තිංස, සභික්ඛුකාචාසාදිතො අභික්ඛුකාචාසාදිගමනපදසංයුත්තානි තිණි නවකානි වාති සත්තපඤ්ඤාස, තතො නපකතත්තෙන සද්ධිං.
එකච්ඡන්තවාසාදිපටිසංයුත්තානි එකාදස, තතො නපාරිවාසිකවුඩ්ඪතරමූලායපටිකස්සනාරහමානත්තාරහමානත්තවාරිකඅබ්භානාරහෙහි සද්ධිං එකච්ඡන්තවාසාදිපටිසංයුත්තානි පච්චෙකං එකාදස කත්වා

පඤ්චපඤ්ඤාසාය වත්තෙසු

පාරිවාසිකවුඩ්ඵතරමුලායපටිකස්සනාරහමානත්තාරහානං තිණ්ණං සමානත්තා
තෙසු එකං එකාදසකං, මානත්තවාරිකඅබ්භානාරහානං ද්විත්තං සමානත්තා තෙසු
එකං එකාදසකත්ති දුචෙ එකාදසකානි, අන්තෙ පාරිවාසිකවතුත්ථස්ස සඨස්සස්ස
පරිවාසාදිදානවතුක්කෙ ගණපුරණත්ථදොසතො නිවත්තිවසෙන වත්තාරි වත්තාරිති
වතුනවුති වත්තානි. තානි අග්ගහිතග්ගහණෙන එකුනවත්තාලිසවත්තානි නාම.
ආදිතො නව, උපොසථට්ඨපනාදීනි අට්ඨ, පකතත්තෙන එකච්ඡන්තවාසාදී වත්තාරි
වානි එකච්ඡති වත්තානි කම්මක්ඛන්ධකෙ ගහිතත්තා ඉධ ගණනාය අග්ගහෙත්වා
තතො සෙසෙසු තෙසත්තනියා වත්තෙසු පාරිවාසිකවුඩ්ඵතරාදීහි එකච්ඡන්තෙ
වාසාදිපටිසංයුත්තානි ද්වාච්ඡති වත්තානි පකතත්තෙහි සමානත්තා තානි ව
“ගන්තබ්බො භික්ඛවෙ” තිආදිකං නවකං තථා ගච්ඡන්තස්ස අනාපත්තිදස්සනපරං,
න ආවාසතො ගච්ඡන්තස්ස ආපත්තිදස්සනපරන්ති තඤ්ච අග්ගහෙත්වා අවසෙසෙසු
ද්වාච්ඡන්තාලිසවත්තෙසු පාරිවාසිකවතඋත්ථාදිකම්මවතුක්කං
ගරුකාපත්තිවුට්ඨානාය ගණපුරණත්ථසාමඤ්ඤෙන එකං කත්වා තයො අපනෙත්වා
ගණිතානි එකුනවත්තාලිසානි භොන්තිති වුත්තං “නවාධිකානි තිංසෙව, ඛන්ධකෙ
තදනන්තරෙ” ති.

2750. ඉමානි එකුනවත්තාලිස වත්තානි පුරිමෙහි තෙවත්තාලිසවත්තෙහි සද්ධිං
ද්වාසිති භොන්තිති ආහ “එවං සබ්බානි...පෙ.... ගහිතාගහණෙන තු” ති.

එවං කම්මක්ඛන්ධකපාරිවාසිකක්ඛන්ධකෙසු මහෙසිනා වුත්තානි
ඛන්ධකවත්තානි ගහිතාගහණෙන ද්වාසිති එව භොන්තිති යොජනා. එවමෙත්ථ
ද්වාසිතික්ඛන්ධකවත්තානි දස්සිතානි.

ආගමට්ඨකථාවණ්ණනායං පන -

“පාරිවාසිකානං භික්ඛුනං වත්තං පඤ්ඤපෙස්සාමීති (වුළුව. 75)
ආරහිත්වා ‘න උපසම්පාදෙනබ්බං...පෙ.... න ඡමායං වඩ්ඤමන්තෙ වඩ්ඤමෙ
වඩ්ඤමිතබ්බ’න්ති (වුළුව. 76-81) වුත්තාවසානානි ඡසට්ඨි, තතො පරං ‘න,
භික්ඛවෙ, පාරිවාසිකෙන භික්ඛුනා පාරිවාසිකෙන වුඩ්ඵතරෙන භික්ඛුනා
සද්ධිං, මුලායපටිකස්සනාරහෙන, මානත්තාරහෙන, මානත්තවාරිකෙන,
අබ්භානාරහෙන භික්ඛුනා සද්ධිං එකච්ඡන්තෙ ආවාසෙ වත්ථබ්බ’න්තිආදීනං
(වුළුව. 82) පකතත්තෙ වරිතබ්බෙහි අනඤ්ඤත්තා විසුං තෙ අගණෙත්වා
පාරිවාසිකවුඩ්ඵතරාදීසු පුග්ගලන්තරෙසු වරිතබ්බත්තා තෙසං වසෙන
සම්පිණ්ඨෙත්වා එකෙකං කත්වා ගණිතානි පඤ්චානි එකසත්තනි වත්තානි,
උක්ඛෙපනීයකම්මකතවත්තෙසු වත්තපඤ්ඤාපනවසෙන වුත්තං ‘න
පකතත්තස්ස භික්ඛුනො අභිවාදනං ...පෙ.... නභානෙ පිට්ඨිපරිකම්මං
සාදිතබ්බ’න්ති (වුළුව. 51) ඉදං අභිවාදනාදීනං අසාදියනං එකං, ‘න
පකතත්තො භික්ඛු සීලවිපත්තියා අනුද්ධංසෙතබ්බො’ තිආදීනි ව දසානි
එවමෙතානි ද්වාසිති භොන්ති. එතෙස්වෙව කානිවි තජ්ජනීයකම්මාදිවත්තානි,

කානිචි පාරිවාසිකාදිවත්තානීති අග්ගහිතග්ගහණෙන ද්වාසීති එවා”ති (ම. නි. ටී. 2.25; සාරත්ථ. ටී. 2.39; වි. වි. ටී. 1.39) –

වුත්තං. එතානි පන වත්තානි කදාචි තජ්ජනියකම්මකතාදිකාලෙ, පාරිවාසිකාදිකාලෙ ච චරිතබ්බානි බුද්දකවත්තානීති ගහෙනබ්බානි ආගන්තුකවත්තාදීනං වුද්දසමභාවත්තානං වක්ඛමානත්තා.

2751. ඉදානි පාරිවාසිකස්ස භික්ඛුනො රත්තිවිජෙදං, වත්තහෙදඤ්ච දස්සෙතුමාහ “පරිවාසඤ්ච වත්තඤ්චා”තිආදි. පරිවාසඤ්ච වත්තඤ්ච සමාදින්නස්සාති “පරිවාසං සමාදියාමී”ති පරිවාසඤ්ච “වත්තං සමාදියාමී”ති වත්තඤ්ච පකතත්තස්ස භික්ඛුනො සන්තිකෙ උක්කුටිකං නිසීදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා වට්ඨෙදං කත්වා සමාදින්නස්ස. භික්ඛුනොනි පාරිවාසිකස්ස භික්ඛුනො.

2752. සහවාසාදයො “එකච්ඡන්තෙ”තිආදිනා සයමෙව වක්ඛති. සහවාසො, විනාවාසො, අනාරොචනමෙව වාති ඉමෙහි තිහි පාරිවාසිකභික්ඛුස්ස රත්තිවිජෙදො ච දුක්කටඤ්ච හොතීති යොජනා.

2753. උදකපාතෙන සමන්තා නිබ්බකොසස්ස උදකපාතට්ඨානෙන. එකච්ඡන්තෙති එකච්ඡන්තෙ පරිච්ඡන්තෙ වා අපරිච්ඡන්තෙ වා ආවාසෙ. පකතත්තෙන භික්ඛුනා සහ උක්ඛිත්තස්ස නිවාසො නිවාරිතොති යොජනා. “නිවාරිතො”ති ඉමිනා දුක්කටං හොතීති දීපෙති.

2754. අන්තොයෙවාති එකච්ඡන්තස්ස ආවාසපරිච්ඡෙදස්ස අන්තොයෙව. “න ලබ්භති”ති ඉමිනා රත්තිවිජෙදො ච දුක්කටඤ්ච හොතීති දීපෙති.

2755. මහාඅට්ඨකථාදිසුති ආදි-සද්දෙන කුරුන්දට්ඨකථාදිං සඬගණ්භාති. උභින්නන්ති උක්ඛිත්තකපාරිවාසිකානං. ඉති අවිසෙසෙන නිද්දිට්ඨන්ති යොජනා.

2756. ඉමිනා සහවාසෙන රත්තිවිජෙදඤ්ච දුක්කටඤ්ච දස්සෙත්වා විනාවාසෙන දස්සෙතුමාහ “අභික්ඛුකෙ පනාවාසෙ”ති. ආවාසෙති වසන්තථාය කතසෙනාසනෙ. අනාවාසෙති වාසන්තථාය අකතෙ චෙතියසරෙ වා බොධිසරෙ වා සම්මජ්ජනිඅට්ටකෙ වා දාරුඅට්ටකෙ වා පානියමාලෙ වා වච්චකුටියං වා ද්වාරකොට්ඨකෙ වා අඤ්ඤත්ත වා යත්ථ කත්ථවි එවරුපෙ යානෙ. විජ්ජවාසං වසන්තස්සාති පකතත්තෙන විනා වාසං කජ්ජෙත්තස්ස. රත්තිවිජෙදො ච දුක්කටන්ති රත්තිවිජෙදො වෙච වත්තහෙදදුක්කටඤ්ච හොති.

2757. එවං විජ්ජවාසෙන රත්තිවිජෙදදුක්කටානි දස්සෙත්වා අනාරොචනෙන දස්සෙතුමාහ “පාරිවාසිකභික්ඛුස්සා”තිආදි. භික්ඛුං දිස්වානාති ආකාසෙනාපි ගච්ඡන්තං සමානසංවාසකං ආගන්තුකං භික්ඛුං දිස්වා. තඬ්ඬණෙනි තස්මිං දිට්ඨක්ඛණෙයෙව. “අනාරොචෙත්තස්ස එව එතස්සා”ති පදවිජෙදො. එවකාරෙන

රත්තිවිෂේෂදො ව දුක්කටඤ්ඤාවාති උභයං එතස්ස හොතිති දීපෙන්තෙන අදිට්ඨො වෙ,
 රත්තිවිෂේෂදොව හොතිති ඤාපෙති. යථාහ – “සොපිස්ස රත්තිවිෂේදං කරොති,
 අඤ්ඤාතත්තා පන වත්තහෙදදුක්කටං නත්ථී”ති (වුළුව. අට්ඨ. 75).
 නානාසංවාසකෙන සහ විනයකම්මං කාතුං න වට්ටති, තස්ස අනාරොවනෙපි
 රත්තිවිෂේෂදො න හොති.

2758-9. පාරිවාසිකො භික්ඛු යත්ථ සඛිසනවකට්ඨානෙ යීතො, තත්ථෙව
 තස්මිංයෙව යානෙ යත්වා යථාචුඛිඨං පකතත්තෙනපි සද්ධිං චුඛිඨපටිපාටියා පඤ්ච
 කිච්චාති කාතුං වට්ටතීති යොජනා.

තානි සරූපතො දස්සෙතුමාහ “උපොසථපචාරණ”න්තිආදි. උපොසථපචාරණං
 යථාචුඛිඨං කාතුං ලහතීති යොජනා. දෙනතීති එත්ථ “සණ්ඨං පහරිත්වා”ති සෙසො.
 සඛිසදායකාති කම්මධාරයසමාසො. සඛිසස්ස එකත්තෙපි ගරුසු
 බහුවචනනිද්දෙසො. “දෙනි වෙ සඛිසදායකො”තිපි පායො. තත්ථ සණ්ඨං පහරිත්වා
 භාජෙත්වා දෙන්තො සඛිසො වස්සිකසාටිකං දෙනි වෙ, පාරිවාසිකො යථාචුඛිඨං
 අත්තනො පත්තට්ඨානෙ ලහතීති යොජනා.

ඔණොජනන්ති විස්සජ්ජනං, සඛිසතො අත්තනො පත්තානං ද්විත්තං, තිණ්ණං
 වා උද්දෙසහත්තාදීනං අත්තනො පුග්ගලිකහත්තපච්චාසාය පටිග්ගහෙත්වා “මය්හං
 අජ්ජ හත්තපච්චාසා අත්ථී, ස්වෙ ගණ්හිස්සාමී”ති වත්වා සඛිසවිස්සජ්ජනං ලහතීති
 චුත්තං හොති. හත්තන්ති ආගතාගතෙහි චුඛිඨපටිපාටියා ගහෙත්වා ගන්තබ්බං
 විහාරෙ සඛිසස්ස චතුස්සාලහත්තං. තථා පාරිවාසිකො යථාචුඛිඨං ලහතීති යොජනා.
 ඉමෙ පඤ්ඤාති චුත්තමෙවත්ථං නිගමයති.

තත්තායං විනිවිෂයො (වුළුව. අට්ඨ. 75) – උපොසථපචාරණං තාව පාතිමොක්ඛෙ
 උද්දිස්සමානෙ හත්ථපාසෙ නිසිදිතුං වට්ටති. මහාපච්චරියං පන “පාළියා අනිසිදිත්වා
 පාළිං විහාය හත්ථපාසං අමුඤ්ඤන්තෙන නිසිදිතබ්බං”න්ති චුත්තං.
 පාරිසුද්ධිඋපොසථෙ කරියමානෙ සඛිසනවකට්ඨානෙ නිසිදිත්වා තත්ථෙව
 නිසින්නෙන අත්තනො පාළියා පාරිසුද්ධිඋපොසථො කාතබ්බොව. පචාරණායපි
 සඛිසනවකට්ඨානෙ නිසිදිත්වා තත්ථෙව නිසින්නෙන අත්තනො පාළියා
 පචාරෙතබ්බං. සඛිසෙන සණ්ඨං පහරිත්වා භාජියමානං වස්සිකසාටිකම්පි අත්තනො
 පත්තට්ඨානෙ ගහෙතුං වට්ටති.

ඔණොජනෙ සවෙ පාරිවාසිකස්ස ද්වෙ තීණි උද්දෙසහත්තාදීනි පාපුණන්ති,
 අඤ්ඤා වස්ස පුග්ගලිකහත්තපච්චාසා හොති, තානි පටිපාටියා ගහෙත්වා “හත්තෙ,
 හෙට්ඨා ගාහෙථ, අජ්ජ මය්හං හත්තපච්චාසා අත්ථී, ස්වෙව ගණ්හිස්සාමී”ති වත්වා
 විස්සජ්ජෙතබ්බානි, එවං තානි පුනදිවසෙසු ගණ්හිතුං ලහති. “පුනදිවසෙ සබ්බපයමං
 එතස්ස දාතබ්බං”න්ති කුරුන්දියං චුත්තං. යදි පන න ගණ්හාති න විස්සජ්ජෙති,
 පුනදිවසෙ න ලහති. ඉදං ඔණොජනං නාම පාරිවාසිකස්සෙව ඔදිස්ස අනුඤ්ඤාතං.
 කස්මා? තස්ස හි සඛිසනවකට්ඨානෙ නිසින්නස්ස හත්තග්ගෙ යාගුබජ්ජකාදීනි

පාපුණන්ති වා න වා, තස්මා “සො භික්ඛාභාරෙන මා කිලමිත්ථා” ති ඉදමස්ස සඬිගහකරණත්ථාය ඔදිස්ස අනුඤ්ඤාතං.

හත්තෙ චතුස්සාලහත්තං යථාචුඬ්ඨං ලහති, පාළියා පන ගන්තුං වා යාතුං වා න ලහති. තස්මා පාළිතො ඔසක්කිත්ථා හත්ථපාසෙ ධීතෙන හත්ථං පසාරත්ථා යථා සෙනො නිපතිත්ථා ගණ්භාති, එවං ගණ්භිතබ්බං. ආරාමිකසමණුද්දෙසෙහි ආහරාපෙතුං න ලහති. සවෙ සයමෙව ආහරන්ති, වට්ටති. රඤ්ඤා මහාපෙළහත්තෙපි එසෙව නයො. චතුස්සාලහත්තෙ පන සවෙ ඔණොජනං කත්තුකාමො හොති, අත්තනො අත්ථාය උක්ඛිත්තෙ පිණ්ඩෙ “අජ්ජ මෙ හත්තං අත්ථී, ස්වෙව ගණ්භිස්සාමී” ති වත්තබ්බං. “පුනදිවසෙ ද්වෙ පිණ්ඩෙ ලහති” ති (චූළව. අට්ඨ. 75) මහාපච්චරියං චුත්තං. උද්දෙසහත්තාදීනිපි පාළිතො ඔසක්කිත්ථාව ගහෙතබ්බාති. යත්ථ පන නිසිදාපෙත්වා පරිවිසන්ති, තත්ථ සාමණෙරානං ඡෙට්ඨකෙන භික්ඛූනං සඬ්ඝනවකෙන භූත්වා නිසිදිතබ්බන්ති.

පාරිවාසිකක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා.

සමථක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා

2760. ඉදානි සමථවිනිච්ඡයං දස්සෙතුං යෙසු අධිකරණෙසු සන්තෙසු සමථෙහි භවිතබ්බං, තානි තාව දස්සෙන්තො ආහ “විවාදාධාරතා” තිආදි. විවාදාධාරතානි විවාදාධිකරණං. ආපත්තාධාරතානි එත්ථාපි එසෙව නයො. ආධාරතානි අධිකරණපරියායො. ආධාරීයති අභිභූයාති වූපසම්මති සමථෙහිති ආධාරො, විවාදො ච සො ආධාරො වානි විවාදාධාරො, සො එව විවාදාධාරතා. එවමාධාරාධිකරණං සද්දානං විවාදාදිසද්දෙහි සහ කම්මධාරයසමාසො දට්ඨබ්බො. අධිකරීයති අභිභූයාති වූපසම්මති සමථෙහිති අධිකරණන්ති විවාදාදිවතුබ්බිධමෙව පාළියං දස්සිතං. අයමත්ථො “එතෙසං තු චතුන්තම්පි, සමත්තා සමථා මතා” ති චක්ඛමානෙන විඤ්ඤායති.

2761. එතානි චත්තාරි අධිකරණානි ච “ඉධ පන, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ විවදන්ති ‘ධම්මො’ ති වා ‘අධම්මො’ ති වා” ති (චූළව. 215) අට්ඨාරස හෙදකාරකචත්ථුනි ච මහෙසිනා චුත්තානි. තත්ථ තෙසු චතුසු අධිකරණෙසු විවාදො අධිකරණසඬ්ඛාතො එතානි අට්ඨාරස හෙදකාරචත්ථුනි නිස්සිතො නිස්සාය පවත්තොති යොජනා.

2762. විපත්තියො චතස්සොවානි “ඉධ පන, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ භික්ඛූ අනුවදන්ති සීලවිපත්තියා වා ආචාරවිපත්තියා වා දිට්ඨිවිපත්තියා වා ආජීවවිපත්තියා වා” ති (චූළව. 215) චුත්තා චතස්සො විපත්තියො. දිට්ඨාදීනං අනුගන්ත්වා සීලවිපත්තිආදීනි වදනං වොදනා අනුවාදො. උපාගතොති නිස්සිතො, අනුවාදො චතස්සො විපත්තියො නිස්සාය පවත්තොති අත්ථො. “තත්ථා” ති පඨමමෙව නිද්ධාරණස්ස චුත්තත්තා ඉධ පුනචචනෙ පයොජනං න දිස්සති, “සම්භවා” ති වචනස්සාපි න කොචි අත්ථවිසෙසො දිස්සති. තස්මා “ආපත්තාධාරතා තත්ථ, සත්තආපත්තිසම්භවා” ති

පාඨයා න යුජ්ජති, “ආපත්තාධාරතා නාම, සත්ත ආපත්තියො මතා”ති පාඨයා යුත්තතරො, ආපත්තාධාරතා නාම ආපත්තාධිකරණං නාම සත්ත ආපත්තියො මතා සත්ත ආපත්තියොව අධිප්පෙනාති අත්ථො.

2763. සඤ්ඤාචාරානි නිස්සායානි අපලොකනකම්මාදීනි චත්තාරි සඤ්ඤාමානි උපාදාය කිච්චාධිකරණානිධානං සියා, කිච්චාධිකරණං නාම චත්තාරි සඤ්ඤාමානීති අත්ථො. එතෙසං තු චතුත්තම්මිති එතෙසං පන චතුත්තම්මි අධිකරණානං. සමත්තාති වූපසමහෙතුත්තා. සමථා මතාති සම්මුඛාවිනයාදයො සත්ත අධිකරණසමථාති අධිප්පෙනා. අධිකරණානි සමෙත්ති, සම්මත්ති වා එතෙහිති “සමථා”ති වුව්චන්තිති “සමත්තා සමථා මතා”ති ඉමිනා සමථ-සද්දස්ස අන්වත්ථං දීපෙති.

2764-5. තෙ සරූපතො දස්සෙතුමාහ “සම්මුඛා”තිආදි. “විනයො”ති ඉදං සම්මුඛාදිපදෙහි පච්චෙකං යොජෙතබ්බං “සම්මුඛාවිනයො සතිවිනයො අමුල්භවිනයො”ති. “පටිඤ්ඤාවිනයො”ති ව පටිඤ්ඤාතකරණං වුත්තං. සත්තමො විනයොති සමථො අධිප්පෙනො. තිණචත්ථාරකොති ඉමෙ සත්ත සමථා බුද්ධෙනාදිච්චබන්ධුනා වුත්තාති යොජනා.

2766. චතුසු අධිකරණෙසු යං අධිකරණං යත්තකෙහි සමථෙහි සම්මති, තෙ සඤ්ඤාචාරානි දස්සෙන්නො ආහ “විවාදො”තිආදි.

2767-9. “විවාදො”තිආදිනා උද්දිට්ඨමත්ථං නිද්දිසන්නො ආහ “ඡට්ඨෙතා”තිආදි. එත්ථ එතෙසු චතුසු අධිකරණෙසු, සමථෙසු ව කිං කෙන සම්මතීති වෙ? විවාදො විවාදාධිකරණං ඡට්ඨෙත යෙභ්බාසිකාය, පඨමෙන සමථෙන සම්මුඛාවිනයෙන වාති ද්විතී සමථෙහි සම්මති. යස්සා කිරියාය ධම්මවාදිනො බහුතරා, එසා යෙභ්බාසිකා. “සඤ්ඤාසම්මුඛතා, ධම්මසම්මුඛතා, විනයසම්මුඛතා, පුග්ගලසම්මුඛතා”ති (වුළුව. 229, 234, 236, 237, 242) වුත්තානං සඤ්ඤාදීනං චතුත්තං සන්නිධානෙන වා ගණපුග්ගලෙහි සමීයමානං විවාදාධිකරණං සඤ්ඤාසම්මුඛතං විනා ඉතරෙහි තීහි වා සම්මතීති වුත්තං හොති.

එත්ථ ව කාරකසඤ්ඤා සඤ්ඤාසාමග්ගිවසෙන සම්මුඛිභාවො සඤ්ඤාසම්මුඛතා, සමෙතබ්බස්ස වත්ථුනො භූතතා ධම්මසම්මුඛතා, යථා තං සමෙතබ්බං, තථෙවස්ස සමනං විනයසම්මුඛතා, යො ව විවදති, යෙන ව විවදති, තෙසං උභින්නං අත්ථපච්චන්ථිකානං සම්මුඛිභාවො පුග්ගලසම්මුඛතා.

“අනුචාදො චතුහිමි”ති උද්දිට්ඨං නිද්දිසන්නො ආහ “සම්මුඛා”තිආදි. අනුපුබ්බෙනාති අනුපට්ඨායා. සම්මුඛාවිනයාදීහි තීහිමිති සම්මුඛාවිනයසතිවිනයඅමුල්භවිනයෙහි තීහිමි. තථෙවාති යථා තීහි, තථා පඤ්චමෙන තස්සපාපියසිකාසමථෙතාපි අනුචාදො සම්මති, පගෙව චතුහිමිති අත්ථො.

යො පාපුස්සන්තතාය පාපියො පුග්ගලො, තස්ස කත්තබ්බතො “තස්සපාපියසිකා”ති කම්මං වුච්චති. ආයස්මතො දබ්බස්ස මල්ලපුත්තස්ස විය සතිවෙපුල්ලප්පත්තස්ස බිණාසවස්ස කතා අමුලිකා සීලවිපත්තිවොදනා සම්මුඛාවිනයෙන, ඤාත්තිවතුත්ථාය කම්මවාචාය දින්නෙන සතිවිනයෙන ච සම්මති. උම්මත්තකස්ස හික්ඛුනො කතා ආපත්තිවොදනා සම්මුඛාවිනයෙන ච තථෙව දින්නෙන අමුල්භවිනයෙන ච සම්මති. සඬ්ඝමජ්ඣෙ ආපත්තියා වොදියමානස්ස අවජානිත්වා පටිජානනාදිං කරොන්තස්ස පාපහික්ඛුනො බහුලාපත්තිවොදනා සම්මුඛාවිනයෙන වෙච තථෙව පකතෙන තස්සපාපියසිකාකම්මෙන ච වුපසම්මතීති වුත්තං හොති.

“ආපත්ති පන තිහෙවා”ති උද්දෙසස්ස නිද්දෙසමාහ “සම්මුඛෙන”තිආදි. සම්මුඛෙන සම්මුඛාවිනයෙන, පටිඤ්ඤාය පටිඤ්ඤාතකරණෙන, තිණුවත්ථාරකෙන වා ඉමෙහි තිහි එව සමථෙහි සා ආපත්ති ආපත්තාධිකරණං උපසමං යාතීති යොජනා. එත්ථ පටිඤ්ඤාතකරණං නාම ආපත්තිං පටිග්ගණ්හන්තෙන “පස්සසී”ති වුත්තෙ ආපත්තිං දෙසෙන්නෙන “ආම පස්සාමී”ති සම්පට්චිජනං. තිණුවත්ථාරකං පන සයමෙව වක්ඛති.

තිහෙව සමථෙහිති එත්ථ ගරුකාපත්ති සම්මුඛාවිනයෙන, පටිඤ්ඤාතකරණෙන වාති ද්විතී, ලහුකාපත්තිං ආපජ්ජිත්වා සඬ්ඝෙ වා ගණෙ වා පුග්ගලෙ වා දෙසනාය සම්මුඛාවිනයෙන වෙච පටිඤ්ඤාතකරණෙන ච, කොසම්බකානං විග්ගහසදිසං මහාවිග්ගහං කරොන්තෙහි ආපන්නා අනෙකවිධා ආපත්තියො සථෙ හොන්ති, තාසු වක්ඛමානසරූපං පුල්ලවජ්ජාදිං යථෙත්වා අවසෙසා සබ්බා ආපත්තියො සම්මුඛාවිනයෙන, තිණුවත්ථාරකෙන ච සම්මන්තීති අත්ථො.

කිච්චං කිච්චාධිකරණං එකෙන සම්මුඛාවිනයෙනෙව සම්මතීති යොජනා.

2770. යෙභුයාසිකකම්මෙති එත්ථ නිමිත්තත්ථෙ භූමිමං. සලාකං ගාහයෙති විනිච්ඡයකාරකෙ සඬ්ඝෙ ධම්මවාදීනං බහුත්තං වා අප්පතරත්තං වා ජානිතුං වක්ඛමානෙන නයෙන සලාකං ගාහාපෙය්‍යා. බුධොති “න ඡන්දාගතිං ගච්ඡති...පෙ.... ගහිතාගහිතඤ්ච ජානාති”ති වුත්තං පඤ්චහි අඬ්ගෙහි සමන්තාගතං පුග්ගලං දස්සෙති. “ගුල්ලෙනා”තිආදිනා සලාකග්ගාහප්පකාරො දස්සිතො. කණ්ණප්ප්පෙනාති එත්ථ කණ්ණෙ ජප්පො යස්මිං සලාකග්ගාහපයොගෙති විග්ගහො. එත්ථ ගුල්ලසලාකග්ගාහො නාම ධම්මවාදිසලාකා ච අධම්මවාදිසලාකා ච විසුං විසුං චීවරකණ්ණෙ පක්ඛිපිත්වා පුග්ගලානං සන්තිකං විසුං විසුං උපසඬ්කම්ත්වා සලාකා විසුං විසුං දස්සෙත්වා “ඉතො තව රුච්චනකං ගණ්හාහී”ති රහො යත්වා ගාහාපනං. චීවරකං නාම ධම්මවාදීනං බහුභාවං ඤාත්වා සබ්බෙසු ජානන්තෙසු පුග්ගලානං සන්තිකං ගාහාපනං. කණ්ණප්ප්පනං නාම එවමෙව කණ්ණමුලෙ රහො යත්වා ගාහාපනං.

2771. අලජ්ජස්සදෙනි එත්ථ “සඬ්ඨෙ”ති සෙසො. ලජ්ජස්ස බාලෙසුති එත්ථාපි “ලස්සදෙසු”ති වත්තබ්බං.

2772. සකෙන කම්මුනායෙවාති අත්තනො යං කිච්චං, තෙනෙවාති.

2773-5. “ආපජ්ජති”තිආදි “අලජ්ජී, ලජ්ජී, බාලො”ති ජානනස්ස හෙතුභූතකම්මදස්සනං. දුච්චිත්තිකොති අභිජ්ඣාදිතිවිධමනොදුච්චරිතවසෙන දුට්ඨු චිත්තෙන්තො. දුබ්භාසීති මුසාවාදාදිවතුබ්බිධවච්චුච්චරිතවසෙන වච්ඡ්චාරෙ පඤ්ඤත්තානං සික්ඛාපදානං චිතික්කමවසෙන දුට්ඨු භාසනසීලො. දුක්කටකාරිකොති පාණාතිපාතාදිතිවිධකායදුච්චරිතවසෙන කායද්චාරෙ පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදානං චිතික්කමවසෙන කුච්ඡිතකම්මස්ස කරණසීලො. ඉති ලක්ඛණෙනෙවාති යථාචුත්තං අලජ්ජීලජ්ජීබාලලක්ඛණං නිගමෙති.

2776. “යෙභුයාසිකා”තිආදිගාථාහි නිද්දිට්ඨමෙව අත්ථං නිගමෙතුමාහ “තිධා”තිආදි. තිධාසලාකගාහෙනාති තිවිධස්ස සලාකගාහස්ස අඤ්ඤතරෙන. බහුකා ධම්මවාදිනො යදි සියුත්ති යොජනා. කාතබ්බන්ති එත්ථ “විවාදාධිකරණවූපසමන”න්ති සෙසො.

2777. යො පුග්ගලො අලජ්ජී ච හොති සානුවාදො ච කම්මතො කායකම්මතො, වචිකම්මතො ච අසුචි ච සම්බුද්ධස්භව්ඡනීයොති අත්ථො. සො එවංවිධො පාපපුග්ගලො තස්ස පාපියසිකකම්මස්ස යොගො හොතීති සම්බන්ධො. සානුවාදොති එත්ථ අනුවාදො නාම වොදනා, සහ අනුවාදෙන වත්තතීති සානුවාදො, පාපගරහිතපුග්ගලෙහි කාතබ්බවොදනාය අනුරූපොති අත්ථො.

2778-9. භණ්ඩනෙති කලහස්ස පුබ්බභාගෙ. කලහෙති කායවච්ඡ්චාරජ්ජවත්තෙ හත්ථපරාමසාදිකෙ කලහෙ ව. විවාදමිති අනජ්ජකෙති බහුවිධෙ විවාදෙ ජාතෙ. බහුඅස්සාමණෙ විණ්ණෙති සමණානං අනනුවච්ඡවිකෙ නානජ්ජකාරෙ කායිකවාචසිකචිතික්කමෙ ව කතෙ. අනග්ගෙති අනන්තෙ. භස්සකෙති කුච්ඡිතෙ අමනාපවචනෙ විණ්ණෙති යොජනා, භාසිතෙති අත්ථො. ගවෙසන්තන්ති ගවෙසියමානං, ආපත්තාධිකරණන්ති සෙසො. වාළුන්ති වණ්ඩං. කක්ඛළුන්ති ආසජ්ජං. කාතබ්බන්ති වූපසමෙතබ්බං.

2780-2. යථා ච වූපසම්මති, තථා තිණුවත්ථාරකෙ සුද්ධො හොතීති සම්බන්ධො.

දුල්ලවජ්ජන්ති පාරාජිකඤ්චෙව සඬ්ඨාදිසෙසඤ්ච. ගිහීහි පටිසංයුත්තන්ති ගිහීනං ජාතිආදීහි පාළියා ආගතෙහි දසහි අක්කොසවත්ථුහි, අට්ඨකථාගතෙහි ව තදඤ්ඤෙහි අක්කොසවත්ථුහි බුංසනවම්භනපච්චයා ව ධම්මිකපටිස්සවස්ස අසච්චාපනපච්චයා ව ආපන්නාපත්තිං. එසා එව හි ආපත්ති ගිහිපටිසංයුත්තා නාම පරිවාරෙ “අත්ථි ගිහිපටිසංයුත්තා, අත්ථි නගිහිපටිසංයුත්තා”ති දුකං නික්ඛිපිත්වා “ගිහිපටිසංයුත්තාති

සුධම්මත්ථෙරස්ස ආපත්ති, යා ව ධම්මිකස්ස පටිස්සවස්ස අසච්චාපනෙ ආපත්ති.
අවසෙසා නගිහිපටිසංයුත්තා''ති (පරි. අට්ඨ. 321) වචනතො.

සුධම්මත්ථෙරස්ස ආපත්තිති ව තෙන චිත්තස්ස ගහපතීනො ජාතිං පටිච්ච
බ්බංසනවම්භනපච්චයා ආපන්නා ඔමසවාදසික්ඛාපදවිභාගගතා දුක්කටාපත්ති
ගහෙතඛිබ්බා. ඉදඤ්ච උපලක්ඛණමත්තං, තස්මා ඉතරෙහිපි අක්කොසවත්ථුහි ගිහිං
බ්බංසෙන්නානං වම්භෙන්නානං ඉතරෙසං හික්ඛුනං සා ආපත්ති ගිහිපටිසංයුත්තාචාති
වෙදිතඛිබ්බං. තථා ආපන්නං ආපත්තිං දෙසාපෙන්නෙන දස්සනුපචාරං අවිජ්ජාපෙත්වා
සවනුපචාරං ජ්ජාපෙත්වා එකංසෙ උත්තරාසඬගං කාරාපෙත්වා උක්කුටිකං
නිසීදාපෙත්වා අඤ්ජලිං පග්ගණ්භාපෙත්වා සා ආපත්ති දෙසාපෙතඛිබ්බා.

දිට්ඨාචිකම්මිකන්ති දිට්ඨාචිකම්මෙ නියුත්තො දිට්ඨාචිකම්මිකො, තං,
අට්ඨකථායං ‘‘යෙ පන ‘න මෙතං ඛමති’ති අඤ්ඤමඤ්ඤං දිට්ඨාචිකම්මං
කරොන්ති’’ති (වුළුව. අට්ඨ. 214) යෙ පුග්ගලා දස්සිතා, තෙසමඤ්ඤතරස්සෙව
ගහණං.

යොති භණ්ඩනකාරකෙහි හික්ඛුහි සද්ධිං මහන්නං විග්ගහං කත්වා සම්බහුලා
ආපත්තියො ආපන්නො යො හික්ඛු. තත්ථාති තස්මිං තිණවත්ථාරකසමථකාරකෙ
හික්ඛුසමුහෙ. න භොතීති ඡන්දං දත්වා තං හික්ඛුපරිසං අනාගතත්තා න සංවිජ්ජති.
තඤ්ච යපෙත්වාති යොජනා.

තිණවත්ථාරකෙ කතෙ සති යාව උපසම්පදමාළතො පභුති ආපන්නාය සෙසාය
ආපත්තියා නිරාපත්ති හුත්වා සුද්ධො භොති සඬ්ඝොති යොජනා.

සමථක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා.

බුද්දකවත්ථුක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා

2783. කුට්ටෙති ඉට්ඨකාසිලාදාරුකුට්ටානං අඤ්ඤතරස්මිං. අට්ඨානෙති එත්ථ
අට්ඨානං නාම රුක්ඛෙ ඵලකං විය තච්ඡෙත්වා අට්ඨපදාකාරෙන රාජියො ඡින්දිත්වා
නභානතිත්ථෙ නිඛණන්ති, තත්ථ වුණ්ණාති ආකිරිත්වා මනුස්සා කායං සංසන්ති.

2784. ගන්ධඛිබ්බත්ථෙනාති නභානතිත්ථෙ යපිතෙන දාරුමයහත්ථෙත. තෙන
කිර වුණ්ණාති ගහෙත්වා මනුස්සා සරීරං සංසන්ති. කුරුවින්දකසුත්තියාති
කුරුවින්දකපාසාණවුණ්ණාති ලාබාය ඛන්ධිත්වා කතගුලිකකලාපකො වුව්චති, තං
උභොසු අන්තෙසු ගහෙත්වා සරීරං සංසන්ති. මල්ලකෙනාති මකරදන්තකං
ඡින්දිත්වා මල්ලකමුලසණ්ඨානෙන කතෙන මල්ලකෙන, ඉදං ගිලානස්සාපි න
වට්ටති. අඤ්ඤමඤ්ඤඤ්ච කායතොති අඤ්ඤමඤ්ඤං සරීරෙන සංසෙය්‍යා.

2785. අකතං මල්ලකං නාම මකරදන්තෙ අච්ඡින්දිත්වා කතං, ඉදං අගිලානස්ස
න වට්ටති.

2786. කපාලිට්ඨකඛණ්ඩානීති කපාලඛණ්ඩඉට්ඨකඛණ්ඩානී. සබ්බස්සාති ගිලානාගිලානස්ස සරීරෙ සංසිත්වා උබ්බට්ටෙතුං වට්ටති. “පුපුපාණික”න්ති හත්ථපරිකම්මං වුව්වති, තස්මා සබ්බස්ස හත්ථෙන පිට්ඨිපරිකම්මං කාතුං වට්ටති. “වත්ථවට්ඨි”ති ඉදං පාළියං චුත්තඋක්කාසිකස්ස පරියායං, තස්මා නභායන්තස්ස යස්ස කස්සචි නභානසාටකවට්ටියාපි සංසිතුං වට්ටති.

2787. ඵෙණකං නාම සමුද්දඵෙණං. කථුලන්ති කපාලඛණ්ඩං. පාදසංසනෙ චුත්තා අනුඤ්ඤාතා. කතකං නාම පදුමකණ්ණිකාකාරං පාදසංසනත්ථං කණ්ටකෙ උට්ඨාපෙත්වා කතං, එතං නෙව පටිග්ගහෙතුං, න පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති.

2788. යං කිඤ්චිපි අලඬිකාරන්ති හත්ථුපගාදිඅලඬිකාරෙසු යං කිඤ්චි අලඬිකාරං.

2789. ඔසණ්ඨෙය්‍යාති අලඬිකාරත්ථං සඬ්ඛරොන්තො නමෙය්‍ය. හත්ථඵණකෙනාති හත්ථෙනෙව ඵණකිච්චං කරොන්තා අඬිගුලීහි ඔසණ්ඨෙන්නි. ඵණකෙනාති දන්තමයාදීසු යෙන කෙනචි. කොච්ඡෙනාති උසිරමයෙන වා මුඤ්ජපබ්බජමයෙන වා කොච්ඡෙන.

2790. සිත්ථතෙලොදතෙලෙහීති සිත්ථතෙලඤ්ච උදකතෙලඤ්චාති විග්ගහො, තෙහි. තත්ථ සිත්ථතෙලං නාම මධුසිත්ථකනියාසාදි යං කිඤ්චි චික්කණං. චික්කණං නාම නියාසං. උදකතෙලං නාම උදකමිස්සකං තෙලං. කත්ථචි පොත්ථකෙසු “සිට්ඨා”ති පායො, සොයෙවත්ථො. අනුලොමනිපාතත්ථන්ති නලාටාහිමුඛං අනුලොමෙන පාතනත්ථං. උද්ධලොමෙනාති උද්ධග්ගං හුත්වා ඨිතලොමෙන.

2791. හත්ථං තෙලෙන තෙමෙත්වාති කරතලං තෙලෙන මක්ඛෙත්වා. සිරොරුහා කෙසා. උණ්භාහිතත්තස්සාති උණ්භාහිතත්තරජසිරස්ස. අල්ලහත්ථෙන සිරොරුහෙ පුඤ්ජිතුං වට්ටතීති යොජනා.

2792. ආදාසෙ උදපත්තෙ වාති එත්ථ කංසපත්තාදීනිපි, යෙසු මුඛනිමිත්තං පඤ්ඤායති, සබ්බාති ආදාසසඬ්ඛමෙව ගච්ජන්ති, කඤ්ජියාදීනිපි ච උදපත්තසඬ්ඛමෙව, තස්මා යත්ථ කත්ථචි ඔලොකෙන්තස්ස දුක්කටං.

2793. යෙන හෙතුනා මුඛං ඔලොකෙන්තස්ස අනාපත්ති, තං දස්සෙතුමාහ “සඤ්ජචි”න්තිආදි. ආබාධපච්චයා “මෙ මුඛෙ වණො සඤ්ජචි නු ඛො, උදාහු න සඤ්ජචි”ති මුඛං දට්ඨුඤ්ච “අහං ජිණ්ණො නු ඛො, උදාහු නො”ති අත්තනො ආයුසඬ්ඛාරජානනත්ථඤ්ච මුඛං දට්ඨුං වට්ටතීති යොජනා.

2794. නච්චං වාති යං කිඤ්චි නච්චං අන්තමසො මොරනච්චම්පි. ගීතන්ති යං කිඤ්චි නටගීතං වා සාධුගීතං වා අන්තමසො දන්තගීතම්පි, යං “ගායිස්සාමා”ති

ප්‍රබ්‍රහ්මාගෙ ඔකුජන්තා කරොන්ති, එතම්පි න වට්ටති. වාදිතන්ති යං කිඤ්චි වාදිතං.
දට්ඨං වා පන සොතුං වාති නච්චං දට්ඨං වා ගීතං වාදිතං සොතුං වා.

2795. සයං නච්චන්තස්ස වා නච්චාපෙන්තස්ස වා ගායන්තස්ස වා
ගායාපෙන්තස්ස වා වාදෙන්තස්ස වා වාදාපෙන්තස්ස වා දුක්කට්ඨෙව අට්ඨකථාය
(වුළුව. අට්ඨ. 248) වුත්තන්ති තදෙකදෙසං දස්සෙතුමාහ “දට්ඨමන්තමසො”තිආදි.

2796. සුඤ්ඤානීති ගීතං වා වාදිතං වා. පස්සතීති නච්චං පස්සති.

2797. පස්සිස්සාමීති එත්ථ “සුඤ්ඤාමී”ති සෙසො. “නච්චං පස්සිස්සාමී, ගීතං,
වාදිතං වා සුඤ්ඤාමී”ති විහාරතො විහාරං ගච්ඡතො වාපි දුක්කට්ඨං භොතීති
යොජනා.

2798. උට්ඨනිත්වාන ගච්ඡතොති “නච්චං පස්සිස්සාමී”ති, “ගීතං, වාදිතං වා
සුඤ්ඤාමී”ති නිසින්නට්ඨානතො උට්ඨනිත්වා අන්නොවිහාරෙපි තං තං දිසං
ගච්ඡතො ආපත්ති භොතීති යොජනා. වීථියං යත්වා ගීවං පසාරෙත්වා පස්සතොපි ච
ආපත්තීති යොජනා.

2799. දීඝාති ද්වච්ඡගුලතො දීඝා. න ධාරෙය්‍යාති න ධාරෙතඛ්ඛා. ද්වච්ඡගුලං වා
දුමාසං වාති එත්ථ ද්වෙ අච්ඡගුලානි පරිමාණං එතස්සාති ද්වච්ඡගුලො, කෙසො. ද්වෙ
මාසා උක්කට්ඨපරිච්ඡේදො අස්සාති දුමාසො. කෙසං ධාරෙන්නො ද්වච්ඡගුලං වා
ධාරෙය්‍ය දුමාසං වා. තතො උද්ධං න වට්ටතීති තතො ද්වච්ඡගුලතො වා දුමාසතො වා
කෙසතො උද්ධං කෙසං ධාරෙතුං න වට්ටති.

අථ වා ද්වෙ අච්ඡගුලානි සමාහටාති ද්වච්ඡගුලං, ද්වෙ මාසා සමාහටා දුමාසං,
උභයත්ථ අච්චන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං. කෙසෙ ධාරෙන්නො ද්වච්ඡගුලමත්තං
වා ධාරෙය්‍ය දුමාසමත්තං වා, තතො කාලපරිමාණතො උද්ධං කෙසෙ ධාරෙතුං න
වට්ටතීති අත්ථො. සවෙ කෙසෙ අන්නොද්වෙමාසෙ ද්වච්ඡගුලෙ පාපුණන්ති,
අන්නොද්වෙමාසෙයෙව ඡින්නඛ්ඛා. ද්වච්ඡගුලෙ හි අතික්කමෙතුං න වට්ටති. සවෙපි
න දීඝා, ද්වෙමාසතො එකදිවසම්පි අතික්කමෙතුං න ලහතියෙව. එවමයං උභයෙනපි
උක්කට්ඨපරිච්ඡේදෙනෙව වුත්තො, තතො ඔරං පන නවට්ටනභාවො නාම නත්ථී.

2800. දීඝෙ නබ්බෙ, දීඝාති නාසිකලොමානි ච න ධාරෙය්‍යෙති යොජනා, න
ධාරෙය්‍ය, ඡින්නදෙය්‍යාති අත්ථො. වීසතිමට්ඨන්ති වීසතියා නබ්බානං මට්ඨං
ලිඛිතමට්ඨභාවං කාතුං භික්ඛුතො න වට්ටතීති යොජනා. සත්ථකෙන තච්ඡේත්වා
වුණ්ණකෙන පමජ්ජිත්වා එලිකමණිනං විය උජ්ජලකරණං ලිඛිතමට්ඨං නාම.
“අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, මලමත්තං අපකඬ්ඨිතු”න්ති (වුළුව. 274) අනුඤ්ඤාතත්තා
මුග්ගඵලතවාදීහි නබ්බලං අපනෙතුං වට්ටති.

2801. කප්පාපෙය්‍ය වීසුං මස්සුන්ති යො කෙසච්ඡින්නො වීසුං මස්සුං
කප්පාපෙය්‍ය. දායීකං යපෙය්‍යාති කෙසෙ ඡින්නදාපෙත්වා මස්සුං අකප්පාපෙත්වා වීසුං

යපෙය්‍යා. සම්බාධෙති උපකච්ඡකමුත්තකරණසච්චානෙ සම්බාධට්ඨානෙ. ලොමං සංහරාපෙය්‍යාවාති සත්ථෙත වා සණ්ඨාසෙන වා අඤ්ඤාන යෙන කෙනච්ච පරෙන ඡින්දාපෙය්‍යා, සයං වා ඡින්දෙය්‍යා. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ආබාධපච්චයා සම්බාධෙ ලොමං සංහරාපෙතු”න්ති (වුළුව. 275) අනුඤ්ඤාතත්තා යථාමුත්තසම්බාධෙ ගණ්ඨපිළකවණාදිකෙ ආබාධෙ සති ලොමං සංහරාපෙතුං වට්ඨති.

2802. අභිලානස්ස ඡින්දතො දුක්කටං වුත්තං. අඤ්ඤාන වා පුග්ගලෙන තථා කත්තරියා ඡින්දාපෙත්තස්ස දුක්කටං වුත්තන්ති සම්බන්ධො.

2803. සෙසඬගඡෙදනෙති අඬගුලියාදිඅවසෙසසරීරාවයව්‍යානං ඡෙදනෙ. අත්තවධෙති අත්තුපක්කමෙන වා ආණත්තියා උපක්කමෙන වා අත්තනො ඡීවිතනාසෙ.

2804. අඬගන්ති අඬගජාතනො අවසෙසං සරීරාවයවං. අභිකීටාදිදට්ඨස්ස තප්පටිකාරවසෙන අඬගං ඡින්දතො න දොසො. තාදියාබාධපච්චයා තප්පටිකාරවසෙන අඬගං ඡින්දතො න දොසො. ලොහිතං මොචෙන්තස්සාපි න දොසොති යොජනා.

2805. අපරිස්සාවනො භික්ඛු සථෙ මග්ගං ගච්ඡති, දුක්කටං. මග්ගෙ අද්ධානෙ තං පරිස්සාවනං යාවමානස්ස යො න දදාති, තස්ස අදදතො අදෙන්තස්සාපි තථෙව දුක්කටමෙවාති යොජනා. යො පන අත්තනො භත්ථෙ පරිස්සාවනෙ විජ්ජමානෙපි යාවති, තස්ස න අකාමා දාතබ්බං.

2806. “නග්ගො”ති පදං “න භුඤ්ජෙ”ති ආදි කිරියාපදෙහි පච්චෙකං යොජෙතබ්බං. න භුඤ්ජෙති භත්තාදිං භුඤ්ජිතබ්බං න භුඤ්ජෙය්‍යා. න පිචෙති යාගුආදිං පාතබ්බං න පිචෙය්‍යා. න ච බාදෙති මූලබාදනීයාදිකං බාදනීයං න බාදෙය්‍යා. න සායයෙති ථාණිතාදිකං සායිතබ්බඤ්ච න සායෙය්‍යා න ලිභෙය්‍යා. න දදෙති අඤ්ඤාස්ස භත්තාදිං කිඤ්චි න දදෙය්‍යා. න ගණ්ඨෙය්‍යාති තථා සයං නග්ගො භුත්වා න පටිග්ගණ්ඨෙය්‍යා. අඤ්ජසං මග්ගං.

2807. පරිකම්මං න කාතබ්බන්ති පිට්ඨිපරිකම්මාදිපරිකම්මං න කාතබ්බං. කාරයෙති සයං නග්ගො භුත්වා අඤ්ඤාන පිට්ඨිපරිකම්මාදිපරිකම්මං න කාරාපෙය්‍යාති අත්ථො.

2808. පිට්ඨිකම්මාදිකෙ පරිකම්මෙ ජන්තාසරාදිකා තිස්සො පටිච්ඡාදි වුත්තා “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තිස්සො පටිච්ඡාදියො ජන්තාසරපටිච්ඡාදිං උදකපටිච්ඡාදිං චත්ථපටිච්ඡාදි”න්ති (වුළුව. 261) අනුඤ්ඤාතාති යොජනා. පටිච්ඡාදෙති භිරිකොපිනන්ති පටිච්ඡාදි, ජන්තාසරමෙව පටිච්ඡාදි ජන්තාසරපටිච්ඡාදි. උදකමෙව පටිච්ඡාදි උදකපටිච්ඡාදි. චත්ථමෙව පටිච්ඡාදි චත්ථපටිච්ඡාදි. “සබ්බත්ථ පන වට්ඨති”ති ඉමිනා ඉතරපටිච්ඡාදිද්වයං පරිකම්මෙයෙව වට්ඨන්ති දීපෙති. සබ්බත්ථාති භොජනාදිසබ්බකිච්චෙසු.

2809. යත්ථ කත්ථවි පෙළායන්ති

තම්බලොහවට්ටලොහකංසලොහකාළලොහසුවණ්ණරජතාදීහි කතාය වා දාරුමයාය වා යාය කායවි පෙළාය ආසිත්තකූපධානෙ. භුඤ්ජිතුං න ච වට්ටතීති භාජනං යපෙත්වා භුඤ්ජිතුං න වට්ටති. යථාහ – “ආසිත්තකූපධානං නාම තම්බලොහෙන වා රජතෙන වා කතාය පෙළාය එතං අධිවචනං, ‘න භික්ඛවෙ ආසිත්තකූපධානෙ භුඤ්ජිතඛබ්බ’න්ති සාමඤ්ඤෙන පටික්ඛිත්තත්තා පන දාරුමයාපි න වට්ටතී”ති (වුළුව. අට්ඨ. 264). “අනුජානාමි භික්ඛවෙ මළොරික”න්ති (වුළුව. 264) අනුඤ්ඤාතත්තා මළොරිකාය යපෙත්වා භුඤ්ජිතුං වට්ටති. “මළොරිකා”ති ච දණ්ඩාධාරකො වුවචති, යං තයො, චත්තාරො, බහු වා දණ්ඩකෙ උපරි ච හෙට්ඨා ච විත්ථතං මජ්ඣෙ සඬකුචිතං කත්වා බන්ධිත්වා ආධාරකං කරොන්ති. යට්ඨිආධාරකපණ්ණාධාරකපච්ඡිකපිට්ඨසට්ඨකකවාටකාදිභාජනමුඛඋදුක්ඛලාදීනිපි එත්ථෙව සඬගහං ගච්ඡන්ති. යට්ඨිආධාරකොති යට්ඨිංයෙව උජුකං යපෙත්වා බන්ධිකතආධාරකො.

එකභාජනෙ විසුං විසුං භොජනස්සාපි සම්භවතො “භුඤ්ජතො එකභාජනෙ”ති එත්තකෙයෙව චුත්තෙ තස්සාපි පසඬගො සීයාති තන්තිචත්තනත්ථමාහ “එකතො”ති. “භුඤ්ජතො”ති ඉදං උපලක්ඛණං. එකතො එකභාජනෙ යාගුආදිපානමිපි න වට්ටති. යථාහ – “න, භික්ඛවෙ, එකථාලකෙ පාතඛබ්බ”න්ති (වුළුව. 264). අථ වා භුඤ්ජතොති අජ්ඣෙයාභාරසාමඤ්ඤෙන පානමිපි සඬගහිතන්ති වෙදිතඛබ්බං. අයමෙත්ථ විනිච්ඡයො – සවෙ එකො භික්ඛු භාජනතො එලං වා පූවං වා ගහෙත්වා ගච්ඡති, තස්මිං අපගතෙ ඉතරස්ස සෙසකං භුඤ්ජිතුං වට්ටති. ඉතරස්සාපි තස්මිං බණ්ණෙ පුන ගහෙතුං වට්ටතීති.

2810. යෙ ද්වෙ වා තයො වා භික්ඛු එකපාචුරණා වා එකත්ථරණා වා එකත්ථරණපාචුරණා වා නිපජ්ජන්ති, තෙසඤ්ච, යෙ එකමඤ්චෙපි එකතො නිපජ්ජන්ති, තෙසඤ්ච ආපත්ති දුක්ඛටං භොතීති යොජනා.

2811. සඬ්ඝාටිපල්ලත්ථිකමුපාගතොති එත්ථ සඬ්ඝාටීති සඬ්ඝාටිනාමෙන අධිට්ඨිතවීරමාහ. සඬ්ඝාටිපල්ලත්ථිකං උපගතෙන යුත්තො හුත්වාති අත්ථො. න නිසීදෙය්‍යාති විහාරෙ වා අන්තරස්සරෙ වා යත්ථ කත්ථවි න නිසීදෙය්‍ය. “සඬ්ඝාටීති නාමෙන අධිට්ඨිතවීරවොහාරජ්ජත්තමධිට්ඨිතවීරං ‘සඬ්ඝාටී’ති චුත්ත”න්ති නිස්සන්දෙන, බුද්දසික්ඛාවණ්ණනායමිපි “සඬ්ඝාටියා න පල්ලත්ථෙති අධිට්ඨිතවීරෙන විහාරෙ වා අන්තරස්සරෙ වා පල්ලත්ථිකො න කාතඛබ්බො”ති චුත්තං. අට්ඨකථායං පන “අන්තොගාමෙ වාසත්ථාය උපගතෙන අධිට්ඨිතං සඬ්ඝාටිං විනා සෙසවීරෙහි පල්ලත්ථිකාය නිසීදිතුං වට්ටතී”ති චුත්තං.

කිඤ්චි කීළං න කීළෙය්‍යාති ජුතකීළාදිකං යං කිඤ්චි කායිකවාචසිකකීළිකං න කීළෙය්‍ය. න ච ගාහයෙති න ච ගාහාපෙය්‍ය, න හරාපෙය්‍යාති අත්ථො.

2812. දායකායපීති මස්සුමිහි. උග්ගතන්ති එත්ථ “බිභවිජ”න්ති සෙසො. අඤ්ඤන්ති අපලිතං. තාදිසන්ති බිභවිජං.

2813. “අගිලානො”ති ඉමිනා ගිලානස්ස අනාපත්තිභාවං දීපෙති. “ධාරෙය්‍යා”ති ඉමිනා සුද්ධකත්තුනිද්දෙසෙන අගිලානස්සපි පරං ධාරාපනෙ, පරස්ස ධාරණසාදියනෙ ච අනාපත්තිති විඤ්ඤායතිති. අත්තනො ගුත්තත්ථං, විවරාදීනං ගුත්තත්ථඤ්ච වට්ටතිති යොජනා. තත්‍රායං විනිවිජයො (වුළුව. අට්ඨ. 270) – යස්ස කායදාහො වා පිත්තකොපො වා හොති, චක්ඛු වා දුබ්බලං, අඤ්ඤො වා කොචි ආබාධො විනා ඡත්තෙන උප්පජ්ජති, තස්ස ගාමෙ වා අරඤ්ඤො වා ඡත්තං වට්ටති. වාළමිගවොරහයෙසු අත්තගුත්තත්ථං, වස්සෙ පන විවරගුත්තත්ථමිපි වට්ටති. එකපණ්ණවිජත්තං පන සබ්බත්ථෙව වට්ටති. “එකපණ්ණවිජත්තං නාම තාලපත්ත”න්ති ගණ්ඨිපදෙසු වුත්තන්ති.

2814. හත්ථිසොණ්ඩාකාරො අහෙදොපවාරෙන “හත්ථිසොණ්ඩ”න්ති වුත්තො. එවමුපරිපි. විවරස්ස නාමධෙය්‍යං “වසන”න්ති ඉදං. “නිවාසෙත්තස්ස දුක්කට”න්ති පදද්වයඤ්ච “හත්ථිසොණ්ඩ”න්තිආදීහි සබ්බපදෙහි පවිචෙකං යොජෙතබ්බං. චෙල්ලියන්ති එත්ථ ගාථාබන්ධවසෙන සං-සද්දලොපො, සංචෙල්ලියන්ති අත්ථො.

එත්ථ හත්ථිසොණ්ඩං (වුළුව. අට්ඨ. 280) නාම නාහිමුලතො හත්ථිසොණ්ඩසණ්ඨානං ඔලම්බකං කත්වා නිවත්ථං වොළිකිත්ථිනං නිවාසනං විය. චතුක්කණ්ණං නාම උපරිතො ද්වෙ, හෙට්ඨතො ද්වෙති එවං චත්තාරො කණ්ණෙ දස්සෙත්වා නිවත්ථං. මච්ඡවාළකං නාම එකතො දසන්තං එකතො පාසන්තං ඔලම්බෙත්වා නිවත්ථං. සංචෙල්ලියන්ති මල්ලකම්මකාරාදයො විය කච්ඡං බන්ධිත්වා නිවාසනං. තාලවණ්ටකං නාම තාලවණ්ටාකාරෙන සාටකං ඔලම්බෙත්වා නිවාසනං. ව-සද්දෙන සතවලිකං සඬගණ්හාති. සතවලිකං නාම දීඝසාටකං අනෙකක්ඛන්තුං ඔහඤ්ජිත්වා ඔවට්ටිකං කරොන්තෙන නිවත්ථං, වාමදක්ඛිණපස්සෙසු වා නිරන්තරං වලියො දස්සෙත්වා නිවත්ථං. සචෙ පන ජාණුතො පට්ඨාය එකා වා ද්වෙ වා වලියො පඤ්ඤායන්ති, වට්ටති. එවං නිවාසෙතුං ගිලානස්සපි මග්ගපට්ටපත්තස්සපි න වට්ටති.

යම්පි මග්ගං ගච්ඡන්තා එකං වා ද්වෙ වා කොණෙ උක්ඛිපිත්වා අන්තරවාසකස්ස උපරි ලග්ගෙන්නි, අන්තො වා එකං කාසාවං තථා නිවාසෙත්වා බහි අපරං නිවාසෙන්නි, සබ්බං න වට්ටති. ගිලානො පන අන්තොකාසාවස්ස ඔවට්ටිකං දස්සෙත්වා අපරං උපරි නිවාසෙතුං ලහති. අගිලානෙන ද්වෙ නිවාසෙන්නෙන සගුණං කත්වා නිවාසෙතබ්බාති. ඉති යඤ්ච ඉධ පටික්ඛිත්තං, යඤ්ච සෙබ්බවණ්ණනායං, තං සබ්බං වජ්ජෙත්වා නිබ්බිකාරං තිමණ්ඩලං පට්ඨිඡාදෙන්තෙන පරිමණ්ඩලං නිවාසෙතබ්බං. යං කිඤ්චි විකාරං කරොන්තො දුක්කටා න මුව්චති.

2815. ගිහිපාරුපනන්ති “සෙනපටපාරුතං (වුළුව. අට්ඨ. 280)

පරිබ්බාජකපාරුතං එකසාටකපාරුතං සොණ්ඩපාරුතං අන්තෙපුරිකපාරුතං මහාජෙට්ඨකපාරුතං කුට්ඨපවෙසකපාරුතං බ්‍රාහ්මණපාරුතං පාළිකාරකපාරුතං”න්ති එවමාදිපරිමණ්ඩලලක්ඛණතො අඤ්ඤාපාරුතං, සබ්බමෙන ගිහිපාරුතං නාම. තස්මා යථා සෙනපටා අඛිඨපාලකනිගණ්ඨා පාරුපන්ති, යථා ච එකච්චෙ පරිබ්බාජකා උරං විවරිත්වා ද්විසු අංසකුටෙසු පාවුරණං යපෙන්ති, යථා ච එකසාටකා මනුස්සා නිවත්ථසාටකස්ස එකෙනන්තෙන පිට්ඨිං පාරුපිත්වා උභො කණ්ණෙ උභොසු අංසකුටෙසු යපෙන්ති, යථා ච සුරාසොණ්ඩාදයො සාටකෙන ගීවං පරික්ඛිපන්තා උභො අන්තෙ උදරෙ වා ඔලම්බෙන්ති, පිට්ඨියං වා ඛිපන්ති, යථා ච අන්තෙපුරිකායො අක්ඛිතාරකමත්තං දස්සෙත්වා ඔගුණ්ඨිකං පාරුපන්ති, යථා ච මහාජෙට්ඨා දීඝසාටකං නිවාසෙත්වා තස්සෙව එකෙනන්තෙන සකලසරීරං පාරුපන්ති, යථා ච කස්සකා ඛෙන්තකුටිං පච්ඡන්තා සාටකං පලිවෙදෙත්වා උපකච්ඡකෙ පක්ඛිපිත්වා තස්සෙව එකෙනන්තෙන සරීරං පාරුපන්ති, යථා ච බ්‍රාහ්මණා උභින්නං උපකච්ඡකානං අන්තරෙන සාටකං පවෙසෙත්වා අංසකුටෙසු පක්ඛිපන්ති, යථා ච පාළිකාරකො භික්ඛු එකංසපාරුපනෙන පාරුතං වාමබාහං විවරිත්වා චීවරං අංසකුටං ආරොපෙති, එවං අපාරුපිත්වා සබ්බෙහි එතෙ, අඤ්ඤෙ ච එවරුපෙ පාරුපනදොසෙ වජ්ජෙත්වා නිබ්බිකාරං පරිමණ්ඩලං පාරුපිතබ්බං. තථා අපාරුපිත්වා ආරාමෙ වා අන්තරස්සරෙ වා අනාදරෙන යං කිඤ්චි විකාරං කරොන්තස්ස දුක්කටං. පරිමණ්ඩලතො විමුත්තලක්ඛණනිවාසනපාරුපනදොසෙ වජ්ජෙත්වා පරිමණ්ඩලභාවොයෙව වුත්තලක්ඛණො අධිජ්ජෙතොති අත්ථො.

2816. ලොකායතං න වාචෙය්‍යාති “සබ්බං උච්ඡිට්ඨං, සබ්බං අනුච්ඡිට්ඨං,

සෙතො කාකො, කාළො බකො ඉමිනා ච ඉමිනා ච කාරණෙනා”ති එවමාදිතිරත්ථකකාරණපටිසංයුත්තං තිත්ථියසත්ථං අඤ්ඤෙසං න වාචෙය්‍ය. න ච තං පරියාපුණෙති තං ලොකායතං න ච පරියාපුණෙය්‍ය න උග්ගණ්ඨෙය්‍ය. තිරච්ඡානවිජ්ජාති භත්ථිසිප්පඅස්සසිප්පධනුසිප්පාදිකා පරොපඝාතකරා විජ්ජා ච. භික්ඛුනා න පරියාපුණිතබ්බා, න වාචෙතබ්බාති යොජනා.

2817. සබ්බාචාමරිබ්ජනීති සෙනාදිවණ්ණෙහි සබ්බෙහි වමරවාලෙහි කතා

බ්ජනී. න චාලිම්පෙය්‍ය දායං වාති දවඩාහාදිඋපද්දවනිවාරණාය අනුඤ්ඤාතං පටග්ගිදානකාරණං විනා අරඤ්ඤං අග්ගිනා න ආලිම්පෙය්‍ය. දවඩාහෙ පන ආගච්ඡන්තෙ අනුපසම්පන්නෙ අසති පටග්ගිං දාතුං, අජ්ජහරිතකරණෙන වා පරිබ්බාණනෙන වා පරිත්තාණං කාතුං, සෙනාසනං පත්තං වා අජ්ජත්තං වා අග්ගිං අල්ලසාබං භඤ්ජිත්වා නිබ්බාපෙතුඤ්ච ලහති. උදකෙන පන කජ්ජියෙනෙව ලහති, නෙතරෙන. අනුපසම්පන්නෙ පන සති තෙනෙව කජ්ජියවොහාරෙන කාරාපෙනබ්බං. මුඛං න ච ලඤ්ජෙති මනොසිලාදිනා මුඛං න ලිම්පෙය්‍ය, තිලකෙන අඛිගං න කරෙය්‍යාති අත්ථො.

2818. උභතොකාජන්ති උභතොකොටියා භාරවහනකොටිකාජං.
අන්තරකාජකන්ති උභයකොටියා ඨිතවාහකෙහි වහිතබ්බං මජ්ඣෙහාරයුත්තකාජං.
සීසක්ඛන්ධකට්ඨාරාදයො හෙට්ඨා චුත්තලක්ඛණාව.

2819. යො භික්ඛු වඩ්ඪකිඅඩ්ඪගුලෙන අට්ඨඩ්ඪගුලාධිකං වා තෙනෙව අඩ්ඪගුලෙන
චතුරඩ්ඪගුලපච්ඡිමං වා දන්තකට්ඨං බාදති, එවං බාදතො තස්ස ආපත්ති දුක්කටං
හොතීති යොජනා.

2820. කිච්චෙ සතිපීති සුක්ඛකට්ඨාදිග්ගහණකිච්චෙ පන සති. පොරිසන්ති
පුරිසප්පමාණං, ඛ්‍යාමමත්තන්ති චුත්තං හොති. ආපදාසුති වාළමිගාදයො වා දිස්වා
මග්ගමුළ්භො වා දිසා ඔලොකෙතුකාමො හුත්වා දවඩාහං වා උදකොසං වා
ආගච්ඡන්තං දිස්වා වා එවරුපාසු ආපදාසු. වට්ටනෙවාහිරුහිතුන්ති අතිඋච්චමිපි
රුක්ඛං ආරොහිතුං වට්ටති එව.

2821. සචෙ අකල්ලකො ගිලානො න සියා, ලසුණං මාගධං ආමකං
හණ්ඩිකලසුණං න ච බාදෙය්‍යා නෙව පරිභුඤ්ජෙය්‍යාති යොජනා. හණ්ඩිකලසුණං
නාම චතුම්ඤ්ජතො පට්ඨාය බහුම්ඤ්ජං. පලණ්ඩුකහඤ්ජනකාදිලසුණෙ මගධෙසු
ජාතත්තෙපි න දොසො. ලසුණවිභාගො හෙට්ඨා දස්සිතොයෙව. ගිලානස්ස පන
ලසුණං බාදිතුං වට්ටති. යථාහ – “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ආබාධපච්චයා ලසුණං
බාදිතු”න්ති (චූළව. 289). ආබාධපච්චයාති යස්ස ආබාධස්ස ලසුණං හෙසප්පං
හොති, තප්පච්චයාති අත්ථො. බුද්ධවචනන්ති සඬ්භිතිත්තයාරුළුහා පිටකත්තයපාළි.
අඤ්ඤාති සක්කටාදිබලිතවචනමයං වාවනාමග්ගං න රොපෙතබ්බං, තථා න
යපෙතබ්බන්ති චුත්තං හොති.

2822. බිපිතෙති යෙන කෙනචි බිපිතෙ. “ජීවා”ති න වත්තබ්බන්ති යොජනා.
භික්ඛුනා බිපිතෙ ගිහිනා “ජීවථා”ති චුත්තෙන පුන “චිරං ජීවා”ති වත්තුං වට්ටතීති
යොජනා. “චිර”න්ති පදෙ සතිපි වට්ටති.

2823. ආකොටෙන්තස්සාති කායෙන වා කායපට්ඨෙදාදිහි වා පහරන්තස්ස.
පුප්ඵසංකිණ්ණෙති පුප්ඵසන්ථනෙ.

2824. න්භාපිතා පුබ්බකා එතස්සාති න්භාපිතපුබ්බකො, න්භාපිතජාතිකොති
අත්ථො. බුරහණ්ඩන්ති න්භාපිතපරික්ඛාරං. න ගණ්ඨෙය්‍යාති න පරිහරෙය්‍යා. සචෙ
යො න්භාපිතජාතිකො හොති, සො බුරහණ්ඩං ගහෙත්වා න හරෙය්‍යාති අත්ථො.
අඤ්ඤස්ස හත්ථතො ගහෙත්වා කෙසච්ඡෙදාදි කාතුං වට්ටති. උණ්ණිති
කෙසකම්බලං විනා උණ්ණමයා පාචුරණජාති. “ගොනකං කුත්තකං
චිත්තක”ම්චිවාදිනා චුත්තහෙදවත්තතාය ආහ “සබ්බා”ති. උණ්ණමයං
අන්තොකරිත්වා පාරුපිතුං වට්ටතීති ආහ “බාහිරලොමිකා”ති. යථාහ – “න,
භික්ඛවෙ, බාහිරලොමි උණ්ණිධාරෙතබ්බා”ති (චූළව. 249). සික්ඛාපදට්ඨකථායං

“උණ්ණලොමානි බහි කත්වා උණ්ණපාවාරං පාරුපන්ති, තථා ධාරෙන්තස්ස දුක්කටං. ලොමානි අන්තො කත්වා පාරුපිතුං වට්ඨති”ති (වුළුව. අට්ඨ. 249).

2825. අභිගරාගං නාම කුච්ඡුමාදි. කරොන්තස්සාති අබ්භඤ්ජන්තස්ස. අකායබන්ධනස්ස ගාමං පවිසතොපි දුක්කටං සමුදිරිතන්ති යොජනා. එත්ථ ච අසනියා අබන්ධිත්වා නික්ඛන්තෙන යත්ථ සරති, තත්ථ බන්ධිතබ්බං. “ආසනසාලාය බන්ධිස්සාමී”ති ගන්තුං වට්ඨති. සරිත්වා යාච න බන්ධති, න තාව පිණ්ඩාය වරිතබ්බං.

2826. සබ්බං ආයුධං විනා සබ්බං ලොහජං ලොහමයභණ්ඩඤ්ච පත්තං, සඬ්ඛමනීයපාදුකං, යථාචුත්තලක්ඛණං පල්ලඬ්ඛකං, ආසන්දිඤ්ච විනා සබ්බං දාරුජං දාරුමයභණ්ඩඤ්ච චුත්තලක්ඛණමෙව කතකං, කුම්භකාරිකං ධනියස්සෙව සබ්බමත්තිකාමයං කුට්ඨඤ්ච විනා සබ්බං මත්තිකාමයං භණ්ඩඤ්ච කප්පියන්ති යොජනා.

බුද්දකචත්ථුක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා.

සෙනාසනක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා

2827. ආසන්දිකොති චතුරස්සපීඨං. අතික්කන්තපමාණොති හෙට්ඨා අට්ඨියා වඩ්ඪකිහත්ථතො උච්චතරස්පමාණපාදකො. එකපස්සතො දිසො පන උච්චපාදකො න වට්ඨති. යථාහ – “උච්චකම්පි ආසන්දිකන්ති චචනතො එකතොභාගෙන දිසපීඨමෙව හි අට්ඨඬ්ඛලාධිකපාදකං න වට්ඨති, චතුරස්සආසන්දිකො පන පමාණාතික්කන්තොපි වට්ඨති”ති (වුළුව. අට්ඨ. 297).

තථාති ඉමිනා “අතික්කන්තපමාණො”ති ඉදං පච්චාමසති. පඤ්චඩගපීඨන්ති චත්තාරො පාදා, අපස්සෙනන්ති ඉමෙහි පඤ්චඩගෙහි යුත්තපීඨං. සත්තඩගන්ති තීසු දිසාසු අපස්සයෙ යොජෙත්වා කතං. තඤ්චි චතුහි පාදෙහි, තීහි අපස්සෙහි ච යුත්තත්තා “සත්තඩගපීඨ”න්ති චුත්තං. එස නයො මඤ්චෙපි. යථාහ – “සත්තඩගො නාම තීසු දිසාසු අපස්සයං කත්වා කතමඤ්චො, අයම්පි පමාණාතික්කන්තො වට්ඨති”ති (වුළුව. අට්ඨ. 297).

2828. තුලොනද්ධාති උපරි තුලං පක්ඛිපිත්වා බද්ධා. සරෙයෙවාති ගිහීනං ගෙහෙයෙව නිසිදිතුං වට්ඨතීති සම්බන්ධො. “නිසිදිතු”න්ති ඉමිනාව සයනං පටික්ඛිත්තං. සීසපාදුපධානන්ති සීසුපධානඤ්චෙව පාදුපධානඤ්ච. ව-සද්දො පි-සද්දත්ථෙ සො “අගිලානස්සා”ති එත්ථ ආනෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බො, තෙන අගිලානස්සාපි තාව වට්ඨති, පගෙව ගිලානස්සාති දිපෙති.

2829. න කෙවලං ගිලානස්ස සීසපාදුපධානමෙව වට්ඨති, අථ බො ඉදම්පිති දස්සෙතුමාහ “සන්ථරිත්වා”තිආදි. උපධානාති සන්ථරිත්වාති බහු උපධානාති

අත්පරිත්වා. තත්ප වානි තස්මිං උපධානසන්පරෙ. පච්චත්පරණකං දත්වානි උපරි පච්චත්පරණකං අත්පරිත්වා.

2830. තිරියන්ති විත්ථාරතො. මුට්ඨිරතනන්ති පාකතිකමුට්ඨිකරතනං. තං පන වඩ්ඪකීනං විදත්ථිමත්තං. මිතන්ති පාකට්තං පමාණයුත්තං හොතිති යොජනා. කත්ථවි පොත්ථකෙසු “මත”න්ති පායො දිස්සති, සො න ගහෙතබ්බො. දීඝතොති බිම්බොහනස්ස දීඝතො. දියඩ්ඪන්ති දියඩ්ඪහත්ථං වා ද්විහත්ථං වා හොතිති කුරුන්දියං චුත්තන්ති සම්බන්ධො. ඉදමෙව හි “සිසප්පමාණබිම්බොහන”න්ති අධිප්පෙතං. යථාහ –

“සිසප්පමාණං නාම යස්ස විත්ථාරතො තීසු කණ්ණෙසු ද්විත්තං කණ්ණානං අන්තරං මිනියමානං විදත්ථි වෙව චතුරභිගුලඤ්ච හොති, මජ්ඣට්ඨානං මුට්ඨිරතනං හොති. දීඝතො පන දියඩ්ඪරතනං වා ද්විරතනං වාති කුරුන්දියං චුත්තං. අයං සිසප්පමාණස්ස උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදො, ඉතො උද්ධං න වට්ඨති, හෙට්ඨා පන වට්ඨති”ති (චූළව. අට්ඨ. 297).

2831. වොළන්ති පිලොතිකා. පණ්ණන්ති රුක්ඛලතානං පණ්ණං. උණ්ණාති එළකාදීනං ලොමං. තිණන්ති දබ්බතිණාදි යං කිඤ්චි තිණං. වාකන්ති කදලිඅක්කමකච්චාකාදිකං. එතෙහි පඤ්චහි පූරිතා හිසියො තුලානං ගණනාවසා හෙතුගබ්භානං එතෙසං පඤ්චන්තං ගබ්භානං ගණනාවසෙන පඤ්ච භාසිතාති යොජනා.

2832. බිම්බොහනගබ්භං දස්සෙතුමාහ “හිසි”තිආදි. පඤ්චෙවාති යථාචුත්තවොළාදිපඤ්චෙව. තථා තුලානි තිණිපිති “අනුජානාමි, හික්ඛෙව, තිණි තුලානි රුක්ඛතුලං ලතාතුලං පොටකිතුල”න්ති (චූළව. 297) අනුඤ්ඤාතාති තිණිපි තුලානි. එත්ථ ව රුක්ඛතුලං නාම සිම්බලිරුක්ඛාදීනං යෙසං කෙසඤ්චි රුක්ඛානං තුලං. ලතාතුලං නාම බීරවල්ලිආදීනං යාසං කාසඤ්චි වල්ලීනං තුලං. පොටකිතුලං නාම පොටකිතිණාදීනං යෙසං කෙසඤ්චි තිණජාතිකානං අන්තමසො උච්ඡුනළාදීනමපි තුලං. ලොමානි මිගපක්ඛිතන්ති සිහාදිවතුප්පදානං, මොරාදිපක්ඛිතං ලොමානි. ඉමෙති හිසිගබ්භාදයො ඉමෙ දස බිම්බොහනස්ස ගබ්භාති සම්බන්ධො.

2833. එවං කප්පියං හිසිබිම්බොහනගබ්භං දස්සෙත්වා ඉදානි අකප්පියං දස්සෙතුමාහ “මනුස්සලොම”න්තිආදි. ලොමෙසු මනුස්සලොමඤ්ච පුප්ඵෙසු බකුලපියභිගුපුප්ඵාදිකං සබ්බං පුප්ඵඤ්ච පණ්ණෙසු ව සුද්ධං කෙවලං තමාලපත්තඤ්ච න වට්ඨතිති යොජනා. “සුද්ධ”න්ති ඉමිනා තමාලපත්තං සෙසගබ්භෙහි මිස්සං වට්ඨතිති ධ්වනිරොකතො දීපෙති.

2834. මසුරකෙති වම්මජ්චිහිසිබිම්බොහනෙ.

2835. “සුද්ධ”න්ති ඉමිනා බ්‍යතිරෙකතො දස්සිතමෙවත්ථං සරූපතො විභාවෙතුමාහ “මිස්ස”න්තිආදි.

2836. තිරච්ඡානගතස්ස වාති අන්තමසො ගණ්ඩුප්පාදස්සාපි. කාරොන්තස්සාති විත්තකම්මකට්ඨකම්මාදිවසෙන කාරාපෙත්තස්ස වා කරොන්තස්ස වා.

2837. ඡාතකන්ති අපණ්ණකඡාතකාදිඡාතකඤ්ච. වත්ථුන්ති විමානවත්ථුආදිකං පසාදජනකං වා පෙතවත්ථුආදිකං සංවෙගජනකං වා වත්ථුං. වා-සද්දෙන අට්ඨකථාගතං ඉධ දස්සිතපකරණං සඬගණ්භාති. පරෙහි වාති එත්ථ වා-සද්දො අවධාරණෙ, තෙන පරෙහි කාරාපෙතුමෙව වට්ටති, න සයං කාතුන්ති දීපෙති. සයං කාතුමිපිති එත්ථ අපි-සද්දො පගෙව කාරාපෙතුන්ති දීපෙති.

2838. යො පන භික්ඛු ද්විහි වස්සෙහි වා එකෙන වා වස්සෙන යස්ස භික්ඛුනො වුඩ්ඪිතරො වා හොති දහරතරො වා, සො තෙන භික්ඛුනා සමානාසනිකො නාම හොතීති යොජනා.

2839. “සත්තවස්සෙන පඤ්චවස්සො”ති ඉදං ද්විහි වස්සෙහි වුඩ්ඪිතවකානං සමානාසනිකත්තෙ උදාහරණං. “ඡ වස්සෙන පඤ්චවස්සො”ති ඉදං එකවස්සෙන වුඩ්ඪිතවකානං සමානාසනිකත්තෙ උදාහරණං.

2840. යං තිණ්ණං නිසීදිතුං පහොති, තං හෙට්ඨා දීසාසනං නාමාති යොජනා. “සමානාසනිකා මඤ්චෙ නිසීදිත්වා මඤ්චං භින්දිංසු, පියෙ නිසීදිත්වා පියං භින්දිංසු”ති (වුළුව. 320) ආරොපිතෙ වත්ථුමිහි “අනුඡානාමි, භික්ඛවෙ, දුවග්ගස්ස මඤ්චං දුවග්ගස්ස පියං”න්ති (වුළුව. 320) අනුඤ්ඤාතත්තා “ද්වෙ”ති සමානාසනිකෙ ද්වෙ සන්ධාය වුත්තං.

2841. උභතොබ්‍යඤ්ජනං, ඉත්ථිං, පණ්ඩකං ය්‍යෙත්වා සබ්බෙහිපි ගහට්ඨෙහි, පබ්බජිතෙහි වා පුරිසෙහි සහ දීසාසනෙ නිසීදිතුං අනුඤ්ඤාතන්ති යොජනා. පොත්ථකෙසු පන කත්ථවි “සබ්බෙස”න්ති සාම්චචනන්තො පාඨො දිස්සති, තතො “සබ්බෙහිපි”ති කරණචචනන්තොව පාඨො යුත්තතරො. කරණචචනප්පසඬගෙ වා සාම්චචනනිද්දෙසොති වෙදිතබ්බං. යථාහ “යං තිණ්ණං පහොති, තං සංහාරිමං වා හොතු අසංහාරිමං වා, තථාරූපෙ අපි ඵලකඛණ්ඨෙ අනුපසම්පන්නොපි සද්ධිං නිසීදිතුං වට්ටති”ති (වුළුව. අට්ඨ. 320).

2842. පුරිමිකොති ඤත්තිදුතියාය කම්මවාචාය සම්මතෙන “න ඡන්දාගතිං ගච්ඡෙය්‍ය...පෙ.... ගහිතාගහිතඤ්ච ඡානෙය්‍යා”ති (වුළුව. 317) වුත්තෙහි පඤ්චහි අඬගෙහි සමන්තාගතෙන භික්ඛුනා පුරිමවස්සුපනායිකදිවසෙ “අනුඡානාමි, භික්ඛවෙ, පයමං භික්ඛු ගණෙතුං, පයමං භික්ඛු ගණෙත්වා සෙය්‍යා ගණෙතුං, සෙය්‍යා ගණෙත්වා සෙය්‍යග්ගෙන ගාහෙතු”න්තිආදිනා (වුළුව. 318) නයෙන අනුඤ්ඤාතනියාමෙනෙව සෙනාසනග්ගාභාපනං පුරිමිකො නාම සෙනාසනග්ගාහො. එවමෙව පච්ඡිමිකාය වස්සුපනායිකදිවසෙ

සෙනාසනග්ගාභාපනං පච්ඡිමිකො නාම. එවමෙව මහාපචාරණාදිවසස්ස
අනන්තරදිවසෙ “හත්තෙ, අන්තරාමුත්තකං සෙනාසනං ගණ්හං” ති වත්වා
වුඩ්ඨපටිපාටියා සෙනාසනග්ගාභාපනං අන්තරාමුත්තකො නාම. පකාසිතො
“අපරජ්ජුගතාය ආසාළ්භියාපුරිමිකො ගාභාපෙනබ්බො, මාසගතාය ආසාළ්භියා
පච්ඡිමිකො ගාභෙනබ්බො, අපරජ්ජුගතාය පචාරණාය ආයතිං වස්සාවාසත්ථාය
අන්තරාමුත්තකො ගාභෙනබ්බො” ති (වුළුව. 318) වුත්තො.

2843. වුත්තමෙවත්ථං නියමෙත්වා දස්සෙතුමාහ “පුබ්බාරුණො” තිආදි. ඉධ
පාටිපදා නාම ද්වෙ වස්සුපනායිකදිවසා වෙව මහාපචාරණාය අනන්තරදිවසො ව.
ඉමෙසං තිණ්ණං පාටිපදදිවසානං අරුණො පුබ්බාරුණො නාම. තෙ දිවසෙ
අතික්කම්ම දුතියතිට්ඨපට්ඨද්ධො අරුණො පුනාරුණො නාම. ඉදන්ති
උභයාරුණානන්තරං. සෙනාසනගාභකස්සාති එත්ථ සකත්ථෙ ක-පච්චයො,
සෙනාසනග්ගාභස්සාති අත්ථො. යථාහ – “ඉදඤ්භි සෙනාසනග්ගාභස්ස
බෙත්ත” ති. වස්සුපගතෙ වස්සුපගමෙ කාතබ්බෙ සති, සාධෙතබ්බපයොජනෙ
භුම්මං. වස්සුපගතෙති වා නිමිත්තත්ථෙ භුම්මං. පුරිමිකාය, හි පච්ඡිමිකාය ව
වස්සුපගමනස්ස තං තදහු සෙනාසනග්ගාභො නිමිත්තං, අන්තරාමුත්තකො පන
ආගමිතො වස්සුපගමනස්සාති එවං තිට්ඨොපි සෙනාසනග්ගාභො වස්සුපගමනස්ස
නිමිත්තං භොති.

2844. පාටිපදදිවසස්ස අරුණො උග්ගතෙයෙව සෙනාසනෙ පන ගාහිතෙ
අඤ්ඤො භික්ඛු ආගන්ත්වා සථෙ සෙනාසනපඤ්ඤාපකං සෙනාසනං යාවති, සො
භික්ඛු සෙනාසනපඤ්ඤාපකෙන “සෙනාසනං ගාහිත” ති වත්තබ්බොති යොජනා.

2845. වස්සාවාසස්ස ඉදං වස්සාවාසිකං, වස්සංවුත්ථානං දාතබ්බච්චරං,
ගාථාබන්ධවසෙන “වස්සවාසික” ති රස්සත්තං. සඬ්ඝිකං අපලොකෙත්වා ගහිතං
වස්සාවාසිකං ච්චරං සථෙ තත්ථං තත්ථපාදං භොති, අත්තොවස්සෙ විබ්භන්තොපි
ලහතෙති යොජනා. “තත්ථං සථෙ” ති ඉමිනා වස්ස දායකානං
වස්සාවාසිකපච්චයවසෙන ගාහිතං පන න ලහතිති දිපෙති. යථාහ – “පච්චයවසෙන
ගාහිතං පන න ලහතිති වදන්ති” ති (වුළුව. අට්ඨ. 318).

2846-8. සථෙ වුත්ථවස්සො යො භික්ඛු ආවාසිකහත්ථතො කිඤ්චි තිච්චරාදිකං
කප්පියහණ්ඩං අත්තතො ගහෙත්වා “අසුකස්මිං කුලෙ මය්හං ගහිතං
වස්සාවාසිකච්චරං ගණ්හ” ඉති එවං වත්වා තස්ස ආවාසිකස්ස දන්වා දිසං ගච්ඡති
පක්කමති, සො තත්ථ ගතට්ඨානෙ සථෙ උප්පබ්බජති ගිහි භොති, තස්ස දිසංගතස්ස
සම්පත්තං තං වස්සාවාසිකං තෙන තථා දින්නම්පි ආවාසිකො භික්ඛු ගහෙතුං න
ලහති, තස්ස පාපිතං වස්සාවාසිකච්චරං සඬ්ඝිකංයෙව සියාති යොජනා. යථාහ –
“ඉධ, භික්ඛවෙ, වස්සංවුත්ථො භික්ඛු විබ්භමති, සඬ්ඝස්සෙවෙත” ති.

2849. තස්මිං කුලෙ දායකෙ මනුස්සෙ සම්මුඛා වෙ පටිච්ඡාපෙති, තස්ස
දිසංගමිස්ස සම්පත්තං වස්සාවාසිකච්චරං ආවාසිකො ලහතිති යොජනා.

2850. තත්ථ ආරාමො නාම පුජ්චාරාමො වා ඵලාරාමො වා. විහාරො නාම යං කිඤ්චි පාසාදාදිසෙනාසනං. වත්ථුනි දුට්ඨස්සපීති ආරාමවත්ථු, විහාරවත්ථුනි දුට්ඨස්ස වත්ථුනි ව. ආරාමවත්ථු නාම තෙසංයෙව ආරාමානං අත්ථාය පරිච්ඡින්නිත්වා යපිතොකාසො, තෙසු වා ආරාමෙසු විනට්ඨෙසු තෙසං පොරාණකභූමිභාගො. විහාරවත්ථු නාම තස්ස පතිට්ඨානොකාසො. භිසි නාම උණ්ණභිසිආදීනං පඤ්චන්තං අඤ්ඤතරා. බිම්බොහනං නාම චුත්තජ්ජකාරානං බිම්බොහනානං අඤ්ඤතරං. මඤ්චං නාම මසාරකො බුන්දිකාබද්ධො, කුළීරපාදකො, ආභවිවපාදකොති ඉමෙසං පුබ්බෙ චුත්තානං චතුත්තං මඤ්චානං අඤ්ඤතරං. පීඨං නාම මසාරකාදීනංයෙව චතුත්තං පීඨානං අඤ්ඤතරං.

2851. ලොහකුම්භී නාම කාළලොහෙන වා තම්බලොහෙන වා යෙන කෙනචි ලොහෙන කතා කුම්භී. කටාහො පාකටොව. “භාණක”න්ති අලඤ්ජරො වුවිච්ඡි. අලඤ්ජරොති ව බහුඋදකගණ්හනිකා මහාවාටි, ජලං ගණ්හිතුං අලන්ති අලඤ්ජරො. “වට්ටවාටි විය හුත්වා ථොකං දීසමුබො මජ්ඣෙ පරිච්ඡෙදං දස්සෙත්වා කතො”ති ගණ්ඨිපදෙ චුත්තං. වාරකොති සටො. කු වුවිච්ඡි පට්ඨි, තස්සා දාලනතො විදාරණතො “කුදාලො”ති අයොමයඋපකරණවිසෙසො වුවිච්ඡි.

2852. වල්ලිවෙඨආදීසු වෙථෑති මහාවෙණු. තිණන්ති ගෙහවිජාදනං තිණං. පණ්ණං තාලපණ්ණාදිකං. මුඤ්ජන්ති මුඤ්ජතිණං. පබ්බජන්ති පබ්බජතිණං, මත්තිකා පකතිමත්තිකා වා ගෙරුකාදිපඤ්චවණ්ණා වා මත්තිකා. ආභ ව අට්ඨකථාවරියො.

2853. ද්වෙති පයමදුනියගරුහණ්ඩානි. ද්වීහි සඬගහිතානි “ආරොමො, ආරාමවත්ථු, ඉදං පයමං. විහාරො, විහාරවත්ථු, ඉදං දුතිය”න්ති (වුළුව. 321-322) චුත්තත්තා. චතුසඬගහන්ති චතුහි භිසිආදීහි සඬගහො යස්සාති විග්ගහො. නවකොට්ඨාසන්ති ලොහකුම්භිආදයො නව කොට්ඨාසා අස්සාති විග්ගහො. අට්ඨධා වල්ලිආදීහි අට්ඨහි පකාරෙහි.

2854. ඉතීති නිදස්සනත්ථෙ. ඵවං චුත්තනයෙන පඤ්චහි රාසීහි නිද්දිට්ඨානං ගරුහණ්ඩගණනානං පිණ්ඩවසෙන පඤ්චවිසතිවිධං ගරුහණ්ඩං පඤ්චනිම්මලලොචනො නාටො පකාසයීති යොජනා. පඤ්ච නිම්මලානි ලොචනානි යස්සාති විග්ගහො, මංසදිබ්බමමබුද්ධසමන්තවක්ඛවසෙන පඤ්චවිධවිජ්ජසන්නලොචනොති අත්ථො.

2855. විස්සජ්ජෙත්තොති ඉස්සරවතාය පරස්ස විස්සජ්ජෙත්තො. විභාජෙත්තොති වස්සග්ගෙන පාපෙත්වා විභාජෙත්තො. ඉදඤ්ඤි සබ්බමපි ගරුහණ්ඩං සෙනාසනක්ඛන්ධකෙ (වුළුව. 321) “අවිස්සජ්ජියං. කිට්ඨිවත්ථුමහි (වුළුව. 322) අවෙහඬගිය”න්ති ව චුත්තං. උභයත්ථ ආගතවොහාරහෙදදස්සනමුබ්බෙන තත්ථ විජ්ජිපජ්ජන්තස්ස ආපත්තිං දස්සෙත්තො ආභ “භික්ඛු පුල්ලව්වයං චුසෙ”ති. පරිවාරෙ පන –

අවිස්සජ්ජියං අවෙහඬගියං, පඤ්ච වුත්තා මහෙසිනා;
 විස්සජ්ජෙන්තස්ස පරිභුඤ්ජන්තස්ස අනාපත්ති;
 පඤ්භා මෙසා කුසලෙහි චිත්තිතාති. (පරි. 479) –

ආගතං. තස්මා මූලච්ඡේදජවසෙන අවිස්සජ්ජියං, අවෙහඬගියඤ්ච,
 පරිචිත්තනවසෙන පන විස්සජ්ජෙන්තස්ස, පරිභුඤ්ජන්තස්ස ච අනාපත්තිති
 එවමෙත්ථ අධිප්පායො.

2856. භික්ඛුනා පුග්ගලෙන වා සඬ්ඝෙන වා ගණෙන වා ගරුහණ්ඩං තු
 විස්සජ්ජිතං අවිස්සට්ඨමෙව හොති, විහත්තඤ්ච අවිභාජිතමෙව හොතිති යොජනා.

2857. එත්ථ එතෙසු පඤ්චසු ගරුහණ්ඩෙසු පුරිමෙසු තිසු අගරුහණ්ඩකං කිඤ්චි
 න ච අත්ථිති යොජනා. චතුත්ථෙ පන ගරුහණ්ඩෙ අට්ඨකථාය “ලොහකුම්භී,
 ලොහභාණකං, ලොහකටාහන්ති ඉමාති තිණි මහන්තාති වා හොන්තු බුද්දකාති වා,
 අන්තමසො පසතමත්තඋදකගණ්භනකාතිපි ගරුහණ්ඩාතියෙවා” ති වුත්තයං
 දස්සෙතුමාහ “ලොහකුම්භී” තිආදි.

2858. ඉදං තිව්ධන්ති සම්බන්ධො. පාදගණ්භනකොති එත්ථ පාදො නාම
 මගධනාළියා පඤ්චනාළිමත්තගණ්භනකො භාජනවිසෙසො. භාජනානං පමාණං
 කරොන්තා සිහළදීපෙ යෙහුයොන තෙනෙව පාදෙන මිනන්ති. තස්මා අට්ඨකථායං
 “සිහළදීපෙ පාදගණ්භනකො භාජෙතබ්බො” ති (වුළව. අට්ඨ. 321) වුත්තං.
 ලොහවාරකොති කාළලොහතම්බලොහවට්ටලොහකංසලොහානං යෙන කෙනවි
 කතො. භාජියොති භාජෙතබ්බො.

2859. තතො උද්ධන්ති තතො පාදගණ්භනකවාරකතො උද්ධං අධිකං
 ගණ්භනකො. එවං පාළිආගතානං විනිවිජයං දස්සෙත්වා අට්ඨකථාගතානං (වුළව.
 අට්ඨ. 321) දස්සෙතුමාහ “භිඩගාරාදීනී” තිආදි. භිඩගාරො නාම
 උක්ඛිත්තහත්ථිසොණ්ඩාකාරෙන කතජලනිග්ගමකණ්ණිකො උච්චගීවො
 මහාමුඛඋදකභාජනවිසෙසො. ආදි-සද්දෙන අට්ඨකථාගතාති
 “පටිග්ගහඋච්චිකදබ්බිකටච්ඡුපාතිතට්ඨකසරකසමුග්ගඅඩිගාරකපල්ලධුමකටච්ඡුආ
 දීනි බුද්දකාති වා මහන්තාති වා” ති (වුළව. අට්ඨ. 321) වුත්තාති සඬ්ගණ්භාති.
 සබ්බානීති බුද්දකාති වා මහන්තාති වා.

2860. තම්බලාලකා අයලාලකා භාජෙතබ්බාති යොජනා. ච-සද්දෙන
 අට්ඨකථායං වුත්තං “යපෙත්වා පන භාජනවිකතිං අඤ්ඤස්මිම්පි
 කප්පියලොහභණ්ඩෙ අඤ්ජනී අඤ්ජනිසලාකා කණ්ණමලහරණී සුචි පණ්ණසුචි
 බුද්දකො පිප්ඵලකො බුද්දකං ආරකණ්ටකං කුඤ්චිකා තාළං කත්තරයට්ඨිවෙධකො
 නත්ථුදානං භින්දිවාලො ලොහකුටො ලොහකුට්ඨි ලොහගුලො ලොහපිණ්ඩි
 ලොහඅරණී චක්කලිකං අඤ්ඤම්පි විජ්ජකතං ලොහභණ්ඩං භාජිය” ති (වුළව.
 අට්ඨ. 321) වචනං සඬ්ගණ්භාති. ධුමනෙත්තන්ති ධුමනාළිකා. ආදි-සද්දෙන

“ඵාලදීපරුක්ඛදීපකපල්ලකඔලම්භදීපකඉත්ථිපුරිසතිරච්ඡානගතරුපකානි පන අඤ්ඤානි වා හිත්තිච්ඡදනකවාටාදීසු උපනෙතබ්බානි අන්තමසො ලොභබ්ලකං උපාදාය සබ්බානි ලොභභණ්ඩානි ගරුභණ්ඩානියෙව භොන්ති” ති (චූළව. අට්ඨ. 321) චුත්තං සඛගණ්හානි.

2861. අත්තනා පටිලද්ධන්ති එත්ථ පි-සද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො, අත්තනා පටිලද්ධම්පිති අත්ථො. හික්ඛුනා අත්තනා පටිලද්ධම්පි තං ලොභභණ්ඩං කිඤ්චිපි පුග්ගලිකපරිභොගෙන න භුඤ්ජිතබ්බන්ති යොජනා.

2862. කංසවට්ටලොභානං විකාරභූතානි තම්බමයභාජනානිපි පුග්ගලිකපරිභොගෙන සබ්බසො පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටන්තිති යොජනා.

2863. එසෙව නයොති “න පුග්ගලිකභොගෙනා” තිආදිනා දස්සිතන යො. සඬ්ඝිකෙසු වා ගිහීනං සන්තකෙසු වා යථාචුත්තභණ්ඩෙසු පරිභොගපච්චයා දොසො න අත්ථිති යොජනා. “කංසලොභාදිභාජනං සඬ්ඝස්ස දිත්තම්පි පාරිභාරියං න වට්ටති, ගිහිවිකතනීභාරෙතෙව පරිභුඤ්ජිතබ්බ”න්ති (චූළව. අට්ඨ. 321) මහාපච්චරියං චුත්තං. එත්ථ ව පාරිභාරියං න වට්ටති අත්තනො සන්තකං විය ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටති. “ගිහිවිකතනීභාරෙතෙව පරිභුඤ්ජිතබ්බ”න්ති ඉමිනා සථෙ ආරාමිකාදයො පටිසාමෙත්වා පටිදෙන්ති, පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටතිති දස්සෙති.

2864. බීරපාසාණන්ති මුදුකා පාණජානි. චුත්තඤ්චි මාතිකාට්ඨකථාගණ්ඨිපදෙ “බීරපාසාණො නාම මුදුකො පාසාණො” ති. ගරුකන්ති ගරුභණ්ඩං. තට්ටකාදිකන්ති ආදි-සද්දෙන සරකාදීනං සඬ්ගහො. සටකොති බීරපාසාණමයොයෙව වාරකො. “පාදගණ්හනකො උද්ධ”න්ති ඉමිනා පාදගණ්හනකො අගරුභණ්ඩන්ති දීපෙති.

2865. “සුවණ්ණරජතභාරකූටජාතිඵලිකභාජනානි ගිහිවිකතානිපි න වට්ටන්ති, පගෙව සඬ්ඝිකපරිභොගෙන වා පුග්ගලිකපරිභොගෙන වා” ති (චූළව. අට්ඨ. 321) අට්ඨකථායං චුත්තනායං දස්සෙතුමාහ “සිඬ්ඨි” තිආදි. සිඬ්ඨිති සුවණ්ණං. සජ්ඣු රජනං. භාරකූටං නාම සුවණ්ණවණ්ණං ලොභජානං. ඵලිකෙන උබ්භවං ජාතං, ඵලිකමයං භාජනන්ති අත්ථො. ගිහීනං සන්තකානිපිති අපි-සද්දෙන ගිහිවිකතපරිභොගෙනාපි තාව න වට්ටන්ති, පගෙව සඬ්ඝිකපරිභොගෙන වා පුග්ගලිකපරිභොගෙන වාති දීපෙති. සෙනාසනපරිභොගෙ පන ආමාසම්පි අනාමාසම්පි සබ්බං වට්ටති.

2866. බුද්දානි යාය වාසියා යථෙත්වා දන්තකට්ඨච්ඡෙදනං වා උච්ඡ්වතච්ඡනං වා අඤ්ඤං මහාකම්මං කාතුං න සක්කා, ඵවරුපා බුද්දකා වාසි භාජනීයා. මහත්තරීති යථාචුත්තජ්ජමාණාය වාසියා මහත්තරා යෙන කෙනචි ආකාරෙන කතවාසි ගරුභණ්ඩං. චෙජ්ජානං සිරාවෙධනකම්පි ව ඵරසු තථා ගරුභණ්ඩන්ති යොජනා.

2867. කුයාරිති එත්ථ ඵරසුසදිසොව විනිවිජයො. යා පන ආවුධසඬිබෙපෙන කතා, අයං අනාමාසා. කුදාලො අන්තමසො චතුරඬිගුලමත්තොපි. සිරන්ති ධනුරජ්ජුතො නාමෙත්වා දාරුආදීනං විජ්ඣනකකණ්ටකො. තෙනෙවාති නිබ්බදනෙනෙව.

2868. නිබ්බදනස්ස හෙදවත්තතාය තං විහජිත්වා දස්සෙතුමාහ “චතුරස්සමුඛං දොණිමුඛ”න්ති. දොණිමුඛන්ති දොණි විය උභයපස්සෙන නාමිතමුඛං. වඩ්ඤන්ති අග්ගතො නාමෙත්වා කතනිබ්බදනං. පි-සද්දෙන උජුකං සඬිගණ්භාති. තත්ථ වාති තස්මිං නිබ්බදනෙ. සදණ්ඩං බුද්දකඤ්ච නිබ්බදනං සබ්බං ගරුභණ්ඩන්ති යොජනා. “සදණ්ඩං බුද්දක”න්ති ඉමිනා විසෙසනද්වයෙන අදණ්ඩං ඵලමත්තං සිපාටිකාය යපෙත්වා පරිහරණයොග්ගං සම්මජ්ජනිදණ්ඩවෙධනකං නිබ්බදනං අගරුභණ්ඩං, තතො මහන්තං නිබ්බදනං අදණ්ඩමපි ගරුභණ්ඩන්ති දීපෙති. යෙහි මනුස්සෙහි විහාරෙ වාසිආදීනි දින්නානි ච භොන්ති, තෙ වෙ සරෙ දඬිසෙ වා වොරෙහි වා විලුත්තෙ “දෙථ නො, හන්තෙ, උපකරණෙ පුන පාකතිකෙ කරිස්සාමා”ති වදන්ති, දාතබ්බා. සවෙ ආහරන්ති, න වාරෙතබ්බා, අනාහරන්තාපි න වොදෙතබ්බා.

2869. “කම්මාරතට්ටකාරචුන්දකාරනළකාරමණිකාරපත්තබන්ධකානං අධිකරණමුට්ඨිකසණ්ඩාසතුලාදීනි සබ්බානි ලොභමයඋපකරණානි සඬිසෙ දින්නකාලතො පට්ඨාය ගරුභණ්ඩානි. තිපුකොට්ටකසුචණ්ණකාරවම්මකාරඋපකරණෙසුපි ඵසෙව නයො. අයං පන විසෙසො – තිපුකොට්ටකඋපකරණෙසුපි තිපුවිෂෙදනසත්ථකං, සුචණ්ණකාරඋපකරණෙසු සුචණ්ණවිෂෙදනසත්ථකං, වම්මකාරඋපකරණෙසු කතපරිකම්මවම්මජින්නකං බුද්දකසත්ථන්ති ඉමානි භාජනීයභණ්ඩානී”ති (වුළව. අට්ඨ. 321) අට්ඨකථාගතං විනිවිජයෙකදෙසං දස්සෙතුමාහ “මුට්ඨික”න්තිආදි. තුලාදිකන්ති එත්ථ ආදි-සද්දෙන කත්තරිආදිඋපකරණං සඬිගණ්භාති.

2870. “නභාපිතතුන්නකාරානං උපකරණෙසුපි යපෙත්වා මහාකත්තරිං, මහාසණ්ඩාසං, මහාපිප්ඵලකඤ්ච සබ්බං භාජනීයං. මහාකත්තරිආදීනි ගරුභණ්ඩානී”ති (වුළව. අට්ඨ. 321) අට්ඨකථාගතං විනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “න්භාපිතකස්සා”තිආදි. න්භාපිතකස්ස උපකරණෙසු සණ්ඩාසො, මහත්තරි කත්තරි ච තුන්නකාරානාඤ්ච උපකරණෙසු මහත්තරි කත්තරි ච මහාපිප්ඵලකඤ්ච ගරුභණ්ඩකන්ති යොජනා.

2871. එත්තාවතා චතුත්ථගරුභණ්ඩෙ විනිවිජයං දස්සෙත්වා ඉදානි පඤ්චමගරුභණ්ඩෙ විනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “චල්ලි”තිආදි. චෙත්තලතාදිකා චල්ලි දුල්ලභට්ඨානෙ සඬිසස්ස දින්නා වා තත්ථ සඬිසස්ස භූමියං ජාතා, රක්ඛිතා ගොපිතා වා අඬිඬබාහුප්පමාණා ගරුභණ්ඩං භොතීති යොජනා. “අඬිඬබාහුති කප්පරතො පට්ඨාය යාව අංසකුට්”න්ති ගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. “අඬිඬබාහු නාම විදන්ථිචතුරඬිගුල”න්තිපි වදන්ති. සවෙ සා චල්ලි සඬිසකම්මෙ, චෙතියකම්මෙ ච

කතෙ අතිරෙකා හොති, පුග්ගලිකකම්මෙපි උපනෙතුං වට්ටති. අරක්ඛිතා පන ගරුහණ්ඩමෙව න හොති.

2872. අට්ඨකථායං “සුත්තමකවිවාකනාලිකෙරහිරවම්මයා රජ්ජුකා වා යොත්තාති වා වාකෙ ව නාලිකෙරහිරෙ ව වට්ටෙත්වා කතා එකවට්ටා වා ද්විවට්ටා වා සඛිසස්ස දින්නකාලතො පට්ඨාය ගරුහණ්ඩං. සුත්තං පන අවට්ටෙත්වා දින්නං, මකවිවාකනාලිකෙරහිරා ව භාජනීයා”ති (වුළුව. අට්ඨ. 321) ආගතවිනිච්ඡයං දස්සෙතුමාහ “සුත්තවාකාදිනිබ්බත්තා”තිආදි. වාකාදිති ආදි-සද්දෙන මකවිවාකනාලිකෙරහිරවම්මානං ගහණං. නාතිදීසා රජ්ජුකා. අතිදීසං යොත්තකං.

2873. නාලිකෙරස්ස හිරෙ වා මකවිවාකෙ වා වට්ටෙත්වා කතා එකවට්ටාපි ගරුහණ්ඩකත්ති යොජනා. යෙහි පනෙතාති රජ්ජුකයොත්තාදිති දින්නාති හොත්ති, තෙ අත්තනො කරණියෙන හරන්නා න වාරෙතබ්බා.

2874. වඬිස්සිඅඬුලෙන අට්ඨඬුලායතො සුවිදණ්ඩමත්තො පරිණාහතො සීහළදීපෙ ලෙබ්බානං ලෙබ්බිසුවිදණ්ඩමත්තො සඛිසස්ස දින්නො වා තත්ථජාතකො වා රක්ඛිතො ගොපිතො වෙඨ ගරුහණ්ඩං සියාති යොජනා. “යං මජ්ඣමපුරිසස්ස කනිට්ඨඬුලියා අග්ගප්පමාණං, ඉදං සීහළදීපෙ ලෙබ්බානං ලෙබ්බිසුවියා පමාණ”න්ති වදන්ති. සො ව සඛිසකම්මෙ ව වෙතියකම්මෙ ව කතෙ අතිරෙකො පුග්ගලිකකම්මෙ දාතුං වට්ටති.

2875. දණ්ඩො ව සලාකා ව දණ්ඩසලාකා, ඡත්තස්ස දණ්ඩසලාකාති විග්ගහො. ඡත්තදණ්ඩො නාම ඡත්තපිණ්ඩි. ඡත්තසලාකාති ඡත්තපඤ්ජරසලාකා. දණ්ඩොති උපාහනදණ්ඩකො. “දණ්ඩො”ති සාමඤ්ඤෙන චුත්තෙපි අට්ඨකථාගතෙසු සරූපෙන ඉධාචුත්තො උපාහනදණ්ඩොයෙව සාමඤ්ඤවචනෙන පාරිසෙසතො ගහෙතබ්බොති. දඬිස්සගෙහමනුස්සා ගණ්හිත්වා ගච්ඡන්ති, න වාරෙතබ්බා.

2876. මුඤ්ජාදිසු ගෙහවිජදනාරහෙසු තිණෙසු යං කිඤ්චි මුට්ඨිමත්තං තිණං වා ගෙහවිජදනාරහං තාලපණ්ණාදි එකම්පි සඛිසස්ස දින්නං වා තත්ථ සඛිසිකභූමියං ජාතං වා ගරුහණ්ඩං සියාති යොජෙතබ්බා. තත්ථ මුට්ඨිමත්තං නාම කරළමත්තං. ඉදඤ්ච කරළං කත්වා ඡාදෙන්තානං ඡදනකරළවසෙන ගහෙතබ්බං. තාලපණ්ණාදිති ආදි-සද්දෙන නාලිකෙරපණ්ණාදිගෙහවිජදනපණ්ණානං ගහණං. තම්පි මුඤ්ජාදි සඛිසකම්මෙ ව වෙතියකම්මෙ ව කතෙ අතිරෙකං පුග්ගලිකකම්මෙ දාතුං වට්ටති. දඬිස්සගෙහමනුස්සා ගහෙත්වා ගච්ඡන්ති, න වාරෙතබ්බාති.

2877-8. අට්ඨඬුලප්පමාණොති දීසතො අට්ඨඬුලමත්තො. කෙච් “පුපුලතො”ති වදන්ති. ඊත්තපොත්ථකොති ලෙබ්බාහි සුඤ්ඤපොත්ථකො, න ලිබ්බපොත්ථකොති චුත්තං හොති. “අට්ඨඬුලප්පමාණො”ති ඉමිනා අට්ඨඬුලතො උනප්පමාණො භාජියො, “ඊත්තපොත්ථකො”ති ඉමිනා අට්ඨඬුලතො අතිරෙකප්පමාණොපි ලිබ්බපොත්ථකො භාජියොති දස්සෙති.

“මත්තිකා පකතිමත්තිකා වා හොතු පඤ්චවණ්ණා වා සුඛා වා සජ්ජුරසකඨගුට්ඨසිලෙසාදීසු වා යං කිඤ්චි දුල්ලභට්ඨානෙ ආනෙත්වා වා දින්නං තත්ථජාතකං වා රක්ඛිතගොපිතං තාලඵලපක්කමත්තං ගරුභණ්ඩං හොති” ති (වුළුව. අට්ඨ. 321) අට්ඨකථාගතවිනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “මත්තිකා” තිආදි. පාකතිකා වා සෙනගෙරුකාදිපඤ්චවණ්ණා වාපි මත්තිකාති යොජනා. සිලෙසො නාම කබ්ථිඨාදිසිලෙසො. ආදි-සද්දෙන සජ්ජුරසකඨගුට්ඨාදීනං ගහණං. තාලපක්කපමාණන්ති එකට්ඨිතාලඵලපමාණාපි. තම්පි මත්තිකාදි සඬ්ඝකම්මෙ, චෙතියකම්මෙ ව නිට්ඨිතෙ අතිරෙකං පුග්ගලිකකම්මෙ දාතුං වට්ටති.

2879-80. “වෙළඳාදික” න්ති පදවිජෙදො. රක්ඛිතං ගොපිතං වාපි ගණ්හනා සමකං වා අතිරෙකං වා ථාවරං අන්තමසො තංඅග්ගසනකං වාලිකමෙව වා දත්වා ගහෙනබ්බන්ති යොජනා.

අට්ඨකථායං පන “රක්ඛිතගොපිතං වෙළඳං ගණ්හන්තෙන සමකං වා අතිරෙකං වා ථාවරං අන්තමසො තංඅග්ගසනකවාලිකායපි ථාතිකම්මං කත්වා ගහෙනබ්බො. ථාතිකම්මං අකත්වා ගණ්හන්තෙන තත්ථෙව වළඤ්ජෙතබ්බො, ගමනකාලෙ සඬ්ඝිකෙ ආවාසෙ යපෙත්වා ගන්තබ්බං. අසනියා ගහෙත්වා ගතෙන පන පහිණිත්වා දාතබ්බො. දෙසන්තරගතෙන සම්පත්තවිභාරෙ සඬ්ඝිකාවාසෙ යපෙතබ්බො” ති (වුළුව. අට්ඨ. 321) වෙළඳම්භියෙව අයං විනිවිජයො චුත්තො, ඉධ පන “වල්ලිවෙළාදිකං කිඤ්චි” ති වල්ලිආදීනම්පි සාමඤ්ඤෙන චුත්තත්තා තං උපලක්ඛණමත්තං වල්ලිආදීසුපි යථාරහං ලබ්හතීති වෙදිතබ්බං.

2881. අඤ්ජනන්ති සිලාමයො. එවං හරිතාලමනොසිලාපි.

2882. දාරුභණ්ඩෙ අයං විනිවිජයො – පරිණාහනො යථාචුත්ත සුවිදණ්ඩප්පමාණකො අට්ඨඨිගුලදීසො යො කොචි දාරුභණ්ඩකො දාරුදුල්ලභට්ඨානෙ සඬ්ඝස්ස දින්නො වා තත්ථජාතකො වා රක්ඛිතගොපිතො ගරුභණ්ඩං හොතිති යොජනා.

2883. එවං කුරුන්දට්ඨකථාය ආගතවිනිවිජයං දස්සෙත්වා මහාඅට්ඨකථාය (වුළුව. අට්ඨ. 321) ආගතං දස්සෙතුමාහ “මහාඅට්ඨකථාය” න්තිආදි. තත්ථ ආසන්දිකසත්තඬ්භා චුත්තලක්ඛණාව. “හද්දපීය” න්ති චෙත්තමයං පීයං චුච්චති. පීඨිකාති පිලොතිකාබද්ධපීයමෙව.

2884. එළකපාදපීයං නාම දාරුපට්ටිකාය උපරි පාදෙ යපෙත්වා හොජනපල්ලඬ්ඛං විය කතපීයං චුච්චති. “ආමලකවට්ටකපීය” න්ති එතස්ස “ආමණ්ඩකවට්ටක” න්ති පරියායො, තස්මා උභයෙනාපි ආමලකාකාරෙන යොජිතං බහුපාදකපීයං චුච්චති. කෙසුචි පොත්ථකෙසු “තථාමණ්ඩකපීයක” න්ති පායො. ගාථාබන්ධවසෙන මණ්ඩක-සද්දපයොගො. කොච්ඡං භූතගාමවග්ගෙ වතුත්ථසික්ඛාපදෙ චුත්තසරූපං. පලාලපීයන්ති නිපජ්ජනත්ථාය කතා පලාලභිසි,

ඉමිනා කදලිපත්තාදිමයපීඨමිපි උපලක්ඛණතො දස්සිතං. යථාහ – “පලාලපීඨෙන චෙත්ථ කදලිපත්තාදිපීඨානිපි සඬගහිතානී”ති (වුළුව. අට්ඨ. 321). ධොවනෙ ඵලකන්ති වීචරධොවනඵලකං, ධොවනාදිසද්දානං වියෙත්ථ විහත්තිඅලොපො. ඉමෙසු තාව යං කිඤ්චි බුද්දකං වා හොතු මහන්තං වා, සඬසස්ස දින්නං ගරුහණ්ඩං හොති. ඛාග්ගවම්මඛනද්ධමිපි වාළරුපපරික්ඛිත්තං රතනපරිසිඛිතිතං කොච්ඡං ගරුහණ්ඩමෙව.

2885. හණ්ඩිකාති දණ්ඩකට්ඨවිෂේදනහණ්ඩිකා. මුග්ගරොති දණ්ඩමුග්ගරො. දණ්ඩමුග්ගරො නාම යෙන රජිතවීචරං පොථෙන්නි. චත්ථසට්ඨනමුග්ගරොති වීචරසට්ඨනමුග්ගරො, යෙන අනුචාතාදිං සට්ඨෙන්නි. අම්බණන්ති ඵලකෙහි පොක්ඛරණසදිසං කතපානීයභාජනං. මඤ්ජුසා නාම දොණ්පෙළා. නාවා පොතො. රජනදොණ්කා නාම යත්ථ වීචරං රජන්ති, පක්කරජනං වා ආකිරන්ති.

2886. උඵඬිකොති නාලිකෙරඵලකට්ඨාභාදිමයො උඵඬිකො. උභයං පිධානසමකො සමුග්ගො. “බුද්දකො පරිවිධනො කරණ්ඩ”න්ති වදන්ති. කරණ්ඩො ව පාදගණ්භනකතො අතිරෙකප්පමාණො ඉධ අධිප්පෙතො. කට්ඨජුති දබ්බි. ආදි-සද්දෙන පානීයසරාවපානීයසඬබාදීනං ගහණං.

2887. ගෙහසම්භාරන්ති ගෙහොපකරණං. ථම්හතුලාසොපානඵලකාදි දාරුමයං, පාසාණමයමිපි ඉමිනාව ගහිතං. කප්පියවම්මන්ති “ඵලකාප්ඨිගාන”න්තිආදිනා (වි. වි. 2650) හෙට්ඨා දස්සිතං කප්පියවම්මං. තබ්බිපරියායං අකප්පියං. අභාජියං ගරුහණ්ඩත්තා. භූමත්ථරණං කත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති.

2888. අට්ඨකථායං “ඵලකවම්මං පන පච්චත්ථරණගතිකමෙව හොති, තම්පි ගරුහණ්ඩමෙවා”ති (වුළුව. අට්ඨ. 321) චුත්තත්තා ආහ “ඵලවම්මං ගරු-චුත්ත”න්ති. කුරුන්දියං පන “සබ්බං මඤ්චප්පමාණං වම්මං ගරුහණ්ඩ”න්ති (වුළුව. අට්ඨ. 321) චුත්තං. එත්ථ ව “පච්චත්ථරණගතිකමෙවා”ති ඉමිනා මඤ්චපීඨෙපි අත්ථරිතුං වට්ටතීති දීපෙති. “පාවාරාදිපච්චත්ථරණමිපි ගරුහණ්ඩ”න්ති ඵකෙ, “නො”ති අපරෙ, වීමංසිත්වා ගහෙනබ්බං. මඤ්චප්පමාණන්ති ව පමාණයුත්තං මඤ්චං. පමාණයුත්තමඤ්චො නාම යස්ස දීසසො නව විදත්ථියො තිරියඤ්ච තදුපඬ්ඨං. උද්ධං මුඛමස්සාති උදුක්ඛලං. ආදි-සද්දෙන මුසලං, සුප්පං, නිසදං, නිසදපොතො, පාසාණදොණි, පාසාණකට්ඨාභඤ්ච සඬගහිතං. පෙසකාරාදීති ආදි-සද්දෙන වම්මකාරාදීනං ගහණං. තුරිවෙමාදි පෙසකාරහණ්ඩඤ්ච හස්තාදි වම්මකාරහණ්ඩඤ්ච කසිහණ්ඩඤ්ච යුග්ගධගලාදි සඬසිකං සඬසසන්තකං ගරුහණ්ඩන්ති යොජනා.

2889. “තථෙවා”ති ඉමිනා “සඬසික”න්ති ඉදං පච්චාමසති. ආධාරකොති පත්තාධාරො. තාලවණ්ටන්ති තාලවණ්ටෙහි කතං. වෙළදන්තවිලීවෙහි වා මොරපිඤ්ජෙහි වා වම්මවිකතීහි වා කතමිපි තංසදිසං “තාලවණ්ට”න්තෙව වුවවති. වට්ටවිදුපනානං තාලවණ්ටෙයෙව අන්තොගධත්තා “බීජනී”ති

වතුරස්සවිධුපනඤ්ච

කෙතකපාරොහකුන්තාලපණ්ණාදිමයදන්තමයවිසාණමයදණ්ඩකමකසබ්භිජනී ව
වුවවති. පච්ඡි පාකටායෙව. පච්ඡිතො බුද්දකො තාලපණ්ණාදිමයො භාජනවිසෙසො
වච්චකොටකං. සබ්බා සම්මජ්ජනීති නාලිකෙරහීරාදීහි බද්ධා යට්ඨිසම්මජ්ජනී,
මුට්ඨිසම්මජ්ජනීති දුට්ඨා පරිවෙණඬගණාදිසම්මජ්ජනී ව තථෙව දුට්ඨා
බජ්ජුරිනාලිකෙරපණ්ණාදීහි බද්ධා ගෙහසම්මජ්ජනී වාති සබ්බාපි සම්මජ්ජනී
ගරුහණ්ඩං හොති.

2890. වක්කයුත්තකයානන්ති හත්ථවට්ටකසකටාදියුත්තයානඤ්ච.

2891. ඡත්තන්ති පණ්ණකිලඤ්ථසෙනවිජත්තවසෙන තිව්ධං ඡත්තං.

මුට්ඨිපණ්ණන්ති තාලපණ්ණං සන්ධාය වුත්තං. විසාණභාජනඤ්ච
තුම්බභාජනඤ්චාති විග්ගහො, එකදෙසසරුපෙකසෙසො, ගාථාබන්ධවසෙන
නිග්ගහිතාගමො ව. විසාණමයං, භාජනං තුම්බමයං භාජනඤ්චාති අත්ථො. ඉධ
“පාදගණ්භනකතො අතිරිත්තජ්ජමාණ”න්ති සෙසො. අරණි අරණිසහිතං. ආදි-
සද්දෙන ආමලකතුම්බං අනුඤ්ඤාතවාසියා දණ්ඩඤ්ච සඬගණ්භාති. ලහු
අගරුහණ්ඩං, භාජනීයන්ති අත්ථො. පාදගණ්භනකතො අතිරිත්තජ්ජමාණං
ගරුහණ්ඩං.

2892. විසාණන්ති ගොවිසාණාදි යං කිඤ්චි විසාණං. අතච්ඡිතං යථාගතමෙව
භාජනීයං. අනිට්ඨිතං මඤ්චපාදාදි යං කිඤ්චි භාජනීයන්ති යොජනා. යථාහ –
“මඤ්චපාදො මඤ්චඅට්ඨි පීඨපාදො පීඨඅට්ඨි වාසිථරසුආදීනං දණ්ඩොති එතෙසු යං
කිඤ්චි විජ්ජකතතච්ඡනකම්මං අනිට්ඨිතමෙව භාජනීයං, තච්ඡිතමට්ඨං පන
ගරුහණ්ඩං හොති”ති (වුළුව. අට්ඨ. 321).

2893. නිට්ඨිතො තච්ඡිතො වාපිති තච්ඡිතනිට්ඨිතොපි. විධොති කායබන්ධනෙ
අනුඤ්ඤාතවිධො. හිඬගුකරණ්ඩකොති හිඬගුමයො වා තදාධාරො වා කරණ්ඩකො.
අඤ්ජනීති අඤ්ජනනාලිකා ව අඤ්ජනකරණ්ඩකො ව. සලාකායොති
අඤ්ජනිසලාකා. උදපුඤ්ජනීති හත්ථිදන්තවිසාණාදිමයා උදකපුඤ්ජනී. ඉදං සබ්බං
භාජනීයමෙව.

2894. පරිභොගාරහන්ති මනුස්සානං උපභොගපරිභොගයොග්ගං.
කුලාලහණ්ඩන්ති සට්ඨිධරාදිකුම්භකාරහණ්ඩම්පි. පත්තඬගාරකටාහන්ති
පත්තකටාහං, අඬගාරකටාහඤ්ච. ධුමදානං නාලිකා. කපල්ලිකාති දීපකපල්ලිකා.

2895. ථුපිකාති පාසාදාදිථුපිකා. දීපරුක්ඛොති පදීපාධාරො.
වයනච්ඡදනිට්ඨකාති පාකාරවෙතියාදීනං වයනිට්ඨකා ව ගෙහාදීනං ඡදනිට්ඨකා ව.
සබ්බම්පිති යථාවුත්තං සබ්බම්පි අනවසෙසං පරික්ඛාරං.

2896. කඤ්චනකොති සරකො. සටකොති පාදගණ්භනකතො
අනතිරිත්තජ්ජමාණො සටකො. “යථා ව මත්තිකාහණ්ඩෙ, එවං ලොහහණ්ඩෙපි

කුණ්ඩිකා භාජනියකොට්ඨාසමෙව භජති” ති (වුළුව. අට්ඨ. 321) අට්ඨකථානයං සඨගහෙතුමාහ “ලොභභණ්ඩෙපි කුණ්ඩිකාපි ව භාජියා” ති.

2897. ගරු නාම පච්ඡිමං ගරුභණ්ඩත්තයං. ථාවරං නාම පුරිමද්වයං. සඬ්ඝස්සාති සඬ්ඝෙන. පරිවත්තෙත්වාති පුග්ගලිකාදීහි තාදිසෙහි තෙහි පරිවත්තෙත්වා. තත්ත්වයං පරිවත්තනනායො (වුළුව. අට්ඨ. 321) – සඬ්ඝස්ස නාළිකෙරාරාමො දුරෙ භොති, කප්පියකාරකා තං බහුතරං බාදන්ති, තතො සකට්ඨෙතනං දත්වා අප්පමෙව ආහරන්ති, අඤ්ඤාසං පන තස්ස ආරාමස්ස අවිදුරගාමවාසීනං මනුස්සානං විහාරස්ස සමීපෙ ආරාමො භොති, තෙ සඬ්ඝං උපසඬ්ඝමිත්වා සකෙන ආරාමෙන තං ආරාමං යාවන්ති, සඬ්ඝෙන “රුච්චති සඬ්ඝස්සා” ති අපලොකෙත්වා සමිපට්ච්ඡිතබ්බො. සවෙපි භික්ඛූනං රුක්ඛසහස්සං භොති, මනුස්සානං පඤ්චසතාති, “නනු තුම්භාකං ආරාමො බුද්දකො” ති න වත්තබ්බං. කිඤ්චාපි හි අයං බුද්දකො, අථ බො ඉතරතො බහුතරං ආයං දෙති. සවෙපි සමකමෙව දෙති, එවමිපි ඉච්ඡිතිච්ඡිතක්ඛණෙ පරිභුඤ්ජිතුං සක්කාති ගහෙතබ්බමෙව.

සවෙ පන මනුස්සානං බහුතරා රුක්ඛා භොන්ති, “නනු තුම්භාකං බහුතරා රුක්ඛා” ති වත්තබ්බං. සවෙ “අතිරෙකං අම්භාකං පුඤ්ඤං භොතු, සඬ්ඝස්ස දෙමා” ති වදන්ති, ජානාපෙත්වා සමිපට්ච්ඡිතං වට්ටති. භික්ඛූනං රුක්ඛා එලධාරිනො, මනුස්සානං රුක්ඛා න තාව එලං ගණ්හන්ති. කිඤ්චාපි න ගණ්හන්ති, න විරස්සෙව ගණ්හිස්සන්ති සමිපට්ච්ඡිතබ්බමෙව. මනුස්සානං රුක්ඛා එලධාරිනො, භික්ඛූනං න තාව එලං ගණ්හන්ති. “නනු තුම්භාකං රුක්ඛා එලධාරිනො” ති වත්තබ්බං. සවෙ “ගණ්හථ, හන්තෙ, අම්භාකං පුඤ්ඤං භවිස්සති” ති වදන්ති, ජානාපෙත්වා සමිපට්ච්ඡිතං වට්ටති. එවං ආරාමෙන ආරාමො පරිවත්තෙතබ්බො. එතෙනෙව නයෙන ආරාමවත්ථුපි විහාරොපි විහාරවත්ථුපි ආරාමෙන පරිවත්තෙතබ්බං. ආරාමවත්ථුනා ව මහන්තෙන වා බුද්දකෙන වා ආරාමආරාමවත්ථු විහාරවිහාරවත්ථුනි.

කථං විහාරෙන විහාරො පරිවත්තෙතබ්බො? සඬ්ඝස්ස අන්තොගාමෙ ගෙහං භොති, මනුස්සානං විහාරමජ්ඣෙකො පාසාදො, උභොපි අග්ගෙසන සමකා, සවෙ මනුස්සා තෙන පාසාදෙන තං ගෙහං යාවන්ති, සමිපට්ච්ඡිතං වට්ටති. භික්ඛූනං වෙ මහග්ගතරං ගෙහං භොති, “මහග්ගතරං අම්භාකං ගෙහ” ති වුත්තෙ ව “කිඤ්චාපි මහග්ගතරං, පබ්බජිතානං පන අසාරුප්පං, න සක්කා තත්ථ පබ්බජිතෙහි වසිතුං, ඉදං පන සාරුප්පං, ගණ්හථා” ති වදන්ති, එවමිපි සමිපට්ච්ඡිතං වට්ටති. සවෙ පන මනුස්සානං මහග්ගං භොති, “නනු තුම්භාකං ගෙහං මහග්ග” ති වත්තබ්බං. “භොතු, හන්තෙ, අම්භාකං පුඤ්ඤං භවිස්සති, ගණ්හථා” ති වුත්තෙ පන සමිපට්ච්ඡිතං වට්ටති. එවං විහාරෙන විහාරො පරිවත්තෙතබ්බො. එතෙනෙව නයෙන විහාරවත්ථුපි ආරාමොපි ආරාමවත්ථුපි විහාරෙන පරිවත්තෙතබ්බං. විහාරවත්ථුනා ව මහග්ගෙසන වා අප්පග්ගෙසන වා

විහාරවිහාරවත්ථුආරාමආරාමවත්ථුනි. එවං තාව ටාවරෙන ටාවරපරිවත්තනං
වෙදිතබ්බං.

ගරුහණ්ඨෙන ගරුහණ්ඨපරිවත්තනෙන පන මඤ්චපීඨං මහන්තං වා හොතු
බුද්දකං වා, අන්තමසො චතුරඨගුලපාදකං ගාමදාරකෙහි පංස්වාගාරකෙසු
කීළන්තෙහි කතම්පි සඬ්ඝස්ස දින්නකාලතො පටියාය ගරුහණ්ඨං හොති. සවෙපි
රාජරාජමහාමත්තාදයො එකස්පහාරෙනෙව මඤ්චසතං වා මඤ්චසහස්සං වා දෙන්ති,
සබ්බෙ කප්පියමඤ්චා සම්පට්ඨිතබ්බා, සම්පට්ඨිත්වා වුඬ්ඨපටිපාටියා
“සඬ්ඝිකපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජ්ජා”ති දාතබ්බා, පුග්ගලිකවසෙන න දාතබ්බා.
අතිරෙකමඤ්චෙ හණ්ඨාගාරාදීසු පඤ්ඤපෙත්වා පත්තථිවරං නික්ඛිපිතුම්පි වට්ටති.

බහිසීමාය “සඬ්ඝස්ස දෙමා”ති දින්නමඤ්චො සඬ්ඝත්ථෙරස්ස වසනට්ඨානෙ
දාතබ්බො. තත්ථ වෙ බහු මඤ්චා හොන්ති, මඤ්චෙන කම්මං නත්ථි, යස්ස
වසනට්ඨානෙ කම්මං අත්ථි, තත්ථ “සඬ්ඝිකපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජ්ජා”ති
දාතබ්බො. මහග්ගෙහ සතග්ගෙනකෙන, සහස්සග්ගෙනකෙන වා මඤ්චෙන අඤ්ඤං
මඤ්චසතං ලහති, පරිවත්තෙත්වා ගහෙතබ්බං. න කෙවලං මඤ්චෙන මඤ්චොයෙව,
ආරාමආරාමවත්ථුච්චාරවිහාරවත්ථුපීඨහිසිබ්බිමිබ්බානානිපි පරිවත්තෙතුං වට්ටන්ති.
එස නයො පීඨහිසිබ්බිමිබ්බානෙනසුපි එතෙසු හි කප්පියාකප්පියං වුත්තනයමෙව.
තත්ථ අකප්පියං න පරිභුඤ්ජිතබ්බං, කප්පියං සඬ්ඝිකපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතබ්බං.
අකප්පියං වා මහග්ගං කප්පියං වා පරිවත්තෙත්වා වුත්තවත්ථුනි ගහෙතබ්බානි,
අගරුහණ්ඨපගං පන හිසිබ්බිමිබ්බානං නාම නත්ථිති.

2898. භික්ඛු අධොතෙන පාදෙන, අල්ලපාදෙන වා සෙනාසනං නක්කමෙති
සම්බන්ධො. සයන්ති එත්ථ, ආසන්ති වාති සයනාසනං, පරිකම්මකතභූමත්ථරණාදි.
අල්ලපාදෙන වාති යෙන අක්කන්තට්ඨානෙ උදකං පඤ්ඤායති, එවරුපෙන
තින්තපාදෙන. යථාහ – “අල්ලෙහි පාදෙහිති යෙහි අක්කන්තට්ඨානෙ උදකං
පඤ්ඤායති, එවරුපෙහි පාදෙහි පරිහණ්ඨකතභූමි වා සෙනාසනං වා න
අක්කමිතබ්බං. සවෙ පන උදකසිනෙහමත්තමෙව පඤ්ඤායති, න උදකං, වට්ටති”ති
(වුළුව. අට්ඨ. 324). සඋපාහනොති එත්ථ “ධොතපාදක”න්ති වත්තබ්බං. පාදෙ
පටිමුක්කාහි උපාහනාහි සඋපාහනො භික්ඛු ධොතපාදකං ධොතපාදෙහි
අක්කමිතබ්බට්ඨානං තථෙව න අක්කමෙති යොජනා.

2899. පරිකම්මකතායාති සුධාදිපරිකම්මකතාය. නිට්ඨුහන්තස්සාති බෙළං
පාතෙන්තස්ස. පරිකම්මකතං භික්තින්ති සෙතභිත්තිං වා විත්තකම්මකතං වා භිත්තිං.
න කෙවලඤ්ච භිත්තිමෙව, ද්වාරම්පි වාතපානම්පි අපස්සෙනඵලකම්පි
පාසාණත්ථම්හම්පි රුක්ඛත්ථම්හම්පි ථිවරෙන වා කෙනථි වා අප්පට්ඨිජාදෙන්වා
අපස්සයිතුං න ලහතියෙව. “ද්වාරවාතපානාදයො පන අපරිකම්මකතාපි
අප්පට්ඨිජාදෙන්වා න අපස්සයිතබ්බා”ති ගණ්ඨිපදෙ වුත්තං.

2901. නිද්දායතො තස්ස කොච්ඡි සරීරාවයවො පච්චත්ථරණෙ සඬකුටිතෙ සහසා යදි මඤ්චං ඵුසති, දුක්කටන්ති යොජනා.

2902. ලොමෙසු මඤ්චං ඵුසන්තෙසු. හත්ථපාදානං තලෙන අක්කමිතුං වට්ටතීති යොජනා. මඤ්චපීඨං නිහරන්තස්ස කායෙ පටිහඤ්ඤති, අනාපත්ති.

“දායකෙහි ‘කායෙන ඵුසිත්වා යථාසුඛං පරිභුඤ්ජ්ජා’ ති දිත්තසෙනාසනං, මඤ්චපීඨාදිඤ්ච දායකෙන චුත්තනියාමෙන පරිභුඤ්ජන්තස්ස දොසො නත්ථි” ති මානිකට්ඨකථාය සිහලගණ්ඨීපදෙ චුත්තත්තා තථා පරිභුඤ්ජන්තස්ස අනාපත්ති. “ඉමං මඤ්චපීඨාදිං සඬසස්ස දම්මි” ති චුත්තෙ ගරුහණ්ඩං හොති, න භාජෙතඛිඛං සඬසස්ස පරාමට්ඨත්තා. “ඉමං මඤ්චපීඨාදිං හදන්තානං වස්සග්ගෙන ගණ්හිතුං දම්මි” ති චුත්තෙ සතිපි ගරුහණ්ඩභාවෙ කප්පියවත්ථුං භාජෙත්වා ගණ්හිතුං වට්ටති, අකප්පියහණ්ඩමෙව භාජෙත්වා ගහෙතුං න ලඛිති. “ඉමං මඤ්චපීඨං වස්සග්ගෙන ගහෙතුං සඬසස්ස දම්මි” ති චුත්තෙ වස්සග්ගෙන භාජෙත්වා ගහෙතඛිඛං වස්සග්ගෙන භාජනං පයමං වත්වා පච්ඡා සඬසස්ස පරාමට්ඨත්තා. “සඬසස්ස ඉමං මඤ්චපීඨං වස්සග්ගෙන ගණ්හිතුං දම්මි” ති චුත්තෙ පන ගරුහණ්ඩං හොති පයමං සඬසස්ස පරාමට්ඨත්තාති අයම්පි විසෙසො මානිකට්ඨකථා ගණ්ඨීපදෙයෙව චුත්තො.

2903-4. උද්දෙසහත්තචිතිච්ඡයෙකදෙසං දස්සෙතුමාහ “සහස්සග්ගනකො” තිආදි. සහස්සග්ගනකො සච්චරො පිණ්ඩපාතො අවස්සිකං හික්ඛුං පත්තො, තස්මිං විහාරෙ ව “ඵවරුපො පිණ්ඩපාතො අවස්සිකං හික්ඛුං පත්තො” ති ලිඛිත්වා යපිනොපි ව හොති, තතො සට්ඨිවස්සානම්චවයෙ තාදිසො සහස්සග්ගනකො සච්චරො කොච්ඡි පිණ්ඩපාතො සවෙ උප්පන්තො හොති, තං පිණ්ඩපාතං බුධො චිතිච්ඡයකුසලො හික්ඛු අවස්සිකට්ඨිතිකාය අදත්වා සට්ඨිවස්සිකට්ඨිතිකාය දදෙය්‍යාති යොජනා.

2905. උද්දෙසහත්තං භුඤ්ජිත්වාති උපසම්පන්නකාලෙ අත්තනො වස්සග්ගෙන පත්තං උද්දෙසහත්තං පරිභුඤ්ජිත්වා. ඡාතො වෙ සාමණෙරකොති සික්ඛාපච්චික්ඛානාදිවසෙන සවෙ සාමණෙරො ඡාතො. තන්ති උපසම්පන්නකාලෙ ගහිතං තදෙව උද්දෙසහත්තං. සාමණෙරස්ස පාළියාති සාමණෙරපටිපාටියා අත්තනො පත්තං පච්ඡා ගහෙතුං ලහති.

2906. යො සාමණෙරො සම්පුණ්ණවීසතිවස්සො “ස්වෙ උද්දෙසං ලභිස්සති” ති වත්තඛිඛො, අප්පි සො උපසම්පන්නො හොති, ධීතිකා අතීතා සියාති යොජනා, ස්වෙ පාපෙතඛිඛා සාමණෙරට්ඨිතිකා අප්පි උපසම්පන්නත්තා අතික්කන්තා හොතීති අත්ථො, තං හත්තං න ලහතීති චුත්තං හොති.

2907. උද්දෙසහත්තානන්තරං සලාකහත්තං දස්සෙතුමාහ “සවෙ පනා” තිආදි. සවෙ සලාකා ලද්ධා, තදිනෙ හත්තං න ලද්ධං, පුනදිනෙ තස්ස හත්තං ගහෙතඛිඛං,

න සංසයො “ගහෙනබ්බං නු බො, න ගහෙනබ්බං”න්ති එවං සංසයො න කාතබ්බොති යොජනා.

2908. උත්තරි උත්තරං අතිරෙකං භඩ්ගං බ්‍යඤ්ජනං එතස්සාති උත්තරිභඩ්ගං, තස්ස, අතිරෙකබ්‍යඤ්ජනස්සාති අත්ථො. එකවරස්සාති එකචාරිකස්ස. සලාකායෙව සලාකිකා.

2909. උත්තරිභඩ්ගමෙව උත්තරිභඩ්ගකං.

2910. යෙන යෙන භීති ගාහිතසලාකෙන යෙන යෙන භික්ඛුනා. යං යන්ති භත්තබ්‍යඤ්ජනෙසු යං යං භත්තං වා යං යං බ්‍යඤ්ජනං වා.

2911. සඬුද්දෙසාදිකන්ති සඬ්ඝහත්තඋද්දෙසහත්තාදිකං. ආදි-සද්දෙන නිමන්තනං, සලාකං, පක්ඛිකං, උපොසථිකං, පාටිපදිකන්ති පඤ්ච භත්තාති ගහිතාති.

තත්ථ සබ්බසඬ්ඝස්ස දින්නං සඬ්ඝහත්තං නාම. “සඬ්ඝතො එත්තකෙ භික්ඛු උද්දිසිත්වා දෙථා”ති ආදිනා වත්වා දින්නං උද්දෙසහත්තං. “සඬ්ඝතො එත්තකානං භික්ඛුනං භත්තං ගණ්හථා”ති ආදිනා වත්වා දින්නං නිමන්තනං නාම. අත්තතො අත්තතො නාමෙන සලාකගාහකානං භික්ඛුනං දින්නං සලාකහත්තං නාම. වාතුද්දසියං දින්නං පක්ඛිකං. උපොසථෙ දින්නං උපොසථිකං. පාටිපදෙ දින්නං පාටිපදිකං. තංතංනාමෙන දින්නමෙව තථා තථා වොහරියති. එතෙසං පන විත්ථාරකථා “අභිලක්ඛිතෙසු”ති ආදිනා (වුළුව. අට්ඨ. 325 පක්ඛිකහත්තාදිකථා) අට්ඨකථායං වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බා. ආගන්තුකාදීති එත්ථ ආදි-සද්දෙන ගමිකහත්තං, ගිලානහත්තං, ගිලානුපට්ඨාකහත්තන්ති තිණි ගහිතාති. ආගන්තුකානං දින්නං භත්තං ආගන්තුකහත්තං. එසෙව නයො සෙසෙසු.

2912. විහාරන්ති විහාරහත්තං උත්තරපදලොපෙන, විහාරෙ තනුප්පාදහත්තස්සෙනං අධිවචනං. වාරහත්තන්ති දුබ්භික්ඛසමයෙ “වාරෙන භික්ඛු ජග්ගිස්සාමා”ති ධුරගෙහතො පට්ඨාය දින්නං. නිව්චන්ති නිව්චහත්තං උත්තරපදලොපෙන, තඤ්ච තථා වත්වාව දින්නං. කුට්ඨහත්තං නාම සඬ්ඝස්ස ආවාසං කත්වා “අම්භාකං සෙනාසනවාසිතො අම්භාකං භත්තං ගණ්හන්තු”ති දින්නං. පන්තරසවිධං සබ්බමෙව භත්තං ඉධ ඉමස්මිං සෙනාසනක්ඛන්ධකෙ උද්දිට්ඨං කථිතං. එතෙසං විත්ථාරවිනිච්ඡයො අත්ථිකෙහි සමන්තපාසාදිකාය ගහෙනබ්බො.

2913. පච්චයභාජනෙ මිච්ඡාපට්ඨත්ති යා මහාදීනවත්තා අප්පමත්තෙනෙව පටිපජ්ජිතබ්බන්ති පච්චයභාජනකං අනුසාසන්තො ආහ “පාළි”න්ති ආදි.

සෙනාසනක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා.

වත්තක්බන්ධකකථාවණ්ණනා

2914-5. ආගන්තුකො ව ආවාසිකො ව පිණ්ඩවාරිකො ව සෙනාසනස්ථ ආරක්ඛකො ව අනුමොදනා වාති විග්ගහො, තාසු වත්තානි, ඉතරිතරයොගද්වන්දසමාසස්ස උත්තරපදලිඬගත්තා ඉත්ථි ලිඬගනිද්දෙසො. භත්තෙ භත්තග්ගෙ, උත්තරපදලොපො. “භත්තෙ”තිආදීහි පදෙහි “වත්තානි”ති පච්චෙකං යොජෙතබ්බං.

ආවරියො ව උපජ්ඣායකො ව සිස්සො ව සද්ධිවිහාරිකො ව, තෙසං වත්තානිති විග්ගහො. සබ්බසොති සබ්බාවයවහෙදෙහි. වතුද්දසෙවාති අවයවහෙදෙහි බහුවිධානිපි වත්තානි විසයහෙදෙන වුද්දස එව වුත්තානි. විසුද්ධවිත්තෙනාති සවාසනසකලසංකිලෙසප්පහානතො අවිචන්තපරිසුද්ධවිත්තසන්තානෙන. විනායකෙනාති සත්තෙ විනෙතිති විනායකො, අනුත්තරපුරිසදම්මසාරථිභාවෙන දම්මදෙවබ්‍රහ්මනාගාදිකෙ සත්තෙ නානාවිධෙන විනයනුපායෙන දමෙතිති අත්ථො. අථ වා විගතො නායකො අස්සාති විනායකො, තෙන.

2916. ආරාමන්ති එත්ථ තංසමීපෙ තබ්බොභාරො. යථාහ “ඉදානි ‘ආරාමං පටිසිස්සාමී’ති ඉමිනා උපචාරසීමසමීපං දස්සෙති, තස්මා උපචාරසීමං පත්වා උපාහනාමිමුඤ්චනාදි සබ්බං කාතබ්බං”න්ති (වුළුව. අට්ඨ. 357). “පන අපනෙතබ්බං”න්ති පදච්ඡෙදො. මුඤ්චිතබ්බාති උපාහනා පාදතො අපනෙතබ්බො.

2917. ඔගුණ්ණන්ති සසිසපාරුපනං. සිසෙ චීවරමෙව වා න කාතබ්බන්ති සම්බන්ධො. තෙනාති ආගන්තුකෙන. පානීයවාරිනාති පාතබ්බජලෙන.

2918. පුච්ඡිත්වාති වස්සගණනං පුච්ඡිත්වා. විහාරෙ වුඩ්ඪහික්ඛුනො ආගන්තුකෙන හික්ඛුනා වන්දිතබ්බාව. කාලෙති කාලස්සෙව. තෙන ආගන්තුකෙන හික්ඛුනා සෙනාසනං “මය්හං කතරං සෙනාසනං පාපුණාති”ති පුච්ඡිතබ්බස්ථාති යොජනා.

2919. “පුච්ඡිතබ්බං”න්ති ඉදං “වච්චට්ඨාන”න්තිආදිකෙහි සබ්බෙහි උපයොගන්තපදෙහි පච්චෙකං යොජෙතබ්බං. පානීයමෙව වාති “කිං ඉමිස්සා පොක්ඛරණියා පානීයමෙව පිචන්ති, උදාහු නභානාදිපරිභොගමිපි කරොන්ති”ති (වුළුව. අට්ඨ. 357) අට්ඨකථාගතනයෙන පානීයස්ථ. තථා පරිභොජනීයස්ථ. සඬ්ඝකතිකන්ති “කෙසුචි යානෙසු වාළමිගා වා අමනුස්සා වා භොන්ති, තස්මා කං කාලං පටිසිතබ්බං, කං කාලං නික්ඛමිතබ්බං”න්ති අට්ඨකථාගතනයෙන සඬ්ඝස්ස කතිකසණ්ඨානස්ථ. ගොවරාදිකන්ති එත්ථ ව “ගොවරො පුච්ඡිතබ්බොති ‘ගොවරගාමො ආසන්තෙ, උදාහු දුරෙ, කාලස්සෙව ව පිණ්ඩාය වරිතබ්බං, උදාහු නො’ති එවං හික්ඛාවාරො පුච්ඡිතබ්බො”ති (වුළුව. අට්ඨ. 357) වුත්තනයෙන ගොවරස්ථ. ආදි-සද්දෙන අගොවරං ගහිතං. “අගොවරො නාම මිච්ඡාදිට්ඨිකානං වා

ගාමො පරිච්ඡින්නභික්ඛො වා ගාමො, යත්ථ එකස්ස වා ද්වින්නං වා භික්ඛා දියාති, සොපි පුච්ඡිතබ්බො”ති (වුළුව. අට්ඨ. 357) වුත්තනයෙන අගොවරඤ්ච.

2920. එවං ආගන්තුකචත්තං දස්සෙත්වා ඉදානි ආවාසිකචත්තං දස්සෙතුමාහ “වුඩ්ඪ”න්තිආදි. පච්චුග්ගන්ත්වා පත්තඤ්ච චීවරඤ්ච පටිග්ගහෙතබ්බන්ති යොජනා. ච-සද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො.

2921. තස්සාති ආගන්තුකස්ස. පාදොදකඤ්චාති ච-සද්දෙන ධොතාධොතපාදා යත්ථ යපියන්ති, තං පාදපියං, පාදකථලිකඤ්ච උපනික්ඛිපිතබ්බන්ති එතං ගහිතං. පුච්ඡිතබ්බඤ්ච වාරිනාති “පාතියෙන පුච්ඡන්තෙන සචෙ සකිං ආනිතං පාතියං සබ්බං පිචති, ‘පුත ආනෙමි’ති පුච්ඡිතබ්බොයෙවා”ති වුත්තනයෙන පාතියෙන පුච්ඡිතබ්බො. ඉධ ච-සද්දෙන –

“අපිච ඛිජනෙනපි ඛිජිතබ්බො, ඛිජන්තෙන සකිං පාදපිට්ඨියං ඛිජිත්වා සකිං මජ්ඣෙ, සකිං සිසෙ ඛිජිතබ්බං, ‘අලං හොතු’ති වුත්තෙන තතො මන්දතරං ඛිජිතබ්බං. පුත ‘අල’න්ති වුත්තෙන තතො මන්දතරං ඛිජිතබ්බං. තතියවාරං වුත්තෙන ඛිජනී යංපෙතබ්බා. පාදාපිස්ස ධොවිතබ්බා, ධොවිත්වා සචෙ අත්තනො තෙලං අත්ථි, තෙන මක්ඛෙතබ්බා. නො චෙ අත්ථි, තස්ස සන්තකෙන මක්ඛෙතබ්බා”ති (වුළුව. අට්ඨ. 359) –

වුත්තචත්තාති සඬගණ්භාති.

2922-3. වන්දෙයොයාති වුඩ්ඪාගන්තුකො වන්දිතබ්බො. පඤ්ඤපෙතබ්බන්ති “කත්ථ මය්හං සෙනාසනං පාපුණාති”ති පුච්ඡිතෙන සෙනාසනං පඤ්ඤපෙතබ්බං, “එතං සෙනාසනං තුම්භාකං පාපුණාති”ති එවං ආචික්ඛිතබ්බන්ති අත්ථො. “වත්තබ්බො”ති ඉදං “අජ්ඣාචුත්ථමචුත්ථ”න්තිආදිහි පදෙහි තංතංලිඛගවචනානුරූපෙන පරිවත්තෙත්වා පච්චෙකං යොජෙතබ්බං. අජ්ඣාචුත්ථන්ති පඤ්ඤත්තසෙනාසනස්ස භික්ඛුහි පයමං චුත්ථභාවං. අචුත්ථං වාති චීවරකාලං තස්මිං භික්ඛුහි අනජ්ඣාචුත්ථභාවං වා. ගොවරාගොවරං වුත්තමෙව.

සෙක්ඛකුලානි වාති ලද්ධසෙක්ඛසම්මුතිකානි කුලානි ච වත්තබ්බානි. “පචෙසෙ නික්ඛමෙ කාලො”ති ඉදං “සඬසකතික”න්ති එත්ථ වුත්තත්ථමෙව. පාතියාදිකන්ති ආදි-සද්දෙන පරිභොජනියකත්තරයට්ඨිතං ආචික්ඛනං සඬගණ්භාති.

2924. යථානිසින්නෙනෙවාති අත්තනා නිසින්නට්ඨානෙයෙව නිසින්නෙන. අස්සාති නවකස්ස.

2925. “අත්ත පත්තං යංපෙහි, ඉදමාසනං නිසිදාහි”ති ඉච්චෙවං ඉමිනා පකාරෙන සබ්බං වත්තබ්බන්ති යොජනා. දෙය්‍යං සෙනාසනම්පි වාති සෙනාසනඤ්ච දාතබ්බං. ච-සද්දෙන “අචුත්ථං වා අජ්ඣාචුත්ථං වා ආචික්ඛිතබ්බ”න්තිආදිනා වුත්තං

සම්පිණ්ඩෙති. මහාආවාසෙපි අත්තනො සන්තිකං සම්පත්තස්ස ආගන්තුකස්ස වත්තං අකාතුං න ලබ්භති.

2926. “මාතිකාය නිද්දිට්ඨක්කමෙනෙව වත්තානි කාතබ්බානි, උදාහු යථානුප්පත්තිවසෙනා”ති කොච් මඤ්ඤෙය්‍යානි මාතිකාක්කමෙනෙව කාතබ්බන්ති නියමො නත්ථි, යථානුප්පත්තවසෙනෙව කාතබ්බන්ති විඤ්ඤාපෙතුං මාතිකාක්කමමනාදිසිත්වා ගමිකවත්තං ආරද්ධං. අථ වා වත්තිවිජානුපුබ්බකත්තා සද්දපයොගස්ස මාතිකාක්කමමනාදිසිත්වා යථිවිජං නිද්දෙසො කතොති වෙදිතබ්බොති. දාරුමත්තිකභණ්ඩානීති මඤ්චපියාදීනි වෙව රජනභාජනානි ව. පටිසාමෙත්වාති ගුත්තට්ඨානෙ යපෙත්වා. ආවසට්ඨි ප්‍රකෙත්වාති ආවසට්ඨ ද්වාරකවාටාදීනි ව ප්‍රකෙත්වා.

2927. ආපුච්ඡිත්වාපීති භික්ඛුස්ස වා සාමණෙරස්ස වා ආරාමිකස්ස වා “ඉමං පටිජග්ගාහි”ති නිය්‍යාදෙත්වා වා. පුච්ඡිතබ්බෙ අසන්තෙපිති එත්ථ පි-සද්දො පන-සද්දත්ථො. ගොපෙත්වා වාපි සාධුකන්ති “චතුසු පාසාණෙසු මඤ්චං පඤ්ඤාපෙත්වා මඤ්චෙ මඤ්චං ආරොපෙත්වා”තිආදිනා (වුළුව. 360) චුත්තනයෙන සම්මා පටිසාමෙත්වා ගන්තබ්බන්ති යොජනා.

2928. පිණ්ඩවාරිකවත්තං දස්සෙතුමාහ “සහසා”තිආදි. පිණ්ඩවාරිකො භික්ඛු අන්තරසරං පටිසන්තො සහසා න පටිසෙ සීසං න පටිසෙය්‍ය, නික්ඛමන්තො සහසා න නික්ඛමෙ සීසං න නික්ඛමෙය්‍ය, භික්ඛුසාරුප්පෙන පටිසෙය්‍ය, නික්ඛමෙය්‍ය ව. පිණ්ඩවාරිනා භික්ඛුනා ගෙහද්වාරං සම්පත්තෙන අතිදුරෙ න යාතබ්බං නිබ්බකොසතො අතිදුරට්ඨානෙ න යාතබ්බං. අව්වාසන්තෙ න යාතබ්බං නිබ්බකොසතො ආසන්නතරෙ යානෙ න යාතබ්බං.

2929. උච්චාරෙත්වාති උපනාමෙත්වා. භාජනන්ති පත්තං. දක්ඛිණෙන පණාමෙත්වාති දක්ඛිණෙන හත්ථෙන උපනාමෙත්වා. භික්ඛං ගණ්ඨෙය්‍යානි එත්ථ “උභොහි හත්ථෙහි පටිග්ගහෙත්වා”ති සෙසො. යථාහ – “උභොහි හත්ථෙහි පත්තං පටිග්ගහෙත්වා භික්ඛා ගහෙතබ්බා”ති (වුළුව. 366).

2930. සුපං දාතුකාමා වා අදාතුකාමා වා ඉති මුහුත්තකං සල්ලක්ඛෙය්‍ය තිට්ඨෙය්‍ය. අන්තරානි භික්ඛාදානසමයෙ. න භික්ඛාදායිකානි ඉත්ථි වා හොතු පුරිසො වා, භික්ඛාදානසමයෙ මුඛං න ඔලොකෙතබ්බන්ති.

2931. පිණ්ඩවාරිකවත්තං දස්සෙත්වා ආරඤ්ඤිකවත්තං දස්සෙතුමාහ “පානියාදී”තිආදි. පානියාදීති ආදි-සද්දෙන පරිභොජනීයඅග්ගිඅරණිසභිතකත්තරයට්ඨිතං ගහණං. තත්ත්‍රායං විනිවිජයො – පානීයං උපට්ඨාපෙතබ්බන්ති සථෙ භාජනානි නප්පහොන්ති, පානීයමෙව පරිභොජනීයමපි කත්වා උපට්ඨාපෙතබ්බං. භාජනං අලභන්තෙන වෙළුනාලිකායපි උපට්ඨාපෙතබ්බං. තමපි අලභන්තස්ස යථා සමීපෙ බුද්දකආවාටො හොති, එවං කාතබ්බං.

අරණිසහිතෙ අසති අග්ගිං අකාතුම්පි ව වට්ඨති. යථා ව ආරක්ඛේකස්ස, එවං කන්තාරපට්ඨන්තස්සාපි අරණිසහිතං ඉච්ඡිතබ්බං. ගණවාසිනො පන තෙන විනාපි වට්ඨති.

නක්ඛත්තන්ති අස්සයුජාදිසත්තවිසතිවිධං නක්ඛත්තං ජානිතබ්බන්ති සම්බන්ධො. කථං ජානිතබ්බන්ති ආහ “තෙන යොගො වා”ති, තෙන නක්ඛත්තෙන වන්දස්ස යොගො ඤාතබ්බොති අත්ථො. ජානිතබ්බා දිසාපි වාති අරක්ඛේක විහරන්තෙන අට්ඨපි දිසා අසම්මොහතො ජානිතබ්බා.

2932. අරක්ඛේකවත්තං දස්සෙතුමාහ “වච්චපස්සාවතිත්ථානී”තිආදි. පටිපාටියා භවන්තීති ගතානුක්කමෙන සෙවිතබ්බා භවන්ති. යථාහ – “වච්චකුටියං, පස්සාවට්ඨානෙ, න්හානතිත්ථෙති තීසුපි ආගතපටිපාටියෙව පමාණ”න්ති (වුළුව. අට්ඨ. 373). යථාවුඩ්ඪං කරොන්තස්සාති ගතපටිපාටිං විනා වුඩ්ඪපටිපාටියා කරොන්තස්ස.

2933. වච්චකුටිං පවිසන්තො සහසා න පවිසෙය්‍ය. උබ්භජිත්ථාති වීචරං උක්ඛිතිත්ථා.

2934. නිත්ථුනන්තෙන භික්ඛුනා වච්චං න කාතබ්බන්ති යොජනා. “වච්චස්ස දුන්නිග්ගමනෙන උපහතො හුත්ථා නිත්ථුනති වෙ, න දොසො”ති සික්ඛාභාජනවිනිච්ඡයෙ වුත්තං. දණ්ඩකට්ඨං බාදතො වච්චං කරොතො භික්ඛුනො දුක්කටං හොතීති යොජනා.

2936. බරෙණාති ඵරුසෙන වා ඵාලිතකට්ඨෙයන වා ගණ්ඨිකෙන වා කණ්ටකෙන වා සුසිරෙන වා පුනිනා වා දණ්ඨෙන න අවලෙබ්බෙය්‍ය න පුරුස්සෙය්‍ය. න කට්ඨං වච්චකුපකෙ ඡඩ්ඨෙය්‍යාති තං කට්ඨං වච්චකුපෙ න ඡඩ්ඨෙය්‍ය. පස්සාවදොණියා බෙළං න පාතෙය්‍යාති යොජනා.

2937. පාදුකාසුති වච්චපස්සාවපාදුකාසු. නික්ඛමනෙ නික්ඛමනකාලෙ. තත්ථෙව්‍යාති වච්චපස්සාවපාදුකාස්ථෙව. පටිච්ඡාදෙය්‍යාති උක්ඛිත්තං වීචරං ඔතාරෙත්ථා සරීරං පටිච්ඡාදෙය්‍ය.

2938. යො වච්චං කත්ථා සලිලෙ සති සවෙ නාවමෙය්‍ය උදකකිච්චං න කරෙය්‍ය, තස්ස දුක්කටං උද්දිට්ඨන්ති යොජනා. මොහනාසිනාති සවාසනස්ස මොහස්ස, තෙන සහජෙකට්ඨපහානෙකට්ඨානං සකලසංකිලෙසානඤ්ච පහාසිනා ආසවක්ඛයඤාණෙන සමුච්ඡින්නා මුනිනා සබ්බඤ්ඤානා සම්මාසම්බුද්ධෙන. “සලිලෙ සති”ති ඉමිනා අසති නිද්දොසතං දීපෙති. යථාහ –

“සති උදකෙති එත්ථ සවෙ උදකං අත්ථී, පටිච්ඡන්තට්ඨානං පන නත්ථී, භාජනෙන නීහරිත්ථා ආවමිතබ්බං. භාජනෙ අසති පත්තෙන නීහරිතබ්බං. පත්තෙපි අසති අසත්තං නාම හොති. ‘ඉදං අතිවිචටං, පුරතො අරක්ඛේකං උදකං

හවිස්සති' ති ගතස්ස උදකං අලහන්තස්සෙව හික්ඛාවාරවෙලා හොති,
කට්ඨෙත වා කෙනවි වා පුඤ්ඡිත්වා ගන්තබ්බං, භුඤ්ජිතුම්පි අනුමොදනම්පි
කාතුං වට්ටති''ති (වුළුව. අට්ඨ. 373).

2939. සසද්දන්ති උදකසද්දං කත්වා. “පාසාණාදිට්ඨානෙ පහරිත්වා උදකං
සද්දායති වෙ, න දොසො”ති සික්ඛාභාජනවිනිවිජයෙ වුත්තං. වපු වපුති වාති තාදිසං
අනුකරණං කත්වා නාවමෙතබ්බන්ති යොජනා. ආවමිත්වාති උදකකිව්වං කත්වා.
සරාවෙ ආවමනභාජනෙ උදකං න සෙසෙතබ්බන්ති යොජනා, ඉදං පන
සබ්බසාධාරණට්ඨානං සන්ධාය වුත්තං. යථාහ අට්ඨකථායං –

“ආවමනසරාවකෙති සබ්බසාධාරණට්ඨානං සන්ධායෙනං වුත්තං. තත්ත්ව
අඤ්ඤෙ අඤ්ඤෙ ආගච්ඡන්ති, තස්මා උදකං න සෙසෙතබ්බං. යං පන
සඬ්ඨිකෙපි විහාරෙ එකදෙසෙ නිබද්ධගමනත්ථාය කතං යානං හොති
පුග්ගලිකට්ඨානං වා, තස්මිං වට්ටති. විරෙවනං පිචිත්වා පුනස්පුනං
පවිසන්තස්සාපි වට්ටතියෙවා”ති (වුළුව. අට්ඨ. 374).

2940. උභතම්පිති අඤ්ඤෙන වා අත්තනා වා අසඤ්චිච්ච උභතං මලෙන
දුෂිතට්ඨානං. අධොචිත්වාති ජලෙ සති අසොධෙන්වා ජලෙ අසති කට්ඨෙත වා
කෙනවි වා පුඤ්ඡිත්වා ගන්තබ්බං. යථාහ – “උදකං අත්ථි භාජනං නත්ථි, අසන්තං
නාම හොති, භාජනං අත්ථි උදකං නත්ථි, එතම්පි අසන්තං, උභයෙ පන අසති
අසන්තමෙව, කට්ඨෙත වා කෙනවි වා පුඤ්ඡිත්වා ගන්තබ්බං”න්ති (වුළුව. අට්ඨ.
374). උක්ඛාපාපි සවෙ හොන්තිති වච්චපස්සාවට්ඨානානි සවෙ කවචරාකිණ්ණානි
හොන්ති. “අසෙසතො සොධෙතබ්බං”න්ති ඉමිනා තතො කස්සවි කවචරස්ස
අපනයනං සොධනං නාම න හොති, නිස්සෙසකවචරාපනයනමෙව සොධනන්ති
දීපෙති.

2941. පිඨරොති අවලෙඛනකට්ඨනික්ඛෙපනභාජනං. කුම්භී වෙ රිත්තාති
ආවමනකුම්භී සවෙ තුව්ඡා.

2942. එවං වච්චකුට්චත්තං දස්සෙත්වා සෙනාසනවත්තං දස්සෙතුමාහ
“අනඡ්ඤිට්ඨො”තිආදි. අනඡ්ඤිට්ඨොති අනනුඤ්ඤාතො.

2943. වුඬ්ඨං ආපුච්ඡිත්වා කට්ඨන්තස්සාති යොජනා. වුඬ්ඨතරාගමෙති යං
ආපුච්ඡිත්වා කට්ඨතුමාරද්ධො, තතොපි වුඬ්ඨතරස්ස හික්ඛුතො ආගමෙ සති.

2944. එකවිහාරස්මිත්ති එකස්මිං ගෙහෙ. “අනාපුච්ඡා”ති ඉදං වක්ඛමානෙහි
යථාරහං යොජෙතබ්බං.

2945. පයමං යත්ථ කත්ථවි වුඬ්ඨානං සන්තිධානෙ කත්තබ්බවත්තං.
නිද්දිට්ඨන්ති ඉදානි එකවිහාරෙ වසන්තෙනාපි තස්ස කාතබ්බතං දස්සෙතුං පුනපි

“න ව ධම්මො කපේතබ්බො”ති ආහ. ධම්මවක්ඛුනාති ධම්මලොචනෙන ධම්මගරුකෙන, ඉමිනා අනාදිසස්ස කතො වාරො නිරත්ථකොති දීපෙති.

2946. කාතබ්බොති ජාලෙතබ්බො. සොති දීපො. “ද්වාරං නාම යස්මා මහාවළඤ්ජං, තස්මා තත්ථ ආපුච්ඡනකිච්චං නත්ථී”ති (වුළුව. අට්ඨ. 369) වචනතො තං අවත්වා ආපත්තික්ඛේත්තමෙව දස්සෙතුමාහ “වාතපානකවාටානි, ථකෙය්‍ය විවරෙය්‍ය නො”ති.

2947. වුඬ්ඨිතො පරිවත්තයෙති යෙන වුඬ්ඨියා, තතො පරිවත්තයෙ, පිට්ඨිං අදස්සෙත්වා වුඬ්ඨාහිමුඛො තෙන පරිවත්තයෙති අත්ථො. විවරකණ්ණෙන වා කායෙන වා තං වුඬ්ඨිං න ව සට්ඨයෙ.

2948. එවං සෙනාසනවත්තං දස්සෙත්වා ජන්තාසරවත්තං දස්සෙතුමාහ “පුරතො”ති ආදි. ථෙරානං පුරතො නෙව ත්භායෙය්‍ය, උපරි පටිසොතෙ න ව ත්භායෙය්‍ය, ඔතරත්තානං වුඬ්ඨානං උත්තරං උත්තරන්තො මග්ගං දදෙය්‍ය, න සට්ඨයෙ කායෙන වා විවරෙන වා න සට්ඨයෙය්‍යාති යොජනා.

“තිමණ්ඩලං පටිච්ඡාදෙන්තෙන පරිමණ්ඩලං නිවාසෙත්වා කායබන්ධනං බන්ධිත්වා”ති ආදිනා (වුළුව. 364) නයෙන වුත්තානං භත්තග්ගවත්තානං සෙඛියකථාය වුත්තත්තා ව උපජ්ඣායවත්තාදීනං මහාබන්ධකකථාය වුත්තත්තා ව අනුමොදනවත්තානං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, භත්තග්ගෙ වතුහි පඤ්චහි ථෙරානුථෙරෙහි භික්ඛුහි ආගමෙතු”න්ති ආදිනා (වුළුව. 362) නයෙන භත්තග්ගවත්තෙයෙව අත්තොගධභාවෙන වුත්තත්තා ව නිද්දෙසෙ තානි න වුත්තානි, තථාපි තෙසු අනුමොදනවත්තං එවං වෙදිතබ්බං (වුළුව. අට්ඨ. 362) – සඬ්ඝත්ථෙරෙ අනුමොදනත්ථාය නිසින්තෙ හෙට්ඨා පටිපාටියා වතුහි නිසිදිතබ්බං. අනුථෙරෙ නිසින්තෙ මහාථෙරෙන ව හෙට්ඨා ව තීහි නිසිදිතබ්බං. පඤ්චමෙ නිසින්තෙ උපරි වතුහි නිසිදිතබ්බං. සඬ්ඝත්ථෙරෙන හෙට්ඨා දහරහික්ඛුස්මිං අජ්ඣාටියෙපි සඬ්ඝත්ථෙරතො පට්ඨාය වතුහි නිසිදිතබ්බමෙව. සවෙ පන අනුමොදකො භික්ඛු “ගච්ඡථ, භන්තෙ, ආගමෙතබ්බකිච්චං නත්ථී”ති වදති, ගන්තුං වට්ඨති. මහාථෙරෙන “ගච්ඡාම, ආවුසො”ති වුත්තෙ “ගච්ඡා”ති වදති, එවමපි වට්ඨති. “බහිගාමෙ ආගමෙස්සාමා”ති ආහොගං කත්වාපි බහිගාමං ගන්ත්වා අත්තනො නිස්සිතකෙ “තුම්හෙ තස්ස ආගමනං ආගමෙථා”ති වත්වාපි ගන්තුං වට්ඨතියෙව. සවෙ පන මනුස්සා අත්තනො රුචිතෙන එකෙන අනුමොදනං කාරෙන්ති, නෙව තස්ස අනුමොදනො ආපත්ති, න ව මහාථෙරස්ස භාරො භොති. උපනිසින්තකථායමෙව හි මනුස්සෙසු කථාපෙන්තෙසු මහාථෙරො ආපුච්ඡිතබ්බො, මහාථෙරෙන ව අනුමොදනාය අජ්ඣාටියොව ආගමෙතබ්බොති ඉදමෙත්ථ ලක්ඛණන්ති.

2949. වත්තන්ති යථාවුත්තං ආභිසමාවාරිකවත්තං. යථාහ – “ආභිසමාවාරිකං අපරිපුරෙත්වා සීලං පරිපුරෙස්සතීති නෙතං යානං විජ්ජති”ති. න වින්දතීති න ලහති.

2950. අනෙකුත්ගොති වික්ඛිත්තත්තායෙව අසමාහිතවිත්තො. න ච පස්සතීති ඤාණවක්ඛුතා න පස්සති, දට්ඨං සමත්ථො න ගොතීති අත්ථො. දුක්ඛාති ජාතිදුක්ඛාදිදුක්ඛතො.

2951. තස්මාති යස්මා දුක්ඛා න පරිමුච්චති, තස්මා. ඔවාදං කත්වා කිං විසෙසං පාපුණාතීති ආහ “ඔවාදං බුද්ධසෙට්ඨස්ස, කත්වා නිබ්බානමෙහිති”ති. එහිති පාපුණස්සති.

චත්තක්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා.

හික්ඛුතික්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා

2952. විවරිත්වාන විවරං අපනෙත්වා.

2953. යං කිඤ්චි සම්පයොජෙන්නියාති යං කිඤ්චි අනාවාරං කරොන්තියා. තතොති තෙන අනාවාරසඬ්ඛාතෙන අසද්ධම්මෙන. භාසන්නියාති වාචාය භාසන්නියා.

2954-6. දීඝන්ති එකපරික්ඛෙපතො දීඝං. විලිචෙන ච පට්ඨෙනාති සණ්ඨෙහිපි විලිචෙහි කතපට්ඨෙන. චම්මපට්ඨෙනාති චම්මමයපට්ඨෙන. දුස්සපට්ඨෙනාති සෙතවත්ථෙන. දුස්සචෙණියාති දුස්සෙන ගණ්ඨිතචෙණියා. දුස්සචට්ඨියාති දුස්සෙන කතචට්ඨියා. න එඤ්ජා නාමෙතඛිබ්බාති මජ්ඣිමස්ස තනුභාවත්ථාය ගාමදාරිකා විය එඤ්ජලිකා න නාමෙතඛිබ්බා. ජසනන්ති මුත්තකරණජපදෙසං. අට්ඨිකාදිනාති ගොජාණුට්ඨිකාදිනා. න සංසාපෙය්‍යාති න සට්ඨාපෙය්‍යා. “අට්ඨිකාදිනා”ති ඉදං “න සංසාපෙය්‍යා”ති ඉමිනා ච “කොට්ඨාපෙති”ති ඉමිනා කිරියාපදෙන ච සම්බන්ධිතබ්බං.

2957. “කොට්ඨාපෙති”ති ඉදං “හත්ථං වා”තිආදීහි උපයොගන්තපදෙහි පච්චෙකං යොජෙතබ්බං. හත්ථන්ති අග්ගබාහං. හත්ථකොච්ඡන්ති පිට්ඨිහත්ථං. පාදන්ති ජඩ්ඝං.

2958. න මුඛං ලිම්පිතබ්බන්ති ඡවිපසාදකරෙන තිලසාසපකක්කාදිනා අනෙකවිධෙන ලිම්පනෙන න ලිම්පිතබ්බං. න වුණ්ණෙතබ්බන්ති මුඛවුණ්ණලෙපනං න කාතබ්බං. මනොසිලාය මුඛං ලඤ්ජන්තියා ආපත්ති සියාති යොජනා.

2959. අඬ්ඟරාගො න කාතබ්බොති හලිද්දිකුඬ්ඛමාදීහි සරීරච්ඡවිරාගො න කාතබ්බො. අඬ්ඟං න ච කාතබ්බන්ති අඤ්ජනං බහි අක්ඛිකොටියා ලෙඛං යට්ඨෙත්වා න අඤ්ජිතබ්බං. න කාතබ්බං විසෙසකන්ති ගණ්ඨපදෙසෙ විචිත්‍රසණ්ඨානං විසෙසකං චත්තභඬ්ඟං න කාතබ්බං.

2960. ඔලොකනකතොති වාතපානතො. රාගාති කාමරාගෙන. ඔලොකෙතුන්ති අන්තරවිථිං විලොකෙතුං, සාලොකෙ න ච යාතබ්බන්ති යොජනා. සාලොකෙ ද්වාරං විවරිත්වා උපඩ්ඨකායං දස්සෙන්නීහි න යාතබ්බං. සනච්චන්ති නටසමජ්ජං.

2961. ගණිකං වුට්ඨාපෙන්නියා වෙසිං වුට්ඨාපෙන්නියා. “වික්කිණන්නියා”ති ඉදං “සුර”න්තිආදීහි උපයොගන්තපදෙහි පච්චෙකං යොජෙතබ්බං.

2963. න වෙවුපට්ඨාපෙතබ්බොති අත්තනො වෙය්‍යාවච්චං නෙව කාරාපෙතබ්බො. තිරච්ඡානගතොපි දාසො වා දාසී වා තිරච්ඡානගතොපි කම්මකරො වා න වෙව උපට්ඨාපෙතබ්බො නෙව අත්තනො වෙය්‍යාවච්චං කාරාපෙතබ්බො. අපි-සද්දෙන පගෙව මනුස්සභූතොති දීපෙති.

2964. “සබ්බනිලාදි”න්ති ඉමිනා –

“සබ්බනිලකමඤ්ජෙට්ඨ-කණ්ඨලොහිතපිතකෙ;
මහානාමමහාරඬග-රත්තෙසු”ති. (වි. වි. 598) –

වුත්තාති අකජ්ජියවීරාති සඩ්ගහිතාති. “නමතකං නාම ඵලකලොමෙහි කතං අවායිමං වම්මබණ්ඩපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතබ්බං”න්ති (වුළුව. අට්ඨ. 264)
අට්ඨකථාය වුත්තත්තා, ගණ්ඨීපදෙ ව “සන්ථරණසදිසො පිලොතිකාහි කතො පරික්ඛාරවිසෙසො”ති වුත්තත්තා ච නිපජ්ජාය පරිභුඤ්ජිතබ්බො පරික්ඛාරවිසෙසො නමතකං නාම.

2965. ඡන්තම්පි පුරිසබ්‍යඤ්ජනං “ඵත්ථා”ති වින්තෙත්වා රාගවින්තෙන ඔලොකෙන්නියා දුක්කටං හොති. සබ්බන්ති වුත්තජ්ජකාරං සබ්බං.

2966. භික්ඛුං දුරතොව පස්සිත්වා තස්ස භික්ඛුනො දුරතො ඔක්කමිත්වාන මග්ගො දාතබ්බොති යොජනා.

2967. භික්ඛං වරන්නියා භික්ඛුනියා භික්ඛුං පස්සිත්වා පන යෙන භික්ඛාය වරති, තං පත්තං නිහරිත්වා උපරි ඡාදෙත්වා ධීතං සඩ්ඝාටිවීරං අපනෙත්වා උක්කුජ්ජං උද්ධංමුඛං කත්වා භික්ඛුනො දස්සෙතබ්බන්ති යොජනා.

2968. උතුනිනං භික්ඛුනිනං උතුකාලෙ සඤ්ජාතපුජ්ථෙ කාලෙ සංවෙල්ලිකං කාතුං කච්ඡං බන්ධිතුං මහෙසිනා කට්ඨුත්තකං අනුඤ්ඤාතන්ති යොජනා, ඉමිනා අඤ්ඤස්මිං කාලෙ කට්ඨුත්තකං බන්ධිතුං න වට්ටතීති දීපෙති. යථාහ – “න, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනියා සබ්බකාලං කට්ඨුත්තකං ධාරෙතබ්බං, යා ධාරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්ස. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, උතුනියා කට්ඨුත්තක”න්ති (වුළුව. 422).

2969. ඉත්ථිපොසයුතන්ති ඉත්ථිහි වා පුරිසෙහි වා ඉත්ථිපුරිසෙහි වා යුත්තං. ඉත්ථිපොසයුත්තං හත්ථවට්ටකමෙව වා. පාටඩ්ඝිති පටපොට්ටලිකං.

2970. ගරුධම්මෙති සඨසාදිසෙසෙ. මානත්තන්ති පක්ඛමානත්තං.
සම්මන්තිත්වාති ඤත්තිදුතියාය කම්මවාචාය සම්මන්තිත්වා.

2971. යස්සා ඉත්ථියා පබ්බජිතකාලෙ ගබ්භො වුට්ඨාති විජායති යදි, පුත්තො වෙ, තස්සාපි දාරකමාතු යාව සො දාරකො විඤ්ඤානං පාපුණාති, යාව බාදිතුං, භුඤ්ජිතුං, නභායිතුඤ්ච අත්තනො ධම්මතාය සක්කොති, තාව දුතියා භික්ඛුනී තථා සම්මන්තිත්වා දාතබ්බාති යොජනා.

2972. සා පන මාතා භික්ඛුනී අත්තනො පුත්තං පායෙතුං, භොජෙතුං, මණ්ඩෙතුං, උරෙ කත්වා සයිතුඤ්ච ලහතීති යොජනා.

2973. දුතියිකාය භික්ඛුනියා දාරකෙන සහසෙය්‍යං යපෙත්වා යථා අඤ්ඤෙසු පුරිසෙසු වත්තිතබ්බං පටිපජ්ජිතබ්බං, තථා එව තස්මිං දාරකෙ වත්තිතබ්බන්ති යොජනා.

2974. විබ්භමෙනෙවාති අත්තනො රුටියා සෙනවත්ථානං ගහණෙනෙව. යථාහ – ‘යස්මා සා විබ්භන්තා අත්තනො රුටියා බන්තියා ඔදාතානි වත්ථානි නිවත්ථා, තස්මායෙව සා අභික්ඛුනී, න සික්ඛාපච්චක්ඛානෙතා’ති (වුළව. අට්ඨ. 434). ඉධාති ඉමස්මිං සාසනෙ.

2975. ගතායාති එත්ථ ‘සකාචාසා’ති සෙසො. යථාහ – ‘යා සා, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනී සකාචාසා තිත්ථායතනං සඨකන්තා, සා ආගතා න උපසම්පාදෙතබ්බා’ති. න කෙවලං න උපසම්පාදෙතබ්බා, පබ්බජ්ජමපි න ලහති. ඔදාතානි ගහෙත්වා විබ්භන්තා පන පබ්බජ්ජාමත්තං ලහති.

2976. වන්දනන්ති පාදෙ සම්බාහෙත්වා වන්දනං. සාදිතුං වට්ටනීති ‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සාදිතු’න්ති (වුළව. 434) අනුඤ්ඤාතන්තා වට්ටති. තත්‍රෙකෙ ආචරියා ‘සවෙ එකතො වා උභතො වා අවස්සුතා හොන්ති සාරත්තා, යථාවත්ථුකමෙවා’ති වදන්ති. එකෙ ආචරියා ‘නත්ථි එත්ථ ආපත්තී’ති වදන්තිති එවං ආචරියවාදං දස්සෙත්වා ‘ඉදං ඔදිස්ස අනුඤ්ඤාතං වට්ටති’ති අට්ඨකථාසු වුත්තං, තං පමාණං. ‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සාදිතු’න්ති (වුළව. 434) හි වචනෙනෙව කජ්ජියං.

2977. යාය කායවි වච්චකුටියා වච්චො න කාතබ්බො, හෙට්ඨා විවට්ටෙ උද්ධං පටිච්ඡන්තො පන වච්චං කාතුං වට්ටති. හෙට්ඨා විවට්ටෙ උපරි පටිච්ඡන්තෙති අට්ඨකථායං ‘සවෙ කුපො ඛතො හොති, උපරි පන පදරමත්තමෙව සබ්බදිසාසු පඤ්ඤායති, එවරුපෙපි වට්ටති’ති (වුළව. අට්ඨ. 435) වුත්තං.

2978. සබ්බත්ථාති භික්ඛුනිඋපස්සයඅත්තරසරාදිසබ්බට්ඨානෙසු. ගීලානායාති යස්සා විනා පල්ලඬිකං න ඵාසු හොති. අඬිඬිපල්ලඬිකන්ති එකපාදං ආභුජිත්වා කතපල්ලඬිකං. සො එකං පණ්ඨිං ඌරුමුලාසන්තං කත්වා ඉතරං දුරෙ කත්වා ආභුජිතපල්ලඬිකො නාම.

2979. නරතිත්තේති පුරිසානං නභානතිත්තේ. යථාහ – “න, භික්ඛවෙ,
භික්ඛුනියා පුරිසතිත්තේ නභායිතබ්බං, යා නභායෙය්‍යා, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්ස.
අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, මහිලාතිත්තේ නභායිතු”න්ති (වුළුව. 436).

2980. යා සමණී ගන්ධවුණ්ණෙන වා වාසිතමත්තියා වාසිතකාය මත්තිකාය වා
පටිසොනෙ වා න්භායෙය්‍යා, තස්සා ආපත්ති දුක්ඛට්ඨන්ති යොජනා.
වාසිතවිසෙසනෙන අවාසිතා වට්ටන්ති දීපෙති. යථාහ – “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ,
පකතිමත්තික”න්ති (වුළුව. 436).

2981. අභුත්වාති එත්ථ ආමිසඅග්ගං ගහණමත්තමිපි අකත්වා, පත්තවිවරං
කතිපයදිවසානිපි අපරිභුඤ්ජිත්වාති අත්ථො. සථෙ අසප්පායං, සබ්බමිපි අපනෙතුං
වට්ටති.

2982. අනුපසම්පන්නෙ අසන්නෙ සබ්බං භික්ඛුහි පටිග්ගහිතං වා අප්පටිග්ගහිතං
වා සන්නිධිකතං වා සබ්බං අප්ඤ්ඤාභරණියං භික්ඛුහි පටිග්ගභාපෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං
භික්ඛුනිනං වට්ටන්ති යොජනා. “භික්ඛුනිනං වට්ටති”ති ඉදං පකරණවිසෙසන වුත්තං.
භික්ඛුනිහිපි පටිග්ගභාපෙත්වා භික්ඛුනමිපි තථාචිධං පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති. යථාහ –
“අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනං සන්නිධිං භික්ඛුනිහි පටිග්ගභාපෙත්වා
පරිභුඤ්ජිතු”න්ති (වුළුව. 421).

භික්ඛුනික්ඛන්ධකකථාවණ්ණනා.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනියා විනයවිනිවිජයවණ්ණනාය

බන්ධකකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

චතුර්ඛිධකම්මකථාවණ්ණනා

2983. අපලොකනසඤ්ඤිතං කම්මං, ඤත්තිකම්මං, ඤත්තිදුතියකම්මං,
ඤත්තිචතුත්ථකම්මන්ති ඉමානි චත්තාරි කම්මානීති යොජනා. තත්ථ චත්තාරීති
ගණනපරිච්ඡෙදො. ඉමානීති අනන්තරමෙව චක්ඛමානත්තා
ආසන්නපච්චක්ඛවචනං. කම්මානීති පරිච්ඡින්නකම්මනිදස්සනං.
“අපලොකනසඤ්ඤ”න්තිආදි තෙසං සරූපදස්සනං.

තත්‍රායං සඬ්ඛෙපතො විනිවිජයො (වුළුව. අට්ඨ. 215; පරි. අට්ඨ. 482) –
අපලොකනකම්මං නාම සීමට්ඨකසඬ්ඝං සොධෙත්වා ඡන්දාරභානං ඡන්දං
ආහරිත්වා සමග්ගස්ස සඬ්ඝස්ස අනුමතියා තං තං චත්ථුං කිත්තෙත්වා “රූච්චති
සඬ්ඝස්සා”ති තික්ඛන්තුං සාවෙන්වා කත්තබ්බං කම්මං වුච්චති. ඤත්තිකම්මං නාම
වුත්තනයෙනෙව සමග්ගස්ස සඬ්ඝස්ස අනුමතියා එකාය ඤත්තියා කත්තබ්බං
කම්මං. ඤත්තිදුතියකම්මං නාම වුත්තනයෙනෙව සමග්ගස්ස සඬ්ඝස්ස අනුමතියා
එකාය ඤත්තියා, එකාය ව අනුස්සාවනායාති එවං ඤත්තිදුතියාය අනුස්සාවනාය

කත්තබ්බං කම්මං. ඤත්තිවතුත්ථකම්මං නාම චුත්තනායෙනෙව සමග්ගස්ස සඬ්ඝස්ස අනුමතියා එකාය ඤත්තියා, තිහි ව අනුස්සාවනාහිති එවං ඤත්තිවතුත්ථාහි තිහි අනුස්සාවනාහි කත්තබ්බං කම්මං. ඤත්ති දුතියා යස්ස අනුස්සාවනස්ස තං ඤත්තිදුතියං, තෙන කත්තබ්බං කම්මං ඤත්තිදුතියකම්මං. ඤත්ති වතුත්ථා යස්ස අනුස්සාවනත්තයස්ස තං ඤත්තිවතුත්ථං, තෙන කාතබ්බං කම්මං. ඤත්තිවතුත්ථකම්මං.

2984-7. තෙසං යානවසෙන හෙදං දස්සෙතුමාහ “අපලොකනකම්ම”න්තිආදි. නවත්තං යානානං සමාහාරො නවට්ඨානං, “ගච්ඡතී”ති ඉමිනා සම්බන්ධො. ඤත්තිකම්මන්ති ගමනකිරියාකත්තුතිදස්සනං. නවට්ඨානන්ති කම්මනිදස්සනං. දුතියන්ති ඤත්තිදුතියකම්මං. සත්ත යානානි ගච්ඡතීති යොජනා.

ඉදානි තං යානහෙදං සරූපතො දස්සෙතුමාහ “නිස්සාරණඤ්චා”තිආදි. නිස්සාරණාදි කම්මවිසෙසානං සඤ්ඤා. අපලොකනකම්මඤ්චි නිස්සාරණං...පෙ.... පඤ්චමං කම්මලක්ඛණන්ති ඉමානි පඤ්ච යානානි ගච්ඡතීති යොජනා.

එවං නාමවසෙන දස්සිතානි නිස්සාරණාදීනි අත්ථතො විහජිත්වා දස්සෙතුමාහ “නිස්සාරණඤ්චා”තිආදි. සමණුද්දෙසතොති කණ්ටකසාමණෙරතො නිස්සාරණඤ්ච ඔසාරණඤ්ච වදෙති යොජනා. තත්ථ කණ්ටකසාමණෙරස්ස නිස්සාරණා තාදිසානංයෙව සම්මාවත්තං දිස්වා පවෙසනා “ඔසාරණා”ති වෙදිතබ්බා.

පබ්බජන්තෙන හෙතුභූතෙන භණ්ඩුකං භණ්ඩුකම්මපුච්ඡනං වදෙය්‍යාති අත්ථො. පබ්බජ්ජාපෙක්ඛස්ස කෙසච්ඡෙදනපුච්ඡනං භණ්ඩුකම්මං නාම. ඡන්තෙන හෙතුභූතෙන බ්‍රහ්මදණ්ඩකං කම්මං වදෙති යොජනා. තථාරූපස්සාති ඡන්තසදිසස්ස මුඛරස්ස භික්ඛු දුරුත්තවචනෙන සට්ඨෙත්තස්ස. කාතබ්බොති “හන්තෙ, ඉත්ථන්තාමො භික්ඛු මුඛරො භික්ඛු දුරුත්තවචනෙහි සට්ඨෙත්තො විහරති, සො භික්ඛු යං ඉච්ඡෙය්‍ය, තං වදෙය්‍ය. භික්ඛුහි ඉත්ථන්තාමො භික්ඛු තෙව වත්තබ්බො, න ඔවදිතබ්බො, න අනුසාසිතබ්බො. සඬ්ඝං, හන්තෙ, පුච්ඡාමි ‘ඉත්ථන්තාමස්ස භික්ඛුතො බ්‍රහ්මදණ්ඩස්ස දානං රුච්චති සඬ්ඝස්සා’ති. දුතියමපි පුච්ඡාමි... තතියමපි පුච්ඡාමි ‘ඉත්ථන්තාමස්ස, හන්තෙ, භික්ඛුතො බ්‍රහ්මදණ්ඩස්ස දානං රුච්චති සඬ්ඝස්සා’ති (පරි. අට්ඨ. 495-496) එවං බ්‍රහ්මදණ්ඩො කාතබ්බො.

2988-9. “ආපුච්ඡිත්ථානා”ති පුබ්බකිරියාය “ගහිතායා”ති අපරකිරියා අජ්ඣාහරිතබ්බා, “රුචියා”ති එතස්ස විසෙසනං. දෙතීති එත්ථ “අච්ඡින්නචීවරාදීන”න්ති සෙසො. සබ්බො සඬ්ඝො සන්තිපතිත්ථාන සබ්බසො සබ්බෙ සීමට්ඨෙ ආගතාගතෙ භික්ඛු ආපුච්ඡිත්ථාන “ඉත්ථන්තාමෙන පරික්ඛාරෙන භවිතබ්බං, රුච්චති තස්ස දාන”න්ති විසුං පුච්ඡිත්ථා ගහිතාය භික්ඛුනං රුචියා තික්ඛත්තුං අපලොකෙත්ථා චීවරාදිපරික්ඛාරං අච්ඡින්නචීවරාදීනං දෙති, යං එවංභූතං

සඬිසස්ස දානං, තං තස්ස අපලොකනකම්මස්ස කම්මලක්ඛණං හොතිති යොජනා. ලක්ඛියතිති ලක්ඛණං, කම්මමෙව ලක්ඛණං, න නිස්සාරණාදීනිති කම්මලක්ඛණං.

2990-1. එවං අපලොකනකම්මස්ස පඤ්ච යානානි උද්දෙසනිද්දෙසවසෙන දස්සෙත්වා ඉදානි ඤාත්තිකම්මස්ස කම්මලක්ඛණං තාව දස්සෙතුමාහ “නිස්සාරණ”න්තිආදි. ඉති “ඤාත්තියා නව යානානි”ති අයමුද්දෙසො වක්ඛමානෙන “චිතිච්ඡයෙ”තිආදිනිද්දෙසෙනෙව විභාවියති.

2992. චිතිච්ඡයෙති උබ්බාහිකචිතිච්ඡයෙ. අසම්පත්තෙති නිට්ඨං අගතෙ. ථෙරස්සාති ධම්මකථිකස්ස. තෙනෙවාහ “අවිනයඤ්ඤානො”ති. තස්ස “සුඤ්ඤානං මෙ ආයස්මත්තා, අයං ඉත්ථන්තාමො භික්ඛු ධම්මකථිකො, ඉමස්ස නෙව සුත්තං ආගච්ඡති, නො සුත්තවිභඩ්ධො, සො අත්ථං අසල්ලක්ඛෙත්වා බ්‍යඤ්ජනච්ඡායාය අත්ථං පටිබාහති, යදායස්මත්තානං පත්තකල්ලං, ඉත්ථන්තාමං භික්ඛුං වුට්ඨාපෙත්වා අවසෙසා ඉමං අධිකරණං වුපසමෙය්‍යාමා”ති (වුළුව. 233) එවං උබ්බාහිකචිතිච්ඡයෙ ධම්මකථිකස්ස භික්ඛුනො යා නිස්සාරණා වුත්තා, සා ඤාත්තිකම්මෙ “නිස්සාරණා”ති වුත්තාති යොජනා.

2993-4. උපසම්පදාපෙක්ඛස්ස “සුඤ්ඤානං මෙ, හන්තෙ සඬ්ඝො, ඉත්ථන්තාමො ඉත්ථන්තාමස්ස ආයස්මතො උපසම්පදාපෙක්ඛො, අනුසිට්ඨො සො මයා, යදි සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, ඉත්ථන්තාමො ආගච්ඡෙය්‍යාති. ආගච්ඡාහි”ති (මහාව. 126) වචනපටිසංයුත්තස්ස සඬ්ඝස්ස සම්මුඛානයනං, සා ඔසාරණා නාම. “ආගච්ඡ ඔසාරණා”ති පදවිච්ඡේදො.

උපොසථවසෙනාපි, පචාරණාවසෙනාපි. ඤාත්තියා යපිතත්තාති “සුඤ්ඤානං මෙ, හන්තෙ සඬ්ඝො, අජ්ජුපොසො ථා පන්තරෙසො, යදි සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, සඬ්ඝො උපොසථං කරෙය්‍ය” (මහාව. 134), “සුඤ්ඤානං මෙ, හන්තෙ සඬ්ඝො, අජ්ජ පචාරණා පන්තරෙසි, යදි සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, සඬ්ඝො පචාරෙය්‍යා”ති (මහාව. 210) උපොසථපචාරණාවසෙන ඤාත්තියා යපිතත්තා උපොසො, පචාරණා වාති ඉමානි ද්වෙ ඤාත්තිකම්මානි.

“උපසම්පදාපෙක්ඛඤ්ඤි, අනුසාසෙය්‍යහන්ති වා”ති ඉමිනා “සුඤ්ඤානං මෙ, හන්තෙ සඬ්ඝො, ඉත්ථන්තාමො ඉත්ථන්තාමස්ස ආයස්මතො උපසම්පදාපෙක්ඛො, යදි සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, අහං ඉත්ථන්තාමං අනුසාසෙය්‍ය”න්ති (මහාව. 126) අයං එකා ඤාත්ති ගහිතා.

2995. “ඉත්ථන්තාමමහං භික්ඛුං, පුච්ඡෙය්‍යං විනයන්ති වා”ති ඉමිනා “සුඤ්ඤානං මෙ, හන්තෙ සඬ්ඝො, යදි සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, අහං ඉත්ථන්තාමං විනයං පුච්ඡෙය්‍ය”න්ති (මහාව. 151) අයං එකා ඤාත්ති ගහිතා. එවමාදීනි ආදි-සද්දෙන “යදි සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, ඉත්ථන්තාමො ඉත්ථන්තාමං අනුසාසෙය්‍යා”ති, “යදි සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, අහං ඉත්ථන්තාමං අන්තරායිකෙ ධම්මෙ පුච්ඡෙය්‍ය”න්ති

(මහාව. 126), “යදි සඬසස්ස පත්තකල්ලං, ඉත්ථන්නාමො ඉත්ථන්නාමං අන්තරායිකෙ ධම්මෙ පුච්ඡෙය්‍යා”ති, “යදි සඬසස්ස පත්තකල්ලං, ඉත්ථන්නාමො ඉත්ථන්නාමං විනයං පුච්ඡෙය්‍යා”ති (මහාව. 151), “යදි සඬසස්ස පත්තකල්ලං, අහං ඉත්ථන්නාමෙන විනයං පුට්ඨො විස්සජ්ජෙය්‍යා”න්ති (මහාව. 152), “යදි සඬසස්ස පත්තකල්ලං, ඉත්ථන්නාමො ඉත්ථන්නාමෙන විනයං පුට්ඨො විස්සජ්ජෙය්‍යා”ති – (මහාව. 152) ඉමා ඡ ඤත්තියො ගභිතා. එවං පුරිමා ද්වෙ, ඉමා ච ඡාති එදිසා ඉමා අට්ඨ ඤත්තියො “සම්මුති”ති වුත්තා.

2996. නිස්සට්ඨචීවරාදීනං දානන්ති “සුඤ්ඤා මෙ, හන්තෙ සඬසො, ඉදං චීවරං ඉත්ථන්නාමස්ස භික්ඛුනො නිස්සග්ගියං සඬසස්ස නිස්සට්ඨං, යදි සඬසස්ස පත්තකල්ලං, සඬසො ඉමං චීවරං ඉත්ථන්නාමස්ස භික්ඛුනො දදෙය්‍යා”ති (පාරා. 464) එවං නිස්සට්ඨචීවරපත්තාදීනං දානං “දාන”න්ති වුච්චති. ආපත්තීනං පටිග්ගාහොති “සුඤ්ඤා මෙ, හන්තෙ සඬසො, අයං ඉත්ථන්නාමො භික්ඛු ආපත්තිං සරති චීවරති උත්තානිං කරොති දෙසෙති, යදි සඬසස්ස පත්තකල්ලං, අහං ඉත්ථන්නාමස්ස භික්ඛුනො ආපත්තිං පටිග්ගණ්භෙය්‍යා”න්ති (වුළුව. 239), “යදායස්මන්තානං පත්තකල්ලං, අහං ඉත්ථන්නාමස්ස භික්ඛුනො ආපත්තිං පටිග්ගණ්භෙය්‍යා”න්ති (වුළුව. 239). තෙන චත්තබ්බො “පස්සසී”ති. “ආම පස්සාමී”ති. “ආයතිං සංවරෙය්‍යාසී”ති. එවං ආපත්තීනං පටිග්ගාහො “පටිග්ගාහො”ති වුච්චති.

2997. පචාරුක්කඬ්ඨනාති පචාරණුක්කඬ්ඨනා. ගාථාබන්ධවසෙන ණ-කාරලොපො. අථ වා පචාරණං පචාරොති පචාරණ-සද්දපරියායො පචාර-සද්දො. “ඉමං උපොසථං කත්වා, කාලෙ පචාරයාමී”ති ඉමිනා “සුඤ්ඤා මෙ ආයස්මන්තා ආවාසිකා, යදායස්මන්තානං පත්තකල්ලං, ඉදානි උපොසථං කරෙය්‍යාම, පාතිමොක්ඛං උද්දිසෙය්‍යාම, ආගමෙ කාලෙ පචාරෙය්‍යාමා”ති (මහාව. 240) අයං ඤත්ති උපලක්ඛණතො දස්සිතා. එවං කතපචාරණා “පච්චුක්කඬ්ඨනා”ති මතා. එත්ථ ච කාලෙති පුබ්බකත්තිකමාසස්ස කාලපක්ඛුපොසට්ඨෙ. ඉමිනා ච “ආගමෙ ජුණ්භෙ පචාරෙය්‍යාමා”ති අයං ඤත්ති ච උපලක්ඛිතා. ජුණ්භෙති අපරකත්තිකජුණ්භපක්ඛඋපොසට්ඨෙ.

2998. තිණුවත්ථාරකෙති තිණුවත්ථාරකසමට්ඨෙ. සබ්බපයමා ඤත්තීති සබ්බසඬගාහිකා ඤත්ති වුච්චති. ඉතරා වාති උභයපක්ඛෙ පච්චෙකං යපිතා ද්වෙ ඤත්තියො වාති එවං තිධා පචත්තං එතං ඤත්තිකම්මං කම්මලක්ඛණං ඉති එවං වුත්තනායෙන “විනිච්ඡයෙ”තිආදිනා ඤත්තියා නව යානාති වෙදිතබ්බානීති යොජනා.

2999-3000. එවං ඤත්තිකම්මෙ නව යානාති දස්සෙත්වා ඉදානි ඤත්තිදුතියකම්මෙ සත්ත යානාති දස්සෙතුමාහ “ඤත්තිදුතියකම්මමිපි”තිආදි. “ඤත්තිදුතියකම්ම”න්තිආදිකා උද්දෙසගාථා උත්තානත්ථාව.

නිද්දෙසෙ පත්තනික්කුප්පනාදිති ආදි-සද්දෙන පත්තුක්කුප්පනං ගහිතං.
 නිස්සාරොසාරණා මතාති “නිස්සාරණා, ඔසාරණා” ති ව මතා. තත්ථ භික්ඛුනං
 අලාභාය පරිසක්කනාදිකෙහි අට්ඨහි අඩ්ගෙහි සමන්තාගතස්ස උපාසකස්ස
 සඬ්ඝෙන අසම්භොගකරණත්ථං පත්තනික්කුප්පනවසෙන නිස්සාරණා ව තස්සෙව
 සම්මා වත්තන්තස්ස පත්තුක්කුප්පනවසෙන ඔසාරණා ව වෙදිතබ්බා. සා
 බුද්දකවත්ථුක්ඛන්ධකෙ වඩ්ඪලිච්ඡව්වත්ථුස්මිං (වුළුව. 265) වුත්තා.

3001. සීමාදිසම්මුති සම්මුති නාම. සා පඤ්චදසධා මතාති සීමාසම්මුති
 තිච්චරෙනඅවිජ්ජවාසසම්මුති සන්ථතසම්මුති භත්තුද්දෙසක සෙනාසනග්ගාභාපක
 භණ්ඩාගාරික චීවරපට්ග්ගාභක යාගුභාජක ඵලභාජක ඛජ්ජභාජක
 අජ්ජමත්තකවිස්සජ්ජක සාටියග්ගාභාපක පත්තග්ගාභාපක ආරාමිකපෙසක
 සාමණෙරපෙසකසම්මුතීති එවං සා සම්මුති පඤ්චදසවිධා මතාති අත්ථො. කථිනස්ස
 වත්ථං, තස්ස. මතොයෙව මතකො, මතකස්ස වාසො මතකවාසො, තස්ස
 මතකවාසසො, මතකචීවරස්ස.

3002. ආනිසංසබ්බත්තභූතපඤ්චමාසබ්බන්තරෙයෙව උබ්භාරො
 අන්තරුබ්භාරො. කුට්චත්ථුස්ස, විහාරස්ස වත්ථුනො ව දෙසනා දෙසනා නාමාති
 යොජනා.

3003. තිණුවත්ථාරකෙ ද්වින්නං පක්ඛානං සාධාරණවසෙන යපෙනබ්බඤ්ඤති
 ව පච්ඡා පක්ඛද්වයෙ විසුං විසුං යපෙනබ්බා ද්වෙ ඤ්ඤත්තියො වාති තිස්සො
 ඤ්ඤත්තියො කම්මවාචාය අභාවෙන ඤ්ඤත්තකම්මෙ “කම්මලක්ඛණ”න්ති දස්සිතා,
 පච්ඡා විසුං විසුං ද්විසු පක්ඛෙසු වත්තබ්බා ද්වෙ ඤ්ඤත්තිදුතියකම්මවාචා
 ඤ්ඤත්තිදුතියකම්මෙ “කම්මලක්ඛණ”න්ති දස්සිතාති තං දස්සෙතුමාහ
 “තිණුවත්ථාරකෙ කම්මෙ”ති. “මොභාරොපනකාදිසු”ති ඉමිනා පාවිත්තියෙසු
 දස්සිතමොභාරොපනකම්මඤ්ච අඤ්ඤවාදකවිභෙසකාරොපනකම්මාදිඤ්ච
 සඬ්ගණ්හාති. එත්ථාති ඉමස්මිං ඤ්ඤත්තිදුතියකම්මෙ. කම්මලක්ඛණමෙව
 කම්මලක්ඛණතා.

3004-5. ඉති එවං යථාචුත්තනයෙන ඉමෙ සත්ත යානහෙදා
 ඤ්ඤත්තිදුතියකම්මස්ස. එවං ඤ්ඤත්තිදුතියකම්මෙ සත්ත යානානි දස්සෙත්වා
 ඤ්ඤත්තිවතුත්ථකම්මෙ යානහෙදං දස්සෙතුමාහ “තථා”තිආදි.

3006. තප්පනාදිනන්ති ආදි-සද්දෙන නියස්සාදිතං ගහණං. තෙසං සත්තන්තං
 කම්මානං. පස්සද්ධි වුපසමො.

3007. “භික්ඛුනිනං ඔවාදො”ති භික්ඛුනොවාදකසම්මුති ඵලූපචාරෙන වුත්තා.

3008-9. මූලපටික්කස්සො මූලාය පටිකස්සනා, ගාථාබන්ධවසෙන ක-කාරස්ස
 ද්වෙභාවො. උක්ඛිත්තස්සානුවත්තිකාති උක්ඛිත්තානුවත්තිකා එකා යාවතතියකා,
 අට්ඨ සඬ්ඝාදිසෙසා, අරිට්ඨො වණ්ඨකාළී ව ද්වෙ, ඉමෙ එකාදස යාවතතියකා

භවත්ති. ඉමෙසං වසාති උක්ඛිත්තානුවත්තිකාදීනි පුග්ගලාධිට්ඨානෙන වුත්තානි,
ඉමෙසං සමුත්තාසනකම්මානං වසෙන. දසෙකාති එකාදස.

3011. එවං චතුත්තම්පි කම්මානං යානභෙදං දස්සෙත්වා අන්වයතො,
බ්‍යතිරෙකතො ච කාතබ්බප්පකාරං දස්සෙතුමාහ “අපලොකනකම්මඤ්චා”තිආදි.
ඤත්තියාපි න කාරයෙ, ඤත්තිදුතියෙනපි න කාරයෙති යොජනා.

3012. අපලොකනකම්මෙ වුත්තලක්ඛණෙන ඤත්තිකම්මාදීනම්පි
කාතබ්බප්පකාරො සක්කා විඤ්ඤාතුන්ති තං අදස්සෙත්වා ඤත්තිදුතියකම්මෙ
ලබ්භමානවිසෙසං දස්සෙතුමාහ “ඤත්තිදුතියකම්මානී”තිආදි. අපලොකෙත්වා
කාතබ්බානි ලභුකානිපි ඤත්තිදුතියකම්මානි අත්ථිති යොජනා. තානි පන කතමානීති
ආහ “සබ්බා සම්මුතියො සියු”න්ති. එත්ථ සීමාසම්මුතිං විනා සෙසා
තිව්වරෙනඅවිජ්ජවාසසම්මුතිආදයො සබ්බාපි සම්මුතියොති අත්ථො.

3013. සෙසානීති යථාචුත්තෙහි සෙසානි සීමාසම්මුතිආදීනි ඡ කම්මානි. න
වට්ඨතීති න වට්ඨන්ති, ගාථාබන්ධවසෙන න-කාරලොපො. යථාහ “සීමාසම්මුති,
සීමාසමුහනනං, කථිනදානං, කථිනුද්ධාරො, කුට්ඨත්ථුදෙසනා, විහාරවත්ථුදෙසනානි
ඉමානි ඡ කම්මානි ගරුකානි අපලොකෙත්වා කාතුං න වට්ඨන්ති,
ඤත්තිදුතියකම්මවාචං සාවෙත්වාච කාතබ්බානී”ති (පරි. අට්ඨ. 482).
“අපලොකෙත්වා කාතුං පන න වට්ඨතී”ති ඉදං නිදස්සනමත්තං,
ඤත්තිචතුත්ථකම්මවසෙනාපි කාතුං න වට්ඨන්තෙව. තෙනෙවාහ
“යථාචුත්තනසෙනෙව, තෙන තෙනෙව කාරයෙ”ති, යො යො නයො තං තං කම්මං
කාතුං වුත්තො, තෙනෙව තෙනෙව නයෙනානි අත්ථො.

චතුබ්බිධකම්මකථාවණ්ණනා.

කම්මවිපත්තිකථාවණ්ණනා

3014. කම්මානං විපත්තියා දස්සිතාය සම්පත්තිපි බ්‍යතිරෙකතො විඤ්ඤායතීති
කම්මවිපත්තිං තාව දස්සෙතුමාහ “වත්ථුතො”තිආදි. වසති එත්ථ කම්මසඬ්ඛාතං
එලං තදායත්තචුත්තිතායානි වත්ථු, කම්මස්ස පධානකාරණං, තතො වත්ථුතො ව.
අනුස්සාවනසීමතොති අනුස්සාවනතො, සීමතො ව. පඤ්චෙවානි එවකාරෙන
කම්මදොසානං එතංපරමතං දස්සෙති.

3015. යථානික්ඛිත්තකම්මදොසමානිකානුක්කමෙ කම්මවිපත්තිං විහජිත්වා
දස්සෙතුමාහ “සම්මුඛා”තිආදි. සඬ්ඝධම්මවිනයපුග්ගලසම්මුඛාසඬ්ඛාතං චතුබ්බිධං
සම්මුඛාවිනයං උපනෙත්වා කාතබ්බං කම්මං සම්මුඛාකරණීයං නාම.

තත්ථ යාවතිකා භික්ඛු කම්මපත්තා, තෙ ආගතා භොන්ති, ඡන්දාරහානං ඡන්දො
ආහටො භොති, සම්මුඛිභූතා න පටික්කොසන්ති, අයං සඬ්ඝසම්මුඛතා. යෙන

ධම්මෙන යෙන විනයෙන යෙන සත්ථුසාසනෙන සඬ්ඝො තං කම්මං කරොති, අයං ධම්මසම්මුඛතා, විනයසම්මුඛතා. තත්ථ ධම්මොති භූතං වත්ථු. විනයොති වොදනා වෙව සාරණා ව. සත්ථුසාසනං නාම ඤාත්තිසම්පදා වෙව අනුස්සාවනසම්පදා ව. යස්ස සඬ්ඝො තං කම්මං කරොති, තස්ස සම්මුඛතාවො පුග්ගලසම්මුඛතා. එවං චතුබ්බිධෙන සම්මුඛාවිනයෙන යං සඬ්ඝකම්මං “කරණිය”න්ති වුත්තං, තං අසම්මුඛා කරොති චතුබ්බිධලක්ඛණතො එකමිපි පරිභාෂෙත්වා කරොති, තං කම්මං වත්ථුච්ඡන්තං සම්මුඛාවිනයසඬ්ඛාතෙන වත්ථුනා වෙකල්ලං “අධම්මකම්ම”න්ති පවුච්චතීති යොජනා.

3016-8. එවං සම්මුඛාකරණියෙ වත්ථුතො කම්මච්ඡන්තිං දස්සෙත්වා අසම්මුඛාකරණියං විභජිත්වා දස්සෙතුමාහ “අසම්මුඛා”තිආදි.

දෙවදත්තස්ස කතං පකාසනීයකම්මඤ්ච. සෙක්ඛසම්මුති උම්මත්තකසම්මුතිති යොජනා. අවන්දියකම්මං පුග්ගලසීසෙන “අවන්දියො”ති වුත්තං. අධිච්ඡාසියා ගණිකාය අනුඤ්ඤාතා දුතෙන උපසම්පදා දුතුපසම්පදා. ඉති ඉමානි අට්ඨ කම්මානි ධූපෙත්වාන සෙසානි පන සබ්බසො සබ්බානි කම්මානි “සම්මුඛාකරණියානී”ති සොභනගමනාදීහි සුගතො සත්ථා අබ්ථවි කට්ඨෙති යොජනා.

3019-20. එවං වත්ථුතො කම්මච්ඡන්තිං දස්සෙත්වා ඤාත්තිතො දස්සෙතුමාහ “ඤාත්තිතො”තිආදි. විපජ්ජනනායාති විනයවිපජ්ජනක්කමා. වත්ථුං න පරාමසතීති යස්ස උපසම්පදාදිකම්මං කරොති, තං න පරාමසති තස්ස නාමං න ගණ්භාති. “සුඤ්ඤා මෙ, භන්තෙ සඬ්ඝො, අයං ධම්මරක්ඛිතො ආයස්මතො බුද්ධරක්ඛිතස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛො”ති වත්තබ්බෙ “සුඤ්ඤා මෙ, භන්තෙ සඬ්ඝො, ආයස්මතො බුද්ධරක්ඛිතස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛො”ති වදති. එවං වත්ථුං න පරාමසති.

සඬ්ඝං න පරාමසතීති සඬ්ඝස්ස නාමං න පරාමසති තස්ස නාමං න ගණ්භාති. “සුඤ්ඤා මෙ, භන්තෙ සඬ්ඝො, අයං ධම්මරක්ඛිතො”ති වත්තබ්බෙ “සුඤ්ඤා මෙ, භන්තෙ, අයං ධම්මරක්ඛිතො”ති වදති. එවං සඬ්ඝං න පරාමසති.

පුග්ගලං න පරාමසතීති යො උපසම්පදාපෙක්ඛස්ස උපජ්ඣායො, තං න පරාමසති තස්ස නාමං න ගණ්භාති. “සුඤ්ඤා මෙ, භන්තෙ සඬ්ඝො, අයං ධම්මරක්ඛිතො ආයස්මතො බුද්ධරක්ඛිතස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛො”ති වත්තබ්බෙ “සුඤ්ඤා මෙ, භන්තෙ සඬ්ඝො, අයං ධම්මරක්ඛිතො උපසම්පදාපෙක්ඛො”ති වදති. එවං පුග්ගලං න පරාමසති.

ඤාත්තිං න පරාමසතීති සබ්බෙන සබ්බං ඤාත්තිං න පරාමසති, ඤාත්තිදුතියකම්මෙ ඤාත්තිං අට්ඨපෙත්වා ද්වික්ඛත්තුං කම්මවාචාය එව අනුස්සාවනකම්මං කරොති, ඤාත්තිචතුත්ථකම්මෙපි ඤාත්තිං අට්ඨපෙත්වා චතුක්ඛත්තුං කම්මවාචාය එව අනුස්සාවනකම්මං කරොති. එවං ඤාත්තිං න පරාමසති.

පව්‍යා වා ඤාත්තිං යපෙතීති පයමං කම්මවාචාය අනුස්සාවනකම්මං කත්වා
“එසා ඤාත්ති”ති වත්වා “බමති සඬ්ඝස්ස, තස්මා තුණ්හී, එවමෙනං ධාරයාමී”ති
වදති. එවං පව්‍යා ඤාත්තිං යපෙති. පඤ්චහෙනෙහීති එතෙහි පඤ්චහී කාරණෙහි.

3021-2. එවං ඤාත්තිතො කම්මවිපත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි අනුස්සාවනතො
දස්සෙතුමාහ “අනුස්සාවනතො”තිආදි. අනුස්සාවනතො කම්මදොසා පඤ්ච
පකාසිතාති යොජනා. “න පරාමසති වත්ථුං වා”තිආදීසු වත්ථුආදීනි
චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බානි. එවං පන නෙසං අපරාමසනං හොති (පරි. අට්ඨ. 485) – “සුඤ්ඤාමෙ, හන්තෙ සඬ්ඝො”ති පයමානුස්සාවනෙ වා “දුතියමිපි
එතමත්ථං වදාමි... තතියමිපි එතමත්ථං වදාමි, “සුඤ්ඤාමෙ හන්තෙ සඬ්ඝො”ති
දුතියතතියානුස්සාවනෙසු වා “අයං ධම්මරක්ඛිතො ආයස්මතො බුද්ධරක්ඛිතස්ස
උපසම්පදාපෙක්ඛො”ති වත්තබ්බෙ “සුඤ්ඤාමෙ, හන්තෙ සඬ්ඝො, ආයස්මතො
බුද්ධරක්ඛිතස්සා”ති වදන්තො වත්ථුං න පරාමසති නාම.

“සුඤ්ඤාමෙ, හන්තෙ සඬ්ඝො, අයං ධම්මරක්ඛිතො”ති වත්තබ්බෙ “සුඤ්ඤාමෙ,
හන්තෙ, අයං ධම්මරක්ඛිතො”ති වදන්තො සඬ්ඝං න පරාමසති නාම.

“සුඤ්ඤාමෙ, හන්තෙ සඬ්ඝො, අයං ධම්මරක්ඛිතො ආයස්මතො
බුද්ධරක්ඛිතස්සා”ති වත්තබ්බෙ “සුඤ්ඤාමෙ, හන්තෙ සඬ්ඝො, අයං
ධම්මරක්ඛිතො උපසම්පදාපෙක්ඛො”ති වදන්තො පුග්ගලං න පරාමසති නාම.

සාවනං භාපෙතීති සබ්බෙන සබ්බං කම්මවාචාය අනුස්සාවනං න කරොති,
ඤාත්තිදුතියකම්මෙ ද්විත්වත්තුං ඤාත්තිමෙව යපෙති, ඤාත්තිචතුත්ථකම්මෙ
චතුත්වත්තුං ඤාත්තිමෙව යපෙති. එවං අනුස්සාවනං භාපෙති. යොපි
ඤාත්තිදුතියකම්මෙ එකං ඤාත්තිං යපෙත්වා එකං කම්මවාචං අනුස්සාවෙන්තො
අක්ඛරං වා ඡඩ්ඛෙති, පදං වා දුරුත්තං කරොති, අයමිපි අනුස්සාවනං භාපෙතියෙව.
ඤාත්තිචතුත්ථකම්මෙ පන එකං ඤාත්තිං යපෙත්වා සකිමෙව වා ද්විත්වත්තුං වා
කම්මවාචාය අනුස්සාවනං කරොන්නොපි අක්ඛරං වා පදං වා ඡඩ්ඛෙන්තොපි
දුරුත්තං කරොන්නොපි අනුස්සාවනං භාපෙතියෙවාති වෙදිතබ්බො.

දුරුත්තං කරොතීති එත්ථ පන අයං විනිච්ඡයො (පරි. අට්ඨ. 485) – යො හි
අඤ්ඤස්මිං අක්ඛරෙ වත්තබ්බෙ අඤ්ඤං වදති, අයං දුරුත්තං කරොති නාම. තස්මා
කම්මවාචං කරොන්නෙන භික්ඛුනා ය්වායං –

“සිලිලං ධනිකඤ්ච දීඝරස්සං;
ගරුකං ලහුකඤ්ච නිග්ගහිතං;
සම්බන්ධං වචන්තීතං විමුත්තං;
දසධා බාඤ්ජනබුද්ධියා පහෙදො”ති. (පරි. අට්ඨ. 485) –

චුත්තො, අයං සුට්ඨු උපලක්ඛෙතබ්බො.

එත්ථ හි සිථිලං නාම පඤ්චස්ස වග්ගෙස්ස පට්මතනියං. ධනිතං නාම තෙස්වෙව දුතියවතුත්ථං. දීඝන්ති දීඝෙන කාලෙන වත්තබ්බං ආකාරාදි. රස්සන්ති තතො උපඨ්ඨකාලෙන වත්තබ්බං අකාරාදි. ගරුකන්ති දීඝමෙව, යං වා “ආයස්මතො බුද්ධරක්ඛිතත්ථෙරස්ස, යස්ස නක්ඛමති” ති එවං සංයොගපරං කත්වා වුව්වති. ලහුකන්ති රස්සමෙව, යං වා “ආයස්මතො බුද්ධරක්ඛිතත්ථෙරස්ස, යස්ස න ඛමති” ති එවං අසංයොගපරං කත්වා වුව්වති. නිග්ගහිතන්ති යං කරණානි නිග්ගහෙන්වා අවිස්සජ්ජෙන්වා අවිවටෙන මුඛෙන අනුනාසිකං කත්වා වත්තබ්බං. සම්බන්ධන්ති යං පරපදෙන සම්බන්ධිත්වා “තුණ්හස්සා” ති වා “තුණ්හිස්සා” ති වා වුව්වති. වචන්තීතන්ති යං පරපදෙන අසම්බන්ධං කත්වා විච්ඡින්නිත්වා “තුණ්හි අස්සා” ති වා “තුණ්හ අස්සා” ති වා වුව්වති. විමුක්තන්ති යං කරණානි අනිග්ගහෙන්වා විස්සජ්ජෙන්වා විවටෙන මුඛෙන අනුනාසිකං අකත්වා වුව්වති.

තත්ථ “සුඤ්ඤාමෙ” ති වත්තබ්බෙ ත-කාරස්ස ථ-කාරං කත්වා “සුඤ්ඤාමෙ” ති වචනං සිථිලස්ස ධනිතකරණං නාම, තථා “පත්තකල්ලං, එසා ඤත්තී” ති වත්තබ්බෙ “පත්ථකල්ලං, එසා ඤත්තී” ති ආදිවචනඤ්ච. “හන්තෙ සඬ්ඝො” ති වත්තබ්බෙ හකාරසකාරානං බකාරගකාරෙ කත්වා “බන්තෙ සංගො” ති වචනං ධනිතස්ස සිථිලකරණං නාම. “සුඤ්ඤාමෙ” ති විවටෙන මුඛෙන වත්තබ්බෙ පන “සුඤ්ඤාමෙ” ති වා “එසා ඤත්තී” ති වත්තබ්බෙ “එසං ඤත්තී” ති වා අවිවටෙන මුඛෙන අනුනාසිකං කත්වා වචනං විමුක්තස්ස නිග්ගහිතවචනං නාම. “පත්තකල්ල” ති අවිවටෙන මුඛෙන අනුනාසිකං කත්වා වත්තබ්බෙ “පත්තකල්ලා” ති විවටෙන මුඛෙන අනුනාසිකං අකත්වා වචනං නිග්ගහිතස්ස විමුක්තවචනං නාම. ඉති සිථිලෙ කත්තබ්බෙ ධනිතං, ධනිතෙ කත්තබ්බෙ සිථිලං, විමුක්තෙ කත්තබ්බෙ නිග්ගහිතං, නිග්ගහිතෙ කත්තබ්බෙ විමුක්තන්ති ඉමානි වත්තාරි බ්‍යඤ්ජනානි අන්තොකම්මවාචාය කම්මං දුසෙන්ති. එවං වදන්තො හි අඤ්ඤස්මිං අක්ඛරෙ වත්තබ්බෙ අඤ්ඤං වදති, දුරුත්තං කරොතීති වුව්වති.

ඉතරෙස්ස පන දීඝරස්සාදිස්ස ඡස්ස බ්‍යඤ්ජනෙස්ස දීඝට්ඨානෙ දීඝමෙව, රස්සට්ඨානෙ ව රස්සමෙවානි එවං යථායානෙ තං තදෙව අක්ඛරං භාසන්තෙන අනුක්කමාගතං පටෙණිං අවිනාසෙන්තෙන කම්මවාචා කාතබ්බා. සචෙ පන එවං අකත්වා දීඝෙ වත්තබ්බෙ රස්සං, රස්සෙ වා වත්තබ්බෙ දීඝං වදති, තථා ගරුකෙ වත්තබ්බෙ ලහුකං, ලහුකෙ වා වත්තබ්බෙ ගරුකං වදති, සම්බන්ධෙ වා පන වත්තබ්බෙ වචන්තීතං, වචන්තීතෙ වා වත්තබ්බෙ සම්බන්ධං වදති, එවං වුත්තෙපි කම්මවාචා න කුප්පති. ඉමානි හි ඡ බ්‍යඤ්ජනානි කම්මං න කොපෙන්ති.

යං පන සුත්තන්තිකත්ථෙරා “ද-කාරො ත-කාරමාපජ්ජති, ත-කාරො ද-කාරමාපජ්ජති, ව-කාරො ජ-කාරමාපජ්ජති, ජ-කාරො ව-කාරමාපජ්ජති, ය-කාරො ක-කාරමාපජ්ජති, ක-කාරො ය-කාරමාපජ්ජති, තස්මා ද-කාරාදිස්ස වත්තබ්බෙස්ස ත-කාරාදිවචනං න විරුජ්ඣති” ති වදන්ති, තං කම්මවාචං පත්වා න වට්ටති. තස්මා විනයධරෙන නෙව ද-කාරො ත-කාරො කාතබ්බො...පෙ.... න ක-කාරො ය-

කාරො. යථාපාළියා නිරුත්තිං සොධෙන්වා දසවිධාය ඛාඤ්ජනනිරුත්තියා
චුත්තදොසෙ පරිහරන්තෙන කම්මවාචා කාතබ්බා. ඉතරථා හි සාවනං භාපෙති නාම.

අසමයෙ සාවෙනීති සාවනාය අකාලෙ අනවකාසෙ ඤාත්තිං අට්ඨපෙන්වා
පයමංයෙව අනුස්සාවනකම්මං කත්වා පච්ඡා ඤාත්තිං යපෙති. ඉති ඉමෙහි
පඤ්චභාකාරෙහි අනුස්සාවනතො කම්මානි විපජ්ජන්ති. තෙනාහ – “එවං පන
විපජ්ජන්ති, අනුස්සාවනතොපි වා”ති.

3023. එවං අනුස්සාවනතො කම්මවිපත්තිං දස්සෙන්වා සීමතො කම්මවිපත්ති
උපොසථක්ඛන්ධකකථාය චුත්තනායා එවාති තමෙව අතිදිසන්තො ආහ
“එකාදසහි...පෙ.... මයා”ති. කම්මදොසොයෙව කම්මදොසකා. තාව පයමං.

3024-7. එවං සීමතො කම්මවිපත්තිං අතිදෙසතො දස්සෙන්වා ඉදානි
පරිසවසෙන දස්සෙතුමාහ “චතුර්වග්ගෙන”ති ආදි. කම්මපත්තාති එත්ථ “චත්තාරො
පකතත්තා”ති සෙසො. යථාහ – “චතුර්වග්ගකරණෙ කම්මෙ චත්තාරො හික්ඛු
පකතත්තා කම්මපත්තා”ති (පරි. 497). එත්ථ ච පකතත්තා නාම අනුක්ඛිත්තා
අනිස්සාරිතා පරිසුද්ධසීලා චත්තාරො හික්ඛු. කම්මපත්තා කම්මස්ස අරහා
අනුච්ඡවිකා සාමිනො. න තෙහි විනා තං කම්මං කරියති, න තෙසං ඡන්දො වා
පාරිසුද්ධි වා එති. අනාගතාති පරිසාය හත්ථපාසං අනාගතා. ඡන්දොති එත්ථ
“ඡන්දාරහාන”න්ති සෙසො. යථාහ “අවසෙසා පකතත්තා ඡන්දාරහා”ති. ඉමිනා
අයමත්ථො දීපිතො හොති – “අවසෙසා පන සවෙපි සහස්සමත්තා හොත්ති, සවෙ
සමානසංවාසකා, සබ්බෙ ඡන්දාරහාව හොත්ති, ඡන්දපාරිසුද්ධිං දත්වා ආගච්ඡන්තු
වා මා වා, කම්මං පන තිට්ඨති”ති. සම්මුඛාති සම්මුඛිභූතා.

තිවච්ඡිකොති

කම්මපත්තානාගමනඡන්දානාහරණපටික්කොසනසඬ්ඛාතඅඬ්ගත්තයයුත්තො.
දොසො කම්මවිපත්තිලක්ඛණො. පරිසාය වසා සියාති පරිසවසෙන හොති.

පටිසෙධෙන්තීති පටික්කොසන්ති. දුතියෙ චතුර්වග්ගිකෙ කම්මෙ දුච්චිගිකො
දොසො පරිසාය වසා සියාති යොජනා.

එත්ථ එතස්මිං තතියෙ චතුර්වග්ගිකෙ පටික්කොසොව අත්ථී, න ඉතරෙ
පරිසදොසාති එකඬ්චිගිකො දොසො පරිසාය වසා සියාති යොජනා. දුච්චිග
යුත්තපරිසාදොසස්ස දුතියං දෙසිතත්තා දුච්චිග යුත්තපරිසාදොසො “දුතියො”ති
චුත්තො. තථා තතියං දෙසිතත්තා එකඬ්චිගයුත්තො තතියො වෙදිතබ්බො. ඉමමෙව
නායං පඤ්චවග්ගාදිසඬ්ඝත්තයස්ස අතිදිසන්තො ආහ “එවං...පෙ.... තිව්ධෙසුපි”ති.
ආදි-සද්දෙන දසවග්ගවීසතිවග්ගසඬ්ඝානං ගහණං.

3028. එවං චතුසු සඬ්ඝෙසු චතුත්තං තිකානං වසෙන පරිසතො කම්මවිපත්තියා
ද්වාදසවිධතං දස්සෙතුමාහ “චතුත්ථිකා”ති. අනුචාදෙන “දස ද්වෙ සියු”න්ති
විධියති. පරිසාවසා චතුත්ථිකා දොසා දස ද්වෙ ද්වාදස සියුන්ති යොජනා. එත්ථාති

එතෙසු “වත්ථුතො” තිආදිනා වුත්තෙසු පඤ්චසු කම්මදොසෙසු, නිද්ධාරණෙ භුම්මං. “පරිසාවසා” ති ඉදං නිද්ධාරෙතබ්බං. කම්මානීති අපලොකනාදීනි වත්තාරි. එත්ථ ච චතුර්වග්ගාදිකරණියෙසු කම්මෙසු පකතත්තෙන කම්මවාචං සාවෙත්වා කතමෙව කම්මං කම්මපත්තෙන කතං හොති. කම්මපත්තෙ පකතත්තෙ යපෙත්වා අපකතත්තෙන කෙනවි, කෙවලෙනෙව කම්මවාචං සාවෙත්වා කතං අපකතත්තකම්මපත්තලක්ඛණාභාවා, කම්මපත්තෙන ච කම්මවාචාය අස්සාවිතත්තා අනුස්සාවනදොසෙන විපන්නං හොතීති වෙදිතබ්බං. තෙනෙව පොරාණකවිනයධරත්ථෙරා කම්මවිපත්තිසඬ්ඛාපරිභාරත්ථං ද්විභි තිභි එකතො කම්මවාචං සාවයන්ති. අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපො, විත්ථාරො පන පරිවාරාවසානෙ පාළියා (පරි. 482 ආදයො) වා අට්ඨකථාය (පරි. අට්ඨ. 482 ආදයො) ව ගහෙතබ්බො.

කම්මවිපත්තිකථාවණ්ණනා.

පකිණ්ණකවිතිවිජයකථාවණ්ණනා

3029. ඡත්තං පණ්ණමයං කිඤ්චිති තාලපණ්ණාදිපණ්ණවිජදනං යං කිඤ්චි ඡත්තං. බහීති උපරි. අන්තොති හෙට්ඨා. සිබ්බිතුන්ති රූපං දස්සෙත්වා සුවිකම්මං කාතුං.

3030. පණ්ණෙති ඡදනපණ්ණෙ. අඬ්ඬවන්දන්ති අඬ්ඬවන්දාකාරං. මකරදන්තකන්ති මකරදන්තාකාරං, යං “ගිරිකූට” න්ති වුව්වති. ඡන්දිතුං න වට්ටතීති සම්බන්ධො. මුඛවට්ටියා නාමෙත්වා බද්ධපණ්ණකොටියා වා මත්ථකිමණ්ඩලකොටියා වා ගිරිකූටාදිං කරොන්ති, ඉමිනා තං පටික්ඛිත්තං. දණ්ඨෙති ඡත්තදණ්ඨෙ. සටකන්ති සටාකාරො. වාළුරූපං වාති බ්‍යග්ඝාදිවාළානං රූපකං වා. ලෙබ්බාති උක්කිරිත්වා වා ඡන්දිත්වා වා විත්තකම්මවසෙන වා කතරාජී.

3031. පඤ්චවණ්ණනාං සුත්තානං අන්තරෙ නිලාදිඑකවණ්ණෙන සුත්තෙන ථීරත්ථං ඡත්තං අන්තො ච බහි ච සිබ්බිතුං වා ඡත්තදණ්ඨග්ගාහකසලාකපඤ්ජරං ථීරත්ථං විනන්ධිතුං වා වට්ටතීති යොජනා. “පඤ්චවණ්ණනාං එකවණ්ණෙන ථීරත්ථං” න්ති ඉමිනා අනෙකවණ්ණෙනි සුත්තෙනි වණ්ණමට්ඨත්ථාය සිබ්බිතුඤ්ච විනන්ධිතුඤ්ච න වට්ටතීති දීපෙති.

පොත්ථකෙසු පන “පඤ්චවණ්ණෙනා” ති පාඨො දිස්සති, තස්ස එකවණ්ණෙන, පඤ්චවණ්ණෙන වා සුත්තෙන ථීරත්ථං සිබ්බිතුං, විනන්ධිතුං වා වට්ටතීති යොජනා කාතබ්බා හොති, සො එත්ථෙව හෙට්ඨා වුත්තෙන –

“පඤ්චවණ්ණෙන සුත්තෙන, සිබ්බිතුං න ච වට්ටතී” ති –

පායෙන් ව “කෙවි තාලපණ්ණවිජත්තං අන්තො වා බහි වා පඤ්චවණ්ණෙන සුත්තෙන සිබ්බන්තා වණ්ණමට්ඨං කරොන්ති, තං න වට්ඨති. එකවණ්ණෙන පන නිලෙන වා පිතකෙන වා යෙන කෙනවි සුත්තෙන අන්තො වා බහි වා සිබ්බිතං ඡත්තදණ්ඩග්ගාහකං සලාකපඤ්ජරං වා විනන්ධිතං වට්ඨති, තඤ්ච ඛො ථීරකරණත්ථං, න වණ්ණමට්ඨත්ථායා”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.85 පාළිමුත්තකවිනිච්ඡය) අට්ඨකථාපායෙන් ව විරුජ්ඣති, තස්මා සො න ගහෙනබ්බො.

3032. ලෙඛා වා පන කෙවලාති යථාචුත්තජ්ජකාරා සලාකලෙඛා වා. ඡන්දිත්වාති උක්කිරිත්වා කතං ඡන්දිත්වා. සංසිත්වාති විත්තකම්මාදිවසෙන කතං සංසිත්වා.

3033. දණ්ඩබුන්දමිහිති ඡත්තදණ්ඩස්ස පඤ්ජරෙ ගාහණත්ථාය ථාලිතබුන්දමිහි, මූලෙති අත්ථො. අයමෙත්ථ නිස්සන්දෙහෙ චුත්තනායො. බුද්දසික්ඛාගණ්ඨිපදෙ පන “ඡත්තපිණ්ඩියා මූලෙ”ති චුත්තං. අභිජත්තකසණ්ඨානන්ති ඵුල්ලඅභිජත්තාකාරං. රජ්ජුකෙහි ගාහාපෙත්වා දණ්ඩෙ බන්ධන්ති, තස්මිං බන්ධට්ඨානෙ වලයමිව උක්කිරිත්වා උට්ඨාපෙත්වා. බන්ධනත්ථායාති වාතෙන යථා න වලති, එවං රජ්ජුහි දණ්ඩෙ පඤ්ජරස්ස බන්ධනත්ථාය. උක්කිරිත්වා කතා ලෙඛා වට්ඨතිති යොජනා. යථාහ – “වාතජ්ජහාරෙන අවලනත්ථං ඡත්තමණ්ඩලිකං රජ්ජුකෙහි ගාහාපෙත්වා දණ්ඩෙ බන්ධන්ති, තස්මිං බන්ධනට්ඨානෙ වලයමිව උක්කිරිත්වා ලෙඛං යපෙත්ති, සා වට්ඨති”ති. “සවෙපි න බන්ධන්ති, බන්ධනාරහට්ඨානන්තා වලයං උක්කිරිතං වට්ඨති”ති ගණ්ඨිපදෙ චුත්තං.

3034. සමං සතපදාදීනන්ති සතපදාදීහි සදිසං, තුල්යත්ථෙ කරණවචනජ්ජසඬිගෙ සාම්චවනං.

3035. පත්තස්ස පරියන්තෙ වාති අනුචාතස්ස උභයපරියන්තෙ වා. පත්තමුඛෙපි වාති ද්වින්තං ආරාමවිත්ථාරපත්තානං සඬ්ඝට්ඨිතට්ඨානෙ කණ්ණෙපි වා, එකස්සෙව වා පත්තස්ස උනපුරණත්ථං සඬ්ඝට්ඨිතට්ඨානෙපි වා. වෙණුන්ති කුදුසසිසාකාරෙන සිබ්බනං. කෙවි “වරකසිසාකාරෙනා”ති වදන්ති. සඬ්ඛලිකන්ති බ්ලාලදාමසදිසං සිබ්බනං. කෙවි “සතපදිසම”න්ති වදන්ති.

3036. පට්ඨන්ති පට්ඨමිපි. අට්ඨකොණාදිකො විධි පකාරො එතස්සාති අට්ඨකොණාදිකවිධි, තං. “අට්ඨකොණාදික”න්ති ගාථාබන්ධවසෙන නිග්ගහිතාගමො. “අට්ඨකොණාදිකං විධි”න්ති එතං “පට්ඨ”න්ති එතස්ස සමානාධිකරණවිසෙසනං, කිරියාවිසෙසනං වා, “කරොන්ති”ති ඉමිනා සම්බන්ධො. අථ වා පට්ඨන්ති එත්ථ භූමිමත්ථෙ උපයොගවචනං, පට්ඨෙති අත්ථො. ඉමස්මිං පක්ඛෙ “අට්ඨකොණාදික”න්ති උපයොගවචනං. “විධි”න්ති එතස්ස විසෙසනං. ඉධ වක්ඛමානවතුකොණසණ්ඨානතො අඤ්ඤං අට්ඨකොණාදිකං නාමං. තත්ථාති තස්මිං පට්ඨද්වයෙ. අග්ගිසගදාරූපන්ති අග්ගිසසණ්ඨානඤ්චෙව ගදාසණ්ඨානඤ්ච

සිබ්බතං. මුග්ගරන්ති ලගුලසණ්ඨානසිබ්බතං. ආදි-සද්දෙන චෙතියාදිසණ්ඨානානං ගහණං.

3037. තත්ථාති පට්ටද්වයෙ තස්මිං යානෙ. කක්කටකක්ඛිනීති කුළිරආච්ඡිසදිසානි සිබ්බතවිකාරානි. උට්ඨාපෙත්තීති කරොන්ති. තත්ථාති තස්මිං ගණ්ඨිකපාසකපට්ටකෙ. සුත්තාති කොණතො කොණං සිබ්බිතසුත්තා චෙව චතුරස්සෙ සිබ්බිතසුත්තා ව. පිළකාති තෙසමෙව සුත්තානං නිවත්තෙත්වා සිබ්බිතකොට්ඨො ව. දුට්ඨ්ඤ්ඤායාචාති රජනකාලෙ දුට්ඨ්ඤ්ඤායාරූපා අනොලාරිකා දිපිතා වට්ටන්තීති. යථාහ – “කොණසුත්තපිළකා ව විවරෙ රත්තෙ දුට්ඨ්ඤ්ඤායාරූපා වට්ටන්තී”ති.

3038. ගණ්ඨිපාසකපට්ටකාති ගණ්ඨිකපට්ටකපාසකපට්ටකාති යොජනා. කණ්ණකොණෙසු සුත්තානීති විවරකණ්ණෙසු සුත්තානි චෙව ගණ්ඨිකපාසකපට්ටානං කොණෙසු සුත්තානි ව ඡිත්දෙයා. එත්ථ ව විවරෙ ආයාමතො, විත්ථාරතො ව සිබ්බිත්වා අනුචාතතො ඛහි නික්ඛන්තසුත්තං විවරං රජිත්වා සුක්ඛාපනකාලෙ රජ්ජයා වා විවරවංසෙ වා ඛන්ධිත්වා ඔලම්ඛිතුං අනුචාතෙ ඛද්ධසුත්තානි ව කණ්ණසුත්තානි නාම. යථාහ – “විවරස්ස කණ්ණසුත්තකං න වට්ටති, රජිතකාලෙ ඡිත්දිතඛිං. යං පන ‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, කණ්ණසුත්තක’න්ති (මහාව. 344) එවං අනුඤ්ඤාතං, තං අනුචාතෙ පාසකං කත්වා ඛන්ධිතඛිං, රජනකාලෙ ලග්ගනත්ථායා”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.85 පාළිමුත්තකවිනිච්ඡය).

3039. සුවිකම්මවිකාරං වාති විවරමණ්ඩනත්ථාය නානාසුත්තකෙහි සතපදිසදිසං සිබ්බන්තා ආගන්තුකපට්ටං යපෙත්ති, එවරූපං සුවිකම්මවිකාරං වා. අඤ්ඤං වා පන කිඤ්චිපිති අඤ්ඤම්පි යං කිඤ්චි මාලාකම්මමිගපක්ඛිපාදාදිකං සිබ්බතවිකාරං. කාතුන්ති සයං කාතුං. කාරාපෙතුන්ති අඤ්ඤෙන වා කාරාපෙතුං.

3040. යො භික්ඛු පරං උත්තමං චණ්ණමට්ඨං අභිපත්ථයං පත්ථයන්තො කඤ්චිපිට්ඨබලිඅල්ලිකාදිසු විවරං පක්ඛිපති, තස්ස පන භික්ඛුනො දුක්කටා මොක්ඛො න විජ්ජති යොජනා. කඤ්චිති වායනතන්තමක්ඛනකඤ්චිසදිසා පුලාකඤ්චි. පිට්ඨන්ති තණ්ඩුලපිට්ඨං. තණ්ඩුලපිට්ඨෙහි පක්කා බලි. අල්ලිකානි නියායොසො. ආදි-සද්දෙන ලාබාදීනං ගහණං.

3041. විවරස්ස කරණෙ කරණකාලෙ සමුට්ඨිතානං සුවිහත්ථමලාදීනං ධොවනත්ථං, කිලිට්ඨකාලෙ ව ධොවනත්ථං කඤ්චිපිට්ඨබලිඅල්ලිකාදිසු පක්ඛිපති, වට්ටන්ති යොජනා.

3042. තත්ථාති යෙන කසාවෙන විවරං රජති, තස්මිං රජනෙ විවරස්ස සුගන්ධභාවත්ථාය ගන්ධං වා උජ්ජලභාවත්ථාය තෙලං වා චණ්ණත්ථාය ලාඛං වා. කිඤ්චිති එවරූපං යං කිඤ්චි.

3043. මණිනාති පාසාණෙන. අඤ්ඤානපි ව කෙනවීති යෙන උජ්ජලං හොති,
එවරුපෙන මුග්ගරාදිනා අඤ්ඤානපි කෙනවි වත්ථුනා. දොණියාති රජනම්බණෙ.
න සංසිතබ්බං හත්ථෙන ගාහෙන්වා න සට්ඨෙතබ්බං.

3044. රත්තං චිවරං හත්ථෙහි කිඤ්චි ථොකං පහරිතුං වට්ටතීති යොජනා.
“යත්ථ පක්කරජනං පක්ඛිපන්ති, සා රජනදොණි, තත්ථ අංසබ්ද්ධකකායබන්ධනාදිං
සට්ඨෙතුං වට්ටතී”ති ගණ්ඨිපදෙ වුත්තං.

3045. ගණ්ඨිකෙති වෙළුන්තවිසාණාදිමයගණ්ඨිකෙ. ලෙබා වාති වට්ටාදිහෙදා
ලෙබා වා. පිළකා වාති සාසපඛිජසදිසා බුද්දකපුබ්බුලා වා. පාළිකණ්ණිකහෙදකොති
මණිකාවළිරුපපුජ්ජකණ්ණිකරුපහෙදකො. කප්පබිත්ථුවිකාරො වා න වට්ටතීති
යොජනා.

3046. ආරග්ගෙනාති ආරකණ්ටකග්ගෙන, සුවිමුබෙන වා. කාවිපි ලෙබාති
වට්ටකගොමුත්තාදිසණ්ඨානා යා කාවිපි රාජි.

3047. හමං ආරොපෙත්වාති හමෙ අල්ලියාපෙත්වා.

3048. පත්තමණ්ඩලකෙති පත්තෙ ඡවිරක්ඛනත්ථාය තිපුසිසාදිහි කතෙ
පත්තස්ස හෙට්ඨා ආධාරාදිනං උපරි කාතබ්බෙ පත්තමණ්ඩලකෙ. භික්තිකම්මන්ති
විහත්තං කත්වා නානාකාරරුපකකම්මවිත්තං. යථාහ “න භික්ඛවෙ චිත්‍රානි
පත්තමණ්ඩලානි ධාරෙතබ්බානි රුපකාකිණ්ණානි භික්තිකම්මකතානි”ති (වුළුව.
253). තත්ථාති තස්මිං පත්තමණ්ඩලෙ. අස්සාති භික්ඛුස්ස. මකරදන්තකන්ති
ගිරිකුටාකාරං.

3049. මුඛවට්ටියං යා ලෙබා පරිස්සාවනබන්ධනත්ථාය අනුඤ්ඤානා, තං ලෙබං
යපෙත්වා ධම්මකරණච්ඡත්තෙ වා කුච්ඡියං වා කාවිපි ලෙබා න වට්ටතීති යොජනා.

3050. තභිං තභින්ති මත්තිකාය තත්ථ තත්ථ. තන්ති
තථාකොට්ඨිතදිගුණසුත්තකායබන්ධනං.

3051. අන්තෙසු දළ්භත්ථාය දසාමුබ්බෙ දිගුණං කත්වා කොට්ටෙන්ති, වට්ටතීති
යොජනා. විත්තිකම්පිති මාලාකම්මලතාකම්මවිත්තයුත්තම්පි කායබන්ධනං.

3052. අක්ඛිනීති කුඤ්ජරක්ඛිනී. තත්ථාති කායබන්ධනෙ වට්ටතීති කා කථා.
උට්ඨාපෙතුන්ති උක්කිරිතුං.

3053. සටන්ති සටසණ්ඨානං. දෙඩ්ඛුහසිසං වාති උදකසජ්ජසිසමුබසණ්ඨානං
වා. යං කිඤ්චි විකාරරුපං දසාමුබ්බෙ න වට්ටතීති යොජනා.

3060. දන්ත-සද්දෙන හත්ථිදන්තා වුත්තා. ජතුති ලාබා. සඬබමයන්ති සඬබතාහිමයං. විධකා මතාති එත්ථ “වෙයකා” තිපි පායො විධපරියායො.

3061. කායබන්ධනවිධෙති කායබන්ධනස්ස දසාය ථිරභාවත්ථං කට්ඨදන්තාදිහි කතෙ විධෙ. විකාරො අට්ඨමඬගලාදිකො. තත්ථ තත්ථාති තස්මිං තස්මිං යානෙ, උභයකොට්ඨයන්ති අත්ථො. තු-සද්දෙන සටාකාරොපි වට්ටතීති දීපෙති.

3062. මාලා ...පෙ.... විචිත්තිතාති මාලාකම්මලතාකම්මෙහි ව මිගපක්ඛිරුපාදිනානාරුපෙහි ව විචිත්තිතා. ජනරඤ්ජනීති බාලජනපලොහිතී.

3064. අට්ඨංසා වාපීති එත්ථ අපි-සද්දෙන සොළසංසාදීනං ගහණං. වණ්ණමට්ඨාති මාලාකම්මාදිවණ්ණමට්ඨා.

3065. අඤ්ජනිසලාකාපි තථා වණ්ණමට්ඨා න වට්ටතීති යොජනා. “අඤ්ජනිත්ථවිකාය ව, නානාවණ්ණෙහි සුත්තෙහි, චිත්තකම්මං න වට්ටතී” ති පායො යුජ්ජති. “ථවිකාපි වා” ති පායො දිස්සති, සො න ගහෙතඬබ්බො.

3066. රත්තාදිනා යෙන කෙනවි එකවණ්ණෙන සුත්තෙන පිලොතිකාදිමයං යං කිඤ්චි සිපාටිකං සිඬබ්බත්ථා වළඤ්ජන්තස්ස වට්ටතීති යොජනා.

3067. මණිකන්ති පුලපුඬබුළං. පිළකන්ති සුබුමපුඬබුළං. පිජ්ඵලෙති වත්ථවිජ්ජෙනසත්ථෙ. ආරකණ්ටකෙති පත්තාධාරවලයානං විජ්ඣනකණ්ටකෙ. ඨපෙතුන්ති උට්ඨාපෙතුං. යං කිඤ්චිති සෙසං වණ්ණමට්ඨමිපි ව.

3068. දණ්ඩකෙති පිජ්ඵලදණ්ඩකෙ. යථාහ – “පිජ්ඵලකෙපි මණිකං වා පිළකං වා යං කිඤ්චි උට්ඨාපෙතුං න වට්ටති, දණ්ඩකෙ පන පරිච්ඡේදලොඛා වට්ටතී” ති. පරිච්ඡේදලොඛමත්තන්ති ආණ්ඩන්ධනට්ඨානං පත්ථා පරිච්ඡින්නන්ථං එකාව ලොඛා වට්ටති. වලිත්ථාති උභයකොට්ඨා මුඛං කත්ථා මජ්ඣෙ වලියො ගාහෙත්ථා. නබ්ච්ඡේදනං යස්මා කරොන්ති, තස්මා වට්ටතීති යොජනා.

3069. අරණිසහිතෙ කන්තකිච්චකරො දණ්ඩො උත්තරාරණි නාම. වාපීති පි-සද්දෙන අධරාරණිං සඬගණ්හාති, උදුක්ඛලදණ්ඩස්සෙනං අධිවචනං. අඤ්ජනකයන්තධනු ධනුකං නාම. මුසලමත්ථකපිළනදණ්ඩකො පෙල්ලදණ්ඩකො නාම.

3070. සණ්ඩාසෙති අග්ගිසණ්ඩාසං වදන්ති. කට්ඨවිජ්ජෙනවාසියා තථා යං කිඤ්චි වණ්ණමට්ඨං න වට්ටතීති සම්බන්ධො. ද්වීසු පස්සෙසුති වාසියා උභොසු පස්සෙසු. ලොභෙනාති කප්පියලොභෙන. බන්ධිතුං වට්ටතීති උජුකමෙව චතුරස්සං වා අට්ඨංසං වා බන්ධිතුං වට්ටති. “සණ්ඩාසෙති අග්ගිසණ්ඩාසෙ” ති නිස්සන්දෙහෙ වුත්තං. අට්ඨකථායං පනෙත්ථ සුවිසණ්ඩාසො දස්සිතො.

3071. හෙට්ඨකොති හෙට්ඨා අයොපට්ඨවලයස්ස. “උපරි අභිච්ඡන්තමකුලමත්ත”න්ති අට්ඨකථායං වුත්තං.

3072. විසාණෙති තෙලාසිඤ්චනකගවයමහිංසාදිසිඨගෙ. නාළියං වාපීති වෙළුනාළිකාදිනාළියං. අපි-සද්දෙන අලාබ්බං සඨගණ්භාති. ආමණ්ඩසාරකෙති ආමලකවුණ්ණමයතෙලසට්ඨෙ. තෙලභාජනකෙති වුත්තජ්ජකාරෙයෙව තෙලභාජනෙ. සබ්බං වණ්ණමට්ඨං වට්ඨනීති පුම්මථිරුපරහිතං මාලාකම්මාදි සබ්බං වණ්ණමට්ඨං වට්ඨනී.

3073-5. පාතියස්ස උභධකෙති පාතියඋභධකෙ. දොණියං රජනස්සපීති රජනදොණියමපි. ඵලකපීයෙති ඵලකමයෙ පීයෙ. වලයාධාරකාදිකෙති දන්තවලයාදිආධාරකෙ. ආදි-සද්දෙන දණ්ඩාධාරකො සඨගහිතො. පාදපුඤ්ජනියන්ති වොළාදිමයපාදපුඤ්ජනියං. පීයෙති පාදපීයෙ. සහවරියෙන පාදකථලිකායඤ්ච. චිත්තං සබ්බමෙව ව වට්ඨනීති යථාචුත්තෙ භික්ඛුපරික්ඛාරෙ මාතුගාමරුපරහිතං, භික්ඛුනිපරික්ඛාරෙ පුරිසරුපරහිතං අවසෙසං සබ්බං චිත්තකම්මං.

3076. නානා ව තෙ මණයො වාති නානාමණී, ඉන්දනීලාදයො, නානාමණීහි කතා නානාමණීමයා, ථම්මා ව කවාටා ව ද්වාරා ව භිත්තියො ව ථම්මකවාටද්වාරභිත්තියො, නානාමණීමයා ථම්මකවාටද්වාරභිත්තියො යස්මිං තං තථා වුත්තං. කා කථා වණ්ණමට්ඨකෙති මාලාකම්මලතාකම්මචිත්තකම්මාදිවණ්ණමට්ඨකෙ වත්තබ්බමෙව නත්ථීති අත්ථො.

3077. ථාවරස්ස රතනමයපාසාදස්ස කජ්ජියභාවං දස්සෙත්වා සුවණ්ණාදිමයස්සාපි සබ්බපාසාදපරිභොගස්ස කජ්ජියභාවං දස්සෙතුමාහ “සොවණ්ණය”න්තිආදි. සොවණ්ණයන්ති සුවණ්ණමයං. ද්වාරකවාටානං අනන්තරගාථාය දස්සිතත්තා “ද්වාරකවාටබන්ධ”න්ති ඉමිනා ද්වාරකවාටබාහාසඨබාතං පිට්ඨසඨසාටං ගහිතං. ද්වාරඤ්ච කවාටඤ්ච ද්වාරකවාටානි, ද්වාරකවාටානං බන්ධං ද්වාරකවාටබන්ධං, උත්තරපාසකුම්මාරසඨබාතං පිට්ඨසඨසාටන්ති අත්ථො. නානා ව තෙ මණයො වාති නානාමණී, සුවණ්ණඤ්ච නානාමණී ව සුවණ්ණනානාමණී, භිත්ති ව භූමි ව භිත්තිභූමි සුවණ්ණනානාමණීහි කතා භිත්තිභූමි සුවණ්ණනානාමණීභිත්තිභූමි. ඉති ඉමෙසු සෙනාසනාවයවෙසු. න කිඤ්චි ඵකම්පි නිසෙධනීයන්ති ඵකම්පි සෙනාසනපරික්ඛාරං කිඤ්චි න නිසෙධනීයං, සෙනාසනම්පි න පටික්ඛිපිතබ්බන්ති අත්ථො. සෙනාසනං වට්ඨනී සබ්බමෙවාති සබ්බමෙව සෙනාසනපරිභොගං වට්ඨනී. යථාහ —

“සබ්බං පාසාදපරිභොගන්ති සුවණ්ණරජනාදිවිවිත්තානි කවාටානි මඤ්චපීඨානි තාලවණ්ඨානි සුවණ්ණරජනමයානි පාතියසට්ඨපාතියසරාවානි යං කිඤ්චි චිත්තකම්මකතං, සබ්බං වට්ඨනී. ‘පාසාදස්ස දාසිදාසං ඛෙත්තවත්ථුං

ගොමභිංසං දෙමා'ති වදන්ති, පාටෙක්කං ගහණකිව්වං නත්ථී, පාසාදෙ පටිග්ගහිතෙ පටිග්ගහිතමෙව හොති. ගොනකාදීනි සඬ්ඝිකවිහාරෙ වා පුග්ගලිකවිහාරෙ වා මඤ්චපීඨකෙසු අත්ථරිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටන්ති. ධම්මාසනෙ පන ගිහිවිකතනිහාරෙන ලබ්භන්ති, තත්ත්වාපි නිපජ්ජිතුං න වට්ටන්ති'ති (වුළුව. අට්ඨ. 320).

“සොවණ්ණද්වාරකවාටබන්ධ”න්ති වා පාඨො, බහුබ්බිහිසමාසො. ඉමිනා ව දුතියපදෙන ව සෙනාසනං විසෙසියති.

3078. න දවං කරෙති “කිං බුද්ධො සිලකබුද්ධො? කිං ධම්මො ගොධම්මො අජධම්මො? කිං සඬ්ඝො ගොසඬ්ඝො අජසඬ්ඝො මිගසඬ්ඝො”ති පරිභාසං න කරෙය්‍යා. තිත්ථියබ්බතං මුගබ්බතාදිකං නෙව ගණ්භෙය්‍යාති යොජනා.

3079. තා භික්ඛුනියො උදකාදිනා වාපි න සිඤ්චෙය්‍යාති යොජනා.

3080. අඤ්ඤත්ථ අඤ්ඤස්මිං විහාරෙ වස්සංවුත්ථො අඤ්ඤත්ථ අඤ්ඤස්මිං විහාරෙ භාගං වස්සාවාසිකභාගං ගණ්භාති වෙ, දුක්කටං. තස්මිං චීවරෙ නට්ඨෙ වා ජජ්ජරෙ ජිණ්ණෙ වා ගීවා පුන දාතබ්බන්ති යොජනා.

3081. සොති අඤ්ඤත්ථ භාගං ගණ්භනකො භික්ඛු. තෙහීති චීවරසාමිකෙහි. තන්ති තථා ගහිතං වස්සාවාසිකභාගං. තෙසන්ති චීවරසාමිකානං.

3082. කරොතොති කාරාපයතො. දවා සිලං පවිජ්ඣන්තොති පන්තිකීලාය කීලත්ථිකානං සිප්පදස්සනවසෙන සක්ඛරං වා නින්තට්ඨානං පවට්ටනවසෙන පාසාණං වා පවිජ්ඣන්තො. න කෙවලඤ්ච පාසාණං, අඤ්ඤමිපි යං කිඤ්චි දාරුඛණ්ඩං වා ඉට්ඨකඛණ්ඩං වා හත්ථෙත වා යන්තෙන වා පවිජ්ඣතුං න වට්ටති. චෙතියාදීනං අත්ථාය පාසාණාදයො හසන්තා හසන්තා පවට්ටෙන්තිපි බිපන්තිපි උක්ඛිපන්තිපි, කම්මසමයොති වට්ටති.

3083. ගිහිගොපකදානස්මින්ති ගිහිනං උය්‍යානගොපකාදීහි අත්තනා ගොපිතඋය්‍යානාදිතො ඵලාදීනං දානෙ යාවදත්ථං දිය්‍යමානෙපි. න දොසො කොචි ගණ්භතොති පටිග්ගණ්භතො භික්ඛුනො කොචි දොසො නත්ථී. සඬ්ඝවෙතියසන්තකෙ තාලඵලාදිමිහි උය්‍යානගොපකාදීහි දිය්‍යමානෙ පරිච්ඡේදනයො තෙසං වෙතනවසෙන පරිච්ඡන්තානංයෙව ගහණෙ අනාපත්තිනයො වුත්තොති යොජනා.

3084. පුරිසසංයුත්තන්ති පරිවිසකෙහි පුරිසෙහි වුය්භමානං. හත්ථවට්ටකන්ති හත්ථෙතෙව පවට්ටෙතබ්බසකටං.

3085. භික්ඛුනියා සද්ධිං කිඤ්චිපි අනාවාරං න සම්පයොජෙය්‍ය න කාරෙය්‍යාති යොජනා. “කිඤ්චි”තිපි පාඨො, ගහට්ඨං වා පබ්බජිතං වා කිඤ්චි භික්ඛුනියා සද්ධිං

අනාවාරවසෙන න සම්පයොජෙය්‍යාති අත්ථො. ඔහාසෙන්තස්සාති කාමාධිප්පායං පකාසෙන්තස්ස.

3086. හවෙති එකංසත්ථෙ නිපාතො.

3087. අත්තනො පරිභොගත්ථං දිත්තන්ති “තුම්හෙයෙව පරිභුඤ්ජා” ති වත්වා දිත්තං තිථිවරාදිං.

3088. අසප්පායන්ති පිත්තාදිදොසානං කොපනවසෙන අභාසුකාරණං. අපනෙතුම්පි ජහිතුම්පි, පගෙව දාතුන්ති අධිප්පායො. අග්ගං ගහෙත්වා දාතුං වාති තථා ගහණාරහං අන්තාදිං සන්ධාය වුත්තං. “කතිපාහං භුත්වා” ති සෙසො. පිණ්ඩපාතාදිතො අග්ගං ගහෙත්වා පත්තාදිං කතිපාහං භුත්වා දාතුං වට්ටතිති අත්ථො.

3089. පඤ්චවග්ගුපසම්පදාති විනයධරපඤ්චමෙන සඬ්ඝෙන කාතබ්බඋපසම්පදා. නවාති අඤ්ඤෙහි එකවාරම්පි අපරිභුත්තා. ගුණඬ්ගුණඋපාහනා චතුපට්ඨතො පට්ඨාය බහුපට්ඨඋපාහනා. වම්මත්ථාරොති කප්පියවම්මත්ථරණඤ්ච. ධුවන්භානන්ති පකතිනභානං.

3090. සම්බාධස්සාති වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගද්වයස්ස සාමන්තා ද්වඬ්ගුලා අන්තො සත්ථවත්ථිකම්මං වාරිතන්ති යොජනා. සත්ථෙන අන්තමසො නබ්බනාපි ඡෙදනථාලනාදිවසෙන සත්ථකම්මඤ්ච වත්ථිහි හෙසජ්ජතෙලස්ස අන්තො පවිසනවසෙන කාතබ්බං වත්ථිකම්මඤ්ච පුල්ලච්චයාපත්තිවිධානෙන වාරිතන්ති අත්ථො. පස්සාවමග්ගස්ස සාමන්තා ද්වඬ්ගුලං අඬ්ගජාතස්ස අග්ගතො පට්ඨාය ගහෙතබ්බං.

3091. “පාකත්ථ”න්ති ඉමිනා නිබ්බාපෙතුං චලතෙ නිද්දොසභාවං දීපෙති.

3092. උපළාලෙතීති “පත්තථිවරාදිපරික්ඛාරං තෙ දම්මී” ති වත්වා පලොහෙත්වා ගණ්භාති. තත්ථාති තස්මිං පුග්ගලෙ. ආදීනවන්ති අලජ්ජිතාදිභාවං දස්සෙත්වා තෙන සහ සම්භොගාදිකරණෙ අලජ්ජිභාවාපජ්ජනාදිආදීනවං. තස්සාති තතො වියොජෙතබ්බස්ස තස්ස.

3093. ආදීනවදස්සනප්පකාරං දස්සෙතුමාහ “මක්ඛන”න්තිආදි. “නභායිතුං ගතෙන ගුට්මුත්තෙහි මක්ඛනං විය දුස්සීලං නිස්සාය විහරතා තයා කත්ත”න්ති එවං තත්ථ ආදීනවං වත්තුං වට්ටතිති යොජනා.

3094-5. හත්තග්ගෙ භොජනසාලාය භුඤ්ජමානො. යාගුපානෙනි යාගුං පිවනකාලෙ. අන්තොගාමෙති අන්තරසරෙ. වීථියන්ති නිගමනගරගාමාදීනං රථිකාය. අන්ධකාරෙති අන්ධකාරෙ වත්තමානෙ, අන්ධකාරගතොති අත්ථො. තඤ්ඤි වන්දන්තස්ස මඤ්චපාදාදිසුපි නලාටං පටිභඤ්ඤෙය්‍ය. අනාවජ්ජොති

කිව්වපසුතත්තා වන්දනං අසමන්තාහරන්තො. එකාවත්තොති එකතො ආවත්තො සපත්තපක්ඛෙ යීතො වෙරී විසභාගපුග්ගලො. අයඤ්භි වන්දියමානො පාදෙනපි පහරෙය්‍යා. වාවටොති සිඛිඛනකම්මාදිකිව්වන්තරපසුතො.

සුත්තොති නිද්දං ඔක්කන්තො. බාදන්ති පිටියකඛජ්ජකාදීති බාදන්තො. භුඤ්ජන්තොති ඔදනාදීති භුඤ්ජන්තො. වච්චං මුත්තම්පි වා කරන්ති උච්චාරං වා පස්සාවං වා කරොන්තො ඉති ඉමෙසං තෙරසන්තං වන්දනා අයුත්තත්ථෙත වාරිතාති සම්බන්ධො.

3096-7. කම්මලද්ධිසීමාවසෙන තීසු නානාසංවාසකෙසු කම්මනානාසංවාසකස්ස උක්ඛිත්තග්ගහණෙන ගහිතත්තා, සීමානානාසංවාසකවුඩ්ඪතරපකතත්තස්ස වන්දියත්තා, පාරිසෙසඤායෙන “නානාසංවාසකො වුඩ්ඪතරො අධම්මවාදී අවන්දියො”ති (පරි. 467) වචනතො ව ලද්ධිනානාසංවාසකො ඉධ “නානාසංවාසකො”ති ගහිතොති වෙදිතබ්බො. උක්ඛිත්තොති තිව්ධෙනාපි උක්ඛෙපනීයකම්මෙන උක්ඛිත්තකො. ගරුකට්ඨා ව පඤ්චාති පාරිවාසිකමූලායපටිකස්සනාරහමානත්තාරහමානත්තවාරිකඅබ්භානාරහසඬ්ඛාතා පඤ්ච ගරුකට්ඨා ව. ඉමෙ පන අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස යථාවුඩ්ඪං වන්දනාදීති ලහන්ති, පකතත්තෙන අවන්දියත්තාව අවන්දියෙසු ගහිතා. ඉමෙ බාවීසති පුග්ගලෙති නග්ගාදයො යථාවුත්තෙ.

3098. “ධම්මවාදී”ති ඉදං “නානාසංවාසවුඩ්ඪකො”ති එතස්ස විසෙසනං. යථාහ “තයොමෙ, භික්ඛවෙ, වන්දියා. පච්ඡා උපසම්පන්නෙන පුරෙඋපසම්පන්නො වන්දියො, නානාසංවාසකො වුඩ්ඪතරො ධම්මවාදී වන්දියො, සදෙවකෙ ලොකෙ, භික්ඛවෙ, සමාරකෙ...පෙ.... තථාගතො අරහං සම්මාසම්බුද්ධො වන්දියො”ති (වුළුව. 312).

3099. “එතෙයෙව වන්දියා, න අඤ්ඤෙ”ති නියාමස්ස අකතත්තා අඤ්ඤෙසම්පි වන්දියානං සබ්භාවං දස්සෙතුමාහ “තජ්ජනාදී”තිආදි. එත්ථ ආදි-සද්දෙන නියස්සපබ්බාජනීයපඅසාරණීයකම්මෙ සඬ්ගණ්භාති. එත්ථාති එතස්මිං වන්දනීයාධිකාරෙ. කම්මන්ති අපලොකනාදි චතුබ්බිධං කම්මං.

3100. සඬ්සෙන අධම්මකම්මෙ කරියමානෙ තං වාරෙතුං අසක්කොන්තෙන, අසක්කොන්තෙහි ව පටිපජ්ජිතබ්බවිධිං දස්සෙතුමාහ “අධිට්ඨාන”න්තිආදි. අධිට්ඨානං පනෙකස්ස උද්දිට්ඨන්ති යොජනා, අධම්මකම්මං කරොන්තානං භික්ඛුනමන්තරෙ නිසිදිත්වා තං “අධම්ම”න්ති ජානිත්වාපි තං වාරෙතුං අසක්කොන්තස්ස එකස්ස “න මෙතං බමති”ති විත්තෙන අධිට්ඨානමුද්දිට්ඨන්ති වුත්තං හොති. ද්වින්නං වා තිණ්ණමෙව වාති තමෙව වාරෙතුං අසක්කොන්තානං ද්වින්නං වා තිණ්ණං වා භික්ඛුනං අඤ්ඤමඤ්ඤං “න මෙතං බමති”ති දිට්ඨාවිකම්මං සකසකදිට්ඨියා පකාසනං උද්දිට්ඨන්ති අත්ථො. තතො උද්ධං තිහි

උද්ධං චතුත්තං කම්මස්ස පටික්කොසනං “ඉදං අධම්මකම්මං මා කරොථා”ති පටික්ඛිපනං උද්දිට්ඨන්ති අත්ථො.

3101. විස්සාසග්ගාහලක්ඛණං අග්ගහිතග්ගහණෙන පඤ්චවිධන්ති දස්සෙතුමාහ “සන්දිට්ඨො”තිආදි. යොජනා පනෙන්ථ එවං වෙදිතඛිබ්බා – සන්දිට්ඨො ච හොති, ජීවති ච, ගහිතෙ ච අත්තමනො හොති, සම්භත්තො ච හොති, ජීවති ච, ගහිතෙ ච අත්තමනො හොති, ආලපිතො ච හොති, ජීවති ච, ගහිතෙ ච අත්තමනො හොතිති එවං සන්දිට්ඨසම්භත්තආලපිතානං තිණ්ණමෙකෙකස්ස තීණි තීණි විස්සාසග්ගාහලක්ඛණානි කත්වා නවවිධං හොතිති වෙදිතඛිබ්බං. වචනත්ථො, පනෙන්ථ විනිවිජයො ච හෙට්ඨා වුත්තොව.

3102. සීලවිපත්ති, දිට්ඨිවිපත්ති ච ආචාරාජීවසම්භවා ද්වෙ විපත්තියො වාති යොජනා, ආචාරවිපත්ති, ආජීවවිපත්ති වාති වුත්තං හොති.

3103. තත්ථාති තෙසු චතුසු විපත්තිසු. අප්පටිකම්මා පාරාජිකා වුට්ඨානගාමීති සඬ්ඝාදිසෙසාපත්තිකා දුච්ච ආපත්තියො සීලවිපත්තීති පකාසිතාති යොජනා.

3104. යා ච අත්තග්ගාහිකා දිට්ඨි, යා දසවත්ථුකා දිට්ඨි, අයං දුට්ඨා දිට්ඨි දිට්ඨිවිපත්තීති දිපිතාති යොජනා. තත්ථ අත්තග්ගාහිකදිට්ඨි නාම උච්ඡේදන්තසස්සත්තගාහවසෙන පවත්තා දිට්ඨි. “නත්ථි දිත්ත”න්තිආදිනායප්පවත්තා දසවත්ථුකා දිට්ඨි.

3105. පුල්ලවචයාදිකා දෙසනාගාමිනිකා යා පඤ්ච ආපත්තියො, ආචාරකුසලෙන හගවතා සා ආචාරවිපත්තීති වුත්තාති යොජනා. ආදි-සද්දෙන පාවිත්තියපාටිදෙසනියදුක්කට්ඨඛාසිතානං ගහණං. යාති පඤ්චාපත්තියො අපෙක්ඛිත්වා බහුත්තං. සාති ආචාරවිපත්ති සාමඤ්ඤමපෙක්ඛිත්වා එකත්තං.

3106. කුහනාදීති ආදි-සද්දෙන ලපනා නෙමිත්තිකතා නිජ්ජෙසිකතා ලාභෙන ලාභං නිජ්ජිසනතා ගහිතා, කුහනාදීනං විත්ථාරො විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.16) වුත්තනයෙන වෙදිතඛිබ්බො. ආජීවො පච්චයො හෙතු යස්සා ආපත්තියාති විග්ගහො. ඡබ්බිධාති චතුත්ථපාරාජිකසඤ්චරිත්තපුල්ලවචයපාවිත්තියපාටිදෙසනියදුක්කට්ඨාපත්තිනං වසෙන ඡබ්බිධා. පකාසිතා –

“ආජීවහෙතු ආජීවකාරණා පාපිවිජො ඉච්ඡාපකතො අසන්තං අභූතං උත්තරිමනුස්සධම්මං උල්ලපති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස. ආජීවහෙතු...පෙ.... සඤ්චරිත්තං සමාපජ්ජති, ආපත්ති සඬ්ඝාදිසෙසස්ස. ආජීවහෙතු...පෙ.... ‘යො තෙ විහාරෙ වසති, යො භික්ඛු අරහා’ති භණති, පටිජානන්තස්ස ආපත්ති පුල්ලවචයස්ස. ආජීවහෙතු...පෙ.... භික්ඛු පණිතභොජනානි අගිලානො අත්තනො අත්ථාය විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජති, ආපත්ති පාවිත්තියස්ස. ආජීවහෙතු...පෙ.... භික්ඛුනී පණිතභොජනානි අගිලානා අත්තනො අත්ථාය

විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජති, ආපත්ති පාටිදෙසනීයස්ස. ආජීවහෙතු ආජීවකාරණා සුපං වා ඔදනං වා අගිලානො අත්තනො අත්ථාය විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජති, ආපත්ති දුක්ඛටස්සා’ති (පරි. 287) –

දෙසිතා. ඉමිනා ආජීවවිපත්ති දීපිතා.

3107. “උක්ඛිත්තො” තිආදි යථාක්කමෙන තෙසං තිණ්ණං නානාසංවාසකානං සරූපදස්සනං. තත්ථ තයො උක්ඛිත්තකා වුත්තායෙව.

3108-9. “යො සඬ්ඝෙන උක්ඛෙපනීයකම්මකතානං අධම්මවාදීනං පක්ඛෙ නිසින්නො ‘තුම්හෙ කිං භණ්ඨා’ති තෙසඤ්ච ඉතරෙසඤ්ච ලද්ධිං සුත්වා ‘ඉමෙ අධම්මවාදීනො, ඉතරෙ ධම්මවාදීනො’ති විත්තං උප්පාදෙති, අයං තෙසං මජ්ඣෙ නිසින්නොව තෙසං නානාසංවාසකො හොති, කම්මං කොපෙති. ඉතරෙසම්පි භත්ථපාසං අනාගතත්තා කොපෙති”ති (මහාව. අට්ඨ. 455) ආගත අට්ඨකථාවිනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “අධම්මවාදිපක්ඛස්මි”න්තිආදි.

අධම්මවාදිපක්ඛස්මිත්ති උක්ඛෙපනීයකම්මෙන නිස්සාරිතානං අධම්මවාදීනං පක්ඛස්මිං. නිසින්නොවාති භත්ථපාසං අවිජ්ඣිත්වා ගණපුරකො හුත්වා නිසින්නොව. විචිත්තයන්ති “ඉමෙ නු ඛො ධම්මවාදීනො, උදාහු එතෙ”ති විවිධෙනාකාරෙන විත්තයන්තො. “එතෙ පන ධම්මවාදී”ති මානසං උප්පාදෙති, එවං උප්පන්නෙ පන මානසෙ. අධම්මවාදිපක්ඛස්මිං නිසින්නොව එවං මානසං උප්පාදෙන්නො අයං භික්ඛු. ලද්ධියාති එවං උප්පාදිතමානසසඬ්ඛාතාය ලද්ධියා. තෙසං අධම්මවාදීනං නානාසංවාසකො නාම හොතීති පකාසිතො.

තත්ත්වයො පන සොති තස්මිං අධම්මවාදිපක්ඛස්මිං නිසින්නොව සො. සද්ධාතුයා ගතිනිවාරණත්ථත්තා තත්ත්ව නිසින්නො “තත්ත්වයො”ති වුවවති. ද්විත්තන්ති ධම්මවාදිඅධම්මවාදිපක්ඛානං ද්විත්තං සඬ්ඝානං. කම්මන්ති චතුළග්ගාදිසඬ්ඝෙන කරණීයකම්මං. කොපෙතීති අධම්මවාදීනං අසංවාසභාවං ගන්ත්වා තෙසං ගණපුරණත්තා, ඉතරෙසං එකසීමායං යත්වා භත්ථපාසං අනුපගතත්තා, ඡන්දස්ස ව අදින්නත්තා කම්මං කොපෙති. යො පන අධම්මවාදීනං පක්ඛෙ නිසින්නො “අධම්මවාදීනො ඉමෙ, ඉතරෙ ධම්මවාදීනො”ති තෙසං මජ්ඣෙ පවිසති, යත්ථ වා තත්ථ වා පක්ඛෙ නිසින්නො “ඉමෙ ධම්මවාදීනො”ති ගණ්භාති, අයං අත්තනාව අත්තානං සමානසංවාසකං කරොතීති වෙදිතඛිබ්බො.

3110. ඛණිසීමාගතො පකතත්තො භික්ඛු සවෙ භත්ථපාසෙ යීතො හොති, සො සීමාය නානාසංවාසකො මතොති යොජනා. තං ගණපුරණං කත්වා කතකම්මම්පි කුප්පති. එවං යථාවුත්තනියාමෙන තයො නානාසංවාසකා මහෙසිනා වුත්තාති යොජනා.

3111. වුතොති පාරාජිකාපන්නො සාසනතො වුතත්තා “වුතො”ති ගහිතො. “භික්ඛුනී එකාදස අභබ්බා”ති පදවිජෙදො. ඉමෙති හෙදමනපෙක්ඛිත්වා

සාමඤ්ඤෙන සත්තරස් ජනා. අසංවාසානි න සංවසිතබ්බා, නත්ථි වා එතෙහි පකතත්තානං එකකම්මාදිකො සංවාසොති අසංවාසා නාම සියුං.

3112. අසංවාසස්ස සබ්බස්සාති යථාචුත්තස්ස සත්තරස්සවිධස්ස සබ්බස්ස අසංවාසස්ස. තථා කම්මාරහස්ස වාති ‘‘යස්ස සඬ්ඝො කම්මං කරොති, සො නෙව කම්මපත්තො, නාපි ඡන්දාරහො, අපිච කම්මාරහො’’ති (පරි. 488) එවං පරිවාරෙ චුත්තකම්මාරහස්ස ව. උම්මත්තකාදීනන්ති ආදි-සද්දෙන බිත්තවිත්තාදීනං ගහණං. සඬ්ඝො තප්පනියාදීනි කරොන්තෙ. පටික්ඛෙපොති පටික්කොසනා. න රුහතීති පටික්කොසට්ඨානෙ න තිට්ඨති, කම්මං න කොපෙතීති අධිප්පායො.

3113. සසංවාසෙක...පෙ.... භික්ඛුනොති චුත්තනයෙන කම්මෙන වා ලද්ධියා වා අසංවාසිකභාවං අනුපගතත්තා සමානසංවාසකස්ස සීමාය අසංවාසිකභාවං අනුපගතත්තා එකසීමාය ධීතස්ස අන්තිමවත්ථුං අනප්ඤ්ඤාපන්නත්තා පකතත්තස්ස භික්ඛුනො. අනත්තරස්සපි හත්ථපාසෙ වචනෙන වච්චෙදකරණෙන පටික්ඛෙපො පටික්කොසො රුහති පටික්කොසනට්ඨානෙයෙව තිට්ඨති, කම්මං කොපෙතීති අධිප්පායො.

3114. ඡහි ආකාරෙහීති (පාටි. අට්ඨ. 438; කඬ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) ලජ්ජිතාය, අඤ්ඤාණතාය, කුක්කුච්චපකතතාය, සතිසම්මොසාය, අකප්පියෙකප්පියසඤ්ඤිතාය, කප්පියෙඅකප්පියසඤ්ඤිතායාති ඉමෙහි ඡහි ආකාරෙහි. පඤ්ච සමණකප්පා ව චුත්තා, පඤ්ච විසුද්ධියො ව චුත්තාති යොජනා.

‘‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පඤ්චහි සමණකප්පෙහි එලං පරිභුඤ්ජිතුං, අග්ගිපරිජිතං සත්ථපරිජිතං නබපරිජිතං අබ්ජං නිබ්බට්ටබ්ජඤ්ඤෙව පඤ්චම’’න්ති (චූළව. 250) බුද්දකවත්ථුකෙ අනුඤ්ඤාතා පඤ්ච සමණකප්පා නාම. පඤ්ච විසුද්ධියොති පරිවාරෙ එකුත්තරෙ ‘‘පඤ්ච විසුද්ධියො’’ති ඉමස්ස නිද්දෙසෙ ‘‘නිදානං උද්දිසිත්වා අවසෙසං සුතෙන සාවෙනබ්බං, අයං පඨමා විසුද්ධි’’තිආදිනා (පරි. 325) නයෙන දස්සිතා පඤ්ච පාතිමොක්ඛද්දෙසසඬ්ඛාතා පඤ්ච විසුද්ධියො ව ‘‘සුත්තුද්දෙසො පාරිසුද්ධිඋපොසො අධිට්ඨානුපොසො පවාරණා සාමග්ගිඋපොසොයෙව පඤ්චමො’’ති (පරි. 325) එවං චුත්තා පඤ්ච විසුද්ධියො වාති ද්වෙපඤ්චවිසුද්ධියො ‘‘ද්විපඤ්චවිඤ්ඤාණානි’’තිආදියු විය සාමඤ්ඤෙවනෙන සඬ්ගහිතා.

3115-7. නිස්සෙසෙන දීයති පඤ්ඤපියති එත්ථ සික්ඛාපදන්ති නිදානං, තෙසං තෙසං සික්ඛාපදානං පඤ්ඤත්තියා ධානභූතං වෙසාලිආදි. පුං චූච්චති නිරයො, තං ගලති මද්දති නෙරසිකදුක්ඛං අනුභවතීති පුග්ගලො, සත්තො. අරියපුග්ගලා තංසදිසත්තා, භූතපුබ්බගතියා වා ‘‘පුග්ගලා’’ති වෙදිතබ්බා. ඉධ පනෙතෙ සික්ඛාපදවිතික්කමස්ස ආදිකම්මිකා අධිප්පෙතා. ඉදානි පුග්ගලනිද්දෙසං වක්ඛති. වසති එත්ථ හගවතො ආණාසඬ්ඛාතා සික්ඛාපදපඤ්ඤත්ති තං පටිච්ච පවත්තතීති වත්ථු, තස්ස තස්ස පුග්ගලස්ස සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිහෙතුභූතො අප්ඤ්ඤාපාලො.

විධානං විභජනං විධි, පහෙදො. පඤ්ඤාපීයති භගවතො ආණා පකාරෙන ඤාපීයති එතායාති පඤ්ඤත්ති, පඤ්ඤත්තියා විධි පහෙදො “පඤ්ඤත්තිවිධි”න්ති චත්තඛිබ්බෙ “විධිං පඤ්ඤත්තියා”ති ගාථාබන්ධවසෙන අසමත්ථනිද්දෙසො. සා පන පඤ්ඤත්තිවිධි පඤ්ඤත්තිඅනුපඤ්ඤත්ති අනුප්පන්නපඤ්ඤත්ති සබ්බත්ථපඤ්ඤත්ති පදෙසපඤ්ඤත්ති සාධාරණපඤ්ඤත්ති අසාධාරණපඤ්ඤත්ති එකතොපඤ්ඤත්ති උභතොපඤ්ඤත්තිවසෙන නවවිධා භොති.

“විපත්ති ආපත්ති අනාපත්ති”ති පදවිජෙදො, විපජ්ජන්ති එතාය සීලාදයොති විපත්ති. සා පන සීලආචාරදිට්ඨිආජීවානං වසෙන චතුඛිබ්බා. සා පන උද්දෙසවසෙන හෙට්ඨා දස්සිතාව. ආපජ්ජන්ති එතාය අකුසලාබ්‍යාකතභූතාය භගවතො ආණාචිතික්කමන්ති ආපත්ති. සා පුබ්බපයොගාදිවසෙන අනෙකප්පහෙදා ආපත්ති. අනාපත්ති අජානනාදිවසෙන ආණාය අනතික්කමනං. සමුට්ඨාති එතෙහි ආපත්තීති සමුට්ඨානාති, කායාදිවසෙන ඡබ්බිධාති ආපත්තිකාරණාති. සමුට්ඨානානං නයො සමුට්ඨානනයො, තං.

වජ්ජඤ්ච කම්මඤ්ච කිරියා ව සඤ්ඤා ව චිත්තඤ්ච ආණන්ති ව වජ්ජකම්මක්‍රියාසඤ්ඤාචිත්තාණන්තියො, තාසං විධි තථා වුව්චති, තං. වජ්ජවිධින්ති “යස්සා සචිත්තකපක්කෙ චිත්තං අකුසලමෙව භොති, අයං ලොකවජ්ජා, සෙසා පණ්ණත්තිවජ්ජා”ති (කඬ්ඛා. අට්ඨ. පයමපාරාජිකවණ්ණනා) චුත්තං වජ්ජවිධිං. කම්මවිධින්ති “සබ්බා ව කායකම්මවචිකම්මතදුභයවසෙන තිවිධා භොන්ති”ති (කඬ්ඛා. අට්ඨ. පයමපාරාජිකවණ්ණනා) දස්සිතං කම්මවිධිං. ක්‍රියාවිධින්ති “අත්ථාපත්ති කිරියතො සමුට්ඨාති, අත්ථි අකිරියතො, අත්ථි කිරියාකිරියතො, අත්ථි සියා කිරියතො සියා අකිරියතො”තිආදිනා (කඬ්ඛා. අට්ඨ. පයමපාරාජිකවණ්ණනා) නයෙන දස්සිතං කිරියාවිධිං. සඤ්ඤාවිධින්ති “සඤ්ඤාවිමොක්ඛා”තිආදිනා (කඬ්ඛා. අට්ඨ. පයමපාරාජිකවණ්ණනා) නයෙන දස්සිතං සඤ්ඤාවිධිං.

චිත්තවිධින්ති “සබ්බාපි චිත්තවසෙන දුට්ඨා භොන්ති සචිත්තකා, අචිත්තකා චා”ති (කඬ්ඛා. අට්ඨ. පයමපාරාජිකවණ්ණනා) චුත්තං චිත්තවිධිං. ආණන්තිවිධින්ති “සාණන්තිකං අනාණන්තික”න්ති චුත්තං ආණන්තිවිධිං. අඬ්ඟවිධානන්ති සබ්බසික්ඛාපදෙසු ආපත්තීනං චුත්තං අඬ්ඟවිධානඤ්ච. වෙදනාත්තිකං, කුසලත්තිකඤ්චාති යොජනා. තං පන “අකුසලචිත්තං, ද්විචිත්තං, තිචිත්තං, දුක්ඛවෙදනං, ද්විවෙදනං, තිවෙදන”න්ති තත්ථ තත්ථ දස්සිතමෙව.

සත්තරසවිධං එතං ලක්ඛණන්ති යථාචුත්තනිදානාදිසත්තරසප්පහෙදං සබ්බසික්ඛාපදානං සාධාරණලක්ඛණං. දස්සෙත්වාති පකාසෙත්වා. බ්‍රුමො විනයකුසලො. තත්ථ තත්ථ සික්ඛාපදෙසු යථාරහං යොජෙය්‍යාති සම්බන්ධො.

3118. ඉමෙසු සත්තරසසු ලක්ඛණෙසු නිදානපුග්ගලෙ තාව නිද්දිසිතුමාහ “නිදාන”න්තිආදි. තත්ථාති තෙසු සත්තරසසු සාධාරණලක්ඛණෙසු, නිද්ධාරණෙ වෙතං භූමිමං. නිදානන්ති නිද්ධාරිතඛිබ්බදස්සනං. “පුර”න්ති ඉදං

“වෙසාලී” තිආදිපදෙහි පව්වෙකං යොජෙතබ්බං. සක්කභග්ගාති එතෙහි ජනපදවාචීහි සද්දෙහි යානනිස්සිතා නාගරාව ගහෙතබ්බා. තානි ච “සක්කෙසු විහරති කපිලවත්ථුස්මිං, භග්ගෙසු විහරති සුසුමාරගිරො”ති තත්ථ තත්ථ සික්ඛාපදනිදානෙ නිදස්සිතානෙව.

3119. “දස වෙසාලියා” තිආදීනං අත්ථවිනිච්ඡයො උත්තරෙ ආවි භවිස්සති. ගිරිබ්බජෙති රාජගහනගරෙ. තඤ්ඤි සමන්තා යීතෙහි ඉසිගිලිආදීහි පඤ්චහි පබ්බතෙහි වජසදිසන්ති “ගිරිබ්බජ”න්ති වුවවති.

3121. භික්ඛූනං පාතිමොක්ඛස්මිං සුදින්නධනියාදයො තෙවිසතිවිධා ආදිකම්මිකපුග්ගලා වුත්තාති යොජනා.

3122. උභයපාතිමොක්ඛෙ ආගතා තෙ සබ්බෙ ආදිකම්මිකපුග්ගලා පරිපිණ්ඩිතා තිංස භවන්තීති යොජනා. වත්ථුආදීනං විනිච්ඡයො උත්තරෙ වක්ඛමානත්තා ඉධ න වුත්තො. නනු ච නිදානපුග්ගලවිනිච්ඡයමපි තත්ථ වක්ඛතීති සො ඉධ කස්මා වුත්තොති? නායං දොසො, ඉමස්ස පකරණත්තා ඉධාපි වත්තබ්බොති. යදි එවං වත්ථුආදිවිනිච්ඡයොපි ඉධ වත්තබ්බො සියා, සො කස්මා න වුත්තොති? එකයොගනිද්දිට්ඨස්ස ඉමස්ස වචනෙන සොපි වුත්තොයෙව භොතීති එකදෙසදස්සනවසෙන සංඛිත්තොති දට්ඨබ්බො.

3123. යො එනං තරුං ජානාති, සො පඤ්ඤත්තිං අසෙසතො ජානාතීති සම්බන්ධො. එත්ථ “එනං තරු”න්ති ඉමිනා නිදානාදිසත්තරසප්පකාරං සබ්බසික්ඛාපදසාධාරණලක්ඛණසමුදායං රූපකෙන දස්සෙති. කිං විසිට්ඨං තරුන්ති ආහ “තිමුල”න්තිආදි.

තත්ථ තිමුලන්ති නිදානපුග්ගලවත්ථුසඬ්ඛාතාති තිණි මුලාති එතස්සාති තිමුලං. නවපත්තන්ති නවවිධපණ්ණත්තිසඬ්ඛාතාති පත්තාති එතස්සාති නවපත්තං. ද්වයඬ්ඤාතන්ති ලොකවජ්ජපණ්ණත්තිවජ්ජසඬ්ඛාතා ද්වෙ අඬ්ඤාතා එතස්සාති ද්වයඬ්ඤාතං. “ද්විඅඬ්ඤාත”න්ති වත්තබ්බෙ ඉ-කාරස්ස අයාදෙසං කත්වා “ද්වයඬ්ඤාත”න්ති වුත්තං. සත්තඵලන්ති ආණත්තිආපත්තිඅනාපත්තිවිපත්තිසඤ්ඤාවෙදනාකුසලත්තිකසඬ්ඛාතාති සත්ත ඵලාති එතස්සාති සත්තඵලං. ඡප්පඵන්ති ඡසමුට්ඨානසඬ්ඛාතාති පුඵඵාති එතස්සාති ඡප්පඵඵං. ද්විජ්ජභවන්ති විත්තකම්මසඬ්ඛාතා ද්වෙ පභවා එතස්සාති ද්විජ්ජභවං. ද්විසාඛන්ති කිරියඅඬ්ගසඬ්ඛාතා ද්වෙ සාඛා එතස්සාති ද්විසාඛං. එනං තරුං යො ජානාතීති යො වුත්තො භික්ඛූ වුත්තසරූපසාධාරණසත්තරසලක්ඛණරාසිවිනිච්ඡයසඬ්ඛාතතරුං ජානාති. සොති සො භික්ඛූ. පඤ්ඤත්තින්ති විනයපිටකං. අසෙසතොති සබ්බසො.

3124. ඉති එවං මධුරපදත්ථං අනාකුලං පරමං උත්තමං ඉමං විනිච්ඡයං යො පඨති වාචුග්ගතං කරොන්තො පරියාපුණාති, ගරුසන්තිකෙ සාධුකං සුණාති,

පරිපූර්ණතෙ ව අත්ථං පරිපූර්ණති ව, සො භික්ඛු විනය විනිවිජයෙ උපාලිසමො භවති විනයධරානං එතදග්ගට්ඨානෙ නික්ඛිත්තෙන උපාලිමහාටෙරෙන සදිසො භවතී යොජනා.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනියා විනයවිනිවිජයවණ්ණනාය

පකිණ්ණකවිනිවිජයකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

කම්මට්ඨානවිභාවනාවිධානකථාවණ්ණනා

3125. “ආදිම්භි සීලං දස්සෙය්‍යා.

මජ්ඣිමනිකායෙ;

පරියොසානෙ ව නිබ්බානං;

එසා කථිකසණ්ඨිති”ති. (දී. නි. අට්ඨ. 1.190; ම. නි. අට්ඨ. 1.291; අ. නි. අට්ඨ. 2.3.64) –

චූත්තං ධම්මකථිකලක්ඛණං සමනුස්සරන්තොයමාවරියො පාතිමොක්ඛසංවරසීලපරිදීපකං විනිවිජයං නාතිසඬ්ඛෙපවිත්ථාරමුඛෙන දස්සෙත්වා තංමූලකානං ඉතරෙසඤ්ච තිණ්ණං සීලානං තංදස්සනෙනෙව දස්සිතභාවඤ්ච සීලවිසුද්ධිමූලිකා විත්තවිසුද්ධිආදියො පඤ්චවිසුද්ධියො ච තංමූලිකඤ්ච අරියමග්ගසඬ්ඛානං ඤාණදස්සනවිසුද්ධිං තදගිගමනියං නිබ්බානඤ්ච දස්සෙත්වා යථාරද්ධං විනයකථං පරියොසාපෙතුකාමො ආහ “පාමොක්ඛෙ”තිආදි. තත්ථ පාමොක්ඛෙති සමාධිආදීනං අනවජ්ජධම්මානං පතිට්ඨාභාවෙන උත්තමෙ. මොක්ඛජ්ජවෙසනෙති අමතමහානිබ්බානනගරස්ස පවෙසනනිමිත්තෙ. මුඛෙ අසභායද්වාරභූතෙ. යථාහ –

“සග්ගාරොහණසොපානං, අඤ්ඤං සීලසමං කුතො;

ද්වාරං වා පන නිබ්බාන-නගරස්ස පවෙසනෙ”ති. (විසුද්ධි. 1.9; බු. බං.

අට්ඨ. 3.දීපඬ්ඛරඤ්චද්ධවංසවණ්ණනා);

සඬ්ඛදුක්ඛක්ඛයෙති ජාතිදුක්ඛාදිසඬ්ඛදුක්ඛානං ඛයස්ස අරියමග්ගස්ස අධිගමූපායත්තා ඵලූපවාරෙන සඬ්ඛදුක්ඛක්ඛයසඬ්ඛාතෙ. “පාමොක්ඛෙ”ති ච “මොක්ඛජ්ජවෙසනෙ මුඛෙ”ති ච “සඬ්ඛදුක්ඛක්ඛයෙ”ති ච “පාතිමොක්ඛස්මි”න්ති එතස්ස විසෙසනං. චූත්තෙති පාරාජිකතො පට්ඨාය නානජ්ජකාරතො නිද්දිට්ඨෙ සති. ඉතරත්තයං චූත්තමෙවාති සම්බන්ධො. ඉන්ද්‍රියසංවරසීලආර්ථිපාරිසුද්ධිසීලපච්චයසන්තිස්සිතසීලසඬ්ඛානං ඉතරං සීලත්තයං චූත්තමෙව භොති “රාජා ආගතො”ති චූත්තෙ පරිසාය ආගමනං විය, තස්මා තං න වක්ඛාමාති අධිජ්ජායො.

3126. ඉදං චතුබ්බිධං සීලන්ති පාතිමොක්ඛසංවරසීලාදිං චතුපාරිසුද්ධිසීලං.
 ඤත්වාති ලක්ඛණාදිතො, වොදානතො,
 භානභාගියට්ඨිතිභාගියවිසෙසභාගියනිබ්බේධභාගියාදිප්පකාරතො ච ජානිත්වා.
 තත්ථාති චතුබ්බිධසීලෙ. පතිට්ඨිතොති අවිජ්ජදාදිඅභිගසමන්තාගතභාවමාපාදනෙන
 පතිට්ඨිතො. සමාධින්නි උපචාරප්පනාහෙදලොකියසමාධිං. භාවෙත්වාති
 සමචත්තාලිසාය කම්මට්ඨානෙසු පුනප්පුනං අනුයොගවසෙන වඩ්ඪෙත්වා.
 පඤ්ඤායාති තිලක්ඛණාකාරාදිපරිච්ඡේදිකාය ලොකුත්තරාය පඤ්ඤාය හෙතුභූතාය,
 කරණභූතාය ච. පරිමුච්චතීති සබ්බකිලෙසබන්ධනං ඡේත්වා සංසාරචාරකා
 සමන්තතො මුච්චති, අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායතීති අධිප්පායො.

3127. එවං සමාසතො වුත්තමෙවත්ථං නිද්දිසන්තො ආහ
 “දසානුස්සතියො”තිආදි. දස අනුස්සතියො ච දස කසිණා ච දස අසුභා ච වතස්සො
 අප්පමඤ්ඤායො ච තථා වත්තාරො ආරුප්පා ච වුත්තා. අපරං කම්මට්ඨානද්වයඤ්ච
 වුත්තන්ති සම්බන්ධො.

තත්ථ දසානුස්සතියො නාම “බුද්ධානුස්සති, ධම්මානුස්සති, සඬ්ඝානුස්සති,
 සීලානුස්සති, වාගානුස්සති, දෙවතානුස්සති, කායගතාසති, මරණානුස්සති,
 ආනාපානසති, උපසමානුස්සති”ති (විසුද්ධි. 1.47) එවං වුත්තා දස අනුස්සතියො.

දස කසිණා නාම “පථවිකසිණං, ආපොකසිණං, තෙජොකසිණං,
 වායොකසිණං, නීලකසිණං, පිතකසිණං, ලොහිතකසිණං, ඔදාතකසිණං,
 ආලෝකකසිණං, පරිච්ඡන්තාකාසකසිණ”න්ති (විසුද්ධි. 1.47) වුත්තා ඉමෙ දස
 කසිණා.

දස අසුභා නාම “උද්ධුමාතකං, විනීලකං, විපුබ්බකං, විච්ඡේදකං, වික්ඛායිතකං,
 වික්ඛිත්තකං, හතවික්ඛිත්තකං, ලොහිතකං, පුළුචකං, අට්ඨික”න්ති (විසුද්ධි. 1.47)
 වුත්තා ඉමෙ දස අසුභා.

වතස්සො අප්පමඤ්ඤායො නාම “මෙත්තා, කරුණා, මුදිතා, උපෙක්ඛා”ති
 (විසුද්ධි. 1.47) වුත්තා ඉමෙ අප්පමඤ්ඤායො.

වත්තාරො ආරුප්පා නාම “ආකාසානඤ්චායතනං, විඤ්ඤාණඤ්චායතනං,
 ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන”න්ති (විසුද්ධි. 1.47) වුත්තා
 ඉමෙ ආරුප්පා. අපරං කම්මට්ඨානද්වයං නාම “ආභාරපටික්කුලසඤ්ඤා,
 චතුර්ධාතුවචත්ථාන”න්ති වුත්තං ට්ඨානඋභයං.

3128. ඉව්චෙවං වත්තාලිසවිධං මනොභූතො කම්මට්ඨානං සබ්බමිසි
 කම්මට්ඨානං සමුද්දිට්ඨං සියාති යොජනා. කම්මස්ස යොගසඬ්ඛාතස්ස ධානං
 ආරම්මණභාවෙන පවත්තිට්ඨානන්ති කම්මට්ඨානං. තිට්ඨති එත්ථ ඵලං
 තදායත්තවුත්තිතායාති ධානං, කාරණං, කම්මස්ස විපස්සනාය ධානං කාරණං
 කම්මට්ඨානං, කස්සාති ආහ “මනොභූතො”ති. මනො අභිභවතීති මනොභූ, තස්ස

මනොභූතො, කුසලචිත්තස්ථවත්තිනිවාරණෙන තථාලද්ධනාමස්ස කාමදෙවස්සාති අත්ථො. ඉමිනා කම්මට්ඨානගණනාපරිච්ඡේදො දස්සිතො.

3129-30. ඉමෙසං කම්මට්ඨානානං භාවනාමයං භිත්ථිත්වා දස්සෙතුං මාතිකං තාව දස්සෙත්තො ආහ “උපචාරජ්ජනානො”තිආදි. තත්ථ උපචාරජ්ජනානොති “එත්තකාති කම්මට්ඨානාති උපචාරාවහාති, එත්තකාති අජ්ජනාවහාති”ති එවං උපචාරජ්ජනාවසෙන ව. ඤානභෙදාති “එත්තකාති පඨමජ්ඣානිකාති, එත්තකාති තිකවතුක්කජ්ඣානිකාති, එත්තකාති පඤ්චකජ්ඣානිකාති”තිආදිනා ඤානභෙදා ව. අතික්කමාති අභිගානං, ආරම්මණානඤ්ච අතික්කමතො. වඩ්ඪනාවඩ්ඪනා වාපිති අභිගුලද්වඩ්ගුලාදිවසෙන වඩ්ඪෙතඛිබ්බා, අවඩ්ඪෙතඛිබ්බා ව. ආරම්මණභූමිතොති නිමිත්තාරම්මණාදිආරම්මණතො චෙව ලබ්භමානාලබ්භමානභූමිතො ව.

ගහණාති දිට්ඨාදිවසෙන ගහෙතඛිබ්බතො. පච්චයාති තංතංයානානං පච්චයභාවතො ව. භියෙය්‍යාති පුන-සද්දත්ථනීභාරත්ථො. වරියානුකූලතොති රාගවරියාදීනං අනුකූලභාවතොති අයං විසෙසො අයං භෙදො. එතෙසු චත්තාලීසාය කම්මට්ඨානෙසු.

3131. එවං මාතිකං නිද්දිසිත්වා යථාක්කමං නිද්දිසත්තො පඨමං තාව උපචාරාවහාදෙයො දස්සෙතුමාහ “අට්ඨානුස්සතියො”තිආදි. තත්ථාති තිස්සං මාතිකායං, තෙසු වා චත්තාලීසාය කම්මට්ඨානෙසු. අට්ඨානුස්සතියොති කායගතාසතිආනාපානසතිද්වයවජ්ජිතා බුද්ධානුස්සතිආදිකා අට්ඨ අනුස්සතියො ව. සඤ්ඤා ආහාරෙපටික්කුලසඤ්ඤා ව. වචන්ථානඤ්ච චතුර්ධාවචන්ථානඤ්චාති ඉමෙ දස. උපචාරාවහාති බුද්ධගුණාදීනං පරමත්ථභාවතො, අනෙකවිධත්තා, එකස්සාපි ගම්භීරභාවතො ව එතෙසු දසසු කම්මට්ඨානෙසු අජ්ජනාවසෙන සමාධිස්ස පතිට්ඨාතුමසක්කුණෙය්‍යත්තා අජ්ජනාභාවනාජ්ජත්තො සමාධි උපචාරභාවෙයෙව පතිට්ඨාති, තස්මා එතෙ උපචාරාවහා.

නනු චෙත්ථ දුතියවතුත්ථාරුජ්ජසමාධි, ලොකුත්තරො ව සමාධි පරමත්ථධම්මෙ අජ්ජනං පාපුණාති, තස්මා “පරමත්ථභාවතො”ති භෙතු අජ්ජනමපාපුණෙන කාරණභාවෙන න චූච්චතීති? න, තස්ස භාවනාවිසෙසෙන පරමත්ථධම්මෙ පවත්තිසම්භවතො, ඉමස්ස ව රුපාවචරවතුත්ථභාවනාවිසෙසසම්භවතො ව. තථා හි දුතියවතුත්ථාරුජ්ජසමාධි අජ්ජනාපත්තස්ස අරුපාවචරසමාධිස්ස චතුත්ථජ්ඣානස්ස ආරම්මණසමතික්කමමත්තභාවනාවසෙන සභාවාරම්මණෙපි අජ්ජනං පාපුණාති. විසුද්ධිභාවනානුක්කමබලෙන ලොකුත්තරො සමාධි අජ්ජනං පාපුණාතීති.

3132. තත්ථාති තෙසු ඤානාවභෙසු තිංසකම්මට්ඨානෙසු. අසුභාති උද්ධුමාතකාදෙයො දස අසුභා. කායගතාසතීති කායගතාසති වාති ඉමෙ එකාදස. පඨමජ්ඣානිකාති ඉමෙසං පටික්කුලාරම්මණත්තා, පටික්කුලාරම්මණෙ ව චිත්තස්ස චණ්ඩසොතාය නදියා අරිත්තබලෙන නාවාට්ඨානං විය විතක්කබලෙනෙව පවත්තිසම්භවතො අවිතක්කානං දුතියජ්ඣානාදීනං අසම්භවොති සවිතක්කස්ස

පයමජ්ඣානස්සෙව සම්භවතො පයමජ්ඣානිකා. ආනාපානඤ්ච කසිණා වාති ඉමෙ එකාදස චතුක්කජ්ඣානිකා රූපාවචරචතුක්කජ්ඣානිකා ච චතුක්කනායෙන, පඤ්චකජ්ඣානිකා ච.

3133. තිස්සොව අප්පමඤ්ඤාති මෙත්තා, කරුණා, මුදිතාති අප්පමඤ්ඤා තිස්සොව. සාමඤ්ඤාදිද්දෙසෙ එතාසමෙව ගහණං කථං විඤ්ඤායතීති? “අථ පච්ඡිමා” තිආදිනා චතුත්ථාය අප්පමඤ්ඤාය චතුත්ථජ්ඣානිකභාවස්ස චක්ඛමානත්තා පාරිසෙසතො තං විඤ්ඤායති. තිකජ්ඣානානීති තිකජ්ඣානිකා. “තිකජ්ඣානා” ති චත්තබ්බෙ ලිඛිතවිපල්ලාසෙන එවං චුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. මෙත්තාදිනං දොමනස්සසහගතඛ්‍යාපාදවිහිංසානභිරතීනං පභායකත්තා දොමනස්සපටිපක්ඛෙන සොමනස්සෙනෙව සහගතතා චුත්තාති චතුක්කනායෙන තිකජ්ඣානිකතා චුත්තා, පඤ්චකනායෙන චතුක්කජ්ඣානිකතා ච.

“අථා” ති ඉදං “පච්ඡිමා” ති පදස්ස “තිස්සො” ති ඉමිනා පුරිමපදෙන සම්බන්ධනිවත්තනත්ථං. පච්ඡිමා අප්පමඤ්ඤා, චත්තාරො ආරුප්පා ච චතුත්ථජ්ඣානිකා මතා චතුක්කනායෙන, පඤ්චමජ්ඣානිකා ච. “සබ්බෙ සත්තා සුඛිතා භොන්තු, දුක්ඛා මුච්චන්තු, ලද්ධසුඛසම්පත්තීතො මා විගච්ඡන්තු” ති මෙත්තාදිතිවිධවසප්පවත්තං ඛ්‍යාපාරත්තයං පභාය කම්මස්සකතාදස්සනෙන සත්තෙසු මජ්ඣාත්තාකාරප්පත්තභාවනානිබ්බත්තාය තත්ත්වමජ්ඣාත්තොපෙක්ඛාය බලවතරත්තා අප්පනාප්පත්තස්ස උපෙක්ඛාබ්‍රහ්මවිහාරස්ස සුඛසහගතතාසම්භවතො උපෙක්ඛාසහගතතා චුත්තා.

3134. අභිගාරම්මණතො අතික්කමො ද්විධා චුත්තොති යොජනා. චතුක්කතිකජ්ඣානෙනෙසුති දසකසිණා, ආනාපානසතීති එකාදසසු චතුක්කජ්ඣානිකෙනෙසු චෙව මෙත්තාදිපුරිමබ්‍රහ්මවිහාරත්තයසඬ්ඛානෙසු තිකජ්ඣානිකෙනෙසු ච කම්මට්ඨානෙසු. අභිගාතික්කමතාති එකස්මිංයෙව ආරම්මණෙ විතක්කාදිඤ්ඤාසම්භව සමතික්කමෙන පයමජ්ඣානාදිනං ආරම්මණෙයෙව දුතියජ්ඣානාදිනං උප්පත්තීතො අභිගාතික්කමො අධිප්පෙතොති අත්ථො. අභිගාතික්කමොයෙව අභිගාතික්කමතා.

3135. අභිගාතික්කමතොති තතියජ්ඣානසම්පයුත්තසොමනස්සාතික්කමනතො. ආරම්මණමතික්කම්මාති පටිභාගනිමිත්තකසිණුග්ගාටිමාකාසතබ්බිසයපයමාරුප්පවිඤ්ඤාණතදභාවසඬ්ඛානා නි චත්තාරි ආරම්මණානි යථාක්කමං අතික්කමිත්වා. කසිණුග්ගාටිමාකාසතබ්බිසයපයමාරුප්පවිඤ්ඤාණතදභාවතබ්බිසයතතියාරුප්පවිඤ්ඤාණසඬ්ඛානෙසු චතුසු ආරම්මණෙසු ආරුප්පා ආකාසානඤ්චායතනාදිනි චත්තාරි අරූපාවචරජ්ඣානානි ඡායරෙ උප්පජ්ජන්ති.

3136. එත්ථාති එතෙසු ආරම්මණෙසු. වඩ්ඪෙතබ්බානීති “යත්තකං ඔකාසං කසිණෙන ඵරති, තදබ්භන්තරෙ දිබ්බාය සොතධාතුයා සද්දං සොතුං, දිබ්බෙන

වක්බුනා රූපං පස්සිතුං, පරසත්තානඤ්ච වෙනසා චිත්තං අඤ්ඤාතුං සමත්ථො
හොති''ති වුත්තප්පයොජනං සන්ධාය අභිගගණනාදිවසෙන පරිච්ඡින්නිදිත්වා යත්තකං
ඉච්ඡති, තත්තකං වඩ්ඪෙත්තිබ්බාති. සෙසං අසුභාදි සබ්බං තං කම්මට්ඨානං
පයොජනාභාවා න වඩ්ඪෙත්තිබ්බමෙවාති යොජනා.

3137. තත්ථ තෙසු කම්මට්ඨානෙසු දස කසිණා ව දස අසුභා ව කායගතාසති,
ආනාපානසතීති ඉමෙ බාවිසති කම්මට්ඨානාති පටිභාගාරම්මණාතීති යොජනා. එත්ථ
“කසිණා”තිආදිනා තදාරම්මණාති කුමානාති ගහිතාති.

3138. ධාතුච්චත්ථනන්ති චතුර්ධාතුච්චත්ථානං, ගාථාබන්ධවසෙන රස්සත්තං.
විඤ්ඤාණඤ්චාති විඤ්ඤාණඤ්චායතනං. නෙවසඤ්ඤාති
නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං. දස ද්වේති ද්වාදස. භාවගොචරාති
සභාවධම්මගොචරා, පරමත්ථධම්මාලම්බණාති වුත්තං හොති.

3139. ද්වේ ව ආරුප්පමානසාති
ආකාසානඤ්චායතනආකිඤ්චඤ්ඤායතනසඨ්ඛාතා අරූපාවචරචිත්තුප්පාදා ද්වේ ව.
ඡ ඉමෙ ධම්මා නවත්තිබ්බගොචරා නිද්දිට්ඨාති යොජනා චතුත්තං අප්පමඤ්ඤානං
සත්තපඤ්ඤත්තියා, පට්ඨාරුප්පස්ස කසිණුග්ගාට්ඨාකාසපඤ්ඤත්තියා,
තතියාරුප්පස්ස පට්ඨාරුප්පවිඤ්ඤාණාභාවපඤ්ඤත්තියා ව ආරම්මණත්තා.

3140. පටික්කුලසඤ්ඤාති ආභාරෙපටික්කුලසඤ්ඤා. කායගතාසතීති ද්වාදසෙව
භූමිතො දෙවෙසු කාමාවචරදෙවෙසු කුණපානං, පටික්කුලාරහස්ස ව අසම්භවා න
පවත්තන්තීති යොජනා.

3141. තාති ද්වාදස ව. භියෙය්‍යාති අධිකත්ථෙ නිපාතො, තතො අධිකං
ආනාපානසතී වාති තෙරස රූපාරූපලොකෙ අස්සාසපස්සාසානඤ්ච අභාවා
සබ්බෙසො න ජායරෙති යොජනා.

3142. අරූපාවචරෙ අරූපභවෙ චතුරො ආරුප්පෙ යපෙත්වා අඤ්ඤෙ ඡත්තිංස
ධම්මා රූපසමතික්කමාභාවා න ජායන්තීති යොජනා. සබ්බෙ සමචත්තාලීස ධම්මා
මානුසෙ මනුස්සලොකෙ සබ්බෙසමෙව ලබ්භමානත්තා ජායන්ති.

3143. චතුත්ථකසිණං භිත්වාති වායොකසිණං දිට්ඨපුට්ඨෙත ගහෙතබ්බත්තා තං
වජ්ජෙත්වා නව කසිණා ව දස අසුභා වාති තෙ එකුනවිසති ධම්මා දිට්ඨෙතෙව
වක්බුච්ඤ්ඤාණෙන පුබ්බභාගෙ පරිකම්මකාලෙ ගහෙතබ්බා භවන්තීති යොජනා.
පුබ්බභාගෙ වක්බුනා ඔලොකෙත්වා පරිකම්මං කතං, තෙන උග්ගහිතනිමිත්තං
තෙසං ගහෙතබ්බත්ති වුත්තං හොති.

3144. පුට්ඨෙතාති නාසිකග්ගෙ, උත්තරොට්ඨෙ වා පුට්ඨවසෙන.
කායගතාසතියං තවපඤ්චකං දිට්ඨෙත ගහෙතබ්බං. මාලුකොති වායොකසිණං
දිට්ඨපුට්ඨෙත ගහෙතබ්බං උච්ඡ්‍රස්සාදීනං පත්තෙසු

වලමානවණ්ණග්ගහණමුඛෙන, කායප්පසාදසට්ටනෙන ව ගහෙනබ්බත්තා. එත්ථ එතෙසු කම්මට්ඨානෙසු. සෙසකන්ති චුත්තාවසෙසං. බුද්ධානුස්සතිආදිකා අට්ඨානුස්සතියො, චත්තාරො බ්‍රහ්මචිහාරා, චත්තාරො ආරුප්පා, ආහාරෙපටික්කුලසඤ්ඤා, චතුර්ධාතුවචත්ථානං, කායගතාසනියං වක්කපඤ්චකාදීනි වානි සබ්බමෙතං පරතො සුත්වා ගහෙනබ්බත්තා සුතෙනෙව ගහෙනබ්බත්ති චුත්තං.

3145. එත්ථ එතෙසු කම්මට්ඨානෙසු ආකාසකසිණං යපෙත්වා නව කසිණා පයමාරුප්පවිත්තස්ස ආරම්මණභූතකසිණුග්ගාට්ඨාකාසස්ස හෙතුභාවතො පච්චයා ඡායරෙ පච්චයා භවත්තීති යොජනා.

3146. දසපි කසිණා අභිඤ්ඤානං දිබ්බවක්ඛුඤ්ඤාණාදීනං පච්චයා භවත්තීති යොජනා. චතුත්ථස්සාති චතුත්ථස්ස බ්‍රහ්මචිහාරස්ස.

3147. හෙට්ඨිමහෙට්ඨිමාරුප්පන්ති ආකාසානඤ්චායතනාදිකං. පරස්ස ච පරස්ස වානි විඤ්ඤාණඤ්චායතනාදිඋත්තරජ්ඣානස්ස පච්චයොති පකාසිතන්ති යොජනා. නෙවසඤ්ඤාති නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං. නිරොධස්සාති සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධස්ස, තාය නිරොධසමාපත්තියා.

3148. සබ්බෙති සමචත්තාලිසකම්මට්ඨානධම්මා. සුඛචිහාරස්සාති දිට්ඨධම්මසුඛචිහාරස්ස. භවනිස්සරණස්ස වානි විභවුපනිස්සයතාය විපස්සනාපාදකත්තෙන ආසවක්ඛයඤ්ඤාණෙන අධිගන්තබ්බස්ස නිබ්බානස්ස ච. භවසුඛානඤ්චාති පරිකම්මොපචාරභාවනාවසප්පවත්තාති කාමාවචරකුසලචිත්තාති කාමසුගතිභවසුඛානං, රූපාවචරප්පනාවසප්පවත්තාති රූපාවචරචිත්තාති රූපාවචරභවසුඛානං, ඉතරාති අරූපාවචරභූතාති අරූපාවචරභවසුඛානඤ්ච පච්චයාති දීපිතා.

3149. දස අසුභා, කායගතාසනීති ඉමෙ එකාදස රාගචරිතස්ස විසෙසතො අනුකුලා විඤ්ඤෙය්‍යාති යොජනා. “විසෙසතො”ති ඉමිනා රාගස්ස උජුච්චවනීකභාවෙන ච අතිසප්පායතො ච චුත්තො, ඉතරෙ ච අපටික්ඛිත්තාති දීපෙති. චුත්තඤ්ඤෙනං විසුද්ධිමග්ගෙ “සබ්බඤ්ඤෙතං උජුච්චවනීකවසෙන ච අතිසප්පායවසෙන ච චුත්තං, රාගාදීනං පන අවික්ඛම්භිකා, සද්ධාදීනං වා අනුපකාරා කුසලභාවනා නාම නත්ථි”ති (විසුද්ධි. 1.47).

3150. සවණ්ණකසිණාති චතුභි වණ්ණකෙහි කසිණෙහි සහිතා. වතස්සො අප්පමඤ්ඤායොති ඉමෙ අට්ඨ දොසචරිතස්ස අනුකුලාති පකාසිතාති යොජනා.

3151. මොහප්පකතිනොති මොහචරිතස්ස. “ආනාපානසති එකාවා”ති පදච්ඡේදො.

3152. මරණපසමෙති මරණඤ්ච උපසමො ව මරණපසමං, තස්මිං මරණපසමෙ. සතීති මරණානුස්සති, උපසමානුස්සති වාති එතෙ චත්තාරො ධම්මා. පඤ්ඤාපකතිනොති බුද්ධිවරිතස්ස.

3153. ආදිඅනුස්සතිච්ඡක්කන්ති බුද්ධධම්මසංඝසංග්ගාගදෙවනානුස්සතිසංඝාතං ඡක්කං. සද්ධාවරිතවණ්ණිකන්ති සද්ධාවරිතස්ස අනුකූලන්ති කමිතං. ආරුප්පාති චත්තාරො ආරුප්පා. සෙසා කසිණාති භූතකසිණආලෝකාකාසකසිණාතං වසෙන ඡ කසිණාති සෙසා දස ධම්මා. සබ්බානුරූපකාති සබ්බෙසං ඡන්තං වරියාතං අනුකූලාති අත්ථො.

3154-8. එවං යථානික්ඛිත්තමාතිකානුක්කමෙන කම්මට්ඨානප්පහෙදං විභාවෙත්වා ඉදානි භාවනානායං දස්සෙතුමාහ “එව”න්තිආදි. එවං පහෙදතො ඤත්වා කම්මට්ඨානානීති යථාචුත්තහෙදනායමුඛෙන භාවනාමයාරම්භදස්සනං. පණ්ඩිතොති තිහෙතුකපට්ඨපන්ධිපඤ්ඤාය පඤ්ඤවා භබ්බපුග්ගලො. තෙසුති නිද්ධාරණෙ භූමිමං. මෙධාවීති පාරිභාරියපඤ්ඤාය සමන්තාගතො. දළ්භං ගහෙත්වානාතිආදිමජ්ඣපරියොසානෙ සුට්ඨු සල්ලක්ඛන්තෙන දළ්භං අට්ඨං කත්වා සක්කච්චං උග්ගහෙත්වා. කල්‍යාණමිත්තකොති –

“පියො ගරු භාවතීයො;
චත්තා ව චචනක්ඛමො;
ගම්භීරඤ්ච කථං කත්තා;
නො වට්ඨානෙ නියොජකො”ති. (විසුද්ධි. 1.37; නෙත්ති. 113) –

චුත්තලක්ඛණකො සීලසුතපඤ්ඤාදිගුණසමන්තාගතකල්‍යාණමිත්තකො.

පයමමෙව පලිබොධානං උච්ඡේදං කත්වාති යොජනා. පයමන්ති භාවනාරම්භතො පයමමෙව. පලිබොධානං උච්ඡේදං කත්වාති –

“ආවාසො ව කුලං ලාභො;
ගණො කම්මඤ්ච පඤ්චමං;
අද්ධානං ඤාති ආබාධො;
ගන්ථො ඉද්ධිති තෙ දසා”ති. (විසුද්ධි. 1.41) –

චුත්තානං දසමභාපලිබොධානං,
දීඝකෙසනබලොමච්ඡේදනවීරරජනපත්තපවනාදීනං බුද්ධකපථබොධානඤ්චාති
උභයෙසං පලිබොධානං උච්ඡේදං කත්වා නිට්ඨාපනෙන වා ආලයපරිච්චාගෙන වා
උච්ඡේදං කත්වා. ඉද්ධි පනෙත්ථ විපස්සනාය පලිබොධො හොති, න
සමාධිභාවනාය. චුත්තඤ්ඤෙනං විසුද්ධිමග්ගෙ “ඉද්ධිති පොථුප්පනිකා ඉද්ධි. සා හි
උත්තානසෙය්‍යකදාරකො විය, තරුණසස්සං විය ව දුප්පරිහාරා හොති,

අප්පමත්තකෙනෙව හිජ්ජති. සා පන විපස්සනාය පලිබොධො හොති, න සමාධිස්ස සමාධිං පත්වා පත්තබ්බත්තා’’ති (විසුද්ධි. 1.41).

දොසවජ්ජිතෙ, අනුරූපෙ ච විහාරෙ වසන්තෙනාති යොජනා. දොසවජ්ජිතෙති –

“මහාවාසං නවාවාසං, ජරාවාසඤ්ච පන්ථනිං;
සොණ්ඩිං පණ්ණඤ්ච පුප්ඵඤ්ච, එලං පත්ථිතමෙව ච.

“නගරං දාරුනා ඛෙත්තං, විසභාගෙන පට්ටනං;
පච්චන්තසීමාසප්පායං, යත්ථ මිත්තො න ලබ්භති.

“අට්ඨාරසෙතාති යානාති, ඉති විඤ්ඤාය පණ්ඩිතො;
ආරකා පරිවජ්ජෙය්‍යා, මග්ගං පටිභයං යථා’’ති. (විසුද්ධි. 1.52) –

අට්ඨකථාසු වුත්තෙහි ඉමෙහි අට්ඨාරසහි දොසෙහි ගජ්ජිතෙ.

අනුරූපෙ වසන්තෙනාති –

“ඉධ, භික්ඛවෙ, සෙනාසනං නාතිදුරං හොති නච්චාසන්තං
ගමනාගමනසම්පන්නං, දිවා අප්පාකිණ්ණං, රත්තිං අප්පසද්දං
අප්පනිග්ගසාසං, අප්පඩංසමකසවාතාතපසරීසපසම්ඵස්සං, තස්මිං බො පන
සෙනාසනෙ විහරන්තස්ස අප්පකසිරෙනෙව උප්පජ්ජන්ති
වීරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයහෙසජ්ජපරික්ඛාරා, තස්මිං බො පන
සෙනාසනෙ යෙ තෙ භික්ඛු විහරන්ති බහුස්සුතා ආගතාගමා ධම්මධරා
විනයධරා මාතිකාධරා, තෙ කාලෙන කාලං උපසඬ්ඨිත්වා පරිපුච්ඡති
පරිපඤ්භති ‘ඉදං, හන්තෙ, කථං, ඉමස්ස කො අත්ථො’ති, තස්ස තෙ
ආයස්මන්තො අවිච්චඤ්චෙව විවරන්ති, අනුත්තානිකඤ්ච උත්තානිං
කරොන්ති, අනෙකවිහිතෙසු ච කඬ්ඛට්ඨානියෙසු ධම්මෙසු කඬ්ඛං
පටිවිනොදෙන්ති. එවං බො, භික්ඛවෙ, සෙනාසනං පඤ්චඩ්ගසමන්තාගතං
හොති’’ති (අ. නි. 10.11) –

එවං හගවතා වණ්ණිතෙහි පඤ්චහි ගුණෙහි සමන්තාගතත්තා අනුරූපෙ
භාවනාකම්මානුගුණෙ විහාරෙ විහරන්තෙනාති අත්ථො. පට්ඨාදීනීති පට්ඨනීයාදීනී
රූපාවචරජ්ඣානාති. සබ්බසො භාවෙත්වාති විසුද්ධිමග්ගෙ “සබ්බං භාවනාවිධානං
අපරිභාපෙන්නෙත භාවෙත්තබ්බො’’ති (විසුද්ධි. 1.41) නික්ඛිත්තස්ස මාතිකාපදස්ස
විත්ථාරක්කමෙන භාවෙත්වා, විත්තවිසුද්ධිං සම්පාදෙන්වාති වුත්තං හොති.

සප්පඤ්ඤොති කම්මජනිහෙතුකපට්ඨපඤ්ඤාය වෙච
කම්මට්ඨානමනසිකාරසප්පායාති පරිග්ගහෙත්වා අසප්පායං පරිවජ්ජෙත්වා
සප්පායසෙවනොපකාරාය පාරිභාරියපඤ්ඤාය ච සමන්තාගතො යොගාවචරො.
තතොති නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනවජ්ජිතරූපාරූපජ්ඣානං

විපස්සනාපාදකභාවෙන සමාපජ්ජිත්වා අට්ඨන්තං

විපස්සනාපාදකජ්ඣානානමඤ්ඤතරතො ඥානා වුට්ඨාය. තෙනාහ විසුද්ධිමග්ගෙ “යපෙත්වා නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනනං අවසෙසරූපාරූපාවචරජ්ඣානානං අඤ්ඤතරතො වුට්ඨායා”ති (විසුද්ධි. 2.663).

නාමරූපවචන්ථානං කත්වාති විසුද්ධිමග්ගෙ දිට්ඨිවිසුද්ධිනිද්දෙසෙ වුත්තනයෙන පඤ්චක්ඛන්ධාදිමුඛෙසු යථිච්ඡිතෙන මුඛෙන පටිසිත්වා නාමරූපං වචන්ථපෙත්වා “ඉදං නාමං, ඉදං රූපං, ඉමම්භා නාමරූපතො ඛාතිරිත්තං අත්තාදි කිඤ්චි වත්තඛිං නත්ථි”ති නිට්ඨං ගන්ත්වා, ඉමිනා දිට්ඨිවිසුද්ධි දස්සිතා.

කඛ්ඛං චිතීරියාති යථාදිට්ඨිනාමරූපධම්මානං විසුද්ධිමග්ගෙ කඛ්ඛාචිතරණවිසුද්ධිනිද්දෙසෙ (විසුද්ධි. 2.678 ආදයො) වුත්තනයෙන පඤ්චධා පරිග්ගහෙත්වා “න තාවිදං නාමරූපං අහෙතුකං, න අත්තාදිහෙතුක”න්ති යථාවතො නාමරූපස්ස පඤ්චධා දස්සනෙන අද්ධන්තයගතං “අහොසිං නු ඛො අහං අතීතමද්ධාන”න්තිආදිනායජ්ජවත්තං (ම. නි. 1.18; සං. නි. 2.20; මහානි. 174) සොළසවිධං කඛ්ඛං, “සත්ථරි කඛ්ඛතී”තිආදිනායජ්ජවත්තං (ධ. ස. 1008) අට්ඨවිධඤ්ච කඛ්ඛං චිරියෙන තරිත්වා පජ්ඣිත්වා, ඉමිනා කඛ්ඛාචිතරණවිසුද්ධි දස්සිතා හොති.

ඵචං කඛ්ඛාචිතරණවිසුද්ධිනිජ්ඣාදනෙන ඤාතපරිඤ්ඤාය ධීතො යොගාවචරො සජ්ජායං නාමරූපං ලක්ඛණත්තයං ආරොපෙත්වා කඛ්ඛාචුපසමඤාණෙන මග්ගාමග්ගඤාණදස්සනවිසුද්ධිනිද්දෙසෙ (විසුද්ධි. 2.692 ආදයො) වුත්තනයෙන සඛ්ඛාරෙ සම්මසන්නො ඔභාසො, ඤාණං, පීතී, පස්සද්ධි, සුඛං, අධිමොක්ඛො, පග්ගහො, උපට්ඨානං, උපෙක්ඛා, නිකන්තීති දසසු උපක්කිලෙසෙසු පාතුභූතෙසු තථා පාතුභූතෙ ඔභාසාදයො දස උපක්කිලෙසෙ “අමග්ගො”ති මග්ගවීථිපටිපන්නං විපස්සනාඤාණමෙව “මග්ගො”ති පණ්ඩිතො පඤ්ඤවා යොගාවචරො ජානාතීති අත්ථො, ඉමිනා මග්ගාමග්ගඤාණදස්සනවිසුද්ධි සඛ්ඛෙපතො දස්සිතා හොති.

3159. ඵත්තාවතා තෙසං තිණ්ණං වචන්ථානෙනි යොජනා. ඵත්තාවතාති “නාමරූපවචන්ථානං කත්වා”තිආදිනා සඛ්ඛෙපතො දස්සිතනයෙන. තෙසං තිණ්ණන්ති දිට්ඨිවිසුද්ධි, කඛ්ඛාචිතරණවිසුද්ධි, මග්ගාමග්ගඤාණදස්සනවිසුද්ධිති තීහි විසුද්ධිහි සකසකවිපස්සනානං නාමරූපතජ්ජවචයමග්ගාමග්ගානං තිණ්ණං. වචන්ථානෙ කතෙ නියමෙ කතෙ. තිණ්ණං සච්චානන්ති දුක්ඛසමුදයමග්ගසඛ්ඛආරානං තිණ්ණං සච්චානං. වචන්ථානං කතං සියාති ඤාතතීරණපරිඤ්ඤාසඛ්ඛාතෙන ලොකියෙනෙව ඤාණෙන අනුබොධවසෙන නිව්ඡයො කතො හොතීති අත්ථො. කථං? නාමරූපවචන්ථානසඛ්ඛාතෙන දිට්ඨිවිසුද්ධිඤාණෙන දුක්ඛසච්චවචන්ථානං කතං හොති, පච්චයපරිග්ගහසඛ්ඛාතෙන කඛ්ඛාචිතරණවිසුද්ධිඤාණෙන සමුදයසච්චවචන්ථානං, මග්ගාමග්ගවචන්ථානසඛ්ඛාතෙන මග්ගාමග්ගඤාණදස්සනෙන මග්ගසච්චවචන්ථානං.

3160-1. එවං ඤාතතීරණපරිඤ්ඤාද්වයං සඨබ්බෙපතො දස්සෙත්වා පභානපරිඤ්ඤාය සරීරභූතානි නව ඤාණානි දස්සෙතුමාහ “උදයබ්බයා”තිආදී. තත්ථ උදයබ්බයාති උප්පාදහඬිගානුපස්සනාවසප්පවත්තා උත්තරපදලොපෙන “උදයබ්බයා”ති වුත්තා. තත්ථ උදයං මුඤ්චිත්වා වයෙ වා පවත්තා හඬිගානුපස්සනා “හඬිගා”ති වුත්තා. භයඤ්ච ආදීනවො ව නිබ්බිදා ව භයාදීනවනිබ්බිදා, සඬබාරානං භයතො අනුපස්සනවසෙන පවත්තා භයානුපස්සනා ව දිට්ඨභයානං ආදීනවතො පෙක්ඛනවසෙන පවත්තා ආදීනවානුපස්සනා ව දිට්ඨාදීනවෙසු නිබ්බේදවසෙන පවත්තා නිබ්බිදානුපස්සනා ව තථා වුත්තා. නිබ්බිත්තදිත්වා සඬබාරෙහි මුච්චිතුකාමතාවසෙනෙව පවත්තං ඤාණං මුච්චිතුකාමතාඤාණං. මුච්චනස්ස උපායසම්පට්පාදනත්ථං පුන සඬබාරත්තයපටිග්ගභවසපවත්තං ඤාණං පටිසඬබානුපස්සනා.

සඬබාරධම්මෙ භයනන්දිවිච්ඡනවසෙන අප්ඤ්ඤාපෙක්ඛිත්වා පවත්තඤාණං සඬබාරුපෙක්ඛාඤාණං, සච්චානුලොමො තදධිගමාය එකන්තපච්චයො භොතිති “සච්චානුලොමික”න්ති ව කලාපසම්මසනඤාණාදීනං පුරිමානං නවත්තං කිච්චනිප්ඵත්තියා, උපරි ව සත්තතිංසාය බොධිපක්ඛියධම්මානඤ්ච අනුලොමනතො “අනුලොමඤාණ”න්ති ව වුත්තං නවමං ඤාණඤ්චාති යා නවානුපුබ්බවිපස්සනාසඬබාතා පභානපරිඤ්ඤා දස්සිතා, අයං “පටිපදාඤාණදස්සන”න්ති පකාසිතාති යොජනා.

3162. තතො අනුලොමඤාණතො පරං මග්ගස්ස ආවජ්ජනට්ඨානියං හුත්වා නිබ්බානමාලම්බිත්වා උප්පන්තස්ස පුපුජ්ජනගොත්තස්ස අභිභවනතො, අරියගොත්තස්ස භාවනතො වඩ්ඪනතො ව “ගොත්‍රභූ”ති සඬබං ගතස්ස චිත්තස්ස සමනන්තරමෙව ව. සන්තිමාරම්මණං කත්වාති සබ්බකිලෙසදරථානඤ්ච සඬබාරදුක්ඛග්ගිතො ව වූපසමනිමිත්තත්තා “සන්ති”න්ති සඬබාතං නිරොධමාලම්බිත්වා. ඤාණදස්සනන්ති වතුන්තං අරියසච්චානං පරිඤ්ඤාභිසමයාදිවසෙන ජානනට්ඨෙන ඤාණං, චක්ඛුනා විය පච්චක්ඛතො දස්සනට්ඨෙන දස්සනන්ති සඬබං ගතං සොතාපත්තිමග්ගඤාණසඬබාතං සත්තමවිසුද්ධිඤාණං ජායතෙ උප්පජ්ජතීති අත්ථො.

3163. පච්චවෙක්ඛණපරියන්තන්ති පච්චවෙක්ඛණපචනපරියොසානං. තස්සාති ඤාණදස්සනසඬබාතස්ස සොතාපත්තිමග්ගස්ස. එලන්ති එලචිත්තං අනු පච්ඡා මග්ගානන්තරං හුත්වා ජායතෙ.

එත්ථ “පච්චවෙක්ඛණපරියන්ත”න්ති ඉදං “එල”න්ති එතස්ස විසෙසනං, කිරියාවිසෙසනං වා, පච්චවෙක්ඛණපචනං මරියාදං කත්වාති අත්ථො. මග්ගානන්තරං එලෙ ද්වික්ඛත්තුං, තික්ඛත්තුං වා උප්පජ්ජිත්වා නිරුද්ධෙ තදනන්තරමෙව භවඬිගං භොති, භවඬිගං ආවට්ටෙත්වා පච්චවෙක්ඛිතබ්බං මග්ගමාලම්බිත්වා මනොද්චාරාවජ්ජනං උප්පජ්ජති, තතො පච්චවෙක්ඛණපචනානි. එවං එලචිත්තං භවඬිගපරියන්තමෙව භොති, න පච්චවෙක්ඛණපරියන්තං. තථාපි

අඤ්ඤාන ජවනෙන අනන්තරිකං හුත්වා ඵලජවනානමනන්තරං
පච්චවෙක්ඛණජවනමෙව පවත්තනීති දස්සනත්ථං.
ඵලපච්චවෙක්ඛණජවනානන්තරෙ උප්පන්නානි භවඬගාවජ්ජනානි අබ්බොභාරිකානි
කත්වා “පච්චවෙක්ඛණපරියන්තං, ඵලං තස්සානුජායතෙ”ති වුත්තන්ති ගහෙතබ්බං.

පච්චවෙක්ඛණඤ්ඤා මග්ගඵලනිබ්බානපභීතකිලෙසඅවසිට්ඨකිලෙසානං
පච්චවෙක්ඛණවසෙන පඤ්චවිධං හොති. තෙසු ඵකෙකං ඵකෙකෙන ජවනවාරෙන
පච්චවෙක්ඛනීති පඤ්ඤා පච්චවෙක්ඛණජවනවාරානි හොන්ති. තානි
පච්චවෙක්ඛණග්ගහණෙන සාමඤ්ඤානො දස්සිතානීති දට්ඨබ්බානි.

3164. තෙනෙව ච උපායෙනානි උදයබ්බයානුපස්සනාදිවිපස්සනානං පට්ඨං
මග්ගො අධිගතො, තෙනෙව උපායෙන. සො භික්ඛුනි සො යොගාවචරො භික්ඛු.
පුනස්පුනං භාවෙන්තොති පුනස්පුනං විපස්සනං වඬ්ඨෙත්වා. යථා පට්ඨමග්ගඵලානි
පත්තො, තථා. සෙසමග්ගඵලානි වානි දුතියාදිමග්ගඵලානි ච පාපුණානි.

3165. ඉච්චෙවං යථාවුත්තනයෙන උප්පාදවයන්තාතීතකත්තා අච්චන්තං අමතං
ධම්මං අචෙච්ච පටිච්ඡික්ඛිත්වා අසෙසං අකුසලං විද්ධංසයිත්වා සමුච්ඡෙදජ්ජනානෙන
පජහිත්වා තයො භවෙ කාමභවාදීසු තීසු භවෙසු නිකන්තියා සොසනවසෙන තයො
භවෙ විසෙසෙන සොසයිත්වා සො අග්ගදක්ඛිණෙයො ඛිණාසවො භික්ඛු පට්ඨං
කිලෙසපරිනිබ්බානෙ
සොසිතවිපාකක්ඛන්ධකටත්තාරූපසඬ්ඛානඋපාදිසෙසරහිතත්තා නිරූපාදිසෙසං
නිබ්බානධාතුං උපෙති අධිගච්ඡතීති යොජනා.

ඉච්චෙවං සඬ්ඛෙපතො කම්මට්ඨානභාවනානයො ආචරියෙන දස්සිතොති
ගන්ථභිරූජනානුග්ගභවසෙන විත්ථාරවණ්ණනං අනාමසිත්වා
අනුපදවණ්ණනාමත්තමෙවෙන්ථ කතං. විත්ථාරවණ්ණනා පනස්ස විසුද්ධිමග්ගතො,
තබ්බණ්ණනතො ච ගහෙතබ්බා.

3166-7. විඤ්ඤාසක්කමතො වාපීති
අක්ඛරපදවාක්‍යසඬ්ඛානගන්ථරචනක්කමතො වා. පුබ්බාපරවසෙන වානි
වත්තබ්බානමත්ථවිසෙසානං පටිපාටිවසෙන වා. අක්ඛරබන්ධෙ වානි
සද්දසත්ථඅලඬිකාරසත්ථජන්දොච්චිතිසත්ථානුපාතෙන කාතබ්බාය
අක්ඛරපදරචනාය, ගාථාබන්ධෙති අත්ථො. අයුත්තං විය යදි දිස්සතීති යොජනා.

තන්ති තං “අයුත්ත”න්ති දිස්සමානට්ඨානං. තථා න ගහෙතබ්බන්ති
දිස්සමානාකාරෙතෙව අයුත්තන්ති න ගහෙතබ්බං. කථං ගහෙතබ්බන්ති ආභ
“ගහෙතබ්බමදොසතො”ති. තස්ස කාරණමාභ “මයා උපපරික්ඛිත්වා, කතත්තා
පන සබ්බසො”ති. යො යො පනෙන්ථ දොසො දිස්සති ඛිත්තදොසො වා භොතු
විපල්ලාසග්ගහණදොසො වා, නාපරං දොසොති දීපෙති. තෙනෙතං පකරණං
සබ්බෙසං තිපිටකපරියන්තිජ්ජහෙදායතනබ්‍රහ්මස්සුතානං සික්ඛාකාමානං ථෙරානං
අත්තනො පමාණභූතතං සුවෙති. අත්තනො පමාණසුවනෙන අත්තනා විරචිතස්ස

විනයවිනිවිජයස්සාපි පමාණතං විභාවෙන්තො තස්ස සවනුග්ගහධාරණාදීසු
සොතුජනං නියොපෙතීති දට්ඨබ්බං.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනියා විනයවිනිවිජයවණ්ණනාය

කම්මට්ඨානභාවනාවිධානකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිගමනකථාවණ්ණනා

3168-78. එවං “විනයො සංවරත්ථාය, සංවරො අවිජ්ජපටිසාරත්ථාය,
අවිජ්ජපටිසාරො පාමොජ්ජත්ථාය, පාමොජ්ජං ජිතත්ථාය, ජිති පස්සද්ධත්ථාය,
පස්සද්ධි සුඛත්ථාය, සුඛං සමාධත්ථාය, සමාධි යථාභූතඤාණදස්සනත්ථාය,
යථාභූතඤාණදස්සනං නිබ්බිදත්ථාය, නිබ්බිදා විරාගත්ථාය, විරාගො විමුත්තත්ථාය,
විමුත්ති විමුත්තිඤාණදස්සනත්ථාය, විමුත්තිඤාණදස්සනං
අනුපාදාපඅනිබ්බානත්ථායා” ති (පරි. 365) දස්සිතානිසංසපරම්පරානිද්ධාරණමුඛෙන
අනුපාදිසෙසනිබ්බානධාතුපරියන්තං සානිසංසං විනයකථං කථෙත්වා තස්සා
පමාණතඤ්ච විභාවෙන්වා අත්තතො සුතවුද්ධත්තා “සනිදානං, භික්ඛවෙ, ධම්මං
දෙසෙමි” ති (අ. නි. 3.126; කථා. 806) වචනතො භගවතො චරිතමනුවත්තන්තො
තස්ස දෙසකාලාදිවසෙන නිදානං දස්සෙතුමාහ “සෙට්ඨස්සා” තිආදි.

තත්ථ සෙට්ඨස්සානි ධනධඤ්ඤවත්ථාලඤ්ඤාදිඋපභොගපරිභොගසම්පත්තියා
වෙව ගාමරාජධානිබෙත්තවත්ථුනදිතළාකාරාමාදිසම්පත්තියා ච පසත්ථතරස්ස.
නාභිභූතෙති මජ්ඣවත්තිතාය නාභිසදිසෙ. නිරාකුලෙති මජ්ඣවත්තිතායෙව
පරිමණ්ඩලාදිසම්භවතො විලොපාදිආකුලරහිතෙ. සබ්බස්ස පන ලොකස්ස
රාමණීයකෙ සම්පිණ්ඩිතෙ වීය රමණීයතරෙ භූතමඤ්ඤෙ ගාමෙති සම්බන්ධො.

පුනපි කිංවිසිට්ඨෙති ආහ “කදලී” තිආදි. කදලී ච සාලඤ්ච තාලඤ්ච උච්ඡු ච
නාළිකෙරා ච කදලී...පෙ.... නාළිකෙරා, තෙසං වනානි කදලී...පෙ....
නාළිකෙරවනානි, තෙහි ආකුලෙ ආකිණ්ණෙති අත්ථො. කමලානි ච උජ්ජලානි ච
කමලුජ්ජලානි, තෙහි සඤ්ජන්තා කමලුජ්ජලසඤ්ජන්තා, සලිලස්ස ආසයා
සලිලාසයා, කමලුජ්ජලසඤ්ජන්තා ච තෙ සලිලාසයා වාති කමල...පෙ....
සලිලාසයා, තෙහි සොභිතො කමලුජ්ජලසඤ්ජන්තසලිලාසයසොභිතො, තස්මිං.

කාවෙරියා ජලං කාවෙරිජලං, කාවෙරිජලස්ස සම්පාතො පවත්තනං
කාවෙරිජලසම්පාතො, තෙන පරි සමන්තතො භූතං පවත්තිතං මහීතලං එතස්සානි
කාවෙරිජලසම්පාතපරිභූතමහීතලො, තස්මිං. ඉද්ධෙති නානාසම්පත්තියා සමිද්ධෙ.
සබ්බඤ්ඤසම්පන්නෙති සබ්බසුඛොපකරණසම්පන්නෙ. මඤ්ඤෙති ජනානං
ඉද්ධිවුද්ධිකාරණභූතෙ. භූතමඤ්ඤෙති එවංනාමකෙ ගාමෙ.

පවරො තිරතාරිණතලාදිගණෙහි කුලාවලවක්කභොගිනා
භොගවලයසිද්ධන්තරසාගරාදි ආකාරො එතාසන්ති පවරාකාරා, පාකාරා ච පරිබා ච

පාකාරපරිබා, පවරාකාරා ව තා පාකාරපරිබා වානි පවරාකාරපාකාරපරිබා, තාහි පරිවාරිතො පවරාකාරපාකාරපරිබාපරිවාරිතො, තස්මිං. දස්සනීයෙනි දස්සනාරහෙ. මනො රමති එත්ථානි මනොරමො, තස්මිං.

තීරස්ස අන්තො තීරන්තො, තීරමෙව වා අන්තො තීරන්තො, පොක්ඛරණිසොබ්භඋදකවාහකපරිබාදීනං කුලප්පදෙසො, තීරන්තෙ රුහිංසු ජායිංසුති තීරන්තරුහා, තීරන්තරුහා ව තෙ බ්භුත්තා අතීරා අපරිච්ඡෙදා වානි තීරන්තරුහවාතීරා. ව-කාරො සන්ධිපො, තරුනං රාජානො තරුරාජානො, තීරන්තරුහවාතීරා ව තෙ තරුරාජානො වානි තීරන්තරුහවාතීරතරුරාජානො, තෙහි විරාජිතො තීරන්ත...පෙ.... විරාජිතො, තස්මිං, පුප්පුපගඵලුපගභායුපගෙහි මහාරුක්ඛෙහි පටිමණ්ඩිතෙති අත්ථො. “තීරන්තරුහවානතරුරාජිවිරාජිතෙ”ති වා පායො, තීරන්තරුහානං වානතරුනං වෙතරුපරුක්ඛානං රාජීහි පන්තීහි පටිමණ්ඩිතෙති අත්ථො. දිජානං ගණා දිජගණා, නානා ව තෙ දිජගණා වානි නානාදිජගණා, තෙ තනො තනො ආගන්ත්වා රමන්ති එත්ථානි නානාදිජගණාරාමො, තස්මිං, සුකකොකිලමයුරාදිසකුණානං ආගන්ත්වා රමනට්ඨානභූතෙති අත්ථො. නානාරාමමනොරමෙති නානා අනෙකෙ ආරාමා පුප්ඵළාරාමා නානාරාමා, තෙහි මනොරමොති නානාරාමමනොරමො, තස්මිං.

වාරු ව තෙ පඬිකජා වානි වාරුපඬිකජා, කමලුප්පලකුමුදාදයො, වාරුපඬිකපෙහි සංකිණ්ණා සඤ්ජන්තා වාරුපඬිකජසංකිණ්ණා, වාරුපඬිකජසංකිණ්ණා ව තෙ තළාකා වෙති වාරුපඬිකජසංකිණ්ණතළාකා, තෙහි සමලඬිකතො විභූසිතො වාරු...පෙ.... සමලඬිකතො, තස්මිං. සුන්දරො මධුරො රසො අස්සාති සුරසං, සුරසඤ්ච තං උදකඤ්චාති සුරසොදකං, සුරසොදකෙන සම්පුණ්ණා සුරසොදකසම්පුණ්ණා, වරා ව තෙ කුපා වානි වරකුපා, සුරසොදකසම්පුණ්ණා ව තෙ වරකුපා වෙති සුරසොදකසම්පුණ්ණවරකුපා, තෙහි උපසොහිතො සුරසො...පෙ.... කුපසොහිතො, තස්මිං.

විසෙසෙන විත්තානි විවිත්තා, විවිත්තා ව තෙ විපුලා වානි විවිත්තවිපුලා, විවිත්තවිපුලා ව තෙ මණ්ඩපා වානි...පෙ.... මණ්ඩපා, අතිසයෙන උග්ගතා අවිචුග්ගතා, අවිචුග්ගතා ව තෙ වරමණ්ඩපා වානි අවිචුග්ගවරමණ්ඩපා, ගාථාබන්ධවසෙන වණ්ණලොපො, විවිත්තවිපුලා ව තෙ අවිචුග්ගවරමණ්ඩපා වානි විවිත්තවිපුලඅවිචුග්ගවරමණ්ඩපා, තෙහි මණ්ඩිතො විභූසිතො විවිත්ත...පෙ.... මණ්ඩිතො, තස්මිං. මණ්ඩං සුරියරස්මිං පාති රක්ඛතීති මණ්ඩපො. තනො තනො ආගම්ම වසන්ති එත්ථානි ආවාසො, පාසාදහම්මියමාලාදයො. අනෙකෙහීති බ්භුහි. අව්චන්තන්ති අතිසයෙන.

ධරණිතලං හෙත්වා උග්ගතෙන විය, බරං ඵරුසං කෙලාසසිබරං ජිත්වා අවහසන්තෙන විය ථූපෙන ව උපසොහිතෙ විහාරෙති යොජනා.

අම්බුං දදාතීති අම්බුදො, සරදෙ අම්බුදො සරදම්බුදො, ථුල්ලනතමහන්තභාවසාමඤ්ඤෙන සරදම්බුදෙන සඬිකාසො සරදම්බුදසඬිකාසො,

තස්මිං. සම්මා උස්සිතො උග්ගතොති සමුස්සිතො, තස්මිං. ඔලොකෙන්තානං,
වසන්තානඤ්ච පසාදං චිත්තස්ස තොසං ජනෙතීති පසාදජනනං, තස්මිං. එත්තාවතා
විනයවිනිවිජයකථාය පවත්තිතදෙසං දස්සෙති, “වසතා මයා”ති කත්තාරං.

දෙවදත්තවිඤ්චමාණවිකාදීහි කතාපරාධස්ස, සීතුණ්හාදිපරිස්සයස්ස ව
සහනතො, සසන්තානගතකිලෙසාදීනං හනනතො ව සීහො වියාති සීහො, බුද්ධො ව
සො සීහො වාති බුද්ධසීහො. සෙට්ඨපරියායො වා සීහ-සද්දො, බුද්ධසෙට්ඨොනාති
අත්ථො. චුත්තස්සාති දෙසිතස්ස. විනයස්ස විනයපිටකස්ස. විනිවිජයොති
පාඨාගතො වෙව අට්ඨකථාගතො ව ආවරියපරම්පරාහතො ව විනිවිජයො.
බුද්ධසීහන්ති එවංනාමකං මහාථෙරං. සමුද්දිස්සාති උද්දිස්ත්වා, තෙන කතආයාවනං
පටිච්චාති චුත්තං හොති. ඉමිනා බාහිරනිමිත්තං දස්සිතං.

අයං විනිවිජයො මම සද්ධිවිහාරිකං බුද්ධසීහං සමුද්දිස්ස හික්ඛුනං හිතත්ථාය
සමාසතො වරපාසාදෙ වසතා මයා කතොති යොජනා.

කිමත්ථායාති ආහ “විනයස්සාවබොධත්ථං, සුබෙනෙවාචිරෙන වා”ති,
අනුපාදිසෙසෙන නිබ්බානපරියන්තානිසංසස්ස විනයපිටකස්ස පකරණස්ස
ගන්ථවසෙන සමාසෙත්වා අත්ථවසෙන සුට්ඨු විනිවිජ්ජන්තා සුබෙන වෙව අචිරෙන
ව අවබොධනත්ථන්ති චුත්තං හොති. හික්ඛුනන්ති පධානනිදස්සනං,
එකසෙසනිද්දෙසො වා හෙට්ඨා –

“හික්ඛුනං හික්ඛුනීනඤ්ච හිතත්ථාය සමාහිතො. පවක්ඛාමී”ති (වි. වි.
ගන්ථාරම්භකථා 2) –

ආරද්ධත්තා. ඉමිනා පයොජනං දස්සිතං.

3179. එවං දෙසකත්තුනිමිත්තපයොජනාති දස්සෙත්වා කාලනියමං
දස්සෙතුමාහ “අච්චුතා”තිආදි. වික්කමනං වික්කන්තො, වික්කමොති අත්ථො.
අච්චුතං කෙනචි අනභිභූතං, තඤ්ච තං වික්කන්තඤ්චාති අච්චුතවික්කන්තං,
අච්චුතස්ස නාරායනස්ස විය අච්චුතවික්කන්තං එතස්සාති අච්චුතච්චුතවික්කන්තො.
කො සො? රාජා, තස්මිං. කලම්භකුලං නන්දයතීති කලම්භකුලනන්දනො, තස්මිං.
ඉමිනා තස්ස කුලවංසො නිදස්සිතො. කලම්භකුලවංසජාතෙ
අච්චුතච්චුතවික්කන්තනාමෙ වොළරාජීනි මහීං වොළරට්ඨං සමනුසාසන්තෙ සම්මා
අනුසාසන්තෙ සති තස්මිං වොළරාජීනි රජ්ජං කාරෙන්නෙ සති අයං විනිවිජයො මයා
ආරද්ධො වෙව සමාපිතො වාති. ඉමිනා කාලං නිදස්සෙති.

3180. ඉදානි ඉමං විනයවිනිවිජයප්පකරණං කරොන්නෙන අත්තනො
පුඤ්ඤසම්පදං සකලලොකහිතත්ථාය පරිණාමෙන්තො ආහ “යථා”තිආදි. අයං
විනයවිනිවිජයො අන්තරායං විනා යථා සිද්ධිං නිජ්ජන්තිං පත්තො, තථා සත්තානං
ධම්මසංයුතා කුසලනිස්සිතා සඬකප්පා විත්තුප්පාදා, අධිප්පෙතත්ථා වා සබ්බෙ
අන්තරායං විනා සිජ්ඣන්තු නිජ්ජන්තිං යොජනා.

3181. තෙනෙව පුඤ්ඤප්ඵලභාවෙන සකලලොකහිතකහෙතුනො භගවතො සාසනස්ස චිරට්ඨිතිමාසීසන්තො ආහ “යාව තිට්ඨති” තිආදි. “මන්දාරො” ති වුවිවති සීතසිනිද්ධඵකපබ්බතරාජා. කං වුවිවති උදකං, තෙන දාරිතො නිග්ගමප්පදෙසො “කන්දාරො” ති වුවිවති. සීතසිනිද්ධවිපුලපුලිතතලෙහි, සන්දමානසාතසීතලපසන්නසලිලෙහි, කීළමානනානප්පකාරමච්ඡගුම්බෙහි, උභයතීරපුප්ඵලපල්ලවාලඬිකතතරුලතාවනෙහි, කුප්මානසුකසාලිකකඹකිලමයුරහංසාදිසකුන්තාහිරුතෙහි, තත්ථ තත්ථ පරිහමන්තහමරාමවජ්ජාහි ව වාරු මනුඤ්ඤා කන්දරා එතස්සාති වාරුකන්දරො. කලි වුවිවති අපරාධො, තං සාසති හිංසති අපනෙතීති කලිසාසනං. “කලුසාසන” න්ති වා පායො. කලුසං වුවිවති පාපං, තං අසති වික්ඛිපති දුරමුස්සාරයතීති කලුසාසනං, පරියත්තිපට්ටිපත්තිපට්ටෙධසඬ්ඛාතං තිට්ඨසාසනං.

3182. ඵචං ඔකස්ස දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථහිතසාධකස්ස සාසනස්ස චිරට්ඨිතිං පත්ථෙත්වා තෙනෙව පුඤ්ඤකම්මානුභාවෙන ලොකස්ස දිට්ඨධම්මිකත්ථහෙතුමාසීසන්තො ආහ “කාලෙ” තිආදි. කාලෙති සස්සසම්ථ්ඨිතං අනුරූපෙ කාලෙ. සම්මා පචස්සන්තුති අවුට්ඨිඅතිවුට්ඨිදොසරහිතා යථා සස්සාදීති සම්පජ්ජන්ති, තථා වස්සං වුට්ඨිධාරං පචස්සන්තුති අත්ථො. වස්සවලාභකාති වස්සවලාභකාධිට්ඨිතා පජ්ජන්නදෙවපුත්තා. මහීපාලාති රාජානො. ධම්මතොති දසරාජධම්මතො. සකලං මහින්ති පථවිනිස්සිතසබ්බජනකායං.

3183. ඵචං සබ්බලොකස්ස ලොකීයලොකුත්තරසම්පත්තිසාධනත්ථාය අත්තනො පුඤ්ඤපරිණාමං කත්වා ඉදානි විදිතලොකුත්තරසම්පත්තිනිජ්ජාදනවසෙනෙව පුඤ්ඤපරිණාමං කරොන්තො ආහ “ඉම” න්තිආදි. ඉමිනා අත්තනො චිරචිතං පච්චක්ඛං චිනිච්ඡයමාහ. සාරභූතන්ති සීලසාරාදිතිට්ඨසික්ඛාසාරස්ස පකාසනතො හත්ථසාරම්ච භූතං. හිතන්ති තදත්ථෙ පට්ටිපජ්ජන්තානං අනුපාදිසෙසනිබ්බානාවසානස්ස හිතස්ස ආවහනතො, සංසාරදුක්ඛස්ස ව වූපසමනතො අමතොසධං විය හිතං. අත්ථයුත්තන්ති දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථානං චිතයනාදිහි යුත්තත්තා අත්ථයුත්තං. කරොන්තෙනාති රචයන්තෙන මයා. යං පුඤ්ඤං පත්තන්ති කාරකං පුනාතීති පුඤ්ඤං, පුජ්ජහවඵලනිජ්ජාදනතො වා “පුඤ්ඤ” න්ති සඬ්ඛං ගතං යං කුසලකම්මං අපරිමෙය්‍යහවපරියන්තං පසුතං අධිගතං. තෙන පුඤ්ඤෙන හෙතුභූතෙන. අයං ලොකොති අයං සකලොපි සත්තලොකො. මුනින්දප්පයාතන්ති මුනින්දෙන සම්මාසම්බුද්ධෙන සම්පත්තං. චිතසොකන්ති විගතසොකං. සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්ස උපායාසාදිහි විගතත්තා, තෙසං නික්කමනනිමිත්තත්තා ව අපගතසොකාදිසංසාරදුක්ඛං. සිවං පුරං නිබ්බානපුරං පාපුණාතු සච්ඡිකරොතු, කිලෙසපරිනිබ්බානෙන, අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා ව පරිනිබ්බාතුති වුත්තං හොති.

ඉති තම්බපණ්ණියෙනාතිආදි පකරණකාරකස්ස
පහවසුද්ධිබාහුසව්වාදිගුණමුඛෙන පකරණෙ ගාරවං ජනෙතුකාමෙන එතස්ස
සිස්සෙන යපිතං වාකාං.

තත්ථ තම්බපණ්ණියෙනාති තම්බපණ්ණිමිහි ජාතො, තත්ථ විදිතො, තතො
ආගතොති වා තම්බපණ්ණියො, තෙන. ඛ්‍යාකරණමචෙව්ව අධිතවාති
වෙය්‍යාකරණො, පරමො ව උත්තමො ව සො වෙය්‍යාකරණො වාති
පරමවෙය්‍යාකරණො, තෙන. තිණි පිටකානි සමාහටානි, තිණිණං පිටකානං
සමාහාරො වා තිපිටකං, නියන්ති බුජ්ඣියන්ති සෙය්‍යත්ථිකෙහිති නයා, නයන්ති වා
එතෙහි ලොකියලොකුත්තරසම්පත්තිං විසෙසෙනාති නයා,
පාළිනයිඅත්ථනයඑකත්තනයිදයොව, තිපිටකෙ ආගතා නයා තිපිටකනයා, විධානං
පසාසනං, පවත්තනං වා විධි, තිපිටකනයානං විධි තිපිටකනයවිධි, තිපිටකනයවිධිමිහි
කුසලො තිපිටකනයවිධිකුසලො, තෙන.

පරමො ව තෙ කච්ඡනා වාති පරමකච්ඡනා, පරමකච්ඡනානං හදයානි
පරමකච්ඡනහදයානි, පද්‍යමානං වනානි පද්‍යමවනානි, පරමකච්ඡනහදයානි ව තානි
පද්‍යමවනානි වාති පරමකච්ඡනහදයපද්‍යමවනානි, තෙසං විකසනං බොධං සුරියො විය
කරොතීති පරමකච්ඡනහදයපද්‍යමවනවිකසනකරො, තෙන. කච්ච ව තෙ වරා වාති
කච්චරා, කච්චනං වරාති වා කච්චරා, කච්චරානං වසභො උත්තමො කච්චරවසභො,
තෙන, කච්චරාජරාජෙනාති අත්ථො.

පරමො ව සා රති වාති පරමරති, පරමරතිං කරොන්තීති පරමරතිකරානි, වරාති ව
තානි මධුරානි වාති වරමධුරානි, වරමධුරානි ව තානි වචනානි වාති වරමධුරවචනානි,
පරමරතිකරානි ව තානි වරමධුරවචනානි වාති පරමරතිකරවරමධුරවචනානි,
උග්ගිරණං කථනං උග්ගාරො, පරමරතිකරවරමධුරවචනානං උග්ගාරො එතස්සානි
පරම...පෙ.... වචනුග්ගාරො, තෙන. උරගපුරං පරමපවෙණිගාමො අස්ස නිවාසොති
උරගපුරො, තෙන. බුද්ධදත්තෙනාති එවංනාමකෙන ථෙරෙන,
ආචරියබුද්ධදත්තත්ථෙරෙනාති අත්ථො. අයං විනයවිනිවිජයො රචිතොති
සම්බන්ධො.

නිට්ඨිතා වායං විනයත්ථසාරසන්දීපනී නාම

විනයවිනිවිජයවණ්ණනා.

විනයවිනිවිජය-ටිකා සමත්තා.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

උත්තරවිනිවිජය-ටිකා

ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා

(ක)

දෙව්‍යානුකූලව පුද්ගලික, දෙව්‍යානුකූලව ව්‍යාප්තවීම;
ධර්මයේ ව්‍යාප්තවීම, නිව්‍යාප්තවීම ගණය.

(ඛ)

විද්‍යානුකූලව පුද්ගලික, කම්මෙන් රක්තවීම;
ජනව්‍යාප්තවීම, ආරක්ෂා සහ සමාජය.

(ග)

ප්‍රධාන වෘත්තීය, රක්තවීම සහ සමාජය;
සංවර්ධනය සහ සමාජය, උත්තරය සහ සමාජය.

1. අප්‍රායමාවර්ගය අත්තනා විරවිත විනයය තස්සප්පනිස්සය විනයපිටකෙ ව
හික්ඛුනං නානප්පකාරකොසල්ලජනනත්ථං පරිවාරට්ඨකපායස්ස ආගතවිනිච්ඡයං
සඨගහෙත්වා උත්තරපකරණං වණ්ණයිතුකාමො පට්ඨං තාව අන්තරායනිවාරණෙන
යථාධිප්පෙතසාධනත්ථං රක්තවීමයං විද්‍යානුකූලව ආහ
“සබ්බසත්තූත්තම”න්තිආදි.

පකරණාරම්භ රක්තවීමයවිද්‍යාපයොජනං තත්ථ තත්ථාවර්ගයෙහි බහුධා
පපස්සිත්තං, අම්භෙහි ව විනයවිනිච්ඡයවණ්ණයායං සමාසනො දස්සිතන්ති න තං ඉධ
වණ්ණයිස්සාම. පකරණාහිධෙයා කරණප්පකාරපයොජනානිපි තත්ථ
දස්සිතනායානුසාරෙන ඉධාපි වෙදිතබ්බානි. සම්බන්ධාදිදස්සනමුඛෙන
අනුත්තානපදවණ්ණයාමෙවෙත්ථ කරිස්සාමි.

ජිනං, ධර්මයේ, ගණයේ ව්‍යාප්තවීම උත්තරං දානි කරිස්සාමිති සම්බන්ධො.
කිංචිසිට්ඨං ජිනං, ධර්මය, ගණයේ ව්‍යාප්තවීම ආහ “සබ්බසත්තූත්තම”න්තිආදි.
තත්ථ සබ්බසත්තූත්තමන්ති පස්සිත්තං කාමගුණසු සත්තා ආසත්තා විසත්තා
ලග්ගිතානි සත්තා, පරමත්ථනො සත්තපස්සත්තියා උපාදානභූතා උපාදානක්ඛන්ධා
වොහාරතො බන්ධසත්තනිං උපාදාය පස්සත්තා සම්මුති “සත්තා”ති වුච්චන්ති.
තෙ පන කාමාවචරාදිභූමිවසෙන, නිරයාදිපදෙසවසෙන,
අහෙතුකාදිපටිසන්ධිවසෙනානි ඵලමාදීහි අනන්තපහෙදා. තෙසු බිණ්ණසවානං
යථාචුත්තනිබ්බවනත්ථෙත සත්තවොහාරො න ලබ්භති. තථාපි තෙ භූතපුබ්බගතියා
වා තංසදිසත්තා වා “සත්තා”ති වුච්චන්ති. සබ්බෙ ව තෙ සත්තා වා ති සබ්බසත්තා.
උද්ධට්ඨත්තා, උග්ගත්තත්තා, සෙට්ඨත්තා ව උත්තමො, සබ්බසත්තානං
ලොකියලොකුත්තරෙහි රූපාරූපගුණෙහි උත්තමො, සබ්බසත්තෙසු වා උත්තමො
පවරො සෙට්ඨොති සබ්බසත්තූත්තමො. “ජින”න්ති ඵලස්ස විසෙසනං.

පුනපි කිංචිසිට්ඨන්ති ආහ “ධර්ම”න්ති. ධී වුච්චති පස්සත්තා, තාය ඊරති වත්තනිති
ධර්මො, තං. තාදිභාවෙන ඉන්ද්‍රියිකසිතෙරුආදයො විය අට්ඨලොකධර්මසබ්බාතෙන

භූසවාතෙන අකම්පියට්ඨෙන, චතුර්වේසාරජ්ජවසෙන සදෙවකෙ ලොකෙ කෙනවි
අකම්පනීයට්ඨෙන ච ධීරං, ධිතිසම්පන්නන්ති අත්ථො. ඉදම්පි තස්සෙව විසෙසනං.

වන්දිත්වාති කායච්චිමනොද්චාරෙහි අභිවාදෙත්වාති අත්ථො,
යථාභූච්චගුණසංකිත්තනෙන ථොමෙත්වා. සිරසාති හත්තිභාවනතුත්තමඬිගෙන
කරණභූතෙන. ඉමිනා විසෙසතො කායපණාමො දස්සිතො, ගුණසංකිත්තනෙන
චථිපණාමො, උභයපණාමෙහි නානන්තරියකතාය මනොපණාමොපි දස්සිතො ච
හොති.

ජිනන්ති දෙවපුත්තකිලෙසාහිසඬිබාරමච්චුබන්ධමාරසඬිබාතෙ පඤ්චවිධෙ මාරෙ
බලවිධමනසමඋච්ඡේදපහානසභායවෙකල්ලනිදානොපච්ඡේදවිසයාතික්කමචසෙන
පඤ්චහි ආකාරෙහි ජිතවාති ජිනො, තං.

“ධම්ම”න්ති එතස්ස නිබ්බවනාදිවසෙන අත්ථවිනිච්ඡයො හෙට්ඨා දස්සිතොව.
අධම්මවිද්ධංසන්ති ධම්මසඬිබාතස්ස කුසලස්ස පටිපක්ඛත්තා අධම්මො චූච්චති
අකුසලධම්මො, තං අකුසලසඬිබාතං අධම්මං විද්ධංසෙති විනාසෙති පජහති
තදඬිගච්ඡික්ඛම්භනසමුච්ඡේදපටිපස්සද්ධිනිස්සරණප්පහානෙනාති අධම්මවිද්ධංසො,
සපරියත්තිකො නවලොකුත්තරො ධම්මො. පරියත්ති හි පඤ්චන්තං පහානානං
මූලකාරණත්තා ඵලූපචාරෙන තථා චූච්චති, තං අධම්මවිද්ධංසං. “ධම්ම”න්ති
එතස්ස විසෙසනං.

ගණන්ති අට්ඨන්තං අරියපුග්ගලානං සමුහං, සඬිසන්ති අත්ථො.
අඬිගණනාසනන්ති අත්තනො නිස්සයං අඬිගන්ති මත්ථෙත්තිති අඬිගණා, කිලෙසා
රාගදොසමොහා, තෙ අඬිගණෙ නාසෙති යථායොගං
තදඬිගච්ඡික්ඛම්භනසමුච්ඡේදපටිපස්සද්ධිනිස්සරණප්පහානෙනාති පජහති
අඬිගණනාසනො, තං. “ගණ”න්ති එතස්ස විසෙසනං.

2. මයා විනයස්ස යො සාරො විනිච්ඡයො රචිතො, තස්ස විනිච්ඡයස්සාති
යොජනා. නත්ථි තස්ස උත්තරොති අනුත්තරො, සබ්බෙසු විනිච්ඡයෙසු, සබ්බෙසං
වා විනිච්ඡයානං අනුත්තරො උත්තමො විනිච්ඡයොති සබ්බානුත්තරො, තං. උත්තරං
පකරණං ඉදානි කර්ස්සාමිති යොජනා.

3. හණතොති හණන්තස්ස පගුණං වාචුග්ගතං කරොන්තස්ස. පඨතොති
පඨන්තස්ස වාචුග්ගතං සජ්ඣායන්තස්ස. පසුඤ්ජතොති තත්ථ පකාරෙන
යුඤ්ජන්තස්ස, තං අඤ්ඤෙසං වාචෙත්තස්ස වා. සුණතොති පරෙහි චූච්චමානං
සුණන්තස්ස. වින්තයතොති යථාසුතං අත්ථතො, සද්දතො ච වින්තෙත්තස්ස.
“අබුද්ධස්ස බුද්ධිවඬිඪන”න්ති වත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධවසෙන විහත්තිලොපො.
අබුද්ධස්ස බාලස්ස විනයෙ අප්පකතඤ්ඤානො හික්ඛුහික්ඛුනිජනස්ස. බුද්ධිවඬිඪනං
විනයවිනිච්ඡයෙ පඤ්ඤාචුද්ධිනිජ්ඣාදකං. අථ වා බුද්ධස්ස විනිච්ඡයෙ
කතපරිවයත්තා පඤ්ඤාවතො ජනස්ස බුද්ධිවඬිඪනං බුද්ධියා පඤ්ඤාය

තික්ඛවිසදභාවාපාදනෙන භියොයාභාවසාධකං. පරමං උත්තමං උත්තරං නාම පකරණං වදනො කට්ඨන්තස්ස මෙ මම සන්තිකා නිරතා විනිවිජයෙ, තීඝු සික්ඛාඝු වා විසෙසෙන රතා නිබ්බාදට්ඨ ජානාට්ඨ සුතමයඤාණං අභිනිප්ථාදෙථාති සොතුජනං සවනෙ නියොජෙති.

මහාවිභවගසඨගහකථාවණ්ණනා

4. එවං සොතුජනං සවනෙ නියොජෙත්වා යථාපටිඤ්ඤාතං උත්තරවිනිවිජයං දස්සෙතුමාහ “මෙටුන”න්තිආදි. “කති ආපත්තියො”ති අයං දිට්ඨසංසන්දනා, අදිට්ඨජොතනා, විමතිවිජෙදනා, අනුමති, කට්ඨකමාසනාපුච්ඡාති පඤ්චන්තං පුච්ඡානං කට්ඨකමාසනාපුච්ඡා. තිස්සො ආපත්තියො ඵුසෙති තස්සා සඨබ්බෙපතො විස්සජ්ජනං.

5. එවං ගණනාවසෙන දස්සිතානං “භවෙ”තිආදි සරූපතො දස්සනං. ඛෙත්තෙති තිණ්ණං මග්ගානං අඤ්ඤතරස්මිං අල්ලොකාසෙ තිලබ්ඪමත්තෙපි පදෙසෙ. මෙටුනං පටිසෙවන්තස්ස පාරාජිකං භවෙති සම්බන්ධො. “ථුල්ලච්චය”න්ති වුත්තන්ති යොජනා. “යෙභුයාක්ඛායිතෙ”ති ඉදං නිදස්සනමත්තං, උපඨස්සක්ඛායිතෙපි ථුල්ලච්චයස්ස හෙට්ඨා වුත්තන්තා. වට්ටකතෙ මුඛෙ අභුසන්තං අභිගජාතං පටෙසෙත්තස්ස දුක්කටං වුත්තන්ති යොජනා.

6. “අදින්තං ආදියන්තො”තිආදයොපි වුත්තනායායෙව.

7. පඤ්චමාසග්ගෙන වාපීති පොරාණකස්ස නීලකභාපණස්ස චතුත්ථභාගසඨබ්බාතෙ පඤ්චමාසෙ, තදග්ගනකෙ වා. අධිකෙ වාති අතිරෙකපඤ්චමාසකෙ වා තදග්ගනකෙ වා. අදින්තෙ පඤ්චවිසතියා අවභාරානං අඤ්ඤතරෙන අවහටෙ පරාජයො භොතීති අත්ථො. මාසෙ වා ඌනමාසෙ වා තදග්ගනකෙ වා දුක්කටං. තතො මජ්ඣෙති පඤ්චමාසකතො මජ්ඣෙ. පඤ්ච මාසා සමාහටා, පඤ්චන්තං මාසානං සමාහාරොති වා පඤ්චමාසං, පඤ්චමාසං අග්ගතීති පඤ්චමාසග්ගනං, පඤ්චමාසඤ්ච පඤ්චමාසග්ගනඤ්ච පඤ්චමාසග්ගනං, එකදෙසසරූපෙකසෙසොයං, තස්මිං. මාසෙ වාති එත්ථාපි මාසො ව මාසග්ගනකඤ්ච මාසමාසග්ගනකොති වත්තබ්බෙ “මාසෙ”ති එකදෙසසරූපෙකසෙසො, උත්තරපදලොපො ව දිට්ඨබ්බො.

“පඤ්චමාසග්ගනෙ”ති සාමඤ්ඤෙන වුත්තෙපි පොරාණකස්ස නීලකභාපණස්සෙව චතුත්ථභාගවසෙන පඤ්චමාසනියමො කාතබ්බො. තථා හි භගවතා දුතියපාරාජිකං පඤ්ඤාපෙන්තෙන භික්ඛුඝු පබ්බජිතං. පුරාණවොභාරිකමහාමත්තං භික්ඛුං “කිත්තකෙන වත්ථුනා රාජා මාගධො සෙතියො බිම්බිසාරො වොරං ගහෙත්වා හනති වා බන්ධති වා පබ්බාජෙති වා”ති පුච්ඡිත්වා තෙන “පාදෙන වා පාදාරහෙන වා”ති වුත්තෙ තෙනෙව පමාණෙන අදින්තං ආදියන්තස්ස පඤ්ඤත්තං. අට්ඨකථායඤ්ච –

“පඤ්චමාසකො පාදොති පාළිං උල්ලිඬිගිත්වා ‘තදා රාජගහෙ වීසතිමාසකො කභාපණො හොති, තස්මා පඤ්චමාසකො පාදො’. එතෙන ලක්ඛණෙන සබ්බජනපදෙසු කභාපණස්ස චතුත්ථො භාගො ‘පාදො’ ති වෙදිතබ්බො. සො ච බො පොරාණකස්ස නීලකභාපණස්ස වසෙන, න ඉතරෙසං දුද්දාමකාදීනං. තෙන හි පාදෙන අතීතා බුද්ධාපි පාරාජිකං පඤ්ඤපෙසුං, අනාගතාපි පඤ්ඤපෙස්සන්ති. සබ්බබුද්ධානඤ්ඤි පාරාජිකචත්ථම්භි වා පාරාජිකෙ වා නානත්තං නත්ථි, ඉමානෙව චත්තාරි පාරාජිකචත්ථුනි, ඉමානෙව චත්තාරි පාරාජිකානි, ඉතො උභයං වා අතිරෙකං වා නත්ථි. තස්මා භගවාපි ධනියං විගරහිත්වා පාදෙනෙව දුතියපාරාජිකං පඤ්ඤපෙන්නො ‘යො පන භික්ඛු අදින්නං ථෙය්‍යසඬ්ඛාත’න්තිආදිමාහා” ති (පාරා. අට්ඨ. 1.88) වුත්තං.

සාරත්ථදීපනියඤ්ච –

“චතුත්ථො භාගො පාදොති වෙදිතබ්බොති ඉමිනාව සබ්බජනපදෙසු කභාපණස්සෙව වීසතිමො භාගොමාසකොති ඉදඤ්ච වුත්තමෙව හොතීති දට්ඨබ්බං. පොරාණසත්ථානුරූපං ලක්ඛණසම්පන්නා උප්පාදිතා නීලකභාපණානි වෙදිතබ්බා. දුද්දාමෙන උප්පාදිතො දුද්දාමකො. සො කිර නීලකභාපණස්ස තිභාගං අග්ගති” ති වත්වා ‘යස්මිං පදෙසෙ නීලකභාපණා න සන්ති, තත්ථාපි නීලකභාපණවසෙනෙව පරිච්ඡෙදො කාතබ්බො. කථං? නීලකභාපණානං වළඤ්ජනට්ඨානෙ ව අවළඤ්ජනට්ඨානෙ ව සමානඅග්ගවසෙන පවත්තමානං භණ්ඩං නීලකභාපණෙන සමානග්ගං ගහෙත්වා තස්ස චතුත්ථභාගග්ගනකං නීලකභාපණස්ස පාදග්ගනකන්ති පරිච්ඡින්නදිත්වා විනිච්ඡයො කාතබ්බො” ති (සාරත්ථ. ටී. 2.88) අයමත්ථොව වුත්තො.

එත්ථ කභාපණං නාම කරොන්නා සුවණ්ණෙනපි කරොන්නි රජතෙනපි තම්බෙනපි සුවණ්ණරජතතම්බමිස්සකෙනපි. තෙසු කතරං කභාපණං නීලකභාපණන්ති? කෙච්ඡි තාව “සුවණ්ණකභාපණ”න්ති. කෙච්ඡි “මිස්සකකභාපණ”න්ති. තත්ථ “සුවණ්ණකභාපණ”න්ති වදන්තානං අයමධිප්පායො – පාරාජිකචත්ථුනා පාදෙන සබ්බත්ථ එකලක්ඛණෙන භවිතබ්බං, කාලදෙසපරිභොගාදිවසෙන අග්ගනානත්තං පාදස්සෙව භවිතබ්බං. භගවතා හි ධම්මිකරාජුහි භනනබන්ධනපබ්බාජනානුරූපෙනෙව අදින්නාදානෙ පාරාජිකං පඤ්ඤත්තං, න ඉතරථා. තස්මා එසා සබ්බදා සබ්බත්ථ අබ්‍යභිචාරීති සුවණ්ණමයස්ස කභාපණස්ස චතුත්ථෙන පාදෙන භවිතබ්බන්ති.

“මිස්සකකභාපණ”න්ති වදන්තානං පන අයමධිප්පායො –

අට්ඨකථායං –

“තදා රාජගහෙ වීසතිමාසකො කභාපණො හොති, තස්මා පඤ්චමාසකො පාදො. එතෙන ලක්ඛණෙන සබ්බජනපදෙසු කභාපණස්ස චතුත්ථො භාගො ‘පාදො’ති වෙදිතබ්බො. සො ච බො පොරාණකස්ස නීලකභාපණස්ස වසෙන, න ඉතරෙසං දුද්දාමකාදීන”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 1.88) –

වුත්තත්තා, සාරත්ථදීපනියඤ්ච –

“පොරාණසත්ථානුරූපං ලක්ඛණසම්පන්නා උප්පාදිතා නීලකභාපණාති වෙදිතබ්බා”ති (සාරත්ථ. ටී. 2.88) –

වුත්තත්තා ච “විනයවිනිවිජයං පත්වා ගරුකෙ යාතබ්බ”න්ති වචනතො ච මිස්සකකභාපණොයෙව නීලකභාපණො. තත්ථෙව හි පොරාණසත්ථවිහිතං ලක්ඛණං දිස්සති. කථං? පඤ්ච මාසා සුවණ්ණස්ස, තථා රජතස්ස, දස මාසා තම්බස්සාති එතෙ වීසති මාසෙ මිස්සෙත්වා බන්ධනත්ථාය විහිමත්තං ලොභං පක්ඛිපිත්වා අක්ඛරාති ච හත්ථිආදීනමඤ්ඤතරඤ්ච රූපං දස්සෙත්වා කතො නිද්දොසත්තා නීලකභාපණො නාම හොතීති.

සික්ඛාභාජනවිනිවිජයෙ ච කෙසුචි පොත්ථකෙසු “පාදො නාම පඤ්ච මාසා සුවණ්ණස්සා”ති පුරිමපක්ඛවාදීනං මතෙන පාඨො ලිඛිතො. කෙසුචි පොත්ථකෙසු දුතියපක්ඛවාදීනං මතෙන “පඤ්ච මාසා හිරඤ්ඤස්සා”ති පාඨො ලිඛිතො. සීහළභාසාය පොරාණකෙහි ලිඛිතාය සාමණෙරසික්ඛාය පන –

“පොරාණකස්ස නීලකභාපණස්සාති වුත්තඅට්ඨකථාවචනස්ස,
පොරාණකෙ රතනසුත්තාහිධානකසුත්තෙ වුත්තකභාපණලක්ඛණස්ස ච
අනුරූපතො ‘සුවණ්ණරජතතම්බාති මිස්සෙත්වා උට්ඨාපෙත්වා කතකභාපණං
කභාපණං නාමා’ති ච ‘සාමණෙරානමුපසම්පන්නානඤ්ච
අදින්නාදානපාරාජිකචත්ථුම්හි කො විසෙසො’ති පුව්ජං කත්වා
‘සාමණෙරානං දසිකසුත්තෙනාපි පාරාජිකො හොති, උපසම්පන්නානං පන
සුවණ්ණස්ස වීසතිවිහිමත්තෙනා’ති –

ච විසෙසො දස්සිතො.

තං පන සුවණ්ණමාසකවසෙන අඨ්ඨතියමාසකං හොති, පඤ්චමාසකෙන ච හගවතා පාරාජිකං පඤ්ඤත්තං. තස්මා තස්ස යථාවුත්තලක්ඛණස්ස කභාපණස්ස සබ්බදෙසෙසු අලබ්භමානත්තා සබ්බදෙසසාධාරණෙන තස්ස මිස්සකකභාපණස්ස පඤ්චමාසපාදග්ගනකෙන සුවණ්ණෙනෙව පාරාජිකචත්ථුම්හි නියමිතෙ සබ්බදෙසවාසීනං උපකාරාය හොතීති එවං සුවණ්ණෙනෙව පාරාජිකචත්ථුපරිච්ඡෙදො කතො. අයමෙව නියමො සීහළාවරියවාදෙහි සාරොති ගහිතො. තස්මා සික්ඛාගරුකෙහි සබ්බත්ථ පෙසලෙහි විනයධරෙහි අයමෙව විනිවිජයො සාරතො පච්චෙතබ්බො. හොත්ති චෙත්ථ –

“හෙමරජනතම්බෙහි, සත්ථෙ නිද්දිට්ඨලක්ඛණං;
අභාපෙත්වා කතො වීස-මාසො නිලකභාපණො.

හෙමපාදං සජ්ඣුපාදං, තම්බපාදද්වයඤ්ඤි සො;
මිස්සෙත්වා රූපමජ්ජෙත්වා, කාතුං සත්ථෙසු දස්සිතො.

‘එලා’ති වුච්චතෙ දොසො, නිද්දොසත්තා තථීරිතො;
තස්ස පාදො සුවණ්ණස්ස, වීසවිහග්ගිනො මතො.

යස්මිං පන පදෙසෙ සො, න චත්තති කභාපණො;
වීසසොචණ්ණවිහග්ගිං, තජ්ජාදග්ගිනි වෙදියං.

වීසසොචණ්ණවිහග්ගිං, ථෙතෙන්තා හික්ඛවො තතො;
චචන්ති සාමඤ්ඤගුණා, ඉච්චාහු විනයඤ්ඤුතො’ති.

9. ඔපාතන්ති ආවාටං. දුක්ඛෙ ජාතෙති යොජනා.

10. උත්තරිං ධම්මන්ති එත්ථ ‘‘උත්තරිමනුස්සධම්ම’’න්ති චත්තබ්බෙ
නිරුත්තිනයෙන මජ්ඣපදලොපං, නිග්ගහිතාගමඤ්ඤ කත්වා ‘‘උත්තරිං ධම්ම’’න්ති
වුත්තං. උත්තරිමනුස්සානං කුමාරිකඤ්ඤෙව අරියානඤ්ඤ ධම්මං
උත්තරිමනුස්සධම්මං. අත්තුපනායිකන්ති අත්තති තං උපනෙති ‘‘මයි අත්ථී’’ති
සමුදාවරන්තො, අත්තානං වා තත්ථ උපනෙති ‘‘අහං එත්ථ සන්දිස්සාමී’’ති
සමුදාවරන්තොති අත්තුපනායිකො, තං අත්තුපනායිකං, එවං කත්වා වදන්තොති
සම්බන්ධො.

11. පරියායෙති ‘‘යො තෙ විහාරෙ වසති, සො හික්ඛු අරහා’’තිආදිනා (පරි. 287)
පරියායහණනෙ. ඤාතෙති යං උද්දිස්ස හණති, තස්මිං විඤ්ඤම්හි මනුස්සජාතිකෙ
අවිරොන ඤාතෙ. නො චෙති නො චෙ ජානාති.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා

පාරාජිකකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

13. වෙනෙති, උපක්කමති, මුච්චති, එවං අභිගත්තයෙ පුණ්ණෙ ගරුකං වුත්තං.
ද්වඨගෙ වෙනෙති, උපක්කමති යදි න මුච්චති, එවං අභිගද්වයෙ පුල්ලව්වයන්ති
යොජනා. පයොගෙති පයොපෙත්වා උපක්කමිතුං අභිගජානාමසනං, පරස්ස
ආණාපනන්ති එවරූපෙ සාහත්ථිකාණත්තිකපයොගෙ.

14. වුත්තනයෙනෙව උපරූපරි පඤ්භාපුච්ඡනං ඤාතුං සක්කාති තං
අවත්තුකාමො ආහ ‘‘ඉතො පට්ඨායා’’තිආදි. මයම්පි යදෙත්ථ පුබ්බෙ
අවුත්තමනුත්තානත්ථඤ්ඤ, තදෙව චණ්ණයිස්සාම.

15. කායෙනාති අත්තනො කායෙන. කායන්ති ඉත්ථියා කායං. එස නයො “කායබද්ධ”න්ති එත්ථාපි.

16. අත්තනො කායෙන පට්ඨේධෙන ඉත්ථියා කායපට්ඨේධෙ ඵ්ථිධෙ තු දුක්ඛටන්ති යොජනා.

17. තිස්සො ආපත්තියො සිද්ධන්ති යොජනා. ද්වින්තං මග්ගානන්ති වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගානං.

18. වණ්ණාදිභඤ්ඤෙති වණ්ණාදිනා භණනෙ. කායපට්ඨේධෙ වණ්ණාදිනා භඤ්ඤෙ දුක්ඛටන්ති යොජනා.

19. අත්තකාමවරියායාති අත්තකාමපාරිවරියාය.

20. පණ්ඩකස්ස සන්තිකෙපි අත්තකාමපාරිවරියාය වණ්ණං වදන්තො තස්ස භික්ඛුනොති යොජනා. තීරච්ඡානගතස්සාපි සන්තිකෙති එත්ථාපි එසෙව නයො.

21. ඉත්ථිපුරිසානමන්තරෙ සඤ්චරිත්තං සඤ්චරණභාවං සමාපන්නෙ භික්ඛුම්භි පටිග්ගණ්හනවීමංසාපච්චාභරණකත්තිකෙ සම්පන්නෙ තස්ස බුධො ගරුකං නිද්දිසෙති යොජනා.

22. ද්වඨගසමායොගෙති තිස්වෙනෙසු ද්වින්තං අඨගානං යථාකථඤ්චි සමායොගෙ. අඨගෙ සති පනෙකස්මිත්ති තිණ්ණමෙකස්මිං පන අඨගෙ සති.

24. පයොගෙති “අදෙසිතවත්ථුකං පමාණාතික්කන්තං කුට්ඨං, අදෙසිතවත්ථුකං මහල්ලකච්ඡාරඤ්ච කාරෙස්සාමි”ති උපකරණත්ථං අරඤ්ඤගමනනො පට්ඨාය සබ්බපයොගෙ. එකපිණ්ඩෙ අනාගතෙති සබ්බපරියන්තිමං පිණ්ඩං සන්ධාය වුත්තං.

25. ඉධ යො භික්ඛු අමුලකෙන පාරාජිකෙන ධම්මෙන අනුද්ධංසෙතීති යොජනා.

26. ඔකාසං න ව කාරෙත්ථාති “කරොතු මෙ, ආයස්මා, ඔකාසං, අභං තෙ වත්තුකාමො”ති එවං තෙන භික්ඛුනා ඔකාසං අකාරාපෙත්ථා.

28. අඤ්ඤභාගියෙති අඤ්ඤභාගියපදෙන උපලක්ඛිතසික්ඛාපදෙ. එවං අඤ්ඤත්ථි ර්දිසෙසු යානෙසු අත්ථො වෙදිතබ්බො.

29. “සමනුභාසනාය ඵවා”ති පදච්ඡෙදො. න පටිනිස්සජන්ති අප්පටිනිස්සජන්තො.

30. ඤත්තියා දුක්ඛටං ආපන්නො සියා, ද්විභි කම්මවාචාහි ථුල්ලතං ආපන්නො සියා, කම්මවාචාය ඔසානෙ ගරුකං ආපන්නො සියාති යොජනා. “ථුල්ලත”න්ති ඉදං ථුල්ලච්චයාපත්තිඋපලක්ඛණවචනං.

31. චතුස්ස ඤාතනියකෙසු පඨමෙ ආපත්තිපරිච්ඡේදං දස්සෙත්වා ඉතරෙසං තිණ්ණං තෙනපි එකපරිච්ඡේදත්තා තත්ථ චුත්තනයමෙව තෙසු අතිදිසන්තො ආහ “හෙදානුවත්තකෙ”තිආදි.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා

සඬ්ඝාදිසෙසකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

32. අතිරෙකච්චරන්ති අනධිට්ඨිතං, අවිකප්පිතං විකප්පනුපගපමාණං චීවරං ලද්ධා දසාහං අතික්කමන්තො එකමෙව නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං ආපජ්ජති. තිච්චරෙන එකරත්තිමිපි විනා වසන්තො එකමෙව නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං ආපජ්ජති. ඉදඤ්ච ජාතිවසෙන එකත්තං සන්ධාය චුත්තං වත්ථුගණනාය ආපත්තිනං පරිච්ඡින්නබ්බත්තා.

33. ගහෙත්වාකාලච්චරන්ති අකාලච්චරං පටිග්ගහෙත්වා. මාසන්ති සතියා පච්චාසාය නික්ඛිපිතුං අනුඤ්ඤාතං මාසං. අතික්කමන්තොති සතියාපි පච්චාසාය විතික්කමන්තො අන්තොමාසෙ අනධිට්ඨහිත්වා, අවිකප්පෙත්වා වා තිංසදිවසානි අතික්කමන්තො, චීවරුප්පාදදිවසං අරුණං ආදිං කත්වා එකතිංසමං අරුණං උට්ඨාපෙන්නොති අත්ථො. එකං නිස්සග්ගියං ආපත්තිං ආපජ්ජතිති උදිරිතන්ති යොජනා.

34. අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා. යංකිඤ්චි පුරාණච්චරන්ති එකචාරමිපි පරිභුත්තං සඬ්ඝාට්ඨාදීනමඤ්ඤතරං චීවරං.

35. පයොගස්මිත්ති “ධොවා”තිආදිකෙ භික්ඛුනො ආණත්තිකපයොගෙ, එවං ආණත්තාය ව භික්ඛුනියා උද්ධනාදිකෙ සබ්බස්මිං පයොගෙ ව. “නිස්සග්ගියාව පාවිත්ති හොතිති නිස්සග්ගියා පාවිත්ති ව හොතිති යොජනා.

36. පටිගණ්හතොති එත්ථ “අඤ්ඤත්ත පාරිවත්තකා”ති යොජනා.

38. පයොගස්මිත්ති විඤ්ඤාපනපයොගෙ. විඤ්ඤාපිතෙති විඤ්ඤාපිතච්චරෙ පටිලද්ධෙ.

39. භික්ඛුති අවිජින්නච්චරො වා නට්ඨච්චරො වා භික්ඛු. තදුත්තරිත්ති සන්තරුත්තරපරමතො උත්තරිං.

41. පයොගෙති විකප්පනාපජ්ජනපයොගෙ.

42. දුවෙති දුක්කට්ඨාපාවිත්තියවසෙන දුවෙ ආපත්තියො ඵුසෙති යොජෙතබ්බං.

44. පයොගෙති අනුඤ්ඤාතපයොගතො අතිරෙකාභිනිප්ථාදනපයොගෙ. ලාහෙති චීවරස්ස පටිලාහෙ.

කථිතවග්ගවණ්ණනා පදමා.

45. කොසියවග්ගස්ස ආදීසු පඤ්චසු සික්ඛාපදෙසු ද්වෙ ද්වෙ ආපත්තියොති යොජනා. පයොගෙති කරණකාරාපනපයොගෙ. ලාභෙති කත්වා වා කාරෙත්වා වා පරිනිට්ඨාපනෙ.

46. “ගහෙත්වා එළකලොමානී”ති පදවිජෙදො. අතික්කමන්ති අතික්කමන්තො.

47. අඤ්ඤායාති අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා. “ධොවාපෙති එළලොමක”න්ති පදවිජෙදො. එළලොමකන්ති එළකලොමානී. නිරුත්තිනයෙන ක-කාරස්ස විපරියායො. පයොගෙති ධොවාපනපයොගෙ.

48. පයොගෙති පටිග්ගණ්හනපයොගෙ.

49. නානාකාරන්ති නානප්පකාරං. සමාපජ්ජන්ති සමාපජ්ජන්තො භික්ඛු. සමාපන්නෙති සංචොභාතෙර සමාපන්නෙ සති. පයොගෙති සමාපජ්ජනපයොගෙ.

50. පයොගෙති කයවික්කයාපජ්ජනපයොගෙ. තස්මිං කතෙති තස්මිං භණ්ඨෙ අත්තනො සත්තකභාවං නීතෙ.

කොසියවග්ගවණ්ණනා දුතියා.

51. අතිරෙකකන්ති අනධිට්ඨිතං, අවිකප්පිතං වා පත්තං. දසාහං අතික්කමෙන්තස්ස තස්ස භික්ඛුනො එකාව නිස්සග්ගියාපත්ති හොතීති යොජනා.

52-3. නත්ථි එතස්ස පඤ්ච ඛන්ධනානීති අපඤ්චඛන්ධනො, තස්මිං, උනපඤ්චඛන්ධනෙ පත්තෙති අත්ථො. පයොගෙති විඤ්ඤාපනපයොගෙ. තස්ස පත්තස්ස ලාභෙ පටිලාභෙ.

54. භෙසජ්ජන්ති සප්පිආදිකං.

55. පයොගෙති පරියෙසනපයොගෙ.

56. පයොගෙති අවිජින්දනඅවිජින්දාපනපයොගෙ. භට්ටති අවිජින්දිත්වා ගහිතෙ.

57. ද්වෙ පනාපත්තියො චුසෙති වායාපනපයොගෙ දුක්කටං, විකප්පනුපගපවිජිමච්චරපමාණෙන වීතෙ නිස්සග්ගියන්ති ද්වෙ ආපත්තියො ආපජ්ජතීති අත්ථො.

58-9. යො පන භික්ඛු අප්පචාරිතො අඤ්ඤාතකස්සෙව තත්තවායෙ සමෙච්ච උපසඬ්ඨකමිත්වා වීචරෙ විකප්පං ආපජ්ජන්තො හොති. සොති සො භික්ඛු. ද්වෙ

ආපත්තියො ආපජ්ජති, න සංසයොති යොජනා. පයොගෙති
විකප්පාපජ්ජනපයොගෙ.

60. අවිචෙකසඤ්ඤිතං වීචරං පටිග්ගහෙත්වාති යොජනා. කාලන්ති වීචරකාලං.

61. තිණ්ණමඤ්ඤතරං වත්ථන්ති තිණ්ණං වීචරානං අඤ්ඤතරං වීචරං. සරෙති
අන්තරසරෙ. නිදහින්වාති නික්ඛිපින්වා. තෙන වීචරෙන විනා ඡාරත්තතො අධිකං
දිවසං යස්ස ආරඤ්ඤකස්ස විහාරස්ස ගොවරගාමෙ තං වීචරං නික්ඛිත්තං, තම්භා
විහාරා අඤ්ඤත්ව චසන්තො නිස්සග්ගියං ඵුසෙති යොජනා.

62. සඨසිකං ලාභං පරිණතං ඡානං ඡානන්තො.

63. පයොගෙති පරිණාමනපයොගෙ. සබ්බත්ථාති පාරාජිකාදීසු
සබ්බසික්ඛාපදෙසු. අප්පනාවාරපරිහානීති පරිවාරෙ පයමං
චුත්තකත්ථපඤ්ඤත්තිවාරස්ස පරිහාපනං, ඉධ අවචනන්ති අත්ථො, තස්ස වාරස්ස
පරිවාරෙ සබ්බපයමන්තා පයමං වත්තබ්බහාවෙපි තත්ථ වත්තබ්බං පච්ඡා
ගණ්හිතුකාමෙන මයා තං යපෙත්වා පයමං ආපත්තිදස්සනත්ථං තදනන්තරො
කතාපත්තිවාරො පයමං චුත්තොති අධිප්පායො.

පත්තවග්ගවණ්ණනා තතියා.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා

තිංසනිස්සග්ගියකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

64. මනුස්සත්තරිධම්මෙති උත්තරිමනුස්සධම්මෙ. අභුතස්මිං
උත්තරිමනුස්සධම්මෙ සමුල්ලපිතෙ පරාජයො පාරාජිකාපත්ති.

65. අමුලන්තිමචත්ථුනා අමුලකෙන පාරාජිකෙන ධම්මෙන භික්ඛුං වොදනාය
ගරු සඨසාදිසෙසො හොතීති යොජනා. පරියායවචනෙති “යො තෙ විහාරෙ
චසති” තිආදිනා (පරි. 287) පරියායෙන කථනෙ. ඤාතෙති යස්ස කථෙති, තස්මිං
චචනානන්තරමෙව ඤාතෙ.

66. නො වෙ පන විජානාතීති අථ තං පරියායෙන චුත්තං චචනානන්තරමෙව
සවෙ න ජානාති. සමුදාහටන්ති කථිතං.

67. ඔමසතො භික්ඛුස්ස දුවෙ ආපත්තියො චුත්තා. උපසම්පන්නං ඔමසතො
පාවිත්ති සියා. ඉතරං අනුපසම්පන්නං ඔමසතො දුක්කටං සියාති යොජනා.

68. පෙසුඤ්ඤහරණෙපි ද්වෙ ආපත්තියො හොන්ති.

69. පයොගෙති පදසො ධම්මං වාචෙන්තස්ස වචනකිරියාරම්භතො පට්ඨාය යාව පදාදීනං පරිසමාපනං, එත්ථන්තරෙ අක්ඛරුවිචාරණපයොගෙ දුක්කටං. පදානං පරිසමත්තියං පාවිත්තියං.

70. “තිරත්තා අනුපසම්පන්නසහසෙය්‍යායා”ති පදවිජෙදො. අනුපසම්පන්නෙන සහසෙය්‍යා අනුපසම්පන්නසහසෙය්‍යා, තාය. තිරත්තා උත්තරිං අනුපසම්පන්නසහසෙය්‍යායාති යොජනා. පයොගෙති සයනත්ථාය සෙය්‍යාපඤ්ඤාපනකායාවජ්ජනාදිපුබ්බපයොගෙ. පන්නෙති කායපසාරණලක්ඛණෙන සයනෙන නිපන්නෙ.

71. යො පන භික්ඛු එකරත්තියං මාතුගාමෙන සහසෙය්‍යං කප්පෙති. දුක්කටාදයොති “පයොගෙ දුක්කටං, නිපන්නෙ පාවිත්තිය”න්ති යථාචුත්තද්වේආපත්තියො ආපජ්ජති යොජනා.

72. පයොගෙති යථාචුත්තලක්ඛණපයොගෙ.

73. අනුපසම්පන්නෙති සම්පත්ථෙ වෙනං භූමිමං. අනුපසම්පන්නස්ස සන්නිකෙ භූතං උත්තරිමනුස්සධම්මං යො සවෙ ආරොචෙතීති යොජනා. දුක්කටාදයොති යස්ස ආරොචෙති, සො නප්පට්ඨිජානාති, දුක්කටං, පට්ඨිජානාති, පාවිත්තියන්ති එවං ද්වේ ආපත්තියො තස්ස භොන්ති.

74. අඤ්ඤතො අඤ්ඤස්ස උපසම්පන්නස්ස දුට්ඨුල්ලස්ස ආපත්තිං අනුපසම්පන්නෙ අනුපසම්පන්නස්ස සන්නිකෙ වදං වදන්තොති යොජනා. පයොගෙති ආරම්භතො පට්ඨාය පුබ්බපයොගෙ දුක්කටං ආගච්ඡති දුක්කටං ආපජ්ජති. ආරොචිතෙ පාවිත්ති සියාති යොජනා.

75. පයොගෙති “අකප්පියපථවිං ඛණ්ඨස්සාමි”ති කුදාල පරියෙසනාදිසබ්බපයොගෙති.

මුසාවාදවග්ගවණ්ණනා පඨමා.

76. පාතෙන්තොති විකොපෙන්තො. තස්සාති භූතගාමස්ස. පාතෙති විකොපෙන.

77. අඤ්ඤවාදකවිභෙසකානං එකයොගනිද්දිට්ඨත්තා තත්ථ චුත්තනයෙනෙව විභෙසකෙ ව ඤාතුං සක්කාති තත්ථ විසුං ආපත්තිභෙදො න චුත්තො.

78. පරන්ති අඤ්ඤං සඬ්ඝෙන සම්මතසෙනාසනපඤ්ඤාපකාදිකං උපසම්පන්නං. උප්ඤාපෙන්තොති තස්ස අයසං උප්පාදෙතුකාමතාය භික්ඛුහි අවජානාපෙතුං “ජන්දාය ඉත්ථන්තාමො ඉදං නාම කරොති”තිආදීනි වත්වා

අවඤ්ඤාය ඔලොකාපෙන්තො, ලාමකතො වා චිත්තාපෙන්තො. පයොගෙති උජ්ඣාපනත්ථාය තස්ස අවණ්ණභණ්ණාදිකෙ පුබ්බපයොගෙ.

83. සඬ්ඝිකෙ විහාරෙ පුබ්බුපගතං භික්ඛුං ඡානං ඡානන්තො අනුපබ්ඡේ සෙය්‍යං කප්පෙති, තස්සෙවං සෙය්‍යං කප්පයතොති යොජනා. පයොගෙදුක්කටාදයොති එත්ථ අලුත්තසමාසො. ආදි-සද්දෙන සෙය්‍යාකප්පෙන පාවිත්තියං සඬගණ්හාති.

84. පයොගෙති “නික්කඬ්ඨථ ඉම”න්තිආදිකෙ ආණත්තිකෙ වා “යාහි යාහි”තිආදිකෙ වාචසිකෙ වා හත්ථෙන තස්ස අඬගපරාමසනාදිවසෙන කතෙ කායිකෙ වා නික්කඬ්ඨනපයොගෙ. සෙසන්ති පාවිත්තියං.

85. “වෙහාසකුටියා උපරි”ති පදච්ඡෙදො. ආහව්වපාදකෙති එත්ථ “මඤ්චෙ වා පියෙ වා”ති සෙසො. සිදන්ති නිසිදන්තො. දුක්කටාදයොති පයොගෙ දුක්කටං, නිපජ්ජාය පාවිත්තියන්ති ඉමා ආපත්තියො ඵුසෙති අත්ථො.

86. අස්ස පජ්ජස්ස පයමපාදං දසක්ඛරපාදකං ඡන්දොවිචිතියං වුත්තගාථා, “ගාථාඡන්දො අතීතද්වය”න්ති ඉමිනා ඡන්දොවිචිතිලක්ඛණෙන ගාථාඡන්දන්තා අධිට්ඨිත්වා ද්වත්තිපරියායෙති එත්ථ අක්ඛරද්වයං අධිකං වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. පයොගෙති අධිට්ඨානපයොගෙ. අධිට්ඨිකෙති ද්වත්තිපරියායානං උපරි අධිට්ඨානෙ කතෙ.

87. පයොගෙති සිඤ්චනසිඤ්චාපනපයොගෙ. සිත්තෙති සිඤ්චනකිරියපරියොසානෙ.

භූතගාමවග්ගවණ්ණනා දුතියා.

88. දුක්කටං ඵුසෙති යොජනා. ඔවදිතෙ පාවිත්ති සියාති යොජනා.

89. විහාගොයෙව විහාගතා.

90. අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා අඤ්ඤත්‍ර පාරිවත්තකා චීවරං දෙන්තො භික්ඛු දුචෙ ආපත්තියො ඵුසෙති යොජනා. පයොගෙති දානපයොගෙ.

93. “නාවං එක”න්ති පදච්ඡෙදො. පයොගෙති අභිරුහණපයොගෙ. දුක්කටාදයොති ආදි-සද්දෙන අභිරුළුභෙ පාවිත්තියං සඬගණ්හාති.

94. “දුට්ඨං ආපත්ති”න්ති පදච්ඡෙදො.

96. භික්ඛුනියා සද්ධිං රහො නිසජ්ජං කප්පෙන්තො භික්ඛු පයොගෙදුක්කටාදයො ද්වෙපි ආපත්තියො ඵුසෙති යොජනා.

ඔවාදවග්ගවණ්ණනා තතියා.

97. තදුත්තරින්ති තතො භුඤ්ජිතුං අනුඤ්ඤාතඵකදිවසතො උත්තරිං දුතියදිවසතො පටියාය. අනන්තරස්ස වග්ගස්සාති ඔවාදවග්ගස්ස. නවමෙනාති භික්ඛුනියා පරිපාවිතපිණ්ඩපාතසික්ඛාපදෙන.

99. ද්වත්තිපත්තෙති ද්වත්තිපත්තපුරෙ. තදුත්තරින්ති ද්වත්තිපත්තපුරතො උත්තරිං. පයොගෙති පටිග්ගහණපයොගෙ.

101. අභිභට්ඨන්ති අභිභරිත්වා.

102. තස්සාති අභිභරන්තස්ස. පිටකෙති විනයපිටකෙ.

103. දසමෙපිති එත්ථ “දසමෙ අපි”ති පදවිජෙදො.

භොජනවග්ගවණ්ණනා චතුත්ථා.

104. අවෙලකාදිනොති ආදි-සද්දෙන “පරිබ්බාජකස්ස වා පරිබ්බාජිකාය වා”ති (පාවි. 270) චුත්තෙ සඬගණ්හාති. භොජනාදිකන්ති ආදි-සද්දෙන බාදනීයං සඬගණ්හාති. පයොගෙති සහත්ථා දානපයොගෙ.

105. දාපෙත්වා වා අදාපෙත්වා වා කිඤ්චි ආමිසං. පයොගෙති උය්‍යාජනපයොගෙ. තස්මින්ති තස්මිං භික්ඛුමිහි. උය්‍යාජිතෙ පාවිත්ති සියාති යොජනා.

109. උම්මාරාතික්කමෙති ඉන්දබ්බිලාතික්කමෙ.

110. තදුත්තරින්ති තතො පරිච්ඡින්නරත්තිපරියන්තතො වා පරිච්ඡින්නහෙසජ්ජපරියන්තතො වා උත්තරිං.

111. උය්‍යුත්තං දස්සනත්ථාය ගච්ඡන්තො ද්වෙ ආපත්තියො ඵුසෙති යොජනා.

අවෙලකවග්ගවණ්ණනා පඤ්චමා.

114. මෙරෙය්‍යන්ති මෙරයං. නිරුත්තිනයෙන අ-කාරස්ස ඵ-කාරො, ය-කාරස්ස ච ද්විත්තං. මෙරය-සද්දපරියායො වා මෙරෙය්‍ය-සද්දො. මුනීති භික්ඛු.

115. “භික්ඛු අඬගුලිපතොදෙනා”ති පදවිජෙදො. පයොගෙති භාසාපනපයොගෙ. තස්සාති භාසාපෙන්තස්ස.

116. ගොජ්ඵකා හෙට්ඨා උදකෙ දුක්කටං. ගොජ්ඵකතො උපරි උපරිගොජ්ඵකං, උදකං, තස්මිං, ගොජ්ඵකතො අධිකජ්ජමාණෙ උදකෙති අත්ථො.

117. අනාදරියන්ති පුග්ගලානාදරියං, ධම්මානාදරියං වා. පයොගෙනි අනාදරියවසෙන පවත්තෙ කායපයොගෙ වා වච්ඡපයොගෙ වා. කතෙ අනාදරියෙ.

118. පයොගෙනි භිංසාපනපයොගෙ.

119. ජොතින්ති අග්ගිං. සමාදහිත්වානාති ජාලෙන්වා. “විසිඛ්ඛෙන්තො”ති ඉමිනා ඵලූපවාරෙන කාරණං වුත්තං. විසිඛ්ඛනකිරියා හි සමාදහනකිරියාය ඵලන්ති විසිඛ්ඛනකිරියාවොහාරෙන සමාදහනකිරියාව. තස්මා විසිඛ්ඛෙන්තොති ඵත්ථ සමාදහන්තොති අත්ථො. පයොගෙනි සමාදහනසමාදහාපනපයොගෙ. විසිච්ඡෙනි වුත්තනයෙන සමාදහිතෙති අත්ථො.

120. පයොගෙනි වුණ්ණමත්තිකාභිසංඛරණාදිසංඛපයොගෙ. ඉතරන්ති පාවිත්තියං.

121. තිණ්ණං දුඛිකණ්ණකරණානන්ති කංසනිලපත්තනිලකද්දමසංඛිධානානං තිණ්ණං දුඛිකණ්ණකරණානං. එකං අඤ්ඤතරං අනාදිය අදත්වා. චීවරන්ති නවචීවරං.

122. නත්ථි එතස්ස උද්ධාරන්ති අනුද්ධාරො, තං අනුද්ධාරන්ති චත්තඛිබ්බෙ ගාථාබන්ධවසෙන රස්සත්තං, අකතපච්චුද්ධාරන්ති අත්ථො.

123. අපනිධෙන්තොති අපනෙන්වා නිධෙන්තො නික්ඛිපෙන්තො. පත්තාදිකන්ති ආදි-සද්දෙන චීවරනිසිදනසුචිසරකායබන්ධනානං ගහණං. පයොගෙනි අපනිධානපයොගෙ. තස්මිං පත්තාදිකෙ පඤ්චවිධෙ පරික්ඛාරෙ. අපනිහිතෙ සෙසා පාවිත්තියාපත්ති සියාති යොජනා.

සුරාපානවග්ගවණ්ණනා ජට්ඨා.

124. තපොධනොති පාතිමොක්ඛසංවරසීලසංඛිධානං තපොධනමස්සාති තපොධනො, භික්ඛු.

125. තස්මිං ඔපාතෙ.

126. මනුස්සවිග්ගහො මනුස්සසරීරො. තීරච්ඡානගතො නාගො වා සුපණ්ණො වා. තස්ස ඔපාතඛණ්ණකස්ස.

127. පටුඛුද්ධිනාති සංඛිබ්බෙසු ඤෙය්‍යාධම්මෙසු නිපුනඤ්ඤාණෙන භගවතා.

128. පයොගෙනි පරිභොගත්ථාය ගහණාදිකෙ පයොගෙ. තස්සාති භික්ඛුස්ස.

129. උක්කොටෙන්තොති උච්චාලෙන්තො යථායානෙ යාතුං අදෙන්තො. පයොගෙනි උක්කොටනපයොගෙ. උක්කොටිතෙ පාවිත්තියං සියාති යොජනා.

130. දුටුපුල්ලං වජ්ජකන්ති සඬ්ඝාදිසෙසාදිකෙ. එකං පාවිත්තියං ආපත්තිං ආපජ්ජති ඉති දීපිතන්ති යොජනා.

131. පයොගෙති ගණපරියෙසනාදිපයොගෙ. දුක්කටං පත්තො සියා දුක්කටාපත්තිං ආපන්නො භවෙය්‍යාති අත්ථො. සෙසාති පාවිත්තියාපත්ති උපසම්පාදිතෙ සියා. ගාථාබන්ධවසෙන උපසග්ගලොපො.

132-3. ජානං ථෙය්‍යසත්ථෙත සහ සංවිධාය මග්ගං පටිපජ්ජතො ච තථෙච මාතුගාමෙන සහ සංවිධාය මග්ගං පටිපජ්ජතො වාති යොජනා. පයොගෙති සංවිධාය ගන්තුං පටිපුච්ඡාදිකරණපයොගෙ. පටිපන්නෙති මග්ගපටිපන්නෙ. අනන්තරන්ති අද්ධෙයොජනගාමන්තරාතික්කමනානන්තරං.

134. ඤත්තියා ඔසානෙ දුක්කටං ඵුසෙති යොජනා.

135. අකතානුධම්මෙනාති අනුධම්මො වුවචති ආපත්තියා අදස්සනෙ වා අප්පටිකම්මෙ වා පාපිකාය දිට්ඨියා අප්පටිතිස්සග්ගෙ වා ධම්මෙන චිත්තයෙන සත්ථුසාසනෙන උක්ඛිත්තකස්ස අනුලොමවත්තං දිස්වා කත්වා ඔසාරණා, සො ඔසාරණසඬ්ඛාතො අනුධම්මො යස්ස න කතො, අයං අකතානුධම්මො නාම, තාදිසෙන භික්ඛුනා සද්ධිත්ති අත්ථො. සම්භුඤ්ජන්නොති ආමිසසම්භොගං කරොන්නො භික්ඛු. පයොගෙති භුඤ්ජිතුං ආමිසපටිග්ගහණාදිපයොගෙ. භුත්තෙති සම්භුත්තෙ, උභයසම්භොගෙ, තදඤ්ඤතරෙ වා කතෙති අත්ථො.

136. උපලාපෙන්නොති පත්තව්වරඋද්දෙසපරිපුච්ඡනාදිවසෙන සඬ්ගණ්භන්තො. පයොගෙති උපලාපනපයොගෙ.

සප්පාණකවග්ගවණ්ණනා සත්තමා.

137. සහධම්මිකන්ති කරණත්ථෙ උපයොගවචනං, පඤ්චහි සහධම්මිකෙහි සික්ඛිතබ්බත්තා, තෙසං වා සන්තකත්තා “සහධම්මික”න්ති ලද්ධනාමෙන බුද්ධපඤ්ඤත්තෙන සික්ඛාපදෙන වුවචමානස්සාති අත්ථො. භණ්ණොති “භික්ඛුස්සා”ති ඉමිනා සමානාධිකරණං.

138. විවණ්ණෙන්නොති “කිං පනිමෙහි බුද්ධානුබුද්ධකෙහි සික්ඛාපදෙහි උද්දිට්ඨෙහි”තිආදිනා ගරහන්තො. පයොගෙති “කිං ඉමෙහි”තිආදිනා ගරහණවසෙන පවත්තෙ වට්ඨපයොගෙ. විවණ්ණිකෙ ගරහිතෙ.

139. මොහෙන්නොති “ඉදානෙච බො අහං, ආවුසො, ජානාමි”තිආදිනා අත්තනො අජානනත්තෙන ආපන්නභාවං දිපෙත්වා භික්ඛුං මොහෙන්නො, වඤ්චෙන්නොති අත්ථො. මොහෙති මොහාරොපනකම්මෙ. අරොපිතෙ කතෙ.

140. හික්බුස්ස කුපිතො පහාරං දෙන්තො ඵ්ථසෙති යොජනා. පයොගෙති දණ්ඩාදානාදිපයොගෙ.

141. පයොගෙති උග්ගිරණපයොගෙ. උග්ගිරිතෙති උච්චාරිතෙ.

142. අමුලෙනෙවාති දිට්ඨාදිමුලවිරහිතෙනෙව. යොගෙති ඔකාසකාරාපනාදිපයොගෙ. උද්ධංසිතෙති වොදිතෙ.

143. කුක්කුච්චං ජනයන්තොති ‘උනව්සතිවස්සො ත්ථං මඤ්ඤෙ උපසම්පන්නො’ තිආදිනා කුක්කුච්චං උපදහන්තො. යොගෙති කුක්කුච්චුප්පාදනපයොගෙ. උප්පාදිතෙති කුක්කුච්චෙ උප්පාදිතෙ.

144. ‘තිට්ඨන්තො උපස්සුති’ ත්ති පදවිජෙදො. සුතියා සමීපං උපස්සුති, සවනුපවාරෙති අත්ථො.

145. ධම්මිකානං තු කම්මානන්ති ධම්මෙන විනයෙන සත්ථුසාසනෙන කතානං අපලොකනාදීනං චතුත්තං කම්මානං. තතො පුනාති ඡන්දදානතො පච්ඡා. බීයනධම්මන්ති අත්තතො අධිප්පෙතභාවවිභාවනමත්තනං. ද්වෙ ඵ්ථසෙ දුක්කටාදයොති බීයනධම්මාපජ්ජනපයොගෙ දුක්කටං, බීයනධම්මෙ ආපන්නෙ පාවිත්තියන්ති ඵචං දුක්කටාදයො ද්වෙ ආපත්තියො ආපජ්ජෙය්‍යාති අත්ථො.

146. සඬ්ඝෙ සඬ්ඝමජ්ඣෙ. විනිච්ඡයෙති චත්ථුතො ඔතිණ්ණවිනිච්ඡයෙ. නිට්ඨං අගතෙති චත්ථුමිහි අවිනිච්ඡිතෙ, ඤත්තිං යපෙත්වා කම්මවාචාය වා අපරියොසිතාය.

148. සමග්ගෙන සඬ්ඝෙනාති සමානසංවාසකෙන සමානසීමායං ධීතෙන සඬ්ඝෙන.

සහධම්මිකවග්ගවණ්ණනා අට්ඨමා.

150. අවිදිතො හුත්වාති රඤ්ඤො අවිදිතාගමනො හුත්වා.

152. රතනන්ති මුත්තාදිදසවිධං රතනං. පයොගෙති රතනග්ගහණපයොගෙ.

153. විකාලෙති මජ්ඣන්තිකාතික්කමතො පට්ඨාය අරුණෙ.

155. අට්ඨිදන්තවිසාණාහිනිබ්බත්තන්ති අට්ඨිදන්තවිසාණමයං. පයොගෙති කාරාපනපයොගෙ.

156. තස්මිං මඤ්චාදිමිහි කාරාපිතෙ සෙසා පාවිත්තියාපත්ති සියාති යොජනා.

රතනවග්ගවණ්ණනා නවමා.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා

පාවිත්තියකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

159. චතුසු පාට්ඨෙසනියෙසුපි අවිසෙසෙන ආදිවච්ඡන්ධුනා බුද්ධෙන ද්විධා ආපත්ති නිද්දිට්ඨාති යොජනා.

160. සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු චතුසු.

පාට්ඨෙසනියකථාවණ්ණනා.

161. සෙබ්බියකථා උත්තානත්ථායෙව.

සෙබ්බියකථාවණ්ණනා.

162. පරිවාරෙ පයමං දස්සිතසොළසවාරජ්ජහෙදෙ මහාවිහඬිගෙ “පයමං පාරාජිකං කත්ථ පඤ්ඤත්ත”න්තිආදිජ්ජහෙදො (පරි. 1) කත්ථපඤ්ඤත්තිවාරො, “මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවන්තො කති ආපත්තියො ආපජ්ජති”තිආදිජ්ජහෙදො (පරි. 157) කතාපත්තිවාරො, “මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවන්තස්ස ආපත්තියො චතුන්තං විපත්තිනං කති විපත්තියො භජන්ති”තිආදිජ්ජහෙදො (පරි. 182) විපත්තිවාරො, “මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවන්තස්ස ආපත්තියො සත්තන්තං ආපත්තික්ඛන්ධානං කතිහි ආපත්තික්ඛන්ධෙහි සඬිගහිතා”තිආදිජ්ජහෙදො (පරි. 182) සඬිගහවාරො, “මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවන්තස්ස ආපත්තියො ඡන්තං ආපත්තිසමුට්ඨානානං කතිහි සමුට්ඨානෙහි සමුට්ඨහන්ති”තිආදිජ්ජහෙදො (පරි. 184) සමුට්ඨානවාරො, “මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවන්තස්ස ආපත්තියො චතුන්තං අධිකරණානං කතමං අධිකරණ”න්තිආදිජ්ජහෙදො (පරි. 185) අධිකරණවාරො, “මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවන්තස්ස ආපත්තියො සත්තන්තං සමථානං කතිහි සමථෙහි සම්මන්ති”තිආදිජ්ජහෙදො (පරි. 186) සමථවාරො, තදනන්තරො ඉමෙහි සත්තහි වාරෙහි මිස්සො අට්ඨමො සමුච්චයවාරොති ඉමෙසු අට්ඨසු වාරෙසු ආදිභූතෙ කත්ථපඤ්ඤත්තිනාමධෙයො අජ්ජනාවාරෙ සඬිගහෙතබ්බානං නිදානාදිසත්තරසලක්ඛණානං උභයවිහඬිගසාධාරණතො උපරි චක්ඛමානත්තා තං වාරං යපෙත්වා තදනන්තරං අසාධාරණං කතාපත්තිවාරං සෙබ්බියාවසානං පාළික්කමානුරූපං දස්සෙත්වා තදනන්තරා විපත්තිවාරාදයො ඡ වාරා උභයවිහඬිගසාධාරණතො චක්ඛමානාති කත්වා තෙපි යපෙත්වා ඉමෙ පච්චයසද්දෙන අයොජෙත්වා දස්සිතා අට්ඨෙව වාරා, පුන “මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවනපච්චයා පාරාජිකං කත්ථ පඤ්ඤත්ත”න්තිආදිනා (පරි. 188) පච්චය-සද්දං යොජෙත්වා දස්සිතා අපරෙ අට්ඨ වාරා යොජිතාති තත්ථාපි දුතියං කතාපත්තිපච්චයවාරං ඉමිනා කතාපත්තිවාරෙන එකපරිච්ඡේදං කත්වා දස්සෙතුමාහ “පඤ්ඤත්ත”තිආදි. පටිසෙවනපච්චයාති පටිසෙවනහෙතුනා.

163. අල්ලොකාසප්පවෙසනෙති ජීවමානසරීරෙ තිණ්ණං මග්ගානං
අඤ්ඤතරස්මිං මග්ගෙ අල්ලොකාසප්පවෙසනෙ. මනෙ අක්ඛායිතෙ වා පි-සද්දෙන
යෙභුයාඅක්ඛායිතෙ පවෙසනෙ පවෙසනනිමිත්තං මෙචුනං ධම්මං පටිසෙවන්තො
භික්ඛු පාරාජිකං චුසෙති සම්බන්ධො.

164. තථා යෙභුයාක්ඛායිතෙ, උපඨස්සක්ඛායිතෙ ච මෙචුනං ධම්මං
පටිසෙවන්තො භික්ඛු චුල්ලච්චයං චුසෙති යොජනා. වට්ටකතෙ මුඛෙ දුක්කටං
චුත්තන්ති සම්බන්ධො. ඡතුමට්ඨකෙති භික්ඛුනියා ඡතුමට්ඨකෙ දින්නෙ පාවිත්ති
චුත්තාති සම්බන්ධො.

166. අවස්සුතස්සාති කායසංසග්ගරාගෙන තින්තස්ස. පොසස්සාති
ගහණකිරියාසම්බන්ධෙ සාමිවචනං. භික්ඛුනියාති අත්තසම්බන්ධෙ සාමිවචනං.
“අත්තනො”ති සෙසො. අවස්සුතෙන පොසෙන අත්තනො අධක්ඛකාදිගහණං
සාදියන්තියා තථා අවස්සුතාය භික්ඛුනියා පාරාජිකන්ති යොජනා.

167. කායෙනාති අත්තනො කායෙන. කායන්ති මාතූගාමස්ස කායං. චුසතොති
කායසංසග්ගරාගෙන චුසතො. කායෙන කායබද්ධන්ති එත්ථාපි එසෙව නයො.

168. කායෙන පටිබද්ධෙනාති අත්තනො කායපටිබද්ධෙන. පටිබද්ධන්ති
ඉත්ථියා කායපටිබද්ධං චුසන්තස්ස දුක්කටං. තස්ස භික්ඛුස්ස.

“මහාවිහඬගසඬගහො නිට්ඨිතො”ති කස්මා චුත්තං, නනු සොළසචාරසඬගහෙ
මහාවිහඬගෙ කතාපත්තිචාරොයෙවෙත්ථ චුත්තො, න ඉතරෙ වාරාති? සච්චං,
අවයවෙ පන සමුදායොපචාරෙන චුත්තං. සාධාරණාසාධාරණානං මහාවිහඬගෙ
ගතානං සබ්බාපත්තිපහෙදානං දස්සනොපචාරභූතො කතාපත්තිචාරො දස්සිතොති
තංදස්සනෙන අප්පධානා ඉතරෙපි වාරා උපචාරතො දස්සිතා හොන්තීති ච තථා
චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා

මහාවිහඬගසඬගහවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

භික්ඛුනිවිහඬගො

170. විනයස්ස විනිව්ඡයෙ භික්ඛුනං පාටවත්ථායාති භික්ඛුනීනං පාටවස්සාපි
තදධිතත්තා පධානදස්සනවසෙන චුත්තං. අථ වා දස්සනලිඬගන්තරසාධාරණත්තෙ
ඉච්ඡිතෙ පුල්ලිඬගෙන, නපුංසකලිඬගෙන වා නිද්දෙසො සද්දස්සත්ථානුයොගතොති
“භික්ඛුන”න්ති පුල්ලිඬගෙන චුත්තං.

171. නන්දන්ති සාදියන්ති.

172. තිස්සො ආපත්තියො ඵ්ථසෙති යොජනා. ඡාණ්ඩස්ස උද්ධං, අක්ඛකස්ස අධො ගහණං සාදියන්තියා තස්සා පාරාජිකන්ති යොජනා.

173. කායපට්ඨෙද්ධෙ වා ගහණං සාදියන්තියා දුක්ඛං.

174. චජ්ජන්ති අඤ්ඤිස්සා භික්ඛුනියා පාරාජිකාපත්තිං.

176. තං ලද්ධිත්ති උක්ඛිත්තස්ස යං ලද්ධිං අත්තනො රොවෙසි, තං ලද්ධිං න නිස්සජ්ජන්තිති යොජනා.

178. “ඉධ ආගච්ඡා”ති පදච්ඡෙදො. “චුත්තා ආගච්ඡති”ති පදච්ඡෙදො.

179. භත්ථපාසජ්ජවෙසනෙති භත්ථපාසුපගමනෙ. “භත්ථගතජ්ජවෙසනෙ”ති වා පායො, සොයෙව අත්ථො.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා භික්ඛුනිවිහඨගෙ

පාරාජිකකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

180. එකස්සාති අත්තනො අත්තනො අට්ටකාරස්ස වා. ආරොචනෙති වත්තඛ්ඛස්ස වොභාරිකානං නිවෙදනෙ.

181. දුතියාරොචනෙති දුතියස්ස, දුතියං එවං ආරොචනෙ.

182. ද්විතීති ද්විති කම්මවාචාහි. කම්මවාචොසානෙති කම්මවාචාඛසානෙ.

183. පරික්ඛෙපෙ අතික්කන්තෙති අත්තනො ගාමනො ගන්ත්වා ඉතරං ගාමං පටිසන්තියා පට්ඨමෙන පාදෙන තස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපෙ අතික්කන්තෙ, පට්ඨපාදෙ පරික්ඛෙපං අතික්කමෙත්වා අන්තොගාමසඨ්ඨිකෙපං ගතෙති අත්ථො.

184. දුතියෙනාති ගාමපරික්ඛෙපනො ඛහි යීතෙන දුතියපාදෙන. අතික්කන්තෙති තස්මිං ගාමපරික්ඛෙපෙ අතික්කන්තෙ, තස්මිං පාදෙ අන්තොගාමං පවෙසිතෙති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා භික්ඛුනිවිහඨගෙ

සඨ්ඨිසාදිසෙසකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

193. ඉහ භික්ඛුනී පත්තසන්තිවයං කරොන්ති භොති, සා එකං නිස්සග්ගියං පාවිත්තියංයෙව ඵ්ථසෙති යොජනා.

194. අකාලච්චරං කාලච්චරං කත්වා භාජාපෙත්තියාති යොජනා. පයොගෙති භාජනපයොගෙ.

195. ඡින්නෙති අවිජ්ජන්තෙ.

196. තතො පරන්ති තතො පයමතො අඤ්ඤං.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා භික්ඛුනිවිහඩගෙ

නිස්සග්ගියකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

199. ලසුණං බාදති වෙ, ද්වෙ ආපත්තියො ඵ්ඨාති යොජනා.

200. පයොගෙති සංභාරාපනපයොගෙ. සංභටෙති අත්තනා සංභටෙ, පරෙන සංභරාපිතෙ ච ආපත්ති පාවිත්ති හොති.

201. කතෙති තලසාතෙ කතෙ.

202. ජතුනා මට්ඨකන්ති ජතුනා කතං මට්ඨදණ්ඩකං. “දුක්කටං ආදින්නෙ”ති පදච්ඡෙදො.

204. භුඤ්ජමානස්ස භික්ඛුස්ස හත්ථපාසෙති යොජනා. භිත්වා හත්ථපාසං.

205. විඤ්ඤාපෙත්වාති අන්තමසො මාතරම්පි යාවිත්වා. අජ්ඣොභාරෙ පාවිත්තිං දීපයෙති යොජනා.

206. උච්චාරාදින්නි ආදි-සද්දෙන විසාසසඬකාරමුත්තානං ගහණං.

ලසුණවග්ගවණ්ණනා පයමා.

209. ඉධ ඉමස්මිං රත්තන්ධකාරවග්ගෙ. පයමෙ, දුතියෙ, තතියෙ, චතුත්ථෙපි විනිවිජයො ලසුණවග්ගස්ස ඡට්ඨෙන සික්ඛාපදෙන තුලොයා සදිසොති යොජනා.

210. ආසනෙති පල්ලඬකෙ තස්සොකාසභුතෙ. සාමිකෙ අනාපුච්ඡාති තස්මිං කුලෙ යං කිඤ්චි විඤ්ඤාමනුස්සං අනාපුච්ඡා.

211. අනොවස්සන්ති භිත්තියා බහි නිබ්බකොසබ්භන්තරං. දුතියාතික්කමෙති දුතියෙන පාදෙන නිබ්බකොසස්ස උදකපාතට්ඨානාතික්කමෙ.

212. නිසීදිතෙති නිසීන්නෙ.

213. පයොගෙති උජ්ඣාපනපයොගෙ.

214. නිරයාදිනා අත්තානං වා පරං වා අභිසජ්ජෙත්ති සපථං කරොන්ති ද්වෙ ඵ්ඨෙති යොජනා. අභිසජ්ජිතෙති අභිසජිතෙ.

215. වධිත්වානි හත්ථාදිහි පහරිත්වා. “කරොති එක” න්ති පදවිෂේදො.

රත්තන්ධකාරවග්ගවණ්ණනා දුතියා.

216. නග්ගානි අනිවත්ථා වා අපාරුකා වා. පයොගෙනි
වුණ්ණමත්තිකාඅභිසඬ්ඛරණාදිපයොගෙ.

217. පමාණානික්කන්තන්ති “දීසසොවතස්සො විදන්ථියො සුගතවිදන්ථියා,
තිරියං ද්වෙ විදන්ථියො” ති (පාවි. 888) වුත්තපමාණමතික්කන්තං. පයොගෙනි
කාරාපනපයොගෙ.

218. විසිඛ්ඛෙත්වානි දුස්සිඛ්ඛිතං පුන සිඛ්ඛනත්ථාය විසිඛ්ඛෙත්වා.

219. පඤ්ච අභානි පඤ්චාහං, පඤ්චාහමෙව පඤ්චාහිකං. සඬ්ඝාටිතං වාරො
සඬ්ඝාටිවාරො, පරිභොගවසෙන වා ඔතාපනවසෙන වා සඬ්ඝටිතට්ඨෙන
“සඬ්ඝාටී” ති ලද්ධනාමානං “තිව්වරං, උදකසාටිකා, සංකච්චිකා” ති ඉමෙසං
පඤ්චන්තං වීවරානං පරිවත්තනං. අතික්කමෙති භික්ඛුනී අතික්කමෙය්‍ය. අස්සා පන
එකාව පාවිත්ති පරිදීපිතානි යොජනා.

220. සඬ්කමනීයන්ති සඬ්කමෙතඛ්ඛං. අඤ්ඤිස්සා සන්තකං අනාපුච්ඡා ගහිතං
පුන දාතඛ්ඛං පඤ්චන්තං අඤ්ඤතරං.

221. ගණව්වරලාභස්සානි භික්ඛුනිසඬ්ඝෙන ලහිතඛ්ඛව්වරස්ස. අන්තරායං
කරොතීති යථා තෙ දාතුකාමා න දෙන්ති, එවං පරක්කමති.

222. ධම්මිකන්ති සමග්ගෙන සඬ්ඝෙන සන්තිපතිත්වා කරියමානං.
පටිබාහන්තිති පටිසෙධෙන්ති. පටිබාහිතෙ පටිසෙධිතෙ.

223. අභාරිකාදිනොනි ආදි-සද්දෙන “පරිබ්බාජකස්ස වා පරිබ්බාජිකාය වා” ති
(පාරා. 917) වුත්තෙ සඬ්ගණ්හානි. සමණව්වරන්ති කප්පකතං නිවාසනපාරුපනුපගං.
පයොගෙනි දානපයොගෙ.

224. වීවරෙ දුබ්බලාසායානි දුබ්බලව්වරපච්චාසාය “සවෙ සක්කොම,
දස්සාමා” ති එත්තකමත්තං සුත්වා උප්පාදිතාය ආසායානි අත්ථො. කාලන්ති
වීවරකාලසමයං. සමතික්කමෙති භික්ඛුනීහි කාලවීවරෙ භාජියමානෙ “ආගමෙථ,
අයෙය්‍ය, අත්ථි සඬ්ඝස්ස වීවරපච්චාසා” ති වත්වා තං වීවරවිහඬිගං සමතික්කමෙය්‍ය.

225. ධම්මිකං කථිනුද්ධාරන්ති සමග්ගෙන සඬ්ඝෙන කරියමානං කථිනස්ස
අන්තරුඬ්භාරං. පටිබාහන්තියානි නිවාරෙන්තියා.

න්භානවග්ගවණ්ණනා තතියා.

226. තුවට්ටෙයුන්නි නිපජ්ජෙය්‍යං. ඉතරං පාවිත්තියං.

227. පයොගෙති භික්ඛුනියා අභාසුකකරණපයොගෙ කරියමානෙ.

228. දුක්ඛිතන්ති ගිලානං. නුපට්ඨාපෙන්නියා වාපීති තස්සා උපට්ඨානං පරෙහි අකාරාපෙන්නියා, සයං වා අකරොන්නියා.

229. උපස්සයං දත්වාති කවාටබන්ධං අත්තනො පුග්ගලිකවිහාරං දත්වා. කඩ්ඪිතෙති නික්කඩ්ඪිතෙ.

230. සංසට්ඨාති ගහපතිනා වා ගහපතිපුත්තෙන වා සංසට්ඨවිහාරී භික්ඛුනී සඨසෙන සංසට්ඨවිහාරතො නිවත්තියමානා. ඤාත්තියා දුක්කටං ඵුසෙති සමනුභාසනකම්මඤාත්තියා දුක්කටං ආපජ්ජෙය්‍ය.

231. අන්තොරට්ඨෙති යස්ස විජිතෙ විහරති, තස්ස රට්ඨෙ. පටිපන්නායාති වාරිකං කජ්ජෙන්නියා. සෙසකන්ති පාවිත්තියං.

තුවට්ටවග්ගවණ්ණනා චතුත්ථා.

233. රාජාගාරාදිකන්ති ආදි-සද්දෙන චිත්තාගාරාදීනං ගහණං.

235. පයොගෙති කජ්ජාසව්චාරණං ආදිං කත්වා සබ්බපයොගෙ. උජ්ජවුජ්ජවනෙති යත්තකං හත්ථෙත අඤ්ඡිතං හොති, තස්මිං තක්කම්හි වෙය්‍යිතෙ.

237. පයොගෙති අගාරිකස්ස වා පරිබ්බාජකස්ස වා පරිබ්බාජිකාය වා සහත්ථා බාදනීයාදීනං දානපයොගෙ.

238. “සමං ආපත්තිපහෙදතො”ති පදවිජෙදො.

239. තිරච්ඡානගතං විජ්ජන්ති යං කිඤ්චි බාහිරකං අනත්ථසංහිතං පරුපසාතකරං හත්ථිසික්ඛාදිසිජ්ජං. පයන්තියාති සික්ඛන්තියා. පයොගෙති දුරුපසඬකමනාදිපයොගෙ. පදෙ පදෙති පදාදිවසෙන පරියාපුණන්තියා පදෙ පදෙ අක්ඛරපදානං වසෙන.

240. නවමෙ “පරියාපුණාති”ති පදං, දසමෙ “වාචෙති”ති පදන්ති ඵවං පදමත්තමෙව උභින්නං විසෙසකං හෙදකං.

චිත්තාගාරවග්ගවණ්ණනා පඤ්චමා.

241. තමාරාමන්ති යත්ථ භික්ඛු රුක්ඛමුලෙපි වසන්ති, තං සභික්ඛුකං පදෙසං.

243. අක්කොසනීති දසන්තං අක්කොසවත්ථුතං අඤ්ඤතරෙන සම්මුඛා වා පරම්මුඛා වා අක්කොසනී. පරිභාසනීති භයදස්සනෙන තජ්ජෙති. “පාවිත්ති අක්කොසිතෙ”ති පදවිජෙදො.

244. චණ්ඩිකභාවෙනාති කොධෙන. ගණන්ති භික්ඛුනිසඬ්ඨං. පරිභාසනීති “බාලා එතා”ති ආදීහි වචනෙහි අක්කොසනී. පයොගෙති පරිභාසනපයොගෙ. පරිභට්ඨෙති අක්කොසිතෙ. ඉතරං පාවිත්තියං.

245. නිමන්තිතාති ගණභොජනෙ චුත්තනයෙන නිමන්තිතා. පචාරිතාති පචාරණසික්ඛාපදෙ චුත්තනයෙන චාරිතා. බාදනං භොජනම්පි වාති යාගුපුවඛජ්ජකං, යාවකාලිකං මූලබාදනියාදිබාදනියං, ඔදනාදිභොජනම්පි වා යා භික්ඛුනී භුඤ්ජන්ති භොති, සා පන ද්වෙයෙව ආපත්තියො ඵුසෙති යොජනා.

247. මච්ඡරායන්තීති මච්ඡරං කරොන්තී, අත්තනො පච්චයදායකකුලස්ස අඤ්ඤෙහි සාධාරණභාවං අසහන්තීති අත්ථො. පයොගෙති තදනුරූපෙ කායච්චිපයොගෙ. මච්ඡරිතෙති මච්ඡරවසෙන කතපයොගෙ නිජ්ජන්තෙ.

248. අභික්ඛුකෙ පනාවාසෙති යතො භික්ඛුනුපස්සයතො අද්ධයොජනබ්හන්තරෙ ඔවාදදායකා භික්ඛු න වසන්ති, මග්ගො වා අබෙමො භොති, න සක්කා අනන්තරායෙන ගන්තුං, එවරූපෙ ආවාසෙ. පුබ්බකිච්චෙසුති “වස්සං වසිස්සාමි”ති සෙනාසනපඤ්ඤාපනපාතියඋපට්ඨාපනාදිපුබ්බකිච්චෙව පන කරියමානෙ දුක්කටං භවෙති යොජනා.

249. වස්සංචුත්ථාති පුරිමං වා පච්ඡිමං වා තෙමාසං චුත්ථා. උභතොසඬ්ඨෙති භික්ඛුනිසඬ්ඨෙ, භික්ඛුසඬ්ඨෙ ව. තීහිපි යානෙහීති “දිට්ඨෙත වා”ති ආදිනා චුත්තෙහි තීහි කාරණෙහි.

250. ඔවාදත්ථායාති ගරුධම්මොවාදනත්ථාය. සංවාසත්ථායාති උපොසථපුච්ඡනත්ථාය වෙව පචාරණත්ථාය ව. න ගච්ඡතීති භික්ඛුං න උපගච්ඡති.

251. ඔවාදම්පි න යාවන්තීති උපොසථාදිවසෙන ඔවාදුපසඬ්ඨකමනං භික්ඛුං න යාවන්තී න පුච්ඡන්තී. උපොසථන්ති උපොසථදිවසතො පුරිමදිවසෙ තෙරසියං වා වාතුද්දසියං වා උපොසථං න පුච්ඡන්තී.

252. අපුච්ඡිත්ථාව සඬ්ඨං වාති සඬ්ඨං වා ගණං වා අනපලොකෙත්ථාව. “හෙදාපෙති”ති ඉදං නිදස්සනමත්තං. “ථාලාපෙය්‍ය වා ධොවාපෙය්‍ය වා ආලිම්පාපෙය්‍ය වා බන්ධාපෙය්‍ය වා මොවාපෙය්‍ය වා”ති ඉමෙසම්පි කිරියාවිකජ්ජානං සඬ්ඨගහෙතබ්බත්තා. පසාඛජන්ති නාභියා හෙට්ඨා, ජාණුමණ්ඩලානං උපරි පදෙසෙ ජාතං ගණ්ඨං වා රුධිතං වා. පයොගෙති හෙදාපනාදිපයොගෙ.

ආරාමවග්ගවණ්ණනා ඡට්ඨා.

253. ගබ්භිනිත්ති ආපත්තසත්තං සික්ඛමානං. වුට්ඨාපෙත්තීති උපජ්ඣායා
භුත්වා උපසම්පාදෙත්ති. පයොගෙති ගණපරියෙසනාදිපයොගෙ. වුට්ඨාපිතෙති
උපසම්පාදිතෙ, කම්මවාචාපරියොසානෙති අත්ථො.

255. සහජීවිනිත්ති සද්ධිවිහාරිනි. නානුග්ගණ්හන්තිති උද්දෙසදානාදිහි න
සඬගණ්හන්ති.

ගබ්භිනිවග්ගවණ්ණනා සත්තමා.

258. “අලං වුට්ඨාපිතෙනා”ති වුව්චමානා භික්ඛුනීහි නිවාරියමානා. බීයතීති
අඤ්ඤාසං ඛාත්තානං ලජ්ජිතං වුට්ඨානසම්මුතිං දියමානං දිස්වා “අහමෙව නුන
බාලා”තිආදිනා භණ්ණමානා බීයති. පයොගෙති බීයමානපයොගෙ. බීයිතෙති
බීයනපයොගෙ නිට්ඨිතෙ.

කුමාරිභූතවග්ගවණ්ණනා අට්ඨමා.

260. ඡත්තුපාහනන්ති චුත්තලක්ඛණං ඡත්තඤ්ච උපාහනායො ව. පයොගෙති
ධාරණපයොගෙ.

261. යානෙනාති වස්භාදිනා. යායන්තීති සථෙ යානෙන ගතා හොති.

262. සඬසාණිත්ති යං කිඤ්චි කට්ඨපගං. ධාරෙන්තියාති කට්ඨං පටිමුච්චන්තියා.

263. ගන්ධවණ්ණෙනාති යෙන කෙනචි වණ්ණෙන ව යෙන කෙනචි ගන්ධෙන
ව. ගන්ධො නාම වන්දනාලෙපාදි. වණ්ණො නාම කුඬිකුමහලිද්දාදි. පයොගෙති
ගන්ධාදිපයොගෙ රචනතො පට්ඨාය පුබ්බපයොගෙ.

266. අනාපුච්ඡාති “නිසීදාමි, අය්‍යා”ති අනාපුච්ඡිත්වා. නිසීදිතෙ භික්ඛුස්ස
උපවාසෙ අන්තමසො ඡමාය නිසින්තෙ.

267. අනොකාසකතන්ති “අසුකස්මිං නාම යානෙ පුච්ඡස්සාමි”ති එවං
අකතඔකාසං.

268. පච්ඡන්තියාති විනිච්ඡයං ආරාමවග්ගස්ස පඨමෙනෙව සික්ඛාපදෙන සදිසං
කත්වා වදෙය්‍යාති යොජනා.

ඡත්තුපාහනවග්ගවණ්ණනා නවමා.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා භික්ඛුනිවිහඬගෙ

පාවිත්තියකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

269-70. අට්ඨසු පාට්ඨෙසනියසික්ඛාපදෙසුපි ද්විධා ආපත්ති හොතිති යොජනා.
තතොති ගහණහෙනු. සබ්බෙසුති පාට්ඨෙසනියසික්ඛාපදෙසු.

පාට්ඨෙසනියකථාවණ්ණනා.

271-2. ඉමං පරමං උත්තමං නිරුත්තරං කෙනච්චා වත්තබ්බෙන උත්තරෙන
රහිතං නිද්දොසං උත්තරං එවංනාමකං ධීරො පඤ්ඤවා භික්ඛු අත්ථවසෙන විදිත්වා
දුරුත්තරං කිච්ඡෙන උත්තරිතබ්බං පඤ්ඤත්තමභාසමුද්දං විනයමභාසාගරං
සුබ්බෙනෙව යස්මා උත්තරති, තස්මා කඬ්ඛච්ඡෙදෙ විනයවිචිකිච්ඡාය ඡන්දනෙ
සත්ථෙ සත්ථසද්ධිසෙ අස්මිං සත්ථෙ ඉමස්මිං උත්තරපකරණෙ උස්මායුත්තො
කම්මජතෙජොධාතුයා සමන්තාගතො ජීවමානො භික්ඛු නිච්චං නිරන්තරං සත්තො
අභිරතො නිච්චං යොගං සත්තාභියොගං කාතුං යුත්තො අනුරූපොති යොජනා.

භික්ඛුනිච්චබ්ගො නිට්ඨිතොති එත්ථාපි උප්පත්ති වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා

භික්ඛුනිච්චබ්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

චතුර්විපත්තිකථාවණ්ණනා

273. ඉදානි උභයසාධාරණං කත්වා විපත්තිවාරාදීනං විසිට්ඨවාරානං සඬගහං
කාතුමාහ “කති ආපත්තියො”තිආදි.

274. භික්ඛුනි සථෙ ඡාදෙති, චුතා හොති. සථෙ වෙමතිකා ඡාදෙති, ථුල්ලච්චයං
සියාති යොජනා.

275. සඬසාදිසෙසන්ති පරස්ස සඬසාදිසෙසං.

276. “කති ආචාරවිපත්තිපච්චයා”ති පදච්ඡෙදො.

277. ආචාරවිපත්තින්ති අත්තනො වා පරස්ස වා ආචාරවිපත්තිං.

279. පාපිකං දිට්ඨිත්ති අහෙනුකඅකිරියනත්ථිකදිට්ඨිආදිං ලාමිකං දිට්ඨිං.

281. මනුස්සුත්තරිධම්මන්ති උත්තරිමනුස්සධම්මං.

282. ආජීවහෙනු සඤ්චරිත්තං සමාපන්නොති යොජනා. පරියායවචනෙති “යො
තෙ විහාරෙ වසති, සො භික්ඛු අරහා”තිආදිකෙ ලෙසවචනෙ. ඤාතෙති යං උද්දිස්ස
වදති, තස්මිං මනුස්සජාතිකෙ වචනසමන්තරමෙව ඤාතෙ.

283. වත්වාති අභිලානො අත්තනො අත්ථාය විඤ්ඤාපෙත්වා. භික්ඛුනී පන සචෙ ඵලං හොති, භික්ඛුනී අභිලානා අත්තනො අත්ථාය පණ්ණිනිගොජනං විඤ්ඤාපෙත්වා භුත්තාවතී සචෙ හොතීති අධිජ්ජායො. තස්සා පාටිදෙසනීයං සියාති යොජනා.

284. “අත්තනො අත්ථාය විඤ්ඤාපෙත්වානා”ති ඉමිනා පරස්ස ඤාතකපචාරිතෙ තස්සෙවත්ථාය විඤ්ඤාපෙත්වා තෙන දින්නං වා තස්ස විස්සාසෙන වා පරිභුඤ්ජන්තස්ස තෙසං අත්තනො අඤ්ඤාතකඅජ්ජචාරිතෙ සුද්ධචිත්තතාය අනාපත්තීති දීපෙති.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා

චතුර්විපත්තිකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අධිකරණපච්චයකථාවණ්ණනා

285. විවාදාධිකරණමහාති “අධම්මං ‘ධම්මො’ති දීපෙති”ති ආදිනයජ්ජවත්තා අට්ඨාරසහෙදකරවත්ථුනිස්සිතා විවාදාධිකරණමහා.

286. උපසම්පන්නං ඔමසතො භික්ඛුස්ස පාවිත්ති හොතීති යොජනා.

287. අනුවාදාධිකරණපච්චයාති වොදනාපරනාමධෙය්‍යං අනුවාදාධිකරණමෙව පච්චයො, තස්මා, අනුවාදනාධිකරණහෙතුති අත්ථො.

289. “තථා”ති ඉමිනා අමුලකත්තං අතිදිසති.

290. ආපත්තිපච්චයාති ආපත්තාධිකරණපච්චයා.

293. කිච්චාධිකරණපච්චයාති අපලොකනාදිචතුර්ධිකම්මසඬාතකිච්චාධිකරණහෙතු.

294. අච්චජන්තිවාති අත්තනො ලද්ධිං අපරිච්චජන්ති ඵල.

297. පාපිකාය දිට්ඨියා පරිච්චජන්තථාය කතාය යාවතතියකං සමනුභාසනාය තං දිට්ඨිං අච්චජන්තියා තස්සා භික්ඛුනියා, තස්ස භික්ඛුස්ස ච අච්චජතො පාවිත්ති හොතීති යොජනා.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා

අධිකරණපච්චයකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

බන්ධකප්‍රච්ඡාකථාවණ්ණනා

300. සෙසෙසුති අභබ්බපුග්ගලපරිදීපකෙසු සබ්බපදෙසු.

302. “නස්සන්තු එතෙ”ති පදච්ඡේදො. පුරක්ඛකාති එත්ථ සාමිඅත්ථෙ පච්චත්තවචනං, හෙදපුරෙක්ඛකස්ස, හෙදපුරෙක්ඛකායාති අත්ථො.

303. සෙසෙසුති අවසෙසෙසු අසංවාසකාදිදීපකෙසු පටික්ඛෙපපදෙසු.

304. එකාව දුක්ඛටාපත්ති චුත්තාති වස්සං අනුපගමනාදිපච්චයා ජාතිතො එකාව දුක්ඛටාපත්ති චුත්තා.

305. උපොසථසමා මතාති උපොසථක්ඛන්ධකෙ චුත්තසදිසා ජාතා ආපත්තියො මතා අධිජ්ජෙතා.

306. වම්මෙති වම්මක්ඛන්ධකෙ. වච්ඡතරිං ගහෙත්වා මාරෙන්නානං ඡබ්බග්ගියානං පාවිත්ති චුත්තාති සම්ඛන්ධො. වච්ඡතරින්ති බලසම්පන්නං තරුණගාවිං. සා හි වච්ඡකභාවං තරිත්වා අතික්කම්ත්වා යීතත්තා “වච්ඡතරි”ති වුච්චති.

307. අභිගජාතං ජුපන්නස්සාති ගාවීනං අභිගජාතං අත්තනො අභිගජාතෙන බහි ජුපන්නස්ස. සෙසෙසුති ගාවීනං විසාණාදිසු ගහණෙ, පිට්ඨිඅභිරුහණෙ ව. යථාහ “ඡබ්බග්ගියා හික්ඛු අචිරවතියා නදියා ගාවීනං තරන්තීනං විසාණෙසුපි ගණ්හන්ති”තිආදි (මහාව. 252).

309. තත්ථ හෙසජ්ජක්ඛන්ධකෙ. සාමන්තා ද්වඩගුලෙති වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගානං සාමන්තා ද්වඩගුලමත්තෙ පදෙසෙ. සත්ථකම්මං කරොන්නස්ස පුල්ලච්චයමුදිරිතන්ති යොජනා. යථාහ – “න, හික්ඛවෙ, සම්බාධස්ස සාමන්තා ද්වඩගුලෙ සත්ථකම්මං වා වත්ථිකම්මං වා කාරෙතබ්බං, යො කාරෙය්‍ය, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්සා”ති (මහාව. 279). එත්ථ ව “සාමන්තා ද්වඩගුලෙ”ති ඉදං සත්ථකම්මංයෙව සන්ධාය චුත්තං. වත්ථිකම්මං පන සම්බාධෙයෙව පටික්ඛිත්තං.

“න, හික්ඛවෙ, අඤ්ඤත්‍ර නිමන්තිතෙන අඤ්ඤස්ස භොජ්ජයාගු පරිභුඤ්ජිතබ්බා, යො පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, යථාධම්මො කාරෙතබ්බො”ති (මහාව. 283) චුත්තත්තා ආහ “භොජ්ජයාගුසු පාවිත්ති”ති. එත්ථ ව භොජ්ජයාගු නාම බහලයාගු. “පිණ්ඩං වට්ටෙන්වා පාතබ්බයාගු”ති ගණ්ඨිපදෙ චුත්තං. පාවිත්තීති පරම්පරභොජනපවාරණසික්ඛාපදෙහි පාවිත්ති. සෙසෙසුති අන්තොචුත්ථඅන්තොපක්කසයංපක්කපරිභොගාදිසු. යථාහ “න, හික්ඛවෙ, අන්තොචුත්ථං අන්තොපක්කං සාමංපක්කං පරිභුඤ්ජිතබ්බං, යො පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛටස්සා”තිආදි (මහාව. 274).

310. වීවරසංයුත්තෙති වීවරක්ඛන්ධකෙ.

313. වම්පෙය්‍යකෙ ව කොසම්බෙති වම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකෙ වෙව
කොසම්බකක්ඛන්ධකෙ ව. “කම්මස්මි”න්තිආදීසුපි එසෙව නයො.

317. රොමන්ථෙති භුත්තස්ස ලහුං පාකත්තාය කුච්ඡිගතං මුඛං ආරොපෙත්වා
සංභ්‍රමකරණවසෙන අනුචාලනෙ.

318. සෙනාසනස්මිත්ති සෙනාසනක්ඛන්ධකෙ. ගරුනොති ගරුභණ්ඩස්ස.

320. සඬ්ඝභෙදෙති සඬ්ඝභෙදකක්ඛන්ධකෙ.

321. භෙදානුවත්තකානන්ති සඬ්ඝභෙදානුවත්තකානං. ගණභොගෙති
ගණභොජනෙ.

322. සාති එත්ථ සබ්බවත්තෙසු අනාදරියෙන භොතීති සෙසො. සෙසං
උත්තානත්ථමෙව.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා

බන්ධකපුච්ඡාකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමුට්ඨානසීසකථාවණ්ණනා

325-6. මහෙසීනා ද්වීසු විභඩ්ගෙසු පඤ්ඤත්තානි යානි පාරාජිකාදීනි
සික්ඛාපදානි උපොසංථෙ උද්දිසන්ති, තෙසං සික්ඛාපදානං සමුට්ඨානං භික්ඛූනං
පාටවත්ථාය ඉතො පරං පවක්ඛාමි, තං සමාහිතා සුභාථාති යොජනා.

327. කායො ව වාචා ව කායවාචා වාති අවිත්තකානි යානි තිණි සමුට්ඨානානි,
තානෙව විත්තෙන පච්චෙකං යොජිතානි සවිත්තකානි තිණි සමුට්ඨානානි භොන්තිති
එවමෙව සමුට්ඨානං පුරිමානං ද්විත්තං වසෙන එකඬ්ඝිකං, තතියචතුත්ථපඤ්චමානං
වසෙන ද්විඬ්ඝිකං, ඡට්ඨස්ස වසෙන තිවඬ්ඝිකඤ්චාති එවං ඡධා සමුට්ඨානවිධිං
වදන්තිති යොජනා. කායො, වාචාති එකඬ්ඝිකං ද්වයං, කායවාචා, කායවිත්තං,
වාචාවිත්තන්ති ද්වවඬ්ඝිකත්තයං, කායවාචාවිත්තන්ති අඬ්ගභෙදෙන තිවිධමිපි
අවයවභෙදෙන සමුට්ඨානභෙදවිධිං ඡප්පකාරං වදන්තිති අධිප්පායො.

328. තෙසු ඡසු සමුට්ඨානෙසු එකෙන වා සමුට්ඨානෙන ද්විහි වා තිහි වා චතුහි
වා ඡහි වා සමුට්ඨානෙහි නානා ආපත්තියො ජායරෙති සම්බන්ධො.

329. තත්ථ තාසු නානාපත්තියු. පඤ්ච සමුට්ඨානානි එතිස්සාති
පඤ්චසමුට්ඨානා, එවරුපා කාචි ආපත්ති න විජ්ජති. එකමෙකං සමුට්ඨානං යාසන්ති
විග්ගහො. පච්ඡමෙහෙව තිහිපිති සවිත්තකෙහෙව තිහි සමුට්ඨානෙහි, යා ආපත්ති
එකසමුට්ඨානා භොති, සා සවිත්තකානං තිණ්ණමඤ්ඤතරෙන භොතීති අධිප්පායො.

330-1. තනියව්ජට්ඨකොපි වාති කායවාචනො, කායවාචිත්තනො ව.
 චතුත්ථව්ජට්ඨකො චෙවාති කායචිත්තනො කායවාචිත්තනො ව.
 පඤ්චමව්ජට්ඨකොපි වාති වාචාචිත්තනො කායවාචාචිත්තනො ව. “කායනො
 කායචිත්තනො”ති පයමං ද්විසමුට්ඨානං, “වාචනො වාචාචිත්තනො”ති දුතියං,
 “කායවාචනො කායවාචාචිත්තනො”ති තතියං, “කායචිත්තනො
 කායවාචාචිත්තනො”ති චතුත්ථං, “වාචාචිත්තනො කායවාචාචිත්තනො”ති පඤ්චමං.
 ද්විසමුට්ඨානන්ති එවං පඤ්චධා එව ධීතෙහි ද්විති සමුට්ඨානෙහි එසා
 ද්විසමුට්ඨානාපත්ති ජායතෙ සමුට්ඨාති. න අඤ්ඤානොති කායනො වාචනොති එකං,
 වාචනො කායවාචනොති එකන්ති එවං යථාචුත්තක්කමචිපරියායෙන යොජිතෙහි
 අඤ්ඤෙහි සමුට්ඨානෙහි න සමුට්ඨාති.

332. පයමෙහි ව තීහිති “කායනො, වාචනො, කායවාචනො”ති පයමං.
 නිද්දිට්ඨෙහි තීහි අචිත්තකසමුට්ඨානෙහි. පච්ඡිමෙහි වාති “කායචිත්තනො,
 වාචාචිත්තනො, කායවාචාචිත්තනො”ති එවං පච්ඡා චුත්තෙහි සචිත්තකෙහි තීහි
 සමුට්ඨානෙහි. න අඤ්ඤානොති “කායනො, වාචනො, කායචිත්තනො, වාචනො,
 කායවාචනො, කායචිත්තනො”ති එවං චුත්තචිපල්ලාසනො අඤ්ඤෙහි තීහි
 සමුට්ඨානෙහි න සමුට්ඨාති.

333-4. පයමා තතියා චෙව, චතුත්ථව්ජට්ඨකොපි වාති කායනො, කායවාචනො,
 කායචිත්තනො, කායවාචාචිත්තනොති එතෙහි චතුහි සමුට්ඨානෙහි චෙව.
 දුතියා...පෙ.... ව්ජට්ඨකොපි වාති වාචනො, කායවාචනො, වාචාචිත්තනො,
 කායවාචාචිත්තනොති ඉමෙහි චතුහි වාති චතුසමුට්ඨානෙනාපත්ති.

සා එවං ද්විධා ධීතෙහි චතුහි සමුට්ඨානෙහි ජායතෙ. න පනඤ්ඤානොති
 “කායනො, වාචනො, කායවාචනො, කායචිත්තනො”ති එවමාදිනා
 විපල්ලාසනයෙන යොජිතෙහි චතුහි සමුට්ඨානෙහි න සමුට්ඨාති. ඡ සමුට්ඨානාති
 යස්සා සා ඡසමුට්ඨානා. සචිත්තකෙහි තීහි, අචිත්තකෙහි තීහිති ඡහි එව සමුට්ඨානෙහි
 සමුට්ඨාතීති. පකාරන්තරාභාවා ඉධ “න අඤ්ඤානො”ති න චුත්තං.

ආහ ව අට්ඨකථාවරියො මාතිකට්ඨකථායං.

335. සමුට්ඨාති එතස්මාති සමුට්ඨානං, කායාදි ඡබ්බිධං, එකං සමුට්ඨානං
 කාරණං යස්සා සා එකසමුට්ඨානා. පකාරන්තරාභාවා තිධා. කථං? සචිත්තකානං
 තිණ්ණං සමුට්ඨානානං වසෙන තිවිධා. ද්විති සමුට්ඨානෙහි සමුට්ඨිකා ද්විසමුට්ඨිකා,
 ද්විසමුට්ඨානාපත්තිති අත්ථො. පඤ්චධාති චුත්තනයෙන පඤ්චජ්ජකාරා. තීණි
 සමුට්ඨානාති යස්සා සා තිසමුට්ඨානා, වත්තාරි සමුට්ඨානාති යස්සා සා චතුරුට්ඨානා,
 තිසමුට්ඨානා ව චතුරුට්ඨානා ව තිචතුරුට්ඨානාති එකදෙසසරූපෙකසෙසො,
 තිසමුට්ඨානා ද්විධා විහත්තා, චතුසමුට්ඨානා ව ද්විධා එව විහත්තාති අත්ථො. ඡහි
 සමුට්ඨානෙහි සමුට්ඨිකා ඡසමුට්ඨිකා, ඡසමුට්ඨානාති අත්ථො. එකධාති
 පකාරන්තරාභාවා එකධාව ධීතාති අධිජ්ජායො.

336. සබ්බා ආපත්තියො සමුට්ඨානවිසෙසතො එවං තෙරසධා ධීතානං සමුට්ඨානභෙදානං නානත්තතො තෙහි සමුට්ඨීතානං පයමං පඤ්ඤත්තත්තා සීසභූතානං සික්ඛාපදානං වසෙන තෙරසෙව නාමානි ලභන්ති, තානි ඉතො පරං වක්ඛාමීති යොජනා.

337. පයමන්තිමවත්ථුඤ්ඤාති පයමපාරාජිකසමුට්ඨානං. දුතියන්ති අදින්නාදානසමුට්ඨානං. සඤ්චරිත්තකන්ති සඤ්චරිත්තසමුට්ඨානං. සමනුභාසනන්ති සමනුභාසනසමුට්ඨානං. “කථිතං එළකලොමක”න්ති පදවිෂෙදො, කථිතසමුට්ඨානං එළකලොමසමුට්ඨානඤ්ච.

338. පදසොධම්මන්ති පදසොධම්මසමුට්ඨානං. අද්ධානං ටෙය්‍යසත්ථන්ති අද්ධානසමුට්ඨානං ටෙය්‍යසත්ථසමුට්ඨානං. දෙසනාති ධම්මදෙසනාසමුට්ඨානං. භූතාරොවනකන්ති භූතාරොවනසමුට්ඨානං. වොරිවුට්ඨාපනන්ති වොරිවුට්ඨාපනසමුට්ඨානං.

339. අනනුඤ්ඤාතකඤ්ඤාති අනනුඤ්ඤාතකසමුට්ඨානඤ්ඤාති එතානි තෙරස තෙහි සමුට්ඨානෙහි සමුට්ඨීතානං තෙසං සික්ඛාපදානං පයමං පයමං නිද්දිට්ඨානං පයමපාරාජිකාදිසික්ඛාපදසමුට්ඨානානං ඉතරෙසං පුබ්බභිගමභාවතො “සීසානී”ති වුත්තානි. යථාහ පරිවාරට්ඨකථායං “පයමපාරාජිකං නාම එකං සමුට්ඨානසීසං, සෙසානි තෙන සදිසානී”තිආදි (පරි. අට්ඨ. 258). තෙරසෙනෙ සමුට්ඨානනායාති එතෙ සීසවසෙන දස්සිතා තෙරස සමුට්ඨානනායා. විඤ්ඤුහි උපාලිත්ථෙරාදීහි.

340. තත්ථ තෙරසසු සමුට්ඨානසීසෙසු. යාති යා පන ආපත්ති. ආදිපාරාජිකුට්ඨානාති පයමපාරාජිකසමුට්ඨානා.

341. අදින්නාදාන-සද්දො පුබ්බකො පයමො එතිස්සා තංසමුට්ඨානාපත්තියාති අදින්නාදානපුබ්බකා, අදින්නාදානසමුට්ඨානාති උද්දිට්ඨාති යොජනා.

342. ඡාතුති එකංසෙන.

343. අයං සමුට්ඨානවසෙන “සමනුභාසනාසමුට්ඨානා”ති වුත්තාති යොජනා.

344. කථිත-සද්දො උපපදො යස්සා තංසමුට්ඨානාය ආපත්තියා සා කථිනුපපදා, කථිතසමුට්ඨානාති මතා ඤාතා, අයං සමුට්ඨානවසෙන “කථිතසමුට්ඨානා”ති ඤාතාති අත්ථො.

345. එළකලොම-සද්දො ආදි යස්සා තංසමුට්ඨානාපත්තියා සා එළකලොමාදිසමුට්ඨානාති අත්ථො.

349. එත්ථ සමුට්ඨානෙසු.

350. භූතාරොචන-සද්දො පුබ්බභාගො එතිස්සා තංසමුට්ඨානාය ආපත්තියාති භූතාරොචනපුබ්බකා, භූතාරොචනසමුට්ඨානාති අත්ථො.

351. සමුට්ඨානං සමුට්ඨිතං, චොරිචුට්ඨාපනං සමුට්ඨිතං යස්සා සා චොරිචුට්ඨාපනසමුට්ඨිතා, චොරිචුට්ඨාපනසමුට්ඨානාති අත්ථො.

353. තත්ථාති තෙරසසමුට්ඨානසීසෙසු, “සමුට්ඨානං සචිත්තක”න්ති ඉදං “පයම”න්තිආදීහි පච්චෙකං යොජෙතබ්බං. පයමං සමුට්ඨානන්ති පයමපාරාජිකසමුට්ඨානං. දුතියං සමුට්ඨානන්ති අදින්නාදානසමුට්ඨානං. චතුත්ථං සමුට්ඨානන්ති සමනුභාසනසමුට්ඨානං. නවමං සමුට්ඨානන්ති ථෙය්‍යසත්ථසමුට්ඨානං. දසමං සමුට්ඨානන්ති ධම්මදෙසනාසමුට්ඨානං. ද්වාදසමං සමුට්ඨානන්ති චොරිචුට්ඨාපනසමුට්ඨානං.

354. සමුට්ඨානෙති සමුට්ඨානසීසෙ. සදිසාති තෙන තෙන සමුට්ඨානසීසෙන සමුට්ඨානා ආපත්තියො. ඉධාති ඉමස්මිං සමුට්ඨානවිනිච්ඡයෙ. දිස්සරෙති දිස්සන්තෙ, දිස්සන්තිති අත්ථො. අථ වා ඉධ දිස්සරෙති ඉධ උභතොවිභවිගෙ එතෙසු තෙරසසමුට්ඨානෙසු එකෙකස්මිං අඤ්ඤානිපි සදිසාති සමුට්ඨානාති දිස්සන්තිති අත්ථො. ඉදාති තාති සරූපතො නිදස්සෙතුමාහ “සුක්කඤ්චා”තිආදි. තත්ථ සුක්කන්ති සුක්කවිස්සට්ඨිසික්ඛාපදං. එස නයො “කායසංසග්ගො”තිආදිසුපි. යදෙත්ථ දුට්ඨඤ්ඤායං, තං වක්ඛාම.

355. පුබ්බුපපරිපාකො වාති “ජානං පුබ්බුපගතං භික්ඛු”න්ති (පාවි. 120) සික්ඛාපදඤ්ච “භික්ඛුනිපරිපාවිත”න්ති (පාවි. 192, 194) පිණ්ඩපාතසික්ඛාපදඤ්ච. රහො භික්ඛුනියාසභාති භික්ඛුනියා සද්ධිං රහො නිසජ්ජසික්ඛාපදඤ්ච. සභොජනෙ, රහො ද්වෙ වාති සභොජනෙ කුලෙ අනුපබ්ජ්ජසික්ඛාපදඤ්ච ද්වෙ රහොනිසජ්ජසික්ඛාපදානි ව. අභිගුලී උදකෙ භසන්ති අභිගුලීපතොදඤ්ච උදකභසධම්මසික්ඛාපදඤ්ච.

356. පහාරෙ උග්ගිරෙ වෙචාති පහාරදානසික්ඛාපදඤ්ච තලසත්තිඋග්ගිරණසික්ඛාපදඤ්ච. තෙපඤ්ඤාසා ව සෙබ්බියාති පඤ්චසත්තතිසෙබ්බියාසු වක්ඛමානාති උජ්ජග්ගිකාදීනි සමනුභාසනසමුට්ඨානාති දස, ඡත්තපාණිආදීනි ධම්මදෙසනාසමුට්ඨානාති එකාදස, ථෙය්‍යසත්ථසමුට්ඨානං, සුපොදනවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදඤ්චාති බාවිසති සික්ඛාපදානි යථෙත්වා පරිමණ්ඩලනිවාසනාදීනි ඉතරාති තෙපඤ්ඤාස සෙබ්බියසික්ඛාපදානි ව. අධක්ඛකුබ්බජාණුඤ්චාති භික්ඛුනීනං අධක්ඛකඋබ්බජාණුසික්ඛාපදඤ්ච. ගාමන්තරමවස්සුතාති ගාමන්තරගමනං, අවස්සුතස්ස භත්ථතො බාදනීයග්ගහණසික්ඛාපදඤ්ච.

357-8. තලමට්ඨුදසුද්ධි වාති තලසාතං, ජතුමට්ඨං, උදකසුද්ධිකාදියනඤ්ච. වස්සංචුත්ථාති “වස්සංචුත්ථා...පෙ.... ඡජ්ජඤ්චයොජනානී”ති (පාවි. 974)

සික්ඛාපදඤ්ච. ඔවාදාය න ගච්ඡන්තිති ඔවාදාය අගමනසික්ඛාපදඤ්ච. නානුබන්ධෙ පවත්තිතිති “චුට්ඨාපිතං පවත්තිති. ද්වෙ වස්සානි නානුබන්ධෙය්‍යා” ති (පාවි. 1112) සික්ඛාපදඤ්චාති උභතොවිභවිගෙ නිද්දිට්ඨා ඉමෙ පඤ්චසත්තති ධම්මා කායචිත්තසමුට්ඨිකා මෙථුනෙන සමා එකසමුට්ඨානා මතාති යොජනා.

එත්ථ ව පාළියං “ඡසත්තති” ති ගණනපරිච්ඡේදො සමුට්ඨානසික්ඛාපදෙන සහ දස්සිතො. ඉධ පන තං විනා තංසදිසානමෙව ගණනා දස්සිතා. තෙනෙව පඨමං සමුට්ඨානසිසං පාළියං ගණනායපි දස්සිතං, ඉධෙව න දස්සිතං. උපරි කත්ථවි සමුට්ඨානසිසස්ස දස්සනං පනෙත්ථ වක්ඛමානානං තංසදිසභාවදස්සනත්ථං, ගණනාය වක්ඛමානාය අන්තොගධභාවදස්සනත්ථං. තෙනෙව තත්ථපි තං විනා ගණනං වක්ඛති.

පඨමපාරාජිකසමුට්ඨානවණ්ණනා.

359. විග්ගහන්ති මනුස්සවිග්ගහසික්ඛාපදං. උත්තරි වෙවාති උත්තරිමනුස්සධම්මසික්ඛාපදඤ්ච. දුට්ඨුල්ලන්ති දුට්ඨුල්ලවාචාසික්ඛාපදං. අත්තකාමතාති අත්තකාමපාරිවරියසික්ඛාපදඤ්ච. දුට්ඨදොසා දුට්ඨ වෙවාති ද්වෙ දුට්ඨදොසසික්ඛාපදාති ව. දුක්ඛානියතොපි වාති දුක්ඛානියතසික්ඛාපදඤ්ච.

360. අවච්ඡන්දනඤ්චාති සාමං වීවරං දත්වා අවච්ඡන්දනඤ්ච. පරිණාමොති සඬ්ඝිකලාභස්ස අත්තතො පරිණාමනඤ්ච. මුසාඔමසපෙසුණාති මුසාවාදො ව ඔමසවාදො ව භික්ඛුපෙසුඤ්ඤඤ්ච. දුට්ඨුල්ලාරොචනඤ්චෙවාති දුට්ඨුල්ලාපත්තිආරොචනසික්ඛාපදඤ්ච. පථවීඛණනම්පි වාති පථවීඛණනසික්ඛාපදඤ්ච.

361. භූතගාමඤ්ච වාදො වාති භූතගාමසික්ඛාපදං, අඤ්ඤවාදකසික්ඛාපදඤ්ච. උජ්ඣාපනකමෙව වාති උජ්ඣාපනකසික්ඛාපදඤ්ච. නික්කඩ්ඨො සිඤ්චනඤ්චෙවාති විහාරතො නික්කඩ්ඨනඤ්ච උදකෙ තිණාදිසිඤ්චනඤ්ච. ආම්සහෙනු වාති ආම්සහෙනු භික්ඛුනියො ඔවාදසික්ඛාපදඤ්ච.

362. භුත්තාවිත්ති භුත්තාවිං අනතිරිත්තෙන බාදනියාදිනා පචාරණසික්ඛාපදඤ්ච. එහනාදරිත්ති “එහාචුසො, ගාමං වා” ති (පාවි. 275) චුත්තසික්ඛාපදඤ්ච අනාදරියසික්ඛාපදඤ්ච. භිංසාපනමෙව වාති භික්ඛුභිංසනකඤ්ච. අපනිධෙය්‍යාති පත්තාදිඅපනිධානසික්ඛාපදඤ්ච. සඤ්චිච්ච පාණන්ති සඤ්චිච්ච පාණං ජීවිතාවොරොපනඤ්ච. සප්පාණකම්පි වාති ජානං සප්පාණකඋදකසික්ඛාපදඤ්ච.

363. උක්කොටනඤ්චාති පුනකම්මාය උක්කොටනඤ්ච. ඌනොති ඌනවිසතිවස්සසික්ඛාපදඤ්ච. සංවාසොති උක්ඛිත්තකෙන සද්ධිං සංවාසසික්ඛාපදඤ්ච. නාසනෙ වාති නාසිතකසාමණෙරසම්භොගසික්ඛාපදඤ්ච. සහධම්මිකන්ති සහධම්මිකං චූච්චමානසික්ඛාපදඤ්ච. විලෙඛා වාති “විලෙඛාය

සංවත්තන්ති” ති (පාවි. 439) ආගතසික්ඛාපදස්ථ. මොහනාති මොහනසික්ඛාපදස්ථ. අමුලකෙන වාති අමුලකෙන සඨසාදිසෙසෙන අනුද්ධංසනසික්ඛාපදස්ථ.

364. කුක්කුච්චං ඛියනං දත්වාති කුක්කුච්ච උප්පාදනස්ථ ධම්මිකානං කම්මානං ඡන්දං දත්වා ඛියනස්ථ චීවරං දත්වා ඛියනස්ථ. පරිණාමෙයා පුග්ගලෙති සඨසිකං ලාභං පුග්ගලස්ස පරිණාමනසික්ඛාපදස්ථ. කිං තෙ, අකාලං, අච්ඡන්දෙති “කිං තෙ, අයො, එසො පුරිසපුග්ගලො කරස්සති” ති (පාවි. 705) ආගතසික්ඛාපදස්ථ අකාලචීවරං “කාලචීවර” න්ති අධිට්ඨන්තිවා භාජනසික්ඛාපදස්ථ භික්ඛුනියා සද්ධං චීවරං පරිවත්තෙත්වා අච්ඡන්දනසික්ඛාපදස්ථ. දුග්ගහනිරයෙන වාති දුග්ගහිතෙන දුපධාරිතෙන පරං උප්පාදනසික්ඛාපදස්ථ නිරයෙන වා බ්‍රහ්මවරියෙන වා අභිසපනසික්ඛාපදස්ථ.

365. ගණස්ස වාති “ගණස්ස චීවරලාභං අන්තරායං කරෙය්‍යා” ති (පාවි. 908) වුත්තසික්ඛාපදස්ථ. විහඬගස්ථවාති “ධම්මිකං චීවරවිහඬගං පටිබාහෙය්‍යා” ති (පාවි. 912) වුත්තසික්ඛාපදස්ථ. දුබ්බලාසා තථෙව වාති “දුබ්බලචීවරපච්චාසාය චීවරකාලසමයං අතික්කාමෙය්‍යා” ති (පාවි. 921) වුත්තසික්ඛාපදස්ථ. ධම්මිකං කථිනුද්ධාරන්ති “ධම්මිකං කථිනුද්ධාරං පටිබාහෙය්‍යා” ති (පාවි. 928) වුත්තසික්ඛාපදස්ථ. සස්ථිච්චාචාසුමෙව වාති “භික්ඛුනියා සස්ථිච්ච අචාසුං කරෙය්‍යා” ති (පාවි. 942) වුත්තසික්ඛාපදස්ථ.

366. සයං උපස්සයං දත්වාති “භික්ඛුනියා උපස්සයං දත්වා කුපිතා අනත්තමනා නික්කඩ්ඨෙය්‍යා” ති (පාවි. 951) වුත්තසික්ඛාපදස්ථ. අක්කොසෙය්‍යා වාති “භික්ඛුං අක්කොසෙය්‍යා වා පරිභාසෙය්‍යා වා” ති (පාවි. 1029) වුත්තසික්ඛාපදස්ථ. චණ්ඩිකාති “චණ්ඩිකතා ගණං පරිභාසෙය්‍යා” ති (පාවි. 1034) වුත්තසික්ඛාපදස්ථ. කුලමච්ඡරිනී අස්සාති “කුලමච්ඡරිනී අස්සා” ති (පාවි. 1043) වුත්තසික්ඛාපදස්ථ. ගබ්භිනිං වුට්ඨාපෙය්‍යා වාති “ගබ්භිනිං වුට්ඨාපෙය්‍යා” ති (පාවි. 1068) වුත්තසික්ඛාපදස්ථ.

367. පායන්තින්ති “පායන්තිං වුට්ඨාපෙය්‍යා” ති (පාවි. 1073) වුත්තසික්ඛාපදස්ථ. ද්වෙ ව චස්සානීති “ද්වෙ වස්සානි ඡසු ධම්මෙසු අසික්ඛිතසික්ඛං සික්ඛමානං වුට්ඨාපෙය්‍යා” ති (පාවි. 1080) වුත්තසික්ඛාපදස්ථ. සඨසෙනාසම්මන්ති “සික්ඛිතසික්ඛං සික්ඛමානං සඨසෙන අසම්මතං වුට්ඨාපෙය්‍යා” ති (පාවි. 1086) වුත්තසික්ඛාපදස්ථ. තිස්සො ගිහිගතා වුත්තාති “ඌනද්වාදසවස්සං ගිහිගතං (පාවි. 1091), පරිපුණ්ණද්වාදසවස්සං ගිහිගතං ද්වෙ වස්සානි ඡසු ධම්මෙසු අසික්ඛිතසික්ඛං (පාවි. 1097), ද්වෙවස්සානි සික්ඛිතසික්ඛං සඨසෙන අසම්මත” න්ති (පාවි. 1103) වුත්තසික්ඛාපදානි ව. තිස්සොයෙව කුමාරිකාති “ඌනච්ඡතිවස්සං කුමාරිභූත” න්තිආදිනා (පාවි. 1120) නයෙන වුත්තා තිස්සො ව.

368. ඌනද්වාදසවස්සා ද්වෙති “ඌනද්වාදසවස්සා වුට්ඨාපෙය්‍යා (පාවි. 1137), පරිපුණ්ණද්වාදසවස්සා සඨසෙන අසම්මතා වුට්ඨාපෙය්‍යා” ති (පාවි. 1142) වුත්තාති

ද්වේ සික්ඛාපදානි ව. අලං තාව තෙති “අලං තාව තෙ, අයො, වුට්ඨාපිතෙනා”ති (පාවි. 1147) චුත්තසික්ඛාපදස්ථ. සොකාවස්සාති “චණ්ඩිං සොකාවාසං සික්ඛමානං වුට්ඨාපෙය්‍යා”ති (පාවි. 1159) චුත්තසික්ඛාපදස්ථ. පාරිවාසිකච්ඡන්දදානතොති “පාරිවාසිකච්ඡන්දදානෙන සික්ඛමානං වුට්ඨාපෙය්‍යා”ති (පාවි. 1167) චුත්තසික්ඛාපදස්ථ.

369. අනුචස්සං දුච්ච වාති “අනුචස්සං වුට්ඨාපෙය්‍යා (පාවි. 1171), එකං චස්සං ද්වේ වුට්ඨාපෙය්‍යා”ති (පාවි. 1175) චුත්තසික්ඛාපදානි වාති එකුනසත්තති සික්ඛාපදානි. අදින්නාදානතුලාත්තාති අදින්නාදානෙන සමානසමුට්ඨානත්තා. තිසමුට්ඨානිකා කතාති සචිත්තකෙහි තීහි සමුට්ඨානෙහි සමුට්ඨහන්තීති චුත්තා.

දුතියපාරාජිකසමුට්ඨානවණ්ණනා.

370. සඤ්චරිකුට්ඨමහල්ලකන්ති සඤ්චරිත්තං, සඤ්ඤාවිකාය කුට්ඨකරණං, මහල්ලකවිහාරකරණස්ථ. ධොවාපනස්ථ පටිග්ගහොති අඤ්ඤාතිකාය හික්ඛුනියා පුරාණච්චරධොවාපනස්ථ ච්චරපටිග්ගහණස්ථ. ච්චරස්ස ච විඤ්ඤත්තින්ති අඤ්ඤාතකං ගහපතිං වා ගහපතානිං වා ච්චරවිඤ්ඤාපනසික්ඛාපදස්ථ. ගහණස්ථ තදුත්තරිත්ති තදුත්තරිසාදියනසික්ඛාපදස්ථ.

371. උපක්ඛට්ඨ්වයඤ්චෙවාති “ච්චරචෙතාපන්නං උපක්ඛට්ටං හොති”ති (පාරා. 528) ආගතසික්ඛාපද්ඨ්වයඤ්ච. තථා දුතෙන ච්චරන්ති දුතෙනච්චරචෙතාපන්නපහිතසික්ඛාපදස්ථ. කොසියන්ති කොසියමිස්සකසික්ඛාපදස්ථ. සුද්ධකාලානන්ති “සුද්ධකාලකාන”න්තිආදිසික්ඛාපදස්ථ (පාරා. 548). ද්වේ භාගාදානමෙව වාති “ද්වේ භාගා ආදාතබ්බා”ති (පාරා. 553) චුත්තසික්ඛාපදස්ථ.

372. ඡබ්බස්සානීති ඡබ්බස්සානි ධාරණසික්ඛාපදස්ථ. පුරාණස්සානි “පුරාණසන්ථතස්සා”ති (පාරා. 567) චුත්තසික්ඛාපදස්ථ. ලොමධොවාපනමිසි වාති එළකලොමධොවාපනසික්ඛාපදස්ථ. රුපියස්ස පටිග්ගහොති රුපියපටිග්ගහණසික්ඛාපදස්ථ. උභො නානඡ්ඡකාරකාති රුපියසංචොභාරකයවික්කයසික්ඛාපදානි ව.

373. උනඛන්ධනපත්තො වාති උනපඤ්චඛන්ධනපත්තසික්ඛාපදස්ථ. චස්සසාටිකසුත්තකන්ති චස්සිකසාටිකසික්ඛාපදස්ථ සුත්තං විඤ්ඤාපෙත්වා ච්චරකාරාපනසික්ඛාපදස්ථ. විකප්පාපඡ්ඡනන්ති තන්තවායෙ උපසඨිකමිත්වා ච්චරෙ විකප්පාපඡ්ඡනස්ථ. යාව ද්වාරදානස්ථ සිබ්බනන්ති “යාව ද්වාරකොසා අග්ගලට්ඨපනායා”ති (පාවි. 135) චුත්තසික්ඛාපදස්ථ “අඤ්ඤාතිකාය හික්ඛුනියා ච්චරං දදෙය්‍යා (පාවි. 171), ච්චරං සිබ්බෙය්‍යා”ති (පාවි. 176) චුත්තසික්ඛාපද්ඨ්වයඤ්ච.

374. පුටෙහිති පුටෙහි වා මන්ටෙහි වා අභිභට්ඨං පවාරණසික්ඛාපදස්සව. පච්චයොති චතුමාසපච්චයපවාරණසික්ඛාපදස්සව. ජොතීති ජොතියා සමාදහනසික්ඛාපදස්සව. රතනන්ති රතනසික්ඛාපදස්සව. සුචි...පෙ.... සුගතස්ස වාති සුචිසරසික්ඛාපදාදීති සත්ත සික්ඛාපදාති ව.

375. අස්සඤ්චස්සන්තිසික්ඛා වාති “අස්සඤ්ඤං චස්සඤ්ඤාපෙය්‍යා”ති (පාචි. 749) චුත්තසික්ඛාපදස්සව. අස්සඤ්ඤං චෙතාපනම්පි වාති “අස්සඤ්ඤං චෙතාපෙත්වා අස්සඤ්ඤං චෙතාපෙය්‍යා”ති (පාචි. 749) චුත්තසික්ඛාපදස්සව. සඬ්ඝිකෙන දුටෙ චුත්තාති “සඬ්ඝිකෙන අස්සඤ්ඤං චෙතාපෙය්‍යා (පාචි. 759), සඬ්ඝිකෙන සස්සඤ්ඤාචිකෙන අස්සඤ්ඤං චෙතාපෙය්‍යා”ති (පාචි. 764) චුත්තාති ද්වෙ සික්ඛාපදාති ව. ද්වෙ මහාජනිකෙනාති “මහාජනිකෙන අස්සඤ්ඤං චෙතාපෙය්‍යා (පාචි. 769), මහාජනිකෙන සස්සඤ්ඤාචිකෙන අස්සඤ්ඤං චෙතාපෙය්‍යා”ති (පාචි. 774) චුත්තාති ද්වෙ සික්ඛාපදාති ව.

376. තථා පුග්ගලිකෙනෙකන්ති “පුග්ගලිකෙන සස්සඤ්ඤාචිකෙන අස්සඤ්ඤං චෙතාපෙය්‍යා”ති (පාචි. 779) චුත්තමෙකසික්ඛාපදස්සව. ගරුපාචුරණන්ති ගරුපාචුරණචෙතාපනසික්ඛාපදස්සව. ලහුන්ති ලහුපාචුරණචෙතාපනසික්ඛාපදං. “විසාසා උදසාටි වා”ති පදවිජෙදො. ද්වෙ විසාසාති “උච්චාරං වා පස්සාවං වා සඬ්ඝිකාරං වා විසාසං වා තිරොකුට්ටෙ වා තිරොපාකාරෙ වා ඡඩ්ඛෙය්‍යා වා ඡඩ්ඛාපෙය්‍යා වා (පාචි. 825), හරිතෙ ඡඩ්ඛෙය්‍යා වා ඡඩ්ඛාපෙය්‍යා වා”ති (පාචි. 829) එවං චුත්තාති ද්වෙ විසාසසික්ඛාපදාති ව. උදසාටි වාති උදකසාටිකසික්ඛාපදස්සව. තථා සමණචීවරන්ති තථා “සමණචීවරං දදෙය්‍යා”ති (පාචි. 917) චුත්තසික්ඛාපදස්සවාති.

377. ඉති එතෙ එකුනපණ්ණාස ධම්මා දුක්ඛන්තදස්සිනා භගවතා ඡසමුට්ඨානිකා තෙයෙව සස්සචරිත්තසමා සස්සචරිත්තසික්ඛාපදෙන සමා කතා අනුමතා පස්සඤ්ඤන්තාති යොජනා.

සස්සචරිත්තසමුට්ඨානවණ්ණනා.

378. සඬ්ඝහෙදොති සඬ්ඝහෙදසික්ඛාපදස්සව. හෙදානුවත්තදුඛබ්බදුසකාති හෙදානුවත්තකදුඛබ්බකුලදුසකසික්ඛාපදාති ව. දුට්ඨුල්ලච්ඡාදනන්ති දුට්ඨුල්ලපට්ඨච්ඡාදනසික්ඛාපදස්සව. දිට්ඨිති දිට්ඨිඅප්පට්ඨිස්සප්පනසික්ඛාපදස්සව. ඡන්දලඡ්ඡග්ගිකා දුටෙති ඡන්දංඅදත්වාගමනසික්ඛාපදස්සව උඡ්ඡග්ගිකාය අන්තරසරෙ ගමනනිසිදනසික්ඛාපදද්වයස්සව.

379. අප්පසද්දො දුටෙ චුත්තාති “අප්පසද්දො අන්තරසරෙ ගම්ස්සාමි, නිසිදිස්සාමි”ති (පාචි. 588, 589) චුත්තාති ද්වෙ සික්ඛාපදාති ව. න ඛ්‍යාහරෙති “න සකබ්බෙන මුඛෙන ඛ්‍යාහරිස්සාමි”ති (පාචි. 619) චුත්තසික්ඛාපදස්සව. ඡමා, නීවාසනෙ, යානන්ති “ඡමායං නිසිදිත්වා (පාචි. 645), නීවෙ ආසනෙ නිසිදිත්වා (පාචි. 647), යීතො නිසින්තස්සා”ති (පාචි. 648) චුත්තසික්ඛාපදස්සව. පච්ඡතො

උප්පට්ඨන වානි “පච්ඡනො ගච්ඡන්තො පුරතො ගච්ඡන්තස්ස (පාවි. 649),
 උප්පට්ඨන ගච්ඡන්තො පට්ඨන ගච්ඡන්තස්සා”ති (පාවි. 650)
 චුත්තසික්ඛාපදද්වයඤ්ච.

380. වජ්ජවජ්ජානි වජ්ජනො පට්ඨිඡාදනසික්ඛාපදඤ්ච. අනුචත්තා වානි
 උක්ඛිත්තානුචත්තනසික්ඛාපදඤ්ච. ගහණන්ති “හත්ථග්ගහණං වා සාදියෙය්‍යා”ති
 (පාවි. 675) චුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. ඔසාරෙය්‍යා වානි “අනපලොකෙත්වා කාරකසඛිසං
 අනඤ්ඤාය ගණස්ස ඡන්දං ඔසාරෙය්‍යා”ති (පාවි. 695) චුත්තසික්ඛාපදඤ්ච.
 පච්චක්ඛාමිති සික්ඛා වානි “බුද්ධං පච්චාචික්ඛාමි”ති (පාවි. 710)
 චුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. තථා කිස්මිඤ්චිදෙව වානි “කිස්මිඤ්චිදෙව අධිකරණ
 පච්චාකතා”ති (පාවි. 716) චුත්තසික්ඛාපදඤ්ච.

381. සංසට්ඨා ද්වෙ වානි “භික්ඛුනියො පනෙව සංසට්ඨා විහරන්ති”ති (පාවි.
 722) ච “යා පන භික්ඛුනී ඵලං වදෙය්‍යා සංසට්ඨාව, අයෙය්‍ය, තුම්හෙ
 විහරතා”තිආදිවචනං (පාවි. 728) පට්ඨිච චුත්තසික්ඛාපදද්වයඤ්ච. වධිත්වා වානි
 “අත්තානං වධිත්වා වධිත්වා රොදෙය්‍යා”ති (පාවි. 880) චුත්තසික්ඛාපදඤ්ච.
 විසිඛිකෙත්වා වානි “භික්ඛුනියා විවරං විසිඛිකෙත්වා වා විසිඛිකාපෙත්වා වා”ති (පාවි.
 893) චුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. දුක්ඛිතන්ති “දුක්ඛිතං සහජීවිනි”න්ති (පාවි. 947)
 චුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. පුනදෙව ච සංසට්ඨාති “සංසට්ඨා විහරෙය්‍ය ගහපතිනා වා
 ගහපතිපුත්තෙන වා”ති (පාවි. 956) ඵලං පුන චුත්තසංසට්ඨසික්ඛාපදඤ්ච. නෙව
 වූපසමෙය්‍යා වානි “ඵහායෙය්‍ය, ඉමං අධිකරණං වූපසමෙහි”ති (පාවි. 995) වූච්චමානා
 ‘සාධු’ති පටිස්සුණිත්වා සා පච්ඡා අනන්තරායිකිනී නෙව වූපසමෙය්‍යා”ති
 චුත්තසික්ඛාපදඤ්ච.

382. ජානං සභික්ඛුකාරාමන්ති “ජානං සභික්ඛුකං ආරාමං අනාපුච්ඡා
 පටිසෙය්‍යා”ති (පාවි. 1024) චුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. තට්ඨෙව න පචාරයෙති
 “උභතොසඛිසෙ තිහි යානෙහි න පචාරෙය්‍යා”ති (පාවි. 1051) චුත්තසික්ඛාපදඤ්ච.
 තථා අන්වද්ධමාසඤ්චාති “අන්වද්ධමාසං භික්ඛුනියා භික්ඛුසඛිසතො ද්වෙ ධම්මා
 පච්චාසිසිතඛිකා”ති (පාවි. 1059) චුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. සහජීවිනියො දුචෙති
 “සහජීවිනිං වුට්ඨාපෙත්වා ද්වෙ වස්සානි නෙව අනුග්ගණ්හෙය්‍යා (පාවි. 1108),
 සහජීවිනිං වුට්ඨාපෙත්වා නෙව වූපකාසෙය්‍යා”ති (පාවි. 1116)
 චුත්තසික්ඛාපදද්වයඤ්ච.

383-4. සචෙ මෙ වීවරං අයෙය්‍යති “සචෙ මෙ ත්වං, අයෙය්‍ය, වීවරං දස්සසි, ඵවාහං
 තං වුට්ඨාපෙස්සාමි”ති (පාවි. 1151) චුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. අනුබන්ධිස්සසිති “සචෙ
 මං ත්වං, අයෙය්‍ය, ද්වෙ වස්සානි අනුබන්ධිස්සසි, ඵවාහං තං වුට්ඨාපෙස්සාමි”ති (පාවි.
 1155) චුත්තසික්ඛාපදඤ්ච. අසමෙන සම්බුද්ධෙන පකාසිතා ඉමෙ සත්තතිංස ධම්මා
 සඛිකෙ කායවාචාදිතො කායවාචාචිත්තතො ඵකසමුට්ඨානා කතා සමනුභාසනා සිද්ධං
 සමුට්ඨානතො සමනුභාසනසික්ඛාපදෙන සදිසා සිද්ධන්ති යොජනා.

සමනුභාසනසමුට්ඨානවණ්ණනා.

385. කථිනානි ව තිණිති “නිට්ඨිතවිවරස්මිං භික්ඛුනා උබ්භතස්මිං කථිනෙ” ති (පාරා. 462) චුත්තනි ආදිතො තිණි සික්ඛාපදානි. පත්තොති “දසාහපරමං අතිරෙකපත්තො” ති (පාරා. 601) චුත්තසික්ඛාපදස්ථ. භෙසජ්ජමෙව වාති “පටිසායනීයානි භෙසජ්ජානී” ති (පාරා. 622) චුත්තසික්ඛාපදස්ථ. අවිචෙකම්පි වාති අවිචෙකසික්ඛාපදස්ථ. සාසඬකන්ති තදනන්තරමෙව සාසඬකසික්ඛාපදස්ථ. පක්කමන්තද්වයම්පි වාති “තං පක්කමන්තො නෙව උද්ධරෙය්‍යා” ති (පාවි. 109, 115) භූතගාමවග්ගෙ චුත්තසික්ඛාපදද්වයස්ථ.

386. තථා උපස්සයං ගන්ත්වාති “භික්ඛුනුපස්සයං උපසඬකම්ත්වා භික්ඛුනියො ඔවදෙය්‍යා” ති (පාවි. 158) චුත්තසික්ඛාපදස්ථ. පරම්පරං භොජනන්ති “පරම්පරභොජනෙ පාවිත්තිය” න්ති (පාවි. 221) චුත්තසික්ඛාපදස්ථ. අනතිරිත්තන්ති “අනතිරිත්තං බාදනීයං වා භොජනීයං වා” ති (පාවි. 238) චුත්තසික්ඛාපදස්ථ. සහත්තොති “නිමන්තිතො සහත්තො සමානො” ති (පාවි. 299) චුත්තසික්ඛාපදස්ථ. විකජ්ජෙත්වා තථෙව වාති “විවරං විකජ්ජෙත්වා” ති (පාවි. 373) චුත්තසික්ඛාපදස්ථ.

387. රඤ්ඤොති “රඤ්ඤො බත්තියස්සා” ති (පාවි. 498) චුත්තසික්ඛාපදස්ථ. විකාලෙති “විකාලෙ ගාමං පටිසෙය්‍යා” ති (පාවි. 509-512) චුත්තසික්ඛාපදස්ථ. වොසාසාති “වොසාසමානරූපා ධීතා” ති (පාවි. 558) චුත්තසික්ඛාපදස්ථ. “ආරඤ්ඤකෙ උස්සයවාදිකා” ති පදවිෂෙදො. ආරඤ්ඤකෙති “තථාරූපෙසු ආරඤ්ඤකෙසු සෙනාසනෙසු පුබ්බෙ අජ්ජට්ඨංවිදිත” න්ති (පාවි. 570) චුත්තසික්ඛාපදස්ථ. උස්සයවාදිකාති “උස්සයවාදිකා විහරෙය්‍යා” ති (පාවි. 679) චුත්තසික්ඛාපදස්ථ. පත්තසන්නිවයස්ථෙව වාති “පත්තසන්නිවයං කරෙය්‍යා” ති (පාවි. 734) චුත්තසික්ඛාපදස්ථ. පුරෙ, පච්ඡා, විකාලකෙති “යා පන භික්ඛුනී පුරෙහත්තං කුලානි උපසඬකම්ත්වා” ති (පාවි. 855) ව “පච්ඡාහත්තං කුලානි උපසඬකම්ත්වා” ති (පාවි. 860) ව “විකාලෙ කුලානි උපසඬකම්ත්වා” ති (පාවි. 865) ව චුත්තසික්ඛාපදත්තයස්ථ.

388-9. පඤ්චාහිකන්ති “පඤ්චාහිකං සඬසාට්ඨාරං අනික්කමෙය්‍යා” ති (පාවි. 898) චුත්තසික්ඛාපදස්ථ. සඬකමනින්ති “විවරසඬකමනීයං ධාරෙය්‍යා” ති (පාවි. 903) චුත්තසික්ඛාපදස්ථ. තථා ආවසථද්වයන්ති “ආවසථවිවරං අනිස්සජ්ජිත්වා පරිභුඤ්ජෙය්‍යා (පාවි. 1004), ආවසථං අනිස්සජ්ජිත්වා වාරිකං පක්කමෙය්‍යා” ති (පාවි. 1009) එවං ආවසථෙන සද්ධිං චුත්තසික්ඛාපදද්වයස්ථ. පසාබෙති “පසාබෙ ජාතං ගණ්ඩං වා” ති (පාවි. 1063) චුත්තසික්ඛාපදස්ථ. ආසනෙ වාති “භික්ඛුස්ස පුරතො අනාපුච්ඡා ආසනෙ නිසිදෙය්‍යා” ති (පාවි. 1215) චුත්තසික්ඛාපදස්ථ වාති ඉමෙ පන එකුනතිංස ධම්මා කායවාචනො, කායවාචාචිත්තනො ව සමුට්ඨානතො සබ්බෙ ද්විසමුට්ඨානිකා, තතොයෙව කථිතසම්භවා කථිතසමුට්ඨානා භොන්තිති යොජනා.

390. ද්වෙ සෙය්‍යාති ද්වෙ සහසෙය්‍යසික්ඛාපදාති ව. ආභවිවපාදො වාති ආභවිවපාදකසික්ඛාපදස්ථ. පිණ්ඩස්ථවාති ආවසථපිණ්ඩභොජනසික්ඛාපදස්ථ. ගණභොජනන්ති ගණභොජනසික්ඛාපදස්ථ. විකාලෙති විකාලභොජනසික්ඛාපදස්ථ. සන්තිධිස්ථෙවොති සන්තිධිකාරකසික්ඛාපදස්ථ. දන්තපොනන්ති දන්තපොනසික්ඛාපදස්ථ. අවෙලකන්ති අවෙලකසික්ඛාපදස්ථ.

391. උය්‍යුත්තස්ථවාති “උය්‍යුත්තං සෙනං දස්සනාය ගච්ඡෙය්‍යා”ති (පාවි. 311) වුත්තසික්ඛාපදස්ථ. “වසෙ උය්‍යාධි”න්ති පදවිඡෙදො. වසෙති “සෙනාය වසෙය්‍යා”ති (පාවි. 318) වුත්තසික්ඛාපදස්ථ. උය්‍යාධින්ති “උය්‍යාධිකං වා...පෙ.... අනීකදස්සනං වා ගච්ඡෙය්‍යා”ති (පාවි. 323) වුත්තසික්ඛාපදස්ථ. සුරාති සුරාපානසික්ඛාපදස්ථ. ඔරෙන න්භායනන්ති ඔරෙනද්ධමාසනභායනසික්ඛාපදස්ථ. දුබ්බණ්ණකරණස්ථෙවොති “තිණ්ණං දුබ්බණ්ණකරණාන”න්ති (පාවි. 368) වුත්තසික්ඛාපදස්ථ. පාටිදෙසනීයද්වයන්ති වුත්තාවසෙසං පාටිදෙසනීයද්වයස්ථ.

392. ලසුණන්ති ලසුණසික්ඛාපදස්ථ. උපතිට්ඨෙය්‍යාති “භික්ඛුස්ස භුක්ඡන්තස්ස පානීයෙන වා විධුපනෙන වා උපතිට්ඨෙය්‍යා”ති (පාවි. 816) වුත්තසික්ඛාපදස්ථ. නච්චදස්සනමෙව වාති “නච්චං වා ගීතං වා වාදිතං වා දස්සනාය ගච්ඡෙය්‍යා”ති (පාවි. 834) වුත්තසික්ඛාපදස්ථ. නග්ගන්ති “නග්ගා නභායෙය්‍යා”ති (පාවි. 884) වුත්තසික්ඛාපදස්ථ. අත්ථරණන්ති “ඵකත්ථරණපාචුරණා තුවට්ටෙය්‍යු”න්ති (පාවි. 937) වුත්තසික්ඛාපදස්ථ. මස්ථෙති “ඵකමස්ථෙ තුවට්ටෙය්‍යු”න්ති (පාවි. 933) වුත්තසික්ඛාපදස්ථ. අන්තොරට්ඨෙති “අන්තොරට්ඨෙ සාසඬකසම්මතෙ”ති (පාවි. 962) වුත්තසික්ඛාපදස්ථ. තථා ඛඪීති “තිරොරට්ඨෙ සාසඬකසම්මතෙ”ති (පාවි. 966) වුත්තසික්ඛාපදස්ථ.

393. අන්තොවස්සන්ති “අන්තොවස්සං වාරිකං වරෙය්‍යා”ති (පාවි. 970) වුත්තසික්ඛාපදස්ථ. අගාරස්ථවාති “රාජාගාරං වා චිත්තාගාරං වා...පෙ.... පොක්ඛරණං වා දස්සනාය ගච්ඡෙය්‍යා”ති (පාවි. 978) වුත්තසික්ඛාපදස්ථ. ආසන්දිති “ආසන්දිං වා පල්ලඬකං වා පරිභුක්ඡෙය්‍යා”ති (පාවි. 983) වුත්තසික්ඛාපදස්ථ. සුත්තකන්තනන්ති “සුත්තං කන්තෙය්‍යා”ති (පාවි. 987) වුත්තසික්ඛාපදස්ථ. වෙය්‍යාවච්චන්ති “ගිහිවෙය්‍යාවච්චං කරෙය්‍යා”ති (පාවි. 991) වුත්තසික්ඛාපදස්ථ. සහත්ථා වාති “අගාරිකස්ස වා පරිබ්බාජකස්ස වා පරිබ්බාජිකාය වා සහත්ථා බාදනීයං වා භොජනීයං වා දදෙය්‍යා”ති (පාවි. 1000) වුත්තසික්ඛාපදස්ථ. ආවාසෙ ව අභික්ඛුකෙති “අභික්ඛුකෙ ආවාසෙ වස්සං වසෙය්‍යා”ති (පාවි. 1047) වුත්තසික්ඛාපදස්ථ.

394. ඡත්තන්ති “ඡත්තපාහනං ධාරෙය්‍යා”ති (පාවි. 1178) වුත්තසික්ඛාපදස්ථ. යානස්ථවාති “යානෙන යායෙය්‍යා”ති (පාවි. 1186) වුත්තසික්ඛාපදස්ථ. සඬ්ඝාණිති “සඬ්ඝාණිං ධාරෙය්‍යා”ති (පාවි. 1191) වුත්තසික්ඛාපදස්ථ.

අලඬිකාරන්ති “ඉත්ථාලඬිකාරං ධාරෙය්‍යා” ති (පාවි. 1195) චුත්තසික්ඛාපදස්ථ. ගන්ධවාසිතන්ති “ගන්ධවණ්ණකෙන නභායෙය්‍යා (පාවි. 1199), වාසිතකෙන පිඤ්ඤාකෙන නභායෙය්‍යා” ති (පාවි. 1203) චුත්තසික්ඛාපදස්ථයස්ථ. “භික්ඛුනී...පෙ.... ගිහිනියා” ති එතෙන “භික්ඛුනියා උම්මද්දාපෙය්‍යා” තිආදීනි (පාවි. 1207) චත්තාරි සික්ඛාපදානි චුත්තානි.

395. තථාසංකච්චිකානි “අසංකච්චිකා ගාමං පටිසෙය්‍යා” ති (පාවි. 1225) එවං චුත්තසික්ඛාපදස්ථ. ඉමෙ පන තෙචත්තාලීස ධම්මා සබ්බෙ කායචිත්තවසෙන ද්විසමුට්ඨානිකා. එළකලොමෙත සමුට්ඨානතො සමා භොන්තීති යොජනා.

එළකලොමසමුට්ඨානවණ්ණනා.

396-7. අඤ්ඤත්‍රානි “මාතුගාමස්ස උත්තරිජජ්ජස්ථවාචාහි ධම්මං දෙසෙය්‍ය අඤ්ඤත්‍ර විඤ්ඤනා පුරිසවිග්ගහෙනා” ති (පාවි. 63) චුත්තසික්ඛාපදස්ථ. අසම්මතො චෙචානි “අසම්මතො භික්ඛුනියො ඔවදෙය්‍යා” ති (පාවි. 146) චුත්තසික්ඛාපදස්ථ. තථා අත්ථඬිගතෙන චානි “අත්ථඬිගතෙ සුරියෙ භික්ඛුනියො ඔවදෙය්‍යා” ති (පාවි. 154) චුත්තසික්ඛාපදස්ථ. තිරච්ඡානච්ජජා ද්වෙ චුත්තානි “තිරච්ඡානච්ජජං පරියාපුණෙය්‍ය, වාචෙය්‍යා” ති (පාවි. 1014, 1018) එවං චුත්තානි ද්වෙ සික්ඛාපදානි ව. අනොකාසකතම්පි චානි “අනොකාසකතං භික්ඛුං පඤ්භං පුච්ඡෙය්‍යා” ති (පාවි. 1220) චුත්තසික්ඛාපදස්ථවානි ඉමෙ පන සබ්බෙ ඡ ධම්මා වාචතො, වාචාචිත්තතො චානි ඉමෙහි ද්විතී සමුට්ඨානෙහි සමුට්ඨානිකා භොන්ති. පදසොධම්මතුල්‍යතා අයමෙතෙසං පදසොධම්මෙත සදිසභාවොති යොජනා.

පදසොධම්මසමුට්ඨානවණ්ණනා.

398-9. එකන්ති “භික්ඛුනියා සද්ධිං සංවිධාය එකද්ධානමග්ගං පටිපජ්ජෙය්‍යා” ති (පාවි. 180) චුත්තසික්ඛාපදස්ථ. නාවන්ති “එකනාවං අභිරුහෙය්‍යා” ති (පාවි. 188) චුත්තසික්ඛාපදස්ථ. පණිතඤ්චානි “පණිතභොජනානි අගිලානො අත්තනො අත්ථාය විඤ්ඤාපෙත්වාභුඤ්ජෙය්‍යා” ති (පාවි. 259) චුත්තසික්ඛාපදස්ථ. සංවිධානඤ්චානි මාතුගාමෙත සද්ධිං සංවිධාය ගමනසික්ඛාපදස්ථ. සංභරෙති “සම්බාධෙ ලොමං සංභරාපෙය්‍යා” ති (පාවි. 799) චුත්තසික්ඛාපදස්ථ. ධඤ්ඤන්ති “ආමකධඤ්ඤං විඤ්ඤත්වා වා” ති (පාවි. 821) චුත්තසික්ඛාපදස්ථ. නිමන්තිතා චෙචානි “නිමන්තිතා වා පචාරිතා වා බාදනීයං වා භොජනීයං වා බාදෙය්‍ය වා භුඤ්ජෙය්‍ය වා” ති (පාවි. 1038) චුත්තසික්ඛාපදස්ථ. පාටිදෙසනීයට්ඨකන්ති භික්ඛුනීනං චුත්තා අට්ඨ පාටිදෙසනීයා චෙති බුද්ධසෙට්ඨෙත පඤ්ඤත්තා එතා වුද්දස සික්ඛා චතුසමුට්ඨානා කායතො, කායවාචතො, කායචිත්තතො, වාචාචිත්තතො චානි චතුහි සමුට්ඨානෙහි සමුට්ඨහන්ති. සමුට්ඨානතො අද්ධානෙන අද්ධානසික්ඛාපදෙන සමා භොන්තීති මතානි යොජනා.

අද්ධානසමුට්ඨානවණ්ණනා.

400-1. සුනින්නි උපස්සුනිතිට්ඨනසික්ඛාපදස්සෙව. සුපාදිවිස්සුනින්නි සුපොදනවිස්සුනිසික්ඛාපදස්සෙව. අන්ධකාරෙති “රත්තන්ධකාරෙ අප්පදීපෙ” ති (පාවි. 839) වුත්තසික්ඛාපදස්සෙව. තට්ඨෙව ච පටිච්ඡන්තෙති “පටිච්ඡන්තෙ ඔකාසෙ” ති (පාවි. 843) වුත්තසික්ඛාපදස්සෙව. ඔකාසෙති “අප්පකොකාසෙ පුරිසෙන සද්ධි” ති (පාවි. 847) එවං වුත්තසික්ඛාපදස්සෙව. බ්‍රහ්මෙ වාති තදනන්තරමෙව “රථිකාය වා බ්‍රහ්මෙ වා සිඬ්ඝාටකෙ වා පුරිසෙන සද්ධි” ති (පාවි. 851) ආගතසික්ඛාපදස්සෙවාති ඉමෙ සබ්බෙපි ආදිව්චන්ධුනා දෙසිතා ඡ ධම්මා චතුත්ථච්ඡට්ඨතො කායචිත්තතො, කායවාචාචිත්තතො ච සමුට්ඨහන්තා ථෙය්‍යසත්ථසමුට්ඨානා ථෙය්‍යසත්ථසික්ඛාපදෙන සමානසමුට්ඨානා සියුන්නි යොජනා.

ථෙය්‍යසත්ථසමුට්ඨානවණ්ණනා.

402. ඡත්ත, දණ්ඩකරස්සාපීති “න ඡත්තපාණිස්ස දණ්ඩපාණිස්සා” ති (පාවි. 635) වුත්තසික්ඛාපදද්වයස්සෙව. සත්ථාවුධකරස්සාපීති “න සත්ථපාණිස්ස (පාවි. 636), න ආවුධපාණිස්සා” ති (පාවි. 637) වුත්තසික්ඛාපදද්වයස්සෙව. පාදුකුපාහනා, යානන්ති “න පාදුකාරුළ්භස්ස (පාවි. 638), න උපාහනාරුළ්භස්ස (පාවි. 639), න යානගතස්සා” ති (පාවි. 640) වුත්තසික්ඛාපදත්තයස්සෙව. සෙය්‍යා, පල්ලක්ථිකාය වාති “න සයනගතස්ස (පාවි. 641), න පල්ලක්ථිකාය නිසින්නස්සා” ති (පාවි. 642) වුත්තසික්ඛාපදද්වයස්සෙව.

403. වෙට්ඨිතොගුණ්ඨිතො වාති “න වෙට්ඨිතසිසස්ස (පාවි. 643), න ඔගුණ්ඨිතසිසස්සා” ති (පාවි. 644) වුත්තසික්ඛාපදද්වයස්සෙවාති නිදස්සිතා සබ්බෙ එකාදස ධම්මා වාචාචිත්තසඬ්ඛාතෙන එකෙන සමුට්ඨාතෙන සමුට්ඨිතා ධම්මදෙසනසමුට්ඨානාති සස්සෙතො සල්ලක්ඛිතාති යොජනා.

ධම්මදෙසනසමුට්ඨානවණ්ණනා.

404. එවං තාව සම්භින්නසමුට්ඨානං වෙදිතබ්බං, නියතසමුට්ඨානං තිව්ධං, තං එකස්සෙව සික්ඛාපදස්ස හොතීති විසුංයෙව දස්සෙතුමාහ “භූතාරොචනකස්සෙවො” තිආදි. භූතාරොචනකස්සෙවොති තීභි අචිත්තසමුට්ඨානෙහි සමුට්ඨිතං භූතාරොචනසික්ඛාපදස්සෙව. වොරිවුට්ඨාපනම්පි වාති වාචාචිත්තතො, කායවාචාචිත්තතො වාති ද්විභි සමුට්ඨිතං වොරිවුට්ඨාපනසික්ඛාපදස්සෙව. අනනුස්සොතමෙව අනනුස්සොතමත්තං. අනනුස්සොතමත්තන්ති වාචතො, කායවාචතො, වාචාචිත්තතො, කායවාචාචිත්තතො වාති චතුභි සමුට්ඨිතං අනනුස්සොතසික්ඛාපදස්සෙවාති. ඉදං තයන්ති ඉදං සික්ඛාපදත්තයං. අසම්භින්නන්ති කෙනචි අස්සෙතො සික්ඛාපදෙන අසම්මිස්සසමුට්ඨානං.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා

සමුට්ඨානසීසකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ආපත්තිසමුට්ඨානකථාවණ්ණනා

405. ආදිනාති පයමෙන කායසඬ්ඛානෙන සමුට්ඨානෙන.

406-7. දුක්ඛදායොති ආදි-සද්දෙන ථුල්ලච්චයසඬ්ඛාදිසෙසා ගහිතා. යථාහ – “පයොගෙ දුක්ඛං. එකං පිණ්ඩං අනාගතෙ ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්ස. තස්මිං පිණ්ඩෙ ආගතෙ ආපත්ති සඬ්ඛාදිසෙසස්සා”ති (පරි. 277). විකාලෙ පන පාවිත්තීති විකාලභොජනපාවිත්ති. අඤ්ඤාතිහත්ථතොති අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා අන්තර්සරං පටිට්ඨාය හත්ථතො. ගහෙත්වාති බාදනීයං වා භොජනීයං වා සහත්ථා පටිග්ගහෙත්වා. “පඤ්ච ඉමා ආපත්තියො”ති පදවිෂේදො.

408. දුතියෙනාති වාචාසඬ්ඛානෙන සමුට්ඨානෙන.

409-10. සමාදිසති කථෙති වෙ. සබ්බථා විපන්නන්ති අදෙසිතවත්ථුකතාදිනා සබ්බජ්ජකාරෙන විපන්නජ්ජදෙසං. කුටින්ති සඤ්ඤාවිකාය කුටිං. යථාහ පරිවාරෙ “තස්ස කුටිං කරොන්ති අදෙසිතවත්ථුකං පමාණාතික්කන්තං සාරම්භං අපරික්කමන”න්ති (පරි. 278). පදසොධම්මං මූලං සමුට්ඨානං යස්ස පාවිත්තියස්සාති තථා චුත්තං, තෙන පදසොධම්මමූලෙන, සහත්ථෙ වෙනං කරණවචනං.

411. තතියෙන සමුට්ඨානෙනාති කායවාචාසඬ්ඛානෙන සමුට්ඨානෙන.

412. සංවිදහිත්වානාති සද්ධිං විදහිත්වා, “කුටිං කරොමා”ති අඤ්ඤෙහි සද්ධිං මන්තෙත්වාති අත්ථො.

413. වත්වාති අත්තනො අත්ථාය විඤ්ඤාපෙත්වා. භික්ඛුනින්ති භික්ඛුනං භුඤ්ජනට්ඨානෙ යත්වා “ඉධ සුපං දෙථ, ඉධ ඔදනං දෙථා”ති වොසාසමානං උපාසකානං වත්වා දාපෙත්තිං භික්ඛුනිං. න නිවාරෙත්වාති “අපසක්ක තාව, හගිනි, යාව භික්ඛු භුඤ්ජන්ති”ති අනපසාදෙත්වා භුඤ්ජනොති යොජනා.

414. චතුත්ථෙන කායචිත්තසමුට්ඨානෙන කති ආපත්තියො සියුන්ති යොජනා.

417. පඤ්චමෙනාති වාචාචිත්තසමුට්ඨානෙන. වදන්ති වදන්තො සමුදාවරන්තො.

418. කුටින්ති නිදස්සනමත්තං, අදෙසිතවත්ථුකං පමාණාතික්කන්තං සාරම්භං අපරික්කමනං සෙනාසනම්පි ගහණං වෙදිතබ්බං.

419. වාචෙති පදසො ධම්මන්ති එත්ථ “අනුපසම්පන්න”න්ති සෙසො. යථාහ – “හික්ඛු අකප්පියසඤ්ඤී අනුපසම්පන්නං පදසො ධම්මං වාචෙති”ති (පරි. 281). දවකමාසතා වදන්තස්සාති ජාතිආදීහි අක්කොසවත්ථුහි කීළාධිප්පායෙන වදන්තස්ස. දවකමාසතාති ව “පටිසඬ්ඛා යොනිසො”තිආදීසු (ම. නි. 1.22, 24, 422; අ. නි. 6.58; 8.9; මහානි. 199, 206; ධ. ස. 1355; විහ. 518) විය ය-කාරලොපෙන නිද්දෙසො.

420. ඡට්ඨෙන කායවාචාවිත්තසමුට්ඨානෙන. සංවිදහිත්වානාති සංවිධාය, “ත්වඤ්ච අහඤ්ච එකතො අවහරිස්සාමා”ති සම්මන්තනං කත්වා. හණ්ඨං හරතීති “හාරියං ත්වං එකං පස්සං ගණ්ඨ, අහං ඉම”න්ති වත්වා තෙන සහ යානා වාචෙති වෙ.

423. ඉධ ඉමස්මිං සාසනෙ. විමතුපරමං පරමන්ති එත්ථ “කප්පියං නු ඛො, අකප්පිය”න්ති වා “ආපත්ති නු ඛො, අනාපත්ති”ති වා “ධම්මො නු ඛො, අධම්මො”ති වා එවමාදිනා නයෙන විවිධෙනාකාරෙන පවත්තා විමති විචිකිච්ඡා විමති. විමතිං උපරමෙති විනාසෙතීති විමතුපරමං. පරමං උත්තමං. උත්තරන්ති විහඬිගඛන්ධකාගතානං නිදානාදිවිනිච්ඡයානං පඤ්ඤාඋත්තරභාවෙන ධීතත්තා උත්තරං. ඉමං උත්තරං නාම පකරණං යො උත්තරති පඤ්ඤාය ඔගාහෙත්වා පරියොසාපෙති. ඉධ “උත්තරං උත්තර”න්ති පදද්වයෙ එකං ගුණනිදස්සනං, එකං සත්ථනිදස්සනන්ති ගහෙතඬ්ඛං. සුනයෙන යුතො සො පුග්ගලො විනයං පිටකං උත්තරතීති සම්බන්ධො. කිං විසිට්ඨන්ති ආහ “සුනය”න්තිආදි. සුට්ඨු වාරිත්තවාරිත්තදළ්භිකරණසිලිලකරණහෙදා පඤ්ඤත්තිඅනුපඤ්ඤත්තාදිනායා එත්ථාති සුනයො, තං. සුට්ඨු නියති විනිච්ඡයො එතෙනාති සුනයො, උත්තරවිනිච්ඡයො, තෙන. විනිච්ඡයාවඛොධෙන සංයුත්තො සමන්තාගතො. දුක්ඛෙන උත්තරීයතීති දුත්තරං. පාතිමොක්ඛසංවරසිලදීපකත්තෙන සමාධිපඤ්ඤානිබ්බානසඬ්ඛාතඋත්තරජ්ජන්තියා පතිට්ඨාභාවතො උත්තරං උත්තරති ඔගාහෙත්වා පරියොසානං පාපුණාතීති අත්ථො.

ඉධ යො විමතුපරමං පරමං උත්තරං උත්තරං නාම පකරණං උත්තරති, සුනයෙන යුතො සො පුග්ගලො සුනයං දුත්තරං උත්තරං විනයං උත්තරතීති යොජනා. ව-සද්දෙන සත්ථන්තරසමුච්චයත්ථෙන ඉමමත්ථං දීපෙති. සෙය්‍යථිදං, ඉධ යො සුනයං දුත්තරං උත්තරං විනයං උත්තරති, සුනයෙන යුතො සො පුග්ගලො විමතුපරමං පරමං උත්තරං උත්තරං නාම පකරණං උත්තරතීති. ඉමිනා යො උත්තරං ජානාති, සො විනයං ජානාති. යො විනයං ජානාති, සො උත්තරං ජානාතීති උත්තරපකරණස්ස විනයපිටකජානනෙ අවචන්තුපකාරිතා විභාවිතාති දට්ඨඬ්ඛං.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා

ආපත්තිසමුට්ඨානකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

එකුත්තරනයකථාවණ්ණනා

424. ඉතො පරන්ති ඉතො සමුට්ඨානවිනිවිජයකථාය පරං. පරන්ති උත්තමං.
එකුත්තරං නයන්ති එකෙකආචිගාතිරෙකතාය එකුත්තරසඬ්ඛාතං එකකදුකාදිනායං.

425-7. කෙ ආපත්තිකරා ධම්මා...පෙ.... කා වාදෙසනගාමිනීති
එකෙකපඤ්චවසෙන උත්තානත්ථොයෙව.

428. සමුට්ඨානානීති ආදිකො විස්සජ්ජනසඬ්ඛාතො උත්තරවාදො. තත්ථ
සමුට්ඨානානී...පෙ.... දීපිතාති යස්මා එතෙසං වසෙන පුග්ගලො ආපත්තිං කරොති
ආපජ්ජති, තස්මා “ආපත්තිකරා”ති වුත්තා.

429. තත්ථාති තාසු ආපත්තීසු. ලහුකාති ලහුකෙන විනයකම්මෙන
විසුජ්ඣනතො ලහුකා. ගරුකෙන විනයකම්මෙන විසුජ්ඣනතො
සඬ්ඝාදිසෙසාපත්ති, කෙනච ආකාරෙන අනාපත්තිභාවං උපනෙතුං
අසක්කුණෙයාතො පාරාජිකාපත්ති ව ගරුකාපත්ති නාම, තා පන ලහුකාසු වුත්තාසු
තඬ්ඛිපරියායතො ඤාතුං සක්කාති විස්සජ්ජනෙ විසුං න වුත්තා.

431. දුට්ඨුං කුච්ඡිතභාවං පරමජෙගුව්ජං නින්දනීයභාවං උලති ගච්ඡතිති
දුට්ඨුල්ලං, පාරාජිකසඬ්ඝාදිසෙසං. තෙනාහ “දුට්ඨාපත්ති ආදිකො”ති.

432. පඤ්චානන්තරියසංයුත්තාති මාතුසාතකපිතුසාතකඅරහන්තසාතකෙහි
ආපන්නා මනුස්සවිග්ගහපාරාජිකාපත්ති ව ලොහිතුප්පාදකසඬ්ඝභෙදකානං
අභබ්බතාභෙතුකා කායවච්ඡ්චාරජ්ජවත්තා අකුසලචෙතනාසඬ්ඛාතා පාරාජිකා ව
අනන්තරමෙව අපායුජ්ජත්තිභෙතුතාය ඉමෙ පඤ්ච අනන්තරසංයුත්තා නාම. තා පන
මිච්ඡත්තනියතෙසු අන්තොගධත්තා “නියතා”ති වුත්තා.

පරිවාරෙ (පරි. 321) පන අඤ්ඤෙපි අන්තරායිකාදී බහු එකකා දස්සිතා, තෙ පන
ගන්ථභීරුකජනානුග්ගහෙන ආවරියෙන ඉධ න දස්සිතා. අත්ථිකෙහි පරිවාරෙයෙව
(පරි. 321) ගහෙතඬ්ඛා. එත්ථ ව සත්තපි ආපත්තියො සඤ්චිච්ච විනික්කන්තා
සග්ගන්තරායඤ්චෙව මොක්ඛන්තරායඤ්ච කරොන්තිති අන්තරායිකා.
අජානන්තෙන විනික්කන්තා පන පණ්ණත්තිවජ්ජාපත්ති නෙව සග්ගන්තරායං, න
මොක්ඛන්තරායං කරොතිති අනන්තරායිකා. අන්තරායිකං ආපන්නස්සපි
දෙසනාගාමිනිං දෙසෙත්වා වුට්ඨානගාමිනිතො වුට්ඨාය සුද්ධිපත්තස්ස,
සාමණෙරභූමියං ධීතස්ස ව අවාරිතො සග්ගමග්ගමොක්ඛමග්ගොති.

එකකකථාවණ්ණනා.

435. අද්ධවිභිනො නාම උනව්සතිවස්සො. අඬ්ඟවිභිනො නාම
හත්ථච්ඡින්නාදිභෙදො. වත්ථුච්ඡන්තො නාම පණ්ඩකො, තිරච්ඡානගතො,
උභතොඛාඤ්ජනකො ව. අවසෙසා ථෙයාසංවාසකාදයො අට්ඨ
අභබ්බට්ඨානජ්ජත්තා දුක්කට්ඨාරිතො නාම, ඉමස්මිංයෙව අත්තභාවෙ දුක්කට්ඨ
අත්තතො කම්මෙන අභබ්බට්ඨානජ්ජත්තාති අත්ථො. අපරිපුණ්ණොති

අපරිපූර්ණත්වයට එළඹෙයි. නො යාවතී උපසම්පන්නං න යාවති. පටිසිද්ධාති “ද්වේ පුග්ගලා න උපසම්පාදෙනබ්බා” තිආදිනා (පරි. 322) වාරිතා.

436. භවෙති එකංසත්තේ නිපාතො. ලද්ධසමාපත්තිස්ස භික්ඛුනො දීපිතා ආපත්ති අත්ථි භවෙ අත්තේව. නො ලද්ධසමාපත්තිස්සාති අලද්ධසමාපත්තිස්ස දීපිතා ආපත්ති අත්තේවති යොජනා.

437. භූතස්සාති අත්තති සන්තස්ස උත්තරිමනුස්සධම්මස්ස. අභූතාරොවනාපත්තීති චතුත්ථපාරාජිකාපත්ති. අසමාපත්තිලාභිනො නිද්දිසෙති යොජනා.

438. “අත්ථි සද්ධම්මසංයුත්තා” තිආදිසු අත්ථි-සද්දො පච්චත්තෙකචචනත්තෙහි පච්චෙකං යොජෙතබ්බො.

439. පදසොධම්මමූලාදීති ආදි-සද්දෙන “උත්තරිජජපඤ්චවාධම්මදෙසනා” ති ආපත්තීනං ගහණං.

440. භොගෙති පරිභොගෙ. “සපරික්ඛාරසංයුතා” ති ඉදඤ්ච නිදස්සනමත්තං. “පත්තච්චරානං නිස්සජ්ජනෙ, කිලිට්ඨච්චරානං අධොවනෙ, මලග්ගහිතපත්තස්ස අපවනෙ” ති එවමාදිකා අයුත්තපරිභොගා ආපත්තියොපි සකපරික්ඛාරසංයුත්තායෙව.

441. මඤ්චපීඨාදින්ති ආදි-සද්දෙන භිසිආදීනං ගහණං. අජ්ඣෙකාකාසත්ථරෙපි වාති අජ්ඣෙකාකාසෙ අත්ථරෙ අත්ථරාපනෙ සති. අනාපුච්ඡාච ගමනෙති අනාපුච්ඡිත්වා වා ගමනෙ. වා-සද්දෙන අනුද්ධරිත්වා වා අනුද්ධරාපෙත්වා වා ගමනං සඬගණ්හාති. පරසන්තකසංයුතාති පරපරික්ඛාරපට්ඨද්ධා.

443. “සිබරණ්ඨි” ති යං වචනං සච්චං, තං භණතො ගරුකං දුට්ඨුල්ලවාචාසඬසාදිසෙසො සියාති යොජනා.

445. ගරුකාපත්තීති උත්තරිමනුස්සධම්මපාරාජිකාපත්ති. භූතස්සාරොවනෙති භූතස්ස උත්තරිමනුස්සධම්මස්ස අනුපසම්පන්නස්ස ආරොවනෙ. සච්චං වදන්තොති සච්චං වචනං වදන්තස්ස. ලභුකාති පාචිත්තියාපත්ති.

447. විකොපෙතුන්ති වග්ගකරණෙන විකොපෙතුං. භත්ථපාසං ජහන්ති අත්තොසිමාය එව භත්ථපාසං ජහන්තො, භත්ථපාසං ජහිත්වා එකමත්තං නිසිදන්තොති අත්ථො. චුසෙති භූමිගතො චුසෙය්‍ය.

448. වෙහාසකුටියා උපරි ආභච්චපාදකං මඤ්චං වා පීඨං වා අභිනිසිදන්තො වෙහාසගතො ආපජ්ජතිති යොජනා. සවෙ තං භූමියං පඤ්ඤාපෙත්වා නිසජ්ජෙය්‍ය, න ආපජ්ජෙය්‍ය. තෙන චුත්තං “න භූමිතො” ති.

449. පවිසන්තොති ආරාමං පවිසන්තො. නික්ඛමන්ති තතො එව නික්ඛමන්තො. තන්ති ආරාමං.

450. චත්තමපුරෙත්වානාති සිසතො ඡත්තාපනයනං, පාදතො උපාහනාමුඤ්චනචත්තං අකත්වා. නික්ඛමන්ති ඛභි නික්ඛමන්තො ඡත්තුපාහනං ධාරෙත්තොපි න ආපජ්ජති.

451. “නික්ඛමන්තො”ති ඉදං “නික්ඛම”න්ති එතස්ස අත්ථපදං. පවිසං න වාති යං ආරාමං සන්ධාය ගතො, තං පවිසන්තො න ආපජ්ජෙය්‍ය.

453. යා කාවි භික්ඛුනී අතිගම්භිරං උදකසුද්ධිකං ආදියන්ති ආපත්තිං ආපජ්ජතිති යොජනා.

457. චත්තං පනත්තනොති යං අත්තනො නෙත්ථාරචත්තං චුත්තං, සො තං අසමාදියන්තොව ආපජ්ජති නාමාති යොජනා.

460. ඉතරස්ස ආවරියස්ස, තථා සද්ධිවිහාරිකස්ස ව.

462. දදමානොති පාරිචත්තකං විනා දදමානො.

463. මුද්දති මුද්දපිට්ඨිකො. “ලම්භිආදිනො”ති පදවිෂෙදො. ආදි-සද්දෙන “හත්ථෙන උපක්කමිත්වා අසුචිං මොචෙන්තස්ස, උරුනා අභිගජාතං පෙල්ලන්තස්ස, අත්තානං වධිත්වා වධිත්වා රොදන්තියා භික්ඛුනියා ආපත්ති”ති එවමාදීනං සඬගභො. අත්තාති එත්ථ නිස්සිතාති උත්තරපදලොපො, විහත්තිලොපො ව නිරුත්තිලක්ඛණෙන දට්ඨබ්බො. සෙසාති මෙටුනධම්මකායසංසග්ගපහාරදානාදීසු චුත්තාපත්ති. පරනිස්සිතාති පරං නිස්සාය ආපජ්ජිතබ්බාති අත්ථො.

465. “න, භික්ඛවෙ, ඔවාදො න ගහෙතබ්බො”ති වචනතො ඔවාදං න ගණ්හන්තො න පටිග්ගණ්හන්තො වජ්ජනං ආපජ්ජති නාම.

470. අරුණුග්ගෙති අරුණුග්ගමනෙ. නඅරුණුග්ගමෙති අරුණුග්ගමනතො අඤ්ඤස්මිං කාලෙ.

471. එකරත්තාතික්කමෙ ඡාරත්තාතික්කමෙ සත්තාහාතික්කමෙ දසාහාතික්කමෙති යොජනා. ආදි-සද්දෙන මාසාදීනං සඬගභො. චුත්තමාපත්තින්ති සබ්බත්ථ නිස්සග්ගියෙ පාවිත්තියාපත්තිං. “ආපජ්ජති අරුණුග්ගමෙ”ති පදවිෂෙදො.

473. පරසන්තකං රුක්ඛලතාදිං ථෙය්‍යාය ඡින්දන්තස්ස පාරාජිකං, ඡින්දන්තස්ස පාවිත්තිමත්තං හොතිති ආහ “භූතගාමං ඡින්දන්තො පාරාජිකඤ්ච පාවිත්තිඤ්ච ඵුසෙ”ති.

475. ඡාදෙන්තො පනාති එත්ථ “කා ආපත්ති” ති සෙසො. තත්‍ර ආහ “ආපත්තිං ඡාදෙන්තො නරො ආපජ්ජති” ති.

අවිජ්ජන්තොති අවිජ්ජන්තවීචරො. නචඡාදෙන්තොති තිණෙන වා පණ්ණෙන වා සාබ්බභිගාදිනා යෙන කෙනච අත්තනො භිරිකොපිනං අජ්ජට්ඨිඡාදෙන්තො. යථාහ – “තිණෙන වා පණ්ණෙන වා පට්ඨිඡාදෙන්වා ආගන්තබ්බං, න ත්වෙව නග්ගෙන ආගන්තබ්බං. යො ආගච්ඡෙය්‍යා, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා” ති (පාරා. 517).

476. කුසවීරාදීන්ති ආදි-සද්දෙන වාකවීරඵලකවීරාදීනං තිත්ථියධජානං ගහණං. ධාරෙන්තො කොචි ආපජ්ජති ති සෙසො. තත්‍රාහ – “කුසවීරාදීනි ධාරෙන්තො ධාරෙන්තො ආපජ්ජති” ති (පරි. අට්ඨ. 322).

477. යං නිස්සට්ඨපත්තං “අයං තෙ භික්ඛු පත්තො යාවහෙදනාය ධාරෙතබ්බො” ති දින්නං, තං සක්කච්චං අධාරෙන්තො ව දොසවා හොති ආපජ්ජති ආපත්තිං. සචිත්තකාචිත්තකදුක්ඛස්ස සඤ්ඤාවිමොක්ඛදුක්ඛං යථාක්කමං පරියායොති ආහ “සචිත්තකදුක්ඛ”න්තිආදි.

දුක්කථාවණ්ණනා.

478. යා ආපත්ති නාටෙ තිට්ඨන්තෙ හොති, නො පරිනිබ්බුතෙ, සා ආපත්ති අත්ථි. යා ආපත්ති නාටෙ පරිනිබ්බුතෙ හොති, න තු තිට්ඨන්තෙ, සාපි අත්ථි. යා ආපත්ති නාටෙ තිට්ඨන්තෙපි හොති පරිනිබ්බුතෙපි, සා ආපත්ති අත්ථිති යොජනා.

479. සා කතමාති ආහ “රුහිරුජ්ජාදනාපත්ති” තිආදි. තත්ථ ථෙරමාචුසවාදෙන, වදන්තො පරිනිබ්බුතෙති “යථා බො පනානන්ද, එතරහි භික්ඛු අඤ්ඤමඤ්ඤං ආචුසොවාදෙන සමුදාවරන්ති, න බො මමච්චයෙන එවං සමුදාවරිතබ්බං...පෙ.... නචකතරෙන භික්ඛුනා ථෙරතරො භික්ඛු ‘හන්තෙ’ ති වා ‘ආයස්මා’ ති වා සමුදාවරිතබ්බො” ති (දී. නි. 2.216) වචනතො ථෙරං ආචුසොවාදෙන සමුදාවරණපච්චයා ආපත්තිං පරිනිබ්බුතෙ හගවති ආපජ්ජති, නො තිට්ඨන්තෙති අත්ථො.

481. කථං කාලෙයෙව ආපත්ති සියා, න විකාලෙ. කථං විකාලෙයෙව ආපත්ති සියා, කාලෙ න සියා. කථං කාලෙ චෙව විකාලෙ වාති උභයත්ථ සියාති පඤ්ඤෙ.

482. යථාක්කමං විස්සජ්ජෙන්තො ආහ “භුඤ්ජන්තො” තිආදි.

483. අවසෙසං පන සබ්බං ආපත්තිං කාලවිකාලෙසු සබ්බදා ආපජ්ජති, තත්ථ ව සංසයො නත්ථිති යොජනා.

484. “අත්ථාපත්ති රත්තිං ආපජ්ජති, නො දිවා, අත්ථාපත්ති දිවා ආපජ්ජති, නො රත්තිං, අත්ථාපත්ති රත්තිඤ්චෙව ආපජ්ජති දිවා වා”ති (පරි. 323) චුත්තං තිකං දස්සෙතුමාහ “රත්තිමෙවා”තිආදි.

486. අත්ථාපත්ති දසවස්සො ආපජ්ජති, නො උනදසවස්සො, සා කථං සියා. අත්ථාපත්ති උනදසවස්සො ආපජ්ජති, නො දසවස්සො, සා කථං භොති. අත්ථාපත්ති දසවස්සොපි ආපජ්ජති උනදසවස්සොපිති උභයත්ථපි ආපත්ති කථං භොතීති යොජනා.

487. තත්ථ විස්සජ්ජනමාහ “උපට්ඨාපෙති”තිආදි. “බාලො”ති එතස්ස හි අත්ථපදං “අබ්බත්තො”ති.

488. උනදසවස්සො එවං “අහං පණ්ඩිතො”ති පරිසං ගණ්හති, තථා ආපත්තිං ආපජ්ජතිති යොජනා. “දසවස්සො උනො”ති පදවිෂේදො. දසවස්සො, උනදසවස්සො වාති උභොපෙතෙ පරිසුපට්ඨාපනාපත්තිනො අඤ්ඤං ආපත්තිං ආපජ්ජතිති යොජනා. එත්ථ ව “ආපජ්ජන්තෙ”ති වත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධවසෙන න-කාරලොපො.

489. කථං කාලෙ ආපත්තිං ආපජ්ජති, න ජුණ්හෙ, කථං ජුණ්හෙ ආපත්තිං ආපජ්ජති, න කාලස්මිං, කථං කාලෙ ව ජුණ්හෙ වාති උභයත්ථපි ආපජ්ජතිති යොජනා.

490. විස්සජ්ජනමාහ “වස්ස”න්තිආදි. “ආපජ්ජතෙ අප්පචාරොන්තො”ති පදවිෂේදො. ජුණ්හෙති පුරිමපක්ඛෙ. කාලකෙති අපරපක්ඛෙ.

491. අවිපත්තිනාති චතුබ්බිධවිපත්තිරහිත්තා අවිපත්තිනා භගවතා පඤ්ඤත්තං. අවසෙසන්ති වස්සං අනුපගමනාපත්තියා ව පචාරණාපත්තියා ව අවසෙසං සබ්බං ආපත්තිං.

492. වස්සුපගමනං කාලෙ කප්පති, ජුණ්හෙ නො කප්පති, පචාරණා ජුණ්හෙ කප්පති, කාලෙ නො කප්පති, සෙසං අනුඤ්ඤාතං සබ්බං සඤ්ඤාකිච්චං කාලෙ ව ජුණ්හෙ වාති උභයත්ථපි කප්පතිති යොජනා.

493. අත්ථාපත්ති හෙමන්තෙ භොති, ඉතරඋතුද්වයෙ ගිම්භානවස්සානසඤ්ඤානෙ න භොති, අත්ථාපත්ති ගිම්භෙයෙව භොති, න සෙසෙසු වස්සානහෙමන්තසඤ්ඤානෙසු, අත්ථාපත්ති වස්සෙ භොති, නො ඉතරද්වයෙ හෙමන්තගිම්භසඤ්ඤානෙති යොජනා.

494-6. සා තිව්ධාපි ආපත්ති කතමාති ආහ “දිනෙ පාටිපදක්ඛාතෙ”තිආදි. තත්ථ දිනෙ...පෙ.... ජුණ්ණමාසියාති අපරකත්තිකජුණ්ණමාසියා කාලපක්ඛපාටිපදදිවසෙ

පව්වුද්ධරිත්වා විකප්පෙත්වා යපිතං පන තං වස්සසාට්ඨිකච්චරං සචෙ හෙමන්තෙ නිවාසෙති, හෙමන්තෙ ආපජ්ජති යොජනා.

පච්ඡිමෙති එත්ථ සාම්චන්ද්‍රියපසංඛිගෙ භූමිමං. පච්ඡිමස්ස කත්තිකස්ස යස්මිං පුණ්ණමෙ දිවසෙ වස්සිකසාට්ඨිකච්චරං පව්වුද්ධරිතබ්බං, තස්මිං දිවසෙ තං අපව්වුද්ධරිත්වා පාටිපදෙ අරුණං උට්ඨාපෙත්තො අපව්වුද්ධරණපච්චයා ආපත්ති හෙමන්තෙයෙව ආපජ්ජති, ඉතරෙ ගිම්හානවස්සානඋතුද්වයෙ න ආපජ්ජති කුරුන්දට්ඨකථායං (පරි. අට්ඨ. 323) නිද්දිට්ඨන්ති යොජනා. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, වස්සිකසාට්ඨිකං වස්සානං චතුමාසං අධිට්ඨාතුං, තතො පරං විකප්පෙතු”න්ති (මහාව. 358) චුත්තපාළියා කුරුන්දට්ඨකථාවචනස්ස අවිරුජ්ඣනතො “තම්පි සුචුත්ත”න්ති (පරි. අට්ඨ. 323) සමන්තපාසාදිකාය චුත්තත්තා “හෙමන්තෙ ආපජ්ජති”ති වචනස්ස උභයම්පි අත්ථො භොතිති ගහෙතබ්බං.

497. ගිම්හානමාසානං සම්බන්ධිති ගිම්හිකෙ උතුම්හි. මාසතො අතිරෙකො අතිරෙකමාසොති කත්වා අතිරෙකමාසො කාලො සෙසොති වත්තබ්බෙ කාලෙ. පරියෙසන්තොති අඤ්ඤාතිකඅප්පචාරිතට්ඨානතො සතුප්පාදකරණෙන වස්සිකසාට්ඨිකං පරියෙසන්තො ච අතිරෙකමාසො සෙසොති කත්වා නිවාසෙත්තො ච ගිම්හෙ ආපත්තිං ආපජ්ජති. “න තු එව ඉතරඋතුද්වයෙ”ති පදච්ඡේදො. ගිම්හෙ පරියෙසන්තො පුරිමමාසත්තයෙ ආපජ්ජතිති කත්වා නිවාසෙත්තො අඛස්මාසාධිකෙ ගිම්හමාසත්තයෙ ආපජ්ජති. නිස්සන්දෙහෙ “ගිම්හානං පච්ඡිමමාසතො පුරිමෙසු සත්තසු මාසෙසු”ති චුත්තං, තද්දුත්තං “ගිම්හානෙයෙව ආපජ්ජති”ති ගිම්හාපත්තියා දස්සිතත්තා, “ඉතරඋතුද්වයෙ”ති පටිසිද්ධත්තා ච. එත්ථ ච ගාථාය පරියෙසනාපත්තියායෙව දස්සනං නිදස්සනමත්තන්ති කත්වා නිවාසනාපත්තියා ච ගිම්හෙයෙව සම්භවොති සාපි දස්සිතා.

498. ඉධ පන ඉමස්මිං සාසනෙ යො භික්ඛු වස්සිකසාට්ඨිකච්චරෙ විජ්ජමානෙ නග්ගො කායං ඔවස්සාපෙති, සො භවෙ එකංසෙන වස්සෙ වස්සානඋතුම්හි ආපජ්ජති යොජනා.

499. “අත්ථාපත්ති සඬ්ඝො ආපජ්ජති, න ගණො න පුග්ගලො, අත්ථාපත්ති ගණො ආපජ්ජති, න සඬ්ඝො න පුග්ගලො, අත්ථාපත්ති පුග්ගලො ආපජ්ජති, න සඬ්ඝො න ගණො”ති (පරි. 323) චුත්තත්තිකං දස්සෙතුමාහ “ආපජ්ජති භි සඬ්ඝොවා”තිආදි.

500. කථමාපජ්ජතිති ආහ “අධිට්ඨාන”න්තිආදි. අධිට්ඨානන්ති අධිට්ඨානුපොසථං කරොත්තො පාරිසුද්ධිඋපොසථං වාති සම්බන්ධො. ඉධ අත්තතො යථාපත්තමුපොසථං අකත්වා අපත්තඋපොසථකරණං ආපජ්ජිතබ්බාපත්තිදස්සනස්ස අධිප්පෙතත්තා, අත්තකරණදොසස්ස විසුං විසුං වක්ඛමානත්තා ච න ගණො න ච පුග්ගලොති එත්ථ අධිට්ඨානං කරොත්තො

පුග්ගලො ව පාරිසුද්ධිං කරොන්තො ගණො ව නාපජ්ජනීති යථාලාභයොජනා කාතබ්බො. යථාක්කමං යොජනං කරොමීති විපරියායවිකජ්ජො න කාතබ්බො. එවමුපරිපි විපරියායවිපක්ඛං කත්වා යථාලාභයොජනාව කාතබ්බො.

501. “උපොසථ”න්ති ඉදං “සුත්තුද්දෙසමධිට්ඨාන”න්ති පදෙහි පච්චෙකං යොජෙතබ්බං.

502. සුත්තුද්දෙසං කරොන්තො වාති එත්ථ වා-සද්දෙන පාරිසුද්ධිං ගණ්භාති. සුත්තුද්දෙසං, පාරිසුද්ධිං වා උපොසථං කරොන්තො පුග්ගලො ආපත්තිං ආපජ්ජනී, සුත්තුද්දෙසං කරොන්තො සඬ්ඝො ව නාපජ්ජනී, පාරිසුද්ධිං කරොන්තො ගණො ව න ආපජ්ජනීති යොජනා.

503. කථං පන ගිලානොව ආපත්තිං ආපජ්ජනී, න අගිලානො, කථං අගිලානොව ආපත්තිං ආපජ්ජනී, නො ගිලානො, කථං ගිලානො ව අගිලානො ව උභොපි ආපජ්ජනීති යොජනා.

504. යො පන අකල්ලකො ගිලානො අඤ්ඤාන පන භෙසජ්ජෙන අත්ථෙ සති තදඤ්ඤං තතො අඤ්ඤං භෙසජ්ජං විඤ්ඤාපෙනි, යො ආපජ්ජනී පාවිත්තියාපත්තින්ති යොජනා.

505. භෙසජ්ජෙන අත්ථෙ අවිජ්ජමානෙපි සථෙ භෙසජ්ජං විඤ්ඤාපෙනි, අගිලානොව විඤ්ඤත්තිපච්චයා ආපත්තිං ආපජ්ජනී. සෙසං පන ආපත්තිං ගිලානඅගිලානා උභොපි ආපජ්ජනී.

506. අත්ථාපත්ති අත්තොව ආපජ්ජනී, න බහිද්ධා, තථා අත්ථාපත්ති බහි එව ආපජ්ජනී, න අත්තො, අත්ථාපත්ති අත්තො, බහිද්ධාති උභයත්ථපි ආපජ්ජනීති යොජනා.

507. කෙවලං අත්තොයෙව ආපජ්ජනීති යොජනා.

508. මඤ්චාදින්නි සඬ්ඝිකමඤ්චාදිං.

509. “අත්තොසීමාය එව ආපත්ති”න්ති පදච්ඡෙදො. කථං අත්තොසීමාය එව ආපත්තිං ආපජ්ජනී, නෙව බහිසීමාය ආපත්තිං ආපජ්ජනී, කථං බහිසීමාය එව ආපත්තිං ආපජ්ජනී, නො අත්තොසීමාය ආපත්තිං ආපජ්ජනී, කථං අත්තොසීමාය ව බහිසීමාය වාති උභයත්ථපි ආපජ්ජනීති යොජනා.

510. සජන්තුපාහනො භික්ඛුනි ඡන්තුපාහනසහිතො ආගන්තුකො භික්ඛු. පටිසන්තො තපොධනොති ආගන්තුකවත්තං අදස්සෙත්වා සඬ්ඝාරාමං පටිසන්තො.

511. “උපචාරස්ස අතික්කමෙ”ති පදච්ඡෙදො.

512. සෙසං සබ්බං ආපත්තිං අන්තොසීමාය ව බහිසීමාය ව ආපජ්ජති යොජනා. එත්ථ ව කිඤ්චාපි වස්සවිජෙදාපත්තිං බහිසීමාගතො ආපජ්ජති, භික්ඛුනීආරාමපවෙසනාපත්තිං අන්තොසීමාය ආපජ්ජති, තද්දුහයං පන ආගන්තුකගමිකවත්තභෙදාපත්තිහි එකපරිවිජෙදන්ති උපලක්ඛණතො එතෙනෙව විඤ්ඤායතීති විසුං න චුත්තන්ති ගහෙනබ්බං. එවං සබ්බත්ථ ඊදිසෙසු යානෙසු විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො.

තිකකථාවණ්ණනා.

515. වව්ද්වාරිකමාපත්තින්ති මුසාවාදපෙසුඤ්ඤභරණාදිවසෙන වව්ද්වාරෙ ආපජ්ජිතබ්බාපත්තිං. පරවාචාය සුජ්ඣති සඬ්ඝමජ්ඣෙ එකවාචිකාය තිණුවත්ථාරකකම්මවාචාය සුජ්ඣති.

516. වජ්ජමෙව වජ්ජතා, තං, පාවිත්තියන්ති අත්ථො.

518-9. තං දෙසෙත්වා විසුජ්ඣන්තොති තං දෙසෙත්වා විසුද්ධො භොන්තො. යාවතතියකං පනාති යාවතතියෙන සමනුභාසනකම්මෙන ආපන්නං සඬ්ඝාදිසෙසාපත්තිං පන. පරිවාසාදීති ආදි-සද්දෙන මානත්තමුලායපටිකස්සනඅබ්භානාති ගහිතාති.

522. කායද්වාරිකමාපත්තින්ති කායද්වාරෙන ආපජ්ජිතබ්බං පභාරදානාදිආපත්තිං.

523. කායෙනෙව විසුජ්ඣති තිණුවත්ථාරකං ගන්ත්වා කායසාමග්ගිං දෙන්නො විසුජ්ඣති.

526. යො සුත්තො ආපත්තිං ආපජ්ජති, සො කථං පටිබුද්ධො විසුජ්ඣති. යො පටිබුද්ධොව ආපන්නො, සො කථං සුත්තො සුජ්ඣති යොජනා.

528. සභාරසෙය්‍යකාදින්ති මාතුගාමෙන සහසෙය්‍යාදිආපත්තිං.

529. ජග්ගන්තොති ජාගරන්තො නිද්දං විනොදෙන්තො.

531. පටිබුද්ධොති අනිද්දායන්තො.

532. අවිත්තොති ‘‘සික්ඛාපදං චිතික්කම්ප්පාමී’’ති චිත්තා භාවෙන අවිත්තො.

535. සවිත්තකාපත්තින්ති විකාලභොජනාදිආපත්තිං. තිණුවත්ථාරෙ සයන්තො නිද්දායන්තො තිණුවත්ථාරකකම්මෙ කරියමානෙ ‘‘ඉමිනාහං කම්මෙන ආපත්තිතො චුට්ඨාමී’’ති විත්තරහිතො චුට්ඨහන්තො අවිත්තකො විසුජ්ඣති.

536. පච්ඡිමං තු පදද්වයන්ති –

“ආපජ්ජිත්වා අවිත්තොව, අවිත්තොව විසුජ්ඣති;
ආපජ්ජිත්වා සවිත්තොව, සවිත්තොව විසුජ්ඣති” ති. —

පද්ද්වයං. අමිස්සෙත්වානි අවිත්තසවිත්තපදෙහි එවමෙව මිස්සං අකත්වා. එත්ථානි පුරිමපද්ද්වයෙ. වුත්තානුසාරෙනානි වුත්තනානුසාරෙන.

539. කම්මකොති සමනුභාසනකම්මනො.

540. ආපජ්ජිත්වා අකම්මකොති සමනුභාසනකම්මං විනාව ආපජ්ජිත්වා.

541. සමනුභාසනෙ ආපජ්ජිතබ්බං සඨ්ඝාදිසෙසාපත්තිං සමනුභාසනමාහ කාරණුපවාරෙන.

542. අවසෙසන්ති මුසාවාදපාවිත්තියාදිකං.

543. විසුජ්ඣති අසම්මුඛානි සඨ්ඝස්ස අසම්මුඛා විසුජ්ඣති. ඉදඤ්ච සම්මුඛාවිනයෙන චෙව පටිඤ්ඤාතකරණෙන ච සමෙන්නං ආපත්තාධිකරණං සන්ධාය වුත්තං. තත්ථ පුග්ගලසම්මුඛතාය සබ්භාවෙපි සඨ්ඝස්ස අසම්මුඛතාය ආපජ්ජති වා විසුජ්ඣති වානි “අසම්මුඛා” ති වුත්තං.

551. “අවිත්තකචතුක්කං අජානන්තචතුක්ක”න්ති කුසලත්තිකචස්සපඤ්චකාදිවොහාරො විය ආදිපදවසෙන වුත්තො.

552-3. අත්ථාපත්ති ආගන්තුකො ආපජ්ජති, න චෙතරො ආවාසිකො ආපජ්ජති, අත්ථාපත්ති ආවාසිකොව ආපජ්ජති, න චෙතරො ආගන්තුකො ආපජ්ජති, අත්ථාපත්ති ආගන්තුකො ච ආවාසිකො ච තෙ උභොපි ආපජ්ජන්ති, උභො සෙසං න ආපජ්ජන්ති අත්ථිති යොජනා.

555. ඉතරොති ආවාසිකො. ආවාසවත්තන්ති ආවාසිකෙන ආගන්තුකස්ස කාතබ්බවත්තං. ආවාසිති ආවාසිකො.

556. න චෙවාගන්තුකොති තං ආවාසිකවත්තං අකරොන්තො ආගන්තුකො න චෙව ආපජ්ජති. සෙසං කායවච්ඡිද්ධාරිකං ආපත්තිං. උභොපි ආගන්තුකආවාසිකා. භික්ඛුභික්ඛුනීනං අසාධාරණං ආපත්තිං න ආපජ්ජන්ති.

557. වත්ථුනානත්තතානි විතික්කමනානත්තතා. ආපත්තිනානත්තතානි පාරාජිකාදීනං සත්තන්තං ආපත්තික්ඛන්ධානං අඤ්ඤමඤ්ඤනානත්තතා.

563. “පාරාජිකානං...පෙ.... නානභාවො” ති ඉදං නිදස්සනමත්තං සඨ්ඝාදිසෙසානං අනියතාදිහි වත්ථුනානතාය චෙව ආපත්තිනානතාය ව ලබ්භමානත්තා.

565. අයමෙව විනිවිඡයොති න කෙවලං පාරාජිකාපත්තීසුයෙව සාධාරණාපත්තියො එකතො ව විසුඤ්ච ආපජ්ජන්තානං යථාචුත්තවිනිවිඡයො, අථ ඛො අවසෙසසාධාරණාපත්තියොපි චුත්තනයෙන ආපජ්ජති, අයමෙව විනිවිඡයො යොජෙතබ්බො.

577. ආදියන්තො ගණ්හන්තො. පයොජෙන්නොති ගණ්හාපෙන්නො.

579. ඌනකං පාදං...පෙ.... ලහුං චුසෙති ථුල්ලච්චයං, දුක්කටඤ්ච සන්ධායාහ.

580. එතෙනෙව උපායෙන, සෙසකම්පි පදත්තයන්ති යො අයං පයමවිනිවිඡයෙ චුත්තනයො, එතෙනෙව නයෙන ඌනපාදං ආදියන්තො ලහුකාපත්තිං ආපජ්ජති, පාදං වා අතිරෙකපාදං වා ගහණත්ථං ආණාපෙන්නො ගරුං පාරාජිකාපත්තිං ආපජ්ජති, පාදං වා අතිරෙකපාදං වා ගණ්හන්තො ව ගහණත්ථාය ආණාපෙන්නො ව ගරුකෙ පාරාජිකාපත්තියංයෙව තිට්ඨති, ඌනපාදං ගණ්හන්තො ව ගහණත්ථාය ආණාපෙන්නො ව ලහුකෙ ථුල්ලච්චයෙ, දුක්කටෙ වා තිට්ඨතීති එවං සෙසකම්පි ඉමං පදත්තයං. අත්ථසම්භවතොයෙවාති යථාචුත්තස්ස අත්ථස්ස සම්භවවසෙනෙව.

581-2. කථං කාලෙයෙව ආපත්ති සියා, නො විකාලෙ, විකාලෙයෙව ආපත්ති සියා, න ව කාලෙ, අත්ථාපත්ති කාලෙ ව පකාසිතා විකාලෙ ව, අත්ථාපත්ති නෙව කාලෙ ව පකාසිතා නෙව විකාලෙ වාති යොජනා.

586-7. කාලෙ පටිග්ගහිතං කිං කාලෙ කප්පති විකාලෙ තු නො කප්පති, විකාලෙ ගහිතං කිං විකාලෙ කප්පති, නො කාලෙ කප්පති, කාලෙ ව විකාලෙ ව පටිග්ගහිතං කිං නාම කාලෙ ව විකාලෙ ව කප්පති, කාලෙ ව විකාලෙ ව පටිග්ගහිතං කිං නාම කාලෙ ව විකාලෙ ව න කප්පති, වද හදුමුබාති යොජනා.

589. විකාලෙයෙව කප්පති, අපරජ්ජු කාලෙපි න කප්පතීති යොජනා.

592. කුලදුසනකම්මාදිත්ති ආදි-සද්දෙන අභුතාරොචනරුපියසංචොභාරවිඤ්ඤත්තිකුහනාදීනං සඬගහො.

593-4. කතමා ආපත්ති පච්චන්තිමෙසු දෙසෙසු ආපජ්ජති, න මජ්ඣිමෙ, කතමා ආපත්ති මජ්ඣිමෙ පන දෙසස්මිං ආපජ්ජති, න ව පච්චන්තිමෙසු, කතමා ආපත්ති පච්චන්තිමෙසු චෙව දෙසෙසු ආපජ්ජති මජ්ඣිමෙ ව, කතමා ආපත්ති පච්චන්තිමෙසු චෙව දෙසෙසු න ආපජ්ජති න මජ්ඣිමෙ වාති යොජනා.

596. “සො ගුණඬගුණුපාහන”න්ති පදවිජෙදො. සො භික්ඛුති අත්ථො.

599. එවං “ආපජ්ජති, නාපජ්ජති”ති පදවසෙන පච්චන්තිමචතුක්කං දස්සෙත්වා “නෙව කප්පති, න කප්පති”ති පදවසෙන දස්සෙතුමාහ “පච්චන්තිමෙසු”තිආදි.

601. වුත්තන්ති “ගණෙන පඤ්චවග්ගෙනා” තිආදිගාථාය හෙට්ඨා වුත්තං.

603. එවං වත්තුන්ති “න කප්පති” ති වත්තුං. පඤ්චලොඤාදිකන්ති “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ලොඤානී” තිආදි.

608. අනුඤ්ඤාතට්ඨානස්ස අත්තො නො ආපජ්ජති, තං අතික්කමන්තො ඛනියෙව ව ආපජ්ජතීති යොජනා.

612. සෙක්ඛපඤ්ඤත්තීති සෙබ්බපඤ්ඤත්ති.

613. අගණාති අදුනියා. එත්ථ හි එකාපි ගණො නාම.

614. උභයත්ථපි අසාධාරණමාපත්තින්ති භික්ඛුනිනං නියතාපඤ්ඤත්ති වෙදිතබ්බා.

616. ගිලානො ව නාපජ්ජති, අගිලානො ව නාපජ්ජතීති එවං උභොපි නාපජ්ජන්තීති යොජනා. තිකාදිසු දස්සිතානං පදානං චතුක්කාදිදස්සනවසෙන පුනස්පුනං ගහණං.

618. “ආපජ්ජති අගිලානොවා” ති පදච්ඡෙදො.

චතුක්කකථාවණ්ණනා.

620. “ගරුපුල්ලච්චය”න්ති වත්තබ්බෙ “ගරු”න්ති නිග්ගහිතාගමො.

621. පඤ්ච කට්ඨනානිසංසා හෙට්ඨා වුත්තායෙව.

626. අග්ගිසත්ථනඛක්කන්තන්ති අග්ගිසත්ථනබ්බෙහි අක්කන්තං පුට්ඨං, පහටන්ති අත්ථො. අබ්ඡන්ති නොබ්ඡං. උබ්බට්ටබ්ඡකන්ති නිබ්බට්ටබ්ඡකං.

628. පචාරණාපීති පටික්ඛෙපපචාරණාපි. ඔදනාදීහීති ආදි-සද්දෙන සත්තුකුම්මාසමච්ඡමංසානං ගහණං. කායාදිගහණෙනාති කායෙන වා කායපට්ඨද්ධෙන වා ගහණෙන. “දාතුකාමාහිභාරො ව, හත්ථපාසෙරණක්ඛම”න්ති ඉමෙහි චතුහි අඩ්ඨගෙහි සද්ධිං තෙසං ද්වින්තමෙකං ගහෙන්වා පටිග්ගහණා පඤ්චෙව හොන්ති.

629-30. විනයඤ්ඤකස්මීන්ති විනයධරෙ පුග්ගලෙ. සකඤ්ච සීලන්ති අත්තනො පාතිමොක්ඛසංවරසීලඤ්ච. සුරක්ඛිතං හොතීති ආපත්තානාපත්තිකප්පියාකප්පියානං විජානන්තතාය අසෙවිතබ්බං පහාය සෙවිතබ්බංයෙව සෙවනවසෙන සුට්ඨු රක්ඛිතං හොති. කුක්කුච්චමඤ්ඤස්ස නිරාකරොතීති අඤ්ඤස්ස සබ්බමචාරිනො කප්පියාකප්පියවිසයෙ උප්පන්නං කුක්කුච්චං නිවාරෙති. විසාරදො භාසති සඬ්ඝමජ්ඣෙකි කප්පියාකප්පියානං විනිවිජයකථාය උප්පන්නාය නිරාසඬ්ඣකො

නිබ්භයො වොහරති. වෙරිභික්ඛුති අත්තපච්චත්ථිකෙ පුග්ගලෙ. ධම්මස්ස වෙව
ධීතියා පචත්තොති “විනයො නාම සාසනස්ස ආයු, විනයෙ ධීතෙ සාසනං ධීතං
හොති”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.පයමමහාසඬගීතිකථා; දී. නි. අට්ඨ.

1.පයමමහාසඬගීතිකථා; ඩු. පා. අට්ඨ. 5.මඬගලසුත්තවණ්ණනා; ථෙරගා. අට්ඨ.
1.251) වචනතො සද්ධම්මට්ඨිතියා පටිපන්නො හොති. තස්මා කාරණා. තත්ථ
විනයඤ්ඤාභාවෙ. ධීරො පඤ්ඤවා භික්ඛු.

පඤ්චකකථාවණ්ණනා.

631-2. ජලභිඤ්ඤානාති ජ අභිඤ්ඤා එතස්සාති ජලභිඤ්ඤා, තෙන.
අතික්කන්තපමාණං මඤ්චපීඨං, අතික්කන්තපමාණං නිසීදනඤ්ච තථා
අතික්කන්තපමාණං කණ්ඩුප්පට්ඨිජාදිවස්සසාට්ඨිකච්චරඤ්ච සුගතස්ස චිවරෙ
පමාණකච්චරන්ති ජ.

633-4. අඤ්ඤාණඤ්ච කුක්කුච්චඤ්ච අඤ්ඤාණකුක්කුච්චා, තෙහි,
අඤ්ඤාණනය වෙව කුක්කුච්චපකතනය වාති වුත්තං හොති. විපරීතය සඤ්ඤාය
කප්පියෙ අකප්පියසඤ්ඤාය, අකප්පියෙ කප්පියසඤ්ඤාය.

තත්ථ කථං අලජ්ජිතය ආපජ්ජති? අකප්පියභාවං ජානන්තොයෙව මද්දිත්වා
වීතික්කමං කරොති (කඬබා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා). වුත්තම්පි චෙනං -

“සඤ්චිච්ච ආපත්තිං ආපජ්ජති;
ආපත්තිං පරිගුහති;
අගතිගමනඤ්ච ගච්ඡති;
එදිසො වුච්චති අලජ්ජී පුග්ගලො”ති. (පරි. 359);

කථං අඤ්ඤාණනය ආපජ්ජති? අඤ්ඤාණපුග්ගලො මන්දො මොමුහො
කත්තබ්බාකත්තබ්බං අජානන්තො අකත්තබ්බං කරොති, කත්තබ්බං විරාධෙති. එවං
අඤ්ඤාණනය ආපජ්ජති.

කථං කුක්කුච්චපකතනය ආපජ්ජති? කප්පියාකප්පියං නිස්සාය කුක්කුච්චෙ
උප්පන්නෙ විනයධරං පුච්ඡිත්වා කප්පියං වෙ, කත්තබ්බං සියා, අකප්පියං වෙ, න
කත්තබ්බං, අයං පන “වට්ඨති”ති මද්දිත්වා වීතික්කමනියෙව. එවං
කුක්කුච්චපකතනය ආපජ්ජති.

කථං කප්පියෙ අකප්පියසඤ්ඤාය ආපජ්ජති? සුකරමංසං “අච්ඡමංස”න්ති
බාදති, කාලෙ විකාලසඤ්ඤාය භුඤ්ජති. එවං කප්පියෙ අකප්පියසඤ්ඤාය ආපජ්ජති.

කථං අකප්පියෙ කප්පියසඤ්ඤාය ආපජ්ජති? අච්ඡමංසං “සුකරමංස”න්ති
බාදති, විකාලෙ කාලසඤ්ඤාය භුඤ්ජති. එවං අකප්පියෙ කප්පියසඤ්ඤාය ආපජ්ජති.

කථාං සතිසම්මොසාය ආපජ්ජති? සහසෙය්‍යාවීචරවිජ්ජවාසාදීනි සතිසම්මොසාය ආපජ්ජති.

635-8. “භික්ඛුනා උපට්ඨපෙනබ්බො”ති පදවිජෙදො. ධම්මවක්ඛුනාති පාතිමොක්ඛසංවරසීලසඬ්ඛාතො පටිපත්තිධම්මොව චක්ඛු ඵතස්සාති ධම්මවක්ඛු, තෙන ඡහි අඬ්ගෙහි යුත්තෙන ධම්මවක්ඛුනා පන භික්ඛුනා උපසම්පාදනා කාතබ්බා, නිස්සයො වෙච දාතබ්බො, සාමණෙරො උපට්ඨාපෙනබ්බොති යොජනා. ආපත්තිං ජානාති, අනාපත්තිං ජානාති, ගරුං ආපත්තිං ජානාති, ලභුං ආපත්තිං ජානාතිති යොජනා. අස්ස භික්ඛුනො උභයාති පාතිමොක්ඛාති විත්ථාරා ස්වාගතාති භවන්ති, අත්ථතො සුචිහන්තාති භවන්ති, සුත්තසො අනුඛ්‍යාඤ්ජනසො සුචිනිච්ඡිතාති භවන්ති, දසවස්සො වා හොති, අතිරෙකදසවස්සො වාති යොජනා.

ඡක්කකථාවණ්ණනා.

639. සත්ත සාමීවියො චුත්තාති “සො ච භික්ඛු අනබ්භිතො, තෙ ච භික්ඛු ගාරය්හා, අයං තත්ථ සාමීවි, යුඤ්ජන්තායස්මන්තො සකං, මා වො සකං විතස්සාති අයං තත්ථ සාමීවි, අයං තෙ භික්ඛු පත්තො යාව භෙදනාය ධාරෙතබ්බොති, අයං තත්ථ සාමීවි, තතො නිහරිත්වා භික්ඛුහි සද්ධිං සංවිහජිතබ්බං, අයං තත්ථ සාමීවි, අඤ්ඤාතබ්බං පරිපුච්ඡිතබ්බං පරිපඤ්භිතබ්බං, අයං තත්ථ සාමීවි, යස්ස භවිස්සති, සො හරිස්සතිති, අයං තත්ථ සාමීවි”ති ඡ සාමීවියො භික්ඛුපාතිමොක්ඛෙචුත්තා, “සා ච භික්ඛුනී අනබ්භිතා, තා ච භික්ඛුනියො ගාරය්හා, අයං තත්ථ සාමීවි”ති භික්ඛුනිපාතිමොක්ඛෙ චුත්තාය සද්ධිං සත්ත සාමීවියො චුත්තා. සත්තෙව සමථාපි වාති සම්මුඛාවිනයාදිසමථාපි සත්තෙව චුත්තා. පඤ්ඤත්තාපත්තියො සත්තාති පාරාජිකාදයො පඤ්ඤත්තාපත්තියො සත්ත චුත්තා. සත්තබොජ්ඣංකිගදස්සිනාති සතිසම්බොජ්ඣංකිගාදයො සත්ත බොජ්ඣංකිගෙ යාථාවතො පස්සන්තෙන භගවතා.

සත්තකකථාවණ්ණනා.

640-1. ඉධ කුලදුසකො භික්ඛු ආජීවස්සෙව කාරණා පුජ්චෙන, ඵලෙන, චුණ්ණෙන, මත්තිකාය, දන්තකට්ඨෙහි, වෙළයා, වෙජ්ජිකාය, ජඩ්ඝපෙසනිකෙනාති ඉමෙහි අට්ඨහි ආකාරෙහි කුලාති දුසෙතිති යොජනා. “පුජ්චෙන”තිආදිනා පුජ්චාදිනා දානමෙව උපලක්ඛණතො දස්සෙති. පුජ්චෙනාති පුජ්චදානෙනාති අත්ථො ගහෙතබ්බො. පුජ්චදානාදයො කුලදුසනෙ චුත්තා.

642-5. “අට්ඨධානතිරිත්තාපි, අතිරිත්තාපි අට්ඨධා”තිද්විසු අට්ඨකෙසු අට්ඨ අනතිරිත්තෙ තාව දස්සෙතුමාහ “අකප්පියකකඤ්චෙවා”තිආදි. ගිලානානතිරිත්තකන්ති නිද්දිට්ඨා ඉමෙ අට්ඨෙව අනතිරිත්තකා ඤෙය්‍යාති යොජනා. අකප්පියකතාදයො පවාරණසික්ඛාපදකථාවණ්ණනාය චුත්තා.

646. ඤාතඤ්ඤතිසුති ඤාතදුක්කටං, ඤත්තිදුක්කටඤ්ච. පටිසාවනෙති පටිස්සවෙ. අට්ඨදුක්කටානං විනිච්ඡයො දුතියපාරාජිකකථාවණ්ණනාය චුත්තො.

648-9. එහිහික්ඛුපසම්පදාති යසකුලපුත්තාදීනං ‘‘එහි හික්ඛු’’ති වචනෙන
 භගවතා දිත්තඋපසම්පදා. සරණගමනෙන වාති පයමබ්බොධියං තිහි සරණගමනෙහි
 අනුඤ්ඤාතඋපසම්පදා. පඤ්භාබ්‍යාකරණොවාදාති සොපාකස්ස
 පඤ්භාබ්‍යාකරණොපසම්පදා, මහාකස්සපත්ථෙරස්ස
 දිත්තඔවාදපටිග්ගහණොපසම්පදා ව. ගරුධම්මපටිග්ගහොති මහාපජාපතියා
 ගොතමියා අනුඤ්ඤාතගරුධම්මපටිග්ගහණොපසම්පදා.

ඤ්ත්තිවතුත්ථෙන කම්මෙනාති ඉදාති හික්ඛුඋපසම්පදා. අට්ඨවාචිකාති
 හික්ඛුනීනං සන්තිකෙ ඤ්ත්තිවතුත්ථෙන කම්මෙන, හික්ඛුනං සන්තිකෙ
 ඤ්ත්තිවතුත්ථෙන කම්මෙනාති අට්ඨහි කම්මවාචාහි හික්ඛුනීනං උපසම්පදා
 අට්ඨවාචිකා නාම. දුතෙන හික්ඛුනීනන්ති අඛිඨකාසියා ගණිකාය අනුඤ්ඤාතා
 හික්ඛුනීනං දුතෙන උපසම්පදා.

650. සුද්ධදිට්ඨිනාති සුට්ඨු සවාසනකිලෙසානං පහානෙන පරිසුද්ධා
 සමන්තවක්ඛුසඛිබාතා දිට්ඨි එතස්සාති සුද්ධදිට්ඨි, තෙන සමන්තවක්ඛුතා
 සම්මාසම්බුද්ධෙන.

651. පාපිච්ඡා නාම අසන්තගුණසම්භාවනිච්ඡා.

652-3. න ච මජ්ජිමනිකාසීයාති මජ්ජිමනිකාසීයා මජ්ජිමනිකාසීයා පිච්ඡන්තො න භවෙය්‍ය,
 මජ්ජිමනිකාසීයාති අත්ථො. අබ්බන්ධවරියාති (අ. නි. අට්ඨ. 2.3.71)
 අපෙට්ඨවරියතො මෙට්ඨනා විරමෙය්‍ය. රත්තිං න භුඤ්ජෙය්‍ය විකාලභොජනන්ති
 උපොසථං උපවුත්ථො රත්තිභොජනඤ්ච දිවාචිකාලභොජනඤ්ච න භුඤ්ජෙය්‍ය. න
 ච ගන්ධමාවරෙති ගන්ධඤ්ච න විලිම්පෙය්‍ය. මඤ්චෙ ජමායං ච සයෙථ සන්ථතෙති
 කප්පියමඤ්චෙ වා සුඛාදිපරිකම්මකතාය භූමියා වා තිණපණ්ණපලාලාදීනි
 සන්ථරිත්වා කතෙ සන්ථතෙ වා සයෙථාති අත්ථො. එතඤ්ඤි
 අට්ඨඛිතිකමානුපොසථන්ති එතං පාණාතිපාතාදීනි අසමාවරන්තෙන උපවුත්ථං
 උපොසථං අට්ඨභඩ්දෙහි සමන්තාගතත්තා ‘‘අට්ඨඛිතික’’න්ති වදන්ති.
 දුක්ඛන්තගුණාති වට්ටදුක්ඛස්ස අන්තං අමතමහානිබ්බානං ගතෙන පත්තෙන
 බුද්ධෙන පකාසිතන්ති යොජනා.

654. හික්ඛුනොවාදකහික්ඛුනො අට්ඨඛිගාති හික්ඛුනොවාදකථාවණ්ණනාය
 දස්සිතානෙව.

අට්ඨකකථාවණ්ණනා.

655. භොජනාති පණිතාති නව වුත්තානීති පණිතාති හි භොජනසික්ඛාපදෙ
 වුත්තාති. දසසු අකප්පියමංසෙසු මනුස්සමංසවජ්ජිතාති නව මංසාති බාදන්තස්ස
 දුක්ඛං නිද්දිට්ඨන්ති යොජනා.

656. පාතිමොක්ඛ...පෙ.... පරිදීපිතාති භික්ඛුනං පඤ්චුද්දෙසා, භික්ඛුනීනං අනියතුද්දෙසෙහි විනා චත්තාරොති උද්දෙසා නව දීපිතා. උපොසථා නවෙවාති දිවසවසෙන තයො, කාරකවසෙන තයො, කරණවසෙන තයොති නව උපොසථා. එත්ථාති ඉමස්මිං සාසනෙ. සඬ්ඝො නවහි භිජ්ජතීති නවහි පුග්ගලෙහි සඬ්ඝො භිජ්ජතීති යොජනා. යථාහ -

“එකතො, උපාලි, චත්තාරො හොන්ති, එකතො චත්තාරො, නවමො අනුස්සාවෙති, සලාකං ගාහෙති ‘අයං ධම්මො, අයං විනයො, ඉදං සත්ථුසාසනං, ඉමං ගණ්හථ, ඉමං රොවෙථා’ති. එවම්පි ඛො, උපාලි, සඬ්ඝරාජී වෙව හොති සඬ්ඝහෙදො ව. නවන්තං වා, උපාලි, අතිරෙකනවන්තං වා සඬ්ඝරාජී වෙව හොති සඬ්ඝහෙදො වා”ති (වුළුව. 351).

නවකකථාවණ්ණනා.

657. දස අක්කොසවත්ථුති චක්ඛති. දස සික්ඛාපදාති පාකටානෙව. මනුස්සමංසාදීති දස අකප්පියමංසාති හෙට්ඨා වුත්තානෙව. සුක්කාති වෙ දසාති නිලාදීති දස සුක්කාති.

659. රඤ්ඤො අන්තෙපුරප්පවෙසනෙ දස ආදීනවා එවං පාළිපායෙන වෙදිතඛ්ඛා -

“දසයිමෙ, භික්ඛවෙ, ආදීනවා රාජන්තෙපුරප්පවෙසනෙ. කතමෙ දස? ඉධ, භික්ඛවෙ, රාජා මහෙසියා සද්ධිං නිසින්තො හොති, තත්ථ භික්ඛු පච්ඤති, මහෙසි වා භික්ඛුං දිස්වා සිතං පාතුකරොති, භික්ඛු වා මහෙසිං දිස්වා සිතං පාතුකරොති, තත්ථ රඤ්ඤො එවං හොති ‘අද්ධා ඉමෙසං කතං වා කරිස්සන්ති වා’ති. අයං, භික්ඛවෙ, පයමො ආදීනවො රාජන්තෙපුරප්පවෙසනෙ.

“පුන චපරං, භික්ඛවෙ, රාජා බහුකිච්චො බහුකරණියො අඤ්ඤතරං ඉත්ථිං ගන්ත්වා න සරති, සා තෙන ගබ්භං ගණ්හාති, තත්ථ රඤ්ඤො එවං හොති ‘න ඛො ඉධ අඤ්ඤො කොච්චි පච්ඤති අඤ්ඤත්ථ පබ්බජිතෙන, සියා නු ඛො පබ්බජිතස්ස කම්ම’න්ති. අයං, භික්ඛවෙ, දුතියො ආදීනවො රාජන්තෙපුරප්පවෙසනෙ.

“පුන චපරං, භික්ඛවෙ, රඤ්ඤො අන්තෙපුරෙ අඤ්ඤතරං රතනං නස්සති, තත්ථ රඤ්ඤො එවං හොති ‘න ඛො ඉධ අඤ්ඤො කොච්චි පච්ඤති අඤ්ඤත්ථ පබ්බජිතෙන, සියා නු ඛො පබ්බජිතස්ස කම්ම’න්ති. අයං, භික්ඛවෙ, තතියො ආදීනවො රාජන්තෙපුරප්පවෙසනෙ.

“පුන චපරං, භික්ඛවෙ, රඤ්ඤො අන්තෙපුරෙ අබ්භන්තරා ගුය්හමන්තා බහිද්ධා සම්භෙදං ගච්ඡන්ති, තත්ථ රඤ්ඤො එවං හොති ‘න ඛො ඉධ

අඤ්ඤා කොට්ඨි පටිසති අඤ්ඤානු පබ්බජිතෙන, සියා නු බො පබ්බජිතස්ස කම්ම'න්ති. අයං, භික්ඛවෙ, චතුත්ථො ආදීනවො රාජන්තෙපුරප්පවෙසනෙ.

“පුන චපරං, භික්ඛවෙ, රඤ්ඤා අන්තෙපුරෙ පිතා වා පුත්තං පත්ථෙති, පුත්තො වා පිතරං පත්ථෙති, තෙසං එවං හොති ‘න බො ඉධ අඤ්ඤා කොට්ඨි පටිසති අඤ්ඤානු පබ්බජිතෙන, සියා නු බො පබ්බජිතස්ස කම්ම'න්ති. අයං, භික්ඛවෙ, පඤ්චමො ආදීනවො රාජන්තෙපුරප්පවෙසනෙ.

“පුන චපරං, භික්ඛවෙ, රාජා නිවට්ඨානියං උච්චෙ යානෙ යපෙති, යෙසං තං අමනාපං, තෙසං එවං හොති ‘රාජා බො පබ්බජිතෙන සංසට්ඨො, සියා නු බො පබ්බජිතස්ස කම්ම'න්ති. අයං, භික්ඛවෙ, ඡට්ඨො ආදීනවො රාජන්තෙපුරප්පවෙසනෙ.

“පුන චපරං, භික්ඛවෙ, රාජා උච්චට්ඨානියං නිවෙ යානෙ යපෙති, යෙසං තං අමනාපං, තෙසං එවං හොති ‘රාජා බො පබ්බජිතෙන සංසට්ඨො, සියා නු බො පබ්බජිතස්ස කම්ම'න්ති. අයං, භික්ඛවෙ, සත්තමො ආදීනවො රාජන්තෙපුරප්පවෙසනෙ.

“පුන චපරං, භික්ඛවෙ, රාජා අකාලෙ සෙනං උයොපෙති, යෙසං තං අමනාපං, තෙසං එවං හොති ‘රාජා බො පබ්බජිතෙන සංසට්ඨො, සියා නු බො පබ්බජිතස්ස කම්ම'න්ති. අයං, භික්ඛවෙ, අට්ඨමො ආදීනවො රාජන්තෙපුරප්පවෙසනෙ.

“පුන චපරං, භික්ඛවෙ, රාජා කාලෙ සෙනං උයොපෙත්වා අන්තරාමග්ගතො නිවත්තාපෙති, යෙසං තං අමනාපං, තෙසං එවං හොති ‘රාජා බො පබ්බජිතෙන සංසට්ඨො, සියා නු බො පබ්බජිතස්ස කම්ම'න්ති. අයං, භික්ඛවෙ, නවමො ආදීනවො රාජන්තෙපුරප්පවෙසනෙ.

“පුන චපරං, භික්ඛවෙ, රඤ්ඤා අන්තෙපුරං භත්ථිසම්මද්දං අස්සසම්මද්දං රට්ඨසම්මද්දං රජනියානි රූපසද්දගන්ධරසභොට්ඨබ්බානි, යානි න පබ්බජිතස්ස සාරුප්පානි, අයං, භික්ඛවෙ, දසමො ආදීනවො රාජන්තෙපුරප්පවෙසනෙ. ඉමෙ බො, භික්ඛවෙ, දස ආදීනවා රාජන්තෙපුරප්පවෙසනෙ”ති (අ. නි. 10.45; පාටි. 497).

තත්ථ ච පිතා වා පුත්තං පත්ථෙති පුත්තං මාරතුම්භිජනීති අත්ථො. එසෙව නයො පුත්තො පිතරං පත්ථෙති. භත්ථිසම්මද්දන්ති භත්ථිතං සම්මද්දො සංසට්ඨො එත්ථාති භත්ථිසම්මද්දං. එවං “අස්සසම්මද්ද”න්ති ආදීසුපි.

දසාකාරෙහීති –

“ආපත්තිනුක්ඛිත්තමනන්තරාය-

පහුත්තතායො තථසඤ්ඤිතා ව;
 ඡාදෙතුකාමො අථ ඡාදනාති;
 ඡන්තා දසඬුගෙහරුණුග්ගමමිහීති. —

ගහිතෙහි දසහි අඬුගෙහි.

660. දස කම්මපථා පුඤ්ඤාති පාණාතිපාතාවෙරමණිආදයො දස කුසලකම්මපථා. අපුඤ්ඤාපි තථා දසාති පාණාතිපාතාදයො දස අකුසලකම්මපථාව. දස ආනවත්ථුති වක්ඛති. දසෙව රතනාති වාති —

“මුත්තා මණි වෙළුරියා ව සඬුබා;
 සිලා පවාලං රජතඤ්ඤා හෙමං;
 ලොහිතකඤ්ඤාපි මසාරගල්ලා;
 දස්සෙති ධීරො රතනාති ජඤ්ඤා”ති. —

නිද්දිට්ඨාති දස රතනාති.

662. මුනින්දෙන අවන්දියා දස පුග්ගලා දීපිතාති යොජනා. කථං? “දසයිමෙ, හික්ඛවෙ, අවන්දියා. පුරෙ උපසම්පන්නො පච්ඡා උපසම්පන්නො අවන්දියො, අනුපසම්පන්නො අවන්දියො, නානාසංවාසකො වුඩ්ඪිකරො අධම්මවාදී අවන්දියො, මාතුගාමො අවන්දියො, පණ්ඩකො අවන්දියො, පාරිවාසිකො අවන්දියො, මූලායපටිකස්සනාරහො අවන්දියො, මානත්තාරහො අවන්දියො, මානත්තවාරිකො අවන්දියො, අබ්භානාරහො අවන්දියො. ඉමෙ බො, හික්ඛවෙ, දස අවන්දියා”ති (වුළුව. 312).

663-4. සොසානිකන්ති සුසානෙ ඡඩ්ඪිතං. පාපණිකන්ති ආපණද්වාලෙ ඡඩ්ඪිතං. උන්දුරක්ඛායිකන්ති උන්දුරෙහි බායිතං පරිච්චත්තං පිලොතිකං. ගොබායිතාදීසුපි එසෙව නයො. ථූපච්චරිකන්ති බලිකම්මත්ථාය වම්මිකෙ පරික්ඛිපිත්වා පරිච්චත්තවත්ථං. ආභිසෙකියන්ති රාජුතං අභිසෙකමණ්ඩපෙ පරිච්චත්තවත්ථං. ගතපච්චාගතඤ්ඤාති සුසානගතමනුස්සෙහි පච්චාගන්ත්වා නභායිත්වා ඡඩ්ඪිතං පිලොතිකං.

665. සබ්බනීලාදයො චුත්තා, දස වීරධාරණාති “සබ්බනීලකාති වීරරාති ධාරන්තීති චුත්තවසෙන දසා”ති (පරි. අට්ඨ. 330) කුරුන්දියං චුත්තං. එත්ථ ඉමස්මිං දසකෙ සංකච්චිකාය වා උදකසාටිකාය වා සද්ධිං තිව්වරාති නාමෙන අධිට්ඨිතාති නව වීරරාති “දසවීරධාරණා”ති චුත්තාති. යථාහ — “නවසු කප්පියවීරෙසු උදකසාටිකං වා සංකච්චිකං වා පක්ඛිපිත්වා දසාති චුත්ත”න්ති (පරි. අට්ඨ. 330).

දසකකථාවණිණා.

666. පණ්ඩකාදයෝ එකාදස අභබ්බපුග්ගලා පන උපසම්පාදිතාපි අනුපසම්පන්නා භොන්තිති යොජනා.

667. “අකප්පියා” ති වුත්තා පත්තා එකාදස භවන්තිති යොජනා. දාරුජෙන පත්තෙනාති දාරුමයෙන පත්තෙන. රතනුබ්භවාති රතනමයා දස පත්තා එකාදස භවන්තිති යොජනා. දාරුජෙන වාති එත්ථ ච-සද්දෙන තම්බලොභමයපත්තස්ස සඬගහො. යථාහ “එකාදස පත්තාති තම්බලොභමයෙන වා දාරුමයෙන වා සද්ධිං දසරතනමයා” ති. ඉධ රතනං නාම මුත්තාදිදසරතනං.

668. අකප්පියා පාදුකා එකාදස භොන්තිති යොජනා. යථාහ “එකාදස පාදුකාති දස රතනමයා, එකා කට්ඨපාදුකා. තිණපාදුකමුඤ්ජපාදුකපබ්බජපාදුකාදයො පන කට්ඨපාදුකසඬගහමෙව ගච්ඡන්ති” ති.

669-70. අතිවුද්දකා අතිමහන්නාති යොජනා. බණ්ඩනිමිත්තකා ඡායානිමිත්තකාති යොජනා. බහිට්ඨෙන සම්මතාති සීමාය බහි ධීතෙන සම්මතා. නදියං, ඡාතස්සරෙ, සමුද්දෙ වා තථා සම්මතාති යොජනා. සීමාය සම්භින්නා සීමාය අජ්ඣොත්ථටා සීමාති යොජනා. ඉමා එකාදස අසීමායො සියුන්ති යොජනා.

671. එකාදසෙව පථවී කප්පියා, එකාදසෙව පථවී අකප්පියාති යොජනා.

තත්ථ එකාදස කප්පියපථවී නාම සුද්ධපාසාණා, සුද්ධසක්ඛරා, සුද්ධකථලා, සුද්ධමරුම්බා, සුද්ධවාලුකා, යෙහුයොනපාසාණා, යෙහුයොනසක්ඛරා, යෙහුයොනකථලා, යෙහුයොනමරුම්බා, යෙහුයොනවාලුකාති ඉමා දස දඬුභාය පථවියා වා චතුමාසොච්චිකපංසුපුඤ්ජෙන වා මත්තිකාපුඤ්ජෙන වා සද්ධිං එකාදස. “අප්පපංසුකා, අප්පමත්තිකා” ති (පාවි. 86) අපරාපි පථවියො වුත්තා, තා යෙහුයොනපාසාණාදීසු පඤ්චසුයෙව සඬගහිතා.

එකාදස අකප්පියපථවී නාම “සුද්ධපංසු සුද්ධමත්තිකා අප්පපාසාණා අප්පසක්ඛරා අප්පකථලා අප්පමරුම්බා අප්පවාලුකා යෙහුයොනපංසුකා යෙහුයොනමත්තිකා, අදඬුභායි වුව්චති ඡාතා පථවී. යොපි පංසුපුඤ්ජො වා මත්තිකාපුඤ්ජො වා අතිරෙකවාතුමාසං ඔච්චියො, අයම්පි වුව්චති ඡාතපථවී” ති (පාවි. 86) වුත්තා එකාදස.

ගණ්ඨිකා කප්පියා වුත්තා, එකාදස ච වීධකාති එත්ථ කප්පියා ගණ්ඨිකා විධකා ච එකාදස වුත්තාති යොජනා. තෙ පන –

“වෙඨදන්තවිසාණථි-කට්ඨලාබාථලාමයා;
සඬබ්බාහිමයා සුත්ත-නළලොභමයාපි ච;
විධා කප්පන්ති කප්පියා, ගණ්ඨියො වාපි තම්මයා” ති. –

ඉමාය ගාථාය සඬගහිතාති වෙදිතබ්බා.

674-5. උක්ඛිත්තස්සානුවත්තිකා භික්ඛුනී උභින්නං භික්ඛුභික්ඛුනීනං වසා සඨිසාදිසෙසෙසු අට්ඨ යාවතතියකාති ඉමෙ එකාදස යාවතතියකාති පකාසිතාති යොජනා.

676. නිස්සයස්ස පටිප්පස්සද්ධියො දසෙකාව එකාදසෙව වුත්තාති යොජනා. ඡධාවරියතො වුත්තාති –

‘පක්කන්තෙ පක්ඛසඬිකන්තෙ, විඛිහන්තෙ වාපි නිස්සයො;
මරණාණත්තුපජ්ඣාය-සමොධානෙහි සම්මති’ ති. –

ආවරියතො ඡධා නිස්සයපටිප්පස්සද්ධියො වුත්තා. උපජ්ඣායා තු පඤ්චධාති තාසු උපජ්ඣායසමොධානං විනා අවසෙසාහි පඤ්චධා උපජ්ඣායපටිප්පස්සද්ධියො වුත්තාති ඉමෙ එකාදස.

එකාදසකකථාවණ්ණනා.

677. තෙරසෙව ධුතඬිගානීති පංසුකුලිකඬිගාදීනි ධුතඬිගානි තෙරසෙව භොන්ති.

පරමානි ව වුද්දසාති “දසාහපරමං අතිරෙකච්චරං ධාරෙතඛිබ්බං, මාසපරමං තෙන භික්ඛුනා තං ච්චරං නික්ඛිපිතඛිබ්බං, සන්තරුත්තරපරමං තෙන භික්ඛුනා තතො ච්චරං සාදිතඛිබ්බං, ඡක්ඛත්තුපරමං තුණ්හිභුතෙන උද්දිස්ස යාතඛිබ්බං, නවං පන භික්ඛුනා සන්ථතං කාරාපෙත්වා ඡබ්බස්සානි ධාරෙතඛිබ්බං ඡබ්බස්සපරමතා ධාරෙතඛිබ්බං, තියොජනපරමං සහත්ථා හරිතඛිබ්බානි, දසාහපරමං අතිරෙකපත්තො ධාරෙතඛිබ්බො, සත්තාහපරමං සන්තිධිකාරකං පරිභුඤ්ජිතඛිබ්බානි, ඡාරත්තපරමං තෙන භික්ඛුනා තෙන ච්චරෙන විජ්ජවසිතඛිබ්බං, චතුක්කංසපරමං, අඬිඬිතෙය්‍යකංසපරමං, ද්වඬිගුලපඛිබ්බපරමං ආදාතඛිබ්බං, අට්ඨඬිගුලපරමං මඤ්චපටිපාදකං, අට්ඨඬිගුලපරමං දන්තකට්ඨ”න්ති ඉති ඉමානි වුද්දස පරමානි.

සොළසෙව තු “ජාන”න්ති පඤ්ඤත්තානීති “ජාන”න්ති එවං වත්වා පඤ්ඤත්තානි සොළස. තෙ එවං වෙදිතඛිබ්බා – ජානං සඬිසිකං ලාභං පරිණතං අත්තනො පරිණාමෙය්‍ය, ජානං පුබ්බුපගතං භික්ඛුං අනුපබ්ජ්ජ සෙය්‍යං කප්පෙය්‍ය, ජානං සප්පාණකං උදකං තිණං වා මත්තිකං වා සිඤ්චෙය්‍ය වා සිඤ්චාපෙය්‍ය වා, ජානං භික්ඛුනිපරිපාචිතං පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, ජානං ආසාදනාපෙක්ඛො, භුත්තස්මිං පාචිත්තියං, ජානං සප්පාණකං උදකං පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, ජානං යථාධම්මං නිහටාධිකරණං පුන කම්මාය උක්කොටෙය්‍ය, ජානං දුට්ඨුල්ලං ආපත්තිං පටිච්ඡාදෙය්‍ය, ජානං උනච්ඡිසතිවස්සං පුග්ගලං උපසම්පාදෙය්‍ය, ජානං ටෙය්‍යසත්ථෙත සද්ධිං සංවිධාය එකද්ධානමග්ගං පටිපජ්ජෙය්‍ය, ජානං තථාචාදිනා භික්ඛුනා අකතානුධම්මෙන, ජානං තථානාසිතං සමණුද්දෙසං, ජානං සඬිසිකං ලාභං පරිණතං පුග්ගලස්ස පරිණාමෙය්‍ය, ජානං පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපන්නං භික්ඛුනිං නෙවත්තනා පටිච්චාදෙය්‍ය, ජානං චොරිං වජ්ඣං විදිතං අනපලොකෙත්වා, ජානං සභික්ඛුකං ආරාමං අනාපුච්ඡා පටිසෙය්‍යාති.

678. ඉඳ ඉමස්මිං සාසනෙ යො භික්ඛු අනුත්තරං සඋත්තරං උත්තරපකරණෙන සහිතං සකලමිපි විනයවිනිවිජයං ජානාති, මහත්තරෙ අතිවිපුලෙ අනුත්තරෙ උත්තරවිරහිතෙ උත්තමෙ විනයනයෙ විනයාගතෙ ආපත්තිඅනාපත්තිගරුකලහුකකප්පියඅකප්පියාදිවිනිවිජයකම්මෙ. අථ වා විනයනයෙ විනයපිටකෙ පවත්තමානො සො භික්ඛු නිරුත්තරො භවති පව්වත්ථිකෙහි වත්තබ්බං උත්තරං අතික්කම්ත්වා යීතො, සෙට්ඨො වා භවති, තස්ස චෙව පරෙසඤ්ච සංසයො න කාතබ්බොති යොජනා. ජානතීති ගාථාබන්ධවසෙන රස්සො.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා

එකුත්තරනයකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සෙදමොවනකථාවණ්ණනා

679. සුඤ්ඤං සුඤ්ඤානානං භික්ඛුනං පටුභාවකරා විනයවිනිවිජයෙ පඤ්ඤාකොසල්ලසාධිකා තතොයෙව වරා උත්තමා. සෙදමොවනගාථායොති අත්ථපව්වත්ථිකානං, සාසනපව්වත්ථිකානඤ්ච විස්සජ්ජෙතුමසක්කුණෙයාහාවෙන විත්තයන්තස්ස ඛින්නසරීරා සෙදෙ මොචෙන්තීති සෙදමොවනා. අත්ථානුගතපඤ්ඤා උපාලිත්ථෙරෙන යපිතා පඤ්ඤගාථායො, තප්පට්ඨද්ධා විස්සජ්ජනගාථායො ච ඉතො පරං වක්ඛාමීති යොජනා.

681. කබන්ධං නාම අසීසං උරසි ජාතඅක්ඛිමුඛසරීරං. යථාහ – “අසීසකං කබන්ධං, යස්ස උරෙ අක්ඛිති චෙව මුඛඤ්ච හොතී”ති (පරි. අට්ඨ. 479). මුඛෙන කරණභූතෙන. කත්වාති සෙවිත්වා.

682. තස්ස භික්ඛුනො කථං පාරාජිකො සියා පාරාජිකධම්මො කථං සියා.

684. කිඤ්චිති පාදං වා පාදාරහං වා පරසන්තකං. පරඤ්ච න සමාදපෙති “අමුකස්ස ඉත්ථන්තාමං භණ්ඩං අවහරාහී”ති පරං න ආණාපෙය්‍යා.

685. පරස්ස කිඤ්චි නාදියන්තොති සම්බන්ධො. ආණත්තිඤ්චාති ව-සද්දෙන සංවිධානං, සඬකෙතඤ්ච සඬගණ්හාති.

686. ගරුකං භණ්ඩන්ති පාදග්ගනකභාවෙන ගරුභණ්ඩං. “පරික්ඛාර”න්ති එතස්ස විසෙසනං. පරස්ස පරික්ඛාරන්ති පරසන්තකං යං කිඤ්චි පරික්ඛාරං.

692. මනුස්සුත්තරිකෙ ධම්මෙති උත්තරිමනුස්සධම්මවිසයෙ. කතිකං කත්වානාති “එවං නිසින්තෙ එවං යීතෙ එවං ගමනෙ අත්ථං ආවිකරොතී”තිආදිං කත්වා. සම්භාවනාධිප්පායොති “අරහා”ති ගහෙන්වා මහාසම්භාවනං කරොතීති අධිප්පායො හුත්වා. අතික්කමති චෙති තථා කතං කතිකං අතික්කමති චෙ, තථාරූපං

නිසඡ්ඡං වා යානං වා ගමනං වා කරොතීති අත්ථො. චූතොති තථාරූපං නිසඡ්ඡාදිං දිස්වා කෙනවි මනුස්සජාතිකෙන “අරහ” ති තඨබ්බො ඤාතෙ සො පුග්ගලො පාරාජිකං ආපඡ්ඡති.

693. එකච්ඡත්ථකා කථං භවෙය්‍යුන්ති යොජනා.

694. ඉත්ථියාති එකිස්සා ඉත්ථියා. පටිපඡ්ඡන්තොති එකක්ඛණෙ අඤ්ඤෙන පුරිසෙන චූත්තසාසනං වත්වා, ඉමිනා ච “පටිග්ගණ්හාති, විමංසති” ති අඨගද්වයස්ස පුරිමසිද්ධතං දීපෙති ඉමස්ස පච්චාභරණකතඤ්ච. කායසංසග්ගං සමාපඡ්ඡිත්වා දුට්ඨුල්ලං වත්වා අත්තකාමපාරිවරියාය වණ්ණං භණන්තො.

695. යථාචූත්තං වත්තං අවරිත්වාති භගවතා චූත්තං පරිවාසාදිවත්තං අවරිත්වා.

696. භික්ඛුනීහි අසාධාරණසික්ඛාපදත්තා ආහ “නත්ථි සඨසාදිසෙසකා” ති.

697. යෙන කුද්ධො පසංසිතොති එත්ථ “නින්දිතො වා” ති සෙසො.

698. තිත්ථියානං වණ්ණමිහි භඤ්ඤමානෙ යො කුජ්ඣති, සො ආරාධකොති යොජනා, පරිතොසිතො පසංසිතොති අධිජ්ජායො. තිත්ථියපුබ්බො ඉමස්මිං සාසනෙ පබ්බජ්ජං ලභිත්වා තිත්ථියානං වණ්ණස්මිං භඤ්ඤමානෙ සුත්වා සවෙ කුජ්ජති අනත්තමනං කරොති, ආරාධකො සඨසාරාධකො සඨසං පරිතොසෙන්නො හොති, සම්බුද්ධස්ස වණ්ණස්මිං භඤ්ඤමානෙ යදි කුජ්ඣති, නින්දිතොති යොජනා. එත්ථ සම්බුද්ධස්සාති උපලක්ඛණං.

701. ගහෙත්වාති පටිග්ගහෙත්වා.

751. “න රත්තචිත්තො” ති ආදිනා පුරිමානං තිණ්ණං පාරාජිකානං විනික්කමචිත්තජ්ජාදමත්තස්සාපි අභාවං දීපෙති. මරණායාති එත්ථ “මනුස්සජාතිකස්සා” ති ඉදං පාරාජිකපකරණතොව ලබ්භති. තස්සාති කිඤ්චි දෙනිතස්ස. තන්ති තථා දීයමානං.

752. “පරාජයො” ති ඉදං අභබ්බපුග්ගලෙසු සඨසහෙදකස්ස අන්තොගධත්තා චූත්තං. සලාකග්ගාහෙනාපි සඨසං භින්දන්තො සඨසහෙදකොව හොති.

753. අද්ධයොජනෙ යං තිණ්ණං වීචරානං අඤ්ඤතරං එකං වීචරං නික්ඛිපිත්වානාති යොජනා.

754. සුජ්ජතිට්ඨිතනිග්‍රොධසදිසෙ රුක්ඛමූලකෙ තිවීචරං නික්ඛිපිත්වා අද්ධයොජනෙ අරුණං උට්ඨාපෙන්නස්සාති යොජනා.

755. කායිකා නානාවත්ථකායො සම්බහුලා ආපත්තියො අපුබ්බං අවරිමං එකක්ඛණෙ කථං චූසෙති යොජනා.

757. වාවසිකා න කායිකා නානාවත්ථුකායො සම්බහුලා ආපත්තියො අප්‍රබ්බං අවරිමං එකක්ඛණේ කථං ථුසෙති යොජනා.

758. විනයනසත්ථෙති විනයපිටකෙ. තස්ස භික්ඛුස්ස.

759. “ඉත්ථියා”තිආදීසු සහත්ථෙ කරණවචනං. ඉත්ථියා වා පුරිසෙන වා පණ්ඩකෙන වා නිමිත්තකෙ මෙටුනං න සෙවත්තො න පටිසෙවත්තො මෙටුනපච්චයා ථුතොති යොජනා.

760. කායසංසග්ගොයෙව කායසංසග්ගතා, තං ආපන්නා. අට්ඨවත්ථුකං ඡෙජ්ජන්ති එවංනාමකං පාරාජිකං.

762. සමයෙ පිට්ඨිසඤ්ඤිතෙති ගිම්භානං පච්ඡිමමාසස්ස පඨමදිවසතො යාව හෙමන්තස්ස පඨමදිවසො, එත්ථන්තරෙ සත්තමාසමත්තෙ පිට්ඨිසඤ්ඤිතෙ සමයෙ. “මාතුයාපි වා”ති වත්තබ්බෙ “මාතරම්පි වා”ති ථුත්තං. සොයෙව වා පායො.

764. “අවස්සුතහත්ථතො හි පිණ්ඩං ගහෙත්වා”ති ඉමිනා සඬ්ඝාදිසෙසස්ස වත්ථුමාහ, ලසුණන්ති පාවිත්තියස්ස වත්ථුං, මනුස්සමංසන්ති ථුල්ලච්චයවත්ථුං, අකප්පමඤ්ඤන්ති දුක්කට්ඨවත්ථුං. අකප්පමඤ්ඤන්ති එත්ථ “මංස”න්ති සෙසො. “සබ්බෙ එකතො”ති පදවිඡෙදො. එකතොති එත්ථ “මද්දිත්වා”ති සෙසො, අකප්පියමංසෙහි සද්ධිං එකතො මද්දිත්වා බාදන්ති අත්ථො. සබ්බමෙතං “ගහෙත්වා, මද්දිත්වා, බාදන්ති”ති කිරියානං කම්මවචනං. මනුස්සමංසඤ්ඤාති එත්ථ ව-සද්දො පච්චෙකං යොජෙතබ්බො හොති. තස්සාති භික්ඛුනියා. සඬ්ඝාදිසෙසපාවිත්තියදුක්කට්ඨපාටිදෙසනියථුල්ලච්චයාති එකක්ඛණේ හොන්ති.

765. “පුග්ගලො එකො”ති පදවිඡෙදො. ද්වෙපි ව පුණ්ණවස්සාති පරිපුණ්ණවිසතිවස්සා ව ද්වෙ සාමණෙරා. එකාව තෙසං පන කම්මවාචාති තෙසං උභින්නං සාමණෙරානං එකෙන ආවරියෙන එකාව උපසම්පදකම්මවාචා කතා. එකස්සාති එකස්සාපි සාමණෙරස්ස. කම්මන්ති උපසම්පදකම්මං. න රුහතෙති න සම්පජ්ජති, කිමෙත්ථ කාරණං, වද හද්දමුබාති අධිප්පායො.

766. මහිද්ධිකෙසුති ද්විසු සාමණෙරෙසු. සවෙ පන එකො කෙසග්ගමත්තම්පි ආකාසගො ආකාසට්ඨො හොති, ආකාසගතස්සෙව කතං තං උපසම්පදකම්මං නෙව රුහති නෙව සම්පජ්ජති, භූමිගතස්ස රුහන්ති යොජනා.

767. ඉද්ධියා ආකාසෙ ධීතෙන සඬ්ඝෙන භූමිගතස්ස සාමණෙරස්ස උපසම්පදකම්මං න කාතබ්බං. යදි කරොති, කුප්පතීති යොජනා. ඉද්ඤ්ච සබ්බකම්මානං සාධාරණලක්ඛණං. යථාහ – “සඬ්ඝනාපි ආකාසෙ නිසිදිත්වා භූමිගතස්ස කම්මං න කාතබ්බං. සවෙ කරොති, කුප්පතී”ති (පරි. අට්ඨ. 481).

768. වත්ථං කප්පකතඤ්ච න භොති, රත්තඤ්ච න භොති, කෙසකම්බලාදි අකප්පියඤ්ච භොති, නිවත්ථස්ස පනාපත්ති තං පන නිවත්ථස්ස භික්ඛුනො ආපත්ති භොති. අනාපත්ති කථං සියා, වද හද්දමුබාති යොජනා.

769. එත්ථ එතස්මිං අකප්පියවත්ථුධාරණෙ තත්තිමිත්තං. අව්ඡින්නවිවරස්ස භික්ඛුනො අනාපත්ති සියාති යොජනා. “කිඤ්චිපි”ති ආදිනා වුත්තමෙවත්ථං සමත්ථෙති. අස්ස අව්ඡින්නවිවරස්ස භික්ඛුස්ස අකප්පියං නාම කිඤ්චිපි විවරං න විජ්ජති, තස්මා අනාපත්තිති අධිප්පායො.

770. කුතොපි ච පුරිසස්ස හත්ථනො භොජනස්ස කිඤ්චි න ගණ්හති, භොජනනො කිඤ්චිපි සයම්පි කස්සචි පුරිසස්ස න දෙති, තථාපි ගරුකං වජ්ජං සඬ්ඝාදිසෙසාපත්තිං උපෙති ආපජ්ජති, තං කථමාපජ්ජති, ත්වං යදි විනයෙ කුසලො අසි, මෙ මය්හං වද එතං කාරණං කථෙහීති යොජනා. භවෙති නිපාතමත්තං.

771. යා පන භික්ඛුනි අඤ්ඤාය භික්ඛුනියා “ඉඬ්ඝ, අයො, යං තෙ එසො පුරිසපුග්ගලො දෙති බාදනියං වා”ති ආදිනා (පාවි. 705) සඬ්ඝාදිසෙසමාතිකාය වුත්තනයෙන උයොසීතා අවස්සුතම්භා පුරිසපුග්ගලා යං කිඤ්චි භොජනං ආදාය පටිග්ගහෙත්වා සථෙ භුඤ්ජති, සා තථා භුඤ්ජන්ති යාය උයොසීතා භුඤ්ජති, තස්සා උයොසීතාය ධීරා විනයධරා පණ්ඩිතා සඬ්ඝාදිසෙසං කථයන්ති තස්සා උයොසීතාය භොජනපරියොසානෙ උයොසීතාය සඬ්ඝාදිසෙසං වදන්තිති යොජනා. යථාහ – “තස්සා හි භොජනපරියොසානෙ උයොසීතාය සඬ්ඝාදිසෙසො භොති”ති (පරි. අට්ඨ. 481).

772. තං කථං යදි බුජ්ඣසි ජානාසි, සාධුකං බුහි කථෙහීති යොජනා.

773. නිසෙවිතෙති තාය උයොසීතාය භික්ඛුනියා තස්ස පුරිසපුග්ගලස්ස හත්ථනො පටිග්ගහිතෙ තස්මිං දන්තපොතෙ පරිභුත්තෙ උයොසීතා ලභුවජ්ජං ආපජ්ජතිති අත්ථො.

775. “උක්ඛිත්තකො”ති ඉමිනා ආපත්තිවජ්ජමාහ. යථාහ – “තෙන හි සද්ධිං විනයකම්මං නත්ථි, තස්මා සො සඬ්ඝාදිසෙසං ආපජ්ජිත්වා ඡාදෙන්නො වජ්ජං න ඵුසති”ති.

776. සප්පාණප්පාණජන්ති සප්පාණකෙ ච අප්පාණකෙ ච ජාතං. නෙව ජඬගමන්ති පාදෙහි භූමියං නෙව වරන්තං. න විහඬගමන්ති ආකාසෙ පක්ඛං පසාරෙත්වා න වරන්තං. ද්විජන්ති ද්විහි පච්චයෙහි, ද්වික්ඛත්තුං වා ජාතත්තා ද්විජං. කන්තන්ති මනොහරං. අකන්තන්ති අමනොහරං.

777. සප්පාණපො සද්දො විත්තපො වුත්තො, අප්පාණපො උතුපො සද්දො වුත්තො, සො පන ද්විහෙව පච්චයෙහි ජාතත්තා “ද්විපො”ති මතොති යොජනා.

778. “විනයෙ” තිආදිගාථා වණ්ණිකත්ථායෙව.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා

සෙදමොවනකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සාධාරණසාධාරණකථාවණ්ණනා

779-80. සබ්බසික්ඛාපදානන්ති උභතොවිභව්ගාගතානං සබ්බසික්ඛාපදානං.
භික්ඛුහි භික්ඛුනීහීති උභයත්ථ සහත්ථෙ කරණවචනං. භික්ඛුහි භික්ඛුනීනඤ්ච,
භික්ඛුනීහි භික්ඛුනඤ්චාති උභයත්ථ අසාධාරණපඤ්ඤත්තඤ්ච, තථා භික්ඛුහි
භික්ඛුනීනඤ්ච, භික්ඛුනීහි භික්ඛුනඤ්චාති උභයත්ථ සාධාරණසික්ඛාපදඤ්ච අභං
වක්ඛාමීති යොජනා. සමාහිතාති එකග්ගචිත්තා. තං මයා වුච්චමානං නිදානාදිනයං.
සුඤ්ඤාථාති සොතුජනං සක්කච්චසවනෙ නියොජෙති.

781. “නිදාන” ත්තිආදිගාථා වුත්තත්ථාව.

782-3. “කති වෙසාලියා” තිආදි පුච්ඡාගාථා උත්තානත්ථායෙව.

786. “දස වෙසාලියා” තිආදිවිස්සජ්ජනගාථානං “මෙටුන” ත්තිආදයො
නිද්දෙසවසෙන වුත්තා. විග්ගහොති මනුස්සවිග්ගහං පාරාජිකං.
චතුත්ථන්තිමවත්ථුකන්ති උත්තරිමනුස්සධම්මපාරාජිකං. අතිරෙකච්චරන්ති
පයමකථීනං. සුද්ධකාළකෙළකලොමකන්ති එළකලොමවග්ගෙ දුතියං.

787. භූතන්ති පයමෙ මුසාවාදවග්ගෙ අට්ඨමං. පරම්පරඤ්චෙවාති
පරම්පරභොජනසික්ඛාපදං. මුඛද්වාරන්ති චතුත්ථෙ භොජනවග්ගෙ දසමං. භික්ඛුනීසු
ච අක්කොසොති භික්ඛුනිපාතිමොක්ඛෙ ඡට්ඨෙ ආරාමවග්ගෙ දුතියං.

788. ද්වෙ අනුද්ධංසනානීති අට්ඨමනවමසඬ්ඤාදියෙසා. චීවරස්ස පටිග්ගහොති
චීවරවග්ගෙ පඤ්චමං.

789. රුපියන්ති එළකලොමවග්ගෙ අට්ඨමං. සුත්තවිඤ්ඤත්තීති පත්තවග්ගෙ
ඡට්ඨං. උජ්ඣාපනන්ති දුතියෙ භූතගාමවග්ගෙ තතියං. පරිපාවිතපිණ්ඩොති තතියෙ
ඔවාදවග්ගෙ නවමං. තථෙව ගණභොජනන්ති චතුත්ථෙ භොජනවග්ගෙ දුතියං.

790. විකාලෙ භොජනඤ්චෙවාති තත්ථෙව සත්තමං. වාරිත්තන්ති
අවෙලකවග්ගෙ පඤ්චමෙ ඡට්ඨං. න්හානන්ති සුරාපානවග්ගෙ ඡට්ඨෙ සත්තමං.
ඌනච්ඡතිවස්සන්ති සත්තමෙ සප්පාණකවග්ගෙ පඤ්චමං. දත්වා සඬ්ඤන චීවරන්ති
අට්ඨමෙ සහධම්මිකවග්ගෙ නවමං.

791. වොසාසන්තීති දුතියං භික්ඛුපාටිදෙසනීයං. නච්චං වා ගීතං වාති පයමෙ
ලසුණවග්ගෙ දසමං. වාරිකද්වයන්ති චතුත්ථෙ තුවට්ටවග්ගෙ සත්තමට්ඨමානි.
ඡන්දදානෙනාති අට්ඨමෙ කුමාරිභූතවග්ගෙ එකාදසමං. “ඡන්දදානෙතී”ති වා
පායො. “ඡන්දදානං ඉති ඉමෙ”ති පදවිජෙදො.

792. කුට්ති ඡට්ඨො සඨසාදිසෙසො. කොසියන්ති නිස්සග්ගියෙසු දුතියෙ
ඵලකලොමවග්ගෙ පයමං. සෙය්‍යන්ති මුසාවාදවග්ගෙ පඤ්චමං. පට්ඨිති
මුසාවාදවග්ගෙ දසමං. භූතගාමකන්ති භූතගාමවග්ගෙ දුතියෙ පයමං. සප්පාණකඤ්ච
සිඤ්චන්තීති භූතගාමවග්ගෙ දසමං.

800. ඡෆ්‍යානාති තිණෙව සතාතීති ඡහි ෆ්‍යානාති තිණෙව සතාති,
චතුනවුතාධිකාති ද්විසතාතීති අත්ථො. සමචෙතසාති –

“වධකෙ දෙවදත්තමහි, වොරෙ අඨගුලිමාලකෙ;
ධනපාලෙ රාහුලෙ ච, සබ්බත්ථ සමමානසො”ති. (මි. ප. 6.6.5; ධ. ප. අට්ඨ.
1.16 දෙවදත්තවත්ථු; ඉතිවු. අට්ඨ. 100) –

වචනතො සබ්බෙසු භිතාභිතෙසු, ලාභාලාභාදීසු ච අට්ඨසු ලොකධම්මෙසු
නිබ්බිකාරතාය ච සමානචිත්තෙන තථාගතෙන.

වුත්තාවසෙසාති වෙසාලියාදීසු ඡසු නගරෙසු වුත්තෙහි අවසිට්ඨාති. ඉමෙ සබ්බෙ
ඉමානි සබ්බානි සික්ඛාපදානි සාවත්ථීයං කතානි භවන්ති, පඤ්ඤත්තානි භොන්තීති
අත්ථො.

801. පාරාජිකානි චත්තාරීති වෙසාලියං වුත්තං
මෙටුනමනුස්සවිග්ගහඋත්තරිමනුස්සධම්මං, රාජගහෙ අදින්නාදානන්ති චත්තාරි.
සත්ත සඨසාදිසෙසකාති රාජගහෙ වුත්තා ද්වෙ අනුද්ධංසනා, ද්වෙ ච හෙදා,
ආලවියං කුටිකාරො, කොසමිබ්බියං මහල්ලකවිහාරො, දොවචස්සන්ති සත්ත.
නිස්සග්ගියාති අට්ඨෙවාති වෙසාලියං අතිරෙකච්චරං, කාලකඵලකලොමං, රාජගහෙ
චීවරපට්ඨගහණං, රුපියපට්ඨගහණං, සුත්තවිඤ්ඤත්ති, ආලවියං කොසියමිස්සකං,
කපිලවත්ථුමහි ඵලකලොමධොවනං, ෆ්‍යානපඤ්චබන්ධනන්ති අට්ඨ.

ද්වත්තිංසෙව ච බුද්දකාති වෙසාලියං භූතාරොවනං, පරම්පරභොජනං,
අප්පට්ඨගහණං, අවෙලකං, “යා පන භික්ඛුනී භික්ඛුං අක්කොසෙය්‍යා”ති පඤ්ච,
රාජගහෙ උජ්ඣාපනකං, භික්ඛුනිපරිපාචිතපිණ්ඩො, ගණභොජනං, විකාලභොජනං,
“යො පන භික්ඛු නිමන්තිතො”තිආදි ච, “ඔරෙනඨ්ඨමාසං නභායෙය්‍යා”ති,
ෆ්‍යානවිසතිවස්සං, “සමග්ගෙන සඨසෙන චීවරං දත්වා”ති භික්ඛුනං අට්ඨ,
භික්ඛුනිනං පන “නච්චං වා ගීතං වා”තිආදි ච, “යා පන භික්ඛුනී
අත්තොවස්ස”න්තිආදි ච, “යා පන භික්ඛුනී වස්සංවුත්ථා”තිආදි වාති ද්වයං, “යා
පන භික්ඛුනී පාරිවාසිකඡන්දදානෙනා”තිආදි වාති චත්තාරි, ආලවියං.

අනුපසම්පන්නෙන උත්තරි දිරත්තතිරත්තං, “පථවිං බණ්ණං වා” තිආදි,
 භූතගාමපාතබ්බතාය, “ජානං සප්පාණකං උදක” ත්ති වත්තාරි, කොසම්බියං
 අඤ්ඤවාදකෙ විහෙසකෙ, යාවද්චාරකොසා අග්ගලට්ඨපනාය, සුරාමෙරයපානෙ,
 අනාදරියෙ, “යො පන භික්ඛු භික්ඛුහි සහධම්මික” ත්තිආදි වාති පඤ්ච,
 කපිලවත්ථුම්හි “භික්ඛුනුපස්සයං ගන්ත්වා” තිආදි, “අගිලානෙන භික්ඛුනා
 වාතුමාස” ත්තිආදි, “අට්ඨමයං වා දන්තමයං වා” තිආදි තිණි භික්ඛුනං, භික්ඛුනීනං
 පන “උදකසුද්ධිකං පනා” තිආදි, “ඔවාදාය වා” තිආදිති ද්වෙ, හග්ගෙසු
 “අගිලානො විසිබ්බනාපෙක්ඛො” තිආදි එකන්ති එතානි බාත්තිංසෙව පාවිත්තියානි.

802. ද්වෙ ගාරය්භාති “භික්ඛු පනෙව කුලෙසු” තිආදි, “යාති බො පන තානි
 ආරඤ්ඤකානී” තිආදි වාති ද්වෙ පාට්ඨෙසනියා. තයො සෙබාති කොසම්බියං න
 සුරුසුරුකාරකං, හග්ගෙසු න සාම්බෙත හත්ථෙන පානීයථාලකං, න සසිත්ථකං
 පත්තධොවනන්ති තිණි සෙබියානි. ජප්පඤ්ඤාසෙව සික්ඛාපදානි පිණ්ඩිතානි
 වෙසාලියාදිසු ජසු නගරෙසු පඤ්ඤත්තානි භවන්තිති යොජනා.

803. සත්තසු නගරෙසු පඤ්ඤත්තානි එතානි සබ්බානෙව සික්ඛාපදානි පන
 අඩ්ඪුඩ්ඪානි සතානෙව භවන්ති. සාවත්ථියං පඤ්ඤත්තෙහි
 චතුනවුතාධිකද්විසතසික්ඛාපදෙහි සද්ධිං ජසු නගරෙසු පඤ්ඤත්තානි ජපඤ්ඤාස
 සික්ඛාපදානි පඤ්ඤාසාධිකානි තිණි සතානි භවන්තිති අත්ථො. අඩ්ඪෙත චතුත්ථං
 යෙසං තානි අඩ්ඪුඩ්ඪානි.

804-10. එවං නිදානවසෙන නගරං දස්සෙත්වා ඉදානි
 නිදානමඤ්ඤමසෙසෙත්වා උහතොවිහඬිගාගතානං සබ්බෙසං සික්ඛාපදානං කෙවලං
 පිණ්ඩවසෙන ගණනං දස්සෙතුමාහ “සික්ඛාපදානි භික්ඛුන” ත්තිආදි.

811. එවං සබ්බසික්ඛාපදානං නිදානඤ්ච ගණනඤ්ච දස්සෙත්වා ඉදානි
 අසාධාරණානි දස්සෙතුමාහ “ජවත්තාලිසා” තිආදි. භික්ඛුනං භික්ඛුනීහි
 අසාධාරණභාවං මහෙසිනා ගම්මානි සික්ඛාපදානි ජවත්තාලිසෙව භොන්තිති
 යොජනා. ඉම්නා උද්දෙසමාහ.

814. “ජ ව සඬ්ඝාදිසෙසා” තිආදිහි ද්විහි ගාථාහි නිද්දෙසං දස්සෙත්වා
 “විස්සට්ඨි” තිආදිනා පටිනිද්දෙසමාහ.

815. “නිස්සග්ගියෙ ආදිවග්ගස්මි” ත්ති පදවිජෙදො. ධොවනන්ති
 අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා වීචරධොවනං. පටිග්ගහොති තස්සායෙව හත්ථතො
 වීචරපටිග්ගහණං.

816. ආරඤ්ඤන්ති එකුනතිංසතිමං සික්ඛාපදං.

817. භික්ඛුනං, භික්ඛුනීනඤ්ච චුත්තානි සබ්බානි පාවිත්තියානි ගණනාවසා
 අට්ඨාසිතිසතං භවන්තිති යොජනා. අට්ඨාසිතිසතන්ති භික්ඛුනිපාතිමොක්ඛාගතං

ජසට්ඨිසතපාවිත්තියං චක්ඛමානෙහි භික්ඛුනියතෙහි බාවිසතිපාවිත්තියෙහි සද්ධිං අට්ඨාසිතිසතං හොති. තතොති අට්ඨාසිතාධිකසතපාවිත්තියතො නිද්ධාරිතානි එතානි ද්වාවිසති බුද්දකානි භික්ඛුනං පාතිමොක්ඛකෙ භවන්තීති යොජනා.

818. භික්ඛුනිවග්ගොති භික්ඛුනීනං ඔවාදවග්ගො. පරම්පරභොජනෙ පඤ්ඤත්තං සික්ඛාපදං පරම්පරභොජනං, පරම්පරභොජනෙන සහ චත්තනීති සපරම්පරභොජනො.

822. “එකතො පන පඤ්ඤත්තා”තිආදි නිගමනං. භික්ඛුනිහි අසාධාරණතං ගතා එකතොව පඤ්ඤත්තා ඉමෙ ඉමානි සික්ඛාපදානි පිණ්ඩිතානි ජවත්තාලීස හොන්තීති යොජනා.

823. මහෙසිනා භික්ඛුහි අසාධාරණභාවං ගමිතානි භික්ඛුනීනං සික්ඛාපදානි පරිපිණ්ඩිතානි සතං, තිංස ච භවන්තීති යොජනා.

824. එවං උද්දිට්ඨානං නිද්දෙසමාහ “පාරාජිකානී”තිආදිනා. පාරාජිකානි චත්තාරීති උබ්භජාණුමණ්ඩලිකචජ්ජපට්ඨිජාදිකඋක්ඛිත්තානුවත්තිකඅට්ඨවත්ථුකසඬ්ඛාතානි චත්තාරි පාරාජිකානි.

826. ද්විහි ගාථාහි නිද්දිට්ඨානං පටිනිද්දෙසො “භික්ඛුනීනං තු සඬ්ඝාදිසෙසෙහි”තිආදි. චතුත්තං පාරාජිකානං උද්දෙසවසෙනෙව පාකටත්තා පටිනිද්දෙසෙ අග්ගහණං. ආදිතො ඡාති උස්සයවාදිකාදයො ඡ සඬ්ඝාදිසෙසා. “ආදිතො”ති ඉදං “යාවතතියකා”ති ඉමිනාපි යොජෙනබ්බං, අට්ඨසු යාවතතියකෙසු පුරිමානි චත්තාරි සික්ඛාපදානීති වුත්තං හොති.

827. සත්තඤ්ඤදත්ථිකාදීනීති ආදි-සද්දෙන අඤ්ඤදත්ථිකසික්ඛාපදතො පච්ඡිමානි චත්තාරි, පුරිමානි “අඤ්ඤං විඤ්ඤාපෙයා, අඤ්ඤං චෙතාපෙයා”ති ද්වෙ ව ගහිතානි. පත්තො චෙවානි පයමං පත්තසන්තිවයසික්ඛාපදමාහ. දුතියවග්ගෙ පුරිමසික්ඛාපදද්වයං “ගරුං උභු”න්ති ඉමිනා ගහිතං.

828. ඉධ භික්ඛුනිපාතිමොක්ඛෙ එතානි පන ද්වාදසෙව නිස්සග්ගියානි සත්ථාරා භික්ඛුනීනං වසෙන එකතො පඤ්ඤත්තානීති යොජනා.

829-30. “සබ්බෙව ගණනාවසා”තිආදි නිගමනං. භික්ඛුහි අසාධාරණතං ගතා භික්ඛුනීනං එකතො පඤ්ඤත්තා සතං, තිංස භවන්තීති යොජනා.

831-3. “අසාධාරණා උභින්න”න්ති පදවිජෙදො. උභින්නං අසාධාරණසික්ඛාපදානි සතඤ්ඤ සත්තනි ව ඡ ව භවන්ති. එවමුද්දිට්ඨානං නිද්දෙසො “පාරාජිකානි චත්තාරී”තිආදි. භික්ඛුහි අසාධාරණානි භික්ඛුනීනං චත්තාරි පාරාජිකානි. දසව්ජ වානි භික්ඛුහි අසාධාරණානි භික්ඛුනීනං සඬ්ඝාදිසෙසා දස,

හික්බුනිහි අසාධාරණානි හික්බුනං විස්සට්ඨිආදිකා සඨසාදිසෙසා ඡ වානි සඨසාදිසෙසා සොළස.

අනියතා දූවෙ වෙවානි හික්බුනිහි අසාධාරණානි හික්බුනං අනියතා ද්වෙ ව. නිස්සග්ගා චතුච්ඡිනි හික්බුනිහි අසාධාරණානි හික්බුනං ද්වාදස, හික්බුහි අසාධාරණානි හික්බුනිනං ද්වාදසාති එවං නිස්සග්ගියා චතුච්ඡිනි ව. සතං අට්ඨාරස බුද්දකානි හික්බුනිහි අසාධාරණානි හික්බුනං බාවිසති, හික්බුහි අසාධාරණානි හික්බුනිනං ඡන්තවුනිති අට්ඨාරසාධිකසතං බුද්දකානි ව. එත්ථානි ඉමස්මිං අසාධාරණසඨගහෙ.

ද්වාදසෙව ව ගාරය්හානි හික්බුනිහි අසාධාරණානි හික්බුනං චත්තාරි, හික්බුහි අසාධාරණානි හික්බුනිනං අට්ඨානි එතෙ පාටිදෙසනියා වානි ඉමෙ ඡසත්තතිඅධිකානි සතසික්ඛාපදානි උභින්නම්පි අසාධාරණානිනි යොජනා.

834. උභින්නම්පි සාධාරණානි සත්ථුනා පඤ්ඤත්තානි සික්ඛාපදානි සතඤ්ච සත්තති ව චත්තාරි ව භවන්තීති පකාසිතානි යොජනා.

835-6. පාරාජිකානි චත්තාරීති

මෙටුනඅදින්නාදානමනුස්සවිග්ගහඋත්තරිමනුස්සධම්මපාරාජිකානි චත්තාරි ව. සත්ත සඨසාදිසෙසකානි සඤ්චරිත්තඅමුලකඅඤ්ඤභාගියා, චත්තාරො යාවතතියකා වානි සඨසාදිසෙසා සත්ත ව. අට්ඨාරස ව නිස්සග්ගානි නිස්සග්ගියෙසු පඨමෙ විවරවග්ගෙ ධොවනපටිග්ගහණසික්ඛාපදද්වයවජ්ජිතානි අට්ඨ, එළකලොමවග්ගෙ අට්ඨමනවමදසමානීති තයො, පත්තවග්ගෙ පඨමපත්තවස්සිකසාට්ඨිකආරඤ්ඤකසික්ඛාපදත්තයස්ස වජ්ජිතානි සත්ත වානි ඉමානි අට්ඨාරස නිස්සග්ගියසික්ඛාපදානි ව. සමසත්තති බුද්දකානි –

“සබ්බො හික්බුනිවග්ගොපි...පෙ.... ද්වාච්ඡිනි භවන්ති හී”ති. (උ. වි. 818-821) –

වුත්තා හික්බුනං හික්බුනිහි අසාධාරණානි ඉමෙහි බාවිසතිපාවිත්තියෙහි වජ්ජිතානි අවසෙසානි සත්තති පාවිත්තියානි ව උභයසාධාරණවසෙන පඤ්ඤත්තානි. පඤ්චසත්තති සෙබ්බොපි වානි උභින්නං හික්බුහික්බුනිනං සමසික්ඛතා සාධාරණසික්ඛාපදානි සබ්බසො සතං, සත්තති, චත්තාරි ව භොන්තීති යොජනා.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා

සාධාරණසාධාරණකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ලක්ඛණකථාවණ්ණනා

837. ඉතොති සාධාරණාසාධාරණකථාය පරං. සබ්බගන්ති සබ්බසික්ඛාපදසාධාරණං. වදනො මෙති වදනො මම වචනං. නිබ්බාධාති නිසාමෙථ, එකග්ගචිත්තා හුත්වා සක්කච්චං සුභාථාති අත්ථො.

838-9. “විපත්ති ආපත්ති අනාපත්ති”ති පදවිජෙදො. “ආණත්ති අඛිග”න්ති පදවිජෙදො. වජ්ජකම්මපහෙදකන්ති වජ්ජපහෙදකං කම්මපහෙදකං. තිකද්වයන්ති කුසලත්තිකවෙදනාත්තිකද්වයං. සබ්බත්ථාති ඉදං පන සත්තරසව්ධසබ්බසාධාරණලක්ඛණං. සබ්බත්ථ සබ්බෙසු සික්ඛාපදෙසු.

840. ඉධ ඉමස්මිං සත්තරසව්ධෙ යං ලක්ඛණං පුබ්බෙ චුත්තනයං, යඤ්ච උත්තානං, තං සබ්බං වජ්ජෙත්වා අත්ථජොතනං අත්ථජපකාසනං කර්ස්සාමිති යොජනා.

841. නිදානං නාම රාජගහාදිසික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිට්ඨානභූතාති සත්ත නගරානි, තං පුබ්බෙ දස්සිතන්ති අවසිට්ඨාති දස්සෙතුමාහ “පුග්ගලො”තිආදි. පුග්ගලො නාම කතමො? යං යං භික්ඛුනිං, භික්ඛුඤ්ච ආරබ්භ සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං, අයං භික්ඛුනී ච භික්ඛු ච සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා ආදිකම්මිකො පුග්ගලොති වුව්චතීති යොජනා.

842. ධනියාදයොති ආදි-සද්දෙන සම්බහුලා භික්ඛු, වග්ගමුදාතීරියා භික්ඛු, සෙය්‍යසකො, උදායී, ආලවකා භික්ඛු, ඡන්තො, මෙත්තියභූමජකා, දෙවදත්තො, අස්සජ්ජනබ්බසුකා භික්ඛු, ඡබ්බග්ගියා භික්ඛු, උපනන්දො සකාසුත්තො, අඤ්ඤතරො භික්ඛු, හත්ථකො සකාසුත්තො, අනුරුද්ධො, සත්තරසවග්ගියා භික්ඛු, චූළපන්ථකො, බෙලට්ඨසීසො, ආයස්මා ආනන්දො, සාගතත්ථෙරො, අරිට්ඨො භික්ඛු, ආයස්මා ආනන්දොති ඉමෙ එකච්ඡති සඛිගහිතා.

843. පුල්ලනන්දාදයොති ආදි-සද්දෙන සුන්දරීනන්දා, ඡබ්බග්ගියා භික්ඛුනියො, අඤ්ඤතරා භික්ඛුනී, චණ්ඩකාළී, සම්බහුලා භික්ඛුනියො, ද්වෙ භික්ඛුනියොති ඡයිමෙ සඛිගහිතා. සබ්බෙති උභයපාතිමොක්ඛෙ ආදිකම්මිකා සබ්බෙ පුග්ගලො.

844. වත්ථුති වත්ථු නාම සුදින්නාදිනො තස්ස තස්සෙව පුග්ගලස්ස මෙටුනාදිකස්ස ච වත්ථුනො සබ්බජපකාරෙන අජ්ඣාචාරො චිතික්කමො පවුච්චතීති යොජනා.

845-6. කෙවලා මූලභූතා පඤ්ඤත්ති. අනු ච අනුජපන්තො ච සබ්බත්ථ ච පදෙසො ච අත්චනුජපන්තසබ්බත්ථපදෙසා, තෙයෙව පදාති අත්චනුජපන්තසබ්බත්ථපදෙසපදාති, තාති පුබ්බකාති යාසං පඤ්ඤත්තීනං තා අත්චනුජපන්තසබ්බත්ථපදෙසපදපුබ්බිකා. තථෙව සා පඤ්ඤත්තීති යොජනා. අනුපඤ්ඤත්ති අනුජපන්තපඤ්ඤත්ති සබ්බත්ථපඤ්ඤත්ති පදෙසපඤ්ඤත්ති හොති. එකතො උභතො පුබ්බා කථෙව සා පඤ්ඤත්තීති යොජනා. එකතොපදං උභතොපදඤ්ච පුබ්බමස්සාති එකතොඋභතොපුබ්බා, එකතොපඤ්ඤත්ති උභතොපඤ්ඤත්තීති චුත්තං හොති.

847. තත්ථ නවධාසු පඤ්ඤත්තීසු. පඤ්ඤත්ති නාම කතමාති ආහ “යො මෙටුන”න්තිආදි. “යො භික්ඛු මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවෙය්‍යා”ති ව “යො භික්ඛු අදින්තං ආදියෙය්‍යා”ති ව එවමාදිකා සික්ඛාපදස්ස මූලභූතා පඤ්ඤත්ති හොතිති යොජනා.

848. ඉච්චෙවමාදිකාති ආදි-සද්දෙන “සික්ඛං අපච්චක්ඛාය දුබ්බලාං අනාවිකත්වා”ති ව “ගාමා වා අරඤ්ඤා වා”ති ව එවමාදීනං සඬගහො.

849. චජ්ජකෙ අනුජ්ජන්තෙයෙව පඤ්ඤත්තා අනුජ්ජන්තපඤ්ඤත්ති, සා අනුජ්ජන්තපඤ්ඤත්ති.

850-1. ගුණධගුණපාහනසික්ඛාපදෙන සහ වම්මත්ථරණසික්ඛාපදඤ්ච ධූවන්භානං ධූවනභානසික්ඛාපදං, පඤ්චවග්ගෙන උපසම්පාදනසික්ඛාපදඤ්චාති එසා චතුබ්බිධා පඤ්ඤත්ති පදෙසපඤ්ඤත්ති නාමාති චූත්තාති යොජනා. මජ්ඣිමදෙසස්මිංයෙව හොතිති මජ්ඣිමදෙසස්මිංයෙව ආපත්තිකරා හොති. න අඤ්ඤතොති න අඤ්ඤත්‍ර පච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු දෙසන්තරෙ යානෙ.

852. ඉතොති චතුබ්බිධපදෙසපඤ්ඤත්තිතො. එත්ථාති ඉමස්මිං පඤ්ඤත්තිහෙදෙ. සාධාරණදුකාදිකන්ති සාධාරණපඤ්ඤත්ති අසාධාරණපඤ්ඤත්ති, එකතොපඤ්ඤත්ති උභතොපඤ්ඤත්තිති දුකද්වයං. අත්ථතො එකමෙවාති අත්ථතො අඤ්ඤමඤ්ඤසමානමෙව. විපත්තාපත්තානාපත්තිවිනිවිජයො විත්ථාරිතොති ඉධ න දස්සිතො. අයං පනෙත්ථ සඬබ්බෙපො – විපත්තීති සීලආචාරදිට්ඨිආජීවවිපත්තීනං අඤ්ඤතරා. ආපත්තීති පුබ්බපයොගාදිවසෙන ආපත්තිහෙදො. අනාපත්තීති අජානනාදිවසෙන අනාපත්ති.

853. ආපත්ති පන සාණත්තිකාපි හොති, අනාණත්තිකාපි හොතිති යොජනා. “ආණත්තීති ව නාමෙසා ආණාපනා”ති ඉමිනා ආණත්ති-සද්දස්ස සභාවසාධාරණත්තාති ඉධාහ.

854. සබ්බසික්ඛාපදෙසුපි සබ්බාසං ආපත්තීනං සබ්බො පන අඬගහෙදොපි විභාවිනා ඤාතබ්බොති යොජනා.

856. “සා ව අක්‍රියසමුට්ඨානා”ති පදවිජෙදො. කායෙන, වාචාය වා දසාහබ්බන්තරෙ අතිරෙකච්චරස්ස අනධිට්ඨානෙන නිස්සග්ගියපාවිත්තියං හොතිති “පයමෙ කථිතෙ වියා”ති උදාහරණං කතං.

857. ක්‍රියාක්‍රියතො හොතිති කිරියතො ව අකිරියතො ව හොති. තත්ථ උදාහරණමාහ “ච්චරග්ගහණ වියා”ති. අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා හත්ථතො ච්චරග්ගහණං ක්‍රියා, පාරිවත්තකස්ස අදානං අක්‍රියාති එවං කිරියාය වෙව අකිරියාය ව ඉමං ආපජ්ජති.

858. සියා පන කරොන්තස්ස අකරොන්තස්සාති යා පන ආපත්ති සියා කරොන්තස්ස, සියා අකරොන්තස්ස හොති, අයං සියා කිරියතො, සියා අකිරියතො සමුට්ඨාති. සියාති ව කදාවි-සද්දත්ථෙ නිපාතො. අත්‍රොදාහරණමාහ “රුපියොග්ගහණෙ වියා”ති. රුපියස්ස උග්ගහණෙ, උග්ගණ්භාපනෙ සියා කදාවි කිරියතො සමුට්ඨාති, උපනික්ඛිත්තස්ස සාදියනෙ කායවාචාහි කාතඛ්ඛස්ස අකරණෙන කදාවි අකරොන්තස්ස හොතීති.

859. යා කරොතො අකුඛ්ඛතො, කදාවි කරොන්තස්ස ව හොති, සා ආපත්ති සියා කිරියාකිරියතො, සියා කිරියතොපි ව හොතීති යොජනා. “කුටිකාරාපත්ති වියා”ති වත්තඛ්ඛං. සා හි වත්ථුං දෙසාපෙත්වා පමාණාතික්කන්තං කරොතො කිරියතො සමුට්ඨාති, අදෙසාපෙත්වා පමාණාතික්කන්තං, පමාණයුත්තං වා කරොතො කිරියාකිරියතො සමුට්ඨාති.

861. යතො ආපත්තිතො. අයං ආපත්ති. සඤ්ඤාය කරණභූතාය විමොක්ඛො එතායාති සඤ්ඤාවිමොක්ඛා. එත්ථ ව චිතික්කමසඤ්ඤා අවිජ්ජමානාපි ආපත්තියා විමුච්චනස්ස සාධකතමට්ඨෙත ගහිතා. යථා වුට්ඨියා අභාවෙන ජාතං දුඛිතික්ඛං “වුට්ඨිකත”න්ති වුච්චති, එවංසම්පදමිදං වෙදිතඛ්ඛං. අයං සචිත්තකාපත්ති.

862-4. ඉතරා පන අචිත්තකාපත්ති. චිතික්කමසඤ්ඤාය අභාවෙන නත්ථි විමොක්ඛො එතායාති නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛා. සුචිත්තෙන සවාසනකිලෙසප්පහානෙන, සකලලොකීයලොකුත්තරකුසලසම්පයොගෙන ව සුන්දරචිත්තෙන භගවතා පකාසිතා සඛ්ඛාව ආපත්ති චිත්තස්ස වසෙන දුට්ඨා සියුන්ති යොජනා. සචිත්තකසමුට්ඨානවසෙන පනාති සචිත්තකසමුට්ඨානවසෙනෙව. සචිත්තකමිස්සකවිච්ඡන්තත්ථාය පන-සද්දො එවකාරත්ථො වුත්තො.

යා සචිත්තකෙහි වා අචිත්තකමිස්සකසමුට්ඨානවසෙන වා සමුට්ඨාති, අයං අචිත්තකා.

865. සුවිජ්ජෙනාති සොහමානාහි තිහි විජ්ජාහි වා අට්ඨහි වා විජ්ජාහි සමන්තාගතත්තා සුවිජ්ජෙන. අනවිජ්ජෙනාති සවාසනකිලෙසාවිජ්ජරහිතත්තා අනවිජ්ජෙන භගවතා. ලොකපණ්ණත්තිවිජ්ජතො ලොකපණ්ණත්තිවිජ්ජවසෙන සඛ්ඛාව ආපත්තියො විජ්ජවසෙන දුට්ඨා දුකා වුත්තාති යොජනා.

866. යස්සා සචිත්තකෙ පක්ඛෙ, චිත්තං අකුසලං සියාති යස්සා සචිත්තකාචිත්තකසමුට්ඨානාය අචිත්තකාය සුරාපානාදිආපත්තියා සචිත්තකසමුට්ඨානපක්ඛෙ චිත්තං අකුසලමෙව හොති, අයං ලොකවිජ්ජා නාමාති අත්ථො. යස්සා පන සචිත්තකසමුට්ඨානාය පට්ඨපාරාජිකාදිආපත්තියා චිත්තං අකුසලමෙව හොති, තස්සා ලොකවිජ්ජනාය වත්තඛ්ඛමෙව නත්ථි. අචිත්තකාපි වා ආපත්ති සචිත්තකපක්ඛෙ කුසලචිත්තෙ සති ලොකවිජ්ජනාය සිද්ධාය

අවිත්තකපක්කොපි ලොකවජ්ජො හොති, කිමඛිගං පන අකුසලචිත්තෙනෙව
ආපජ්ජිතබ්බාය ආපත්තියා ලොකවජ්ජතාති සා විසුං න චුත්තා.

යස්මා පන පණ්ණත්තිවජ්ජාය වත්ථුචිතික්කමවජ්ජා සියා කුසලං, සියා
අබ්‍යාකතං, තස්මා තස්සා සචිත්තකපක්කොපි චිත්තං කුසලමෙවාති අයං නියමො
නත්ථිති ආහ “සෙසා පණ්ණත්තිවජ්ජකා”ති. “පණ්ණත්තිවජ්ජකා”ති ඉමිනා ව
ලක්ඛණෙන වත්ථුචිජානනචිත්තෙන සචිත්තකපක්කොපි චිත්තං සියා කුසලං, සියා
අකුසලං, සියා අබ්‍යාකතං, තස්මා තස්සා සචිත්තකපක්කොපි චිත්තං අකුසලමෙවාති
අයං නියමො නත්ථිති ආහ.

867. කායද්වාරොන ආපජ්ජිතබ්බා කායකම්මං. උභයත්ථ ආපජ්ජිතබ්බා තදුභයං
කායකම්මං වචිකම්මං. මනොද්වාරො ආපත්ති නාම නත්ථිති මනොකම්මං න
චුත්තං. “මනොද්වාරො ආපත්ති නාම නත්ථිති ව ඉදං යෙභුයාවසෙන චුත්තං
උපනික්ඛිත්තසාදියනාදිසු මනොද්වාරොපි ආපත්තිසම්භවතො”ති ආවරියා.

868-9. කුසලාදිතිකද්වයන්ති කුසලත්තිකඤ්චෙව වෙදනාත්තිකඤ්ච. ආපත්තිං
ආපජ්ජන්තො කුසලාකුසලචිත්තො, තථා අබ්‍යාකතචිත්තො වා හුත්වා ආපජ්ජන්ති
යොජනා.

දුක්ඛාදිසංයුතොති ආදි-සද්දෙන උපෙක්ඛාවෙදනාසමඛිගිතො සඛිගහො. එවං
සන්තෙපි සබ්බසික්ඛාපදෙසු අකුසලචිත්තවසෙන එකං චිත්තං,
කුසලාබ්‍යාකතවසෙන ද්වෙ චිත්තානි, සබ්බෙසං වසෙන තීණි චිත්තානි.
දුක්ඛවෙදනාවසෙන එකා වෙදනා, සුඛඋපෙක්ඛාවසෙන ද්වෙ, සබ්බාසං වසෙන
තිස්සො වෙදනාති අයමෙව හෙදො ලබ්භති, න අඤ්ඤො හෙදො.

කුසලත්තිකං සවෙපි ගහිතං, න පන සබ්බෙසමෙව චිත්තානං වසෙන ලබ්භති,
අථ බො ආපත්තිසමුට්ඨාපකානං බාත්තිංසචිත්තානමෙව වසෙන ලබ්භති.
බාත්තිංසෙව හි චිත්තානි ආපත්තිසමුට්ඨාපකානි. ද්වාදස අකුසලානි, අට්ඨ
කාමාවචරකුසලානි, දස කාමාවචරකිරියචිත්තානි, කුසලතො, කිරියතො ව ද්වෙ
අභිඤ්ඤාචිත්තානි වාති එවං බාත්තිංසචිත්තෙහි සමුට්ඨිතාපි ආපත්ති අකුසලා වා
හොති අබ්‍යාකතා වා, නත්ථි ආපත්ති කුසලං. යථාහ සමථක්ඛන්ධකෙ
“ආපත්තාධිකරණං සියා අකුසලං සියා අබ්‍යාකතං, නත්ථි ආපත්තාධිකරණං
කුසල”න්ති (චූළව. 222; පරි. 303). අයං පන පාඨො පණ්ණත්තිවජ්ජංයෙව
සන්ධාය චුත්තො, න ලොකවජ්ජං. යස්මිඤ්භි පථවිඛණනභූතගාමපාතබ්‍යතාදිකෙ
ආපත්තාධිකරණෙ කුසලචිත්තං අඛිගං හොති, තස්මිඤ්ච සති න සක්කා වත්තුං
“නත්ථි ආපත්තාධිකරණං කුසල”න්ති. තස්මා නයිදං අඛිගපහොනකචිත්තං
සන්ධාය චුත්තං. යං තාව ආපත්තාධිකරණං ලොකවජ්ජං, තං එකන්තතො
අකුසලමෙව. තත්ථ “සියා අකුසල”න්ති විකප්පො නත්ථි. යං පන
පණ්ණත්තිවජ්ජං, තං යස්මා සඤ්චිච්ච “ඉමං ආපත්තිං චිතික්කමාමි”ති
චිතික්කමන්තස්සෙව අකුසලං හොති, අසඤ්චිච්ච පන කිඤ්චි අජානන්තස්ස

සහසයාදිවසෙන ආපජ්ජනතො අබ්‍යාකතං හොති, තස්මා තත්ථ සඤ්චිච්චාසඤ්චිච්චවසෙන ඉමං විකජ්ජහාවං සන්ධාය ඉදං වුත්තං “ආපත්තාධිකරණං සියා අකුසලං සියා අබ්‍යාකතං, නත්ථි ආපත්තාධිකරණං කුසලං”න්ති. සචෙ පන “යං කුසලචිත්තො ආපජ්ජති, ඉදං වුච්චති ආපත්තාධිකරණං කුසලං”න්ති වදෙය්‍ය, අචිත්තකානං ඵලකලොමපදසොධම්මාදිසමුට්ඨානානම්පි කුසලචිත්තං ආපජ්ජෙය්‍ය, න ච තත්ථ විජ්ජමානම්පි කුසලචිත්තං ආපත්තියා අඬගං, කායචචිඤ්ඤත්තිවසෙන පන චලිතපචත්තානං කායවාචානං අඤ්ඤතරමෙව අඬගං, තඤ්ච රූපක්ඛන්ධපරියාපන්නත්තා අබ්‍යාකතන්ති.

870. ඉදං තු ලක්ඛණන්ති ඉදං නිදානාදිසාධාරණවිනිවිජයලක්ඛණං.

871. “තරු”න්තිආදිගාථා පුබ්බෙ වුත්තත්ථාව. අයං පන විසෙසො – තත්ථ “ද්වයඬකුර”න්ති වුත්තං, ඉධ “චතුස්සිඛ”න්ති. තත්ථ “ද්වයඬකුර”න්ති ලොකවජ්ජපණ්ණත්තිවජ්ජානං ගහණං, ඉධ චතුස්සිඛන්ති චතුත්තං විපත්තීනං. චත්තාරො සිඛා අඬකුරා ඵතස්සාති විග්ගහො. තත්ථ විපත්ති “සත්තඵල”න්ති සත්තඵලෙසු අන්තොගධා, ඉධ විපත්තිට්ඨානෙ වජ්ජං ගහෙත්වා සත්තඵලානි.

872. අනුත්තරතං ගතං අත්තනා උත්තරස්ස උත්තමස්ස කස්සචි අවිජ්ජමානත්තා ඉමං උත්තරං උත්තරං නාම පකරණං යො ථෙරනවමජ්ඣිමෙසු අඤ්ඤතරො පරියාපුණාති පාඨස්ස පගුණවාචුග්ගතකරණෙන අධියති, පරිපුච්ඡති අත්ථඤ්ච අත්ථවණ්ණනං සුත්වා සක්කච්චං උග්ගහෙත්වා මනසා පෙක්ඛිත්වා පඤ්ඤාය සුජ්ජට්ඨිජ්ඣිත්වා ධාරෙති, සො ච භික්ඛු ව-සද්දෙන ඵවමෙව විනයවිනිවිජයෙ යො භික්ඛු යුත්තො, සො ච කායවාචවීනයෙ කායවාචාවිතික්කමානං විනයනෙ සංවරණෙ විනයෙ විනයපිටකෙ අනුත්තරතං උපයාති අත්තනො උත්තරිතරස්ස අවිජ්ජමානතං උපගච්ඡති. ඵත්ථ කාරණමාහ “උත්තරතො”ති, පගුණවාචුග්ගතකරණෙන අධිතෙන අත්ථවණ්ණනං සුත්වා ධාරණෙන සුට්ඨු ධාරිතෙන ඉමිනා උත්තරපකරණෙන හෙතුභූතෙනාති අත්ථො.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා

ලක්ඛණකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සබ්බසඬකලනනයකථාවණ්ණනා

873. පරිවාරෙ මුඛාගතා කත්ථපඤ්ඤත්තිවාරාදයො අට්ඨ වාරා, තෙයෙව පච්චය-සද්දෙන යොජෙත්වා වුත්තා අට්ඨපච්චයවාරාති විහඬගද්වයෙ විසුං විසුං දස්සිතා සොළස පරිවාරා අස්සාති සොළසපරිවාරො, තස්ස සොළසපරිවාරස්ස. සබ්බං සඬකලනං නයන්ති සබ්බෙසං වුත්තානං සඬකලනනයානං සඬගහෙතබ්බතො සබ්බං සඬකලහෙදනං නයං.

875. කායිකා ඡබ්බිධානි පඨමපාරාජිකාපත්ති, කුටිකරණෙ පයොගෙ දුක්ඛටාපත්ති, එකං පිණ්ඩං අනාගතෙ පුල්ලව්වයාපත්ති, තස්මිං ආගතෙ සඨසාදිසෙසාපත්ති, විකාලභොජනෙ පාවිත්තියාපත්ති, පඨමපාටිදෙසනීයාපත්ති ඡබ්බිධා.

තථා වාචසීකාපි වානි චතුත්ථපාරාජිකා, කුටියා කාරාපනෙ පුබ්බගතියො, පදෙසාධම්මපාවිත්තියං, දවකම්පනාය භීතෙන බුංසනං, තස්ස දුබ්භාසිතන්ති තථා ඡබ්බිධා.

ජාදෙන්තස්ස ච තිස්සොති භික්ඛුනියා චජ්ජපට්චජාදිකාය පාරාජිකං, භික්ඛුනො සඨසාදිසෙසජාදනෙ පාවිත්තියං, අත්තනො දුට්ඨුල්ලව්ජාදනෙ දුක්ඛටන්ති තිස්සො ච.

පඤ්ච සංසග්ගපච්චයාති කායසංසග්ගෙ භික්ඛුනියා පාරාජිකං, භික්ඛුනො සඨසාදිසෙසො, කායෙන කායපට්ඨද්ධෙ පුල්ලව්වයං, නිස්සග්ගියෙන කායපට්ඨද්ධෙ දුක්ඛටං, අභිගුලිපතොදකෙ පාවිත්තියන්ති කායසංසග්ගපච්චයා පඤ්ච ආපත්තියො.

877. භික්ඛුනියා චජ්ජපට්චජාදිකාය පාරාජිකං, භික්ඛුස්ස සඨසාදිසෙසපට්චජාදකස්ස පාවිත්තියන්ති දුට්ඨුල්ලව්ජාදනෙ දුචෙ.

879. “ගාමන්තරෙ චතස්සොවා”තිආදි පටිනිද්දෙසනො ච විඤ්ඤායති.

881. චජන්තියාති ගච්ජන්තියා.

885. යා පන භික්ඛුනී රත්තන්ධකාරෙ අජ්ජදීපෙ හත්ථපාසෙ පුරිසෙන සද්ධිං යදි සල්ලපෙය්‍ය, තස්සා පාවිත්ති. දුරෙ යීතා හත්ථපාසං විජහිත්වා යීතා චදෙය්‍ය චෙ, දුක්ඛටමෙවාති යොජනා.

886. යා පන භික්ඛුනී ඡන්තෙ පට්චජන්තට්ඨානෙ දිවා පුරිසෙන සද්ධිං අස්ස පුරිසස්ස හත්ථපාසෙ යීතා චදෙය්‍ය සල්ලපෙය්‍ය, තස්සා පාවිත්ති. හත්ථපාසං විජහිත්වා චදෙය්‍ය චෙ, දුක්ඛටමෙවාති යොජනා.

891. සනිස්සග්ගා ච පාවිත්තීති නිස්සජ්ජනවිනයකම්මසහිතායෙව පාවිත්ති.

893. ඉධ ඉමස්මිං සාසනෙ.

896. දුචින්තන්ති ද්වින්තං.

898. සමානසංවාසකභූමී නාම පකතත්තස්ස භික්ඛුනො සමානලද්ධිකස්ස එකසීමායං යීතභාවො. නානාපදං පුබ්බං එතිස්සාති නානාපදපුබ්බිකා, නානාසංවාසකභූමීති අත්ථො. උක්ඛිත්තනානාලද්ධිකනානාසීමගතා

නානාසංවාසකභූමි. ඉමා ද්වේයෙව සංවාසකභූමියො හි මහෙසිනා කාරුණිකෙන
වුත්තාති යොජනා.

899. දුවින්නන්ති පාරිවාසිකමානත්තවාරිනං ද්වින්නං පුග්ගලානං.
ද්වයාතීතෙනාති කාමසුඛල්ලිකානුයොගඅත්තකිලමථානුයොගසඬ්ඛානං අත්තද්වයං
අතික්කම්ම මජ්ඣිමාය පටිපදාය යීතෙන. අථ වා සස්සතුච්ඡෙදද්වයං
අතික්කන්තෙන.

900. “ද්වඩගුලපබ්බපරමං ආදාතබ්බ”න්ති ච තථෙව “ද්වඩගුලං වා දුමාසං
වා”ති ච ද්වඩගුලා දුචෙ පඤ්ඤත්තාති යොජනා.

905. ආණත්තියා මනුස්සමාරණං, ආණත්තියා අදින්නාදානම්පිති යොජනා.

907. තිස්සො ඔභාසනායිමාති ඉමා තිස්සො මෙටුනාධිජපායජපකාසනා.

908. සඬ්ඝාදිසෙසො එව සඬ්ඝාදිසෙසතා.

910. වනජපති නාම පුජ්ථං විනා ඵලන්ති
නිග්‍රොධඋදුම්බරඅස්සත්ථපිලක්ඛකාදිරුක්ඛජාති, ඉධ පන වනජෙට්ඨො
රක්ඛිතගොපිතචෙතියරුක්ඛො වනජපතීති අධිජපායො. ථුල්ලතාති ථුල්ලච්චයං.

912. විස්සට්ඨිති විස්සජ්ජි සම්භවධාතු. ඡඩ්ඛනෙති උපක්කම්ත්වා මොවනෙ.
“හරිතෙ උච්චාරං පස්සාවං ඡඩ්ඛනෙ”ති පදව්ඡෙදො.

913. කිං පමාණමෙතාසන්ති කිත්තකා.

915. භික්ඛු භික්ඛුනියා සද්ධිත්ති ඵත්ථ භික්ඛුති සාමිවචනජපසඬ්ගෙ පච්චත්තං,
භික්ඛුනොති අත්ථො. ගාථාබන්ධවසෙන වා වණ්ණලොපො.

918. දුතියාය භත්ථපාසකං.

922. “යාවතතියකෙ තිස්සො ආපත්තියො”ති (පරි. අට්ඨ. 476 අත්ථනො
සමානං) පදස්ස නිද්දෙසෙ “ථුල්ලච්චයං සියා සඬ්ඝ-හෙදකස්සානුවත්තිනො”ති
පට්ඨන්ති. “තිණ්ණං සඬ්ඝහෙදානුවත්තාකානං කොකාලිකාදීනං සඬ්ඝාදිසෙසො”ති
අට්ඨකථායං වුත්තත්තා තථා පායො න ගහෙතබ්බො.

923. යාවතතියකෙති තිණ්ණං පුරණි තතියා, කම්මවාචා, යාවතතියාය
කම්මවාචාය පරියොසානෙ ආපජ්ජිතබ්බා ආපත්ති යාවතතියකා නාම.

926. “අවස්සුතස්ස...පෙ.... කිඤ්චී”ති ඉදං ගරුකාපත්තියා වත්ථුදස්සනං.
“සබ්බං මංසං අකප්පිය”න්ති ඉදං ථුල්ලච්චයදුක්කටානං වත්ථුදස්සනං.

927. “විඤ්ඤාපෙත්වාන...පෙ.... භොජනම්පි වා”ති ඉදං
පාටිදෙසනීයවත්ථුදස්සනං. “ලසුණම්පි වා”ති ඉදං පාවිත්තීයවත්ථුදස්සනං.
“එකතො අජ්ඣොහරන්තියා”ති පදවිජෙදො.

930. රත්තවිත්තෙන ඉත්ථියා අභිගජාතං ඔලොකෙන්තස්ස දුක්කටං වුත්තන්ති
යොජනා.

931. සම්මාවත්තනාව සම්මාවත්තනකා. තෙවත්තාලීස වත්තනා
ද්වාසිතික්ඛන්ධකවත්තනං පරිපුරණට්ඨානෙන දස්සිතා.

932. අදස්සනඅපටිකම්මෙ ආපන්නාපත්තියා දුවෙ පුග්ගලා, පාපිකාය දිට්ඨියා
අප්පටිනිස්සග්ගෙ ආපන්නාපත්තියා එකොති ඉමෙ තයො උක්ඛිත්තපුග්ගලා.

934. දුසකොති භික්ඛුනිදුසකො. කණ්ටකොති කණ්ටකසාමණෙරො.

937. දදෙය්‍යව්වෙවමාදිකාති ඤාත්තිකාලෙ “සඬ්ඝො දදෙය්‍යා”තිආදිහෙදා
ඤාත්තිකප්පනා, ඤාත්තිකිරියාති අත්ථො. දෙනි සඬ්ඝො කරොතීතිආදීති
කම්මවාචාකාලෙ “සඬ්ඝො දෙනි”ති වා “කරොතී”ති වා ආදිහෙදා වචනකම්මස්ස
අනිට්ඨිතත්තා විප්පකතපච්චුප්පන්නං නාම සියා.

938. දින්නං කතං පනිච්චාදීති කම්මවාචාය නිට්ඨිතාය “දින්නං සඬ්ඝෙනා”ති
වා “කතං සඬ්ඝෙනා”ති වාතිආදිවචනං අතීතකරණං නාම සියා.

939. සඬ්ඝෙති සඬ්ඝමජ්ඣෙ.

“කාරණෙහි පන ද්විහි, සඬ්ඝො භිජ්ජති නඤ්ඤථා”ති කස්මා වුත්තං, නනු
“පඤ්චහුපාලි, ආකාරෙහි සඬ්ඝො භිජ්ජති. කතමෙහි පඤ්චහි? කම්මෙන,
උද්දෙසෙන, වොහරන්තො, අනුස්සාවනෙන, සලාකග්ගාහෙනා”ති (පරි. 458)
වුත්තත්තා, අට්ඨකථායඤ්ච (පරි. අට්ඨ. 458) “පඤ්චහි කාරණෙහි”ති වචනතො ව
ඉධ ඉමෙහි ද්විහෙව කාරණෙහි සඬ්ඝහෙදකථනං අයුත්තන්ති? වුව්වතෙ – නායුත්තං
පුබ්බපයොගකාරකවසෙන වුත්තත්තා. තථා හි අට්ඨකථායං –

“කම්මෙනාති අපලොකනාදීසු චතුසු කම්මෙසු අඤ්ඤතරෙන කම්මෙන.
උද්දෙසෙනාති පඤ්චසු පාතිමොක්ඛද්දෙසෙසු අඤ්ඤතරෙන උද්දෙසෙන.
වොහරන්තොති කථයන්තො, තාහි තාහි උපපත්තීහි ‘අධම්මං
ධම්මො’තිආදීති අට්ඨාරස හෙදකරවත්ථුනි දිපෙන්නො. අනුස්සාවනෙනාති
‘නනු තුම්හෙ ජානාථ මය්හං උච්චාකුලා පබ්බජිතභාවං, බහුස්සුතභාවඤ්ච,
මාදිසො නාම උද්ධම්මං උබ්බිතයං සත්ථුසාසනං කරෙය්‍යාති විත්තෙ
උප්පාදෙතූං තුම්හාකං යුත්තං, කිං මය්හං අවිචි නිලුප්පලවනම්ව සීතලො,
කිමහං අපායතො න භායාමී’තිආදීනා නයෙන කණ්ණමුලෙ වචිහෙදං කත්වා
අනුස්සාවනෙන. සලාකග්ගාහෙනාති එවං අනුස්සාවෙන්වා තෙසං විත්තං

උපත්ථම්මහෙත්වා අනිවත්තිධම්මෙ කත්වා ‘ගණ්හථ ඉමං සලාක’න්ති
සලාකග්ගාහෙන.

“එත්ථ ච කම්මමෙව, උද්දෙසො වා පමාණං,
වොහාරානුස්සාවනසලාකග්ගාහා පන පුබ්බහාගා. අට්ඨාරසවත්ථුදීපනවසෙන
හි වොහරන්තෙ තත්ථ රුච්ඡනනත්ථං. අනුස්සාවෙත්වා සලාකාය ගහිතායපි
අහින්තොව හොති සඬ්ඝො. යදා පන එවං චත්තාරො වා අතිරෙකෙ වා
සලාකං ගාහෙත්වා ආවෙණිකං කම්මං වා උද්දෙසං වා කරොති, තදා සඬ්ඝො
හින්තො නාම හොති” ති (පරි. අට්ඨ. 458) –

වුත්තත්තා සලාකග්ගාහකම්මානි ද්වෙ පධානකාරණානීති ඉධ තානෙව දස්සිතානි.

නනු ච සලාකග්ගාහොපි සඬ්ඝහෙදස්ස පුබ්බහාගො වුත්තො,
උද්දෙසකම්මානෙව පධානභාවෙන වුත්තානි, තස්මා කථමස්ස සලාකග්ගාහස්ස
පධානකාරණභාවොති? වුවුවතෙ – උද්දෙසකම්මානිපි සලාකග්ගාහෙ සිද්ධෙ
අවස්සම්භවනතො අත්ථසාධනපයොගෙන විනා අසිද්ධානෙව හොත්තීති සො
පධානභාවෙන ඉධ ගහිතො, උද්දෙසො පන පඤ්ඤත්තකම්මපුබ්බඬගමත්තා
කම්මෙනෙව සඬ්ගහිතොති ඉධ විසුං න වුත්තොති දට්ඨබ්බං.

941. පයුත්තායුත්තවාචායාති පච්චයුප්පාදනත්ථාය පයුත්තා ච සා
සකාසුත්තියභාවස්ස අයුත්තා අනනුරූපා වාති පයුත්තායුත්තා, සායෙව වාචාති
පයුත්තායුත්තවාචා, තාය.

944. යා හික්ඛුනී විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජති, තස්සා ච පාට්ඨෙසනීයං සියාති
යොජනා.

945. අනාමයොති අගිලානො.

946. “දසසතානී”තිආදිගාථාය රත්තීනන්ති එත්ථ “සත”න්ති සෙසො.
ඡාදනකිරියාය අච්චන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං. දසසතානි ආපත්තියො රත්තීනං
සතං ඡාදෙත්වාති යොජනා. එවං කත්තබ්බයොජනායං –

“දස සතං රත්තිසතං, ආපත්තියො ඡාදයිත්වාන;
දස රත්තියො වසිත්වාන, මුච්චෙය්‍ය පාරිවාසිකො” ති. (පරි. 477) –

අයං පරිවාරගාථාපමාණං. එකදිවසං සතංසඬ්ඝාදිසෙසාපත්තියො ආපජ්ජිත්වා
දසදිවසෙ ඡාදනවසෙන සතංදිවසෙ සහස්සසඬ්ඝාදිසෙසාපත්තියො ඡාදයිත්වාති
අත්ථො. අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපත්ථො – යො දසදිවසෙ සතං සඬ්ඝාදිසෙසා
ආපත්තියො ආපජ්ජිත්වා දසදිවසෙ පටිච්ඡාදෙති, තෙන රත්තිසතං ආපත්තිසහස්සං
පටිච්ඡාදිතං හොතීති. දස රත්තියො වසිත්වානාති “සබ්බාව තා ආපත්තියො
දසාහපටිච්ජන්තා” ති පරිවාසං යාචිත්වා දස රත්තියො වසිත්වාති අත්ථො. මුච්චෙය්‍ය

පාරිවාසිකොති පරිවාසං වසන්තො භික්ඛු අත්තනා වසිතබ්බපරිවාසතො මුච්චෙය්‍යා,
මුත්තො භවෙය්‍යාති අත්ථො.

947. පාරාජිකානි අට්ඨෙවාති අග්ගහිතග්ගහණෙන. තෙව්ස ගරුකාති භික්ඛුහි
අසාධාරණා භික්ඛුනීනං දස, භික්ඛුනීහි අසාධාරණා භික්ඛුනං ඡ, උභින්නං සාධාරණා
සත්තාති එවං තෙව්ස සඬ්ඝාදිසෙසා.

948. චුත්තානීති යථාචුත්තාති නිස්සග්ගියාති. ද්වෙවත්තාලීස භොන්තීති
භික්ඛුවිහඬිගාගතා තිංස, භික්ඛුහි අසාධාරණා භික්ඛුනීනං ආදිතො ද්වාදස වාති
ද්වාචත්තාලීස නිස්සග්ගියාති භොන්ති. අට්ඨාසිතිසතං පාවිත්තියා පුබ්බෙ දස්සිතාව.

949. සුසික්ඛෙනාති සුට්ඨු සික්ඛිතඅධිසීලාදිතිවිධසික්ඛෙන භගවතා.

950. සුපඤ්ඤානාති සොහණා දසබලවතුචෙසාරජ්ජඡඅසාධාරණාදයො පඤ්ඤා
යස්ස සො සුපඤ්ඤො, තෙන. යසස්සිනාති
අට්ඨඅරියපුත්ගලසමුහසඬ්ඛාතපරිවාරයසා ව
සබ්බලොකබ්‍යාපකගුණසොසසඬ්ඛාතකිත්තියසා ව තෙන සමන්තාගතත්තා
යසස්සිනා. අඩ්ඨුඩ්ඨාති සතාති භවන්තීති යථාදස්සිතගණනාය පිණ්ඩවසෙන
පඤ්ඤාසාධිකාති තිණි සතාති භවන්තීති අත්ථො. සුපඤ්ඤන යසස්සිනා
ගොතමෙන පඤ්ඤත්තාති සබ්බාති සික්ඛාපදාති අඩ්ඨුඩ්ඨාති සතාති භවන්තීති
යොජනා.

951. එතෙසු සික්ඛාපදෙසු යො සාරභූතො විනිච්ඡයො චත්තබ්බො, සො
සකලො මයා සමාසෙන සබ්බථා සබ්බාකාරෙන චුත්තොති යොජනා.

952. ඉදං උත්තරං නාම පකරණං.

953. තස්මාති මයා විචාරෙත්වා චුත්තත්තාව. අත්ථෙති
චචනත්ථභාවත්ථාදිහෙදෙ අත්ථෙ වා. අක්ඛරබන්ධෙ වාති අක්ඛරසඬ්ඛාතපදබන්ධෙ
වා. විඤ්ඤාසස්ස කමෙපි වාති උද්දෙසවසෙන ගන්ථනික්ඛෙපස්ස කමෙපි. කඬ්ඛා න
කාතබ්බාති “යථාඅධිජ්ජෙතස්ස ඉදං වාවකං නු ඛො, අවාචකං”න්ති වා “ඉදමයුත්තං
නු ඛො, යුත්තං”න්ති වා “ඉදමධිකං නු ඛො, උභනං”න්ති වා “ඉදමසට්ඨිතක්කමං නු
ඛො, සට්ඨිතක්කමං”න්ති වා “ඉදං විරුද්ධසමයං නු ඛො, අවිරුද්ධසමයං”න්ති වා
“ඉදං දුරුත්තං නු ඛො, සුචුත්තං”න්ති වා “ඉදං සත්ථකං නු ඛො, නිරත්ථකං”න්ති වා
කඬ්ඛා විමති යෙන කෙනචි න කාතබ්බා. බහුමානතාති “විනයො
සංවරත්ථායා”තිආදිනා (පරි. 366) නිද්දිට්ඨපයොජනපරම්පරාය මූලකාරණත්තා
මහති සම්මානා කාතබ්බාති අත්ථො.

954. යො භික්ඛු සඋත්තරං උත්තරපකරණෙන සහිතං විනයස්සවිනිච්ඡයං නාම
පකරණං ජානාති ධම්මතො චෙව අත්ථතො ව විනිච්ඡයතො ව සබ්බථා අවබුජ්ඣති,
සො භික්ඛු අත්තනා සික්ඛිතබ්බාය සික්ඛාය සබ්බසො විඤ්ඤාතත්තා සික්ඛාපකෙන

ආවරියෙන විනාපි සික්කිතුං සමන්ථොති. නිස්සයං විමුක්ඛිත්වාති ආවරියුපජ්ඣායෙ නිස්සාය වාසං මුක්ඛිත්වා. යථාකාමධිගතො සියාති යාදිසා යාදිසා අත්තනා ගාමිතා, තත්ථ තත්ථ ගමනාරහො භවෙය්‍යාති අත්ථො.

955. නිස්සයං දාතුකාමෙන. සහ විහඬිගෙන සවිහඬිගං. සහ මාතිකාය සමාතිකං. ඉදං සඋත්තරං විනයවිනිවිජයපකරණං සුට්ඨු වාචුග්ගතං කත්වා ගන්ථනො සුට්ඨු පගුණං වාචුග්ගතං කත්වා අත්ථනො, විනිවිජයතො ච සම්මා ජානිත්වා එවං දාතබ්බන්ති යොජනා.

956-7. යො හික්ඛු ඉමං සඋත්තරං විනයවිනිවිජයපකරණං වාචාය පය්ති, මනසා වින්තෙති, අඤ්ඤෙහි වුච්චමානං සුඤ්ඤාති, අත්ථං පරිපුච්ඡති, පරං වාචෙති, නිව්චං අත්ථං උපපරික්ඛති යථාපරිපුච්ඡිතමත්ථං හෙතුඋදාහරණපවත්තිවසෙන උපගන්ත්වා සමන්තතො ඉක්ඛති පඤ්ඤාය නියමෙති වචන්ථපෙති, තස්ස පන හික්ඛුස්ස විනයනිස්සිතා සබ්බෙව අත්ථා ආපත්තානාපත්තිකප්පියාකප්පියාදිපහෙදා සබ්බෙ අත්ථා භත්ථෙ ආමලකං විය කරතලෙ අමලමණ්ණරතනං විය උපට්ඨහන්ති පාකටා භවන්තිති යොජනා. නත්ථි එතස්ස මලන්ති අමලං, අමලමෙව ආමලකන්ති මණ්ණරතනං වුච්චති.

958. නත්ථි එතෙසං බුද්ධිති අබුද්ධි, අබුද්ධි ව තෙ ජනා වාති අබුද්ධිජනා, අබුද්ධිජනානං සාරං අවසාරං ඔසිදනං දදාති ආදදාති කරොතිති අබුද්ධිජනසාරදං, බුද්ධිවිරහිතානං අගාධං ගම්හිරං. තෙහි අලද්ධිපතිට්ඨං අමතසාගරං සද්දන්ථරසාමතස්ස, නිබ්බානාමතස්ස වා පටිලාභකාරණත්තා සාගරසදිසං පරමං උත්තමං. ඉමං උත්තරං සාගරං ආසන්නපච්චක්ඛං උත්තරපකරණසඬ්ඛානං සමුද්දසාගරං සාරදො හුත්වා උත්තරං උත්තරන්තො පරියොසාපෙන්නො නරො හික්ඛු හි යස්මා විනයපාරගො විනයපිටකස්ස පරියන්තං ගතො හුත්වා පාරගො පාරං සංසාරස්ස පාරසඬ්ඛානං නිබ්බානං ගච්ඡන්තො සියා භවෙය්‍යාති යොජනා.

959. අතොති තස්මාදෙව කාරණා අවපුරතොරතො පාපපුරතො නිරාසඬ්ඛකතාය ඔරතො නිවත්තො පාපහිරුකො නරො තමං විදුය පාපහිරුකතාය එව විත්තපරියුට්ඨානවසෙන උප්පජ්ජනකං මොහන්ධකාරං තද්ධිගපහානවසෙන විධමෙත්වා. සබ්බධ්වගණකම්මදං සබ්බෙසං රාගාදීනං අඬ්ඛණානං කම්මං තද්ධිගාදිපහානං දදාති ආවහන්ති “සබ්බධ්වගණකම්මද”න්ති ලද්ධනාමං සුඛස්ස පදං ලොකියලොකුත්තරස්ස සුඛස්ස කාරණං ගුණසංහිතං සීලාදීහි අත්ථභූතෙහි ගුණෙහි සංහිතං යුත්තං ගුණප්පකාසකං හිතං අමතොසධං විය සබ්බදොසසබ්බධ්වාරහිතතාය අජරාඅමතාදිගුණාවහන්තා හිතං ඉමං උත්තරං නාම පකරණං සක්කච්චං ආදරො හුත්වා නිව්චං සතතං සික්ඛෙ “එවං පරිවයන්තං කරොමි”ති වින්තෙත්වා එකන්තෙන යථාචුත්තපයොජනසාධනයොග්ගං කත්වා අජ්ඣෙකාදිවසෙන සික්ඛෙය්‍ය එව, න අජ්ඣුපෙක්ඛකො භවෙය්‍යාති යොජනා.

960. පටුභාවකරෙ පාතිමොක්ඛසංවරසීලපුරණෙ, සාසනපච්චත්ථිකාභිභවනෙ ව පටුභාවං ඡෙකත්තං වෙසාරජ්ජං කරොති අත්තානං ධාරෙන්තානං
ලජ්ජිපුග්ගලානන්ති පටුභාවකරෙ පරමෙ තතොයෙව උත්තමෙ පිටකෙ විනයපිටකෙ පටුකං පාටවං පඤ්ඤාකොසල්ලං අභිපත්ථයන්තෙන පටුනා යතිනා
නිම්මලජ්ජවත්තිකෙන පටුනා විධිනා ඡෙකෙන සාරෙන විධානෙන ඉදං සඋත්තරං විනයවිනිවිජයපකරණං සත්තං නිරන්තරං පරියාපුණිතබ්බං
උග්ගහණධාරණපරිපුච්ඡාචිත්තනාදිවසෙන සික්ඛිතබ්බන්ති යොජනා.

ඉති උත්තරෙ ලීනත්ථපකාසනියා

සබ්බසඬ්ඛකලානායකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිගමනකථාවණ්ණනා

961-3. මහෙසිනො තිව්ධස්සාපි සාසනස්ස සුවීරට්ඨිතිකාමෙන
අතිවීරකාලජ්ජවත්තිං ඉච්ඡන්තෙන ධීමනා පසත්ථතරඤාණෙන සුද්ධචිත්තෙන
ලාභසක්කාරනිරපෙක්ඛනාය පරිසුද්ධජ්ඣාසයෙන බුද්ධදත්තෙන
බුද්ධදත්තාභිධානෙන ආවරියවරෙන රචිතො.

පජ්ජවසෙන ගන්ථනො, අත්ථනො වෙව පරමුත්තරො උත්තරො විනිවිජයො
අන්තරායං අන්තරෙන අජ්ඣන්තිකං, බාහිරං වා අන්තරායං විනා යථා සිද්ධිං
උපාගතො පරිනිට්ඨානං පත්තො, තථා සත්තානං ධම්මසංයුතා කුසලූපසංහිතා
සඬ්ඛජ්ජා මනොරථා සිජ්ඣන්තු අන්තරායං විනා නිජ්ජපජ්ජන්තු, එතෙන
උත්තරවිනිවිජයරවනාමයෙන මහතා පුඤ්ඤාදයෙන චතුභි සඬ්ඛගවත්ථුභි ජනං
රඤ්ජෙතිති “රාජා”ති සඬ්ඛං ගතො මහීපාලො මහීං පථවිසන්තිස්සිතං ජනකායං
සම්මා ඤායෙන දස රාජධම්මෙ අකොපෙන්නො පාලෙතු. දෙවො පජ්ජන්තො
කාලෙ ථාවරජඬ්ගමානං උපයොගාරහකාලෙ සම්මා පවස්සතු අවුට්ඨිඅතිවුට්ඨිකං
අකත්වා සම්මා පවච්ඡතු.

964. සෙලින්දො සිනෙරුපබ්බතරාජා යාව තිට්ඨති යාව ලොකෙ පවත්ති,
චන්දො සකලජනපදනායනසායනො යාව වීරොචති යාව අත්තනො සභාවං
ජොතෙති, තාව යසස්සිනො ගොතමස්ස අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස සද්ධම්මො
පරියත්තිපටිපත්තිපටිවෙධවසෙන තිව්ධො සද්ධම්මො තිට්ඨතු පවත්තතු.

965. සිභාදීනං, දාභාදීනඤ්ච බාහිරජ්ඣන්තිකානං පරිස්සයානං බමනං සහනං
අභිභවත්වා පවත්තනං බන්ති. සොරච්චන්ති සොහනෙ රතොති සුරතො, සුරතස්ස
භාවො සොරච්චං. සුන්දරං අඛණ්ඩතාදිගුණසමන්තාගතං සීලං අස්සාති සුසීලො.
සුසීලස්ස භාවො.

නිගමනකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

උත්තරවිනිච්ඡයටිකා නිට්ඨිතා.

ඉති විනයත්ථසාරසන්දීපනී නාම විනයවිනිච්ඡයවණ්ණනා,

ලීනත්ථපකාසනී නාම උත්තරවිනිච්ඡයවණ්ණනා ව

සමත්තා.

පච්ඡා යටිතගාථායො

ථෙරෙන ථීරවිත්තෙන, සාසනුඡ්ඡොතනත්ථිනා;
පුඤ්ඤවා ඤාණවා සීලී, සුභඡ්ඡො මුදුකො තථා.

යො සීහළාරිමද්දෙසු, චන්දිමා සුරියො විය;
පාකටො සීවලීත්ථෙරො, මහාතෙජො මහායසො.

තෙන නීතා සීහළා යා, ඉධ පත්තා සුධිමතා;
එසා සංවණ්ණනා සීහ-ළක්ඛරෙන සුලික්ඛිතා.

රෙවතො ඉති නාමෙන, ථෙරෙන ථීරවෙනසා;
අරිමද්දිකෙ රක්ඛන්තෙන, පරිවත්තෙන්වාන සාධුකං.

ලිබාපිතා භිතත්ථාය, භික්ඛුනං අරිමද්දිකෙ;
එසා සංවණ්ණනා සුට්ඨු, සන්තිට්ඨානමුපාගතා;
තථෙව සබ්බසත්තානං, සබ්බත්ථො ව සමීජ්ඣතුති.